MUSEUM LESSIANUM

PUBLICATIONS

DIRIGÉES PAR

DES PÈRES DE LA COMPAGNIE DE JÉSUS

LOUVAIN

SECTION ASCÉTIQUE ET MYSTIQUE

SECTION THÉOLOGIQUE

SECTION PHILOSOPHIQUE

Rédaction: 11, RUE DES RÉCOLLETS, *LOUVAIN*

Administration: BEYAERT, *BRUGES*

Ruina 1922-23 — Stabilimento Pnligralico per l'Aniininistrazimie della Guerra.

MUSEUM LESSIANUM: SECTION TIitfOLOGIQUE

ARTHUltlJS VEIUIEERSCII, e S. I.

OOCTOR IIJRIM CANONICI kt scientiarlm politicaici m

IIIEOLOGIAE MORALIA PROPK8ROR IN PONT. UNIVERMTAIb GKHGORIANa

THEOLOGIAE MORALIS

PRINCIPIA - RESPONSA - CONSILIA

TOMUS III

DE PERSONIS, DE SACRAMENTIS,
DE ECCLESIAE PRAECEPTIS ET CENSURIS

— CANONICO - LITURGICUS ET MORALIS

FIRME CHARLES BEYAERT

KIUTEIHS !·0X'ΠΙ·ΪϋΛΓΧ, BRUGES, BELGIQUE

ROMAE (19)

Cxivkhsità Gkk(hh:iαχ \

Via dei Seminario, 120

PARISIIS (·'»)

Dépôts Ciiaiuks Bkvxhit

A. Gikaupon' Riiejaceb, 22

1923

/3$i

IMPRIMATUR

Ioskphus Filograssi, *Praep. Prov. Hom.* S. I.

I MPRIMATUR

Fr. Albertus Lepidi, O. P., *P. A. Magister.*

IMPRIMATUR

Ioskphus Pauca, *Arch. Philippen.^ Vice.sger.*

INDEX ANALYTICUS.

Tomi ratio et ordinatio ..... *Pag.* 1

LIBER PRIMUS.

DE PERSONIS IN ECCLESIA.

Introductio — *Cur de personis distincte atque hoc loco agatur* (1. 2.) ..... *Pag.* 3

TRACTATUS PRIMUS.

De clericis.

Utilitas tractatus. Ordo dicendi ..... P(i.7· 5

TITULUS I. — De clericis in communi.

Cap. I. — *Notiones de clericis, de hierarchia, de ineardinatione* (3-8) ..... » 5
Summarium (9) ..... » 9
Cap. II. — *De clericorum iuribus et privilegiis* (10-13) - - - » 10
Summarium (14) ..... » 13
Cap. III. — *De communibus clericorum obligationibus*
Art. I. — Do negativis clericorum obligationibus.
§ 1. Do istis obligationibus in universum (15-19). . . » 13
§ 2. Do prohibita, clericis negotiatione (20-24) - - - - » 19
Art. II. — Obligationes positivae
\\ 1. Obligationes omnibus communes (25-29) - - - - » 23
ψ 2. Obligationes communes clericis maiorum ordinum
I. Do Obligatione Castitatis (30-32) ..... » 30
II. De Obligatione Horarum canonicarum. Historica liturgica (33, remissivo). Obligationis fontes (34) . » 37
J. Do privata et solitaria horarum canonicarum recitatione (35-45) ..... » 38

B. De recitatione chorali et eum socio (16-18) · *Pog.* 50
§ 3. Obligationes communes sacerdotibus (16) . . * 52
Summarium (30)..... » 53
Ca p. IV. — *De. officii# et beneficii* ecclc*ia*ticin*
Art. I. — De ofiiciis ecclesiasticis
ὐ 1. Ollieii notio et provisio (51-57)..... » 58
\\ 2. Ollieii ecclesiastici amissio (58)..... » 62
Art. II. — De beneficiis ecclesiasticis
ὐ 1. Beneficiorum notio et divisio (56-61)..... » 62
\\ 2. Wcnoflcioruni collatio (62. 63) . ..... ʎ 61
§ 3. Beneficiariorum iura et obligationes (61. 65). . . » 65
§ I. Beneficiorum dimissio et permutatio (66. 67) . . » 66
Summarium (68)..... » 66

TITULUS 11. — De Clericis in specie.

Introductio canonica.
I. De regimine ordinario (69-80)..... » 67
II. De regimine minus ordinario extra loca missionum (81-86)..... » 73
111. Do regimine missionum (83-86)..... » 73
Ca p. i.n ic v m. — *Obligationem mpecialcm cariorum clericorum*
1. Obligationes episcoporum (87)..... » 71
II. Obligationes archiepiscoporum (88). - - - - - » ı ı
III. Obligationes quasi-opiseoporuin(89-92) - - - - » 78
IV. Obligationes canonicorum (93)..... . » 79
V. Obligationes parochorum (91)..... . » 80
VI. Obligationes vicariorum paroccialium et quasi-parochorum (95-96)..... . » 83
Summarium (97)....., . » 83

TRACTATUS II

De religiosis

Utilitas tractatus..... *pa(ft* βθ
TITULUS I. — De statu religioso (98-100) - - - - - „ Kq
Summarium (101)..... υ gj
TITULUS II. — De institutis et domibus religiosis(102-107) › 92
Summarium (108)..... g-
T1TULUS IU. — De religionm regimine(109.110) . W ,)(j
Summarium (111)..... Λ g-
T1TULUS IV. De singulis religiosis personis.

C u, I, · *Dr pi l'noiiuriiii carWati cl condicione.*
I. Praevia qiuicstio de vocatione(112).....*Pag.* 98
II. De postulantibus et novicii»(113-118) - - - - » 99
III. De prfessis (119-121)..... » 103
Summarium (122)..... » 105
£.u, II. — *Jh obligdtioiiibuH icii igioxoram.*
ɬ 1. Obligatio sectandi perfectionem (123) . . . . . » 107
$ 2. Obligationes clericorum (121)..... » 107
$ 3. Obligationes votorum
I. De voto Paupertatis (125-134) - - - - - - - - » 108
II. De voto Castitatis (135-137)..... » 116
III. De voto Oboedientiae (138-110)..... » 117
ʊ 1. Obligatio regulae vel Constitutionum (111-113). . » 119
y 5. Obligatio clausurae (114-146)..... » 120
ʎ 6. Obligatio chori (147)..... » 1-2
Summarium (148)..... » 123
Ca p. III. *He religioso promoto vcl parocho* (149. 150) - - - » 125
Summarium (151)..... n ’2b
Ca i·. IV — *De* /rn/wa/r/MH* *ad aliam religionem* (152) - - - ♦ 126
Summarium (153)..... W 127
Ca i·. V. — *De egressu e religione*
1. De discessu religiosorum (151. 155)..... H 127
II. De dimissione religiosorum (156. 157)..... » 128
Summarium (158)..... » 131
Ca p. VI. *De religiosorum pririlcgiis* (159-166)..... W 1*12
Appe n d ix. — De societatibus quae xitam in communi sine votis agunt (167)..... '* 1·’1
Summarium (168)..... * 131

TRACTATUS III.

De Laicis

Utilitas tractatus .....*Plg.* 135
Notiones generales (169) — Do associationibus fidelium (170). " D5
Summarium (171)..... * 136

DE SACRAMENTIS.

TRACTATUS PRIMUS.

De Sacramentis in genere.

Utilitas tractatus; cius divisio..... *Pag.* 139
Cap. I. — *De natura et divisione sacramentorum* (172-177). . » 139
Summarium (178)..... » 145
Cap. II. — *De Ministro et recta sacramentorum administrations.*
I. Dc administrationo valida (179-185)..... » 116
II. Dc administration© licita (186-197)..... » 150
Summarium (198)..... » 159
Ca p. III. — *De subtecto et recta susceptione .sacramentorum.*
I. Dc susceptione valida (199-205)..... » 161
II. Dc susceptione licita (206-212) . . » 165
Summarium (213)..... » 169

TRACTATUS II.

De Baptismo.

Utilitas tractatus.....*Pay.* 171
Historical liturgie» (211, remissive)..... » 171
Ca p. I. — *De natura et necessitate baptismi* (215-228) - - - » 171
Summarium (229)..... » 180
Ca p. II. — *Dc ministro baptismi* (230-235)..... » 181
Summarium (236)..... » 181
Ca p. III. — *Dc subtecto baptismi* (237-216)..... » 184
Summarium (247)..... » 193
Ca p. IV. — *Dc ritibus, caerimoniis, probatione cl annotatione baptismi.*
Art. I. — Ritus ct caerimoniae communiter servanda (248-251)..... » 194
Art. II. — De Patriuis etcognatione spirituali (252-257) » 197
Art. III. — De collati baptismi annotatione et probatione (258.259)..... » 200
Summarium (260)..... » 201

TRACTATUS III.

De confirmatione.

Utilitas tractatus.....*Pag.* 205
Historica liturgica (261, remissive)..... » 205
Art. 1. — De natura, materia et forma huius sacramenti (262-265)..... » 205
Art. II. De Ministro et Subiecto continuationis (266-270) » 207
Art. III. — De caerimoniis etpatrinis (271-276) - - - - » 210
Summarium (277)..... » 212

TEACTATUS IV.

De Sanctissima Eucharistia.

Ratio ordinis.....*Pag.* 215

TITULUS 1. De sacrosancto Missae sacrificio.

Utilitas (278)..... » 215
Historica liturgica (279,remissivo)..... » 216
Ca p. I. — *Variae dc Missa notiones*(280-287)..... » 216
Summarium (288)..... » 223
Ca p. II. — *De obligatione celebrandi.*
Art. I. — Varii obligationis fontes (289-293) - - - - » 225
Art. II. — De Missis fundatis (294-296)..... » 228
Art. III. — De Missis debitis pro stipendio(297-304) . . » 230
Summarium (305)..... » 240
Ca p. III. — *Circumstantiae celebrationi#.*
Art. 1. — De valida et licita Missae applicatione (306-315) * 242
Art. II. — Do modo, tempore et loco celebrationis.
Historica de ieiunio ante missam (316, remissive) - - - » 250
ὐ 1. Do modo celebrationis (316-335)..... » 250
§ 2. Do apto celebrationis tempore (336-340) - - - - » 269
§ 4. De apto celebrationis loco (341-346)..... » 273
Summarium (347)..... » 279
Ca p. IV. — *De sacra supellectile.*
$ 1. Notiones generales (318-311)..... » 283
$ 2. Quaenam ad sacrificium Missae requiruntur (352-363)..... » 284
Summarium (364)..... » 288

TH UM'S I!. — De sanctissimo Eucharistiae Sacramento.

Utilitas (365) ..... *Pag.* 288
Historica, remissive (366)..... * 281
Ca p. I. — *l>e essentia ss. Eucharistia·* (367-383)..... » 289
Summarium (381)..... » 3Q5
Ca p. II. — *De Ministra sacrae communionis.* 3
I. Regulae generales (385. 386)..... » 307
II. Delatio ad infirmos (387)..... »› 309
Summarium (388)..... » 311
Ca p. Hi. — *l)<* *Subtectu sacrae communioni».* S
I. Quaenam gratia recipiatur in s. communione (389) » 312
II. Requisita et sullieicns dispositio animae et corporis I
(390-401)..... » 312
Historica de ioiunio(393, remissive)..... » 316
III. Communionis frequentia necessaria vel suadenda 4
(102-118)..... » 323
Summarium (119)..... '› 333
Ca p. IV. »$. *Communionis circumstantiae* (420-121) » 336
Summarium (125)..... » 340
Ca p. V. — *l>e custodia utcultu .s>$.Eucharistiae* (126-127) » 310
Summarium (138)..... » 316

TKAOTATUS V.

De Paenitentia.

Utilitas tractatus..... Pm/. 319
Introductio historica (439, remissive)..... » 319

1TTULUS 1. - De essentia et necessitate sacramenti Paenitentiae (110-115)..... » 349

Summarium (116)..... » 355

ΓITI'M'S 11. — De Ministro sacramenti Paenitentiae.

Sect io 1. — Normae canonicae.
Utilitas sectionis..... » 355
Ca p. I. — *Potestas riquisitu sujlicititis*(117-453)..... y› 355
Summarium (151)..... » 3^
Ca p. II. *Quinam iurisdi· tionem sacramcntalem habeant ordinariam ri ldetegam possint*(155-161) »› 33^
Summarium (162) » o(«u

Ca p.ni. — /Λ r‹ « *rralioiic ›asuam* (General ia. 163-166) , . *Pag.* 369
I. De reservatione peccatorum (167-471) - - - - » 3<0
II. De censuris reservatis (172-176)..... n 374
Summarium (177)..... * 378
Ca p. IV. — *Forum nacramenlale iu religionibus* (Divisio, vis canonum, 17H)..... * 3bl
\\ 1. De foro sacramentali in religionibus clericalibus (479)..... * 381
2. De foro sacramentali in religionibus laicalibus (480-488)..... » 383
Summarium (489)..... » 391
Ca p. V. — *Reclus usu» potestati»*(190-497)..... ' 393
Summarium (198)..... ◗ 398
Ca p. VI. — *lie absolutione complici»*(499-502)..... ᵻ 399
Summarium (503)..... * 503
Ca p. VII. — *De Xigillo sacramentali.*
Historica (501, remissive)..... '» 405
Doctrina (505-526)..... » -05
Summarium (527)..... * 4-0
Sect io II. — Normae morales.
Utilitas sectionis..... » 42ô
Ca p. 1. — *Confcaxarii personae cl (lutes.*
I. Confossarii personae (528-533)..... 122
II. ('onfessarii dotes(534-536)..... » 427
Summarium (537)..... 428
Ca p. H. — *Confessarii actio.*
1. Quod ad tres sacramenti partes.
I. Quod ad paenitontis accusationem (538. 539) . » 430
II. Quod ad absolutionem (540-541)..... ›' 132
III. Quod ad satisfactionem sacrameutalem(515-517) » 139
2. Quod ad paonitentinm personas (518-553). · III
ᵾ 3. Quod ad reparandos defectus (554-5561..... ᵻ› 150
Summarium (557)..... 153
Ca p. III. — De *cj-triitseeis adiunctis Confessionis excipiendae* (558-560)..... * 156
Summarium (561)..... * 457

TITULUS HI. — Do subiecto sacramenti paenitentiae.

Ca p. 1. — D‹ *uso licito ct necessario sacramenti* (562-565) . . 158
Summarium (566)..... „ 461
Ca p. 11. — *lh actibus pacnitentis.*
$ 1. De requisitu contritione (567-577)..... « 462
ᵾ 2. De proposito ot fugienda peccati occasione (578-582)..... ◗ 168

§ 3. De confessione (583-599)..... Z'u/7. 471
§ 2. De satisfactione seu paenitentia sacramentali (600-602)..... » 481
§ 5. De accidentali obligatione denuntiandi (Nonnae, 603) » 186
I. Quisnam et cur denuntiandus sit (603-606). . . » 486
II. Denuntiandi obligatio (607-611)..... » 491
III. Sanctiones poenales (612-614)..... » 491
Summarium (615)..... » 495

TITULUS VI. — De indulgentiis.

Utilitas..... » 503
Historica (616, remissive)..... » 503
Cap. I. — *De indulgentiarum concessione* (617-624) - - - - » 503
Summarium (625)..... » 510
Cap. II. — *De indulgentiis acquirendis* (626-634)..... » 511
Summarium (635)..... » 517
Cap. III. — *De quibusdam indulgentiis in specie* (636-648) . . » 518

TRACTATUS VI.

De Extrema Unctione.

Utilitas..... *Pag.* 527
Historica (619, remissivo)..... » 527
Cap. 1. — *Extremae Unctionis notio et caerimoniae* (650-655) . » 527
Summarium (656)..... » 533
Cap. II — *De Ministro Extremae Unctionis* (657-658) - - - » 534
Summarium (659)..... » 535
Cap. III. — *De subicclo Extremae Unctionis* (660-666) - - - » 535
Summarium (667)..... » 533

TRACTATUS VII.

De Ordine.

Utilitas..... pf,7› 539
Historica (668, remissive)..... » 539
Cap. I. — *Notionis generales* (669-681)..... » 539
Summarium (682)..... » 5^9
Cap. II. — *De Ministro s. ordinationis* (683-686)..... » 55j
Summarium (687)..... Λ |
Cap. 1. — *De Subtecto s. ordinationis*
§ 1. Do vocatione requisita (688)..... n
§ 2. Quinam valido ordinentur (689. 690) - - - - n kR7

§ 3. Quinam licite ordinentur (691-697).....pUg. 558
§ 4. De irregularitatibus et aliis impedimentis (698-721) . » 562
Summarium (722).....-..... » 573
Cap. IV. — *Ordinationum praeparatio, ritus, locus, tempus, annotatio.*
§ 1. Quae sacrae ordinationi praeire debeant (723-728) . » 576
§ 2. Ritus, tempus, locus, annotatio (729-733) - - - - » 580
Summarium (731)..... » 583
Cap. V. — *Ordinatio dubia, impugnata. Poenales sanctiones male collatae vel receptae ordinationis.*
§ 1. De ordinatione dubia (735)..... » 584
§ 2. Do causis contra sacram ordinationem (73G) - - - » 581
§ 3. Sanctiones poenales (737)..... * 585
Summarium (738)..... » 586

TRACTATUS VIIT.

De Matrimonio.

Utilitas..... Pag- 587
Historica liturgica (739, remissive)..... » 587

Pars canonica.

TITULUS 1. — De sponsalibus et matrimonio secundum se.
Art. I. — Notiones, divisiones, favor iuris (710-743) . 587
Art. II. — Banna et varia matrimonio praemittenda (71 I-748)..... 591
Summarium (749)..... 599
TITULUS II. — De impedimentis matrimonii.
Cap. I — *Generalia de impedimentis et dispensationibus* (750-764) 597
Summarium (764 bis)..... 609
Cap. II. — *De singulis impedimentis.*
§ 1. Do impedimentis impedientibus (765-770) 611
2. Do impedimentis dirimentibus (771-781) 614
Summarium (785)..... 631
TITULUS III. — De consensu matrimoniali eiusque forma
Cap. I. — *De consensu matrimoniali* (786-762)..... » 634
Summarium (793)..... » 610
Cap. II. — *De forma celebrationis matrimonii* (794-801). » 611
Summarium (802)..... » 651
TITULUS IV. — De matrimonio conscientiae (803) . . » 652
Summarium (804)..... 653

TITULUS V. — Matrimonii tempus et locus (805-806) 653
Summarium (807)..... » 65|
TITULUS VI. — De matrimonii effectibus (808-810). . n 65 |
Summarium (811)..... 655
TI TULUS VII. — De separatione coniugum.
Art. I. — De dissolutione vinculi (812-818) - - - - - » 656
Art. IT. — De separatione tori, mensae et habitationis (81·). 8211..... Yt 662
Summarium (822)..... 663
TITULUS VIII. — Matrimonii convalidatio (Duplex modus 823)..... — ..... » 665
Art. I. — De couvai idatione simplici (821-825) - - - - » 665
Art. II. — De sanatione in radice (826-828)..... » 666
Summarium (829)..... » 668
TITULUS IX. — De secundis nuptiis (830)..... » 668
Supplementum. — λ'aria observanda de dispensationum usu. imperatione et exeeutione (831-831)..... y. 668
'TITULUS X. — De causis matrimonialibus (835-810) . . Yk 673
Summarium (811)..... » 675
Parergon. De sacramentorum unitate (842)..... 676

TRACTATUS IX.

De Sacramen talibus.

Utilitas..... *Pag.* 679
Notiones et usus (813-850)..... * 679
Summarium (851)..... » 684

LIBER ITT.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE ET CENSURIS.

TRACTATUS PRIMUS.

De Praeceptis Ecclesiae.

Qnaeuam praecepta consideranda veniant.....*Pag.* 687
TI TULUS I. — De praecepta festorum sanctificatione.
Utilitas..... » 688
Historica (852, remissive)..... » 688

Art. 1. — Generalia (852-857)..... . *Path* 688
Ari. II. — Positiva pars sanctitii-ationis fesforum (858-863) » θικ'
Art. ill. — Negativa pars sanetilicationis festorum (Principium, 861)..... n 695
I. Do operibus prohibitis (865-868) , . 695
il. De causis excusantibus (869-870) * 69*
Summarium (871)..... T00

TITULUS II. — De ieiunio et abstinentia.

Utilitas..... 7(»2
Historica (872. remissive)..... , » 702
Art. I. — Canonica praecepti expositio (873-877) 702
Ari. II. — .Moralis expositio praecepti (878-886). » 796
Notandum de Decimis (887)..... . , 711
Summarium (888)..... » 711

IIIi LUS HI. De censura et prohibitione librorum.

Utilitas. .
Historica (889, remissive).....
Introductio (890).....
Ca p. I. — *!h protriti librorum ceiixitra* (891-896)
Summarium (897).....' . ,
Ca i·. H. — */)t prohibitioni librorum* (898-905) .
Summarium (906). . .....

TRACTATUS 11

De Censuris.

Utilitas..... *Γαρ.* 729
Art. I. — Generalia de poenis et censuris (907-91 I) . . » 729
Art. II. — Vigentes censurae latae sententiae ex iure communi.
I. Excommuniaient innes (915-923)..... » 733
II. Suspensiones (921)..... » 739
ITT. Interdicta (925)..... « 710
Summarium (926)..... » 710

APPENDICES HISTORIC AE LI lURGICAE.

Appe n d ix I. — De Horis canonicis (33) . /*«//.743
Appe n d ix H. — Do Baptismo (211)..... » 718
Appe n d ix III. — De Confirmatione (261)..... » 752

Appendix IV. — De sacrificio Missae (270)..... *Pag.* 751
Appendix V. — De ieiunio ante missam (816) 759
Appendix VI. — De vestibus sacris (324)..... » 759
Appendix VII. — De ecclesiis et oratoriis (311) » 760
Appendix VIII. — De altaribus (344)..... » 761
Appendix IX. — De ss. Eucharistiae sacramento (365) . » 761
Appendix X. — De ieiunio ante communionem (393) . » 761
Appendix XI. — De sacramento Paenitentiae (439) . » 765
Appendix XII. — De sigillo sacramentali (504). » 768
Appendix XIII. — De Indulgentiis (616)..... » 770
Appendix XIV. — De. Extrema Unctione (619) - - - - » 773
Appendix XV. — Do Ordine (668) . ..... » 776
Appendix XVI. — De Matrimonio (739)..... » 779
Appendix XVII. — De Sanctificatione Festorum - - - - » 781
Appendix XVIII — De ieiunio et abstinentia (872) . » 782
Appendix XIX. — De censura et prohibitione librorum (890) » 781

OBSERVANDA.

1. Propter rei utilitatem, passim in ipso opere indicavimus quibusnam peculiaribus facultatibus Nuntii vel Delegati Apostolici et plures locorum Ordinarii instruantur. Formulae tamen istarum facultatum nou ita stabiles sunt ut nulla accessio vel imminutio potestatis prospicenda sit. Do qua accidentali mutabilitate Lectorem praemonitum velimus.

2. Pag. 102, n. 116, 1. 15, dicta do litteris testimonialibus pro ingressu in religionem virorum his complenda sunt: et Ordinariorum in quorum dioecesi vel quasi-dioecesi, «post expletum l Pin' aetatis annum, morati sint ultra annum moraliter continuum, sublato quolibet contrario privilegio » (c. 534, 562).

3. Bibliographia, ea etiam quae ad Appendices historicas refertur Tomo IV inserenda reservatur.

1. Ad n. G56, *Summarii,* 1. 22, post « laterales », addas: « os, compressis labiis, vel si os comprimi nequeat, labium inferius vel superius»...

5. Ad n. 70S. *Irregularitati ex homicidio.* Milites qui, in bello probabiliter insto, hostes occidunt, neque ex delicto neque ex defectu (lenitatis) fiunt irregulares. Quare clerici militare *coacti,* nullam irregularitatem propter legitima facta bellica contrahere videntur. Aliter dicendum est de iis qui ultro, ac proin illicite in acie dimicarunt.

Hornae, 21 *initii* 1923, *in Jento S. Aloysii.*

TOMI RATIO ET DIVISIO.

Theologia moralis, qualis hodie praelegi consuevit, etiam argumenta tractanda seu potius breviter summatimque describenda suscipit quae, saltem principaliter, canonica et Uturgica vocanda sunt. Canonica *potissimum sunt quae agunt de personis in Ecclesia, de sacramentis, de praeceptis Ecclesiae et de censuris.* Liturgica *vero sunt quae in sacramentis versantur. Quod tamen non ita intellegendum est quasi, praeter liturgiam, nihil aliud in iis agatur. Liturgica enim tractatio de Horis canonicis inter clericorum* officia *exponitur ; atque omnis liturgia iure canonico penetratur. Ubique autem* morales *conclusiones inseruntur, cum ubique obligationes conscientiae perpendendae sint.*

Quantum ea quae olim acta sunt praesentes leges et usus illustrent, nemo non intelleget· qui recordetur institutiones, quatenus humanae sint, non statim simul exsurgere perfectas, nec diu immobiles perseverare, sed ex altioribus radicibus paulatim nasci, florere, et continuis incrementis augeri. Cum autem dogmatica *sacramentorum expositio doctrinalem historiam sibi vindicet, hanc fere ex toto praetermittimus. Brevissimus plerumque erit, ubi occurrat, noster respectus evolutionis* canonicae, *quia, quaenam quavis aetate disciplina ecclesiastica viguerit, operibus de iure canonico satis edocemur. Verum minor* Kturgicae *expositionis frequentia, et crescens honor qui scientiae publici cultus tribuitur, nos adduxerunt ut historicas quasdam de liturgia notas capitibus potissimum dc officio divino et dispensatione singulorum sacramentorum subiun-*

geremus. Quod praestare potuimus benigna opera usi R. P. Hanssens, S. L, *professorisliturgiae,in Universitate Gregoriana atque in Instituto Orientali, et R. P.* de Moreau, S. I., *professoris historiae ecclesiasticae in Lovaniensi S. I. Collegio philosophico et theologico. Quid uterque contulerint, apposito nomine indicabitur.*

Ipsis et pluribus aliis qui nos, in conficiendo praesenti opere, non levi auxilio fuere, pro benevolo animo et benefica actione debitas grates libenter hoc loco rependimus.

Itaque, in hoc tomo ordine dicemus :

I. De Personis *in Ecclesia.*

II. Do Sacramentis.

III. De Ecclesiae Praeceptis *et* Censuris.

Ita ut tres sint huius Voluminis Libri.

LIBER PRIMUS.

DE PERSONIS IN ECCLESIA.

Introductio.

Cur de personis distincte atque hoc loco agatur.

1. — Tam do opportunitate quam do loco istius argumenti de Personis dubitari potest.

De Opportunitate. Non ineleganter enim P. Lehmkuhl, in celebri sua theologia morali, omissa speciali tractatione *De Personis,* tractatum *De Religiosis* ad tractatum de Religione, tractatum vero de Clericis ad tractatum do Sacramento Ordinis adiunxit. Namque per varia Instituta religiosa, Ecclesia peculiari ratione Deum collective colit ; sacramento autem Ordinis gradatio clericorum constituitur, immo, per primam tonsuram, quae Ordinem imitatur, clerici fiunt.

De Loco. Etenim, cum per virtutum exercitationem et fructuosum usum sacramentorum omnes personae ad sanctitate:H vocentur ; clerici vero et actus virtutum imperent et administrent sacramenta, specialis tractatio de personis ceteros tractatus antecedere vel sequi logico possit. Priore ordine, a personis ad earum officia et sacramenta ; altera dispositione ab officiis et sacramentis ad eorum subiecta vel ministros fieret gradus.

Immo, non raro quasi media inter praecepta et sacramenta interiacet tractatio de personis. In hac enim maxime sermo fit de clericis ; clerici autem sacramenta conficiunt et ministrant, ita ut per tractatum do clericis tractatus de sacramentis veluti praeparetur.

Dubitationem sustulit *Codex canonicus,* praesertim cum materiam maximo canonicam ingrediamur. In Codice enim exstat liber specialis *De Personis.* Hunc excipit liber de rebus, in quo prius agitur do sacramentis, dein do temporibus sacris, tum de

censura et prohibitione librorum. Censuris autem et poenis ecclesiasticis liber V deputatur.

Oportet ergo ut in nostro opero morali sit specialis pars de Personis, utque pars ista ponatur ante sacramenta, praecepta Ecclesiae et Censuras.

Et quia, excepto tractatu fundamentali do Legibus, canonicas res unico tomo concludere placuit, no partes stricte morales, quales virtutes, canonicas personarum rationes sequerentur easquo a ceteris materiis canonicis divellerent, de personis agere debuimus post completam expositionem de virtutum officiis, seu immediate ante sacramenta.

Sic autem proprio nostro respectu formali adducti sumus ut libro de personis locum quem in pluribus commentationibus occupat eundem seligeremus.

2. — Libri divisio. Porro tres personarum status in Ecclesia distinguuntur. Ut enim ipso canone 107 docemur : « Ex divina institutione sunt in Ecclesia *clerici* a *laids* distincti, licet non omnes clerici sint divinae institutionis ; utrique autem possunt esse *religiosi* ».

Itaque tribus tractatibus dicemus de *clericis,* de *religiosis,* de *laids*.

TRACTATUS PRIMUS.

DE CLERICIS.

Utilitas. — Distincta cognitio status clericorum eorumque iurium et obligationum, plerisque theologiae moralis lectoribus vel auditoribus propria iura et officia revelat : quod ad honestatem vitae omnino requiritur ; aliis autem iustam istius status aestimationem suppeditat, qua non pauci errores practici, v. g. iniquae iurium vel privilegiorum violationes praecaventur.

Ordo dicendi. — Quamvis summaria argumenti propositione contenti esso debeamus, ordinem ipsius Codicis canonici satis constanter nostrum faciemus, ita tamen ut simul acturi simus de officiis et beneficiis, quae in Codice distinctis libris separantur.

TITULUS I.

De clericis in communi.

CAPUT I.

Notiones de clericis, de hierarchia, de incardinatione.

3. — I. Quinum sint Clerici ?« Qui divinis ministeriis per primam saltem tonsuram mancipati sunt, clerici dicuntur» (c. 108, § 1).

Vox graeca *ὁ Κλήρο* sortem, id quod alicui obtingit, hereditatem designat. Quare, 1 Petr. 5, 3, *μηδ'ὡ κατακνριεύοντε των κλήρων,* hanc fert verbalem translationem : « nec dominantes partibus vestris », quae partes erant portio quaedam Ecclesiae. Inde fortasse, et propter versionem Vulgatae « nec dominantes in cleris », iam a saec. in vocabulum clerici eos nominare coepit qui Ecclesiae vel cultui divino peculiariter addicti erant. Inter dum, ut in Cone. Laodiceno medii saec. iv, can. 30, distinguunt *Ιερατικού* seu in sacris occupatos (Episcopos, presbyteros et diaconos) et *κληρικού* , clericos inferiores. Pariter in sic dictis Canonibus Apostolorum reperitur *κατάλογο Ιερατικό et κατάλογο των κληρικών.* Praeparatur sic distinctio minus antiqua ordinum maiorum et minorum.

Praevaluit autem explicatio S. Hieronymi (1), qua clerici dicuntur vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, i. o. pars clericorum est, potius quam explicatio S. Augustini : « quia Matthias sorte electus est » (2).

4. — Cum inaequali sint gradu, habetur in Ecclesia Ilierarchia. Hierarchia, etymologice et in abstracto, idem est quod *severa potestas.* In *concreto* dicit *seriem personarum quae sacram potestatem aliquo gradu participant.*

2. Duplex est hierarchia : *ordinis* et *iurisdictionis* ; utraque gradus habet alios *divinae,* alios *ecclesiasticae* institutionis.

« Ex *divina* institutione, sacra hierarchia ratione *ordinis* constat episcopis, presbyteris et ministris ; ratione *iurisdictionis,* pontificatu supremo et episcopatu subordinate ; ex *Ecclesiae* autem institutione, alii quoque gradus accesserunt » (c. 108, § 3).

Γη divinitus constituta hierarchia Ordinis, nomine ministrorum veniunt saltem *diaconi* ; an etiam subdiaconi et clerici minorum ordinum : id, pro suis placitis de sacramento ordinis, alii affirmant, alii negant.

Observes, in hierarchia iurisdictionis solum Summum Pontificem et episcopos poni in gradibus divinae institutionis ; Ecclesia autem, ex suprema Pontificis auctoritate, alios subiunxit : Abbates et Praelatos *nullius,* Superiores religionum clericalium exemptarum. Parochi non nominantur, quia sola iurisdictio fori *exterioris* (qua parochus caret) locum in hierarchia iurisdictionis tribuit.

5. — Ordines alii sunt *maiores* vel *sacri* : tales, in Ecclesia latina, sunt presbyteratus (cum episcopatu), diaconatus, subdiaconatus ; alii sunt *minores :* acolythatus, exorcistatus, lectoratus, ostiariatus (c. 949).

Subdiaconatus, cui iam saec. v et vi in Ecclesia occidentali lex coelibatus coepta est coniungi, paulatim inter ordines sacros et maiores numeratus est ; quae disciplina, exeunto saec. xii et ineunte xm, firmata est, ex quo subdiaconi in episcopos cooptari potuerunt. (Cf. Petrus Cantor, *De verbo mirifico,* c. 57 [circa annum 1197J ot c. 9; x. i, 14 et 7, x. i, 18. Wernz). *Ius Decretalium,* IT, 20, nota 54.

6. — 1. Iurisdictio, seu *publica potestas regendi subditos,* alia est *ordinaria,* quae ipso iure annexa est ollicio ; alia, *delegata,*

(1) *Ep.* 52. ud Nvpotiaiuun, *L\ L.* 22, 531.
(2) *Ennrr. in Γη.* 67, 10. *I* 36, 824.

quae commissa est personae. *Ordinaria* rursus potest esse sive *propria* sive *vicaria* (c. 197) : prior possidetur titulo et nomine proprio, altera habetur ab eo qui vices alterius sive absentis, sive impediti,sive quoque nimiis negotiis detenti supplet. Cogita episcopum et vicarium generalem, 8. Pontificem et Vicarium Apostolicum *(De notione,* cf. Wernz, l. c., n. 3).

Iurisdictio ordinaria alii per se delegari potest ; non item delegata, nisi id expresse concedatur. Subdelegari tamen potest, nisi aliud constet, potestas delegata a S. Sede et potestas delegata ad universitatem causarum seu negotiorum (c. 199). Sufficit universitas unius generis, utputa matrimoniorum.

« Nulla subdelegata potestas potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit » (c. 199, § 5). Quae concessio a delegante seu habento potestatem ordinariam facienda est.

2. Iurisdictio quoque dividitur in iurisdictionem fori *externi* et iurisdictionem fori *interni.* Prior est potestas fori proprii societatis perfectae, qua subditi, in communem societatis finem, legibus (seu praeceptis), iudiciis et sanctionibus efficaciter diriguntur ; altera, quae non habetur nisi in Ecclesia, ad ipsum forum Dei attingit, non quidem ad faciendas leges, sed, principaliter ad solvendas obligationes quae, ratione divinae legis, propter proprios actus, sive bonos (ut vota) sive malos (ut peccata), a fidelibus contrahuntur. Dico *principaliter* ad solvendum, quia, in illo foro, ipsae obligationes (redeundi ad confessarium, faciendi paenitentiam) ex intentione solvendi vincula peccati vel poenarum, imponuntur. Prior iurisdictio est immediate in bonum commune ; altera, immediate in bonum privatae personae. Haec altera est instrumentalis ; minime ex natura societatis sed ex Scriptura et usu Ecclesiae nobis innotescit. Explicatior ista fori interni notio, quam a C. Billot *(De Ecclesia Christi,* Thesis XI) mutuamur, nobis manifestat cur potestas ista sit publicae rationis, utpote pertingens ad Forum Dei ; qua ratione sit in Ecclesia, et quibus actibus contineatur, ita ut facile actus utriusque fori discernere possimus.

Potestas fori interni est tum fori *sacramcntalis,* cuius usus, proinde, saltem accusationem sacramentalem supponit, tum fori *extra-sacramcntalis,* quae etiam extra tribunal Paenitentiae validum et licitum usum habet (Cfr. cc. 196, 202).

Actus iurisdictionis fori externi valent quoque pro foro interno, non autem e converso (c. 202).

Qui tamen in foro interno *absolutus* eat a censura, potest quoque, remoto scandalo, in actibus fori exterioris se gercro ut absolutum ; reservato iure Superioris urgendi censuram in foro externo, nisi concessio absolutionis probetur aut saltem legitime praesumatur in hoc externo foro (c. 2251).

Quid pariter efficiat *dispensatio* in foro interno, suo loco explicatur.

3. Denique potestas *iudicialis* in proprium commodum aut extra territorium per se exerceri nequit ; contra autem, iurisdictio *voluntaria* seu non iudicialis (c. 201), qualis dispensandi.

T. — II. Quis Praelatus, Ordinarius. Jurisdictio ordinaria in foro *externo* dat veram qualitatem Praelati clerico sive sacculari sive religioso ; quamvis titulus Praelati quoque honoris causa a S. Sede conferatur (c. 110).

Non omnis tamen Praelatus est Ordinarius. Hoc enim nomine veniunt, « praeter R. Pontificem, pro suo quisque territorio, episcopus residentialis, abbas vel praelatus *nullius* eorumque vicarius generalis, administrator, vicarius et praefectus Apostolicus, itemquo ii qui, praedictis deficientibus, interim ex iuris praescripto aut ex probatis Constitutionibus succedunt in regimine ; pro suis vero subditis, Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis » (c. 198, § 1).

lidom, exceptis Superioribus religiosis, qua talibus, vocantur etiam *Ordinarii loci* vel *locorum* (c. 198, § 2).

8. — III. Incardinatio. Clerici *vagi* nullatenus admittuntur. Omnis clericus vel alicui dioecesi vel alicui religioni ascriptus esse debet (c. 111).

Quare canonibus 648 et 669, § 2, providetur ut clericus e religione dimissus, si sit in minoribus constitutus, eo ipso ad statum laicalem redigatur.

Ohm, ascriptio fiebat singulis ecclesiis, et distinguebantur clerici qui nulli ecclesiae ascripti erant et clerici qui, ordini vel catalogo alicuius ecclesiae ascripti, eius reditibus alebantur : hi clerici dicebantur *canonici* (Cf. Wernz, *Ius Deer.*, II, 767, nota 4).

Ascriptio *dioecesi* seu *incardinatio* fit per receptionem primae tonsurae ; hac recepta, per formalem excardinationem et incardinationem (cc. 111-117).

Ascriptio *religioni* fit por professionem ; et plene quidem per professionem perpetuam, quae excardinationem efficit (cc. 115» 585).

Per receptionem primae tonsurae clericus incardinatur ei dioecesi pro cuius servitio promotus fuit. Sed non ideo fas est episcopo quemlibet saecularem, collata prima tonsura, in suam dioecesim cooptare. Etenim, ex c. 95G, oportet ut saecularis habeat domicilium una cum origine, aut saltem domicilium. Notio domicilii data est, I, 235. Originem autem quis habet ubi, cum natus est, pater aut, si fuerit illegitimus, mater domicilium aut, deficiente domicilio, quasi-domicilium possidebat. Ut autem saeculari qui in sua dioecesi non habet nisi domicilium episcopus tonsuram tamquam proprius legitime conferat, oportet ut promovendus animum in dioecesi perpetuo manendi iureiurando firmet (c. 956).

Litterae porro excardi nationis et incardinationis debent esse perpetuae et absolutae (non condicionatae).

Dimissum tamen religiosum qui dioecesim amiserit potest quilibet episcopus non pure et simpliciter sed pro experimento ad triennium recipere (c. 641).

SUMMARIUM.

9. — I. *Clerici* sunt quotquot primam tonsuram receperunt. Propter inaequalem eorum gradum componunt *Hierarchiam,* quae, concrete sumpta, dicit seriem personarum quae sacram potestatem aliquo gradu participant, dum abstracte ipsam sacram potestatem significat.

II. Duplex distinguitur hierarchia : *ordinis* et *iurisdictionis.* Ordines sunt alii maiores et sacri, alii minores; iurisdictio (publica regendi potestas) distinguitur *ordinaria,* quae, sive propria sive vicaria, ipso iurc annexa est officio, et *delegata,* quae commissa est personae.

Ordinaria per se delegari potest ; subdelegari per se non potest delegata, nisi sit ad universitatem causarum, vel a S. Sede proficiscatur. Subdelegata, sino expressa concessione habentis potestatem ordinariam, iterum subdelegari non potest.

Iurisdictio distinguitur quoque fori *externi,* immediate in bonum Ecclesiae ; ot fori *interni,* immediate in bonum personae privatae exercenda, sive in solo sacramento paenitentiae (sacramentalis) sive etiam extra.

Actus fori externi valent quoquo pro foro interno, non autem e converso, salvis dicendis de censurarum absolutione et variis dispensationibus.

Praelatus est qui ordinariam habet jurisdictionem in foro extorno ; *Ordinarius,* qni, proprio nomino vel vicaria rationo, potestatem habet episcopalem vel quasi-cpiscopalem : sic Praefectus Apostolicus, Vicarius generalis, et Superior maior religionis clericalis exemptae. Is tamen, contra ac ceteri, non est *Ordinarius loci.*

III. Omnis clericus *dioecesi* vel *religioni* ascriptus esse debet. Dioecesi, per primam tonsuram legitimo collatam ; hac recepta, per litteras excardinationis et incardinationis, quae perpetuae esse debent, neo possunt condicionato dari. Religiosum tamen qui dioecesim (per professionem perpetuam) amiserit, potest episcopus ad triennium experiri. Ascriptio religioni fit per professionem religiosam ; et plene, per professionem perpetuam.

CAPUT II.

De clericorum iuribus et privilegiis.

10. — Non pro modico iam honore habere debent clerici, quod inter eos cooptati sunt qui ex divina institutione sunt a laicis distincti (Cf. iam n. 2 citatum, c. 107).

Status praeterea clericorum secum affert iura et privilegia, lura autem sunt bona seu utilia quae ex ipsa status clericalis rationo clericis inviolabiliter competunt ; privilegia vero, bona seu utilia quae positivo legislatoris beneficio, ad dignitatem status melius tutandam, addita sunt.

II. — I. lura. 1. Itaque, quia est eorum qui praesunt, status clericalis clericos idoneos facit ad legitime participanda potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae, et ad obtinenda beneficia ac pensiones ecclesiasticas (c. 118).

Status iste exigitur ut condicio *valoris,* cum agitur do jurisdictione, do beneficiis ac pensionibus, nisi beneplacito apostolico defectus sanatus sit.

2. Hinc persona clericorum adipiscitur quandam sanctitatem, quae omni iniuria *reali* ita violatur, ut auctor iniuriao sit reus *sacrilegii* (c. 119).

Realis autem iniuria omnes actiones exteriores complectitur quae *jactis,* non verbis, iniuriosao sunt in corpus, in libertatem vel in dignitatem. (Cf. Wernz, *Itis Decr.,* t. 2, n. 163).

3. Et generali modo debetur clericis a fidelibus reverentia, quae alia est pro alio gradu ac munere.

12. — Π. Privilegia communia sunt privilegium *canonis,* quo sanctitas status protegitur ; privilegium *fori* ; privilegium *immunitatis* a servitiis ; privilegium seu beneficium *competentiae.*

1. Privilegium cannnis poenis punit eos qui realis iniuriae rei sunt erga clericos. Appellatur *canonis,* ob can. 15, si quis, suadente diabolo, C. Lateranensis Γ' (1139) quo continebatur. Canon iste deinceps evasit c. 29 C. XVII, q. 4.

Praeter alias poenas latae vel ferendae sententiae, qui violenta* manus iniecerit in personam *Romani Pontificis,* excommunicationem contrahit SS. Sedi Ap.cae specialissime reservatam, et est ipso facto vitandus ; qui in personam *Cardina'is, Legati R. P., Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi* etiam *tHularis,* incurrit in excommunicationem, l. s. Sedi Ap.cae speciali modo reservatam ; qui in personam *clericorum* vel aliorum *religiosorum* utriusque sexus, exc. l. s. plectitur Ordinario pro prio reservata (c. 2343).

2. Privilegio fari, clerici a iurisdictione laieali eximuntur, ita ut, etiam in eorum temporali causa, conveniri, *saltem ut rei.* coram tribunali laicorum non possint « nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit » (c. 120), vel nisi licentia competentis Superioris ecclesiastici sit obtenta.

S. Sedi reservata est licentia, cum conveniendi sunt Patres Cardinales, Legati A. S., episcopi etiam titulares, abbates vel praelati *nullius,* supremi religionum iuris pontificii Superiores, Officiales maiores Curiae romanao ob negotia ad ipsorum munus pertinentia ; alii conveniri possunt ex licentia Ordinarii loci in quo causa peragitur ; atque is monetur ne licentiam sine iusta et gravi causa detrectet (c. 120. § 2).

Conventi, nihilominus comparero possunt, monito Superiore « a quo licentia obtenta non fuit » (c. 120, § 3).

Privilegio isti derogatur per *concordata,* atque etiam per *consuetudinem,* saltem centenariam. Hanc pro Belgio, Germania, Hollandia, agnovit Secretaria Status a. 1911 (Cfr. *Per.,* 1, 190). Alibi quoque do saepe violato isto fori privilegio Ecclesia tacere solet, et fere hoc obtinere conatur, ne, sine S. Sedis venia, episcopus, praecipue in causa criminali, coram indice laico trahatur.

Suadebimus itaque ut debitae licentiae petantur ; bonam vero fidem partium vel magistratuum generatim non turbabimus. Fideles tamen opportuno monebimus, vigere semper legem divinam naturalem quae vetat no, sino proportionata causa, permittantur scandala et deminutiones auctoritatis ecclesiasticae. (Do isto privilegio cfr. Wernz, op. c., V, n. 291 ss).

3. Privilegium immunitatis seu exemptionis huc spectat, ut clerici immunes habeantur a servitiis quae aegre cum ipsorum statu conciliari posse ab Ecclesia indicantur. Servitia ista sunt potissimum *militia* et non nulla munera publica, v. g. ne in iuratos in causis criminalibus assumantur.

Ad Ecclesiam, utpote Societatem indirecte superiorem, pertinet aestimare quaenam munia et civilia officia a statu clericali aliena sint. Rem tamen cum guberniis civilibus amice componere Ecclesia minime recusat.

Historice, immunitas *personalis* primum a Constantino M. 31 oct. 313 sancita est (1).

Cum autem non paucae leges civiles Ecclesiae iura audacter violent, clerici, cum sui Ordinarii licentia, saccularem militiam voluntarii capessere poterunt ut *citius* liberi evadant (c. 141) : *citius,* i. e. ut minore tempore stipendia mereantur, vel maturius *liberentur.*

Die autem 15 iul. 1919, S. C. de Religiosis declaravit adhuc vigere decretum *Inter reliquas,* 1 ian. 1911, de religiosis servitio militari astrictis, et quaedam praeterea corollarii instar statuit. *(A.A.S.,* XT, 321).

-I. Beneficio competentiae seu convenientis sustentationis clericus qui solvendo non est permittitur servare quae ad honestam sui sustentationem prudenti ecclesiastici indicis arbitrio sunt necessaria (c. 122).

Beneficium istud originem traxit ex modo quo inctellectum ost c. *Odoardus,* I, X, IIT, 23. (Cf. Wernz, o. c., II. 170).

Cum, in hodierno civili iure, omnibus debitoribus commune factum sit, clericis non negabitur, nisi quod civiles leges rem arbitrio iudicis civilis definitam volunt.

13. — Privilegiorum amissio. Privilegia ista, propter clericalis status decorem tributa, per clericorum renuntiationem cessare nequeunt (c. 72). Immo iisdem clerici uti per se debent; prudenter tamen : quare c. 120 positive ipsis indulget ut citati coram indice laico, ad vitanda maiora mala, comparere possint, certiore facto Superiore a quo venia obtinenda erat.

Amittuntur autem a clerico qui ad statum laicalem reducitur, vel iure deferendi habitum ecclesiasticum in perpetuum privatur. Restituto statu vel iure deferendi habitum, recuperantur (c. 123). Atque ipso iure e statu clericali decidunt clerici minores qui nup-

(1) Elue fotu in iure roinano narrantur Alieniv F. k. Kibcueniikcut, 37, p, 35βH*

tias iniverint, vel propria auctoritate sine legitima causa habitum ecclesiasticum et tonsuram dimiserint, vel militiae nomen dederint (cc. 132, § 2 ; 136, § 3 ; 141, § 2).

Itaque, clara iuris dispositione dispensamur hodie a sollicitudine definiendi condiciones quibus clerici istis privilegiis uti possint (Cf. v. g. d'Annib., *Summula,* I, 100). Privilegia omnibus competunt qui e statu clericali non exciderunt vel habitu clericali non sunt legitime spoliati.

SUMMARIUM.

14. — *Iura* clericis ex ipsa status ratione inviolabiliter competunt: habilitas ad participandam potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae, et ad obtinenda beneficia et pensiones ecclesiasticas ; protectio sanctitatis, titulus reverentiae.

II. *Privilegia* positivo legislatoris beneficio ad tutandam status dignitatem addita sunt. Sunt privilegium *canonis,* quo poenae, graviores pro nobiliore clericorum qualitate, feruntur contra eos qui in eorum corpus vel dignitatem vel libertatem, per facta iniuriosi sunt ; privilegium *fori,* quo, etiam in causa temporali, cor. m tr bunali la corum, conveniri saltem ut rei non possunt nisi aliter pro locis particularibus legitime provisum fuerit. Legitima derogatio fit per concordata; atque etiam per consuetudinem, saltem centenariam. Privilegium *immunitatis* a servitiis quae cum dignitate clericorum aegre componuntur; privilegium *competentiae,* quo clericus qui solvendo non est, permittitur servare quae ad honestam sui sustentationem necessaria sunt.

Privilegia ista non amittuntur renuntiatione, sed reductione ad statum laicalem.

CAPUT III.

De communibus clericorum obligationibus.

Articulus I. — De negativis clericorum obligationibus.

§. 1. — De istis obligationibus in universum.

15. — Principium et regula generalis. Clericis fugienda sunt saecularia negotia et oblectamenta, et omnia quae cum status clericalis sanctitate, modestia, decoro et dignitate aegre componi possunt.

Pleraeque prohibitiones, ad substantiam quod attinet, o longinqua memoria, i. e. IV potissimum saeculi iam repetuntur. Commendationes leguntur apud SS. Patres istius aetatis, v. g. S. Hieronymum in ep. 52 ad Nepotianum (P. *L.*, 22, 527, ss.); et S. Augustinum in sermone 355, in quo vitam quam cum clericis ducebat describit (P. *L.*, 39, 1569, ss.); disciplina autem canonibus Concilii Nicaeni (325) et plurium particularium, v. g. Laodiceni (circa medium saec. iv); Sardicen. (343) et saecularium posteriorum firmatur et completur. Sic, propter irruentium barbarorum mores, necesse fuit venationem, saltem strepitosam, prohibere ; quia monachi et canonici regulares deserebant monasteria ut se ad scholas publicas conferrent ibique leges temporales et medicinam addiscebant, saec. xii et xm studia huiusmodi istis et postea clericis vetita sunt ; atque in Decretalibus ipsum, saltem periculosum, exercitium medicinae est prohibitum.

Canones isti collecti sunt a Gratiano in suo Decreto ; ordinationes perfectae sunt in Decretalibus Gregorii IX et libro VI Decretalium, potissimum in titulis *De v>la et honestate clericorum* (III, 1); Ne *clerici vel monachi saecular-bus negotiis se immisceant* (III, 50).

Concilium Tridentinum haec omnia in suis decretis de Reformatione (s. XXII, c. 1. Ref. s. XXIV, c. 12 Ref.) innovavit. Quae decreta viguerunt usque ad praesentem Codicem iuris canonici.

16. ——Corollaria. *Fugienda* sunt: 1. quae periculosa sunt virtuti et nemini clericorum. Quare :

a) nec apud se retinere vel ullo modo frequentare possunt mulieres de quibus suspicio esse potest ;

b) cohabitare tantum possunt cum mulieribus proxime cognatis (i. e. consanguineis primi et secundi gradus aut quibus debetur reverentia, et affinibus primi gradus), aut a quibus spectata morum honestas, coniuncta cum provectiore aetate, omnem suspicionem amoveat.

Ordinarius loci haec magis per statuta synodalia definire solet, sicut potest quoque in casu particulari prohibere clericos a retentione vel frequentatione mulieris coniunctae quacum per accidens periculum sit scandali vel incontinentiae (c. 133).

Hoc intellegendum est quando ipse clericus est caput domus. Sed, secluso semper scandalo vel periculo particulari, honesta quoquo aestimatur cohabitatio cum mulieribus quae ad familiam pertinent personarum coniunctarum quibuscum clerici habitant (Cf. Palmieri, *Op. lheol.*, tom. 4, tr. 9, n. 455) ;

c) contra, praesidium virtutis et fervoris per se affert vita communis. Quare haec c. 131 commendanda et servanda dicitur.

Π. — 2. Quae periculosa sunt paci animi et honestae sustentationi. Quare, inconsulto loci Ordinario, clericus a fidejubendo de bonis propriis prohibetur (c. 137).

Fideiubet qui in locum debitoris principalis impotentis obligationem implendam suscipit.

18. — 3. Quae vel in se, vel spectato statu clericali, dedecent. Enuntiato principio, c. 138 haec exempla profert :

«) « indecoras artes ne exerceant ». Tales sunt artes macellarii, tabernarii ;

b) « aleatoriis ludis, pecunia exposita, ne vacent ». *Vacare* est crebro et per longum tempus rei indulgere. Aleatorius lusus is est qui magis in fortuna quam in industria fundatur.

Itaquo, ius commune non prohibet lusum moderatum, per breve tempus aut causa recreationis. Immo expresse solum lusum commemorat ubi pecunia exponitur. Definitiones synodales attendendae sunt.

Gravitas peccati ex scandalo, tempore, pecunia, qualitate personae pendebit. Usus recepti in scandalum influunt. lam certos ludos publicos spectare, poterit esse grave;

c) «arma ne gestent, nisi quando iusta timendi causa subsit ». Maxime prohibetur ne publice armati incedant ;

Occulta delatio non erit gravis et facile aliqua defensionis ratione excusabitur. Nec arma defensive domi tenere prohibentur.

d) «venationi ne indulgeant ; clamorosam autem numquam exerceant ».

Itaque, ex iure communi, non prohibetur venatio non strepitosa nisi per nimium tempus ; frequens autem venatio clamorosa sub gravi iam antea vetita putabatur. Statuta synodalia haec severius prohibere possunt;

e) « tabernas aliaque similia loca sine necessitate aut alia iusta causa, ab Ordinario loci probata, ne ingrediantur»;

Taberna, attento iure communi, intellegenda est vulgaris caupona seu popina ubi adventantibus quibuslibet palam et promiscuo vinum, cerevisia, liquores minutim venduntur (Cf. *Periodica,* XI, p. 19). Minimo sunt ea loca quae refectioni vel hospitio *principaliter* destinantur *{trattoria, albergo).* Neque decorum *Caffé* vel *Ristorante* hoc nomine per se comprehenduntur. Verum ius et usus particulares quarundam regionum severiorem disciplinam introduxerunt, quae clericos ab omnibus *caffé* adeundis arcet. Etiam tunc tamen, excipiendae erunt domus quae, Ordinario non reclamanto, passim a clericis frequentantur.

Necessitas haberi potest in itinere. *Alia* insta *causa* nasci potest clerico qui comitatur parentes, vel adulescentes eius custodiae commissos, vel qui ratione cognationis hospitem visitat. Sufficit autem ut causa tacite Ordinario probetur, vel ut is praesumatur causam admissurus esse.

Solent statuta synodalia haec magis definire. Atque his legibus *peregrini* oboedire debent, quamvis tamen coniunctas poenas vel censuras effugiant;

/) « spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent vel quibus clericos intéressé scandalo sit, praesertim in publicis theatris, ne intersint »| (c. 140).

Haec itaque non absolute prohibentur, sed quatenus ratio decoris vel ratio scandali praesentiae clericorum obstiterit. Sic, nihil obstat quin clericus audiat concentum publicum, quin honestam choream quae pars sit tragoediae classicae coram selectis personis exhibitae spectet, quin sollemnem pompam propter causam religiosam vel patriam aliquo modo participet. Dum, contra, per se dedecet ut adsit agitationi taurorum, ut choreas ducat, ut pompae mundanae vel nimis profanae intersit. Bis autem, 31 mart. 1916 et 10 dee. 1917, S. C. *Consistorialis* vetuit ne, in America septemtrionali, sacerdotes choreas promoverent et foverent quae ad pia opera sustentanda exercerentur, aut iisdem intéressent, si forte a laicis promoverentur (Cf. A. *A. S.,* VIII, 147 ot X, 17 ; vel Per., VIII, 161 et IX, 43).

Si spectacula ista exhibentur in *publicis theatris,* vetitum severius urgetur propter ipsum locum, de se *suspectum* et quem adire clerici fere ubique simpliciter prohibentur. Quod ad theatra privata, adiuncta prudenter perpendenda sunt.

Theatralibus spectaculis « cinematographica » affinia sunt. (Jsus tamen locorum sunt observandi. In Urbe, accessu ad publicas cinematographicas exhibitiones, uterque clerus absoluto prohibetur decreto 15 maii 1918 (A. *A. S., X,* 300).

19. — 4. Quae a statu clericali aliena sunt. Quare :

a) Sine *apostolico* induito medicinam vel chirurgiam ne exerceant » (c. 139, § 2).

Missionarii tale indultum impetrare solent, in quo excipitur *incisio* vel *adustio,* i. e. tales quae periculum vitae vel mutilationis afferant (1). Ante Codicem benignior sententia indulgebat

(1) Propter lustam causam, ipsa exceptio Interdum prudenter temperatur.

exercitium sine incisione vel adustione. Codex omne exercitiu *tf* prohibuit. Exercitium dicit frequentem usum, ita ut accidentalis interventus non prohibeatur.

Nec prohiberi videtur exercitium circumscriptum personis propinquis, propriae communitatis. Excusari quoque potest usus partialis et non quaestuosus quo solum quaedam remedia facilia et tuta applicantur. Quamquam dum corpori mederi cogitant, clerici vitare debent ne animis noceant sive propter invidiam medicorum, sive propter iacturam temporis quod sacris ministeriis debetur.

Praeterea, ut patet, praevalet semper, in vera necessitate, lex caritatis qua proximo indigenti opem ferre iubemur.

Clerici qui, vetitam sibi medicam vel chirurgicam artem exeicentes, graviter peccaverint, fiunt *irregulares ex* delicto, si exinde mors sequatur (c. 985, 6);

ô) « tabelliones seu publicos notaries, nisi in Curia ecclesiastica, ne agant » (c. 139, § 2).

Notarius publicus instrumenta iuridica, qualia testamenta, contractus, conscribit, iisque, maxime datae seu diei qua facta dicuntur, fidem publicam tribuit ;

c) « officia publica quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferunt, ne assumant » (c. 139, § 2).

Laicalem iurisdictionem exercet rex, index administrationem vero praefectus provinciae, syndicus.

Jurisdictio vel administratio intellegitur hoc loco *singularis,* non quae collective a plui ibus excreetur. Hoc enim canone minime prohibetur no quis munus deputati ad consilium municipale vel parlamentun exerceat;

d) sine licentia *sui Ordinarii* (ergo, pro religiosis religionis clericalis exemptae, Superioris maioris) gestio bonorum ad laicos pertinentium, officia saecularia quae onus reddendarum rationum secumferant (c. 139, §3).

Utilitas privata familiae ad quam clericus pertineat et utilitas ordinis socialis gestiones istas suadere possunt. Quod Pius N, s. m. senserat, cum in decreto *Docente Apostolo,* 18 nov. 1910 (J. *A.* *S\, U, 910, *Per.,* V, 261) ita prohibuit ne clerici in operibus « socialibus » temporales administrat iones assumerent, ut simul praevideret necessitatem exceptionis faciendae. Sed quam tunc sibi reservaverat, nunc permissa est iudicio Ordinarii, ut Commissio Codicis in plenariis coetibus 2-3 iun. 1918 declaravit (Λ. *A. S.,* 1918, 344).

Extraneorum quidem non autem propinquarum personarum *tutores* esse clerici saeculares prohibentur. Statuta synodalia assensum episcopi non raro postulant.

Non pauca autem sunt oficia saecularia quae ad ratiocinia obligant ; puta officium dirigentium ‹' postas », vias ferreas, custodientium hypothecas ;

e) « procuratoris aut advocati munus ne exerceant, nisi in tribunali ecclesiastico, aut in civili, quando agitur de. causa propria aut suae ecclesiae ».

Procurator hic est quem gallice vocant *avoué,* qui, partes litigantes repraesentans, pro ipsis agit in causis civilibus ; advocatus vero est patronus causarum. Ante Codicem, permittebant ut clerici possent quoque in foro laicorum advocare pro causis personarum coniunctarum usque ad quartum gradum canonicum, et miserabilium. Strictior itaque est Codicis dispositio. Severitas explicatur, quia hodie non desunt quoque in foro civili qui patrocinia pauperum gratis (pro Deo) suscipere iubeutur. Fortasse tamen nomine causae propriae causa quoque cognatorum intellegi potest, ut insinuat R. P. Maroto, *Institutiones canonicae,* n. 568. Causa ecclesiae suae est clerico causa ecclesiae vel monasterii seu religionis cui ascriptus est ;

f) « in laicali indicio criminali, gravem personalem poenam prosequente, nullam partem habeant, ne testimonium quidem sine necessitate ferentes » (c. 139, § 3).

Ante Codicem, clerici prohibebantur testes esse in causa sanguinis, i. e. ubi poena mortis vel mutilationis decernitur, nisi obtenta venia episcopi, et facta protestatione se minime intendere poenam sanguinis. Can. 139, § 2 prohibitio extensa videtur ad omne indicium criminale quo gravis poena *personalis* pronuntiabitur; sed simul excusatio necessitatis admittitur.

Poena personalis est quae directe afficit personam sive in corpore suo (poena capitalis) sive in libertate sua (v. g. carceris ultra sex mensos). Excusatio necessitatis esse potest defensio rei, vindicatio innocentis, damnum publicum avertendum, ipsa coactio potestatis publicae. Cavetur interdum legibus particularibus, ne clerici sine licentia episcopi testimonium ferant;

g) ut munus sollicitent vel acceptent senatoris aut deputati ad Parlamentuin, clerici opus habent licentia tum sui Ordinarii. tum Ordinarii loci in quo electio facienda est. In qua con-

cedenda licentia Ordinarii potius se difficiles cxhiben debent. (Cf. resp. Commissionis Pontif.25april. 1922, A. .1. *S.. 1022.* XIV, 313, vel *Per.,* XI, p. 127.)

Si qua Pontificia prohibitio intercesserit, qualis diu viguit in Italia, facultas 8. Sedis necessaria est (c. 139, § 4).

Ipsi vero Cardinales et episcopi venia indigent 8. Sedis, nisi de iure civitatis sint senatores, et S. Sedes id aliquo modo probaverit (Cf. modo citatam resp. Commissionis) ;

A) militiam saecularem capessere vetantur voluntarii, nisi in casu supradicto, n. 13,3 ; atque intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus abstinere iubentur (c. 141, § 1).

§ 2. — De prohibita clericis negotiatione.

20. — I. Historica, Iam in libro I Politicorum, Aristoteles distinguebat studium acquirendi et augendi bona, quod pertinebat ad econorniam domesticam et politicam, seu rectam gubernationem domu- et civitatis, a negotiatione cuius finis non erat formaliter nisi lucrandi pecuniam. Priore negotiatione copia rerum necessariarum domui vel civitati procuratur, ex quo fine iam apparet honesta et ipse appetitus temperatur ; altera quaeruntur res inutiles ementi, ut ex permutatione ve| venditione lucrum captetur ; et quia desiderium finis est de se sine mensura, numquam satiatum appetitum secum ferre videtur. Ex Aristotelis sententia, haec merito vituperatur, utpote non consentanea naturael, et quia in ea altor lucrum ex altero factum aucupatur.

Hinc distinctio facta est negotiationis quae *oeconomica* vocatur, quia pars est oeconomiae seu administrationis. et negotiationis *quaestuosae,* qua lucrum intenditur.

Haec, ut aviditatem lucri sapiens, iam saec. iv indigna clericis indicata est: «Negotiatorem clericum, aiebat S. Hieronymus (1). quasi quandam pestem fuge ».

Frequentia negotiatorum vitia et nimia distractio a curis spiritualibus sunt aliae rationes cur negotiatione abstinere debeant clerici, quibus applicatur locus Apostoli (II ad Timoth. 2, 4): « Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus » (Sic, S. Thomas, 2, 2, q. 77, art. 4 ad 4. De avocatione a superioribus studiis, cf. quoque Schmalzgrueber, in l. 3, t. 50, n. 6, et Ciceronem, *De offices,* 1, 42.)

Gratianus in DD. 86 et 88 ; C. XIV. q. 4 et XXI, q. 3, antiquiores reprobationes sive Conciliorum particularium sive SS. Patrum

(1) Ep. 52 ad Nepotlanum (/*. 22, 531). qui lucu*. u Gratiano assumptu*, evasit c. 9. D. 88.

rettulit; *Decretales* dein GregoriilXet liber VI Decretalium severitatem confirmarunt. Ius commune, in hac re, postea nobis traditum est a *Concilio Tridentino,* in s. XXII, c. 1. Ref. ubi statuit « ut quao alias a SS. Pontificibus et a sacris Conciliis de clericorum vita, honestato, cultu doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus ac quibuscumque criminibus, necnon saecularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in postorum iisdem poenis, vel maioribus arbitrio Ordinarii imponendis observentur ; nec appellatio exsecutionem hunc, quae ad morum correctionem pertinet suspendat ».

Constitutione vero *Decens, 5* nov. 1560, Pius IV lucra illicite a clericis negotiatoribus facta Camerae Apostolicae addixit. Do quo iure suo Camera non raro decertaro debuit cum heredibus clericorum. Indo, praesertim saec. xvn (in priore eius parte) multi casus propositi S. C. *Concilii,* ex cuius responsis ploraeque distinctiones hodie receptae ortum habuerunt.

Negotiationem per alios, quam quidam admiserant (I), exclusit Benedictus XIV, C. *Apostolicae servitutis,* 25 febr. 1741 ; Clemens vero XIII, C. *Cum primum* 1. sept. 1759 vetuit no clerici campsorem agerent.

Cum nulla schemata de hac re approbata fuerint Concilio Vaticano, ius istud perseveravit usque ad Codicem. Is, de speciali iure Missionariorum tacens, contentus est brevi canone 142, qui ex iure superiore erit interpretandus : « Prohibentur clerici per se vel per alios negotiationem aut mercaturam exercere, sive in propriam sive in aliorum utilitatem ».

21. — II. Interpretatio iuris praesentis. 1. *Notiones. Negotiatio*, usu generico, est *omnis, in finem immediate temporalem jacta, rerum pretio aestimabilium commutatio,* praecipue per emptionem, venditionem. Differt a *mercatura* (quacum non raro confunditur) quatenus haec ex venditis mercibus, dum negotiatio potius aliis artibus occasione mercium lucrum quaerit, utputa « cum aliquis non defert merces nec per mare nec per terram sed assistit mercatoribus per communicationem pecuniae vel rerum » (2).

Negotiatio distinguitur *oeconomica seu simplex,* quae pars est recte administratae rei familiaris, et habetur cum venduntur

(1) V. g. ScmiALZGRUKBER, III, 50.
(2) S. Thomas in L. I Politicorum» lectio Vili.

(ructus ex proprio agro collecti, vel ea quae supersunt ex rebus quae ad usum proprium etiam large coempta fuerant, vel quae, ad usum proprium empta, mutato consilio venduntur, propter bonam lucri occasionem ; vel cum honestum petitur stipendium proprii laboris. Facta ad providendum civitati, pertinere dicitur ad scientiam *politicam,* unde quidam v. g. Schmalzgrueber (1) et Wernz (2) politicae negotiationis nomine designant coemptionem qua exercitui vel communitati prospicitur.

Lucrativa negotiatio intentione lucri imperatur. Et est stricte dicta, cum res *eo consilio* emuntur ut, moraliter *nihil mutatae, carius* deinde vendantur. Negotiatio ista vocatur *quaestuosa.* Supponit ergo, *momento emptionis* exsistentem *intentionem* res non mutandi sed carius vendendi ; et intentionem quae sit causa emptionis. Minus proprie dicta seu *artificialis* est eorum qui eo fine res emunt ut arte industria in utiliorem formam redactae, carius vendantur. V. g. emitur lana ut inde pannus confectus, hordeum ut cervisia inde fabricata, uva ut vinum inde expressum cum *lucro* vendantur (Cf. de his notionibus S. Tiiomam, 2. 2, q. 77 per omnia.)

2. *Quaenam vetentur. a)* Omnis cuiuslibet negotiationis *modus* qui clericos dedeceat ;

b) exercitium *quaestuosae negotiationis* sive in propriam sive in alenam utilitatem, sive per se, sive per alios. Negotiatio *per alios* exercetur, quando nomine et periculo clerici per mandatarios geritur ;

c) exercitium *cambii activi,* quo quis eo fine pecunias colligit ut ex earum cambio lucretur : est enim genus quaestuosae negotiationis ;

d) artificialis negotiatio per alios exercita de rebus coemptis.

Opera *aliena* est potissimum operariorum qui in hunc finem conducti eunt. Non autem aliena est opera membrorum religiosae communitatis, sive professi, sive novicii, sive postulantes fuerint. Nec stricte aliena est opera eorum qui aliquo titulo ad familiam pertinent, ut sunt alumni qui institutionis causa vel ad artem addiscendam eodem tecto recipiuntur vel scholas frequentant. Praeterea, quod pauci operarii conducti ad familiares addantur, non impediet quin industria moraliter propria clericorum esso censeatur.

(1) *Ius. can.*. **III,** E0, n. 9.
(2) *Ius Decretalium,* **II,** n. 17.

3. *Quaenam non celentur, a)* Negotiatio *oeconomica]*

b) artificialis negotiatio honestae et decorae rationis, cui propria industria applicetur; vel quae, etiam per alios, exercetur circa fructus, late acceptos, proprii agri ;

c) negotiatio quae separata et principalis non posset quidem licite a clericis exerceri, sed quae moraliter honestatur negotio principali quocum ut *pars* vel *accessoria* cohaeret. Cf. infra exempla.

4. Quid de *politica* negotiatione dicendum est ?

Qui ex intentione lucri cogitaverit saecularibus res magna quantitate procurare, profecto negotia saecularia administraret ; immo, res lucrose divendendo, vere quaestuosae negotiationi operam daret. Qua duplici ratione Wernz, n. 219, negotiationem politicam ut per se vetitam repraesentare potest. Nec loci antiqui iuris quos allegat, aliud demonstrant (c. 3, D. 88 ; c. Iss. C. XXI, q. 3). Verum, si finis diversus a lucro rationabilem nec a statu clericali alienam explicationem suppeditet, maxime si sit ordinis superioris, huiusmodi procurationes facile honestari poterunt. Sic non reprehendetur parochus qui efficit ut pauperibus vel personis exiguae condicionis certi cibi vel res cotidiani usus mitiore, pretio offerantur ; nec oeconomus collegii qui alumnis supellectilem scholarem procurat ; nec rector loci peregrinationis qui obiecta devotionalia fidelibus emenda offert ; laudabitur autem missionarius qui, incuriam populi supplens, coempto tempestive frumento praevisae fami occurrere satagit. In rerum autem pretio, tum honesta laboris renumeratio, tum fenus pecuniae insumptae, tum periculum quoddam damni computari possunt.

Ita fit ut usus satis generalis invaluerit apud clericos et religiosos vendendi cum aliquo lucro obiecta devotionalia, ad ingressum ecclesiae exposita. Lucro isto labor, periculum damni e rebus non venditis, fenus pecuniae qua emptae sunt compensatur.

Quod, ex ipsa commutatione lucrum proprium negotiantis seu commerciale percipiatur, per se valde saltem dissuadendum est, propter periculum fraudis et alucinationis, ne honestiore praetextu palliata negotiatio quaestuosa exerceatur.

Ac sedulo curandum est ut clerici artes sordidas vitent et ab omni modo agendi caveant qui sapiat avaritiam vel statum clericalem dedeceat. Quare, ubi desit probatio consuetudinis, approbatio Ordinarii requirenda videtur. Eam postulat Wernz, l. c. atque ex mente c. 139 § 3, necessaria dici potest.

5. *Applicationes ecu exempla* : a) *Non vetatur* ut clerici vinum ex propriis vinctis per operarios conductos conficiant et vendant ; ut suis pascuis pecora saginanda ernant ; ut ipsi, pro pretio, aliorum libros typis scribant, vel per conductos typographos sua opera edant. Atque iterum valet huc proverbium : *Accessorium sequitur principale.* Quare non impediuntur propria pascua quadam utili, non nimia, portione conducta augere et coempta animalia in iisdem sic auctis saginare et cum lucro vendere ; vel ad vinum meliorandum coemptam uvam alienam propria miscere et indo, per conductos operarios, vinum pro venditione conficere ; officinam iuxta propria pascua erigere ad conficiendos, per conductos operarios, caseos ex lacte proprii gregis ; vel, emendo titulos (bancarios vel huiusmodi) frugiferos, prudentem pecuniae collocationem principaliter quidem intendere, simul tamen praevidendo et intendendo lucrum ex futura venditione ;

b) Agrum *emere* ad exercendam *(exploiter)* venam metallicam vel carbonariam, licet ; non licet autem clericis agros alienos *conducere* ad fructus vendendos qui indo nascentur, vel ad saginanda pecora, saltem si haec opera aliena praestentur. Simili usus distinctione, Logo (1), ronitente Molina (2), permittit ut iumenta emantur eo fine ut locentur. Cum non ipsa iumenta sed solus eorum usus pro pretio cedatur, re vera nihil emptum est ad hoc ut carius vendatur.

22. — 6. Non modica quaestio fit de « titulis » seu nominibus quibus quis iuridice fit. *creditor* aut *socius* societatis industrialis vel mercatoriae. Ac sic dicta *actione* quispiam fit socius, ita ut in partem lucri vel damni (saltem pro actionis valore) veniat, dum *obiigalione* est merus creditor pecuniae sub fenore.

Possuntne clerici, huiusmodi titulos propria pecunia acquirere Î Propria, inquam pecunia ; quae enim ad ecclesiam seu patrimonium ecclesiasticum pertinet, secundum normas a S. Sede praestitutas, prudenter et tuto collocari debet.

Nemo clericum a possessione *obligationum* prohibet ; nemo clerico permittit, *negotiationes* istas, veras vel fictas, (piae in «Bursa» frequentari solitae sunt *(speculationi).*

Cetera minus constant. Et sunt qui, ad iuridicam rationem spectantes, non alias actiones possidendas clericis permittunt quam earum societatum quae vel venas carbonarias aut metallicas, vel vias ferreas exercent, aut aliqua ratione fundos proprios fructuose excolunt. Actionarios enim esse omnes simul dominos agrorum seu fundorum ex quibus fructus quaeruntur, ita ut ipsi

(1) *De luetitia,* d. 2Ô, n. 84. — (2) *Dc lustilia,* d. 83®, ane.

ne per alios quidem, negotiationi quaestuosae vol illicitae artificiali oparam dont. Si vero sooiatates sint commerciales vol quae res emptas per conductos operarios lucri causa immutent, actionarios tunc participare negotiationem clericis prohibitam, sou tune, per alios negotiari, quod canonibus prohibetur.

Sio severe d'Anniiivee, 111, 157 ; Wernz, t. 2, n. 219, Soholion. Sod iam unto responsa romans 1875 et 1885, quae in mitiores partes inclinant, phires auctores ut Bouix, *Revue des science# ccclés.,* 1860, II, p. 430 ss. ; Icard, *Praelectione# iuris can.,* n. 325 ; Lauwers, *De liceitatc emptioni# actionum industrialium cl commercialium ;* Sanguinœti, 8. I., *Inslit. iur. eccl.,* n. 220, sub hoc respectu neque inter actiones ot obligationes, neque inter societates commerciales et mero industriales distinguendum osso existimabant. Sententia ista hodie communior facta est. Pro ea .stant Boooeroni (11, 41); Ferreres (II, 105) ; Aertnys (l. 5, n. 99) ; GÉNICOT (II. 49) ; Arregui (n. 483), inter moralistas; Bargim.iat (I, 391) ; Moocheoiani (I, 1585) ; Maroto, *Inst.,* n. 572, inter canonistas.

Atque hac rationes nobis idem suadent : a) hodie personae maxime a negotiationibus alienae huiusmodi titulos emunt et vendunt atque a nemine inde pro negotiatoribus habentur. Aestimatio autem communis plurimi in his rebus facienda est. Et eum eodem prorsus possessionis genere actiones societatis quao carbones extrahit et officinae quae cartas fabricat possideantur, communis sensus multo magis miraretur calliditatem istam qua altera possessio licita, altera illicita praedicaretur. Quid quod societates quae carbones vel metalla exercent plerumque simul plura fabricaro solent ï *b)* possessione illarum actionum clerici nec minoris aestimantur, nec scandalum dant, nec ab officiis sui status avocantur : prorsus ergo et communiter rationes prohibitionis cessant ; c) ac si subtiliter rem examinaro placeat, Benedictus XIV damnavit negotiationem quam clerici *personaliter noti* per alios exercerent, dum hic clerici qua talos uumquam comparent, sunt, more possessores seu latores titulorum « anonymorum ». Quid, quod, ut refert R. V. Maroto in l. c., praeparatum et iam approbatum schema canonis explicite clericis concedebat ut emerent « obligationes vel actiones societatum industrialium vel commercialium aut arearum publicae utilitati inservientium » Î Hinc solida saltem probabilitas Istius sententiae egregio continuatur, ac silentium pro tacita approbatione haberi potest.

Solutio per «e non eo variat, quod de *constituenda* societate potius quam do constituta agatur. Difficilius tamen id permittendum est, no suspicio cupiditatis, turpis lucri, aut nimiae sollicitudinis temporalis periculum subsit.

Itaque tunc per alios negotiationem clericus vere exercet, eum eius mandato personali res geritur, vel in solidum, tamquam socius infinito obligatus, omnibus debitis gravatur : non autem quando mero negotio committit valorem titulo anonyme repraesentatum.

Et cum negotiationes seu «speculationes» de his titulis prohibemus, minimo vetamus eas titulorum commutationes ad captandam occasionem lucri, ad declinandum periculum dammi, factas, quae pars sunt prudentis gestionis talis patrimonii.

Verum ab *administration* societatum commercialium clerici alieni manere debent. In coetu actionariorum non ipsi per so sed per probos mandataries adsint et agant oportet.

Aliunde neeesso quoque est ut societas nullum illicitum aut suspectum finem sibi proponat.

23. — 7. Exceptiones. Ipsa negotiandi prohibitio quibusdam exceptionibus circumscribitur.

1. Testo d'Annibale, III, 156 (12) «ex receptis moribus, si clericus in negotiis huiusmodi patri successerit una cum fratribus, ea per alios exercere permittitur ». Si ex alia successione clerico obtigerit negotium quod sino detrimento dimitti nequit, licentia opus habet quam intra Italiam et insulas adiacentes S. C. Concilii, extra Italiam Ordinarius dare poterit.

2. Cum rerum inopia actu laborat, ad sustentationem propriam honesta negotiatio toleratur quantum satis sit ad honestum patrimonium constituendum. Si necessitas non est praesens sed probabiliter praevidetur futura ; vel si necessitas non est propria sed consanguineorum ; vel si necessitas non est *vitae* sed *status,* dispensatio sive S. Sedis in Italia, sive Ordinarii requiritur. Ordinarius dispensaro potest, dummodo a) nulla alia via suppetat; *b)* genus negotiationis statum clericalem no dedeceat : quare in litteris dispensationis modi honestiores praescribantur; c) facultates sint revocabiles et censeantur revocatae stat im ac necessitas cessaverit vel alia ratio eidem providendi apparuerit.

Ipsae factae exceptiones iam insinuant quod historicae prohibitionis vices demonstrant, vetitum magis stricte urgeri cum

facile aliter, per beneficia, est clerici sustentationi provisum ; temperari autem cum reditus ecclesiastici sunt exigui. Quare hodie, ubi Ecclesia tot bonis temporalibus spoliata est ita ut non pauci clerici utriusque ordinis et religiosae fere ad egestatem redigantur, simul a nimia severitate declinandum est, et caute prospiciendum est ut nihil suspectum, nihil indecorum, nihil quod minus aedificet admittatur. Simplex quidam negotiationis modus honestior esse potest quam callida legis observatio quae maiorem avaritiam sapiat.

24. — 8. Obligationis gravitas et limitatio. Prohibitio clericis facta exercendi negotiationem vel mercaturam per se *gravis* est. Ac clerici vel religiosi qui mercaturam vel negotiationem per se vel per alios exercent contra praescriptum c. 142, congruis poenis pro gravitate culpae ab Ordinario coercendi sunt (c. 2380).

Codice sublata est specialis excommunicatio quae ex C. Clementis IX, *Sollicitudo,* 17 iun. 1669, confirmante Constitutione Urbani VIII missionarios plectebat.

Iam ante Codicem, a peccato saltem gravi excusabant clericos (non missionarios} qui semel tantum aut iterum (etiam in magna quantitate) aut moraliter separatis vicibus negotiabantur. (Cf. d'Annibale, III, 156).

Quod multo magis hodie dicendum erit, cum stricta prohibitio sit tantum de *non exercenda* negotiatione. « Exercere autem . . . significat pluralitatem actuum qui moraliter, i. c. proposito uniantur » (Palmieri, *Opus theologicum,* t. IV, tr. 9, n. 463).

N. B. — Ex c. 542, hactenus recensitae obligationes, excepta residentia in dioecesi, sunt, mutatis mutandis, communes omnibus religiosis, iis quoque qui non sunt tonsurati.

Articulus II. — Obligationes positivae.

§ 1. — Obligationes communes omnibus.

25. — 1. Sanctior prae laicis vita interior et exterior (c. 124). Obligatio ista nunc magis urgeri potest, cum Ecclesia clericatum reservet iis qui intentione sacerdotii suscipiendi studiis theologicis vacare coeperint.

Quare locorum Ordinarii curare debent : « ut clerici omne* paenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas cluant »; ut « cotidie orationi mentali per aliquod tempus incumbant, SS. Sacramentum visitent, Deiparam Virginem mariano rosario colant, conscientiam suam discutiant ». Quo c. 125 simul potestas confertur Ordinariis haec magis definiendi et efficaciter urgendi.

2G. — 2. Reverentia et oboedientia proprio Ordinario.

Quare, « quotiens et quamdiu id, iudicio proprii Ordinarii, exigat Ecclesiae necessitas, ac nisi legitimum impedimentum excuset, suscipiendum est clericis ac fideliter implendum munus quod ipsis fuerit ab episcopo commissum » (c. 128).

Reverentiae debitum huc spectat ut, more recepto, Superioribus honorem reddant et obsequia praestent.

Forma oboedientiae haec est, ut prompti sint clerici ad parendum legibus, praeceptis, monitionibus Superiorum suorum. *Materia* sunt res ecclesiasticae. *Titulus* obligationis est sola iurisdictio. Dominativam potestatem in clericos saeculares Ordinarius non habet. *Fines* natura status, usibus et munere suscepto definiuntur. Hoc praecipue cavendum est ne officiis ecclesiasticis quae gerunt docendo, praedicando, instituendo iuventutem, regendo paroeciam, abutantur ad studia partium fovenda, sed ea administrent secundum intentionem et mandata Ecclesiae, et non contra Superiorum directionem. Cfr. Webnz, II, n. 190-192.

3. Susceptio et fidelis impletio muneris a proprio Ordinario commissi (c. 128).

Docilitas isto ad acceptandum et exsequendum munus, est inter oflicia cum statu clericali coniuncta : id nostro canone 128 demonstratur. Duplex quidem apponitur condicio : *positiva* : quotiens et quamdiu id exigat Ecclesiae necessitas ; *negativa* : nisi legitimum impedimentum excuset. Utriusque autem condicionis arbitrium est penes Ordinarium ; de priore id c. canone 128 expresse statuitur; de altera id constat ex regula generali qua Superior cui ius est praecipiendi competit cognitio impedimentorum. Cfr. cetorum disceptationem et resolutionem S. C. 6-7 aug. 1910 in causa S. loannis do Mauriana, curae animarum (A. A. S., II. 911. *Per.*, V, 290).

2Î. — 4. Studia, praesertim *sacra,* cura solidae doctrinae, alienae a temerariis novitatibus (c. 125).

28. — 5. Delatio decentis habitus ecclesiastici ; simplex capillorum cultus ; et, per se, tonsura seu corona clericalis (c. 136, § 1).

Clerici per priora Ecclesiae tempora, vestium quidem modestia, nullo autem colore vel forma peculiari a laicis distinguebantur. « Discernendi a plebe vel ceteris sumus doctrina non veste ; conversatione, non habitu, mentis puritate non cultu ». Sic, saec. v, S. Caelestinus I, ep. 4 (P. *L.,* 50, 431). No quidem in sacris functionibus vestes peculiaris formae adhibebant. Curabant tantum ut essent melioris qualitatis vel magis mundae. Cfr. factum narratum a Sulpicio Severo, *Dialog.* II, I. (P. *L.,* 20, 201). E civili habitu romano saec. iv vestes istae desumptae sunt. Cfr. Batiffol, *Éludes de liturgie et d'archéologie chrétienne,* p. 83. Sed saec. vi, postquam barbari Italiae invasores breviores vestes intulerunt, clerici, servatis longioribus Romanorum, a laicis distingui coeptj sunt. Distinctionem firmarunt c. 16, C. Lat. IV (1215) qui evasit c. 15 X, III, 1. Vestis longa et clausa facta est consueta clericorum. Color niger vel saltem subobscurus ex fine saec. xv et multo magis saec. xvi decretis particularibus praescriptus est. Sixtus V, C. *Cum sacrosanctum,* 9 iun. 1589 habitum talarem sub severis poenis imponere voluit. Praevaluit tamen norma magsi temperata C. Tridentini, s. xiv, c. 6, Ref., ut honestum habitum clericalem, illorum ordini ac dignitati congruentem, et iuxta ipsius episcopi ordinationem et mandatum, deferant: quae norma Codice confirmata est.

Quod ad *tonsuram, paenitentes* ad maiorem humiliationem tondebantur. Quod in saeculi contemptum imitati sunt *monachi.* Alii, neglecta coma, capillos caedebant breviores ; alii, novacula utentes, caput prorsus radebant (1). Ipsi clerici morem istum secuti sunt, servata tamen circa caput, saltem in Africa a saec. iv exeunte, corona capillorum ob quam, saec. v *coronali* dicebantur. (Qua corona, « *tonsura S. Petri* » a completa « *tonsuraS. Pauli* » discernebatur.) Haec origo esse videtur distinctionis inter *tonsuram,* quae prius comae depositionem et interdum etiam abrasionem capillorum significabat, ot *coronam,* quae signum fuit dignitatis. Sic cit. c. 15 clericis praescribit ut tonsuram et coronam deferant. Canon. 41 Concilium Toletanum IV (633) reprobavit parvam istam tonsurae formam quae nunc passim pro corona a clericis sacculatibus adhibetur.

Quod ad *barbam,* mos abradendi barbam saec. iv et v in Ecclesia occidentali praevaluit. Capita 4, 5, 7, III, 1, Decretalium vetant ne clerici comam vel barbam nutriant.

Saec. xvi moderata barba tolerata est. Exeunto autem saec. xvn,

(I) Martenb, *De antiquis EccUsiac ritibus,* L.I, c.0, art. 4, η. VII. Apud monachos scribit idem doctor, tonenra variabat tonna et modo. *De antiquis monachorum ritibus,* 1. 5, c. 7. n. 4. 5.

cum ad exemplum Ludovici XIV homines barbarn ponerent, clenci idem fecerunt. Verum, postquam laici ad barbam redierunt, ipsi iam a laicis discesserunt, et sic mos introductus est quo in Ecclesia occidentali barba a clericis communitor demittitur.

Quis *habitue* deferendus sit, id consuetudine et praescriptis Ordinarii loci magis definitur.

Omnis affectata elegantiae cura etiam a capillorum cultu excludi debet.

Corona clericalis, quae pro sacerdotibus laudabiliter augetur, ita ut hostiae communionis respondeat, per se imponitur, nisi, *t* recepti populorum mores aliter ferant ». Non tamen constat de gravi obligatione conscientiae.

Si clerici maiorum Ordinum vel bénéficiât! *diu,* i. e. ex d'Annib., III, 146 (7), ad quinque vel sex dies, habitum clericalem dimiserint, id grave reputatur. Gravis obligatio pro clericis minorum Ordinum, secluso praecepto episcopi vel statuto synodali, non videtur demonstrari. Grave tamen omnibus foret habitum ex contemptu et cum scandalo dimittere, lustus timor et, pro loci consuetudine, ratio itineris a deferendo habitu excusare potest. Ordinarius indicium de necessitate itineris sibi opportune reservabit. Quo magis autem habitus ab ecclesiastico distet ut cum aicali confundatur, eo gravior ratio requiritur ut clericus hunc pro ilio induat.

Canone 136 nihil de barba praescribitur aut permittitur. Itaque non est recedendum a dioecesis consuetudine, quae ius particulare, nullo modo iuri communi contrarium, constituere potest. Dicta confirmantur responso S. C. Concilii.

Quaestioni enim Em.i epise. Wratislaviensis : An Codice iuris canonici data sit quibuscumque clericis saecularibus libertas gestandi barbam, ot, respective, an episcopis competat prohibitionem hucusque vigentem in suo robore sustinere pro dioecesibus suis ». S. C. C. die 10 10 iun. 1920, rescripsit: ‹ Negative ad primam partem; affirmative ad alteram ».

Positive vetatur usus anuli clericis quibus anulus non est a iure aut apostolico privilegio concessus (c. 136, § 1).

De illo anulo agitur qui habet rationem ornamenti, vel insignii est privilegii aut dignitatis.

29. — Lex residentiae, quae eos clericos stricte urget qui beneficium aut officium residentiale habent, ad alios aliquo modo extenditur, quatenus licentia, saltem praesumpta, Ordinarii proprii necessaria dicitur ut clerici per notabile tempus (utputa

ultra tres mensos) a dioecesi sua absint. Et qui cum licentia sui Ordinarii non in perpetuum sed ad tempus data, in alienam dioecesim transierit, cum suae dioecesi maneat ascriptus, ob iustam causam et naturali aequitate servata revocari potest. Integrum quoque est Ordinario alienae dioecesis eidem licentiam ulterioris commodationis in proprio territorio denegare, nisi ei beneficium contulerit (ce. 143. 144).

§ 2. — Obligationes communes clericis maiorum ordinum.

Binae memorandae sunt : perfecta castitas et officium divinum (cc. 132 et 135).

I. — *De obligatione castitatis.*

30. — Tamquam pertinentem ad sanctitatem qua ministros rerum divinarum fulgere vult, Ecclesia imponit clericis maiorum ordinum servandam perfectam castitatem, ita ut contra eam peccantes, sacrilegii quoque rei sint (c. 132, § 1). Consequenter eosdem a nuptiis arcet (ibid.) vel ab earum usu, si coniugati, cum dispensatione apostolica ordines maiores susceperint (Cfr. c. 132, §3).

Vult praeterea Ecclesia, ut castitas ista *vero voto* confirmetur (Cfr. Wernz, *Ius Decretalium,* II, 19G.)

Estnc titulus *immediatus* obligationis votum an lex ecclesiastica : controversia ista *Codice non solvitur.* Sed votum negari nequit, ut luculente ostendit Ballerini *(Op. theol.,* t. 4, tr. 9, n. 235-240). Atque haec moraliter constant:

a) positiva Ecclesiae *lege,* suscepturis subdiaconatum in Ecclesia, latina *imponitur votum.* Votum enim istud supponitur in C. Cum olim, 6, Do Clericis coniugatis (1. 3, t. 3) per verba : « Nos attendentes quod Orientalis Ecclesia votum castitatis non admisit » ; supponitur in c. un. Quod votum, Do voto, in 6 (1. 3, t. 15) quo votum dicitur sollemnizari per susceptionem ordinis sacri ; et formaliter docetur in C. *Inter praeteritos,* 3 dec. 1749, § 41, Benedicti XTV. Sine voto praeterea explicari nequit quomodo clericus in sacris per luxuriam mero internam sacrilegii reus fiat : quod tamen communiter traditur ;

b) hi quoquo qui castitatem vovero noluerint, castitatem vi legis ecclesiasticae, ex *religione* observare debent, ita ut peccata contraria sint sacrilegia. Quia tamen tunc solo ecclesiasticae legis titulo obligan-

tur, internae culpae reatu sacrilegii imrnunes fuerint. Sed clerici isti gravi et perpetua obligatione tenentur mutandi hanc voluntatem et emittendi votum.

c) *nullitas matrimonii* attentati a clerico in sacris immediate proficiscitur a lege ecclesiastica quae voluit ut ordo sacer esset impedimentum dirimens et ideo votum annexum sollemnizavit.

N. 13. — Ut clericus ipso voto ligetur, sufficit ut ordinem sacrum recipere voluerit cum oneribus quae ab Ecclesia ordinationi annexa sunt, licet necessitatem voti fortasse ignoraverit. Nullatenus itaque voto essentiale est ut, audita episcopi ordinantis invitatione, ordinandus physice consueto passu accesserit.

3. « Coniugatus qui sine dispensatione apostolica ordines maiores, licet bona fide, suscepit, ab eorundem ordinum exercitio prohibetur ». Itaque coniugato qui ordinem sacrum suscipere cupiat dispensatione S. Sedis opus est.

31. — Clerico qui metu gravi coactus ordinem sacrum susceperit, Ecclesia obligationem castitatis vel officii divini recitandi non imponit. Quare c. 214 iubet ut clericus iste ad statum laicalein per indicem redigatur, sine ulla obligatione sive castitatis sive officii divini.

Excipe si, remoto metu, ordinationem suam ratam habuerit. Ratihabitio autem potest esse expressa vel tacita, per ordinis exercitium in his adiunctis factam ut rationabiliter continere videatur voluntatem se subiciendi obligationibus clericalibus. Quare agenti coram indice ambo haec probanda erunt : coactio et defectus ratihabitionis (c. 214).

Die autem cuius ordinatio *al>cui vi exteriori* tribuenda sit, si graves rationes accedant, non est necessario omni spe destitutus obtinendi dispensationem ab obligationibus, etiam si incompleta tantum sit probatio gravis metus vel defectus ratihabitionis.

32. — Cum obligatione servandae castitatis conectitur gravis quaestio de sanctitate requisita ut (piis possit tuta conscientia ad ordines sacros admitti vel ad eos ascendere.

Ordine dicemus de officio *Praelati* fori exterioris, qui candidatum admittit; de obligatione *candidati* qui sacram ordinationem postulet ; demum de officio et prudenti agendi ratione *confeesarii* qui candidatum sacramentaliter naenitentem audiat.

I. De Officio *Praelati.* Ipse Apostolus, Tim. 5, 22, iam id commendabat : « Manus cito nemini imposueris, neque communi-

caveris peccatis alienis ». C.e Nullus, 2, J). 24 ; Trid. s. XXIII Ref. c. 5 ss. *episcopi* mores clericorum diligenter *investigare* et *probare* iubentur. S. Th ., *Suppl.*, q. 36, art. 4 ad 3 postulat in *ordinante certitudinem* de promovendorum qualitate ; idem 2, 2, q. 189, art. 1 ad 3 haec scribit : « Ordines sacri praeexigunt sanctitatem... unde pondus ordinum imponendum est parietibus iam per sanctitatem desiccatis ab humore vitiorum ». Similia tradit Ben. XIV, C.c *Obi primum,* 3 dec. 1740, qui inculcat quoque haec C. Lateranensis IV (1215), c. 27 : « Sanctius est in ordinatione, maxime sacerdotum, paucos bonos quam multos malos habere ministros » (Verba citantur c. Cum sit, 14, De aetate et qualitate praeficiendorum [I, 14]).

Quare, non tantum repellere possunt candidatos quos occulte indignos noverint, sed fortes esse debent in auferenda veste clericali iis quos constat dioecesi non satis utiles fore, et in ordinibus differendis iis qui vitium etiam occultum nondum satis emendaverint, nisi, attenta quantitate et qualitate delicti et emendationis spe, necessitas aut utilitas Ecclesiae suae, cui ipsis cavendum est, maiorem indulgentiam postulaverit (Cfr. S. Alph ., l. 6, n. 67 et 803).

II. *De Candidatis.* Ipse *candidatus* qui conscius non est se posse sine nimia difficultate omne scandalum vitare et, ut minimum dicamus, habitualiter castitatem perfectam observare, graviter peccat si, antequam sit fortior factus, sacram ordinationem postulaverit.

Ratio est quia sanctitas interior et exterior partira per se, partira ex positiva Ecclesiae voluntate, ad obligationem status eorum qui in sacris ordinibus sunt pertinere dicenda est. lamvero perpetua lex naturalis vetat ne statum suscipias, nisi te moraliter idoneum noveris ad eius obligationes implendas. Haec autem eo fortius tenent, quod de sublimiore statu agitur et quod perfecta probitas ministrorum Ecclesiae ad fidem et mores sive conservanda sive restituenda vel dilatanda tantopere refert.

Quod sanctitas vel eximia probitas inter obligationes status reponenda sit, non paucis textibus efficitur. Ipse iam Apostolus, 1 Tim. 3 diaconos vult « pudicos *{σεμνού),* non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes ». C. A multis, 9, De

aetate et qualitate ordinandorum (I, 11): « Erubescant impii et intellegant iudicio Spiritus S. eos qui in sacris ordinibus, presbyteratu, diaconatu, subdiaconatu sunt positi, si caste non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate ». Decr. Urbani II : « Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probatae castitatis exsistat ». C. Trid., s. XXIII c. .13 Ref. « Subdiaconi et diaconi ordinentur, habentes bonum testimonium et in minoribus ordinibus probati... qui sperent, Deo auctore, se continere posse ». Perfecta conversio a moribus ipsa hortatione Pontificalis R. ad subdiaconos inculcatur : « Si usque nunc fuistis ebrii, amodo sobrii ; si usque nunc inhonesti, amodo casti ».

III. *De confessariis.* 1. Instar corollarii, haec regula, non ut universalis sed ut generalis proponi potest, ut ante sacram ordinationem sufficiens probatio virtutis exigatur, ac proin virtutis proposita acquisito iam habitu castitatis confirmata sint.

Cum enim ab initio caste sit in ordine sacro vivendum, et sensus communis hominum non aliam plerumque reperiat capacitatis demonstrationem quam experimentum, qui acquisito castitatis habitu caret, temerarie tantum castitatem perfectam profiteri possit, quod nefas est. Cfr. S. Alphonsi Dissertat. *Utrum sit Eleganda absolutio clerico habituate in peccatis lasciviae occultis, qui velit ad sacros ordines ascendere, sine praecedenti experimento continentiae.* « Mutationes huiusmodi ex habitu pravo in bonum contrarium ordinarie contingere non statim, sed paulatim, post multiplices pugnas (nisi extraordinaria immutatio cordis per gratiam Dei peculiarem contingat), ipsa experientia, ut iam monuimus, satis ostendit ; et qui pronitatem cordis humani ad malum novit, non dubitat de hac re. Quamvis enim homo sit liber, haec est tamen eius ordinaria ratio agendi ut libere eligat quod ei magis placet ; et quamvis minima gratia per se valeat cuilibet tentation! resistere, non solet habituatus attrahentem gratiam semper et penitus sequi ; nec solet Deus huiusmodi homines illico einendan*. sed paulatim per gradus ». Ita ad rem Ball. Palm., t. 2, tr. 9, n. 231, quos tamen minus probamus quando eum S. Alph. et non paucis aliis allegant pericula multorum peccatorum quae graviora sint, et exclusionem matrimonii seu status qui remedium concupiscentiae afferat. Pericula enim ista et peccata non paucis commodis spiritualibus melioris status compen-

santur. Cfr. Lugo *(Resp. mor.,* 1.1, Dub. 18). Neque omnes matrimonio iuvantur. Sed requisita status directe invocanda sunt.

Neque, ut apparet, specialem qnandam legem appellamus qua Ecclesia praeviam probationem exigeret. Talis enim lex non exsistit. Ipsa citata Pontificalis verba supponunt fieri posse ut quis a vita peccaminosa ad ordines sacros statim ascendat. Verum innitimur in obligatione *naturali,* quae requisita ad statum clericalem consequitur.

2. Quo maius est periculum relapsus et scandali ; quo minor est reliqua aptitude et qualitas candidati ; quo facilius ab amplectendo statu sacerdotali recedere potest, eo firmius superior regula tenenda est.

lamvero propensio ad sodomiam periculum relapsus et scandali gravius creat quam propensio ad fornicationem ; et haec periculosior est quam lapsus solitarius ; facilius autem recedere potest qui vestem clericalem nondum induit, qui alia media sustentationis possidet, quam qui studet theologiae, qui proximus est ordinationi sacrae, vel iam ordinem sacrum suscepit, vel pauper est: quippe qui omnes extra statum clericalem fere inopes sint consilii.

Contra, extraordinaria signa poenitentiae et conversionis, praesertim cum saecularis vita primum deponitur, etiam sine praevia experientia sufficientem securitatem dare possunt (Cfr. S. Alph., diss. cit.).

3. Cum propter propensionem nativam vel acquisitam fragilitatem futuri praevidentur lapsus, quamvis extra proprie dictam consuetudinem, vita clericalis regulariter dissuadenda est. Etenim manca Ista et interrupta castitas cum optatis Ecclesiae minime congruit ; in eo qui votum fecit et nobiliorem statum amplexus est solet deprimere animum : unde homo minus validus redditur ad actionem ; sacerdoti facile parat occasiones funestorum sacrilegiorum vel missarum celebratarum sine sacra, mentali reconciliatione cum Deo : quod reverentiam et aestimationem minuit SS. Eucharistiae. Nonne praestat ferventem esse laicum, quam languidum sacerdotem !

1. *Ex istis principiis prudenter libratis, Conjessarius suam agendi rationem ad singulos casus aptabit.* Verum iam ipse Ben. XIV, *De Synodo,* 1. XI, e. 2, n. 18, docuit «nullam suppetere generalem regulam quae in huiusmodi casibus ab eo (Directore) adhiberi valeat. Quare non aliud consilium eidem praeberi posse» cense-

mus quam ut omnia personae, rerum et casuum adiuncta diligenter inspicia!- et mature perpendat ; meminerit etiam sibi non modo indicis sed et medici partes impositas esse ».

Ei qui tepidam vitam cum vera habitudine peccati coniungit, vel qui scandalose peccaturus esse probabiliter praevidetur, ascensum ad ordines sacros etiam negata absolutione confessarius vetabit. Si accidentales praevidentur culpae non scandalosae. ascensum generatim non suadebit, quamvis illum tunc prohibere stricte non possit. Immo, nisi culpae omnino rarae videantur futurae et dotibus sacerdotis redimantur, paenitentem ab ascensu potius avertet. Nec nimis fidet etiam quorundam mensium experientia, si post ingressum in seminarium consuetudo abrupta non fuit. Fit enim ut ex propinquae ordinationis cupidine animus faciat extraordinarios conatus quos post ordinationem non diu feret, ita ut mala consuetudo postea reviviscat.

In suis consiliis haec confessarius recolat : a) crudelem facile evadere erga Ecclesiam eum qui in hac re nimis benignum se exhibeat erga privatum virum ; *b)* fructum maioris experientiae plerosque adducere ut magis in severitatem propendeant.

Practicam autem quasi perplexitatem gignere solet: a) sors saepe temporaliter misera et spiritualité!· periculosa cui invenis extra seminarium opponitur ; *b)* instans susceptio ordinis sacri, maxime sacerdotii, ita ut candidatus qui tunc mutet consilium, aliquam notam vix elingere queat.

Ei tamen qui magis definitas indicationes cupierit, hae tradi posse videntur de modo quo *Confessarius in Seminario* munus suum explere possit. Ut autem recte observat Lehmkuhl, II, 760, « gravissimi momenti est in seminario munus tum directoris tum confessarii, ut mature alumnos dirigant, eorum animos efforment, defectum aptitudinis aperiant ».

Itaque : *a)* cum iuvene laico videat quid propositum vitae sacerdotalis efficiat. Si parum, consuetudinarium ab ingressu in seminarium avertat. Facilius favere possit ingressui in religionem, si vocatio aliunde seria appareat et propensio libidinosa non sit in ipsa corporis temperie radicata. Sunt enim qui ipso consilio abrumpendi peccata moventur ad vitam religiosam amplectendam. Bona emendationis spes tali cogitatione fundatur; — *b) seminaristae* confessarius habitualis prius remedia proponat, moneat de consectariis, minetur ; in altero vel summum tertio anno, nisi consuetudo victa demonstretur, discessum exigat; c) *religioso,* post tentatam frustra medicinam, iam ante theologiam, confessarius clare manifestet difficultatem quae sacris ordinibus suscipiendis

obstabit, ut ips., cum prudentibus viris, quales moderator spiritus Superior religiosus, mature doliborct quid rnolius do sua sorte statuendum sit utrum fides et mores satis in vita sacculari in tuto esso videantur ut pro hac sit honeste optandum, an manere in religione sim· ordinibus sacris magus ipsi expediat.. Cum religioso in theologia agendum est sicut cum séminariste.

Extraordinarius confessarius, paenitentis in limine diaconatus vel sacerdotii discessum urgeat : ne exigat, nisi propensio fuerit ad peccata plusquam hebdomadaria, vel ad peccata scandalosa.

N.B. — Habitus vitii solitarii apud alios in aliqua occasione de repente et plene cessat ; apud alios paulatim veluti enecatur. Fructus ergo patientiae esse interdum potest ut gradatim ad moralem sanitatem perducat.

Corollarium. Prudens delectus seminaristarum maximi esse momenti perspicitur. Nemini patere debet seminarium, cuius ingressus non fuerit plene *liber,* vere motivis *supernaturalibus* innixus ; cuius temperios nimis ad venerem *propensa* videatur.

Haec itaque sedulo in candidatis examinanda sunt. Supernaturalia motiva ex interrogatione cognoscentur. Liberam omnino esse status electionem partira ex interrogatione, partira ex adiunctis perspicietur. Duo huic libertati officere possunt: si parentes exiguae condicionis magnopere optarint ut filius statum ecclesiasticum amplectatur ; maxime si laboriose et parce vixerunt ut filio copiam studiorum humaniorum facerent ; si filius pecunia aliena vel in collegio ecclesiastico (schola apostolica, parvo noviciatu) gratis institutus fuerit. Quare, quamvis quidam hac facilitate abuti possint, omnibus perpensis, opportunum duxerim ut directores huiusmodi collegii eos qui parum ferventes conspiciantur invent in honesto statu saeculari sibi procurando. Minus sane detrimentum ex aliquorum fictione et fraude religio capiet, quam ex moraliter coacto ingressu eorum qui seminarium vel noviciatum intrant quia omnem aliam viam sibi interceptam noverint. Libidinosa demum propensio a peritis medicis dignosci potest. Quocirca si ex physica candidati specie ve' ex sua origine tale quid timeatur, examen medicum postuletur. Et quid impedit quin adolescens rogetur, immo iubeatur, cuidam probatissimo sacerdoti patefacere secreto, si quas difficultates in servanda castitate experiatur ? Utilitas est communis candidati et dioecesis ; infamiae periculum nullum est. Et qui nolit rem aperire optionem habet non postulandi ingressum.

II. — *be horia canonicis.*

33. — 1. Notiones praeviae. *Officium divinum* vocatur co H plexus cantuum, orationum et lectionum quo Deo in Ecclesia cultus publicus seu liturgieus cottidie tribuitur (Cfr. alibi dicta de cultus liturgiei natura et modis). *Cursus* fuit etiam nomen tam totius officii quam singularum horarum.

2. Distinguitur celebratio *choralis,* eaque sollemnis vel non sollemnis, et celebratio *privata* unius vel plurium. Eadem sunt utriusque celebrationis materia ‹ t ordo; rubricae autem officii nonnisi ex chorah celebratione probe; intelleguntur. Si excipias tertiam, quando cum missa pontificali conectitur, horae minores et completorium numquam sollemniter celebrantur.

II. Historica officii e.volntio. Cfr. *Appendicem* I.

34. — III. Officii obligatio. 1. In c. 135 *primam legem scriptam* habemus quae cotidianam horarum canonicarum recitationem *clericis maiorum ordinum* formaliter imponit.

Huius obligationis progressus ita circiter describi potest. Officii obligatio primo fuit aliquatenus omnium fidelium. Necessitas pro clericis ministrandi ad horas quibus fideles assistebant, proprium illis titulum obligationis creavit, consuetudine ortum et variis decretis conciliorum vel synodorum sancitum. Obligatio igitur primum restricta erat ad vesperas et laudes cotidianas, afficiebat autem clericos tam maiorum quam minorum ordinum, quorum ministerium necessarium erat. Postquam fideles cotidiana officia deseruerunt, obligatio tamen remansit clericis atque ad cetera quoquo officia extensa est, ita ut a choro impeditus clericus privata recitatione obligaretur. Demum principium obligationis, quod prius erat munus ministrandi, evasit ipse sacer ordo.

Monachi initio nulla speciali obligatione astricti fuisse videntur. Sed cum perfectissimam observationem profiterentur vitae christianae, assidui crant in oratione communi ; postea tamen cum o vita cocaobitica ortum est proprium inter monachos orationis institutum idqut ipsis illorum regulis confirmatum, in partem publicae orationis mini sterii ab Ecclesia admissi sunt, praecipue in ipso eius capite seu in Urbe Romana.

2. Obligatio *beneficiariorum* c. 1475 memoratur et sancitur.
3. *Choralis obligatio capituli* c. 413 et 41 ⁴| promulgatur.

4. Obligatio sive chori sive offici divini non iam inter communes *religiosorum* obligationes memoratur. Quid autem praestandum habeant religiones quibus est chori obligatio, c. 610 explicatur.

Ne argumentum recantare debeamus, obligationes clericorum qui sunt in sacris, canonicorum et plurium religiosorum simul exponemus. Prius de privata et solitaria horarum recitatione, dein de recitatione cum socio et de obligatione chori agemus.

A. De privata et solitaria horarum canonicarum recitatione.

35. — Personae obligatae sunt :

1. Omnes *clerici in maioribus ordinibus* constituti, nisi ad statum laicalem legitime redacti sint. Immediatus obligationis titulus est ordo sacer ; quare *initium* obligationis est a momento recepti subdiaconatus, ita ut clericus recitare debeat horas respondentes isti momento, non autem eas quae tempore sunt priores. Hora autem *prima* respondet horae sextae matutinae ; *tertia,* horae nonae; *sexta,* meridiei.

Potestne ordinandus legi satisfacere, recitando, ante ordinationem, partem quam recepto ordine sacro recitare debebit ? Id affirmandum videtur, quia, quamvis nondum nomine Ecclesiae officium recitet (hoc obiciunt patroni sententiae severioris, probabilis) ordinandus offert anticipatam solutionem quam Ecclesia acceptare censetur, praesertim cum ordinatio saepe ita protrahatur ut hora dilata suo tempore recitari nequeat.

Hodie, ubi recitatio privata officii a chorali multo magis separatur, non iam probabilis videtur opinio Lacroix, *Theol. mor.,* l. 4, n. 1187, quae obligabat ordinatum subdiaconatum ad recitandam horam quae time in choro dicenda esset. Quare ordinatum hora undecima, ipse ad solas vesperas obligabat, cum hora undecima omnes parvae horae iam in choro persolutae esse consueverint. Iam S. Alpii, l. 4, n. 140, sententiam veriorem vocabat quam supra exposuimus ;

2. *Omnes beneficiarii,* non legitime impediti. Hi *a die* acceptae possessionis beneficii tenentur, si fructus percipiant vel percepturi sint. Quare integrum diei officium recitare debent.

Qui isti obligationi non satisfecerit fructus pro rata omissione non facit suos, « eosque fabricae ecclesiae, aut seminario dioecesano tradat vel in pauperes eroget » (c. 1475, § 2).

Itaque, Ecclesia obligat ex iustitia (1) beneficiarium qui cum culpa gravi horas canonicas omiserit ut fructus pro rata restituat. Triplex autem restitutionis modus ei permittitur. Constitutione *Exproximo,* 22sept. 1571, S. Pius V istud « pro rata omissionis » ita declaravit, ut qui uno die integrum officium omiserit, restituendos habeat omnes fructus isti diei respondentes, i. e. 365. partem annui redditus ; qui autem solum matutinum cum laudibus, mediam partem fructuum unius diei ; qui reliquas horas, etiam mediam partem ; qui vero unam ex illis, duodecimam partem eiusdem summae. (Cfr. *Epitome, J. C.,* II, 800.)

Ex ipsis verbis C. *Supernae dispositionis,* Leonis X, inC. Lateranensi, § 38 et recepta interpretatione, fructus primo semestri percepti condonantur. Et quamvis graviter peceaArerit, beneficiarius qui altera die omissum ofliciurn supplet, a restitutione probabiliter excusatur *(Salmantic.* et alii).

Ceterum secundum communem sententiam, non omnes fructus debet qui propter alia quoque onera fructus beneficii percipiat. Quocirca, propter omissum totum officium, episcopi et parochi non censentur ultra tertiam, vel quartam, immo probabiliter quintam fructuum partem restituere debere ; canonici, non ultra dimidiam, immo quartam partem ; cappellani, non ultra dimidiam vel tertiam partem (Cfr. S. Alph., l. 3, n. 673 ; l. 4, n. 415. *Epitome I. C.* II, S00).

Denique, cum hodie beneficia etiam curata adeo tenuia esse soleant ut vix sustentationi bénéficiât! sufficiant, nec prohibeatur beneficiarius neglegens servare qua pauper quod qua culpandus amis iit, fere nunquam hodie huic poenae locus erit (Cfr. Palmieri, *Op. th.,* t. 4, tr. 9, n. 342).

3. *Sollemniter professi* in religionibus in quibus est chori obligatio (c. 610).

Perspicuis his verbis: 1) propter multa Instituta reccntiora quae sino choro approbata sunt, nulla iam est *communis* religiosis officii divini obligatio; 2) sollemniter professi religionum in quibus est obligatio chori, privata officii recitatione tenentur si, choro destinati, a choro abfuerunt. Itaque de gravi eorum obligatione non iam hodie quaestio moveri potest (De controversia ante Codicem, cfr. Palm., *Op. thcol.,* t. 2, tr. 9, n. 333. 334); 3) non tonentur, nisi fortasse ex propriis Constitutionibus, simpliciter professi, vel moniales quae vota sollemnia iam non habent, quamvis ad Instituta cum votis sollemnibus pertineant (cfr. reap. S. *Paenit.,* 24 nov. 1852).

(1) o'Annih., tamen III, 65, potius quam ex Iustitia, putat restitutionem illam deberi jxjr rnoduin poenae conventionalia.

Atque otiam ubi habent vota sollemnia, Moniales a Visitatione et si quae aliae solum officium B. M. V. recitaro debent, levi tantum obligatione teneri censentur.

Professi a momento professionis sicut ordinati ab ordinatione tenentur.

36. — *Unica* breviarii recitatione satisfacit huic obligationi cum ille qui plura beneficia habet, tum ille qui pluribus titulis, v. g. qua subdiaconus et professus, tenetur. Atque omissio istius officii censetur unicum esse peccatum contra religionem. Qui tamen beneficiarius fructus restituere nolit (cum illos debet) accusandum simul habeat peccatum contram iustitiam (Cfr. Palm., l. c., n. 355).

37. — Substantia obligationis, haec est ut horae canonicae integrae cotidie recitentur « secundum proprios et probatos liturgicos libros » (c 135).

Probati libri liturgici sunt Breviarum Romanum, a S. Pio V reformatum cum novo psalterii ordine a Pio X inducto et ad valorem praescripto, C.e *Divino afflatu,* 1 nov. 1911 (A. *A. S.*, 3, 633; *Per.,* t. 6, p. 125).

Ecclesiae tamen vel religiones quae a. 1568 utebantur alio breviario approbato ex consuetudine saltem bis centenaria, istud servare potuerunt. Si tamen facultate utantur sumendi breviarium romanum, iam ad suum pristinum redire prohibentur.

Obligatio recitandi breviarium includit obligationem istud habendi quale est impositum, ac proin comparandi sibi nova officia approbata. Mens tamen S. Sedis non est obligandi ad assumendas novas vel reformatas officii lectiones, clericos qui secundum editionem iam exsistentem breviarium recitant (S. R. O., 14 dec. 1883).

Proprii libri liturgici adhibendi sunt. Quare non satisfecerit qui solus vel cum socio officium alius breviarii nimis a suo diversum recitaverit. (Cfr. 8'. *R. C.,* 27 ian. 1899; Decr. auth., n. 4011). Alii tamen aliter sentiunt (S. Alpil. n. 161; Ferreres, TT, n. 85).

38. — Praeter consuetum officium, recitandae sunt, etiam privatim, litaniae Omnium Sanctorum in ipso festo S. Marci et in tribus Rogationum diebus. Litaniae istae pridie anticipari nequeunt. Hodie *certa* est haec obligatio recitationis privatae :

Red minus certa est gravitas istius obligationis, propter verba minus severa rubricae : « Dicant illas litanias privatim ». Cfr. Palm., l. c., n. 382.

Ante reformationem Pu X, officium defunctorum, quod nunc est proprium istius diei officium, addi debebat in die commemorationis omnium defunctorum ad officium de octava omnium sanctorum.

39. — Modus recitationis. Praescribitur :

1. *Recitatio vocalis.* Ad substantiam pertinet, ut voces formentur, quod quendam flatum saltem tenuissimum supponit: vox per se audibilis est. Verum qui conscius sibi est se per organa propria (linguam, labia) formare syllabas, nec mere gutture quempiam motum ciere, aut industriose flatum supprimere, vocalem recitationem efficit. Quocirca quaestio utrum necne requiratur ut quis per se possit se audire, omitti potest et melius omittitur, utpote scrupulosa (Cfr. Ball. Palm., l. c., n. 394-396).

2. Recitatio *integra* « sine syncopa et abbreviatione vebor-rurn et syllabarum », et sine praecipitatione.

Defectus in bac re, cum ultimas verborum syllabas afficere soleai, plerumque erit venialis : namque id omnem significationem non tollit. Excusari quis poterit balbutie et etiam consuetudine quae, in initio reprehensibilis, actu evasit invincibilis, modo ad earn deponendam conatus adhibeantur. Et quia ipsa anxietas rectam pronuntiationem impedire potest, praestat interdum dispensationem impetrare donec sanatio cum paco obtenta sit ;

3. Recitatio *devota.* Ideo requiritur *intentio* colendi Deum per recitationem. Namque actus religionis praecipitur, cui talis intentio essentialis est. Intentio autem ea nullum postulat formulae, usum ; et adest reipsa, statim ac breviarium sumas ad solitum pensum persolvendum.

Requirunt, quoque omnes *attentionem* quam *extei nam* vocant, et quae huc spectat ut excludantur exteriores actiones quae cum *interiore* attentione componi nequeunt. Haec postulatur c. Dolentes, 9, De celebratione missarum (III, 41).

Sufficiens quoque diligentia per se postulatur ut accurata recitatio fiat.

Attentionem quam *internam* vocant distinguunt *superficialem* seu ad rectam pronuntiationem ; *litteralem,* seu ad significationem verborum, *spiritualem* seu ad Deum vel res divinas. Et quamvis haec notio, quae est actuum voluntatis, ad actus

intellectus parurn conveniat, nihilominus distinguunt praeterea attentionem *formalem,* quae re vera adest, et *virlualem,* quae in aestimatione morali adesse censetur, quia voluntas attendendi non fuit retractata.

Non paucae controversiae fuerunt de necessitate attentionis dictae interioris.

Verum, si res propius consideretur, sicut attentio externa definitur exclusione actionum exteriorum quae mentem occuparent, sic *attentio interna definitur exclusa evagatione mentis alio moraliter divertentis.*

Iam vero, cum ex professo orare intendimus, reverentia Deo debita post ulat ut moraliter toti Deo nos sistamus praesentes. Quare *voluntaria* mentis *distractio leviter saltem peccaminosa* est. Irreverentia tamen ista essentiam orationis non tollit : ad hanc satis est ut ex intentione colendi Deum verba eius laudem continentia vel Eum deprecantia adhibeas (Cfr. Lugo, *Euel.* d. 22), n. 15 ss. Nullum autem argumentum probat plus ab Ecclesia praecipi. Iinmo nunc, cum c. 135, nihil addendo, mere recitationem integram horarum canonicarum praecipiat, ipsa probabilitas a sententia severiore iam abesse nobis videtur.

Nec substantiae obligationis necessario deest, qui horas recitat in statu *peccati mortalis* ; immo cum actuali complacentia in peccato vel voluntate peccandi : potest enim voluntas orandi et laudandi Deum cum praesenti affectu ad alius generis peccatum consistere (Cfr. Palm., l. c., n. 429). — Venialis tamen irreverentia in posteriore casu committitur ;

4. Becitatio *continuata,* ita saltem ut singulae horae uno tractu moraliter continuo recitentur, nisi insta causa obstet. Culpanda tamen interruptio venialem culpam non excedit, et quod dictum est *non debet repeti ;* singuli enim versus psalmorum completam significationem habent et per intentionem absolvendi horam satis inter se conjunguntur (S. Alph., 1. 4, n. 168).

Matutinum autem a *laudibus* separari potest ; nec peccare videtur qui tres horas inter singulos nocturnos interponit, cum plurcs dicant (immerito tamen) hunc fuisse morem antiquum.

Instas causas horam vel psalmum interrumpendi praebet omnis utilitas propria vel aliena quae incommode differretur, urbanitas, devotio, oboedientia praestanda, etc. (S. Alph.,1. 4, n. 168.)

Pius sacerdos, ut patet, ipsas interruptionum occasiones vitare studebit ;

5. Recitatio *ordinata,* ita ut suo ordine recites : *a)* Officia singula ; *b)* Singulas horas ; *c)* Singulas horarum partes. Attamen :

Ad *a)* Substitutio alterius officii ex breviario romano per se venialis est ; et ex causa rationabili v. g. ad recitandum cum socio eiusdem ritus, vel propter iter faciendum mutatio Licita erit.

Grave tamen fuerit officium eligere quod simul esset notabiliter brevius et ritus plane diversi, ut si in die Palmarum recites officium Paschae (Cfr. prop. 34 inter reprobatas ut minimum tanquam scandalosas ab Alexandro VII. *Benzinger,* n. 1134). Gravis pariter fuerit difformitas ac proin culpa, si toto anno pro lubitu idem recitares.

Qui ex errore unum officium pro altero recitaverit, obligationi satisfacit. Quod si fuerit notabiliter brevius, suadenda est aequa compensatio ex psalmis officii omissi ; stricte tamen imponi nequit cum, in ista additione, forma breviarii non servetur (Cfr. Palm., *Op theol.,* t. 4, tr. 9, n. 283-290).

Si inter orandum *errorem* adverteris, *optionem* habes vel pergendi, ad servandam unitatem, vel mutandi, ut magis concordes cum praecepto Ecclesiae. Haec ratio potior videtur, ita ut melius sit uti principio : « Error corrigitur ubi deprehenditur ».

Pariter si *de Sancto ante diem* recitaveris, *satius* erit de eodem, adveniente die, *iterum recitare,* quam praetermissum officium restituere.

Conclusions istae hoc secuiii allerunt corollarium, ut ei cui *deest officium proprium* alicuius sancti, recitandum sit *officium commune sanctorum eiusdem classis,* quo deficiente, sumendum erit aliud officium quod ex breviario *proprio* (non ex breviario alterius ritus) habeas.

Ad *b)* Venialis est mutatio ordinis inter horas ; et faciliori causa quam mutatio officii excusatur.

Sed qui *bis eandem horam* recitaverit, nulla alia recitanda excusatur, quia, aliter agendo, formam praescriptam corrumperet.

Rectus ordo quoque postulat ut, nisi causa insta excuset, officium diei absolvas ante quam officium diei sequentis incipias. Quare recentissimae formulae S. C. *P. F.* hoc modo anticipationem concedunt : « Ut, *expleto divino officio diei,* legitima concurrente causa, privatim recitari possit matutinum cum laudibus diei sequentis, statim post meridiem ».

Minime tamen reprehendendus videtur qui post anticipatam Matutini recitationem, ex devotione, ut recitatio magis

cum natura istius horae congruat, Completorium diei ad vespertinum tempus differat. In qua sententia opinione officialium 8. Rituum Congregationis confirmati sumus.

Ad c) Nec gravo per se censetur ut iu eadem hora ordinem partium invertas ; ut v. g., si dilatio incommoda fuerit, omnes psalmos horae matutinae recites, et dein lectiones quae praesto non erant. Hic tamen cavendum est ne formam nimis mutes (Cfr. S. Alph., l. 4, n. 170 et Palm., l. c., n. 404).

6. Recitatio *tempestiva.* Hic distinguere iuvat *primariam, secundariam* et *privilegiatam* temporis definitionem. Primaria sub gravi observanda est, et tenet etiamsi secundaria observari nequeat, fere sicut obligatio communionis annuae manet ei qui tempore paschali communicare impeditur. Primaria ista definitione, officium unius diei est intra 24 horas a media nocte ad mediam noctem recitandum, seu est *onus diei.* Secundaria definitio levem inducit obligationem quae ob rationabilem causam cessat. Hac definitione, matutinum cum laudibus et duae priores parvae horae sunt ante meridiem recitanda ; sexta et nona possunt ante vel post meridiem persolvi ; pomeridianum tempus assignatur vesperis et completorio. Intra quadragesimam tamen (i. e. a sabbato ante primam dominicam), excepta die dominica, vesperae, ex rubrica quae non obligat sub peccato, recitantur ante prandium, ab hora circiter undecima. Itaque qui praevidit se impeditum iri post prandium, vesperas et completorium mane et tamquam tempore suo horas istas recitare potest et *debet.* Cfr. Arendt : « *Se sia probabile l'opinione che libera il chierico* in sacris *daliobbligo di anticipare nel mattino le ore canonicli vespertine, quando précéda essere assolutamente impedito dal recitarle nel pomeriggio* ». (Monitore, 1916, fasc. VI-VII.) Extrinseca tamen probabilitas opinionis benignioris, quae ab obligatione tunc anticipandi excusat, neganda non est (Cfr. Ball. Palm., l. c., n. 370 ; Lehmk., II, 795, s.).

Definitione demum temporis quae *pricilegiata* perhibetur, matutinum, laudibus inclusis, pridie anticipari potest.

Quod, contra atque existimabat Palmieri, *Op. theol.,* t. IV, tr. 9, in nota subiecta numero 415, nullatenus tribuendum est regulari recitationi duarum partium Matutini in prioribus vigiliis noctis. Matutinum enim omne, otium quando 18 psalmos complectebatur, post mediam noctem regulariter recitandum erat, ita ut ad ortum solis *Laudes* (quae proprie hora matutina vocabantur) absolverentur. Quod ipsum

Invitatorium Quadragesimae nobis testatur : « Non sit vobis vanum *ante lucem* surgere. Res hoc altero modo nobis explicanda videtur.

Tn prisca aetate, cum diem nocti potius opponerent, initium diei a media nocte ducere non solebant. Quare nox s-itis indifferenter ad alterutram dierum inter quas interponebatur ascribi poterat. ludaei autem a vespere Feriae sextae sabbatum inchoatum reputabant. Cum ergo Matutinum nocturno tempore recitari deberet, potius quam ante lucem surgerent, magis commodum visum est, ac proin satis pronum fuit, obligationi psallendi Matutini, eodem nocturno tempore sed ante decubitum satisfacere. Praeterea, in festis duplicis officii, alterum vespere, alterum ante lucem persolvebatur. Addas, quod, propter praelica.-rationes, omnes horae, excepto Completorio, anticipatae sunt. Sic anticipandi Matutini consuetudo invaluit, quae perseveravit etiam postquam media nox existimata est initium diei 24 horarum. Laudes autem cum Matutino, cui immediate succedere consueverant, anticipatae sunt.

Successivis ampliationibus huc deventum est ut. sublata per resp. 12 maii 1905 in Placentina (1) diuturna controversia, omnibus simpliciter liceret ab hora 2a Matutinum inchoare. Exinde S. *C. 11.* satis facile concedit facultatem inchoandi ab hora prima ; immo anticipatio ab hora prima instar privilegii permittitur sacerdotibus variarum sodalitatum; ab h. 12a a Legatis R. P. singulis clericis et religiosis concedi potest; eadem in facultatibus Prop. Fid. continetur.

Praevisio vero impedimenti neminem cogit uti facultate anticipandi pridie Matutinum. Sic saltem probatissimus usus facultatem interpretatus est. Nam, postquam sabbatum totum a dominica separatum est, anticipatio pridie facta non potuit iam esse nisi privilegium quo quisque uti poterat, nemo autem debebat.

Ut iam alibi dictum est *(Theol. fund.,* η. 3T1) ex pressa c. 33 concessione, in privata horarum recitatione optio datur temporis localis, veri aut medii, et temporis legalis, sive regionalis sive extraordinarii.

Matutinum cum laudibus ex *rubrica ante sacrum* recitari debet. Excipitur nox Nativitatis Domini, in qua laudes post primam Missam etiam in choro recitantur. Quamvis alii sub

(1) Annuo 1905 ad Dub. 1 « Utrum in privata rcoitationc, Matutinum pro insequenti dio incipi posait hora secunda pomeridiana, aut standum sit tabellae directorii dioeccsani, omni tempore t a S. R. C, responderat: « Consulantur probati Auctores» (Cfr. *Per.,* 107); sed in editione authentica n. 4138. responsum his aliis verbis redditum est: *affirmative* ad primam partem, negativo ad secundam (Ctr. Per., 7, 80. Controversiam do hora 2* videels apud Ba11. Pa1m., L e., n. 407-416).

gravi alii sub levi peccato hanc rubricam urgeant, cb' obligatione sub peccato non constat (Cfr. Ball. Palm., l. c., n. 405. 406). Et cum hodie officium privatum minore nexu cum missa coniungatur (tam saepe debet sacerdos missam ab officio discrepantem legere) validiore argumento obligatio ista negari videtur.

40. — Gravitas obligationis. Obligatio recitandi horas canonicas, omnium consensu, *gravis* est.

Opinio, non quidem omnium (1), sed valde communis et auctoritate S. Alphonsi firmata, gravem aestimat omissionem cuiuslibet horae, etiam parvae, et, in hora longiore, quantitatis aliquanto maioris. Atque etiam post reformationem Psalterii ' Pio X peractam, qua pleraeque horae parvae abbreviatae sunt, novimus severam istam sententiam solam S. C. S. *Officii* probari.

Gravitas ista potissimum colligitur cx communi peritorum aestimatione et timoratorum usu : haec inter signa sunt quibus gravis obligatio discernitur (2) « Nam argumentum intrinsecum, puto, difficile est repenti ». Sic Palmieri, *Opus Theol.,* t. IV, tr. 9, n. 357. Ipse tamen hoc subiungit : omissione etiam unius parvae horae graviter laedi intentionem Ecclesiae, ut omnes horae temporis diurni et nocturni ot sic omne tempus per obsequium certarum precum sit Deo dicatum. Gravis autem istius intentionis laesio gravem deformationem efficit.

Cum *lectiones* non sint proprie precationes, augendam dicunt quantitatem ad grave peccatum requisitam. Quare *omissio trium lectionum* cum responsoriis aestimatur *levis.*

Et quod de furtulis admittitur hic quoque valet. Si *de singulis horis quidpiam* detrahas, quantitas *gravis* augenda est (Cfr. Ball. Palm., l. c., n. 358).

Officium unius diei sub unum praeceptum cadit. Quare, nisi aliunde voluntates multiplicentur (per cessationem, interruptionem) unum peccatum committit qui officium unius diei omisit.

Qui vero una voluntate sibi *copiam breviarii aufert* verius, secundum principia de numerica peccatorum distinctione, *unius peccati reus* est (Cfr. I, n. 437).

Contra, si statuerit se breviarium *per plures dies* omissurum esse, sed copiam *servaverit* illud recitandi, volunt *tot* esse *peccata quot dies* sunt quibus breviarium est omissum. Difficilem huius sententiae rationem reddere conati sumus, in *Theol. fund.,* l. c.

(1) Cf. Dominicum Soto, De Juat, l. 10, q. 5, art. c, consul. 4. e.
(2) *TheoL mor^* I, 233, p. 214.

4L — Causae excusantes a recitatione breviarii sunt :

1. *Impotentia* ex carentia breviarii, caecitate, etc. Excipe tamen partes notabiles quas moraliter ex toto et secundum formam obligatam, iam memoria teneas (Horas memoriter addiscendi nulla est obligatio). Pars notabilis fuerit hora quaedam, etiam parva, cuius solam orationem, capitulum vel hymnum ignores ; integer Nocturnus Matutinae horae. Immo probabilius, non negata tamen probabilitate contrariae sententiae, si solas ignores lectiones, possis autem plures psalmos ordine Breviarii recitare, his teneris.

Qui autem obligatus ad breviarium romanum, praesto non habeat nisi Benedictinum, vel Ambrosianum, ad hoc recitandum non tenetur. *Obligatio* enim est *recitandi ex proprio libro* liturgico;

2. *Incommodum grave,* quod v. g. pariunt caligantes oculi, magni scrupuli, morbus gravis, vel etiam levis sed coniunctus cum notabili gravedine capitis, virium lassitudine vel probabili huiusmodi magni incommodi periculo seu timore.

In dubio de sufficienti infirmitate, stari potest indicio medici vel viri prudentis, praesertim Superioris, qui tunc, dispensando, omnem scrupulum auferre potest. Perseverante dubio post inquisitionem, non est obligatio recitandi. Et ne molestis anxietatibus turbetur, probabiliter ad nihil tenetur infirmus qui certus se non posse totum officium recitare, dubitat de parte. *Convalescentes* quoque, per aliquot dies, indicio prudentum excusantur, etiamsi interea Missam celebrent, colloquia habeant. Nec si quis, recreationis gratia, per plures horas legere possit, officium iam certo recitare debet. Pro dispositione enim convalescentis, prius fortasse recreat dum alterum molestum et valde laboriosum esse potest.

Incommodum grave etiam oriri potest ex *periculo externo,* v. g. flagrante persecutione, vel ex *dedecore ordinis ecclesiastici,* ut si in earcere ob causam infamantem, clericus se proderet in sacris.

Qui *socium* facile habere et cum eo recitare possit, tali medio quod primaevae institutioni valde consentaneum est, uti debet. Sed socius non est eum difficultate quaerendus ; nec est pretio conducendus : usus socii tunc foret medium extraordinarium ;

3. *Gravior,* praesertim repentina, *occupatio,* ut parandae lectionis, contionis ; praestantia *opera caritatis,* quae simul cum

recitando breviario componere nequeas : ut si moraliter tota die occuperis confessionibus, voceris sub noctem apud moribundum, etc. Repentina, inquam, et accidentalis occupatio ; nam Breviarii recitatio cum ordinariis negotiis componenda est, nisi malis quosdam labores dimittere vel petere dispensationem ;

4. *Dispensatio,* quam *sine causa* valide solus S. Pontifex concedit. Ordinarius loci ex iure communi dispensare nequit, sed consuetudo universalis, cui stari potest, permittit ut ad breve tempus (d'Annib., III, 153) iusta de causa dispenset, nisi maiorem facultatem obtinuerit. Casui urgenti, ex ipso Codice, providere potest. Legatus R. P. obligationem commutare potest.

Ac sua sunt regularibus privilegia.

42. — Quodnam officium recitandum est ? Unusquisque in officio recitando suum calendarium sequi debet.

Episcopus, etiam regularis, officium Ecclesiae cui praeficitur recitare debet. Si duas dioeceses regit, officium recitat dioecesis in qua habitualiter commoratur vel etiam in qua actu versatur (S. *R. C.* 11 iun. 1605 ; 17 ian. 1880 ; 28 maii 1898, Decr. n. 181, 3508, 3993 ad 1).

Sacerdotes officium recitant ecclesiae cui, etiam qua vicarii, sunt addicti. (S. *R. C.* 4 febr. 1898, Decr. n. 3979 ad 7).

Extra domicilium proprium, Episcopi et *Bénéficiait* officium propriae ecclesiae semper recitare debent.

De episcopo absente qui duas dioeceses regat nihil definitum est. Officium recitet habituale suum, vel si variat pro dioecesi in qua actu resideat, optionem alterutrius officii habere videtur. *Simplices sacerdotes* conformare se possunt officio loci ubi *morantur.*

In transitu per varia loca, consultius est ut dioecesis propriae calendario utantur (S. *R. C.* 12 nov. 1781, Decr. n. 2680). Si vero, v. g. qua seminaristae, quasi domicilium in aliquo loco acquisierint, potius quam officium domicili sui, istius loci officium probabilius recitare debent.

Regulares qui choro obligantur, in aliena domo, huius calendarium, saltem in choro, sequi debent. Sin minus, qui ad breve tempus (utputa infra mensem) in alia domo commorantur, propriae domus ordinem servent (S. *R. C.,* 25 sept. 1852 ; 27 iun. 1896 ad XIII. Decr. n. 3001 et 3919). In diuturniore commoratione sequi possunt calendarium domus in qua versantur. In itinere

servent calendarium propriae domus. Si autem diutius extra coenobia degunt, v. g. contionatores Quadragesimales, sequantur calendarium commune Provinciae, ad propria domorum officia non attendendo (S. *C. R.*, 31 aug. 1839. Decr. n. 1801).

In *missionibus exteris,* interdum non est nisi calendarium religiosorum qui ibi laborant. Si duplex habeatur, episcopus officium dioecesis recitat ; parochi regulares (quod de religiosis valere putamus) proprium suae religionis calendarium servat, exceptis officiis Titularium Ecclesiarum quibus praesunt. (S. *C. R.* 13 mai 1892, Decr. n. 3772 ad 1 et 2.)

43. — Quid in dubio de recitato officio vel eius parte ? In dubio *negativo,* officium *persolvendum* est. In dubio autem *positivo* seu *probabili,* Ecclesia, prae humanitate sua, non cencentur obligare ut forte bis recitet (1). Hanc autem probabilitatem conferre possunt variae praesumptiones : ut si memineris te coepisse, et te, sine voluntaria interruptione, reperias in âne psalmi, lectionis vel horae. Atque in his rebus saepe *expedit non repetere,* ad vitandas habituales anxietates et scrupulos quibus Officii divini pensum paulatim fit importabile onus, potius quam animam spiritualiter pascat et recreet.

Scrupulosi autem *prohibendi sunt* ne quid, in dubio an recitaverint vel satisfecerint, repetant. (S. Alph., l. 4, n. 175, 1).

44. — *N.B. Ritus* quo breviarium recitandum est, omnibus a S. *R. C.* definitur ; ipsa autem vis *praecepti* a S. C. *Concilii* pro clero saeculari et a S. C. *de Religiosis* pro religiosis declaratur et urgetur. Dispensationes quoque ab utraque posteriore Congregatione, pro qualitate saeculari vel religiosa personae conceduntur.

45. —Consilia. Quamvis in loco ubi ab aliis strepitus fiat, breviarium *valide* recitetur, pius sacerdos conabitur tamen horas canonicas in eo loco recitare ubi recitatio devota esse potest et astantes aedificat. *Excludendae* itaque videntur *viae publicae,* saltem in locis habitatis, et, si alia optio habetur, *rhedae* publicae, quae, propter strepitum vel confabulationes incommoda sint, dum

(1) Sunt qui volint huo appellare principium probabilismi. Verum peccant oonftiHlone dubii luris et dubii faotl (Cfr. *Theol.* mon, I, 3G5 ct 3£9).

locus aptissimus est ecclesia vel sacellum ubi Sanctissimum asservatur. Aptum quoque tempus seligatur, *potius anticipando quam differendo* : bis dat qui cito dat : et etiam libentius dat, qui mature. Ut autem breviarium suavius recitetur, omnis scrupulositas vitetur, et sincera foveatur voluntas orandi sicut Ecclesia praecipit, ut pensum quasi sponte Deo offeratur.

B. De recitatione cuorali et cum socio.

46. — Obiectuin obligationis clioralis. 1. Ex c. 413, § 2, Divinum officium cui astringitur capitulum ecclesiae cathedrahs vel collegiatae « comprehendit psalmodiam horarum canonicarum et celebrationem cum cantu missae conventualis, praeter alias missas vel secundum rubricas Missalis vel ex piis fundationibus celebrandas ». Et ex c. 414, « Omnes et singuli qui chorale beneficium obtinent tenentur in ipso choro divina officia persolvere singulis diebus, nisi servitium *per turnum* a Sede Apostolica aut fundationis legibus fuerit indultum ».

Haec ex iure communi. Verum in locis missionum et alibi quoque, ex variis induitis, obligatio ista satis temperatur.

2. Ex c. G10, in religionibus quae chorum habent « ubi quattuor saltem sint *choro obligati* (ergo non novicii vel conversi) et actu legitime *non impediti* (infirmitate, occupationibus), et etiam pauciores si ita ferant constitutiones, debet, ad normaro constitutionum, cotidie divinum officium communiter persolvi. Missa quoque officio diei respondens secundum rubricas cotidie celebrari debet in religionibus virorum et etiam, quoad fieri possit, in religionibus mulierum ».

Obligatio ista gravis est in Ordinibus religiosis. In aliis religionibus spectandae sunt constitutiones.

Verum omissio unius parvae horae *in choro* pluribus non censetur gravis (Palm., *Op. theol.*, l. c., n. 335).

Notabilis *ordinis inversio* a quibusdam pro letali habetur : sed res non demonstratur.

Tempus autem secundum communem loci usum supputandum est (c. 33, § 1).

Obligatio gravis curandi ut chorus rite habeatur premit Superiores, i. e. episcopos respectu canonicorum et Superiores domesticos respectu religiosorum. In religionibus obligationi chori etiam per novicios satisfieri potest.

47. — Recitationis modus. Recitans *cum. socio* vel in choro :

1. Debet ipse qui tenetur, propriam partern *apte recitare.* Porro, etsi plures quam duo fuerint, in duos tantum choros, numero aequales vel inaequales, pro *psalmis* se disponere debent, ita ut omnes recitent alternos versiculos. Constat ex usu Ecclesiae. Maior optio permittitur pro lectionibus, responsoriis, capitulis, antiphonis et orationibus, quae possunt vel inter omnes distribui ita ut suam quisque partem recitandam habeat, vel omnia ab uno dici, ita ut ceteri mere audiant. Immo ex S. Alph., l. *4,* n. 162, probabiliter satisfacit is qui recitat *solus* psalmos et ab alio audit lectiones (non satisfaceret autem qui mere recitaret lectiones) ;

2. Debet *conari* ut ipse attendat his quae a socio vel in choro recitantur : idque ut in parte quam non recitat formaliter communicet. Humanum tamen est praeceptum. Quare is tantum non satisfecisse censetur, qui *distractionem reflexe voluntariam* per notabile tempus habuerit ; i. e. qui non solum voluntarie distractus fuerit, sed etiam adverterit se mente penitus abripi nec tamen se collegerit. (Cfr. Lehmk., II, 806).

Similiter qui *non distincte* percipiat, sed in confuso solum sive quia surdaster, sive ob strepitum, sive ob defectum chori vel socii substantialiter tamen bene recitantis, satisfecisse censetur, praesertim si oculis lustret quod non recitat. S. Alph., l. 4, n. 163.

Magis dubitatur de *surdo* qui suas partes in choro psallat. Probabilius distributiones quidem lucratur (Suar., l. c., l. 4, c. 28, n. 17. 18) sed officii pensum non adimplet nisi submisse recitet ea quae non psallit. Quidam tamen benignius respondent. Ita d'Ann., II, 51 (38).

Contra, *oflflcii* obligationi probabiliter satisfacit qui suam partem in choro *submisse* recitat et alteram audit : quia per alios quibus coniungitur satis cum altera parte communicat ; *distributiones* tamen canonicus non lucratur nisi canat, vel sicut alii psallat.

48. — I. Ex parte *socii* :

1. Nulla requiritur *qualitas personae,* vel obligatio ad officium, vel attentio.

2. Sufficit ut socius suam partem *substantialiter* pronuntiet, excipiendo alteram. Nani quae alterius inserit recitationi,

virtualité! omissa reputantur, ita ut, si multa fuerint, ab altero repetenda sint.

II. Repetere non debes quod *in choro* nec recitasti nec audivisti, dum thurificando ad « Magnificat » vel « Benedictus », vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam praevidendo, vel alia in choro necessaria peragendo occupatus fuisti : quia chorus totus haec supplet et non tantum suo sed et ministrantium nomine haec recitat aut cantat (Cfr. Laymann, 4.1,5, 7).

Quod autem possit satisfacere qui toto tempore mere organum pulset, non nulli affirmarunt, negat S. Alphonsus l. 4, n. 143. Ac nisi consuetudo rem ita interpretetur, cum S. Alphonso respondendum censemus. Palm, tamen, l. c., n. 335, in partes benigniores propendet.

§ 3. — Obligationes communes sacerdotibus.

49. — Canonibus 126-131 haec *sacerdotibus* imponuntur:

1. Tertio saltem quoque anno exercitia spiritualia, in pia aliqua religiosave domo. Ad Ordinarium proprium pertinent : designatio domus; determinatio temporis: facultas eximendi sacerdotem in casu particulari. Expressa licentia postulatur (c. 126).

Etsi c. 592 omnos obligationes c.us 125-142 contentas ad religiosos traducat, c. 126 solos saeculares afficit. Expresso enim nominat sacerdotes *saeculares;* et, ex rei natura, propriae religiosorum constitutiones definient quid in hac re praestare ipsi debeant.

Quia vox *saltem* adhibetur, integrum est Ordinario loci frequontiorà exercitia praescribere ;

2. Peculiaris obligatio reverentiae et oboedientiae (c. 127).

Ipsi enim formali oboedientiae promissione tonentur ; [frequentior utilis oboedientiae occasio ipsis offertur ; cum maioro damno Ecclesiae et animarum oboedientiam detrectant. Ambitus obligationis ex natura status et consuetudine definitur ; promissio obligationem fidelitatis addit. Episcopus ex sola iurisdictiono ipsis imperare potest ;

3. Continuatio studiorum sacrorum et, per tres annos, annuum examen (c. 129, 130).

Obligatio examinis afficit quoque parochos et canonicos, « nisi ab Ordinario loci ob iustam causam fuerint exempti ». Examinum ordinatio spectat ad loci Ordinarium. In conferendis muneribus, ratio habenda est eorum qui magis praestiterunt in m moratis periculis (c. 130, § 2);

4. Obligatio assistendi collationibus seu *conjererdiis* de re morali et liturgica, et aliis exercitationibus qnas Ordinarius addiderit ut opportunas ad scientiam et pietatem clericorum promovendam. Collationes istae instituendae sunt in civitate episcopali et in singulis vicariatibus foraneis seu decanatibus (c. 131).

Collationes istae saepius in anno habendae sunt. Quotiens ? Id arbitrio Ordinarii relictum est. Is quoque normas statuit scriptas mittendi responsiones, si conventus haberi difficile sit ; ac dispensation* *m* concedit quae expressa esse debet.

Obligatio tenet sacerdotes saeculares *omnes ;* religiosos vero, etiam exemptos, si curam animarum hab?ant, vel, ad confessiones a loci Ordinario approbati, collationibus careant in suis domibus. — Curam animarum habent parochus vel quasi-parochus, non autem vicarius cooperator. Qui adesse collationibus contumaciter recusant, puniend; sunt: confessarii religiosi qui curam animarum non exercent, a confessionibus saecularium suspendendi sunt.

N. B. — De vocatione et qualitatibus requisitis commodius agetur ubi de sacramento Ordinis tractabimus.

SUMMARIUM.

50. - 1. *Obligationes negativae.* 1. Propter *periculum virtutis* et *nominis,* a se arcere debent *mulieres* facile suspectas ; nec cohabitare possunt nisi cum proxime cognatis vel harum familia, aut talis honestatis et aetatis quae, arbitrio Ordinarii, omnem suspicionem amoveat. Communis autem vita clericis commendatur.

2. Ad tutandam *pacem animi* et *sustentationem honestam,* clerici illicite, inconsulto Ordinario, *fide iubent.*

3. Propter *status decorem* prohibentur : *a) indecoras artes* exercere ; b) aleatoriis *ludis,* pecunia exposita, vacare seu notabiliter indulgere ; c) *arma,* praesertim publice, sine iusta causa gerere ; *d) venationi* indulgere vel clamorosam exercere ; e) *tabernas* sine necessitate vel probata Ordinario causa ingredi. Taberna, ex iure communi est vulgaris popina ; sed severior qnorundam locorum servanda est disciplina ; /) *publica theatra* adire vel spectaculis, choreis et pompis, cum id dedecet, interesse: de cineinatographicis spectaculis usus locorum attendendi sunt.

4. Propter *discrepantiam* inter propria officia et haec alia, prohibentur : *a)* sine apostolico induito *medicinam* vel *chirurgiam* exercere. Induito, quod, v. g. inissionariis, conceditur, per se exci-

pitur *incisio* vel *adustio* tales quae periculum vitae vel mutilationis afferant ; *b)* publicos *notarios,* nisi in Curia ecclesiastica, agere ; c) *officia publica* assumere quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferant, qualia indicis, praefecti provinciae; *d)* sine proprii Ordinarii licentia *gerere bona laicorum* vel officia saecularia implere quae ad reddendas rationes obligent. Saeculares tamen clerici personarum propinquarum tutores esse possunt ; e) *procuratores* vel *advocati* esse extra tribunal ecclesiasticum, nisi agatur de causa propria (et fortasse cognatorum) vel ecclesiae suae ; *f)* in *laicali iudicio criminali,* gravem poenam personalem prosequente, intervenire, etiam tamquam *testes,* sine necessitate; *g)* sine consensu tum sui Ordinarii tum Ordinarii loci electionis, munus *senatoris* vel *deputati* sollicitare vel acceptare. Episcopis et Ordinariis opus est assensu saltem tacito S. Sedis; *h)* voluntario militiam capessere, nisi, accedente sui Ordinarii consensu, ut citius onere liberentur (c. 141) ; *i) mercaturam* aut *negotiationem* exercere per se vel per alios, in propriam vel in aliorum utilitatem. Prohibitio in primis complectitur omnem negotiationem *quaestuosam,* i. e. qua res eo consilio emuntur ut, moraliter nihil mutatae, carius vendantur ; attingit quoque *artificialem,* qua res emuntur, ut, industria arte in utiliorem formam redactae, carius vendantur, nisi clerici propriam industriam adhibeant, vel agatur de fructibus proprii agri : sic licet, etiam per operarios conductos, animalia in propriis pascuis saginare et saginata cum lucro vendere. Vitanda quoquo est coemptio rerum quae deinde aliis divendantur (negotiatio *politica),* nisi finis caritatis vel misericordiae prudentem imperet. Non autem prohibetur negotiatio *oeconomica,* qua venduntur fructus e proprio agro collecti, vel quae supersunt e rebus ad usum proprium largo coemptis; vel quae, ad usum proprium emptae, dein, mutato consilio, etiam cum lucro venduntur. Vitandus tamen est omnis modus qui clericos dedeceat.

Vetita negotiatio, neo per se nec per alios, sive in propriam sive in aliorum utilitatem exerceri permittitur.

Exclusis autem *negotiationibus* Bursarum et administrations societatum, non videntur hodie clerici prohiberi ne titulos, etiam *actiones,* societatum, etiam commercialium, pacifico possideant et, occasione data, utiliter commutent : quia in existimatione communi, haec nec clericos dedecent, nec quemquam mercatorem vel negotiatorem efficiunt. Sunt tamen qui severius opinentur.

Graviter peccarit clericus qui vetitam negotiationem *exercuerit,* et congruis poenis coercendus dicitur ; a gravi saltem peccato excusatur qui id semel aut iterum aut vicibus moraliter separatis fecerit. Toleratur quoque ut clericus qui patri successerit

negotia paterna per alios coniunotos cohaeredes exerceat ; vel ut suae propriae inopiae per honestam negotiationem consulat. In aliis successionibus vel necessitatibus, licentia vel dispensatio S. Sedis in Italia, vel, servatis condicionibus, Ordinarii extra Italiam impetranda erit.

II. *Positivae obligationes.* — 1. *Omnes clerici* debent : *a) sanctiorem* prae laicis *vitam* interiorem et exteriorem agere ; *b)* propriam Ordinario *reverentiam,* recepto more, et *oboedientiam* exhibere, ita ut prompti sint ad parendum legibus, praeceptis et monitionibus competentium Superiorum. Ideo debent clerici, non legitime impediti, ipsum munus suscipere et fideliter implero, quod, pro Ecclesiae necessitate, ipsis ab episcopo commissum fuerit (o. 128) ; c) solidam sibi *doctrinam* comparare ; *d)* simplicem *capillorum cultum* exhibere ; *e) decentem habitum ecclesiasticum,* qualis consuetudine et praescriptis Ordinarii loci definitur, deferre : habitum istum ad quinque vel sex dies sine causa dimittere grave reputatur si fiat a clerico bcneficiato vel maiorum ordinum ; */) coronam clericalem* gerere, nisi recepti populorum mores aliter ferant: haec tamen obligatio non censetur gravis. Quod ad *barbam,* a dioecesis consuetudine non est recedendum ; *g)* in propria dioecesi ita residere ut sine licentia, saltem praesumpta, Ordinarii, a dioecesi diu non absint.

2. *Omnes clerici maiorum ordinum : a) a nuptiis* arcentur impedimento *dirimente,* et servandae *perfectae castitatis* obligatione tenentur, ita ut peccantes sint rei sacrilegii. Atque in Ecclesia latina, votum castitatis emittere debent. Cum haec sit obligatio status, ipse candidatus graviter poccarit, qui sacram ordinationem postularet dum se moraliter idoneum ad eam implendam prudenter indicare non posset; i. e. si omne scandalum vitaro et castitatem perfectam, saltem habitualiter servare, ipsi esset nimis difficile. Regulariter igitur exigenda est, ante sacram ordinationem, sufficiens virtutis probatio ; caque eo certior quo maius est periculum relapsus et scandali, quo minor est reliqua capacitas, quo facilior est recessus a statu sacerdotali. Atque etiam extra proprio dictam consuetudinem, vita clericalis regulariter dissuadenda est iis quorum manca tantum et interrupta castitas futura praevidetur; *b)* cotidiana *canonicarum horarum* recitatione tenentur ab ipso momento recepti subdiaconatus, ita tamen ut iam ante ordinationem horas eam sequentes valido recitaro posse videantur.

Beneficiarii vero a dic acceptae possessionis beneficii tenentur, si fructus percipiant vel percepturi sint. Graviter neglegentes, saltem post sex primos mensos, fructus pro rata non faciunt suos,

ita ut eos ex iustitia, sive fabricae ecclesiae, sive seminario dioi cesano, sive in pauperes erogaro debeant. Attenta tenuitate beneficiorum, fero numquam, in pluribus saltem regionibus, locus erit huic poenae solvendae.

Sollemniter professi, in religionibus in quibus est chori obligatio, a momento professionis, Breviarium saltem privatim recitare debent.

Pluribus titulis obligatus, unica tamen recitatione debito satisfacit.

Substantialis obligatio est ut horae canonicae integre cotidie recitentur « secundum proprios et probatos liturgicos libros » (c. 135). Certa est hodie, sed minus certo *gravis,* obligatio recitandi litanias Omnium Sanctorum in ipso festo S. Marci, et in diebus rogationum. Litaniae istae pridie anticipari nequeunt.

Quod ad *recitationis modum,* praescribitur recitatio *vocalis,* ita ut voces formentur ; *sine syncopa* vel *abbreviatione* verborum et syllabarum : defectus erit plerumque venialis, vel etiam balbutie aut invincibili consuetudine, contra quam agatur, excusatus ; *devota,* ex *intentione* colendi Deum, et cum illa saltem *attentione* quae *externa* vocatur, atque huc spectat ut excludantur exteriores actiones quae cum attentione *interna* componi nequeunt. Interna distinguitur *superficialis,* seu ad rectam pronuntiationem ; *litteralis,* seu ad sensum verborum ; *spiritualis,* seu ad Deum et res divinas. Substantiae obligationis non obstat diversum peccatum mortale. Recitatio, sub veniali, praescribitur *continuata,* ita ut, excepta iusta causa, imo tractu moraliter recites quae separari non permittuntur. *Suo ordine* recitanda sunt singula *officia* : substitutio tamen alterius officii ex eodem breviario per se venialis est ; et, ex errore facta, obligationi satisfacit. Venialis est mutatio ordinis inter horas ; neo grave censetur si in eadem hora ordinem partium inverteris, dummodo ne formam nimis mutaveris.

Quod ad *tempus* : officium est *onus diei,* ita ut totum a media nocte ad mediam noctem sub gravi recitari debeat ; levis est obligatio recitandi ante meridiem matutinum cum laudibus et duas priores parvas horas ; post meridiem vero, vesperas et completorium. In feriis quadragesimae, post primam dominicam, vesperae ex rubrica (non sub culpa) ante prandium, sicut in quavis anni parte matutinum cum laudibus ante sacrum, recitantur : neque de hae obligatione sub culpa constat. Matutinum cum laudibus iam pridie ab hora 2 anticipari potest ; et maior anticipatio satis facile conceditur. Praevisio impedimenti te non obligat ut pridie anticipes ; sed satis certa sententia te obligat ut mane recites vesperas et completorium si praevideas pomeridianum impedimentum.

Obligatio officii divini est gravis. Atque ex communi sententia, quae generali persuasione magis quam speculativis argumentis demonstratur, gravis reputanda est omissio unius parvae horae, si excipias vesperas sabbati sancti. Sed, nisi per cessationem vel inconstantiam, voluntates multiplicentur, unum peccatum committit qui officium unius diei totum omiserit.

Causae excusantes sunt *impotentia,* ex carentia proprii libri liturgici, caecitate, etc. sed notabile quod memoriter recitare queas, recitare debebis ; *incommodum grave* ex periculo externo, vel ex caligantibus oculis vel ex magnis scrupulis, ex morbo vel gravi, aut etiam levi si coniunctus sit cum notabili gravedine capitis, virium lassitudine, vel probabili huiusmodi incommodi periculo aut timore. In *dubio* non est obligatio ; et convalescentes, per aliquot dies, indicio prudentum excusantur. Excusat quoque gravior *occupatio extraordinaria ;* nam, nisi dispenseris, obligatio breviarii cum ordinariis occupationibus componenda est. A breviario dispensare sine causa potest solus S. Pontifex ; breviarium ob iustam causam, commutat Legatus R. P. et ad breve tempus, ex universali consuetudine (non autem ex Codice) Ordinarius loci. In dubio *negativo* de recitato breviario, non autem in *positivo probabili,* ofli cium persolvendum est. Pia recitatio, in loco idoneo procuranda est. In recitatione breviarii ab omni scrupulositate cavendum est. Capitulum cathédrale et collegiatum, et religiones quae chorum habent, si praesto sint quattuor choro obligati et actu non impediti, tenentur, salvis induitis, psalmodia horarum et missa conventual!. Obligatio est gravis, ita tamen ut omissio in choro unius parvae horae pluribus non censeatur gravis. Tempus secundum communem loci usum aestimandum est.

Recitans cum socio vel in choro debet ipse propriam partem recitaro. Et psalmi, non autem lectiones et hymni, sunt alternis versiculis ab omnibus recitandi. Debet quoque humano modo conari ut attendat his quae a socio recitantur, abstinendo distractione reflexo voluntaria. Distincta perceptio quae aliqua causa impediatur valori non obstat. Socius quilibet eligi potest. Et recitanti cum socio satis est ut socius suam partem substantialiter recitet.

3. *Omnes sacerdotes* debent: «) tertio saltem quoque anno exercitia spiritualia secundum praescripta Ordinarii peragere ; *b)* reverentiam et oboedientiam suo Ordinario peculiariter exhibere: facta in ordinatione promissio obligationem fidelitatis superaddit; c) per tres annos annuum examen de studiis sacris subire ; *d)* collationibus de re morali et liturgica, et aliis exercitationibus quas Ordinarius prudenter imperaverit, intéressé; *e)* missam aliquoties in anno celebraro.

III. Obligationem caelibatus et horarum canonicarum non contrahit clericus qui, metu gravi coactus, ordinem sacrum susceperit, nisi postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuerit, saltem tacite per ordinis exercitium quo se obligationibus clericorum subicere significaverit. Quare, legitima probata coactione ct ratihabitionis defectu, ad statum laicalem sententia iudiciali redigitur. Quod etiam sine forma iudiciali a S. C. *de Sacramentis* obtinere potest.

Prudens itaque delectus seminaristarum etiam hac ratione commendatur, ne postea praetextus allegaro possint ad petendam obligationum relaxationem : quod ipsi virtuti et zelo non parum nocet. Nemini patere deberet seminarium qui non plene libero, non motivis supematuralibus ductus, vel cum temporie nimis ad venerem vel amores propensa ingredi vellet.

CAPUT IV.

De Officiis et beneficiis ecclesiasticis.

Ordo dicendi. — In ipsa sectione in qua ius clericorum in genere proponit, Codex tres posteriores titulos deputat officiis ecclesiasticis, potestati ordinariae et delegatae, et reductioni clericorum ad statum laicalem : qui tituli sic inter clericos in genere et clericos in specie interponuntur. Titulum autem de beneficiis quintae Parti libri tertii reservat.

Omissis hoc loco notionibus do potestate ordinaria et delegata, quae passim, in theologia morali magis insinuari quam formaliter tradi consuoverunt, praetermisso quoque canonico argumento de reductione at statum laicalem, visum est nobis, propter conexionem rorum, de officiis •et beneficiis coniuncte agere quantum ad nostrum finem satis fuerit.

Articulus I. De officiis ecclesiasticis (cc. 145-195).

§ 1. — Officii notio et provisio.

51. — Officium ecclesiasticum, late acceptum, « est quodlibet munus quod in spiritualem finem exercetur ; stricto autem sensu, est *munus ordinatione sive divina, sive ecclesiastica stabiliter constitutum, ad normam sacrorum canonum conferendum, aliquam saltem secum ferens participationem ecclesiasticae potestatis sive ordinis sive iurisdictionis* » (c. 145, § 1). « In iure, stricte accipitur, nisi aliud ex contextu sermonis appareat » (c. 145, § 2).

Itaque stabilis, non temporanea muneris constitutio ; collatio facienda secundum regulas iuris, non ad arbitrium Superioris ; participatio cuiuspiam potestatis spiritualis, ad essentiam pertinent officii proprie dicti. Igitur, lato tantum sensu officium habent ; administrator apostolicus de quo c. 312 sq., etiam perpetuus, vel simplex confessarius : stabilitas officii desideratur ; secretaries episcopi, director spiritualis monasterii : collatio fit ad arbitrium Superioris ; laicus custos ecclesiae : nec ordinis nec jurisdictionis potestatem participat. Contra, episcopus residentialis, canonicus, parochus, Superior regularis, officium proprie dictum exercent.

52. — Oiïiciï provisio in genere. 1. Sine *canonica provisione,* i. e. sine legitime facta officii concessione, officium ecclesiasticum valide obtineri nequit.

2. Provisio aut promissio officii non vacantis, nullum effectum pariunt (c. 150).

3. Λ Superiore infra R. Pontificem provisio fieri vetatur personae quam proprius Ordinarius non repererit idoneum.

4. Modi providendi sunt :

Libera collatio a legitimo Superiore;

Institutio personae praesentatae;

Confirmatio personae electae aut *admissio* postulataej

Electio et electi acceptatio, si electio confirmatione non egeat.

53. — Libera collatio. 1. Ius conferendi officia per se spectat ad Ordinarium loci, in proprio territorio.

2. Officia ecclesiastica solis clericis ; officia curata solis sacerdotibus conferri valide possunt (cc. 153. 154).

Nec eidem conferenda sunt duo officia incompatibilia, seu quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt (c. 156).

3. Collatio ultra sex menses utiles ab habita vacationis notitia per se differri nequit. Excipe si, prudenti Ordinarii indicio, adiuncta locorum ac personarum ulteriorem dilationem postulent (cc. 155 et 458).

4. « Cuiuslibet officii provisio scripto consignetur » (c. 159).

54. — Institutio personae praesentatae habetur, cum ius patronatus vel indultum apostolicum facultatem cuipia:ûJ facit praesentandi vel nominandi. Cfr. infra de Beneficiis.

55. — Confirmatio personae *electae* aut *postulatae.*

Electio est personae idoneae ad vacans officium cofiegialis vocatio.

Ex regula generali, ultra *trimestre* utile ab habita vacationis notitia differenda non est. Electores vocem *activam ;* eligibiles vocem *passivam* habere dicuntur. Omnes electores convocandi sunt. Salva speciali constitutione vel consuetudine, convocatio fit a praeside collegii ; absente* nequeunt mittere suffragium vel procuratorem constituere; plures tituli plura suffragia non conferunt. Nemo sibi vocem suam dare potest. Modus ordinarius electionis est *scrutinium,* per secreta suffragia. Extraordinarius est *quasi-inspiratio,* cum sine praevia pactione, omnes, ad unum, quempiam electum pronuntiant ; et *compromissum,* cum electores, unanimi et scripto consensu, in unum vel plures idoneos sive de gremio collegii sive extraneos, ius eligendi pro ea vice transferant. Electio a praeside proclamanda est, et illico intimanda electo, qui saltem intra octiduum utile a recepta intimatione, manifestare debet utrum electioni consentiat an ei renuntiet. Electo nascitur ex electione ius quaesitum, suo consensui subordinatum. Accepta electione, debet electus intra octo dies, a competente Superiore, per se vel per alium, petere confirmationem quam is denegare nequit si electum repererit idoneum et electio legitime peracta fuerit. Confiimatio in scriptis danda est, et per se ius plenum confert.

Electio S. Pontificis peculiari iure C. *Vacante Sede,* 25 dec. 1904, unice regitur (ce. 100-178).

Postulatio est petitio competenti Superiori porrecta, qua eligentes petunt ut officium conferatur personae quae dispensabili impedimento v. g. defectu aetatis laborat.

Postulatio intra octiduum mitti debet Superiori qui electionem confirmare et ab impedimento dispensare possit. Superior iste postulationem repellere libere potest. Quare, antequam admittatur postulatio, postulatus nullum ius acquisivit. Admissa postulatione, postulatus, intra octiduum utile a significata admissione, officium acceptare vel recusare debet. Acceptatione plenum ius acquisivit (cc. 179-182).

56. — Electio ct electi acceptatio. Si electio confirmatione non indigeat, electus simplici suae electionis acceptatione, plenum ius obtinet.

Ita electus S. Pontifex ; ita, per se, electus Superior generalis Instituti religiosi.

57. — Quaeres qua obligatione officia et beneficia dignis et dignioribus conferenda sint (Cfr. Lk h mk., I, 1159 cum nota).

1. Electio vel praesentatio *indigni* sen non idonei, quodcumque agatur officium, est semper *gravis peccati* arguenda. Gravem enim continet abusum de re sacra. Et provisio nulla est vel saltem, legitimi Superioris sententia, irritari potest.

2. Collatio officii *curati* facta minus digno prae notabiliter digniore est *grave peccatum,* propter spiritualem utilitatem qua fideles privat. Cfr. c. 459 quo graviter oneratur conscientia Ordinarii loci, et, de episcopis, propositionem 47 damnatam ab Innoc. XI (Denzinger, 1197). Ipsa praesentatio minus digni ad beneficium curatum, similiter culpanda est : praesentatum tamen qui absolute dignus sit Superior confirmare per se poterit, cum, infra Papam, nemo ius quaesitum tollere ac proin talem repellere possit.

3. De *gravi* obligatione non omittendi digniorem, in collatione beneficii simplicis vel praesentatione ad tale beneficium, non constat, saltem si haec personarum acceptio non nimis frequens sit (Compares c. 153, § 2 et c. 459, § 1).

4. Si quando clerici *per concursum* ad beneficium vocantur, multo gravior ratio electionem dignioris imponit.

Plerique enim ius strictum ascribunt digniori ut praeferatur, ita ut eius praetermissio sit ipsi iniuriosa. Id tamen constare non videtur, cum concursas principaliter non in utilitatem contendentium sed iu utilitatem Ecclesiae, ut haec bonos habeat ministros et pastores, indicetur. Minas quoque iastitia commutativa erga digniorem intervenit, cum concursus fit non specialis pro quodam beneficio, sed generalis pro beneficiis nunc vel postea vacantibus.

5. Quis autem dignior habendus sit, ex multis elementis constat. Non enim *absoluta* sed *relativa* fit dignitatis aestimatio. Dignior itaque est qui, omnibus perpensis, etiam quod genus, divitiae, afferre possint commodi, magis certae ecclesiae convenire censetur. Immo generaliter Ecclesiae utilitas neglegenda non est. Quare possit collator in conferendo quodam beneficio omittere digniorem cui reservet aliud beneficium maioris momenti pro Ecclesiae bono (Cfr. c. 459, §2; PBUEMMER, *Manuale,* q. 77).

§ 2. — Officii ecclesiastici amissio.

58. — 1. Officium ecclesiasticum amittitur renuntiatione libero facta, et per legitimum Superiorem acceptata.

Salva speciali prohibitione, licet ob iustam causam officium resignare ; monentur Superiores ne sine iusta ac proportionate causa renuntiationes acceptent. Officium vacat a momento quo acceptatio renuntianti significata est.

Benuntiatio S. Pontificis, sine ullius acceptatione, per se valet (c. 221).

Praeter renuntiationem expressam, quae, ad. valorem, scripta aut coram duobus testibus fieri debet, casus sunt tacitae renuntiationis ipso iure inducti vel admissi. Numerantur c. 188.

2. Officium amittitur privatione sive ipso iure, sive ex decreto legitimi Superioris. Causa esso potest *delictum, incapacitas, ratio boni communis. Processus* requiritur, cum agitur *de officio inamovibili vel de parochia* ; nullus modus procedendi in aliis casibus necessarius est. Ab Ordinarii decreto recursus ad S. Sedem in devolutivo datur.

3. Officium quoque amittitur translatione, quam is solus peragere potest qui ius habet acceptandi renuntiationem vel amovendi a priore officio et promovendi ad alterum. Assentientis clerici translatio ob quamlibet iustam causam fieri potest ; *inviti clerici translatio causas et modum requirit privationis* ; et translatio parochi speciali iure cc. 21G2-2167 regitur.

« In translatione, prius officium vacat, cum clericus alterius possessionem canonice capit, nisi aliud a iure cautum sit vel a legitimo Superiore praescriptum » (c. 194).

Articulus II. — De beneficiis ecclesiasticis (cc. 1409-1488).

§ 1. — Beneficiorum notio et oivisio.

58. — « Beneficium ecclesiasticum est *ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi reditus ex dote officio annexos* ». Sic c. 1409.

Ens iuridicvm idem est quod persona moralis, seu subiectum imis, quod talo est, non propter naturam suam physicam, sed propter legem, naturalem aut positivam, quae eius agnoscit vel efficit unitatem moralem.

Competens ecclesiastica *auctoritas* est S. Pontifex pro dioecesibus et qnasi-dioecesibus et dignitatibus capituli ; pro canonicatibus (saltem si annexa sint emolumenta), paroeciis et quasi-paroeciis est quoque Ordinarius loci (cc. 393. 394). Ipse Cardinalis in proprio titulo vel diaconia, nisi sit ecclesia religioni· clericalis exemptae, beneficium non curatum erigere potest (c. 1414).

Constitutio vel erectio *perpetua cs&q* debet ; sed iam non requiritur ut in perpetuum cuipiam conferatur : obiectiva, non subiectiva perpetuitas necessaria est.

Officium sacrum quid sit, cfr. n. 51.

Dos beneficii, hodierno iure (c. 1410), constare potest non solis bonis quae ab ente iuridico possidentur, sed etiam praestationibus fidelium sive debitis sive voluntariis, dummodo certae sint qua taxatae et ad rectorem beneficii spectent : sic *iura stolae.* non autem stipendia missarum quae ab omni celebrante acquiri ssunt. Ipsae chorales distributiones si omnes reditus beneficii his distributionibus constent, dotem canonici constituere possunt, excepta tamen tertia earum parte, cum tertia ista pars, ex c. 395, sit cotidianis distributionis inter praesentes reservata.

Iure percipiendi reditus completur nunc definitio beneficii. Ante Codicem consueverat eodem iure definiri, addita voce: *perpetuo.* Et officium dicebatur fundamentum beneficii (Cfr. d'Annfb., *Summula,* III, 18 et nota 5).

60. — Beneficia ecclesiastica distinguuntur : *Consistorialia,* quae in consistorio conferri consueverunt : sic episcopatus, et *non consistorialia ; saccularia* vel *religiosa,* prout ad solos clericos saeculares vel ad solos clericos religiosos spectant (beneficia extra ecclesias vel domos religiosorum erecta, in dubio saecularia esse praesumuntur); *duplicia* seu *residentialia,* vel *simplicia* seu *non residentialia,* prout annexam habent vel minus obligationem residendi ; *curata* vel *non curata,* prout curam animarum coniunctam habent vel non; *manualia, temporaria* seu *amovibilia,* vel *perpetua.* seu *inamovibilia,* prout revocabiliter vel in perpetuum conferuntur (c. 1411).

[58-60.]

61. — Praetor beneficii erectionem, canones praevident quoquo varias beneficiorum uniones, divisiones, dismembrationes, conversiones, suppressiones et sedium translationes, de quibus canonistae adeundi sunt (Cfr. cc. 1419-1430 et *Epitome I. C.*, II, p. 408 vel n. 747 ss.).

§2. — Beneficiorum collatio.

62. — 1. Quinam conferant. S. Pontifex omnia beneficia conferre potest ; quorundam beneficiorum collationem sibi reservat (c. 1435).

Collatio beneficiorum vacantium per se spectat ad Cardinalem in proprio titulo vel diaeonia ; ad Ordinarium loci in proprio territorio.

2. Modus servandus. Salva limitata facultate imponendi pensiones (c. 1429), collator Papa inferior beneficia deminute conferre nequit (c. 1440).

3. Quibusnam conferenda sint. Saecularia solis saecularibus, religiosa solis sodalibus religionis ad quam beneficia pertinent conferenda sunt (c. 1442).

4. Possessionis initium. Nemo propria auctoritate beneficii possessionem capere potest·, sed legitima requiritur missio in possessionem (c. 1443. 1444).

5. Duo Beneficia incompatibilia nequeunt valide ab eodem clerico acceptari vel retineri. Talia sunt quorum onera simul implere nequeat, vel quorum alterutrum ad honestam cius sustentationem sufficiat (c. 1439).

63. — Alia beneficia libere conferuntur, alia servituti iuris patronatus obnoxia sunt.

Ius patronatus summam designat privilegiorum (cum quibusdam oneribus), quae fundatoribus catholicis ecclesiae, capellae, vel eorum successoribus ex Ecclesiae concessione competunt. Praeter stemma gentilicium, locum distinctum in ecclesia et praecedentiam ante laicos in processionibus vel similibus functionibus, potissimum ius patroni est ut clericum ad ecclesiam vacantem vel beneficium vacans praesentare possit. Legitime praesentatus et idoneus repertus, habet, accepta praesentatione, ius ad canonicam institutionem, quam solus Ordinarius loci concedit (cc. 1448-1471).

In posterum autem, *nullum ius patronatus* valide constitui potest. In eius locum offerentur fundatoribus spiritualia suffragia cum facultate stipulandi ut beneficium prima vice conferatur clerico fundatori vel alii clerico quem fundator designaverit. Et conari iubentur Ordinarii ut. loco saltem iuris praesentandi, patroni suffragiis spiritualibus contenti esse velint (Cfr. cc. 1450. 1451).

A iure patronatus distinctum est apostolicum indultum praesentandi ad vacantem ecclesiam vel ad vacans beneficium : privilegium istud strictae esso interpretationis monemur canone 1471.

§ 3. — Beneficiariorum lura et obligationes.

64. — lura. Capta legitima possessione, beneficiarius fruitur omnibus iuribus spiritualibus et temporalibus sui beneficii; eiusque percipit *reditus* quos in suam honestam sustentationem impendere potest. *Superfluos pauperibus* aut piis causis *destinari debet* ea obligatione quae in tractatu de iustitia est explicata.

Hac obligatione *immunes sunt Cardinales,* ex c. 239, § 1, n. 19. Etenim, eo ipso quod ministris Ecclesiae titulo iustae remuneration^ tribuantur, bona ecclesiastica ecclesiasticis finibus deserviunt, atque intentioni offerentium satisfactum est. Integrum itaque est S. Pontifici ut, ex iusta causa, clericos quosdam levet onere quod sola Ecclesiae voluntas imposuit. Cfr. Leiimk. I, 1072, nota.

65. — Obligationes. Omissis specialibus plurium beneficiariorum obligationibus, ut recipiendi certum *ordinem et residendi,* omnis beneficiarius debet recitare *horas* canonicas, et *bona* sui *beneficii* prudenter *administrare,* tempestive factis sumptibus et minoribus reparationibus quae ipsi incumbunt. Cfr. cc. 1474-1478. Quomodo annui reditus beneficii inter successorem et antecessorem vel eius heredes distribuantur ; cuinam cedant fructus beneficii vacantis ; quid do media annata tenendum sit. dicitur cc. 1480-1482 de quibus adesis canonistas. (Cf. *Epit. I. C.* II, 801 ss.).

Praeterea ferro debent moderatas *taxas,* quales *cathedraticum* (1504), quod in signum subiectionis solvitur; *taxa in gratiam seminarii* (c. 1358.1354); exactionem ob *extraordinariam* dioecesis *necessitatem* impositam (c. 1505).

§ 4. — Beneficiorum dimissio et permutatio.

66. — 1. «Post annum ab emissa qualibet professione religiosa vacant beneficia paroecialia; post triennium cetera » (c. 584)

2. Vacant per ultroneam et acceptatam dimissionem. Haec simplex et absoluta esse debet. Factam in commodum aliorum vel sub condicione quae beneficii provisionem aut redituum erogationem attingat Ordinarius admittere nequit nisi beneficium sit litigiosum, et dimissio fiat ab alterutro ex litigantibus in commodum alterius (c. 1486).

Oportet praeterea ut clericus in sacris necessaria ad honestam sustentationem aliunde habeat ; et si beneficium fuerit eius titulus ordinationis, expressa mentio huius rei et substitutionis alius tituli ordinationis requiritur (cc. 1484. 1485).

67. — Permutatio duorum beneficiorum valide fieri nequit nisi ob iustam causam, sine aliorum detrimento, consentiente patrono, si quis fuerit, et Ordinario loci.

Ab Ordinario autem admitti nequit permutatio beneficiorum quorum utrumque vel alterutrum S. Sedi reservatum sit (c. 1487).

Si inaequalia sint, nequeunt compensari reservatione fructuum aut praestatione rei pretio aestimabilis (c. 1488, § 1).

Nec fieri potest inter plures quam duos beneficiarios (c. 1488, § 2).

SUMMARIUM.

68. — i. *Officium ecclesiasticum,* late acceptum, est quodlibet munus in spiritualem finem exercitum ; stricte autem, et sic per se in iure accipitur, est munus: «) ordinatione divina vel humana *stabiliter* constitutum; *b)* definito canonibus modo conferendum; c) tribuens aliquam ordinis vel iurisdictionis potestatem.

Canonica provisio seu nominatio est essentialis; nec valide fit aut promittitur, ante quam officium vacet. Fit autem per *liberam collationem* (accedente interdum concursu ad discernendos idoneos), quae per se spectat ad Ordinarium loci in proprio territorio; vel per *institutionem* personae praesentatae a patrono vel ab eo cui ex induito similis facultas collata est ; vel per *confirmationem* personae electae aut postulatae. *Eligitur* qui, idoneus, sive per secreta *scrutinii* suffragia, sive per *quasi-iaspirationem,* statim unanimi consensu, sive per *compromissum,* cum electores unanimi et scripto consensu ius eligendi in unum vel plures transferunt, ad

vacans officium collégialité! vocatur. *Postulatur* is cui, dispensabili impedimento laboranti, electores velint ut, dispensatione concessa, officium conferatur. Acceptata electione, electus debet, intra octo dies, a competente Superiore petere confirmationem, quae idoneo et legitimo electo denegari nequit. Electio tarnen S. Pontificis confirmari nequit; Superioris generalis religionis confirmari per se non debet: tunc ipsa acceptatione, ius plenum acquiritur. Dum, postquam postulatio libere acceptata est a Superiore qui electionem confirmare et ab impedimento dispensare possit, postulatas acceptatione ius acquirit.

Officia ei qui, omnibus perspectis, dignior seu praeferendus censetur, sunt per se conferenda. Et graviter peccarit qui vocaverit indignum. Praetermissio dignioris non probatur gravis, in collatione vel praesentatione ad officium non curatum.

Amittitur officium acceptata renuntiatione, privatione legitime peracta, et translatione, quae, invito clerico, causas et modum privationis exigit.

II. *Beneficium* ecclesiasticum est ens iuridioum (persona moralis) a competente auctoritate ecclesiastica erectum in perpetuum, et constans officio sacro et iure percipiendi reditus ex dote officio annexos.

Beneficia erigunt : S. Pontifex. Cardinalis in proprio titulo vel diaconia, quae ad religionem clericalem exemptam non pertineant, et Ordinarii locorum. Dos nunc, non solum bonis ab ecclesia possessis, sed etiam taxatis fidelium praestationibus sive debitis sive voluntariis contineri potest. *Beneficium distinguitur consistoriale,* quod in consistorio confertur, et *non consistoriale ; saeculare* et *religiosum,* prout ad solos clericos saecul .res vel religiosos spectat; *duplex* seu residentiale, et *simplex,* sine residendi obligatione; *curatum* seu cum cura animarum, vel *non curatum; manuale, temporarium* seu *amovibile.,* et *pt-rpeluum* seu non amovi bile.

Beneficia omnia a S. Pontifice conferri possunt· ; et non nulla ei reservantur; non reservata a Cardinali in proprio titulo vel diaconia, ab Ordinario loci in proprio territorio conferuntur. Ali:· libere conferuntur, alia sunt obnoxia *iuri patronatus,* quod iam in posterum constitui nequit, et quaedam privilegia (cum onere) tribuit, praecipue praesentandi candidatum. Beneficiarius iuribus spiritualibus et temporalibus sui beneficii fruitur, eiusque percipit reditus, cum onero (quo Cardinales eximuntur) destinandi superfluos pauperibus vel piis causis.

Beneficium vacat post triennium a professione religiosa ; imrao post annum, si paroociale fuerit ; vacat quoque per acceptatam dimissionem, quae absoluta esse debet. Ipsa beneficiorum permutatio variis regulis servandis obnoxia est.

TITULUS II.

De clericis in specie.

Introductio canonica.

Utilitas. Ut solutiones morales melius intellegantur, paucis verbis adumbrandum videtur quomodo, in Ecclesia latina, regimen ecclesiasticum sub Romano Pontifice ordinatum sit. Itaque :

I. — *De regimine ordinario*

09. — I. Dc Summo Pontefice.

S. Pontifex, ab acceptata legitima electione, plenam supremae iurisdictionis potestatem obtinet; ab eodem momento, si fuerit episcopus, sin minus a recepta consecratione episcopali, plenissimam, quod ad usum, potestatem ordinis adipiscitur. Eius potestas « est vere episcopalis, ordinaria et immediata, tum in omnes et singulas ecclesias, tum in omnes et singulos pastores et fideles, a quavis humana auctoritate independens » (c. 218). Ipsi munus praedicandae fidei catholicae pro universa Ecclesia est commissum (c. 1327) ; et, extra dioeceses et parochias constitutas, universa missionum cura apud acatholicos Sedi Apostolicae unice reservatur (c. 1350, § 2).

Gravioris momenti negotia quae uni R. Pontifici reservantur, *causae maiores* appellantur (c. 220).

De plena potestate ferendi leges et dispensandi quae S. Pontifici competit ; de modo quo ipse suis legibus tenetur, in theologia fundamentali actum est.

De eius titulis, insignibus honorificis canonistae adeundi sunt.

In eadem parte fundamentali, quid sit *Curia romana,* quaenam provincia SS. *Congregationibus Romanis* obtingat, satis adumbravimus.

Ibidem quoque, quantum sufficit in theologia morali, egimus *de Conciliis.*

Itaque ad iura et obligationes episcoporum indicanda statim devenire licet.

70. — II. Episcopi, Apostolorum successores, libere nominantur a S. Pontifice. Is tamen interdum induito vel concordato

concedit ut, sive princeps, sive collegium praesentent vel eligant episcopum, intacto semper inalienabili Pontificis iure providendi communi Ecclesiae bono.

Episcopi *omnes* plenitudinem sacerdotii possident, et qua tales, *lura* habent et *privilegiis* finiuntur.

lura : habendi in Conciliis ad quae vocantur, vocem deliberativam, nisi in litteris convocationis aliter de non dioecesanis statutum sit (cc. 223. 282. 286) ; ordinandi, qua ministri ordinarii sacramenti Ordinis, eos quibus litteras dimissoriales dare possunt (951. 959); consecrationes peragendi et conferendi plures reservatas benedictiones (c. 1147); praecedendi non episcopos etiam in choro (c. 408, § 1), et servandi ibi vestem episcopalem ; deferendi insignia episcopalia. Privilegia plura Cardinalium participant (Cfr. cc. 239 et 349). Haec privilegia, iam ante ipsam consecrationem vel captam possessionem, ab accepta authentica canonicae provisionis notitia nanciscuntur.

Ex divina institutione esse debent episcopi qui, sub S. Pontifice, sint Pastores immediati partium gregis commissi S. Petro eiusque successoribus. Atque ideo, praeter episcopos mere *titulares,* alii, *residentiales* vel *dioecesani,* peculiaribus ecclesiis praeficiuntur quas cum potestate ordinaria, in spiritualibus et temporalibus regunt sub auctoritate B. Pontificis (c. 329, § 1).

Ordinaria ista potestas complectitur : 1. Potestatem *legislat>vam,* explicatam I, 277, 278 ; — 2. potestatem *iudiciariam :* sunt (per se vel per delegatos) indices primae instantiae ; immo appellationis si sint Metropolitae, vel si sint suffraganei Metropolitae qui (probante S. Sede) eos elegerit pro causis quas Metropolita in prima instantia tractaverit ; — 3. potestatem *coactivam,* qua possunt episcopi poenis leges et praecepta sancire.

Habent potestatem *dispensandi* quae I, n. 295 explicata est.

Praeterea (a capta possessione) iure potiuntur percipiendi reditus beneficii (mensae) episcopalis ; concedendi (pro solis vivis) indulgentias 50 dierum ; elevandi in omnibus suae dioecesis ecclesiis thronum cum baldachino (c. 349) ; exercendi pontificalia in omni loco suae dioecesis ; praecedendi ceteros, exceptis Cardinalibus, Legatis, Pontificiis, et proprio Metropolita.

Tl. — 111. Plures dioeceses constituunt *Provinciam ecclesiasticam,* cui praeest Metropolita seu Archiepiscopus. Is, in propria dioecesi est, episcopus; praesidet. Concilio Provinciali; negle-gentiam suffraganeorum supplet ; Pontificem de abusibus cer-

tiorem reddit ; sed, extra canonicam visitationem, nullam, in subditos suffraganeonun immediatam iurisdictionem possidet. Insigne archiepiscopalis potestatis est *pallium.*

72. — IV. Tn dioecesi esse solent unus vel pluies Vicarii generales, qui et ipsi vocantur *Ordinarii loci.*

Cum episcopo, una sunt persona iuridica, ita ut, cessante vel suspensa iurisdictione episcopi, cesset vel suspendatur ipsa iurisdictio Vicarii generalis. Ipsa nominatione consequuntur omnem potestatem quae episcopo, iure ordinario obtingit, iis exceptis quae episcopus sibi reservaverit, vel quae speciale mandatum ex iure postulant. Salva expressa exceptione, Vicarius generalis exsequi potest rescripta ad episcopum remissa, et habituales facultates a S. Sede episcopo concessas generatim ad ipsum quoque pertinent. Omnes clericos dioecesis, non episcopos, ipse praecedit (Cfr. cc. 366-371).

Vicarius generalis Papae, quatenus personam gerit episcopi Romani, ille est qui *Cardinalis Vicarius Urbis* appellatur.

73. — V. Capitulum cathédrale, *Sede plena,* est senatus episcopi qui, in pluribus rebus, praecipue in alienationibus certi valons, eius consensum vel eius consilium ad valorem vel licoitatem actus exquirere debet.

Sede impedita ita ut episcopus ne per litteras quidem cum diocosanis communicare possit, administratio primo loco est penes Vicarium generalem vel alium virum ecclesiasticum, ab episcopo delegatum. Verum his delicientibus, capitulum cathédrale constituit suum vicarium qui. cum potestate Vicarii capitularis, regimen dioecesis assumat (c. 429).

Sede vacante, nisi S. Sedes aliter providerit, regimen dioecesis cum omni potestate ordinaria episcopi, et usu facultatum habitualium eidem concessarum (nisi personalis industria episcopi electa fuerit) transit ad capitulum cathédrale. Capitulum autem debet, intra octo dies ab accepta vacationis notitia, eligere vicarium capitularcm unicum, in eumque omnem suam potestatem transferre (c. 431, ss).

74. — VI. Vicarius Capitularis eadem qua potiebatur capitulum potestate dioecesim regit, tenendo quoque regulam : «Sedo vacante, nihil innovetur » (c. 436). Λ sola S. Sede removetur invitus ; sed cius renuntiatio valet sino acceptatione capituli,

quod fame novum constituit. Munus per se cessat per initam possessionem a novo episcopo, vel quasi-episcopo, cui Vicarius capitularis rationem reddere tenetur.

75. — VII. Canonici, quibus capitulum constat, vocantur selecti clerici, ascripti definitae ecclesiae ut in ea collegium efficiant divinis laudibus canendis et sacris officiis celebrandis deputatum. Ecclesia ista est *cathedralis,* quae cathedram episcopi possidet ; secus est *collegiato,.* Utriusque erectio est S. Sedi reservata.

Canonici «?"' sunt *titulares,* qui praebendam seu beneficium habent et vocem in capitulo ; alii *honorarii,* qui sola *honor»fica* canonicorum iura participant. *Inter titulares* canonicos sunt *dignitates,* qui ordine alios non episcopos vel vicarios generales praecedunt; et *officiales,* qui munus quoddam explendum habent. Potissima officia sunt *canonic» theologi,* qui lectiones de scriptura sacra vel de alia doctrinae catholicae parte in ecclesia explicare debet, nec raro hodie potius sacras disciplinas in seminario docet; *canonici pacnitcntiarii,* qui peculiaribus facultatibus munitur ut in ecclesia capitulari confessiones fidelium excipiat. Is jurisdictione ordinaria praeditus est, qua proprios dioecesanos etiam extra dioecesim absolvere, nullam tamen delegationem concedere potest (cfr. c. 873. 401) ; canonici *curati* qui, quando habitualis animarum cura est penes capitulum, tamquam vicarius capituli parochiam administrat.

Exceptis *dignitatibus,* quarum designatio S. Sedi reservatur, ad episcopum per se pertinet, audito capitulo, omnia beneficia et canonicatus conferre (c. 403). Ut honorarium canonicum nominet qui alienae dioecesis est clericus, episcopus opus habet assensu Ordinarii cui nominandus est subiectus ; nec potest tot extraneis honorem istum tribuere ut tertiam partem canonicorum titularium munero adaequent (c. 406). Observes, insignia capitularia non posse nisi in dioecesi in qua est capitulum adhiberi ; et consuetudo contraria reprobatur.

76. — VIII. De consultoribus dioccesanis (cc. 423-428). In dioecesibus quae carent capitulo cathedrali, constituendus est ab episcopo coetus consultorum qui « vices capituli cathedralis, qua senatus episcopi supplet », ita ut de coetu consultorum intellegenda sint quaecumque canones capitulo cathedrali tribuunt in administranda dioecesi, sedo sive plena, sive impedita aut vacanto (c. 427). Consultores sex saltem numero osse debent, vel quattuor, si pauci sint sacerdotes in dioecesi.

77. — IX. «Parochus est sacerdos vel persona moralis cui paroecia collata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda » (c. 451).

Paroecia autem est distincta pars dioecesis cui peculiaris est ecclesia et peculiaris rector tamquam proprius pastor determinati populi. Cfr. c. 216, § 1 et 3, qui talem dioecesium divisionem fieri iubet et § 4 vetat no, sine speciali Apostolico induito, constituantur paroeciae pro diversitate sermonis seu nationis fidelium, vel paroeciae mere familiares aut personales.

Personae morales quae parochiam interdum detinent sunt monasteria, capitula vel similia instituta. Solam autem curam *habitualem* servant, *actualem* tradere debent alicui vicario (cc. 452. 471).

Collatio paroeciae quae non est iuris patronatus pertinet de iure ordinario ad episcopum seu quasi-episcopum. Sede vacante, spectat ad Vicarium capitularem, postquam sedes episcopalis per annum vacaverit. Si est iuris patronatus, patronus praesentat candidatum idoneum, ab episcopo, ut supra dictum est, instituendum. Superior religiosus pariter praesentat sacerdotem suae religionis ut ab Ordinario loci instituatur parochus paroeciae religiosae. Ubi viget, forma concui^us specialis vel generalis servanda dicitur, donec Sedes Apostolica aliud decreverit. Suus cuique paroeciae praeficiendus est parochus, isquo unicus (cc. 455-460).

Praeter *curam animarum* cum potestate *ordinaria in foro interno,* qua eorum munus definitur, iura parochorum ad duplex genus referuntur: *functionum* quae ipsis reservantur, *praestationum* quas exigere possunt.

1. *Parocho reservantur,* ex c. 462 : baptismus sollemnis ; publica delatio SS. Eucharistiae ad infirmos in propria paroecia ; administratio viatici et extremae unctionis ; banna ; assistentia matrimoniis, nuptialis benedictio ; iusta funebria parochianorum, « nisi defunctus aliam funeris ecclesiam legitime elegerit » (c. 1216, § 1) ; benedictio domorum in sabbato sancto, vel alia die, pro locorum consuetudine; benedictio fontis baptismatis in sabbato sancto; publica processio oxtra quamlibet ecclesiam ; benedictiones extra ecclesiam, cum pompa ac sollemnitate, « nisi agatur de ecclesia capitulari, et capitulum has functiones peragat ». Has functiones, i. e. tres modo numeratas vel aliquam ex eis.

2. *Ius habet* ad praestationes quas probata consuetudo vel legitima taxatio ci tribuit. Quod ius servat, etiamsi paroeciale quodpiam officium ab alio expletum fuerit, « nisi de contraria offerentium voluntate certo constet circa summam quae taxam excedit » (c. 463, § 3). Simul, c. 463,

haec duo caventur : 0 Potioreg praestationes exigens, ad restitutionem tenetur » ; « gratuitum ministerium ne deneget parochus iis qui solvendo pares non sunt ».

Non soli parocho, sed omni sacerdoti qui infirmis assistat facultas concessa est concedendi *benedictionem fipostdlicam,* in articulo mortis (c. 468, §2).

78. — X. Vicarii paroeciaies actualem curam paroecialem gerunt, quando cura parochialis est penes personam rnoralem, ut capitulum, monasterium.

Ecclesiae quae nec paroeciaies, nec capitulares, nec annexae sunt domui communitatis religiosae quae officia in eadem «elebret, committuntur *Rectori,* quem Ordinarius loci nominat vel saltem approbat, atque ob iustam causam removet, etiamsi ecclesia, ad religionem exemptam pertineat.

Exceptis functionibus paroecialibus, rector iste divina officia etiam sollemnia celebrare potest, dummodo ne noceant ministerio paroeciali; et si paroeciani nequeant sine gravi incommodo paroecialem ecclesiam adire, ius est Ordinario imponendi, sub gravibus poenis, quaedam parochialia ministeria rectori ecclesiae quae facilioris sit aditus (Cfr. cc. 479-486).

79. — XI. Vicarii cooperatores ab episcopo nominantur ut parochi vicem suppleant cumque in universo ministerio paroeciali adiuvent, excepta applicatione missae pro populo, qua ipsi nullatenus tenetur. Cooperator e clero saeculari, nominatur audito parocho. Vicarium e clero regulari Ordinarius approbat praesentatum a Superiore, audito parocho.

80. — XII. Vicarii foranci. Territorium dioecesis per se dividi debet in districtus, pluribus paroeciis constantes. His praeficitur vicarius forancus, vel decanus, vel archipresbyter, etc. cui munus, potissimum vigilantiae et inspectionis committitur.

Ab Ordinario loci libere nominatur et removetur. Ipse collationibus cleri praeest ; curat quoquo ne graviter aegrotantes parochi subsidiis spiritualibus, et, si decedant e vivis, honesto funore careant, et tunc cavere simul debet ne documenta et supellex quae ad ecclesiam pertinent depereant vel auferantur.

Quibusdam praeterea facultatibus muniri consuevit· (Cfr. cc. 445-450).

[77-80.]

II. — *De, regimine minus ordinario extra loca missionum.*

In locis ubi, propter adiuncta perpetua vel accidentalia desunt episcopi, constituuntur quasi episcopi, i. e. *Abbas vel Praelatus nullius* (intellege dioecesis) ; *Administrator Apostolicus ; Vicarius* et *Praefectus Apostolicus.* Hic de solis duobus prioribus agendum est.

81. — I. Abbas vel Praelatus nullius territorium regit, in ipsis partibus fidelium ab omni dioecesi avulsum.

Territorium istud paroecias continet; et si saltem tres sint numero, Abbas vel Praelatus episcopo omnino aequiperandus est. Territorium ut suum regit : Vicarium generalem nominat ; convocat synodum dioecesanam; indulgentias 50 dierum largitur. Si tamen charactere episcopali careat, maiores ordinationes facere et sacra olea benedicere non poterit. Sed intra territorii fines tonsuram et ordines minores confert ; impertit benedictiones omnes, episcopis reservatas ; calices, patenas,altaria portatilia, immo immobilia, cum oleis ab episcopis benedictis, et ecclesias consecrat ; et confirmationem administrat.

Qui minus quam tres paroecias administrat, speciali iure regitur.

82. — II. Administrator Apostolicus, ob graves et speciales causas, in perpetuum vel ad tempus dioecesi praeficitur. Permanentor constitutus, ut nunc in libera civitate Gedanensi (Dantzig), episcopo residential assimilatur ad tempus datus; est quasi Vicarius capitularis. Vicarium generalem non habet.

III. — *De, regimine missionum.*

Sunt loca missionum, v. g. Indiae, in quibus hiérarchie episcopalis restituta est ; sed paroeciae, saltem multae, et maximo capit ula desiderantur. Haec tunc a *Consultoribus dioecesanis* supplentur. Itaque :

83. — I. Vicarius et Praefectus Apostolicus territorium administrant quod non est stricte suum, sed S. Pontificis.

Quare, etiam episcopi, non utuntur throno cum baldachino, noc, sine induito (quod sat facilo conceditur Vicariis apostolicis) eorum nomen pronuntiatur in canone, vel pro ipsis oratur in preeibus ferialibus breviarii. Quod ad potestatem, assimilantur episcopis, immo ampliores facultates obtinent ; et, si charactere episcopali ornantur, alia iura et privilegia episcoporum participant. Charactere isto carentes, honorifica privilegia habent Protonotariorum Apostolicorum do numero partioi-

pantium ; ac praeterea possunt in territorio suo quae praelato *nùü'u** concessa sunt (cfr. n. 70), excepta consecratione ecclesiae et altaris immobilis. Vicarium generalem proprie dictura nominare non possunt.

84. — **II.** Vicarius delegatus, unus vel plures, in locum Vicarii generalis, nominari permittitur. Delegatus omnia potest quae Vicarius generalis ; sed, cum sit proprio delegatus, cessante vel suspenso iure Vicarii vel Praefecti Apostolici, potestate sua per se non excidit (Cf. litt. circulares S. C. de P. F. 8 decembris 1919.)

85. ——**III.** Pro-vicarius vel Pro-praefcctus a Vicario Apostolico vel Praefecto Apostolico nominari debet, si desit coadiutor cum futura successione. Is, deficiente Vicario vel Praefecto, regimen vicariatus vel praefecturae assumit. Si nemo designatus fuerit, senior, i. e. is qui praesens in territorio sit et: in eodem suae destinationis litteras prius ostenderit, censetur a S. Sede delegatus ad regimen assumendum.

86. — Quasi-Parochi regunt quasi-paroecias, i. e. distinctas partes territoriales in quas, hortante c. 216, Vicarius vel Praefectus Apostolicus sua territoria diviserint.

S. C. de *Prop. Fide* instructione 25 iul. 1920, suasit ut territorium etiam in disctrictus dividere conarentur quibus quasi Vicarius foraneus praeficeretur.

Ubi territorium non est divisum, omnes missionaiii, qui animarum curae sunt addicti, tamquam Vicarii cooperatores Ordinarii loci considerandi sunt.

CAPUT UNICUM.

Obligationes speciales variorum clericorum.

I. — *Obligationes Episcoporum.*

Quia S. Pontifex omni iure humano superior est, et « Prima Sedes a nomino indicatur » (c. 1556) ab obligationibus episcoporum initium dicendi facere possumus.

87. — 1. Omnes episcopi : 1. Ante suam canonicam institutionem seu provisionem, debent, praeter fidei professionem, iusiurandum fidelitatis erga S. Sedem edere secundum formulam ab Apostolica Sedes probatam (c. 332, § 2) ;

2. Promoti, non impediti, debent, intra très menses a receptis apostolicis litteris consecrationem suscipere.

II. Episcopi dioecesani : 1. *possessionem* dioecesis *canonice,* ostensis capitulo litteris apostolicis, *capere* debent, sine qua sollemnitate in regimen dioecesis se ingerere nullatenus possunt ; retinere tamen et exercere possunt officium vicarii capitularis, officialis, oeconomi, quod ante suam designationem obtinuerint (c. 334);

3. Observationem legum ecclesiasticarum urgere debent, *advigilando* ne abusus in ecclesiasticam disciplinam irrepant (c. 336) ;

4. Munus *praedicandae* fidei catholicae est episcopis pro suis dioecesibus praecipuo commissum ; quare, nisi legitime impediti sint, debent per se ipsi evangelium praedicare (c. 1327). Facilius tamen quam parochi possunt istud munus per alios implere, ita ut gravis eorum obligatio sit saltem providendi populo de sufficiente instructione (Cfr. Lf.h mk., II, 816);

5. Personaliter *residere* debent in dioecesi, etiamsi coadiutorem habeant.

Abesso tamen possunt propter visitationem SS. Liminum, concilia quibus intéresse debent, civilo officium legitime suao ecclesiae adiunctum; vel ob aliam aoquam causam : sad tunc non ultra duos vel tres menses intra annum, cavondo ne ex sua absentia dioecesis detrimentum accipiat. Quod tempus coniungi non potest cum tempore episcopis concesso occasione suae promotionis, visitationis SS. Liminum, assistentiae concilio, vel cum tempore vacationum anni sequentis (c. 338, § 2).

Residentia sufficit in dioecesi. Attamen tempore adventus et quadragesimae, diebus Nativitatis, Paschatis, Pentecostes ot Corporis Christi, eius praesentia prope cathcdralcm requiritur, nisi gravis eturgms causa obstet (c. 338, § 3).

Qui ultra sex menses illegitime abfuerit, Sedi Apostolicao a Motropolita, vel si culpandus sit Metropolita, ab antiquiore suffraganco residente denuntiandus est (c. 338, § 4) ;

6. Applicare debent *missam pro populo* omnibus dominicis et festis de i>raecepto, etiam suppressis (c. 339).

Post declarationem 17 fcb. 1918 (A. *A. S.*, X (1918) p. 170) novimus f sta ista aestimanda esse ex catalogo Urbani VIII, qui sic restituitur. Ideo donuo promulgatus est decreto S. C. *Concilii,* 28 dec. 1919 (.4 *A. S.*, XII [1920] p. 42).

In festo nativitatis Domini, et si quod festum do praecepto in diem dominicam incidat, una sola rnissa applicanda est. Quemvis f.stum transferatur, obligatio manet in dio *a quo,* nisi in die *l quem* simul cum celebratione officii et Missae servandae sint obligationes audiendi missam et abstinendi ab op ribus servilibus. — Episcopus qui, aliquo titulo, duas vel plurcs dioeceses rk gat, satisfacit obligationi unica celebratione pro univorso populo sibi commisso.

Si tamen civitates episcopal s distinctos patronos habeant, episcopus videtur in singulis eorum frstis litari pro populo debere.

Obligatio ista est *personalis* : episcopus per se ipse missam celebrare debet ; est *realis* et *statis diebus* exsequenda, ita ut si ipse sit impeditus, statis diebus applicet per alium, potius quam celebrationem differat (diversa tamen optio facile excusabitur). Nihilominus statuto tempore obligatio non finitur: quare, si nec per alium statuta die celebrare potuit, quam primum vel per se vel per alium alia die applicet ; neglectas vero missas quantocius suppleat.

Debetne nutem, soluta pecunia, per alium applicare qui infirmitate vel alio imp'dimonto a personali celebratione prohib. tur ' Ipsum debere dicemus vel negabimus, prout episcopus ex mensa sua vel alia rationo pecunias recipiat quibus onera suae administrationis compensantur, vel nullum stipendium aut quasi-scipendium percipiat.

« Decet *ex caritate,* citra tamen obligationem ut (episcopi *titulares) aliquando* missae sacrificium pro sua dioecesi applicent » (c. 348, § 2) ;

7. *singulis quinquenniis, relationem S. Pontifici* facere debent super statu dioecesis sibi commissae, secundum formulam ab Apostolica Sede datam (c. 340).

Quinquennia sunt fixa et communia, et a 1 ian. 1911 computantur, ita ut pro episcopis Italiae et insularum adiacenthm, anni relationis sint 1911, 1916, 1921, 1926; pro episcopis Hispaniae, Portugalliac, Galliae, B Igii, Ilollandiao, Anglia ', Scotiae et Ilib rniao cum insulis adiuoontibus, 1912, 1917, 1922, 1927 ; pro c »teris Europae episcopis cum insulis adiacontibus, 1913, 1918, 1923, 1928; pro episcopis totius Americae ot insularum adiacentium. 1914, 1919, 1924, 1929; pro episcopis Africae, Asiae, Australia© et insularum his orbis partibus adiacentium, 1915, 1920, 1925, 1930.

Si tamen annus relationis, ex toto vel ex parte inciderit in primum biennium ab inito dioecesis regimine, episcopus pro ea vice u confi-

cienda et exhibenda relatione abstinere potest. Ex parte incidet in primum biennium, pro episcopo Italiae qui v. g. menso iulio 1924 possessionem suae sedis iniverit.

Formula recontior data est per S. C. *Consistorialem* 4 nov. 1918 (Æ *A. S.*, X [1918] p. 487 ss.), pro episcopis qui ad eam referre debent ; et, pro episcopis missionum a S. C. do *Prop. Fide,* 16 apr. 1922 (Æ *A. S.*, XIV [1922] p. 287, vel *Periodica,* XI, p. 46) ;

8. eo anno quo relationem exhibere debent, debent quoque, per se vel per Coadiutorem, vel, ex iustis causis a S. Sede probatis, per sacerdotem qui in sua dioecesi resideat, *sacra limina visitare.* Episcopis tamen qui *extra Europam sunt,* permittitur ut tantum *singulis decenniis* Urbem petant (cc. 341. 342).

Visitatio ista complectitxu·, praeter modo dictam relationem, piam visitationem Basilicarum S. Petri et S. Pauli, visitationem S. Pontificis ;

9. *visitare* debent saltem partem suae *dioecesis quotannis,* ita ut certe singulis quinquenniis universa dioecesis visitata fuerit (cc. 343-346).

Visitatio quam ipsi per se legitimo impedim nto facero prohibeantur per vicarium generalem vel alium de legatum facienda est. Exemptio a iurisdictione non affert exemptionem a visitatione nisi haec prohibeatur, ut pro religionibus clericalibus exemptis, ex ipso c. 344, § 2 ; praecipitur paterna forma ; vitanda sunt inutiles morae et superflui sumptus ; circa victualia episcopo et duobus clericis quos episcopus sibi adsciscere potest ministranda, vel procurationes et expensas itineris, legitima locorum consuetudo servanda dicitur. A praeceptis ot decretis quae obiectum et finem visitationis respiciunt, recursus tantum datur in devolutivo. Porro visitantur personae, res, et loca pia ; finis vero est conservitio fidei, morum ; correctio pravorum morum ; promotio innocentiae, pacis et disciplinae in clero et in populo ; utilitas religionis procuranda. — Si episcopus in hac re graviter ncgl gens fuerit, Metropolita R. Pontificem certiorem faciat, et, probante S. Sede, dioecesim suffraganoi ipse visitet.

II. — *Obligationes Archiepiscoporum.*

88. — Arclnepiscopi-residentiales : 1. intra tres menses a consecratione vel, si consecrati, a provisione canonica, debent in consistorio, per se vel per procuratorem, petere a R. Pontifice

pallium, seu insigne potestatis archiepiscopalis, quod est stricte personale, et pro una sede datum, ita ut promoti ad aliam ecclesiam aliud pallium petere debeant. Ante pallii impositionem illicite, per se, ponerent actus jurisdictionis archiepiscopalis et actus ordinis episcopalis qui, ut ordinationes sacrae, usum pallii requirunt. Usus extra provinciam stricte prohibetur ;

2. si sunt *Metropolitae,* de moribus et disciplina in sua provincia solliciti esse et S. Sedem de abusibus opportune monere debent.

III. — *Obligationes quasi-episcoporum*

89. —I. Abbas vel Praelatus *nullius,* iisdem quibus episcopus obligationibus tenetur.

90. — II. Vicarius capitularis debet, ante initum munus lidem profiteri ; lege residentiae et applicationis missae pro populo sicut episcopus tenetur. In exercendo munere, cavere debet ne quidquam innovet. Episcopo vel abbati seu praelato *nullius* qui possessionem sedis ceperint, rationes reddere debet.

9Ï. — IIT. Administrator Apostolicus, permanentor constitutus, obligationes episcopi residentialis habet. Ad tempus datus, eadem officia habet quae Vicarius capitularis ; obligatio tamen missae dicendae pro populo solum tunc episcopum tenet. Etiam sede plena, dioeccsim visitare potest.

92. — IV. Vicarii et Praefecti Apostolic! obligationes habent episcoporum rosidentialium. Convocatio tamen synodi non praecipitur in praefectura ; in vicariatu, eius frequentia non definitur. Nec Praefectus visitare ss. Limina debet. Alearius impedit,us potest ss. limina per procuratorem, etiam ex Urbe, visitare. Missam *pro populo celebrare* debent sed *tantum in diebus festis de praecepto,* exclusa Circumcisione, et in dominicis Paschatis et Pentecostes (c. .306). Nisi coadiutorem habeant cum futura successione, *designare* debent *pro-vicarium* vel pro-praefectum, qui, ipsis deficientibus, totum regimen, (pia delegatus, assumat. Is S. Sedem de assumpta cura monere debet. (Cfr. cc. 293-311 et *Per.,* IX. pp. [19] ss.).

IV. — *Obligationes canonicorum.*

93. — 1. Canonici titulares et Bénéficiai! choro astricti, ita residere debent, ut, diebus quibus tenentur, choro re vera assistant. Dummodo enim debita servitia praestent, optionem loci habitationis per se servant. Salva lege severiore, ultra tres menses, continuos vel interpolatos, singulis annis abesse non possunt. Nec, sine speciali episcopi licentia, feriari possunt tempore quadragesimae et adventus, aut in principalibus anni sollemnitatibus; nec ultra tertiam partem simul abesse permittuntur (c. 418).

Illegitime absentes, pro rata parte non faciunt suos fructus, quos tradere debent Ordinario, distribuendos ecclesiae, pio loco aut pauperibus (c. 2381).

2. Qui chorale beneficium obtinent, debent, in ipso choro, *divina officia persolvere* singulis diebus, nisi servitium *per turnum* a Sede Apostolica aut fundationis legibus indultum fuerit (c. 414). — Divinum officium complectitur psalmodiam horarum canonicarum et celebrationem cum cantu missae conventualis applicandae pro benefactoribus in genere, praeter alias missas speciali lege indictas. Licet tamen missam sine cantu celebrare quando episcopus vel alius, suo loco, pontificali ritu celebrat (c. 413).

Non satis est ut canonici praesentes sint in choro vel officium submissa voce recitent ; verum oportet ut suas partes in psalmodia expleant. Sin minus, sicut absentes, amittunt distributiones cotidianas faciendas inter praesentes ; atque etiam, nisi tempus absentiae vel omissae psalmodiae computent inter menses feriarum, pro parte, fructus beneficii sui vel praebendae. Lehmkuhl (II, 825) observat triplicem obligationem residendi, recitandi divinum officium, psallendi in choro, privatione fructuum sanciri, ita ut qui uni tantum obligationi desit partem tantum fructunm restituere debeat. Attamen, contra communem istam sententiam, S. C. *Concilii,* in causa *Toletana et aliarum,* 10 iul. 1920, ad dubium 3: «Utrum, post, vigentem canonem 2381, Beneficiarius vel Canonicus illegitime absens retinere possit fructus respondentes privatae recitationi officii divini, respondit: « Ad 111. Negative ».

— Canon 2381 sic sonat: « Qu iofficium, beneficium dignitatem obtinet cum onere residentiae, si illegittime absit : 1° Eo ipso privatur omnibus fructibus sui beneficii vel officii, pro rata illegitimae absentiae, eosquo tradere debet Ordinario, qui ecclesiae vel alicui pio loco vel pauperibus distribuat ».

Legitime excusati a choro non ideo distributiones cotidianas lucrantur. Quibusdam tamen conceduntur quoque distributiones cotidianae ; immo nonnulli etiam distributiones quae *inter praesentes* dicuntur, nisi expressa fundatorum voluntas obstet.

Variae excusationis causao numerantur canonibus 420 et 421. Distributiones inter praesentes lucrantur capitulatos *iubilati* seu qui indultum iubilationis a S. Sede obtinuerunt ; qui piis exercitiis vacant (sed semel tantum in anno fruuntur hoc privilegio) ; qui episcopo sacra solemniter peragenti assistunt ; qui operam navant in conficiendis processibus beatificationis vel canonizationis, aut testes in his causis vocati sunt.

3. Invitati ab episcopo, eidem pontificalia in ecclesiis civitatis aut suburbii exercenti *assistere* debent ; cundemque accedentem ad ecclesiam cathedralem et redeuntem *comitari* (c. 412).

V. — *Obligationes parochorum.*

94. — 1. Cura animarum exercenda in omnes suos paroe cianos qui non sint legitime exempti. Integrum autem est episcopo ut, ob iustam et gravem causam, familias religiosas et pias domos non exemptas a parochi cura subducat (c. 464).

Inde « debet parochus officia divina celebrare, administrare sacramenta fidelibus, quotiens legitime petant, suas oves cognoscere et errantes prudenter corrigere, pauperes ac miseros paterna caritate complecti, maximam curam adhibere in catholica puerorum institutione» (c. 467, § 1).— «Parochus diligenter advigilet ne quid contra fidem et mores in sua paroecia, praesertim in *scholis publicis* et *privatis* tradatur, et *opera caritatis,* fidei ac pietatis foveat aut instituat » (c. 169). —Curare debet « ut fideles, praesertim obstetrices, medici et chirurgi, rectum *baptizandi modum* pro casu necessitatis probe ediscant» (c. 743) ; ut fideles ad sacramentum *confirmationis* opportuno tempore accedant (c. 787) ; ut pueri, usum rationis assecuti et sufficienter dispositi, quam primum *eucharistia* reficiantur, simul advigilando ne ante rationis usum vel sine sufficienti dispositione accedant (c. 851, § 5) ; ut infirmi communicandi facultate, pro sua devotione, non careant (cfr. c. 848) ; ut frequens, immo cotidiana communio inter fideles promoveatur (cfr. c. 863) ; ut fideles sibi commissi reportant in pastore suo (qui gravi iustitiae obligatione sa-

cramcntum *poenitentiae* per se vel per alios administrare debet cfr. c. 892), et in aliis sacerdotibus, prudentes confessarios do ipsorum salute et perfectione sollicitos ; ut infirmi, dum sui plene compotes sunt, sacramentum *extremae unctionis* recipiant (c. 944). — Debet de *ordinandorum* moribus et qualitatibus diligenter exquirere (c. 1000), et tam publica quam privata hortatione et directione semina vocationis sacerdotalis, religiosae, apostolicae studiose detegere et fovere (Cfr. ep. apostol. 30 novembre 1919, SS. D. N. Benedicti Pp. XV). — Debet oves suas *a nuptiis* cum acatholicis vel impiis absterrere, matrimonia quae modicam felicis exitus spem dant prudenter dissuadere ; nupturientes autem probe de missione sua et officiis suis erudire ; « sedula et effusa caritate aegrotos... in sua paroecia, maxime vero morti proximos » adiuvare «eos sollicite sacramentis reficiendo eoruinque animis Deo commendando » (c. 468, § 1).

De *instructione populi* perpendantur puncta quae litt. enc. *Acerbo nimis* 15 apr. 1905 (*Æ A. S.,* VU, G23), Pius X praescribebat: haec omnibus saltem commendata esse debent et virtualiter observanda sunt. Continua autem omissio contionis notabiliter ultra mensem (v. g. per duos menses) vel discontinua notabiliter ultra tres inenses in anno protracta, gravis peccati arguitur (Cfr. Lehmk, II, 280).

Maximi autem momenti hodie inest in sollerti *scholarum* inspectione. Pro *nupturientibus,* qui hodie, magis quam olim, officia sua docendi sunt, valde proderit praesto habere ipsis tradendum libellum, qui principalia capita doctrinae cb disciplinae christianae contineat, et coniugum iura et officia solide, pio et distincte explicet.

Infirmorum visitatio, tempestive et assidue facta, occasionem parochis praebet cognoscendi familias et sibi plures, sanos quoque, conciliandi. Quantum autem fieri potest, moribundo, etiam sacramentis munito, in vitae exitu assistat. « Si de homine peccatis assueto agitur, nomo non videt esse, etsi grave incommodum subiri debeat, gravem obligationem ab eo periculum aeterni interitus non levo, omni modo repellere » (Lehmkuhl, IT, 821). De methodo assistendi moribundo, suadendi frequentes actus caritatis ct contritionis cos qui aegrotos curant instruere ne omittat. Qua sollicitudine simul demonstrabit se non infima pecuniae vel amoris proprii instigatione moveri, ut catholice baptizati lure christianae sepulturae ne excidant.

2. Residere debet parochus prope suam ecclesiam, et per se iu domo paroeciali, si qua habeatur. Salva utilitate parochianonun, Ordinarius loci aliam commorationem permittere potest (c. 465, § 1).

Domus ista plerumque erit intra fines paroeciae. Fieri tamen potest ut parochus resideat prope ecclesiam et tamen extra paroeciam suam. Sed memor sit se tunc, in domo sua, versari extra territorium suum, ubi minorem habet potestatem, v. g. dispensandi.

Parocho annua absentia duorum mensium per se concedi-tur ; hanc potest ipsius Ordinarius propter gravem causam extendere vel coartare (c. 465, § 2).

Nec dies quibus, semel in anno, piis exercitiis vacat, in duobus mensibus computandi sunt (c. 465, § 3).

Quotiens autem absit, spirituali fidelium incolumitati parochus prospicere debet. Et si ultra hebdomadam aberit, scripta Ordinarii loci licentia opus habet, et, nisi iam ei sint vicarii cooperatores, vicarium ab eodem Ordinario probandum sui loco relinquere debet. Parocho religioso necessarius praeterea est consensus Superioris ; eiusque substitutus ab Ordinario et a Superiore approbandus est. Si repentina et gravis causa parochum ultra hebdomadam avocet, ipse rei provideat, moneat Ordinarium, eiusque stet mandatis (c. 465, § 4-6).

Tempore autem luis, parochus abesse prohibetur ; rem tamen cum cooperatore ita componere potest, ut unus sanos, alter aegrotos curet (Cfr. Ben. XIV, *De synodo,* l. 13, c. 19, nn. 2-6).

Illegitime absens, eo ipso, pro rata illegitimae absentiae, suos non facit fructus qui exercitio munerum parochialium respondent. Hos *omnes, in poenam,* Ordinario tradere debet, qui eosdem pio fini destinet (Cfr. *A.* JL. *S.*, XII, pag. 361, 364). Praeterea, contra reum procedendum est modo qui cc. 2168-2175 explicatur.

3. Iisdem diebus quibus episcopus, eademque ratione, debet parochus missam pro populo applicare (Cf. n. 8T,S) Et, contra atque antea statutum erat, qui plures paroecias regit, una missae applicatione obligationem suam implet. Si tamen distinctos habeant patronos loci, in singulis eorum festis semel celebrare debebit pro populo. Missa ista est per se in ecclesia parochiali celebranda·. Legitimo absenti optio permittitur celebrandi in alio loco, vel committendi celebrationem sacerdoti qui eius vices gerat in paroecia.

Domum, ob iustam causam, potest Ordinarius loci etiam *habitualem* facultatem parocho facere applicandi missam alia die ac ius exigit (c. 466).

4. Libros parocciales, ct librum de statu animarum accurate coniicere, conscribere et asservare parochus debet. Tdeo tabularium habeat in quo eum aliis documentis custodiantur et opportuno tempore visitari possint (c. 470). Ac praescriptae hire annotationes diligenter laciendae sunt (c. 470, § 2). Generalis neglegentia, v. g. annotandi matrimonia et sacras ordinationes in libro baptizatorum, facile, ob damna timenda, gravis peccati reatum afficere potest.

VI. — *Obligationes vicariorum paroecialium et quasi-parochorum.*

95. — I. Vicarii parocciales, cum actualem parochiae curam gerant, easdem quas parochi proprie dicti obligationes, etiam missae pro populo dicendae habent.

96. — II. Quasi-parochi iisdem tantum diebus quibus Vicarii vel praefecti apostolici missam pro populo applicare debent.

Simili parochorum munere investiti, similibus officiis tenentur.

•SUMMARIUM.

97. —Ab acceptata legitima electione, S. Pontifex plenissimam obtinet iurisdictionem ct plenissimum usum potestatis ordinis, si est episcopus, vel ex quo episcopus consecratur.

Potestas eius est simul suprema et immediata in omnes et singulas ecclesias et personas baptizatas. Extra dioeceses et parochias constitutas, universa missionum cura apud acatholicoR Sedi Apostolicae unice reservatur.

Sedi Apostolicae reservantur causae maioris momenti, quae inde dicuntur causae maiores. Cetera, cf. T. I. et canonistas.

De Episcopis et Ordinariis locorum.

1. Ex ipsa divina institutione, peculiares ecclesiae, sub auctoritate Romani Pontificis, regendae sunt cum ordinaria potestate ab episcopis, qui sunt Apostolorum successores.

Sunt tamen episcopi *titulares,* qui nullam regunt ecclesiam, quamvis et ipsi habeant plenitudinem sacerdotii.

1. *Communia omnium episcoporum.* Vocati ad Concilium fruuntur, salva expressa exceptione pro titularibus, voce deliberativa ; sunt ministri ordinarii sacrae ordinationis ; consecrationes

valide peragunt, ipsisque pluies benedictiones reservantur ; praecedunt in capitulo, sive dignitates sive mere canonici fuerint, canonicis et dignitatibus presbyteralis ordinis; atque a recepta authentica notitia canonicae provisionis, plura Cardinalium privilegia participant: v. g. eligendi sibi suisque familiaribus confessarium; benedicendi, cum indulgentiis, rosaria, numismata, etc., et imponendi scapularia ; benedicendi imagines crucifixi pro via crucis et erigendi viam cnicis ; privilegium arae portatilis, et celebrandi ubique missam proprii calendarii.

Omnes, ante canonicam institutionem seu provisionem, debent, praeter fidei professionem, fidelitatem S. Sedi iurare ; et promoti, non impediti, intra tres menses a receptis litteris apostolicis, consecrationem recipere.

2. — *Propria dioccesanorum.* Sunt, in sua dioecesi, ordinarii et immediati pastores cum potestate legislativa, judiciaria et coactiva, ad normam canonum exercenda. Indulgentias 50 dierum concedunt. Habent potestatem dispensandi in t. I explicatam. In omnibus ecclesiis suae dioecesis possunt pontificalia exercere, et erigere thronum cum baldachino.

Debent vero : *a)* ostensis capitulo litteris apostolicis, possessionem dioecesis capere; *b)* ecclesiasticae disciplinae prospicere; c) praedicare ; et, sub gravi, saltem providere populo de convenienti instructione ; d) residere in dioecesi ; e) obligatione quae simul est personalis, realis et statis diebus ad urgendam obligationem, exsequenda, applicaro missam pro populo omnibus dominicis et festis de praecepto etiam suppressis ; /) quinquennalem relationem S. Pontifici facere de statu dioecesis ; *g)* atque eodem anno sacra limina visitare. Episcopis extra Europam permittitur ut tantum singulis decenniis Urbem petant ; Λ) per se vel, si impediti, per alium, singulis annis partem dioecesis visitare, ut saltem singulis quinquenniis sit tota visitata.

II. *Quasi-episcopi* sunt: I. Abbas vel praelatus *nullius* (dioecesis) qui, si 1res saltem paroecias sub se habeat, episcopo aequiperandus est, exceptis, si charactere episcopali careat, sacris ordinationibus et benedictione sacrorum oleorum.

2. *Administrator Apostolicus,* qui, ob graves et speciales causas, in perpetuum, quasi episcopus residentialis, vel ad tempus, quasi Vicarius capitularis, dioecesi non suae praeficitur.

3. *Vicarius et Praefectus Apostolicus,* qui, pro S. Pontifice, territoria regunt nondum in dioeceses erecta. Quod ad potestatem ordinariam, assimilantur episcopis, vel, si charactere

episcopali carent, praelatis *nullius* (excepta consecratione ecclesiae et altaris immobilis). Amplis praeterea facultatibus muniuntur. Obligationes habent episcoporum, temperata tamen obligatione visitandi sacra limina et celebrandi pro populo. Nisi coadiutorem cum futura successione receperint, debent pro vicarium vel pro-praefectum nominare, qui, ipsis deficientibus, totum regimen assumant.

III. *Vicarius generalis,* potestate vicaria praeditus, ipsa nominatione habet omnem potestatem quae iure ordinario episcopo competit, iis exceptis quae episcopus sibi reservarit, vel quae, ex iure, mandatum speciale exigunt ; et, salva expressa exceptione, rescripta ad episcopum missa exsequi potest, et habituales facultates episcopi participat.

Ab episcopo libere constituitur et removetur. Plurcs, pro dioecesis necessitate, constitui possunt.

IV. *Vacante sede,* omnis potestas ordinaria episcopi vel quasi-episcopi transit ad *capitulum cathédrale,* quod eandem totam, intra octo dies, transferre debet in *Vicarium capitularem.* Observandum tunc est principium : « Sede vacante, nihil innovetur ».

Deficiente Vicario vel Praefecto Apostolico, regimen assumitur a coadiutore cum futura successione, si adsit, vel a pro-vicario aut pro-praefecto, vel a seniore in missione.

V. *Metropolita* praeest provinciae ecclesiasticae quae variis coniunctis dioecesibus constituitur. Ceterae dioeceses sunt suffraganeae ; quaedam tamen sunt immediate S. Sedi subiectae.

In propria dioecesi. Metropolita iura et officia habet episcopi. Est iudex appellationis a sententiis suffraganeorum ; sed ipse, semel pro semper eligere, approbante S. Sede, debet Ordinarium suffraganoum ad quem a sententiis sui tribunalis appelletur. Ipse praeest Concilio provinciali. Insigne potestatis archiepiscopalis est *pallium.*

VI. In Ecclesia Occidentali, *Patriarchae* et *Primates* non sunt nisi praecedentia et honore distincti.

De canonicis et consultoribus dloecesanls.

1. *Canonici* sunt selecti clerici qui, in definita ecclesia, cathedrali vel collegiata, collegium efficiunt sacris officiis celebrandis deputatum. Sunt *titulares,* qui vocem habent in capitulo, et *honorarii.* Inter titulares sunt *dignitates,* qui praecedunt, et *officiales,* qui munus quoddam explendum habent, praecipuo ; theologi, paenitentiarii, et, quando habitualis cura animarum est penes capitulum, curati.

Canonicatus ab episcopo conferuntur, audito capitulo, exceptis dignitatibus : hae reservantur S. Sedi.

Canonici titulares et bénéficiât! residere de lient in loco ecclesiae, ita ut officia sua expleant. Absentes a choro, quibusdam exceptis qui censentur praesentes, distributiones cotidianas non percipiunt ; absentes ultra tres menses (continuos vel interpolatos) fructus praebendae pro rata non faciunt suos.

2. Capitula *distinguuntur calhcdralia* et *collegiata, regularia* et *saccularia, exempla* et *non exempta.*

Omnia habent coetus capitulates et statuta servanda. Capitulum cathédrale est, sede plena, senatus quem episcopus in negotiis maioris momenti consulere debet; immo cuius, pro certis alienationibus, consensus ipsi est necessarius. Sede *vacante, regit* dioccesim, donec Vicarium capitularem nominaverit. Sede *impedita,* administratio prius spectat ad Vicarium generalem vel ad delegatum ab episcopo.

II. In dioecesibus quae capitulo cathedrali carent, episcopus constituere debet coetum *consultorum* qui, qua senatus episcopi, vices capituli supplet.

De parochis, quasi-parochis et vicariis.

I. « Parochus est sacerdos vel persona moralis cui paroecia eollata est in titulum cum cura animarum sub Ordinarii loci auctoritate exercenda » (c. 451). Si est persona moralis (monasterium, capitulum) curam actualem vicario tradere debet.

Praeter diligentem animarum curam, debet parochus prope suam ecclesiam residere, ita ut semper incolumitati fidelium prospiciat, neque ultra duos menses per se, singulis annis, abesse permittatur. Illegitime absens fructus in poenam Ordinario tradere debet. Qua ratione episcopus, eadem parochus missam pro populo applicare, librosque paroeciales conficere et servare debet.

Quod ad *iura,* ipsi certae *functiones* reservantur. Praeter eas quae, cum sacramenta respiciant, infra tradentur, sunt: iusta funebria parochianorum. benedictio domonim sabbato sancto vel die consueto ; benedictio fontis baptismalis ; benedictio sollemnis, et publica processio extra ecclesiam. Praestationes, quas legitima consuetudo vel taxatio ipsi tribuit, percipere potest. Plus exigens, restitutione tenetur.

Parochus, cui sedula infirmorum cura commendatur, immo omnis sacerdos infirmis assistens iis benedictionem apostolicam in articulo mortis concedere potest (c. 468).

II. *Quasi-parochi* regunt quasi-paroecias, seu distinctas partes territoriales vicariatus vel praefecturae apostolicae. Sicut Vicarii vel praefecti apostolici missam pro populo applicare debent. *Vi-*

carii paroecialcs actualem curam pro persona morali gerentes, iisdem diebus quibus parochi missam pro populo applicandam habent.

III. *Vicarii cooperatores* non sunt quasi-parochi ; sed generali et variae amplitudinis delegatione muniti, parochum adiuvant

N. B. — Sunt ecclesiae separatae quae committuntur *rectori* quem Ordinarius loci nominat vel saltem approbat, atque, ob iustam causam, removet.

IV. *Vicarius jaraneus,* seu *decanus* vel *archipresbyter,* cum munere potissimum vigilantiae et inspectionis, ab Ordinario looi district™, pluribus paroeciis constanti, praeficitur.

TRACTATUS £1.

DE RELIGIOSIS.

Utilitas. Iu Theologia morali, ad usum scholarum amplo et difficili tractatui de religiosis (1) reservari non potest nisi exiguum spatium in quo, praeter paucas notiones de statu religioso, de institutis et domibus religiosis, de regimine religiosorum, singulorum religiosorum iura et obligationes potissimum explicantur. Haec enim magis moralia sunt et omnibus sacerdotibus magis scitu utilia. Quare et nos hanc dicendi rationem inivimus.

TITULUS I.

De statu religioso.

98. — « Status religiosus est stabilis in communi vivendi modus quo lidoles, praeter communia praecepta, evangelica quoque consilia servanda per vota oboedientiae, castitatis et paupertatis suscipiunt » (c. 487).

Status, hoc loco, intellegitur stabilis condicio chrlstiani hominis in Ecclesia. Ad huiusmodi condicionem habendam, cum quae natura rei tum quae positiva legislatoris voluntate requiruntur·, procuranda sunt. Ex ipsa Codicis definitione perspicitur, hodie, ad status religiosi essentiam, necessaria essa *tria vota,* quae Codex, servato praestantiae ordine, numerat : i. e. oboedientiae, castitatis et paupertatis ; ac praeterea, *vitam in communi.* Condicio votorum fere ex rei natura; vita in communi, ex hodierna disciplina ecclesiastica exigitur. — *Vita in communi,* subrectione eidem regulae seu formae vivendi et iisdem Superioribus potissimum constituitur. Ipsius tecti et mensae communitas, pro variis professionibus, variat intra certos limites definitos Constitutionibus atque etiam iure communi. Hodie enim, excepta studiorum causa, commoratio

(1) Tractatum fusius et plenius aggredimur in tertia editione operis nostri *De Religiosis institutis et personis.*

extra claustra, ultra sex menses, arbitrio Superiorum subducitur, et veniam S. Sedis exigit (c. 606, § 2). Si tamen agatur de religione iuris dioccesani, Ordinarius loci id videtur permittere posse, cum ex c. 638 valeat ad concedendum indultum exclaustrationis. — Completa *stabilitas* solis *votis perpetuis* per se continetur. Codex tamen perpetuitatem in definitione status religiosi non postulavit, quia vota quoque temporaria cum intentione perseverantiae usque ad mortem per se emittuntur. Praeter tria *vota* substantialia, alia in pluribus Institutis cum professione religiosa coniunguntur : ut votum stabilitatis, missionis, docendi pueros, inserviendi infirmis, redimendi captivos, servandae strictae abstinentiae. Per vota substantialia religiosi profitentur eam consiliorum evangelicorum observationem quae ab ipsis requiritur. Ad omnes enim fideles consilia ista quadantenus diriguntur ; pars sunt Christianae rationis concipiendi et agendi vitam.

Ut status quispiam fideles discernat, a publica auctoritate agnoscendus est. Hodierno iure, positiva et formalis *approbatio* omni instituto religioso est necessaria, cum ex c. 492, § 1 episcopus, inconsulta 3. Sede, ne sinere quidem potest ut quodpiam condatur. Approbatio itaque ecclesiastica inter condiciones status religiosi hodie ponenda est.

99. — Auctor status religiosi, secundum ea quae eius natura requirit, est Christus Dominus. Ipse enim consilia dedit quae ab Ipso vocantur evangelica ; Ipse verbis et figuris quibus utebatur eam innuit firmitatem quae votis obtinetur : cogites v. g. similitudinem castratorum, in Matth., 19, 12: «Sunt eunuchi... qui seipsos castraverunt propter regnum caelorum » ; Ipse potestatem et munus contulit Ecclesiae status religiosi ordinandi ; Ipse, exemplo et verbis, homines ad perfectiora sectanda est hortatus. Quod itaque status religiosus sit de iure divino, non praecipiente sed consulente, « haec est, ait Suarez, *De rclig.*, tr. 9, l. 3, c. 2, n. 3, sententia omnium catholicorum recte sentientium ».

100. — Opus consilii est stricte actio considerata non tamquam in se bona et meritoria, sed tamquam *utilis* ad finem; latius significat opus *bonum,* non praeceptum, melius suo opposito vel sui negatione non mala (Cfr. I, n. 232).

Porro cvangelicum *paupertatis* consilium expresse datum est a Domino adulescenti qui Ipsum de perfectione interrogaverat : « Si vis perfectus esse, vende quae habes et da pauperibus» (S. Matth., 19, 21). Consilium perfectae *continentiae* facile eruitur ex loco supra allegato de eunuchis, cui Dominus haec subiunxit : « Qui potest capere capiat » ; ao genuinum mentis Domini interpretem habemus S. Paulum, 1 Cor. 7.

Consilium demum *oboedientiae* continetur virtualiter in studiis istis humilitatis, abnegationis quae evangelio commendantur: ad haec enim sectanda, religiosa oboedientia est aptissimum medium; magis formaliter autem datur ipso exemplo perfectae oboedientiae qua Christus voluntatem suam humanam perpetua ratione abnegavit ut divinam amplecteretur, « factus », secundum verba Apostoli, « oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis » (Phil., 2, 8). Qui Apostolus iterum, mentem Domini interpretatus, nos sic hortatur : « Hoc... sentite in vobis quod et in Christo Iesu ». Iam vero, id sua propria oboedientia quaerunt religiosi ut in rebus etiam particularibus, do quibus non est praeceptum vel clara indicatio, sequendo voluntatem Superioris certius divinae adhaereant. Munere enim suo et potestate quae proxime vel remote a Christo mittente auctoritative apostolos proficiscitur, Superior legitimus res quas praecipit, si antea erant indifferentes, efficit solas bonas ac proin volitas a Deo ; res quas cupit ut fiant recte praesumitur nomine Dei optare. Ac perpetua accommodatione ad voluntatem Superioris, religiosus ordinem vitae observat qui, probatus ab Ecclesia, Deo demonstratur acceptus.

SUMMARIUM.

101. — I. « *Status religiosus* est stabilis in communi vivendi modus, quo fideles, praeter communia praecepta, evangelica quoquo consilia servanda per vota oboedientiae, castitatis et paupertatis suscipiunt » (c. 487).

Qua status, dicit stabilem et approbatam condicionem in Ecclesia. Stabilis est, per vota saltem temporaria, cum intentione ulterioris perseverantiae. Vita in communi habetur potissimum per subiectionem iisdem Superioribus, secundum eandem regulam, et per quandam tecti et mensae communitatem. Per tria vota quae dicuntur substantialia, et quibus alia non raro accedunt, religiosi profitentur requisitam ab ipsis consiliorum evangelicorum observationem.

II. *Auctor status* religiosi est Christus, per consilia, per hortationem ad perfectionem, per potestatem datam Ecclesiae, ita ut status religiosus dicendus sit do iure divino non praecipiente sed consulente.

III. Opus consilii est stricto actio utilis ad finem, latius opus bonum non praeceptum melius suo opposito vel sui negatione non mala. Tria probantur esse consilia evangelica.

TITULUS II.

De Institutis et domibus religiosis.

102. — I. Quid, quotuplex religio. Hodie communi *Religionis* nomine quodlibet Institutum religiosum vocatur. Religio autem est *iuris -pontificii,* si vel approbationis vel saltem laudis decretum ab Apostolica sede obtinuit ; *iuris dioeccsani,* quae auctoritate episcopali constituta est. *Clericalis* in Codice dicitur religio cuius plerique sodales sacerdotio augentur ; aliae sunt *laicales.*

Critérium tainen istud omni dubio evacuando sufiicere non videtur, ut cum omnis hierarchia interior est penes sacerdotes, vel duplex est ordo religiosorum : clericorum et laicorum, et classis clericorum potissima esse censetur. Dicesne, in huiusmodi casibus, clericalem religionis naturam numerica laicorum pluralitate impediri ?

Religiones iuris pontificii aliae habent vota *sollemnia :* dicuntur *Ordines,* earumque sodales, post vota, sunt *regulares ;* aliae non habent nisi vota *simplicia :* vocantur *Congregationes religiosae* vel *Congregationes,* earumque sodales, post vota, sunt *religiosi* vel *religiosi votorum simplicium.* Ita apud viros. Religiosae autem votorum simplicium appellantur *sorores,* dum *monialium* nomine designantur tum religiosae votorum sollemnium, tum religiosae quarum vota sunt sollemnia ex instituto, sed, ex Apostolicae Sedis praescripto, in quibusdam locis simplicia.

Religiones iuris pontificii aliae sunt *exemptae,* aliae non: priores sunt a hu'isdictione Ordinarii loci subductae. Exemptae per se sunt religiones votorum sollemnium. In moniales autem quae vota sollemnia per se nuncuparent, revera tamen ad sola vota simplicia admittuntur, episcopi Belgii et Galliae auctoritatem maiorem servant quam, post perturbationem gallicam, responsa S. Sedis et consuetudo ipsis tribuerunt. Cfr. resp. S. C. *de Religiosis,* 22 maii 1919 (A. A. *S.,* XI, p. 210).

103. — De religionibus dioecesanis. Quamvis Congregationem religiosam condere possint, episcopi id facere prohibentur inconsulta S. Sede. Et aggregatio religioni primi Ordinis necessaria est ut possit esse Tertiariorum. Religio dioecesana in

plures dioeceses diffusa, subest variis Ordinariis in quorum territorio subsistit, ita ut communi tantum eorum consensu leges mutari possint, salvis semper punctis quae Sedi Apostolicae subiecta fuerunt.

Semel autem condita religio iam nequit supprimi nisi a S. Sedo (cc. 492-495).

104. — Hierarchic» structura. 1. Pleraeque *religiones virorum hodie* ita constituuntur ut sub una suprema auctoritate communi, singulae componantur variis domibus, quae ipsae rursus in provincias coalescant. Hinc, inter potestates internas, habetur quaedam *suprema* quae ad capitulum seu congregationem generalem pertinere solet. Habetur quoque gubernatio generalis, commissa Superiori vel Praeposito, vel Ministro generali, cui adest aliquod Consilium seu Dcfinitorium generale. Provinciae gubernantur a Superiore provinciali, cui consultores seu definitores provinciales sunt auxilio. Congregatio autem provincialis, quae quandoque convocatur, minime, in pluribus religionibus, partes in provinciis explendas habet similes partibus quae congregationi generali competunt pro universa religione. Saepe iit ut mere vota exprimat et delegatos deputet ad capitulum generale. Demum singulis domibus verus praeficitur Superior localis (Rector, Prior, Guardianus), qui a propriis consiliariis adiuvatur.

Antiquiores tamen religiones, formae monasticae aut etiam canonicalis, hac collegiali unitate carent. Singula monasteria reguntur a praelato vel abbate, sui iuris, cui capitulum monasterii assistit. Ut exemptionis tamen privilegio fruerentur, quod monasteriis separatis non iam concedebatur, pleraque monasteria convenerunt in congregationes monasticas, quibus Abbas quidam generalis praeest. Verum huius potestas non est cum potestate Superioris generalis religionum recentiorum comparanda. Et *mixti cuiuspiam* generis sunt Congregatio Cluniaceusis et Cisterœnsis, quae, praeter stabilem unitatem monasterii cui proprius abbas praesidet, verum corpus universale sub Generali efficiunt. Leo XIII induxit apud Benediotinos *Abbatem Primatem* totius Ordinis, cum aliqua definita potestate.

2. Diu ipsa clausura prohibuit *religiosas* ne eollegialem religionum virorum rationem imitarentur. Quare singulae domus etiam Clarissarum, Colletinarum, Therosiananim sunt sui iuris.

Non ita pridem quaedam Unio Ursulinarum *{Unio Romana)* obtinuit a S. Sede ita mitigatam clausurae rationem, ut vota sollemnia cum forma collegiali conciliari possent. Receptiora mulierum Instituta, quae variis operibus caritatis devoventur, nec pontificia clausura astringuntur, hierarchic© constituta esse consueverunt. Saepius tamen quam apud viros domicilia etiam Sororum sunt singula sui iuris.

3. Iam vero Superiores generales et provinciales, vel acquivalentom potestatem habentes, et non solum Abbas primas, Abbas Superior Congregationis monasticae, verum etiam Abbates monasteriorum sui iuris, sunt in iuro Superiores nr.iiorcs ; et, si pertinent ad religionem clericalem exemptam, nomine 0rdinuriorum (non tamen Ordinariorum loci) compellantur.

105. — **II.** Domicilia religiosorum vocantur generico nomine *domus religiosae ; domus regularis* est domus Ordinis. *Dornus formata* designat domum religiosam « in qua sex saltem religiosi professi degunt, quorum, si agatur de religione clericali, quattuor saltem sint sacerdotes » (c. 488, 5°).

Usus quoquo habet ut vox *monasterii* potius reservetur domibus monachorum, et monialium ; vox *conventus,* iam generalior, magis propria sit pro domibus mendicantium, dum religiones recentiores non raro, pro varia domus destinatione, appellant suas domus *noviciatum, collegium, residentium,* etc.

106. — **III.** Erectio domus religiosae, sive formatae sive non for 11 atae, requirit, si est exempta, vel sita in locis subiectis S. C. *de Prop. Dide,* beneplacitum Sedis Apostolicae et scriptum consensum Ordinarii loci. In aliis casibus, sufficit venia huius Ordinarii (c. 497, § 1). Domus tamen noviciatus probari debet a S. Sede si agitur de religione iuris pontificii.

Obtenta domus constitutione, potest religio clericalis publicam ecclesiam vel oratorium domui annectere, ita tamen ut definitus publici oratorii locus sit ab Ordinario loci probandus ; et, salvis condicionibus in ipsa facultate appositis, quaelibet religio opera sua propria exercere permittitur (cc. 497, § 2 et 1162, § 4).

Sed erectio scholae, hospitii, vel similis aedis separatae scriptam licentiam Ordinarii postulat : quae licentia sufficit (c. 497, § 3).

107. — Suppressio domus religiosae exemptae requirit beneplacitum apostolicum ; domus Congregationis iuris pontificii sed non exemptae, supprimi potest a supremo moderatore, consentiente Ordinario loci ; domus Congregationis iuris dioecesani, sola Ordinarii loci auctoritate, audito Congregationis moderatore, sed salvo iure recurrendi in suspensivo ad Sedem Apostolicam. Si tamen agatur de unica Congregationis domo, beneplacitum stolicum requiritur : semel enim condita Congregatio nequit exstingui nisi S. Sedis auctoritate (cc. 493 et 498).

SUMMARIUM.

108. — I. Instituta religiosa communi nomine vocantur *religiones.* Obtento docreto laudis, sunt *iuris pontificii* ; ceterae sunt iuris *dioecesani;* sed hodie, inconsulta S. Sede, episcopi condere vel approbare religiones vetantur. Diffusa in varias dioeceses, religio dioecesana singulis Ordinariis aeque subest. Et, semel condita, sine S. Sedo supprimi nequit.

Religiones sunt *clericales* vel *laicales ; Ordines,* cum votis sollemnibus, vel *Congregationes, exemptae* vel non. Viri dicuntur *regulares* vel *religiosi* ; religiosae sunt *sorores* vol *moniales.*

Pleraque instituta coalescunt hodie variis domibus, immo et provinciis, ita ut Moderator supremus, provincialis (qui dicuntur Superiores maiores) et localis distinguendi sint. Ipse abbas monasterii sui iuris, et quilibet Superior independens est quoque Superior maior. Superior maior exemptae religionis clericalis vocatur Ordinarius, non tamen Ordinarius loci.

II. *Domus* Ordinis dicitur speciatim *regularis* ; domus *formata* sex saltem professos requirit, quorum quattuor sint sacerdotes, si religio clericalis agitur.

Erectio domus, etiam non formatae, postulat, si est exempta vel in locis subicctis Prop. Fidei, beneplacitum Sedis Apostolicac et scriptum consensum Ordinarii loci, cuius consensus pro aliis domibus sufficit. Domus noviciatus, si agitur de religione pontificia, semper a S. Sede probari debet.

Supprimitur domus religiosa, si exempta, accedente beneplacito Apostolico ; si iuris pontificii, a supremo moderatore, consentiente Ordinario loci ; si dioecesana, auctoritate Ordinarii loci, audito Congregationis moderatore.

TITULUS IU.

De religionum regimine.

10i). — I. 1. *Omnes* religiones subsunt, potestati, etiam dominativae, /?. *Pontificis ; dioecesanae* subsunt quoque *episcopis* seu *quasi episcopis.* Sicut modo, n. 104, dicebamus, potestas *interna* suprema est penes capitulum *generale* vel *abbatiale* ; gubernatio vero penes Superiores cum suis *Consiliariis.* Hi tamen non sunt Superiores. Religiones *recentiores* solent a Superioribus triplicis gradus administrari: *a generali, provinciali, locali.* In domibus vero sui iuris quales sunt monasteria *antiquiorum* religionum, Superior domus simul est quasi-generalis. Superioribus assistunt consiliarii, quorum in aliis negotiis votum *consultivum,* in aliis maioris momenti negotiis votum *deliberativum* exquirendum est.

2. Superior *generalis* et Superior *independens* a capitulo vel congregatione eliguntur ; in qua electione, praeter proprias Constitutiones, normae iuris communis observandae sunt. Variat modus designandi alios Superiores : plerumque a Superiore generali et consilio suo constituuntur.

3. Superiores *mere locales* ad tempus ultra triennium constitui non possunt ; possunt tamen *semel* confirmari, si constitutiones id ferant, non autem bis immediate in eadem domo.

Superiores maiores per se sunt temporarii ; possunt tamen esse perpetui seu ad vitam constituti. In novis tamen mulierum religionibus, perpetuae Superiorissae non admittentur.

4. Superiores generales religionum iuris pontificii quinquennalem relationem S. Sedi exhibere debent (1) ; omnes autem debent exsecutionem decretorum S. Sedis promovere.

5. Domus religiosae *visitantur* tum a propriis Superioribus maioribus, turn ab Ordinario loci, intra limites iure statutos.

6. Omnis religio virorum iuris pontificii *procuratorem generalem* habere debet qui negotia religionis apud S. Sedem pertractet. Per se procurator generalis debet Romae residere et pertinere ad religionem quam repraesentat.

II. De regimine coiifcssarioruni, cfr. dicenda de *sacramento poenitentiae.* — Religionibus laicalibus non exemptis Ordinarius

(1) Formula recons confecta reperltur 4, 4..S\» XIV, 101 vol *Periodica,* XI, p. 18 es.

loci designat capellanum et probat contionatores; exemptis clericalibus Superior regularis providet ; eius neglegentia ab Ordinario suppletur (c. 530).

110. — 111. Pro administratione temporali, constituendi sunt *oeconomi,* (pios ius distinctos exigit a Superioribus maioribus ; distinctos optat a Superiore locali (c. 516, § 2-4). *Administratio* bonorum fit ad normam constitutionum ; collocatio tamen pecuniae quae dotem constituit religiosarum, praevium Ordinarii luci consensum exigit. Idem Ordinarius maiorem potestatem exercet in domos iuris dioecesani et in domos monialium quam in alias domos iuris pontificii. In *alienationibus* bonorum regulae iuris communis observandae sunt ac Superior consensu sui capituli seu Consilii opus habet. Et si agitur de alienandis rebus pretiosis vel aliis quorum valor superet summam triginta millium francorum seu libellarum, contractus nullus est sine antecedente beneplacito apostolico. Idem beneplacitum necessarium est ad contrahenda debita ultra eandem summam (c. 534).

SUMMARIUM.

111. — I. Potestas suprema est in capitulo generali; administratio, penes Superiores. His assistunt consiliarii, cum voce interdum deliberativa, interdum consultiva. Administratio temporalis iit ab oeconomis. In alienationibus, sollemnitates iuris observandae sunt. Superior generalis vel quasi-talis (independens) eligitur a capitulo; ceteri interdum a capitulo, plerumque a Superiore generali, et cius consilio. Localis Superior ultra triennium constitui, vel plus quam ad aliud triennium in eodem conventu statim confirmari non potest.

Congregationes iuris pontifioii debent, per Superiorem generalem, quinquennalem relationem S. Sedi exhibere ; et instituta virorum, habere procuratorem generalem suae religionis in Urbe. Omnes Superiores exsecutionem decretorum S. Sedis promovere debent.

Domus visitantur a propriis Superioribus ; et, intra limites iuris, ab Ordinario loci.

De confessariis, cfr. tractatum de Sacramento Paenitentiae.

TITULUS IV.

De singulis religiosis personis.

CAPUT I.

De personarum varietate et condicione.

I. — *Praevia quaestio de vocatione.*

112. — 1. Iuridica libertas. Iure tum *divino* tum *ecclesiastico* in religiosos cooptari potest quilibet catholicus nullo impedimento detentus (cfr. c. 538).

2. Vocatio. Relictis autem placitis de speciali instinctu interiore, quem Deus quidem dare potest sed qui minime est necessarius, *idoneitas* ad onera religionis ferenda et *recta intentio* serviendi Deo in religione sufficiunt ad licitum ingressum, qui per se quoque suadendus est, cum professio consiliorum merae professioni praeceptorum per se praeferenda sit. Quo firmior autem se prodat voluntas supernatural! motivo ducta, quo manifestior sit idoneitas, eo clarior est divina vocatio. Nec praesens personae sanctitas vel iustitia postulatur, cum religio sit schola acquirendae perfectionis. Hic tamen inter religiones qua tales et quasdam religiones distinguendum est. Quae enim ministeria apostolica exercent, satis proximam spem vitae illibatae in candidato supponunt. Et quia nunc vita in communi ad omnem religionem approbatam exigitur, minus universalis est vocatio ad professionem religiosam quam ad privatam observationem consiliorum evangelicorum. Haec ceterum omnibus fidelibus inculcant quo spiritu vivendum sit.

Vere autem divina est vocatio sic explicata, quia, quod egregia Patrum testimonia confirmant, virtuti S. Spiritus tribuendum est ut quispiam, saeculi illecebris superatis, totum se divino servitio mancipet.

Quamvis autem fideli per ee integrum sit invitanti Deo obsequi et religionem consiliorum amplecti aut religione praeceptorum contentum esse, eadem optio *consiliariis* non relinquitur. Hi enim gravi obligatione astringuntur ut id quod melius est suadeant. Et ipse Christus, dum iuveni quem amabat dixit : « *Si vis* perfectus esse », apostolis et disci-

polis suis non permisisset ut opposita consilia proferrent. Ipsos enim non misit ut eius dicta corrigerent, sed ut, tamquam testes eius (Luc. 24, 48; zVct. I, 8), et misericordiam consecuti ut essent fideles (I. Cor. 7,25) servare docerent quaecumque ipsis mandaverat (Matth., 28, 20). Et cum de totius vitao ratione agatur, iam obiective grave est ut quis temere officium consiliarii in hac re assumat vel expleat.

II. — *De Postulantibus et Noviciis.*

113. — Postulatus (cc. 539-541). Omnes *mulieres* et omnes *conversi,* prius quam in novicios cooptentur, debent, ex iure communi, in religione ubi vota sunt perpetua, postulatum ad sex saltem integros menses peragere; in religionibus votorum temporariorum standum est constitutionibus de hac re. Praescriptum autem postulatus tempus Superior maior prorogare potest, non tamen ultra aliud semestre.

De modo et loco postulatus, Codex nihil definit praeter haec : *a)* ut sub speciali cura probati religiosi, peragatur in domo ubi viget observantia ; *b)* ut postulantes modestam et diversam a noviciis vestem ferant ; c) ut aspirantes moniales legem clausurae servent (non tamen sub censura) ; *d)* ut ante noviciatum, per octo saltem integros dies, exercitiis spiritualibus vacent.

114. — Impedimenta ingressus in noviciatum. Salvis praeterea specialibus constitutionum praescriptis, ex iure communi c. 542 :

Invalide ad noviciatum admittuntur :

Qui sectae acatholicae adhaeserunt, i. e., ex authentica declaratione, qui a fido catholica *apostatae,* nomen sectae haereticae vel schismaticae dederunt (Resp. 1G oct. 1919); — qui *aetatem,* ad noviciatum requisitam non habent, i. e. quintum decimum aetatis annum non compleverint (c. 555, 1°); — «qui religionem ingrediuntur *vi, metu gravi* aut *dolo* inducti, vel quos Superior eodem modo inductus recipit ». Metus iustus ab iniusto hic non distinguitur, nec in candidato, (pii numquam iuste cogi posse videtur, nec in Superiore; — *«coniux,* durante matrimonio »; — « qui *obstringuntur,* vel *obstricti* fuerunt vinculo *professionis religiosae »,* nulla distinctione facta professionis temporariae vel perpetuae, in eadem vel in alia religione; — «hi *quibus imminet poena* ob grave delictum commissum de quo accusati sunt vel accusari possunt ». Impedimentum ergo eos non allicit qui, quamvis rei, nulli serio accusationis periculo in al-

fcomtro foro, canonico vel civili, obnoxii sint; — « *Episcopus,* sive residontialis sive titularis, licet a Romano Pontifice sit tantum designatus ». Impeditus itaque iam est qui, nondum consecratus vel praeconizatus in consistorio, authenticum nuntium suae nominationis seu designationis pontificiae accepit; « *Clerici.* qui, ex instituto S. Sedis, *iure iurando* tenentur operam suam navare in bonum suae dioecesis vel missionum, pro eo tempore quo iuris iurandi obligatio perdurat ».

Cum institutum S. Sedis quidpiam magis speciale quam canonem Codicis significet, et clerici in sacris, ex ipso c. 542, 2°, loci Ordinarium mere consulere debeant ut omnino licite religioni nomen dent, non agitur hic do clericis qui. titulo servitii dioecesis ordinati, iusiurandum de perpetuo dioecesis servitio ex c. 981, § 1 faciendum habuerint. Aliter do iure iurando missionis dicendum est, cum ipsa formula, hactenus recepta, excludat vitam religiosam sino S. Sodis beneplacito assumptam. Verum potissimum intelleguntur alumni convictores quorundam collegiorum Urbis, v. g. Collegii Gerrnanici-Hungarici, qui spoponderunt servitium temporale trium annorum in Europae partibus septemtrionalibus, diserte sibi negata, per istud spatium, optione vitae religiosae.

115. — Illicite sed valido admittuntur:

« *Clerici* in *sacris* constituti, *inconsulto* loci *Ordinario,* aut eodem contradicente, ex eo quod eorum discessus in gravo animarum detrimentum cedat quod aliter vitari minime possit ». Per se itaquo positiva licentia non est necessaria ; sufficit consultatio. Si tamen ex eorum discessu grave animarum detrimentum manet, quod aliter vitari nequeat, tunc contradictio Ordinarii ingressum iis efficiet illicitum non tamen invalidum.

Poteritno licite manere in noviciatu, clericus qui illicite eum ingressus ost ? Rem ox eo pendere arbitramur, utrum res satis integra sit et permanenti necessitati per recessum occurri possit, an contra, egressus iam minus utilis factus sit, praevalens commodum ei obstet, et ipse Ordinarius a contradictione abstinens, tacite fortasse annuat. Ac veri simile futurum videtur ut, reclamanto Ordinario, ros S. Sedi dirimenda deferatur. Clerici qui non sunt in sacris, ad consulentium Ordinarium non obligantur, sed aequitas naturalis postulat per se ut comiter de proposito certior factus, occasionem habeat dandi prudentis consilii.

« *Aere alieno* gravati, qui solvendo pares non sint ».

Quia ista sanctione confirmatur lex Sixti V *Cum de omnibus,* § 4 et 5 (1587), temperata C. Clementis VIII, *In suprema* (1G02), canon

eandem interpretationem admittit ut de iis agatur qui creditori certo et definito debent, titulo oneroso, ea quae spem habent ut in saeculo rnanentes, solvere possint. Immo excusabantur ab illa lege qui sine gravi culpa ad istas angustias redacti erant. Verum ad infamiam facti, si qua incurratur, attendendum quoquo erit, ac ratio habenda erit sanctionum civilium do debitoribus (Cfr. Tamburini, *De iure abbatum* III, d. 69, 3, n. 11).

« *Reddendae rationi* obnoxii aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit ».

De iis agitur qui privata vel publica causa rationem reddere debent temporalis administrationis, utputa tutelae, propter quam ipsis notabiles molestiae impendeant. Itaque non solae lites et molestiae quae religioni fierent hic considerandae sunt; namque religio etiam lites et molestias suis sodalibus factas non parum timendas habet.

« *Filii* qui parentibus, idest patri vel matri, avo vel aviae, in gravi necessitate constitutis, opitulari debent, et *parentes* quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria .

Opitulari parentibus debent filii qui in saeculo providendi copiam haberent qua in religione privantur. Propter eandem causam noviciatui valedicere deberent. Post *professionem* stricta obligatio discedendi, saltem ad tempus, obtento v. g. induito exclaustrationis, eum tantum urget qui extremae et indubiae parentum necessitati aliter prospicere nequeat.

Quod de gravi *parentum* necessitate sancit Codex, de *extrema fratrum* et *sororum* necessitate dicendum videtur.

« Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur irrigularitato aliove canonico impedimento ».

Do iis irregularitatibus et impedimentis canon itellegendus est quae per so manebunt tempore ordinationis, vel privilegio religionis ante ordinationem. utputa professione, non tolluntur. Secus, ex c. 987, 5° a religione repellendi forent quotquot, destinati ad sacerdotium, ordinarium servitium militare nondum expleverint. Irregularibus autem et impeditis dispensatio *ante noviciatum* impetranda est, contra atque existimat R. P. Fanfani, *De iure religiosorum,* n. 150. Nulla enim est causa cur claram iuris dispositionem violemus distinctione cui generalia canonis verba repugnant et quae liborum indicium S. Sedi eripit.

« Orientales in latinis religionibus, sine venia scripto darii S. C. pro Ecclesia Orientali ».

1115.)

IflG. — Aspirantes testimonium *baptismatis* et *confirmationis* exhibere debent.

Si fuerunt in seminario, collegio vel alius religionis postulatu aut noviciatu, requiruntur *iuratae* litterae testimoniales rectoris seminarii vel collegii audito Ordinario loci, vel datae a maiore religionis Superiore, prout seminarium, collegium pertinet ad Ordinarium vel ad religionem. Atque referre debent quanam de causa aspirantes dimissi sint vel sponte discesserint.

Si litterae iuratae, etiam interveniente Ordinario vel supremo Moderatore, haberi nequeant, res S. C. *de Religiosis* deferenda est (cc. 544, 545 et decr. S. 0. *de Religiosis,* 21 nov. 1919). Accuratae informationes de indole et moribus sumendae sunt.

Viris praeterea necessariae sunt *testimoniales litterae* Ordinarii originis, i. e. loci ubi, cum aspirans natus est, pater aut, eo deficiente, mater domicilium vel quasi domicilium habebat.

Litterae testimoniales omnes gratuito dandae sunt intra tres menses ab earum requisitione.

111. — Aspirantes *moniales,* ex ipso iure communi, aliae vero religiosae, prout constitutionibus praescribitur, dotem constitutionibus vel consuetudine definitam afferre debent.

Dos ista, ante habitus susceptionem tradenda est, vel saltem, in fonna civili valida, est eius traditio tuta reddenda ; prudenter et fructuose collocanda est modo probato ab Ordinario loci ct Superiore regulari ei quis sit ; et per obitum religiosae, quae vota saltem temporaria emiserit, religioni irrevocabiliter acquiritur. Si agitur de religione iuris pontificii, dos sine S. Sedis induito (quod ad certum munerum casuum concedi consuevit) vel usu facultatis factae Legato Apostolico, ne quidem pro parte condonari potest.

Duobus saltem mensibus ante noviciatum, Ordinarius loci monendus est ab Antistita, ut per se vel per delegatum voluntatem aspirantis exploret.

118. — Noviciatus (cc. 553-571), modo constitutionibus praescripto, plerumque habitus susceptione inchoatur ; debet autem, ad valorem, saltem per annum integrum et continuum peragi in legitima noviciatus domo, i. e., si agitur de religione iuris pontificii, in domo quae cum licentia S. Sedis erecta sit. Annus autem perficitur tantum *completo* die eiusdem numeri ac mensis in quo ante annum inceptus erat, ita ut prima ingressus dies non computetur. *Interrumpitur* autem noviciatus, si novi-

cius dimissus vel sponte religioni valedicens e domo exierit, vol ultra triginta dies, continuos vel non continuos, ob quamlibet causam abfuerit. Si ultra quindecim dies abfuerit, ad valorem requiritur et sufficit ut dies isti suppleantur. Codex praeterea cc. 558 ex 564 distinctam conversis et aliis noviciis probationem praescribit, ita ut noviciatus pro altera classe peractus, sit pro altera inutilis.

Novicii *privilegiis* suae religionis fruuntur, et, post mortem, ad eadem ac professi suffragia ius habent.

In Congregationibus religiosis debent novicii, durante noririatic libero condere *testamentum,* quod post professionem, nisi res urgeat, cum sola venia S. Sedis, mutare poterunt.

Ante primam votorum professionem, debet novicius, ad totum tempus quo simplicibus votis astringetur, bonorum suorum administrationem cedere cui maluerit, et, nisi constitutiones aliud forant, de eorundem usu et usufructu libere disponere. Cessio ista et dispositio potest etiam post vota suppleri vel compleri ; potest quoquo mutari cum debita licentia ; et per discessum a religione vim habere desinit. Per noviciatum autem nequit novicius bona sua *valide* obligare vel iisdem sicut et beneficiis aliquo modo renuntiare.

Per octo saltem solidos dies, debet novicius exercitia spiritualia votis nuncupandis praemittere.

Priusquam autem prima professio temporaria, et dein professio perpetua fiat, debet Antistita religiosarum, saltem duobus mensibus antea, Ordinarium loci monere ut per se vel per delegatum consciam et liberam voluntatem religiosae exploret (c. 552, § 2).

III. — *De professis.*

119. — I. Variae notiones et divisiones. Professio distinguitur *simplex* et *sollemnis,* quae condicionibus et effectibus a priore differt. Vota autem sollemnia ea sunt quae ab Ecclesia ut talia sunt agnita (c. 1308); haec sunt vota plano authentica. Firmitas maior et efficacia quae cum iis conectitur efficiunt ut sollemniter professus perfectius censeatur fleo consecratus, plenius deputatus ab Ecclesia ad religionem consiliorum profitendam.

Simplex professio est vel *temporaria* vel *perpetua.* In qualibet religione votorum perpetuorum, debet novicius, ad valorem professionis perpetuae, *in ipsa* noviciatus domo, votis perpetuis

praemittere votorum simplicium professionem valituram ad triennium, vel, si aetas perpetuae professioni requisitae longius distet, usque ad istam aetatem, « nisi constitutiones exigant annuales professiones ». Legitimus Superior tempus istud singulis religiosis, ob iustam causam, v. g. ad sex menses, ad annum, ad duos annos, immo ad tres, non tamen ultra, prorogaro potest (c. 574).

Non paucis tamen Institutis concessum iam est ut perpetua professio temporariis votis per sex annos praeparetur.

Temporaria ista professio in *ipsa* noviciatus domo facienda est.

Nulla vero professio ante sexdocim annorum completorum aetatem valide fieri potest ; perpetua autem postulat vicesimum primum expletum.

Professio non valet nisi *expressa,* — ad quam legitimus Superior admiserit, — et quae a legitimo Superiore, per se vel per alium, recipiatur (cfr. c. 572). Quare, in institutis iuris pontificii, nullus sacerdos per se ab Ordinario loci delegandus est, ut professionem recipiat vel ei assistat. Receptio tamen ab Ordinario vel eius delegato Constitutionibus praescribi potest.

120. — **II.** Admissio ad noviciatum et ad professionem. Admittere autem *ad noviciatum* et *ad professiones,* pertinet ad Superiores maiores cum suffragio capituli vel consilii, quod deliberativum est pro prima professione temporaria, consultivum pro professione perpetua (cc. 543 et 575). Pro aliis professionibus temporariis, servandae sunt constitutiones. Elapso spatio votorum, haec sunt ilico renovanda, recurrente ipsa die qua facta sunt, sed neglecta horae consideratione. Superioribus facultas tamen fit anticipandi, non ultra mensem, renovationem votorum *temporariorum* ; exacto vero tempore professionis temporariae, religiosus vel admittendus est ad professionem perpetuam, vel dimittendus est (cc. 575 et 577).

121. — **III.** Effectus professionis. 1. *Omnes professi* privilegiis et gratiis spiritualibus suae religionis fruuntur, et, post obitum, ad eadem suffragia ius habent ; et eadem obligatione disciplinae religiosae tenentur. Ubi tamen est chori obligatio, salva expressa constitutionum dispositione, professio temporaria non imponit privatam officii recitationem.

Salva quoque expressa constitutionum dispositione, professi votorum temporariorum carent voce activa et passiva ; sed tempus praescriptum ad eam acquirendam a prima professione computatur. « Post annum a qualibet professione religiosa, vacant beneficia paroecialia ; post triennium, cetera » (c. 584).

2. Professio *simplex,* salva speciali lege, actus votis contrarios reddit illicitos, non invalidos, et linquit professo bona temporalia cum capacitate alia acquirendi ; in *congregationibus* religiosis, vetantur professi dominium bonorum suorum titulo gratuito abdicare.

« Quidquid autem (professus) industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit » (c. 580, § 2).

3. Intra sexaginta dies ante *professionem sollemnem,* salvis specialibus induitis 8. Sedis, debet simpliciter professus omnibus bonis quae actu habet, cui maluerit, sub condicione securae professionis renuntiare ; post sollemnem professionem, curandum est, prout copia est, ut abdicatio civiliter lirma fiat ; bona autem quae deinde professo obveniunt cedunt religioni, si haec sit capax possidendi ; in Ordine incapaci, acquiruntur 8. Sedi in proprietatem. Actus autem contrarii votis, si sint irritabiles, fiunt invalide a sollemniter professis.

4. Professus a *votis perpetuis* ipso iure propriam dioecesim quam in saeculo habebat amittit (c. 585).

SUMMARIUM.

122. — 1. Quilibet catholicus, non impeditus, in religiosos cooptari potest ; atque idoneitas cum recta intentione, ad licitum ingressum sufficit, ut volens, praesertim si firma sit voluntas, se existimet divinitus vocatum.

In religione autem cum votis perpetuis, omnes conversi et omnes mulieres debent, saltem ad sex menses, in postulatu ante noviciatum probari, et per octo integros dies exercitiis spiritualibus vacare.

Ex ipso iure communi, *invalide* ad noviciatum admittuntur : qui, a fide catholica apostatae, nomen sectae acatholicae dederunt ; qui nondum 15 annos sunt nati; qui vi. metu gravi aut dolo inducti, religionem ingrediuntur aut quos Superior eodem modo inductus recipit ; coniux ; qui obstringuntur vel obstricti fuerunt vinculo professionis religiosae ; i» quibus imminet poena ‹›b grave delictum ; episcopus, etiam titularis et mere a Pontifie*

designatus; clerici per tempus quo, ex instituto S. Sedis, juramento contrario tenentur. *Illicite* admittuntur, clerici in sacris, inconsulto loci Ordinario; aere alieno gravati; reddendae ratoni obnoxii ; filii parentibus et parentes filiis necessarii ; destinati ad sacerdotium, a quo irregularitate vel canonico impedimento arceantur ; Orientales in latinis religionibus, sine scripta venia S. Congregationis pro Ecclesia Orientali.

Debent praeterea afferre testimonium baptismi et confirmationis ; et habere litteras testimoniales quas, interdum iuratas, ius exigit.

Aspirantes moniales, aliae voro religiosae prout constitutionibus exigtur, *dotem* praestitutam, inalienabilem et prudenter, modo ab Ordinario loci et Superiore regulari probato collocandam, afferre debent. Duobus mensibus ante noviciatum, ante primam professionem et ante professionem perpetuam, Ordinarius monendus est ab Antistita, ut perse vel per alium consciam et liberam voluntatem aspirantis vel religiosae exploret.

II. Noviciatus debet ad valorem saltem per annum *integrum* et *continuum,* in legitima noviciatus domo peragi. Absentia ultra 30 dies, sicut exitu e domo post dimissionem vel spontaneum propositum valedicendi, *interrumpitur.* Supplenda est absentia ultra 15 dies.

Novicii fruuntur privilegiis et, post mortem, suffragiis instituti. Ante professionem, bonorum suorum administrationem cedere debent ; et de usufructu et usu disponere, quatenus constitutiones id permittant. Per noviciatum bona obligaro vel iis renuntiare nequeunt. In Congregatione religiosa testamentum condere debent.

III. *Professi* vota faciunt, alii *simplicia,* quae sunt temporaria vel perpetua: salvo peculiari privilegio, temporaria per tres saltem annos perpetuis praeponi debent. Superior tempus istud prorogaro ob iustam causam potest, ita tamen ut temporaria vota non ultra sex annos perseverent. Alii vota emittunt quae ab Ecclesia ut *sollemnia* sunt acceptata. Prima professio in ipso noviciatu fieri debet ; nulla autem valet, nisi expressa, ad quam Superior legitimus novicium admiserit, et quao a legitimo Superiore, per se vel per alium recipiatur. Recipiens potest esse ipse Ordinarius, si ita ferant Constitutiones. Admittunt ad noviciatum et ad professiones, Superiores maiores, cum suffragio, eoque deliberativo pro prima professione temporaria, capituli vel consilii. Renovatio votorum temporariorum, uno mense anticipari potest; differri autem non potest.

Professi omnes eadem disciplinae observandae obligatione te-

nentur, salva expressa Constitutionum dispositione; temporarii, horas canonicas privatim recitare, ex iure communi, non debent; servant bona sua, cum capacitate acquirendi alia, exceptis beneficiis, quae vacant post triennium, imrno post annum, si parochialia fuerint. In congregationibus religiosis, bona sua titulo gratuito abdicare vetantur. Intra sexaginta dies ante sollemnem professionem, debent professi omnibus bonis sub condicione secuturae professionis renuntiare; bona quae deinde eis obvenerint cedunt religioni, vel, in Ordine incapaci, S. Sedi. Quidquid quilibet professus industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit.

Professi autem a votis perpetuis propriam dioecesim amittunt.

CAPUT II.

De obligationibus religiosorum.

§1. — Obligatio sectandi perfectionem.

123. — Qui statum profiteri debet, debet simul quae veritas status requirit. Professione autem sua religiosus obligatur suo statui, qui est sectandae perfectionis.

Ergo distincta *formaliter* a votis obligatione, religiosus ad perfectionem Christianae caritatis contendere debet.

Materialiter autem *positive* satis est ut professus sectetur perfectionem per *vota* quae professioni coniunguntur et tolerantiam regiminis sui Instituti.

Negative autem inde sub gravi vetatur religiosus : *a)* perfectionem positive contemnere vel abicerc ; *b) frequenter* perrumpere vota vel alia praecepta gravia : istud enim habituali conatui ad caritatem repugnat ; c) contemptu regulae vel Superioris potestatis, vel ratione agendi qua gravo periculum eiectionis inducatur, iugum religionis seu statum virtualiter abicere.

§2. — Obligationes clericorum.

124. — C. 592 imponit religiosis, nisi ex contexta oratione vel rei natura aliud constet, obligationes clericorum do quibus in cc. 124-142 (Cf. supra, n. 15-24).

§ 3. — Obligationes votorum.

I. — *De voto Paupertatis.*

Trium votorum difficillima explicatio est voti paupertatis. Quare, perspicuitatis gratia, generalis idea istius voti ceteris explicationibus praeponenda videtur.

125. — I. Generalis idea voti paupertatis. Voto paupertatis religiosus promittit Deo eam renuntiationem bonis exterioribus seu divitiis quae constitutionibus religionis tamquam materia voti praescribitur.

In praesenti Ecclesiae disciplina, vi voti paupertatis, ex iure communi :

1. Omnis professus prohibetur *usu independents in suum commodum,* omnis rei pretio aestimabilis ; i. e. nulla re, pretio aestimabili tanquam propria uti potest, sive res ista sit ipsius propria, sive sit communitatis, sive sit alterius personae.

2. Omnis professus acquirit suae religioni *fructus* tempora-les *propriae industriae,* ita ut si eosdem sine licentia alienet, teneatur etiam restitutione, ob laesam iustitiam commutativam. Atque haec industria, si normam sumamus responsionum S. C. *de Religiosis,* 16 mart. 1922 (de pecuniis quae occasione servitii militaris religiosis obveniunt) valde ample sumenda est de omni emolumento actionis propriae, etiam quae sit a statu religioso aliena, et de omni donatione quae videatur aliquo modo remuneratoria talis actionis, ut est donatio facta in praemium virtutis bellicae.

3. *Sollemniter* professi sunt *incapaces dominii* et *omnia,* post talem professionem, *acquirunt religioni,* si haec capax sit, secus, *Sedi* (c. 582).

Commune quoque est ut *simpliciter professi* patrimonium suum per se conservent, et sint capaces acquisitionis novae.

Reliqua omnia variant, sive dominium bonorum sive dispositiones de bonis consideres.

Quaenam enim bona simpliciter professi acquirere possunt ? Satis saepe, praeter bona quae conaturaliter ad patrimonium accedunt, etiam quaelibet, legata et dona intuitu personae suae facta. Regula tamen ista non est universalis : minus ampla est facultas scholasticorum Societatis Iesu.

Quod ad *dispositiones* do *reditibus,* professus interdum libero arbitrio suo disponit, interdum dispositio approbanda est a Superioribus, interdum ipsis Constitutionibus definitur.

De *bonis* autem id .statuit c. 583: Professis a votis simplicibus in Congregationibus religiosis non licet: ‹ 1° Per actum inter vivos dominium bonorum suorum titulo gratioso abdicare ‹·. Testamenti factio noviciis Congregationum religiosarum praecipitur, c. 569, § 3. Quod ad modum disponendi de bonis, interdum, sed non semper, licentia Superioris est exquirenda.

Quod ad *sanctiones,* dispositio illicite facta potest voto vel soli legi ecclesiasticae seu Constitutionibus adversari. Facilium voto contrarii sunt actus quibus aliquid illicite acquiritur vel servatur, quam actus quibus aliquis bonis illicite renuntiat. Et quia in Ordinibus religiosis, simplex professio successit sollemni quae voto paupertatis omnes actus independentes de quibuslibet bonis excludebat, videntur simpliciter professi Ordinum religiosorum, quotiens *illicite* agunt, simul votum violare, dum regula tam absoluta nequit Congregationibus religiosis communiter applicari.

Adeundae sunt Constitutiones, ratio consulenda est qua votum paupertatis in Instituto communiter intellegitur.

4. Omnes vero, cum debita licentia, *actus ciuiliter necessarios,* v. g. ad possidenda vel aquirenda bona communia facere possunt.

126. — **II.** Materia remota voti paupertatis est res *temporalis externa, pretio aestimabilis* ; non ergo honor, fama, ipsa religiosi industria, vel missae applicatio, bene vero fructus industriae, stipendia recepta pro missae applicatione. *Man ascripta,* quatenus pones personam retinentur, ista materia excidunt, tamquam nimis cum persona coniuncta ; si vero scribens ea separaro velit a sua persona, iam donatio, alienatio sine licentia ipso voto vetatur (Cfr. S. C. *de Religiosis,* 13 iul. 1913).

Opus arte factum, tabula picta sunt materia voti. Verum non violat votum religiosus artifex qui ab initio operam cuipiam promittit vel cedit qua faciet statuam, tabulam, maxime si alter materiam subministravit.

127. — **III.** Sepositis modo bonis quae ad professos pertinere pergunt, votum violant, nisi debita licentia honestantur, actus sequentes : *acquisitio,* ita tamen ut facile praesumi possit

licentia acceptandi quod cedat in utilitatem religionis ; *donatio* et *renuntiatio* iuri iam acquisito, ita ut abnuendo eleemosynam, donationem nondum acceptatam (aliter de legato dicendum est), sola caritas laedi possit ; *permutatio,* ita tamen ut si sit de rebus fungibilibus eiusdem rationis, quales per se sunt variae monetae, id vix voto repugnare videatur, et, ex praesumpta licentia, omnino honeste fiat ; ut permutatio rerum prorsus similium culpa gravi vacet ; et minor culpa insit permutationibus rerum similium inter fratres eiusdem domus ; *absumptio,* ita ut si cibum vel potum apud *ipsos externos* accipias et absumas, *probabiliter,* secundum C. De Lugo *(De iust. et iure,* d. 3, n. 53), non facias nisi usura facti quo votum non laeditur (secus si domum feras res easque ibi consumas); *mutuum et commodatum,* ita ut, si certa sit restitutio et ad breve tempus facta concessio, non fuerit gravis violatio ; et minus gravis si des fratri quam extraneo; *usus* ad alios fines ac qui *taxative* sint a praelato expresse vel tacite indicati, ut si viaticum pro itinere datum non totum expendas et, domum redux, tibi serves ad varios usus ; *magna neglegentia* seu quasi dissipatio in utendis vestibus, etc., vel consumendis rebus quarum, ut v. g. chartae, olei, dispositio rationabili religiosi arbitrio permittitur; *retentio rei,* ultra tempus ad quod conceditur, ut si diutius retineas libros usus communis, sed gravo non erit si altor qui iis indigeat detentorem facile agnoscere possit ; *occultatio rei,* etiam cum venia obtentae, ideo facta ne Superior rem auferre possit. Si propter alium finem res occultetur vel clavibus obseratur, v. g. no alii eam importune videant, no Superior minoris gradus revocationem facultatis petat, votum non violabitur, nisi venia hoc pacto data existimetur ut nihil Superiori immediato sit clausum.

128. — Votum non violant, quamvis aliunde illicitae esse possint: *administratio* rei alterius, huius nomme facta; *destructio rei* (probabiliter), si mere facias animo damnificandi, nullam inde utilitatem capiendo ; *acceptio pecuniae* in usum *pium,* sive determinatum, quod omnes concedunt, sive etiam, ut probabile est, ab ipso religioso definiendum, dummodo ne possit rem ad usus quoque profanos, proprio arbitrio, adhibere; *administratio beneficii,* cum accedat ad rem spiritualem ; *possessio* bonorum *in communi.*

Quid de *deposito* proprie dicto, non de simplici quadam praestita rei custodia ? Depositum videtur aliis voto repugnare, cum depositarius suscipiat obligationem cui plene satisfacere nequeat nisi proprietarius : quod alii negant, cum actum dominii in rem depositam non contineat.

129. — Licentia qua vitium proprietatis arcetur, a *proprio* religiosi Superiore competente proficisci debet, Quare, nisi constitufones subdant hospites Superiori domus in qua versantur, is non poterit veniam facere nisi iis religiosis qui in domo cui praeest domicilium vel quasi-domicilium habeant.

Invalida foret licentia quae *vi* vel *fraude* extorqueretur. Sed per se esse potest *generalis, specialis, expressa, tacita, rationabiliter praesumpta.* Praesumptio est plane legitima in adiunctis ubi praelatus prudenter existimatur nec *rei* seu substantiae facti obstare, nec *modo* quo agas, i. c. non prius petita venia. Tunc enim dependenter a voluntate praelati actus est factus. Contra, praesumi nequit licentia quae negaretur. Si praelatus rogatus licentiam concessisset, sed repugnat quominus ipso inconsu'to feceris ; tunc vel ita dispositus indicatur ut *absolute* nollet rem a te sine licentia usurpari, vel, cognita neglegentia, mere praetermissioni licentiae adversaretur. Posteriore casu, est invitus dumtaxat quod *ad modum,* nec votum laesum est ; priore casu, dicitur *ratione modi invitus quod ad substantiam,* et votum violatum est. Displicentia quae gravis vel levis fore videtur, pro signo alterutrius repugnantiae haberi potest.

Post factum, monere Superiorem de praesumpta licentia per se decet, nec raro regula iniungitur. Id tamen omittere paupertati non adversatur, nisi res, non plane praeterita, habeat tractum aliquem successivum, ut si rem ex praesumpta facultate acceptam apud te serves.

Per se, nisi aliter sit statutum, valere pergit licentia quam praelatus, oflicio nunc functus, antea dederit ; verum ipse sibi, quasi inferiori, licentias pro tempore posteriore dare nequit : numquam enim sibi subditus fuit.

Dissensus praelati maioris, vel simplex prohibitio ab eodem facta, nihil per se aufert potestati praelati minoris, qui proin valide concedere potest quod Superior maior negaverit. Is tamen potest illius facultatem in antecessum vel post actum infirmare.

Ex rationabili interpretatione, expressa licentia accipiendi plura numero *numismata, rosaria, imagunculas* est tacita licentia ea distribuendi ; licentia vero cuipiam facta *dandi* aut *accipiendi,* quando ex Superioris declaratione vel ex usu omnes respicere censeatur, dat consequenter aliis facultatem accipiendi aut dandi. Bona fide tamen agendum est, ne unus videatur constitutus per quem omnia munera mutua, inscio Superiore, transeant. Ac nisi praelatus contradixerit, ex tacita vel praesumpta licentia, possunt religiosi, quando praelatus adiri nequit, modicas eleemosynas facere in gravi pauperum necessitate aut cum id ad aedificationem pertinere videtur. Perinde dicendum est do levibus *donationibus* quae quasi debitae sint ex gratitudine, si religiosus bona quaedam habeat sibi ad usum concessa (S. Alph., l. 4, n. 21). Et quando, sicut in quibusdam religionibus pro vestibus fieri consueverit, certa vis pecuniarum vel rerum ita in sustentationem religioso datui· ut nec monasterium quidquam supplere vel ipse rationem reddere debeat, vel si extra claustra versetur, concessa censetur facultas dandi cui libuerit id quod *parcius vivendo reliquum,* obtinuerit.

130. — IV. Materia gravis. 1. Quaestio de gravi paupertatis laesione difficilis reputatur et incomplete tractari consuevit. Quamvis enim hodie plerique religiosi non. iam sint sollemniter professi, solent tamen tractatus morales hodierni solos casus examinare, qui olim erant fere universales, religiosorum qui nihil proprium habere possunt. Manifestum tamen est donationem rei quam religiosus vere possidet assimilari non posse donationi rei non possessae. Donatio prioris, nisi esset positiva prohibitio, ne paupertatis quidem voto contraria foret. Donando enim vel abdicando, quispiam iit magis pauper.

2. Quando agitur de *proprie dicto vitio proprietatis,* seu de actibus quae voto prohibentur fieri circa res non proprias, communior sententia hanc regulam proponit : eadem quantitas quae furtum constitueret grave, gravis indicanda est laesio religionis in profitente paupertatem. Regula ista innititur in similitudine quadam inter furtum et peccatum contra paupertatis votum : in utroque indebita appropriatio committitur.

Verum haec regula magis declaranda est ; furti enim est materia *absolute* et *relative* gravis. Plerique materiam *relative gravem* sumunt, habita ratione divitiarum vel penuriae ipsius monasterii. Non agitur tamen de aestimando damno, quod pertinet ad iniustitiam, sed de ponderando neglectu debitae dependentiae a Superioribus, qui idem esse videtur sive ad pauperem sive ad divitem res malo usurpata pertineat.

Quare Palmieri, t. IV, quem sequitur Genicot, II, 98, quantitatem *absolute* gravein sumendam esse putat. Opinio ista tuta erit in religione cuius probati auctores eam defenderint: ad hanc existimai i potest accommodata intentio voventium, qui possunt, non quidem in gravem convertero materiam levem, sed obligationem quae per se materiae responderet extenuare.

Alibi vero eam proferre nolimus ; nobis enim a vero aliena videtur. Nonne enim pro relativa damni vel detrimenti allati consideratione alia relativa succedit ? Proprietatem quidem ambae, iustitia et paupertas, respiciunt, sed modo diverso: prior ut sanctam alteri serves proprietatem, altera ut eam a te repellas. Sicut ergo, sub priore respectu, quaestio do materia gravi sic ponitur : quaenam est notabili- *alitrius* spoliatio, sic sub altero respectu, qui noster praesens est, quaestio haec solvenda est: quaenam est notabilis *religiosi* acquisitio qua talis ? Hanc autem pro ratione vivendi acquirentis variare manifestum est. Et quis negaverit minore quantitate graviter peccare religiosum qui, ut Frater Minor Cappucinus, strictam paupertatem profitetur, quam canonicum regularem opulenti inonast rii ? Quocirca attendendam ducimus condicionem in qua religiosus qui peccaverit ex sua professione versatur. Estne, sicut in pluribus hodiernis religionibus, condicio honesti sacerdotis ? Materia gravis comparate ad honestum sacerdotem erit per se accipienda.

3. Multo vero *maior quantitas* requiritur, cum religiosus, sine debita licentia, de bonis disponit quorum licite dominium servat. Tunc enim non tam res quam ipsa distributio seu administratio usurpatur. Quocirca a) si pro se disponit, cum graviter peccare existimamus qui inde tenorem vitae ducit qui professioni paupertatis graviter derogat ; *b)* si autem alii tribuit, quantitas absolute gravis in ratione furti, fortasse quater vel quinquies sumi poterit. Et si usus fuerit pietatis opus, vel quidpiani simile, vix *graviter* invitus erit per se Superior.

4. Plura quae praelatum, cuius licentia vitium paupertatis tollit, minus invitum facere solent, gravitatem sacrilegii extenuant, ita ut maiore quantitate opus sit ad letale peccatum. Hinc, si agatur de *esculentis* et *potu,* praesertim ad praesentem religiosi usum, nisi res fuerit extraordinaria et pretiosa, culpa gravis aberit ; levior quoque culpa per se est si ex rebus communibus illicite tibi sumas vel fratribus eiusdem domus des, quam si extraneis ; si usum intendas utilem, quam si vanum.

Ac perspicitur, cum solus usus usurpatur, valorem usus esse considerandum.

Contra, quia praelatus magis invitus censeatur, plures vo lunt gravius peccari contra votum si simul iustitiam quam si solam religionem laeseris.

5. Parva sacrilegia, quamvis saepe repetantur, coalescere non videntur. Graviter tamen ab initio peccat, qui consulto modica accipit cum animo progrediendi ad materiam gravem ; et qui, ex pluribus servatis, gravem apud se valorem habet quem sine gravi reatu retinere nequit.

131. — Iustitiam laedit, sive erga religionem, sive erga extraneos, religiosus qui damnificat, furatur, sibi retinet vel aliis dat quod iure pertinet ad communitatem vel ad alios, haec omnia intellegendo sicut in tractatu *De luslitia* exponitur. Quando autem detrimentum est propriae religionis, quamvis ipsa disciplinae severitas et minor disponendi facultas in praelato, qui non est dominus sed administrator, non sinit ut religiosus filiusfamilias esse existimetur, quia tamen bona religionis in utilitatem religiosorum cedunt, benignius quam extraneorum eorum causa aestimari posse videtur, ita ut requisitam ad grave peccatum quantitatem aliquanto, v. g. dimidio, augere possis.

Casus sunt : *a) iniuriae sine sacrilegio :* ut si religiosus, ruere ex animo nocendi, rei alienae damnum inferat, vel qua confessarius, iniuste quempiam a restitutione dispenset ;

b) *Sacrilegii sine iniuria:* ut si quod ad certum finem steriliter consumere poterat, religiosus aliter adhibeat vel altori tradat; si sumat sibi quod praelatus ei non negasset ; si quod pepercit pecuniae, v. g. in itinere, eodem moraliter tempore, aliter expendat ; si ab extraneis quidpiam usu consurnptibile et sibi exclusive oblatum accipiat ;

c) *Sacrilegii concurrentis cum iniuria :* ut si fructus industriae suae, v. g. accepta missae stipendia, non tradat religioni.

Et gravis iniuria leve sacrilegium esse potest, et contra · ut si religiosus modicam quantitatem a paupere surripiat, vel, contra, a persona levitei invita sibi magnam pecuniae vim sumat.

132. — Quia permissiones et obligationes religiosorum in nullum lucrum temporale Instituti sed religionis causa factae aut susceptae censentur, pigritia seu desidia religiosi iniustitiae damnanda non videtur. Communitati restituet religiosus, vitando expensas quas licite ex bonis communibus facere posset, tradendo communitati quae in alios usus adhibere poterat. Non ideo tamen se privare debet rebus quae ad honestam sui sustentationem referuntur.

133. — De vita communi et ile peculio. *Triplex* vitae communis ratio distingui potest. *Prima* habetur quando, ceteris paribus, religiosi modo moraliter aequali vestiuntur, aluntur, tractantur. *Ceteris paribus,* quatenus Superiores simul paterna caritate prospiciant peculiaribus necessitatibus corpoiis infirmioris, et, attento fine Instituti, procurent quae specialia studia vel ministeria requirere possint.

Altera ratio servatur si religiosi sibi necessaria a communitate, formaliter vel aequivalenter, obtinebunt. *Formaliter,* ut cum res communi pecunia emuntur; *aequivalenter,* ut cum res, pecunia aliena emptae, traduntur liberae Superioris dispositioni, et non nisi depondenter a Superioris voluntate et precario utendae conceduntur religioso cui ab emptore destinabantur.

Tertia demum ratio postulat ut res communiter administrentur, nec sit aliqua portio rerum communium quam religiosus, ultra quam praesens necessitas moraliter exigit, ad suos usus sinitur possidere, administrare, detinere.

Prima ratio vitae communis procurat uniformitatem ; altera communem possessionem; tertia, communem administrationem.

Alteri et tertiae rationi vitae communis adversatur pcculiu ||
Distinguitur autem peculium *perfecti iuris:* quod Superior iam auferre non possit, et iuris *imperfecti:* quod a Superiore circumscribi aut auferri potest. Peculium perfecti iuris adversatur voto paupertatis, sicut in praesenti iure communiter intelligitur : peculium imperfecti iuris ipsi voto per se non repugnat ; sed, si agatur de peculio diuturno et quasi moribus recepto, a menti' Ecclesiae alienum est. Haec prudentem restitutionem vitae communis ubique urget. Consuetudo autem quae Codici adversetur non poterit nisi centenaria aut immemorabilis tolerari, quatenus Ordinarii id opportunum existimaverint.

2. lamvero Codex c. 694, § 1 praescribit ut « in quavis religione vita communis ab omnibus servetur, etiam in iis quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent ». Praeterea, § 2 iniungitur, ut quidquid industria sua vel intuitu religionis religiosi, etiam Superiores, acquirant, et quaecumque bona Ordini obveniunt ratione sollemnis professionis membrorum. bonis communibus admisceantur, et quaelibet pecunia omnesque *tituli* in capsa communi deponantur.

Salva hac praescriptione alterius paragraph!, vita communis de qua in § 1, intellegi posse videtur qualis constitutionibus imponitur. Quod confirmatur c. 2389. Etenim : canon 2389 Superioribus praecipit ut graviter moneant, ot, emendatione non secuta, puniant religiosos qui in re notabili violent legem vitae communis *qualis constitutionibus* praescribitur.

134. — Specialis virtus paupertatis non exsistit, cum divitiae earumque possessio sint per se indifferentes. Sed nimius affectus ad bona temporalia, sicut in alia persona, sic et in religioso arguendus est peccati quod, pro vario casu, variae virtuti opponetur.

II. — *J)c voto Castitatis.*

135. — Voti materia. Voto castitatis, quod cum professione sanctitatis intimo cohaeret, prohibetur religiosus, ex *motive religionis : a)* omni *luxuria,* interna et externa ; *b) matrimonio,* durante professione.

Sic enim communis rei intellectus habot, ut idem quod *virtutis.* sit materiale *voti* obiectum. Fieri tamen potest ut, intacta virtute, solum castitatis votum violetur, et contra. Qui voto simplici ligatur, illicite sed (salva peculiari exceptione) valide nuptias contrahit. Si iisdem utatur, votum quidem sed non virtutem castitatis laedet. Et qui, ipse libidinis expers, quempiam ad peccatum cum altera persona inducat, l>eccarit contra virtutem non autem contra votum.

Nonnulli violationem sollemnis voti, strictioris sacrilegii arguunt; sed species ob sollemnitatem variare non demonstratur.

Per se honestae nuptiae cum pacto continentiae ac proin cum voto castitatis componi possunt. Verum voto castitatis religiosorum votum caelibatus contineri censetur, sicut ipsis poenis canonicis, statim infra allegandis probatur.

136. — Effectus iurldici. « Invalide matrimonium attentant religiosi qui vota solemnia professi sint » (c. 1073).

Praeterea, « matrimonium non consummatum inter baptizatos, vel inter partem baptizatam et non baptizatam, dissolvitur... ipso iure per sollemnem professionem rei giosam » (c. 1119).

Seclusa speciali dispositione, ut in Societate lesu, votum simplex castitatis matrimonium non dirimit. Ac nulla simplici professione matrimonium mero ratum dissolvitur. Sed simplici

professione nuptiae prohibentur; et omne castitatis votum religiosorum, cum sit publicum, S. Sedi reservatur. De effectu dimissionis vel egressus cum induito, cfr. infra n. 154. 157.

137. — Sanctio poenalis. Sollemniter professi qui matrimonium etiam civiliter tantum contrahere praesumant, sicut personae quae cum ipsis nuptias eadem ratione contrahere praesumant, plectuntur *excommunicatione* l. s. S. Sedi simpliciter reservata. Si agatur de professis votorum simplicium perpetuorum, excommunicatio l. s. est Ordinario reservata (c. 2388).

Propter verbum « praesumant ». omnis ignorantia, sola exclusa affectata, a censura excusat. Ordinarius aut-em cui reservatur excommunicatio, cum Codex nihil ultra definiat, is esse videtur cui paenitens actu subicitur.

III. — *De colo Oboedientiae.*

138. — Voti ratio. Votum oboedientiae religiosorum est *promissio Deo facta oboedientiae quae in vita, religiosa debetur.*

1. Quibusnam parendum sit. Vi voti oboedientiae, religiosus parere debet : *a)* ei *praelato hierarchico* qui ipsi qua *religioso* imperat potestate *iurisdictionis.* Is est, quod ad Ordines et Congregationes iuris *pontificii,* S. Pontifex (c. 499, § 1) et Praelatus regularis, saltem exemptus ; quod ad religiones *dioecesanas* etiam episcopus vel quasi-episcopus ; *b) iis qui interno* religionis vel domus *regimini praeponuntur:* itaque Superiori religioso proprie dicto, atque etiam, si usus fert, aliis quibus Superior suam potestatem communicaverit, ut Priori (sub-Praelato) vel Ministro (sub-Rectore). Verum usus potius habet ut, praesente saltem Superiore domus, huic soli sit ex voto obtemperandum. Possit tamen in aliis auctoritas ipsius Superioris et sic votum violari.

2. Materia remota voti iis omnibus continetur quae vel *explicite* regula seu constitutionibus exhibentur, vel *reductive* ad eam pertinent, quatenus ad observantiam regulae saltem valde sint convenientia : ita mutua obsequia, congrua poena delicto rum. Religiosi enim vovent oboedientiam secundum *suam religiosam conversationem* (S. Thom. 2, 2, q. 104, art. 5 ad 3).

Quamvis res coutrovertatur, non videntur *actus interni* directe praecipi posse, cum oboedientia homini debita excedere

nequeat mutuam hominum conversationem, quae externis rebus circumscribitur.

In dubiis de *potestate,* praesumptio stat pro Superiore, saltem cum res pertinet ad genus in quo constet Superiorem praecipere posse ; in dubiis do *honestate rei,* si Superior praecipiat quod *probabiliter* honestum est, ei obtemperandum videtur (contra tamen Lessius, c. 41, n. 76). Indubiis *negativis,* subditus gubernationi Superiorum se simpliciter committat.

139. — Materia proxima voti oboedientiae complectitur *praecepta* stricte talia, quae *religiosis qua talibus* imponuntur vi potestatis *dominativae* vel etiam iurisdictionis (1). *Praecepta stricte talia,* i. e. quibus Superior obligaro conscientiam intendat; *religiosis qua talibus :* i. e. praecepta quae ad proprium ipsorum statum referuntur, non ad communem civium vel fidelium condicionem, qualia sunt praecepta de servandis temporibus sacris; vi potestatis *dominativae* vel etiam *iurisdictionis,* ita ut votum quoque violarit qui regulam sub peccato obligantem transgressus sit. Videndum tamen est quomodo votum in voventis religione communiter intellegatur. Violatio autem iuris specialis religiosorum seu legum quae pro religiosis sunt latae, voto contraria non videtur, nisi praecepta proprie dicta efferat.

In pluribus religionibus hodie non censetur Superior proprie praecipere, ne sub levi quidem, per ipsa verba : *Stricte praec»p>o ; Sub praecepto iniungo* ; sed oportet ut iubeat *in nomine D. N. I. C.,* vel *in virtute s. oboedientiae,* aut alia saltem ratione suam voluntatem obligandi conscientiam clare exprimat.

Itaque *contra votum* peccat : 1. Qui ipsa *praecepta impediat,* dum conatur se ex Superiorum dominatu in perpetuum vel ad tempus subducere : per apostasiam, fugam, vel illicito suam expulsionem procurando.

2. Qui *virtualiter* praecepta violat dum, etiam occasione simplicis iussionis, *absolute* declarat : *Nolo oboedire, non jaciam,* intellegendo illud de omni re vel de aliqua re gravi. Si limitet ad rem parvam, quae ipsi videatur inutilis, ridicula, violatio non fuerit gravis.

(1) Sunt (Suarez, *Rei.,* tr. 7, l. 10, c. 2 n. 5; Sanchez, *Dec.,* 4. 11, 25) qui putent Superiori integrum esse, quando vi iurisdictionis praecipit, ut obligationem voti urgent vel praetermittat. Potius, ex ipsa definitione nostra oboedientiae rollgiosao, oppositae sententiae Lugo adimeremus (cfr. Lugo, *Paenit.,* 10, 172).

3. Qui violet praeceptum sub peccato obligans.

Violatio voti oboedientiae est *sacrilegium ;* ac praeterea peccatum, plerumque leve, contra *observantiam* erga Superiorem cuius potestati dominativae religiosus subditur. Si Superior, quod non praesumitur facere, usus fuerit, in praecipiendo, sua potestate iurisdictionis, peccatum quoque ei virtuti adversabitur ad quam res praecepta spectarit.

140. — Opportuna ratio praecipiendi. Ad suavem Superiorum gubernationem pertinet ut raro suis praeceptis reatum peccati inducant. Religiosus autem qui voluntati latius praeceptivae praelati non obtemperat, quamvis non sit sui voti transgressor, nihilominus observantiam erga Superiorem, caritatem erga communitatem, et humilitatem offendet; atque habitualis huius modi inoboedientia a gravi reatu excusanda non videtur, sive propter tristitiam qua afficit Superiorem et Fratres, sive propter commune detrimentum quod efficit, sive propter periculum expulsionis, quam sic praeparat. Non raro dicitur transgredi virtutem oboedientiae vel vulgo dictam oboedientiam. *Special's* tamen virtus oboedientiae hic non intervenit.

§4. — Obligatio regulae vel constitutionum.

1-41. — I Notio. Regula est *norma vivendi secundum perfectionem euangelicam, religiosis imposita ut communiter et efficaciter ad finem suae religionis tendant.*

Ex usu recepto, vox *regulae* potius antiquioribus normis reservatur, quae saepe sunt, pro variis Institutis, lex quaedam fundamentalis; dum reccntiores normae vel quae regulae adiciuntur nomen *const tutionum* assumunt. Sic Benedictini nigri ut Trappenses, communem habent regulam S. Benedicti, proprias vero Constitutiones.

142. — II. Regulae obligatio. Hodie numquam *regula tota* continetur consiliis, sed, in pluribus saltem articulis, obligationem aliquam parit, sive *directam,* cum reatum inducit peccati, vel materiae proportionate vel levis ; sive *indirectam* seu saltem subeundi poenam (cfr. I, n. 169). lain Constitutiones FF. Praedicatorum et pleraeque dein reccntiores, pro legibus poenalibus habendae sunt.

Quamvis tunc, ex *genere* suo, actus regula praeceptus maneat indifferens, practice tamen, seu in concreto, violatio regulae, nisi locus sit epikeiae, raro immunis erit a culpa propter inordinationem motivi vel detrimentum commune, vel inconstantiam in propositis. Transgressio

autem ex contemptu formali regulae *qua talis,* — non qua minimao vel inopportunae, — arguenda fuerit *mortalis superbiae*. Professione enim sua religiosus regulae subditus est, neque hanc subiectionem exuere potest.

Observes non esso necessario ox toto vitiatum actum qui non est a culpa veniali immunis. (Cfr. I, n. 118, et 123.)

143. — Suppressis regulis quae eam imponebant, ad manifestationem conscientiae ipsis faciendam non possunt subditi a Superioribus religiosis quoquo modo induci (c. 530). Manifestatio conscientiae est revelatio rerum quae latent in conscientia, et ad virtutes vel vitia proximo spectant : non ergo responsio de exteriore regulae observatione, de arte vel imperitia orandi. *Subditi* videntur hic intellegendi quotquot religiosi late vocantur, ita ut novicii quidem, non vero *postulantes,* ac nomine inclusi videantur. *Superiores* proprie tales sumendi videntur, quales non sunt Magistri noviciorum. Ad manifestationem *inducit* qui vel palam vel maxime privatim hortatur subditos ad manifestandam conscientiam, non qui manifestationem benigne accipit vel facilem reddit. Hortatio huiusmodi solis Superioribus prohibetur, et quando agitur de manifestatione sibi ipsis facienda.

Spontanea animi aperitio non votatur, immo filialis fiducia commendatur ; et laudantur qui dubia conscientiae Superioribus *prudenter* patefaciant. Prudenter ; quare Codex, c. 530, non memorat nisi Superiores sacerdotes ; fit tamen ut intima communicatio cum ipsa Superiorissa consulenda sit.

§ 5. — Obligatio clausurae.

144. — Clausura *formaliter* sumpta est, pleniore sensu, summa sanctionum canonicarum quibus religiosi prohibentur ne libere ipsi egrediantur vel extranei libere ingrediantur definitum spatium quod *clausurae materialiter* sumptae nomine designatur. Pleno isto sensu sumi consuevit apud Moniales et quadantenus apud Sorores ; dum apud viros fere ad solam admissionem extraneorum attenditur, ita ut strictius intellecta materialis clausura de spatio quo extranei prohibentur sumatur.

Varia quidem vi et sanctione, communem tamen clausurae legem Codex imposuit omnibus religionibus, immo ipsis societatibus ubi sine votis in communi vivitur (Cfr. cc. 597. 598. 604. 679, § 2).

145. — 1. Speciali clausurae papalis nomine vocatur clausura quae, ex c. 597, § 1, servanda est in domibus *regularium* sive virorum sive mulierum canonice constitutis, etiam non formatis.

Ex c. 488, 7° et 2° regulares ii soli sunt qui vota nuncuparunt in religione in qua vota sollemnia re vera emittuntur. Quocirca monialium domus ubi sola vota simplicia emittuntur papali clausura/· non sunt obnoxiae, ita ut in ce. 600-602 et 2342. de *mrn 'al>bu8 rtrir.te dici·** agatur.

2. Regularium clausura omnem moraliter domum necessario afficit, excluso publico templo cum continente (i. c. contiguo) sacrario, hospitio pro advenis, si adsit, et collocutorio, quod, quantum fieri potest, prope ianuam domus constitui debet (c. 597, § 2) ; apud viros tamen rigor iste necessitate convictus pro alumnis aut aliorum operum religionis propriorum temperatur (c. 599).

3. Apud *viros, ingressu* in clausuram prohibentur solae *mulieres,* cuiusvis sint aetatis, generis aut condicionis. Excipiuntur uxores eorum qui supremum principatum tenent, cum comitatu (c. 598). Vetitum sancitur *excommunicatione* l. s. Sedi Apostolicae simpliciter reservata, qua plectuntur mulieres *puberes* quae clausuram ingrediantur, ct *quicumque mulieres cuiuslibet aetatis* in eandem introducant vel admittant.

De *egressu* virorum non iam confirmatur vel extenditur C. *Nullus omnino,* § 18-21, Clementis VIII. quae solum permittebat egressum ob *iustam causam,* ex *speciali licentia,* et *impertita benedictione.* Sed c. 606, § 1 inculcat Superioribus accuratam observationem praescriptionum propriae religionis, tam circa egressum subditorum quam circa excipiendos vel adeundos extraneos. Ut autem, propter aliam ac studiorum causam, subditi ultra sex menses a domo propriae religionis absint, venia Apostolicae Sedis semper requiritur (c. 606, § 2). Verum haec tacite contineri videtur in approbatione ministeriorum quae diuturniorem absentiam per se postulare possunt.

4. Exceptis Cardinalibus atque iis qui actu tenent supremum populorum principatum, eorumque uxoribus cum comitatu ; exceptis quoque Ordinario loci vel Superiore regulari Visitatore, Confessario (vel eius vices gerente) pro servitio infirmarum, medicis iisque quorum opera est necessaria, nemo cuiusvis generis, condicionis, sexus, aetatis *intra monialium clausuram,* sine S. Sc-

dis licentia, admitti potest (c. 600). Ipsae tamen *postulantes* intra clausuram recipiuntur et clausurae lege non tamen sanctione tonentur (c. 540, § 3).

Nec, post professionem, ulli moniali licet, sine speciali S. Sedi induito, vel facultate Legati ftom. Pont., etiam ad breve tempus, quovis praetextu, *exire e monasterio,* excepto casu imminentis periculi mortis vel alius gravissimi mali. Quod periculum, si tempus suppetat, scripto est a loci Ordinario recognoscendum (c. 601).

Ac clausura ista sub vigilantia Ordinarii loci est posita.

Clausuram monialium violantes per ingressum, eosque introducentes vel admittentes, ac moniales c clausura illegitime exeuntes *excommunicatione* 1. s. S. Sedi simpliciter reservata plectuntur (c. 2342, 1° ct 3°).

Observes, cum agitur de monialibus, contra ac do viris dicitur, non omnium personarum exclusarum introductionem vel admissionem puniri excommunicatione, sed solummodo carum quae eius sint aetatis et status mentis ut ipsae ingredientes censuras contrahant.

146. — *In domibus Congregationum religiosarum,* sive pontificii sive dioecesani iuris, similis disciplina clausurae observanda est, ita tamen: *a)* ut nulla protegatur censura papali; sed in adiunctis peculiaribus et ob graves causas, possit episcopus clausuram istam censura munire, nisi agatur do religione clericali exempta ; *b)* ut apud Sorores, ingressus non omnis sexus personis sed tantum sexus masculini sit vetitus ; c) ut propter convictum alumnorum vel alia religiones opera, admittatur, etiam apud Sorores, clausura partialis, hanc aedis partem complectens quae religiosorum habitationi reservatur (c. 604) ; *d)* ut nulla lex generalis egressum, etiam Sororum, prohibent ; sed antistitae et Ordinarii locorum invigilaro debent ne, citra necessitatem, Sorores singulae extra domum pergant (c. 607) ; *e)* ut ex iustis ac rationalibus causis, Superiores alias personas intra clausuram admittere possint.

§ 6. — Obligatio Ciioki.

147. — Chorus non est iam communis religiosorum obligatio. Verum, ubi exstat, cotidiana imponitur divini officii recitatio communis in singulis domibus ubi quattuor saltem sint choro obligati ct actu legitime non impediti. In iisdem religionibus

virorum, et quantum fieri possit, etiam mulierum, missa officio divino respondens secundum rubricas cotidie celebrari debet ; atque, exceptis conversis, sollemniter professi qui a choro abfuerunt, horas canonicas privatim recitare debent (c. 610).

SUMMARIUM.

118. — 1. Ut veritatem sui status servent, debent religiosi per vota et religiosam observantiam ad perfectionem contendere.

II. Communes *clericorum obligationes* per se ad religiosos canone 592 extenduntur.

III. *Vota* servare debent. Actus contrarios simpliciter professi per se tantum illicite, sollemniter professi invalide peragunt. Violatio autem voti rationem sacrilegii inducit.

1. *Paupertatis volo* omnes prohibentur ulla re pretio aestimabili uti in suum commodum tamquam propria, i. e. independenter a competente Superiore. Dependentia servatur per licentiam non solum expressam vel tacitam, sed etiam per rationabiliter praesumptam. Prohibitae vero abdicationes vel dispositiones in aliorum gratiam factae poterunt (pro modo quo res intellegitur) soli legi ecclesiasticae adversari. Materia gravis, pro vario casu variat. Quando agitur do proprie dicto vitio proprietatis, seu de actibus qui circa res non proprias voto paupertatis fieri prohibentur, communior sententia gravem iudicat materiam quae furtum grave constitueret. Quae gravitas aestimanda videtur relative ad condicionem in qua religiosus vi suae professionis versatur. Parva autem sacrilegia coalescere non videntur. Furta in detrimentum propriae religionis commissa benignius quam extraneorum aestimantur, ita ut requisita quantitas aliquanto, v. g. dimidio, augeri possit.

2. Voto *castitatis* prohibetur religiosus, ex motivo religionis, omni luxuria interna et externa, et matrimonio, per tempus professionis.

Professi qui matrimonium, etiam civiliter tantum, contrahere, et personae quae cum ipsis eadem ratione contrahere praesumant, excommunicatione plectuntur reservata S. Sedi, si sollemniter sint professi, vel Ordinario, si professi sint votorum simplicium perpetuorum.

3. Voto *oboedientiae* promittitur Deo oboedientia quae in vita religiosa debetur. Vi voti parendum est Superiori qui interno religionis vel domus regimini praeponitur, atque etiam Praelato qui religioso qua tali, vi potestatis iurisdictionis imperat: talis

est S. Pontifex, Praelatus regularis saltem exemptus ; et, pro religione dicecesana, etiam episcopus seu quasi episcopus. Materia *remota* voti est quidquid sive explicite regula seu constitutionibus exhibetur, sive ad earum observantiam valde convenit; *proxima* vero complectitur *praecepta* quae religiosis *qua talibus,* vi potestatis dominativae vel etiam iurisdictionis imponuntur. Non raro hodie, ut votum violetur, praesupponitur ut Superior in nomine D. N. I. C. vel in virtute s. oboedientiae praecipiat aut suam voluntatem obligandi conscientiam clare exprimat. Voto etiam prohibentur religiosi praeceptivam Superioris actionem impedire, subtrahendo se dominatui Superioris, vel praecepta virtualiter violare, *absolute* declarando, «Nolo oboedire, non faciam»: statum enim subiectionis servare debent.

IV. *Vitam communem,* qua sibi necessaria a conventu in communi accipiunt, excluso proin separato peculio, religiosi saltem qualis Constitutionibus praescribitur servare debent. Et peculium perfecti iuris, seu quod a Superiore auferri nequit, ipsi praesenti voto paupertatis communiter adversatur.

V. *Regula* est norma vivendi secundum perfectionem evangelicam, religiosis imposita ut communiter et efficaciter ad finem suae religionis tendant ; obligationem habet saltem legis poenalis, vel etiam maior quae expresse vel tacite sit addita. Nomen regulae saepe antiquioribus normis reservatur, dum reccntiores vocantur Constitutiones.

Ubique autem suppressa est obligatio *conscientiam manifestandi* Superioribus ; neque hi ad eam sibi faciendam subditos inducere possunt. Spontanea vero aperitio animi non vetatur ; et filialis fiducia canone 530 commendatur.

VI. *Clausura* omnes religiosos obligat ne exeant e domo religiosa nisi cum debita licentia ; quod strictius de monialibus intellegitur. Nec iam licet Superioribus permittere, etiam ob gravem causam, distinctam a studiis vel, ut putamus, a ministeriis propriis, ut subditi ultra sex menses extra domum propriae religionis degant (c. 606, §, 2).

Clausura, dicta *papalis,* servanda in domibus regularium, sive virorum sive mulierum, vetat apud viros, ingressum omnibus mulieribus cuiusvis aetatis, generis aut condicionis, exceptis uxoribus (cum comitatu) eorum qui supremum principatum tenent. Apud moniales, exceptis Cardinalibus atque iis qui actu tenent supremum principatum corumquc uxoribus cum comitatu, Visitatore, Confessario, medicis aliisque quorum opera est necessaria, nemo, cuiusvis generis, condicionis, sexus, aetatis clausuram ingredi potest. Postulantes intra clausuram recipiuntur et clausurae lege tenentur. Clausura ab Ordinario proprio, attento iure com-

muni, prcssins definitur. Papalis clausura sancitur excommunicatione.

Atque etiam in domibus Congregationum religiosarum clausura saltem partialis, quae in casu particulari a Superioribus dispensari potest, nunc Codice servanda imponitur.

VII. *Chori obligatio* ubi exstet, supra explicata est.

CAPUT III.

De religioso pro ıı oto vel parocho.

I. — *De religioso promoto ad dignitatem vel paroeciam regente.*

149. — I. De religioso promoto. Renuntiatus Cardinalis aut episcopus, sive residcntialis sive titularis, manet religiosus, votis astrictus et aliis suae professionis obligationibus ; exceptis iis quas ipse prudenter indicet cum sua dignitate componi non posse. A potestate Superiorum eximitur, et, vi voti oboedientiae, uni Romano Pontifici manet obnoxius. Bonorum quae habebat vel quae ipsi obveniunt, recuperat vel obtinet usum, usumfructum et administrationem. Dominium vero, si ipse sit incapax, acquirit dioecesi, vicariatui vel praefecturae, si fuerit episcopus residentialis, Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus ; aliter acquirit Ordini capaci vol S. Sedi. Cardinalis praeterea de reditibus beneficiariis etiam per testamentum libere disponit, salvo speciali iure de sacra supellectili (cc. 626-62S ; 239, § 1, n. 14 et 1298).

Dimisso cardinalatu vel episcopatu, religiosus ad religionem redire debet, sed quamlibet domum eligere potest in qua degat ; caret tamen voce activa et passiva.

150. — Religiosus qui paroeciam regit observandis votis et constitutionibus astrictus manet, quatenus id cum suo officio consistere possit. Soli Superiori religioso subest in iis quae ad religiosam disciplinam attinent ; sed in munere suo cumulativam Superioris et Ordinarii loci iurisdictionem subit, ita ut Ordinarius Superiori praevaleat. Eleemosynas pro personis vel operibus paroeciae suae ipse colligit, administrat et erogat, salva vigilantia sui Superioris; eleemosynas autem pro ecolesia paroeciali aedificanda, conservanda, exornanda, accipere, olligore, admini-

strare pertinet ad loci Ordinarium, vel, si ecclesia sit communitatis religiosae, ad Superiorem. Pro pecuniae quae intuitu paroeciae sit data, collocatione, praevium assensum Ordinarii loci obtinere debet. Parochus religiosus semper amovibilis est ad nutum tam loci Ordinarii, monito Superiore, quam Superbris, monito Ordinario loci, idque aequo iure (Cfr. cc. 630. 631. 454, §5).

SUMMARIUM.

151. — I. Religiosi promoti ad *cardinalaiuni* vel *episcopatum,* et *Praefecti Apostolici,* manent religiosi, astricti votis et obligationibus quae cum statu componi possunt. Vi voti oboedientiae solo S. Pontifici subsunt. Usumfructum bonorum suorum servant vel recuperant ; dominium vero, si ipsi sint incapaces, acquirunt dioecesi, vicariatui vel praefecturae cui praeficiantur ; ceteri, ut antea, Ordini vel S. Sedi. Cardinales de reditibus beneficiariis libere disponunt.

II. *Parochus* religiosus, in munere gerendo cuinulativam Superioris proprii et Ordinarii loci iurisdictionem subit, ita ut Ordinarius Superiori praevaleat. Ad utriusque nutum est amovibilis.

CAPUT IV.

De Transeuntibus ad alia religionem.

152. — Transitus ad aliam religionem vel ad aliud monasterium sui iuris sine S. Sedis induito fieri nequit. Transiens *ad aliam religionem,* noviciatum, — non item postulatum, — peragere debet ; quo durante servat vota et ipsi Magistro noviciorum etiam ratione voti oboedientiae parere debet. lura et obligationes particulares quas habebat, suspensa manent. Si in novo proposito non perseveret, ad pristinam religionem redire tenetur, nisi votorum tempus expiraverit. Transiens *ad aliud monasterium* eiusdem Ordinis nec noviciatum nec professionem repetit. — Si iam fuerit professus a votis perpetuis, transiens nulla temporaria vota perpetuae professioni praemittit, sed ad eam sine voto deliberativo Consilii vel Capituli non admittitur, et Superiori ius est eum diutius probandi, non tamen ultra annum ab expleto noviciatu. Transiens ad aliud monasterium eiusdem religionis, a die transitus, transiens ad aliam religionem, ab edita nova professione,

amittit omnia iura et obligationes prioris monasterii vel religionis, et alterius iura et officia suscipit. Si in priore religione erat sollemniter professus, ipsa sollemnitas votorum per se exstinguitur (cfr. cc. 632-636).

SUMMARIUM.

153. — *Transitus* ad aliam religionem vel ad aliud monasterium sui iuris exigit S. Sedis indultum. Ad aliam religionem transiens, noviciatum peragere debet, quo durante, vota servat ; speciales autem obligationes suspensas habet; si fuerit professus votorum perpetuorum, nulla temporaria vota perpetuis praemittere debet. Transiens vero ad aliud monasterium eiusdem Ordinis, nec noviciatum nec professionem repetit.

CAPUT V.

De egressu e religione.

1. — *De discessu religiosorum*

154. — I. Discessus liciti (cc. 637-6-13). 1. *Expleto votorum tempore* professus religionem libere deserere potest.

2. Per indultum *exclaustrationis,* permittitur mansio extra claustra ad definitum tempus vel donec causa subsistat. Professus time servat obligationes quae cum suo statu componi possunt ; loco Superiorum propriae religionis, Ordinario territorii ubi commoratur subditur etiam ratione voti oboedientiae ; exteriorem tamen habitus religiosi formam deponere debet, nisi propter peculiarem causam, diversimode statuat qui indultum concedit.

Pro religionibus iuris pontificii sola Sedes Apostohca; pro religionibus iuris dioecesani, etiam loci Ordinarius indultum istud concedere potest.

3. Per indultum *saecularizationis,* quod pro religione iuris dioecesani ipse loci Ordinarius concedere potest, religiosus plene a sua religione separatur, atque, a votis et obligationibus religiosis liberatus, plene saecularibus assimilatur. Si fuerit religiosus in sacris, ad propriam dioecesim redire debet ; si hanc amiserit, nequit, salva alia dispositione S. Sedis, sacros ordines exercere donec episcopum benevolum receptorem invenerit. Episcopus autem religiosum recipere potest sive pure et simpliciter, sive

pro experimento ad triennium ; quod tempus semel prorogare potest. Elapso altero triennio, religiosus incardinatus manet.

Plura tamon officia, sino novo induito S. Sedis, tribui nequeunt saecularizato qui professus fuerit perpetuorum votorum ; immo, noo dispensato a votis temporariis, vel a iuramonto perseverantiae, vol a peculiaribus promissionibus Rui Instituti, si ultra sex annos iis ligatus fuerit.

155. — IT. Discessus illiciti (cc. 644. 615. 2385. 2386). 1. Per *apostasiam* a religione : delictum istud a solo professo votorum *perpetuorum* committitur, qui a domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egressus, non redit, eo animo ut religiosae oboedientiae se subtrahat. Ac praesumitur apostata, qui intra mensem non redierit, nec Superiori animum revertendi manifestaverit.

2. Per *jugam,* quam committit qui, sine Superioris licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem revertendi. Fugitivus tamen non censetur qui mere ambulatum exit sine licentia : oportet ut aliquamdiu, utputa per duos vel tres dies, sui iuris esse voluerit.

Fugitivi et apostatae sollicite requirendi sunt, et pacnitentes recipi debent. *Apostatae,* praeter alias poena*;, contrahunt ipso facto excommunicationem proprio Superiori maiori, vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci in quo commorantur reservatam.

Fugitivi ipso facto incurrunt in privationem officii, si quod in religione habebant, et in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam.

II. — *De dimissione religiosorum* (cc. 643. 646-672).

Dimissio alia est *ipso iure,* alia *decreto Superioris* pronuntiata.

156. — Ipso iure tamquam legitime dimissi habentur : 1. publici apostatae a fide catholica ; — 2. religiosus qui cum muliere, aut religiosa quae cum viro fugam arripuerit ; — 3. attentantes aut contrahentes matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile (c. 646, § 1).

Sufficit tunc ut Superior maior, cum suo Capitulo vel Consilio, factum declaret et probationes servet (c. 646 § 2).

157. — Decreto Superioris. 1. *Elapso votorum tompore,* professi dimitti possunt ob iustas acjationabiles causas, non tamen propter infirmitatem, nisi certo probetur eam ante professionem dolose reticitam aut dissimulatam fuisse (c. 637).

2. *Durantibus votis temporariis,* propter graves causas, sive ex parte religionis, sive ex parte religiosi, dimitti possunt. In Ordinibus vel Congregationibus iuris pontificii, dimittit Superior generalis, vel Abbas monasterii sui iuris, cum consensu sui cuiusque Consilii, per secreta suffragia manifestato ; si agatur do monialibus, dimittit, pro casu, vel Ordinarius loci vel Superior regularis cui obnoxiae sunt, postquam Antistita cum suo Consilio fidem de causis scripto dederit ; in Congregationibus iuris dioecesani, Ordinarius loci in quo religiosa domus sita est : is monetur ne iure suo utatur, moderatoribus insciis aut iuste dissentientibus.

Si dimissus ad S. Sedem tempestive recurrat, pendente recursu, dimissio nihil operatur.

Sic dimissus religiosus assimilatnr *saecularizaio ;* si fuerit clericus in minoribus ordinibus, eo ipso ad statum laicalem redactus est (cc. 647. 648).

3. *Post vota perpetua* (cc. 649-672) :

a) vel agitur de *viro professo.* Tunc necesse est ut praecesserint delicta gravia externa, certa, tria numero formaliter aut virtualiter, ex obstinatione post duas monitiones quae, si de continuato delicto agitur, spatio saltem trium dierum separari debent, et semper faciendae sunt, additis opportunis monitionibus et dimissionis comminatione. Dein, in *religione clericali exempta, processus,* omni privilegio sublato, a moderatoris generalis tribunali indicandus est, ita tamen ut sententia expulsionis a S. C. *de Religiosis* confirmanda sit antequam exsecutione compleatur. Pro dissitis tamen regionibus, Superior generalis, cum consensu sui Consilii, indicium tribus probis ac prudentibus viris committere potest. In *religione non exempta iuris pontificii,* supremus Moderator decretum fert expulsionis, quod S. Sedes, ante exsecutionem, confirmare debet: in religione *iuris dioecesani,* res Ordinario loci decidenda tota committitur. Libera expositio rationum suarum reo semper permittenda est, eiusque responsiones in actis fideliter referendae sunt ;

b) vel agitur do *muliere professa.* Graves quoque causae exteriores, et incorrigibilitas experimento probata, praerequiruntur. Do hac re indicat Antistita ; et locus liberae defensionis

religiosae culpandae dandus est. Ipsa autem numquam sententiam pronuntiat vel decretum feri expulsionis ; sed, si agitur de religiosis iuris dioecesani, vel. ut nobis videtur, in Belgio et in Gallia, de monialibus quae ad vota simplicia redactae sunt, Ordinarius fert decretum dimissionis ; si agitur de monialibus vel dc Sororibus iuris pontificii, acta transmittenda suat ad S. Congregationem, quae quod magis expedire videatur decernet. Monialium acta ab Ordinario loci cum voto tam suo quam Superioris regularis, si quis sit, transmittuntur; Sororum acta mittuntur a Suprema Moderatrice;

r) sive agatur *dc viro* sive *de muliere.* in casu gravis scandali exterioris vel gravissimi nocumenti communitati imminentis, religiosus vel religiosa statini expelli potest. Si agitur de professo religionis clericalis exemptae, Superior maior, vel si ros nimis urgeat Superior localis, sed is cum consensu sui Consilii, reum ad saeculum remittit, habitu religioso ilico deposito, et statini iit processus, si nondum institutus sit. Si agitur de professo vel de professa religionis iuris pontificii, Superior maior, cum consensu sui Consilii, vel, re nimis urgente, Superior localis cum assensu sui Consilii et Ordinarii loci, reum vel ream dimittit, habitu religioso ilico deposito, ita tamen, ut per Ordinarium vel Superiorem maiorem, res S. Sedis indicio sine mora subiciatur. Si agitur de professo vel de professa iuris dioecesani aut de inoniali Belgii vel Galliae, res ab Ordinario loci dirimi posse videtur;

d) sic *dimissus professus* votis astrictus manet, nisi constitutiones vel induite S. Sedis aliud ferant. Si clericus fuerit in minoribus constitutus, ipso facto ad statum laicalcm est redactus. Si autem *in sacris* luerit et delictum commiserit propter quod ipso iure est dimissus (c. G-16) vel quod infamia iuris aut depositione vel degradatione puniatur, habitum ecclesiasticum deferre, perpetuo prohibetur. Secus ipso facto suspensus manet donec a S. Sede absolutionem obtinuerit. Si, quod per se statuitur, vota servaverit, ad claustra redire ; et si per triennium argumenta dederit plenae emendationis, religio eundem recipere debet. Graves rationes (piae admissioni obstent S. Sedi subiciendae sunt.

Sl'MMAKIUM.

158. I. 1. *Licite discedit* religiosus, expleto votorum tempore ; obtento induito cxdaustrationis ad definitum tempus vel donec causa subsistat; vel induito perpetuae saecularizationw, quod religioso iuris dioecesani Ordinarius concedere pntest.

2. *Illicite disceditur* per apostasiam a religione : quod delictum proprium est professi votorum perpetuorum ; et per fugam eius qui, sine licentia exit ut per aliquot saltem dies sui iuris vivat. Apostatae et fugitivi poenis plectuntur.

II. 1. *Ipso iure dimissi* habentuf publici apostatae, a fide catholica ; religiosus qui cum muliere aut religiosa quae cum viro fugam arripit; attentantes aut contrahentes matrimonium vel etiam vinculum, ut aiunt, civile.

2. *Decreto Superioris,* professi ob instas ac rationabiles causas, dimitti possunt elapso votorum tempore; propter graves causas, durantibus votis temporariis; et sic dimissi religiosi saecularizatis assimilantur ; et, si in minoribus ordinibus, sunt ad statum laicalem redacti. Infirmitas non dolose rcticita ut causa dimissionis semper excluditur.

Post vota perpetua, dimissionem *viri* praecedere debent delicta gravia, externa, certa, tria numero fonnaliter vel virtualiter. post duas monitiones faciendas, additis opportunis monitionibus «it dimissionis comminatione. Iu religione clericali exempta iuris pontificii processus a tribunali moderatoris generalis instituendus est, ita tamen ut sententia expulsionis a S. Sede confirmanda sit. In religione laicali vel non exempta iuris pontificii, supremus moderator decretum fert expulsionis quod S. Sedes confirmare debet; in religione iuris dioecesani. res Ordinario loci decidenda committitur. — Dimissio *multeris* votorum perpetuorum postulat graves causas exteriores et incorrigibilitatem experimento probatam. Si agitur do monialibus vel dc Sororibus iuris pontificii, acta transmittenda sunt ad S. Congregationem, quae statuat quod magis expedire videatur. In religione iuris dioecesani, Ordinarius fert ‹lecretum dimissionis.

In casu tamen gravis scandali exterioris vel gravissimi nocumenti communital i imminentis, religiosus vel religiosa stat im dimitti potest.

Dimissus vota per se servat; in minoribus ordinibus reducitur ad statum laicalem ; in sacris, est saltem suspensus, vel gravius punitur.

Per triennium emendatus, per se iterum est suscipiendus.

CAPUT VI.

De religiosoru ıı privilegiis.

159. — Notio. Privilegia religiosorum vocamus non quidem omnes dispositiones peculiares, etiam favorabiles, quae de religiosis latae sunt, verum eae quae iisdem concessae sunt quamvis ipso statu non requirantur. Codex c. 613-625 numerat *communicationem privilegiorum ; privilegia clericorum ; exemptionem ; usum indultorum dioecesibus datorum ; quaestnationem ; privilegia abbatum de regimine.*

160. — 1. Communicatio. Codex communicat cum monialibus, quatenus capaces sint, privilegia eiusdem Ordinis regularis (c. 613, § 2).

Inter ipsas religiones quamlibet communicationem in posterum excludit.

Hac c. 013, § 1 dispositione tollunturne an non privilegia iam antea per communicationem aequo principalem acquisita et possessa Î Alii affirmant. Sic R. P. Blat, *Comment.,* I, p. 601. 602; Biederlack-Führïcii, *De religiosis,* n. 145 ; iisque favet c. 613 separatim consideratus. Alii vero, et quidem plurcs numero, id negant. Sic, Creusen et Vermeersch S. I. *Summa novi iuris,* n. 222; *Epitome I. C.* I, 615; *Nederlandsche Katholieke Stemmen,* 1919, re melius, post severiorem sententiam, deliberata; Prümmer, O. P. *Manuale,* p. 302-303; Brandys, O. F. M., *Kirchl. Rechtsbuch fur relig. Laiengenossenschaften,* n. 94; Fanfani, O. P., *De iure religiosorum,* n. 77. 78. His favet oeconomia generalis Codicis, qui, a perturbatione violenta alienus, non censetur religiosos a pluries centenario usu privilegiorum deicoro velle et non paucis dubiis et difficultatibus locum praebere: cum enim agitur de religione non adeo recenti, non parum laborandum est ut titulos privilegiorum discernas. Favet quoquo c. 4, quo intogra manent, nisi *expresse* revocentur, privilegia hactenus concessa, quae in usu sunt. Iam vero, in c. 613 desideratur clara revocatio qua v. g. dicatur : « revocatis ipsis privilegiis hactenus communicatione acquisitis », verum sola legitur formula ambigua : ‹ sublata *in posterum* qualibet communicatione n. Quocirca, donec, si umquani fecerit, Commissio de Codice severiorem disciplinam imposuerit, religiosi tuto, — sicut passim in ipsa Urbe faciunt, — omnibus privilegiis suis, etiam communicatione obtentis uti pergero possunt.

161. — 2. Privilegia clericoru ‖ « Religiosi, etiam laici ac novicii, fruuntur clericorum privilegiis de quibus in cc. 119-123 » (c. 614).

162. — 3. *Regulares* nisi extra domum illegitime degant, noviciis non exclusis, cum eorum domibus et ecclesiis, ab Ordinarii *iurisdictione* exempti sunt, praeterquam in casibus a iure expressis (cc. 615. 616). « *Religiones votorum simplicium* exemptionis privilegio non gaudent nisi specialiter eisdem fuerit concessum » (c. 618). In religionibus tamen iuris pontificii, Ordinarius loci non potest constitutiones immutare, aut, *per se,* de re oeconomica cognoscere, vel se in regimen internum ac disciplinam ingerere.

Itaque, cum agitur de regularibus, contra ac de religiosis votorum simplicium, exemptio praesumitur; probanda est subiectio. Moniales tarnen quao Superioribus regularibus non subsunt, Ordinario obnoxiae sunt. Exemptio a iurisdictionc, per se non infert exemptionem a visitatione. Ab hac tamen quoque per se immunes sunt regulares ex privilegiis suis. De vi exemptionis localis diximus I. 2£8· Ac, salvo peculiari privilegio, Ordinarius poenis sancire potest quae imperare permittitur (c. 619).

163- — 4. Usus indultorum. Salvis votis et propriis Constitutionibus, omnes religiosi in dioecesi commorantes uti possunt induito quo obligatio legis communis ab Ordinario loci legitime pro illo tollitur (c. 620).

164. — 5. Quaestuatio. *Regulares* qui ex instituto mendicantes vocantur et sunt, possunt in dioecesi ubi eorum domus est constituta, eleemosynas quaerere ex sola Superiorum suorum licentia ; extra dioecesim vero petere debent scriptam licentiam Ordinarii loci in quo quaestuare cupiunt. Hac licentia semper alii religiosi opus habent (cc. 621-624).

165. — 6. Privilegia abbatum. *Abbates* qui monasterium regunt, postquam benedicti sint, primam tonsuram et ordines minores suis professis conferre possunt, atque uti insignibus pontificalibus, excepto pileolo violaceo (c. 625).

166. — 7. Dispensationes. His privilegiis addas privilegia variorum Ordinum, praecipue privilegium dispensandi in votis et iuramentis, de quo dictum est in tomo T, n. 296.

APPENDIX.

De Societatibus quae vitam in communi sine votis agunt.

16Î.—1. Societates de quibus hic agitur, in T. XVII P. 2, L. 2 Codicis, quattuor notis coalescunt : *a)* vita in communi ; *b)* regimine Superiorum ; c) probatis Constitutionibus ; d) studio imitandi religiosos. Quonam pacto ? Ni fallimur, quatenus et ipsi perfectionem consectantur.

De Societatibus quibus aliqua ex iis notis desit, Codex hoc titulo non agit ; verum hae potius titulis de associationibus laicorum reguntur.

2. Dispositiones Codicis huc redeunt, ut societates istas subiciat pluribus canonibus de Religiosis et praeterea propriis constitutionibus. Ius autem religiosorum participant in erectione et suppressione societatis, provinciarum ct domorum ; in regimine : in administratione bonorum; in impedimentis ingressus ; in obligationibus ; in transitu ; in dimissione ; in poenis.

s u mma r iu m.

168. Haec privilegia alleganda videntur :

I. *Privilegiorum coimmmieatio,* qua fruuntur moniales respectu Ordinis regularis, non autem, saltem in posterum, variae religiones inter se.

II. Privilegia *clericorum,* quibus ipsi laici et novicii fruuntur.

III. *Exemptio* a jurisdictione Ordinarii, qua regulares cum eorum domibus et ecclesiis per se fruuntur.

IV. *Usus indultorum* quibus Ordinarius loci obligationem legis communis pro territorio tollit vel temperat.

V. *Quaesinatio* regularibus vere mendicantibus permissa, ex sola Superiorum licentia in dioecesi ubi domum habent.

VI. *Usus Pontificalium* et *collatio* tonsurae et minorum ordinum concessa abbatibus de regimine benedictis, et variae facultates dispensandi Superioribus iure communi vel peculiaribus induitis concessae.

Appendix. Societates quae, sine consuetis votis publicis, vitam communem agunt ut religiosos imitentur, in pluribus rebus, ut in erectione et suppressione societatis, provinciarum et (tomorum, in regimine, in administratione bonorum, in impedimentis ingressus, in obligationibus, in transitu, in dimissione, in poenis, ius religiosorum participant.

TRACTATUS III.

DE LAICIS.

Utilitas. De iuridicis laicurum rationibus edoceri clericis ct laicis aequo prodest: clericis, ut officia quae iuribus respondent adimpleant, laicis, ut magis ad Ecclesiam afficiantur oiusque monitis promptiore animo obtemperent. Distincta autem notitia associationum ecclesiasticarum ct laicarum ipsa discidia vitari possunt.

f69. — I. Notiones generales.

Solent lioc loco scriptores theologiae moralis non nulla observare de variis officiis quae laicis pro varia sua condicione incumbunt : v. g. indicibus, advocatis, testibus, reis, medicis, eris, opificibus. Haec tamen in societate civili magis quum in ecclesia personas distinguunt. Nec ratio, hodie praesertim, perspicitur cur de istis paucis generibus personarum, omissis pluribus aliis, speciatim dicatur. Quare opportune notanda melius in singulis capitibus de virtutibus tractantur, ut ad solum statum quem communiter in Ecclesia habent- sermonem contrahamus.

Baptismate homo constituitur persona in Ecclesia (c. 87). Personae autem in Ecclesia, ex divina institutione distinguuntur in *clericos* et *laicos,* licet non omnes clerici sint divinae institutionis (c. 107). Clericorum et laicorum communia sunt Christianorum iura et officia ; sed hoc interest inter utrumque genus, quod laici, iure canonico, incapaces sunt *jurisdictionis* ecclesiasticae. Iure, inquam canonico, a (pio proin Papa dispensare potest, et ipse Papa, iure divino est immunis : namque omnis baptizatus catholicus, usu rationis pollens, valide Summus Pontifex cooptari potest.

Prohibentur laici *habitam clericalem* deferre, exceptis seminaristis et aliis qui ad ordines aspirant ; exceptis quoque laicis qui servitio ecclesiae legitime addicti sunt, « dum intra eandem ecclesiam sunt, aut extra ipsam in aliquo ministerio ecclesiastico partem habent » (c. G83).

Ius voro « habent recipiendi a clero, ad normam ecclesiasticae disciplinae, spiritualia bona, et potissimum adiumenta ad salutem necessaria » (c. G82).

Iuri tamen isti quadantenus obstat ascriptio ad sectam acatolicam et censura, maximo excommunicatio (c. 87).

Numquam omni iure spoliatur baptizatus, cum in charactere baptismal! servet titulum ad specialem sollicitudinem et, in hora mortis, sacramentorum necessariorum administrationem.

IT0. — II. De associationibus fidelium. In Parte de laicis Codex agit de fidelium associationibus, non quod clericos excludant, sed quod etiam non, clericis seu laicis destinentur.

Porro fidelium associationes aliae originis sunt ecclesiasticae, propter formale erectionis decretum, vel saltem praerequisitam approbationem Ecclesiae (c. 686); dum aliae sunt originis et naturae laicalis, quamvis, si finem pium prosequantur, laudibus potestatis ecclesiasticae et indulgentiis honestentur. Priores reguntur cc. 685 ss. ; posteriores commendatione c. 684 non excluduntur, sed propria ratione exsistunt et non subduntur episcopis nisi secundum c. 316, § 2. Cfr. in causa Corrienten. 13 nov. 1920, Votum Consultoris, de *Conferentiis S. Vincentii a Paulo*. A. A. S. XIII, p. 135 ss.

Porro laudantur catholici qui associationibus ab Ecclesia commendatis nomen dant ; et *catholicis,* qui non sint damnatae sectae ascripti vel publici peccatores, reservatae sunt associationes rationis ecclesiasticae (c. 693). Ex his aliae associationes promovent perfectiorem vitam Christianam inter socios, et sunt *Tertii Ordines* ; aliae definita pietatis aut caritatis opera exercent, et sunt *Piae uniones* ; aliae ad incrementum publici cultus sunt constitutae, et in Codice vocantur *Confraternitates* (cc. 685. 702. 707). Ante Codicem vox *Confraternilatis* magis generica erat.

Fideles avertuntur « ab associationibus secretis, damnatis, seditiosis, suspectis aut quae studeant sese a legitima Ecclesiae vigilantia subducere » (c. 684).

SUMMARIUM.

171. — Clericorum ct laicorum communia sunt hira et officia Christianorum ; laici prohibentur habitum clericalem deferre, nisi in ministeriis ecclesiasticis, vel nisi ad ordines aspirent.

Nisi obutai censura val ascriptio ad sectam acatholicam, iu* habent recipiendi a clero, ad normam ecclesiastica* disciplinai, spiritualia bona et adiurnenta.

Catholicis reservantur associationes ab Ecclesia erectae vd approbatae, quae rfectiorem vitam Christianam inter socio> promovent: *Tertii Ordines;* vel definita pietatis aut caritatis opera exercent : *Piae Uniones* ; vel ad incrementum cultus publici sunt constitutae : *Con/ratcrnitates.*

Ab associationibus secretis, damnatis aut suspectis, fidele* avertuntur.

LIBER II.

DE SACRAMENTIS.

TRACTATUS PRIMUS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE

(cc. 731-736).

Utilitas. — Communis est haec praesentis tractatus utilitas, ut genetícis rationibus fle natura, dispensatione et usu sacramentorum, primam quandam de singulis sacramentis informationem et anticipatam notitiam suppeditet, quae planiorem reddat et expeditiorem permittat explanationem partium quae in singulis sacramentis cum aliquot notis specificis recurrunt.

Divisio tractatus. Ordine dicemus de *Natura ei Divisione* sacramentorum : *De Ministro et recta sacramentorum Administrations ; de Sùbiccto* a quo eadem valide et licito postulentur.

CAPUT I.

De natura et divisione sacramentorum.

(Î2. — Sacramentum Xovae Legis est *res sensibilis quae ex stabili, institutione Christi rim habet officiendi sanctitatem seu gratiam quam significat.*

Plures fuisse et adhuc exsistere usus, etiam ecclesiasticos, vocis *sacramenti,* nomo est qui ignoret. Vocem autem technico huius libri usu in definitione assumimus.

Fido definitum est in Trid. S. VII, can. 1, *septem,* nec plus nec minus, esse sacramenta, *vere* et *proprie* talia, videlicet *baptismum.*

confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et *matrimonium* et omnia et singula a lesu Christo Domino Nostro esso instituta.

Definitio ista non impedit quin Christus, auctor sacramentorum, ultimam determinationem elementorum sacramenti Ecclesiae committere potuerit. Dc qua re theologi dogmatici adeundi sunt. Potestas ista Ecclesiae etiam causa est Cur theologi moralistae, de practica securitate solliciti, magis quam dogmatici, circumspecte et severe conditiones validitatis definire soleant. Nobis quoque eadem potestas imponit diligentem attentionem ad decreta sacramentaria quae eduntur a S. Congregatione Z?. *Officii,* per quam Suprema Ecclesiae auctoritas suam mentem, in hac re, exprimere consuevit.

Qua *res sensibilis* assumpta ad significandum, sacramentum est in genere *signi.* Proprium autem est istius signi ut significando operetur, et id quidem operetur qnod significat.

Significat autem *gratiam sanctificantem,* sive primam, cum eam primum dat vel reddit ; sive secundam, cum eandem auget; dein, *gratiam sacramentalem,* singulis sacramentis specialem, i. e. *speciale ius* ad auxilia fini cuiusque sacramenti accommodata.

Haec autem significat mediante ipso titulo ad haec habenda, quem in anima ponit. Qui titulus, in tribus sacramentis, qualitatem realem, spiritualem, indelebilem constituit. Qualitas illa vocatur *character,* qui, secundum S. TH0MΛM (3 p. q. 63 art. 3, c) « specialiter est character Christi »... quaedam participatio sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivata. Sacramenta autem quibus imprimitur sunt *baptismus, confirmatio, ordo.* (Quotiescumque autem haec sacramenta valide conferuntur, character ille imprimitur, quamvis ulteriori effectui gratiae obex obstare possit. Non solum in his sed in omnibus sacramentis, bene multi theologi, post S. Thomam, distinguunt id quod est *signum tantum* seu significat et non significatur : ipsum sacramentum ; id quod est *res et sacramentum,* quia simul significatur et ulterius significat, ut character; denique, id quod est *res tantum,* seu quod mere significatur et non significat : gratia sanctificans et sacramentalis.

Quis autem sit character proprius trium sacramentorum qui characterem imprimunt ; quisnam, in aliis sacramentis sit titulus exigitivus gratiae, id non plane convenit inter eos etiam qui in omnibus sacramentis rem et sacramentum inesse existimant.

Sacramentum porro est *stabile* seu *perenniter* in Ecclesia militante institutum signum. Quare lotio pedum in ultima Cena, insufflatio qua Christus redivivus apostolis Spiritum Sanctum dedit, verba Christi ad Magdalenam et Paralyticum : « Remittuntur tibi peccata », quamvis spiritualem effectum gratiae significaverint, deficiente perpetua institutione, non sunt sacramenta.

Gratiam demum efficit seu operatur *ex opere operato,* i. e. usu suo et applicatione per propriam efficaciam, et non ex opere operantis, seu non ex actu et dispositione ministrantis, quae, etiam cum ad effectum Sacramenti requiritur, non pst causa, sed condicio sine qua non.

173. — Sacramenta proprie non sunt :

1. *Figurae et sacramenta Veteris Legis* : variae purificationes et consecrationes sacerdotum; agnus paschalis, ac'potissimum circumcisio: tum quia a Christo non sunt instituta tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac licet, ex recepta theologorum sententia, circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis, in adultis, vel non ex opere operato simpliciter et rigorose : gratiam enim non continebat ut causa, quia fons gratiae nondum scaturiebat, i. e. merita Christi nondum erant per Eius passionem acquisita ; nec formaliter conferebat gratiam qua circumcisio et ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei ; neque eam conferebat vi applicationis et usus sui, namque eam non dabat omni non ponenti obicem. Sed circumcisio erat signum incorporationis ad populum heredem promissionum temporalium, quae figura erant promissionum spiritualium factarum iis qui non came sed spiritu sunt filii Abrahae, i. e. populo christiano.

2. *Sacrificia* tam Veteris quam Novae Logis, quia non ad gratiam ex opere operato conferendam sed ad cultum Deo exhibendum et praestandum formaliter instituta sunt. Quamquam Sacrifichun Novae Legis seu Missa gratiam ex opere operato *impetrat* ei pro quo offertur.

3. *Martyrium,* quia quamvis ex opere operato gratiam conferat, non est specialiter in hunc finem institutum.

4. *Sacramentalia,* ut benedictio abbatis, quia praecise cx usu suo et opero operato gratiam non conferunt.

5. *Actus virtutum,* quia gratiam non conferunt sed merentur, et non sunt omnes sensibiles.

П4. — Itaque dividuntur sacramenta :

1. In sacramenta *vivorum,* quae, instituta ad alendam vel augendam gratiam, per se postulant subiectum iam vivum seu gratia sanctificante praeditum ; et *mortuorum,* quae, instituta ad

primam gratiam conferendam, antecedentem gratiae statum in subiecto non requirunt. Sacramenta mortuorum sunt *baptismus* et *paenitentia·,* mixtae cuiuspiam rationis est *extrema unctio,* cetera quattuor sunt vivorum. Vero tamen sensu, etiam prima gratia derivat ab eucharistia, quatenus, ante susceptionem eucharistiae, nemo gratiam consequitur nisi ex aliquo eius voto « vel per seipsum, sicut adulti, vel voto Ecclesiae, sicut parvuli » (S. Tu., 3 p., q. 79, art. 1 ad 1).

2. Γη sacramenta *necessaria,* necessitate medii vel praecepti, et *non necessaria.* Necessaria per se omnibus sunt baptismus, eucharistia ; necessarium post peccatum grave est sacramentum paenitentiae ; secundum quid necessaria sunt confirmatio et extrema unctio ; simpliciter liberi usus sunt ordo et matrimonium.

Necessitas consideratur singulorum ; nam quae singulis sunt liberae optionis, i. e. ordo et matrimonium, sunt Ecclesiae maxime necessaria.

3. In sacramenta *iterabilia* vel *non iterabilia.* Haec stricte sunt quae characterem imprimunt (c. 732, § 1). Ex praesenti disciplina, extrema unctio in eodem periculo mortis iterari non potest.

4. In sacramenta *formata,* quae effectu gratiae sunt quasi completa, et *informia* seu non formata, quae, *valide* administrata, gratiam tamen, deficiente subiecti dispositione, subiecto non conferunt. Quaedam saltem, remoto obice, reviviscunt seu gratiam conferunt : id constat de sacramentis quae characterem imprimunt. De aliis res minus liquet, sed, excepta eucharistia, probabiliter affirmari potest. Cf. infra, n. 208.

175. — De Materia et Forma sacramentorum. Sacramenta per *modum compositi physici* vel per modum *compositi artificialis* sumi possunt. Priore modo, a scholasticis doctoribus comparantur cum *substantiis physicis* (piae materia et forma substantiali constant. *Materia* est pars magis determinabilis ; *forma* est pars determinans et perficiens. Materia ipsa distinguitur *remota :* res sensibilis, ut, in baptismo, aqua ; in eucharistia, panis et vinum ; in extrema unctione, oleum benedictum ; et *proxima* seu eadem materia ut adhibetur in signo : ipsa actio lavandi seu mergendi, ungendi, in baptismo et extrema unctione ; species sacramentales remanentes post conversionem, in sacramento eucha-

ristiae. Forma sunt *verba* aut quod eorum loco ponitur, ut, in matrimonio, signum consensus.

De priore ratione hic agimu-s.

Altero modo, seu quando sacramenta sumuntur per modum *compositi artificialis,* ipsa materia et forma seu res et verba, simul se habent instar materiae, significatio vero instar formae.

116. — De unione materiae et formae. Ultro se offert quaestio solvenda: quaenam coniunctio materiae et formae est sacramento essentialis ? Regula generalis haec est. Quanta requiratur ut signum constituatur unum, tanta requiritur coniunctio. Signum autem quod communiter significare debet, ex communi aestimatione indicandum est. Tanta itaque esse debet coniunctio inter materiam et formam ut, secundum *moralem* hominum aestimationem, spectata natura singulorum sacramentorum, una alteram afficiat, hoc est, ut verba censeantur cadere in talem rem et eum ea unum componere signum. Inde:

Physica « simnltancitas » in sola *eucharistia* requiritur ut vera sint verba : « Hoc est enim corpus meum, etc. n.

Simultaneitas *moralis stricte dicta,* necessaria est in *baptismo, confirmatione, extrema unctione* et *ordine:* i. e. ut unum signum constituatur, moraliter simul verba pronuntianda sunt et applicanda est materia·. Hoc sino dubio habetur si cooperis pronuntiare verba antequam applicatio materiae finem habuerit, vel coeperis materiam applicare antequam formam pronuntiare desieris; immo si, sine intervallo, pronuntiatio ablutionem seu unctionem, vel ablutio seu unctio pronuntiationem excipiat. Verum si uno *Pater Noster* materia a tota forma separetur, iam ipsa validitas a S. Alph. l. 6, n. 9, negatur.

In *paenitentia,* quae est per modum indicii, absolutio satis diu differri potest. Et modo adiuueta nexum inter accusationem et sententiam demonstrent, nulla ratio est cur intervallum maximum assignemus. Sunt tamen qui negant tantam posse intercedere distantiam quanta in indicio forensi instructio causae eiusque definitio separari possunt. Sententia ista severior sola extrinseca S. Alph. (l. G, n. 9) auctoritate fulciri videtur.

In *matrimonio* denique, quod fit per modum contractus, et in quo materia et forma in mutuo consensu reperiuntur, sufficit, sicut in aliis contractibus, ut consensus alterius, prioris consensum moraliter perseverantem attingat.

117, — De *veritate* seu *integritate* materiae et formae.

1. Ipse *volor* sacramenti obstat ne materia vel forma *sub-slantialiter* mutentur ; *accidentalis* vero mutatio saepe illicita erit. In hac re, communis hominum aestimatio plurimum attendenda est. *Materia* substantialiter mutatur quando, secundum commu-nem usum et aestimationem, nomine et re ab ea differt quam Christus praescripserit. Sic materia cruda non dicitur panis, nec pro aqua dementari ea habetur quae succo plantae continetur. *Formae* corruptio essentialis vel accidentalis dicenda est, prout manet vel non manet idem sensus. Essentialiter autem cor-rumpitur, non solum quando ipsa sententia formaliter mutatur, sed etiam : *a)* cum *singula verba* materialiter corrumpuntur, ita ut nihil aut diversum quidpiain exprimant ; quod facilius in *basi* (radice) seu initio quam in *exitu* accidit, ut si matris pro patris dixeris ; *b)* si, ob nimium *inter callum,* verba non iam in unam sententiam coalescere videantur ; c) si non unus solus totam formam sed plures, alter alteram, totius formae partem pro-nuntient. — Contra, poterit non perire forma, si voces quasdam, plane ad sensum indifferentes vel omittas, vel addas, vel sub-stituas, vel transponas, vel, ex linguae defectu, minus bene pro-nunties. Casus de singulis sacramentis dabuntur.

2. *Bona intentio* non valet ad restituendam significationem quae per mutationem sublata fuerit. Sed significatio quae de se *ambigua* sit, potest, ex *manifesta.* intentione ad unum determi-nari, ita ut eadem materialis corruptio pro accidentali habeatur si ab imperitia vel distractione appareat profecta, dum facta ex prava intentione vel consulto, fuisset substantialis. Sic casum de baptismo resolvit Zacharias Papa (cfr. c. Retulerunt, 86, d. 4. Cons.).

3. Sine dubio, sub *unica* formae pronuntiatione, *plures simul* \alide baptizantur aut absolvuntur ; ct *licite* quidem, in casu urgentis necessitatis : extra quem, alii id sub *mortali,* alii sub *veniali* prohibitum habent. Cfr. S. Alpii. l. 6, n. 29 ; d'Annn. III, 235. — Si dum unus materiam apponit alter formam pronuntiat, v. g. « ego te baptizo », is falsum profert ac proin frustra dicit, ut ipsa S. Sedes declaravit (cfr. n. 225). In extrema tamen ne-cessitate, id sub condicione tentari possit, quia persona dicentis et facientis fortasse moraliter una est, cum materiae appositio et formae pronuntiatio nomine unius Christi fiant. Consistit autem sacramentum, si *plures* ministri *totum* peragant, v. g. simul absol-

vaut, consecrent, vel si alius aliam partem sacramenti compositi perficiant: v. g. in extrema unctione, unus, cum forma congrua, manus, alter pedes ungat (d'Ann., l. c.); vel, in sacramento ordinis, unus, post litanias, manus imponat; alter, sub missae finem, tertia manuum impositione potestatem dimittendi et retinendi peccata·. conferat·.

SUMMARIUM.

178. — I. *Sacramentum Novae Legis* est res sensibilis quae ex stabili institutione Christi vim habet efficiendi sanctitatem seu gratiam quam significat.

Fido definita novimus septem esse sacramenta proprie talia.

Sacramentum est signum quod significando operatur id quod significat: i. e. gratiam sanctificantem, sive primam, sive secundam, et gratiam sacramentalem. Haec autem significantur mediante titulo ad haec habenda, quem in anima ponit. Titulus iste in tribus sacramentis: baptismo, confirmatione et ordine, est character seu qualitas realis, spiritualis et indelebilis. Ut imprimatur, sufficit valida sacramenti collatio. Sacramentum dicitur efficax ex opero operato, quatenus non ex actu et dispositione ministrantis vel subiecti, sed usu suo et applicatione operatur.

II. Sacramenta *sunt: vivorum* et *mortuorum,* pro primario suae institutionis fine; *necessaria* singulis et *non necessaria; iterabilia* et *non iterabilia; formata,* quae effectu gratiae sunt quasi-completa, et *informia,* quae valide administrata, deficiente subiecti dispositione, ei gratiam non conferunt. Quae characterem imprimunt, remoto obice, reviviscunt seu gratiam conferunt. Idem de aliis sacramentis probabiliter affirmari potest.

II. Sacramenta constant parte magis determinabili, seu *materia,* et parte determinante et perficiente, quae est *forma.* Materia est *remota:* res sensibilis, vel *proxima:* eadem ut in signo adhibetur. Forma sunt *verba,* seu id quod verborum loco ponitur, et per se, in matrimonio, quodlibet signum consensus.

Inter materiam et formam tanta *coniwnctio* requiritur ut, secundum moralem hominum aestimationem, signum constituant unum, per simultaneitatem quae, pro natura sacramenti, requiri potest physica: sic m eucharistia; vel sufficere late moralis, ut in paenitentia et matrimonio, vel stricte moralis, ut in aliis sacramentis. Mutatio substantialis materiae, quando nomine et re differt ab ea quam Christus praescripsit, vel formae, quando sensus fit nullus aut alius, valori sacramenti obstat; accidentalis vero plerumque illicita erit. Intentio significationem sublatam resti-

tuere nequit ; sed manifesta intentio efficere potest ut ambiguitas ad rectam significationem adducatur. Materia apponi debet a ministro pronuntiante formam, si haec actionem ministri exprimat. Valet autem sacramentum, si plures, concelebrantes, totum exprimant, vel si, in extrema unctione, alius aliam partem sacramenti compositi perficiat.

CAPUT II.

De Ministro et recta sacramentorum Administratione,

I. — *De administratione valida.*

179. — Minister Sacramentorum quisnam dici possit. Lato sensu minister sacramenti dicitur quicumque sacramentum saltem valide ministrat : ita laicus baptizans, ita baptizati matrimonium contrahentes. *Proprie* autem minister sacramenti est qui, *accepta ordinis potestate, deputatur isti sacramento conferendo,* quamvis fortasse condicio aliqua sive pro ipso valore, sive pro liceitatc accedere debeat. Sic sacerdos ordinatus est ad absolvenda peccata, iurisdictione tamen opus habet ut validam absolutionem conferat ; ordinatus quoque est ad baptizandum, per se tamen licentia Ordinarii vel parochi requiritur ut licite baptizet.

Minister porro deputari potest simpliciter seu principaliter quasi ad proprium officium, vel secundario et modo suppletorio. Primus est minister *ordinarius,* alter *extraordinarius.* Sic diaconus est minister extraordinarius baptismi et s. eucharistiae.

180. — Condiciones valoris. De intentione. Nulla ministri fi*des* vel *probitas* ad valorem sacramenti necessaria est ; sed, praeter *potestatem,* postea explicandam, requiritur et sufficit intentio seu voluntas saltem *virtualis* et *absoluta* vel huic aequivalens, et *determinata* ad certam materiam et personam, faciendi, non tantum externum actum ritualem, sed *saxramentum,* vel saltem id quod facit Ecclesia vel quod Christus instituit. Ita habet, ex Trid. s. 7, c. 11, communis sententia contra Catiiarinum, <pii voluntate externi actus contentus erat. Nulla necessaria est *fides* vel *probitas,* quia non ex dispositione ministri sed ex virtute divina, secundum Christi institutionem et meritum, sacramenta operantur. — *Requiritur* intentio saltem *virtualis,*

quia ab intentione habituali vel mterpretativa nullus actus in se humanus et liber procedit, et administratio per actum humanum fieri debet ; *sufficit* virtualis, quia haec ad voluntatem liberam et efficacem refertur, et quia actiones ex tali voluntate factae imputantur ut humanae, quando fiunt ab homine qui, sui compos, efficaciam impedire potest ; et, propter faciles distractiones, immo moralem impotentiam semper habendi intentionem stricte actualem, nimis durum et scrupulis plenum fuisset si actualis esset essentialis. (De varia voluntarii ratione, cfr. dicta I, 4G). — Requiritur *absoluta,* qua condicio de *futuro* excluditur, quia, in condicionata administratione, non habetur voluntas eo momento quo signum externum ponitur ; adveniente autem condicione, signum seu causa operans non iam habetur. Excipiendum tamen est matrimonium, quod fit per modum contractus et leges contractus sequitur. Iam vero contractus condicionate fieri possunt, et, impleta condicione, in absolutos transeunt. — Demum requiritur *determinata,* nc voluntas obiecto careat et. nulli rei vel personae applicabilis, frustranea demonstretur. Cf. G. Boed, *L'intention de faire ce que VÉglise fait dans le ministre du sacrement* (N. R. Tir., 1923, pp. 453, 533 ss.).

Itaque *ebrius, somnians* non conficit sacramentum, quamvis confectionem antea intenderit, quia actus non est in se humanus ; nec sacerdos qui, panem ante se habens, factum et verba Christi consecrantis *mere recitat,* quia nullam sacramenti intentionem habet. De facto Athanasii pueri et Gencsii mimi cui in fabula vel comoedia baptismus collatus fuerit, non satis historice constat : manifesto autem nihil efficit qui mero ludere intendit. *Paganus* baptizans intentionem habere debet peragendi ritum qui, non quidem ex sua sed ex Christianorum persuasione, est sacer. Voluntas autem *contractus* matrimonialis sufficit in *haeretico,* etiamsi perfracte neget sacramentum matrimonii, quia contractus ipse est sacer ritus baptizatorum qui nubunt. Imipo. si nolit facere quod facit Ecclesia romana, vel nolit gratiam conferre aut recipere, falso existimans catholicos decipi, valebit sacramentum, quia potior existimatur voluntas faciendi contractum verum ; et *generalis* intentio faciendi ea quae Christus instituit praevalet intentioni quae ex errore provenit. Si *voluntate praevalente* nollet facere quod facit Ecclesia romana, administratio non valeret. Etiam propter positivam exclusionem voluntatis faciendi quod facit Ecclesia catholica, nullae fuerunt ordinationes anglicanae. Cfr. Leon. **XIII** C. *Apostolicae curae,* 13 sept. 1896. — *Distractus* dum consecrat, absolvit, nihil sub condicione repetere debet : actus manet humanus.

[179. ISO.]

181. — «Qui de moro ponit actiones requisitas ad sacramentum, prudenter non potest dubitare de intentione requisita, nisi hanc positive excludat. Ratio, quia vult facere quod alios facere videt, et solent alii similes » (Lacroix, p. 2, n. 58). Omissio intentionis requisitae in viro catholico, « est casus iere impossibilis » (Ball. – Palm., *Op. theol.*, tr. 10, s. 1, c. 2).

182. — Si quis plures intentiones contrarias habuerit, res decidenda est ex intentione quae, examine facto, principalis et praevalens aestimanda est.

Id maxime considerandum venit in perpendenda vi condicionum vel clausularum quae naturae matrimonii repugnant.

183. — Voluntaria distractio in ipsa actione sacramentali, etsi valori non officit, multo gravior tamen culpa est quam distractio quae inter orandum admittitur. Nihilominus, secluso gravi periculo notabilis erroris, est tantum venialis. Plures, cum S. Alpii., l. 6, n. 410, sed aliis contradicentibus, excipiunt consecrationem eucharistiae.

184. — De administratione condicionata. — 1. Aequivalenter absoluta est, quod ad effectum, appositio condicionis quae essentiale elementum respicit : si non es baptizatus, si capax es, te baptizo : si vere doles, te absolvo. — Quare non peccat nisi venialiter qui huiusmodi condicionem irrationalibitor apponit ; quotiescumque autem rationabile, pro natura sacramenti, dubium de tali elemento adest, reverentia sacramenti exigit ut, ,*si conjeratur,* non aliter quam sub tali condicione conferatur.

2. Si conferendum est sacramentum, plerumque graviter illicitum est, propter conexa incommoda, apponere condicionem quae non respicit elementum essentiale, praesertim si dc ea non facile constat. Sic, grave fuerit ordinanti apponere condicionem, « si ordinandus sit dignus, nulla censura vel irregularitate impeditus » : gravissima enim sunt frustraneae vel dubiae ordinationis consectaria. Ipse canon 942 casum excipit extremae unctionis administrandae intirmo de cuius contumacia in manifesto peccato mortali dubitatur. Etenim haec condicionata administratio, qua reverentiae sacramenti consulitur, incommodo vacat. Excipitur quoque matrimonium, quod, ob iustam causam, sub condicione de *praesenti* aut *suspensiva* de futuro, non tamen sub condicione *rcsolutoria* contrahi potest.

3. Appositio condicionis quae respicit essentiale elementum -*non semper* sufficit ut sacramenti adininistrationem efficiat *licitam*. Sic vix umquam licet, nisi forte cum ad sacrificium complendum inelior materia non reperiatur, nec adorationi proponenda sit. sacramentum eucharistiae cum dubio pane vel vino conficere.

1. Condicionata autem administratio *facienda est* (secluso casu modo dicto) si sacramenti negatio hominem periculo gravis damni exponat, vel eum magno bono privet. Idque maxime valet, cum per ipsum non stat quin periculum avertat vel dubium auferat : ut si agatur de baptizando homine qui sensibus est destitutus ; de ungendo homine qui fortasse mortuus est. Quo magis autem saluti necessarium sit sacramentum, eo facilius erit condicionata administratio praecepta, vel saltem permissa.

5. *Per se* sufficit ut condicio mente concipiatur. Ante Codicem, haeresis rebaptizantium effecit ut, positiva lege, praeciperetur pronuntiatio condicionis in baptismo. Nullo quidem canone lex illa confirmatur, sed cum ipso rituali, de sacramento baptismi, videatur contineri, et leges liturgicae Codice non revocentur nisi expresse (cfr. c. 2), obligatio ista manere dicenda est.

185. — De condicionata sacramenti iteratione. 1. Nisi minister scrupulis excusetur, praesertim cum anxio vix tempus deliberandi suppetit, grave est, propter coniunctam irreverentiam, sacramentum sub condicione iterare, quando nullum *rationabile* dubium de valore collati sacramenti subsistit; — unum tamen formae verbum frustra repetere non censetur grave ; — qui autem conscius sibi fuerit pravae consuetudinis inutiliter repetendi formam vel partem formae, sub gravi peccato, — quod raro, excusantibus scrupulis, committetur, — conari debet ut eam emendet.

2. Quo magis necessarium est sacrament uni (puta baptismum) vel quo magis damnosa est eius nullitas (puta ordinationem presbyteralem vel episcopalem), eo minor causa sufficit ut· *licite* iteretur.

3. Stante autem dubio rationabili, necessitas suscipientis \el praecavenda aliorum damna (v. g. cum agitur de ordinatione) *obligationem* imponunt sacramentum iterandi. Ubi vero agitur de baptismo vel de ordinatione, licita, quamvis non praescripta, erit iteratio, si aliqua apparens ratio vel Doctorum auctoritas animum sollicitet, quamvis dubium nulla ratione intrinseca aut

idonea auctoritate fulciatur. Cfr. Lugo, *Resp. mor.* l. 1, d. 33, η. 3. Hinc c. 732, § 2 : « Si vero prudens dubium exsistat num revera vel num valide collata fuerint (sacramenta baptismi, confirmationis et ordinis) sub condicione iterum conferantur ».

II. — *De administratione licita.*

186. — Ut sacramenta licite administret, oportet ut Minister :

1. immunis sit a censura. Id sub gravi requiritur, in eo qui se sponte offerat. Quatenus excommunicatus vel suspensus, ab aliis, propter utilitatem rogatus, sacramenta administrare possit, cf. infra, n. 211.

Quatenus autem poena canonica ordinem exercere prohibentur, irregulares fiunt qui eius actum ponunt (c. 985, 7°);

2. immunis sit ab irregularitate, si agitur de exercenda potestate ordinis, nisi gravi damno excusetur;

3. immunis sit a peccato mortali. Statum gratiae alii exigunt propter gravitatem et sanctitatem actionis sacramentalis, quae fit in persona Christi et sanctitatem operatur, ita ut gravissime dedeceat eandem in statu peccati mortalis exercere. Sic Lugo, *De sacramentis in genere,* d. 8, n. 150. Alii vero, ut Suarez, *De Sacramentis,* p. 1, d. 10, Λ. 4 et ipso S. Tu. ut autumant B. P., Tr. 10, s. 1, c. 2, gravem indecentiam in hoc reponunt, ut « persona specialiter *ex officio* deputata et consecrata ad id munus », ac proinde gratiis specialibus munita et speciali obligatione astricta ad digne ministranda sacramenta, sine debita sanctitate *publicum* agat Christi et Ecclesiae *ministrum* in actione sancta, qualis est sacramentum.

Itaque posteriores, contra ac priores, gravis culpae non damnant omnem administrationem in mortali, sed solum *conjectionem et adniinistrationem sollemnem* sacramenti ad quod conferendum est minister ipso *ordine recepto* deputatus.

Inde, secundum probabilem sententiam, non peccant graviter qui' in statu mortali, *a)* eucharistiam non conficiunt sed were *ministrant* (quod Lugo, n. 155, tenet contra Suarez); *b) sacramentalia* exercent, aquam, nuptias benedicunt, altaria, templa, vasa consecrant, contionantur : actiones istae non tendunt proxime ad sanctificationem animae. (Letale tamen fuerit in mortali consecraro chrisma, oleum infir-

morum benedicere, quia qui inateriarn validam sacramenti constituit sanctificare incipit) ; c) *diaconus* et *subdiaconus* in suo ordine ministrantes in sacrificio, quia nullum sacramentum conficiunt; *d) laid* in necessitate baptizantes, aut conferentes sibi matrimonium: sed qua suscipientes, in statu gratiae esse debent ; e) *sacerdos* baptizans *non sollemniter ; /) diaconus* baptizans sollemniter sed sine commissione saltem legitimo praesumpta: cum commissione, in condicione versatur ministri ad id consecrati : Λ) *episcopus* conferens ordines minores vel etiam subdiaconatum, quia non constat ea esse sacramenta.

In opinione ista facilius explicatui- cur probabiliter non peccet nisi unico peccato, qui uno tenore plures baptizat, confirmat, absolvit, mortali peccato irretitus.

Status autem gratiae, nisi agatur de conficienda eucharistia in celebratione missae, non debet per usum sacramenti paenitentiae procurari : satis est ut sincera persuasione, minister se contritum existimet. Ac si periculum sit in mora, nec tam cito confiteri aut conteri possit, administratio fiet sine irreverentia (cfr. Lugo, d. 8, n. 151) ; sed qui casum praeviderit et se praemunire neglexerit, in causa culpandus erit (d'Ann., **III**, 248 (6)).

187. — Mortaliter peccat minister qui, in administratione sacramenti, cum periculo valoris *tutiorem* opinionem deserit (S. Alph. l. G, n. 57) ; vel, extra necessitatem, materia vel forma dubia utitur. Indigno enim tractat sacramenta.

188. — Peccat graviter minister qui administrationem sacramenti non mere *dissimulat,* quod laudabiliter fieri interdum potest, sed falso simulat. Hinc prop. 29 inter reprobatas ab Innoc. XI : « Urgens metus gravis est causa iusta sacramenti administrationem simulandi ». Verum hic simulatio stricte dicta ab altera, latius dicta, distinguenda est.

Stricte dicta consistit in ficta prolatione formae super materiam de se aptam. Haec, nisi adiuncta prodant nihil serio agi, quo casu ne simulatio quidem habetur, est « mendacium sacrilegum, eum ipsa re sacra, videlicet ritu sacro a Christo instituto, minister abutatur, tamquam medio mendacii proferendi » (Lehmk., **II**, *De Sae. in genere).* Do sola ista simulatione propositio 29 intellegi debet. Cfr. Palm., *Op. theol.* IV, 694.

Latius dicta habetur, quando, pro forma aut materia debita, aliud, earum speciem referens, adhibetur. Et est formalis aut

materialis, prout alterius deceptio *intenditur* aut haec mere sequitur et *permittitur*. Ac per se quidem illa deceptio in rebus religiosis *illicita* est.

Sic constat nefas esse ut hostia non consecrata pro consecrata alicui ignaro porrigatur ; ut quis missam celebret formam consecrationis omittens. Alia quaedam ex *gravi causa* permittuntur: *a)* ne aliis paenitentem indispositum manifestet, possit sacerdos aliquid orare et signum crucis facere, quod astantes pro absolutione habebunt : hic mere dissimulatur absolutionis negatio. Nec mentitur ille qui se sistit coram confessario de alieno negotio locuturus : ipse enim cum aliis nihil proprie locutus est ; *b)* ad vitandum, in rarissimo casu, scandalum vel infamiam, possit sacerdos pronuntiare verba « Corpus D. N. I. *C.* » et alicui, ad s. mensam assidenti, hostiam non porrigere ; c) ex *gravi causa,* permittunt ut *fictus* consensus detur in Matrimonio. Si absit mendacium, ne simulatur quidem sacramentum, cum materia et forma in vero consensu contineantur.

189. — Peccat, graviter vel leviter, pro rei momento : a) qui verba formae corrupte, inarticulate, indevote pronuntiat : *b)* qui materiam vel formam accidentaliter mutat ; c) qui caerimonias, *contra Ecclesiae morem,* sine causa mutat vel omittit. Si id liat ex contemptu, erit mortale ; si ex neglegentia, saepe est mortale, quando, in re gravi, praecepto stricte tali adversatur. « In sacramentis conficiendis, administrandis et suscipiendis, accurate serventur ritus et. caerimoniae quae in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praecipiuntur ». Ita c. 733, § 1. Verba, usus recepti, nos docent quaenam dispositiones Ritualis obligent sub gravi, vel sub levi ; quaenam sint mere directivae. Sic rubricae Missalis intra missam censentur fere omnes *praeceptivae ;* extra missam, communior sententia easdem pro mere *direclivis* habet (cfr. S. Alph., l. 6, n. 399).

190. — Qbligatio ministrandi sacramenta ex iustitia vel caritate manare potest.

1. Qui in *pastorali munere* versantur, ex *ordinaria* vel *delegata* jurisdictione, sub *gravi* et *er iustitia, subditis* suis, *rationabiliter* petentibus, sacramenta ministrare debent. Non soli enim necessitati sed etiam convenienti subditorum profectui iidem providere ex officio debent. Ac praeter magnum detrimentum, quod subditi patiantur, iam ipsum periculum eosdem a frequenti sacramentorum usu avertendi peccatum grave efficit-

lidem tenentur, in necessitate *communi,* qualem patiuntur peccatores in genere, cum *gravi* suo incommodo : in *gravi* vero et in *extrema* subditorum necessitate, etiam cum *evidenti* vitae *periculo,* cum exsecutio suscepti officii illuc se porrigat. (Gradus necessitatis declarati sunt in tomo II.) Satis tamen est cum vitae periculo sacramenta necessaria administrare, quando sine novo periculo, alia subsidia suppeditari nequeunt. Necessaria autem sunt: baptismus, paenitentia, et, huius defectu seu pro iis (pii, nondum absoluti, sensibus destituti sunt, extrema unctio. Si solummodo *probabilis* sit successus vel necessitas, obligatio pro pastore manet quidem cum probabili vitae periculo ; cum moraliter certa morte consistere non videtur: ut si perituri videaris antequam ad infantem baptizandum pervenias, vel eum baptizatum esse probabiliter praesumas, vel si adultus contritionem perfectam facile elicere queat, vel alius adsit qui istud praestare possit et velit (Cfr. Cappello, op. c., n. 67. 3). Quare Ben. XIV *(Syn,* l. 13, c. 19, nn. 2, 6) parochum non damnat qui, si idoneus vicarius aegrotis succurrat, sibi reservat curam sanorum : namque expedit ut praesto sit aliquis quem ex timore contagii non fugiant. Praevalens ratio boni communis, ut si, te pereunte, plurium salus periclitetur, pastorem excusare potest.

Odia quoque vitanda Ecclesiae catholicae impedire possunt quominus etiam extremae cuiuspiam necessitati (utputa infantis morientis sine baptismo) consulere debeas vel possis (Cfr. d'Ann., **II,** 82 (3)).

Cum agitur, non de publica· fidei insectatione, sed de sacramentis, qualis Paenitentia, (piae potius a presbyteris curatis quam ab antistitibus administrari consueverunt·, obligatio *praelatorum mediatorum* est minus personalis et regulariter per alios adimpletur.

Corollaria, *a) Graviter* peccant (pii saepe se morosos et difficiles exhibeant, (pii paucis tantum diebus infra mensem, multo magis (pii solum tempore paschali, confessiones subditorum audire velint ; (pii pro ss. eucharistiae distributione tempora non opportuna constituant. Semel vel iterum ei sacramentum denegare (pii in nulla necessitate versatur, non censetur grave.

b) Parochus nominatim postulatus debet per se ipse subditum ministrari», nisi fuerit impeditus, aut subditus sit libens alium aditurus. Irrationabili tamen petitioni obtemperare non

debet ; quare, salvo *sigillo* sacrainentali, tempus cum scrupuloso vel devotula terere minime debet.

2. *Ceteri ministri* secundum solas *caritatis* leges tenentur: sub gravi itaque in gravi proximi necessitate, sed gravi proprio incommodo excusabuntur. Cum periculo probabili vitae in sola extrema vel quasi extrema necessitate et quatenus moraliter certus sit successas, sacramenta absolute necessaria administrare debent.

N. B. Gravis necessitas *communis* extremae merito aequiperatur : tum quia commune damnum privato praevalet ; tum quia gravis necessitas communis extremam plurium necessitatem secumfert.

191. — Obligatio negandi sacramenta indigne petenti ministrum quoque premit, secundum sequentes regulas.

1. *Religio,* ne res sacra profanetur ; *caritas,* quae scandalum vetat et participationem peccati alieni ; *fidelitas* in concredito dispensationis munere, ministrum cogunt ut dignitatis recipientis sacramentum rationem prudenter habeat.

2. Ad duo summa capita regulae revocanur : *a)* ubi *occulta* fiat petitio, sacramenta *dignis danda, indignis deneganda* sunt. Nulla enim alia ratio hic per se consideranda occurrit. Excipe prohibitum usum secreti sacramentalis ; b) ubi *publica* fiat petitio, *arcendi* sunt *publice indigni,* manifestique infames, non autem *peccatores occulti.* Etenim, nihil obstat quin publicus peccator pro merito tractetur. Atque facile intellegitur cur, etiam post recuperatam gratiam, idem non possit cum detrimento boni publici, seu antequam scandalum cessaverit, sacramentum postulare. Rationes rursus ex bono publico petitae, praeter ius ad famam non laedendam, sunt potissimae ad declarandum cur *occulti* peccatores qui publice petant repellendi non sint. Tribuere enim sacramentum *mere indigno,* qui per se, ad ultimum usque momentum, actu contritionis, se dignum efficere possit, non est intrinsece illicitum, sed est cooperatio materialis ad peccatum alienum, quam rationes petitae ex bono hominum, propter quos sunt sacramenta, ad excusandum valent. Iam vero nefas videtur ut ex privata et fallibili indignitatis scientia, quilibet minister possit, cum periculo alucinationis et erroris ex ignorantia, levitate, vel animi passione, fideles publica ignominia afficere. Atque etiam si pro merito causae egerit, minister videretur tamen pro Jubitu suo

dare et negare sacramenta, quod multis offensionibus et perturbationibus occasionem praeberet, et gravissimum scandalum pareret avertendi fideles ab ipsis sacramentis frequentandis.

Insufficiens ratio pro concessione sacramenti peteretur ex servanda fama petentis. Indignus enim qui ad sacramentum accedere audeat sibi damnum famae ex repulsa oriundum ascribere deberet. Cfr. Cappello, *De Sacramentis,* I, n. 72, 76.

Ideo si pauci tantum adsint qui rem non mirentur, ipsa benigna regula iam cessare videtur.

Nec dencgationem sacramenti confundas cum dilatione ob iustam et publicam causam imperata, ut si aliquis irreverenter accedat, vel iubeatur munditiem vol ipsam decentiam in vestibus prius curare.

19.2. — Restat ut regulas ipsas paulisper declaremus.

1. Quaenam inquisitio in dotes subiecti est ministro permissa aut praecepta ?

a) Qui ingressum in Ecclesiam petit, nullum speciale ius possidet; aditus autem Ecclesiae non patet nisi iis qui sponte accedunt et fundatam spem dant vitae Christianae. Quare *ante baptismum* adulti, de huius consensu, scientia et competente dispositione inquirendum est;

b) Recepto baptismo, Christianus ius habet recipiendi sacramenta quae *propriam* eius *sanctificationem* referuntur; et praesumptio probitatis eidem favet. Quare ubi minister non est *iudex* sed mere dispensator, sacramenta nemini catholice viventi sunt per se deneganda, nisi constet de indignitate. Iu *Poenitentia.* contra, minister, propter iudicis officium, de dispositione paenitentis prudenter certiorandus est.

Specialis causa est *Ordinis* et *Matrimonii.* E re publica enim est ut *Ordo* non conferatur ei qui indignus minister fore timetur ; nec omnis causa indignitatis est infamans ; nec repulsa fit palam, ad altare. Quare candidatus qui ordinem postulat permittere censetur ut de se fiat specialis inquisitio quam collator muneris de omni candidato prudenter instituit, et episcopus potest ex informata conscientia, seu propter sibi notas causas, etiam secretas, eidem ascensum negare. Observes autem hic non considerari dignam sacramenti susceptionem sed dignum exercitium sacrarum functionum. Recta *matrimonii* conclusio ad commune bonum civitatis et Ecclesiae plurimum confert. Quocirca, praeter impedimenta iuris divini, Ecclesia per alia impedimenta et leges

matrimonium fidelium prudenter ordinat., et parocho cui ius est assistendi matrimonio committit ut tum publica bannorum pronuntiatione, tum privata investigatione diligenter investiget si quid forte matrimonio obsit. De impedimentis, de libero, praesertim mulieris, consensu, de sufficienti doctrina ipsos sponsos prudenter interrogat. Ubi vero nihil obsit, praesentiam suam, quae non est ministri sed testis authorizabilis, negare vetatur; imino, ad maiora mala vitanda, matrimoniis parum probandis interdum assistere debet. Ipsi autem *sponsi,* quamvis sacramentum alter alteri conferant, non sunt *Ecclesiae* ministri. Ex caritate quidem alter alterius peccatum impedire debet, sed grave incommodum ipsos excusat ut cum indigno foedus matrimoniale inire possint. Itaque de ipsa digna sacramenti susceptione, non fit investigatio nisi pro baptismo et paenitentia.

193. — 2. Quinam sunt publice indigni qui repelli debent ? Et *quamdiu* arcendi sunt ?

a) *Publice* indignus est *stricte* ille solus cuius praesens peccatum vel indignitas communiter iam cognoscitur ; *minus* stricte ille qui nondum est infamis, sed cuius iniquitas notorietatem iuris habet, propter sententiam indicis vel confessionem delicti in indicio (c. 2197, 2°); vel nulla tergiversatione iam celari queat. Secus *occultus. Occulte* autem petit sacramentum qui petit coram solo ministro, vel coram paucis aliis quorum ratio habenda non est.

Itaque publice indigni non iam sunt omnes (in nostris partibus) qui exempli causa in Rituali allegantur (feneratores, blasphemi, etc.) : namque, saltem ex praesumpta confessione, eorum indignitas regulariter cessavit cum sacramenta petunt ; nec per se illi qui partes liberalium vel socialistarum sectantur : acquivoca enim est ratio liberalism! et socialism!, et in quibusdam bona fides admitti potest. Sed publice indigni fere erunt notorie excommunicat!, interdicti, meretrices, concubinarii, exercentes professionem notorie illicitam, munus publico decreto prohibitum. Sunt etiam ii liberales vel socialistae qui de receptis sacramentis veluti gloriantur tamquam motivo impoenitentiae et perseverantiae in errore. Codex e. 855 publice indignos vocat : « excommunicatos, interdictos manifestoque infames n.

b) Ne sanctum canibus dari videatur, *Rituale rom.* publice indignos arcet a mensa eucharistica « nisi de eorum paenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint ».

Quod fere iisdem verbis repetit e. 855. Itaque distingui debent ii a quibus sola emendatio postulanda est. et ii qui praeterea publicam satisfactionem sen reparationem dare debent. Publicus accessus ad sacramentum paenitentiae per se sufficit ad emendationem probandam. Et accessus iste facile praesumi potest. Alii se separare debent a concubina, lupanar relinquere, dimittere officium, vel publicum scandalum reparare. Et si vulgo constet quempiam, non obstante confessione, saepius relapsum esse, generatini per aliquod tempus probandus erit antequam ad s. mensam admittatur. Confessarii autem erit tales monere de obligatione sua, ne se obiciant repulsae.

r) I.mmo *in dubio* de emendatione et praestita satisfactione, potius huiusmodi publico peccatori eucharistia deneganda censetur. Sic ex S. Alph., l. 6, n. 48; d'Ann., III, 262 et Leîbikvul, II. 56. Contra, ubi ex denegatione maius malum formidandum est. adiuncta omnia perpendenda sunt, et. si copia habetur, recurratur ad Ordinarium loci. Maxima hodie prudentia in nostris regionibus opus esse, nemo non videt.

d) In *mortis articulo,* satis erit ut curet confessorius, petita quantum opus sit facultate ab aegroto, ut norim fideles moribundum satisfecisse, prout- poterat, praesentibus obligationibus. Praeferenda tamen erit ipsius aegroti retractatio coram duobus testibus. Et si concubina, vel adultera pars (v. g. quae post divortium mere civile alteri nupsit) in ipsa domo infirmi versetur, huic, certe palam, eucharistia deferri non poterit.

JV.B. Severiores Ritualis indicationes, quae in nostris regionibus extra usum sunt, utilissimae esse possunt in missionibus exteris, ut norint missionarii quid, sine excessu, a parum cultis neophytis opportune exigere possint.

Quid si *publice* petat is cuius delictum nondum est stricte publicum, vel publicum est in alio loco non autem in loco ubi sacrament um petit ?

Propter timendum scandalum fidelium, probabiliter non est denegandum sacramentum, nisi, propter mox futuram divulgationem, maior populi offensio ex concesso sacramento oriretur.

194. — Potestne minister ob metum mortis dare sacramentum indigno !

r). Minime, si in contemptum religionis sacramentum petatur. Secluso contemptu, res disputatur. Collationem permittunt Pal-

mieri, t. 4, n. 689, et d'Ann., III, 264, quia non est intrinsece illicita ; negat Leiimkutil, II, 53, quia effectus bonus, sen vita servata ministro, sequatur, non aeque primo, sed mediante sacramenti profanatione. Sed cum ipsa collatio sacramenti nondum sit eius profanatio (nam suscipiens possit se interiore contritione disponere) et profanatio causam habeat non quidem actionem ministri, sed dispositionem suscipientis, Palmieri casum recte solvisse videtur. Sic etiam Cappello, I, 71. S. Alpii. prius benignae dein severiori sententiae adhaesit.

195. — Exclusio haereticorum et schismaticorum. Non quidem ex regula generali qua sacramenta deneganda sunt indignis, sed ex propria ratione suae separationis ab Ecclesia, quae sacramenta ut bonum suum possidet, « vetitum est sacramenta Ecclesiae ministrare haereticis aut schismaticis etiam bona fide errantibus, nisi prius, erroribus reiectis, Ecclesiae reconciliati fuerint » (c. 731, § 2).

Begula ista nulli exceptioni locum dat, cum agitur de personis bene valentibus. Circumscripta quidem est, attento ipso textu, iis qui aetatem habent qua formalis reconciliatio ab Ecclesia exigitur, i. e. qui 14 annos completos nati sint ($. *Officium,* nov. 1878 et 8 mart. 1882, In *Coll. dc P.F.* ed. 1, n. 660 et 1680; 2 ed., n. 1566). Verum etiam adulescentulos minoris aetatis, si postea praevidentur adhaesuri esse sectae acatholieae, reverentia nostris sacramentis debita arcere iubebit.

Necessitas tamen considendi, in periculo mortis, saluti animae permittit ut moribundis acatholicis sacramenta necessitatis stricte vel late dictae (paenitentia et extrema unctio) administrentur, saltem condicionate, si sensibus destituti sint, vel, si sensibus praesentes, in bona fide prudenter linquendi videantur. Ac sensibus destitutus, certius quam absolutione saeramentali, iuvabitur extrema unctione, quae non exigit actus subiecti tamquam quasi-materiam sacramenti. Cavendum tamen est a scandalo vel miratione populi, si extrema unctio non possit satis secreto minis-trari.

Neque obstat particulare et tantum in ephemeride diocesana vulgatum responsum 5. *Officii* 17-20 maii 1916, quo negatum est schismaticis materialibus in mortis articulo constitutis, bona fide sive absolutionem sive E. U. petentibus, sacramenta ista conferri posse, sed requiri « ut, meliori quo fieri possit modo,

errores reiciant et professionem fidei faciant ». Responsum enim istud dat regulam generalem de solis schismaticis, quibuscum facilius peccari potest quodam indifferentismo, et qui, ob ipsam petitionem, videntur satis commode adduci posse ad errorum abiurationem ; nec casum contemplatur quo periculose, pro animae aeterna salute, bona fides turbaretur.

196. — In administratione sacramentorum propriae vestes adbibendae, sunt *stola* et *superpelliceum,* non autem *rochettum.* quod insigue est canonicorum et minore amplitudine atque angustis manicis a superpelliceo distinguitur.

Stola adhibenda non est nisi in confectione sacramentorum et sacramentalium, et in functionibus pro quibus eius usus Rituali Romano praescribitur. In actu praedicationis non adhibetur nisi in locis ubi viget talis usus.

197. — Canon 736 praecipit quoque gratuitam Sacramentorum administrationem, vetans ne quavis de causa vel occasione, sive directe sive indirecte, minister pro administratione sacramentorum quidquam petat praetor oblationes Concilio provinciali vel conventu episcoporum provinciae definitas et a S. Sede probatas.

Oblationes tamen consuetudine admissae videntur recipi posse. Sic Cappello, I, 96, arguens ex c. 463, § 1, de *Parochis,* quem, ob rationis paritatem, ad alios extendit.

SUMMARIUM.

198. - I. *Sacramentorum administratio valida.* 1. Praeter potestatem, in ministro requiritur et sufficit intentio saltem virtualis, absoluta seu sino condicione futura (excepto matrimonio), faciendi, non tantum externum ritum, sed etiam sacramentum, vel saltem id quod facit Ecclesia vel quod Christus instituit.

Ex pluribus intentionibus contrariis praevalens rem dirimit. Voluntaria ministri distractio valori non officit, sed est peccatum veniale ex gravioribus, praesertim si agitur de consecratione.

2. Nulla necessaria est fides vel probitas ministri.

3. Si apposita condicio elementum essentiale postulet, nullam dubitationem do valore infert. ; et apponi debet quando, non obstante periculo nullitatis, spiritualis necessitas vel utilitas

suscipientis administrationem sacramenti suadet. Per se satis est ut condicio mente concipiatur; in baptismo tamen est exprimenda. Numquam vero eucharistiam cum dubio pane vel vino, excepto casu indicato n. 149, conficere licet.

Plerumque graviter illicitum est, propter conexa incommoda, administrare sacramentum sub condicione quae elementum non essentiale respiciat, praesertim si de ea non facile constet. Excipe matrimonium et extremam unctionem collutam infirmo de cuius contumacia in manifesto peccato mortali dubitatur: quia reverentiae sacramenti sic sine incommodo consulitur.

4. *Condicionata iteratio* sacramenti sine rationabili dubio de valore collati sacramenti est objective graviter illicita propter coniunctam irreverentiam; quo magis autem necessarium est sacramentum, quo magis nullitas damnosa, eo minor causa iterationem permittit. Stante autem dubio rationabili, necessitas suscipientis vel praecavenda aliorum damna *obligationem* imponunt sacramentum iterandi.

II. *Administratio licita.*— 1. Exigit ministrum: *a)* immunem a *censura.* Nisi tamen sit vitandus vel judicialiter condemnatus aut declaratus, excommunicatus vel suspensus roganti sacramentum annuere potest. In periculo mortis possunt fideles ab omni excommunicato absolutionem petere; et, si alii ministri desint, etiam cetera sacramenta et sacramentalia; *b)* immunem ab *irregularitate,* si agitur de exercenda ordinis potestate, nisi grave damnum excuset; c) immunem a *peccato mortali,* idque sub gravi, saltem cum agitur de confectione et administratione sollemni sacramenti, ad quod conferendum minister sit ipso ordine recepto deputatus.

2. Vetat sub gravi ut, sine fidelium necessitate, sacramentum *periculo nuUitatis* exponatur: est indigna sacramenti tractatio.

3. Vetat sub gravi *simulationem* sacramenti, quae stricte habetur, cum forma super materiam de se aptam ficte profertur: est mendacium sacrilegum. Latius dicta simulatio, qua, pro forma aut materia debita, aliud, earum speciem referens, adhibetur, per se quidem in rebus religiosis illicita est, etiam si alterius deceptio mere permittatur. Licet tamen ex gravi causa ficte in matrimonio consensum dare.

III. *Administratio debetur ex institio,* subditis rationabiliter petentibus, ab iis qui ex ordinaria vel delegata iurisdictionc in pastorali munere versantur. Et qui saepe se morosos et difficiles exhibeant, graviter peccarint. In communi necessitate, tenentur cum gravi suo incommodo; in gravi et extrema subditorum necessitate debent, etiam cum evidenti vitae periculo, administrare sacramenta necessaria, nisi praevalenti bono communi excusentur.

Obligatio praelati mediati ministrandi sacramenta parochialia est minus personalis, et regulariter per alios impletur.

Ceteri ministri, secundum leges caritatis tenentur.

IV. *Administratio prudenter neganda est* indignis, propter religionem, caritatem, et fidelitatem in concredito dispensationis munere. Quare, ubi occulta est petitio, sacramenta dignis danda, indignis neganda sunt, salvo secreto sacramentali. Ubi vero publica fit petitio, soli publice indigni et infames arcendi sunt. Etenim indignus occultus, cuius peccato minister mere materialiter cooperatur, repelli nequit sine periculo erroris, publicae offensionis, quae fideles a sacramentis averteret.

Estne petens dignus : id inquirendum est ante baptismum et absolutionem sacramentalem ; estne idoneus: id ante ordinationem examinatur, sicut ante matrimonium investigatur ne aliquid obstet. Pro aliis sacramentis, baptizatus petens praesumitur dignus.

Publice indigni hodie sunt notorie excommunicari, interdicti manifestique infames, /krcendi autem sunt donec de eorum paenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint. In mortis articulo, praeferenda est retractatio aegroti coram duobus testibus, quamvis satis sit ut norint fideles moribundum praesentibus obligationibus prout poterat satisfecisse.

Repellendi quoque sunt haeretici et schismatici, etiam bona fide errantes et petentes (c. 731, 2), excepta necessitate periculi mortis.

Potestne minister ob metum mortis sacramentum indigno dare ? Id controvertitur, sed admittendum videtur quando non rogatur in contemptum religionis.

V. Sacramenta *gratis* administranda sunt praeter oblationes rite definitas.

VI. *Vestes* adhibendae in administratione sacramentorum et confectione sacramentalium sunt per se stola et superpelliceum.

CAPUT III.

De subiecto et recta susceptione sacramentorum.

I. — *Dc susceptione valida.*

199. — Principia. I. Ad validam sacramenti susceptionem haec tria communitor requiruntur et sufficiunt :

1. *capacitas radicatis,* quam omnes et soli homines, viatores, habent quod ad baptismum: et omnes baptizati baptismo fluminis,

quod ad reliqua sacramenta. *Extrema-unctio* tamen postulat aegritudinem periculosam; et, sicut *Paenitentia,* usum rationis quo peccata committi potuerint; *Ordo,* sexum virilem ; *Matrimonium,* sexus diversitatem, atque habitualem usum rationis, cum libertate ab alio vinculo, et excludit perpetua impotentia laborantes.

2. *in adultis, susceptio* saltem hoc sensu *voluntaria,* quod non sit physice coacta, repugnante interiore voluntate ; ac praeterea, secundum communissimam sententiam, voluntas saltem habitualis implicita. Etenim, sicut adultus sino proprio consensu non iustificatur, ita, sine eodem consensu, per sacramentum non initiatur et consecratur Deo. Quia tamen qui sacramentum *suscipit,* qua talis, non agit, voluntas virtualis quae actum reddat humanum, per se non est necessaria. Verum, pro natura sacramenti, ut postea dicetur, voluntas habitualis expressa, vel etiam virtualis adesse debet.

Pro *parvulis* tamen et *perpetuo amentibus,* sufficit intentio quam nomine Christi et Ecclesiae habet minister. Hi enim salvantur et sanctificantur sine proprio consensu. Quare defectus consensus in illis non obstat nisi matrimonio, cuius materia et forma essentialis in ipso consensu positae sunt;

3. intentio ministri *satis determinata* ut talem suscipientis personam afficiat.

200. — Quid, si adultus *ficte* seu *simulate* accedat ad sacramentum suscipiendum ; i. e. si ritum quidem externum ultro accipiat, nolens simul *interne* sacramentum ?

Ac satis constat nihil obtineri sacrilega ista susceptione sacramentorum quae characterem non imprimunt ; immo prorsus nullam esse susceptionem sacramenti paenitentiae et matrimonii, ubi actus suscipientis essentiam sacramenti ingrediuntur. Commun or opinio negat quoque valere baptisma, confirmationem atque ordinationem eius qui corde dissentit dum ore vel ipso accessu sacramentum postulat. Em. tamen Gasparri veriorem habet sententiam oppositam : tum quia Innocentius III, c. 3 De baptismo (III, 42) approb t eos qui tenent characterem suscipi christianitatis ab eo qui externe quidem non reluctatur, ficte tamen ad bap ismum accedit; tum quia sic accedens velit ut minister ponat supra se materiam et formam sacramenti, cum debita intentione : his autem constat sacramentum ; interior dein voluntas non recipiendi sacramentum, elidatur voluntate opposita qua actus accedendi imperatur. Intentio quidem ad solum ritum exteriorem expresse terminata, non sufficit in ministro qui debet instrumentaliter sancti-

ficare, non autem probatur necessaria in eo qui sacramentum mere recipere debet (Cfr. Gaspar r i, *De sacra ordinatione, c.* 3, s. 2, articulo 1).

201. — II. Corollarium et applicationes. 1. Sacramentum quod quis *metu* coactus recipere vult, est procul dubio validum. Excipe matrimonium, saltem ex positiva dispositione Ecclesiae. ITaec etiam obligationes cum ordinibus sacris conexas imponere non vult clerico qui metu gravi coactus ordinem sacrum susceperit

202. — 2. Cum non agitur de sacramentis quae humanum actum suscipientis, de se postulant, voluntas quae in suscipiente requiritur, est potius *non obstanti.·},* quam positive consentientis. Omnis enim actio ht a ministro; effectus ex opere operato obtinetur, nisi contraria suscipientis voluntas isti efficaciae obstet.

Practice autem distinguenda sunt sacramenta quae onus imponunt et alia quibus beneficium sine onere confertur. Pro prioribus requiritur certe ut habita fuerit voluntas positiva quae saltem implicite ad sacramentum istud terminetur. Cum agitor de *ordinatione,* sola voluntas quondam expressa et non retractata hanc positivam intentionem continere posse videtur. Quare pro *ordinatione* necessaria est in suscipiente adulto voluntas *habitualis expressa.* Multi eandem exigunt pro valida *baptismi* susceptione.

Sunt tamen qui contenti sunt de voluntate quae in omni contritione vel attritione habetur faciendi necessaria ad salute <1

Confirmatio, viaticum, extrema unctio gratiam sine onere afferunt. Quare quicumque Christiane vivere aut decedere volunt receptioni istorum sacramentorum nullo modo repugnant. Itaque *implicite habitualis* eorum voluntas ample sufficit, non tantum ut valide, sed etiam ut licito ista sacramenta tribuantur *aegrotis* qui sensibus destituuntur et non praesumendi sunt animo indispositi. Pro *eucharistia* cavendum quoque est a periculo exterioris irreverentiae ; et, cum minor sit eius necessitas maior autem dignitas, positiva praesumptio boni status animae videtur necessaria, ut licite tribuatur homini qui usu rationis est privatus sed cum exteriore decentia eam recepturus videtur.

Qui a recipiendo sacramento minime alienus est non ideo voluntatem habet recipiendi sacramentum quolibet tempore, absque sui conscientia, saltem quando tempus ipsa necessitate non determinatur. Quare saltem dubitari potest do valore sacra-

menti quod *sine necessitate* cuipiam extra praesentem rationis usum conferatur. Itaque, extra probabile mortis periculum, expectandum est donec quispiam somno, vel temporaria amentia excesserit, et quod modo de viatico dicebamus non valet de dispensatione eucharistiae extra periculum mortis. Cfr. Leiimkuhl, II, 65, nota, cui ex parte contradicit Ballerini, IV, 701, et merito quidem quando sufficit habitualis implicita intentio.

Qui hostiam sumat quam consecratam esso nescit, plerumque materialiter tantum non autem sacramentaliter et cum fructu, rem quae est sacramentum recipit: deficiente plerumque sufficiente voluntate. Sic S. Tu., 3 p. q. 80 art. 3 ad 3; d'Annib., III, 257 nota 2.

203. — 3. *Matrimonium,* quod indolem habet contractus, postulat voluntatem *habitualem expressam,* seu quae, formaliter concepta, postea retractata non fuit. Immo *virtualis* consensus requiritur, quando personaliter et inter praesentes celebratur.

In *Paenitentia,* opus est *virtuali* voluntate quod ad actus paenitentia; pro sola absolutione recipienda sufficit *habitualis* implicita. Cappello, *De Sacramentis,* I, 83 et 85, 4°.

204. — De amentibus. 1. Qui *post usum* rationis *in amentiam* inciderint, tractandi sunt ut *adulti,* quorum voluntas seu dispositio ex tempore ante amissum rationis usum aestimanda est. Excipe matrimonium, quod praesentem usum rationis requirit.

2. Quod ad eos qui in perpetuum sunt *semifatui* vel *dubie amentes,* utilitates probabiles subiecti cum reverentia sacri signi componendae sunt, ita tamen ut in re ambigua praevaleat istud: sacramenta propter homines.

Hinc, numquam ipsis *Ordinem* dare licet. *Matrimonium* iis, sicut et amentibus in lucidis intervallis, non permittitur nisi ex gravi causa, Ordinario proponenda. *Eucharistia* iis non nimis frequenter dabitur; *Paenitentia* et *Extrema unctio* ministrabuntur tantum condicionate. Sacramenta demum quae certo valent in pueris conferentur *absolute* iis qui pro modo suo petunt; aliis *condicionate.*

Surdi et *simul muti* a nativitate, si convenienter instituti sint, omnium sacramentorum sicut adulti sunt capaces. Qui institutione caruerunt, expeditum usum rationis probabilissime non habent. Quare, prout spes competentis institutionis adhuc habetur aut deest, tractandi videntur ut pueri aut perpetuo quasi

amentes. Ipsis itaque qui sacramenta nullo modo petunt, baptismus et confirmatio condicionate administranda sunt; et quandoque sub condicione ipsa absolutio dabitur. Morituris concedetur condicionate extrema unctio, quae certius quam paenitentia ipsis prodesse poterit ; ac, secluso irreverentiae periculo, post condicionatam absolutionem, saltem viaticum dari poterit.

205. — De errore. In *matrimonio,* error circa personam, cum quis Titio fidem dare putat et solus Caius adest, substantialis reputatur. In aliis sufficit ut voluntas afficiat istud individuum capax, etsi forte mulierem pro viro absolvas, Sempronium volentem pro absente Graccho ordine sacro augeas.

II. — *De susceptione licita.*

206. — II. Ut licite et fructuose suscipiantur *baptismus* et *paenitentia,* requiritur et *per se* sufficit, praeter voluntatem sumendi sacramentum, dispositio *fidei, spei* et *attritionis* : quia sunt sacramenta mortuorum ; *reliqua sacramenta,* quae dicuntur *oivorum,* postulant *statum gratiae.*

Accedere ad sacramentum vivorum cum *peccato veniali habituali,* per se non est peccatum ; accedere cum *affectu actuali ad peccatum veniale,* erit peccatum veniale, si inordinatio praesens respiciat ipsam susceptionem sacramenti (ut si quis irreverenter se praesentet) ; si susceptionem non respiciat, adiuncta videnda sunt. Nullum erit peccatum, si quis quaerat in sacramento remedium ad exuendum affectum inordinatum ; erit, si affectum deponere neglegat, cum satis facile id possit. Cf. Cappello, *De Sacramentis,* I, n. 88.

Status gratiae pro *eucharistia,* non pro aliis sacramentis, procurandus est per confessionem, ex speciali praecepto, saltem iuris ecclesiastici (c. 856).

Quo pacto *extrema unctio* medium aliquo modo locum teneat inter sacramenta vivorum et mortuorum, proprio loco dicetur.

Actus *fidei* et *spei* ipsa attritione aut contritione satis continentur ut de dispositione *fidei* et *spei* specialis sollicitudo gerenda non sit.

Minister id potius cognoscat, utrum necne suscipiens ea teneat quae necessitate medii credentia sunt et ad hoc sacramentum fructuose recipiendum sciri debent. Per actum tamen fidei aut spei retractari debebit peccatum fidei aut spei *contrarium.* si quod commissum fuerit.

207. — in missionibus exteris difficultatem facere possunt ii qui, dubie adulti, nondum sufficienter sunt instructi, et baptismum petant. Si sino notabili incommodo instructio compleri poterit, ipse baptismus differendus est. Si autem dilatio obnoxia sit serio incommodo ; si, v. g. timenda sit administratio a protestantibus haereticis, baptizari posse videntur ii qui, attentis parentibus vel adiunctis, spem dant maioris institutionis in catholica religione, dummodo pro modulo suo petant. Secus baptismus differendus erit, ita tamen ut salus animae semper pro suprema regula adhibeatur.

208. — De reviviscentia. Obice remoto, certo reviviscit baptismus, et primam gratiam confert. Idem, attenta bonitate divina, et ipsa sacramentorum natura, communiter admittitur de *aliis* sacramentis quae *characterem* imprimunt ; atque etiam de *matrimonio et extrema unctione,* quae in eodem coniugio vel periculo iterari nequeunt. De ipsa *paenil'entia,* plerique potius negant sacramentum valide simul et infructuose suscipi posse : contrarias partes tenebimus Sed communiter negant ss. *eucha-ristiam* reviviscere, cum frequenter iterari possit, nisi fortasse, iam ante consumptas species, obicem removeris.

Nec tunc, ut observat R. P. Cappello, op. c., n. 14, proprie de reviviscentia agitur, cum sacramentum ss. eucharistiae sit ipsum permanens corpus Christi sub speciebus. Quaestio igitur sic poni debuit : potestne applicatio sacramenti quae prius fuerit infructuosa, immo graviter culpanda, per meliorem subiecti dispositionem in fructuosam converti quam diu species oucharisticae maneant. Hoc affirmat Em. C. Billot, consequenter ad suum placitum quo, in sacramento eucharistiae, praesentiam corporis Christi considerat ut rem et sacramentum ac proin ut titulum recipiendae gratiae (De *sacramentis in communi,* Th. 6, p. 107). Qui autem tenent gratiam conferri non quatenus Christus est praesens in nobis, sed quatenus manducatur, idem negabunt, nisi existiment manducationem ipsa intussusceptione non absolvi, seri perseverare donec species corrumpantur.

Obex autem *removetur,* quando ea dispositio procuratur quae ad sacramentum fructuose suscipiendum habenda fuisset. Verum si sacrilega fuerit susceptio, vel, post susceptum sacramentum mortale peccatum commissum sit, haec delenda erunt prius quam reviviscentiae locus esse queat.

209. — Moraliter constare debet ipsi suscipienti dispositio requisita, ne sacramentum exponat periculo frustrationis, et sic debitae reverentiae deroget. Quare *in dubio* quod praesumptione solvi nequeat maior certitudo per se procuranda vel exspectanda erit. Excusaris tamen praevalente necessitate, quia sacramenta sunt propter homines, nec iisdem *qua talibus* (aliter dicendum est de eucharistia quatenus Christum continet) summa reverentia debetur. Itaque moralis certitudo non est ita accipienda ut susceptio obnoxia evadat scrupulis et anxietatibus ; sed haberi censetur quando solida affirmandi ratio, nulla positiva ratione in contrarium impugnatur.

Sunt tamen qui probabili dispositione in suscipiente contenti sunt et solum ministrum prohibent usu mere probabilis opinionis. Cfr. S. Alph., l. I, n. 51.

Si periculum sit in mora, ab ipso ministro tribuenda erunt sacramenta quibus necessitati moribundi provideat, cavendo simul a fidelium scandalo et offensione. Si dubium afficiat valorem, aut agatur de extrema unctione, administratio fiet condicionate. Atque hodie, in locis saltem ubi plures non baptizantur, ipse baptismus prius condicionate administrandus videtur homini ignoto qui in periculo mortis versetur et sensibus sit destitutus.

210. — Licita sacramenti susceptio supponit quoque immunitatem a censura prohibente. Susceptionem prohibet *excommunicatio* (cc. 855, § 1 ; 2260, § 1), et, quod ad quaedam sacramenta, *interdictum*. Cfr. de censuris.

211. — Opus praeterea est, ut sacramenta a congruo ministro petas. 1. Per se, talis est *legitimus* et *dignus*.

2. « Ab *excommunicatis vitandis* necnon ab aliis excommunicatis postquam intercessit *sententia* condemnatoria aut declaratori», fideles in solo mortis periculo possunt petere tum absolutionem sacramentalem... tum etiam, si alii desint ministri, cetera sacramenta et sacramentalia » (c. 2261, § 3). Perinde dicendum est, propter prohibitam communicationem in sacris (c. 1258), de iis qui *sectae acatbolicae* ascripti sunt ; ac de *publice intrusis,* propter scandalum. (Cfr. v. g. apud Lehmk. IT, 73, responsa Pu VI, 28 mai 1793, de intrusis tempore perturbationis gallicae).

3. Ab *aliis excommunicatis* licet fidelibus « ex qualibet iusta causa sacramenta et sacramentalia petere, maxime si alii ministri desint; et tunc excommunicatus requisitus potest eadem ministrare, neque ulla tenetur obligatione causam a requirente percontandi » (c. 2261, § 2).

4. Non aliter dicendum est de ministro quem noveris in mortali constitutum, quia res in se bona petitur, et per ministrum stat quominus se rite disponat. Itaque, seclusa speciali ratione scandali aut periculi avertendi, ut honeste a peccatore petas sacramentum, sufficit incommodum aliquo modo notabile, quod non leviter feras, seu « quaevis iusta necessitatis aut utilitatis causa » (d'Ann., III, 261).

Si autem de ministro agitur qui ex officio tibi sacramenta ministrare debet, sufficit incommodum adeundi aliam ecclesiam, mutandi confessarium.

5. Legitimus minister non est semper minister *cuiusvis ritus* catholici. Extra necessitatem, sacerdos proprii ritus adeundus est pro sacramentis baptismatis, confirmationis, ordinis, matrimonii. A cuiuslibet ritus sacerdote, qui ab Ordinario loci sit approbatus, peti potest *absolutio* sacramentalis. *Sacra communio* ab omni fideli ex devotione recipi potest ritu ecclesiae ubi ad s. mensam accedit. « Suadendum tamen ut suo quisque ritu fideles praecepto communionis paschalis satisfaciant. Sanctum *viaticum* moribundis ritu proprio accipiendum est; sed urgente necessitate, fas esto quolibet ritu illud accipere » (c. 866, § 2 et 3). Observes a -sacerdote semper ritum suum proprium in illa ministratione servandum esse. Urgente necessitate, si sacerdos diversi ritus non adsit, eucharistiam in fermentato vel in azymo ministrare licet, servatis, de cetero, propriis ritibus, ab iis qui tantum azymum vel fermentatum consecrare permittuntur (c. 851, § 2).

212. — Tam divino quam humano iure fit ut usus sacramentorum praeceptus sit, idque per se, ex sacramenti ratione, per accidens, ex subiecti necessitate, secundum regulas proprio loco tradendas.

SUMMARIUM.

213. — I. *Validae* sacramentorum susceptioni opus est et sufficit: 1. capacitas radicalis subiecti, quam omnes et soli homines habent quod ad baptismum ; baptizati vero quod ad reliqua sacramenta, nisi quod Extrema-Unctio postulat etiam aegritudinem periculosam, et, sicut Paenitentia, peccata, ac proin proin usum rationis; Ordo, sexum virilem ; Matrimonium, sexus diversitatem et libertatem ab alio vinculo ; et perpetuo impotentes matrimonio excluduntur;

2. in *adultis,* voluntas saltem non obstans sacramento, seu interitio habitualis implicita ; immo, propter specialem sacramenti essentiam vel propter onera annexa, habitualis expressa intentio ordinationis, matrimonii, et fortasse baptismi. Personaliter et inter praesentes contractum matrimonium exigit consensum saltem virtualem, qui etiam exigitur in actibus paenitentis, dum absolutioni recipiendae habitualis intentio requiritur et, si praecesserit expressa, certo sufficit. In *pueris* et *perpetuo amentibus,* qui sine consensu suo salvantur et sanctificantur, defectus consensus non obstat nisi matrimonio ; sed defectus peccati personalis obstat paenitentiae et Extremae-Unctioni. *Amentes* post usum rationis aestimandi sunt ex voluntate quam antea habuerunt, excepto matrimonio ; *eemi-fatui* vel *dubie amentes,* quibus non instructi *surdi et muti* aequiperandi sunt, secundum probabiles utilitates et reverentiam sacramenti tractandi sunt. Non perpetuo amentes, in lucidis intervallis capaces sunt ; extra illa, ex voluntate quam in lucidis intervallis habebant indicandi sunt :

3. *intentio ministri* satis *determinata,* ut suscipientis personam definite afficiat : in solo matrimonio error circa ipsam personam (quae Titius putatur dum est Cuius) substantialis reputatur.

II. *Invitae et /ructuosae susceptioni :* 1. requiruntur et per se sufficiunt, in baptismo et paenitentia, sacramentis mortuorum, fides, spes et attritio (qua iam fides et spes satis continentur); in reliquis sacramentis, status gratiae qui, pro sola eucharistia, per confessionem, ex speciali praecepto, saltem ecclesiastico, procurandus est.

Dispositio requisita ipsi suscipienti moraliter constare debet; sed haberi censetur quando solida affirmandi ratio, nulla positiva ratione contraria impugnatur.

Ubi periculum sit in mora, minister tribuat sacramenta quibus necessitati moribundi provideatur, cavendo simul a fidelium scandalo et offensione.

[212. 213.J

2. Requiritur etiam ut sacramenta petantur a *ministro con· gruo,* i. o. legitimo et digno. Et sacerdos proprii ritus adeundus est pro baptismo, confirmatione, ordino ot matrimonio.

Quaevis autem necessitatis aut utilitatis causa per se sufficit ut potantur ab excommunicato tolerato aut a peccatore. Si is sit proprius sacerdos, sufficit incommodum adeundi aliam ecclesiam, mutandi confessarium. In solo mortis periculo peti possunt tum absolutio sacramontalis tum etiam, si alii desint ministri, cetera sacramenta ct sacrnmentalia ab excommunicato vitando vel iudicialiter declarato aut condemnato. His acatholici ot publice intnisi aequiperandi simt.

TRACTATUS IL

DE BAPTISMO

(cc. 737-769).

Utilitas. — In tractatu de sacramento maxime necessario tria potissimum sunt scitu utilia: quinam baptizari possint vel debeant ; quinam sint modi omnino securi conferendi baptismum ; quaenam et qua ratione caerimoniae cum baptismo coniungendae sint et qua necessitate sint adhibendae. luvabit etiam accurate cognoscere condiciones quibus impedimentum matrimoniale ex cognatione spirituali oriatur.

214. — Historica Liturgica. *Cfr. Appendicem Ii.*

CAPUT 1.

De natura et necessitate baptismi.

215. — Sacramentum baptismi est. *sacramentum regenerationis, per aquam in verbo* (Catech. rom).

Regeneratio ista complectitur *impressionem characteris,* quo quis fit membrum Ecclesiae et, remote vel proxime, aptus ad cetera sacramenta, maxime ad participandum sacrificium novae Legis ; *remissionem,* per modum ablutionis, culpae originalis et peccatorum personalium, factam infusione gratiae sanctificantis ; *condonationem* omnis reatus poenae; *filiationem Del* adoptivam, et *ivs* specialis auxilii gratiarum actualium ad professionem vitae Christianae. Regeneratio a charactere initium habet, perficitur autem infusione gratiae sanctificantis.

Aqua, in definitione, posita est pro ablutione per immersionem, *verbum,* pro forma quae invocationem SS. Trinitatis supra baptizandum continet.

Baptismus, praeter *essentialem* suam unitatem, habet etiam *numericam* in eodem supposito, quam, in ipso apostolorum symbolo profitemur, dum dicimus : Credo *unum* baptisma.

Quod ad remissionem culparum et poenarum, observes ne in baptismo quidem ullam culpam sine attritione remitti. Sed, posita illa at-

tritione tamquam condicione, omnis culpa et omnis poena, vi baptismi, ex opero operato condonatur.

In baptismo res et sacramentum seu charactor baptismalis ex C. Billot *(De baptismo,* Th. XXIII) rationem habet consecrationis ad cultum SS. Trinitatis, secundum ritum christianae religionis, et potentiae passivae, qua homo efficitur potens recipere quae Christiani cultus sunt. Est character christiani hominis. Ex R. P. de la Taille, vero *(Mysterium Fidei,* p. 581 nota) est « consecratio interior qua aggregatur homo sacerdotio Christi in ordine ad efferendam per ministerium sacerdotum redemptionis hostiam et participandam communione ».

216. — zVnalogice, quatenus aliquo modo sacramentum supplent, distinguitur duplex alius baptismus : flaminis seu Spiritus Sancti, et sanguinis.

1. *Flaminis* baptismus est perfectae caritatis vel contritionis actus, quatenus tacitum saltem votum sacramenti continet. In solis ergo adultis haberi potest. Nullum characterem imprimit ; non tollit necessario omnem culpam venialem, et, ut omnem reatum poenae temporalis auferat, requiritur actus cuius intensitas aequivaleat poenis alioquin sustinendis. Sed omnem culpam mortalem una cum reatu poenae aeternae aufert, secundum istud : « Qui diligit me, diligetur a Patre meo » (Ev. S. Ioan., 14, 21).

2. *Sanguinis* baptismus est ipsum martyrium personae non baptizatae. Ex *privilegio* enim, quod Patres clarissime docent et promissum legunt in S. Matth., 10, 32 et 39; « Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo... Qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam », omnis reatus culpae et poenae vero martyrio deletur. Potissima privilegii ratio videtur esse perfecta mortis Christi imitatio.

Martyrium *definitur mortis perpessio pro fide vel pro virtute Christiana.* Mortis perpessio est veluti elementum *materiale,* de quo communius tenent sufficere ut letale vulnus acceptum sit, seu causa ponatur quae, sine miraculo, mortem adducere debebat. Ita Ben. XIV, *De Beatif.* 3, 12 et seq. fortasse contra S. Tn., 2, 2, q. 124. art. 4. — *Formale* est ut quis patiatur pro fide vel pro virtute Christiana : inde haeretici *formales* nequeunt esse martyres ; sed sufficit ut in odium virtutis christianae mors inferatur. Immo sunt qui putent satis esse ut quis v. g. grassante lue, dum aegrotis ex caritate ministrat, lue corripiatur et sic pro virtute Christiana occumbat (Cfr. S. Alph., l. 6, n. 100).

Martyr moritur qui dormiens occiditur, si antea, consciens minarum, in fido vel virtute perseveraverit. Nec optio vitae vel apostasiae necessaria est. dummodo morions necem acceptet. Probabiliter martyres sunt qui pro causa Pontificis aut Ecclesiae stipendia merentes, bellantes occisi sunt. Immo probabiliter martyres esse possunt milites qui, in bello iusto occumbentes, suam patriae devotionem ad Deum referant. Pietas enim in patriam et iustitia legalis sunt virtutes christianae, et « potest esse quodeumque bonum humanum martyrii causa, secundum quod in Deum refertur » (S. Th. 2, 2, q. 124, art. 5 ad 3). Sed cum ignoretur quo animo milites mortui sint, Ecclesia eos non velut martyres lionorat.

Ab *infantibus* qui in odium Christi occiduntur martyrium sine temeritate abiudicari nequit ; sed in *adulto* requiritur : *a)* consensus in mortem seu acceptatio martyrii saltem habitualiter; *b)* si fuerit ex peccato actuali extra statum gratiae, *motus poenitentiae*. Debetne is esse contritionis an sufficit attritio ? Ac sufficere arbitramur conatum factum ad contritionem eliciendam. Ceterum, gratiam caritatis perfectae seu contritionis desiderari in eo qui Christo dat maximum signum amoris, chimaerica hypothesis esse videtur.

Ad veram martyrii rationem non pauci exigunt ne martyr *reluctetur,* ut sic perfecte imitetur Christum qui tamquam agnus occisus est. Probabilius tamen martyrio non obstat vis quam martyres opposuerint impiis, si minus se quam causam Christi defenderint : utputa si missionarius plebem Christianam protegere voluerit.

Ut martyr honoribus beatorum augeatur, miracula proprie dicta non requiruntur; postulantur tamen, per se, quaedam signa, ut de ipso martyrio constet. Inter signa istud eminet, si sanguis effusus fuerit semen Christianorum.

217. — Trium baptismatum comparatio. 1. Baptismus *fluminis* operatur ex opere operato ; *flaminis,* ex opere operantis ; *sanguinis,* quasi ex opere operato ; et in adultis, simul ex pere operantis.

2. Ceteris excellit baptismus *sanguinis* : aeque delet culpas et poenas ; perfectius configurat morti Christi (Philipp. 3, 10), Namque, in martyrio, conformitas habetur per imitationem, in baptismo flaminis per affectum, et in baptismo fluminis per figuraient repraesentationem ; praeclariorem manifestat efficaciam virtutis Spiritus Sancti, qui in sacramento operatur latenter, in baptismo flaminis cor commovet, et in baptismo sanguinis potissimum amoris documentum exhibet ; demum confert *aureolam,* seu praemium, gaudium accidentale ob excel-

lentem victoriam de hoste in hac vita reportatam (S. Th. suppi 3 part., q. 96, art. 1, c.).

Solus tamen baptismus *flum inis* characterem imprimit, baptizatum capacem reddit ceterorum sacramentorum, et gratias sacramentales confert. Quare neuter alius baptismus dispensat ab obligatione suscipiendi, data occasione, baptismi sacramentum ; sicut non dispensat baptizatos ab usu sacramenti paenitentiae pro mortalibus peccatis nondum confessis et post baptismum fluminis commissis.

2Î8. — Materia remota 1. *valida* est omnis aqua, in statu liquido, quae, secundum communem hominum aestimatione habetur pro naturali (1) et usuali. Talis est aqua fontis, putei, pluvia: aqua resoluta ex nive, grandine, glacie; aqua distillât» vel ehemice confecta. Nec obstat accidentalis mutatio coloris, saporis, vel odoris, quae habetur in aqua maris, in aqua sulphurea. Valori non nocet, si alteri corpori tam modice sit admixta, ut usum communem et nomen aquae retineat, puta lixivium modico sapone, iusculum tenuiter carne decoctum. In omni enim huiusmodi liquore vere quis *ex aqua,* renasci potest, quod ex Ev. S. Ioan., 3, 5, necessarium est.

Inepta baptismi materia est saliva, sudor, lacrimae, lotium (urina), aqua ex succo rosarum, herbarum, plantarum, expressa ; cerevisia ; aqua quae ex mixtura non iam ad ablutionem idonea est, nec aqua nominatur : puta lutum, brodium, vinum lymphatum. In morali enim hominum existimatione, talis aqua non censetur naturalis et usualis.

I)ýó·α est materia aqua resoluta ex sale, manans a vite vel arboribus, physice educta ex vino, floribus, aut plantis (2), ipsa glacies et nix non resolutae (S. Al pii., l. 6, n. 104) ; iusculum et cerevisia valde tenuia, lixivium, immo, aqua rosacea.

2. *Licita* materia remota est, in baptismo *privato* seu non sollemni, *quaelibet* aqua naturalis et pura, quamvis usus aquae baptismatis sacerdoti praesertim suadendus sit ; in baptismo *sollemni,* aqua ad hoc benedicta per se adhibenda est.

(1) In c. 737, § 1, verbis « aqua *naturalis* › intellegitur quae communiter pro vera habetur et usualis est. Parum refert utrum arte humana an a natura confecta sit.

(2) Cum aqua chemicc confecta sit materia *certa,* non videmus quid obici possit aquae cuius elementa in plantis potius quam immediato in bydrogento et oxygenlo chcmlcc reperta sint.

Aqua baptisinalis bis in anno (in sabbato sancto et in vigilia Pentecostes) conficienda ost cum oleis rece/Uer consecratis, si haberi potuerint. Recenter, i. e. feria V, in Cena Domini quae confectionem praecessit. Si aqua in baptisterio imminuta fuerit, ut non sufficere videatur, « alia non benedicta admisceatur, etiam iterato, minore tamen copia» (c. 767, § 2) quam ea quae superest pura vel iam semel aut bis permixta. Si aqua penitus defecerit, parochus, in fontem bene mundatum, recentem aquam infundat ac speciali ritu, in liturgicis libris praescripto, benedicat. Ac missionariis conceditur quoque facultas utendi formula breviore quae a Paulo III nomen habet, et reperitur in Ritualis appendice, initio. Ubi verum adest morbi periculum (preeeipue ubi infans in utero baptizandus est) S. *Officium,* 21 aug. 1901 (Coll. P. F., n. 2121) usum permisit aquae mixtae hydrargyro bichloreto corrosivo seu *sublimé corrosif.* Proportio proposita erat Vioοο·

Usus *dubiae* materiae in sola necessitate et sub condicione permittitur. Uti aqua valde impura, quando alia haberi potest, est grave irreverentiae peccatum. Videtur graviter peccare qui aquam naturalem pro baptismal! in baptismo sollemni ex negligentia adhibeat.

219. — Proxima materia baptismi est ablutio quae, ut monet 8. Thomas, 3 p. q. 66, art. 7 ad 2, aliquam rationem immersionis servat, cum semper in ablutione aliqua saltem corporis pars sub aqua ponatur. Utraque ratio requiri videtur. Seu melius materia proxima dicenda foret ablutio per modum immersionis. In ipsis Scripturis enim baptismus nobis dicitur esse « lavacrum aquae » (Ephes. 5, 26) et « consepultura » cum Christo : « consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem » (7?o?n., 6, 3). In baptismo morimur cum Christo, ut cum ipso resurgamus. Et ipsa vox *baptizo, βαπτίζειν* significat *mergere, immergere.*

Ad *valorem* itaque baptismi opus est ut aqua ea quantitate corpus, saltem quod ad partem principalem, *physice* attingat, ut quispiam *moraliter* dici possit ablutus.

Hoc utraque ratione haberi potest, sive corpus ad aquam admoveatur, ut in *immersione,* sive aqua per *infusionem* vel per *aspersionem* admoveatur ad corpus. Porro aqua sic admoveri potest ut vel plures partes aquae (v. g. salientis) simul plures corporis partes tangant, vel minor copia aquae (plus tamen quam una gutta, ut videtur) plures corporis partes successive tangat.

Id ipsum duplici modo obtinetur : vel aqua fluit, decurrendo, vel manu aut etiam digito bene madefacto successive ad corporis partes pervenit. Observes *motum* manus vel digiti requiri, cum simplex applicatio manus madefactae non existimetur esso ablutio.

Ntdlus itaque est baptismus collatus supra infantis vestes vel uterum matris : neutro modo ipso infans physice attingitur. Valde *dubius est* baptismus collatus supra secundinam seu membranam caducam qua corpus in utero matris continetur, cum non probetur esse vera infantis pars. Minor ratio dubitandi esso videtur de baptismo quo soli capilli tincti sint. Res tamen controvertitur. Quare, ubi densi capilli sint, manu discriminentur, aut, quod melius est, baptismus in fronte conferatur. Et quia fit interdum ut corpus totum recens nati infantis oleo ungatur, cautius aget qui, non contentus effusione, manu frontem simul lavet.

Dubius quoque est baptismus in quo sola pars minus principalis, quales digitus, manus, pes, abluatur. Ac nisi caput ablutum sit, sufficiens dubium superest ut baptismus iterari debeat (S. Tu., 3 p. q. 68, art. 11 ad 4). Quare minus certa quam eam praedicat Ballerini, *De baptismo et de quinto praecepto,* est haec ratio agendi qua, disrupta secundina, infans in utero ope « siphunculi » abluatur. Addas *aliqualiter* dubitari ne infans, antequam a matre separetur seu edatur, baptismi sit incapax.

Dubius est baptismus et sub condicione repetendus, si tantum una vel altera gutta adhibita sit ; v. g. si multitudo aspersa sit quasi aqua lustrali. Ac S. *Officium* 14 d. 1898 iussit ut sub condicione repeteretur baptismus per modum unctionis in fronto cum pollice in aqua baptismali madefacto collatus.

In baptismo per *immersionem,* pauci requirunt cum Soto et Toleto, ut baptizatus ex aqua emergat. Quod falsum videtur, quia, ut corpus abluatur, non est opus ut corpus emergat et *βαπτίζειν* est mero mergere. Itaque valere videtur baptismus infantis quem, pronuntiando verba, in flumen proicias. Verum, nisi mors infantis iam immineat, effectus mortis male permittitur, ita ut reatus cuiuspiam homicidii contrahatur. In casu extremae necessitatis, ubi infans aliter sine baptismo moriturus sit, alii quidem, cum S. Alpil, J. 6, n. 106, actionem damnant homicidii, sed alii probabiliter dicunt effectum baptismi saltem probabilis esse immediatum, et tam bonum, ut, propter illam proportionatam rationem, alter effectus acceleratae mortis permitti possit. Cfr. Leiimkuhl, II, 86, 5, probante Palmieri, t. IV, n. 729. Omnes autem permittunt ut in extrema necessitate infans aqua gelida abluatur.

220. — Canone 758 quattuor modi abluendi pro validis habentur: *infusio,* qui fere solus a catholicis occidentalibus nunc adhibetur ; *immersio, aspersio, mixtus* modus infusione et immersione, cum baptizandus immergitur et, dum est in piscina, simul a baptizante aqua perfunditur. Praecipit Codex ut « primus tamen vel secundus modus aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, retineatur, secundum probatos diversarum Ecclesiarum rituales libros ». Revera baptismus per aspersionem minus securus esse perspicitur. Per xn saecula, immersio fuit modus ordinarius, qui adhuc pro infantibus Mediolani usurpatur. S. Thomas eum pro tutiore habebat, 3 p. q. 06 art. 7, c.

221. — Praecepta forma baptismi in Ecclesia latina *esi* haec : « *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*». A qua, haec Graecorum forma substantialiter non differt : « *Baptizatur servus Christi in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* »-

Ut de verbis *essentialibus* indicemus, haec quinque observanda sunt, quae in prolatione formae significantur : 1. persona *baptizantis,* saltem implicite, quod in forma Graecorum non neglegitur : *assertive* prolata verba, « baptizatur servus Christi », idem valent quod, « baptizatur *a me* » ; 2. *actus* baptizandi, ut forma cum materia conectatur et, finem ablutionis indicando, eandem determinet ; 3. persona quae *baptizatur* : non minus enim forma quam ablutio certam personam afficere debet ; 4. *unitas divinae naturae,* per vocem *In nomine ;* 5. *trinitas Persanarum,* idquo explicite et distincte, vulgaribus vocabulis.

Haec practice saltem exigenda sunt. De necessitate singulorum theoretice valde dubitari potest. Sic anno 1633, 8 sept. S. *Officium* veram ac legitimam declaravit hanc formam Armenorum schismaticorum : « Baptizet nunc manus mea in nomine Patris ; baptizet nunc manus mea in nomine Filii ; baptizet nunc manus mea in nomine Spiritus Sancti » *{Coll. P. F.* I, n. 74).

222. — Itaque : *valide* baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro : baptizo, dicit: abluo, mergo, etc: *actio* enim his vocibus bene indicatur. (Non omnino perinde est indicare actionem et indicaro *effectum* actionis, ita ut *aliquam* ansam dubitandi dare possit formula anglica « I christen thee ») (1). — Valide baptizat qui pro *Te* communi nomine

(1) Lehmkuhl, II. SS. dum id observat, addit tamen formam istam inulto probabilius valere. Sabetti-Buiretti, *Comp.* η. 657, potius in negativas partes inclinant. Ceterum alia forma certa Anglis praesto est : *to baptise.*

servum Christi, Graecorum inoro, vel nomine proprio « *Petrum* » designat subiectum, vel qui honoris causa dicit : « baptizo Dominationem Vestram » ; vel qui omittit *Ego,* aut addit : *Arnen.* — Valere declaravit *S. C. P. F.* et *S. Oflicii* formula « *Cum nomine* » usurpata sine mala intentione. Brevissima interruptio : Ego te baptizo (ista aqua est frigida) in nomine, etc. valori non obstat ; nec obstant hae additiones : in nomine Patris qui te creavit, Filii qui te redemit, etc. — Si, mutato ordine, dicas : « In nomine Patris... ego te baptizo » valet baptismus.

228. — *Non valent* hae formae : « Baptizo in nomine, etc. » cum designatio personae baptizandae penitus omittatur ; — « baptizo to in nominibus... » cum essentia seu natura divina significetur sic multiplex ; — « baptizo te in nomine Dei vel Sanctissimae Trinitatis » vel « in nomine Dei unius et trini », vel « in nomine trium Personarum » i vel « Patris et Filii » omissa persona Spiritus Sancti. Ratio est quia tres Personae divinae non distincte exprimuntur; — « baptizo Te in Patre et Filio et Spiritu Sancto»; vel : « cum Patre et Filio et Spiritu Sancto »; vel « in nomine Patris per Filium, in Spiritu Sancto », quia ubest vel omnis vel certo clara significatio unitatis essentiae ; — « in nomine Domini Nostri lesu Christi » saltem hodie, proter omissam invocationem SS. Trinitatis. Quomodo explicanda sint textus qui sonare videntur baptismum in nomine Christi ab Apostolis collatum, et responsio Nicolai I ad Bulgaros quae hanc formulam pro valida habere videtur : id a dogmaticis mutuandum est ; — si dixeris ; *Matris, milii,* quia sensus variat ; — si tussis, non plane momentanea, separet *syllabas* unius vocis, vel, nimis protracta, utputa per dimidium quadrantem, cohaerentiam verborum tollat; — Si nomon B. M. V. tamquam partem formae addas: valor itaque ex intentione agentis tunc pendebit (1).

224. — *Dubiae* sunt formae : si, dempta particula *in,* dicas tantum ; « nomine » aut substituas ; « in virtute, in maiestate Patris, etc. ». Etenim non plane constat utrum *in nomine* significet « auctoritate Patris, etc. » quo casu mutationes indicatae non forent nisi accidentales ; an : « *invocato* Patre » ; — dubitatum est de formula : « baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti », vel « baptizo te in nomine Patris ; baptizo te in nomine Filii ; baptizo te in nomine Spiritus Sancti », quia imitas essentiae non satis exprimatur. Sed ‹S. 0/-*ficium,* 11 ian. 1882, haec valere declaravit. Rectius quoque non vi-

(1) Etsi forma debeat esse sensibilis, interior tamen intentio ctllcerc potest ut hoc vel illud dicatur tamquam pars formae, sicut interior intentio eilicit ut hae guttulae calici adhaerentes consecrentur vel non. Quaro non requiritur ut appareat quid tamquam forma dicatur vel tamquam invocatio addatur.

detur dubitandum de valore formae : « In nomine Dei Patris et Dei Filii et Dei Spiritus Sancti », nisi tres deos exprimere volueris. — Omissa coniunctio *et,* ante vocem «Spiritus Sancti» leviori vel graviori dubio locum dat, prout v. g. dum verba pronuntias, Filium a Spiritu Sancto satis vel non separaveris. Contra, omissa ante vocem Filii, cum Pater et Filius distinctionem de se inferant, ne dubium quidem ingerit; — « baptizo te in nomine Genitoris, Geniti et Spirati » ; vel ‹ in nomine Omnipotentis, Sapientis et Boni » ; vel « in nomine Ingeniti, Geniti et Boni » ; quia Trinitas Personarum non explicatur vocibus quibus a fidelibus omnibus apprehendi debet et potest.

225. — *Idem* debet abluere et formam pronuntiare. Quare invalidus videtur esse baptismus si quis baptizandus, dum alter formam dicit, labatur in aquam (1), aut ab alio atque baptizante protrudatur, aut se submittat aquae e fonte prosilienti aut stillicidio decidenti. Valet autem, si ipse minister baptizandum aquae sic naturaliter decidenti supponat.

Quid, si aqua non naturaliter sed alterius ope decidat ! Ballerini existimat non referre qua de causa aqua fluat. Alii vero obiciunt tunc ex duabus personis unum integrari abluentem, ita ut baptismus sit dubius (Lehmk., **II.** 86, 4).

226. — Quando terna fit effusio aquae, forma rectius ita profertur ut ante tertiam ablutionem non finiatur, quia forma cum qualibet prima ablutione baptismum constituit. Sive autem *Immediate* ante, sive immediate post ablutionem, formam pronuntiaveris, id valori non obstat.

227. — Invocatio SS. Trinitatis *in baptizandum* facienda est. non in baptizantem, qui hoc modo SS. Trinitatis opem ad baptizandum appellare cogitaverit.

228. — Baptismi necessitas. « Baptismus, sacramentorum ianua ac fundamentum, omnibus in re vel saltem in voto necessarius ad salutem » est : hoc c. 737 dc sacramento baptismi pronuntiat.

(1) Confirmatur rospouso S. C. do *Sacramentis,* 17 nov. 1010 (-1. X. **VIII,** 478) In casu tamen necessitatis, ros sub condicione tentari poterit, propter m ralem personarum unitatem, qua baptizandus imperanto ministro agore videtur.

SUMMARIUM.

229. — I. *Sacramentum, baptismi* est sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Imprimit characterem, remittit, per modum ablutionis, culpam originalem, et, posita attritionis condicione, peccata personalia ante baptismum, immo, probabiliter in ipso baptismo commissa ; condonat omnem poenae reatum ; efficit filium Dei adoptivum ; ius confert specialis auxilii ad proiessionem vitae Christianae.

Sacramentum aliquo modo supplent : baptismus *-flaminis,* seu actus perfectae contritionis aut caritatis, quatenus votum sacramenti saltem tacite continet; per istum actum saltem culpa mortalis cum reatu poenae aufertur; et baptismus *sanguinis,* seu mors perpessa pro fido vel virtute Christiana. Occisio in odium Christi complet martyrium infantium, dum in adultis necessaria est acceptatio martyrii, et, si culpa personali mortali inquinati fuerint,conatus ad contritionem. Martyrio omnis reatus poenae aufertur, et confertur aureola. Character tamen solo sacramento imprimitur.

II. Sacramenti *materia remota* est *aqua* naturalis, seu quae communiter pro vera et usuali habetur. Modica admixtio alterius rei non nocet valori, dummodo nomen ct communis aquae usus servetur. Atque in baptismo privato licita est omnis aqua pura ; in sollemni, aqua ad id benedicta adhibenda est, ct quidem, ut videtur, sub gravi culpa. Baptismalis aqua bis in anno conficienda est cum oleis isto anno consecratis, si haberi potuerint. Deficienti aquae variis modis providetur. Brevior benedictionis formula (Pauli III) permittitur missionariis.

Materia proxima est *ablutio,* quae fieri potest per immersionem (simplicem vel mixtam infusione), per infusionem et por aspersionem. Ut certus sit baptismus, opus est ut in capito homo moraliter dici possit ablutus. Servandus est modus in usu. Aspersio hodie obsolevit.

III. *Praecepta joima* in Ecclesia latina est: « Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ». Signficari itaque debent: baptizans, baptizatus, actus baptizandi (non sufficeret indicare effectum), unitas naturae divinae (in nomine), Trinitas personarum explicite et distincte, vulgaribus nominibus, ita ut repetendus sit baptismus collatus in nomine Christi. Idem debet abluere et formam pronuntiaro. Valori non obstat, sive forma immediate ante sive immediate post ablutionem pronuntietur. Additio nominis cuiuspiam sancti formam hanc corrumpet vel non, pro intentione qua nomen tamquam pars formae vel aliter pronuntiatur. Trinitas in baptizatum, non in baptizantem invocanda est

CAPUT II.

De Ministro baptismi.

230. — Valide baptismum ministrat *omnis homo,* ratione utens, cuiuslibet fidei aut infidelitatis, status aut sexus. Pro *licita* administratione, baptismus *sollemnis,* seu quem ritus et caerimoniae Ecclesiae comitantur, a non sollemni distinguendus est.

231. — 1. Ordinarius minister baptismi sollemnis est *sacerdos* ; collatio tamen baptismi est functio *paroecialis* quam, praeter Ordinarium loci vel parochum proprium, in proprio territorio, alius sacerdos licite non administrat nisi ex parochi vel Ordinarii loci licentia : haec tamen, in casu necessitatis, legitime praesumitur (c. 738, § 1).

Parochus autem *proprius,* ex c. 94, est parochus domicilii vel quasi-domicilii, qui tamen, extra territorium suum, sine debita licentia Ordinarii vel parochi loci, sollemniter baptizare prohibetur (c. 739).

Peregrinus baptizandus est a parocho proprio in sua paroecia, si id facile et sine mora fieri potest ; secus baptizari sollemniter potest a quolibet parocho in suo territorio.

Statuta interdum definiunt distantiam quae nimia censetur ut puer ad proprium parochum deferri debeat : quod tamen semper facere licebit. Tmmo tolerari potest ab episcopo consuetudo saltem centenaria quae semper facultatem faciat parocho loci baptizandi pueros in sua paroecia natos.

Reservatur quoque parocho proprio suppletio caerimoniarum post baptismum in necessitate, sine caerimoniis collatum. Minus constat parocho reservari baptismum qui privatim sub condicione repetendus sit (Lehmk., II, 91).

Vagorum vel eorum qui non habent nisi domicilium vel quasi-domicilium dioecesanum, parochus proprius est parochus loci ubi actu versantur (c. 94), ita ut a quolibet parocho in suo territorio licite baptizentur.

Ubi desiderantur adhuc paroeciae vel quasi-paroeciae in quas dioecesis vel quasi-dioecesis dividantur, proprius baptismi minister (praeter Ordinarium loci) statutis peculiaribus et receptis consuetudinibus definitur.

(229-231.1

Parochus alienus qui sine notabili causa vel praesumpto proprii parochi aut Ordinarii consensu infantem ad se delatum baptizat, censetur graviter usurparo alienam jurisdictionem. Timor ne baptismus neglegatur sano ipsum prorsus excusat.

232. — 2. Extraordinarius baptismi sollemnis minister est *diaconus*. Verum licitus usus eius potestatis exigit : a) licentiam loci Ordinarii vel parochi ; *b)* iustam causam concedendi istam licentiam. Urgente necessitate, diaconus licentiam legitime praesumere potest.

Insta causa non dicit gravem causam. Multitudo baptizandorum, vel multitudo paenitentium quorum confessiones audiendae sint, vel aliud serium incommodum parocho permittunt ut baptismum diacono committat.

Verum causa praesumendi hanc licentium multo gravior esse debet. Oportet ut urgeat necessitas baptismum conferendi.

Numquam vero laicus vel clericus infra diaconum *sollemniter* baptizare possunt. Ac sollemnis ista ministratio eosdem facit irregulares ex delicto (c. 985, 7°). Verbis generalibus quibus utitur canon iste, solvere videtur controversiam utrum soli clerici an etiam laici hac usurpatione irregulares fierent. Irregularitas ista quoque incurritur a sacerdote qui poena canonica hac ministratione sit prohibitus (c. 985, 7°). Sed, nisi agatur de censuratis vitandis, excommunicati, interdicti et suspensi a fidelibus rogati sacramenta licito conferre possunt (ce. 2261. § 2; 2275, 2° et 2284).

Diaconus vero qui sine commissione sollemniter baptizat, cum, ex ipso c. 741, potestatem habeat, etsi ea male utatur, hanc irregularitatem effugit.

233. — 3. In necessitate, baptismus *non sollemnis* a *quovis* legitime ministratur « servata debita materia, forma et intentione ; quatenus vero fleri potest, adhibeantur duo testes vel saltem unus, quibus baptismi collatio probari possit » (c. 742, § 1).

Necessitas ista, in nostris regionibus, fere erit periculum mortis ; in regionibus vero missionum, ipsa absentia sacerdotis vel difficultas eum adeundi. Namque *S. C. P. F.* 27 ian. 1788 ; 16 ian, 1804 *(Collect.,* 593, 674), consuetudinem laudavit iniungendi catechistis vel prudentioribus laicis ut Christianorum infantes etiam qui bene valeant, cito baptizent.

Ordo tamen servandus est, ut sacerdos praeferatur diacono, diaconus subdiacono, clericus laico, vir feminae, nisi ratio pudoris vel etiam maior peritia feminae suadeat ut haec praeferatur (c. 742, § 2).

Mutatio istius ordinis censetur rsse levis. Excipiunt tamen si coram fideli haereticus adhibeatur, vel coram sacerdote laicus. Hoc postremum tamen severius dictum arbitramur. Agitur enim de baptismo privato, de quo Codex principium statuit, eundem a quovis ministrari posse, et una eademquo sententia ordinem exhibet quo sacerdos laico, vir feminae praeferendus dicatur. Parum veri simile videtur ut neglecta praelatio sit in uno casu mortalis, in altero mere venialis.

234. — Speciali tamen vetito ambo parentes prolem suam baptizare prohibentur, nisi in mortis periculo, cum alius praesto non est qui baptizet (c. 742, § 3).

Hodierna causa istius vetiti non iam quaeri potest ex cognatione spirituali quam, qua baptizans, vir cum uxore sua contraheret, quia ex c. 768, nulla iam cognatione baptizans cum parentibus baptizati devincitur. Subsistit haec altera, quod non decet ut in eadem persona duplex paternitas, naturalis ex generatione, spiritualis ex administrato regem rationis sacramento, coniungatur. Quae ratio gravem obligationem inducere non videtur.

Ut per se patet, si parens magis peritus sit, tuto poterit, ut saluti prolis melius consulat, ipse potius quam minus idoneus infantem baptizare.

Parochus curare debet ut fideles, maxime obstetrices, medici et chirurgi rectum baptizandi modum pro casu necessitatis probe ediscant (c. 743).

Opportunitas istius praecepti lugendis erroribus demonstratur.

235. — « Adultorum baptismus, ubi commode fieri possit, ad loci Ordinarium deferatur, ut, si voluerit, ab eo vel eius delegato, sollemnius conferatur » (c. 744).

Verba ista ita temperate sunt posita ut, potius quam praeceptum, continere videantur votum quod ipse Ordinarius complere potest statuto quo baptismum adultorum sibi reservet. Id in nostris partibus satis fieri consuevit. Alibi, ipsa locorum adiuncta isti reservationi obstabunt.

Praeterea agitur hic do baptismo absolute conferendo, non autem de condicionata iteratione, quae saepe secretum postulat et sine caerimoniis fieri consuevit.

[232-235.)

SUMMARIUM.

286. — *Valide* baptizat omnis homo rationo utens; sacerdos est minister ordinarius baptismi sollemnis ; *licite* tamen non baptizat nisi ex licentia, saltem praesumpta, Ordinarii vel parochi proprii, in territorio suo. Peregrinus baptizandus est a parocho proprio in sua paroecia, si absque mora facile fieri potest ; secus a quolibet parocho in suo territorio baptizari permittitur. Extraordinarius minister baptismi sollemnis est diaconus ex licentia Ordinarii vel parochi, ob iustam incommodi causam concessa, vel praesumpta in necessitate.

In necessitate, quae, in regionibus missionum, ipsa absentia sacerdotis constituitur, quivis homo legitimo baptismum non sollemnem ministrat. Sacerdos praeferendus est diacono, diaconus subdiacono, clericus laico, vir feminae, nisi pudor vel maior feminae peritia aliud suadeat. Mutatio ordinis levis censetur, nisi haereticus praeferatur fideli. Excepta necessitate periculi mortis, parentes prolem suam baptizare vetantur. Adultorum baptismus absolutus saepe Ordinario reservatur ; et votum Codicis est ut ad ipsum per se deferatur.

CAPUT III.

De subiecto baptismi.

231. — Ab hoc summo principio exordiendum est: sublectum capax, et, per se licitum, baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus; qui praeterea, *si adultus* fuerit, in suum baptismum sufficienter consenserit.

Rectus usus istius principii postulat ut distinguamus infantem *in utero,* fetum *abortivum* aut editum *monstrum, infantem natum, adultum sanum, adultum in periculo mortis,* infantem vel adultum *dubie baptizatum.*

238. — I. De infante in utero. 1. Per se exspectanda est completa nativitas. Periculum ne edatur mortuus causam dat tentandi baptismum infantis clausi in utero. Sed fetus sic baptizatus denuo sub condicione baptizari debet (c. 746, § 1 et 5). Cf. Hoornaert, *Le baptême en eas d'urgence.*

C. 746, § 1 baptismum infantis clausi in utero prohibet, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit », Verum summa istius sacramenti necessitas sinere videtur ut verba ista de tam probabili spe intellegamus quae moralem certitudinem adaequet. Quare si probabile periculum sit mortis ante nativitatem, tentandum diximus baptismum in utero.

2. Infans qui caput emiserit, est, urgente periculo mortis, in capite absolute baptizandus : nec baptismus iste postea iterandus est (c. 746, § 2).

Si vero aliud membrum emiserit, est, urgente eodem periculo, sub condicione baptizandus : qui baptismus post nativitatem sub condicione repetendus erit (c. 746, § 3).

Omissa alia partium distinctione, Codex controversias de his motas supprimit, baptismum absolutum in solo capite, in omni alia parte condicionatum solummodo baptismum admittens.

3. *Mortua* matre praegnante « fetus ab iis ad quos spectat extractus, si certo vivat, baptizetur absolute ; si dubie, sub condicione » (c. 776, § 4).

Extrahitur fetus operatione quae a Caesare, cui profuit, caesarea vocatur. Operatio ista certo facienda est, etsi recens fuerit conceptio. Quare, quam citissime advocandus est chirurgus aut alius qui eam facere possit, servando interim calidum mortuae matris uterum, eiusque os aperiendo ; « nec facile credendum est medico forte dicenti omnem conatum incassum fieri, eo quod fetus iam sit emortuus : siquidem id raro omnino certo sciunt » (Lehjik, II, 104).

Ipse tamen sacerdos, ne reus fiat gravis poenae civilis, vel religionem exosam reddat, sectionem istam nec peraget nec eam faciendam directe mandabit ; sed gravi monitione maritum defunctae vel propinquos vel medicum vel virum auctoritate publica praeditum inducere conabitur ut sectionem istam curent. Etenim iam ipso effectus dubius sacerdotem excusat cui subeunda sint gravissima incommoda ; atque ipsum religionis damnum publicam abstinendi rationem suppeditat. Ratio ista S. Sedem movit ut, 15 feb. 1780, Missionariis in Sinis praeciperet ut rem oneri ac muneri chirurgicorum committerent. Ad quod decretum, 5. *Officium* 13 dec. 1899 iterum remisit (Cfr. *Coll. Pr. Fid.*, n. 541 et 2073).

Seclusis huiusmodi incommodis, quilibet, deficiente medico, incisionem ex caritate erga infantem fortasse salvandum perficere posset vel deberet. Et principio duplicis effectua excusatur periculum accelerandi mortem matris apparenter mortuae.

[236-238.]

Vivente matre, ut baptismus infantis, qui vivus via naturali edi non posse videtur, certius procuretur, sectio caesarea licita est etiam cum gravi mortis periculo pro matre.

Hodie, cum sectio ista multo minus exitialis evaserit, cum, procurato somno, otiam omnis horror amoveatur, sectio ista non raro enixo suadenda est, et quidem mature, no mater impar viribus fiat. Ac nisi ipsa in grave discrimen adducatur, *obiective* ad sectionem istam admittendam obligari videtur. Monitio tamen prudenter facienda erit, ne bona fides periclitantis matris turbetur. Obligatio ipsa, quatenus ex conferendo baptismo oriatur, minuitur quando probabilis spes est infantem in ipso utero valide baptizandi.

239. — II. 1. De fetu abortivo. « Curandum ut omnes fetus abortivi, quovis tempore editi, si certo vivant, baptizentur absolute ; si dubie, sub condicione » (c. 747). Nescimus enim quonam momento anima spiritualis infundatur ; nec pauci putant animam istam a primo instante infundi. Secundum istam posteriorem sententiam c. 747 conscriptus videtur ; eam tamen minime doctrinaliter proponit sed mere tradit practicam normam.

Contra atque existimat Augustine (A *Commentary)* in c. 747, nimis fisus oculari observatione, non post aliquot dies, sed, ut microscopica inspectio demonstrat, statim post penetrationem nemaspermatis in ovulum, ex duobus pronucleis nemaspermatis et ovuli nucleus componitur atque habeter ens vita propria vivens, i. e. homo. Usu medicorum vocatur *embryo;* post sex hebdomadas, *fetus.*

Certum mortis signum fere non est nisi putrefactio, nec sufficit inchoata. Fit autem satis saepe ut mulier gravida dum agonizat, fetum oiciat. Cavendum igitur est no fetus in lecto sufocetur.

Melior ac tutior ratio hos fetus baptizandi est per *immersionem* in aquam *tepidam,* procurando ut dum formam pronuntias, fetum immergas et subinde ex aqua educas.

Baptismus conferendus non videtur in *ovo clauso,* quia exterior membrana minimo ad fotum pertinet. Probante Lejimk. II. n. 104 nota, et Ferberes, II, n. 825, Capellmann, *Medicina pastoralis,* hunc modum proponit baptizandi minimos fetus ovo inclusos, ut, caute aperto ovo, liquor amnii sinatur lente dilabi; utque deindo utriusque manus pollice et digito, aliquam velamenti plicaturam apprehendas, atque ita disrumpas ut materia ovi effluat.

Interdum pro fetu oditur *mola,* seu massa carnis, informis et sine vita, quae ox ovo fecundato remanet, quando inae qualis nutritio secundinae et fotus id effecit ut is ab illa voluti absorbeatur, c Ctero-quin, ait Eschbach *(Disp, physiologica theologicae,* p. 2, d. 2, art. 2), expedit et ip«as molas dissecare et inspicere, cum non semel in iis infantulus inventus fuisse experientia testetur ».

Sed dissimulandum non est fetus, nisi ab aliquot hebdomadis concepti sint, vix dignosci posse. Opportunissima tamen fit monitio de obligatione baptizandi fetus, cum nimis frequenter proiciantur fetus iam grandiores qui baptizari et in loco sacro sepoliri debebant.

240. — 2. De monstro. Hodie satis constat mulierem ex bruto concipere non posse, nec proprie ex daemone, qui valet tantum ad semen humanum inferendum. Quare quidquid vivum, quidquid non plane constat esse vita destitutum, et editur a muliere, est saltem sub condicione baptizandum.

Monstrum acardiacum, quod corde et cerebro caret, sub condicione *si vivis,* baptizandum est. Semper cum fetu bene evoluto et post hunc fotum editur. Monet autem Antonellt, t. 2, n. 401, ut baptismo uterino donetur, statim postquam fetus evolutus est oditus ; quia vix aliter ac mortuus edatur.

De *unitate subiecti* potius quam de eius veritate dubitari potest. Itaque, si in monstro formae ceterum humanae, geminata sint pectora ct capita, in utroque capite baptismus absoluto conferatur ; sin tantum vel capita vel pectora geminata sint, baptismus absolute in uno capite, condicionate in altero vel capite vel pectore conferatur (d'Ann., IΠ, 274, nota 38). Si solum plura sint brachia vel crura, nulla est ratio bis baptizandi (Cfr. c. 748).

241. — **III.** De infante nato. 1. Ut *extra mortis periculum* infans, ante usum rationis, licite baptizetur, oportet ut, sine parentum iniuria, *probabiliter* amoveri possit grave perversionis periculum. Reverentiae enim sacramenti consulendum est ; nec mala facienda sunt ut eveniant bona. Cf. Billot *De baptismo,* qui in primis ex eo argumentatur quia parentibus iniuriosum sit ut quis sine auctoritate se ingerat in regimine et cura eorum qui sub alterius potestate sunt constituti. *(De sacramentis,* I, Tu. XXIII).

Quare : *a)* dummodo catholicae eius educationi cautum sit, licite baptizatur infans *infidelium,* « si parentes vel tutores aut saltem unus eorum consentiant ; si parentes, i. e. pater, mater, avus, avia, vel tu-

tores desint, eut ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant » (c. 750, § 2).

b) n Circa baptismum infantium duorum haereticorum aut schismaticorum aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sint, generarim eadem norma servanda est » (c. 751).

Norma minus absolute ponitur, quia hic non tam ius parentum, qui baptismo sunt Ecclesiae subditi, quam ipsius negotii difficultas et periculum seu damnum, catholicae educationi obstant.

Quando ipsi parentes filium baptizandum offerunt, nisi solo fine superstitioso moveantur, iam virtualiter in educationem catholicam consentire videntur. Prudentia tamen impedire potest quominus baptizentur pueri qui apud ethnicos manere debent. Missionariis ergo praescripta Ordinariorum observanda sunt, vel Ordinarii do cautionibus sufficientibus exigendis a missionariis interrogari debent.

Longe facilius sufficiens spes catholicae educationis aderit, si Christianus fuerit ipse parens offerens aut consentiens in baptismum. Immo de filio nato ex catholico et infideli, etiam post mortem partis fidelis, respondit *S. Off.* 6-8 iul. 1898 ad 4 *(Coll. Pr. Fid.,* n. 2007): « Si *possibilis spes* affulgeat fore ut huiusmodi pueri possint suo tempore in vera religione instrui, tunc datis cautionibus (i. e. promissa educatione catholica), baptizentur ».

Quare etiam non negatur baptismus filiis socialistarum vel incredulorum qui catholice baptizati fuerunt.

Cavere quoque debent missionarii ne sua agendi ratione superstitionem parentum fovere videantur. Superstitione tamen non peccat pater qui filium vere baptizari velit ut a morbo liberetur.

2. *In periculo mortis* i. e. « cum in eo versatur vitae discrimine ut prudenter praevideatur moriturus, antequam usum rationis attingat », etiam invitis parentibus licite infans infidelium baptizatur (c. 750, § 1). Tunc enim necessitas spiritualis infantis iuri parentum praeferri debet.

In regionibus quae raro a missionariis visitantur, fieri potest ut sic, invitis quoque parentibus, infans licite baptizetur si, v. g. perspecta eius macio et condicionibus regionis, prospicietur probabiliter moriturus ante usum rationis, nec melior baptismi occasio affutura praevideatur. Oportet tamen ut periculum sit personale pueri : lues regionem vastans non sufficit ut omnes ethnicorum pueri baptizentur.

Maiora tamen odia vitanda religioni catholicae, et timendae saevitiae in catholicos obstare possunt quominus, etiam in periculo mortis, infantes, invitis parentibus baptizentur (S. C. *Pr. Fid.*t 7 apr. 1727).

242. — IV. Dc adulto non moribundo. 1. Adultus hic censetur quicumque rationis usum adeptus est; qui enim ratione potitur est sui iuris pro aeternae salutis negotio (cfr. c. 745, § 2, 2°).

2. In adulto, *voluntas* suscipiendi baptismum est ad *valorem* necessaria. *Licita* autem susceptio praeterea in ipso supponit : a) *fidem,* cuius defectus nulla alia dispositione suppleri potest. Quare omnino procurandus est actus fidei et cognitio veritatum quae, sive ex certa sive ex probabili sententia, necessitate medii explicite credendae sunt. Hic enim tutior sententia sequenda est. *Regulariter* quoque baptismus praeparandus est *competente instructione,* quae omnia divinae legis praecepta complectatur, licet quandoque instructio de quibusdam mysteriis, v. g. de Eucharistia, *prudenter* baptismo postponi possit; *b)* supponit praeterea *poenitentiam.* Admonendus itaque est baptizandus ut de peccatis suis doleat (c. 752, § 1), et iuvandus ut saltem veram habeat attritionem.

Nec ipsa attritio cum conexo proposito habebitur sine *sincera conversione,* i. e. nisi recto fine baptismum postulet, positivas Christianae religionis obligationes amplectatur, et tali voluntate moveatur quae sacramentum non exponat periculo profanationis per apostasiam vel huiusmodi enormia et scandalosa crimina. Itaque regulariter quaedam probatio in fide et moribus exigenda erit, quae, ubi speciales difficultates fuerint, v. g. tempore persecutionum, per se maior ac diuturnior esse debet.

Ob similes rationes fit interdum ut ipsa receptio in Ecclesiam catholicam prudenter differatur minori natu quem conversum graves vexationes manent, praeter odium quodpiam Ecclesiae catholicae.

243. — V. Dc adulto versante in periculo mortis. 1. Onus completae instructionis levatur, quantum postulet necessitas. Quare, « si nequeat in praecipuis fidei mysteriis diligentius instrui, satis est, ad baptismum conferendum, ut aliquo modo ostendat se iisdem assentire, serioquo promittat se Christianae religionis mandata servaturum » (c. 752, § 2). De quibusdam obligationibus in quibus bona fides defectum tegit, poterit prudenter taceri, semper cavendo a scandalo.

2. Qui baptismum formaliter petere nequit, « sed vel antea vel in praesenti statu manifestaverit aliquo probabili modo in-

tentionem illum suscipiendi, baptizandus est sub condicione ; si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collati permaneat, sub condicione baptismus rursus conferatur » (c. 752, § 3).

Itaque coniectura aliquo modo probabilis quod non sit baptizatus et quod baptizari velit, obligationem creat baptizandi talem moribundum. Coniectura autem voluntatis baptismi facile haberi potest do eo qui de religione Christiana audivit. Immo « animus christianismo contrarius, quo conabatur antea stimulos gratiae excutere... esso potest et ratio putandi moribundum in periculo positum, mentem mutasse, et nunc fidem et baptismum desideraro » (Leiimk„ II, 78, ed. 9). Quare, in nostris regionibus, quilibet moribundus, sensibus destitutus, et nondum baptizatus, sub condicione « si capax es, saltem baptizari potest.

Porro in magnis civitatibus tot iam sunt qui baptismo non donantur, etiam si a personis baptizatis orti sunt, ut certus baptismus ex sola conversatione inter fideles colligi iam nequeat. Praestabit ergo ignotum moribundum qui sensibus sit destitutus, ante ipsam absolutionem, condicionate baptizare.

Pauci existimant in omni attritione seu voluntate salvandi animam, quae ipsa non est sine cognitione Dei vindicis malorum et remuneratoris bonorum, iam sufficientem baptismi voluntatem contineri. Quare, attenta summa baptismi necessitate, nullus videtur esse moribundus sensibus destitutus, sive in regione fideli sive in regione infideli, quin, praeciso scandalo, sub condicione baptizari possit. Cf. Cappello, op. c. I, n. 159.

Per se quidem baptismus, si *potest,* simul conferri *debet.* Id habet lex caritatis. Quia tainon gravissimi auctores, ut Suarez, *De Sacramentis,* p. 1, d. 24, s. 1, n. 5 ; Lugo, *De Sacramentis in genere,* d. 9, n. 129 negant baptismum conferri aliis posse, obligatio non erit nisi eos baptizandi qui, ex c. 752, § 3, formalem intentionem suscipiendi baptismum aliquo probabili modo manifestarint (1).

244. — Quaeres quinam certo vel dubie amentes aut dubie adulti baptizandi sint ?

1. *Amentes ab infantia,* in quavis aetate constituti, infantibus assimilantur (c. 745, § 2, 1°). Quare semper *valide* baptizantur ; ct *licite* quoque, si, post obtentum usum rationis, fundata spes fuerit institutionis Christianae ; vel amentia prudenter praevideatur perpetua, aut urgeat baptismi necessitas.

(1) Observes infideli eui compoti» magis certo profuturum esse ut perfectum actum amoris Dei et contritionis eliciat, nisi baptismum expresse admittet.

2. Qui *dilucida* habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint (c. 754, § 2).

3. Qui *post usum rationis* in amentiam inciderint quae indicatur perpetua, *absolute* vel *condicionale* baptizandi sunt, si aliqua baptismi voluntas, certo vel dubie sufficiens aliquo modo conici possit dum ratione potiebantur. Ob modo dicta, n. 242, etiam aliorum baptismo condicionato non repugnamus. Si amentia non praevidetur perpetua fore, lucida intervalla exspectanda sunt, nisi periculum mortis immineat (c. 754, § 3).

4. « Qui *lethargo* aut *phrenesi* laborat, vigilans tantum et volens baptizetur ; at si periculum mortis impendeat », baptizandus est si antea aliquod desiderium baptismi suscipiendi ostenderit (c. 754, § 4). Ac per nos licet ceteros in isto discrimino condicionate abluere.

5. Dubie amentis baptismus per se differendus est donec lucida intervalla vel melius evoluta ratio dubium abstulerint. Si vero exspectatio impossibilis fuerit aut inutilis, sub condicione erit abluendus, aut etiam absolute si, pro modulo suo, instructionem et voluntatem baptismi habere existimetur. Si vero usus rationis praecesserit, et tunc nullam baptismi voluntatem habuerit, aliqua probabilis coniectura praesentis voluntatis ad baptismum requiri videtur.

6. Dubie adultus, ut dubie amens tractandus est. Per se, itaque, differendus est eius baptismus. Si tamen iam baptizari velit, prout copia prudenter dabitur, separandus est a parentibus ethnicis qui periculum perversionis crearent. Graviora tamen incommoda, praesertim publici ordinis, vitanda sunt.

Si tamen moraliter certa sit eius catholica institutio, non videmus cur differri debeat baptismus dubie adulti qui pro modulo suo baptizari cupiat. Supponas parentes paganos conversos, velle ut cum universa sua prole baptizentur. Nec adultae proli quae consentiat, nec pueris ante usum rationis baptismus negabitur ; cur negetur dubie adultis qui baptismum eo quo possunt modo petant ?

245. — VI. De dubie baptizatis. 1. *Semel* conferendus est baptismus ; et graviter peccat, peccato sacrilegii, qui baptismum iterum confert vel recipit. Codice tamen sublata est irregularitas qua sacrilega baptismi iteratio, in suscipiente et in publice rebaptizante, antea puniebatur (Cfr. Lehmk., II, 1283).

2. Sed extrema baptismi necessitas permittit ut sub condicione: «Si non es baptizatus », iteretur baptismus, si *aliqudlc,* rationabile tamen dubium de priore baptismo habeatur.

Saepe, quando prior collatio (fortasse invalida) constat, iteratio condicionata est secreto seu remotis arbitris peragenda, ad vitanda scandala vel offensiones.

Quare « infantes expositi et inventi, nisi, re diligenter investigata do eorum baptismo constet, sub condicione baptizentur » (c. 749). Scheda autem in qua baptismus affirmetur sufficientem securitatem minime praebet.

Promiscue sub condicione rebaptizare non licet infantes ab haereticis baptizatos vel conversos ab haeresi, sed, pro temporum et locorum ratione, examen de valore baptismi est instituendum ; idque potius perpendendo singulos casus quam utendo praesumptionibus *(S. Off.* 20 nov. 1878). Attamen, si examen fieri nequeat, baptismus sub condicione iterandus est ; nam, quia infidelitas vel, etiam apud bonae fidei acatholicos, incuria magis in dies crescit, baptismus ab acatholico collatus, practice, saltem regulariter repetendus est « nisi proferatur testis omni fide dignus, qui de baptismo rite peracto, singulatim testari possit». Ita fere Lehmk., II, 27 nota, allegans praeterea reap. »S'. *Off.,* 4 febr. 1885 ad Visit. Coptorum.

Multo minus rebaptizandi sunt promiscue qui, in necessitate, a medico, obstetrice vel pio laico baptizati fuerunt. Quia tamen non semper constat de probitate vel ipsa peritia obstetricis, nec raro tunc baptismus confertur animo perturbato, v. g. curis periclitanti matri dandis, facile locus erit repetendo condicionate baptismo nisi, interrogatione facta de modo quo baptismus collatus sit, rationabile dubium auferatur. Interrogatio autem ita facienda est ut ratio qua baptizatum est *describatur.* Quare etiam in quibusdam missionibus statutum est, ut baptizati a catechistis iterum sub condicione regulariter baptizarentur, nisi duo testes legitimam collationem testificari possent. Ipsa S. C. *Pr. Fid.,* 8 sept. 1869, ad omnes vicariatus Indiarum extendit huiusmodi decretum synodi Pondicheri nsi *(Coll. Lacensis,* VI, 670, appendix). Nec improbaro possimus ut simile quidpiam de baptismis ab obstetrice collatis decernatur.

246: - Canone 753, § 1, Codex monet *decere* ut baptizandi adulti sani et qui eos baptizaturus est sint ioiuni. Haec praescriptio Ritualis referri videtur ad obligationem antiquiorem, quae diu permansit conferendi sacramenta ante omnem comestionem vel potum.

Fere usque ad saec. xvn ieiunium est recipientibus et ministrantibus baptismum impositum. Cf. Martene, *De, antiquis Ecclesiae usibus,* t. 1, p. 10.

Postulat praeterea idem canon § 2, ut, nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statirn missae sacrificio assistat et sacrain communionem percipiat. Sic, ipso ritu demonstratur quomodo sacramentum baptismi ad Eucharistiam recipiendam ordinem dicat (Cfr. S. Tu. 3 p. q. 65 art. 3, c.)

Quod hoc modo intellegimus, ut per se deceat quidem caerimoniam baptismi adultorum sacrificio missae et s. communione compleri, urgentes tamen excusationes non requirantur nisi ut *diu* utrumque differatur. Vox *statim,* enim, in iure intervallum duorum vel trium dierum permittit. Praeterea ipsum ieiunium, communioni necessarium, proprie non praecipitur. Itaque usus non erit improbandus baptizandi vespero adultos qui postridie Missae assistant et sacra dopo reficiantur.

SUMMARIUM.

247. — I. Subiectum *capax* et per se *licitum* baptismi est omnis et solus homo viator, nondum baptizatus et, si adultus fuerit, consentiens.

1. Periculum ne *fetus* edatur mortuus permittit ut in *utero* tentetur baptismus, post nativitatem sub condicione repetendus. Mortua matre praegnante, fetus extractus absolute vel sub condicione baptizetur, si certo vel dubie vivat. Ut baptizetur infans, sectio caesarea, etiam cum gravi mortis periculo licita est ; et, si necessitati satis certo hac sola ratione occurratur, est obiective praecepta. Monitio tamen prudenter facienda est.

2. Omnes *fetus abortivi,* quos non constet esse demortuos, sunt saltem sub condicione baptizandi. In *monstro,* de unitate potius quam de veritate subiocti dubitari potest. Quare, quidquid non certo mortuum a muliere editur, saltem sub condicione baptizari debet.

II. 1. Ut extra mortis periculum infans, ante usum rationis, *licite* baptizetur, oportet ut, sine parentum iniuria, grave perversionis periculum probabiliter amoveri possit. Quare infantes infidelium, invitis parentibus, non sunt baptizandi ; et generatim eadem norma servanda est do infantibus haereticorum, schismaticorum aut apostatarum.

Cum in eo versatur vitae discrimine ut prudenter praevideatur moriturus ante usum rationis, etiam invitis parentibus infans licite baptizatur. Et baptizandus est, nisi obstet praevalens detrimentum commune.

2. *Adulti* baptismus licitus exigit fidem et paenitentiam. Quare baptismus non moribundi competente instructione et con-

venienti probatione in lido et moribus regulariter praeparandus est. In mortis periculo, satis est ut moribundus aliquo modo ostendat se veritatibus fidei assontiri, et serio promittat so mandata servaturum. Et de quibusdam obligationibus prudenter tunc taceri poterit.

Baptizandus est sub condicione qui baptismum formaliter petere nequit, sed aliquo probabili modo ante vel nunc intentionem baptismi manifestavit. Nec ullus videtur esse moribundus sensibus destitutus quin, praeciso scandalo, sub condicione baptizari possit.

3. Amentes ab infantia infantibus assimilantur. Et cfr. dicta supra in tractatu do Sacramentis in genere.

Dubie adultus ut dubio amens tractandus est.

III. Extrema baptismi necessitas permittit ut sub condicione, « si non es baptizatus », iteretur baptismus, si aliqualc, rationabile tamen dubium do priore baptismo habeatur.

Per se quidem de baptizatis in haeresi inquisitio facienda est ; sed si haec fieri nequeat, baptismus sub condicione iterandus est.

CAPUT IV.

De ritibus, caerimoniis, probatione et annotatione baptis:H

Articulus I. — Ritus et caerimoniae communiter servanda.

248. — 1. Per se, caerimoniae baptismi *ritum* determinant ad quem quis pertinebit (c. 98).

Ritu tamen parentum proles baptizari debet. Si parentes ad diversum ritum pertineant, proles, salvo iure speciali, ritu patris baptizetur. Si unus tantum parens fuerit catholicus, huius ritu baptizanda est (c. 756).

2. Caerimoniae ex *probato rituali·,* acproin, in Ecclesia latina, ex Rituali Romano sumendae sunt. Ac ritus, in materia gravi, sub gravi observandi sunt.

Notabiles caerimoniae sunt : in baptismo sollemni, usus *aquae ad hoc benedictae* (c. 757), qui sub gravi pracc ptus videtur, *saliva, sal insufflatio, unctio chrismatis,* et quidem recentis, si praesto fuerit, *patrinus.*

Impediente causa gravi quominus adhibeantur omnes, illae saltem observentur quae, in casu, possunt. Omissae erunt, data opportunitate, in Ecclesia supplendae. Attamen in baptismo qui domi confertur ob imminens mortis penculum, omissis caerimoniis quae baptismum praecedunt, solae caerimoniae quae baptismum sequuntur, si tempus adsit, serventur (c. 759, § 1).

3. Aliae caerimoniae pro baptismo infantium, aliae pro baptismo adultorum sunt praescriptae. Sed propter gravem et rationabilem causam potest nunc loci Ordinarius indulgere ut adulti cum caerimoniis infantium, quae breviores et simpliciores sunt, baptizentur.

Ratio peti potest ex aversione baptizandi a longioribus caerimoniis, ex aliis negotiis quibus minister vacare debet, ex nimio numero baptizandorum. Quare Ordinarius missionum qui suos missionaries multis curis distentos noverit, usum caerimoniarum infantium in suo territorio iis simpliciter permit tere posse viderur.

4. Cum *infans* ab haeretico ministro baptizatus ad Ecclesiam catholicam defertur, cae.imoniae baptismi puerorum adhibendae sunt, sive baptismus condicionata repetendus sit sive non. — Si vero *adultus* ab haeresi convertatur, caerimoniae suppleri laudabiliter possunt sed non debent, nisi baptismus condicionate iterandus sit : quo casu, ex lege communi (salva dispensatione Ordinarii), caerimoniae baptismi adultorum adhibendae sunt.

Licet tamen Ordinario loci permittere ut condicionatus iste baptismus haeretici conversi fiat sino caerimoniis (c. 759, § 2).

Cum baptismus condicionate iteratur, caerimoniae quae in priore baptismo omissae sunt suppleri debent, salva exceptione modo dicta ; si vero prior baptismus sollemniter cum omnibus caerimoniis collatus suit, caerimoniae in altero repeti aut omitti possunt.

5. Observes pollicem adhibendum esse pro *sal· va* applicanda ; *sale* autem a catechumenis gustato ieiunium eucharisticum non frangi. Quando *capilli* personae baptizandae sunt nimis densi, alii *chrismate* inungunt summam frontem seu capitis partem prope capillitium; alii curant ut pars quaedam in vertice radatur, alii crines separant, contenti si tantillum chrismatis caput tangant: nihil horum improbavit S. C. *Pr, Fid.,* 14 ian. 1806.

6. « Curent parochi ut ei qui baptizatur Christianum nomen imponatur ; quod si id consequi non poterunt, nomini a parentibus imposito addant nomen alicuius sancti, et in libro baptizatorum *utrumque nomen* perscribant» (c. 761).

Utrumqu© nomon parscribendum est, ut persona semper certo dignosci queat.

7. *Interrogationes* ad patrinos lingua latina efferendae sunt, sed, si opus est, repetantur i.iiomate vulgari quo, in responsionibus suis, patrini et matrinao uti poterunt. Et dum sacerdos *latine* recitat *Pater Ave, Credo,* patrini eadem simul lingua vernacula recitaro poterunt.

8. Excepto imminente periculo mortis, sacramentum a sollemnitatibus per se separandum non est. Quare reprobatus est ut abusus eliminandus, mos quarundam regionum semper abluendi infantes *(ondoyer}* baptismo essentiali, ut postea in Ecclesia mero caerimoniae suppleantur.

Ubi abusus fuerit generalis, ad Ordinarium per se spectat modum quo eliminandus sit praefinire; singuli autem sacerdotes ad Ordinarii instructiones se accommodare possunt; atque per se optanum est ut praxim ita dissuadere norint ut Ordinario non contradicant.

249. — Locus. 1. Baptismus sollemnis est, sub *graoi* praecepto, per se *in ecclesia* aut in adiacente baptisterio conferendus (c. 773). Quare, si nimis distet ecclesia paroecialis, alia vero ecclesia vel aliud oratorium publicum habeatur magis vicinum, in hoc loco sacro baptismus conferendus est (c. 775).

€. autem 774, § 1, nunc statuitur ut, reprobata qualibet consuetudine vel lege contraria, immo revocato omni privilegio contrario, quaelibet parochialls ecclesia baptlsmalem fontem habeat «salvo tamen legitimo iure cumulative aliis ecclesiis iam quaesito », vel quod ex episcopali ordinatione deinceps acquisierint.

2. In domibus tamen privatis, baptismus *sollemnis* administrari potest filiis aut nepotibus « eorum qui supremum actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in thronum, quotiens isti id rite poposcerint » ; et, ex iusta ac rationabili causa, in casu aliquo extraordinario, etiam aliis, si loci Ordinarius id concedendum consuerit (c. 776).

Ex ipso ordinario vocis usu, nepos tam pro filio fratris quam pro filio proprii filii haberi potest.

Manifestum quoque est in regionibus missionum vel in locis ubi desunt ecclesiae, sollemnem baptismum extra ecclesiam administrari posse et deberi a competente ministro.

250. — Qualibet die baptismus sive privatus sive sollemnis administrari potest.

Quam cito? « *Infantes* quam primum baptizentur; et parochi ac contionatores frequenter fideles de hac gravi eorum obligatione commoneant» (c. 770).

Ex natura rei, gravis est dilatio qu periculum moriendi sine baptismo inferat ; et, attenta consuetudine et praescripto legis positivae, plures censent gravem esse dilationem quae, sine causa, ultra mensem vel, cum causa, ultra duos menses protrahatur. Episcopus sane iubere potest ne baptismus ultra octo dies differatur.

Nimis severe hic dicere videtur R. P. Cappello, op. c., I. n. 19.

Ipsi *adulti* per se. quam primum digne et commode fieri potest, baptizandi sunt, cum baptismus sit ianua Ecclesiae, et haec sit societas necessaria. Ob notabile tamen damnum temporale prudenter procrastinari poterit. Atque ipse c. 772 suadet ut, « secundum antiquissimum Ecclesiae ritum », baptismus adultorum, si commode fieri possit, praecipue in métropolitains aut cathedralibus ecclesiis, reservetur faciendus in pervigilio Paschatis et Pentecostes.

251. — Facultatu delegatio. Variae facultates quas memoravimus ut factas iure Ordinariis, ab his, ex principiis generalibus, prudenter aliis delegari possunt. Pertinent enim ad eorum potestatem ordinariam.

Articulus II. — De Patrinis et Cognatione spirituali.

252. — Patrini notio. Ei qui in hoc baptismi sacramento renascitur datur, quasi alter pater spiritualis, patrinus aut matrina. Hi ergo *gravem per se* contrahunt obligationem, *post parentes,* et *durante infantia spirituali* eius quem de fonte susceperunt, i. e. donec in fide et moribus Christianis sufficienter instructus sit, *procurandi,* per se vel per alios, *prout possunt,* ipsius institutionem Christianam, « ut talem in tota vita se praebeat, qualem futurum esse sollemni caerimonia spoponderunt ». Nec cessat spiritualis sollicitudo, post finitam institutionem. Etenim « patrinorum est ex suscepto munere spiritualem filium perpetuo sibi commendatum habere » (c. 769).

Gravis est reatus patrinoriim si, cum ipsi possunt providere, puer spiritualibus subsidiis destituatur.

Sed quia *secundario* tenentur, si puer inter catholicos qui religionem curant enutriatur, praesumere possunt sufficientem parentum curam ac diligentiam.

253. — Condiciones valoris. « Ut quis *sil patrinus,* oportet : 1. sit baptizatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id munus gerendi ; 2. ad nullam pertineat haereticam aut schismaticum sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratori» sit excommunicatus aut infamis infamia iuris, aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus; 3. nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi ; 4. ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus ; 5. baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat, vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis » (c. 765).

In Lusitania non paucis infantibus B. M. Virgo Maria pro matrina datur ; eiusque vices in baptismo agit tunc honesta mulier, quae infantem obiecto ad B. M. V. referibili tangit. En exemplum testimonii baptismi sic collati. « Fucrunt patrini Paulus Alves, coniugatus, et Domina Nostra, cuius corona puellulum tetigit Gertrudis Pereira ». Liquet B. M. V. non esse matrinam nisi sensu metaphorico, quatenus infans cius praesidio peculiariter a piis parentibus commendatur; atque unum tunc manere patrinum proprie dictum, eum cui B. M. V. consociatur.

Arcentur itaque qui natura vel iure inepti existimantur vel iam alio titulo, ut parentes, curam baptizandi gerere debent.

Ipsa cognatio spiritualis quam contraheret, coniugem baptizandi arcet. Incapacitate haereticorum qui sectae nomen dederunt supprimitur quaestio utrum necne interdum admitti possint. Ut testes adesse non prohibentur.

Per se requiritur ut patrinus baptizatum de fonte levet et sic tamquam suum agnoscat, simili modo quo vir, infantem uxoris suscipiendo, eum pro suo olim profitebatur.

Is ergo modus in se perfectior fuerit, ut baptizatum statim et immediate, do fonte aut de manibus baptizantis seu personae quae infantem inter baptismum gerebat levaret. Moraliter tamen levare quoque censetur si, in actu baptismi, infantem, apposita vel supposita manu (non mere momentanee, summis digitis) tetigerit. Designatio, a persona competente facta, *necessaria* quoque est. Si inter se de persona dissentiant, praevalere videtur optio eius qui prius in Codice nominatur ut designans.

Actus legitimi ecclesiastici sunt actus variae rationis qui in foro ecclesiastico effectus iuridicos pariunt et aliquam commendationem personae supponunt vel tribuunt: ita adm n strare bona ecclesiastica, partes agere iudicis..., munus patrini agere, suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis, ius patronatus exercere. Numerantur c. 2256, § 2.

254. — Condiciones liceitatis. « Ut autem quis *licite* patrinus admittatur, oportet: 1. decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur ; 2. non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti ; 3. fidei rudimenta noverit ; 4. in nulla religione sit novicius vel professus, nisi necessitas urgeat et habeatur venia Superoris saltem localis; 5. in sacris ordinibus non sit constitutus, nisi accedat expressa Ordinarii proprii licentia * (c. 766).

Observes itaque licere ministro ut admittat minorem 14 annis, si iusta aliqua causa, puta difficultatem alium in familia inveniendi, id suadeat.

Cum sententia intercessit, excommunicati, exclusi ab actibus legitimis, infames infamia iuris *valide* munus suscipere nequeunt ; si mere fuerint notorii, patrini esse tantum *proh-bentur*. Nec iam proprie, ut ante, excluduntur religiosi. Venia autem Ordinarii proprii necessaria est ut minister in sacris sit patrinus.

Exprcsse itaque non excluditur ipse baptizans, quamvis C ex personas esse distinctas supponat, et S. C. *de Pr. F.* 21 sep. 1843. agens de munere patrini Confirmationis declaraverit id non esse tolerandum. Verum recentiore responso 14 ian. 1873 *(Decr. auth.,* n. 3305) iussit ut tunc per procuratorem minister partes patrini ageret.

255. — *Absolute* non licet ut catholici patrinum agant, cum baptismus a ministello haeretico confertur. Cfr. decl. S. *Officii* 10 maii 1770 (Del Vecchio apud Scavini, III, 230). Patrinus enim postulat baptismum ab eo cui baptizare non licet, et institutionem in haeresi exterius spondere videtur.

« In dubio utrum quis valide vel licite admitti possit necne ad patrini munus, parochus, si tempus suppetat, consulat Ordinarium » (c. 767). Secus, dubium patrinum potius arceat. Si sine serio incommodo id facere nequeat, adiungat alium certo idoneum.

[253-255.]

256. — 1. Qui *sollemniter* baptizatur *unum* patrinum habere debet ; non tamen ultra unum patrinum et unam matrinam (c. 762. 764).

Adhibere duos patrinos vel duas matrinas veniale est si sint eiusdem sexus ac susceptus; si diversi sexus, S. Alpii.. 1. 6, n. 155. olim censebat id esse mortale, propter multiplicata matrimonii impedimenta. Sed cum hodie vis cognationis spiritualis valde restringatur, de mortali reatu non constare videtur.

2. « Etiam in privato baptismo patrimis, si facile haberi queat, adhibeatur ; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis caerimoniis, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognationem » (c. 762, § 2).

3. Cum baptismus *iteratur sub condicione,* idem patrimis, si fieri possit, adhibeatur qui in priore baptismo forte adfuit; si nullus fuerit, vel idem haberi nequeat, patrinus non est necessarius (c. 763, § 1).

Iterato autem baptismo sub condicione, nec prioris nec posterioris baptismi patrinus contrahit spiritualem cognationem, nisi idem in utroque adhibitus fuerit (c. 763, § 2).

In solo enim posteriore casu, constat quempiam patrinum in valido baptismo fuisse.

257. — De spirituali cognatione. « Ex baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus» (c. 768).

Haec cognatio constituit impedimentum dirimens matrimonium ; minoris tamen gradus, ut postea explicabitur.

Ante Codicem, cognationem contrahebant quoque, per modum compaternitatis, cum parentibus baptizati, tam patrini quam baptizans.

In baptismo privato, *baptizans* ipse contrahit cognationem cum baptizato. De patrinis res non liquet.

Cum quis per procuratorem puerum levat, solus mandans, non procurator cognatione ligatur.

Articulus III. — De colluti baptismi annotatione et probatione.

258. — Baptismi annotatio. « *Parochi* debent nomina baptizatorum, mentione facta de ministro, parentibus ac patrinis, de loco ac die collati baptismi, in baptismali libro sedulo et sine ulla mora referre» (c. 777, § 1).

Si illius fuerit illegitimus, *matris* nomen est inserendum, si publice eius maternitas constet, vel ipsa sponte sua scripto vel coram duobus testibus id petat ; item nomen patris, dummodo ipse sponte sua a parocho vel scripto vel coram duobus testibus id requirat vel ex publico authentico documento sit notus : in ceteris casibus, inscribatur natus tamquam filius patris ignoti vel ignotorum parentum.

Annotatio itaque a parocho facienda est etiamsi alius sacerdos baptismum ministraverit. Qualitatem enim ad publicam fidem de baptismo faciendam solus parochus habet. Si tamen alia manu res notatae et subscriptae fuerint, satis erit ut parochus subscripto nomine acta confirmet.

Si ex annotation ⁸ parentum filii illegitimi infamia exoritura videatur, S. C. *Concilii* adeunda est, quae statuat quid faciendum sit *IComm. interpr. Cod.* 14 iul. 1922, resp. ad v iii, *Per.* XI, 104).

Minister qui, absente parocho, quempiam baptizaverit, de collato baptismo quamprimum proprium ratione domicilii parochum baptizati certiorem reddat (c. 778).

Si baptizatus domicilio careat, parochus quasi domicilii, vel, si fuerit vagus, parochus loci baptismi certiorandus videtur.

259. — Baptismi probatio. Si nemini fiat praeindicium, satis est, ad probandum baptismum, unus testis omni exceptione maior, vel ipsius baptizati iusiurandum. si in adulta aetate baptismum receperit.

Causae itaque distinguendae sunt. Probatio quae nullius utilitatem laedit admittitur; plenior, contra, requiritur, si alius personae interest rem factam non esse, ut si nullitas matrimonii inde pendeat.

SUMMARIUM.

260. — I. *llitu* parentum, i. e. patris catholici vel parentis catholici si altor est acatholicus, proles baptizanda est; et per caerimonias baptismi oi ritui ascribitur.

Ritus probati Ritualis, sub gravi in materia gravi servandus est. Si quaedam caerimoniae impeditae fuerint, adhibeantur quae possunt ; ceterae postea in Ecclesia suppleantur. In baptismo qui propter mortis periculum domi confertur, caerimoniae quae baptismum praecedunt omittendae sunt. Caerimoniae breviores et

simpliciores in baptismo infantium quam in baptismo adultorum praescribuntur. Sed loci Ordinarius potest, propter seriam causam, indulgere, ut adulti cum caerimoniis infantium baptizentur, atque ut haeretici conversi sine caerimoniis sub condicione baptizentur.

Si parochus obtinere nequit ut nomen Christianum baptizando imponatur, ipso addat nomen sancti ad nomen a parentibus impositum, et utrumque perscribat in libro baptizatorum. Reprobatur mos semper separandi baptismum a sollemnitatibus.

II. Sub *gravi* debet, ubi ecclesiae habentur, baptismus sollemnis in ecclesia aut adiacente baptisterio conferri ; et quaelibet ecclesia parochialis est nunc baptismatis. Sed in casu extraordinario potest Ordinarius loci concedere illud quod psum ius concedit, si legitime petant, filiis aut nepotibus eorum qui actu supremum principatum tenent vel ius succedendi in thronum possident, i. e. ut domi baptizentur.

III. Qualibet *dic* baptismus conferri potest. *Infantes* quam primum et intra tempus ab Ordinario statutum baptizandi sunt. Perinde dicendum est de adultis, quorum tamen baptismus, in pervigilio Paschatis et Pentecostes, laudabiliter faciendus in ecclesiis cathedralibus reservatur.

IV. *Patrinus* aut matrina est quasi alter parens spiritualis, qui, post parentes, proin secundario, durante infantia spirituali baptizati, ei institutionem Christianam, prout potest, sub gravi procurare debet, cumque perpetuo habere commendatum. Ad valorem debet esse baptizatus, sui compos et consentiens ; ad nullam sectam acatholicam pertinere, neque actibus legitimis esse exclusus, neque clericus esse degradatus vel depositus, neque pater, mater aut coniux baptizandi ; a baptizando, eiusve parentibus vel tutoribus, aut, his deficientibus, a ministro designatus esse; baptizandum in actu baptismi per sc vel per procuratorem physice tenere aut tangere, vel statim levare aut suscipere de fonte aut de manibus baptizantis.

Plures alii *licite* patrini esse non possunt, praecipue qui nondum 14 aetatis annum attigerunt, sine expresso ministri assensu ; ignari rudimentorum fidei ; novicii vel professi roligosi, nisi urgente necessitate et cum venia Superioris ; clerici in sacris, sine expressa Ordinarii proprii licentia ; infames iure vel facto.

In dubiis consulatur, si fieri potest, Ordinarius ; secus arceatur dubius patrinus, vel adiungatur a ministro certo idoneus.

Catholicus numquam patrinus esse potest, in baptismo collate a ministello haeretico.

Unus requiritur patrinus ; atque etiam in privato baptismo adhibeatur ; nec plus quam unus et una adhiberi possunt. Cum

iteratur sub condicione baptismus, idem adhibeatur qui in priore baptismo ; si adhiberi nequit, nullus est necessarius.

Si nullus fuit patrinus in baptismo privato, patrinus in supplendis caerimoniis adhibendus est ; sed is nullam cognationem spiritualem contrahit.

V. Ex baptismo, saltem sollemni, spiritualem cognationem contrahunt, baptizans et patrinus cum baptizato; in privato baptismo, baptizans cum baptizato ; minus constat an etiam patrinus.

VI. Ipse parochus baptismum sedulo et sine mora in libro baptismal! del t annotaro, vel saltem subscripto nomine confirmare annotationem aliena manu factam. Alius minister absentem parochum ratione domicilii proprium, de collato baptismo quam primum certiorem reddere debet.

Probando baptismo unus testis probatus, vel iusiurandum baptizati in adulta aetate sufficit, si probatio nemini praeiudicium afferat ; secus plenior requiritur.

TRACTATUS III.

DE CONFIRMATIONE

(cc. 780-8

Utilitas. — Minor sane est pro singulis sacerdotibus utilitas immediate practica Tractatus de Confirmatione, qui ideo breviter exponi consuevit. Theologica tamen istius sacramenti scientia talis est quae existimationem istius sacramenti valde augeat : quod hodie summopere expediens est. Per confirmationem enim christiani ordinantur ad militiam pro Christo agendam. Quantum autem ad bonum privatum singulorum et omnium commune conferat ut Christo fortes milites praesto sint ?

261. — Historica Liturgica de Confir atione. Cfr. *Appendicem III.*

Art. I. — Da natura, materia et forma huius sacramenti.

262. — Confirmatio est *Sacramentum Novae Legis quo, per unctionem chrismatis, sub praescripta verborum forma, in fronte baptizati ab idoneo ministro manu sua peractam, illi Spiritus Sanctus ad robur donatur* (cfr. c. 780).

Res et sacramentum, ex C. Billot *(De Sacramentis in communi.* Thés. VI) est deputatio ad fidem fortitor confitendam, seu ad militiam Christi agendam : est character militis Christi. Ex R. P. de la Taille *(Mysterium Fidei.* p. 581, nota) Confirmationis character est « consecratio interior qua formaliter deputatur homo ad confitendam fidem christianam adversus christiani nominis hostes, ex officio quodam Ecclesiae tamquam ascriptus Christi testis authenticus ».

263. — Materia remota essentialis est *chrisma,* balsamo et oleo olivarum confectum, et *consecratum ab episcopo.*

Balsamum cuiuslibet regionis adhiberi potest ; sed sub gravi requiritur chrisma *recens,* nisi desit et sacramentum differri nequeat.

Solum *balsamum* non sufficit, quamvis Camus id putaverit, nec solum *oleum,* quo Caietanus, Sotus, Navarbus contenti erant. Chrisma enim

in Ecclesia designat mixtum unguentum; neutri autem elemento propria significatio deest, cum oleum nitorem, balsamum vero odorem bonae famae significet (Decr. pro Armenis). Innixi tamen praecipue respcnso Innoc. III, c. Pastoralis, 1, *De sacramentis non itcrand>s* (I, 16), quod varie exponitur (1), Suarez et S. Alph. oleum probabiliter sufficere existimant. Quar<·, in mortis articulo, sacr< mentum tam utile possit cum solo oleo benedicto, condicionate conferri.

Ipsa consecratio ab episcopo peracta essentialis est, ita ut ambigatur possitne ipse S. Pontifex consecration m istam simplici sacerdoti committere (cfr. c. 781, § 1). Consecratio autem quotannis in Cena Domini peragitur.

2G4. — Materia proxima est unctio in fronte per manum ministri competentis. Unctio itaque ipsa manu, non aliquo instrumento facienda est (c. 781, § 2). Et quidem in *formam crucis* facienda est. Id tamen minus constat esse essentiale.

Prima manuum protensio versus confirmandos, quae in sola Ecclesia latina adhibetur, non videtur essentialis; ita ut S. C. *P. F.*, G aug. 1840 *(Coli.,* u. 905), negaverit, repetendam esse condicionate confirmationem ubi fuerat omissa.

Ex necessitate *praecepti* unctio pollice dextro facienda est; sed valeret etiamsi digito manus sinistrae fieret: subsistit enim vera manus impositio. Immo nec constat graviter peccari a ministro qui alio digito utatur, cum nihil probet pollicem ad hunc finem unctum esse, ac proin usum Ecclesiae in re gravi violari.

265. — Forma vera et necessaria in Ecclesia *latina·* est « *Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* ». Disputant scholastici utrum essentiale sit utramque actionem signandi et ungendi expresse significare, an satis sit signationem confirmandi reddere, ita ut dicere sufficiat: « Signo te chrismate salutis ». Hoc magis veri simile putamus. Non constat essentialem esse distinctam invocationem SS. Trinitatis, quamvis probabiliter requiratur. Collatio gratiae Spiritus Sancti ad valorem exprimi debet, ut fit per verba « chrismate salutis ».

(1) « Pastoralis..,. Nos consulere voluisti... si continuationis sacramentum in eo dobeat iterari qui per errorem fuit non chrismato sed oleo dclinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quod in tailbus non est aliquid iterandum sed cauto supplendum quod incaute fuerat praetermissum ». Cum supplenda sit unctio chrismatis nec suppleri possit sino sua forma, denique tandem PontHex Jubet ut suppleatur omnis ritus essentialis. Hinc varia textus expositio.

Si essenHulia sint verba « Signo te signo crucis », ipsa unctio in formam crucis essentialis erit.

Graeci, in ipsa unctione, dicunt tantum « Signaculum doni Spiritus Sancti ». Verum ipsi unctioni praemittunt invocationem SS. Trinitatis fortasse essentialem et, nominata tertia Persona, iam certa quaedam SS. Trinitatis mentio habetur.

Articulus II. — De Ministro et Subiecto Confirmationis.

266. — I. Minister *ordinarius* validae confirmationis est solus et omnis episcopus; *extraordinarius* autem, ex facultate facta vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae induito, esse potest quivis sacerdos, ita ut sacerdos dici possit esse huius sacramenti minister remotus (cfr. c. 782, § 1, 2).

Hac recepta facultate, presbyter nullam quidem iurisdictionem acquirit, sed perficitur cius potestas ordinis, quam incompletam habet. Quod autem solus S. Pontifex et nullus alius episcopus necessarium istud complementum dare possit, videtur reservation! factae a S. Pontifice tribuendum esse. Cfr. Lehmk., II, 133, 134.

Hanc facultatem obtinent omnes presbyteri *ritus graeci.* In Ecclesia *latina,* ea facultate ipso iure donantur : 8. R. E. Cardinales (c. 239, § 1, n. 23), abbas vel praelatus *nullius,* Vicarius et Praefectus Apostolicus ; verum tres isti posteriores valide ea uti nequeunt nisi intra fines sui territorii, et durante munere tantum (c. 782, § 3).

Praeterea « presbyter latini ritus, cui, *vi indulti,* haec facultas competat, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi in induito aliud expresse cautum fuerit » (c. 782, § 1).

Itaque facultas ipso iuro data hac exceptione non circumscribitur.

Presbyteri vero orientalis ritus qui infantes sui ritus simul baptizant et confirmant, prohibentur confirmationem infantibus latini ritus conferre (c. 732, § 5). Collata confirmatio tamen probabilius valet.

267. — In propria dioecesi, episcopus confirmationem etiam extraneis legitime administrat, nisi expressa proprii eorum Ordinarii prohibitio obstet ; in aliena vero dioecesi, suis subditis privatim ac sine baculo et mitra confirmationem ministrare permittitur. Ut sollemniter eam ministret, saltem rationabiliter praesumpta licentia Ordinarii loci opus habet (c. 783).

Ante Codicem, postulabant, et quidem sub gravi reatu, tacitum consensum proprii Ordinarii, ut alieni subditi legitime confirmarentur. Permittebant tamen ut consensus iste praesumeretur, tum quod ad eos qui ex aliena dioecesi accurrerent, tum quod ad ordinandum qui a suo episcopo dimissorias ad ordines recepisset.

Nuntius vel Delegatus Apostolicus, si est episcopus, vi suae i facultatis, n. 63, confirmare p >test in ditione univorsa suae iurisditioni obnoxia et durante itinere maritimo, tam in accessu quam in recessu a loco missionis suae.

268. — Gravi obligatione debet episcopus subditis suis, id rite et rationabiliter petentibus, sacramentum confirmationis ministrare, praesertim tempore visitationis dioecesis (c. 785, § 1).

Idem est officium presbyteri qui privilegio apostolico munitus sit, erga illos in quorum favorem concessa est facultas (c. 785, § 2).

Immo debet Ordinarius qui per se ipse confirmare prohibetur, providere, quantum fleri potest, ut, saltem intra quodlibet quinquennium, hoc sacramentum suis subditis administretur (c. 785, § 3).

Quare, post Codicem graviter peccare arbitramur Ordinarium qui ultra quinquennium administrationem istam neglexerit, etsi olim ad octo vel decem annos dilationem gravem aestimarint.

De neglegentia episcopi Metropolita R. Pontificem certiorem facere debet ex cc. 785, § 4 et 274, 4°.

269. — De Subiccto.— 1. *Valide* confirmantur omnes et soli baptizati, nondum confirmati.

2. *Licite et fructuose* confirmantur, ex baptizatis nondum confirmatis : a) *adulti* qui, in statu gratiae constituti, sufficienter instructi sunt ; *b) perpetuo amentes.* Nec in iis qui compotes sui fuerunt opus est ut sacramentum istud antea petierint, quia in vitae Christianae professione sufficiens voluntas istius sacramenti habetur. Satis ergo est ut amens sit in statu gratiae ; et in eo statu esse praesumitur, nisi contrarium saltem vehementer suadetur ; c) *infantes* in periculo mortis constituti, vel quibus id expedire ministro ob iustas et graves causas videatur (c. 788). Hae causae esse possunt, si diuturna absentia episcopi praevideatur, si timeatur ne infans moriatur ante aliam sacramenti occasionem.

Seclusis his causis, confirmationis administratio convenienter in Ecclesia latina differtur ad septimum circiter aetatis annum (c. 788), ut sacramentum minus necessarium maiore reverentia et magis conscia ratione suscipiatur.

Verum id postulat dignitas istius sacramenti, ut de speciali istius sacramenti gratia i. o. fortitudinis, praecipue intrepidae confessionis fidei, confirmandi probo edoceantur. Quae erit occasio inculcandi Christianis adulescentibus virilitatem istam nobilem, quae exteriores timores humanos despicit, interiores autem impugnationes tentationum fortior superat. Atque optandum est ut tantum sacramentum maiore pretio habeatur.

370. — 1. Sacramentum confirmationis nullam habet necessitatem *medii.* Moribundo tamen qui confiteri nequeat nec ungi extrema unctione, possit sacramentum evadere necessarium.

2. Ipsa *praecepti* necessitas communiter ante Codicem negabatur, tum quia neglegentes nulla poena puniuntur, tum quia obligatio neque ex Scriptura vel traditione, neque cx fine aut institutione sacramenti colligitur. Admittebant tamen obligationem illud suscipiendi per accidens oriri posse ad vitandum scandalum, vel, instante persecutione, si quis timeat ne in tormentis viribus deficiatur.

Nunc vero ex c. 787 «nemini licet, oblata occasione, illud neglegere » ; ita ut neglegentia ista, quae acediam quandam vel minorem aestimationem prodit, saltem venialiter culpanda sit. Praeterea, eodem canone, obligatio parochis imponitur curandi ut fideles ad illud opportuno tempore accedant.

In Ecclesia graeca, infantes omnes hoc sacramento muniuntur. Quod do filiis catholicorum in Urbe quoquo affirmari potest, cum mos sit ut episcopus quispiam morienti infanti advocetur ad illum confirmandum. Alibi vero, propter raritatem episcoporum, bene multi infantes moriuntur non confirmati.

Haec si quis consideret, nonno inaequalem istam puerorum condicionem dolere incipit, et in modum inquirere quo moraliter omnibus occasio fiat obtinendi in anima characterem illum novum qui per istud sacramentum in anima imprimitur ? Iam vero multo facilius hodie, ipso iure communi, communicatur presbyteris facultas confirmandi. Nonne possint in locis ubi pauci sunt episcopi, decanis seu archipresbyteris facultates concedi confirmandi pueros in mortis periculo positos ? De rei opportunitate iudicabunt qui auctoritate praestant ; eam tamen in votis habero nobis licebit.

3. *Ordinandi* quidem vel *prima tonsura initiandi* prius confirmari debent. Omissio tamen non putatur mortalis (S. Alph., VI, 786). Navarrus *(Manuale,* c. 22, n. 9) addit ne episcopum quidem mortaliter peccare qui non confirmatum vel ipse non confirmatus ordinet.

Articulus III. — De caerimoniis et patrinis.

271. — Canone 789 monentur confirmandi qui plures sint ut primae manuum impositioni seu extensioni adsint, nec ante expletum ritum discedant.

272. — De tempore et loco. 1. Quovis *tempore* Confirmatio ministrari potest ; maxime decet illam in hebdomada Pentecostes administrare.

2. Proprius *locus* administrationis est ecclesia ; minister tamen, ex causa quam iustam ac rationabilem indicaverit, potest hoc sacramentum in quolibet alio decenti loco conferre (c. 791). Atque episcopo licet in locis quoque exemptis suae dioecesis confirmationem administrare.

273. — De caerimoniis. 1. Administratio potest esse *sollemnis* vel *privata : sollemnis,* cum mitra, baculo et pluviali ; *privata,* sine mitra et pluviali vel sine mitra et baculo. Ex insta causa licet sacramentum privatim administrare. In publica administratione, censent mortale esse si omnia ornamenta sacra omittantur ; non autem si aliquod tantum.

Presbyter autem delegatus pontificalibus vestimentis uti non potest, nisi aliunde eorum usum habeat, sed stolam saltem et albam induere debet : cfr. appendicem *Ritualis.* Atque *Multum* quo facultatem accepit populo vernacula lingua praelegere iubetur. Nihil praelegendum habent qui ex iure communi hac potestate instruuntur.

2. «Omissio *orationum* quae confirmationem praecedunt gravis habenda est » (Lehmk., IT, 138) ; levis vero, omissio *alapae.*

274. — Patrimis sub gravi adhibendus est, si haberi possit. Si haberi nequit, confirmatio sine patrino fit licita.

Ut quis *valide* sit patrimis, oportet : « 1° sit ipse quoque confirmatus, rationis usum assecutus et intentionem habeat id

munus gerendi ; 2° nudi haereticae aut schismaticae sectae sit ascriptus, nec ulla ex poenis de quibus in c. 765, n. 2 per sententiam declaratoriam aut condemnatoriam notatus ; 3° non sit pater, mater, coniux confirmandi ; 4° a confirmando eiusve parentibus vel tutoribus vel, hi si desint aut renuant, a ministro vel a parocho sit designatus ; 5° confirmandum in ipso confirmationis actu per se vel per procuratorem physice tangat » (c. 795).

Poenae de quibus in c. 765, n. 2, indicatae sunt n. 253, ubi de patrino baptismi est actum.

Ob modum quo in enumeratione distinguuntur, confirmandus, parentes, tutores absolute competentes sunt ad designandum patrinum, nec ordo inter eos est ad valorem requisitus ; dum minister et parochus mere defectum supplero possunt.

4. Ut *licite* quis in patrinum assumatur, postulatur ut sit distinctus a patrino baptismi, nisi confirmatio statim legitime fiat post· baptismum ; et eiusdem sexus ac confirmandus. Verum haec non requiruntur sub gravi, ita ut rationabilis causa, indicio ministri, ab his condicionibus servandis excuset.

Sed praeterea observanda sunt praescripta ut quis licite sit patrimis baptismi.

Ante Codicem, regula genera'is vetabat ne idem patrinus plures, eodem tempore, quam duos praesentaret, nisi aestimaret episcopus plures inveniri non posse. Ac 12 iul. 1883, S. C. *C.* probare renuit contrariam Fesulanae dioecesis consuetudinem, quae fere centenaria erat. Codex idem statuit, sed excusationem iustae causae admittit. Ex natura enim rei, ofiicium patrini erga multos serio suscipi nequit. Aliunde tamen probandae rationes, etiam ordinis generalis, obstare possunt ne plures assumantur : ut si patrini singulares cum confirmatis soleant modo parum convenienti festivam diem agere. Nec, attento modo valde temperato quo ipsa necessitas habendi patrini confirmationis imponitur, res gravis censetur.

Praecipit quoquo Codex ut unus tantum singulis confirmandis patrinus assignetur (c. 794, § 2).

In locis missionum ubi desint confirmati, responsum est a S. Congregatione ut nonnulli confirmentur sino patrino et patrini fiant ceterorum.

275. — Inter patrinum et confirmatum oritur, ex valida confirmatione, *cognatio spiritualis,* ex qua patrinus confirmatum sibi perpetuo commendatum habere et, pro viribus, deficientibus

parentibus, tutoribus, patrino baptismi, eius Christianam institutionem curare debet (c. 797). Verum cognatio ista nullum impedimentum matrimonii inducit (c. 1079).

276. — Annotationes praescriptae. 1. Confirmatio in ipso baptizatorum libro inscribenda est; 2. in peculiari quoque libro nomina ministri, confirmatorum, parentum et patrinorum, dies ac locus confirmationis a parocho notanda sunt. Absentem parochum minister per se ipse vel per alium quam primum certiorem facere debet; 3. quando nemini fit praeiudicium, collata confirmatio probatur ab uno teste qui omni exceptione sit maior, vel ipsius confirmati iuroiurando, nisi in infantili aetate confirmatus fuerit.

SUMMARIUM.

277. — I. Confirmatio est sacramentum novae Legis quo, per unctionem chrismatis, sub praescripta verborum forma, in fronte baptizxti ab idoneo ministro manu sua peractam, illi Spiritus Sanctus ad robur donatur.

Materia remota essentialis est chrisma consecratum ab episcopo, quamvis in mortis articulo collatio condicionata cum solo oleo tentari possit. Chrisma recens, i. o. currentis anni, sub gravi adhibendum est. *Materia proxima* est unctio in fronte per ipsam manum ministri competentis peracta. *Forma* vera et necessaria in Ecclesia latina est: «Signo te signo crucis et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti ». Ad essentiam probabiliter sufficiunt verba: «Signo te chrismate salutis ».

II. *Minister ordinarius* validae confirmationis est omnis et solus *episcopus; extraordinarius,* ex facultate iuris communis vel indulti Apostolioi, quivis sacerdos osse potest. Facultatem habent omnes presbyteri ritus graeoi; in Ecclesia latina, abbas vel praelatus *nullius,* Vicarius et Praefectus Apostolieus, durante munero et in suo territorio, et Cardinales. Ordinarius debet sub gravi saltem intra quodlibet quinquennium providere, quantum fieri potest, ut hoc sacramentum suis subditis ministretur.

III. *Subiectum* validae confirmationis est omnis et solus baptizatus, nondum confirmatus; licitae et fructuosae,est adultus in statu gratiae, perpetuo amens et infans. Nisi tamen iusta et gravis causa aliter faciendum suadeat, confirmationis administratio in Ecclesia latina ad septimum circitor annum convenienter differtur.

IV. *Ncceeeitae* sacramenti non est medii, sed praecepti, quatenus venialis sit occasionis neglegentia.

V. Confirmatio quovis *tempore* ministrari potest; et, ex rationabili causa, quovis *loco.* Sollemnis fit cum mitra, baculo et pluviali; privata, sine mitra et pluviali vel sine mitra et baculo, licita est ex iusta causa. In sollemni administratione, omnia ornamenta sacra omittere grave foret. Presbyter, si usu Pontificalium careat, utitur saltem stola et alba. Orationes ante confirmationem sub gravi recitandae sunt.

Sub gravi adhibendus est patrinus, si haberi potest. Ad valorem debet esse confirmatus, et condiciones patrini baptismi implero. Ad liceitatem, sit distinctus a patrinis baptismi, nisi confirmatio baptismum statim sequatur.

VI. Ex confirmatione oritur inter patrinum et confirmatum cognatio spiritualis, quae tamen, secus ac cognatio orta ex baptismo, nullum matrimonii impedimentum inducit.

VII. Confirmatio in libro baptizatorum et in peculiari libro a parocho annotanda est.

TRACTATUS IV.

DE SANCTISSIMA EUCHARISTIA

(ce. 801-869).

Ratio ordinis. — Memorato, in c. 801, triplici benefici *praesentiae* suae, *sacrificii* sui, ct *communionis,* quo Christus in sanctissima eucharistia nos donat, Codex, in priore cupite, de missae *sacrificio,* dein, in altero, de sanctissima eucharistiae *sacramento* agit. Solebant quidem theologi morales ordine inverso argumentum eucharisticum explicare. Ordo tamen Codicis magis logicus videtur, cum in ipso sacrificio missae sacramentum conficiatur, et aptius per se sit causam ante offectum tractare. Itaque sit ;

' TITULUS I.

De sacrosanto missae sacrificio.

278. — Utilitas. « *Chorus novae Icrusalem plaude,*
Ac mirare quae sit haec hostia,
Quam praev;dit offerens in laude
Melchisedech sacerdos, in via,
Dum Abrahae occurrit mystice :
Figuratur Christus, qui creditur
Panis vivus ac fixus in cruce,
Qui resurgens ultra non mordur,
Qui assumptus mentem viV'ficat ;
Et in panem lignum transmdtdur.
Lignum cruc>s dum hunc mortificat ».

Praeclara ista Breviarii Biturícensis Prosa, quam ab opere R. P. de la Taille, p. 74, mutuamur, mire, uno contextu, coniungit figuram, celebrationem in Cena et Cruce, et consummationem in Caelis sacrificii infiniti valoris quo Christus oeconomiam Novae Legis ditavit, dum per Spiritum Sanctum (i. e. per aeternam divinitatis virtutem) semetipsum obtulit Immaculatum Deo (Hcbr., 9,14; cfr. op. cit. p. 76).

Verum sollemnem mysterii redemptionis nostrae expositionem theologia dogmatica sibi vindicat, nec linquit theologiae morali nisi humiles partes, fere canonicas, quae disciplinares leges de celebratione missae et de eius applicatione continent. Cotidianus tamen usus, difficultates conscientiae, quae bene multae, v. g. per occasionem stipendiorum, oriuntur, utilitatem accuratae scientiae satis demonstrant.

2Î9. — Historic» Liturgie» de sacrificio missae. Cfr. *Appendicem IV*.

CAPUT 1.

Variae de missa notiones.

280. — Missa (antiquius dicta *missio)* primo dimissionem catechumenorum ante offertorium, et fidelium post consummationem sacrificii designavit. Postquam prior dimissio usu sublata est, coepit totam caerimoniam designare cuius per se finem nuntiabat.

Itaque sumitur interdum pro ipso sacrificio, et tunc definiri potest missa : « Sacrificalis oblatio corporis et sanguinis Christi » *(Mysterium Fidei,* p. 319). Sed magis proprie est *caerimonia illa sacra in qua Novae Legis sacrificium offertur* (Trid., s. 22, can. 1).

Dum in sacramento donum Dei *passive* recipimus, *agimus* in sacrificio, offerimus hostiam ; sacramentum gratiam nobis immediate infundit, dum sacrificium intercedit pro nobis apud Deum. Tn sacramento, effectus ex opere operato debetur Deo ut causae principali, sacramento ut causae instrumental!; in sacrificio, effectus ex opere operato habetur eo quod Deus, intuitu ipsius sacrificii qua talis, omissa nostrae devotionis consideratione, paratus sit nobis concedere, congruente tamen ratione, bona ad quae obtinenda sacrificium offertur *(Mysterium, Fidei,* p. 321).

In sacrificio eucharistico quoquo distingui potest *signum* tantum, *res et signum, res* tantum. *Signum tantum* attenditur penes species, quae apparens quoddam sacrificium (non verum) constituunt panis et vini, designativum veri sacrificii (non apparentis) do corporo et sanguine Christi. *Res et signum* est ipsum sacrificium verum de corpore et sanguine Christi per apparens sacrificium panis et vini designatum. Species enim, una cum verbis, valent ad significandam divisionem corporis et sanguinis in passione factam ob redemptionem generis humani. Repraesentant igitur in missa, immolationem crucis anteactam, sicut in

Cena praesignarunt immolationem crucis instantem. Ipsa autem prae-s'gnationo consistebat oblatio quam fecit Christus suae mortis ritualem et sensibilem ; pariterque repraesentatione mortis consistit obatio quam nos facirnus Christi ex passione et morte sua relicti in statu hostia/ per gloriam caelestem consummatae in aeternum. Haec oblatio, ex dictis, perficitur tota in utraque consecratione ; in qua igitur, ut communior habet sententia, essentia missae reponenda est. Communio autem non est oblatio, sed participatio hostiae oblatae. Pauci existimarunt alte-rutram consecrationem ad essentiam sacrificii sufficere. Opinio ista a Lehmkuhl, II, 229, non autem a Baixerini-Palmxeri, *Opus theolog.*, IV, 989, improbabilis iudicatur ; atque improbabilis dicenda est ab omnibus quibus constiterit sacrificium missae esse essentialiter repraesentativum, atque oblationem corporis et sanguinis Christi, ita esse veram realemque, ut tamen in quodam symbolo mortis (quae immolatio mystica dicitur) consistat. Demum *res* tantiup. est noster cultus interior oblatione istius divinae victimae significatus, seu immolatio nostra interna.

281. — *Primarius* et essentialis finis Sacrificii, finis operis, est *latreuticus* : offertur in recognitionem supremi dominii Dei et signum nostrae servitutis. Quare etiam sacrificium *soli* Deo offertur. Sed cum ad debitum Dei honorem pertineat quoque *gratiarum actio* pro acceptis beneficiis, arte cum priore coniungi-t-ur finis laudis et gratiarum actionis, seu *eucharisticus*. In prae-senti nostra condicione, cultus divinus continet etiam *postulationem* beneficiorum omnis generis. Inde sacrificium fit *inipetratorium*. Tandem, ex condicione nostra post lapsum Adami, *placandus* est Deus, ne Ipsius liberalis et clementis beneficia peccatis nostris impediantur. Quare offertur sacrificium ut *propitiatorum*. *Propi-tiatio* dicit de se *a)* compensationem pro male facto, qua culpa redimitur, offensus veluti indemnis praestatur, et *b)* vindicativae iustitiae poena suppletur qua ipsi fit satis. Priore ratione offensus placatur; altera debitum poenale exstinguitur. Duo igitur pro-pitiatio complectitur; sed strictius dicta propitiatio respicit depo-sitionem irae seu placationem, dum exstinctio poenae proprius vocatur *satisfactio*.

Distincta in Veteri Lege istis finibus sacrificia deputabantur, dum, cx ipsa suae institutionis lege, sacrificium missae est simul *latrcuticum, cucharisticum, inipetratorium* et *propitiarorium* (Trid., s. XXII, c. 1. fine o. 2).

Ceterum ipsum sacrificium propitiatorium est de se latreu-ticum, cucharisticum, et inipetratorium (Cfr. *Mysterium fidei,* elucid. I).

[279-281.]

Secundaria quadam ratione offertur etiam, non quidem sanctis, sed Deo in *honorent sanctorum* (Trid. s. 22, c. 3).

Hostia huius sacrificii ipse Christus est, qui propter nostram cum Ipso coniunctionem est facta hostia nostra, quam nos offerre possimus.

283. — Offerens *principalis* est Christus saltem quatenus ipse sacrificium redemptionis obtulit, et perpetuam eius renovationem imperavit, facta, in hunc finem, competente potestate sacerdotibus qui, virtute dominicae oblationis semel factae, ipsi offerrent hostiam Christi.

Saltem dicimus, quia secundum sententiam Suarez (in 3 p. q. 83 art. 1, d. 77 s. I) quam bene multi post ipsum amplectuntur, sacerdos ita « conficit in persona Christi et tamquam legatus eius ipsum repraesentans » (S. Thomas) ut Christus ad singula sacrificia concurrat ut actualis oblator. Sententia tamen ista iam a Vasquez (In 3 p. q. 19, a. 4, d. 76, c. 1, n. 6) et chin a pluribus aliis improbata, etiam hodie non omnibus placet. Sic reicitur in opere *Mysterium Fidei,* Elucidatio XXIII, p. 276, ss. Quare, ut controversiam istam, ad dogmaticos pertinentem, omitteremus, Christum fecimus offerentem hac saltem ratione quam omnes catholici admittunt.

Sacerdos itaque est minister Christi quatenus ad offerendum sacrificium instrumental! potestate a Christo donatur ; minister vero est Ecclesiae, ut eius procurator et mandatarius.

Sacerdos igitur gerit personam *publicam* ; societas spiritualis per ipsum litat tamquam per Superiorem.

Celebrans est praeterea *offerens,* sicut persona singularis privata quae astat sacrificio offerens esse potest.

Offerentes sunt *ceteri fideles,* tum *mediate* per Ecclesiam, si eius membra sunt, tum *immediate,* si moraliter, peculiari ratione, cum ipso coniunguntur, activa quadam ratione ad hoc sacrificium cooperantur : sive stipendium solvunt, sive ministrant, sive missae assistant. Contra atque existimat Noldin, p. 166, unio mere mentalis qua quis se coniungit missis quae celebrantur offerentem constituere nequit, cum desideretur participatio sensibilis, et sacrificium sit oblatio sensibilis (Cfr. Suarez *Each.,* d. 77, s. 3, n. 3).

Itaque sacerdos *celebrans,* praeter propriam personam, repraesentat Christum et Ecclesiam ; disponit ut *offerens,* de impetratione Christi et de impetratione Ecclesiae. Sed ut *peragens*

consecrationem, sicut in confectione cuiuslibet sacramenti, est causa ministerialis solius Christi, qui principaliter operatur. (Cfr. Palm., IV, 992).

283. — *a)* Fructus Missae, seu praemium, donum, effectus qui, ob celebratum sacrificium, obtingit sive sacerdoti, sive iis pro quibus offertur sive aliis, distinguitur alter ex *opere operato,* alter *ex opere operantis.* Prior inest sacrificio potissimum ex parte Christi qui, quamvis nunc nec mereri nec satisfacere queat, infinita tamen sua merita et satisfactiones illi sacrificio annexuit, et omnis generis beneficia nobis per ipsum impetravit. Quadantenus etiam valor qui oritur ex *impetratione Ecclesiae,* semper, licet vario gradu, dilectae Christi sponsae et Deo gratae, dicitur ex *opere operato,* quia non pendet ex devotione ministri.

Fructus ex *opere operantis* inest illi sacrificio ex dispositione seu fervore sacerdotis celebrantis et eorum qui, postulando sacrificium, ministrando vel assistendo, active ad hoc sacrificium cooperantur. Hi enim per istud *opus bonum* merentur et satisfaciunt, et per hanc dignissimam *orationem* sibi vel aliis varia impetrant:

b) Ex parte *causae impetratoriae principalis,* i. e. Christi, effectus Missae est absolute *infallibilis* ; ex parte *obiecti,* si agitur de auxilio actuali ut quis se disponat ad gratiam, vel de remissione temporalis poenae, est iterum infallibilis ; si de aliis rebus, oportet ut expediant ad salutem, et sint secundum ordinarias Providentiae leges.

Ex parte *subiecti,* apta dispositio requiritur. Et quod attinet ad remissionem *poenae,* requiritur et sufficit ut. deleta prius culpa, status gratiae habeatur ;

d) Ex parte *modi quo fructus acquiritur,* sacrificium prodest tum iis qui illud offerunt tum iis pro quibus ab offerentibus applicatur, i. e. per modum suffragii ; et duplici titulo simul prodesse potest. Fideles autem sacrificium immediate offerre possunt se coniungendo cum sacerdote celebrante ; et possunt etiam per celebrantem, ut is qui stipendium solvit et sic quasi causa est missae celebratae.

Omnis autem sacerdos, excepto solo Christo, prius pro se offert, dein pro omnibus quibuscum caritate coniungitur offerre potest (Hebr., 5, 3). Ex ipsa Christi et Ecclesiae institutione celebrans offert pro omnibus Christianis vivis et defunctis ; pro totius mundi salute (Ordo missae, ad offertorium). Usu demum perpetuo constat

in potestate esse sacerdotis specialem applicationem ad intentionem definitam (Cfr. prop. 30 damnatam C. *Auctorem Fidei,* 28 aug. 1794, *Dcnzinger,* 1530). Quare, praeter meritum quod sibi quisque necessario comparat per bonum actum offerendi vel participandi missam, distinguitur fructus *generalis,* seu communis vel universalis ; *specialis,* seu medius et ministerialis ; et *specialissimus* (quem alii vocant specialem, alii personalem).

Fructus generalis obtingit, sino peculiari intentione, omnibus pro quibus, ex institutione Christi et Ecclesiae sacrificium offertur. Etiam ii qui dispositi sunt seu qui nullo obice impediuntur, hunc fructum inaequaliter participant, ita ut maior sit participatio eorum qui magis cum sacerdote coniunguntur. Magis itaque beneficia participant qui intersunt missae quam absentes ; magis fideles quam qui extra Ecclesiam versantur; immo quidam, in *poenam,* per excommunicationem, *directa* participatione privantur.

Fructus *specialissimus* per se et sine alicuius intentionis necessitate, obvenit sacerdoti, nec cum aliis communicari potest. Quatenus tamen est impetrationis, ea pro aliis uti non prohibetur.

Specialis in potestate offerentis est, atque ei cedit qui sacerdotis intentione designatur. Haec ergo applicatio definitam sacerdotis voluntatem postulat.

Suarez, *De Sacramentis,* 3 p., d. 78, s. 2, n. 3, existimat fructum generalem *impetratione* circumscribi.

284. — De missae valore. 1. Principia. Ex parte *hostiae oblatae,* missa est infinitae dignitatis et infiniti valoris : continet infinitum thesaurum. Verum, quatenus est *nostra oblatio* rei infinitae, iam valor eius non est infinitus, sed mensuram habet *principaliter ex* devotione et affectu Ecclesiae quae, quamvis semper sancta et dilecta sponsa Christi, gradu tamen sanctitatis variare potest ; *secundario,* ex devotione et fervore ceterorum offerentium, qui de valore quem confert Ecclesia nihil quidem demere, eidem tamen aliquid addere possunt.

Applicatio autem obice vel minore dispositione subiecti cui fit impediri vel minui potest.

In *viventibus* dispositiones facile desiderantur : sic affectus ad peccatum veniale impedit satisfactionis applicationem ad poenalem istius peccati expiationem. In *dejunctis,* praesentes dispositiones sunt quidem optimae ; sed in hac applicatione, quae fit per modum *suffragii,* respici etiam ad praeteritas animarum dispo-

sitiones plures contendunt (Cfr. Soiimed, 8. I., *Zeitschrift für hath. Théologie,* Innsbruck, 1893, p. 297 ss. *De applicatione per modum suffragii* ; et Géxicot, II, η. 222).J

285. — 2. Corollaria, a) *Pro pluribus oblata* missa minus singulis prodest, cum fructus totalis, qui ad devotionem offerentium exigitur, inter plures dividendus sit;

b) Pluribus titulis pro uno 'eodemque oblata missa, magis ei proderit quam si uno tantum titulo eidem applicatur. Ergo qui, ad intentionem Titii interest missae quam simul pro Titio celebrare iussit, magis Titio prodest, quam si iere stipendium solvisset ; et crescit utilitas pro Titio si plures pro eo missam, ei assistendo, offerant, quam si solus auctor stipendii interesset;

c) *Quo plures intersunt sacrificio,* eo magis, per se, seu ceteris paribus, valor missae crescit;

d) Non minuitur singulis valor missae eo quod *plures sint distincti concelebrantes* sacerdotes, vel aliter offerentes. Ex inexhausto enim thesauro, mille aeque bene atque unus offerunt.

Ne indo tamen colligas cum Caietano *(Opuscula,* tom. II, tr. 3, q. 2) missam quam sacordos pro duobus stipendiis celebret utrique oblatori aeque prodesse ac si duae inissae celebrarentur.

Etenim, post facta n cum uno oblat ire pactionem de congruo stipendio, nemo alter potest iam eiusdem sacrificii esse per stipendium oblator ; sed si alter quid contulerit, « id extra ambitum reperietur materiae respondentis calobrationi istius sacrificii : cuius ratio est quia, ubi quid est non solum materialiter sed et formaliter adaequatum, id est datum et acceptum ut tale, nihil, stante tali pacto, accedet nisi omnino extrinsecum. Sicut non potest tributum bis solvi ; sed post tributum redditum, quidquid superimpenditur, aliam rationem habet. Si igitur sacerdos ad intentionem Titii stipem formUiter integram dantis litet, non potest simul litare ad intentionem Caii ut stipem dantis » (la Taille, op. oit., p. 352).

Observes casum omnino diversum esse eius qui pinguiorem offerat eleemosynam missae. Is enim censetur ex maiore devotione liberalior respectu unius sacrificii exstare; ac proin maiorem fructum percipiet.

Sic etiam missa sollemnis magis prodest quam missa privata. Plures tamen missae iterant actus d >votionis celebrantis et astantium. Ergo difficile est statuere quid per se magis defuncto prosit : utrum sollemne sacrum pro ipso offeratur a i, pro eadem pecuniarum summa, plures missae privatae. Satius igitur erit ad receptos usus se accommodare. Sic etiam la Taille, l. c., in nota ;

e) Fideles in universum sunt simul offerentes et subiecta pro quibus missa offertur. Quo vero plures sunt offerentes, eo magis crescit valor totalis missae oblatae. Ergo imminutio quae sequitur divisionem valoris totalis inter plures, per se, aucto valore totali compensatur;

/) Praeter limitationem quam devotio offerentium valori missae affert, altera habetur ex dispositione eius cui fit applicatio.

28G. — Hoc planiore modo solvi videtur quaestio controversa de infinita vel finita vi efficacis applicationis. Plures admiserunt efficaciam esse *intensive* infinitam, quatenus si nihil desset applicationi et dispositioni sub'ecti, effectus impetrationis vel propitiationis nulla certa amplitudine circumscriberetur, atque unum sacrificium valeret ad omne beneficium impetrandum. Fuero etiam qui contenderent efficaciam esse *extensive* infinitam, quatenus applicatio pluribus facta aeque singulis prodesset ac si pro uno tantum missa esset celebrata ; quod ab ipso S. Alphonso in *Theologia sua morali* est defensum (ab ea sententia tamen, ut ab editore P. Gaude in l. 6, n. 312 docemur, in variis opusculis ut *De caerimoniis missae,* etc. recessit; et propugnavit, tamquam communiorem,sententiam quae fructum dicebat esse intensive et extensive finitum).

Limitationis autem *indicia* sunt tum communis consuetudo in Ecclesia offerendi sacrum pro singulis personis sive vivis sive defunctis, et non generarim pro omnibus ; tum prohibitio ne per *unicam* missam satisfacere quis tentet obligationi ortae ex stipendio, voto, praecepto Superioris, etc. Finitam vero efficaciam alii repetunt ex positiva Dei voluntate quae infinitas crucis satisfactiones non infinite sed ad certum modum singulis sacrificiis alligasset. Melius, ut nobis videtur, arbitraria huius modi voluntas excluditur. I

28T. — Sacerdates valide concelebrare posse satis constat ex consecratione episcopali, in qua consecrator cum consecrato, ex ordinatione presbyferali, in qua neosacerdotes cum ordinante concelebrant ; constat quoque ex usibus ritus Orientalis. Atque admittunt quoque singulis concelebrant ibus licere ut stipendium pro sua oblatione percipiant. ›

Explicatio tamen rei non adeo commoda est, ita ut Caietanus, in 3 p. q. 82 art. 2, post obiectas difficultates, ad solam concelebrationem ordinationis sacerdotalis et consecrationis episcopalis attendens, negaverit neomystas vere consecrare, sed putaverit eos tantum missam una cum episcopo recitare ; consecratum autem episcopum vere cum consecratore panem ct vinum consecraro admisit, quia physica simultaneitas in pronuntiatione formae time obtineri poterat. Haec Caietani sententia, quod attinet od neomystas, cum praxi et sensu Ecclesiae componi non potest.

De re ipsa, haec praeterea ut certa statui possunt: *a)* ut sacerdotes vere concelebrent, opus est ut singuli efficaciter in consecrationem influant. Namque in utroque consecratione ipsa essentialis oblatio consistit; *b)* ut singuli efficaciter influant, necesse est ut transubstantiatio non eveniat antequam omnes essentialem formam pronuntiaverint. Verba enim in iam peractam transsubstantiationem influere nequeunt. A S. Thoma haec tantum ex q. 82, art. 2 colligere possumus, nullam iterari consecrationem, sed unam per concelebrantes fieri consecrationem, cum ad idem instans consecrationis omnium intentio feratur; ac pluralitatem celebrantium non superfluere, quia omnes consecrent in persona Christi, in quo omnes sunt unum.

Bifariam explicatio tentari posse videtur. Cum instrumentalis causalitas sacerdotis consecrantis non sit propri i physica, ut, causalitate totali, in unam consecrationem quam Deus ut causa principalis operetur concelebrantes efficaciter influant, sufficit ut moraliter eodem momento verba essentialia pronuntient. In hac igitur explicatione singulis ascribitur propria consecrandi actio. Vel omnes dicuntur, ex condicto, in solidum consecrare tamquam unum individuum presbyterium, ita ut omnes prolatioflbs non constituant nisi unum signum sacramentale, ac proin unam consecrationis formam, quae completa non est nisi post quam omnes suam recitationem absolverunt. Posterior haec explicatio proponitur in *Mystenum Fide*,* p. 354 ss.

In priore explicatione, cum omnia se habeant ac si singuli separatam faciant consecrationem, singulae oblationes sacerdotales sunt manifesto dignae stipendio. In altera explicatione, singuli censentur sumere quotam partem stipendii totalis quod ad numerum celebrantium aptandum est. Et cum fructus crescat ex numero devote offerentium, possunt etiam concelebrantes pro separato stipendio quod acceperint tunc missam applicare.

Verba autem in missa ordinationis prolata : « Habeatis intentionem consecrandi cum Rov. Episcopo », non significant : « Habeatis intentionem tunc consecrandi quando Episcopus verba pronuntiaverit, sive vestra pronuntiatio sit iam peracta sive adhuc perficienda ·, sed est simplex monitum ut conentux* quantum possint simul cum Episcopo verba pronuntiare, et morali coniunctione velint unam cum Episcopo consecrationem peragere.

SUMMARIUM.

288. — I. *Missa,* quae pro ipso sacrificio Novae Logis interdum sumitur, est stricte caerimonia sacra in qua Novae Legis sacrificium offertur.

Essentia istius sacrificii in utraque consecratione panis et vini communiter reponitur ; et est simul latreuticum, eucharisticuin, impetratorium et propitiatorium.

Principalis offerens est Christus, saltem quatenus Ipso sacrificium crucis obtulit et perpetuam eius renovationem, facta sacerdotibus congrua p itestate, in Ecclesia imperavit. Offert sacrificium Ecclesia, per ministerium sacerdotis a si deputati ; of· fert celebrans quoquo, ut est persona privata; offerunt ceteri fideles, mediate per Ecclesiam, immediato, si moraliter, peculiari ratione, cum sacrificio coniunguntur. Celebrans est minister Ecclesiae ut offerens ; minister Christi et instrumentum Dei ut peragens consecrationem.

Fructus missae *distinguitur* alter ex *opere operato,* qui ei inest ex parte Christi, et quadantonus etiam ex parte impetrationis Ecclesiae ; altor *ex opere operantis,* ex dispositione celebrantis et eorum qui sacrificio activo cooperantur ; (attento saltem fructu impotratorio) *generalis,* qui omnibus obtingit pro quibus ex institutione Christi et Ecclesiae offertur ; *specialis,* qui est in potestate offerentis, ac proin definitam celebrantis voluntatem postulat ; *specialissimus,* qui sacerdoti obvenit.

Fructus est *infallibilis* ex parte Christi et ex parte obiecti, siost auxilium actuale ad so disponendum ad gratiam, vel remissio poenao temper ilis, vel si res expedit ad salutem et est secundum ordinarias Providentiae leges ; ex parte autem subiecti aptam dispositionem requit t. Remissioni poenae sufficit ut, deleta culpa, habeatur status gratiae. Defunctis fit applicatio per modum suffragii, et praeteritae eorum dispositiones fortasse attenduntur.

Ex oblata hostia, sacrificium missae est *infiniti* valoris. *Efficacia* tamen applicationis *finita est* tum intensive, tum extensive. *Intensive,* quatenus, quamvis ros oblata valorem inducat longo superantem nostros actus, devotio tamen offerentis etiam considoranda ost : inde valor applicationis aptatur principaliter ad devotionem Ecclesiae communiter offerentis per sacerdotem, et ad devotionem specialius offerentium, i. o. celebrantis, stipem dantis et assistentium. *Extensive,* quatenus pro multis applicata, minus perfecta fit ad singulos applicatio. Non minuitur autem fructus propter numerum maiorem concelebrantium, offerentium vel fidelium.

CAPUT II.

De obligatione celebrandi.

Articulus I. — Varii obligationis fontes.

289. — 1. Ipse ordo sacerdotalis, ex disciplina *praesente,* obligat sacerdotes omnes ut pluries per annum celebrent sacrum (c. 805) ; et curare debet episcopus vel Superior religiosus ut, saltem singulis dominicis et festis de praecepto, divinis operentur (c. 805).

Ex disciplina, inquam, praesento, quae opinione satis communi doctorum classicorum est inducta vel manifestata. Ac tenent esse obligationem gravem litandi ter quaterve per annum.

Secluso autem iure positivo, licebit cum S. Bonaventura, in 4 s., d. 12, p. 2, art. 2, q. 1 ; Lugo, *Euchar.,* d. 20, n. 2 ; d'Ann., *Summula,* III, 163 (10); Ball.-Palm, IV, 1005, 1006, efficaciam negare demonstrationis qua S. Th., 3 p. q. 82, art. 10, Suarez, Vasquez, Laymann, S. Alph., l. 6, n. 313, volunt ex iure naturali vel divino obligationem istam repetere. In tanto enim numero sacerdotum, completa abstinentia quorundam non tollit in Ecclesia Dei eum numerum missarum qui Deo debite colendo et impetrandis gratiis par sit ; appellatus locus 2 Cor. 6, 1: «Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis», non est ad rem, cum agat de vocatione ad fidem et ad salutem, nec verba praeceptum sonent. Praeterea S. Hieronymus numquam missam celebravit, nec solus ipse celebratione abstinebat ; ipse S. Ignatius per integrum primum annum celebrationem omisit. Verum, ut patet, hodie commendandus valde est pius usus cotidianae» celebrationis.

290. — 2. Praeceptum Superioris. Distinguamus *celebrationem* et *applicationem* missae.

Celebrationem, quam diu eam Ecclesiae necessitate imperatam existimet, Ordinarius proprius territorialis directe quidem praecipere posse non videtur, sed, ex c. 128, sacerdoti non impedito munus quocum haec obligatio coniungatur imponere permittitur.

Ipsa Missae *applicatio* omnibus imperari potest a S. Pontifice ; et religiosis subditis, ex modo quo votum oboedientiae intellegi consuevit, a Superiore competente. Immo Lehmk., II, 283, existimat a Superiore in singulos professos transferri posse

obligationem iustitiao celebrandi ob stipendia, quam ipse pro communitate suscepit. Controvertitur utrum necne episcopus vel Superior, qui ex sola iurisdietione praecipere potest, valeat ad imperandam applicationem. Potestatem admittit R. P. Cappello, op. e. I, 689.

Uniusmodi tamen praeceptum adversatur recepto usui (Cfr. Lehmk., **II,** 282 ; Wernz, **III,** 583).

Recons autem, 8 maii 1920, in Viglcvanen. S. C. *Concilii* existimavit vi indulti apostolici quo episcopo fit· facultas « dispensandi sacerdotes curam animarum exercentes ab obligatione litandi missam pro populo, permittendi sacerdotibus missam die festo iterantibus, ut applicare valeant secundam Missam iuxta mentem ipsius Ordinarii, ad effectum erogandi eleemosynam favore Seminarii », vi, inquam talis indulti, episcopo ius competere *praescribendi* applicationem de qua agitur, ita ut, facto hoc episcopali praescripto, iam non sit integrum parocho illis diebus litare pro populo, nec sacerdoti « binanti » alteram missam gratis ad aliam intentionem celebrare (.4. *A. S.,* **XII** [1920], p. 536 ss).

Applicatio autem missae sub gravi praecipi potest (S. Alph., l. 6, n. 317).

291. — 3. Cura animarum. Post institutum S. Missae sacrificium, ipso iure *divino-vattirait* debent pastores animarum, sive saeculares sive regulares, quandoque pro ovibus suis litari. Quod in episcopis magis est iuris absolute divini, cum ipsum munus sit divinae institutionis (Cfr. dissert. Tarquini, **J.** *8. S.,* I, 389 ss.). Quomodo nunc Ecclesia definierit obligationem episcoporum, quasi-episcopornm, parochorum et quasi-parochorum. vidimus supra, n. 87, 89-92, 94-96,

De stricta tamen obligatione Superiorum regularium non constat (Cfr. Cappello, op. c. I, 640).

292. — 1. Onus beneficii. Beneficiatus sub mortali et debito compensandi, tot missas, sive per se, sive per alium (prout mens fundatoris hanc optionem vetat vel permittit) celebrare debet quot litterae fundationis requirunt.

Si cappellania (1) *manualis* fuerit·, seu constet missis non proprie fundatis, sed a persona privata curandis, et pro qualibet missa certa eleemosyna tradatur, haec tota debetur celebranti. Si voro singulis mis-

it) Nomine cuppeilaniac designatur beneficium simplex quod, propter onue minaam celebrandi, curam capellae seu oratorii dare censetur.

sis singula stipendia non respondeant,satis est ut beneficiatus congruam eleemosynam tribuat celebranti, nisi in tabulis fundationis aliud cautum fuerit.

Sine induito apostolico, non licet episcopo reducere onera missarum quia reditus assignati *hodiernae,* taxac solvendae sint impares, nisi ips< fundator hanc facultatem episcopo fecerit.

Si vero *ipsi reditus,* sine bénéficiât! culpa, ex toto defecerint, l>ene-ficiatus, ex communi sententia, iam non tenetur celebratione.

Quod si *decreverint :* vel sua cuique missae competens assignata fuit eleemosyna (ex tempore *fundationis* aestimanda) ; ut si dixerit " fabricae ecclesiae lego tale olivetum cum onero ut ex annuis fructibus centum stipendia duorum francorum pro totidem missis desumantur -, tunc pro augmento vel imminutione redituum, augendus vel minuendus erit numerus missarum ; vel testator numerum missarum absolute definivit : tunc nonnulli permittebant ut, ex mente testatoris, beneficiatus de numero missarum *pro rata* demeret, si ex reditibus non iam eam taxam hauriret quae ex antiqua computatione erat congrua. Alii hanc sententiam impugnabant, et S. AlPfi., de eius probabilitate iudieare non audebat. Sed nunc, ex c. 1517, § 2, ad S. Sedem pro ista missarum reductione recurrendum est.

Venia S. Sedis, quae non negatur, postulanda quoque est, ut quis uti possit lege italica quae, certo soluto tributo, copiam facit liberandi bona cappollaniae oneribus piis, manente tamen obligatione haec onera implendi.

Qui ratione beneficii *cotidiana* celebratione tenetur, debet quoque, nisi de diversa fundatoris intentione constet, missam *fundatori* applicare.

Beneficiatus morbo non diuturno impeditus alium sibi substituere vel omissas missas compensare non debet : humano enim modo obligatio interpretanda est ; et ipsi honesti domini famulis haec impedimenta condonant. Non autem censetur diuturnus morbus quindecim dierum, immo unius vel alterius mensis, ut, teste S. Ai.ru., VI, 333, probabiliter aestimat Lugo, *Each.,* d. 21, n. 49. Alia autem, etiam iusta, impedimenta negotiorum fundatori obesse non debent. Quare beneficiatus debet per alium satisfacere oneri quod ipse implere non potest, vel ipse postea supplere, saltem cum onus est reale. Si enim onus *personale* fuerit *cotidianae* celebrationis, hanc omittere potest quotiens causa rationabilis occurrat (S. C. C., 18 sept. 1683). Eidem quoquo communis opinio permittit, nisi tabulae fundationis severiora praescribant, ut quater vel sexies in anno pro se vel personis sanguine aut amicitia coniunctis, gratis sacrum ofTorat.

*03. — 5. Voluntaria promissio, *a)* Haec potest esse *votum :* eius materia censetur gravis; potest esse promissio *gratuita**. nisi promittens expresse se sub reatu gravi obstrinxerit, obligatio censetur esse fidelitatis, ac proinde levis ; potest demum esso *onerosa* seu ex *contractu.* Hic distinguenda sunt, ex ipso c. 826, stipendia *manualia·, ad instar manualium, et fundata,* seu missae fundatae.

« Stipendia quae a *fidelibus* pro missis offeruntur, sive ex propria devotione, veluti ad manum, sive ex obligatione etiam perpetua a testatore propriis heredibus facta, *manualia* dicuntur » (c. 826, § 1). Ad *instar manualium* vocantur stipendia missarum fundatarum quae aliis sacerdotibus traduntur, sive de iure, sive ex S. Sedis induito, quia applicari non possunt in proprio loco aut ab iis qui eas applicare deberent secundum tabulas fundationis (c. 826, § 2). *Fundata* demum appellantur stipendia quae ex fundationum reditibus percipiuntur.

Qua ratione ab omni simonia purus sit usus exigendi stipendium pro missis, vidimus in priore parte speciali, ubi de virtute religionis et peccato simoniae agitur.

Materiae amplitudo postulare videtur ut in distinctis articulis de his argumentis agamus.

Articulus II. — De missis fundatis.

294. — De piis fundationibus. 1. Notio. Piae fundationes designant bona temporalia alicui *personae morali* in Ecclesia quoquo modo data, cum onere perpetuo vel diuturno aliquas missas celebrandi, aliasvc pias functiones explendi aut nonnulla pietatis aut caritatis opera peragendis (c. 1544).

2. Onerum susceptio. Ordinarius loci vel Superior maior religiosorum exemptorum normas definit de requirenda dote (seu « capitali ») et de recta fructuum distributione. Eius consensus scriptus requiritur ad fundationem acceptandam ; nec cum dare debet ante quam legitime competent personam moralem tum novo oneri tum antiquis satisfacere posse (c. 1543).

3. Bonorum collocatio. Ordinarius vel Superior maior designat Locum tutum ubi pecunia et mobilia dotationis bona servanda siut, donec quam primum, auditis iis quorum interest et consilio sive dioecesano administrationis, sive religionis, prudenter, se-

eundum Ordinarii seu Superioris arbitrium, collocentur fructuose cum expressa et individua mentione oneris (c. 1547).

4. Onerum documenta. Alterum tabularum exemplar in archivo personae moralis ad quam spectet, alterum in archivo curiae Ordinarii seu Superioris maioris tuto *asservandum est* (e. 1548).

Tabella onerum ecclesiae ex fundationibus incumbentium conficienda est et apud rectorem ecclesiae in loco tuto conservanda. Et, praeter librum missis manualibus inscribendis deputatum, alter apud rectorem servandus est in quo singula onera perpetua et temporaria, eorumque implementum ct eleemosynae annotentur, ut de iis omnibus exacta ratio Ordinario loci reddi possit (c. 1550).

295. — Onerum exsecutio. De *missis jundatis* plura redeunt quae de onere beneficii diximus. Itaque, quod ad locum, tempus, intentionem et qualitatem missae, voluntas fundatoris observanda est. Qui eam sine iusta causa neglegit, peccat, et quidem graviter si saepe faciat, etiamsi heredes consentiunt : namque, ipsi voluntate testatoris exsequenda tenentur. Lugo tamen non aestimat mortale, raro et ex causa celebrare in alio templo et altari ac debetur ; immo nec venialiter peccare videtur qui, obligatus ad cotidianam celebrationem, raro et ex rationabili causa alibi celebret. Si vero debebat ad altare privilegiatum celebrare, difficilius sine gravi reatu id omittere potest, saltem nisi istud vel personali altaris privilegio, vel indulgentiae plenariae applicatione compenset (indulgentia tamen plenaria, altare privilegiatum non compensatur nisi imperfecte).

29G. — Onerum mutatio. *Perpetua* vero translatio ab uno altari vel templo ad alterum, sine induito apostolico fieri nequit. Quia autem accidentalis mutatio voluntatis testatoris, propter rationabilem causam facta, potestatem episcopi excedere non videtur, ideo communiter censent, fas esse episcopo ut *temporariam* translationem ob rationabilem causam concedat. Si tamen specialis causa fuerit testatori certam horam vel certum altare statuendi, episcopus non possit per dispensationem voluntati fundatoris derogare (Ball.-Palm., IV, 1030).

Quae vero missae in fine anni civilis intra quem celebrari debuissent non fuere dictae, tradendae sunt Ordinariis, secundum modum ab his definiendum (c. 841).

Ipsa vero *reductio* missarum S. Sedi reservatur e. 1517, et 1551.

Articulus III. — De missis debitis pro stipendio.

Multa quae de hac re praescripta sunt sic summatim referri posse arbitramur.

297. — I. Obligationis susceptio. Haec *non licent* :

1. *pluries* in die celebrando, duplex vel triplex stipendium, excepta trina missa in Nativitate Domini, accipere ; vel una missa obligationi iustitiae, qualem parochus habet, satisfacere, et alteram dicere pro stipendio. Sola pro altera missa permittitur retributio aliqua ex titulo extrinseco (c. 824, § 2), v. g. cantus, horae, loci distantis. Non refert autem utra missa prior dicatur ;

2. stipendium recipere pro missa quae iam ex iustitia debetur (c. 825,2° et 3°), vel quae utcumque ad alteram primam intentionem applicatur; sed « tot celebrandae et applicandae sunt missae, quot stipendia, etiam exigua, data et accepta fuerint » (c. 828);

3. eleemosynam retinere pro missa applicata, antequam petita fuerit (c. 825, 1°), nisi oblator monitus rem ratam habeat. Hac ratione cum absoluta prohibitione Codicis conciliamus sententiam admissam a S. Alph., l. 6, c. 3, n. 337, ot repudiatam a R. P. Cappello, op. c. I, n. 604, quae permittit ut pro persona iam defuncta, cui proderit ut citius missa iuvetur, sacerdos qui praevidet stipendium oblatum iri, missam iam offerat et dein stipendium percipiat. Si tamen accurate loqui voluerimus, pecunia sic data non iam rationem stipendii missae, sed potius donationis remuneratoriae ob acceptum beneficium missarum celebratarum habebit. Quare oblator monendus videtur ut rem ratam habeat ;

4. alterum stipendium pro sola celebratione, alterum pro eiusdem missae applicatione accipere, « nisi certo constet unam stipem pro celebratione sine applicatione oblatam esse » (c. 825, 4°);

5. tot onera missarum *personaliter* celebrandarum recipere quibus intra annum satisfacere nequeas (c. 855).

Igitur qui intra annum 300 missas pro stipendio dicere potest, votatur se ad celebrandas ultra 300 missas personaliter obligaro. Nec, cum lex non distinguat, refert si optio detur eas in pluribus annis dicendi. Expressus tamen consensus offerentium qui noverint copiam iam acceptatam missarum, id videtur permittere posse : consentienti non fit iniuria;

6. ope stipendiorum *re vera* vel specie *tenus negotiori* vel *mereaturam agere* (c. 827). Quid sit *negotiatio* vel *mercatura,* supra n. 21 explicatum est. Speciem negotiationis habent illae artes quae, quamvis sub strictam negotiationis definitionem non cadant, colore tamen negotiationis imbuuntur propter studiose quaesitum lucrum ex stipendiorum collectione et distributione seu permutatione.

Etenim, eum in omni negotiatione vel mercatura haec duo ineese cernantur : *acquisitio,* et, intenta per ipsam acquisitionem, lucrativa *venditio* seu quasi-venditio, ipsa species negotiationis utrumque elementum aliqua saltem imperfecta ratione requirere videtur. Acquisitio porro, erit studiosa stipendiorum *collectio,* facta ad obtinendum lucrum ex *erogatione* seu *distributione,* quae erit quasi-venditio, quamvis propria negotiationis quaestuosae vel artificialis ratio ex parte desideretur.

Itaque ope stipendiorum *negotiatur* qui stipendia colligit maioris pretii ut, obtentis minore stipendio missis, inde lucretur; vel qui stipendia colligit ut ex cambio monetae lucretur ; *speciem* vero negotiationis committit qui stipendia colligit ut, obtento celebrantium consensu, partem sibi retinere possit. Ope stipendiorum *mercaturam* agit, qui stipendia colligit ut ea convertat in libros quos, cum lucro, sacerdotibus tradat pro pecunia vel ut ea transferat in alium locum ubi minoris stipendii est usus. Si vero libros sine lucro tradat, speciem tamen negotiationis iste stipendiorum collector committit. Haec igitur sine S. Sedis induito fieri non possunt.

Qui vero ex stipendiis non studiose collectis partem sibi vel bono operi retinet, nec negotiatur nec mercaturam exercet, quamvis id directa prohibitione vetotur ;

7. stipendium exigere *ultra laxam* ab Ordinario vel consuetudine statutam, vel (nisi peculiari amicitiae vel misericordiae causa impellaris) minore contentum esse, si Ordinarius loci prohibuerit ne minora stipendia acciperentur. Ipsi enim religiosi exempti istis taxis et statutis observandis tenentur.

Augere taxam licet pro accedente labore extrinseco cantus, etc.

298. — II. Obligationis gravitas et exsecutio. 1. Sacerdos missas sic promissas sub gravi celebrare debet. Qui tamen unam ex centum ad eandem intentionem promissis omittat, non videtur Leiimk., II, 269, 1, et Cappello, I, 6G8, certo graviter peccare, quia unam seriem modica parte minuit : quod tamen alii non admittunt.

Fuere etiam qui dicerent gravem non esse unius missae obligationem, si stipendium non sit grave. Et Ball., IV, 1012 hanc sententiam non aestimat improbabilem. In nota subiecta, Palmieri gravitatem potius ex praecepto Ecclesiae colligere velit, quia, ut ipse ait, si oriretur ex contractu, deberet sub gravi restitui modica pecunia, quod admitti nequit. Haec omnia nobis videntur niti confusione qua contractus do celebratione et applicatione missae assimilatur venditioni. Gravis est obligatio celebrandi unam missam, quia sacerdos ex iustitia se obligavit ad rem magni momenti. Nec violans obligationem debet sub gravi restituere modicam pecuniam, sed curare ut missa dicatur.

2. Obligatio non cessat, etiamsi sine culpa illius qui onere celebrandi gravatur, iam perceptae eleemosynae perierint (c. 829). Idque ex ipso iure naturae, ut luculente probat R. P. Arendt, S. I. in speciali dissertatione.

Severitatem istam circumscribimus eo qui personali obligatione celebrandi, per se vel per alios, tenebatur : generale enim istud est, ut si quis ex alterius obligatione onerosa obtinuerit id ad quod ius habebat, ipse iam absolute suam obligationem exsequi debeat, quacumque ratione lucrum perceptum acceperit.

Si autem de eo ageretur qui non foret nisi mandaterais (de quo in c. 837) qui mere stipendia transmittere deberet et numquam stipendia acquisivissct, is ad nihil teneretur si stipendia ista casu fortuito apud ipsum periissent. Haec enim patrimonium ipsius non essent ingressa ; et obligatio mandati impossibilitate exsecutionis cessare dicenda est.

3. Qui summam accipit pro missis dicendis quarum numerus non definiebatur, secundum taxant loci in quo *oblator morabatur* supputare debet obligationem suam, « nisi aliam fuisse eius intentionem legitime praesumatur » (c. 830).

4. Missae dicendae sunt *tempore* expresse praescripto ; si non expresse praescriptum fuerit, quam primum potest, debet celebrans missas dicere quarum causa urget ; alias vero *intra modioum* tempus.

Hoc aestimari potest secundum regulas decreti *Ut debita,* 11 maii 1904, ita ut unica misse promissa intra mensem dici debeat, dein pro binis missis eiusdem intentionis tres dies idtra mensem computari possint ; decem missae ab eodem oblatae intra mensem cum dimidio absolvendae sint ; centum vero missis dicendis sex menses deputentur. Quae omnia non mathematice sed moraliter sumenda sunt.

Dilatio vero unius alterius ve mensis ultra tempus legitimum gravis putatur.

5. Oblator *solani* missae *applicationem* petiisse praesumitur ; «si tamen oblator expresse aliquas circumstantias in missae celebratione servandas determinaverit, sacerdos, eleemosynam acceptans, eius voluntati stare debet » (c. 833).

Per se itaque sacerdos missae qualitatem pro devotione sua eligere permittitur; quas tamen circumstantias tacite, recepta eleemosyna, admiserit, observare debebit. Ac plures circumstantiae, v. g. altaris privilégiât!, apparatus nigri, missae votivae, tales sunt quae, cum non sint onerosae, maiore stipendio compensari non debent. Et quamvis missa apparatu nigro vel de feria cum oratione propria defuncti non iam ad lucrandam altaris privilégiât! indulgentiam requiratur, « id tamen laudabiliter fieri, monemur decreto *S. Officii* (Sect, de indulgentiis) 19-20 feb. 1913, cum licet ac decet, pietatis gratia erga defunctum » *(Per.,* VII, 121).

6. Sub exitum cuiuslibet anni, quicumque aliquo titulo ad missarum onera obligati sunt, missarum onera quibus nondum fuerit satisfactum suis Ordinariis tradant secundum modum ab his definiendum (c. 841, § 1). In missis «4 *instar manualium.* obligatio decurrit a fine anni civilis intra quem onera impleri debuissent ; in *manualibus,* post annum a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate (c. 841, § 2).

Diversa offerentium voluntas, cum agitur, non de missis quae, ut sunt missae ad instar manualium, a fundatione pia profectae sunt, sed de missis manualibus, tempus anno maius concedere potuit : quo casu onera tradenda non erunt. Missae *ad instar manualium* fiunt ex missis fundatis, eo quod a personis obligatis iam celebrari nequeant, et Ordinariis sint tradendae. Admittunt autem tempus istud moraliter accipi posse et aliquot missas retineri posse in lino anni, ne sacerdos stipendiis careat (Ca ppe l l o , op. c., I, p. 712).

7. Ordinarii locorum et Superiores religiosi qui propriis subditis aliisve missas celebrandas committunt, curare pro viribus debent ut quam primum celebrentur (c. 844).

Canonem istum, parumper obscurum, sic interpretamur. Cum Ordinarii locorum et Superiores multos subditos habeant quibus missas committunt, fideles non raro ea intentione magnam copiam missarum iis tradunt, ut citius quam a singulis sacerdotibus celebrentur. Nihil tamen indicat legitimum tempus aliter per se definiendum esse. lidem prac-

terea, in fine anni, onera recipere solent quibus spatium temporia iam elapsum est. Haec altera ratio est curandi ut onera ista quam primum impleantur. Cum tamen missorum istarum onus ad alios transmittere non debeant, et sic nimis multa adimplenda servent, mere monentur ut id « curent pro viribus ». Fieri enim potest ut, ob nimiam copiam, missae ita cito exonerari nequeant.

8. Qui non quidem celebrandi sed distribuendi missas obligatione tenetur, missas quam primum distribuat ; sed, nisi aliud constet, tempus legitimae celebrationis a die qua sacerdos eas celebraturus acceperit, initium habet (c. 837).

Agitur hic de administratore causae piae vel herede aut exsecutore testamenti, qui, ut primus oblator, missas distribuendas habet; non autem de illo, v. g. Superiore, qui onus celebrandi per se vel per alios in se iam suscepit. In huius enim arbitrio esse nequit ut, differendo distributionem, tempus legitimum augeat.

299. — **III.** Obligationis transmissio. 1. Temperata severitate decretorum recentium, praecipue decreti *Recenti decreto,* 22 maii 1907 *(Per.,* **III,** 138 vel **II-III,** 322) Codex missas traducere sinit ad sacerdotes benevisos, quos vel ipse transmittens « omni exceptione maiores », i. e. omnino dignos noverit, vel testimonium proprii Ordinarii commendaverit (c. 838).

Omni exceptione maiores sunt iidem qui optimi, seu in quos suspicio cadere nequit. Hoc proprie dicitur de teste qui egregie idoneus est (Cfr. Reiffenstuel, *hia can.,* 11,20,10-11). Permissa probatis sacerdotibus transmissio fieri prohibetur bibliopolis vel mercatoribus qui missarum eleemosynas colligunt et sacerdotibus non ipsam pecuniam sed libros et alias merces rependunt (Cfr. S. C. *C.,* 9 sept. 1874; dec. *Vigilanti studio,* 23 maii 1893). Verum non improbatur ut stipendia quae abundant, sacerdoti bono committantur distribuenda pauperioribus. Ut autem tradantur pio operi, v. g. ad difiundendas bonas ephemerides instituto, oportet ut constet do induito quo vel retentio partis stipendii, vel permutatio cum diariis religiosis permittantur, quamvis propter negotiationis speciem vel pericula abusuum, haec fuerint decreto *Ut debita* S. C. *C.* 11 maii 1904 prohibita.

Episcopus autem non videtur statuto synodali prohibere posse quod c. 838 diserte permittit, ut missae aliis sacerdotibus probatis extra dioecosim tradantur, nec condicionem apponere iure communi ignoratam, v. g. consensus Ordinarii « ne transferantur stipendia extra diooecesim ». Id dicimus de stipendiis quorum sacerdotes liberam habent dispositionem. Si enim agitur de stipendiis oblatis ecclesiae, v. g. san-

ctuario saeculari qui locus sit peregrinationum, possit Ordinarius loci sua iurisdictiono in illa templa uti ad imperandum ut stipendia ibi accepta fines dioecesis no excedant. Quatenus autem sunt exsecutores piarum voluntatum (c. 1515), possunt quidem eas translationes impedire quas aestimant imprudentes vel a mente donatoris alienas, non tamen directe prohibere no stipendia extra dioecesim efferantur.

Sed interdum, in induito reductionis missarum fundatarum, cavetur ne missae ultra tertiam partem extra dioecesim celebrandae tradantur ; vel episcopis permittitur ut translationem ultra Codicis dispositionem vetent. Sic menso martio 1922, S. C. *Concilii* induisit episcopis Neerlandiao ut prohibere possent no sacerdotes missas extra dioecesim, sine ipsorum consensu, transmitterent (Cfr. *Periodica,* XII, p. 37, ss.).

2. Qui missas suae fidei commissas alii celebrandas tradiderit, obligatus manet, « usque dum acceptatae ab iisdem obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerint » (c. 839).

Itaque de ipsa exsecutione legitime translatae obligationis, contra ac decreto *Ut debita* cavebatur, nulla iam sollicitudo ei qui onus transfert iure positivo imponitur.

3. Stipes *manuales integre* transmittendae sunt, « nisi aut oblator expresse permittat aliquid retinere, aut certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuitu personae ' (c. 810, § 1). Integre transmittendae sunt hac saltem ratione ut celebrans ex celebratione ius ad totum stipendium acquirat.

Estne ista praescriptio solius iuris positivi, quod, iam ab Urbano VIII et Innocontio XII, C. *Nuper,* 23 dec. 1697, sancitum, pluries deinde et nunc c. 840, § 1 confirmatur, an etiam iuris naturalis ? Sunt qui existiment per se licere ut sacerdoti offeras minus, iustmn tamen stipendium, atque excessum retineas, quia haec sit communis norma admissa de eo qui susceptam obligationem per alterum exsequitur. Sic ipso Busembaum in c. 3. dub. 1 *De Eucharistia.* Alii idem sacerdoti, non autem viro laico transmittenti, per se licere putant, quia in sacerdote, non autem in viro laico, impletur intentio oblatoris qui eleemosynam congruae sacerdotis sustentationi deputabat. Sic Suarez, *Sacr.* I p., d. 8G, s. 3, vernus finem. Verum falsa nobis videtur haec assimilâtio transmittentis eleemosynam cum exsecutore cuiuslibet· obligationis. Qui enim eleemosynam missae eam acceptanti offert nullatenus, saltem perse, simpliciter huic dicit : « Cura ut tot missae celebrentur » ; sed cum missis quae dicentur talem eleemosynam coniungere intendit ; nullum alium titulum praeter celebrationem admittit quo pecunia ista servari possit. Nec eam sustentationi sacerdotis *immediate* sed solum mediante

celebratione destinat. I. e. pecuniam non dat nisi qua *stipendium* missae. Nec res indifferens est ; namque ex abundantiore eleemosyna meliorem seu intensiorem sibi sperare potest applicationem fructus (Cfr. S. C. *C,* in Causa Montisvidei et aliarum, 10 ian. 1920, inter animadversiones secretarii. *A. A. S.,* XI, 1920, p. 72). Cum longe communiore hodie sententia, tenemus itaque eleemosynam ita offerri solitam esse, ut iam per se, distributor vel sacerdos qui susceptam obligationem ad alterum transfert, nullo titulo partem recepti stipendii sibi retinere possit.

Qui partem stipendii *clam* retinuerit, peccavit contra iustitiam et tenetur restitutione. Ita dicimus, cum S. Alph., l. 6, n. 321, et probamus tum ex natura delicti, quod furti malitiam continet, tum ex obvio sensu decretorum S. Sedis. Iam Alex. VII, prop. 9 damnavit: sacerdotem satisfacere posse per alium « collate illi minore stipendio »; et Ben. XIV, C. *Quanta cura,* collectores missarum qui partem stipendii sibi retinebant non immunes a furto declaravit. Quare saltem de iis qui non sunt sacerdotes (collectores enim per se non erant sacerdotes), res iam dubitari nequit. Fuere tamen qui putarent obligationem restitutionis non certo constare. Sic Ballerini, IV, 1017 ; magis expresse Noldin, III, 191, et etiam nunc, Arregui, *Summarium* n. 567, 5. Sed cfr. validas rationes tum historicas tum intrinsecas, quas his opponit R. P. Arendt, in opusculo *De laesione iustitiae commutatione in missae manuali stipendio alteri celebranti diminuto* (Prati, 1914). Iniustitia ista primario laedit ipsum stipendii oblatorem. Quare c. 810, § 1 admittit ab oblatore expresse permitti posse ut aliquid retineatur. Restitutio tamen etiam fieri potest sacerdoti celebranti ; irnino huic facienda est occulta restitutio, ut voluntas non revocata oblatoris effectus suos sortiatur.

Justitiam autem non violat qui titulo donationis obtinet a celebrante partem stipendii vel etiam totum stipendium quod tradere debebat. Ac per se res perinde se habent, sive gratis sive pro partiali stipendio celebrans missam offerte voluerit. Periculum tamen abusus multo maius est in partiali quam in completa donatione. Quare partialis liberalitas prohiberi potuit ubi admittebatur plena, et cautius quam completa, proponenda et admittenda est.

Ipse c. 840 sinit ut retineatur excessus supra taxam diocesanam si *certo constet* excessum intuitu personae datum fuisse, ita ut non sit formalis pars stipendii.

4. « In missis ad *instar manualium,* nisi obstet mens fundatoris, legitime retinetur excessus, et satis est remittere solam

eleemosynam manualem dioecesis in qua missa celebratur, si pinguis eleemosyna locum pro parte teneat dotis beneficii aut causae piae » (c. 840, § 2).

Fundator en m non tantum missas praescripsit, s etiam servitio ecclesiae cuiuspiam ac proin cius benefic ari is prodesse voluisse censetur. Codex tamen non simpliciter permittit ut pinguior missae fundatae eleemosyna ex parte retineatur quotiescumque missae alibi vel ab alio celebrentur ac per se fieri debebat, sed hanc condicionem apponit : « Si maior eleemosyna beneficii aut causae piae sit tamquam dos partialis ». Verum time non exigit ut tribuatur eleemosyna consueta loci ubi missae fundatae erant, sed sufficere declarat ut solvatur eleemosyna dioecesis ubi missa celebrabitur. Id callidis artibus locum dare potest. Frequens tamen abusus esse posse non videtur.

800. — Corollaria vol Scholia. luvat quibusdam casibus traditam doctrinam illustrare. In his solvendis prae oculis semper habenda est regula c. 827 de omni specie negotiationis a stipe missarum arcenda, praetor principium iustitiae de implenda offerentis voluntate.

1. Licet alterum rogare ut velit *gratis* celebrare et totum stipendium transmittenti cedere. Ncc ob *causam peculiarem* cuiuspiam solandae afflictionis vel boni operis votatur sacerdos ut a celebrante partem stipendii petat, dummodo ne concessio fiat condicio sine qua missa non transmitteretur : tunc enim ratio verae liberalitatis abesset ; et dummodo missae ne colligantur cum animo obtinendi hac ratione partes stipendiorum : tunc enim species commercii induceretur.

2. Possunt sacerdotes *intentiones* missarum inter se commutare, retentis respectivis stipendiis etiam inaequalibus, cum tunc altor alterius stipendio ex toto renuntiet, et abusus sit difficilior. Improbanda tamen foret studiosa pinguioris stipendii captatio, si nempe frequenter, conquirendo pinguia stipendia, tibi huiusmodi lucra compares.

3. *Parochus* qui alteri committit cantandam missam cuius celebratio inter iura parochialia reponitur, v. g. in exsequiis defunctorum, celebranti tradere non debet nisi eleemosynam consuetam pro missa quae tali hora canatur ; reliquum licite retinet ut pertinens ad iura stolae.

4. Is cut legatae sunt missae quas testator supra consuetam eleemosynam taxaverit, si onus per alium impleat, excessum titulo h gati facile servare poterit.

5. Si vero missae, non definito sacerdoti, sed *ecclesiae* legatae sint. S. C. *C.* 25 iun. 1874 aestimavit eleemosynam, ex mente fundatoris, a celebratione separari non posse. Multo minus haec separatio permittetur, si no ipsa quidem ecclesia determinata fuerit : constat tunc testatorem soli celebranti favore voluisse.

6. *Rectoribus ecclesiarum* non licet ex stipendiis *manualibus* quidquam detrahere quo decori et ornamento ecclesiae consulatur ; idem licet ad *expensas* celebrationis solvendas, si Ecclesia alios reditus huic lini destinatos non habeat, modo tot missae celebrentur quot ab offerentibus fuerint praescriptae. *A perpetuis* autem *fundationibus,* utensilium impendia detrahere fas est (Cfr. *A. S, S.,* XXI, p. 299 ss.).

Nec rector ecclesiae prohiberi videtur quin a sacerdotibus *extraneis* qui in ipsius ecclesia celebrare cupierint, postulet ut impendia celebrationis solvant (Cfr. S. Alph., l. 6, n. 322 fine, d'Ann., (II, 190 [17]).

7. Ecclesiis quae missas nimia copia recipiant quam ut ibi tempestive celebrari possint, c. 836 hanc regulam praestituit ; « Moneantur fideles per tabellam in loco patenti et obvio positam, missas oblatas celebratum iri vel ibidem, cum commode poterit, vel alibi ».

8. Qui maius stipendium sino titulo extrinseci laboris vel simili exigit, in foro *externo* praesumitur simoniacus ; in foro vero *interno* reus erit scandali, violatae legis ex religione obligantia, et etiam iniustitiae, cum ultra iustum petat (BUCCEBONI, II, p. 157), non autem peccati *simoniae,* nisi vendere sacra voluerit, ut si maius petat propter altare privilegiatum vel locum miraculosuin.

9. Qui missas pro stipendio promiserat *occulta* pecuniae restitutione per se non liberatur, cum oblator stipendii missis ad quas ius sibi comparaverat nihilominus frustretur, nec pecunia missis aequivaleat. Sed vel occasio eidem offerenda est obtinendi missas, vel condonatio obtinenda est a S. Sede ; quae ex thesauris Ecclesiae defectum supplere potest.

301. — IV. Missarum annotatio. 1. Rector cuiuslibet ecclesiae vel loci pii in quibus eleemosynae missarum recipi consueverunt, accurate, in peculiari libro, notare debet missarum receptarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem. Atque Ordinarii (sive locorum sive Superiores maiores religionum clericalium exemptarum) huiusmodi libros *singulis annis* per se vel per alios recognoscere debent (c. 843).

2. Ipsi ceterum Ordinarii locorum et Superiores religiosi qui propriis subditis aliisve missas celebrandas committunt, quas acceperint missas cum suis eleemosynis in librum per ordinem referre debent. « Immo omnes sacerdotes, sive saeculares sive religiosi, debent accurate annotare quas quisque missarum intentiones receperit, quibnsve satisfecerit « (c. 844).

Id onus conscientiae esse per se patet, no propter incuriam nostr graves obligationes ipsi violemus, ve), casu quodam oppressi, inextricabiles difficultates successoribus paremus.

302. — V. Poenae. Non uno decreto anteriore poenae latae sententiae statutae fuerunt. Has Codex non confirmat ; vult autem ut qui deliquerint contra praescriptum c. 827, quo omnis etiam species negotiationis a stipe missarum arcetur, vel c. 828, quo tot ilibentur celebrari et applicari missae quot stipendia accepta fuerint, vel c. 840, § 1, praecipientis ut missae transmittens acceptas stipes manuales missarum integre transmittat, ab Ordinario suo pro gravitate culpae puniantur, non exclusa suspensione, aut beneficii vel officii privatione, vel, si de laicis agatur, excommunicatione (c. 2324).

303. — VI. Indultu. S. Sedes culpas in foro externo condonare et plures obligationes remittere potest, cum non paucos defectus ex thesauris Ecclesiae compensare queat·.

Propter eandem rationem, quaedam in antecessum indulges potest quae secus prohiberentur, praesertim cum non semper constet agi de lege naturali. Et quando prohibitio est iuris positivi, eius interventus arcet excessus quorum periculum legi causam dare solet.

304. — VJI. De Missis Gregorianls et altari Gregoriano. 1. In Dialog. suis l. 4, c. 55 (P. *L*, *77*, 410 ss.) S. Gregorius refert trigesima die a flammis piacularibus liberatam fuisse animam monachi lusti pro quo imperaverat ut, per triginta dies stricte continuos, sacrum celebraretur. Inde invaluit pius usus *tricenarii Gregorian·*, quod his solis condicionibus obnoxium est, ut *non interrupta* serie per triginta dies missa ab uno vel pluribus sacerdotibus, pro *una* eademquo anima offeratur. Per triginta inquam dies, ita ut in Nativitate Domini una tantum missa pro eodem tricenario computari possit. Non ita pridem autem, 15 mart. 1884 (Æ *S.*, XVI, 509), S. C. *Indulg.* piam et rationabilem esse affirmavit fiduciam do speciali efficacia missarum Gregorianarum. Efficacia ista in *Nouv. Jicv. Thcol.* (t. 21 [1889] p. 121) explicatur speciali S. Gregorii intercessione. Hinc consequens est, sacerdotem obligationi iustitiae derogaro qui, suscepto speciali onere triginta missarum continuarum, easdem interrumpat, nisi id fecerit ex induito S. Sedis, quae defectum supplero potest. Sic non obstat tricer arii virtuti interruptio trium dierum in fine hebdomadae sanctae ; sic docroto 26 maii 1918, S. *Paenitentiaria* facultatem fecit ut 29 iun. istius anni sacerd tes interrumperent tricenarium, ut missam ad intentionem S. Pontificis pro pace celebrarent. Verum, secluso interventu auctoritatis apostolicae, sacerdos qui missas Gregorianas dicat disiunctas, rationabili specialis fructus spo oblatorem stipendii privat. Si autem, ut fieri solet, onus istud maiore stipendio

compensatum sit, incrementum istud sino titulo sibi sorvat (Cfr. dccr. S. *Officii* 11 dec. 1912 [Æ *A. S.*, V. 32 33]).

Quid igitur ei faciendum superest qui, distractus, seriem interruperit ?

Quamvis etiam alia consilia suggerantur, si Gregorianum tricenarium erat, qua Gregorianum, ex iustitia exsequendum, modus vere securus erit recurrendi ad S. *Paenitentiariam*. Card. Gennari tamen etiam sufficere putat ut curet ut missa dicatur ad altare vel Gregorianum Urbis, vel quod instar Gregoriani privilegiatum est.

Namque censent *specialem* efficaciam triginta missarum, conecti eandem cum una missa quae dicatur ad altaro Gregorianum quod Romae exstat in ecclesia montis Coelii. Etenim, praeter communem rationem altaris privilegiati, specialem dicitur pro animis purgatorii habere virtutem, cuius persuasio, eodem S. C. *Indulg.* decreto probata, eandem ferre explicationem videtur. Perinde dicas de altaribus Gregorianis *ad instar,* quae post deer. S. *Officii* 11 dec. 1912 non iam nova conceduntur (Cfr. Gennari, *Quislioni theologico-moiali,* n. 417).

SUMMARIUM.

805. — I. 1. Ex disciplina praesente, debent sacerdotes, qua tales, pluries in anno celebrare ; atque episcopi et Superiores ligiosi curaro debent ut sacerdotes saltem singulis dominicis et festis do praecepto celebrent.

2. Celebrationem propter necessitatem Ecclesiae potest Ordinarius proprius sacerdoti non impedito praecipere, oi conferendo munus quo celebratio exigitur ; eandem directe et simpliciter imponere, aut praecipere applicationem, possunt S. Pontifex, Superior religiosus.

3. Pastores debent quandoque pro ovibus suis litari.

4. Benefioiatus missam celebrare et applicare debet ita ut litteris fundationis satisfaciat.

5. Voluntaria promissio obligaro potest ex religione, si est votum ; ex fidelitate, si est simplex promissio ; ex iustitia, si est contractus.

II. *Fundatae* missae sunt quarum stipendia ox fundationum reditibus percipiuntur. Fundatio autem designat bona temporalia alicui po.sonae morali in Ecclesia data cum onere perpetuo vel saltem diuturno pium opus peragendi, v. g. celebrandi missas. Scriptus consensus Ordinarii loci vel Superioris maioris religiosorum exemptorum requiritur ut fundatio acceptetur; bona secun-

dum eiusdem prudens arbitrium prius servanda et quam primum fructuose collocanda sunt in archivo curiae Ordinarii vel Superioris ; et exemplaria tabularum in archivo curiae Ordinarii vel Superioris et personae moralis ad quam fundatio spectat collocanda sunt. Tabella onerum Ecclesiae penes rectorem servanda est ; et onera implenda atque impleta in libro *ad hoc* annotanda sunt. Onera secundum voluntatem testatoris accurate exsequenda sunt; nec perpetua translatio onerum ab uno altari vel templo ad aliud, vel reductio missarum, sine induito apostolico fieri possunt. Accidentalis mutatio voluntatis testatoris Ordinario permissa videtur. Onera in fine anni reliqua Ordinario tradenda sunt.

III. *Stipendium,* quo saltem ex parte sustentationi ministri providetur, et quod non solvitur ut pretium missae sed ut praestatio realis in contractu legitimo, qua praestatione peracta, sacerdos se obligat ad missae applicationem, sine labe simoniae solvitur et acceptatur.

Ad omnem avaritiam amovendam, 1. haec *vetantur·,* excepta trina missa in Nativitate Domini, eadem dio satisfacere per unam vel plures missas obligationi iustitiae et stipendii ; stipendium retinere pro missae applicatione ante quam petita fuerit, nisi oblator monitus rem ratam habeat ; alterum stipendium pro sola celebratione, alterum pro applicatione accipere, nisi certo constet alterum pro sola celebratione oblatum esse ; tot onera personalia recipere quibus intra annum satisfacere nequeas ; ope stipendiorum re vera vel specie tenus negotiari vel mercaturam agere ; stipendium exigere ultra taxam statutam ; vel, contra Ordinarii prohibitionem, minore contentum esse.

2. *Obligatio celebrandi* ex stipendio est gravis ; nec cessat etiamsi perceptae eleemosynae perierint apud eum qui onere celebrandi tonetur. Pro recepta summa, missae, nisi aliud demonstretur, dicendae sunt eo numero quem taxa loci ubi oblator morabatur, definiverit. Missae dicendae sunt *tempore* expresse praescripto ; vel quam primum, si causa urget ; et ab illo qui onus celebrandi suscepit, semper infra modicum tempus, ita ut pro binis missis eiusdem intentionis, tres dies ultra mensem exspectari possint. Gravis reputatur indebita dilatio unius alteriusve mensis. *Qualitas, locus* dicendae missae per se in potestate manent celebrantis. Ordinarii et Superiores qui missas aliis celebrandas committunt curare debent pro viribus ut quam primum celebrentur. Quam primum quoque distribuendae sunt a distributore, praesertim cum per se tempus celebrationis a facta distributione inchoetur. Sub exitum anni, onera reliqua missarum Ordinariis

propriis tradenda sunt. Pro missis quae ad instar manualium celebrantur, i. e. alibi et ab aliis ac tabulae volebant, cum originem a fundatione ducant, consideratur per se annus civilis; pro aliis, annus a die suscepti oneris, salva diversa offerentium voluntate.

Obligatus missas ad sacerdotes omni exceptione maiores *transmittere* potest, etiam extra dioecesim, nisi, quod ad missas receptas in ecclesiis sibi subicctis, Ordinarius id vetuerit (resp. S. C. *C.* 19 februarii 1921) ; transmittens autem obligatus manet donec acceptatae obligationis et recepti stipendii testimonium obtinuerit. Sdvo expresso oblatoris assensu, stipes *manuales* integre transmittendae sunt ; et qui partem stipendii *clam* retinuerit, violaverit iustitiam et restituere debeat : sic verior sententia. Retineri potest excessus qui intuitu personae certo datus fuerit. In missis *ad instar manualium,* satis per se est remittere eleemosynam loci ubi celebrabuntur, si pinguis eleemosyna locum dotis pro parte teneat.

3. Missarum obligationes earumque exsecutio accurate ab omnibus sacerdotibus annotandae sunt ; et libri rectoris ecclesiae singulis annis ab Ordinario, per se vel per alium, recognoscendi sunt.

Delinquentes gravibus poenis ab Ordinariis plectendi sunt. S. Sedes autem potest culpas condonare et remittere obligationes quas ex thesauris Ecclesiae compensandi copiam habet.

Qui, distractus, seriem tricenarii Gregoriani interruperit, recurrat ad S. *Paenitentiariam,* nisi defectum aliter compenset vel suppleat.

CAPUT III.

Circumstantiae celebrationis.

Art. I. — De valida et licita missae applicatione.

306. — I. Applicationis auctor. Solus *sacerdos offerens* missam valido, per suam intentionem, applicat, nec in cuiuspiam Superioris potestate est, applicationem istam efficaciter mutare vel impedire : est enim actus potestatis sacerdotalis, cuius valor ex charactere pendet.

307. — IT. Sublectum cui, capax. Prorsus incapaces sunt *damnati. Beatis* impetrari possunt cultus et honores externi ; et

iam ipsis in honorem cedit, ut ob dona quae Deus ipsis elargitus est grates Deo referamus.

Suntne reliqui omnes capaces : id, ante Codicem, non erat extra controversiam. Plures, v. g. Card. Billot, *De Euch.t* th. LV, negabant directam applicationem missae ut operis operati licite vel valide fieri posse iis viventibus qui sunt extra Ecclesiam, cuius sacrificium N. L. est bonum proprium (1). lidem tamen concedebant sacrificium pro prosperitate et pace Ecclesiae indirecte in conversionem infidelium et haereticorum redundare, quibus, ceterum, Ecclesia suam impetrationem applicare potest, Plerique tamen admittebant fructum *impetrationis* ab omnibus viatoribus et animis purgatorii participari posse et desolo fructu *satisfactionis* dubitabant essentne annon capaces non baptizati (Cfr. Lehmk., II, 212). Sacrificium tamen crucis pro omnibus oblatum est, et missa non est nisi istud sacrificium continuatum seu renovatum. Quare c. 809 benigniorem sententiam secutus est, et missam omnibus viatoribus et animis purgatorii prodesse tacite admittit, cum pro omnibus illud offerri permittat.

308. — **III.** Subicctuni cui licitum. Principium est : pro omni subiecto capaci quod Ecclesia non excludit, licet offerre sacrificium. lamvero, novo suo iure, Ecclesia c. 809 nec infideles nec acatholicos excludit ; a *publica* tamen applicatione excludit *excommunicatum* : pro quo igitur privatim tantum ac remoto scandalo, missam applicare licet ; *vitandum* autem simpliciter excludit, ita ut pro sola eius *conversione* missam offerri sinat (c. 2262, § 2). Quare etiam post mortem suffragiis privatur. — Nihil autem obstat quin *sollemnia* fiant pro catechumeno.

Privatim fit applicatio, quando publica pronuntiatio omittitur et nomen eius pro quo celebratur in missa non exprimitur (Cfr. Cappello, op. c., I, n. 620, 2).

Scandalum hic removendum est potissimum offensio fidelium qui, in certis adiunctis, conscii factae celebrationis, eam cupidini lucri vel cuidam « indifferentismo p ascriberent.

Post c. 809, praetermitti iam possunt variae distinctiones inter haereticos et infideles quibus, nixi non nullis particularibus SS. CC. res-

(1) Idem tamen Card. Billot, l. c., existimabat missam omnibus etiam non baptizatis qui sint in purgatorio prodesse posse, cum ibi, suppressa distinctione animae et visibilis corporis Ecclesiae, sint omnes simpliciter de mystico corpore Christi.

ponsis, uti solebant scriptores, ita ut severius dc haereticis et schismaticis quam de infidelibus dicerent (Cfr. Cappello, op. c., I, n. 618, 619). Publica vero celebratio etiam pro principe qui in haeresi defunctus sit omnino prohibetur (Cfr. brevia Gregorii XVI, 16 fcb. et 9 iul. 1842 ad episcopum Augustanum et abbatem monasterii Schyrens., O. S. B.). Cum autem regnare incipit, sollemnis functio pro regni prosperitate adornari potest.

Hactenus dicta valent de fructu missae ex opero operato. Nihil autem prohibet sacerdotem et fideles quin celebrationem vel participationem suam missae tamquam opus bonum offerant pro quolibet vivo vel defuncto qui ex natura rei non excluditur.

Distincta quaestio movetur utrum stipendium ab omnibus recipi possit annon (de qua re cfr. de la Taille, *Mysterium Fidei,* p. 365, ss.). Solutio pendet ex ipsa ratione intellegendi stipendii, de qua in t. II agitur. Practice hodie responsa S. Sedis permittunt ut, secluso scandalo et omni superstitione, stipendium admittatur ab omnibus pro quibus missa offerri potest (Cfr. etiam *Nouvelle Revue Théologique,* Hocedez, *Les fruits du sacrifice et le stipendium d'après un livre récent,* 1922, p. 522, etc.).

309. — IV. Condiciones ipsius applicationis. Oportet; ut applicatio sit *obieclive determinata* et *tempestive facta.*

1. *Confusa* enim, v. g. pro aliquo ex decem, *invalida* foret. Sed determinatio explicite vel implicite fieri potest, v. g. ut iam statuit Superior vel sacrista, ut in libello notavi. Admittitur *disiunetiva:* secundum determinationem sacristae, si quam fecerit, sin minus hac ratione. Valide fit sub condicione iam impleta, non autem sub futura contingente: cui Titius interrogatus voluerit, pro eo qui primus stipendium offeret; nec etiam offerri potest, tamquam pro defuncto, pro eo qui prior morietur. Deus enim ad nostros mores humanos efficaciam applicationis aptasse existimatur. Valetne intentio: prout vult Deus? Alii negant, quia celebrans determinationem Deo linquere videtur : alii vero reponunt missam tunc a celebrante applicari ei cui Deo magis placet ut applicetur: quae voluntas certo est in Deo definita (Cfr. Noldin, III, 177, 3). Simili ratione missa oblata ad mentem Christi vel B. M. V. oblata censetur ad intentionem Christo vel B. M. V. magis acceptam. Nullum vero dubium moveri potest de valore applicationis factae pro anima magis Deo grata.

Qui pluribus intentionibus satisfacere debet, celebrare potest :

a) *secundum ordinem prioritatis iuris:* tunc *perse* prius celebrat pro eo qui prior stipendium solvit ; si tamen iusta causa sit antepo-

nendi aliquam intentionem quae tempore posterior sit, huius causae ratio habetur; et si plures pares tempore et iure fuerint, pro his simul plures missae tunc offerri videntur. Iinmo censent earn esse intentionem implicitam illius qui plura stipendia exonerat : implicita autem intentio sufficit ;

b) secundum ordinem a *Superiore,* a *distribuente definitum.* Quae etiam videtur esse implicita intentio colebrantis. Immo si qua contrarietas vel diversitas sit inter directam celebrantis et Superioris vel distribuentis intentionem, celebrans ad ordinem Superioris vel distribuentis se potius accommodasse putandus est. Ne autem huiusmodi discidia nascantur, satius erit praeprimis velle celebrare ad mentem Superioris vel distribuentis, ac, si hi nullum ordinem praestituerint, ordine prioritatis ;

c) *ad omnes intentiones simul.* Id sane fieri potest, pro definito et non nimio numero missarum quae aeque urgent. Ac tunc is modus collectivus optimus est, cum sint qui teneant fructum missae non minui singulis eo quod missa collective pro pluribus offeratur. Verum si intentiones inaequaliter urgent, a periculo cavendum est ne plena missarum utilitate urgentiores priventur. Si nimis multae intentiones sic coniungantur, pluribus non satisfiet nisi nimis sero. Et si numerus non fuerit definitus, sed semper novae intentiones accedant, numquam aliqua integram missam obtinebit.

Quocirca, iS. *Paenitentiaria, 'I* dec. 1892, dum collectivam applicationem licere declaravit, prudenter addidit : « dummodo missis integre satisfiat intra tempus ab ecclesiastica praxi praefinitum, nec missa* retardentur quae ad certam diem vel pro urgenti causa offeruntur ».

His itaque rationibus definiri possunt applicationes, quando stipendia a multis ignotis dantur, v. g. in capsa communi dispositae reperiuntur. Nec refert intentiones istas inter plures sacerdotes dividi. Ac probati auctores, immo ipsa S. *Paenitentiaria,* in responso suo 7 dec. 1892 *(Anal, eccl.,* **II,** 33), valde benigne interprétantur istam obligationem definiendi applicationem, ita ut censeant satisfacere eum qui, de nullo ordine explicite cogitans, singulas ex pluribus acceptis missas dicat « tui dantis intentionem ». Aliud tamen est usus toleratus, alius usus commendatus. Et sano negari non potest magis pie, magis reverenter erga missae sacrificium, magis accommodate ad mentem oblatorum eum facturum qui, prout copia est, missas accipit vel distribuit ita ut celebrantes noverint cuiusnam generis applicatio postulata fuerit : pro aegrotis, pro defunctis, in gratiarum actionem. Nec inutile fuerit eosdem liberalioris eleemosynae fieri conscios, ut maiore attentione et fervore respondeant munificentiae benefactoris.

Do isto intentionum ordine, cfr. Lehmkuhl, *Thcol.,* **II,** 157, et *Casus* **II,** 207, 206; Ferreres, **II,** 459-461 ; Noldin, **III,** 177, 179.

[309.]

310. — 2. Praeterea *tempestive* applicatio facienda est, i. e. r) Vel *ante sacrificium,* et, quia rationem habet donationis, applicatio semel facta permanet nisi revocetur, ita ut sufficiat generatim applicatio *habitualis* ex intentione quae, v. g. initio mensis, concepta fuit; *b)* Vel *inter sacrificium.* Et quia sacrificium nondum est perfectum, probabiliter sufficit applicatio quae inter priorem et alteram consecrationem facta sit.

Obicit quidem Palmieri, *Op. th.,* IV, 1040, hanc intentionem non influere in totum sacrificium, cum adveniat postquam pars eius essentialis transierit. Sed sacrificium non componitur duabus partibus essentialibus successivis, verum est una actio quae prima consecratione inchoatur, altera perficitur. Post priorem consecrationem, sacrificium nondum *est,* nec proin applicatur ; simul cum altera consecratione *est* et *applicatur.* Facta post sacrificium seu post utramque consecrationem non valet, quia nequit sacerdos suspendere effectum qui, quando sacrificium exsistit, statim producitur.

311. — Corollaria seu Scholia. 1. Facta *viventi* quem *mortuum* existimabas, applicatio missae pro defuncto imperatae, stricte loquendo non valet. Finis enim delendi poenas quae post mortem luendae supersint, per missam obtineri nequit. Attamen, si persona sit *pia,* cuius culpae ante mortem existimari possint deletae, applicatio fructus satisfactorii uberior et certior est si fiat viventi quam defuncto. Igitur si volueris, quod facile praesumi potest, ei quem mortuum putabas, absolute tribuere fructum satisfactorium, ipsi magis prodes quam si mortem exspectaveris. Quare probabiliter tunc supponi potest celebrationem ab oblatore ratam haberi (Cfr. Noldin, III, 179, 3, et Cappello, I, 607, qui id magis generaliter concedere videtur).

Sententia ista hac ratione confirmari potest, quod celebranti pro stipendio praevalens intentio merito supponitur celebrandi ad mentem oblatoris ; ille vero qui libere pro definita gratia aliqui obtinenda celebrat, plerumque principalem intentionem habebit celebrandi pro ipsius bono.

2. Qui plures intentiones *inter se repugnantes* conceperit, praevalenti applicasse missam censetur. *Per se* autem praevalet intentio *posterior,* etiamsi sacerdos ita dispositus fuerit ut, si de priore cogitasset, aliam non concepisset. Ut posterior non praevaleat, oportet ut prior voluntas tam absoluta fuerit ut alteram vir-

tualiter in antecessum irritaverit. Quod si non constet, nihil restat nisi ut sacerdos sequenti die pro alterutra duarum intentionum celebret quae re vera inefficax remanserit (Cfr. Lehmk., II, 356, 3).

Ac probe animadvertas alteram intentionem alteri praevalere non posse, nisi ambae concurrerint, seu simul exstiterint; non ergo si altera, etiam per errorem, vel nondum exstiterit vel revocata seu dimissa fuerit.

Exempla. Prior intentio censetur praevalere, si debita erat illa die, dum altera erat libera; si erat continuandi seriem gregorianam, dum altera intentio etiam pro stipendio, differri poterat; si celebrans missam acceptam pro defuncto applicet defunctae per errorem; in hoc casu praedominaus est intentio celebrandi ad intentionem petentis (Cfr. Noldin, ILI, 179, 3, et Berardi, *Praxis Confessant,* η. 3515).

3. Si applicatio *omissa·* vel *invalide* facta fuerit, fructus ex opere *operantis* proderit sacerdoti celebranti; ex opere *operato* manebit in thesauro infinito Ecclesiae, nisi existimes tunc, implicita celebrantis intentione, missam sibi applicari.

Dantis autem seu offerentis stipendium haec existimatur esse intentio, ut missa ei inutilis cui applicatur cedat in bonum suum vel suorum, vel illorum quibus est maxime obligatus (Cfr. Lugo, d. 19, n. 225 ss.; Lehmk., II, 255).

312. — Applicationis divisio inter plures. 1. Fructus missae *eucharisticus, impetratorius, propitiatorius* et *satisfactorius,* per se dividi et alii aliis applicari possunt.

2. Qui tamen ex *institia* pro aliqua intentione litari debet, nihil solido fructui detrahere permittitur, et solum, salva integritate applicationis huic intentioni, alteram concipere potest.

3. Qui solum ex *oboedientia,* aut *statuto* Instituti missam applicare debet, videtur pluribus, v. g. Bucceroni, III, 621 et Gury, post Gobât posse dividere fructus, quia id fiat incolumi fine legis, et obligatio ultra finem legis extendenda non sit. Praecepta itaque pro alio atque defuncto missa, ad liberandam animam applicari praeterea possit; praecepta in gratiarum actionem, liberam siverit esse dispositionem de fructu impetratorio, propitiatorio, satisfactorio.

Plus tamen iuvantur animae defunctorum, si ipsis, una cum satisfactorio, applices quoque fructum impetratorium, praesertim cum sentiant nonnulli, per impetrationem fieri applicationem satisfactionum Christi. Itaque fere semper ratio erit aliter agendi,

ita ut auctor benignae sententiae, Gobât, fateatur se numquam eadem usum esse.

4. Qui sola *liberali promissione* tenetur, nullo obstaculo praepeditur a divisione fructuum inter intentiones quae simul libere susceptae sint et diversae sint rationis, ut gratiarum actionis et satisfactionis pro defunto. Existimatur enim sacerdos promisisse quod minimum est. Immo nonnulli permittunt ut qui decem personis sacrum promiserit uno sacro promissa ista impleat. Sed cum hodie opinio do extensiva infinitate applicationis multo minus in schola sit recepta, et qui sacrum uni promisit non intellegatur mere partem dare sacri iam aliis promissi vel promittendi, promissarios decipere dicendus est qui non simpliciter aperiat mentem suam qua pro pluribus simul unum sacrum offerre cogitet.

5. Qui autem sacrum *voverit,* tenetur secundum suam intentionem.

313. — Quid sit litari in secunda vel tertia intentione, modo dicta demonstrant. Huc spectat ut, salva sub omni respectu integritate primae applicationis, fructum specialem applices intentione subsidiaria, quantum primae nihil detrahas vel si prima fuerit frustranea ; vel etiam, ut roges Deum ut, nonobstante utilitate eius pro quo sacrum primario offertur, velit tamen intuitu sacrificii et hanc gratiam alteri largiri. Qua posteriore ratione, secunda intentio vix differt a speciali commemoratione facta in « Memento ». Nisi quod applicatio consecrationem praecedere debet.

314. — V. Applicationis efficacia. 1. Missa est propitiatoria et satisfactoria, quatenus *efficit* vel *impetrat* applicationem satisfactionum et meritorum crucis (Cfr. Billot, *Euch.,* th. 55). Considerata *causa* impetrante principali, seu Christo, effectus missae est absolute infallibilis. Considerato *obiecto* quod petitur, quia ex institutione sua definite dirigitur in *remissionem peccatorum,* infallibiliter, quod ad *culpas* delendas, confert auxilia actualia quibus homo se disponat vel ad expiandas culpas veniales, vel ad gratiam iustifieantem et sanctificantem mediante usu sacramenti paenitentiae, sive in re sive in voto, consequendam : et infallibiliter remittit plures *poenas* debitas pro condonatis culpis. Aliae res petitae non obtinentur infallibiliter,

nisi expediant ad salutem et sint secundum ordinarias Providentiae leges. Attento *subiecto,* poenae non remittuntur nisi quae, propter culpas dimissas, debentur ab eo qui in statu gratiae versatur. Ceteri effectus dispositionem quoque postulant : sed qualis esse debeat, minus constat. Sicut diximus in *Quaestiones De religione* c. *De oratione,* n. 24, requiri videtur inchoata paenitentia seu conversio ad Deum.

2. Defectus dispositionis vim quoque applicationis minuit. In defunctis quidem purgatorii praesentes dispositiones sunt optimae. Verum eorum capacitas secundum gradum suae caritatis vel devotionem et fidem quam in terris habebant variare potest.

3. Demum, applicatio missae fit infallibiliter ei viventi disposito pro quo offertur. Fitne autem infallibiliter ei animae purgatorii pro qua missa dicitur ? Alii id affirmant, v. g. C. Billot, l. c. ; Bucceroni. III, 613 bis ; alii tamen, quos sequitur Génicot, II, 222. idem negant : iustas enim esse posse causas in vita praeterita propter quas Deus nolit satisfactiones crucis hic et nunc ipsis prodesse, nisi fortasse per plura sacra oblata et satisfactoria viventium opera placetur. Haec opinio facilius explicat usum saepissime offerendi sacrum pro eadem anima.

315. — Suffragia ante mortem. Minime improbandi, immo laudandi sunt qui, dum vivunt, per celebrata iam sacra sibi suffragia praecipiunt. Vivens enim homo omnes fructus certo participat, dum de defunctis minus constat utrum necne alius fructus praeter satisfactoriurn ipsis prosit. Potest quoque vivens missae assistere atque etiam hac ratione esse offerens. Magis etiam per se meretur, dum se privat stipendiis ipse, potius quam mere hereditatem suam onere isto gravet. Addas maiorem securitatem de fideli adimpletione onerum (Cfr. Ball.-Palm., IV, 1044. et Cappello, I, 607). Rationes istas ipse Benedictus XV complexus est in epistola quam 31 maii 1921 in forma Brevis scripsit de sodalitate a Bona Morte (Tinchebray) « Considerandum praecipue est, fructus qui ex sacro percipiuntur, hominibus longe uberius vivis prodesse quam vita functis, cum iis, bene animatis et dispositis, magis directo, certius atque abundantius quam his applicentur : unde efficitur, ut, cum perseverantiae dono, quaeramus nobis facultatem adhuc vivis comparare tum placandae Dei justitiae, tum poenae, quae nobis in Purgatorio igne maneret, vel tollendae omnino, vel valde saltem imminuendae. Quodsi satis multi, obliviosi atque ingrati homines, id committere consueverunt, ut ad animas eorum piandas quos habere carissimos videbantur, augustum offerri Sacrificium neglegant, sunt maiore numero qui, gravi

cum spiritualium utilitatum iactura, illud ignorent, profuturum sibi multo magis missae sacrificium quod, se vivis, ipsimet, quam quod in ipsorum levamen defunctorum heredes, propinqui vel amici perlitari iusserint. ». *(A. A. S.,* 13, 344).

Liquet tamen suffragia ista ad poenas tunc cum offeruntur debitas, non autem ad futura debita exstinguenda valere.

Articulus IΓ. — De modo, tempore, et loco celebiationis.

§ 1. — De modo celebrationis.

316. — I. De Ieiunio servando. Historica. Cfr. *Appendicem N.*

Ius vigens. 1. *Regula.* Proprio celebrationis praecepto sacerdos obligatur ut non celebret nisi servato, a media nocte, ieiunio naturali (huius notio infra, ubi de s. communione, explicabitur).

Nequit igitur dici cum Suarez, *Sacr.,* 1 p. d. 82 et Lugo, *Euchar.,* d. 15 n. 69, non plus esse celebrare quam communicare absque ieiunio, et dispensatum ad communicandum post sumptum cibum, dispensatum esse ad celebrandum eodem modo.

2. *Exceptiones.* Ipsa tamen severa lex non aliter celebrandi nisi servato naturali ieiunio quasdam exceptiones admittit quae duplicis sunt generis :

a) fieri potest ut sacerdos distractus vel alia necessitate coactus, cibum quempiam sumpserit. Tunc ponitur quaestio : quandonam possit nihil ominus litari ;

b) quaeri quoque potest quandonam sacerdoti licebit consulto, cum praevisione et intentione missae dicendae aliquem cibum antea sumere.

a) *sacerdoti qui ex distractione vel ex alia necessitatis causa iam fregit ieiunium* sacrum permittunt :

a) propter *divinum* praeceptum quod magis urgeat. Quare ad *integrandum sacrificium* procul dubio ieiunium postha-beri potest et debet. Casus potissimum occurret, si nullus reperiatur sacerdos ieiunus qui complere possit sacrificium alius sacerdotis qui post consecrationem, saltem unius speciei, morbo correptus fuerit ; vel si pro vino aquam vel oleum adhibuit, et hoc, sumpta parte aquae vel olei, advertat ; vel si, post sumptam

ablutionem, reperiat hostiam consecratam vel fragmenta consecrata quae decenter servari usque ad alterum sacrum non possint. Et qui post consecrationem recordatur se non esse ieiunum ipse non ieiunus sacrificium perficere debet ;

(l) ad *ministrandum viaticum* alicui qui divino viatici praecepto nondum satisfecit, pluies quoque permittunt celebrationem a sacerdote non ieiuno ;

γ) ut *scandalum* vitetur, si sacerdos sacrum quod inadvertenter inchoavit non ieiunus, abrumpere ante consecrationem nequeat sine periculo scandali vel infamiae. Immo fieri potest ut parochuâ die dominico sacrum sine nota omittere nequeat. Et tunc haec altera ratio facile concurret, plures futuros esse qui, quamvis id possint et debeant, non se conferant ad vicinam ecclesiam ut praecepto satisfaciant. Die tamen 2 dec. 1874, *(Coll. P. F.,* II, η. 1425) 5. *Officium* negavit umquam sufficere posse scandalum vel mirationem populi ut *secunda* missa a sacerdote non ieiuno celebraretur. Sed scandalum hoc arbitramur accipiendum esse de ipsa populi admiratione, non de communi populi peccato ;

‹5) per *epikeiam* non pauci concedunt ut neo-sacerdos qui, distractus, clam ieiunium violavit, si concurrant adiuncta gravissimorum incommodorum primitias celebrare possit.

b) *Consulto cibum aliquem sumere cum intentione postea celebrandi* sacerdoti non licet nisi ex licentia data a S. *Ojficio,* — ad quod per Ordinarium est recurrendum, — vel, ex licentia data ab episcopo, vel quasi-episcopo (non sufficit Vicarius generalis) in casu urgentiori in quo tempestive ad S. Sedem recurri non possit ; vel ex licentia obtenta ab Ordinario loci, si is generalem facultatem a S. Officio obtinuerit.

Verum licentia ista vel dispensatio iis solis sacerdotibus ab episcopo vel quasi-episcopo dari poterit qui, *propter populum,* vel missam iterare vel eam tardiore hora celebrare debeant, et qui *simul* sine gravi damno legem ieiunii eucharistici servare nequeant. Grave damnum ex infirma valetudine, vel ex nimio s. ministerii labore, vel ex alia rationabili causa, v. g. ex distantia superanda, ex molestia itineris faciendi oriri potest. Solus cibus liquidus, excluso quoque omni potu inebriante permitti potest. Omne scandalum removeri debet. Scandalum hic potissimum est offensio piorum, quae vitabitur si sufficiens intervallum inter sumptionem et missam exigatur et si omnis usus publicus fa-

cultatis prohibeatur. Demum de dispensatione data debet S. Sedes quam primum certior fieri. Nec spes habetur obtinendi ab ipso S. Officio dispensationem propter privatam sacerdotis devotionem vel utilitatem.

Non magis ergo post litteras S. *Officii 22* mart. 1923 (A. *A. S.* XV, 151, vel *Per.,* XII, 29) quibus hac dispensationes nuntiantur vel conceduntur, quam antea, dispensatio *praesumi* poterit. Si tamen vere in aliquo casu missa populo necessaria celebrari non possit nisi sacerdos aliquid cibi liquidi sumpserit, nec copia fuerit recurrendi ad episcopum, non videtur damnandus qui epikeia utatur.

31Î. — II. De statu gratiae. Sacerdos *conscius peccati mortalis* sine praemissa confessione sacramentali celebrare vetatur. « Si deficient i* copia confessarii et urgente necessitate, elicito tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, quam primum confiteatur» (c. 807).

Praecepto hoc Tridentini Concilii, s. 13, e. 7 et can. 11, ubi contrarium docentes excommunicantur, Ecclesia definivit probationem quae ex Apostolo 1. Cor., 11 est necessaria: sive sit mera declaratio iuris divini, quod multi cum Suar, tenent esse magis probabile, sive sit lex ecclesiastica, sicut alii opinari videntur.

Conscius non est peccati mortalis qui, in antecedente confessione, mortale peccatum, sine culpa sua non accusavit, nec qui serio dubitat de commissa culpa gravi. Hi ergo praecepto confessionis non tenentur. Debetne autem actum contritionis elicere vel conari qui prudenter timet ne sit extra statum gratiae ? Id summopere commendandum est ; auctoritas tamen eorum qui existimant probabilem dispositionem sufficere, non permittit ut strictam obligationem urgeamus (Cfr. d'Ann., **III,** 249 [7]).

Saepe circumstantiae moralem afferent certitudinem gratiae vel peccati. Quare nimis timoratus dehortandus erit a confessione, quae efficaci monitione vel adeo iniunctione sacerdoti laxioris conscientiae imponenda est.

Tria autem requiruntur ut qui conscius sit peccati gravis, sine confessione celebret : *urgens necessitas* celebrandi, *inopia* confessarii, actus *perfectae contritionis.*

1. *Urgentem necessitatem* non praebet per se privatio stipendii. sed periculum mortis, necessitas consecrandi hostiam pro morituro, vitanda nota vel infamia, necessitas celebrandi ut

die festo populus intéressé sacro possit, aut, pro *parocho,* celebratio ex officio, qua fieri potest ut etiam singulis diebus teneatur. Quibusdam sufficit ratio celebrandi, si secus sacerdos nullam missam audire queat, verum id minus probandum putamus (Cfr. tamen Lugo, *Eucli.,* d. 14. 115. 116 contra Suarez, *De Sacr.,* 1 p., s. 4, d. 66). Qui inter celebrandum mortale committat aut recordetur, moraliter recedere nequit. In missa sollemni fortasse sacerdoti assistenti confiteri sine nota possit, sed istius confessionis obligatio, ut infra videbimus, non adeo certa est, propter rubricam.

2. *Conjessarius deesse* censetur, non si absit cui sacerdos solet et cuperet confiteri, vel cui devotius aut utilius confiteretur, sed *a)* si nullus sit praesens et, spectatis adiunctis personae debilis, senioris, negotiis distentae, vel viarum, caeli, et brevis temporis, absens sine magna difficultate adiri nequeat. Talis esse potest temporis angustia ut ne sacerdos quidem qui quinquaginta passibus a celebraturo separatur praesto esse censeatur. Olim existimabant incommodum sufficiens, per se haberi superanda distantia leucae unius vel unius cum dimidio. Nunc ipsa facilitas ex via ferrea fortasse orta attendenda est. Lehmk., II, 206; *b)* si nullus adsit nisi *ignarus* idiomatis vel *carens iurisdictione,* aut excommunicatus vitandus, vel cui non possis confiteri sine gravi *damno* tuo vel alieno. Casus de confessario qui iurisdictione in reservata careat nunc iam non ponitur, cum, ut postea explicabitur, in ea necessitate possit quivis confessarius a reservatis directe (sed interdum cum onere recurrendi ad Superiorem) absolvere. — Si angustia temporis non permittat confessionem completam, alii, ut d'Ann., III, 708, obligant sacerdotem ut accuset quae possit; alii vero, ac merito, dubitant de ista obligatione confessionis dimidiatae, saltem si sacerdos potest se

Solo *incommodo* quod confessioni *cxtrinsecum* sit, sacerdos obligatione confessionis sacro praeponendae excusatur. Quare nec infamia quam patitur paonitens ipse vel cius religio apud confessarium, obligationem tollit: damnum enim famae obligationem confitendi consequitur per se, nec magnum est propter sanctitatem sigilli. Adiuncta tamen peculiaria familiaritatis, venerationis qua senex honoratur a iuvene cooperatore, damnum istud facere possunt extraordinarium, ac talem verecundiam parere quae moraliter invincibilis sit.

Quare excusant tunc nonnulli sacerdotem qui in necessitate cele-

bret cum contritione perfecta ot animo confitendi quam primum alius confessarii copia detur.

Accidere autom potest ut fragilis sacerdos multo benignius rem sibi applicet, et se excuset a confessione, etiamsi optionem quattuor vel quinque confessariorum habeat, quia eodem tecto cum omnibus vivat, omnibus sit notus, etc. Quid prudenti confessario agendum superest, si sacerdos paenitens talia revelet ?

In hac re sedulo distinguenda sunt quao positive permittere, quae tacite tolerare possumus ot quae aperte damnaro et prohibere debemus. Si adiuncta extraordinaria respiciant unurn vel, summum, alterum confessarium, sublata omni alia copia, positivo permittere possumus ut omittatur confessio, secus necessaria, praesertim cum facile accedat verum scandalum iunioris qui enorme senis peccatum noverit. Si autem plurium optio fuerit, omissionem confessionis approbare non possumus. In casu tamen speciali, ubi paenitens sibi conscientiam sic formaverit et facile in desperationem moralem caderet, post factum, tacere licebit vel rem eius conscientiae permittere. Si autem de sacerdote agatur qui pravae consuetudini indulgeat, ita ut non raro sino confessione celebret, eius excusatio repellenda est. Verum oportet ut inter confessarios quorum copiam habere solet, unum seligat cui vulnus animae suae candido aperiat. Atque interdum facilius ipsi erit ut ante confessionem praemittat colloquium cum confessario quem selegerit, se declaret miserum, indigentem auxilio. Confessarius parumper humanus ipsa alterius fiducia movebitur ut talem paenitentem ea benignitate excipiat quae omnem confessionis difficultatem auferat. Ita agere debemus, quia tolerare non possumus habitualem istius praecepti omissionem, quae reverentiam erga SS. sacramentum et horrorem peccati mortalis simul non leviter imminueret.

3. A confessione excusatus, *contritionem* neglegere numquam potest. Quid autem si ne conteri quidem possit ? Non nulli, citati a S. Alpii., l. 6, n. 262, valde tunc dubii haerent. Sed melius alii, v. g. Lehmk., II, 207; Ball.-Palm., IV, 916, ex mente S. Alpii. respondent contritionem saltem existimatam omnibus praesto esse. Namque, ut diximus in priore parte speciali, actus caritatis non est difficilis putandus, et qui vere peccato renuntiat gratiae contritionis perfectae facile obtemperat.

Sacerdos qui, omissa confessione per se necessaria, sacrum celebraverit, *novo praecepto* adigitur *quam primum* confitendi. Quam primum, i. e. intra duos vel tres dies, ac proin non neglecta confessionis occasione, si qua unica intra triduum praevideatur futura. Ac manifestum est confessionem ante alterum

sacrum instituendam esse, nisi eadem necessitas celebrandi et, eadem confessarii inopia perseverent.

Praeceptum istud imponitur sacerdoti qui a confessione legitime excusabatur, non autem ei qui sacrilege celebraverit : hunc lex sine utilitate novo sacrilegio gravaret ; neque probabiliter eum obligat qui tantum post consecrationem status peccati meminit, cum is ignoratione seu inadvertentia potius quam necessitate excusetur. Immo d'Ann., III, 409 admittit quod Lugo, d. 14, n. 746 sat verisimile existimabat, a speciali praecepto confessionis excusari eum qui, vix post inceptam missam, letale recordetur vel admiserit : hi appellant rubricam missalis, *De dejectibus,* 8, 4, quae ei qui in ipsa celebratione recordetur se esse mortali inquinatum, id solum praecipit : « conteratur cum proposito confitendi et satisfaciendi ».

318. — III. De celebratione separata. Vetatur in Ecclesia latina plurium concelebratio, excepta missa ordinationis presbyterorum et consecrationis episcoporum. Cf. n. 287. In Lusitania tamen, in ritu Bracarensi, iit concelebratio feria V in Cena Domini.

319. — IV. De condicione semel in die. Excepto die nativitatis Dominicae et commemoratione omnium fidelium defunctorum, quibus ter litari omnibus facultas est, non licet sacerdoti plures in eadem die celebrare missas, nisi ex apostolico induito, aut potestate facta a loci Ordinario (c. 806, § 1).

Ex iure communi, Ordinarius non potest eidem sacerdoti nisi duas missas eadem die permittere ; idque solum in die festo de praecepto, et quia indicat notabilem fidelium partem non posse, propter penuriam sacerdotum, missae astare.

Facultas in *die Nat-vitatis Donvni* nulla condicione circumscribitur. Facto eniin verbo cum Sanctissimo, 26 ian. 1920, S. *R. C.* contra atque 11 ap. 1844 in Barcinon, ad 3 *(Decr. auth.,* n. 2802) responderat, declaravit licere sacerdoti qui, ob debilitatem visus aliamve iustam causam ex induito apostolico, cotidianam missam votivam aut defunctorum celebrat, ut eandem prorsus missam ter dicat. Eandem intellegimus, vel votivam cui assuetus est, vel etiam, ex mente legislatoris, unam ex tribus pro illa dio assignatis *(A. A. S.,* XII [1920], 122). Qui vero unam tantum missam celebraro velit, sumere debet missam quae horae celebrationis respondeat : i. e. in nocte primam, in aurora, alteram, in dio, tertiam (S. *R. C.* 19 iun. 1875 [n. 3354] ; 13 feb. 1SS2 [n. 3767 ad 21J). Qui duas tantum legero maluerit, quod ipsi integrum est (S. *R. C.*

19 iun. 1875, n. 3355), si eas separet, observet horam celebrationis, si unam dicat in nocte, altera in aurora vel die. Si ambas dicat in die, alterutram duarum priorum omittere posse videtur.

In dic autem *Conimemorationis omnium defunctorum,* una c tribus missis gratis applicari debet in suffragium omnium fidelium defunctorum, altera gratis quoque, ad mentem S. Pontificis, tertia pro stipendio ad arbitrium sacerdotis dici potest. Libera autem optio fit sacerdoti eligendi quamnam e tribus missis dicat pro stipendio, quamnam ad mentem S. Pontificis vel pro omnibus defunctis (Cfr. S. C. *C.* 15 oct. 1915 ad 1; *A. A. S.,* VII, 479, 480). Gratuitas autem duarum missarum ita severo intellegitur, ut ne quidem titulo laboris extrinseci quidquam recipi possit ; nec intentiones in die commemorationis praescriptae in aliam diem differri possint, recepto triplici stipendio in ipsa die commemorationis omnium defunctorum (S. C. *C.* resp. cit. ad 3 et 4) (1). Qui vero unam tantum missam celebrat, primam, quae propria est diei, celebrare debet ; qui duas tantum legit, ad primam addat eam quae secundo loco praescripta est. Semper autem integrum est pro una missa stipendium accipere ; et qui duas tantum legit, alteram ex duabus pro omnibus fidelibus defunctis applicare debet, ita ut ad mentem S. Pontificis tunc solum litandum sit, cum tres missae celebrantur (Cfr. resp. S. *R. C.* 28 feb. 1917 ; A. zl. *S.,* IX, 18G, 187). Quod ubique observari *potest,* etsi quaedam regiones v. g. America latina, duas missas in suffragium omnium fidelium defunctoriun applicare antea debebant (Cir. Ferreres, II, 487).

Et quod in die Natali Domini iis qui cotidianam missam votivam vel pro defunctis legere possunt concessum est, ut ter oandoin missam dicerent, etiam in Commemor. omnium defunctorum eodem responso 26 ian, 1920 permissum est.

Quod *ad potestatem Ordinarii* loci : dies festus do praecepto intellegitur dies festus quo populus re vera missam audire debet (Gén., II, 239 ; Noldtn, III, 206) : *notabilis pars* fidelium supponit saltem viginti personas (d'Ann., III, 405 [55]). Consuetudo tamen centenaria plus permittere potest, si Ordinarius indicet eam prudenter tollere non posse (c. 5) (Cfr. Simenon, *Rev. eccl. de Liège,* 1923, p. 263).

Necessitas ista *populi* potissimum habetur, quando unus sacerdos duas parochias distantes administrat, nec alter est qui in altero loco

(1) IL P. Cappello putat severitatem istam qua retributio laboris extrinseci excluditur, temperatam esse canone 824, § 2 quo, modo generali, aliqua retributio ex titulo extrinseco ab eo qui pluries in die celebrat recipi permittitur. Iluic tamen interpretationi, canon 6, 2° quo confirmatum lus vetus intellegendum est sicut ante Codicem obstare videtur, ita ut generalis concessio c. 824, § 2, specialem prohibitionem pro die Commemorationis omnium fidelium, minime impediat. Verum testo Ferreres, II, 487, in Aragonia, Cathalaunla, Valentia ct Maioriea, regulares tria stipendia, saeculares duo recipere illa die possunt.

celebret ; vel etiam quando, ob causas varias, populus nequit moraliter totus ad unicam missam convenire (causae istae frequenter occurrunt).

Facultas ista binandi propter populi necessitatem, *real's* est, ita ut quicumque sacerdos vices agat eius cui facta est, ea uti possit. *Ac* cessat cum necessitate. Quare, adveniente forte alio sacerdote qui missam hora populi consueta dicere velit, facultas binandi reipsa aufertur. In casu autem improvisae necessitatis, ut si alter duc rum sacerdotum qui in paroecia celebrare solent subito aegrotaverit, nec alius suffici possit, sacerdos qui superest, modo sit ieiunus, licentiam Ordinarii praesumere potest (No l d in **III**, 20G).

Indulta S. Sedis conceduntur ut diebus non praeceptis sed magnae devotionis populus universus missam audire posset, ut in region· ubi rara est occasio missae, omnes transeuntis sacerdotis occasione uti possent. Benigniora indulta interdum quibusdam piis communitatibus concessa sunt. Propter causas extraordinarias, ut in recenti bello, vel in regionibus mexicanis, tres missae permissae sunt.

Ante Codicem, complures episcopi quinquennales facultates obtinere solebant quibus, praeter alia plura, binationem propter alias causas ac necessitatem populi qui secus praecepto audiendae missae satisfacere non poterat, concedere permittebantur. Verum indulta ista restituta non sunt. Immo de facultate permittendi binationem omnino tacetur in novis formulis amplarum facultatum quas S. C. *P. F.* Vicariis et Praefectis apostolicis largiri solet.

In extraordinaria necessitate celebrandi ut infirmus in imminente mortis periculo constitutus *viatico* refici possit, plures auctores binationem concedunt.

320. — V. De Missa incompleta. Missa complete dicenda est. Numquam, ne urgente quidem extrema necessitate, licet alteram materiam sine altera consecrare (c. 817). Et si sacerdos qui litari coeperit, peracta una vel altera consecratione, sacrificium perficere non possit, alter sacerdos missam complere debet. Nec (deficiente digniore) obstat ipsum non esse ieiunum, vel esse excommunicatum aut irregularem. Post horam tamen, *moralis* unio non iam censetur certo adesse, ita ut, manente tamen facultate, *obligatio* supplendi non iam urgenda sit.

Nec putamus tunc fideles qui missae essentialiter completae interfuerint, alteri missae assistere debere. Liquet sacerdoti supplenti non licere ut alteram missam postea celebret.

1. Nuinquam igitur cuipiam qui ciborium consecraro omisit licebit repetere consecrationem, etiam ut multos sacra dape reficere possit. Sed ex alia ecclesia afferendae sunt species consecratae ; et, si no hoc quidem fieri possit, p r se communicaturi dimittendi sunt, sacrae dapis expertes. Si tamen timendae sint irae, blasphemiae, aut alia scandala, praesumenda potius erit licentia binandi, cum hoc nulli praecepto divino repugnet.

2. Advertens ante communionem solam priorem speciem consecratam esse, v. g. propter ineptam materiam, alteram apponat et statim consecret, resumendo a verbis *Simili modo.* Si id advertat postquam sumpsit sacram speciem, sive ex gustu sive alio modo ineptam materiam alterius consecrationis adverterit, per se utramque speciem apponat, offerat, consecret et sumat. In loco tamen publico, ad evitandum scandalum, rubrica permittit ut sola apponatur species quae defuerat *(De dejectibus missae,* IV, 5) ; et Su a r e z, *De Sacram.,* p. I, d. 68, s. 6 et d. 85, s. 4, fore aequo loco habet ut quis utramquo consecrationem repetat (1), vel alteram tantum quae fuit invalida. Priore modo, certius unum perficis sacrificium, sxl incompletum manere videtur prius sacrificium cuius una tantum species consecrata fuit. Altero modo unicam quam peragas consecrationem magis coniungis cum priore; sed minus constat posse, post sumptam unam speciem, altera consecratione integrari sacrificium. Ta mbu r in i, *Exped. sacrif.,* 1. 1, c. 8 et Lu g o, *De Sacram,* d. 15, s. 4, monent ab eo qui advertat aquam pro vino appositam fuisse dum eam oro excipit, intentione bibendi sanguinem Christi, aquam istam exspui non debere: obstat periculum reiciendi fragmentum hostiae consecratae, et ipsa irreverentia. Qui post missam, in sacristia, errorem alterius consecrationis noverit, nihil supplere debebit, nec poterit (Su a r ., *De Sacr.,* 1 p., d. 85, s. 1). Iam ipsa ratio scandali obstaret correctioni.

Si, ad sumptionem sanguinis *positive* dubitas insolubili dubio, de veritate speciei vini, ac proin de valoro consecrationis, satius videtur ut etiam tunc nova veri vini consecratione sacrificium efficias certo completum.

3. *Ante canonem,* si celebrans recordetur cuiuspiam impedimenti ex fracto ieiunio, commisso peccato, contracta censura, et possit sine nota discedere ; vel si excommunicatus vitandus sacro interesse praesumat, missam vel *abrumpere* debebit vel *interrumpere,* donec impedimentum sublatum sit.

321. — VI. De continuitate actionis. Missa dicenda est sine interruptione, nisi excuset iusta causa, quae « canone nondum

(1) Utramquo voro materiam extra missae celebrationem consecrare numquam fae est (c. 817).

coepto gravis esse debet ; eo coepto, gravior ; consecratione facta, gravissima » (d'Ann., III, 404).

Itaque, interrumpere licebit : 1. post *evangelium* ob contionem, vel processionem excipiendam ;

2. in gratiam supervenientis principis, episcopi, Cardinalis, vel turbae peregrinorum qui alias missam totam non haberent. Tunc plures permittunt ut sacerdos, qui *nondum ad oblationem* pervenerit, omnia iterum incipiat. Videndum est quid usus locorum habeat;

3. urgento gravi necessitate vel propria, v. *g.* morbi, vel proximi, ut si moriturus sacramento necessitatis sit iuvandus. Ad conferenda Viaticum et Extremam Unctionem, quae non sint sacramenta necessitatis, missam inter consecrationem et communionem interrumpere non licet, nisi servato conspectu altaris, vel saltem in loco eiusdem contignationis, ex quo vox sacerdotis audiri possit (Cfr. S. *R. C.* 19 dec. 1829 ad 1 et 2 [n. 2672] ; et feb. 1874 ad 1 et 2 [n. 3322], et d'Ann., III, 404 [37]). Immo melius, cum Lehmk., II, 339, distinguemus absolutionem, et iteratam, ex sola devotione, administrationem Viatici. Absolutionem permittemus in omni loco sat vicino ut sacerdos vestes sacras exuero non debeat ; iterati ex devotione viatici administrationem, in locis modo supra dictis. Sacerdos, subinde ad altare reversus post consecrationem, missam simpliciter prosequetur, nihil repetendo; si ante consecrationem, idem aget modo infra horam redierit. Post moram longiorem, ab initio iterum ordietur.

322. — VII. De praeparatione et gratiarum actione. Missa dicenda est post piam praeparationem et cum devota gratiarum actione (c. 810). Ut huic congruum tempus, quartam saltem horae partem, tribuas, suadent doctores, suadent fructus copiosissimi ex hac devotione colligendi.

In ipso *Missali* proponitur « praeparatio ad missam, pro *opportunitate* sacerdotis facienda »; additur autem gratiarum actio quae, quatenus constat antiphona « Trium puerorum », cantico « Benedicite », psalmo «Laudate Dominum », paucis versiculis cum tribus orationibus, ad rubricam *praeceptivam* pertinet. Non constat tamen rubricas istas obligare sub peccato. Verum valde laudabile est ut sacerdos praeparationem saltem ex parte faciat qualis in inissali indicatur ; praeceptam autem gratiarum actionem memoriter addiscat, cum recitanda sit dum ab altari receditur et vestes exuuntur.

323. — VIII. De assistente. Missa dicenda est sine presbytero assistente, nisi celebrans usu pontificalium fruatur (c. 812), vel id liat prudentiae causa, v. g. ad iuvandum caecutientem aut. caecum, aut neomystam, vel celebrandum in mari, — sed cum

uno ministro *inserviente* et *respondente* masculini sexus. « Minister missae inserviens ne sit mulier, nisi deficiente viro, iusta do causa, eaquo lege ut mulier de longinquo respondeat, nec ullo pacto ad altare accedat » (c. 813).

Sub mortali requiritur minister, et prohibetur ministratio feminae ad ipsum altare. Causa cur celebres sine ministro sufficiens erit si, in festo praecepto, soli missae quam celebres intéressé possis.

Minor causa sinit adhibere ministrum qui nesciat respondere, aut, deficiente ministro, admittere feminam, praesertim monialom vel Sororem, quae do longiquo respondeat, dum sacerdos cetera solus peragit. Eam sino iusta causa admittere non excedit veniale ; deficiente vero ministro, licet ex sola devotione. Si vero minister abierit nec, aliquantulum exspectatus, redierit, communiter permittunt ut sacerdos incept missam solus prosequatur, maxime si oblatio facta sit (d'Ann., III, 401).

Cum minister sacrificium offerat et populum Christianum repraesentet, catechumenus sacra ministrare vere non potest.

Quod por alium praestat, id populus per se facere non prohibetur. Quare dc missa dicta « *dialogata* », in qua astantes partes ministri respondentis assumunt, interrogata S. *R. C.,* in resp. 4 aug. 1922 secretas missae partes ab aliis distinxit. Omni noluit ut quae secreto a sacerdote dicenda sunt, a pipulo elata voce legarentur, sed per se licere indirecto declaravit seu supposuit ut coetus fidelium coniunctim celebranti responderet. Hanc rem Ordinario definiendam permisit, simul tamen aestimans, propter inconvenientia facile nescitura, expedire ut praxis cummunis servetur. Ubi ergo incommoda desint vel removeri queant, quod favet intimiori populi participationi, qua tale, commendari potest (Cfr. I. M. Hanssens, S. I., *Nouv. Rev. Théol.,* 1921, p. 292; D. L. Beauduin, O. S. B. *Eph&m. liturg.* 1921, p. 396; *Questions liturgiques,* 1921, p. 263 ; (et cfr. 1922, p. 227 ; *Per.* XII. 154).

Rescriptum celebrandi sine ministro, ex audientia Sanctissimi vel per speciales facultates tum per S. C. *Rituum* tum per S. C. do *Sacramentis* vel *de Religiosis* conceditur. In rescripto S. C. *Rituum* op portuno additur ut celebrans curet habere saltem aliquen virum vel mulierem qui missae assistat et sic populum repraesentet. Est enim omnis missa actus publici cultus.

324. — IX. De Vestitu. Missa dicenda est in vestitu sacro praescripto, de cuius prima origine cfr. *Appendicem VI.* Ipse c. 811, § 1 postulat ut missam celebraturus vestem convenientem deferat quae ad talos pertingat, praeter praescripta ornamenta sacra; § 2 iubet ut sacerdos abstineat pileolo et anulo, nisi sit S. R. E. Cardinalis, episcopus vel abbas benedictus, aut apostolico induito id ei permittatur.

Itaque, 1. De *vestibus praescriptis.* Sunt autem: *amictus* et *alba,* quae debent esse ex lino vel cannabe, minime autem ex gossypio ; *cingulum,* quod, non tamen reprobata al a materia rnagis convenienter ex lino vel cannabe conficitur ; *manipulum, stola, casula,* quae non possunt ex toto esse talis materiae unde vestes communes fiunt, sed saltem fila serica superimposita ferro debent.

Praeferenda est materia serica aut pretiosa ; admittitur tamen subserica vel tramoserica. Prorsus excluditur materia vilis et etiam textura vitrea, ne fragmenta decidant in corporale et sacrum calicem et dein a sacerdote, non sine periculo suo, sumantur (Cfr. Lehmk., II. 346). Extremae partes amictus, albae ornari possunt textu denticulato, varias figuras reddente ; ac, pro diebus sollemnioribus, admittitur alba quae a cingulo deorsum fimbriis seu reticulo ornata sit.

Sacerdos debet quoque esse calceatus ; sed crepidae sufficiunt.

Mortale est litari .sine ulla veste sacra, vel omittere *simul* manipulum et stolam. Defectus albae vel casulae tantus est. ut vix, et ne vix quidem, omitti possint ad viaticum conficiendum et ministrandum. Gravis autem necessitas, ut viatici deferendi, scandali populi qui die festo missam exspectet, ab aliis vestibus ferendis, etiam quae sub gravi praecipiuntur, excusabit. Ratio-nabilis causa, ut ipse fervor devotionis, excusabit defectum per se venialem.

Aeque illicitum est celebrare sine vestibus sacris et sine vestibus benedictis, cum per benedictionem sacrae fiant. Attamen gravis causa, ex modo indicatis, videtur permittere ut albam et casulam induas non benedictas, cum nulla exterior irreverntia appareat (Cfr. Ball.-Palm., IV, 1083, 1084).

Casulae *color* sub veniali praescriptus videtur. Per accidens ‹x scandalo, ut si, in magna sollemnitate, nigro utaris, vel ex gravi violata episcopi praescriptione, mortaliter in hac re peccari poterit. Nee *flavus* color, nec *caeruleus* (sine privilegio) admittuntur. *Rosaceus* in sola tertia dominica Adventus et quarta Quadragesimae permittitur. Atque etiam in foriis Adventus in quibus missa de tertia Dominica resumitur, color rosaceus licitus est. *Aureus* pro albo, viridi et rubro (non pro violaceo vel nigro) adhiberi potest. Non potest una casula, quae varios referat colores, plurium vices explere, sed colore dominante usus circumscribendus est. Episcopus tamen usum casularum multicolorum ecclesiis pauperibus permittere potest, donec istae casulae consumantur. Varius cingulorum color non prohibetur.

2. Do *vestibus prohibitis.* Inter missam, usus *pileoli* rubri Cardinalibus, violacei episcopis et abbatibus seu praelatis *nullius* nunc ipso c. 811,

§ 2 coll, cum 325, permittitur ; usus pileoli nigri vel albi (pro vestium colore) omni abbati benedicto (c. 811, § 2). lidem anulo uti possunt. Aliis usus pileoli per totam missam sub gravi prohibetur; sub levi, si istud auferas a canone ad communionem. Quare, ex repentina et non permanente causa infirmitatis, etc. cooperto capite (excepto canone ad communionem) celebrare, non erit illicitum etiam sine induito apostolico (Cfr. Ben. XIV, *Dc sacrif. missae,* l. 1, c. 9, n. 3). Immo in loco privato, vel etiam in loco publico, si ratio astantibus sit manifesta, S. Alph., l. 6, n. 097 probabile existimat id, ex rationabili causa permanente, simpliciter licere. Quod etiam post Codicem dici potest, cum necessitas indulti apostolici praecepto Urbani VIII in *Missali* apposito sit inducta, et canones qui ius vetus ex integro referunt ex receptis apud probatos auctores interpretationibus aestimandi sint (c. 6, 2°).

Si in qua regione, ut apud Sinenses fuit, vel adhuc est, tegere caput reverentiam prodit, detegere autem, irreverentiam, prohibitio tolli perspicitur, cum finis legis contrarie cesset (Cfr. S. Alph., VI, 897).

Usus *comae ficticiae,* quem Innoc. XII graviter prohibuit, nullo Codicis canone expresse vetatur. In pluribus regionibus consuetudo legem temperaverat (Lehmk., II, 336, 3). Quare, quamvis Ben. XIV solos fictos capillos mixtos naturalibus permittat, capillitium fictum quod, ut hodie conficitur, naturam modeste imitetur non videtur lege certo exclusum (Cfr. Ben. XIV, *Syn.,* XI, 9,5 ; Inst. 34, 96). Satius tamen erit potore licentiam, quam Nuntius vel Delegatus ApostolicuS concedere possunt.

325. — X. De ritu. Missa ritu proprio celebranda est, ita ut panis azymus vel fermentatus, *ubique,* secundum proprium ritum adhibendus sit, et in propria lingua rituali celebrandum sit (cc. 816. 819).

Hactenus S. Sedes celebrationem in alieno ritu fere non permisit, nisi post transitum ad cum ritum. Nuperrime tamen, ad fovendam reconciliationem schismaticorum, admittere coepit ut missionarii ritus latini, sicut et monachi qui collegio graeco Urbis modo praeficiuntur, possent se ad ritus orientales accommodare.

326. — XI. De rubricis. Missa celebranda est secundum rubricas ritualium librorum, reprobata quavis contraria consuetudine ; et sacerdos cavere iubetur ne alias caerimonias aut preces proprio arbitrio adiungat (c. 818).

Theologi rubricas *directivas* a *praeceptivis* distinguunt. Pleraeque posteriores obligant sub peccato, contra ac priores, quae mere normam dant, etsi earum violatio saepe, per accidens, cum

peccato veniali coniancta sit. Ex Trid. s. 7, c. 13, et decreto S. Pii V in fronte *Missalis,* colligunt rubricas intra missam servandas, si quasdam, nt non nulli volunt, excipias, esse praeceptivas, idque, secundum materiam, sub gravi vel levi. Quod c. 818 confirmatur. Rubricae ante vel post missam probabiliter pro directivis haberi possunt.

Quid sub gravi, quid sub levi observandum sit, docemur in primis communi doctorum opinione. Dein iuvari possumus hac consideratione : « 1. Utrum reverentia s. sacramento, ex se an ex lege solum humana debita, laesa sit ; 2. Utrum defectus occurrat in nobiliore missae parte, vel in ea re quam Ecclesia, propter mysticam significationem, maxime aestimet, an in alia ; 3. Utrum defectus *materialiter notabilis* seu in magna quantitate sit, necne » Lehmk., II, 327).

Tum *omissione* actionis faciendae, orationis dicendae, tum *indebita adiunctione,* tum *mutatione,* rubricae violari possunt.

327. — A. Do omissionibus. 1. Omittere *orationes inter vestiendum,* aliis videtur veniale, aliis non constat esse peccaminosum (Lehmk., II, 327): sed illas praetermittere minime decet. *Lotionis* autem *manuum,* etiam ante missam, non est praeceptum proprie dictum (Suarez, *Sae.,* 1 p., d. 82, initio). Quamquam ne haec quidem est omittenda.

2. De *orationibus* et *caerimoniis* inter missam : *a)* facilius *grave* est ordinariam quam extraordinariam partem omittere.

Hinc *grave* censent omittere : *Confiteor* cum aliis precibus quae in principio missae occurrunt ; epistolam cum tractu, graduali etc. quae sequuntur : nisi epistola in missa canatur ; cvangeliuin primum, nisi canatur in missa ; primam collectam cum respondentibus secreta et postcommunione ; offertorium ; complures preces quae ab offertorio ad canonem dicuntur ; praefationem.

Contra, *leve* existimant omittere imperatam, vel ceteras commcmorationes, praeter primam orationem; Gloria, Credo, Sequentiam; unam vel alteram supernumerariam epistolam, immo omnes, secundum Sporer ; quod *speciale* occurrit in praefatione, «communicantes » ; ultimum evangeliuin. Nec grave videtur omittere in hebdomada sancta ipsam Passionem, et solam recitaro partem quae in tono evangelii dicenda est. Qui tamen debilitate a longa recitatione excusatur, satius fecerit dieendo aliam missam de Passione Domini. Nonnulli tamen grave existimant tot simul extraordinarias partes omittere quae notabilem quantitatem efficiant (Cfr. S. Alph., VI, 404; Palm., IV, 1105).

b) Facilius gravior est omissio *in canone* facta. S. Alphonsos, VI, 405, mortale indicat « in canone omittere quamlibet *orationem,* vel eius verba ita mutare ut sensus varietur, vel aliquod verbum omittere, quo sublato, reliqua verba sensum non faciunt », vel omittere *Pater Noster,* vel decem nomina sanctorum.

Qui solum omittat *Agnus Dei* (S. Alph., severius dicit), vel quidpiam simile, graviter peccare non videtur Letimk., II, 330.

c) Quod ad *caerimonias,* grave erit omittere infusionem aquae in vinum, fractionem hostiae et commixtionem, propter symbolicas significationes ; purificationem calicis vel patenae (nisi videris nullum adesse fragmentum), ob irreverentiam. Leve vero per se, nisi ex contemptu feceris, vel cum scandalo, omittere benedictiones, genuflexiones, inclinationes, unam vel alteram crucem super oblata, vel tunsionem pectoris, aut lotionem digitorum ; aut solam aquam in purificatione adhibere. Plura cfr. apud S. Alph. . **H**

328. — B. De additionibus. 1. Quidquid, animo inducendi novum ritum adiunxeris, mortale erit. 2. Seclusa tali intentione, quamvis facilius in additione quam in omissione graviter peccetur, addere *Gloria* vel *Credo* leve erit, nisi hoc modo missam *de Reguie* graviter deformes (d'Ann., **III,** 404 [47]). 3. Ex aliqua iusta causa, vel ex, parum tamen laudanda, devotione unam collectam addere, S. Alph., l. 6, n. 411, ne veniale quidem aestimat. Perinde dicendum est de secreto interposita oratione iaculatoria. Praestat autem sola mente ciere affectus.

329. — C. De mutationibus. 1. *Postponere,* in privata recitatione, *Matutinum* sacro, hodie praesertim ubi tam saepe missa ab officio discrepat et psalmi plerumque nullam ad sanctum vel mysterium quod honoratur relationem habent, non demonstratur peccaminosum. Quod iam aliqui tenebant ante reformationem psalterii a Pio X effectam, dum alii id grave reputabant, S. Alph. autem, VI, 347, cum communiore et probabiliore sententia, leve : a quo veniali peccato quaelibet rationabilis causa, ut commoditas studii, itineris, excusabat.

2. Ex *causa rationabili,* fas est *deprimere vocem,* modo remaneat aliqua distinctio inter ea quae alta et ea quae submissa voce recitanda sunt. Sine causa rationabili, dicere per modum secretae quae alte pronuntianda sunt, veniale videtur

(Lehmk., II, 333). Ita tamen secreto dicere ut ne teipsum quidem audire possis, in *consecratione* facile grave erit, ob dubium quod dc valore oritur (S. Alph., VI, 414 fine ; Lehmk., l. c. ; d'Annn., III, 253 [9]). *Alla* voce recitare quae secreto dicenda sunt, per se non excedit veniale.

Nondum autem alta voce recitata censentur quae a solis ministris percipi possunt. Grave scandalum haberi possit si verba consecrationis vel canonis ad 40 passus audiantur : sic S. Alph., VI, 416.

330. — Quaeres, utrum necne celebrare possit, *qui,* ex causa infirmitatis aut simili, *impeditur quominus omnia -praescripta* servet ?

B. Licite celebrat qui sola leviora, praesertim in loco privato, omittere vel mutare cogitur. In loco publico, oportet ut testes conscii sint impedimenti. S. Alph., VI, 402 haec refert exempla ex Gobât : si baculo indigeas ; si utroque brachio inniti debeas super altari ; si hostiam elevare nequeas. Pro notabili tamen externi decoris defectu, petenda erit venia vel Nuntii seu Delegati Apostolici vel Ordinarii, si facultatem habeat, ut non nulli Superiores religiosi ; vel, in re graviori, S. Sedis, ut si sedendum tibi fuerit, vel manu arte confecta utendum sit, vel ab alio sustentari debeas.

N. B. Adeo ars imitandi naturam profecit, ut plura hodie concedi possint a S. Sede, etiam ipsae ordinationes, iis qui aliquo membro mutilati sunt, praesertim si honorata fuerit causa, ut vulnus in iusto bello acceptum.

331. — 3. Propter causam rationabilem vitandae confusionis, potest quoque omitti sonitus *campanulac* in missis quae simul ad altaria secundaria sacelli vel exiguae ecclesiae celebrantur. Campanulac sonitus non praescribitur nisi ad *sanctus* et per utramque elevationem. Parvus pulsus ad annuntiandam consecrationem laudabiliter additur (S. *Ii. C.,* 25 oct. 1922; A. *A. S.,* XIV, 557).

Quaeres debeantne repeti quae distractus omiseris? 1. Qui non recordatur se aliquid dixisse, fecisse, ne turbetur, sed porro pergat. Quod Missale *(De defectibus,* \) ad ipsa verba consecrationis refert. 2. Si certo omissum fuerit quidpiam accidentale, nisi rem moraliter statini adverterit, ne repetat : ante consecrationem tamen supplenda est aquae mixtio et (mentalité?)

oblatio. Qui vero vol *certo,* vel *probabiliter* (positive) quidpiam *essentiale* omiserit, istud absolute vel sub condicione, pro casu, repetere debet, et cetera per ordinem prosequi a puncto in quo ante repetitionem pervenerat *(Missale, De Delectibus).*

Sacerdoti vero *scrupuloso* repetitiones prohibendae sunt, nisi certissimus sit (Cfr. optima consilia apud Lacroix, VI *De Duch.,* p. 2, n. 190 ss.).

332. — Quaeres de orationibus quas Ordinarii locorum imperare possint. Ex nuperrimis variationibus quae in rubricis missalis additae sunt, haec colligimus : 1. non plures quam duae praecipi possunt; 2. recitantur ultimo loco, post orationes a rubricis praescriptas, ante eas quas celebrans libere addat ; et numquam sub unica conclusione cum oratione missae coniunguntur ; 3. potest una dici tamquam tertia oratio, praescripta quidem, sed ad libitum sacerdotis seligenda : tunc locum istius orationis occupat ; 4. imperatae omitti debent in omnibus duplicibus 1 et 2 classis, in dominicis maioribus, nisi loco orationis ad libitum prima ex iis eligatur, in feriis, vigiliis, et octavis privilegiatis, in missis votivis pro re gravi et publica simul causa vel ad instar sollemnium celebratis, et quotiens in missa, iuxta rubricas, iam quattuor dictae sint orationes. Collectae tamen quae, iubente Ordinario, dicendae sint *pro re gravi,* omittuntur tantum in vigiliis Nativitatis et Pentecostes, in Dominica Palmarum et in omnibus duplicibus 1 classis. Quae vero expresse ordinentur ut dicendae *etiam in duplicibus* 1 *class's,* omittuntur tantum in Nativitate et Epiphania Domini, Feria V in Cena Domini. Sabbato sancto, Dominica Resurrectionis, Ascensione Domini, Pentecoste, Festo SS. Trinitatis et Festo SS. Corporis Christi.

Collectae *pro dejunctis,* etsi in missis de Requie tres admittentibus orationes quovis anni tempore locum habent, in aliis missis omitti praeterea debent Tempore Paschali, et in omnibus missis de officio duplici vel semiduplici aut in quibus alterutrius fit commemoratio. Oratio autem vel collecta pro defunctis paenultimum semper locum occupat, etiam si celebrans orationes permissas adiungat.

Collecta pro re gravi ante alteram ponenda est.

Si ambae fuerint graves vel non graves « prius ponitur, iuxta ordinem Litaniarum, collecta de aliquo mysterio vel sancto, quae praecepta fuerit ; postea quae desumenda sit ex missis votivis diversis vel ex orationibus quae in fine missalis habentur, servato ipso *Missalis* ordine».

333. — Quaenam missa dicenda sit. Missa dicenda est quae, illa die, rubricis *permittitur,* aut *praecipitur.*

1. *Qualitatem* missae mutare, secluso scandalo vel contemptu, aut v nisi frequenter, *diebus vetitis,* missae diei non con-

venientes dicantur » veniale non excedit (Leiimk., II, 328 ; S. Alph., VI, 420).

2. Missae *votivae privatae,* ex rationabili causa, legi possunt in festis semiduplicibus, diebus infra octavas communes, feria VI post octavam Ascensionis, et in omnibus officiis ritus simplicis non exceptis.

Excipiuntur feriae Quattuor Temporum, Adventus a 17 ad 23 dec. inclusive, feriae Quadragesimae a die Cinerum, et Passionis ad feriam IV maioris hebdomadae inclusive, feria II Rogationum, vigilae, dies octavae simplices, etiam si sola earum commemoratio facta fuerit in officio, dies quibus resumenda est missa Dominicae impedita. Privilegiata autem est missa pro sponso et sponsa, et missa votiva sollemnis.

Missae cotidianae (votivae) *dcfunctorum,* celebrari possunt sine cantu iisdem diebus, et praeterea, in quadragesima, prima die cuiusque hebdomadae libera, i. e. in qua fiat de festo semiduplici, aut de feria non privilegiata.

Dummodo ne occurrat Dominica aut Festum de praecepto, licet suppressum, commemoratio omnium Fidelium Defunctorum, Duplex 1 vel 2 classis, etiam translatum, aut aliqua ex Feriis, Vigiliis vel Octavis privilegiatis : 1. *ipsa die* qua in ecclesia vel oratorio publico funus defuncti sollemniter agitur, possunt ibi missae privatae pro die obitus dici, ea tamen lege ut sacrificium pro ipso defuncto applicetur ; idque sive corpus sit 'praesens, sive, ob rationabilem causam, absit vel iam sit sepultuin ; 2. in oratoriis semipublicis quae, deficiente publico vel ecclesia, horum locum teneant, eaedem missae privatae dici possunt *unica die ad libitum,* ab obitu usque ad depositionem defuncti; 3. eaedem vero missae *cotidie,* per idem tempus, dici possunt in oratoriis semi-publicis quae locum non tenent ecclesiae aut oratorii publici, et in oratoriis stricte privatis domus defuncti, « dummodo cadaver sit physice praesens in domo ubi erecta sunt ipsa oratoria »; 4. opportuniore die post acceptum mortis nuntium, sicut in die 3a, 7a, S01 et anniversaria ab obitu vel depositione defunctorum, permittitur in *qualibet* ecclesia, unica missa pro defuncto, cantata vel etiam lecta. Si dies impedita fuerit, missa, tunc in cantu celebranda, in proximiorem diem non impeditam anticipari vel transferri potest; 5. in oratorio publico ac principali *sepulcreti,* immo in quolibet sacello sepulcreti rite erecto vel erigendo, missae possunt esso do requie, dummodo sepulcreta actu serviant sepulturae et sint in coemeterio.

N. B. Prima (lie cuiusque mensis, excepto menso novembri. extra adventum, quadragesimam et. tempus paschale, in qua

officium fit de feria, in missis quae non sint defunctorum, paemiltimo loco inter omnes orationes, dicitur oratio *Fidelium,* « non omissa, ob eam, ulla ex orationibus pro diversitate temporis assignatis ». Idem fit feria II cuiusque hebdomadae extra Quadragesimam et Tempus paschale, dummodo ne occurrat aliqua vigilia, aut resumenda non sit missa dominicae praecedentis impedita.

Ipsae facilitates datae demonstrant nullam specialem causam, praeter ipsam applicationem defuncto faciendam, requiri cur, diebus quibus fas est, missa de Requie missae cum officio congruenti substituatur. Immo, quamvis per se satisfaciat obligationi suae sacerdos qui, missam rogatus in honorem alicuius sancti vel pro defunctis, missam celebrat officio conformem, « *consultius* est, ut, quantum fieri possit, intentioni eleemosynam erogantis satisfiat per missam de Requie vel votivam ». Sic S. *R. C.* 13 ian. 1899 ad IV *(Decr. auth.,* n. 4031).

334. — Quaeres quaenam missa dicenda sit extra propriam ecclesiam vel domum ?

Salvis privilegiis postea concessis, ut quae ex Codice competunt Cardinalibus (c. 239, 9°) et episcopis (c. 349, § 1, 1°), decreto S. *R. C.,* 9 iul. 1895, confirmato 9 dec. 1895 *(Decr. auth.,* n. 3862), res ita ordinata est : 1. celebrans in ecclesia vel in oratorio *publico* missam omnino conformem calendario istius ecclesiae vel oratorii dicere debet, etsi missa fuerit Beati, aut propria* regularium : exclusis peculiaribus ritibus Ordinum propriis. Ac dcin, 22 maii 1896 *(Decr. auth.,* n. 3910), declaratum est, ad effectum memorati decreti, tamquam publicam habendam esse capellam *principalem* episcoporum, seminariorum, collegiorum, piarum communitatum et carcerum. Apud moniales vero vel religiosas quae proprio calendario carent, viget calendarium dioecesis, quod proin sequendum est (Cfr. resp. S. *R. C.* 17 iul. 1896 *[Decr. auth.,* 3927]).

Si tamen, in huiusmodi oratoriis officium agatur ritus qui duplici sit inferior, unicuique celebranti (exceptis diebus quibus rubricae aut decreta hanc optionem tollunt), integrum est optare pro calendario loci (ac proin dicere missam votivam, etc.) vel propriam missam ut festivam celebrare.

In aliis oratoriis, missa dicenda est quae cum proprio officio congruat, etsi fortasse sit Beati, de quo per se, extra Ecclesiam cubi conceditur, memoria facienda non est.

Ubiquo tamen, tamquam utentes privilegio personali quo conformatio ad loci calendarium non impeditur, possunt religiosi quibus id licet fundatorem suum vel fundatores suos in *Confiteor* post sanctos apostolos invocare ; omnes vero regulares in oratione *A cunctis* suum fundatorem nominaro, sicut licet v. *g.* FF. Praedicatoribus ubique, ritu suo litari.

335. — Celebrati tinis qualitas. Missa devote celebranda est, ac proin cum *attentione* debita et intra *congruum Ratium*.

1. Secluso contemptu, plena voluntaria *distractio* non videtur arguenda de peccato mortali, quamvis gravior sit intra canonem quam extra canonem, et gravissima in ipsa consecratione : tunc S. Al ph ., l. 6, n. 410 (sed non omnes) eam mortalem esse aestimat.

2. Si *infra quartam horae partem* missam, etiam ex brevioribus, absolvas, difficile a mortali excusaberis, secundum doctores et S. Al ph . l. 6, n. 400, tum propter scandalum exterioris irreverentiae, tum ob moralem necessitatem violandi rubricas in re gravi.

Vix a *veniali* excusatur qui notabiliter infra dimidiam horae partem sacrum perficit, quia voluntarie impedit, prae festinatione sua, devotionem, quae tam sanctam actionem summopere decet.

Qui vero semi-horam notabiliter excedat, astantes taedio afficit.

N. 13. Quia,facile fit ut in cotidiana actione sensim sine sensu irrepant errores et modi agendi parum cum rubricis et aedificatione congruentes, suadendum est ut sacerdotes semel in anno, v. g. inter exercitia spiritualia, ordinem missae et ritus missae perlegant una cum annexo capite de defectibus missae : quae omnia in initio *Missalis* reperiuntur, una cum additionibus et variationibus ad normam Bullae Pu X, *Divino afflatu,* 1 nov. 1911, et subsequentium S. *11. C.* decretorum.

§ 2. — De apto celebrationis tempore.

336. — Principium de dic est, missam'' *omnibus diebus* celebrari posse qui proprio sacerdotis ritu non excluduntur.

Iam vero, ritu latino, missa sub gravi prohibetur Feria VI in Parasceve ; et, per se, Feria V in Cena Domini et sabbato sancto, sola missa permittitur quae officio divino coniuncta est.

(334-336.)

Feria λΓ quidem, ut in imitationem Cenae Domini, clerici manu Pastoris communicent, feria λΙ! et sabbato, quia in ritu latino ambo sunt dies *aliturgici.* In ritu Rutheno, missa Feria VI in Parasceve celebratur, si inciderit in festum Annuntiationis. In ritu armeno sabbatum santum omnes celebrant.

Functiones autem Hebdomadae Sanctae possunt, annuente episcopo, in minoribus paroeciis, sine cantu peragi ad formam Ritualis Benedicti XIII ; quam formam etiam, ex apostolico induito, Ordinarii locorum concedere possunt piis communitatibus.

387. — Praeterea, *Feria V in Cena Domini,* si incidat festum de praecepto, episcopus curare debet ut tot missae in ecclesiis dicantur, quot suficiant ut populus praecepto audiendi sacrum satisfacere possit. Suppressa festi obligatione, ratio plura sacra celebrandi deficit ; sed legitima consuetudo (quae in hac re liturgica non requiritur centenaria, cum Codex de legibus liturgicis non agat) benignior esse et observari potest (Cfr. Noldin, III, 200, 3).

In ecclesiis paroecialibus in quibus functiones tridui sacri fieri nequeunt, parochus, ex licentia episcopi, missam privatam legere potest, ante sollemnitates ecclesiae cathedralis. Licentia quotannis perse petenda foret : sed non raro, ex consuetudine, sine expressa licentia, celebratur (Noldin, III, 200, 1). Arbitrio quoque episcopi est ut in ecclesiis parochialibus missa privata, ante sollemnem celebretur pro infirmis qui sollemni intéressé non possunt. Cf. S. *R. C* , 27 mart. 1773. Noldin, l. c. iterum concedit necessitatem veniae petendae consuetudine tolli posse.

Si in ecclesia *regularium* consuetae functiones non fiant, Superior regularis potest, in privato oratorio, vel si talo oratorium desideratur, in ecclesia, ianuis clausis, privatiin celebrare ut suos communicet (Cfr. Lehmk., II, 287, nota). Atque etiam ubi functiones fiunt, una missa pro infirmis similiter legi potest, ex privilegio S. I.

Ex cc. 239, 4° et 349, § I, 1°, possunt Cardinales et episcopi (nisi in cathcdrali celebrare debeant) missam in Cena Domini celebrare vel alii permittere ut coram se unam missam celebret.

Unicam missam lectam in oratoriis publicis, Nuntius vel Delegatus Apostolicus, Feria V, in Cena Domini ; Vicarius et Praefectus Apostolicus etiam *sabbato sancto* permittere potest.

Speciali induito, pluribus communitatibus missa privata conceditur.

Sabbata Sancto, non permittitur nisi missa coniuncta functionibus tridui sacri, ita ut rarissime missa separata concedatur.

Functio autem sabbati sancti omitti potest, quamvis functiones feria V et VI habitae sint (S. *II. C.,* 9 dec. 1899, n. 4049). An sola functio sabbati sancti celebrari possit ? Nihil de hac re declaratum est ; probabiliter id fieri posse putamus.

338. — De Hora. Diebiw quibus celebrare licet, missa ipc^oari non potest citius quam una hora ante auroram, vel serius quam una hora post meridiem (c. 821, § 1): quod tempus per se est usuale, lacta facultate sequendi tempus locale verum, vel medium aut extraordinarium, ex. e. 33. Sacrificium enim nostrum est per se matutinum. Si tempus legale assumatur, aurora etiam legalis, erit quae ab aurora vera sicut hora legalis ab hora vera distabv.

Rubrica *Missalis* § 15, missam tantum ab aurora ad meridiem permittebat, quod ita intellegebatur, ut 20 momentis ante auroram inchoat i posset, finiri vero 20 momentis post meridiem.

Appositae calendariis tabellae auroram indicant, quae incipit fere cum sol circa 18.um gradum infra horizontern attigit, et in hieme diutius protrahitur. Jn Urbe aurora est 1 ian. h. 5,45; 8 mart. h. 4,45; 9 apr. h. 3,45 ; 10 maii h. 2,35; 29 iul. h. 3 ; 6 sept. h. 4; 28 oct. h. 5. Regiones autem multati sunt ubi, per partem anni, aurora non cessat (v. g. in Belgio, a 26 maii ad 19 iulii); aliae, ubi per dies, hebdomadas et menses, sol non occidit. Sed eaedem regiones rursus diuturniorem, immo perpetuam noctem per alteram anni partem tolerandam habent.

Cum perpetua est dies vel aurora, decet illud saltem cavere, ut aliquot (utputa quattuor) horarum spatio missa ab ultima refectione distet. Quando autem diuturniores tenebrae sunt, ex responso S. Sedis videtur pro aurora moraliter sumi posse tempus quo homines diluculo surgere solent ad opera. Linmo videtur concessum esse ut horae assumantur Romanae. Cfr. resp. S. *Ii. C.,* 2 nov. 1534 (n. 614) et 6 feb. 1858 (/1. *S. S.*, **III**, 602 et **VII**, p. 400 nota, ubi habetur votum P. Secchi (1)).

Tempus istud sub gravi peccato observandum est, atque ita quidem ut strictius vetetur maior anticipatio quam dilatio. Materia gravis, ex communiore sententia, intellegitur spatium unius horae, ita ut graviter peccarit qui. sine iusta causa, missam duabus horis ante auroram iam absolverit, vel post horam secundam pomeridianam eam inchoaverit. Hôc verum censemus si habitualiter fiat, quia ita agens quasi usurpare privilegium videtur.

Ab observando tempore excusat : *a) necessitas,* v. g. dandi viatici morituro : tunc iam media nocte celebrare licet ; *b) mos rationabilis,* ut opifices et famuli (etiam die feriali) audire sa-

il) Responsum est « iuxta votuiu P. Secchi ». *.I.S.S.,* VII. p. 400 dicunt cius opinionem nd hoc reduci ut, « retenta distributione horarum iuxta romanam methodum, determinari deberet meridies per transitum solis in meridiano locali ».

erum possint ; c) *rationabilis causa* differendi ultra horam primam, ut si sacerdos itineraris die festo prius celebrare non potuerit : in tali casu dilationem unius horae (et aliquid ultra concedit Noldin, **III,** 204) permittunt ; vel si propter nimis protractam supplicationem, contionem, vel etiam missam sol. lemnem, timendum sit ne pars populi missa in die festivo careat, nisi missa privata subiungatur : duas tunc horas concedunt, nec videmus cur concedi nequeat quantum necessitas postulet ; vel si missa nuptialis celebranda sit et sponsi, v. g. propter civilem caerimoniam, exspectari debuerunt ; *d) dispensatio Ordinarii* (sive locorum sive proprii) a quo censent etiam sine privilegio, unam horam concedi posse (1).

Regulares et religiosi non raro donantur *privilegio* in hac re. Sic Congregationi Puritatis, a Pio VI concessum est ut ubique duabus horis ante auroram vel post meridiem celebrare possent.

Missionariis S. I. a P. Generali facultas fieri potest ut, sive itineris sive devotionis causa, celebrent duabus horis post mediam noctem. Alexander vero VI concessit PP. Benedictinis privilegium ut, toto anni tempore, duabus horis post mediam noctem missam celebrare possent, S. Alph., VI, 342, privilegium istud revocatum existimat. Diversimode opinantur Ball. Palm. IV, 1050. Porro privilegia ista per communicationem (quae etiamnum in effectibus iam acquisitis probabiliter durat) plurimis Regularibus et nonnullis Congregationibus commune factum est.

339. — « In nocte *Nativitatis Domini inchoari* media nocte potest sola missa conventualis vel paroecialis, non autem alia, sine apostolico induito » (c. 821, § 2).

S. I?. *C.* 2 iun. 1883 ad X (n. 3577) negavit missam istam ante mediam noctem inchoari posse. Cantus canone non exigitur. Potcstne in ista missa communio astantibus praeberi ? Id, ante Codicem, pluries a S. *R. C.* negatum est (Cfr. Gasparri, *De Each.,* **II,** 1901) et ex modo quo in c. 821, in § 3 expresse conceditur facultas communicandi fideles quae in § 2 tacetur, idem adhuc valere dixeris. *Commissio de interpr. Codicis* nuperrime benigniorem sententiam admisit, quae, nixa generalibus verbis cc. 846, § 1 et 867, § 4, principium hoc liturgiae consentaneum inculcat : permisso sacrificio missae, communio fidelium astantium per se quoque permittitur.

(1) VI facultatum P. F. permitti potest, in casu necessitatis, celebratio ab una hora post mediam noctem: Nuntii vero seu Delegati Apostolici celebrationem a tertia hora post mediam noctem ob rationabilem causam permittere possunt.

In aliis autem ecclesiis, i. e, quae non sint paroeciales vel conventuales, nihil sine induito per se permittitur. Speciali iure ipsa missa publica paroecialis interdum prohibetur.

340. — « In omnibus tamen religiosis seu piis domibus oratorium habentibus cum facultate SS. Eucharistia) habituariter asservandi, nocte Nativitatis Domini *unus* sacerdos tres rituales missas, vel, servatis servandis, unam tantum quae astantibus omnibus ad praecepti quoque satisfactionem valeat, celebraro potest et sacram communionem petentibus ministrare ‖ (c. 821, § 3).

Piae domus sunt quae pio fini caritatis vel beneficentiae sunt addictae. Talis etiam, ex mento Ecclesiae, censetur career, quatenus in eo capellani emendationi reorum operam dant.

Observes facultatem uno sacerdote circumscribi. Ex authentica autem S. *Officii* declaratione 26 nov. 1908, missae istae celcbrari non possunt apertis oratorii ianuis vel in ecclesiis quae publico fidelis populi usui inserviunt. Quod ita interpretati sumus ut liceret tamen, ianuis clausis, celebrare missas istas in religiosorum ecclesia, si non quilibet populus sed selecti tantum fidoles admitterentur (Cfr. *Per>od.t* IV, 311).

Cardinales ex c. 239, § 1, 4°, et episcopi (etiam titulares) qui in cathedrali ecclesia celebrare non debent, ex c. 349, § 1, 7° tres missas in nocte Nativitatis Domini celebraro ipsi possunt, vel permittere ut alius easdem coram se celebret. Vi facultatum P. F. tres missae cum s. communionis distributione in ecclesiis sui territorii a Vicariis et Praefectis apostolicis permitti possunt.

§ 3. — De apto celebrationis loco.

341. — Historica. *Cfr. Appendicem VII.*

34*4. — Communiter non licet celebrare nisi in *ecclesia* vel *oratorio publico,* consecrato aut benedicto ad normam iuris ; vel in oratorio *semi-publico,* aut in oratorio *domestico* legitime erecto (cfr. cc. 822, § 1 ; 1193, 1195, 1196).

1. Ecclesia ct oratoria hanc communem notam positivam habent, ut sint loca destinata ac proin reservata divino cultui, excluso omni domestico usu. Ecclesia autem omnium christifidelium usui destinatur (c. 1161), dum oratoria ab ecclesia distinguuntur communi hac nota negativa, qua univorsi fidelium populi usui deputata non sunt (c. 1188, § 1).

Triplex autem genus oratoriorum distinguitur : *publicum,* quod in commodum alicuius collegii aut etiam privatorum ita est erectum ut tamen omnibus fidelibus, tempore saltem divinorum officiorum, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi; *semi-publicum,* quod in commodum alicuius communitatis vel coctus fidelium eo convenientium ita erectum est, ut cuique non sit liberum istud adire ; *privatum* seu *domesticum,* quod in privatis aedibus, in commodum alicuius tantum familiae ve) personae privatae erectum sit (c. 1188, § 2, 3).

Vi cc. 1188 § 2 et 1189, oratorium Cardinalis et episcopi etiam titularis, semi-publico oratorio assimilatur; Nuntii autem vel Delegati Apostolici sacellum ex facult, n. 52 « ex S. Pontificis veniaque publicum erit ».

De distinctione oratoriorum ante Codicem, cfr. *Summam novi iuris,* n. 474.

2. Iam vero, in oratoriis *publicis,* sicut *in ecclesiis,* omnes sacrae functiones celebrari per se possunt, salvo contrario rubricarum praescripto. Sed oportet ut prius, per consecrationem aut sollemnem benedictionem, iam divino cultui dedicata sint (c. 1165, § 1 ; 1191).

Porro *consecrare* ecclesiam possunt, assentiente Ordinario territorii vel loci sacri (cc. 1155, 1157), Cardinales (excepta oleorum sacrorum consecratione, si charactere episcopali careant) ex c. 239, § 20 ; episcopi, ex ipso ordine suo (c. 1155) ; abbates vel praelati nullius, ex c. 323 § 2.

Sollemniter *benedicere* ecclesiam vel oratorium publicum, competit iisdem et praeterea Ordinario territorii, vel Ordinario religioso, si locus sacer ad religionem exemptam pertineat.

Contra, ut missa celebretur in oratorio *semi-publico* aut *privato,* sufficit legitima erectio, quae, post debitam loci cognitionem, fit auctoritate Ordinarii.

Oratorium tamen semi-publicum benedici potest benedictione oratorii publici ; et in tali oratorio, omnes functiones ecclesiasticae permittuntur, nisi obstent rubricae aut Ordinarius aliquas exceperit (c. 1193).

Contra, oratoria *domestica,* non possunt benedici nisi benedictione communi locorum vel domorum, et in iis per se non permittitur nisi missa lecta, eaque unica ; idque ex induito apostolico, et exclusis sollemnioribus festis. Ob iustas tamen ac rationabiles causas, diversas ab iis ob quas indultum concessum

fuit, potest Ordinarius missam etiam sollemnioribus diebus per modum actus permittere (c. 1195). In privatis autem coemeteriorum aediculis, potest Ordinarius loci plures missas, etiam habitualitcr, permittere, nec indultum apostolicum requiritur (cc. 1190, 1191). Sacerdotibus infirmis aut aetate devexis oratorium privatum in quo celebrent, Nuntius vel Delegatus Apostolicus concedere potest.

Atque in casu aliquo extraordinario conceditur Ordinario loci ut in oratorio domestico, unam missam (unam, non ergo duas) ob iustam et rationabilem causam, per modum actus, i. e. etiam pluries, sed non habitualitcr, permittat (c. 1194).

3. *Ecclesiae* et *oratoria publica* possunt *violari, exsecrari, interdici.* In duobus prioribus casibus, excepta vera necessitate publicae rationis, cessat facultas ibidem celebrandi, donec *reconciliata,* vel divino cultui apte restituta fuerint; in tertio casu, prohibitio celebrandi, lata c. 2270, § 1, nec omnem diem nec omnem celebrationem excludit, sed temperatur exceptionibus c. 2270, § 2 et cc. 2271, 2272. Ista temperata prohibitio manet, donec interdictum fuerit sublatum.

Reconciliatio ecclesiae *consecratae,* ad eos spectat qui eam possunt *benedicere* ; possuntque alium sacerdotem ad reconciliationem sicut ad benedictionem delegare (cc. 1176, 1156). In casu tamen gravis et urgentis necessitatis ipse ecclesiae rector eam reconciliare potest, certiore facto postea Ordinario (c. 1176, § 3). Qui reconciliat ecclesiam, aquam ad id necessariam benedicere potest (c. 1177). Idem rector, immo, de eius consensu saltem praesumpto, quilibet sacerdos, ecclesiam benedictam vel oratorium publicum reconciliare potest : quod fit aqua lustrali communi (cc. 1176, § 1 ; 1177). Rarior erit itaque casus quo ecclesia statim reconciliari nequeat. Quomodo *violentur* loca sacra, dr. t. II.

Exsecratio ecclesiae vel oratorii publici non habetur, « nisi destructa fuerit, vel maior parietum pars corruerit vel in usus profanos redacta sit ab Ordinario loci » (cc. 1170, 1191).

Quilibet vero Ordinarius oratorium semi-publicum in usus profanos ob aequas causas redigere potest (c. 1192, § 3).

De *interdicto* agetur ubi de poenis ecclesiasticis.

4. Missa praeterea prohibetur in templo *haereticorum* vel *schismaticorum,* etsi olim rite consecrato aut benedicto (c. 823, § 1).

De hac re C. Epaon. (517) c. 33 ista severa pronuntiabat : ^Basilicas haereticorum, quas tanta exsecratione habemus exosas ut pollutionem earum purgabilem non putemus, sanetis usibus applicare despicimus. Sane quas per violentiam nostris abstulerant, possumus revocaro » *(Harduiη,* II, 1050, 1051).

.*543. — Quaeres, qua ratione sacerdos extraneus, seu non ascriptus ecclesiae, ad celebrandum admitti possit vel debeat.

Haec ex c. 804 colligimus : 1. sacerdos iste per se litteras commendaticias exhibere debet sui Ordinarii, si sit saecularis, vel sui Superioris, si sit religiosus, vel S. *C. pro Eccksia Orientali,* si sit ritus orientalis. Oportet autem ut litterae istae sint authenticae et adhuc validae : i. e. ut ex sigillo apposito et aliis notis demonstrentur genuinae, et adhuc vigentes. Hac condicione impleta, vult ut sacerdos admittatur, nisi interim aliquid eum commisisse constet cur a missae celebratione repellendus sit : ut si suspensionem incurrerit, etc.

Consuit itaque legislator id ad fraternum commercium inter sacerdotes catholicae Ecclesiae pertinere; iisque propterea quoddam ius tribuit celebrandi in ecclesiis, servatis servandis, ac proin solvendo taxam si quam, in gratiam ecclesiae pauperis, episcopus definiverit.

Agitur autem in canone de celebratione accidentali, non de diuturna et habituali. Nullus enim ecclesiae rector sacerdotem qui modo stabili celebraro in ipsius ecclesia velit, admittere cogitur.

2. Deficientibus litteris, iam admitti non debet. Poterit tamen admitti sacerdos qui rectori sit notus ; immo etiam alter, semel vel bis, dummodo tunc, ecclesiastica veste indutus, nihil ex celebratione ab ecclesia in qua litat, quovis titulo percipiat, et nomen, officium, suamque dioecesim in peculiari libro signet.

3. Peculiares normae, salvis huius canonis praescriptis, ab Ordinario loci datae etiam a religiosis exemptis servandae sunt, « nisi agatur de admittendis ad celebrandum religiosis in ecclesia suae religionis ».

Cum salva esse debeant pr›.u.scripta huius canonis, peculiares episcopi normae intactum servare debent ius admissionis, sicut isto canone definitur ; sed varia alia praecipere poterit, v. g. ut omnes extranei sua nomina signent (Cfr. quoque Cappello, *De Sacramentis,* I, 738, 739).

344. — « Missa celebranda est siipcr altare consecratum » (c. 822, § 1).

Altare distinguitur *immobile* seu *fixum,* et *mobile* seu *portable.*

Historica. Cfr. *Appendicem VIII.*

Disciplina praes?ns. Altaris tam immobilis quam mobilis mensa superior ex integro lapide constat ; quae mensa consecratur, et tanta esse debet ut medium calicem, praeter patenam, seu hostiam et maiorem calicis partem (c. 1198, § 3) capere possit. Immobile autem constat mensa superiore et stipitibus quae per modum unius cum ea consecrantur. Mensa ad integrum lapidem protendi debet, et apte cum stipite cohaerere. « Stipes autem sit lapideus, vel saltem latera seu columellae quibus mensa sustentatur sint ex lapide» (c. 1197, § 1, 1°; 1198, § 2).

In altari mobili, lapis consecratus (generatim modicae amplitudinis) est absque nexu cum inferiore structura ; et plerumque mere in maiorem mensam seu tabulam inseritur. Si structura haec stabilis apparet et immobilis, est altare *fixum* latius dictum, quod potest esse privilegiatum. Si mobilis seu facile amovibilis esse cemitiu', est stricte dictum altare *portalile* seu *petra sacra.*

In ecclesia consecrata, unum saltem altare, praesertim maius, debet esse stricte immobile ; in ecclesia benedicta, omnia altaria possunt esse mobilia (c. 1197, § 2).

Aras portables consecrare valide et licite possunt omnes episcopi (c. 1199, § 2) ; cum oleis ab episcopo benedictis, Cardinales, ex c. 239, § 1, 20° ; Vicarii et Praefecti apostolici, ex c. 294, § 2 : abbates vel praelati *nullius,* ex c. 323, § 2. Altaria immobilia, iidein, demptis Vicariis aut Praefectis apostolicis qui charactere episcopali careant, valide consecrant, sed Ordinarius assentiri debet, salvo iure Cardinalium in proprio titulo (cc. 1155. 1156. 1199, § 2).

Altare *immobile* consecrationem amittit, si mensa a stipite · th m p r temporis momentum separetur : sed time Ordinarius vel Nuntius seu Delegatus Apost >licus permittere potest ut presbyter consecrationem rursus perficiat ritu formulaquo breviore.

Tum *immobile,* tum *petra sacra* exsecrantur fractione quae, sive quantitate, sive ratione loci unctionis sit enormis ; vel amotione reliquiarum, aut fractione vel amotione operculi sepulcri reliquias continentis. Excipe tamen si ipso episcopus vel eius delegatus operculum amoveat ad illud firmandum vel subrogandum, aut ad visitandas reliquias. Levis fractio operculi non oxsecrat, et rimula a quolibet sacerdote caemento

firmari potest (c. 1200, § 2). Exsecratio per se postulat refectionem et novam consecrationem.

Deficiente altari proprii ritus, altare consecratum alius ritus catholici, non tamen Graecorum antimension (1) usurpari potest (c. 823, § 2).

345. — Privilegium altaris portatilis permittit celebrationem super petram sacram in omni decenti loco, non tamen in mari (nec, per se, sub dio).

Privilegium istud habent Cardinales (c. 239, § 1, 7°), episcopi (c. 349, § 1, 1°), ita ut etiam aliam missam, ipsis astantibus, permittere possint.

Conceditur quoque aliis, praesertim missionariis, per indultum apostolicum. Demum Nuntius vel Delegatus Apostolicus Ordinarius loci, aut, in domo religionis exemptae, Superior maior « licentiam celebrandi extra ecclesiam et oratorium super petram sacram et decenti loco, numquam autem in cubiculo, concedere potest iusta tantum ac rationabili de causa, in aliquo extraordinario casu et per modum actus ».

Facultas ista c. 822, § 4 est restrictive interpretanda : sic respondit *Commissio interpr. Codicis,* 16 oct. 1919, ad 12 (A. *A. S.,* XI, 1919, 478). Quare casus infirmitatis sacerdotis vel parentis non sufficit, cum non sit extraordinarius, sed si concurrat v. g. cum speciali anniversario, facultati locum dabit.

Sed Nuntius seu Delegatus Apostolicus *(Fac.* n. 34) sacerdotibus infirmis aut aetate devexis indultum oratorii privati in quo celebrent concedere potest.

Observes aras portatiles in oratoriis publicis vel semipublicis per se esse permissas (Cfr. c. 1197, § 1).

Occurrente magna et urgente causa, quae, si tempus suppetat, Ordinario loci probanda erit, in loco decenti, v. g. in platea ubi silentium obtineatur, et in altari portatili, per modum actus celebrare licebit. V. g. si ecclesia diruta sit; si, in sollemni festo, populus templo non capiatur; in castris pro exercitu, sed in festis tantum diebus.

34W>. — In mari ut legitime celebretur, requiritur indultum apostolicum vel privilegium quale habent Cardinales, Nuntii seu Delegati Apostolici et episcopi (cc. 239, § 1. 8° et 349, § 1, 1°).

(1) Graecorum antimension est corporale, sacris reliquiis ditatum, quod, in qua· vLs mensa extensum. Ipsis pro altari est.

Facultas celebrandi in navi, sive in mari sive in fluminibus, potest etiam a Nuntio vel Delegato Apostolico, vi n. 37 suarum Facultatum concedi. Debitae cautelae adhibendae sunt, sed assistentia alterius sacerdotis iam non consuevit ut necessaria memorari. Decentiae loci quoque cavendum est.

SUMMARIUM.

347. — I. *Applicatio,* cum sit actus ordinis sacerdotalis, in sola sacerdotis celebrantis potestate versatur.

Pro omnibus tum vivis tum defunctis in purgatorio, missa applicari potest. Privatim tamen tantum et remoto scandalo pro excommunicato ; et, si sit vitandus, pro sola eius conversione (cc. 809. 2262, § 2, 2°).

Applicatio requiritur explicite vel implicite determinata ; et tempestive facta, ac proin ad intentionem iam exsistentem et nondum peremptam.

Facienda autem est vel ante sacrificium vel inter sacrificium, saltem ante alteram consecrationem.

Inter plures intentiones quae componi nequeant, praevalens censetur obtinuisse missam.

Qui ex iustitia pro aliqua intentione litari debet, alteram intentionem non potest nisi salva integritate prioris applicationis concipere. Qui sola liberali promissione tenetur, fructus saltem diversae rationis pluribus applicare non vetatur. Quod quidam existimant etiam fieri posse, si missa ex mera oboedientia vel statuto sit applicanda. Applicatio in secunda vel tertia intentione, intellegi potest subsidiaria, si prior superflua fuerit vel quatenus priori nihil detrahatur ; et potest esse simplex oratio Deo facta ut velit etiam intuitu sacrificii alteram gratiam largiri. Tunc vix differt a speciali commemoratione in « Memento ».

De efficacia applicationis supra actum est. Fitne autem infallibiliter ei pro quo celebratur ? Id magis constat, si fiat viventi disposito quam si defuncto.

II. 1. Celebraturus, a media nocte servare debet *ici-unium naturale,* cuius dispensatio S. Officio reservatur. Cessat tamen obligatio ei qui sacrificium inchoatum integrare debet vel scandalum aliter vitare moraliter nequit ; vel, ut plures permittunt, viaticum praeceptum aliter ministraro nequit ; vel si occurrant gravissima incommoda neoinystac.

Qui propter populum missam itciaie vel eam tardiore hora celebrare debeant et qui simul sino gravi damno legem ieiunii eucharistici servare ⋔ qu ant, nunc secundum normas a S. *Officio*

praestitutas dispensari possunt ut cibum aliquem per modurn potus non inebriantis ante missam sumant.

2. Conscius peccati mortalis celebraro vetatur nisi sacra mon-taliter absolutus fuerit. Excipe si sit perfecte contritus, nullam habeat copiam confcssarii, et urgeat celebrandi necessitas. Et tunc debet quam primum confiteri. Postremum hoc praeceptum non tonet sacrilegum, vel qui tantum post consecrationem status peccati meminit.

3. *Ooncelébratio* vetatur in Ecclesia latina, excepta in ordi-natione presbyterorum et consecratione episcoporum.

4. *Semel* tantum in *die* litari licet, excepta trina missa omni-bus simpliciter concessa in Nativitate Domini, et in Commemora-tione omnium fidelium defunctorum ; sed in hac Commemoratione una missu tantum libere et pro stipendio a sacerdote applicari potest.

Diebus festis de praecepto, Ordinarius loci duas missas (non tres) permittere potest, ne notabilis fidei um pars careat missa. Ut plus concedat, opus est induito vel iminemorabil consuetudine.

Plures binationem quoque concedunt ad reficiendum viatico moribundum.

5. Missa *complete* dicenda est. Et si, peracta una vel altera consecratione, sacerdos ante factam sub utraque specie commu-nionem defecerit, alter, etiam non ieiunus (si nullus iciunus adsit), saltem infra horam, sacrificium complere debet. Nec missa *in-terrumpi* potest, sine iusta causa, quae, canone nondum coepto, gravis osse debet ; eo coepto, gravior ; consecratione facta, gravis-sima. L cita est solita interruptio post evangelium, ob contionem, vel processionem excipiendam.

6. Missa dicenda est post piam praeparationem et cum congrua gratiarum actione. Etsi canticum « Benedicito » cum antiphma, psalmo «Laudate», versiculis ot orationibus, imponi videatur verbis praeceptivis, do obligatione sub peccato non constat.

7. Missa dicenda est cum uno ministro serviente et re-spondente, exclusu muliere, nisi, ob iustain causam, mere respon-deat ; et sine presbytero assistente, nisi habeas usum pontificalium.

Per so licet, sed non semper expedit ut populus vel coctus sacerdoti respondeat. Res Ordinario committitur.

Vestitus praescriptus, seu toga talaris, praeter ornamenta sacra, adhibendus est ; et mortale foret sine ulla veste sacra, vel omisso simul manipulo et stola celebrare. Gravis causa : via-tici, populi exspectantis, gravem omissionem ot usum vestis non benedictae ; levis causa venialem omissionem v. g. praescripti coloris, excusare potest.

8. Missa celebranda est *ritu proprio* et secundum rubrica*, nihil omittendo, addendo, mutando. Et, paucis fortasse exceptis, rubricae intra missam obligant sub peccato. Gravitas aestimatur, attenta reverentia sacramenti, parte missae et mystica significatione, vel ipsa quantitate, ut si omittas *Confiteor* cum precibus in principio missae. Levius est extraordinariam (v. g. Gloria, Credo) quam ordinariam partem omittere. Ac licite celebrat qui propter infirmitatem quaedam leviora omittere cogitur.

9. Distractus, qui non recordetur se aliquid dixisse, fecisse, nihil repetat ; nec accidentale omissum repetendum est, nisi moraliter statim fieri possit, excepta mixtione aquae cum vino ante consecrationem, et oblatione (mentaliter) supplend;:.

Ex nuperrimis rubricis, non plures quam duae *orationes* ab Ordinariis locorum *imperari* possunt ; recitantur post orationes rubricis praescriptas ; et, nisi pro re gravi dicendae sint, omittuntur in festis primae et secundae classis. Imperata iam tamquam tertia oratio ad libitum dici potest.

10. Missa dicenda est *qualis* rubricis illa die *praecipitur* vel *permittitur*. Qualitatem missae mutare veniale per se non excedit, Salv s privilegiis Codice Cardinalibus et episcopis vel induito posteriore aliis concessis, in omni oratorio publico et in principali episcoporum vel domus piae, celebrans missam conformem calendario istius oratorii dicere debet, nisi ritus sit duplici inferior : quo casu optio ei linquitur. In aliis oratoriis, missam secundum proprium calendarium legere debet.

11. Missa *intra* congruum *spatium,* i. e. semi-horae dicenda est ; et qui infra quadrantem horae eam absolvat, a mortali difficile excusabitur. *Voluntaria distractio* per missam veniale peccatum excedere non videtur.

12. *Quovis dio* in Ecclesia latina celebrari potest, excepto triduo sacro Maioris Hebdomadae, quo, si peculiares concessiones, maxime pro Feria V in Cena Domini, excipias, solae agendae sunt functiones sollemnes, quae in Feria VI non permittunt nisi missam praesanctificatorum.

Missa non potest citius quam una *hora* ante auroram, nec serius quam una post meridiem inchoari. Strictius maior anticipatio quam dilatio vetatur. Graviter peccarit qui *hdbitualitcr* duabus horis ante auroram missam absolveret, vel eam post horam secundam pomeridianam inchoaret. Excusat simpliciter necessitas viatici, populi qui missa in die festo careret. Rationabilis causa, v. g. itineris, vel dispensatio episcopi unam horam ante vel post tempus indulget. Ac privilegia attendenda sunt. In nocte Nativitatis Domini inchoari potest media nocte missa conventualis vel paroccialis ; atque, in piis domibus, unus sa-

-ii)!

cerdos tres missas dicere potest. Nec distributio communionis excluditur.

13. *Locus* celebrationis est per se ecclesia vel oratorium *publicum,* consecratum aut benedictione publica donatum; dein *semi-publicum,* quod in commodum alicuius communitatis vel coetus fidelium eo convenientium ita erectum est ut istud adire non cuique sit liberum; demum oratorium *domesticum,* quod ex induito S. Sedis est erectum.

In oratorio domestico ima sola missa lecta per se permittitur, idque exclusis quibusdam festis sollemnioribus. Ubi tamen missa dicitur, ibi ss. eucharistia dispensari potest.

Missa prohibetur in templo haereticorum vel schismaticorum, et in ecclesia vel oratorio publico violatis vel exsecratis, donec reconciliata vel cultui apto restituta fuerint.

In casu extraordinario potest Ordinarius, per modum actus, unam missam in oratorio domestico permittere.

Sacerdos extraneus, litteris Ordinarii vel Superioris sui munitus, admitti debet ad celebrandum (non tamen habitualiter); sine his litteris, admitti potest si notus est vel si semel tantum et iterum fiat, dummodo ignotus nihil ex ecclesia ubi litat lucretur; et peculiares normae Ordinarii loci etiam ab exemptis servandae sunt, nisi agatur de religioso in ecclesia suae religionis admittendo.

14. Missa celebranda est in *altari* consecrato. Distinguitur *immobile* seu *fixum,* quod stricte constat mensa superiore lapidea et cohaerente stipite, qui saltem columellas habeat lapideas, et per modum unius cum mensa consecratur; *immobile lato sensu,* cuius lapis consecratus mere mensae inseritur, sed structura sua stabile apparet; et *mobile,* quod constat petra consecrata in mensa vel structura mobili posita. In ecclesiis consecratis, unum saltem altare, praesertim maius, stricte immobile esse debet. Aras portatiles consecrant valide et licite omnes episcopi; cum oleis ab episcopo benedictis, Cardinales, abbates et praelati *nullius* (hi omnes etiam altaria immobilia consecrant), et Vicarii vel Praefecti Apostolioi.

Privilegium altaris portatilis celebrationem supra petram sacram permittit in omni loco decenti, excepto mari, pro quo indultum vel alterum privilegium necessarium est. Ordinarius licentiam celebrandi decenti loco super petram sacram in aliquo extraordinario casu et per modum actus (numquam in cubiculo) concedere potest. Atque occurrente magna et urgente causa, Ordinario loci, si tempus suppetat, probanda, in loco docenti, v. g. in castris, in platea ubi obtineatur silentium, per modum actus celebraro licebit.

CAPUT IV. CONG'.

De sacra supellectili

§ 1. — Notiones generales.

348. — Principia. Ut iam liquet ex supradictis, et omnibu< notum est, ad debitam missae celebrationem plures requiruntur res, aliae *consecratae,* aliae *benedictae,* aliae *non benedictae,* quae generali sacrae supellectilis nomine compellari possunt. Principium porro est, *consecrationes* per se pertinere ad episcopos, ita ut sine specialis iuris vel indulti apostolici facultate, invalide a sacerdotibus peragerentur, dum quilibet sacerdos *benedictiones* omnes, etiam reservatas, per se *valide,* etsi non semper licite, impertit, nisi Sedes Apostolica aliud in reservatione expresserit (c. 1147). Olea autem sacra quae in consecrationibus adhibenda sunt semper ab episcopo consecrari debent.

lamvero, *consecrationes* ecclesiarum, altarium et sacrae supellectilis peragere possunt, ex privilegio iuris, etiamsi charactere episcopali careant, Cardinales (c. 239, § 1, 20°) : abbates et praelati *nullius* (c. 323, § 2). Vicarii et Praefecti Apostolici calices, patenas et sacras petras consecrare possunt intra sui territorii fines ac perdurante munere (c. 294, § 1). lidem omnes *benedictiones* episcopo reservatas impertiri permittuntur.

Superior maior religionis clericalis exemptae potest quoque benedicere ecclesiam suae religionis. Reliqua vero supellex benedici praeterea potest a locorum Ordinariis, etsi non episcopis, pro ecclesiis et oratoriis proprii territorii ; a parocho, pro ecclesiis et oratoriis in suo territorio positis; a rectore ecclesiae pro sua ecclesia ; a sacerdote quem loci Ordinarius delegaverit, intra fines delegationis et iurisdictionis delegantis ; a Superioribus religiosis et a sacerdotibus eiusdem religionis quos delegaverit, pro ecclesiis et oratoriis tam propriis quam monialium sibi sublectarum (c. 1304). Verba porro « pro territorio », « pro ecclesia », etc. condicionem liceitatis non autem validitatis exprimunt ; ac semel benedicta manent talia quamvis ad alias ecclesias translata sint.

349. — Exsecratio. Praeter altaria, de quibus iam diximus, sacra supellex suam consecrationem aut benedictionem amittit : 1. propter laesiones vel mutationes quae pristinam formam tol-

hint, eamque ineptam ad proprios usus reddunt ; 2. propter profanationem, si ad usus indecoros adhibita, vel publicae venditioni exposita fuerit. Ac monemur calicem et patenam non exsecrari propter consumptionem vel renovationem auraturae, salva gravi obligatione rursus inaurandi calicem et patenam cuius auratura consumpta fuerit (c. 1305).

350. — Vasi sacri refectio, corporalium, ctc. lotio 1. Ipsa S. *R. C.* monet non esse exsecranda vasa sacra quae artifici *inauranda* vel *reficienda* tradi debent (Cfr. resp. 20 ap. 1822, *Decr. auth.,* n. 2620).

2. « Purificatoria, pallae et corporalia in missae sacrificio adhibita, ne tradantur *lavanda* laids etiam religiosis, nisi primo abluta fuerint a clerico in maioribus ordinibus constituto ; aqua autem primae lotionis mittatur in sacrarium, vel, si hoc desit, in ignem » (c. 1306, § 2). Haec sub veniali observanda sunt, ita ut necessitatis excusatio admitti possit. Vi formulae II et III S. C. *P. F.* possunt Vicarii et Praefecti Apostolici permittere religiose sororibus sacrarii servitis addictis ut corporalia et purificatoria abluant.

351. — Vasorum sacrorum, corporalium, etc. tactus. 1. Vasa sacra, quaecumque sint, dum sacras species continent, sine necessitate non mere tangere sed contrectare, mortalis fuerit irreverentia. 2. Nulla tactus prohibitio afficit vasa mere benedicta, dum vacua sunt et purificata ; nec purificatoria, pallae et corporalia, postquam lota fuerunt. Sed, etiam ante usum, calix cum patena, et, postquam adhibita fuere in sacrificio missae, purificatoria, pallae et corporalia, nuda manu tangi prohibentur ab aliis ac clericis vel iis qui eorum custodiam habent, seu sacristis etiam laicis (c. 1306, § 1). lusta causa venialem istius conta, ctus culpam excusat.

Laudabilis ac proin conservanda est maior reverentia qua, in certis regionibus, etiam custodes laici tangendo calice abstinent.

Quatenus ad usum profanum quaedam adhiberi possint dicitur in tome II.

§ 2. — Quaenam ad sacrificium missae requiruntur.

352. — 1. Requiritur altare vel certe petra sacra, quae saltem hostiam cum maiore calicis parte capere possit.

Observes hostias *ininorea,* per se toto sacrificii tempore linquendas esse super eodem corporali quod calicem et principalem hostiam continet, et, secundum rubricas, ante vel post calicem ponendas esse. Itaque minus recte f-écrit qui, peracta consecratione, mox hostias minores a se consecratas alteri sacerdoti tradent qui eas populo distribuer· t. Efficiunt enim cum principali ima victima et hostia : non minus quam ad principalem hostiam, ad ipsas referuntur sequentes orationes, oblationes et benedictiones, nec integrum est sacrificium ante sumptionem sanguinis (Cfr. Lugo, *Euch.,* d. 20, n. 69). Id tamen non putatur mortale, et propter necessitatem expediendi communionem populi, excusari potest

353. — 2. Requiruntur 1res mappae, ex lino vel cannabe, dealbatae et mundae. Earum *benedictio* videtur sub veniali requiri nisi causa rationabilis excusat. Mappa superior ex utraque parte ad terram usque defluat, moraliter tamen, prout fert consuetudo, et nisi forma vel dispositio altaris istud impediat.

Mortale fuerit sine ulla mappa celebrare, nisi res excusetur necessitate viatici vel procurandae missae populo in festo die.

354. — 3. Sub *mortali* requiritur calix et patena consecrata. Suntne ipso usu consecrata ? Res controvertitur. Probabiliter affirmari potest, cum ipsa S. *R. C.,* 22 sept. 1702 (Gardellini, 3662 ad I, sed responsio ex *Decr. autli.* excidit) illud admiserit. Sed certum est vestes sacras non esse post usum sacrum benedictas.

Patena et cuppa calicis debent esse aurea, vel argentea intus deaurata, aut ex stamno intus deaurato. Pius IX permisit quoque calices ot patenas ex aluminio mixto aliis metallis. Non admittuntur ex aere. Sed si intus deauretur, calix ex aurichalco vel aero adhibetur sine gravi culpa. Nec constat sub gravi requiri ut calix argenteus intus deauretur. Tamburini permittit etiam calicem ex gemma confectus, cum sit valde pretiosus, dummodo ne sit fragilis, nec species imbibat.

N. B. Usus *cochlearia* ad infundendam aquam minime prohibitus est. Quando in calico ponitur, facile, contactu suo, auraturae nocet. Quare melius fuerit ut catenula appensum supra altare manciet iuxta manutergium.

355. — Deaurari quoque debent pyxis et lunula ostensorii. In paupere ecclesia, S. *R. 0.* admisit lunulam ex cupro deaurato.

Stricta necessitas haec benedicendi a pluribus negatur. Decet tamen summopere ut quae S. Eucharistiam continere debeant benedictione donentur.

356. — 4. Requiritur corporale ex lino vel cannabe, saltem quod ad eam partem qua hostiam vel calicem tangit ; et *benedici* debet. Crux autem signari potest in parte anteriore, ubi altare est osculandum, non autem in medio corporali.

Celebrare sine corporali, aut cum corporali non benedicto, grave existimatur, nisi gravis urgeat celebrandi necessitas.

Si alia haberi possint, veniale erit uti corporali et aliis paramentis minus mundis, non tamen valde immundis. Ut valde immunda adhibeas, necessitas requiritur v. *g. non* omittendi missam praeceptam in die festo.

Facilius tarnên excusantur a veniali peccato qui, cum earum rerum curam non habeant, aegre alia sibi obtinere possunt.

357. — 5. Requiritur piirificatorium, item lineum, non tamen necessario benedictum, cum nulla eius benedictio in ritualibus reperiatur. Itaque, deficiente altero, stropheolum mundum adhiberi poterit, quod postea usui profano non iam reddendum erit.

35S. — 6. Sub gravi peccato requiritur Missalc canonem saltem continens. Gravitas reatus colligitur ex periculo errandi. Quare probabiliter excusatur is qui, propter visus debilitatem, legere nequit, et moraliter certus est se non erraturum esse. Quod, in gravi necessitate, etiam alteri permittendum videtur. Innno ei qui se certo immunem ab errore existimare potest, licebit ex sola devotione, semel vel bis celebrare sine *Missali,* cum eius copia non habetur, adhibito alio libro ad vitandam astantium mirationem.

359. — 7. Requiritur Christi crucifixi imago, non tamen sub gravi. Ex C. Benedicti XIV, *Accepimus,* 17 iul. 1740, « crucifixus inter candelabra ita proeminere debet, ut sacerdos ac populus eundem crucifixum facile et commode intueri possint, et imago non sit ita tenuis et exigua ut ipsius sacerdotis et populi oculos paene effugiat » (S. Alph., l. G, n. 393). Si vero in altari fuerit statua vel depicta Christi crucifixi imago, necesse non est ut alia effigies addatur. Exposito vero Venerabili, imago Christi crucifixi, prout fert usus, apponi vel omitti potest.

360. — Requiritur duplex candela accensa ex cera (quod ad maximam partem) ; ei autem qui non est episcopus non licet in missa stricte privata, ne in paroehiali quidem, ultra duos cereos

adhibere. Hoc tamen permittunt propter sollemnitatem aut fκ st um et, in missa conventual!, quae stricte privata esse non censetur.

Do qualitate cereorum sacerdotiis celebrantes, qui curam ecclesiae non habent, non debent esse solliciti (Cfr. S. *R. C.,* 5 mart. 1879, non relata in *Deci', auth.,* cfr. Lehmk., II, 820 nota).

Sine *ullo lumine* sacris operari ita grave est, ut solum ad conficiendum viaticum quod sit sacramentum necessitatis, sic celebrare liceat. Cum solo *diverso lumine* celebrare, reputatur quoque grave; ex causa tamen mediocriter gravi, deficiente copia cereorum, id fas erit (benignius Cappello, n. 775). Immo Suar, et Gobat id ex sola devotione semel aut iterum permittunt. Uno tantum cereo uti, veniale est.

In formula sua Tertia maiore, n. 5, S. C. *P. F.* Ordinariis missionum facultatem concedit permittendi ut missa celebretur cura uno luminari, adhibendo in casu quodeumque lumen, dummodo cera deficiat ; et, in casu verae necessitatis, ubi nec olivae inveniuntur nec alia substantia ad lampades nutriendas, etiam sine luminaribus.

361. — Requiruntur varia alia utensilia : pulvillus, candelabra, bursa, velum, manutergium. sed non benedicta : si quidpiam ex his desit, profana munda ea supplere poterunt et dein priori usui restitui.

Tabella secretarum *(cartagloria)* in *medio* altari sub peccato requiri non videtur. *Minores,* ad latus, propter solam commoditatem apponuntur.

362. — Antipcndii usus certo non est sub gravi praeceptus. Nec do ipsa obligatione constat. Atque omitti potest, quando altare est *marmoreum* (S. Alph. 6, 395), vel *auro* aut *lapide pretioso* ornatum, aut per modum tumbae confectum.

363. — Numerus ministrantium. Observes in disciplina praesenti (namque ex c. 61, 1). 1, Cons, duo requirebantur respondentes sacerdoti, ut *Dominus vobiscum* et *Orale pro me,* veritatem habere possent), a sacerdote qui episcopo sit inferior, unum tantum *ministrum* adhiberi posse. Duo tolerantur in missis parochialibus et similibus, sicut in aliis quae cum sollemnitate celebrantur.

« Non modica res est unam missam jacere ;
et valde jclix est qui unam digne celebrare potest ».
(c. 53,1). 1, Cons.).

[355-362.]

SUMMARIUM.

364. — I. Res aliae consecratae, aliae benedictae, aliae etiam non benedictae, sacram supellectilem componunt. Consecrationes per se indigent episcopo vel sacerdote privilegiato ; benedictiones per so valido, quamvis non semper licito fiunt a sacerdotibus.

Adhibenda oloa sacra semper ab episcopo benedici debent.

2. Sacra supellex benedici potest pro ecclesiis et oratoriis suis, ab Ordinariis, a parocho, a rectore ecclesiae, a sacerdote quem Ordinarius loci delegaverit ; pro ecclesiis propriis et moniaiiuin sibi subiectarum, a Superioribus religiosis vel a sacerdote eiusdem religionis ab ipsis delegato.

3. Purificatoria, pallae et corporalia in missae sacrificio adhibenda, prius a ministro in sacris regulariter *lavanda* sunt. Nuda manu, eadem, post usum in missa, vel calicem cum patena tangere, vetantur laici qui eorum custodiam non habent. Prohibitiones istae sub veniali obligant. Mortale foret contrectare vasa quaelibet dum sacras species continent.

II. Ad missae sacrificium requiruntur : altare vel petra sacra, quae hostiam cum maiore calicis parte capiat ; tres mappae benedictae, et una quidem sub mortali; calix et patena consecrata; corporale ex lino vel cannabo benedictum ; purificatorium (quod strophiolo mundo suppiori potest); missalc (sub gravi); Christi crucifixi imago (sub veniali); duplex candela accensa ex cera (quod ad maximam partem) : imus cereus vel saltem lumen sub gravi omnino necessarium est ; pulvillus, bursa, velum, manutergium. De obligatione sub peccato tabellae secretarium vel antipsndii non constat.

Pyxis et lunula interius deaurari debent.

TITULUS Tl.

De sanctissimo Eucharistiae sacramento.

365. — Utilitas. Dum de Sacramento SS. Eucharistiae, quod sacramentum sacramentorum merito nuncupatur, dicere cogitamus, utilitatem argumenti ex ipsa eius nobilitate in primis colligere nobis visum est. Quam praestantiam verbis Cone. Tridentini s. XIII, c. 3 et S. Thomae qui pei- tractatus suos Doctor, per hymnos vero Cantor SS. eucharistiae diei potest exponere placet. « Commune hoc quidem est SS. eu-

charistiae cum ceteris sacramentis, symbolum esse rei sacrae et invisibilis gratiae formam visibilem ; verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent cum quis illis utitur : at in eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est » (Trid). « Hoc sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi » (3 p., q. 79 art. 1 ad 1); « Effectum quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacramentum facit in homine» (Ibid, c.); « Simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiae est potissimum inter alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet : primo ex eo quod in eo continetur ; nam in sacramento eucharistiae continetur ipse Christus substantialiter, in aliis autem sacramentis continetur quaedam virtus instrumental!? participata a Christo... Secundo hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem : nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum sicut ad finem. Manifestum est enim quod aeramentum ordinis ordinatur ad eucharistiae consecrationem ; sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiae receptionem, in quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, ut non vereatur s subtrahere a tali sacramento; per paenitentiam etiam et extremam unctionem praeparatur homo ad digne sumendum corpus Christi ; matr · monium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, in quantum significat coniunctionem Christi et Ecclesiae, cuius unitas per sacramentum eucharistiae figuratur... Tertio hoc apparet ex ritu sacramentorum. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consummantur, sicut patet quod ordinati communicant, et etiam baptizati, si sint adulti » (3 p. q., 65 art. 3. c.).

Si dein ad practicain utilitatem considerandam nos directe convertamus, per prudentem rationem consiliandi usum sacramenti, confessarius virtutem paenitentis praeservare, roborare, redintegrare maxime poterit. Itaque qua sacerdos regulas do licita administratione, qua spiritualis medicus consilia do usu istius sacramenti, ex praesenti tractatus parte haurire debet.

366. — Historica de Sacramento ss. eucharistiae. Cfr. *Appendicem* IX.

CAPUT I.

De essentia SS. Eucharistiae.

36T. — I. Sacramenti notio. *Eucharistia est sacramentum Corporis et Sanguinis Christi, in quo, sub speciebus panis et tini, Christus seipse dat in spiritualem animae nostrae refectionem.*

Adaequate sumptum, sacramentum istud designat simul species et corpus vel sanguinem Christi ; quando peculiariter consideratur ut *signum,* species in recto ponuntur, cum solae sint sensibiles ; quando vero assumitur ut *causa gratiae,* tunc in recto ponitur corpus Christi. Seu aliis verbis, sacramentum immediate significat corpus et sanguinem Christi praesentia sub speciebus, et per corpus et sanguinem Christi manducationi et sumptioni proposita, *rem sacramenti,* i. e. gratiam seu spiritualem refectionem animae nostrae. Inde explicantur locutiones quibus sacramentum inadaequate supponit vel pro speciebus vel pro corpore Christi, ut cum dicitur : « Christus est sub sacramento » ; vel « Adoremus in aeternum sanctissimum et divinissimum sacramentum ». Itaque corpus et sanguis Christi sunt *res et sacramentum.*

Usus sive sumptio eucharistiae non est proprie sacramentum, sed tantum eius applicatio, sive condicio ut sacramentum operetur.

368. — Sacramenti unitas *specifica* et *numerica.* 1. Quamvis utraque species, separatim sumpta, immo quaelibet eius pars, sit integrum et essentialiter perfectum sacramentum, atque ambae species physice et materialiter inter se differant, moraliter tamen et in ratione sacramenti, eucharistia est unum *infima specie* sacramentum : tum quia est unum rei sacrae signum, tum quia'ad unum specie infima finem, ordinem dicit (Cfr. S. Tn., 3 p., q. 73 art. 2).

Quando in recto consideratur corpus Christi, numquam nisi *unum numero* est sacramentum. Species vero, in recto consideratae, tot, stricte et *physice* loquendo, sunt numero sacramenta quot sunt numero species vel etiam partes specierum ; *moraliter* tamen unum est numero sacramentum quod per modum unius proponitur et sumitur, utpote quod ad unam spiritualem refectionem sit relatum (Cfr. Lugo, *De SS. Euch.,* d. 2, s. 2). Quare hostiae in diversis altaribus recte concipiuntur esse diversa sacramenta ; contra, unum numero sacramentum accipit sacerdos quando sub utraque specie se communicat, vel plures paries hostiae divisae aut plures hostias moraliter simul sumit.

369. — II. Materia remota et proxima. 1. Ordine inverso se habent in hoc sacramento materia remota et materia proxima : nam in aliis sacramentis materia remota est res permanens

proxima vero, seu eius usus, est transiens; dum hic remota, i. e. panis et vinum, transit, manet vero proxima, i. e. species panis et vini.

2. Porro *remota* materia est *panis* et *vinum*. Hoc fide tenendum est, et probatur ipsa institutione Christi (Cfr. Matth., 26; Luc., 22). Atque utraque materia est ita necessaria, ut non solum numquam licite intentio consecrandi alterutram tantum materiam haberi possit (c. 817), sed etiam dubitari merito possit de valore unicae consecrationis ab eo peractae qui, voluntate positiva et praevalente, nollet sic saltem inchoative sacrificare. (Cfr. S. Tu., 3 p., q. 78 art. 6 ; Lugo, *Euch*.., d. 19, n. 102).

*

370. — Dc pane. Ex constanti Ecclesiae sensu, solus panis *usualis* et *triticeus* est materia remota eucharistiae. Morali autem hominum indicio talis esse censetur is solus qui ex farina triticea et aqua naturali mixtus et igne tostus sive assus atque in sua specie incorruptus sit : is solus dicitur sine addito panis. Quare canone 815, § 1 sic *praecipitur* : « Panis debet esse *mere* triticeus et recenter confectus, ita ut nullum sit periculum corruptionis ».

1. Itaque *inepta materia* est massa triticea cruda, vel non cocta, per modum panis, sed frixa vel elixa, ut sunt placenta, libum ; panis subactus aquis artificialibus (bone has distinguas ab aqua naturali cheinice confecta) vel oleo, lacto, butyro, ovis, saccharo aliove liquore mixtus: quia non est panis usualis (ita Laymann, 5, 4, 9 ; Caietanus; sed melius eum Lugo 4, 4 ot recentioribus, materiam istam pro dubia habemus, sicut in *Missali, Dc defectibus,* III, 2, expresse dicitur de pane subacto aquae rosaceae vel alterius distillationis) ; panis ex oryza, avena, milio, pisis, fabis, amygdalis, aliisque leguminibus et arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus : quia haec omnia, communi usu ot opinione, specie a tritico distingui censetur ; panis substantialiter corruptus.

« Modica tamen permixtio non solvit speciem » (S. Tn., 3 p., q. 74 art. 13, tui 3). Itaque triticum modica copia alterius frumenti mixtum vel panis modicam continens partem olei, butyri, lactis, ovorum, ita ut moraliter aqua subactus censeatur, est valida sed per se illicita materia, et, si adhibeatur, consecratur *tota*.

2. *Dubia* est materia, quam tamen, ob periculum idololatriae, « nisi forte ad sacrificium complendum, certior haberi nequeat » (Lehmk., II, 163), numquam adhibere licet : *a)* hostiae rubrae vel alterius coloris, quibus litterae obsignantur, quia admixta cinnabari matt ria notabiliter

adulteratur ; &) panis ex *amylo {amido)* confectus : immo, cum falso existimaretur adipem farinae amylo teneri, potius hodie pro invalida materia habendus est : c) panis *ex solo glutine* confectus, sicut diaboeticis parari consuevit, quia non est usualis (Cappello, I, n, 270).

3. Controversiae nomiullae solvuntur, attento vario verbi usu. Sic *siligo* est proprie triticum hiemale optimae qualitatis ; sed est qui hoc nomino intellexerit *secale (segale)* quod fero certo est inepta materia › *far* acceptum pro *spelta* sive *alica (spelta, épeautre)* adeo videtur aptum, ut in pluribus locis panis ex farre sine scrupulo adhibeatur ; si autem sumatur pro *furfure (semola, crusca, gruau)* erit dubia materia.

Ipsa analyst elementorum hodie definiri potest utrum quodpiam granum ad tritici genus pertineat necne.

Admisit S. Congregatio panem confectum in missione ex materia alba quae manuum compressione obtinetur, postquam grana contrita per aliquot horas in aqua, non tamen usque ad corruptionem, infusa sunt. Commendavit tamen ut, si fieri posset, frumentum non solum contunderetur sed in farinam redigeretur (Resp. 23 iul. 1852, *Coll. P. F.* n. 1076).

Valere quoque videtur panis confectus materia residua farinae quae por noctem in aquam infusa est. Hae rnethodo Sorores quaedam utuntur ut materiam vere niveam obtineant. Periculum tamen e$t ne fere ex solo amylo tales hostiae conficiantur. Quare, donec analysis nos docuerit certo de elementis istius materiae, haec ratio agendi improbanda videtur.

4. *Valida 'materia* est panis sive *fermentatus* sive *azymus.* Ratio est quia, contra ac de vino dicetur, actio fermenti in pane minima est, et in pane consueto potius adhibetur ad materiam dilatandam quam mutandam. Quare hodie iam plures pistores alia ratione, sine ullo fermento, panem vulgarem nostrum conficiunt. Res ceterum traditione constat. Verum latini sacerdotes in azymo, plures orientales in fermentato pane sacris operari debent (c. 816).

5. Panis *mucidus,* cum nondum corruptus sit sed ad corruptionem disponatur, est valida sed illicita materia.

Recenter itaque *confectae* esse debent hostiae. S. *11. C.* in Gandavonsi *(Decr. auth.* n. 2650 ad I, 1 et 2), improbavit usum consecrandi species a tribus mensibus in hieme, a sex in aestate confectas.

Quia tamen omne periculum corruptionis certo abesse potest, gravis ratio sinet ut talis materia adhibeatur (Lehmk., II, 163).

Per se autem postulatur ut non ultra sex hebdomas sint antiquae. Cfr. infra, n. 380.

6. Consecrandus panis debet, in Ecclesia latina, *fi/jurae* esse *orbicularis* et integrae. Graeci adhibent quadratam et in particulis triangularem. Praeceptum istud non videtur grave.

Deficiente maiore hostia, minor adhiberi poterit, vitato scandalo seu publica miratione et offensione, ac proin, si oportet, monito populo.

Gravis fuerit irreverentia hostiam consecrare *enormder* fractam vel maculatam, nisi post oblationem id deprehendas : tunc enim nullum erit peccatum, secluso tamen scandalo. De peccato mortali dubitat Ball.-Palm., IV, 830.

371. — De Vino. 1. Requiritur ad ipsum valorem *vinum dc vite,* ac proin non sufficit chemice confectum. Hoc, post •Florentinum Concilium docet c. 815, § 2 « Vinum debet esse naturale de genimine vitis, et non corruptum ». Non refert- autem cuiusnam sit coloris. Chemia, ceterum, vinum completum nondum componere potuit. Essentiam autem necessariam vini complectemur describendo vinum : « *de uvis, non omnino immaturis, ita expressus liquor, ut jermentatio consueta saltem coepta sit fieri* ». Completa fermentatio non requiritur. Atque, cum acini franguntur, moraliter statim quaedam fermentatio initium ‘habet.

2. *Inepta* itaquo *materia* est *sicera* et liquor ex moris, malogranatis expressus, sive vinum appelletur, sive non ; *agresta* sive omphacium, i. e. succus ex uvis omnino immaturis expressus *(verjus),* quia nondum est vinum ; *uvae,* seu succus inter uvas contentus, quia, deficiente fermentationo, nondum est vinum ; nec vinum *imbibitum in pane,* quia minus potus est quam cibus ; nec *sapa,* i. e. mustum ad dimidiam seu tertiam partem decoctum, quia iam potius cibi quam potus rationem habet (Sapa nominatur interdum *dcjrutum,* quod etiam vinum dulce significat) ; *lora (vinello, piquette),* i. e. aqua expressis acinis superfusa. Si tamen uvae non plene expressae sint, materia ev lere poterit dubia vel certa; *acetum,* quia ex altera fermentationo resultat. Dubium quod post consecrationem incidat, fueritne acetum an vinum, praesumptione pro vino solvi potest. Si tamen prudens dubium fuerit, S. Alph. 6, 207, q. 1 vult ut apponatur vinum certum quod sub condicione consecretur, ut integritas sacrificii constet.

De *uvis agrestibus,* cum, ex descriptione facta non constaret esse veras uvas verum vinum dantes, prudenter respondit S. C. *P. F.* liquore isto non licere uti in sacrificio missae, donec aliter iudicatum fuerit (Resp. 1819, *Coll. P. F.* I, n. 732).

3. *Valide* sed *illicite* consecratur : *mustum,* quia est vinum impurum admixtas continens faeces non consecrabiles. (Pro

gradu impuritatis, materia erit graviter vel leviter illicita ; nec pauci, contra Suarez qui severius respondet, excusant usum quorundam locorum, exprimendi in calice uvarum primitias;) vinum liquoribus aliis vel aromatibus ita modice permixtum ut naturam vini retineat ; vinum *acescens,* quia manet vinum. Sed si notabiliter acescat, mortale fuerit ex rubrica. Excusaberis tamen, si, quia celebras in aliena ecclesia aut subditus es, copiam mutandi vinum non habeas : ita Ball. Palm., IV, 841, ex ipso Ben. XIV argumentans ; vinum *congelatum,* quia retinet substantiam et denominationem vini, et natura sua est potabile; et si ante congelationem fuerit consecratum, nulla causa est cur Christus sub tali specie esse desinat. Confirmatur rubrica quae mere iubet ut panni calidi apponantur. Quidam tamen id negant. Nec obstat aquam congelatam esse ineptam materiam baptismi: baptismus enim est essentialiter quaedam ablutio, dum eucharistia sine sumptione consistere potest. Non esse proxime potabile vinum, est per accidens, et impedimentum facile tolli potest. Peccarit tamen qui in vino congelato consecrarit.

312. — 4. De *vini quod consecrari possit natura et confectione* valde iuvabit legere lucubrationem B. P. Pauwels, Chemiae Dr, in *Per. De religiosis et missionaris* VI, Suppl. XVIII, pp. (57)-(71). Inde haec pauca mutuamur :

a) Principia attendenda. Vinum non est quidpiam *unum per sc* (idem de pane dicatur), sed mixtio, et quidem liquida. Mixtio ista alia est in alio vino, et pro varia eiusdem vini aetate variat. Novimus tamen elementa quibus omne vinum naturaliter constat, et qua maxima et minima proportione adesse possint. Elementa ροιτο illa sunt alia *stricte,* alia *late* dicta. Stricte dicta sunt quaecumque in musto fermentato solvuntur et vite vitaliter elaborata sunt : sic alcoholum, saccharum, substantia colorata. Late dicta elementa vel fermentationi, vel dissolutioni inserviunt. Haec vel extrinsecus adveniunt : sic fermenta; vel saltem nulla vitali vitis actione elaborantur : sic aqua. Fermenta porro, cum non solvantur et in faecibus reperiantur, ne pars quidem vini sunt, dum aqua ita vino necessaria est ut pars vini dicenda sit. In vino puro ac sincero, omnia elementa stricte dicta ex vite sumenda sunt ; modicissima tamen quantitas aliunde sumpta, sinit ut dicas : « parum pro nihilo reputatur ». Elementa vero extrinseca seu late dicta omnem originem habere possunt, dum-

modo inter maximam et minimam quantitatem quae in vino naturaliter obtento praesto est te contineas. Nec possis tuto artificiose (etiam si ea sumas ex vite) elementa stricte dicta quale alcoholum tali quantitate vino miscere quae in nullo vino naturaliter habetur. Propter providam Dei assistentium et ipsam auctoritatem quam multi Ecclesiae tribuunt determinandi magis materiam et formam sacramentorum, maximus respectus habendus est decretorum S. Sedis, nec tuto adhibere possis in consecratione vinum quod Ecclesia per S. *Officium* prius non probaverit, quamvis scientifica ratio tibi demonstraverit vinum esse verum. Ad S. *Officium* enim pertinet quaestiones istas, approbante S. Pontifice, dirimere.

b) Applicationes. Ad conservandum vinum, attentis quoque responsis S. Sedis, *fas est* ut alcoholum vino infundas, his tamen servatis legibus : Ut alcohol extractum sit ex genimine vitis, ne quid, ex elementis stricte dictis, in quantitate sensibili addatur quod ex vite originem non ducat ; ut, post additum alcohol, totalis alcoholica istius vini vis ne superet 12% vel, si agatur de vino dulci quod naturaliter proportionem maiorem 12 % continet, ot tamen sine corruptionis periculo servari vel transvehi non potest, 18 % (vina enim naturalia maiorem quantitatem alcohol non continent, immo proportionem 12 % plerumque non superant) ; ut alcohol addatur quando fermentatio tumultuosa defervescere incipit i. e. ante quam fermentatio cessaverit, ne vino iam complete elaborato quidpiam misceri videatur.

Cum *saccharum* non sumatur ex vite, eius additio materiam conficit quae non est omnino licita. Quare S. *Officium* hanc additionem pluries v. g. 25 iun. 1891 et 5 aug. 1896 *{Coll. P. F.,* n. 1757 et 1949), improbavit. Nisi tamen quantitas addita fuerit comparate gravis, vel simul aliae interveniant adulterationes, materia remanet valida, quae propter proportionatam causam licita evadere potest. Quare S. C. *P. F.,* 11 novcinbris 1892, cuidam episcopo Canadensi permisit ut in missae celebratione adhiberet vinum ex musto expressum, cui pro 100 litris fere 5 kil. sacchari adiuncta fuerant.

Molior itaque ratio obtinendi vinum magis dulce erit condensatio musti seu imminutio quantitatis aquae quae in musto invenitur. Hoc sive per partialem musti congelationem, sive per circumspecte factam decoctionem musti fieri poterit. Atque erit licitum, dummodo mustum sic densatum modo ordinario, seu ope eorundem elementorum quibus fermenta saccharum in alcohol convertunt, fermentation! subiciatur.

Licita quoque ratio erit miscendi uvae recenti uvam passam seu ita exsiccatam, ut nihil fore aquae in succo remaneat (Cfr. resp.

S. 25 iun. 1891, *Coll. P. F.,* n. 1757, quo methodus ista in certis adiunctis commendatur).

Licet quoquo vinum conficere ex *uva passa,* cui infusa sit copia aquae quae pondus uvae attingat, immo duplo superet, cum in uva recenti proportio aquae ad 70 %, interdum ad 80 % ascendat. Sic obtinetur mustum, cuius fermentatio vel additis fermentis puris vel mixta nonnulla uva recenti excitari vel accelerari poterit. S. *Officium,* 4 maii 1887 *(Coll. P. F.,* η. 1762), approbavit quoque hanc methodum, praeferendo additioni alcoholi, condensationem ipsius vini in vaso appropriate.

Quod quaedam antisepticae substantiae servando vino utiles misceantur, id tolerari poterit, si originem ex vite habeant, vel appellari possit regula : « parum pro nihilo reputatur 0, et dummodo proprietates organolepticae vini ne adulterentur.

Itaque in locis missionum, ubi uvae non maturescant, satius erit ex *solis uvis passis* conficere vinum ; si uvae non praebeant nisi vinum nimis debile, addendo uvam passam, mustum densetur.

3Î3. — **III.** De aquae infusione. Ex necessitate non sacramenti sed gravis praecepti, sub mortali obligantis, vino *consecrando* « modicissima aqua miscenda est » (c. 814).

Vino, inquam, *consecrando,* namque post consecrationem omissa mixtio non est supplenda. Ante consecrationem autem, praeceptum istud, caerimonialiter impositum in ordine ad sacrificium (Trid. s. 22, cc. 7 et 9), tam graviter urget ut, si aqua desit, abstinendum sit consecratione, etsi viaticum morituro dandum sit, vel missam abrumpere debeas (d'Ann., **III,** 386), si tamen sine scandalo eam abrumpere possis.

Miscenda autem aqua debet esse naturalis. Ac sufficit una vel altera gutta sensibilis: expedit tamen non nullas infundere; nec adeo scrupulose procedendum est, namque mixtio quintae partis sinceritati vini non obstabit. Ad praecavendos scrupulos, praestabit non nimis exiguam vini quantitatem assumere, vel uti cochleari. Si casu nimiam copiam infuderis, aliud vinum addere oportebit. Mixtio porro in ipso calice facienda est, tempore ac ritu praescripto, et a ministro competente, qui, in missa privata est sacerdos, in publica, subdiaconus.

N. B. Guttae istae cum aqua quae naturaliter in vino continetur, in sanguinem Christi consecratione convertuntur (Cfr. dogmaticos, vel Cappello, I, n. 296, 297).

374. — Quaeres *quomodo Christus sub specie vini esse desinat?* Duplici ratione praesentia realis tollitur : J. quacumque causa ipsum vinum corrumperetur, sive diversa ferrnentatione, sive infusione notabilis copiae substantiae quam vinum non continet vel non ea proportione continet. Sic infusione aquae mixtio adulteratur ; *2.* ipsa notabili vini infusione. Cum vinum enim non sit chemicum compositum quod suis moleculis constet, sed merum aggregatum variarum molecularum, quidquid mixtionem ita turbat ut moleculae non consecratae cum aliis congregentur, eandem adulterat. Id solum attendendum est utrum necne diffusio sit totalis. Et sic reditur ad sententiam S. Thomae, 3 p. q. 77 art. 8, a plerisque posterioribus derelictam. Cfr. *N. R. Th.*, p. 29.

375. — IV. Condiciones consecrationi materiae requisitae. Duae condiciones necessariae sunt: 1. ut materia sit sacerdoti moraliter et modo sensibili *praesens.* Id colligitur tum ex institutione Christi, qui, in ultima Cena, materiam praesentem consecravit ; tum ex verbis formae, quae pronomine *hoc* vel *hic* materiam ipsam demonstrant ; tum ex traditione Ecclesiae, quae res absentes non consecrat ; tum ex ipsa ratione sacrificii, quod hostiam praesentem postulat ; 2. ut materia sit *certa* et, in consecrantis *intentione, determinata* in individuo.

37G. — De requisita praesentia. 1. Non est opus ut materia videatur, tangatur, sono verborum feriatur, dummodo sive in se sive in alio videri *possit,* v. g. in suo toto vel continente vel in vase ad illam continendam destinato. Valet ergo consecratio in tenebris vel a caeco facta. Vanus itaque est nec probandus eorum usus qui os ita proxime admovent materiae consecratae ut halitum in calicem et in hostias inspirent.

2. Satis *praesens* est vinum in calice cooperto vel vase clauso ; satis *praesentes* sunt hostiae in canistro, in ciborio, in cumulo sub aliis latentes aut aliter tectae, v. gr. palla, vel sub corporali aut mappa. De hostiis quae sint in missali est quoddam dubium.

3. Moraliter *censetur abesse* materia post parietem aut post tergum posita, vel clausa tabernaculo : talis materia per pronomen *hoc* vel *hic* demonstrari nequit. Unde certe valde dubia fuerit eius consecratio. Perinde dicas de materia nimis

distante, utputa centum passibus: d'Annibale distantiam dubie nimiam definit inter 20 et 50 passus. Quo minor quantitas consecranda fuerit, eo maior propinquitas est necessaria.

4. Materia tam modica ut sensu percipi non possit, seorsim consecrari nequit, cum demonstrari nequeat, et sacramentum sit signum sensibile.

3TT. — De requisita intentione determinata. 1. *Invalida* foret consecratio tertiae partis *(di una terza parte)* hostiae, partem non determinando; vel indeterminate quattuor vel quinque ex viginti; vel ex multis hostiis, eas quas Deus elegerit, quas Titius absens designarit, aut partes istas quae fractis speciebus mansurae sint unitae: hic et nunc materia non est definita.

2. *Non consecratur* hostia nescio sacerdote posita separatim a cumulo etiam in corporali, cum voluntas sacerdotis non ferat in incognitum. Excipe tamen si sacerdos intentionem, satis praesentem, habuerit consecrandi quidquid est in corporali. Sed qui, rei nescius, duas hostias maiores prae manibus tenet, utramque consecrat, quia eius rationabilis intentio est consecrandi quod in manibus habet, praesertim cum aliter ambigeretur utra hostia sit consecrata. Guttae *extrinsecus* calici adhaerentes non consecrantur, namque non cadunt sub intentionem celebrantis: qui eas consecrare vellet graviter peccaret.

De guttulis quao *interius adhaerent* et do parvis fragmentis quae, v. g. in pyxide, iam ante consecrationem sunt ab hostiis divulsae, tres sunt sententiae, seclusa speciali celebrantis intentione: ex 1a consecrantur; ex 2a non consecrantur; ex 3a solae viciniores imo calici consecrantur, quia hae solae moralitor unum sint cum principali massa. Sententiae istae nituntur interpretatione intentionis sacerdotis, quam putant rationabilem; et suadent ut eadem expresse eliciatur. Prima sententia cavet ne quidpiam non consecratum in calice maneat, ac Lehmk., II, 166, id procurandum dicit si bis vel ter celebraturus sis, no ante ultimam missam sumas quidpiam non consecratum. Excludendo consecrationem guttularum, periculum vitas irreverenter abstergendi materiam consecratam. S. Alfonsus. *Examen ordinand.*, n. 99 praefert ut intentionem consecrandi circumscribas guttulis quao fundo sunt proximae; sed nisi idem magis determines, quacnam proximae sint facile ambigetur. Nec iuvat intentionem consentaneam menti Ecclesiae gerere, cum incertum sit utrum Ecclesia mentem definitam de hac re habeat necne; et quamnam.

Itaque imitando consuetudinem, quae tamen non demonstratur sub peccato obligare, abstergemus guttulas ante consecrationem, et, excepto binante qui omnia consecrare intendat, eliciamus intentionem consecrandi solas guttulas quae massae sunt vicinae, ita ut quae dubiae sint propinquitatis etiam nostra consecrandi intentione comprehendantur.

3. *Valide consecrantur* hostiae quae plures numero sunt quam sacerdos existimabat, quia error speculativus non tollit intentionem practicam et absolutam quam quisque habere censetur consecrandi materiam praesentem. Quare nec dubitandum est de consecratione duarum vel trium hostiarum parvarum quas, inscio sacerdote, minister adiunxerit cumulo qui in corporali destinatus est consecrationi. Consecrantur hostiae quas ipse sacerdos ad altare tulerit consecrandas, vel ab alio ideo allatas esse adverterit, vel ante celebrationem noverit esse consecrandas, etsi, dum consecrationem peragit, earum non recordetur, ita ut pyxidem qua continentur non detexerit. Quia intentio praecedens satis ad hostias istas extendit intentionem consecrandi quae actu habetur : haec autem manet qualis erat determinata. Cfr. Palm. *Op. th.*, IV, 859.

378. — Quid si hostiae extra corporale manserint ?

Longo iam agmine procedunt hodierni auctores qui docent theoretice valorem consecrationis oblivione istius circumstantiae non affici, cum regula perpetua sit intentionem conficientis sacramentum non esse revocandam quia inadvertenter quidpiam omittatur aut desit quod ad substantiam non pertinet, sed praeceptum tamen est. Namque Ecclesia non reprobat nisi *scienter* factam consecrationem cum indebita circumstantia (Cfr. Ball. Palm. IV, 857, 858; Cappello, I. 303). Simul tamen auctoritate S. Alpii. l. 6, n. 217, moti, pleriquc consecrationem pro practice dubia habendam esse concedunt. S. Doctor tamen do re brevissime agit, putans se respondero cum sententia communi. Sed. ut nunc constat, Suarez, Benedictus XIV, et communis sententia aliam versabant hypothesim pyxidis quao extra altare seu petram sacram remanserat.

Fatendum tamen est, cum agitur non do tota mensa altaris sed de parva petra sacra, perinde respondendum esse sive extra huiusmodi aram, sive tantum extra corporale hostiae involuntarie manserint. Quare qui absoluto pronuntiet non attendendum esse ad inculpatam oblivionem qua hostiae extra corporale remanserint, plurium auctoritati refragetur, etsi melius ratiocinatus esso videatur.

Sed Lehmk., II. 1G8, optime, ni fallimur, et sententias conciliavit et nodum solvit. Qui intra missam de hostiis non cogitavit, hanc vel

similem intentionem probabiliter habuit: «dis rite assumam consecrandas » i. e., ponam super corporali, vel saltem examinabo an ibi fuerint easque materiae principali adiungam. Si dein prius ex oblivione omiserit, intentio de altero iam dubia evasit. Et is videtur esse casus quem Suarez contemplabatur *Da Euch.,* d. 43, s. 6.

Verum si intra missam, vel momento consecrationis vel saltem in offertorio hostias advertens, eas sua consecrandi intentione simpliciter comprehendit, quamvis erronee in corporali positas esse existimaverit, de valida consecratione dubitandum non est.

Sententiam istam tutam arbitramur, atque, ad omnem scrupulum evacuandum, possit quis semel pro semper intentionem suam ad istam sententiam accommodaro. (De efficacia istius intentionis cf. statim dic nda).

879. — Quaeres *utrum necne, utile sit consilium,* quod plures dant, *efficiendi semel pro semper intentionem* quae dubia de consecratione evacuet : v. g. non consecrandi quidquid sit extra corporale, consecrandi vero quaecumque in corporali sint posita (Cfr. Noldin, *De Sacramentis,* n. 115, Nota).

Verum huiusmodi consilium aequo nocore ac prodesse potest. Primo observes intentionem istam non esso, secundum principia generalia, perpetuae efficaciae, sed tam diu valere quam diu, in actione sacerdotali, ex confusa saltem memoria, aliquid efficiat, seu sit aliquo modo virtualis. Inde ipsa permanentia sou virtus intentionis facile ambigi potest. Dein, post aliquod tempus, plures facile dubitare incipiunt quamnam efformaverint intentionem. Sed etiam supposita eius efficacia, valde incommodum esse potest ut propter eam non sint consecratae hostiae quao multis distribuendae essent ; ac rursus dolore quis possit, consecratas esse, quia casu in corporali positae sint, v g. ambas hostias quao alteri et tertiae missae in Nativitate Domini erant reservatae.

Quocirca, si huiusmodi intentiones facere placet, sint paucissimae; sint tales quae facile mente teneantur, ot quae nuturao rerum congruant; ac demum medium adhibeatur renovandi memoriam factae intentionis, v. g. per scripturam quae inseratur in catalogo missarum celebrandarum, ita ut satis saepe relegatur. Intentio esso possit, consecrandi quidquid afferatur vel allatum sit ad altare, in finem consecrationis.

380. — Hostiae dubie consecratae numquam adorandae proponi possunt vel populo distribui, propter materialis idolatriae periculum ; i. e. (ut rationem istam, quam sino declaratione alter ab altero mutuari solent, explicemus) quia nefas est simpliciter tamquam corpus Christi adorandum vel sumendum proponere, quod non esse nisi panem positive suspiceris.

Nec separatim iterum consecrari possunt: id enim foret novum sacrificium condicionate inchoare et incompletum linquere. Sed in altera missa possunt materiae principali quae absolute consecratur condicionate adiungi, vel sumi post sumptum sanguinem ante purificationem. S. Alphonsus quidem malit ut post purificationem ante ablutionem sumantur, quia guttulae sanguinis quae in purificatione sumantur sint certo consecratae ; sed, ut nunc satis constat, mixtione vini sunt adulteratae. Cfr. n. 373.

P. Noldin, *De sacramentis,* n. 118, *Notae,* 1 solus, ni fallimur, permittit ut in particulas dubie consecratas, verba consecrationis condicionate iterentur, « quia, ut ipse ait, sic non inchoatur novum sacrificium », seri nova consecratio, etiam si efiicax fuerit, unum moraliter efficiat sacrificium cum materia principali consecrata. Quod colligere posse existimat ex Rubrica *De deject-bus missae,* III, n. 6, 7; et IV, n. 5. In priore loco, si hostia consecrata disparuerit, ita ut non iam reperiatur, alteram consecrare iubemur: quod, nisi, inter consecrationem et communionem, admittas moralem unionem utriusque consecrationis, esset alterum sacrificium inchoare et non perficere. Verum rubrica ista scripta est, ut dicitur η. β, ne sacramentum maneat imperfectum, quatenus, ut existimamus, quidam time opinabantur vel communionem sub utraque specie ad essentiam sacrificii pertinere, vel saltem ad eius consummationem esse iure divino praeceptam. Inde ex praescripta nova consecratione materiae principalis minime inferri licet posse condicionate renovari consecrationem materiae quae ad perfectionem sacrificii nullatenus erit utilis. In tit. IV rubricarum, n. 5, etiam manifestum est id unum intendi (per appositionem unius materiae vel utriusque) ut perficiatur sacrificium verum. Quare, cum tot doctores qui de hac re scripserunt tam facile incommodis frustratae consecrationis remedium silentio praeterierunt, quamvis et ipsi rubricam non ignoraverint, sententia ista P. Noldin probabilis dici nequit. Ac merito P. Bock, S. I. in Periodico *Bogoslovski Vesnik,* Ljubljana (Laibach), 1922, miratur sententiam istam adhuc in postrema editione P. Noldin servatam osse.

381. — Condiciones licitae consecrationis. 1. Ne consecretur *maior quantitas* quam quae tempore opportuno absumi possit. Praecipit c. 1272 ut hostiae consecratae «et recentes sint et frequenter renoventur, veteribus irte consumptis, ita ut nullum sit periculum corruptionis, sedulo servatis instructionibus quas Ordinarius loci hac de re dederit ». Ex *Caerimoniali episcoporum,* species singulis hebdomadis renovandae dicuntur ; sufficere tamen videtur renovatio post quindecim dies. Gravo foret eam ita differre nt periculum esset corruptionis, vel, secluso etiam hoc peri-

culo, ultra duos menses, quia, ex ipsis responsis S. Sedis, talis renovatio non iam dici potest frequens; frequens autem sub gravi praecepto imponitur.

Verum praescripta Ordinarii loci ab omnibus, etiam exemptis, servanda sunt.

N. B. Scriptores tamen periculum corruptionis ultra quam veri simile est urgere solent. Novimus professorem chemiae qui, experientiae causa, in cubiculo ordinario, non tamen humido, neglegenter in charta liquit binas hostias, quas post duos annos reperit omnino intactas.

2. *Ne a ritu Ecclesiae recedatur.* Materia consecranda debet sub *gravi* esse in corporali ; quod corporale debet, quoque sub *gravi,* esse positum in ara vel petra sacra, quam tamen excedere solet. Morali praeterea diligentia sacerdos curare debet ut hostia sacrificii ex toto, calix vero quod ad maiorem partem in sacra petra consistant. Hoc tamen grave esse non arbitramur, quia quod est in corporali supra petram extenso iam censetur moraliter esse supra petram (Cfr. quoque Cappello, I, n. 307).

Ceterum rectoris seu praefecti ecclesiae est lapidem sic in medio altari collocare ut celebranti sufficiat materiam consecrandam communi more in corporali disponere. Plerique exigunt ut, momento consecrationis, ipsae parvae hostiae sint supra petram sacram. Quare, ubi petra sit angusta, praestabit, removendo calicem e medio, locum parvis hostiis momentanee dare. Id tamen non videtur esse stricte praeceptum. Cf. Gennari, *Consuit. liturg.,* 42.

3. *Pyxis,* ex levi praecepto debet esse cooperta, excepto cum fit eius oblatio et consecratio; sed sine velamine, saltem post oblationem.

4. Curet celebrans ut hostiae pro populo consecrandae ante oblationem afferantur. Haec tamen mentaliter supplebitur si serius praesto sint. Ut incepto canone admittantur, requirunt absolute gravem causam, ut si plures sine communione remanerent, vel diu (quod relative pensandum erit) exspectare cogerentur.

Si unus diu exspectare debeat, alii suadent ut potius pars maioris suae hostiae a sacerdote tradatur: S. Alph. l. 6, n. 216, id nec probat nec improbat; Ball. Palm., IV, 860, permittunt ut etiam pro isto una parva hostia post inceptum canonem admittatur, et modum istum praefert Cappello, I, n. 307, 3.

382. — V. De Forma Eucharistiae. Forma eucharistiae sunt verba quibus Christus SS. Sacramentum instituit et quae sacerdos celebrans in persona Christi repetit.

Panis autem consecratur per verba: « *Hoc est enim corpus meum* », ubi omnia verba sunt essentialia, praeter « enim », quod omittere leve erit.

Vinum porro consecratur per verba: *ullic est enim calix sanguinis mei, novi ct aeterni testamenti {mysterium fidei}, qui pro vobis ct pro multis effundetur in remissionem peccatorum* ». In hac forma, certo non sunt essentialia : verbum *enim,* quod omittere veniale erit, et verba *mysterium fidei,* cum haec diu (ut probabilis coniectura habet), ne quidem a sacerdote pronuntiarentur, sed essent monitio facta astantibus de consecratione quae perage-batur. *Thomistae* essentialia putant quaedam verba quibus finis propitiatorius indicatur : ut « qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum ». Hoc probabile est; communior tamenop.nio essentialia dicit sola: *Hic. est calix sanguinis mei,* vel *Hic est sanguis meus,* quamvis cetera sine gravi peccata omitti nequeant. Ex sententia Scoti etiam verba « *Qui pridie...* » essentialia forent ut « *corpus meum* » satis clare ad Christum referretur. Opinio ista communiter reicitur, quia «sacerdos minister Christi, proferens super convenientem materiam verba Christi cum debita intentione. iam sufficienter induit personam Christi ut per ipsum Christus intellegatur dicere : hoc est corpus meum » (Palm., IV, 866). Aliter sentit la Taille, *Myst. Fid.,* p. 455, 459.

Porro utraque forma proferri debet *formaliter* et *significative* seu *assertive,* i. e. intendendo affirmare quod verba sonant et non mere historice ut dicta ab altero recitari. Verbulnm : *hic,* non potest sumi tamquam adverbium. Verum ista sacerdotem anxium facere non debent. Sacerdos enim qui recte agere vult, verba pronuntiare intendit sicut a sacerdotibus fit in Ecclesia Dei: quod plane sufficit.

2. *Validae* sed *illicitae* formae : « Hic cibus, hic potus, haec res. contentum sub his speciebus est corpus meum, vel sanguis meus »: « Hic calix est novum testamentum in sanguine meo », ut habet S. Lucas. « Hoc est corpus meum, do Virgine sumptum », ct alia quae sensum non mutant. « Hoc est meum corpus, hic meus est sanguis vel hoc est sanguis meus ».

3. Valet *hic* positum masculine pro neutro. Nec dubia redditur consecratio quia ex neglegenti pronuntiatione corruperis *est* in *es, corpus*

in *copus, meum* in *meu, cal>x* in *cal>s, sanguinis* in *sanguis*. Lehmk., II, 170, ex S. Alpii., 6, 224 ; et incuria est venialis.

4. *Invalidae* formae : « Hoc corpus est meum ; hic sanguis est meus », si corpus et sanguis pertineant ad *subtectum,* cum tunc iam ante consecrationem affirmetur praesentia corporis vel sanguinis, quod est falsum ; sed valet eadem, ita interpungendo : « hoc, corpus est meum » ; « Hic panis convertitur in corpus meum » : nam permanens conversionis terminus non indicatur ; vel « hic ponitur corpus meum », nam convs?rio non significatur ; « Hic est corpus Christi » : namque sacerdos non satis probatur loqui nomine Christi.

5. *Dubiae* formae: « Ecce corpus meum »: quia quid sit corpus meum minus claro apparet, et conversio non significatur ; « Hic sit vel hoc sit coipus meum possit enim pro voto accipi; ‹ Illud est corpus meum ille est sanguis meus », cum *illud, ille* ad materiam procul distantem referantur ; « *Istud* est corpus meum », quia non constat ad vicinam materiam referri. ‹ Haec est caro mea », et ipsa forma S. Lucae (supra, n. 2),· a quibusdam pro dubiis habentur.

6. Propter *errorem* commissum in verbis quae « *sanguinis mei* » s quuntur fonna sub condicione repeti non debet ; potest tamen, ob Thomistarum sententiam. Sed si obierit sacerdos post semiprolatam formam sanguinis, sacerdos qui missam prosequitur, integram formam super eundem calicem repetere debet, ex rubrica,.

Quid enim moriens dixerit, non satis constat.

Si inter ipsam consecrationem error advertitur, non sunt repetenda verba « qui pridie ». Sed si forma repetenda est postquam célébrons iam ultra progressus sit, rubrica exigit ut resumatur a verbis : « Qui pridie », ut consecratio melius introducatur.

Regulariter autem, ex ipsa rubrica, quod mere non memineris recitas»' formam, aut dubium incidat in hac re, haec non est ratio quidpiam repetendi : tale dubium regulariter ut ineptum contemni debet.

383. — Permanentia Christi. Sub speciebus etiam divisis et qualibet minima earum parte, manet Christus donec tanta facta sit mutatio, ut substantia panis et vini, si adesset, corrumperetur. Quidam tamen existimant non remanere Christum sub parte tam minima ut naturalem oculi humani aciem effugeret, quia non sensibilis foret (Cfr. Palm., IV, 871 et 878, 2). Et iam propter alias causas, v. g. propter difficultatem distinguendi minimas particulas consecratas ab aliis fragmentis, Ecclesia non vult ut minima fragmenta adoratione et honore colantur.

SUMMARIUM.

384. — I. *De Sacramento. SS. Eucharistia* est «aeramentum Corporis et Sanguinis Christi, in quo, sub speciebus panis et vini, Christus seipse dat in spiritualem nostram refectionem.

Adaequate sumptum designat species et corpus vel sanguinem Christi ; ut *signum,* solas species in recto ; ut *causa qratiae,* corpus vel sanguinem Christi.

Immediate significat corpus Christi praesens sub speciebus ; et, per corpus Christi manducationi propositum, gratiam seu spiritualem refectionem animae. Usus sacramenti est eius applicatio, non autem sacramentum.

Est unum *specie* infima sacramentum ; unum *numerics,* si in recto consideres Christum ; species in recto consideratae sunt physice tot sacramenta quot partes distinctae, sed moraliter unum, si per modum unius considerantur coniunctae.

II. *De materia. Materia remota* est panis et vinum, quae transeunt; *proxima,* species panis et vini quae remanent. Utraque materia simul adesse debet, ita ut merito dubites de valore consecrationis illius qui, unam consecrando, nollet, voluntate praevalente, saltem inchoaro sacrificium. *Panis* requiritur *usualis* et *triticeus.* Praecipitur autem mere triticeus et recenter confectus. Valet autem sive fermentatus sive azymus ; sed proprius ritus servandus est. *Vinum* debet esse de vite, ac describi potest » de uvis, non omnino immaturis, ita expressus liquor, ut fermentatio consueta saltem coepta sit fieri ». Illicite consecratur mustum, cum faeces non conseorabiles contineat ; vinum acescens, nisi celebrans in aliena ecclesia copiam mutandi vinum non habeat ; vinum congelatum, quod appositis pannis calidis est liquefaciendum.

Tam panis quam vinum non est quid unum per se, sed est mixtio. Ergo, salvis elementis quibus constant, eaque servata proportione quae in aliquo vero pane vel vero vino reperitur, substantia manere censenda est. Verum ad responsa romana valde attendendum est.

Vino infundendum est paululum aquae. Sufficit una vel altera gutta sensibilis ; et mixtio quintae partis, valori non obstat. Guttae istae simul cum vino consecrantur.

Corrupto pane, corrupto vino, sive diversa fermentatione sive nimia copia aquae, immo vini non consecrati, Christus prae sens esse desinit.

Praesens debet esse materia, nec proin retro sacerdotem vel ultra viginti passus distans esse potest, ut cum veritate certa dici possit : « Hoc » ; « hic calix ».

Debet ipsa materia esse certa et in intentione consecrantis determinata. Sacerdos consecrat quidquid prae manibus tenet, vel quod unum moraliter est cum cumulo quem consecrare intendit; atque efficax foret, saltem quam diu satis mente praesens sorvetur eius intentio consecrandi semper quidquid est supra corporale. Guttulae extrinsecus calici adhaerentes non consecrantur ; de aliis habentur controversiae. Melius videtur ut solas vicinas massae consecrare intendas, eas includendo quae dubie sint vicinae. Quod pyxis clausa manserit, id consecrationem minime impedit.

Valide consecrantur hostiae quae, intra ipsam missam, intentione celebrantis formaliter comprehensae sunt, quamvis casu extra corporale manserint. Contra, qui mere ante missam de iis cogitaverit, hanc intentionem habuit hostias ponendi in corporali et eas tunc consecrandi. Omissa priore actione, altera iam dubia evadit. Dubie consecratae hostiae numquam distribui vel separatim consecrari possunt ; sed vel absumendae sunt post sumptum sanguinem ante purificationem, vel materiae certo consecrandae condicionate adiungendao sunt.

Hostiae sint saltem intra mensem vel sex hebdomadas confectae ; et sacrae species saltem intra quindecim dies renoventur. Grave foret renovationem cum periculo corruptionis vel ultra duos menses differre.

Consecranda materia debet sub gravi esse in corporali ; por se ante oblationem apponenda est. Ut incepto canone admittatur, supplendo mentaliter oblationem, absolute gravis causa requiri videtur, ut si plures communionem diu exspectare deberent.

Propter dubiam fortasse presentiam Christi, et discernendi difficultatem, Ecclesia non vult ut minima fragmenta adoratione et honore colantur.

III. *De Forma. Panis* consecratur per verba : « Hoc est enim corpus meum » : omnia sunt essentialia, praeter *enim,* quod omittere, leve foret. *Vinum* consecratur per verba : « Hic est enim calix sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti (mysterium fidei), qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum ». Certo non sunt essentialia : « enim » et « mysterium fidei » : alia sine gravi peccato omitti nequeunt, etsi communior sententia haec sola verba putet ad valorem postulari : « Hic est sanguis meus » vel « calix sanguinis mei ». Utraque forma non mere historice sed formaliter et significative seu assertive est proferenda.

CAPUT II.

De Ministro sacrae co lunionis.

I. — *Regulae generales.*

385. — 1. « Minister ordinarius sacrae communionis est solus sacerdos » (c. 845, § 1). Per se enim eius est qui consecrat dispensare consecratum. Sacerdos dicitur minister *ordinarius,* quatenus accepta ab eo potestas ordinis hanc ministrationem ss. eucharistiae directe respicit.

2. *Licita* tamen administratio postulat aliquam potestatem pastoralem, seu iurisdictionem, sive propriam, sive delegatam, quia pascere oves, quod maxime fit per sacramenta, proprium est pastoris.

Ex ipso *munere,* dispensatio ista pertinet ad Ordinarios, ad Superiores religiosis exemptos clericalis exemptae et ad eos qui sunt parochi vel quasi-parochi; dein ad confessarium monialium vel ad eum qui eius vices gerit, et ad cappellanum alius religionis laicalis (c. 514).

Delegatio autem a pastore immediato aut mediato conceditur, vel ipsa lege conferri potest. Immo, quia administratio semper valida est, ius facultatem tribuit ei quoque qui eam rationabiliter praesumit.

3. *ipso Codicis iure,* facultas tribuitur omni rectori ecclesiae, ut indirecte colligimus ex c. 846, § 2, qui rectorem istum ut auctorem licentiae dispensandi agnoscit ; dein omni sacerdoti intra missam ; immo, cum est ad altare indutus ornamentis sacris, ante et post suam missam, si haec sit privata. Reservatur tamen prohibitio Ordinarii loci, qui ob instas causas et in casibus particularibus ministrationem in oratorio *privato* vetare potest (cc. 846, § 1 et 869).

Itaque non possit episcopus seu Ordinarius loci decreto generali communionem in privatis oratoriis vetare ; sed iustae causae adesse debent prohibendi communionem vol in tali oratorio, vel tali die, ob adiuncta extraordinaria.

. Ipsa ratio liturgica suadet ut cum omni missae celebratione communio fidelium coniungi possit. De sola missa quae, ex Codice, in nocte Nativitatis Domini in ecclesiis paroecialibus et

collegiatis cani potest, probabilis exceptio habebatur, quae nunc tuto negari potest, post declarationem datam episcopo Tuguegarasensi, quae prodiit in *Cultura social,* Manila, apt. 1920, p. 225).

4. Idem Codicis ius facultatem tribuit distribuendi communionem etiam extra missam sacerdoti *extraneo,* ex licentia vel formali vel saltem praesumpta rectoris ecclesiae. Sacerdoti inquam extraneo : namque sacerdotes addicti ecclesiae habitualem istam licentiam habere censentur.

lain a decreto 28 nov. 1912, S. C. *Cone.* (Per., VII, 70) quo Pius X sustulit prohibitionem ministrandi die Paschatis, s. communionem in 'ccleeiis non parochialibus, praesertim regularibus, et vigente Codicia iure, ne quidem tempore paschali Ordinarius vel parochus communionem missis coniunctarn auetoritative inhibere possunt .Quia tamen nihil cogit sacerdotem ut communionem dispenset, caritas cliristiana ipsi interdum suadebit ut obtemperet parocho qui oves propria manu communicare cupiat.

5. Quod omni ecclesiae rectori per se licet, firmatur, in *ecclesiis regularium,* privilegiis pontificiis quae, post modo allegatum decretum Pπ X, valent pro omni anni die.

6. *Consuetudo* qua, v. g. in Urbe, communio feria V. in Cena Domini reservatur ecclesiis parochialibus, utpote quae oc. 867 et 869 adversetur, servari non potest nisi fuerit centenaria, et Ordinarius loci indicaverit eam prudenter tolli non posse. Verum eius observatio singulis amnis ab Em. Card. Vicario, in litteris de Quadragesima inculcatur.

386. — Minister « extraordinarius est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quae in casu necessitatis legitime praesumitur » (c. 845, § 2). Itaque non omnis sacerdos, sed is tantum qui ordinaria dispensandi eucharistiam potestate fruitur (cfr. n. 384, 2), hanc licentiam diacono dare potest. In ecclesia igitur non parochiali et mere saeculari, licentia rectoris non sufficit. Sed si parochus commode adiri nequeat, eius licentia praesumi poterit, dummodo satis urgens causa accedat. Gravis autem causa aestimanda est similis illius quae sufficit ut diacono baptismus conferatur (cfr. n. 2X8). Erit haec v. g. si aliter plures fideles *diu* occasionem communionis exspectare debent: quae vox diu, attenta fidelium qualitate et

ipsa hora qua petunt, relative pensanda est. Nimis severe Augustine in h. c. necessitatem viatici vel communionis paschalis postulat ut licentia praesumatur (Cfr. Cappello, I, 330).

Diaconus indebite s. communionem ministrans, vel parochus indebite rem diacono committens, per se graviter peccant, cum regulas hiorarchiae ordinis in re notabili violent. Non ideo tamen iit diaconus irregularis, quia est minister extraordinarius ss. eucharistiae, ita ut non usurpet ordinem non suum (Cfr. ('appello, I, n. 332).

In casu *c.clremae* necessitatis, vel publicae rationis, ut si sacra dape reficiendi sint catholici, maxime sacerdotes, iniuste carcere detenti et gravions poenis obnoxii, quivis, etiam *laicus* poterit, secluso scandalo, et alios et seipse communicare (cfr. resp. S. C. *P. F.*, 21 iul. 1811, *Coli.* n. 928). Praevalet tunc istud: sacramenta propter homines. Sed, si fieri potest, laici isti vel inferiores clerici se gerere debebunt secundum instructiones Ordinarii vel parochi.

Laici vel clerici inferiores indebite s. eucharistiam ministrantes fiunt irregulares, ex c. 985, 7.

Obi desit alius sacerdos, facilius, remota fidelium miratione, poterit sacerdos seipse communicare, cum sacrum facere nequit, etiam ex sola devotione. Et potius quam id diacono committat, se ipse communicet. Neque id putamus esse grave, si indebite factum sit.

11. — *I)elatio ad infirmos.*

387. — I)c communione infirmis deferenda haec Codex habet. 1. *Publice,* deferenda est, nisi iusta et rationabilis- causa aliud suadeat (c. 847).

2. Publica ad infirmos delatio pertinet, tamquam ius et officium, ad *parochum territorii,* ita ut alii id non possint nisi in casu necessitatis aut do licentia·, saltem praesumpta, parochi vel Ordinarii (c. 848).

3. *Privata* delatio permittitur cuivis sacerdoti, de venia, saltem praesumpta, non iam solius parochi, sed alicuius sacerdotis cui custodia ss. eucharistiae commissa sit·. Sed praescriptae a S. Sede normae de ritu tunc adbibendo, accurate servandae sunt.

4. Delatio tamen s. communionis per *modum viatici* reservatur parocho territorii in quo infirmus decumbit, nisi agatur de *episcopo,* cui canonici, secundum ordinem praecedentiae, sacramenta infirmorum ministrare debent (c. 397, 3°) ; vel de professo, novicio, aut alia persona quae causa famulatus, educationis aut hospitii aut infirmae valetudinis diu noctuque degit in domo religionis clericalis : nam tunc ius est et officium Superiorum religiosorum (c. 514, § 1); vel de domo monialium (etiam ubi vota sollemnia suppressa sint) : nam tunc pertinet ad *ordinarium* confessarium, vel ad illum qui eius vices gerit (c. 514, § 2) ; vel etiam de alia religione laicali, pro qua Ordinarius cappellanum parocho suffecerit (c. 514, §3).

Liquet autem eandem ministrationem alii sacerdoti licere in casu necessitatis, vèl de licentia, saltem praesumpta, eius cui ius est et officium.

De nonnis istis, haec pauca observanda sunt : 4

a) Rationabibs causa occulte deferendi eucharistiam infirmo varia et diversi fontis esse potest : periculum publicae irreverentiae, in locis acatholicoruin vel civitatibus ubi non pauci sunt contemptores religionis; oppositio familiae aegroti, quae timet, v. g. ne, si innotescat esse infirmum in domo negotiationis, a clientibus deseratur vel minus frequentetur ; timiditas ipsius aegroti, ac multo magis formido ne in suspicionem veniat sacrilegii anterioris ; incommoda nimis frequentis delationis publicae ; negatio publicat' delationis facta a parocho, ut si statuerit, etiam probante Ordinario, s. communionem bis tantum vel ter iu hebdomada aegrotis palam deferendam esse. Praesenti enim disciplinae consentaneum est, ut usus cotidianae communionis praeferatur publicae delationi qua prior impediatur. ludex autem rationabilis causae non est tantum Ordinarius vel parochus, sed, et quidem in primis, confessarius, pater spiritualis, immo quilibet sacerdos cui s. communionem ministrare licet. Prudenter tamen et pacifice agendum est ; quare, nisi lex secreti obstet, sacerdotes agant secundum directionem sui Superioris. Is tamen rursus res secundum normas S. Sedis componere debet ; nec adeo potest praeferre disciplinam publicae delationis ut ideo non possint iam aegroti nisi semel vel bis in hebdomada sacra dape refici. H

b) Observes, de ipsa publica delatione, casus evenire posse ubi licentia a parocho negata rationabiliter praesumatur voluntate Ordinarii.

c) Quando ss. eucharistia occulto defertur, sufficit licentia cuiuslibet rectoris ecclesiae vel custodis ss. eucharistiae, quia haec administratio assimilatur administration! quae fiat in ecclesia. Facultatem autem ipso iure factam, Ordinarius auferre vel restringere nequit. Quare

non iam interroganda sunt statuta ad videndum utrum necne alii ac parochi ista facultate uti possint.

Nonnae autem S. Sedis continentur ritu a Benedicto XIV pro sito: «Sacerdos stolam semper habeat propriis coopertam vestibus; in sacculo seu bursa pyxidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat; et nurnquain solus procedat, sed uno saltem fideli, in defectu clerici, associetur ». Postrema tamen rubrica in non uno loco. atque in ipsa Urbe non raro neglegitur. Quod parum sane laudandum est ; a recepto tamen more nemo, cum aliquo incommodo, discedere debet, si paratus sit oboedire Superioribus qui legem urgeant.

d) Viaticum, stricte acceptum, est communio quae in gravi mortis periculo est facienda de *praecepto* divino et ecclesiastico. Latius acceptum, est communio quam infirmus periculose decumbens facit ex devotione, praesertim non ieiunus (cc. 864 et 858). Ne, contra mentem Codicis, difficiliorem reddamus refectionem sacramentalem eorum qui eadem magis opus habent, viaticum cuius ministratio parocho vel aliis reservatur intellegimus de solo viatico stricte accepto seu praecepto. Quare, licebit alii sacerdoti afferre communionem infirmo non ieiuno, postquam parochus viaticum necessarium ministravit. Et quia nulla est obligatio ut. exoriente periculo, viaticum statim recipiatur, idem permittemus ante istam ininistrationem, dummodo, tempore opportuno, advocetur proprius pastor ad sacramenta quae ultima dicuntur administranda. Ac nisi istud concedas, fiet saepissime, propter praeiudicia et animi timores, ut periculose decumbentes diu tanto cibi caelestis subsidio in sua maiore necessitate privati maneant.

N. B. Codice sublata est excommunicatio antea lata contra regulares qui, omissa debita licentia, viaticum saecularibus ministrarent.

SUMMARIUM.

388. — I. *Ordinarius* minister, seu qui ad id plenam ordinis potestatem habet, est *sacerdos.* Licita communionis dispensatio pertinet ad Ordinarium, ad parochos vel quasi-parochos ; ad eos quos isti vel ipsum ius delegant ; et ad eos qui facultatem rationabiliter praesumunt. Ius facultatem tribuit omni rectori ecclesiae ; omni celebranti, intra missam, immo immediate ante vel post sacrum privatum, si sit vel manserit ad missam paratus.

Extraordinarius minister est *diaconus.* do Ordinarii loci vel parochi licentia. Concessio requirit gravem causam, ut si aliter plures fideles diu occasionem communionis exspectare deberent ; et in casu necessitatis facultas legitime praesumi potest.

In casu extremae necessitatis, *laicus* seipse et alios communicare potest. Sacerdoti multo facilius licebit se propria manu communicare.

II. Per so *delatio ad infirmos* publica esse debet; et tunc spectat ad parochum vel Ordinarium territorii. *Privata* delatio, servato ritu, ob rationabilem causam, quam ipse sacerdos prudentei aestimare potest, fieri permittitur de venia saltem praesumpta sacerdotis qui ss. eucharistiam custodit. Praeceptum viaticum, excepta necessitate vel licentia obtenta, reservatur parocho, Superiori religioso pro subditis et iis qui diu ac noctu in domo religionis clericalis degunt ; ordinario confessario vel eius vices gerenti, pro monialibus ; capjxdlano quem Ordinarius parocho pro aliis religiosis suffecerit.

caput m.

De subiecto sacrae communionis.

I. — *Quaenam gratia recipiatm in «. communione.*

389. — Res seu gratia specialis huius sacramenti, instituti in refectionem animae nostrae, est spiritualis transformatio hominis in Christum, vitam nostram, per caritatem, cuius auget habitum et actus excitat. Id est, effectus quos cibus temporalis pro vita corporali, ille cibus operatur eosdem pro vita spirituali. Hanc enim *sustentat,* tum augendo gratiam habitualem, tum excitando fervorem caritatis ; *auget,* quatenus directe et specialiter refertur ad *perficiendam* caritatem, unde sanatur vulnus « egoismi », et gratia sanctificans et reliquae virtutes incrementum accipiunt ; *reparat :* excitando enim ex opere operato fervidos caritatis actus, aufert peccata venialia et damna quae nobis intulerunt ; *delectat* jam per ipsum actuosum quem excitat amorem. Sic fere C. Billot, *De Euch.*

IT. — *Requisita et sufficiens dispositio animae et corporis.*

390. — 1. Regula generalis. «Quilibet baptizatus qui iure non prohibetur, admitti potest et debet ad sacram communionem ». His verbis c. 853 sancit ius christiani ad spiritualem animae suae refectionem, sine positiva dignitatis suae demonstratione, ita ut soli arcendi sint publice indigni et manifesto infame*, si publice petant, occulti vero tantum si occulte petant a ministro qui extra confessionem eos noverit non emendatos (Cfr. c. 855 et dicta n. 191-194).

Repelli tamen quoquo poterunt qui ad «aeram communionem accedant minus modesto vestiti vel eo ornatu quem probati usus prohibent, praesertim si prius, saltem generali edicto, moniti fuerint. Hi non arcentur tamquam peccatores, sed ut importuni et inurbani petitores, nec infamos fiunt ex repulsa cuius ratio est manifesta.

391. — II. Communio puerorum. Quamvis pueri baptizati valide et fructuose hoc sacramentum recipiant, praesens tamen ecclesiae disciplina, qua maiori reverentiae sacramenti consulitur, canone 854 expressa, haec varia do *pueris* statuit ;

1. non sunt admittendi qui, propter aetatis imbellicitatem, nondum huius sacramenti *cognitionem* et *gustum* habent ;

2. in periculo mortis constituti, ad s. communionem admitti *possunt* et *debent* qui corpus Christi a communi cibo discernere, illudque reverenter adorare norunt;

3. extra periculum mortis, haec plenior cognitio et accuratior praeparatio exigi dicitur, qua saltem mysteria necessitate medii credenda noverint et devote pro suae aetatis modulo ad ss. eucharistiam accedant ;

4. coufessarii puerorum eorumque parentes vel qui loco parentum sunt, de sufficienti puerorum dispositione indicant ;

5. parocho duplex officium assignatur : *a)* advigilandi ne pueri ante usum rationis vel sine sufficienti dispositione ad s. synaxim accedant : (piam vigilantiam etiam per examen, si op; tunum prudenter indicaverit, {exercere potest; 6) curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quam primum hoc divino cibo reficiantur.

Ut canonum istum, pro momento suo. non nihil exponamus, primo id probe tenendum est, per <um varias normas decreti S. C. *de Sa· eromeniis, Quam singulari,* 8 aug. 1910, prorsus confirmari, bnino eas iisdem verbis fore Codex exhibet. Sic enim sonat art. 3 dicti decreti : ‹ Cognitio religionis quae in puero requiritur ut ipse ad primam communionem convenienter se praeparet, ea est qua ipse fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat, ut ea devotione quam ipsius fert aetas, ad ss. eucharistiam accedat ». Hae tantum ratione Codicis normae a normis decreti differunt, quod decretum ferebatur ad convellendum errorem eorum qui communionem puerorum nimis procrastinabant, ac proin in facilitate qua pueri admittendi erant insistere debuit ; dum Codex etiam, ut est humana natura in nimietates proclivis, excessus contrarios compescere vel impedire debuit eorum qui. appositio

decreto condicionibus minime attendentes, pueros promiscue ad s. mensam quasi compellunt. Quare, huic indiscreto zelo occurrere volens, necessitatem plenioris cognitionis et accuratioris praeparationis in sano puero, magis in recto ponit et vindicat.

Porro tria in hunc finem praestat: § 1, negative procedens, cum *Rituali Romano,* unde ista paragraphus desumpta est, pueros arcet quibus ss. eucharistiae cognitio et gustus desint. *Gustus* idem dici potest vel quod *james* seu sincera voluntas qua Christum recipere cupiant et non tantum placere parentibus et adultos imitari velint'; vel quod *devotio,* aetati proportionate. Condicio enim accessus sub forma famis, a D. de Segur, *Il aime Jésus-Christ et le désire* ; sub forma devotionis a. S. Thoma reddebatur : « Quando pueri incipiunt aliqualem usum rationis habere ut possint devotionem concipere huius sacramenti ». Iam vero uterque locus in decretis S. Sedis laudatus est.

Dein § 3, positive admittendos dicit eos qui mysteria necessitate medii necessaria pro suo captu percipiant, et devoto pro suo modulo accedant.

§ 5, denique regulare tempus indicat : adeptum usum rationis. Ante enim repellendi sunt ; postea autem adducendi vel quam primum disponendi sunt pueri. Ex can. autem 88, septennium completum praesumitur esse illud tempus. Ut patet, pro puerorum cultu, pro ipso caelo sub quo vivunt, exceptiones frequentiores vel minus frequentes esse possunt.

Quare, non minus quam post decreta Pu X, post promulgatum Codicem, pueri, nondum septennium assecuti, admitti poterunt si condicionibus satisfaciant ; sed, ante septennium completum, contrariam praesumptionem diluere debent, dum post septennium, praesumptio capacitatis ipsis favet.

De *general'* vel subsequent! *sollemni* puerorum *communione* nihil insinuatur : usus itaque regionis respiciendus erit ; sed sollemnitas ista valde commendanda est (Cone. prov. Mechl. n. 193 et 280).

Quaeri demum potest, quomodo, de dispositione puerorum, indicium quod confessario et parentibus permittitur cum officio vigilantiae parochorum componatur ?

Hac, ni fallimur, ratione. De singulis pueris, parentes et confeesarii indicare possunt, nec parochum monere vel consultum adire debent Simul generalis quaedam inspectio, quasi fori exterioris, parocho committitur observandi quinam pueri accedant vel communicare omittant. Tunc, si ex accedentibus quosdam imperitiae suspectos habeat, illos etiam per examen probare potest; posteriores vero quos aptos vel disponendos existimet, ad sacram communionem perducere conabitur. In utroque casu, oportet ut auctoritate valeat apud parentes (1); stricta tamen

(1) · Parochorum de hisce pueris (quos propter prudens dubium examinarint iudiclo standum est. » (Cone. pror. *MechUnicn*^ 1920, art. 1881.

obligatio ipsi parendi iure non imponitur. Sed non possit parochus, hoc can. 354 fretus, primani puerorum communionem in sua paroecia condicioni praevii examinis generaliter subordinare. Nec puerum qui publice sed reverenter s. communionem petit repellet a sacra mensa, quia de aetate dubitet vel ipse maiorem postulaverit praeparationem. Talis puer enim non est publicus peccator vel infamis. Et publica negatio, praesertiin si signa impatientiae eam comitentur, diuturnos vel irreparabiles timiditatis vel aversionis effectus, etiam apud alios pueros qui rei testes sint, facile gignet. Licebit tamen parodho qui dubitet de puero, eum blande alloqui et interrogare, et, si casus ferat, suavitei a s. mensa amovere.

392. — III. Requisitus status gratiae. Status gratiae ex *praecepto divino* postulatur. Et qui est in mortali, sub mortali ante susceptionem eucharistiae confiteri debet, nisi sit necessitas communicandi et copia confessarii desit : Ecclesia sic definivit probationem quae ex S. Pauli 1 Cor. 11 est necessaria, sive ius divinum mere declaraverit, sive istud sua auctoritate compleverit. Cfr. Trid. s. XIII, c. 7 cum can. 11, et. Cod. c. 856.

Quandonam desit *copia confessarii,* supra, n. 317 2. est dictum. *Necessitas* autem communicandi vix alia erit ac vitandae notae aut infamiae ; et casus fere unicus erit, si iam in scamno communicantium physice vel moraliter fueris, et tunc peccati mortalis, post ultimam confessionem commissi, recorderis. Neque excusatur qui temere, *malae dispositionis conscius,* cum familia adiverit ecclesiam confessurus et communicaturus, et a sacerdote non fuerit absolutus.

Qui l dicemus de illa miratione quam, in non una communitate, excitabit is qui, solitus cotidie communicare, quadam die, praecipue si fu >rit sollemnior, communionem omittat ?

Neque illi, ex regula generali, communionem sine praemissa confessione indulgere possumus. Etenim, vel agitur de casu rarissimo, et tunc facilem copiam habet creandi aliud impedimentum quod sine rubore narrabit, frangendo ieiunium; vel de casu non adeo raro. Tunc ipsius erat suas communiones ita disponere ut ab initio cognosceretur ut non cotidie communicans. Quod si hoc neglexit, fragilis homo rationabiliter admittere debuit consequentiam cuiuspiam suspicionis, quae tamen non est stricte infamans, cum abstinentia etiam scrupulis imputari possit. Rursus autem consideres damna facultatis laicis, atque ipsis junioribus concessae accedendi ad s. mensam post mortale peccatum absolutione non remissum : quantum id derogaret reverentiae ss. eucha-

ristiae, quantum horrorem peccati minueret, quantum demen t de conatu ad extirpandam pravam consuetudinem!

Verum haec causa est cur, maximo in collegiis, sancta sit liberta> non solum communicandi sed etiam abstinendi usu s. eucharistiae ; cur confessarii prudenter dirigant paenitentes in stricte cotidiano accessu ad s. mensam, eumque dissuadeant ei qui facili labitur in peccatum grave, nec paratus est contemnere astantium mirationes: cur etiam de copia, quantum fieri potest cotidiana, confessarii provideantur communitati' ubi pius cotidianae communionis usus florere consuevit.

Non nulli quoque communionem sine confessione permittunt ei qui secus praecepto paschalis communionis implendo prohiberetur.

Praeceptum autem *statini* confitendi postquam, in necessitate, confessionem omiseris, solos obligat sacerdotes *celebrantes.* non ergo sacerdotem vel laicum qui s. communionem mere receperit.

393.—IV. Requisitum ieiunium. 1. Historica. Cfr. *Appendicem X.*

2. Ius vigens. « Qui a media nocte ieiunium naturale non servaverit, nequit ad ss. eucharistiam admitti »: haec est regula generalis c. 858, § 1, cuius mox exceptiones perpendemus.

Quidquid per modum cibi aut potus, etiam ob finem medicinalem, sumptum luerit a media nocti*, ieiunium naturale frangit. Nec. parvitas materiae excusat. Ita concors catholicorum sententia.

Tres porro condiciones frangendo isti ieiunio necessariae sunt:

1. ut res rationem habeat cibi vel potus ;
2. ut sumatur ab extiinseco ;
3. ut sumatur « per modum comestionis aut potationis (S. Al ph. 6, 280). Atque hic intentio aliquam efficaciam habere potest ; I
4. ut sumatur- a media nocte.

I. Res dicitur *rationem cibi vel potus* habere, quae sit digestibilis seu *pa se* (quid *per accidens* ob stomachi condicionem eveniat, non est considerandum) in stomacho (late accepto) alteretur. Quare quod ehemice demonstretur nullo rnodo intus in aliud converti posse sed non mutatum per corpus transire (v. g. *parafine)* impune ante communionem sumi potest. Et etiamsi alteretur, sumi quoque poterit quod in communi aestimatione rationem cibi vel potus habere non putatur. Ita dicit opinio vere probabilis, cum. in re sacramentaria, communis existimatio plurimum valere soleat.

Hinc rationem cibi vel polus non habent, vel non habere censentur : metallum (bene vero pulvis ferreus vel similis, a medicis non raro praeceptus), vitrum, lapilli, capilli, filum sericum vel laneum (bene vero lineum). ossicula fructuum bene depurata ; et, probabiliter, ungues, frustulum ligni sicci. nisi sit comestibile ut rhabarbarum *(rabarbaro, rhubarbe).* glycyrrhiza *(rcgolizia, réglisse)* – charta, cera, terra, creta, et fortasse palea. Hoc tamen multi negant (Cfr. S. Ai.ph. 6, 281 fine).

2. *Sumptio ab exlrinseco* deficit in eo (pii reliquias cibi ex pridie peracta coinestiom* traieit casu vel etiam ex industria, cum rubrica casus non distinguat ; qui sanguinem ex dentibus, lingua, ulcere intra os, vel interius ex naso profluentem etiam consulto deglutiat ; qui aromata vel folia tabaci ori imponat vel aliquid gustet, dummodo nihil transmittat in stomachum. Verum ab extrinscco sumit qui saccharum, glycyrrhinam ante mediani noctem ore excipiat ut ea paulatim deglutiat: ibi habetur continuata comestio, sicut apud eum qui, imminente media nocte, cibum ore sumat qqem post mediam noctem dentibus conterat.

3. *Per modum cib› aut potus non sumitur: a)* quod inter respirandum simul casu in os attrahitur, sive pulvis, musca, culex fuerit ; *b)* quod casu per *nasum* attrahitur, v. g. pulvis tabaci; c) quod mixtum saliva simul eum ea deglutitur: sic modica aqua qua os laveris, particula folii tabaci quod masticaveris, paucae guttulae sanguinis vel pellicula ex labiis exterioribus assumptu ; *d)* quod aquae fortasse maneat in stomacho, quem ope siphonis gastrici lavare volueris, dummodo ne exterius siphonem oleo vel unguento comestibili inunxeris : *e)* fumus tabaci vel aliud fumigium.

Vomitus sequens manducationem hanc non destruit, sive quia non erit completa evacuatio, sive quia ipsa manducatione fregeris ieiunium.

Observes responsu do re saliva mixta vel per occasionem respirationis attracta non valere nisi *praeter intentionem* mixta vel attracta sit.

4. Ut in priore parte diximus, tempus mediae noctis eligi potest vel usuale, vel loci tempus verum vel medium, aut legale, aut regionale, aut aliud extraordinarium (c. 33) : et varia horologia quae non constet errare, adminittuntur per se ut auctores boni, qui probabilem opinionem efficiant. Ac consentiunt licere ut, in sacra dape sumenda, probabilitate facti contentus sis.

Probabilitas tamen ista destruitur certa indicatione horae quae v. g. in Urbe datur in modio die.

Prout· horologia horam iam completam (ut pleraque) vel imminentem ›onitu suo nuntiant, a prima vel ab ultima pulsatione cessandum est a manducatione. Quod tamen ante pulsum horologii ore acceperis deglu tire permitteris, quia Ecclesia non videtur tibi rusticitatem exspuendi imponere; et sino dubio non desunt horologia tantillo serius sonantia, ita ut de fracto ieiunio non constet. Sic Le h mk .. II, 316.

394. — In dubio turn *positivo* num *negativo,* utrum necne quidpiam post mediam noctem sumpseris, cum communio sit res maxime favorabilis et agatur de exclusione impedimenti non autem de positiva qualitate acquirenda, communicare licet. Sed non ideo fas est qualibet hora noctis comedere aut bibere et dein allegare ignorationem horae ad communicandum. Praeceptum Ecclesiae, ut ipse usus fidelium demonstrat, hanc interpretationem non fert. Cfr. Lugo, *Euch.,* d. 15, n. 42. Ut quid in nocte deliberate et licite cum proposito communicandi sumas, oportet, saltem quando media praesto sunt, ut probabiliter indices non esse mediam noctem. Cfr. dicta in tonio I, n. 374.

Quare communiter a communione arcent eum qui, vespere decumbens, aliquid contra raucedinem ori imposuerit, nisi certus fuerit se nihil transmisisse post mediam noctem. Si tamen in animo ipsi erat sorbere totum in statu vigiliae vel reliquum exspuere, et casu sommo captus est, benigna opinio quae ignoranti horam transmissionis communionem permittit admitti potest, et nobis praeferenda videtur. Fieri etiam potest ut ita integra reperiatur res, ut nihil nisi fortasse minimum quidpiam mixtum saliva absorptum sit. Liber time patebit accessus ad sacram mensam.

Ad evacuandos scrupulos melius consilium erit ut nares quadam materia unguinosa ungantur qua aer humidulus aspiretur.

395. — Exceptiones legi ieiunii.

1. Urgente *mortis periculo* (c. 858). Itaque non soli aegroti sed etiam ii qui ob causam extrinsecam morti exponuntur a lege excusantur. Verum his urgere debet periculum mortis, ita ut commode exspectare nequeant alteram diem qua ieiuni communicent (Cappello, I, n. 514); dum aegroti, ex c. 858 et anteriore Cone. *Constantiensis* interpretatione, nulla incommodi excusatione stricte opus habent» Atque in dubio de periculo mortis, pro facultate communicandi respondendum est. Cfr. Gén., II, 202.

N. B. Formula: « Accipe, Frater (vel Soror) Viaticum corporis D. N. I. C. » etc. per se quidem usurpanda est, sed omitti potest si timendum sit ne infirmus inde turbetur.

Ac perseverante periculo mortis, post receptum Viaticum (praeceptum), atque etiam ante, pluries, distinctis diebus, iterari potest communio infirmi non ieiuni, secundum prudentis confessarii consilium, ac proin etiam cotidie (c. 864, § 3).

2. *Metus mortis* secus subeundae, nisi tamen in contemptum praecepti vel religionis id facere rogetur, excusat fidelem qui non ieiunus communicet.

3. Eucharistia exposita periculo *profanationis* vel *perditionis,* a non ieiuno, etiam laico, sumi potest. Ita ipse canon excipit necessitatem consulendi reverentiae sacramenti.

Huc pertinet absumptio *fragmentorum* post ablutionem, in missa. Itaque post ablutionem, licet sacerdoti, *per accidens,* nam ex praeconcepto proposito id non est faciendum, sumere minora fragmenta ad idem sacrificium pertinentia, sive sit ad altare, sive iam in sacristia, nondum tamen vestibus sacris exutus, Fragmenta alterius sacrificii sumenda non sunt, post ablutionem, nisi accesserit periculum irreverentiae; ut si, post ultimam missam, detegas particulas minutissimas quae, sine periculo, ad tabernaculum deferri nequeant, aut tabernaculum desit. Immo. ut probabile est, sacerdos ciborium quo statim indiget, purificare potest, quamvis distractus iam sumpserit purificationem calicis, quia haec consumptio censetur una esse cum ipsa s. communione. (Id Lehsik., II, 192, 4, non admittit, si de integris hostiis agatur. Ac sane, hae per se servari possunt in ipsa purificata pyxide.) Palmieri, t. IV, n. 947 propendet quoque in sententiam Tamburini, *Exp. comm.,* § 8, secundum quam sacerdos, quamdiu est ad altare, etiam fragmenta in altero sacro consecrata, in rigore sumere potest.

Ac pari ratione, « si sacerdos deferat communionem infirmo, in valetudinario, et reliquiae in patena vel calice remaneant, poterit sacerdos eas sumere si adhuc sit vestibus sacris (pro missa) indutus. Potest quoque eas statim post parvam hostiam infirmo dare, quia censetur una communio ». Cfr. *Bit. rom. Ordo admin, s. communionis.*

N. B. Observatio rubricarum vel probata ratio agendi liturgie» impediri non debet timore fracti ieiunii, quia Ecclesia, dum has normas praebet vel approbat, tacite, quantum opus ost.asuu ieiunii lege dispensa t. Sic ipsa S. C. respondit *salem* ori neophyti impositum in caerimoniis baptismi, non obstare communioni mox sequenti. Sic, quod in priore sacro, dum ante sanguinis sumptionem colliguntur fragmenta, parvae res non conseratao in calicem infundantur et simul cum sanguine Christi sumantur, id non impedit sequentem binationis missam ; ac perinde dicas de guttulis non consecratis quae s. sanguine misceantur ; sic qui Fena VI in Parasceve vinum bibendo partem s. hostiae in calice relique-

nt, hanc tuta ooiwciontiu siunot; ot qui, sumendo sanguinem Clinati, particulam consecratam in calice reliquerit, ex ipsis rubricis *Mi»/talia (De defectibus,* X, 8) optionem habet eam adducendi digito ad labitum calicis, vel infundendi vinum ot sumendi ; sic domum quando, pro more recepto, post receptam speciem panis, vinum bibendum datur pueris post primam communionem vel noomystis, nulla anxietate affici debent eo quod prius liquidum deglutierint. Manifesta enim Ecclesiae intentio haoc sua ioiunii lego non comprehendit. Non nulli hanc rationem dant, lego vetari ne quidquam sumas ante communionem, minime autem ne simul cum communione aliud sumas. Ratio prius data nobis videtur magis simplex ot adaequata.

3%. — Dispensatio ex iurc. « Infirmi qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint » (c. 858, § 2).

Facultas ista primum concessa est decroto Pπ X per S. C. *C.* 7 dec. 1906, sed tunc duplex in hebdomada communio non permittebatur nisi in domibus ubi ss. eucharistia servabatur, vel missa celebrari poterat : extra tales domos communio tantum bis in mense concedebatur; nec indulgebatur rnodicina (non liquida).

Canon iste, cum gravi legi deroget, stricte est interpretandus. Attamen usus invaluit benigne intellegendi vocem *decumbentes,* ita ut etiam ii infirmi qui se ad ecclesiam conferre possunt facultate uti permittantur. Sic etiam Cappello, op. c., I, 506.

Ceterae autem condiciones accurate sunt observandae. Koquiritur itaque :

1. ut agatur de vere infirmis. Tales sunt quorum vires sive morbo, sive senio, sive debilitate vere fractae sunt, ita ut, saltem moraliter, decumbentes dici possint. Non est opus gravi vel periculoso morbo ;

2. ut iam a mense decumbant seu infirmatate laborent. Mensis, ex Codice, est spatium 30 dierum (quod B. P. Cappello, l. c., moraliter intellegit de spatio 26, 27 dierum). Nullo pacto autem admitti potest ut facultas ad eos extendatur qui morbo afficiuntur qui praevidetur futurus saltem triginta diorum. Huiusmodi interpretatione aperta vis inferretur verbis, quae stricte sumenda sunt ;

3. ut desit certa spes proximae convalescentiae. Certa spes quandain moralem certitudinem confert. Proxima convalescenti;* est quae intra paucos dies, tres vel quattuor, obtinebitur ;

4. oportet ut agant secundum consilium prudentis confessorii, qualis omnis approbatus esse censetur. In dando consilio. spirituales animi dispositiones in primis considerandae sunt ; confessorius tamen de impletis condicionibus privilegii quoque sollicitus esse debet ;

5. communio non permittitur, post laesum ieiunium, nisi semel vel bis in hebdomada. In potestate non est confessorii ut frequentiorem communionem ullo praetextu permittat. Et hoc grave foret. Cfr. quoque Cappello, I, n. 506, 4. Probabilis tamen sententia usum privilegii bis in hebdomada esse sinit ei qui, *ceteri* diebus,* utique cum incommodo suo, sacramentum ieiunus recipiat;

6. permittitur tantum medicina, vel aliquid per modum potus. Medicina potest esse solida, qualis erit pastillus. Quod rationem medicinae habeat, sensus communis docebit. Directe ad medendum alicui malo ordinem habere debet. Confundi ergo non potest cum cibo qui ad vires roborandas tortior usurpatur, quamvis dici queat sumptus per modum medicinae. Per modum potus autem sumuntur quoque comminuta fragmenta solida quae in liquido natant. Hinc iam 7 sept. 1897 verba «ner modum potus », ita declarata sunt ut liceret « sumere iusculum, caffeum, lac, aut alium cibum liquidum, etsi ei permixta substantia aliqua ex. gr. leves pastilli farinae *(semoUno),* panis radula tritus (pafi-*grattato),* ovum dilutum, etc. dummodo mixtio non amittat naturam cibi liquidi ».

Ipsum ovum in statu naturali, seu non decoctum vel valde leviter decoctum dicitur *bibi.* Non autem bibitur, sed manducatur pastillus, >accharum, quamvis oris caloro solutum dein deglutiatur. Vulgaris enim vocis usus est ut attendatur ad modum quo ore excipitur : eo momento, non autem postea res dicitur *sumpta.* Quare, quod ovum non decoctum dicatur sumi per modum potus, id facile cum B. P. Cappello, I, n. 507, admittimus, secus autem respondendum putamus dc pastillis, saccharo, etc. etiamsi oris calore complete soluta in stomachun immittantur.

lain non requiritur moralis impotentia ieiunii servandi. Sed nisi serium quoddam incommodum cum servato ieiunio conectatur, requisitum consilium communicandi non servato ieiunio, a prudenti confessario dari non poterit.

Λ'. *B*. Episcopis conceditur interdum ut communionem istis infirmis ter in hebdomada (post sumptum liquidum vel medicinam) permittere possint. Facultatum autem Nuntiorum vel Delegatorum Apostolicorum numerus 42, sinit ut etiam ante finem mensis a quo decumbunt, vel etiam non decumbentibus infirmis, communionem semel in hebdomada non servato ieiunio ut supra, concedant. Facultates *P. F.* episcopis, Vicariis et Praefectis Apostolicis potestatem faciunt ut decumbentibus infirmis, etiam ante finem mensis, communionem, non servato ieiunio permittant bis ve) ter inhebdomada, immo etiam cotidie si sint sacerdotes vel religiosi.

397. — Dispensatio per S. C. Iis qui ieiunium naturale moraliter servare nequeunt S. C. *de Sacramentis,* vel pro religiosis, S. C. de *Religiosis* concedit communionem etiam cotidianam, postquam quidquam per modum potus sumptum fuerit. Facultas exsequenda committitur plerumque Ordinario oratoris de consilio confessarii, et interdum ipsi Confessario. Hactenus S. C. *de Sacramentis* non permittit medicinam solidam, sed solum quod rationem potus habeat.

398. — Varia notanda. Stricta est prohibitio tantum quidquam a media nocte sumendi : sed ratio decentiae suadebit ut congruum intervallum interponatur ab ultima refectione, nisi causa excusans adsit. Quare non raro in induitis quibus vel communio vel missa nocturna permittitur condicio apponitur rationabilis intervalli horarum.

Et quamvis nulla lex positiva id vetet, consilium certe est ne cibum sumas ante quam species prudenter existimentur consumptae. Id sine causa praetermittere pro veniali irreverentia habetur a S. Alph., l. 6, n. 283.

Cavendum vero est ne subinde post s. communionem, stomacho cogaris cibum cum speciebus eicere.

Sputa vero, cum non fluant per oesophagum, tuto exscreari possunt, nisi fragmentum aliquod s. hostiae dentibus adhaereat: ob quam causam melius aliquantum exspectabitur.

399. — V. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem ss. eucharistiae, cum ad bonitatem moralem nihil referat. Quanto minus macula occulta menstruationis. Quare hodie menti S. Sedis consentaneum arbitramur, ut ne consilium quidem detur de omittenda communione tempore menstruationis.

400. — De *pollutione involuntaria,* de pollutione *voluntaria sed expiata* per confessionem, de *usu coniugii* regula universalis tradi nequit, sed res prudenti confessario committenda est. Is attendet ad utilitatem s. communionis, ad reverentiam debitam ss. eucharistiae, ad internam dispositionem communicantis, qui affectu carnali perturbatus vel, contra, serena mente accedere potest, ad scandalum quod daret is qui mox post peccatum cum complice commissum ad s. mensam assideret. Ilis qui raro communicare solent non autem his qui fere cotidie, consilium dari poterit ut diebus s. communionis operi carnali non indulgeant. Post commissum peccatum carnale, ipsa reverentiae ratio postulat, per se, aliquam communionis dilationem. Involuntaria pollutio non est ratio dissuadendi communionem, nisi occupata phantasia devotionem impediat, aut abstinentia ad fervorem devotionis conferre possit. Liquet confessarium prudentem nec de usu coniugii nec de menstruatione esse sponte locuturum.

401. — VI. Reverentiae ratio quoque postulat· ut aliae honoris significationes, quamvis non sint stricte praeceptae, a communicantibus pro locorum consuetudine et copia quam habent, servantur : v. g. vestium mundities, usus deponendi chirothecas et arma, etc.

HI. — *Communionis frequentia necessaria vel suadenda.*

402. — Quaenain sit communionis necessitas. Communior hodie theologorum sententia, negata medii necessitate, solam necessitatem praecepti sumendi ss. eucharistiam fortiter vindicat. Primam enim gratiam infundi in baptismo, restitui per paenitentiam, ita ut ss. eucharistia, destinata alendae vitae nostrae spirituali, aliis istius vitae alimentis suppleri possit. Ordinatum tamen a Deo cibum animae nostrae, esse cibi more interdum sumendum ; idque demonstrari ipsa ordinatione divina et· verbis Domini : « Amen amen dico vobis : nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habetitis vitam in vobis » (S. Ioan, 6,54), in quibus saltem grave praeceptum legendum sit. Sentiunt quoque communiter iidem theologi, viaticum in periculo mortis ex praecepto divino sumendum esse. Cuius tamen praecepti cogentem rationem non afferunt. Potissimum argumentum (‘ruunt ex summa necessitate spirituali in qua homo tunc versa-

tur, ita ut nisi graviter derogando caritati erga se homo praesidium istud neglegere possit. Porro satis constat, parum definitum praeceptum esse ab Ecclesia regulandum. Inde bene intellegunt et explicant quomodo disciplina de aetate primae communionis et de frequentia usus variare potuerit et variaverit.

Satis dissimili ratione res concipiuntur si, cum S. Thoma et Catechismo Romano et plerisque antiquis doctoribus, profiteamur ss. eucharistiam esse in re vel in voto necessariam *necessitale medii,* ita ut ipsa prima gratia sive in baptismo sive in paenitentia potius ex voto eucharistiae conferatur. Quod expressis verbis tradit S. Thomas et etiam catechismus Romanus: « Prima gratia nemini tribuitur nisi hoc ipsum sacramentum desiderio et voto percipiant» (2, 4, 51-52). Et ratio est, quia immolata Christi caro simul est pretium redemptionis nostrae et principium nostrae sanctificationis : cui adhaerere omnino necesse est (de la Taille, op. c., p. 608). Tunc genuinus fit usus verborum Domini modo allegatorum : minus enim quam praeceptum, condicionem reddunt sine qua non. Et quia « frustra esset votum, nisi impleretur quando opportunitas adesset », (S. Th. 3 p., q. 80 art. 11, c.), statim apparet obligatio sumendi interdum ss. eucharistiam tamquam cibum animae ut vitam habeamus in nobis. Quaestio de gravi divini iuris obligatione viatici tunc satis commode solvitur, ad eum limitata qui in periculo mortis cum Deo vere reconciliari debuerit: is enim curare debet ut ante mortem reficiatur ss. eueharist ia, ne eius votum esset in se frustraneum.

Minus tamen commoda tunc fit explicatio variae consuetudinis Ecclesiae de aetate primae communionis et de frequentia usus. Et triplex via solutionis iniri potest. Vel enim contendis regulas felicissime datas a Pio X semper per se observandas fuisse, sed mansisse ignoratas donec progressus noster in fide eas detexisset : quod in re usus tam universalis et cotidiani vix credibile est ; vel obscuritati per haeresim adductae ascribis frigidam severitatem circa accessum ad s. mensam quae per plura saecula ante Pium X ubique invaluit : atque damnose culpandam fuisse haeresim iansenianain, documenta pontificia de cotidiana communione non obscure significant ; vel etiam hic in potestate Ecclesiae pones normas, secundum bonum commune, statuere de primo et de necessario accessu ad ss. eucharistiam, sicut Ecclesia quoque statuit quomodo recurrendum sit ad poenitentiam, cuius necessitas

medii á nemine catholico negatur. Atque haec explicatio nobis magis probatur. Potuit Ecclesia, propter meliorem praeparationem intellectus et animi, in alia epocha distulisse primam communionem, dum hodie duplex causa est cur etiam ante aetatem ubi pericula gravi.s peccati solent esse maiora, definient ad s. mensam esse accedendum : i. e. invadens neo-paganismus cuius impugnationibus per vitam supernaturalem fortiter resistendum est ; et diffusio eruditionis litterarum, quae efficit ut adulescentuli possint citius cum debita devotione s. dape refici.

Iam vero qui secundum probatas vel imperatas ab Ecclesia regulas ss. eucharistia utitur vel abstinet, votum suum de eucharistia recipienda modo rationabili implet : quod ad salutem requiritur et sufficit.

Hactenus de necessitate *per se.* Practice praeterea, frequentior usus sacramentorum Paenitentiae et Eucharistiae medium fit non ita raro moraliter necessarium ad superandas tentationes, cum vix spes sit obtinendi talem aliorum remediorum usum qui Isti victoriae reportandae sufficiat. Quare, quamvis opportunum non videatur ut stricte imponatur ista frequentia, tamquam *per accidens* pluribus necessaria, — quia in rigore alia media suppetant, et languidis frustra praescriberetur remedium quod sumere recusarent vel neglegerent, — omni certe ratione, iuvenes et plures caelibes adducendi sunt, praesertim si mollitiae dediti sunt, ut quam possint frequentissime hac sacra dape se roborent.

403. — I. Sanis praecepta communio. — « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad rationis usum pervenerit, debet semel in anno, saltem in Paschate, Eucharistiae sacramentum recipere, nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum » (c. 859, § 1).

Canone Isto confirmatur, addita opportuna explicatione, praeceptum iam Cone. Lateranensi promulgatum.

1. Ac primo, praecepto isto tenentur, ex praesenti disciplina, quotquot *ad usum rationis* pervenerint, etiamsi nondum aetatem septem annorum compleverint. Haec aetas septem annorum praesumptionem quandam suppeditat, quae veritati semper cedit. Usum rationis adepti, non debebunt quam primum communicare; sed cum a possesso rationis usu lege communi teneantur, non videntur ultra proximum pascha communionem differre posse.

2. *Semel in anno, saltern in Paschate* : his verbis demonstratur praeceptum virtualiter *duplex* : communicandi *semel* in anno, et communicandi in *Paschate,* ita ut qui in Paschate communicare noluerit, vel non potuerit, obligatione annuae communionis teneatur, nisi iam eodem anno *civili* s. communionem digne acceperit (cfr. c. 859, § 4). Quamvis enim ex dec. Eugenii IV, 8 iul. 1440, annus videatur a Paschate ad Pascha computandum esse, quidam tamen, inter quos ipse Lugo, *Euch„* d. 16, n. 19 supputationem civilem permittunt. Sed oportet tunc ut Christianus constans sit in ista supputatione, nec utramque ita coniungere velit ut semel tantum in biennio sacra dape reficiatur (ut si communio fiat in Paschate 1922, et dein tantum 1924, etiam in Paschate). Obligatio sumendi *quam primum* post Pascha s. communionem non habetur* nisi ius speciale aliter rem definiverit.

Tempus paschale ad satisfaciendum praecepto ecclesiastico frustra anticipatur, nisi ab illo qui per totum tempus paschale praevidet se impeditum iri, et annum a primo ianuario computare velit.

3. *Proprius sacerdos,* i. e. vel parochus vel confessarius, consilium dare potest differendi communionem post tempus paschale. Obtinent ergo facultatem quasi-dispensandi ad tempus in hoc praecepto, propter utilitatem fidelis, rationabiliter intellectam. Propter utilitatem fidelis, inquam, nam *consilium* non datur nisi de re meliori. Itaque non est proprie dicta facultas dispensandi, propter causam fere excusantem : solam spiritualiter utilem dispensationem concedere possunt. Ac vix alia ratio concipitur esse praeter eam quae ex praesenti indispositione vel minore dispositione colligitur, ut si quis in fide dubius haereat.

Tempus autem ipsa utilitate definitur. Si restituenda sit fides, possit etiam esse satis diuturnum.

Practice tamen facultas ista benigne accipitur de vora dispensatione, quae, etiam extra sacramentum paenitentiae, a confessario conceditur. Sine dispensatione facta, etiam parva dilatio gravis censetur.

404. — Paschale tempus regulariter a dominica Palmarum ad dominicam in albis inclusive decurrit. Locorum Ordinariis tamen, fas est, « si ita personarum ac locorum adiuncta exigant, hoc tempus etiam pro omnibus suis fidelibus anticipare, non tamen ante quartam diem dominicam Quadragesimae, vel prorogare,

non tamen ultra festum SS. Trinitatis » (c. 859, § 2). Exigentia ista orietur v. g. ex usu recepto, vel etiam ex minore copia confessariorum. Summopere enim enitendum est ut congruum tempus insumi possit in iis audiendis qui semel tantum in anno vel raro sacramentis uti solent, ut veram animae refectionem percipiant.

Itaque poterit per modum legis synodalis seu particularis istius loci, tempus paschale ab episcopo intra dictos terminos dilatari. Quae lex, secundum principia generalia, etiam *peregrinis* proderit.

405. — Communionis paschalis locus. Iam. quod notabile est, praecepto communionis paschalis ??i *omni loco* satisfieri potest. Fidelibus tamen suadendum est ut « satisfaciant in sua quisque paroecia ; et qui in aliena paroecia satisfecerint, curent proprium parochum de adimpleto praecepto certiorem facere » (c. 859, § 3).

Absolute positum verbum *curent,* iussionem significat, quam tamen levem esse contexta oratio demonstrat. Nihilominus non nulli iam, v. g. Cappello I, n. 475, rem faciunt consilii.

Verba in *propria paroecia* per se ampliorem vim habent quam in *ecclesia paroeciali,* praesertim cum opponantur satisfactioni in *aliena paroecia,* quae sane, ex ipsa § 1, ubi nullus locus praecepto implendo definitur, de omni alienae paroeciae oratorio intelligitur. Id ergo intendere videtur legislator, ut communione in proprio domicilio facta, ceteris incolis bonum exemplum detur ; qua aedificatione carebunt si extra paroeciam sacramenta suscipiantur.

406. — Officium parentum, etc. — Prudenter et opportunissime monet Codex obligationem impuberum in eos quoque ac praecipue « recidere qui ipsorum curam habent» ; et nominat *parentes,* quibus divinitus est commissa Christiana liberorum institutio ; *tutores,* qui vices parentum agere debent ; *confessarium,* quatenus simul est pater spiritualis, vel saltem ex caritate paenitentes de sua obligatione monere debet ; *institutores,* qua proximi, fraterna correptione astricti, et qua delegati a parentibus; *parochum,* ut pastorem cui, c. 854. § 5, cura haec iure specialiter mandata est (c. 860).

40Î. — Quaeres quomodo de aetate qua pueri ad primam communionem admittendi sint, disciplina ecclesiastica tantopere variare potuerit ?

Rem plures explicant, quod usus ss. eucharistiae non habeat necessitatem medii ; gravis autem praecepti immediate divini obligatio non demonstretur ante aetatem qua plura sunt pericula peccati mortalis, qualis esse solet aetas pubertatis ; ac determinatio initii obligationis, sicut determinatio frequentiae, Ecclesiae a Sponso et Auctore suo relicta sit. Cfr. Lehmk., I, 200 sq. Dicere 1« alumus, veram necessitatem medii (iure vel in voto) non obstare quin Ecclesia reali susceptioni condiciones bono communi requisitas apponat. Medio tunc saltem in voto satisfit (Cfr. n. 402).

N. B. Ferunt, in ephern. *Hostia,* ian.-febr. 1921, reeponsum Em. C. Gasparri, ex quo usus rationis in cc. 854. 859 et 906 intellegendtis sit 4alis qui sufficiat committendo peccato veniali, nec requiratur capacitas peccati mortalis. Ita quidem dicendum erit ab iis qui utramque capacitatem separari posse putant : quod a S. Thoma negatum videmus in 1, 2, q. 89 art. 6.

408. — Expresso canone 861 monemur praecepto communionis recipiendae minime per sacrilegam communionem satisfieri. Quomodo id componatur cum doctrina quae negat actus interiores ab Ecclesia parccipi posse, vidimus, tom. T, n. 254, b.

409. — Communio in missa ordinationis et foria V in Cena Domini. 1. In missa ordinationis, aucti maiore ordine communicare debent.

2. Codex expedire dicit ut feria V maioris hebdomadae omnes clerici, etiam sacerdotes qui ea die a sacro litando abstinent, sanctissimo Christi corpore in missa sollemni seu conventual! reficiantur (c. 862). Ac re vera huiusmodi generali communione, obtinetur pia repraesentatio Cenae Domini.

Consilio isto *obligatio* non tollitur quam quidam clerici ex lege litnrgica habere possunt, communionem recipiendi ab episcopo.

410. — Frequentia suadenda sanis. « Excitentur fideles ut frequenter, etiam cotidie, pane eucharistico reficiantur ad normas in decretis Apostolicis traditas ; utque missae astantes non solum spirituali affectu sed sacramentali etiam sanctissimae Eucharistiae perceptione, rite dispositi, communicent ». Ita c. 863, qui, proin : 1. usum frequentem, immo cotidianum ss. eucharistiae a sacerdotibus vult commendatum ; 2. servandas inculcat normas traditas in decretis Apostolicae Sedis: inter quae d. *Sacra*

Tridentina synodus, 20 dec. 1905, S. C. *Cone,* potissimum locum occupat. Decreto isti accedunt, decr. 30 maii 1905, concedens indulgentias orationi pro cotidianae communionis propagatione; decr. S. C. *Indulg.* 14 febr. 1906, dispensans a condicione confessionis hebdomadariae quotquot communione quasi cotidiana utuntur ; litt. enc. S. C. *Indulg.* 10 apr. 1907, de triduana supplicatione quotannis celebranda ad diffundendum cotidianae communionis usum ; litt. enc. *Editae saepe,* 26 maii 1910, ob saecularia sollemnia S. Caroli Borromaei, in 2a Parte (1) ; 3. speciatim vero confirmat et de vero optato authentice interpretatur c. 6, S. XXII C. Trid. : « Optaret quidem sacrosancta synodus ut in singulis missis fideles astantes non solum spirituali affectu sed sacramentali etiam eucharistiae perceptione communicarent quo ad eos sanctissimi huius sacrificii fructus uberior proveniret ».

411. — Servandae autem normae *morale#* sic in paucu conferri posse videntur: *a)* inopportune mota est quaestio de specialibus dispositionibus requisitis ad cotidie communicandum. Dubium enim istud originem ducit a pietatis imminutione et ianseniana lue; eff ctum habuit elongationem a sacra mensa ; et pii eruditique theologi docuerunt « nullum Ecclesiae praeceptum esse circa maiores dispositiones ad cotidianam quam ad hebdomadarium aut menstruam communionem (Decr. *Sacra Trid. syn.* III, 3); *b)* recta mens, ad usum eucharisticum necessaria, haec est, ut *supertuituralis* ad communicandum inducat, non autem respectus quidam humanus, qui ad communionem impelleret quia alii id facimit, quia ita fert domus consuetudo : vel vanitas, qua quaereretur laus vel fama devotionis seu pietatis. Quamquam intentio substantialiter pura, humana quadam consideratione misceri potest: c) ea sufficit puritas qua quis a mortalibus immunis est. Nec ullatenus audiendi sunt pauci qui. contra atque verba cum proxime praecedentia tum proxime sequentia demonstrant, sententiam η. IV, 3°, « sufficit nihilo minus ut culpis mortalibus vacent·, cum proposito se numquam in posterum peccaturos », interpretantur quasi postuletur propositum fugiendi omne peccatum etiam veniale. Abhorret ab hac interpretatione omnis veluti decreti animus, quo fuga peccati venialis dicitur esse *jructus* cotidianae communionis nedum sit praorequisita dispositio ; *d)* pro viribus, condicione, officiis s. dapem sumentis, sedula praeparatio et congrua gratiarum actio adhibendae sunt ; e) pro consilio, adeundus est proprius confessarius « ut frequens et cotidiana communio maiori prudentia fiat uberiorique merito augeatur » *(Sacr. Trid. Syn.,* IV, 5°).

(1) Haco omnia habeatur *Per ,* Π, 68-70; IV, 177 ; III, 80-84 ; V, 152-1M. Cfr. quoque diHAertatjoncnL TT. 77-88.

Redeunt huc quoque iam dicta de necessitate curandi ut ubique omnibus integrum sit propriae devotioni consulere, et ad ss. eucliaristiam accedere vel ea abstinere, utque facilis copia omnibus suppeditetur confessionis ante communionem.

412.— Frequentia necessaria vel suadenda aegrotis. 1. De *aegrotis qui non periculose* decumbunt, redeunt dicta supra η. 38T, 396. Per se nullae speciales regulae de his proponendae sunt. Duplici canone de delatione occulta ss. eucharistiae, et de usu ss. eucharistiae post sumptum potum vel medicinam, frequens aegrotorum refectio longe facilior reddita est. Et quia sacramenta sunt propter homines, tantum solatium afflictorum quod cultus verus et completus per se comitatur, praeferendum est maiori honori exteriori quem ex publica delatione ss. eucharistia ante obtinebat. Ceterum disciplinae cui favent recentes S. Sedi instructiones oportet ut, deposita propria persuasione, morem geramus.

2. *De periculose decumbentibus,* vel etiam de iis qui propter causam morbo extraneam in periculo mortis versantur, haec Codex, c. 864, decernit vel permittit: a) praeceptum recipiendae s. communionis sancit vel confirmat; *b)* suppressa controversia quae de hac re exstabat, permittit, immo valde suadet ut qui, periculi expers, communionem receperit, eadem die, in vitae discrimen adductus, denuo communicet ; *c)* distinctis vero diebus permittit ct decere dicit ut, secundum prudentis confessarii consilium, s. viaticum pluries administretur. Pluries, ac proin etiam cotidie, si confessarius id expediens aestimet. Ac per se magis urgenda est cotidiana manducatio panis caelestis iis qui proxima caeli spe confortandi sunt ; *d)* opportunissimo monito, vetat ne sanctum Viaticum nimis differatur ; et sedulae vigilantiae eorum committit qui animarum curam gerunt, ut infirmi plene sui compotes viatico roficiantur (cc. 864. 865).

413. — Aegroti tamen certo vel probabili periculo irreverentiae exterioris a communionil prohiberi possunt. Diligenter curandum esse monet *Rituale Romanum,* t. 4, c. 4, n. 4, «ne iis viaticum tribuatur a quibus, ob assiduam tussim, aliumve similem morbum aliqua indecentia cum iniuria tanti sacramenti timeri potest ». Quare iis qui vomitu laborant communionem dare non licet, nisi vir peritus vel experientia docuerit serium evomendi sacras species periculum abesse. Deficiente perito, aliquot hora-

rum intervallum, utputa sex, exspectandum videtur. Cum delirantibus experientia sumi possit tradendo prius particulam non consecratam. S. Alph., l. 6, n 292.

Species autem per vomitum reiectae, si *incorruptae* permanserint, adorandae sunt ; atque iterum assumptae, iterum gratiam conferunt, cum sit nova corporis Christi manducatio. Lugo, *Euch.,* 12, 53.

Si vero ob nauseam non sumantur, caute separatae, sunt in loco sacro servandae, donec, perfecta corruptione, in sacrarium proiciantur. Ut autem citior corruptio eveniat, non videtur prohibitum aliquam aquae copiam s. speciei infundere.

Si, quamvis non appareant, species vomitu contineri possint, « comburatur vomitus et cineres in sacrarium mittantur ». Rubric, de *defect, miss.* η. 14. Quam diu species in stomacho incorruptae manere possint, cf. statim infra.

Diversa ratio indecentiae oritur a) ex *dejectu paenitentiae exterioris,* in scandaloso peccatore qui subitaneo morbo correptus fuerit : absolutio quidem condicionata, et condicionata extrema unctio dari possunt, et per se dandae sunt, non autem ss. eucharistia : *b)* ex *loco infami* ubi decumbat aegrotus etiam optime dispositus : tunc aperta saltem ministratio, propter reverentiae rationem, vetita est.

414. — Gratia sacramentalis a prima manducatione etiam primiu* partis confertur, cum totum sacramentum in quavis manducatione consistat.

Quam diu autem Christus in ipso praesens est, sunt qui putent fideli ipsam gratiam sacramentalom crescere, dummodo suam actualem dispositionem perfectiorem reddat. Dispositionis augmentum requiritur, quia sacramenta gratiam dant secundum subiecti dispositionem, atque agitur de moraliter una sacramenti susceptione. Aucta dispositione augeri gratia videtur, quia ss. sacramentum ad modum cibi, quo magis subiecto applicetur, eo magis prodesse videtur. Melior autem dispositio maiorem applicationem officit. (Haec a pluribus admittuntur, certa tamen ea dicere nolimus. Cf. Palm., *Op. theol.,* tom. IV, n. 872-875.)

Quare, in eadem opinione, non solum is qui, sumpta parte vini vel hostiae cum mala dispositione, bene vero dispositus alteram sumat. sed is etiam qui se disponat ante quam species consumantur, gratiam sacramentalom suscipere existimatur. Quid tamen obsit, diximus n. 208.

Nec carpenda est devotio illius qui maiorem materiam sumit consecrandam, ea mento ne species tam cito in stomacho consumantur. Singularitate tamen abstinendum est, ac dubitamus de sensibili medii.

efficacia, cum agitur de specie vini, qua ceterum sumpta, corruptio speciei panis acceleratur.

Quod vero ambigendum non est, intima praesentia auctoris omnis gratiae id efficit, ut vis impetrationis ex opere operantis valde per istud tempus amplificetur. Lehmk., II, 151 et cf. 210.

Quam diu autem species in stomacho incorruptae manere possint, ex vi «digestiva» valde pendet, ita ut infirmi sint qui eas fere incorruptas reiciant post horas. Neque in homine sano res plane constat. Non putant hodie valde distinguendum esse inter laicum qui solam mino em hostiam sumit, et sacerdotem, qui maiorem quidem sed simul cum specie vini manducat. Pro consumptione parvae hostiae, saltem dimidium quadrantem postulant. Dr. van Olfers affirmat speciem vini semper perire vix ac stomacho recepta sit. Id negat Dr. Cafellmann, qui proin existimat numquam extra sacrarium proici posse species quae infra semihoram post communionem reiectae sint, etiamsi nullae visibiles particulae in iis cernantur. Cf. *Medicina pa#torili8,* p. 124. 125. 4^ ed. lat.

415. Quid est manducare? Neque id plene constat. Dr. van Oliers existimat iam manducari quod ore excipitur. Plerisque tamen manducatio est vitalis traiectio cibi in stomachum. Itaque manducatio coepta est ex quo cibus vel potus hanc gutturis partem transierit unde ordinarie non iam revocari potest. Ab illo momento gratia dari videtur, etsi quidam collationem gratiae differant donec aliqua specierum pars in stomachum recepta sit. Cf. Palm. *Op. theol.,* tom. IV, n. 872.

Hinc suadent ne species diutius in oro serventur, i. e. non ita diu ut penitus in ore pereant, quod secundum plures, aliis contradicentibus, satis cito evemu. De vi tamen illationis dubitare licet. Namque manducare non existimatur qui quod ore sumpserit mox exspuit; bene vero, in morali existimatione, manducamus quod, in solido statu in os immissum. non nisi solutum et fortasse chomice mutatum deglutimus.

41G. — Maiorem gratiam dari in communione sub utraque specie quam sub unica, non est; improbabile, quamvis potius negetur. Cf. Lugo, *Euch.,* d. 12, s. 3.

4П. — Be communione spirituali. Omissa sumptione mere materiali hominis non baptizati, vel adulti involuntarie communicantis, ipsum 0. Tridcntinum, s. NITI. *De, Euch.,* c. 8, distinxit sumptionem mere *sacramentdlem,* quae eius est qui, capax, sacramentum recipit indispositus seu cum obice peccati; *sacramentalem et spiritualem* simul, eius qui rite probatus ad hanc divinam mensam accedit: et *spiritualem* tantum illorum «qui voto pro-

positum illum caelestem panem edentes, fide viva, quae per dilectionem operatur, fructum cius et utilitatem sentiunt». Praeter communem caritatis actum, praxis ista specialem rationem continet colendi ss. sacramentum, et inde peculiarem laudem meretur.

Tria porro spiritualem communionem componunt : actus vivae *fidei* in realem Christi praesentium : actus *carilatie* vel etiam (pro casu) *contritionis* (atque observes in eo qui mortalis peccati conscius sit, actum caritatis non posse esse verum, nisi in formalem contritionem transierit) ; demum actus *desiderii* Christum sacramentaliter suscipiendi, si fieri posset, et se intime coniungendi Christo. Ne desiderium sit nugatorium, oportet ut praesenti usui sacramentali aliquid, saltem lato sensu, obstet. Nec atoo-*luta* voluntate sacramentum vel fructum sacramenti cupere potest, qui saltem ope contritionis perfectae statum gratiae non sibi comparaverit. *Condieionata* voluntate, ne peccator quidem prohibetur.

Frequentissime exerceri potest tantopere commendata devotio. Praesertim utiliter lit sub Missae communione: ipsa tunc adiuncta aptas dispositiones fovent, et qui, dum re non potest, saltem affectu communicat, uberiores illos sacrificii sibi sperare potest quos IS. Trid. synodus S. XXII. C. G, in eos permanere affirmat qui sacramentaliter communicant (Cfr. Leiimk.. II, 194).

418. – 1. In gratiam alterius strictu nemo communicat, cum nemo pro altero manducet, et *opus operatum* omnis sacramenti soli subiecto prodit. Sed pro *allero virente* s. communionem hae ratiome quispiam offerre potest, quod per *bonum* et proin meritorium et satisfactorium actum accedendi ad s. mensam velit cum spiritualité!' adiuvare, vel. post saoramentalem .sumptionem, pro ipso preces fundere quae tunc maiore fervore et efficacia funduntur. Pro *dejuncto* vero potest quis communicare, quatenus, per modum suffragii, offert pro illo actum suum operantis ut impetratorium et satisfactorium, vel eidem applicat coniunctas cum communione indulgentias. Cf. S. Tu, 3 p., q. 79 art. 7.

SCMMARIUM.

419. I. *Gratia sacranicntalis ss. euchiiristinc est* ad refectionem animae nostrae, transformandae in Christum per caritatem, cuius habitum auget et excitat actus.

II. *Accessus* condiciones. 1. Ad hanc spiritualem refectionem ius habent baptizati qui non sunt indigni et decenter accedunt. Sollicitudine boni communis adducta est Ecclesia ut a *pueris,* e-

tiam in periculo mortis, cxigat ut corpus Christi a communi cibo distinguant, illudque reverenter adorent ; extra vero mortis periculum, saltem mysteria necessitate medii credenda noverint, et, pro suae aetatis modulo, devote accedant. Pueri isti non solum possunt, sed etiam debent admitti. Praecepto paschali tenentur ; ac parentibus vel tutoribus neglegentibus violatio istius praecepti imputatur. De sufficienti puerorum dispositione iudicant confessarii, parentes vel qui eorum locum tenent, dum parocho munus vigilandi committitur ne imparati accedant, utque dispositi quam primum communicent.

2. *Status gratiae* ex praecepto divino postulatur ; et ex praecepto saltem ecclesiastico procurari debet per confessionem, nisi, deficiente confessario, necessitas communicandi urgeat.

3. *Iciunium naturale* a media nocte servandum est, ita ut *ab extrinseco,* nihil quod rationem cibi vel potus habeat, per modum comestionis aut potationis (non respirationis, attractionis per nasum) sumatur. Intentio, quae plerumque nihil mutat, attendenda est ubi res attrahitur vel miscetur saliva. *Missalc, De deject.,* IX, 3, tolerat quoque guttulam aquae quae, in lavando ore. praeter intentionem, guttur et stomachum intraverit. Atque in dubio positivo vel ex utraque parte negativo sitne aliquid a media nocte sumptum, communicare licebit.

Lex cessat infirmis qui in periculo mortis sunt ; immo sanis qui in urgente periculo mortis versantur; atque iis qui ss. eucharistiam aliter a periculo profanationis vel perditionis protegere nequeunt. Huc pertinet absumptio fragmentorum in missa, post ablutionem et in sacristia, quam diu sacerdos sit sacris indumentis vestitus.

Codex (c. 858. § 2) sinit ut dc prudenti confessarii consilio, qui a mense vere infirmi sunt sine certa spe ut cito (intra tres, quattuor dies) convalescant, semel aut bis in hebdomada communicent, postquam aliquam medicinam vel aliquid per modum potus sumpserint. Ampliores concessiones fiunt per S. Congregationem *de Sacramentis* vel *de Religiosis.*

Nec corporis macula, nec involuntaria pollutio, nec usus coniugii communionem per se impediimt. Externae vero honoris significationes in vestitu, etc. reverentiae sacramenti debentur.

III. *Necessitas communionis.* 1. Ex verbis Christi «Nisi manducaveritis carnem Filii hominis... non habebitis vitam in vobis » (S. Ioan. 6,54) colligitur divinitus imposita eucharistiae *interdum recipiendae* necessitas non solius praecepti, sed etiam medii, in re vel in voto. Non pauci tamen solam praecepti necessitatem admittunt. Atque opinio communis urget divini iuris necessitatem sumendi viaticum in periculo mortis. Quod certius

•onstat si vita, post peccatum mortale, resumenda erat. Praeterea frequentior usus sacramenti fit practice necessarius ad superandas tentationes.

2. *Ex praecepto Ecclesiae,* quae secundum rationes boni communis, initium et frequentiam obligationis definire potest, debent quotquot rationis usum sunt adepti, semel in anno, saltem tempore paschali, sacram communionem digne recipere. Proprius parochus vel confessarius propter fidelis utilitatem, permittere potest dilationem ultra tempus paschale. Tempus istud regulariter a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis decurrit ; sed Ordinarii locorum possunt, propter gregis utilitatem, tempus ampliare, ita ut a quarta Dominica Quadragesimae ad Dominicam Trinitatis extendatur.

In omni loco praeceptum paschale impleri potest : suadetur tamen communio in propria paroecia ; qui secus fecerit, curet ut proprium parochum de impleto praecepto certiorem faciat.

3. Ad maiores ordines promoti, sacram communionem in missa ordinationis recipere debent.

IV. *Consilia.* 1. C. 862 optat ut clerici, et etiam sacerdotes qui Feria V in Cena Domini non celebrant, ss.mo Christi corpore in missa sollemni reficiantur.

2. C. 863 vult ut sacerdotes frequentem, immo cotidianam communionem, fidelibus, maxime in missa cui intereunt, commendent. Fidelibus sufficit puritas a peccato mortali, sine necessitate specialis dispositionis. Pro consilio tamen adeundus est confessarius, qui de praeparatione et gratiarum actione sollicitus erit, atque etiam hoc cavebit ne paenitens fragilis hac ratione sacramentum eucharistiae frequentare incipiat ut aliquo timore humano in periculo constituatur sacrilege communicandi. Nec speciales regulae aegrotos tenent, praeter curam exterioris reverentiae, quae defectu poenitentiae exterioris in scandaloso peccatore, loco infami ubi quis decumbat, et corporali morbo impediri potest.

3. Optandum vero est ut ipsis infirmis occasio communionis etiam cotidianae offeratur. S. viaticum, quod ab omnibus in periculo etiam extrinseco mortis sumendum est, non est diu differendum, et sumi potest eadem die qua, periculi adhuc expers, quis iam communicaverit.

V. 1. Communio *spiritualis* dicit *votum* dignae susceptionis sacramenti, ct spiritualis refectionis, in eo qui a sacramento late saltem impeditur.

2. Etsi nemo pro alio communicet, fructuose tamen potest quis per bonum communionis opus, alium viventem adiuvare, et defunctis indulgentiam s. communionis applicare.

CAPUT IV.

S. communionis circumstantiae.

420. — I. Quo tempons 1. *Quo dic.* Excepta *Ferio VI in Parasceue,* qua solum *viaticum* ad infirmos deferre licet, omnibus diebus licet in Ecclesia latina ss. eucharistiam distribuere. In *sabbato sancto* tamen, « s. communio nequit fidelibus ministrari nisi inter missarum sollemnia, vel continuo ac statim ab iis expletis » (c. 867, § 1-3).

Viaticum quod solum in Feria VI Maioris hebdomadae distribuere licet intellegi debet viaticum praeceptum, vel quod primum in mortis periculo sumatur, v. g. a sacerdote qui sacram functionem celebraverit sanus et dein in discrimen vitae adductus sit ; non autem illud qu durante periculo, laudabiliter iteratur. Tn *sabbato sancto,* quia est dies aliturgica, sola permittitur communio quae missae continuo nexu coniuncta sit. Satis autem coniuncta sollemniis videtur communio quae, immediate post sacrum, ex ipso altari ubi celebratum est ad infirmos eodem tecto conclusos deferatur. Nec tam gravis est alius communionis prohibitio, ut ab eo non excuset causa qualem, non ita pridem ante Codicem, ipea S. *Rituum* Congregatio probavit. Licere si quidem declaravit, ut viris qui spiritualia exercitia compleverant nec missarum sollemnia exspectare* poterant, communio sabbato sancto plane mane dispensaretur (Ferreres, *La Communion frecuente y diaria,* n. 176-177).

2. *Qua hora.* « S. communio iis tantum horis distribuatur quibus missae sacrificium offerri potest, nisi aliud rationabilis causa suadet » (c. 867, § 4).

Canon, in hac favorabili s. communionis causa, intellegi ita potest, ut privilegium anticipandi missam ad communionem extendatur. Atque ita habet stylus S. C. *dc Sacramentis.* Ceterum rationabilis causa exceptionem permittit, ita ut numquam s. dape privandus sit qui ad eam recipiendam diu etiam post méridien ieiunus manserit. Cum, celebrata functione Feria V in Coena Domini, missae iam in eadem ecclesia dici nçqueant, reipsa cessare quoque videtur ab illa hora facultas distribuendi ibi s. communionem, praesertim cum s. species amovendae sint. Verum rationabilis quoque causa sufficit ut huic regulae derogotur

« S. *viaticum* quacumque diei aut noctis hora ministrari potest » (c. 867. § 5).

Canono isto aufertur vetitum *Ritualis,* t. 4, c. 10, quo, excepta necessitate, nocturna eucharistiae delatio prohibebatur. Permissa satis facile dolatione occulta, ipsa prohibitionis ratio subsistere iarn non videtur.

421. — **II.** Quo loco. Ubicumque missa celebrari ibi quoque s. communio distribui potest, etiam in oratorio privato. « nisi loci Ordinarius, iustis de causis, in casibus particularibus, id prohibuerit » (c. 869).

Potestas Ordinarii vetandi s. eucharisiiae dispensationem, oratorio privato circumscribitur ; nec liceret episcopo communione m in privatis oratoriis generali statuto prohibere ; sed oportet ut peculiar* s causae id in casu particulari faciendum suadeant. Ne ipsa quidem communio paschalis per so in oratorio privato fieri prohibetur, salva notitia proprio parocho danda ex c. 859, § 3.

422. — **III.** Quo ritu. 1. Sacerdos semper proprio ritu ministrare debet s. communionem, etiam fidelibus ritus alieni. Si tamen, in urgente necessitate, desit sacerdos diversi ritus, licet sacerdoti orientali qui fermentato utitur eucharistiam in azymo ministrare, et vicissim, latino aut orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato : at suum quisque ritum ministrandi servare debet (c. 851, §2).

Observes facultatem fieri non *consecrandi* diversam speciem, sed mero eam *ministrandi.* Necessitas autem non est viatico circumscripta. Hub bitur itaquo quotiens fidelis, illa die, communione moraliter impediretur, nisi sacerdos speciem diversi ritus ei ministraret. Puta in loco esso unicam ecclesiam, quae species servet fermentatas. Absente sacerdote ritus orientalis, sacerdos latinus poterit, ritu suo, porrigere ex ciborio speciem fermentatam iis qui secus communicare non possent. Id tamen non poterit, si occasionem habeat consecrandi materiam sui ritus.

2. Votatur, in Ecclesia latina, dispensatio sub *specie vini* (c. 852), etiam, ut communiter intellegunt, si necessitati viatici aliter consuli non possit. Existimat tamen Cappello, I, n. 451, praeferri posse legi ecclesiasticae divinum praeceptum sumendi viatici, si nulla prospiciuntur incommoda.

3. Communicans a) suae devotioni consulere permittitur, ita ut, pietatis causa, sacramentum alieno ritu confectum suscipere possit ; *b)* paschalem communionem proprio ritu su-

scipere suadetur; c) viaticum vero moribundus proprio ritu accipere debet; sed, urgente necessatite, quolibet ritu illud accipere potest (c. 866). Minister vero proprium ritum in ministrando sequi debet.

423. — 4. In dispensanda eucharistia, minister sacer, et in ea recipienda fidelis communicans, augustissimo sacramento exhibere debent *reverentiam* quam ratio et canones exigunt, ita ut ministrando sacramento abstinere praestet, potius quam *positivam* irreverentiam admittere.

Itaque : *a)* intra missam celebranti non licet eucharistiam distribuero fidelibus adeo distantibus ut ipse altare e conspectu amittat (c. 868).

Loca nimis sic distantia etiam in magna basilica haberi possunt. Temperamentum tamen in nosocomiis admissum vidimus n. 321, 3;

b) induere debet *vestes sacras* et *lumen* adhibere. Omissio luminis existimatur venialis; nec gravis putatur omissio solius stolae vel solius superpeIlicei, beno vero omissio omnis sacrae vestis, nisi necessitas urgeat. Quid autem in occulta delatione per se observandum sit. vidimus supra, n. 387, *d).* Regulae tamen hae non obligant sub mortali. Sic etiam *veniale* reputatur, omittere vestes sacras et lumen in defe-rendo Sanctissimo ab uno ad aliud altare.

Extra missam color stolae potest esse *diei* aut *albus;*

c) incedere debet *yressu moderato.* Praeciso tamen scandalo, plurcs permittunt ut sacerdos currat. Ex necessitate licet uti equo mansueto, vel rheda etiam automobili. Xon videtur decere, nisi viatici necessitate excusetur, ut sacerdos utatur instrumento quod vulgo dicitur *bicycleta, motocydeta.* De hac re interrogata S. Congregatio, absoluta prohibitione abstinuit, monuit tamen insolitam esse liane rationem. Ad statuta episcopalia attendendum hic est ;

d) delecto capite ss. eucharistia *palam* deferenda est. Dispensatio extra civitates episcopis permittebatur; intra civitatem reservatur S. Sedi. In casu tamen verae necessitatis, sinebant, per epikoiam, ut sacerdos caput tegeret, nisi melioro ratione providere'posset. Melior autem ratio nunc est dolatio *occulta ;*

e) propria manu et quidem *pollice et indice* s. communio danda est. Aliis uti digitis venialo videtur, a quo excusabit ratio non privandi moribundum vel plures sanos (quidni unum ?) s. communione. Si tamen praesto sit alter sacerdos, is potius pollice et indice quam alter aliis digitis communionem distribuat.

Ac si aegrotus hostiam aliter accipere aut traicere nequeat, permittunt ut (non nimis frequenter) ipsi porrigatur particula hostiae in co-

chleari, cum vino vol aqua ; dummodo absit scandalum et periculum lapsus in terrain. Simile quidpiam fieri potest ad vitandum contagii periculum ;

/) nec *hostia maior,* nec *plures simul minores* uni communicaturo tradi possunt : id facere foret veniale. Sed, ne unus alterve diu exspectet, para hostiae sacrificii detrahi possit ; consecrari possint maiores hostiae et in minores partes divisae distribui. Ubi opus fuerit, ipsae minores hostiae in duas, summum tres partes dividi possunt ;

(j) sub levi requiritur *minister.* Si desit, sacerdos omnia per se ipso peragere potest. Excsptis responsis, mulier ministrum supplere non potest ; nec mos est ut in ecclesia mulier recitet Confiteor ». Monialis tamen seu soror in claustro vel cubiculo infirmi preces recitare solent ;

ft) Confiteor cum absolutione sub levi requiritur. Praescripta quoque est benedictio in fine, nisi paramentis nigris indutus fueris. Praescriptae nunc quoquo videntur ceterae *Ritualis* preces. Cfr. *Rituale,* 1913, et Cappello, I, n. 453 ;

i) adhibenda est *Bursa* colore stolae similis, cum *corporali* : palla non sufficit ;

i) communio ministrari non potest in altari ubi ss. sacramentum est expositum. Quocirca, ubi unicum est altare, satius erit per pauca momenta velo tegere ss. sacramentum, sicut fit dum contio habetur.

Sed toleratur ut sacerdos vestibus pro missa indutus, deficiente facili copia alterius sacerdotis, communionem distribuat ad aliud altare atque istud est quo celebravit vel celebraturus est ;

k) per se, nisi, ob specialem causam. Ordinarius id vetuerit in oratorio domestico, communio distribui potest ubi celebrare licet (c. 869, Cfr. n. 421). Ac potest indo etiam a quolibet celebrante deferri ss. Eucharistia pro communione « dcvotionali », infirmis qui in cubiculo hospitalis vel domus decumbunt ;

l) sicut iam supra, n. 401, diximus, non sunt stricte praescriptae, sod tamen pio servandae variae honoris significationes, ut deponendi arma, chirothecas, etc.

424. — De Defectibus. *Rubricae J/issalis, c. Dt defectibus* (in ipso *Missali)* adeundae sunt, si quid extraordinarium acciderit. Haec tantum notabimus.

Si species panis deciderit, reverenter collecta hostia cum fragmentis, locus signetur, postea abluendus aqua in sacrarium inieienda. Ablutionem sub gravi requiri putat S. Alph., l. G, n.250, si locus pedibus calcetur. Si tamen moraliter constet nihil ibi superesse consecratae materiae, id nimis severe dictum arbitramur. Atque omittenda est ablutio quae mirationem moveret

(at in barba viri). Si qua hostia in sinum mulieris ceciderit, ipsa eam separatim et reverenter extrahat et sacerdoti restituat.

Si vero gutta *sanguinis* delapsa sit, sorbeatur, si fieri potest, et linteum ter abluendum est. Si vero usque ad lapidem lignumve penetraverit, hae res nonnihil radi debent, rasura comburi, locus ter ablui. Aliqua saltem ablutio, in sacrarium proicienda, sub gravi facienda est.

SUMMARIUM.

425. — 1. Viaticum *omni die;* s. communio aliis diebus ac Feria VI in Parasceve dari potest ; sabbato sancto solum inter missarum sollemnia vel continuo et statim ab iis expletis.

2. Iisdem *horis* quibus missa offertur, s. communio dispensari potest; sed rationabilis causa permittit exceptionem.

3. *Ubi* missa celebratur, communio dari potest. Ordinarius tamen loci potest id in oratorio privato, in casibus particularibus, prohibere.

4. Proprio *ritu* dispensanda est ss. eucharistia. In urgente tamen necessitate poterit sacerdos speciem alterius ritus iam consecratam sumere et proprio suo ritu communicaturo porrigere. Excepto viatico, potest quis alterius ritus communionem accipere.

5. Reverentiae in ministrando consulendum est, ac proin servandae sunt regulae do distantia ab altari pro celebrante, de vestibus, de lumine, de incessu, detecto capite, de maiiu propria adhibenda, de figura hostiae, do ministro, de precibus ritualis, etc. Atque in ipso *Missali* rubricae de defectibus explicant quid in casu extraordinario faciendum sit.

CAPUT V. «3

De custodia et cultu SS. Eucharistiae.

426. — 1. Quibusnam locis s. eucharistia servari debeat vel possit. C. 1205, § 1 *generales* custodiae condiciones praescribit, ita ut, his deficientibus, cesset obligatio vel tollatur licentia. Itaque oportet ut sacerdos eius curam gerat : qualem ipso munere rector ecclesiae gerere censetur ; et ut regulariter, saltem semel in hebdomada, missa in sacro loco celebretur. Piis positis : I

2. *Praecipitur* custodia ss. eucharistiae in ecclesia cathedrali, in ecclesia principe quasi-dioecesis, in qualibet ecclesia paroeciali seu quasi-tali, in ecclesia annexa domui religiosorum exemptorum, sive virorum sive mulierum. Ut quasi paroecialis haberi posse videntur ecclesiae subsidiariae quae in dissitis paroeciae partibus reguntur a quodam vicario cooperatore seu praefecto qui in ea paroeciales functiones peragere solet.

3. *Permittitur*, accedente licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio principali sive publico sive semi-publico tum domus piae aut religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis saecularibus vel a religiosis regatur.

4. Alibi *induito apostolico* opus est. Ecclesiae tamen aut oratorio *publico* Ordinarius hanc licentiam ex iusta causa et per modum actus concedere potest (c. 1265, § 1 et 2).

Observes, itaque, nullam Codice tribui facultatem servandi eucharistiam in principali oratorio monasterii vel domus etiam regularis. Verum, ut id licite fiat, oportot ut habeatur vel indultum apostolicum, vel consuetudo immemorabilis (quam Benedictus XIV, C. *Quamvis iusto,* necessariam dixit) vel positiva facultas Ordinarii loci, quam nunc, ex c. 1266, § 1,2° omni religiosae vel piae domui concedere etiam habitualitcr potest.

3. « Nemini licet ss. eucharistiam apud se retinere aut secura in itinere deferre » (c. 1265, § 3).

Nemini, no quidem missionariis in regiono infidelium. Exceptio talem causam postulat quae a gravi prohibitione excuset, v. g. ad consulendum securitati ss. eucharistiae in quadam calamitate vel persecutione. Minus repugnat S. Sedes asservationi in domo parochi vel sacerdotis, si quando ss. eucharistia decenter in ecclesia servari nequeat (Cf. resp. S. C. *P. F.* 23 aug. 1852. *Collect.* I, 751).

427. — In uno oratorio. Revocato quolibet contrario privilegio, ss. eucharistia *non potest servari nisi in ecclesia vel in principali oratorio religiosae vel piae domus* \ nec apud moniales intra chorum vel saepta monasterii (c. 1267).

Considerata authentica declaratione 2-3 iun. 1918, *Commissionis de Cod. interpretatione,* vis istius canonis huc redit : *a)* sive privilegio, sive ex facultate Ordinarii loci, ss. eucharistia servari potest in oratorio principali communitatis religiosae, piae domus, collegii ecclesiastici;

b) si, praeter oratorium principale, religiosa vel pia domus annexam habet ecclesiam, qua communitas non utitur ad ordinaria sua pietatis

exercitia explenda, ecclesia ista frui quoquo potest iure suo, si quod habeat, v. *g.* quia annexa est· domui religiosorum exemptorum, servandi ss. eucharistiam. Singulis familiis religiosis itis commune, suppresso privilegio çontrario, nihil plus ratum ha hot ;

c) sivero plures distinctae familiae idem materiale aedificium occupant, singulis oratorium cum custodia ss. eucharistiae, sive ex privilegio sive ex licentia episcopi competere potest. Ita, procul dubio, communitas seminarii et communitas Sororum quae in seminario operam suam praestant, distinctae et separatae sunt familiae. Contra, vero, novicii,propter suam a professis separationem, non ideo ad formaliter distinctam domum pertinere censentur (1). Aliter dicendum fuerit si distinctas aedes, quamvis contiguas habitarint·, etiamsi unus fuerit utriusque domus Superior, quasi parochus qui duabus paroeciis praeficitur. In collegio autem convictores communitatem formaliter diversam a religiosa satis facile constituunt, ut si religiosi ex parte aliis ministeriis addicantur. Quare in oratorio quo convictores convenire solent ad suas pietatis exercitationes peragendas, sanctissima eucharistia, sive ex religionis privilegio sive ex licentia Ordinarii loci videtur servari posse, illaeso iure idem in oratorio religiosorum conservandi. Ceterum indulta temporaria servandi ss. eucharistiam in altero oratorio, sive a S. C. *de Sacramentis,* sive a S. C. *de Religiosis* (pro qualitate oratorum), sine magna difficultate conceduntur (Cfr. *Per.* IX, p. 154).

428. — Accessus fidelium. « Ecclesiae in quibus ss. eucharistia asservatur, praesertim paroecialos, cotidie, per aliquot saltem horas, fidelibus pateant » (c. 1266).

Opportunissima est haec monitio, sive eius argumentum consideres, cum ecclesia sit fidelibus destinata et custodia ss. eucharistiae propter commoditatem adorantium permittatur, sive mores aedituorum, qui nimia festinatione plura templa claudere solent. Quanto satius est, dispositis prope ianuam interioribus cancellis, liberum accessum ad ecclesiam per totum diem personis devotis permittere, sine necessitate peculiaris vigilantiae.

429. — In uno altari. « SS. Eucharistia continuo seu habitualiter custodiri nequit nisi in uno tantum eiusdem ecclesiae altari » (c. 1268), § 1).

Curandum praeterea est ut SS. Sacramento locus nobilissimus ac proin regulariter altare maius reservetur. Exceptio permittitur, immo suadetur, in ecclesiis cathedralibus, collegiatis,

(1) Iu Moniture tamen ecclesiastico, 1918, p. 240, notu, benignius responsum est.

conventualibus, ubi chorales functiones cultu ss. Eucharistiae impedirentur; sed etiam ibi rectores ecclesiarum curare debent ut altare in quo ss. sacramentum asservatur, sit prae omnibus aliis ornatum, « ita ut suo ipso apparatu' magis moveat fidelium pietatem ac devotionem » (c. 1268).

430. — De Tabernaculo. « SS. Eucharistia servari debet in tabernaculo inamovibili, in media parte altaris posito ».

«Tabernaculum sit affabre exstructum, undequaque solide clausum, decenter ornatum ad normam logum liturgicarum, ab omni alia re vacuum » (c. 1269, § 1 et 2).

Itaque tabernaculum per se non potest esse ad latus in pariete, neque in turricula, etiam elegantissima, prope altare, salvo tamen iure immemorabili» consuetudinis. Nec tabernaculum portatile seu amovibile perse admittitur. Ita vacuum esse debet, ut ne s. quidem olea in tabernaculo servari possint: ne ulla confusio cultus timenda sit. Leges autem liturgicae volunt ut intrinsece sit panno serico vestrum, nisi tamen sit deauratum, et ut benedicatur (S. *Ii. C.* 20 iun. 1899 ad IV *Decr.auth.n.* 4035). Praeterea opertum esse debet conopaeo coloris vel albi vel ad ofliciurn accommodati, excluso colore nigro, pro quo adliibetur violaceus. Nec lex dispensatur quia tabernaculum sit argento, auro vel alia pretiosa materia confectum (S. *Ii. C. I* aug. ISSO, *Deci·. auth.* n. 3520). Interdum tamen ipsa forma tabernaculi, atque exempla in ipsa Urbe, v. g. in Basilica Vaticana, habentur, conopaeo uti non sinit. Saltem tunc, si copia habetur, suppleatur conopaeum per amplam mappulam ab alto pendentem *(baldachino)* qua altare protegatur : haec, scribit Pa l m., t. 4, n. 906, conopaei locum tenere potest. Supra tabernaculum, praetor imaginem Christi crucifixi, nihil, no reliquiae quidem s. crucis, tamquam supra basim reponi potest.

431. — Exceptiones legi generali. 1. Ordinarius, per modum actus et ex iusta causa, licentiam concedere potest, servandi Sanctissimum in ecclesia vel oratorio publico ubi hire communi servari nequit.

Valde utilis tamen fuerit amplior, non circumscripta publico oratorio facultas generalis, Ordinario data, ut, v. g. per dies exercitiorum spiritualium, custodiam ss. eucharistiae in domo ubi traduntur permittere possit. Verum plerumque haec erit pia domus, in qua etiam liabitualis asservatio ox licentia Ordinarii loci haberi potest.

2. Non reprobatur, ob gravem causam ab Ordinario loci probatam, asservatio nocturna, in loco tutiore ct decenti, super corporale, cum lampade accensa (c. 1269, §3).

3. Lex unicitatis altaris non violatur eo quod quibusdam diebus, v. g. festivis, per paucas horas ss. eucharistia etiam ad alterum altare servetur, ut s. communio commodius distribui possit.

432. — Asservandi modus. 1 Quodlibet vasculum ss. eucharistiam continens, in corporali aut palla (1) benedictis reponendum est. 2. *Pyxis* suo operculo bene clausa et albo velo cooperta esse debet. Ac purificetur quotiescumque ss. species renoventur ; nec recentes species cum antiquioribus misceantur. 3. *Lunula* ita conticenda est, ut facile purificetur, et ut ipse deauratus circulus, non vero laminae vitreae s. speciem tangant (S. *R. C.* 4 dec. 1871, sed deest in *Decr. auth.).* 4. Ante tabernaculum « una saltem lampas, diu noctu que continenter luceat, nutrienda oleo olivarum vel cera apum ; ubi vero oleum olivarum haberi nequeat, Ordinarii loci prudentiae permittitur ut aliis oleis commutetur, quantum fieri potest, vegetabilibus » (c. 1271).

Lucem istum per 24 horas, vel per aliquot integras noctes neglegere, censetur mortale.

Non semel S. *R. C.* vetuit supra altaro vel intra tabernaculum illuminationem ex « gas » vel « clectricitatc » ; ipsas candelas stoarinas *(bougies)* prohibuit, sed voluit ut candelae « cereae sint omnes, quotquot fujrint quae supra mensam altaris vel eidem quomodocumque imminentes adhibentur » (S. *R. C.*, Decr. gen. 3 apr. 1821, *Decr. anth.* n. 2613). Per recens bellum tamen, S. Pontifex ipsum usum luminis electrici pro lampade et missa arbitrio episcoporum permisit. Atque usus luminis electrici circa altaria in ipsa Urbe propagatur. Quare ad responsa recentia, si quae nova fiant, attendendum erit.

5. « Clavis tabernaculi..... diligentissime custodiri debet, onerata graviter conscientia sacerdotis qui ecclesiae vel oratori curam habet » (c. 1269, § 4).

Itaque Codex non iam praecipit quod S. *R. C.* strictius urgere conata est, ut clavis ab ipso sacerdote sorvotur, sed diligentissima custodia eius curis committitur.

(1) In administranda tamen s. communione, *palla* non potest pro corporali poni nuper altare (S. *R, C·* 17 feb 1847.

433. — Dc Expositione ss. Eucharistiae. Expositio distinguitur *privata,* quae fit cum *pyxide* : et haec ex qualibet causa, sine Ordinarii licentia, fieri potest ; et *publica,* seu cum *ostensorio ;* haec « die festo Corporis Christi et intra octavam fieri potest in omnibus ecclesiis inter missarum sollemnia, et ad veperas ; aliis voro temporibus nonnisi ex iusta et gravi causa, praesertim publica, et de Ordinarii loci licentia, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat » (c. 1274, § 1).

Ac simul monemur § 2 „ ministrum expositionis vel repositionis esse sacerdotem vel diaconum ; benedictionis vero, solum sacerdotem ; in casu tamen quo, debita Ordinarii vel parochi licentia munitus, diaconus viaticum ad infirmum detulerit, benedictionem cum pyxide ab ipso diacono impertiri posse.

Rubrica votat ne pyxis, quae exponitur, extra tabernaculum extrahatur. In ecclesiis ergo ubi s. pyxis in quodam throno proponitur. expositionem dicemus privatam ot simul irregularem.

Consuetudinem exponendi ss. sacramentum sine episcopi licentia, S. *R. C.* 14 mart. 18G1 *(Decr. auth.* n. 3104) negavit servari posse. Sufficit tamen tacitus consensus, qualis consuetis expositionibus suffragari potest.

Atque expositionem pro sola communitate regulari *probabiliter* ex Prat lati proprii exempti licentia fieri posse existimat Wernz, III, 553. nota 235.

Observes etiam ob causam non publicam expositionem publicam ab Ordinario loci permitti posse. Causa publica vero est in genere spiritualis utilitas, maior devotio populi, v. g. ne totum diem vel magnam partem diei fosti in rebus profanis transigat ; in specie vero, sollemnitas festi, maximo festi SS. Corporis Christi ; arduae causae pacis et publicae necessitatis vel utilitatis.

Tum in publica tum in privata expositione, secundum locorum usum, sex saltem cerei in altari ardero debent. In *Instr. Clementina* saltem 20 requiruntur.

Duranto expositione *publica,* nullae osse possunt in altari sive reliquiae sivo imagines sanctorum, praetor angelorum adorantium ; crux voro, pro locorum consuetudine, manere vel removeri potest. Nec ante altare expositionis statuae aut imagines sanctorum collocari possunt.

434. — De missa cum expositione. Excepto die festo Corporis Christi ct octava, ad altare quo expositum est ss. sacramentum nulla missa per se dici potest, sine necessitate vel gravi causa aut speciali induito. S. *R. C.* 17 apr. 1919, *A.* A. S., XI (1919), p. 246, quo decreta anteriora confirmantur. Gardeluni tamen

in *Instr. Clem.,* §12, n. 6 et ipsa S. *R. C. 22* maii 1883 apud *N. R. Th.,* XV, 138, monent consuetudinem contrariam tolli non debere si sit immemorabilis, vel fideles propter suppressionem moerore afficerentur.

435. — « Supplicatio XL Horarum in omnibus ecclesiis paroecialibus aliisque in quibus ss. sacramentum habitualiter asservatur, statutis de consensu Ordinarii loci diebus, maiore qua fieri potest sollemnitate quotannis habeatur » ; in locis ubi grave incommodum et ipsa fortasse reverentia tanto sacramento debita obstet, « curet Ordinarius loci ut saltem per aliquot continuas horas, statis diebus, ss. sacramentum sollemniore ritu exponatur » (c. 1275).

Ita in Belgio sic dicta « adoratio perpetua » locum tenet exercitii XL Horarum.

436. — Non licet venerationis tantum causa ss. eucharistiam ad aegrotos deferre qui eam sumere nequeunt. Cfr. Lugo, *Resp. mor.,* 1,11, 3; et *Rituale Rom. De commun, infirmorum,* n. 5. Quod intellegitur de delatione ab ecclesia per vias. Cfr. B.P. IV, 895. Sed pio desiderio aegroti satisfieri posse videtur, qui, communione prohibitus, in domo decumbens in qua ss. eucharistia servatur, Christum in Sacramento saltem adorare cupiat.

437. — Demum pictas erga ss. eucharistiam, frequens assistentia missae et ss. Sacramenti visitatio valde commendantur c. 1273.

SUMMARIUM.

438. — 1. *Praecipitur* custodia, servatis generalibus condicionibus sacerdotis curam gerentis et missae saltem hcbdomadariae, in ecclesia cathedrali, vel principe quasi-dioecesis, in paroecia vel quasi tali, in annexa domui religiosorum exemptorum, sive virorum sive mulierum.

Permittitur, ex licentia Ordinarii loci, in ecclesia collegiata et in oratorio sive publico sive scmi-publico tum domus piae vel religiosae, tum collegii ecclesiastici quod a clericis vel religiosis regatur.

Ipso Ordinarius custodiam per modum actus in ecclesia vel oratorio publico concedere potest.

Alibi opus est induito apostolico, quod etiam requiritur ut in domo religiosa vel pia, servetur non solum in ecclesia, si ius habeat, et in distincto oratorio principali, sed etiam in oratorio alio, nisi plures distinctae familiae in eadem domo suum oratorium proprium habeant. Nemini vero licet eucharistiam apud se retinere vel secuin in itinere deferre. Ecclesiae, maxime paroeciales, in quibus ss. eucharistia servatur, cotidie per aliquot horas fidelibus pateant.

2. In uno tantum altari eiusdem ecclesiae, et in tabernaculo inamovibili affabre facto, ab omni alia re vacuo, habitualiter eucharistia servari potest. Non prohibetur tamen, ob gravem causam Ordinario probatam, asservatio nocturna, in loco tutiore et decenti, super corporali, cum lumine accenso

3. Servandus est modus rubricis praescriptus : omni vasculo eucharistiam continenti, supponendum est corporale vel palla benedicta; lampas continuo ante altare lucere debet, nutrienda oleo olivarum vel cera apum, vel saltem oleis, maxime vegetalibus, quae Ordinarius loci permiserit.

Clavis tabernaculi sedulo custodienda est.

I. Expositio SS. privata, seu cum pyxide, ex qualibet causa, cum licentia rectoris fieri potest ; publica, seu cum ostensorio, praeter festum Corporis Christi, et infra eius octavam, requirit licentiam Ordinarii Zoci, ex gravi causa, praesertim publica, dandam.

Exceptis iisdem diebus, sine necessitate, gravi causa vel induito, per se non licet missam celebrare ad altare expositionis vel ab eo s. communionem distribuere.

Ubique procuranda est expositio XL Horarum vel similis generis adoratio publica.

Minister expositionis est etiam diaconus; benedictionis solus sacerdos. Diaconus tamen qui communionem ad infirmum tulerit, potest cum pyxide benedictionem ritualem impertire.

Commendanda est omnimoda pietas erga ss. eucharistiam v. g. pu* frequentem assistentiam missae et ss. sacramenti visitationem.

Laudetur in arternum sanctissimum et divinissimum sacramentum.

TRACTATUS V.

DE PAENITENTIA.

(cc. 870-910).

489. — Introductio historica. Cf. *Appendicem XI.*

Ls erit ordo dicendi, ut primo agamus de *essentia* et *necessilate* sacramenti Paonitcntiae, dein do eius *ministro ;* tum do eius *subiecto,* tum de variis cius *adiunclis.* In capite *de ministro,* casum absolventis complicem ; in capito do *subiecto,* obligationem denuntiandi sollicitantem examinabimus.

Doniquo, Codicem canonicum imitati, ad tractatum subiungemus caput do *indulgentiis.*

Utilitas. — Non sola distincta essentialium partium istius sacramenti notitia, quao ad necessariam eruditionem pertinet confessarii, quatenus homines cum Deo reconciliaro debet, sed etiam vis ot valor formularum quae ad essentiam accedunt, medicum animarum in spirituali valetudine procuranda non parum iuvabunt.

TITULUS I.

De essentia et necessitate Sacramenti Paenitentiae.

440. — 1. Notio. Sacramentum Paenitentiae *est sacramentum a Christo institutum in quo, potestate remittendi et retinendi peccata usus, idoneus minister, fideli sincere pacnitcnti et reatum suum confitcnti, peccata post baptismum commissa iudiciali sententia remittit.*

Collata potestas aperte legitur in ov. S. Ioan. 20, 22, sq. ; Tridcntinum vero S. XIV definivit paenitentiam esse sacramentum proprie dictum, a Christo institutum, distinctum a baptismate, et verba : « Accipito Spiritum Sanctum ; quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt », quae Ecclesia catholica ab initio semper intellexit de po-

testate remittendi et retinendi peccata in sacramento paenitentiae, detorqueri non posse ad auctoritatem praedicandi evangelium.

Idoneus minister est sacerdos praeditus iurisdictione ; ut postea explicabitur.

Usus fit tum absolvendo, tum ligando sive ad opus satisfactorium implendum, sive ad novam sublectionem potestati clavium.

Fideli sincere paenitenti et accusanti reatus suos. Tria enim ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiruntur in paenitente : *contritio,* saltem ea quae peculiari attritionis nomine vocatur, *confessio,* et *satisfactio* ; ita ut contritio et confessio ad ipsum valorem, satisfactio autem ad integritatem et plenarios sacramenti effectus requirantur. Quae omnia constant quoque canonibus Tridentinis de hoc sacramento. Ipsam tamen attritionem sufficere non est definitum.

Peccata post baptismum commissa. Solo enim baptismate tum peccatum originale, tum peccata ante baptismum commissa remittuntur. Quare solus homo baptizatus hoc paenitentiae sacramentum valide recipere potest.

9

Neque alio sacramento remissio obtinetur, etiamsi, momento baptismi, defectus attritionis de peccatis anterioribus effectum baptismi tunc ex toto vel ex parte impediverit. Ex toto, inquam, si propter non retractata peccata *gravia* anteriora, gratia sanctificans infundi non potuit; ex parte, si permanens affectus ad *venialia* anteriora prohibuit ne culpa et poenae baptismo remitterentur. Recedente enim fictione, sacramentum baptismi gratiam sanctificantem confert ; retractatis peccatis venialibus, haec, sine ulla reliqua poenarum expiatione, delebuntur. Si vero nova peccata gravia exigant contritionem perfectam vel usum sacramenti paenitentiae cum attritione, tunc, quando actus perfectae contritionis erit elicitus, vel quando sacerdos absolutionem dabit, vi anterioris baptismi seu permanentis characteris, peccata gravia baptismo anteriora auferentur. Si quis vero, ne quidem anto mortem, peccata non nulla venialia non sufficienter retractaverit, decedens ex hac vita in statu gratiae et cum habitu caritatis, haec statim post mortem perfecte retractabit, et vi characteris baptismalis, nullam de his peccatis poenam, quatenus sint anteriora baptismo, luendam habebit.

Judiciali sententia : absolutionem enim sacramentalcm esso actum iudicialem, canone 9, s. XIV Concilii Tridentini dt finitum est.

Remittit paenitenti disposito, quia potestate sua, non ad arbitrium suum, sed secundum postea di clarandas regulas uti debet.

441. — Quid, *dc peccatis quae in ipsa ba/ptiami susceptione committuntur* et *de peccato fictionis* seu suscepti cum obice baptismi ?

Peccata quae in ipsa susceptione baptismi committuntur, remittuntur baptismo, dummodo, antequam signum sacramental· positum sit, seu ante aquae infusionem sub verbis formae, commissa sint. Atque perinde dicendum est de peccatis quae, ante baptismum commissa, momento baptismi exsistunt quidem sed mere habitualiter. Si post baptismum iterum fiant actualia, v. g. ob renovatam voluntat· m, liquet haec iam solis mediis paenitentiae postbaptismalis remitti.

Fictionis autem, ut scite animadvertit C. Billot, *De Sacramentis,* th. 30, hoc est speciale, ut proprie consummetur si, eo momento quo gratia infundenda erat, quis, conscio modo, per peccatum mortale, vel time commissum vel non retractatum, *obicem gratiae* posuerit. Quare, cum infusio gratiae seu *res* sacramenti natura sit posterior signo sacramentali et impressioni characteris, ipsum fictionis peccatum est necessario, saltem natura, posterius sacramento. Ac proin, proprie loquendo, peccatum fictionis, ut ait S. Thomas (3, p. q. 69. art. 10 ad 2), non per baptismum, sed per paenitentiam, in re vel in voto, remittetur. Si autem supponas hominem qui, oblitus suae indispositionis, baptismum receperit, vel si bona fide, cum sola existimata attritione, ad sacramentum baptismi accedat, is nullum formale peccatum fictionis accusandum habebit. Atque etiam anterior voluntas sacrilegae susceptionis baptismi, quae in baptismo non formalitor consummetur, remittetur per baptismum. Cf. S. Thomas, art. cit., Suarez, in 3 p. d. 28 art. 5 ; Lugo. *Pacn.,* d. 15, s. 1 ; Lehmkuhl, II, 356.

442. — Actiis pacnltentis : contritio, confessio et satisfactio dicuntur a C. Trid. S. XTV, c. 3, quasi-materia huius sacramenti. Ac materia haec est proxima. Remota vero sunt *peccata,* baptismo posteriora, circa quae isti actus versantur ; atque ita quidem ut *mortalia* sint materia *necessaria* quam diu non sunt directe sacramentaliter remissa ; *venialia* vero sint materia *sufficiens* ac *per se* non necessaria. Per se, inquam, quia qui nulla alia afferenda habeat, unum saltem veniale cum dolore accusare debebit, si sacramento uti voluerit.

Sunt ne autem actus paenitentis *vera materia* ex qua, una cum forma, fit sacramentum, an essentia tota sacramenti in absolutione consistit, ita ut ipsi actus paenitentis non sint nisi materia circa quam : id controvertitur. Communior opinio, S. Thomae et Thomistarum, priores paries amplectitur, ita tamen ut satisfactio ipsa (excepta necessaria voluntate satisfaciendi quae in contritione continetur) non habeatur pro elemento essentiali sed tantum int< grali. Improbabilis tamen non est diversa sententia Scoti.

Roliqua quae attinent ad paenitentis actus, cfr. caput Z)e *subiecto.*

443. — Forma sacramenti sunt verba absolutionis quae in Ecclesia latina sunt: « *Ego te absolvo a peccatis tuis,* in nomine Patris ct Filii et Spiritus Sancti. Amen », *voce* prolata in hominem *praesejitem.*

Vox *Ego* non est essentialis ; et verba « ***In nomine Patris,*** otc. » iam non pertinent ad formam, ut ex antiquis Ritualibus demonstratur. *Probabilius* haec sufficiunt: *Absolvo te·,* vel *Absolvo a peccatis tuis.* Propter dubium tamen do hac re, sub gravi haec saltem dicenda sunt: *Absolvo te a peccatis tuis ; et* repetenda est sub condicione absolutio, ubi quidquam ex his omissum sit.

Ut constat ex prop, damnata ot absolute proscripto usu a Clem. VIII per decr. S. *Officii* 20 iun. 1602, et subsequent! declaratione Pauli V, 14 iul. 1605 *(Denzinger,* n. 1088), forma debet *ore* proferri, et, ex parte absolventis, *speciem* directae locutionis cum paenitente referre. Quare invalida est absolutio *scripto* data vel a loco ita remoto ut verba percipi non possent, etiam si aliquo signo manifestes absolutionem, dum ipsa confertur. Atque absolvere absentem Clemens VIII prohibuit sub poena excommunicationis. Et quamvis necesse non sit ut paenitens verba confessarii ro vera audiat, vel ipse a confessario (qui caecus esso potest) sensu percipiatur, attamen, ut nullum, ex parte distantiae, dubium sit do absolutionis valore, necesse est ut confcssarius et paenitens non separentur distantia tali in qua homines, communi licet altioro voce utentes, sermones conferre non possent vel non solerent : qurnn distantiam S. Ai.thonsus, VI, 429, intra 20 passus continere existimat. In longiore tamen distantia, praesentes censentur qui pars sunt multitudinis quorum primi ordines prope adsunt. Sic exercitus potest per modum unius esse praesens, dummodo ultimi ordines vocem percipere queant (Noldin, III, 239). Ac probabilis manet valor quam diu paenitens, sublato impedimento, absolutionem aliquo modo percipere posset. Quare sacordos sub condicione absolvet quem a longinquo pereuntem viderit vel audiverit. Extra vero necessitatem, non habebit pro praesente aliquem qui est in cubiculo quod non communicat cum loco ubi est confossarius, nisi parietes tales sint quae copiam mutui colloquii esse sinant. Discedentem vero paenitentem revocabit, si commodo et prudenter fieri potest, vel absolvet· donec non longius absit.

Valde dubia fuerit absolutio per *téleplionium* data, ita ut extra necessitatis casum istud medium tentari non possit. Quaestionem de usu telephonii in extrema necessitate S. *Paenitcntiaria,* 1 iul. 1884, indignam responsione existimavit. Ad propositum enim dubium rescripsit: Nihil esse respondendum.

Ex praosenti saltom disciplina Ecclesiae latinao, forma absolutionis nequit esso *deprecatio,* sed esse d(bet decidens. Et C. *Etsi pastoralis,* 2fi maii 1742, Benedictus XIV, § 5, iussit ut italo-gracci, dum latinos absolvunt, utantur forma indicative, in C. Florentino prescripts : « postea, si voluerint, dicant orationem illam depn cativam quam pro forma huiusmodi absolutionis dicere tantum consuevi rant ». *(Coll. P. F.,* n. 338. Cfr. quoque n. 9G6, resp. S. *Off.,* 14 iun. 1843. De quaestione theoretic», cfr. *Introductionem historicam et dogmaticos).*

Invalida foret absolutio data *sub condicione* de futuro. Cfr. supra, n. 185.

Itaque dubia foret forma : *Absolvat te Deus, vel Christus.* Patet valori non officere si loco *te,* dicas : maiestatem vestram.

444. — Completa Ritualis formula sententiae absolventis : 1. complectitur quoque preces ante essentialia verba : « Misereatur tui omnipotens Deus, et, dimissis peccatis tuis, perducat tc ad vitam aeternam. Arnen ». (Subinde, elevata manu, pergit): « Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Arnen ;

2. absolutionem a censuris *condicionalem* duplici condicione: potestatis in absolvente, necessitatis in paenitente : « Dominus Noster lesus Christus te absolvat, et ego, auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, (suspensionis si est clericus) et interdicti, in quantum possum et tu indiges » ;

3. absolutionem, verbis decretoriis seu absolutis : « *Deinde* ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris ct Filii et Spiritus Sancti. Arnen ». (Dum Personas divinas nominat, signum crucis efficit).

Concluditur deprecatione: «Passio D. N. I. C., merita B. M. V. et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae et praemium vitae aeternae. Amen ». Iam vero :

orationes *Misereatur, Indulgentiam,* ex Trid. S. XIV, c. 3 laudabiliter adiunguntur. Canon vero S85 nos monet « No omittantur sine iusta causa ». Hanc causam tum penuria temporis, tum multitudo paenitentium facile praebent (Cfr. Noldin, III, 237.):

nec constat eum peccare qui omiserit: « D. N. I. C. te absolvat, etc. », si nulla censurae sit suspicio, ct forma absolutionis a peccatis, intentione absolventis etiam ad censuras et vincula cum peccatis conexa, si quae fortasse sint, referatur. Tunc, etiamsi paenitens sit certa censura ligatus, omissio non erit

gravis. Sed mortale fuerit velle prius a peccatis absolvere quam a censura quae usum legitimum sacramentorum tollit, qualis est excommunicatio, et aliquando interdictum.

Estne vox *Deinde* pars textus nigri an rubri, id non adeo certum est. Saltem melius est eam pronuntiaro. Ita usus habet, et in ultima editione typica *Ritualis,* litteris nigris scripta est. (In *Rituali* Pauli V, vox *Deinde* ad textum non pertinet; Ben. XIV eandem in textum inseruit (Cfr. Hanssens, Per., XII, p. [41]).

Omittere personas SS. Trinitatis putatur veniale.

Formula « Passio D. N. I. C. » non imponitur quidem utenda sub peccato, sed eam adhibere praestat propter spiritualem paenitentis utilitatem. Coniungit enim cum bonis actibus paonitentis specialem valorem satisfactorium, quem non nulli aequiperant cum vi paenitentiae sacramentalis.

Verba ista ab aliis putantur mere exprimere orationem qua, nomine Ecclesiae, sacerdos Deum orat ut abundantes gratias actuales concedat quibus paenitens opera valde meritoria ot satisfactoria peragat. Sunt tune quoddam utile sacramentale : interpretatio ista magis congruit cum naturali verborum significatione. Alii vero iisdem tribunt vim elevandi omnia opera bona paenitentis ad dignitatem satisfactionis sacramentalis, non quidem indefinite, sed donec non pleno expiatae fuerint culpae accusatae ot in Sacramento remissae (Cfr. Noldin III. 259). Quod multi graves auctores censent et S. Alphonsus, l. 6, n. 507, existimat probabilius et communius affirmatum. Maiorem vim expiationis culpae praeteritae ex praefata iniunctione bonis operibus accrescere, est ipsius S. Thomae sententia, *Quodlib.* 3, art. 28.

Ubi inulti sint paenitentes audiendi, possit quis ante primani absolutionem praemittere *Misereatur, Indulgentiam,* eadem in sequentibus omittendo ; formulam autem « Passio D. N. I. C. » pronuntiare dum paenitens recedit. Formula « D. N. I. 0. » non est regulariter omittenda.

Urgente necessitate, *Rit.* hanc brevissimam formulam docet : « Ego te absolvo ab omnibus censuris ct peccatis, in nomine Patris, etc. ».

Quid, in sacramento Paenitentiae sit res ct sacramentum, satis parum convenit. S. Thomas, 3 p. q. 84 art. 1 ad 3, illud obiter reponit in contritione interiore. C. Billot *(De Sacramentis,* th. VI), est ius ad remissionem saltem culpae ct poenae aeternae; R. P. de la Taille *(Mysterium Fidei,* p. 581, nota et Xiberta, *Clavis Ecclesiae),* est « exstinctio debiti erga Ecclesiam ».

Res autem sacramenti, ut semper, est gratia sanctificans restituta vel aucta cum auxiliis actualibus ad emendandam vitam, quae gratiam sacramentalem constituunt.

445. — Sacramenti necessitas. Lapsis post baptismum in peccatum mortale, sacramentum paenitentiae est « ad salutem necessarium ut nondum regeneratis ipse baptismus » (Trid. S. XIV, cap. 2). Est ergo necessitas *medii* saltem in voto.

SUMMARIUM.

446. — I. 1. A C. Tridentino, s. XIV, docemur paenitentiam esse sacramentum proprie dictum, in quo, per sententiam vere iudicialem, peccata post baptismum commissa subiciuntur clavibus quibus Ecclesia remittere et retinere peccata potest.

2. *Materia.* Actus paenitentis : contritio, confessio, satisfactio, a Trid. s. XI, c. 3 dicuntur quasi-materia sacramenti ; communior S, Thomae et Thomistarum sententia eosdem pro proxima materia et peccata pro remota materia habet; improbabilis tamen non est sententia Scoti, quae omnem essentiam in absolutione reponit.

3. *Forma.* In Ecclesia latina sunt haec verba, voce in hominem *praesentem* prolata : « Ego te absolvo a peccatis tuis·. Certo sufficiunt verba : « Absolvo te a peccatis tuis » ; probabilius satis est dicere : « Absolvo te » ; « absolvo a peccatis tuis ».

Invalida foret *scripta absolut>o,* vel prolata *in absentem* ; sed species directae locutionis cum paenitente requiritur. Haec videtur desiderari in telophonio, cum sic loquentes mere electricam vocis imitationem percipiant.

Certo praesens est qui non ultra 25 passus distat, vel pars est multitudinis cuius primi ordines prope adsunt.

Ex praesenti saltem disciplina, forma >ndtca/**va, non *deprecativa* pronuntianda est.

Completa forma *Ritualis* complectitur, ante essentialia verba : a) *preces :* « Misereatur... Indulgentiam... » quae non obligant sub peccato, non tamen sine insta causa omittenda sunt ; « Dominus I. C. te absolvat » : neque constat haec sub peccato esse dicenda ; b) oondicionata *absolutio generalis* a censuris, quae vestigium est reconciliationis cum Ecclesia, necessariae ex primitiva Ecclesiae disciplina. Eam hodie sino peccato omitti posse putant, si nulla sit suspicio censurae ; et certo sine peccato gravi omittitur, dummodo ne velis prius a peccatis absolvere quum a censura quae

legitimum usum sacramentorum tollat, qualis est excommunicatio, et aliquando interdictum.

Sequitur vox *Deinde,* quae melius pronuntiatur quam tacetur, cum in typica Ritualis editione ad *nigrum* pertineat.

Post essentialia verba, sub veniali nominandae sunt Personae SS. Trinitatis. Formula clauditur voce *Arnen.*

Per additam deprecationem « Passio D. N. I. C. », etc. specialis valor satisfactorius ad bonos paenitentis actus additur. Quare, propter spiritualem paenitentis utilitatem, praestat eam non omittere.

Urgente necessitate, *Rituale* hanc brevem formam docet : « Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, etc. ».

TITULUS II.

De Ministro Sacramenti Paenitentiae.

Sectio I. H

Normae canonicae.

Utilitas. — Maioris ordinis causa, canonicas normas a moralibus seiunximus. Sed cum agatur de foro interiore, quod propter spirituale fidelium bonum exsistit, confessarius qui canonicas sanctiones non apprime calleret, plura media iuvandi paonitentcm ignoraret eique non tantum minus utilis, sed facile otiain positive damnosus evaderet. In primis cognoscere debet quousque potestatem suam sc porrigat, et quid, deficiente potestate, ad bonum paenitentis ipsi nihilominus praesto sit.

CAPUT I.

Potestas requisita et sufficiens.

44T. — « Minister huius sacramenti est solus sacerdos » (c. 871). Praeter potestatem ordinis, ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas iurisdictionis, sive ordinaria, sive delegata in paenitentem » (c. 872).

Potestas *ordinis* requiritur, quia est sacramentum ; potestas *iurisdiclionis,* quia est institutum ad modum iudicii. Opportuno Codice monemur iurisdictionem esse quidpiam relativum, non solum respectu rei,

sicut psa ordinis potestas, sed etiam respectu personarum. Quare sermo tit do iurisdictione in paenitentcm. Praeterea ad solam peccatorum absolutionem ordo sacerdotalis requiritur. Jurisdictio ad auferendas censuras vel poenas ecclesiasticas cuilibet clerico a competente Superiore ecclesiastico valide tribui potest, immo, a S. Pontifice etiam non clerico. Huc spectant absolutiones quaedam quas tempore S. Cypriani diaconi non nulli conferebant.

C. Tridentinum s. xxm, c. 25 Z?e/. ut privilegiatam regularium iurisdictionem cum auctoritate Ordinarii loci apte componeret, exigere coepit, ad valide absolvendos saeculares, vel beneficium paroeciale, vel approbationem ab episcopo. Approbatio haec stricte sumpta, ut distincta a iurisdictione, inferebat, praeter indicium de idoneitate, consensum Ordinarii loci ut quis sua iurisdictione uti posset. Saepe tamen episcopus confessario quem approbabat, simul iurisdictionem tribuere intendebat, ita ut plerique regulares confessarii iurisdictionem e duplici fonte haurirent, e fonte pontificii privilegii, per Superiores propries, atque c fonte dioecesani Antistitis. De *approbatione* quae iurisdictioni adiungenda sit Codex nihil *expresse* dicit. Ex ipso tamen c. 874, § 1 tenore satis perspicitur eam esso Codicis mentem, ut ne religiosi quidem exempti sine Ordinarii loci facultate, ullam ad absolvendos communiter saeculares expeditam iurisdictionem haberent. Formalis tamen et expressa revocatio privilegii, vi cuius Superiores regulares iurisdictionem ad absolvendos sacculares conferebant in nullo canone legitur. Verum propter perpetuam necessitatem iurisdictionis dioccesanae, ita factum est inutile ut ex iis sit quae desuetudine abroganda videantur.

Quia iurisdictio requiritur, potestas Ecclesiae fit magis manifesta praescribendi modum exercitii ad ipsum valorem actus.

448. — Iurisdictio autem haec potest esse sive ordinaria sive delegata.

Qui *ordinariam* possident, subditos ubique terrarum absolvere possunt ; dum in *delegatis* requiritur iurisdictio data ab Ordinario loci ubi confessiones audiuntur, nisi pacnitentes absolvi possint vi iurisdictionis a Super'ore religioso, qua tali, communicata. Sacerdos quoque quem sibi et familiaribus in confessarium elegerint sive Cardinalis sive episcopus, etiam titularis, expeditam ad eos audiendos iurisdictionem ubique ipso iure obtinet (Cfr. c. 239, § 1, 2° et 349, § 1, 1°).

Verum, contra generale statutum c. 199, § 1, iurisdictio ordinaria ad absolvendos sacramentalitor pacnitentes, ab iis solis delegari potest quos cc. 874 et 875 ut delegantes indicant.

[447. 44S.J

Id ex mente legislatoris colligebatur, et nunc authentico nstat de parochis et vicariis parochorum, ex resp. *Comm. pont.* 16 oct. 1919, ad 3 (A. *A. S. t.* XI, 1919, p. 477).

Sed iurisdictio tam ordinaria quam delegata ab Ordinario loci valet ad audiendos *vagos, peregrinos* ex aliena dioecesi, et *catholicos ritus orientalis* (c. 881).

449. — 1. Iurisdictio ordinaria omnibus cessat amissione officii ; et excommunicatione, suspensione ab officio, interdicto, sed tantum post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam contra eum latam qui his poenis obnoxius sit (c. 873, § 3).

Itaque, unto huiusmodi sententiam, excommunicatus *valide* paenitentes audit et absolvit; et *licite* si toleratus est et a fidoli requiritur (Cfr. c. 2261 et n. 211). In periculo mortis, omnis sacerdos valide et licite moriontem postulantem iuvat.

2. Iurisdictio delegata exstinguitur expleto mandato, elapso tempore aut exhausto numero casuum pro quo concessa fuit ; cessante causa finali delegationis (ut si delegetur aliquis ad supplendum cappellanum infirmum, et is, ante adventum delegati, convaluerit et officium resumpserit) ; revocatione delegato directe intimata, vel renuntiatione directe intimata deleganti et ab eodem acceptata ; resoluto quoque iure delegantis, si tamen id ex clausulis appareat, vel potestas facta tantum sit audiendi sacramentaliter personas in rescripto vel induito expressas, et res adhuc integra sit (cfr. cc. 207 et 61). Sic iurisdictio concessa « ad beneplacitum nostrum », ex c. 73, ac clarius « donec vixero », vel « durante meo munero », morte delegantis cessat ; non autem C4i quae conceditur « usque ad revocationem ».

3. Valido tamen absolvit sacerdos qui inadvertenter utitur iurisdictione post elapsum tempus vel exhausto numero casuum pro quo eandem habeat (c. 207, § 2).

450. — Revocatio aut suspensio iurisdictionis non est facienda sine gravi causa. Haec tamen si exsistat, potest Ordinarius, etiam parocho aut paenitentiario, confessorii munus interdicere, salvo recursu in devolutivo ad Sedem Apostolicam. Sed, inconsulta S. Sede, non licet episcopo omnibus alicuius religiosae domus confessariis, si domus sit formata, *una simul* iurisdictionem adimere (c. 880, § 3).

Canon iste itn scriptus ost ut intactam linquat auctoritatem Ordimiriorum, qui proin sompor valide iurisdictionem adiment, etiamsi revocatio prohibita sit· Namque ipsi revocato vel suspenso ab audiendis confessionibus parocho vel paenitentiario solum recursum in dévolutivo permittit, ita ut, donec S. Sedes recursum admiserit, decretum episcopale suos offectus producat. Erga religiosos autem solam *collectiwna* revocat ionem episcopus exercere prohibetur, ei de domo formata agatur. Nihil autem obstat quin episcopus, ob graves causas, plures eiusdem domus rcligiosaa confessarios successive *eingulalim* suspendat, otiamsi nullus iam remanserit iurisdictiono dioccesana praeditus.

451. — «Jurisdictio delegata aut licentia audiendarum confossionum concedi potest certis quibusdam circumscripta finibus. Caveant tamen locorum Ordinarii ac religiosi Superiores ne iurisdictionem aut licentiam sine rationabili causa nimis coartent » (c. 878).

Maximo usitata limitatio habetur in *réservations casuum,* de qua infra agetur. Ratione *aetatis* iuniaris, plures Ordinarii solent quoque ad solos viros audiendos iurisdictionem concedere sacerdotibus qui nondum 30 vel 35 annos nati sint. Fit quoque ut ad audiendas puellas contubernalos religiosarum, specialis exigatur iurisdictio quae pro monialibus et Sororibus est requisita.

Restrictio *localis* interdum hoc modo fit, ut iurisdictio concedatur ad audiendas confessiones in certa ecclesia vel in paucis quibusdam definitis ecclesiis, ita ut circumstantia loci sit condicio habendae iurisdictiom praefinita. Sed a rationibus iuridicis alienum foret circumstantiam loci ad valorem exigere confessionis exceptae a sacerdote cui iurisdictio in personas simpliciter tribuitur. Frequentissiina demum limitatio est *temporalis,* qua iurisdictio ad annum vel plures annos conceditur.

452. — Per se iis solis concedenda est iurisdictio aut licentia audiendarum confessionem « qui idonei *per examen* reperti fuerint», nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam locorum Ordinarii et Superiores religiosi «aliunde compertam habeant». Ac post concessam iurisdictionem aut licentiam, si « prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinae periculum adigant, etsi agatur de parocho aut canonico paenitentiario » (c. 877).

Rursus autem canone 871 Ordinarii locorum monentur ne iurisdictionem habitualiter concedant religiosis quos proprius Superior non praesentaverit ; praesentatis voro, salva examinis probatione, eandem sino gravi causa ne denegent.

Observes eandem prudentiam canone praescribi Ordinario loci qui iurisdictionom confert et Superiori religioso, etiam cum mere consentit in usum concessae iurisdictionis. Atquo ab ipsis regularibus qui saecularium conf ‘ssiones audire velint examen subjundum esse quod episcopus iis imposuerit, iam nullatenus ambigitur. Sed cc. 877 et 878 quoque amputantur controversiae de iure quod hib irent regulares ut, idonei reperti, absolute approbarentur nec ad exam in revocari possent. Etenim ex c. 878 integrum est episcopo facultatem excipiendi confessiones tempore circumscribere.

Quo elapso spatio, licebit episcopo, ut novam facultatem concedat, rationabilem examinis condicionem apponere. Si vero perpetuam facultatem absolute dederit, positiva quidem suspicio imperitiae necessaria erit ut novum examen exigere licito possit ; valide tamen semper agat, cum, ex c. 880, ipsam iurisdictionom semper efficaciter tollere possit, salvo recursu in devolutivo ad S. Sedem.

453. — Ad ipsum valorem confessionum opus est ut *iurisdictio scripto* vel *verbis* expressa sit. Concessio autem gratuita esse debet (c. 879).

Itaque non sufficit *tacita* concessio, quae facile ambiguitate laborat, ac multo minus *praesumpta de futuro,* cum haec non sit vera, sed tantum esset si peteretur. Intimatio tamen concessionis non requiritur. Quaro, in casu urgente, iurisdictio possit, ut aiunt, praesumi do praesenti ; i. e. qui moraliter certus sit de recepto ab episcopo libello quo iurisdictionom postulat, et de responso affirmativo dato sive suo procuratori sive per litteras, possit, rebus urgentibus, iam ante receptas litteras vel ante roditum mmdatarii, confessiones excipere. Et mandatarius possit per nuntium telegraphicuin postvdantcm do auditis precibus certiorem facere. Nec requiritur *exploita,* sed sufficit formula quae explicite, v. g. nominationem vel missionem referens, ex legj vel usu coniunc;am cum nominatione vel missione iurisdictionis concessionem significet.

SUMMARIUM.

454. — I. In *ministro* requiritur potestas ordinis simul cum iurisdictione, cum simul sacramentum administret et iudicialem sententiam pronuntiet.

Iurisdictio esse potest ordinaria vel delegata.

Ordinaria ubique in subditos exerceri potest ; delegari tamen ab iis solis potest quos cc. 874 et 875 ut delegantes indicant.

Iurisdictio delegata proficisci debet ab Ordinario loci ubi confessiones audiuntur, nisi pacnitentes absolvi possint vi iurisdictionis a Superiore religioso, qua tali, communicata.

Tam ordinaria quam delegata jurisdictione absolvi possunt vagi, peregrini et catholici ritus Orientalis.

II. *Cessat* iurisdictio *ordinaria* omnibus, amissione officii ; et praeterea, sed post sententiam condemnatoriam vel declarativam, excommunicatione, suspensione ab officio, et interdicto.

Delegata iurisdictio cessat, expleto mandato, elapso tempore, exhausto numero casuum pro quo concessa fuit ; cessante causa finali delegationis ; revocatione delegato directe intimata; renuntiatione acceptata ; resoluto iure delegantis, si id ex clausulis appareat, vel potestas tantum sit audiendi personas in rescripto vel induito expressas, et res adhuc integra sit. Sic, morte delegantis cessat iurisdictio concessa per verba : « ad beneplacitum nostrum », non autem si dicatur : « usque ad revocationem ».

Valide, ex c. 207, 2, absolvit qui elapso tempore vel exhausto numero casuum, inadvertenter jurisdictione utitur.

III. Valida est *revocatio* vel *suspensio* iurisdictionis delegatae, facta ab Ordinario ; sed gravem causam postulat ut sit licita ; nec, ineo j sui ta S. Sede, licet episcopo omnes confessarios formatae domus religiosae jurisdictione privare.

Ordinarius potest etiam paenitentiario et parocho munus confessarii prohibere, salvo recursu in devolutivo ad S. Sedem.

IV. Ob rationabilem causam, iurisdictio vel licentia audiendi confessiones potest certis finibus : personarum, temporis, loci, circumscribi. Usitatissima restrictio fit reservationo casuum.

V. Iurisdictio et licentia audiendi confessiones regulariter iis solis concedenda est qui per examen idonei reperti sint ; et ad novum periculum doctrinae revocari possunt. Ordinariis commendatur ut in approbandis religiosis secundum rationabilem Superiorum voluntatem se gerant.

VI. Iurisdictio valido non conceditur nisi scripto vel verbis *expressa; implicita* tum n sufficere potest.

Gratuita esso debet concessio.

CAPUT II.

Quinam iurisdictionem sacramentalem habeant ordinariam vel delegare possint.

455. — Ordinariam potestatem audiendi confessiones habent : 1. *pro universa Ecclesia : a)* Romanus Pontifex ; *b)* S. R. E. Cardinales : horum iurisdictio ad omnes personas, etiam moniales, et ad omnes casus pertingit, « exceptis tantum censuris

Sanctae Sedi specialissimo reservatis, iisquo quae revelationi secreti Æ. *Officii* annexae sunt » (cc. 873, 239, § .1, 1°) ;

2. *pro suo quisque territorio,* Ordinarius loci, parochus, ot qui loco parochi sunt ; pro eodem Ordinarii territorio, paenitontiarius canonicus, ecclesiae sive cathedralis sive collegiatae, cum potestate « absolvendi etiam a peccatis et a censuris episcopo reservatis, in dioecesi extraneos quoque ; et dioesesanos extra territorium quoque dioecesis » (cc. 873, 401, § 1).

Do singulis personis vel casibus pauca sunt observanda :

a) nomine *Ordinarii loci* intelleguntur, praeter Romanum Pontificem, pro suo quisque territorio episcopus residentialis, abbas vol praebitus *nullius* eorumquo vicarius generalis, administrator, vicarius ot praefectus Apostolicus atque ii qui praedictis deficientibus interim, ex iuris praescripto aut ex probatis constitutionibus, succedunt in regimine (c. 198. Cf. supra n. 70-74, 81-85);

b) usus habet ut parochus, nisi contrarium expresse statuatur, pro tota dioecesi competens censeatur, ita ut *ordinaria* iurisdictione in parochianos, *delegata* vero in omnes fideles in dioecesi confitontes fruatur. Delegatio ista est a iure, vi c. 881, quod ad eos qui in paroecia confitentur; proficiscitur ab Ordinario loci, quod ad paenitentes qui extra paroeciam confitentur. Itaque, ipsa parochi nominatio significat simul dioecesanam delegationem. Si quaeras quomodo concessio ista sit satis *expressa,* sicut c. 879 requiritur, respondemus verbis vel scriptis exprimi quidquid ex usu significaro censentur. Parochis (cfr. n. 77) *aequiperantur* quasi-parochi (n. 86), vicarii paroeciales (n. 78) si plena potestate paroeciali sint praediti.

Loco parochi sunt vicarius *oeconomus* qui vacantem paroeciam regit, vicarius cooperator qui ante nominationem oeconomi regimen paroeciae assumit (cc. 471-473) ; vicarius *liutor* parocho muniis suis impari datus, si parochi vicem in omnibus suppleat (c. 475) ; vicarius *legitime* parocho absenti substitutus (c. 465, 474);

c) potestas in reservata episcopo, quando sino distinctione confertur, tum casus quos ius reservat tum casus quos episcopus sibi reservat complectitur ;

3. *pro suis subditis,* Superiores religiosi exempti, ad normam constitutionum (c. 873).

456. — Delegant, si verba Codicis attendamus : 1. ad audiendas confessiones quorumlibet, sive saecularium sive religiosorum, sacerdotes tum saeculares tum religiosos etiam exemptos: *Ordinarius loci* in quo confessiones excipiuntur (c. 874, § 1).

Constat itaquo nunc, quod iam scribebamus *{Per.,* VII, p. 27-28), *religiosos* otiam exemptos, cum confitentur apud saecularem, *dioecesana* jurisdictione absolvi, quao proin dioecesanis reservat ionibus afficitur, nisi confessarius simul a Superioro exempto regularem iurisdictionem obtinuerit. Constat etiam *peregrinos* absolvi iurisdictione Ordinarii loci ubi confessiones excipiuntur, ita ut iurisdictio absolventis casibus in loco confessionis reservatis obnoxia sit. Quod nunc confirmatur resp. *Commise. ponlif.* 24 nov. 1920, *De reserrationibus, A. A. S.,* **XII** (1920) 575. Facultatem *subddegandi* Ordinarius quoque facere potest.

Observes ab eo qui ordinariam et delegabilem potestatem habet etiam facultatem tribuendi iurisdictionem pro confessionibus omni clerico delegari posse. Ac potest quoque personae non capaci iurisdictionis ecclesiasticae, v. g. Superiorissao religiosae, permittere modo generali vel particulari designationem sacerdotum quos ipse Ordinarius, posita ista condicione, delegare pro confessionibus intendat. Sic statuere possit : Quoscumquo sacerdotes admiseris ad sacrum dicendum in vestro sacello, habiles reddo ad audiendas ibi confessiones;

2. ad audiendas confessiones professorum, noviciorum, et eorum qui in religiosa domo diu noctuque degunt causa famulatus, educationis, hospitii aut infirmae valetudinis: *Superior proprius religionis clericalis exemptae,* ad normam constitutionum, sacerdotes subditos atque etiam sacerdotes e clero saeculari aut alius religionis (c. 875, 514, § 1).

Extra dubium itaquo posita est potestas Superioris exempti tribuendi valido iurisdictionem, ad suos audiendos, sacerdoti cuilibet sive sacculari sive religioso, otium quos proprius Ordinarius non approbaverit ;

3. ad audiendas quaslibet religiosas ac novicias, iurisdictionem peculiarem confert *Ordinarius loci* ubi religiosarum domus sita est. Salva gravi aegritudine, vel accidentali aditu confessarii pro mulieribus approbati, de quibus casibus cfr. dicenda infra, peculiaris ista iurisdictio omnibus, etiam parochis, si Cardinales excipias, est necessaria ad valorem (c. 876, § 1).

Verba c. 87G, § 1: «ad confessiones religiosarum *valide* ac *licite* recipiendas », per se locum esse sinunt dubio utrum ad ipsum valorem an tantum ad liceitatem peculiaris ista facultas requiratur. Canon enim sic *littcralitcr* exponi potest : ut confessiones simul valide et licite recipiantur specialis facultas est necessaria. Ut propositio ista vera sit, sufficit ut sino tali facultate confessiones *illicitae* maneant. Facultatem tamen ad valorem requiri constat tum ex mente satis manifesta legislatoris, qui usum iam satis universalem postulandi peculiarem approba-

tionem ad ipsum absolutionis valorem, universali dispositione sancire voluit, tum ex ipsis canonis verbis quae peculiarem *iurisdictionem* postulant. Jurisdictio enim, ex. c. 872, ad valorem absolutionis necessaria est.

457. — 4. Ex delegatione *iuris communis,* quilibet sacerdotes quosvis paenitentes in periculo mortis a quibusvis peccatis aut censuris valido et licite absolvunt, etiam si praesens sit sacerdos approbatus. Absolutio tamen complicis extra casum necessitatis manet, etiam tunc ex parte confessarii, illicita. Onus recurrendi, quod absoluto a quibusdam consufis paenitenti convalescenti imponitur, explicatur infra, n. 473.

458. — Idem ius commune *iurisdictionem* sua delegatione ampliat sacerdotum qui maritimum iter arripiunt, Delegati enim vel a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, vel ab Ordinario portus intermedii per quem in itinere transeunt, possunt *ioto itinere,* quorumlibet fidelium seciim navigantium confessiones in navi excipere (c. 883, § 1).

Quotiens vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere cum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant, cosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis (c. 883, § 2).

Canone isto, fero iisdem verbis quibus in decretis *S. Officii* 23-24 aug. 1905, 12-13 dec. 1905, facultas superioris iuris confirmatur et extenditur, dissipata tamen ambiguitate quorundam vorborum. Etenim, in decreto S. *Officii* 23-24 aug., approbatio obtinenda dice batur « a proprio Ordinario o cuius dioecesi discedunt ». Ista discessus condicio, quae obscuritate laborabat et difficultatem faciebat, feliciter iam omissa est. Praeterea suppressa est limitatio quao in dccroto 1906 his verbis reddebatur : « Dummodo nullus in loco vel unicus tantum sit sacerdos approbatus, et facile loci Ordinarius adiri nequeat ».

Quia agitur de Ordinario qui iurisdictionem dare debot ad quaslibet personas audiendas, *Ordinarius proprius* intellegendus est *Ordinarius loci* (sic etiam Ferreres, *Comp. thcol. mor.,* II, 654) qui pro religioso est Ordinarius loci conventus ad quem religiosus pertinet. Ceterum in deer. S. *Officii* 23-24 aug. 1905 nomino Ordinarii proprii, designabatur manifesto Ordinarius loci, cum adderetur « a proprio Ordinario e *cuius dioecesi* discedunt ». Cum verba posteriora essent ambigua, sublata sunt, sed verba quae remanserunt significationem non mutarunt.

lurisdictio non conceditur nisi *in itinere- :* ergo nec in portu undo navis solvit, nec in portu ubi iter finem habot. Notiones istac relative

sumendae sunt, respectu sacerdotis absolventis. Neapolitanus portus erit intermedius pro sacerdote qui Massiliae navim conscendit ; pro Neapolitano erit portus undo navis solvit.

In alto mari, cum navis tunc extra omnem dioecesim versetur, nulla dioocesana reservation© attingitur.

459. — Delegatione sua *ius* commune supplet quoque iurisdictionem in errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti (c. 209).

1. *De errore communi.* Error communis est error *multorum,* sive absoluto multi sint, puta 200, sivo sint multi relative ad numerum *fiddium* qui paroeciam vel communitatem componant. Et cum iam, toste Reiffenstuel, L. V. t. 1, n. 249 et Ball.-Palm., *Opus theol.,* VII, n. 150, docetn personae populum efficere queant, recedentes a severiore sententia quam *Epitome iuris,* II, n. 154, proposuimus, communem errorem domus religiosae quao decem personis constet iam sufficen arbitramur. Communis voro error non est error unius vol alterius sed error eorum qui, attenta amplitudine et natura populi, morali indicio dici possunt *multi.* Multi autem, saltem in extensa communitate, etiam minoro parte constitui possunt (Cfr. R. P. Jombart, S. I. *L'erreur commune, Nouv. Rev. Theol.* avril 1923,p. 172). Nec requiritur ut errantes multi existimata ista iurisdictiono uti velint v. g. ut multi ad confitendum accedant ; sed satis est ut in loco ubi confessarius confessiones excipit habore iurisdictionem passim existimetur, ut si confessional·· ecclesiae publicae habitualiter occupet.

Quia error dicit indicium montis, estne opus ut re vera existimetur communiter tali sacerdoti iurisdictionem competere ? Cum Jombart, l. c. p. 173 et-Cappello, *De Matrimonio,* n. 6G5, arbitramur satis osso ut fundamentum erroris sit publicum seu notum multis, i. e. ut elementa erronei indicii do talis sacerdotis iurisdictiono sint in multorum mento. Tunc enim iam dici possunt errare. Verum, nostra sententia, non sufficit ut pauci errent propter causam quae alios etiam deciperet. Tunc enim nullus error communis adest ; sed 79 *esset si.* Nuntio dato do proximo adventu missionarii ad praedicandam missionem, tam verus missionarius qui sine iurisdictiono missionem incipiat, quam sacerdos qui, adveniens, falso putetur esso nuntiatus missionarius, propier errorem communem confessiones valide excipere possunt. Sed quod ignotus et non communiter exspectatus sacerdos a fideli rogetur audire confessionem et eam ro vera, otiain in ecclesiae confessionali, audiat, non ideo iurisdictio ab Ecclesia supplebitur, cum nullus error formaliter vel fundamentaliter sit communis.

Quia autem Ecclesia propter utilitatem communem iurisdictionem tunc supplet, id addendum putamus, oportere ut talis sit error qui

possit de se multis nocere. Qiuiro, nisi agatur do actione quae ipsam communitatem directo afficiat, opus est ut error sit do habituali potestate seu jurisdictione. Nam si uno actu erga privatum terminetur, multorum per se non interest. Cuius regulae applicationem vidobimus in tractatu de matrimonio.

In confessario nulla bona fidos requiritur.

Quid autem si quis errorem communem non participet ? Schmalzgrueber, *De iudiciis* ei usum erroris communis negat, cum tunc sit male dispositus. Si tamen error vero sit communis, accidentalis notitia valori iurisdictionis non obstabit, cum canon beneficium suum ad errantes non limitet, et valde molestum esse possit, privari propter scientiam occasione fortasse rara, immo unica faciendae confessionis. (Contra tamen Ferreres, II, n. 651).

Denique quaestio de errore communi dubii iuris vol facti locum daro potest. His dubiis, si sint positiva et probabilia, applicari poterit ipso c. 209, in altera sua dispositione.

Recordemur ex tomo I, n. 840. 852, *dubium* haberi quando mens inter duas vel plures sententias assensum suspendit (dubium stricto dictum) vel quando non efficit nisi iudicium opinativum, cum seria formidine oppositi (dubium lato dictum). Quod dubium est *iuris,* si eius obiecturn est sensus vel etiam exsistentia legis ; *jacti,* quando incertum est ipsum factum cui lex noscitur applicanda esse. Dubium de jurisdictione erit *positivum,* si ad affirmandam iurisdictionem ratio adest ; et est praeterea *probabile* si rationes affirmandi sint graves seu alicuius momenti. Dubium *iuris* positivum et probabile habebitur, si auctores graves iurisdictionem in tali casu haberi seu, v. g. condiciones c. 522 esse impletas affirment, etsi alii graves contradicant. Dubium facti *probabile* aderit, v. g. si, non habens occasionem legendi diploma mihi concessum, et dubitans de eius extensione, ex usu curiae opinor ad talem diem concessum fuisse. Dubium vero facti *negativum* fuerit, si dubito utrum dic 5 an dio 15 mensis cesset mea jurisdictio, nec pro alterutra parte rationem afferre possim.

Itaque seclusa omni necessitate tituli seu causae quae mihi iurisdictionem tribuere videatur, si, de facto, me ea munitum, passim existimant, vel si mea iurisdictio est probabilis (facto vel iure), actum iurisdictionis valide pono, i. e. in casu, absolutionem valide confero. Istud tamen inter utrumque casum interest : in *errore communi,* mere Ecclesia providet spirituali fidelium utilitati, ne decipiantur, dum in dubio positivo et probabili meae iurisdictionis, Ecclesia me vult securum reddere, ita ut etiam in meum favorem *ad cautelam* iurisdictionem suppleat.

In dubio *ntgativo,* cum Ecclesia nihil suppleat, validitas actus a sola veritate rei (piae ignoratur pendet.

Observes demum beneficium c. 209 non esse proprium iurisdictionis sacramentalis, sed commune omnis usus iurisdictionis, v. g. ad dispensandum ; et iurisdictionis quidem late acceptae, v. *g.* quae ad assistendum matrimoniis sit necessaria.

460. — Dispositione iuris communis, fas est *Cardinalibus* et *episcopis,* etiam titularibus, sibi et familiaribus eligere sacerdotem qui inde, iure communi delegatam, in istas personas obtinet iurisdictionem, quam ubique exercere potest (cfr. 239, § 1, 2° et 349, § 1, 1°).

Familiares porro hic intelleguntur qui ad familiam seu domum Cardinalis aut episcopi pertinent, maxime ratione servitii, ut secretarius, famuli.

Ipse *S. Pontifex* suo confessario iurisdiotionem ad se absolvendum confert.

461. — Nullus alius iurisdictionem sacramentalem delegat : nec *Cardinalis,* qua talis : aperta mens legislatoris obstat quominus ad *conferendam* iurisdictionem extendamus amplissimam potestatem ordinariam, quam ad *audiendas* confessiones accepit : legislator censeri nequit incredibilem ipsis potestatem fecisse delegandi per universum orbem quoslibet sacerdotes ad quaslibet personas absolvendas etiam a casibus S. Sedi specialiter reservatis ; atque inutile ipsis foret privilegium sibi eligendi confessarium, si possent omnes sacerdotes habiles reddere ad confessiones excipiendas. Nec *canonicus pacnitentiarius,* a quo facultas delegandi c. 401 formaliter excluditur; nec *parochus,* de cuius quidem potestate delegandi Codex silebat, ita tamen ut ex comparatis canonibus certa argumenta colligeremus ad hunc potestatem negandam. Nunc autem, ex resp. *Commissionis pontificiae,* 16 oct. 1919, ad 3, authentico constat, parochos vel eorum vicarios, vel alios ad universitatem causarum delegatos, nec iurisdictionem ad confessiones excipiendas delegare, nec approbatis sacerdotibus iurisdictionem extendere posse ultra fines loci vel personarum intra quos ad normam c. 877 § 1 circumscripta fuerit, sed ad hoc speciali facultate seu mandato Ordinarii loci indigere *{A.* JL. S. XI, p. 472).

Quare ne alii quidem parocho parochus iurisdictionem ad confessiones audiendas concedere potest.

[460. 461.]

SUMMARIUM.

462. — I. *Ordinariam* potestatem habent :

1. *pro universa Ecclesia,* praeter illimitatam facultatem S. Pontificis, S. R. E. Cardinales, pro omnibus personis, etiam monialibus, et pro omnibus casibus, exceptis specialissime S. Sedi reservatis iisque quae revelationi secreti S. Ofiicii annexi sunt;

2. *pro suo quisque territorio,* Ordinarius loci, parochus et qui loco parochi sunt; pro eodem Ordinarii territorio, paenitentiarius canonicus, cum potestate absolvendi a peccatis et censuris episcopo reservatis. Atque, attenta consuetudine, parochi pro tota dioecesi competentes censentur, nisi contrarium expresse statuatur;

3. pro *suis subditis.* Superiores religionis exemptae, ad normam Constitutionum.

II. 1. *Delegat ius commune :*

) quoslibet sacerdotes ad quoslibet paenitentes in periculo inortis a quibusvis peccatis aut censuris absolvendos, etiam praesente sacerdote approbato, salva necessitate recurrendi ad Superiorem vel confessarium privilegiatum, imposita convalescenti, pro censuris specialissime vel ab homine reservatis, salvo quoque vetito absolvendi complicem extra necessitatem ;

) sacerdotes approbatos sive a proprio (loci) Ordinario, sive ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, sive ab Ordinario portus intennedii, ad absolvendos, *per totum iter maritimum,* quoslibet fideles in ipsa navi, immo illos etiam qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant : hos etiam a casibus Ordinario loci reservatis absolvere possunt;

c) sacerdotes quibus actu iurisdictio supplenda est, sive propter errorem communem, sive propter dubium *positivum* et *probabde* iuris aut facti de sua iurisdictione ;

d) sacerdotem sibi et familiaribus electum a Cardinali vel episcopo, etiam titulari.

2. *Delegat Ordinarius loci confessionis,* ad confessiones audiendas quorumlibet, sive saecularium sive religiosorum, sacerdotes tum sacculares tum religiosos etiam exemptos.

Idem peculiarem iurisdictionem confert quae ad audiendas religiosas et novicias per se est etiam parochis et canonicis paenitentiariis necessaria.

3. *Delegat Superior proprius religionis clericalis exemptae,* sacerdotes subditos atque etiam saeculares aut alius religionis, ad audiendas confessiones professorum, noviciorum, et eorum qui in religiosa domo diu noctuque degunt, causa famulatus, educationis, hospitii aut infirmae valetudinis.

Nemo alius, nec Cardinalis, nec canonicus paenitentiarius, nec parochus sacramentalem iurisdictionem delegaro possunt.

CAPUT III.

De reservatione casuum.

463, — Reservatio casus est eius avocatio ad indicium Superioris Ordinarii, qua simul potestas inferiorum limitatur (c. 893 § 1 et 2).

Definitione ista, genuina, notio reservationis restituitur, quae non est, saltem principaliter, poena, sed directe dicit restrictionem jurisdictionis, ita ut confessarium non autem paenitentem directe afficiat.

Quocirca, de *subiecto* reservationis, *Pontificia Commissio* de Codice 24 nov. 1920, *De reservationibus,* prudenter respondit *peregrinos* teneri reservationibus loci, in quo degunt *(A. .1. S.,* XII, p. 575). Etenim, ex *e.* 881, § 1, ipsi iurisdictione dioecesis loci ubi confitentur absolvuntur. Hanc autem reservation!l restrictam possidet Confessarius absolvens. Quo pacto ergo posset erga peregrinos uti iurisdictione ultra fines quibus eam habet ?

Ratio quam modo addidimus excipit tamen casum quo peregrinus, in aliena dioecesi confiteatur apud Ordinarium vol parochum proprium quorum iurisdictio reservatione alienae dioecesis non afficitur. Neqw in casu parochus ad reservationes propriae dioecesis attendero debebit, cum reservatio fines territorii proprii non excedat.

464. — Potestas reservandi casus iis omnibus competit qui ordinario iure facultatem audiendi confessiones facere vel censuras ferre possunt. Vicario tamen *capitulari* potestas negatur; dum Vicarius *generalis* speciali mandato opus habet (c. 893).

Canone quidem 896, in religionibus clericalibus exemptis soli Superiori generali expresse addicitur. Id tamen dictum putamus respectu aliorum Superiorum, cum canon his verbis incipiat : « Inter Superiores ». Intactam itaque manere arbitramur potestatem capituli vel congregationis generalis, in quibus suprema Ordinis iurisdictio inest.

465. — Dc ignorantia reservationis. Quaeri consuevit utrum necne ignorantia paenitentem a reservatione excuset. Attenta genuina notione reservationis, quae maturiori indicio causae graviores subdit, ita ut iurisdictionem inferioris limitet nec inter poenas canonicas numeretur, responsio ceito negativa danda

videtur. Quod declaratione modo allegata de peregrinis non panini confirmatur. Proprias enim alienae dioecesis reservatio-n's hi plerumque ignorant, nec huius poenis ligantur; et tamen simplex confessarius loci ubi confitetur eosdem per se a casibus reservatis absolvere posse, sine ulla distinctione est negatum. Nondum tamen extrinsecam probabilitatem sententiae benignioris reicerc audemus. Hanc rationibus suis stipatam cfr. in lucubratione R. P., Fuster S. I. *Los reservados episcopales segun el naevo Côdigo,* in *Razôn y Fé,* t. 52 (1918) p. 510 ss. ; t. 53 (1919) p. 103. 216, 510 ss. Nihil tamen prohibet reservantem quin sola reservet peccata quae cum cognitione reservationis commissa sint, Quam mentem Ordinarius vel *expresse,* declaratione ad reservationem addita, vel *tacite* significare poterit, v. g. si excusatio propter ignorantiam in suo seminario doceatur. Numquam itaque dicemus, « *ignorationem a reservatione excusare* »; sed potius cognitionem reservationis inter condiciones casus reservati quandoque computandam esse admittemus.

466. — Reservari possunt peccata et censurae. Arabo communi *reservati casus* nomine vocantur, ita ut potestas in *reservata* vel in *casus reservatos* data, per se utramque potestatem in peccata et in censuras reservatas complectatur. Quando autem peccatum censura simul punitur, reservatio afficere potest vel solum peccatum vel solam censuram vel utrumque. Si vero censura ipsum impedit usum legitimum sacramentorum, absolutio censurae absolutioni peccatorum formaliter praeponi debet. Quare si time reservatio solam censuram afficit, pecq^tum nihilominus dicitur reservatum ratione *censurae.* In capite autem *de Paenitentia,* Codex fere non agit nisi de reservatis peccatis. Studentium tamen utilitati consulere arbitramur, si conexam de reservatis censuris materiam statim subiungamus, ita ut prius de reservatis peccatis, dein de reservatis censuris disciplinares regulas summatim proponamus.

I. — *De reservatione peccatorum.*

461. — Reservantes. 1. Unicum peccatum ratione sui *8. Sedi* reservatum, est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud indices ecclesiasticos (c. 894).

Attamen c. 2363 falsa denuntiatio huius criminis, Sujxjrioribus facta, censura specialiter S. Sedi reservata plectitur. Quomodo haec componantur, infra dicemus.

4G8. — 2. *Ordinarius locorum* monetur ne peccata reservet nisi vel ex discussione in synodo facta, vel ex audito capitulo cathedrali et aliquot selectis curatis, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit (c. 895).

3. Inter Superiores religiosos, solus *Superior generalis* religionis exemptae, vel *abbas* monasterii sui iuris, curn proprio cuiusque Consilio, peccata, ut supra, reservare possunt. Qua tamen reservatione vetantur restringere potestatem confessariorum ordinariorum domus religiosae ; nec facultatem coartare, valide possunt confessarii ab Ordinario loci approbati, quem religiosus adiverit (Cfr. cc. 896. 518-519).

Cum proprio consilio, id est, *audito* isto Consilio ; sic enim clausulam istam interpretandam ducimus. Quae interpretatio ex loco parallelo immediate praecedente confirmatur. Ordinario enim loci mere praecipitur ut capitulum suum audiat.

Cum c. 896 expresso definire intendat quinam Superiores, exclusis aliis, casus reservare possint, ei competentem declaraverit Superiorem *cum silo consilio,* censendus est, sine tali consilio non competentem, ita ut consultatio Consilii ad ipsum reservationis valorem necessaria videatur.

4G9.— Ordinariis hae praescribuntur leges: 1. *pauci casus, tres* ad summum vel quattuor, ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus externis, specifice determinati, *reservandi sunt* (c. 897);

2. reservatio no ultra in vigore maneat quam extirpatio inoliti cuiuspiam vitii vel instauratio collapsae disciplinae postulet (c. 897);

3. prorsus abstineant Ordinarii a peccatis sibi reservandis «quae iam sint Apostolicae Sedi, etiam ratione, censurae, reservata ; et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit » (c. 898).

Prima condicio, dum Specificam *determinationem* requirit, postulat no genus, v. g. concubinatus, reservetur ad speciem attingendam, stxl vult ut casus circumscribatur iis notis vel adiunctis quae reservationein postulent: reservetur v. g. concubinatus adulterinus, si propter istam circumstantiam reservandus sit.

Hodie, sane, non in omni regione sperari potest ut vitium reservatione extirpari possit. Sed si propagationem vitii impediat, id iam satis esse arbitramur ut reservatio utilitatem habeat quae votis S. Sedis postulatur.

Canon 898 Ordinarios prohibet ne peccata etiam qua talia (seu independenter a censura) reservent quibus est annexa censura S. Sedi reservata, etiam si peccatum non sit nisi ratione censurae S. Sedi reservatum. V. g. ex c. 2351 duellum censura simpliciter S. Sedi reservata plectitur. Propter ignorantiam non culpandam reus poterit censuram effugisse, ita ut peccatum iam non sit S. Sedi reservatum. Prohibetur Ordinarius ne etiam pro tali hypothesi, peccatum sibi reservet. Cum tamen nulla clausula irritans addatur, reservatio valida foret.

-i

470. — Cessatio. Reservatio quaevis vi caret, ex c. 900 :

1. ciun confitentur *aegroti* qui domo egredi nequeunt, vel *sponsi* matrimonii ineundi cau*sa :

2. quotiens vel legitimus Superior *petitam* pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem *denegaverit,* vel, prudenti confessarii indicio, facultas a legitimo Superiore peti nequeat sine gravi paenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramcntalis ;

3. *extra territorium* reservantis, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam paenitens ex eo discesserit.

Ac perinde res se habent sive ibi confessarius loci sive parochus paenitentis absolutionem det.

Regulae istae, propriae peccatorum quae ratione sui reservantur, ita latae sunt ut statutum sive episcopi sive Superioris religiosi quod iis contrarium fuerit, valore destitueretur.

Propter verbum *quaevis,* cadunt quoque, ut nobis videtur, in unicum peccatum ratione sui S. Sedi reservatum. Verum observandae erunt, in absolutione, condiciones ipsa rerum natura ad mentem c. 23G3 requisitae.

Ob benignam legislatoris mentem, arbitramur aegrotos intellegi posse quotquot corporis infirmitate, v, g. fracto pede, domi retinentur, non tamen quoslibet etiam alia de causa, v. g. propter reatum, in domo, ut puta carcere, inclusos.

Atque exceptio prodest etiam iis, v. g. religiosis, qui in domo sunt ubi confessarii habitant.

Sponsi vero sunt quicumque in ordino ad proximum matrimonium confitentur ; idest, sunt omnes nupturientes, quamvis nulia sponsalia formaliter fecerint.

Grave, paenitentis incommodum est, v. g. gravis difficultas redeundi ad confessariurn, necessitas celebrandi,difficultas abstinendi communione sino aliqua nota vel suspicione; immo, ni fallimur, ipsum notabile animae detrimentum quod ob minus bonam voluntatem pateretur, si timendum sit no recedat indispositus.

Periculum violandi sigilli aderit si, ob adiuncta, timendum sit ne Superior in suspicionem veniat personae pro qua facultas petitur. Hoc autem nomine non venit periculum ne ipse paenitens, adeundo privilegiutum confessariurn, se isti suspicioni exponat : nequit enim paenitens facto suo sigillum violare. Sed talo periculum inter cravia incommoda munerandum erit.

Cum autem negata a Superiore facultas, in casu determinato petita, ipso iure concedatur, vis reservationis huc demum recidit ut paenitens qui reservatum commisit simplicem confessariurn bis adire cogatur ; et sic maturiores confessarios quaerere suadeatur quos facultatibus instructos merito praesumere possit. Promulgatio autem reservationis subditos de gravitate reatus, dc eius oppositione cum status sui ratione opportune monet. Cfr. *Nouv. Rev. théol. De futilité des réserves dans les Ordres religieux* (Besson), 1921, p. 24.

Cum ipsa cesset reservatio, data absolutio est procul dubio *directa.*

471. — Reservationis efficacia. 1. Ordinarii locorum curare debent ut reservationes suas ad subditorum notitiam deducant ; nec facultatem a reservatis absolvendi cuivis et passim impertiant (c. 899, § 1).

2. Facultatem tamen ipsum ius tribuit *canonico paenilenliario* ; vultque ut saltem Vicariis foraneis seu decanis habitualiter impertiatur ; addita, praesertim in locis a sede episcopali remotioribus, facultate subdelegandi totiens quotiens confessarios sui districtus, si et quando, pro urgentiore aliquo casu, ad eos recurrant (o. 899, § 1).

3. Praeterea, ipso iure a casibus quos quoquo modo sibi Ordinarii resorvarint absolvere possunt *parochi,* aliive qui parochorum nomine in iure veniunt, toto tempore ad praeceptum paschale utili ; singuli *missionarii,* dum missiones ad populum habentur (c. 899, § 3).

Canone isto, dum divulgationem reservationum praecipit, et monet ne casus reservati *cuivis ct Utssim* communicentur, legislator efficaciae reservationis prospicere intendit. Ne indo tamen putemus ipsius menti consentaneum esse ut facultas in reservata nemini vel tantum

paucis delegetur. Diserte vult ut pauci sint casus; nusquam autem dicit: « Pauci ab iis absolvere possint ». Immo plures ipse indicat quibus facultatem habitualem, cum potestate subdelegandi, habitualitcr competere vult. Sed cum cavet « ne cuivis et passim detur », id unum intendit, ut selectis confessariis, tum saecularibus tum religiosis, committatur facultas quae, secundum ipsius legislatoris mentem, potius tribuenda quam neganda videtur.

Ex can. 451, nomine *parochorum* veniunt quasi-parochi qui quasi-parochias regunt in quas Vicariatus vel Praefectura apostolica divisa fuerint (c. 216, 2. 3) et Vicarii paroeciales, si plena potestate paroeciali sint praediti (Cfr. n. 455).

Porro, *tempus* ad *praeceptum paschale implendum* utile, illud est quod sive iure communi sive statuto Ordinariorum, potestate sibi facta utentium, statuitur; illud denique etiam, ni fallimur, quod cuipiam legitime prorogatum est. Neque exigitur ut confessio ad paschale praeceptum implendum fiat. Sed tempus ipsum est privilegiatum, in quo etiam ii [qui paschali praecepto iam satisfecerint absolutionem casuum quos Ordinarius sibi reservaverit a parochis obtinere possunt.

Quia lex favorabilis est, *missiones* intellegi possunt etiam *exerçitia spiritualia,* dummodo ad aliquem populum, id est collectiva ratione, tradantur. Lex enim missiones *in ecclesia* factas non postulat. Ac propter eundem finem conversionis et renovationis spiritualis, tum missiones tum exercitia spiritualia dantur, nisi quod in his magis activa populi seu recipientium cooperatio supponitur.

II. — *De censuris reservatis.*

412. — Variae notiones. Censurae (v. g. excommunicationes) aliae sunt *reservatae* aliae *non reservatae.*

1. Censura *ab homine semper* et *ubique* reservatur ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superiori competenti vel successori aut delegato (cc. 2245, 2247).

Ex censuris *a iure* aliae Ordinario reservantur, aliae S. Sedi simpliciter, speciali vel specialissimo modo (c. 2245).

2. Censurae l. s. reservatio in *dubio* sive iuris sive facti non urget (c. 2245), neque extra territorium reservantis « etiamsi censuratus ad absolutionem obtinendam e territorio egrediatur » (c. 2247).

Egressus *in fraudem legis* cum certo iam non noceat, *peregrini* ubique a censuris suae dioecesis a quolibet confessario possunt absolvi. Censuris autem aliarum dioecesium non subsunt, nisi legi particulari quae ordini publico consulat, aut legi generali additae sint. At lex generalis

vix ‹rit· ab episcopo censura munienda, cum ius commune id satis providerit. (Cf. cc. 2226, 898).

Vagi (in dioecesi) vero censuris territorii ubi actu commorantur subjacent.

3. « Reservatio censurae impedientis receptionem sacramentorum (i. e. excommunicationis et interdicti personalis) importat resorvationem peccati cui censura annexa est ; verum si quis a censura excusatur vel ab eadem fuit absolutus, reservatio peccati penitus cessat ».

4. « Si censura Sedi Apost. reservata sit, Ordinarius nequit (valide) aliam censuram sibi reservatam in idem delictum ferre r (c. 2247, § 1).

5. Absolutio data a confessario reservationem *ignorante* valida est, nisi fuerit censura ab homine vel specialissimo modo S. Sedi reservata (c. 2247, § 3).

Et quia culpa confessarii paenitenti nocere nequit, perinde res se habnt sive culpanda, sive excusabili ignorantia Confessarius laboret.

Quid autem, si paenitens conscius censurae contractae, consulto adeat Confessarium quem novit esse ignorantem ?

Si paenitens iste sit aliunde bene dispositus, et perspectam habeat Confessarii ignorantis probitatem, valide a censuris absolvetur, cum condiciones canonis sint perfecte impletae.

Probitatem postulamus, no paenitens timere debeat absolutionem esse ex inalitia datam, ita ut non possit esse securus.

6. Si paenitenti pluribus censuris iim ato concedatur absolutio generalis, haec valet quoque pro reticitis *bona fide,* non tamen pro censura specialissimo modo S. Sedi reservata ; particularis absolutio non valet nisi pro casibus expressis (c. 2249).

473. — Absolutio. 1. *Quilibet* confessarius absolutionmi a censuris *quovis modo* reservatis in foro sacramentali impertire potest :

1° si paenitens sit *in periculo mortis* constitutus :

2° *in casibus urgentioribus* : se. si per tempus necessarium ut Superior competens provideat,

a) censurae l. s. servari nequeant sine periculo gravis infamiae vel scandali ; aut

b) durum sit paenitenti in statu peccati permanere.

Hic ergo do excommunicato aut personaliter interdicto agitur ; secus enim potest a peccato rite dispositus absolvi, firma censura, v. g. suspensionis.

2. In casu urgentiore, remanet paenitcnti onus recurrendi intra mensem «saltem per epistolam et per confessarium », sub poena reincidentiae, ad Superiorem competentem eiusquc standi mandatis, modo id fieri possit sine gravi incommodo, et reticito nomine (2254).

In *periculo mortis,* obligatio recursus urget tantum pro censuris ab homine aut iure S. Sedi specialissime (non iam specialiter, ut antea) reservatis : faciendus est postquam paenitens convaluerit, i. e. intra mensem postquam, periculo remoto, vires satis recuperaverit ut facile ipse negotium perficere possit.

Periculum inortis intellegi potest probabile ; grave incommodum aderit, si nec confessurius (v. g. quia abire debet anti; responsum acceptum nec absens possit responsum luto communicari*) nec paenitens ipse fortasse imperitus epistolam mittere possit, et durum sit paenitenti alium confessarium adire (cfr. resp. S. *Officii,* 9 nov. 1898).

Et quia grave supponitur esse onus repetendi confessionem apud alium, confessarius, ostensa magna utilitate liberationis a statu peccati, potest efficere ut durum sit poenitenti in statu peccati etiam per diem permanere, ita ut practice fere semper, sub onere recursus, a censuris reservatis absolvere possit.

3. Superior competens in censuras a iure latas est S. *Paenitentiaria* aut episcopus vel Superior, debita facultate praeditus (cc. 2252. 2254, § 1. 2.). I

Si recursus ad S. Sedem est impossibilis, ad Legatum Romani Pontificis, ad episcopum vel Superiorem (non contessarium) debita facultate praeditum intra mensem est recurrendum. Expresse enim nominantur; itaque excluditur sententia quae recursus obligationem ad solum Superiorem reservantem terminaret. Recursum vero *etiam ad episcopum* per epistolam esse faciendum eadem perspicuitate monemur, nec iam est admittenda opinio eorum qui epistolae, tamquam modii extraordinarii, usum in solo recursu ad S. Sedem adhibendum esse censebant.

Dclegabili potestati*, Legatus R. P. (i. e. Nuntius vel Delegatus Apost.) potest etiam in foro externo ab omnibus censuris a iure sive simpliciter sive specialiter Romano Pontifici reservatis absolvere.

Episcopus autem potest ordinaria ac delegabili potestate absolvere a censuris in casibus occultis qui non sunt specialissime vel specialiter Sedi Apostolicae reservati. l

4. Confessarium privilegiatuin adire nemini imponitur, omnibus vero semper licet, etiam recursu apud Superiorem introducto. Quo in casu, repetita saltem delicti exinfessione, solius confessarii standum est mandatis (cc. 2252. 2254, §1,2).

Haec repetita delicti confessio necessaria est ut confessarius congrua mandata imponat. *Directam* enim esse peccati absolutionem in omni casu urgenti autumamus, cum potestas in censuram reservatam ipso iure concedatur.

474. — « Quodsi in casu aliquo extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, tum ipsemet confessarius... potest absolutionem concedere, sine onere de quo supra, iniunctis tamen de iure iniungendis et imposita congrua paenitentia et satisfactione pro censura, ita ut paenitens nisi, intra congruum tempus a confessario praeficiendum, paenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram » (c. 2254, § 3). Excipitur casus absolutionis complicis.

Agitur hic de casu quo statinx recursus impossibilis appareat vel prudenter praevideatur. Nam si post absolutionem fiat impossibilis, durante impedimento, non tamen ultra, ab isto onere paenitens vel confessarius immunis erit. Moraliter impeditur recursus v. g. si ex eo oriatur periculum probabile violationis sigilli vel magnum famae detrimentum. Ut iam diximus, recursus, de quo in canone, est ad *Superiorem* competentem, non ad confessorium privilegiatum. A favore hic concesso expresso excluditur sacerdos (paenitens) exconununicatus ob absolutionem complicis, non excluditur vero suspensus ob sollicitationem ad turpia. In primu enim Codicis editione mendose citatur c. 2368 pro c. 2367, § 1.

475. — Absolutio autem quam a *censura reservata* dederit confessarius *competens,* valet etiamsi confessio fuerit nulla aut sacrilega, dummodo paenitens accusaverit reservata. Si haec accusatio fuerit bona fido omissa, non nulli putant etiam tunc censuram sublatam esse, cum Confessarius existimetur velle sua potestate efficaciter uti quantum possit.

Atque haec valent quoque de peccatis reservatis.

In *iubilaeo* tamen validus usus facultatum iubilaei in sacrilega confessione fieri nequit.

476. — Observes: 1. reincidentiam *in censuram* ei soli, iure communi c. 2254, esse statutam qui intra mensem non recurrat vel non se sistat confessario ad recipiendum mandata, non autem ei qui, postquam recurrerit, mandata non exsequatur (nisi rescripto haec poena statuatur). Quamquam iste plerumque in malo statu versabitur;

2. suppressis nunc distinctionibus inter eos qui ad breve vel longum tempus sint impediti, absolutionem in casu urgentiore

datam esse directam, ita ut onus repetitae accusationis .sacramentalis auferat. Qui ergo, post digne receptam absolutionem, debitum recursum omiserit, solam honc omissionem tamquam peccatum accusare debebit.

3. Si in quo raro casu, confossarius simplex uti nequeat can. 900 ad absolvendum paenitentem a peccato sine censura reservato, Ferreres, II G79, existimat eidem licere ut absolvat cum onere recurrendi, quasi casus fuerit cum censura reservatus : esse paritatem causae, et decreto 1888, unde c. 2253 desumptus est, absolutionem etiam a reservato sine censura contineri. Res tamen istis argumentis parum demonstratur.

SUMMARIUM.

477. — I. *Reservatio casus* est eius avocatio ad indicium Ordinarii Superioris, qua simul potestas inferiorum limitatur (Cfr. c. 893, § 1 et 2). Quocirca non poenam sed restrictionem iurisdictionis principaliter dicit.

Casus *reservant, per se* omnes Ordinarii. Casus tamen reservare non potest Vicarius capitularis, nec, sine speciali mandato. Vicarius generalis. In religione clericali, inter Superiores, id solus potest Generalis aut abbas, monasterii sui iuris, cum suo quisque consilio.

Cognitio reservationis poni potest inter condiciones casus reservati ; sed, stando principiis, ignorantia a reservatione non excusat. Extrinsecam benignioris sententiae probabilitatem excludere nolimus.

II. Reservantur *peccata* et *censurae. Reservata,* vel *casus reservati* censuras et peccata complectuntur. Cum peccatum censura punitur, reservatio solum peccatum vel solam poenam, vel utrumque afficere potest. Si tamen censura legitimum usum sacramentorum impedit, absolutio censurae absolutioni peccati formaliter praeponi debet: quare peccatum dicitur tunc ratione censurae reservatum.

III. *Reservatio peccatorum* 1. De *reservantibus.* S. Sedi unicum ratione sui reservatum peccatum est falsa delatio apud iudices ecclesiasticos sa'cerdotis tamquam rei sollicitationis ad turpia in sacramento paenitentiae. Ordinarius loci monetur ne sino comprobata, — per discussionem in synodo vel auditum capitulum cum selectis sacerdotibus, — necessitate vel utilitate peccata reservet.

Solus, inter Superiores, Generalis religionis exemptae, vel abbas monasterii sui iuris, audito proprio quisque consilio, pec-

cata reservat. Qua reservationc potestatem Confessarionirn ordinariorum domus limitare non possunt licite, nec valide potestatem confessariorum ab Ordinario loci approbatorum.

2. De *reservandis peccatis.* Pauci, ad summum tres vel quattuor casus ox gravioribus externis, *specifice* determinati, reservandi sunt, quam diu id postulet extirpatio vitii vel restitutio disciplinae.

Ordinarii prorsus abstineant reservandis peccatis quae iam, etiam ratione censurae, Apostolicae Sedi reservata sint ; et regulariter iis quoque quibus censura, etiam nemini reservata, a iure imposita sit.

3. *Cessatio.* Quaevis reservatio vi caret : *a)* cum confitentur *aegroti* qui domo egredi nequeunt, vel *sponsi,* matrimonii ineundi causa ; *b)* cum Superior petitam pro definito casu facultatem denegaverit ; c) cum, prudenti confessarii iudicio, facultas a legitimo Superiore peti nequit sine gravi paenitentis incommodo, aut sine periculo violati sigilli sacramentalis ; *d)* extra territorium reservantis.

4. *Conexae regulae.* Ordinarii curare debent ut reservationes suas ad subditorum notitiam deferant ; nec habitualem facultatem cuivis et passim impertire. Oportet tamen ut saltem Vicariis foraneis habitualiter tribuatur, addita potestate subdelegandi facultatem quotiens confessarius sui districtus pro urgentiore casu ad eos recurrerit.

Habitualis facultas in reservata iure delegatur canonico paenitentiario ; dein, toto tempore ad praeceptum paschale utili, iis qui parochorum nomine in iure veniunt ; et singulis missionaries per missiones vel exercitia spiritualia ad populum facta.

IV. *Reservatio censurarum.* 1. *Regulae de reservations. a)* Censura ab *homine,* i. e. quae lata est per praeceptum particulare vel per sententiam iudicialcm *condemnatoriam*, semper et ubique reservatur ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superiori competenti, vel successori aut delegato (cc. 2245. 2247). Censura *a iure,* alia nemini est reservata ; alia reservatur Ordinario; alia S. Sedi, idque simpliciter, speciali aut specialissimo modo (c. 2245).

b) Non urget reservatio censurae a iure in dubio sive iuris sive facti, neque extra territorium reservantis.

Quando peccatum est reservatum ratione censurae, hac excusata vel absoluta, ipsa peccati reservatio sublata est.

Frustra censuram sibi reservatam ferret Ordinarius in delictum quod censura S. Sedi reservata plectitur.

2. *Regulae de absolutione, a)* Absolutio a censura et a jmjcato, data a confessario *ignorante* reservationem, valida est nisi fuerit censura ab homine, vel specialissime S. Sedi reservata.

6) Particularis absolutio non valet nisi pro casibus in ea expressis ; generalis valet etiam pro rcticitis bona fide ; non tamen pro specialissimo S. Sedi reservatis.

c) Quilibet confcssarius absolutionem a censuris *quovis inodo* reservatis in foro sacramentali impertire potest : *a)* paenitenti in periculo mortis ; 6) in casibus *urrjentioribus,* si, per tempus necessarium ut Superior competens provideat, censurae 1. s. servari ncqpeant sine periculo gravis infamiae vel scandali, aut si durum sit paenitenti in statu peccati manere.

In casu urgentiore, remanet paenilenit onus recurrendi intra mensem « saltem per epistolam et per confessarium » sub poena rcincidentiae, ad Superiorem competentem, eiusque standi mandatis, modo recursus fieri possit sine gravi incommodo, et reticito nomine (c. 2254).

Si in casu aliquo extraordinario is recursus sit impossibilis, confessarius (nisi agatur de excommunicatione propter absolutionem complicis) simpliciter absolvere potest, iniunctis de iure iniungendis et imposita congruente paenitentia et satisfactione pro censura: quae intra tempus a Confessario praefiniendum implenda erunt sub poena rcincidentiae in censuram.

In periculo mortis, obligatio recurrendi urget tantum pro censuris ab homine vel S. Sedi specialissime reservatis ; et recurrendum tantum est postquam, periculo remoto, infirmus vires satis recuperaverit ut negotium ipse facile perficere possit.

d) Superior competens, ad quem saltem per epistolam recurrendum est, pro censuris a iure latis, est S. *Paenitentiaria,* aut episcopus vel Superior quatenus facultate sit praeditus. Ipso iure ordinario et delegabili, potest episcopus absolvere a casibus occultis qui ncc specialissime nec specialiter S. Sedi reservati sint.

Cuivis *licet,* etiam recursu apud Superiorem introducto, confessarium privilegiatum adire (repetita saltem delicti reservati accusatione) eiusque tantum mandatis stare.

Data a confessario competente absolutio a *censura reservata,* valet etiamsi confessio nulla aut sacrilega fuerit ; dummodo paenitens reservata accusaverit. (Tunc peccatum quidem manebit, sed non iam erit reservatum.) Immo, si haec accusatio bona fide omissa fuerit, non nulli etiam tunc censuram sublatam esse

Keinciditne in censuram qui mandata Superioris non exsequatur ? Ob silentium c. 2254 id dubitari ac proin negari potest.

Data in casu urgentioro absolutio est directa.

Si opus fuerit, P. Ferreres, II, 697, existimat peccatum sine censura reservatum directe absolvi posse cum onere recurrendi, quasi fuerit cum censura reservatum. Id nobis minus probatur.

CAPUT IV.

Forum sacramentale in religionibus.

418. — Distinguendae religiones. Extensio canonum. Distinguendae sunt religiones *clericales* et religiones *laieales.* quae aliae sunt virorum, aliae vero mulierum.

Canones autem et universa disciplina fori sacramentali> cadunt quoque in societates quae vitam communem sine votis agunt, ex c. 675.

§ 1. De foro sacramentali in religionibus clericalibus.

4Î9. — Summa haec est :

1. *Plures,* in singulis domibus, deputandi sunt *conjessarii.* Quot numero ? Tot quot sodalium numerus postulat. Oportet autem ut singuli religiosi optionem inter plures obtineant. Itaque non possit Superior plures constituere confessarios ea ratione ut variis partibus communitatis unus solus sit assignatus. Ac patet similem copiam optandi dari debere familiaribus, qui ceterum maiore libertate fruuntur.

2. Confirmantur constitutiones quae confessionem statis temporibus *praecipiunt* vel *suadent* apud determinatos confessarios, faciendam.

Qua obligatione ? Ipsa obligatione constitutionum, quae rem praecipere vel mere suadere possunt. Attento tamen temperamento statim addito, praeceptum istud nequit esse, grave.

3. « Si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est » (c. 519).

Si adeat : int<»llogci, licito modo, secundum regulas. Ius enim lOligioso non confertur, ut quolibet modo adeat, sed oblata occasion*·, intra vel extra conventum, uti potest. Quare, neque *exigere* potest ut Superior alium advocet, neque ipse, ad adeundum confessarium, alia ratione e conventu exire potest ac per regulas et constitutiones egressus permittitur. Pro vario casu expediet vel non ut Superior egressum concedat vel secundum regulas neget; sed non ideo, ne religiosus alium confessarium adeat, facultas egrediendi negari potest.

Ad suae conscientiae quietem. Condicio ista satis impletur quotiescumque religiosus vult serio animum suum tali confcssario aperire.

Omnis enim confessio serio facta, aliquo vero sensu, tendit ad conscientiae quietem ; et seria confessarii electio ad maiorem conscientiae quietem dirigitur ; ac praeterea, rationabilis mens legislatoris, qui quietem promovere studuit, esse debet ut condicio ista, do re intima, nullam scrupulorum ansam praebeat.

Verum huiusmodi confessio religiosum per se non dispensat ab observandis regulis de confessione apud designatos confessarios tacienda. Sic enim habet ipse c. 519 initio « Firmis constitutionibus quae confessionem statis temporibus *praecipiunt* vel suadent apud determinatos confessarios ».

4. *lÿoviciis* potest *unicus* designari confessarius ordinarius, qui nequit esse magister noviciorum vel eius socius (c. 891), vel Superior domus, attento c. 518, § 2. Confessarius iste ordinarius in ipsa noviciatus domo commorari debet. Alii praeterea designandi sunt, quos novicius, in casibus particularibus, libere adire possit. Quater saltem in anno, extraordinarius confessarius constituendus est ad quem omnes novicii accedere debent, saltem benedictionem eius accepturi. Demum non minus quam ceteris integrum est noviciis adire quemlibet confcssarium ab Ordinario loci approbatum.

5. Confessarii a Superiore religionis exemptae constituti, debent habituali potestate muniri absolvendi etiam a casibus in religione reservatis (c. 518, § 1). Confessarius vero ab Ordinario loci approbatus, quem adit religiosus, habet ex ipso iure facultatem absolvendi a peccatis et a censuris in religione reservatis (c. 519).

H

Illud itaque interest inter utrumque genus confessariorum, ut priores, a Sup; riore religioso constituti, non habeant, ipso iure, eam potestatem in reservata quam c. 519 posterioribus tribuit.

No tamen mira sit discrepantia, potestas absolvendi a casibus reservatis, de qua in c. 518, complectitur potestatem absolvendi a peccatis et a censuris reservatis, de qua c. 519. Ts magis explicite, prior brevius idem significat.

fi. Superiores religiosi, nec per se nec per alium, aliquem subditum inducere possunt, ut peccata apud se confiteatur (c. 518, §3). Subditos tamen absolvere possunt qui sponte et motu proprio eorum ministerium postulaverint. « At, sine gravi causa, id per modum habitus ne agant » (c. 518, § 2).

Possitne Superior renuntiari *confessarius ordinarius* in domo propria? Quaestio utiliter non ponitur nisi de co solo Superiore qui per se non habet iam iurisdictionem : ut puta de ministro vel Superior*· dependente.

Regulariter talis renuntiari non potest ; sed gravis causa, puta penuriam virorum idoneorum, id licitum reddere pot< st, dummodo onr nimodae libertati subditorum sit cautum.

Subditi, do quibus hic agitur, sunt quotquot c. 514 numerantur. Itaque alumni convictores (extra ferias) non autem alumni externi hoc nomine veniunt. Immo, ex c. 891, severior sonat prohibitio audiendi in confessione alumnos convictores : Superiores eorum confessarii habituales esse per se non possunt.

7. Ut ex aliis canonibus satis colligitur, et expresse dicitur cc. 874, 875, iurisdictio ad audiendas confessiones personarum de quibus in c. 514 semper ab Ordinario loci conferri potest ; in religione exempta confertur quoque ab iis Superioribus quos Constitutiones designant.

Porro collata a Superiore religioso iurisdictio, contra ao iurisdictio quae ab Ordinario loci proficiscitur, reservationibus Ordinarii loci non afficitur·.

8. Ex c. 239, § 1. 1° *Cardinales* semper expeditam habent iurisdictionem in omnes religiosos, quantumvis exemptos, cum ampla potestate in reservatos casus. Cf. n. 455.

9. Ante Codicem, religiosi ad exemptam religionem clericalem pertinentes idoneo *socio itineris* confiteri debebant. Dispositio ista non est Codice confirmata ; ita ut sine *expressa* Constitutionum dispositione vel Superioris delegatione, socius, qua talis, iam nulla iurisdictione munitus sit. *Tacita* enim concessio sufficere nequit, vi c. 879. Verum vel Superiori suo, vel confessario suae domus, vel omni confessario ab Ordinario loci approbato, confiteri possunt.

§11. — 1)E FORO SAORAMENTALI IN RELIGIONIBUS LAICALIBUS.

480. — A. De religionibus virorum. Regimen his punctis constat, ex c. 528.

1. Religiosi valide confitentur apud quemlibet confessorium approbatum ab Ordinario loci.

2. Ipsis deputandi sunt confessarii *unus* vel *plures,* arbitrio Ordinarii loci, vel Superioris religionis exemptae.

[480.]

3. Deputari praeterea debet confessarius extraordinarius. Religiosi tamen, exceptis noviciis, eum adire non debent, ne quidem ad benedictionem eius accipiendam.

4. Confessarius specialis habitualis facile a Superiore rogantibus concedendus est.

5. Iurisdictio proficiscitur ab Ordinario loci in quo est religiosa domus. In exempta religione, Superior proponit confessarium Ordinario loci. Peculiaria privilegia, si quae sint, in hac re, non abrogantur.

481. — B. Dr religionibus mulierum. Quamvis canones nondum monialibus et sororibus tribuant liberam istam optionem confessarioruni quae, post Cone. Tridentinum, primo saecularibus, dein religiosis viris tributa est, benigniores tamen normas quas, non sine gravi consilio, Pius X, et quidem, ut accepimus, ex propria animi persuasione induxit, atque ipso usus cotidianae communionis postulare videtur, Codex non tantum confirmat sed etiam aliquantisper ampliat.

Porro, cum religiosis nudieribus adesse possint confessarii. *ordinarii, extraordinarii, speciales, supplementares, occasionales.* et maior optio linquatur Sororibus graviter *aegrotantibus,* primo de variis confessariis, dein de Sororibus vel monialibus aegrotantibus, ordine dicendum videtur.

482. — I. De confessarii» ordinario. 1. Confirmatur pro omnibus religiosis mulieribus principium quod, attento iure communi. diu proprium fuit monialium, secundum quod, singulis religiosarum domibus unicus confessarius ordinarius assignandus est (o. 52 § 1).

Pluralitas tamen confessarioruni admittitur propter religiosarum numerum vel aliam iustam causam (c. 520, § 1).

Alia iusta causa nobis adesse videtur, si, propter adiuncta, nequeat Ordinarius loci confessarium ordinarium, post stata intervalla, mutare. Si vero propter maiorem numerum religiosarum plures constituantur confessarii ordinarii, nihil prohibet episcopum quin inter plures istos communitatem dividat, ita ut singulis partibus unus tantum sit ordinarius.

Praeterea, cum in canone non dicatur «etiam in domibus non formatis », quae verba addi consueverunt cum do re dubitari possit (v. *g.* in e. 597, de clausura), responsum datum a S. C. *de Religiosis* 3. iul. 1916,

ad episcopum Liaciensem, ad IIΓ : « Obligationem non adesse nominandi confessarium ordinarium pro Sororibus, si carum communitas sex saltem Sororum numerum non attingat » (Cf. v. g. Archiv f. K. KR. t. 97, p. 85-87) adhuc videre. videtur, saltem hac rationc. ut Ordinarius tunc permittere possit ut Sorores moro saecularium in Ecclesia publica confiteantur: quo casu, nullus confessarius ordinarius designandus est.

2. Confessarius ordinarius *ex utroque clero,* supposita, pro confessario religioso, Superiorum licentia, eligi potest; *quadriginta* annos natus esse debet, « nisi iusta causa, indicio Ordinarii, aliud exigat » ; neque ullam potestatem in easdem religiosas, *in ioro externo habere potest* (c. 524, $ 1).

Quare munus confessarii ordinarii non est committendum illi sacerdoti cui aliqua potestas tribuitur moderandi Sorores, v. g. qua magistras scholarum, praefectas hospitii.

Haec ratio iam suadet ne, in locis ubi duae vel tres Sorores puellas instituunt, parochus formalitor renuntietur confessarius ordinarius istarum Sororum. Etsi enim non sit stricto earum Superior, magna tamen auctoritate in scholam catholicam praeditus est, et faciles conflictus inter ipsum et Suporiorissam oriri possunt. Satius duxerim, nisi alius aptior designari possit, ut Ordinarius nullum nominet confessarium ordinarium, et simpliciter sinat ut Sorores libere, in ecclesia parochiali vol alia, confessarium quempiam adeant. Ordinario tamen, cui iustae causae esse possunt rem aliter ordinandi, parendum erit.

Omni autem confessario, tam ordinario quam extraordinario, commendatur c. 524 § 3, ne ullo modo se externo regi mi communitatis immisceat.

3. *Iurisdictio* ab Ordinario loci proficiscitur. Si tamen domus subiecta sit Superiori regulari, coufessarios Ordinario praesentat. Neglegentem autem Superiorem Ordinarius supplet (c. 525), nominando sino praesentatione.

4. Per se munus confessarii ordinarii religiosarum in triennium confertur. Penuria tamen confessarioruni vel votum maioris religiosarum partis, iustam dant causam ob quam possit Ordinarios confessarium ad secundum, immo ad tertium triennium confirmare. Votum autem religiosarum exprimi debet per secreta suffragia etiam earum quae in aliis negotiis voco activa carent, ut puta conversarum. Si suffragium non fuerit unanimo, aliter providendum est dissentientibus, *si velint* (o. 526).

Praeterea, confessarius ordinarius non potest renuntiari extraordinarius immediate; nec, praeter casus modo recensitos

ex c. 526, iterum in eadem communitate deputari ordinarius, nisi post annum ab expleto munere (c. 524, § 2).

Lex illa de mutatione post triennium non afficit confessarios ordinarios religiosorum, cum hi perpetuo maiorem optionem luibeant . nec confessarium noviciarum, si quem proprium obtineant, cum novi- ciae, post unum vel alterum annum discessurae sint, ita ut numquam sit, pro iisdem personis, ultra tres annos constitutus.

Si confessarius confirmandus videatur ultra tertium triennium, S. Sedes adeunda est. Haec interdum episcopos dispensat a lege variandi confessarios. Ita, induito 2 sept. 1913, episcopi Belgii ad quinquennium obtinuerunt ut confessarios ordinarios Sororum possent, pro tempore sibi beneviso et sino suffragatione Sororum, in munere confirmare (Cfr. Per., VII, 369).

Verum in ipso supplici libello episcopi oratores hanc clausulam posuerunt : «servatis de cetero omnibus dispositionibus ad conscientiarum libertatem salvandam ».

Sorores ergo quibus stabilitas confessarii minus accepta est, specialem confessarium facile obtinere debebunt, secundum c. 526.

5. Ob gravem causam, potest Ordinarius loci confessarium amovere, monito Superiore regulari, si moniales regularibus subdantur. Causam amotionis soli Apostolicae Sedi, si ab ea requiratur, significanda est (c. 527).

483. — **II.** De confessario extraordinario. 1. Omni communitati religiosarum dandus quoque est confessarius *extraordinarius,* eadem aetate et qualitatibus quibus ordinarius praeditus ; qui. quater saltem in anno, ad domum religiosam accedat, et cui omnes religiosae se sistere debeant, saltem benedictionem recepturae (cc. 521 et 524, § 1).

Ipse modus quo canon scriptus est demonstrat e mente osse legislatoris ut unus idomque sit sacerdos qui tamquam extraordinarium se offerat saltem quater in anno. Accedit ratio, ut Sorores possint, si malint, ab extraordinario dirigi in spiritu ratione satis stabili et continua. Loca tamen sunt ubi, deficientibus porsonis idoneis, Ordinarius loci aliter rem ordinaro cogatur, et modo hunc modo illum sacerdotem mittat ad confessiones, tamquam extraordinarius recipiendas.

Nec legi repugnare videtur ut semel in anno, ut puta per exercitia spiritualia, sacerdos qui exercitia tradit confessiones tamquam extraordinarius excipiat.

Ut autem ultra quattuor vices extraordinarius accedat, *qua talis,* opus est auctoritate Ordinarii, ad quem spectat frequentiam maiorem

definire. Quotiescumque autem munus suum extraordinarii confcssarii explet, omnes religiobae ipsi se sistere debent.

2. Nihil prohibet quin confessarius extraordinarius immediate ut ordinarius eiusdem communitatis renuntietur (c. 524, § 2) ; nec ipse post triennium est mutandus.

A prudenti zelo Ordinarii loci exspectandum est ut caveat ne per nimis multos annos, Sorores habitualem copiam non habeant nisi duorum sacerdotum, ita ut, excepto intervallo nunc ipsa lege praecepto, videantur confessarii ordinarii et extraordinarii munus inter se quasi commutare. Id dicimus, nisi eximiae confessariorum dotes efficiant ut ipsa stabilitas personarum omnibus grata sit et vere optabilis.

3. Qua ratione ipse ordinarius confessarius, eadem extraordinarius ab Ordinario loci removeri potest (c. 527).

484. — III. De confessario speciali. *Specialem* confessarium vocamus sacerdotem, distinctum ab ordinario confessario, cui aliqua Soror habitualiter confitetur. Talem petenti, facile ab Ordinario annuendum est, dummodo id conferre videatur sive ad eius animi quietem, sive ad maiorem eius profectum spiritualem. Simul autem abusus, si qui inde irrepant, caute et prudenter eliminandi sunt ab Ordinario, ita tamen ut conscientiae libertas salva maneat (c. 520, §2).

Non vult ergo Codex ut, propter abusum quempiam, facultas statim auferatur ; sed Ordinario suadet ut omnia prudenter componere studeat.

Confessarius specialis ab Ordinario libere nominatur, tam saecularis quam religiosus ; nec a Superiore religioso praesentari debet ; nec peculiaris aetas requiritur in eo. Et potest esse ipse ordinarius qui officio functus est (S. C. *de Rei.,* 20-22 apri]. 1917. *Per.,* VIII, p. 229).

485. — IV. I>e confessoriis supplcmentaribus. Ex c. 521 § 2, in locis in quibus communitates religiosae exsistunt, aliquot sacerdotes facultatibus habitualibus muniendi sunt, ut in casibus particularibus acciri possint sine necessitate adeundi Ordinarium loci.

Casus particularis potest esse alicuius Sororis quae velit semel alii confiteri, vel ipsius communitatis, ut si ordinarius absit vel aegrotet.

Quotiens autem aliqua religiosa confessarium sive *extraordinarium* sive *supplementarem* postulet, nulli antistitae licet « nec

per se nec per alios ; nec directe nec indirecte petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratiom| ostendere se id aegre ferre » (c. 521, § 2).

Diximus: « quotiens confessarium sivo *extraordinarium* sive *supplc-mentarem* postulet ». Etenim, postquam in § 1 egit de confessario extraordinario, in § 2 de supplemcntaribus, canon 521, in § 3 ait: «Si aliqua religiosa aliquem *ex iis confessoriis* expetat ». Ergo verba ista referuntur ad ambas superiores paragraphes, ita ut inter eos confessarios, extraordinarius computetur.

Non possit itaque Ordinarius loci prohibere ne sacerdos quem stabilitor ut extraordinarium dedit, vocetur tamquam supplementaris ab aliqua religiosa.

Confessorii supplementaris est Sororem monere quae sine rationabili causa eum arcessiverit; de abusibus exterioribus, Ordinarius loci monendus est.

Supplementares libere ab Ordinario loci designantur, pro illis quoque communitatibus quae regularibus viris subiectae sunt. Nec peculiarem aetatem habere debent.

486. — Dc confessario occasional! ex c. 522. Praeter confessorium ordinarium, extraordinarium, specialem, ct praeter confessarios supplementares, libertati religiosarum, seu potius securitati et tranquillitati earum conscientiae nova ratione consulitur, permittendo ut in certis adiunctis adeant quemlibet confessarium pro mulieribus approbatum. Sic enim sonat c. 522, fere iisdem verbis quibus canon 519 de viris usus.

« Si non obstante praescripto cc. 520, 521, aliqua religiosa ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio ; neque antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem ; et religiosae nihil antistitae referre tenentur ».

Dt' quo canone haec pauca observamus. 1. Respectus praesentis concessionis paulo diversus est a respectu propter quem aliae optiones cc. 520, 521, 523 datae sunt. Hic, magis accidentali anxietati providere voluit legislator ; atque oblata facilitas satis cohaeret cum diffuso usu communionis cotidianae in omnibus communitatibus religiosis. Quaro ;

2. accessus iste est factum accidentale *cuiuspiam religiosae*. Canon dicit: « Si aliqua religiosa ». Non possit ergo Superiorissa confessarium quemlibet pro mulieribus approbatum rogare ut pro sua com-

munitate absentem vel impeditum confessarium ordinarium vel extraordinarium suppleat. Invalidae forent confessiones sic peractae, cum c. 876 specialem iurisdictionem postulet ;

3. nullum ius habet religiosa exigendi ut antistita talem confessarium advocet, nisi ipsa graviter aegrotet. In quo puncto iterum apparet quomodo confessarius iste differat a supplementary pro religiosis approbato. Is enim, postulante religiosa, acciri debet ;

4. sacerdos quem religiosa sine sufficienti ratione adiverit, eam monere debet ut se conformet disciplinae communi.

5. *Dubitatum* est utrum *circumstantia loci* requireretur *ad calorem, vel tantum ad liceitatcm.* De re interrogata Pontificia Commissio interpretando Codici, his verbis : « Utrum verba canonis 522 « confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico peracta valida et licita est», ita intelligenda sint ut confessio extra ea loca peracta non tantum illicita sed etiam invalida sit », die 24 novembres 1920, ita respondit : « Canon 522 ita est intelligendus, ut confessiones quas <acl suae conscientiae tranquillitatem religiosae peragunt apud confessarium ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, licitae et validae sint, dummodo fiant in ecclesia vel oratorio etiam scini-publico, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum *legitime* destinato.

Non omnis tamen controversia responsione ista sublata est. Quan observandum erit si forte nova quaedam authentica declaratio de dubiis strictius aut benignius pronuntiatura sit. Interea :

a) non desunt qui, etiam post resp. 24 nov. 1920, existiment loci condicionem non esso ad valorem requisitam. Etenim, sic ipsi, dum simplici verbo « Affirmative » vel « Negative », omnis dubitatio remota esset, Commissio Pontificia directam responsionem declinasse vadetur, asserendo positive : e confessiones licitas et validas esse, dummodo, » etc. Ex hac forma respondendi id unum stricte constat, confessiones aliter factas esso saltem illicitas.

Benigna ista sententia anno 1922 palam propugnata est in Universitate Lovaniensi, inter theses propositas ad gradum magisterii assequendum ; Romae vero dicta est solido probabilis a. R. P. Goyeneche. qui pro ea septem affert auctoritates (Cfr. *Commentarium pro religiosi#,* 1921, p. 22 ot 337).

Nobis tamen satis compertum est, eam fuisse Commissionis mentem, ut confessiones extra indicata loca nec licitae nec validae habendae ossent. Quaro adhibuit vocem *dummodo,* quae, ex c. 39, essentialem condicionem exprimit. Ceterum, in c. 876, quo peculiaris iurisdictio postulatur ad confessiones religiosarum *valide et licite* excipiendas, non ambigitur condicionem iurisdictionis specialis exigi ad valorem. Cur

aliter intellegamus vim istius formulae in canone 522 ot in responso Commissionis ? Ambiguitas ipso usu excluditur;

b) locum ad audiendas confessiones mulierum legitimo destinatum non nulli intellegunt do solo loco quo etiam mulieres sacculares audiri possint, excluso proin confessionali quod religiosis reservetur. Ita Ferreres *(Inst. canonicae,* 1920, I, n. 832); Fanfani, O. Pr., *(De iure religiosorum,* 1920, n. 110 et in opere italico eiusdem argumenti); et, (in *BolleUino diocesano di Padova,* 1922, p. *5* ss). R. D. Cerato, qui adhuc putat per verbum « adeat » restitui aequivalenter verba « extra propriam domum » quae, in decreto *Cum d sacramentalibus* 3 febr. 1914. posita, sunt consulto omissa in canone 522. Observant enim saeculares mulieres designari cum agitur de sacerdote pro mulieribus approbato ; ergo saeculares quoque intellegendas esse, cum agitur de loco ad audiendas confessiones mulierum legitime destinato. Praeterea, nisi facultas c. 522 sic limitetur, iam practice evanescere necessitatem specialis jurisdictionis canone 876 sollemniter affirmatam.

Verum prius argumentum oppositae sententiae potius favet. Quod enim c. 522 permittit ad audiendas mulieres saeculares simpliciter approbato, id fortiore ratione permittit sacerdoti qui sit etiam pro monialibus approbatus. Ergo, si vox mulieres eadem extensione in utroque casu est sumenda, quod dicitur de loco ubi saeculares audiri possunt aequa vel fortiore ratione dicendum erit de loco ubi religiosae et moniales confiteri solent.

Praeterea cur omissa sunt in canone verba « extra domum » ? Ultro se offert ista explicatio : ut religiosae quae numquam domo exeunt possint quoque uti beneficio c. 522. Id autem non poterunt religiosae claustratae (nisi, ut fit v. g. in Sicilia, carum confessarius sedem habeat in ipsa ecclesia) si locum ipsis audiendis destinatum facultate excludas. Quod autem per se apparet maxime verisimile, id nobis testimonio fide digno est confirmatum, i. e. hanc fuisse mentem eorum qui Codicem adornarunt, ut etiam claustratae beneficio confessarii « occasionalis » fruerentur.

Ceterum, ex declaratione Supremae C. S. *Officii,* 25 nov. 1874, ad 3 *(Collect, de P. F.* n. 1424) confessionalia adornata pro monialibus claustratis censentur etiam approbata pro mulieribus extraneis. Numerantur proin inter loca ad audiendas confessiones *mulierum* legitime destinata, etiam si solae mulieres saeculares intellegantur.

Nec ideo perit c. 874. Namque, ut ait Noldin *(De Sacramentis,* n. 350) agitur tantum de confessione quae hinc inde ad conscientiae tranquillitatem obtinendam instituatur.

Quare cum aliis, v. g. cum Noldin, l. c. Génicot-Salsmans (II p. 303 ed. 9), Aertnijs-Damen, e C. SS. Redemptoris *(Theologia mor.,*

Vicariatus tamen Urbis praefert et practice sequitur sententiam severiorem, quae moniales claustratae, in monasterio suo, usu c. 522 excludit.

Demum, R. P. Maroto *(Comment. pro religiosis,* 1921, p. 36 ss.) istud observat: «si, ad normam c. 910, in casu verae necessitatis... confessarius pro mulieribus approbatus recipiat alicuius religiosae confessionem extra sedom confessionalem in loco ubi reciperet in pari casu mulierum saecularium confessiones, legitime destinatus pariter censendus est illo locus, quoniam ab ipso confessario et a religosa paenitente, eligitm ad normam legis, i. e. c. 910 ».

In causa praesenti, non est praetereundum, quantum maior facilitas confessionis necessaria sit ut sine nimio periculo sacrilegiorum tam laudabilis usus communionis cotidianae in communitatibus urgeri prudenter possit.

487. — VI. De Sororibus aegrotantibus. Graviter aegrotans monialis vel soror, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotom ad mulierum confessiones audiendas approbatum, arcessere possunt eique, perdurante infirmitate, quotiens voluerit, confiteri, « nec antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere » (c. 523).

Gravis morbus est qui valde affligit, vel facile periculosus evadere potest; gravis morbi indicium esse potest, si cogat per unam alteramve hebdomadam lecto decumbere. Quamquam gravis quoque esse potest morbus in quo quis decumbere impediatur.

488. — VII. *Cardinales* omnes, a sua promotione in consistorio, facultate gaudent audiendi ubique terrarum confessiones etiam religiosorum utriusque sexus et absolvendi ab omnibus peccatis et censuris etiam reservatis, exceptis censuris Sedi Apostolicae specialissimo modo reservatis et illis quae annexae sunt revelationi secreti S. Officii (c. 239).

SUMMARIUM.

4S9. — I. In religionibus *clericalibus,* singulis religiosis, si novicios excipias, libera optio dari debet inter plurcs confessarios a competente Superiore designatos. Regulae seu Constitutiones praecipere vel suadere possunt ut religiosi istis confessariis confiteantur; omnes tamen, etiam exempti et novicii, semper valide quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum adire possunt.

Confessarii ab Ordinario loci approbati habent ipso iure potestatem in casus in religione reservatos ; constituti vero u Superiore religionis exemptae eadem potestate habitualiter donari debent.

Noviciis unicus designari potest confessarius ordinarius, in ipsa noviciatus domo commorans, qui nequit esso magister noviciorum vel eius socius, vel Superior domus. Alii autem designandi sunt quos novicii in casibus particularibus libero adeant ; quater vero in anno extraordinarius designandus est ad quoin omnes accedoro debent saltem eius benedictionem accepturi.

Superiores nec per se nec per alium subditos inducere possunt ut apud se confiteantur ; illos tamen absolvere possunt qui id ultro petant ; sed, sine gravi causa, id ne faciant habitualiter.

II. In religionibus laicalibus *virorum,* iurisdictio ab Ordinario loci conventus proficiscitur. Exemptae tamen religionis Superior eonfessarium Ordinario loci proponit. Unus vel plures confessarii deputandi sunt, praeter extraordinarium, quem tamen soli novicii adire debent. Habitualis confessarius specialis facile concedendus est; etconfessiocuilibetapprobatoabOrdinariolocisempervalidaest.

IIT. In religionibus *mulierum:* 1. Singulis religiosarum domibus *unicus* confessarius *ordinarius* designandus est, nisi numerus personarum vel alia iusta causa pluralitatem suadeat. Is, ex alterutro clero seligendus est 40 annos natus (nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat), omni potestate fori externi in easdem religiosas immunis, et ad triennium constitutus. Propter confessariorum penuriam vel propter suffragium, ab omnibus tunc Sororibus dandum, communitatis, ad alterum vel tertium triennium ab Ordinario confirmari potest. Si suffragium non fuerit unanime, dissentientibus, si velint, aliter providendum est. Elapso tempore, confessarius ordinarius non potest immediate renuntiari *extraordinarius,* vel iterum, nisi post annum, in eadem communitate deputari ordinarius. In domo subiecta Superiori regulari, is confessarios ordinarios et extraordinarios praesentat Ordinario loci, qui solus dat iurisdictionem, atque etiam, propter graves causas, confessarios amovere potest, monito Superiore regulari si moniales regularibus subdantur.

2. Praeterea, dandus est *extraordinarius* iisdem aetate et qualitatibus quibus ordinarius instructus, qui saltem quater in anno vel frequentius, secundum Ordinarii directionem, accedat, et cui tunc omnes religiosae se sistere debent saltem benedictionem accepturae.

3. Sorori petenti, facile ab Ordinario dandus est *specialis* confessarius cui habitualiter confiteatur. Abusus in hac re ita ab Ordinario prudenter eliminandi sunt, ut libertas conscientiae salva maneat.

4. Designandi praeterea sunt confessarii *nupplementarii,* qui in casibus particularibus acciri possint. Quotiens autem religiosa potat extraordinarium vel supplementarem, nulli antistitae licet petitioni isti aliquo modo refragari.

5. Demum, ex c. 522, religiosa ad suae conscientiae tranquillitatem adire permittitur, in qualibet ecclesia, in quolibet oratorio, saltem semi-publico vel in loco confessionibus mulierum legitime deputato, quemlibet confessarium pro confessionibus mulierum in loco approbatum.

6. Graviter aegrotans religiosa potest, perdurante infirmitate, quotiens voluerit, arcessere quemlibet confessarium, pro mulieribus approbatum eique confiteri.

7. In periculo mortis, a quolibet confessario religiosae sicut ceteri fideles absolvi possunt.

Facultas Cardinalium antea memorata iam est.

CAPUT V.

Rectus usus potestatis.

490. — 1. C. 854, § 1, prohibentur *sacerdotes religiosi* uti iurisdictione ab Ordinario loci accepta sine licentia, saltem praesumpta, sui Superioris.

Gradus culpae ab eo commissae qui contra Superioris voluntatem confessiones audiat, maior vel minor erit· pro Superioris oppositione et frequentia transgressionis. Per se, nisi praeceptum oboedientiae accedat vel vetitum sub censura, res non videtur gravis. Facultate autem quam S. Sedes dederit religiosus libero uti potest, nisi aliud in ipso induito indicetur.

2. « *Magister noviciorum* eiusque *socius, Superior Seminarii coUegiwe* sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant» (c. 891).

Nulla itaque, hoc canone, iurisdictio vel conceditur vel adimitur. Verum eius usus Magistro noviciorum, eius socio, Superiori seminarii collogiivo per se prohibetur erga suos alumnos secum in eadem domo commorantes. Prohibitio igitur non afficit Superiorem piaiorem qualis est Ordinarius loci, qui seminarium non habitet, nec Superiorem immediatum per forias, si alumni tunc non sunt contubernales. Et quia *collegium* dicitur respectu convictorum, prohibitio non est respectu externorum, vel eorum qui in collegio non pernoctant.

Confessio tamen talis novicii vel alumni, quae semper valida manet, licite audietur, si haec concurrant : spontanea petitio gravis et urgens causa ; casus particularis. Gravis et urgens causa aderit, si paenitens ad tranquillitatem conscientiae audiri velit, nec, prae adiunctis sive exterioribus v. g. instantis communionis vel absentis confessarii, sive personalibus, alium reperiat cui scrupulum vel peccatum suum facile declaret. Et qui sponte adit confessarium sufficientem causam habere censetur, ita ut simul sincere et non scrupulose canon iste observandus sit.

491. — 3. *Superiores religiosi* qui ordinariam vel delegatam potestatem habent audiendi confessiones possunt quidem confessiones audire subditorum qui sponte sua ac motu proprio eos adeunt « at sine gravi causa id per modum habitus ne agant ». Et caveant ne per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione aliquem subditum inducant ut peccata apud se confiteatur.

492. — 4. In *periculo mortis* paenitens *licite* absolvitur a quolibet sacerdote etiam alterius ritus, etiam excommunivato vitando quem paenitens requisierit (1) (c. 2261, § 3). Neque obstat praesentia sacerdotis approbati. Sola absolutio complicis manet, ex parte confessarii, illicita extra casum necessitatis (cf. infra de absolutione complicis).

493. — 5. Usus iurisdictionis *probabilis* est simpliciter licitus. Sola enim causa illiceitatis periculum foret nullitatis, quod ex c. 209 prorsus tollitur.

Usus iurisdictionis *negative dubiae* est illicitus, nisi causa valdegravis seu notabile detrimentum animae paenitentia (d'Ann., III, 311) postulant ut ei, meliore quo possit modo,subveniatur. Cum enim Ecclesia iurisdictionem non suppleat, sacramentum periculo nullitatis et paenitens gravi damno per se exponitur. Praeterea, onus imponis paenitenti iterum confitendi peccata habenti iurisdictionem certam, saltem si postea iurisdictionem re-

(1) *VUronca* administratio sacramenti, extra necessitatem iis qui censura irretiti sunt manet illicita (Cfr. Noldin, III. 340, et ipsum c. 226, § 1). Ab haeretico vel schismatico, utente ritu suae sectae absolutio peti non potest propter vetitam cooperationem ad falsum cultum

vera defuisse comperiatur. Immo Busembaum, De *iuried.*, et Ball.-Palm. V. 395, iteratam confessionem semper requirere videntur, cum absolutio non sit *probabiliter valida.* Quare is qui in necessitate absolvit, cum dubia iurisdictione, de re certiorem facere debet paenitentem, ut is saltem perfecta contritione, propriae saluti caveat. Absolutionem autem sub condicione expressa vel tacita (si iurisdictionem habeam) dare debebit. Sic absolutus, si ceteris sacramentis uti voluerit, per se in condicione versatur eius qui dubitat utrum necne mortalia commiserit.

Causa sufficiens utendi dubia iurisdictione adesse censetur, si paenitens qui a longo tempore non sit confessus vel communicare aut celebrare debeat, copiam alterius non habeat : vel si urgeat praeceptum annuae confessionis, vel si dubium post iam coeptam confessionem occurrat, nisi fortasse sine nimia difficultate paenitens confessionem abrumpere possit.

Observes tamen non esse paenitenti obligationem in his casibus confitendi sacerdoti qui *dubiam* tantum habeat iurisdictionem.

494. — G. Quamvis Ecclesia iurisdictionem in *errore communi* suppleat, permittere tamen non intendit ut sacerdos sibi hac via iurisdictionem procuret, et, v. g. fretus errore communi, novam facultatem post elapsum tempus petere omittat. Quare, non solum intrinsece illicitum est ut quis se fingat approbatum seu errorem communem provocet, verum etiam per se confessiones audire non potest qui conscius est deficientis sibi iurisdictionis, quamvis communiter pro approbato habeatur.

Vitatne suspensionem, non reservatam, a divinis, latam c. 2366 contra sacerdotem qui sine necessaria iurisdictione confessiones audire vel absolvere praesumat ? Id negant Cerato, *De censuris* n. 118; Génicot-Salsmans, II, 331, quia revera iurisdictionem usurpat. Pro benigniore tamen sententia dici potest eum. cum Ecclesia suppleat, necessaria iurisdictione non carero.

In gravi tamen necessitate paenitentis qui diu absolutione careret, et in casibus ubi usum dubiae iurisdictionis permittunt, licere quoque videtur ut quis conscius paenitentem in errore communi absolvat.

Immo sunt hodie qui gravem causam postulare non videntur, ut quis beneficio erroris communis utatur. Sic Noldin. III, 346, de usu

erroris communis nihil observat ; sacerdoti vero qui, dum confessione? audit, recordetur tempus iurisdictionis iam olapsum esse, simpliciter concedit ut confessiones audire porgat. Alii, contra, gravem causam postularinti (Cfr. Lehmk., H, 504-506).

Utilitas communis, qualis in missionibus publicis accidere potest, cum ex quodam errore iurisdictio neque a missionario neque a parocho invitante petita est, sufficere plane videtur (Cf. Jombaet, art. cit.), salva obligatione statim necessarias facultates impetrandi.

495. — Obligatio audiendi per se vel per alios confessiones fidelium sibi commissorum, quotiens ii audiri rationabiliter petunt, premit parochos aliosque quibus cura animarum vi muneris mandata est (c. 892 § 1).

Cum parochus nominatim potitur, plurcs, v. g. Lehmk., II, 50, et merito, ut videtur, cum id ad eius munus pertineat, volunt ipsum personaliter teneri, nisi impeditus fuerit, vel subditus libens alium aditurus sit. Nec Suarez tamen *De Paen.,* d. 32, s. I. n. 5, nec Luco, *Paenil.,* d. 22, n. 3 id exigere videntur, nisi spiritualis aliqua paenitentis necessitas postulat ut a parocho audiatur. Codex rem non videtur nisi secundum nignam sententiam urgere.

Graviter autem peccat parochus qui suis parochianis occasionem confessionis non praebet nisi paucis tantum diebus in menso. Sacramentorum enim receptionem, quam facilem reddere debet, efficit onerosam et difficilem (Lehmk., II, 50).

« *Urgenie necessitate,* omnes confessarii obligatione tenentur ex caritate confessiones fidelium audiendi; et in mortis periculo, omnes sacerdotes » (c. 892, § 2).

Confessarii ii sunt qui, cum iurisdictionem obtinuerint quam *exercere soleant,* iam quasi ex munere confessiones excipiunt. Quare eos non putarim gravi incommodo excusari, si qui petunt, in gravi spirituali necessitate versentur, vel si, tempore paschali, communis sit indigentia confessariorum in loco ubi degunt. Si vero petens confessionem est in mortis periculo, iam quilibet sacerdos tenetur, et quidem sub gravi, si gravis fuerit paenitentis necessitas. In suscepto enim ab ipsis sacerdotio Ecclesia titulum agnoscit obligationis quam c. 890 ex caritate adesso declarat.

496. — « Si confessarius dubitare nequeat de paenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda nec differenda est » (c. 886).

Si canonem istum cum c. 870 conferamus, dicemus Codice hic inculcari itis quod rite dispositus habeat ut in indicio sacramentel! absolvatur : absolutio enirn est sententia iusta paenitenti debite, nec proin differenda. Regula ceterum haec communiter praedicatur : absolutionem ei qui certo est indispositus negandam esse, qui certo est dispositus esse per se concedendam.

Attamen nullius ius laeditur propter rationem agendi cuius dominus iuris non est rationabiliter invitus. Casus autem quidam sunt ubi omnes, v. g. ad certam reddendam exsecutionem praesentis obligationis, expedire dicunt ut etiam disposito paenitenti absolutio differatur. Quam tunc differri posse propter ipsam paenitentis utilitatem affirmant. Praeterea sunt etiam in Ecclesia probati scriptores qui dilatione absolutioni.* utendum putant tamquam remedio corrigendi paenitentes recidivos. Horum quidem sententia ab aliis impugnatur, ut in parte morali videbimus.

Verum hic quaestio movetur utrum necne sententiae istae G ICe virtualiter reprobatae sint. Quod simpliciter negandum esse arbitramur, utpotc quod sit a mente legislatoris prorsus alienum. Verum vestigii iansenianae pestis eradicare voluit, i. e. abusionem istam qua, in certis regionibus, confessarii, nulla peculiari utilitate paenitentis moti, non solebant absolutionem nisi post duas vel tres confessiones seu accessus ad confessariurn conferre.

Controversiae ergo quae libero in Ecclesia de isto argumento inter theologos catholicos agebantur, hoc canone non attinguntur (Cfr. Ter Haar., C. SS. R. *Dc conferenda absolutione sacramentali iuxta c.* 886 *Codicis iur. can.).*

497. — Confessarius ‹ caveat omnino ne complicis nomen inquirat » (c. 888).

Hoc simplici vetito, c. 888 supplet, excommunicationem prius latam CC. Benedicti XIV, *Suprema,* 7 iul. 1745 ; *Ubi primum,* 2 iun. 1746, •4 confirmatam C. Pu IX, *Apostolicae Sedis,* 12 oct. 1869, inter excomm R. P. simplicifur reservatas, contra eos qui docuerint vel defenderint ut licitam, praxim inquirendi nomen complicis sub poena denegatae absolutionis.

Agitur de paenitente qui sui peccati complicem habuerit. Nomen istius complicis inquirere, est studiose et ex curiositate eam notitiam quaerere, sive, intra confessionem, per interrogationem paenitentis, sive extra, quod multo peius foret.

Paenitentem de isto nomine sino iusta causa interrogare, ipso iure naturae prohibemur. Et grave foret id sub poena dene-

gatae absolutionis facere, aut si accedat scandalum vel gravis diffamatio : his seclusis, peccatum erit levis curiositatis.

\eruni paenitens de complice interrogari poterit, quantum opus est ut species vel occasio peccati dignoscatur.

Confessarius urgere quoque poterit, immo per se debebit, obligationem, si quam habeat paenitens, revelandi seu deferendi complicem extra confessionem ; exigere tamen non potest ut haec revelatio sibi fiat, nisi forte sit Superior cui soli revelatio utiliter fiat. (Hoc tamen S. Alph.. n. 492, ob prohibitionem Ben. XIV, concedere non audet.)

Inconsultum autem est ut confessarius ultro assumat onus denuntiandi quempiam pro paenitente, immo ut id regulariter facere annuat. Ipsi enim facile imputabitur error quo paenitens fortasse decipitur ; calumnia quam fortasse is committere velit ; atque etiam in suspicionem violati sigilli venire potest.

SUMMARIUM.

498. — I. 1. Sacerdotes religiosi sua iurisdictione licite non utuntur nisi ex facultate saltem praesumpta sui Superioris.

2. Magister noviciorum eiusque socius, Superior seminarii vel collegii, confessiones noviciorum vel suorum alumnorum convictorum *licite* non audiunt, nisi alumni ex gravi et urgenti causa, in casibus particularibus, id petant.

3. Superiores *religiosi* audire possunt subditos suos qui sponte eos adeant, sed id per modum habitus ne faciant sine gravi causa.

4. In periculo mortis aegrotus a quolibet sacerdote etiam alterius ritus, etiam ab excommunicato vitando quem requisierit, etiam praesente sacerdote alio, licite absolvitur. Ab haeretico vel schismatico sectae ascrip o, absolutio extra necessitatem peti non poterit. Absolutio complicis illicita manet ex parte confessarii extra casum necessitatis.

5. Usus iurisdictionis probabilis per se licitus est. Nemo negative dubia iurisdictione licite utitur, vel licite absolvit in errore communi, nisi gravis omnino causa detrimenti vitandi id postulet. De dubia absolutione paenitens monendus est ut sibi prospioiat.

G. Audire confessiones *debent,* ex officio, parochi et quot-quot curam animarum sibi demandatam habent, quotiens rationabiliter rogantur; ceteri *confessarii,* qui iurisdictioncm exercere

solent, urgente necessitate : idque ex caritate ; in mortis periculo, omnes sacerdotes.

7. Pacnitcnti disposito qui absolutionem petat, absolutio nec deneganda nec per se differenda est.

8. Nomen autem complicis, sine iusta causa, a confessario exquiri non potest.

CAPUT VT.

De Absolutione complicis.

•199. — « Absolutio complicis iu peccato turpi invalida est, praeterquam in mortis periculo ; et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum, et nominatim C. Ben. XIV, *Sacramentum Paenitentiae,* 1 iun. 1941 ».

C. 884 remittit ad Constitutiones Apostolicas quibus materia haec regitur. Sunt autem praelaudata Bulla *Sa-cr. Paenit.,* § 4 et 5, Breve declarativum *Apostolici muneris,* 8 febr. 1745, quibus accedunt quaedam declarationes S. *Officii* et S. *Paenitentiariae.*

Summa rei nobis ipso c. 884 traditur, cuius verba explicationes certas vel probabiles fundant.

Absolutio complicis. Spectato fine legis qui initio ipsius C. *Sacramentum Paenitentiae,* indicatur, i. e. no confessio huiusmodi occasio exsisteret ruinae spiritualis paenitentibus, etc. Ballerine *Op. theol.*. V. 410 severa lego comprehendere nolebat, complicitatem suscepto sacerdotio anteriorem. « Si fingas v. g. duos peccati complices in pueritia seu adolescentia, quorum deinde alter v. g. Capuccinorum assumpto habitu post viginti annos audiat confessionem socii, vi cuius debeat absolvere etiam ab illo peccato, quia v. g. invalide confessus est, profecto non est credibile, negatam huic Confessario esse facultatem absolvendi ».

Sacra tamen *Pacnitcntiaria,* 22 ian. 1879, respondit : Confessarium non posse absolvere complicem cum quo ante sacerdotium in puerili aetate turpiter egit, nisi moraliter certus sit, ipsum iam ab alio confessore direct» et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse : atque hodie moraliter omnes scriptores distinctionem complicitatis anteriorsi vel posterioris sacerdotio reiciunt.

Complicis in peccato turpi. Die 28 maii 1873, S. *Officium* declaravit non solos tactus comprehendi, « verum omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, etiam illa quae consistunt in meris col-

loquiis et aspectibus qui complicitatem important ». Poccatum turpo esso igitur potest sive *actionis,* sive (quod ante disputabatur) *verborum,* sive *aspectus,* grave tamen ut *externum.* Ac propter verba Bullae Sa· *cramentum,* repetita in brevi *Apostolici;* « in peccato turpi atque inhonesto », probabiliter requiritur peccatum *in se libidinosum,* seu, ut ait Noldin, III, 369, «complicitas *immediata* in ipsa actione turpi». Talis complicitas non est proxenetae cui pecunia solvitur, sed mulieris quacum fit v. g. fornicatio.

Requiritur praeterea vera complicitas, quao in aspectibus atque etiam in tactibus v. g. personae dormientis, ebriae, invitae abesse potest. Complicitas enim supponit *expresse* vel *tacite significatum* duorum vel plurium *consensum* in idem poccatum. Proprie dicta complicitas non est conniventia non impedientis peccatum quod ex officio impedin' non debebat, vel approl tio iam auditi sermonis quae alios sermones turpes non excitat.

Quaelibet autem *persona complex* intellegitur, sive femina, sive vir, sive puer, rationis tamen compos.

Absolutio invalida est, saltem quod *ad peccatum complicitatis* in re turpi nondum *directe* absolutum. Postquam peccatum istud ab alio sacerdote remissum est, contra atque scribebant Ball., op. c., V, 415; PlGHl, *Cursus theol. mor.,* IV, 374, 2°, cum communiore opinione sententiae adhaeremus Card. d'Ann. (Ill, 324. 37) : « verius est, reservatione consumpta, absolutionem valere ».

Quod ad alia peccata eiusdem personae complicis, iurisdictio non videtur sublata.

Noldin quidem, III, 370, severius nunc putat respondendum esse, cum Canon invalidam declaret absolutionem ipsius complicis, et non tantum peccati ; sed secundum praecedentes constitutiones intellegi potest Canon qui ad easdam remittit. Nobiscum stant Pight, IV. 374; Gén., П, 352 ; Arregui, n. 646.

Quare, quotiescumque paenitens *bona fide* confitetur, directe et valide ab aliis peccatis absolvitur, ita ut in nova confessione solum complicitatis peccatum accusare debeat.

Ac perinde res se habent, si confessarius absolutionem dederit distractus vel paenitentem non recognoverit.

Quocirca otiam, quamvis, urgente communicandi vel celebrandi necessitate, multo melius sit ut complex, potius quam confessione complici facta, perfecta contritione se disponat, si tamen securitatem receptae absolutionis capere velit, deficiente altero confessario, possit ab aliis peccatis per complicem absolvi. Qui si poonitentem moneat de repetenda confessione peccati complicitatis, poenam excommunicationis,

de qua statim infra, effugere videtur. Gén. II, 352. Ball., *Op. Th.* V, 415, qui simul monot id extra gravissimam necessitatem non esse committendum. Et liquet minime decere ut is saltem qui iam sacerdos peccaverit confessarium sui complicis, extra necessitatem, agat.

Casus can. 888 autem non habetur si neuter alterum ante confessionem *cognoverit.* Sin minus, facile obligaveris sacerdotem ad propriam diffamationem.

Accurat? hic distinguas confessarium qui comp'icem *cognoverit* et eum qui comp'icem non *recognoverit.* Complicem quim extra confessionem cognoverit, sed initio confessionis non recognoverit, bene monere debet de defectu suae iurisdictionis: namque ideo in nullam infftiniam incurrit.

Usu istius absolutionis directae in alia peccata providetur necessitati qua paenitens versari potest in locis missionum vel etiam in Europa, quando, v. g. urgento praecepto paschali, receptio sacramentorum sine infamia et scandalo omitti nequit, et confessarium in alium locum quaerere impeditur. Qui, ut Noldin, iurisdictionem universali modo sublatam existimant, coguntur, in iisdem adiunctis, recurrero ad epikeiam qua tunc etiam absolutionem directam a peccato complicitatis permittunt. Cfr. Noldin, III, 371 b. Quod, contra atque insinuat Ballekini. l. c., n. 424, 425, in nostra sententia, extra periculum mortis admittendum non est.

Quid, si paenitens sacerdotem complicem vultu, non tamen nomine cognoscat, et accedat ad confessionale complicis, tamquam ignoti sacerdotis ? Confessarius nomen suum prodero non debet. Poterit itaque paenitontem absolvero, si is aliam materiam absolvendam afferat, sed peccatum complicitatis nondum erit directe absolutum.

Absolutio autem potest esse *formalis* et vera (quamvis inefficax), potest esse *ficta* vel aequivalenter *data.*

500. — In ipso periculo mortis absolutio complicis est *illicita, extra, casum necessitatis.* Casus necessitatis habetur: si nullus alius sacerdos, etiam simplex seu non approbatus ad confessiones audiendas, vel adsit, vel vocari possit sine gravi scandalo aut infamia, sive certa, sive probabili (ac notat Ballerine V, 422, ipsam probabilem complicitatis suspicionem iam esse graviter infamantem et scandalosam); si alius qui adest moribundi vel aegroti confessionem excipere nolit, aut infirmus alteri confessionem facere recuset, ita ut periculum sit sacrilegae confessionis.

Et quia agitur do persona quae in discrimino aeternae salutis vereatur, ista recusatio alius confessarii scrupulose non est accipienda, sed

iam alium confessarium recusare censetur aegrota quae, alios confcs-sarios praesto esse non ignorans, ultro tamen declaret se velle talem sacerdotem (cuius complex fuit).

Ex Benedicto XIV, confessarius complex sub gravi procurare debet ut locus alii confessario pateat, v. g. discedendo sub aliquo prae-textu, si tamen sine propria infamia vel sine periculo sacrilegae confes-sionis id facere possit.

Si nullus alius praesto sit nisi notorio suspensus vel excommuni-catus, non constat hunc complici praeferendum esse, cum adhibere notorio excommunicatum valde parum per se deceat.

Bene coepta confessio potest quoquo ad finem perduci, sive alter advenerit, sive periculum nortis cessaverit. Qui autem, propter morbi impedimentum, absolutus fuerit post· incompletam tantum confessio-nem, liane dein apud complicem perficere non poterit, nisi peccatum eom-plicitatis iam fuerit satis distincte accusatum ut in specie sua directe remissum fuerit.

Quid si *mere tvpparcns* fuerit periculum mortis in quo complex a sacerdote absolutus fuerit ? Dummodo prudens fuerit periculi exstirnatio, absolutio valebit : namque rationabiliter intellegitur data iurisdictio pro prudenter existimato mortis periculo.

Prudenter quoque Codex absolutionem solum ex parte con-fessarii illicitam declarat, ne paenitens illicitae petitionis scru-pulo umquam angatur.

501. — Poena excommunicationis. Ex c. 2367, « Absolvens vel lingens absolvere complicem in peccato turpi, incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Aposto-licae reservatam, idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, ex-cepto casu quo moribundus recuset alii confiteri ».

Itaque, excommunicatione punitur : *absolvens,* serio, quamvis ineff-icaciter ; absolvere *fingens,* i. e. non is quidem qui aliis non vero paeni-tenti negatam absolutionem aliquo gestu vel aliqua verborum prola-tione celat, sed qui ita agit ut paenitens rationabiliter so absolutum osso existimare debeat. Sive paenitontem saniun sive periculose decum-bentem absolvat, excommunicatur, quotiescumque, ex supra dictis, absolutio tunc illicita manet. Si tamen sacerdos complex, abstinendo omni actione, mere non fecit ut alter sacerdos physico adesse possit, attentis verbis Ben. XIV, non videtur excommunicatione affectus. Seu, ut aliis verbis utar, non videtur praecepta complici sub excommunicatione actio positiva physice vocandi alterum sacerdotem ; sed tantum ut praeca-

vont infamiam ex vocato altero sacerdote timendam, eique locum patere curet.

Nec, ex § 2 c. 2367. excommunicationem effugit qui absolvit complicem ideo non accusantem peccatum complicitatis « quia ad id a complice confessario sive directo sive indirecte inductus est ». Modus indirectus erit si sacerdos, post factum, alteri suaserit peccatum non esse grave, vel inutilem esso accusationem quia res ipsi iam nota sit. *Post faclvin,* inquam, nam, attenta communi opinione, casus non habetur si, a sacer· dote deceptus, alter re vera, propter errorem suum, graviter non peccant.

Effugit vero excommunicationem, qui absolvit complicem sponte sua tacentem istud peccatum complicitatis ; immo qui accusanti istud peccatum cum aliis declaravit se ab aliis tantum peccatis absolvere, manente onere istud alii confessarii accusandi (Ba l l ., V, 415).

Multo magis effugit excommunicationem qui, in gravissima difficultate de qua supra, *licite* absolutionem confert. Effugit demum qui bona fide et non dubitans existimavit casum non adesse quamvis re vera adesset. Etenim excommunicatio culpam gravem supponit.

Verum non effugit excommunicationem qui peccet ignorantia crassa seu supina, cum nullus ausus temerarius requiratur; et reus fuerit etiam excommunicationis, qui suo agendi motio v. g. spontanea et indebita visitatione, existimandus sit se sponte sua periculose aegrotae ut confessnrium complicis obtulisse.

Quid, si sacerdos sacrilege coeperit confessionem infirmi in periculo morti audire at facti eum nnto absolutionem paeniteat ? Casus *objective* controvert it ur. Si *possit,* videtur etiam time obligation»* teneri curandi ut alter arcessatur, et graviore tantum infamia»' periculo excusari, cum ipse se periculo obiecerit. *Subiective,* si putavit a se debere compleri indicium, reatum et excommunicationem vitabit.

502. — Excommunicatio ista est *specialissime* reservata. Sacerdos tamen paenitens ab altero poterit in adiunctis indicatis supra, n. 4Î3, absolvi cum onero recurrendi saltem per confessarium ad S. *Pacnitcntiariam*·. Quod onus manet, ex c. 2252 post convalescentiam, etiam si in periculo mortis absolutus fuerit. Tinnio, ex c. 2254, § 3 etiamsi in casu extraordinario recursus sit in praesenti impossibilis, (piando copia dabitur erit recurrendum, contra ac de aliis censuris etiam specialissime reservatis disponitur. Unde casus iste peculiari severitate tractatur.

.V. *B*. In litteris quas confessarius ad S. *Paenilentiariam* dederit, oportet ut qualitatem parochi vel habentis curam animarum ab officio meri confessarii (qualis est etiam vicarius cooperator) distinguas; ut

indices, utrum somol tantum, an bis, an plurios complicem absolverit. Secundum haec enim variare solent mandata S. *Paenitentiariac,* Praeterea, iuvat etiam ut ab initio confessarius iniungat quod dein praecipietur, i. e. ut delinquens personam complicem non iam sacramentalitor audiat, nec antequam ab alio confessario peccatum complicitatis fuerit directe remissum, ut per se patet, nec etiam postea, si tamen absque scandalo vel infamiae periculo fieri possit ; eamque, si ad ipsum redierit, de nullitato absolutionum moneat.

Qui dubitat situe coniitens ipsius complex an non, dubiam iurisdictionem possidet. Sed ne se prodere debeat, videtur ea uti posse, et absolutionem licite impertire.

. SUMMARIUM.

508. — I. *Del>clum* est absolutio complicis in peccato turpi. *Absolutio* intellegitur tum *formalis* et vera (seria formae pronuntiatione), tum *ficta* (sine intentione vel formae pronuntiatione) ; tum *acquivalenter* data cum, paenitentem decipiens circa gravitatem commissi peccati vel accusandi necessitatem, sacerdos eum directe vel indirecte ad tacendum peccatum inducit.

Complex·, secundum sententiam hodie communem, cui »§. *Paenitentia) ia, 22* ian, 1879 adhaesit, etiam eius qui postea factus est sacerdos.

Si neuter altorum ante confessionem cognoverit, casus canone 888 non continetur.

Complicitas dicit formalem consensum cum sacerdote in idem peccatum.

In *peccato turpi* : sive actionis, sive verborum, sive aspectus, quod sit grave ut externum, et, ut probabile est, libidinosum in se, seu immediate turpe.

II. *Sanctio.* 1. *Invalida* est absolutio directe, extra periculum mortis data de hoc peccato nondum sacramentaliter absoluto. *Illicita* est ex parto sacerdotis, etiam data complici in periculo mortis, extra necessitatem.

Casus necessitatis habetur : *a)* si nullus alius sacerdos (etiam non approbatus, excepto tamen notorio suspenso vel excommunicato) adsit vel velit ; *b)* si alius sine gravi scandalo aut infamia, sive certa sive probabili, vocari nequeat ; c) si aegrotus complex alii confiteri recuset. Quae recusatio non videtur rigorose intellegi posse, quia, in isto mortis periculo, concilianda est iusta Ecclesiae severitas cum sua sollicitudine do aeterna salute, quae confessionem omnino sinceram et completam postulat. Confessarius

autem complex procuraro debet ut locus alteri sacerdoti pateat, ac proin satagere ut excusatio timendae infamiae arceatur. Nulla tamen lege coactus videtur ut ipse alterum sacerdotem advocet. Usus epikeiae in gravissima necessitate ab auctoribus non omnino excluditur, v. g. in locis missionum, vel cum, sine gravi scandalo, susceptio sacramentorum omitti nequit; sed, nostra sententia, extra periculum mortis, prima absolutio ab isto peccato non erit directa, si a complico data fuerit.

2. Sacerdos reus delicti punitur excommunicatione l. s. specialissime reservata S. Sedi, qua absolvens complicem etiam in periculo mortis plectitur qui non excusatur necessitate, ac proin qui moraliter ci nsendus est se sponte in audiendam istam confessionem complicis ingessisse. Neque ignorantia crassa vel supina excommunicatio declinatur. Dubitans sitne confitens complex dubiam iurisdictionem habet, qua tamen, ne se prodere debeat, uti posse videtur.

CAPUT VII.

De sigillo sacramentali.

504. — Historica. Cfr. *Appendicem* ***XII.***

505. — Notio. Sacramentali sua confessione paenitens concredit confessario depositum inviolabiliter sigillatum, cuius sigillum *directe* vel *indirecte* violari potest.

Violatio *directa* ab eo committitur qui narrat cum designatione personae ad quam pertinet rem quae sigillo protegitur.

Indirecta est duplicis rationis. *Proprie dicta* seu stricte accepta committitur, quando revelatio ista non intenditur sed permittitur, i. e. quando sermone vel actione diversa et ad alium finem directa periculum incurritur ne manifestetur quod sigillo tegi debeat. Istud fiet, quando vel materia narratur sine aperta personae designatione, vel persona designatur sine materiae indicatione, sed cum periculo manifestandi personam, vel ingerendi suspicionem materiae.

Etiam excluso omni revelationis periculo, confessario omnino prohibitus est *usus scientiae* sacramentalis cum gravamine paenitentis (c. 890, § 1). Usus iste ad quandam *latius dictam* violationem sigilli referri potest. Atque haec committetur quando, propter suam accusationem, paenitens patitur aliquod gravamen

distinctum a suspicione peccati, sive ipse re vera istud gravamen sentiat, sive saltem paenitentibus in genere grave foret talem *scientiae sacramentalis* usum licere : ut si quis, sine paenitentis facultate, de peccatis accusatis cum ipso loquatur.

Speciatim autem c. 890, § 2 prohibetur omnis usus ad externam gubernationem, notitiae quae de peccatis in confessione habita sit.

Demum *improprie dicta* seu analogica sigilli violatio habetur sine usu scientiae stricte sacramentalis, quando aliquid revelatur quod paenitenti afferat gravamen, vel confessionem odiosam reddat, ut si, in adiunctis quibus id displicet, dixeris talem ad confitendum accessisse, vel corporis aut mentis defectum reveles.

Parum accurati modi loquendi non modicam in hac materia confusionem induxerunt et variis controversiis locum dederunt. In Codice contra, c. 889 destinatur sigillo *stricte* dicto, cuius obligatio distinguitur in c. 890 a prohibito usu scientiae sacramentalis cum gravamine paenitentis, seu a votita violatione latius accepta.

Si omnem violationem, etiam latius acceptam, non tamen analogicam complectamur, describemus obligationem ex sigillo ortam, seu *obligationem sigilli, esse obligationem, in omni casu inviolabilem, tacendi, etiam mortuo paenitente, dicta in ordine ad absolutionem sacramentalcm, quorum revelatio seu manifestatio sacramentum onerosum vel odiosum redderet.*

506. — Demonstratio. Thesis. *Ipso iure divino naturali, posita institutione sacramenti poenitentiae et confessionis secretae, imponitur cuicumquc accipienti notitiam rei a paenitente significatae ad explendum onus sacramentaliter confitendi, obligatio sigilli sacramentalis, qua notitiam sic acceptam revelare, immo ea uti qualibet ratione cuius pacnitens ob aliquod gravamen possit esse rationabiliter invitus, absolute seu sine ulla exceptione prohibetur.*

Etenim, ad immédiat ani Christiani reconciliationem cum Deo, Christus, auctor sacramentorum, exigit sacerdoti factam confessionem, quam simul ipsi soli, quasi Deo fieri permisit. Idque in remedium omnis omnino peccati esse voluit. Confessionem ergo instituit et necessariam fecit propter solum finem salutis propriae et gratiae sacramenti simpliciter vel melius consequendae per inisterium sacerdotis. Iam vero, quando res propter unum solum finem divinitus instituta est, quilibet rei usus quo finis

iste vel leviter impeditur, est abusus rei substantialiter vel accidentaliter contra istum finem, ac proin intrinsece inhonestus. Dico *subslantidlitcr* vel *accidcntaliter* contra illum finem, prout ipse linis substantialiter vel corrumpitur vel. quamvis laesus, intactus manet.

Omnis autem usus notitiae haustae ex confessione, quem non fieri paenitentis interesse potest, nisi ex pleno paenitentis assensu factus sit, fini illi saltem impediendo idoneus est, cum perfectam sinceritatem, et ipsum accessum ad confessarium, difficiliorem reddat. Ordo praeterea in quo reconciliatio sacramentalis versatur est relationis hominis ad Deum, seu quasi-divinus. Quae ordinis praestantia omnem tollit rationem existimandi concessam esse divinitus exceptionem, ut bono cuipiam humano consuli possit. Contra, constat levem superioris ordinis utilitatem omni inferioris ordinis utilitati anteponendam esse. *Ergo,* praecepto naturali divino omnis lex sigilli ea quam diximus vi sancitur.

Quod praeceptum est *religionis,* cum relationes hominis ad Deum immediate tueatur. Accedit etiam obligatio *iuslitiae.* Ex quo enim permisit, immo iussit, ut omnes baptizati peccatores isto sacramento uterentur ac proin secretam confessionem facerent, Christus iis omnibus ius dedit absolute inviolabile et ordinem naturalis iustitiae transcendens, tentandi hoc remedium, efficiendo quidquid ad perfectum eius usum ipsis postulatum videretur. Scientia itaque quae propria ipsorum erat ante confessionem, post communicationem in confessione, ipsorum propria manet pro omni usu non sacramentali, idque vi iuris sacri quod nullo contrario iure humano elidi potest, cum omne ius humanum sit ordinis inferioris. Quare nec salus populi nec malitia paenitentis ius istud tollunt vel minuunt.

Itaque Christus, dum confessionem pro arbitrio et dominio paenitentis secretam instituit, simul omni paenitenti salvum conductum regium dedit, quo simul perfectam securitatem ab omni incommodo vel gravamine confessioni extrinseco pollicitus est.

Quod autem securitas ista afficiat quidquid ad accusationem sui pacnitens dicendum vel manifestandum existimat, ex manifesta divini Auctoris intentione colligitur. Vult si quidem Christus ut suo remedio homines optimo modo utantur. Quo plenius autem reus se manifestet, eo perfectiorem per se esse sinit rationem iudicii quae sacramento isti inest. Lex igitur sigilli extensionem habet qualem in formula thesis descripsimus.

[506.]

Pleriquo nobiscum tenent sigilli obligationem esse naturalem, quae ad institutionem sacramenti consequatur; et in superiore scientiae istius ordine radicem absolutae et perpetuae obligationis quaerendam esso sentiunt. Sed alii, eum Ricardo, in vetita communicatione reatum *mendacii* detegendum esse putant, cum sacerdos ut homo niliil sciat; alii reatiun *violatae fidelitatis* et *secreti* tacito commissi ; alii reatum βα-*crilegii,* ob sacram eius scientiae naturam, vel propter iniuriam factam sacramento, a quo homines retraherentur, si in aliquo casu res accusatas manifestare liceret. Quod tenent Suarez, *Paenit.,* d. 13; s. 1, n. 7; Lugo, *Paenit.,* d. 23, n. 8-15; d'Annib., III, 358 (8); Ball.-Palm., V, η. 591. — Vasquez, in 3 P., q. 93, art. 4, d. 1, n. 9.10, cui consentiunt Coninck, q. 9, d. 2, n. 34 et Tamburini, *De sigillo,* c. J, n. 2. rigorem obligationis explicari non posse existimant sine positivo praecepto quoa Christus ad naturalem institutionis vim superaddiderit.

Est etiam, ut Lehmk., II, 586, qui ex periculo alucinationis subsidium quaerat quod supervacaneum arbitramur. A S. Thoma nos dissentire non putamus. Etenim, in Suppi. 3 p., q. 11 art. 1 ad 2 et ad 4f fontem obligationis indicat in praecepto divino quod sacramentum consequitur, ct argumentum quaerit ex natura quasi divina scientiae Habitae a sacerdote qui vices Dei gerit.

Plenior explicatio sigilli ex demonstrata thesi prono alveo fluit.

507. — Subiectum sigilli. Sigillo tenetur: 1. *Confessarius.* Is, interrogatus de re audita in confessione, negare potest etiam cum iuramento se rem scire vel audivisse, cum omnis quaestio naturaliter se referre debeat ad scientiam eius humanam, non quasi-divinam ; quodsi interrogans eam ad sacramentalem scientiam malitiose extendat, serium responsum exspectare nequit, et versamur extra formale colloquium.

Quid autem, si ex negatione confessarii inferent confessionem non fuisse integram ? Si quid huiusmodi timendum sit, confessarius declinet directam responsionem, dicendo v. g. paenitentem sua peccata accusasse et ipsum suo oflieio tunctum esse ; vel, melius, si fieri potest, reprehendat interrogantem do temeraria vel imprudenti sua interrogatione ; vel simpliciter memoret se extra confessionem semper ignorare deluere quod intra confessionem fortasse audiverit, ita ut sive audierit sive non, idem debeat esse ipsius responsum. I I

Propterea quoque, si in hospitio interrogatur utrum infirmus cuius audiverit confessionem, sit communicandus nc cne, sciscitantem ad pacnitentem (prius de faciendo responso a se edoctum) regulariter remittat, ut is declaret utrum necne cupiat s. dape refici. Si infirmus ipsum rogaverit ut velit ipse confessarius communionem curare, confessarius hoc paenitentis mandatum narret, dum communionem pro eo petit;

2. *Superior* cui absolvendus vel absolutus a reservato se sistit, vel a quo licentia absolvendi petitur;

3. *interpres,* cuius ope paenitens utitur in confessione, vel is qui, *intra confessionem,* pro rudi accusationem scripsit. Non nulli obligationem extendunt ad eum qui ante confessionem peccata rudis scripserit, quod potius negandum esse arbitramur, quia operam, ceterum non praeceptam, extra confessionem praestat, nec apud ipsum Confessio inchoata censeri potest ;

4. qui *casu,* licet inculpate, aliquid audierit sigillo tectum. Qui aures consulto erexerit, iam contra sigillum fecerit.

Non tenerentur qui audirent confessionem quam paenitens publicam facere voluerit. Sed si (quod absit) contionator coram tota multitudine sigillum violaverit, *omnes* dicit Suak., probante Lehmk., II, 596, 7, ita ad sigillum teneri ut ne inter se quidem de re audita loqui possint ;

5. *omnes* quibus aliquid sacrilege vel imprudenter contra sigillum sit revelatum ;

6. *doctor* vel alius qui cum venia paenitentis consulitur ; namque notitia ipsi datur in finem rite obtinendae absolutionis. Sic communior sententia. Quidam aliter opinantur, cum cognitio istius doctoris non sit ex confessione. Licentia haec a paenitente data, plura colloquia permittit, donec indicium fuerit completum (S. Alph., VI, 648).

Quare si adeundus sit aliquis cui restitutio fieri debeat, vel quocum pax concludenda sif, expediens erit, ut confessarius maiorem obtineat facultatem qua res solo secreto naturali obserata maneat ; ac regulariter ea tantum condicione onus talis mandati acceptet (Cfr. Lugo. *Paru.*. 3. 23 ; n. 29; Lehmk., II, 596).

Ille tamen quem ipse paenitens consulit circa confessionem faciendam solo secreto naturali tenetur, nisi, propter manifestatam -voluntatem subinde ei confitendi, consultatio rationem inchoatae confessionis induere videatur;

7. qui *scriptam confessionem* legit dum paenitens actu ea utitur ad confitendum.

Idem plures dicunt, si relicta in confessionali legitur. Venutn hic distinguendum arbitror. Relicta a confessario est procul dubio materia sigilli, namque est voluti revelatio alienae confessionis ; relictu vero a paenitente post receptam absolutionem est voluti nova narratio peccatorum, quae, sivo voluntaria fuerit, sive involuntaria, obligationem sigilli

non parit. Si nescitur quisnam eam reliquerit, legens violaverit sigillum, quia periculum acceptat legendi quod est vere sigillo clausum. Ratio autem quao passim datur, chartam in qua peccata peractae confessionis continentur esso voluti permanentem confessionem, si in confessionali rolicta sit, secus si extra, nobis videtur comparatio esse potius quam ratio, ct arbitrariam distinctionem introducere. Nec si ante usum pro confessione legatur, contra sigillum peccabitur. Nequit enim privilegiatiun sigillum confessionis sacramentalis extendi ad media non necessaria quae confessionem praecedunt. Aliter dicendum foret si in ipsa confessione rudis peccata sua alicui dictaret. Cfr. Lehmk., II, 597, qui tamen sigillo protectam dicit chartam in qua paenitens peccata sua scripsit, si scriptio necessarium est paonitenti medium confessionem integram faciendi. Verum paenitens numquam cogitur scriptionem ante confessionem conficere. Manifestum est res quae in tali charta leguntur secreto naturali protegi, quod sub levi vel gravi obligat, prout levia et non infamantia an, contra, graviter diffamantia sic illicite cognoscantur {Cfr. Noldin, III, 410; Gén., II, 384, VIII).

Sigillo autem proteguntur litterae quibus absolutio a reservatis petitur.

Quid, si quis confiteatur *laico* quem putat esse sacci dotem ? Laictun istum deceptorem sigillo obligari, multi tenent, quia paenitens conscientiam suam in ordine ad confessionem patefecerit. Quod hoc fecerit intentione confessionis, non est ambigendum. Sed ordo ad confessionem obiective nullus est sine ministro ; nec intentio sacramenti efficit ut sacramentum liabeatur. Iam vero sigillum sacramento non mere intentioni sacramenti destinatur. Casus itaque diversus est eius qui audit quod in vero sacramenti usu alii confessario narratur (Cfr. d'Annn., III, 357).

Verum procul dubio sub sigillum cadit quod accusatur sacerdoti carenti iurisdictione. Namque ut confessio compleatur absolutione valida, satis est ut minister ille iurisdictione muniatur.

N. *B*. 1. Vi e. 1757, § 3,2°, incapaces sunt testimonii ferendi « sacerdotes quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli soluti sint ; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt ».

Atque in foro eiam civili, confessorius de omni re in confessione audita testimonium recusare potest : quod plerumque (etiamsi licentiam a paenitente obtinuerit) facere expediet.

Ipse paenitens sigillo non tenetur, sed graviore quam alii astringitur officio secreti naturalis, ubi res exigit ut dicta a confessario silentio premantur. Peccat itaque *mortaliter* qui, nulla iusta

causa excusatus, «ea prodat e quibus honor eonfessarii laedatur notabiliter» (Cfr. Ball.-Palm., V, 611).

508. ;— [Sigilli obiectum. Sub sigillum cadunt : 1. omnia quae paenitens accusavit tamquam sua *peccata* vel proposita peccandi materialia aut formalia : sive recte sive erronee ea talia existimaverit; 2.*peccata· complicis,* sive prudenter sive imprudenter detecti, in accusatione propriorum peccatorum ; 3. *negata absolutio,* sine addito, cum haec virtualiter prodat gravem accusationem (aliud foret, si morem sequens alicuius regionis ubi adhuc supersit, consueveris omnes ter ante absolutionem audire, et dixeris : absolutionem non dedi, quia primum accedebat); 4. *parnitentia imposita,* nisi fuerit levissima, qualis pro minimis peccatis dari consuevit : ter Ave aut Gloria ; 5. *peccatorum circumstantiae,* quae narrationem peccatorum vestiunt, nisi dictae fuerint *praesuppositice,* et non referat ad paenitentem eas esse notas. Ut si fuerit occasio peccandi, ipsi peccato valde extrinseca: v. g. paenitens miro spectaculo attractus ideo sacrum omisit. Quid mirum in platea acciderit, inde novisti, et sine sigilli violatione narrare poteris. Narrare autem non poteris illegitima natalia quae ipsum irregularem reddebant et in confessione relata sunt. Caute in hac re est procedendum,ne ulla suspicio peccati oboriatur. Quare ne dicatur rem fuisse ex confessionali cognitam ; 6. quae merito vel immerito a paenitente adduntur ut suam accusationem perficiat: sic etiam virtutes et gratiae receptae, quibus paenitens se fragilem, ingratum ostendere vult.

Ratio communis haec est, quia propria peccata sunt principale obiectum et finis intrinsecus obligationis sigilli ; plena autem securitas de accusandis secreto peccatis non daretur, si obligatio non complecteretur omnia quae ad manifestandum reatus suos paenitens opportune addi posse merito vel immerito aest imaverit.

509. — Peccata in confessione commissa, puta vanam gloriam conceptam ex rarissimis culpis accusatis, ex congratulatione confessorii, per se *non* sunt materia sigilli. Non enim accusantur. Eorum tamen revelatio indirectam sigilli violationem contineret : v. g. revelata ira, blasphemiae paenitentis ingerunt suspicionem correptionis propter graves culpas, quae locum irae dederit.

Minus per se sunt materia, *dejectus naturales* corporis: foetor, linguae balbuties, ingenii hebetudo.

Quid fle *scrupulis* et *scrupulositate*^ Sane, peccarit contra sigillum qui dixerit: Titius hos vel illos scrupulos habet: nam haec tamquam peccata accusata sunt. Contra, non violarit sigillum qui do paenitento dixerit: tam bonus est ut peccata videat ubi non sunt; namque hoc in laudem cedit pacnitentis, nec morbidam anxietatem prodit. Demum si mere dicas scrupulosum qui aliunde ut talis cognosci potest, non revelas nisi defectum naturalem, nec suspicionis vel diffamationis es causa. Si autem, ut plures sunt, ex sola confessione dignoscatur srupulosus, quia anxietates bene novit dissimularo, facis scientiae haustae ex confessione usum qui pacnitcnti gravamen afferat: quod adversatur sigillo. Berardi, *Praxis,* η. 4947, existimat plerumque sigillum violari ab eo qui revelat paenitentem esso scrupulosum.

Virtutes et merita sub sigillum non cadere nisi ea ratione quae n. 508 memorata est, per se patet.

510. — Accessus factus ad confitendum interdum sine gravi peccato narrari non poterit, sed proprie, cum ipsa notitia talis accessus confessionem praecedat, non est materia sigilli. Confessio est factum cuius confessarius est testis, non autem notitiam a paenitente accipit.

511. — Sigilli condicio est confessio sacramentalis seu directa ad absolutionem, saltem inchoata, etsi manserit imperfecta.

Non sufficit autem manifestatio conscientiae ad consilia spiritualia obtinenda. Nec ulla mutua pactio vel iurata promissio, vel qualitas eius cui res committitur, obligationem urgere potest ultra terminos secreti commissi rigorosi (Cfr. S. Th., Supp. 3 p., q. 11 art. 2 ad 2).

Multo minus sigillo protegitur confessio *mere* simulata vel ad extorquendam eleemosynam, aut ad struendas insidias. In posteriore casu, praestabit impudentem tentatorem alta voce reredarguere et repellere. Verum si spes eleemosynae sit finis extrinsecus confessionis ceterum sincere et rite factae, hanc claudi sigillo non ambigitur.

Nec sigillo protegitur revelatio quam fecerit paenitens postquam sacerdos clare protestatus sit se nihil sacramentaliter excipere velle (Suar., *Paenit.* d. 33, s. n. 5).

512. — Sigilli obligatio. 1. Quinam actus prohibiti sint ex ipsa thesi n. 506 iam declaratum est, et exemplis infra addendis magis constabit.

2. Obligatio sigilli sacramentalis est inviolabilis (c. 889), idque absolute. I. e. propter nullum bonum publicum aut privatum procurandum, vel avertendum malum seu damnum, licita fiunt sive revelatio directa, indicato paenitente, rei qua cadit sub sigillum, sive usus scientiae sacramentalis cum periculo talis revelationis, sive usus eiusdem scientiae cum gravvamine paenitentis. Dum tamen usus istius scientiae cum periculo revelationis simpliciter prohibetur, usus sine periculo non prohibetur nisi cum aliquo vero *gravamine* paenitentis talis vel paenitentium in genere ut explicatur n. 519.

3. Revelatio directa nullam materiae parvitatem admittit. Ratio est quia omnis revelatio directa substantialem continet perversionem ordinis divinitus sanciti: *secretae* confessionis. Revelatio enim directa est, ex ipsa notione sua, actio *contra* secretum.

Accedit dcin motivum quod afferri consuevit: fore ut fideles non parum retraherentur ab usu completo istius sacramenti, si novissent parva peccata narrari posse, praesertim cum quaedam facile causa sint ignominiae vel irrisionis, ob quam malint grave peccatum ipsorum innotescere.

4. Cum agitur de violatione *directa* vel indirecta *strictius accepta,* nullus usus opinionis probabilis permittitur. Ratio est, quia sanctitas salvi-conducti regii postulat latam interpretationem, opiniones autem severae, quae sint probabiles, nobis demonstrant quousque lata interpretatio pertingat; et quia opinio probabilis linquit *immediate* periculum violationis materialis quod hic, propter superiorem ordinem ad quem lex ista pertinet, nequit principio reflexo evacuari. Ut aliis utamur verbis, hic non licet nisi quod immediate, directe, moraliter constat esse licitum.

Quocirca, neque in praesenti casu fit derogatio principiis probabilismi, sed versamur extra materiam cui applicatur: licitum et illicitum. Non licet *probabiliter* dicere quod opinio probabilis dicit esso contra sigillum sive directe, sive hac indirecta ratione quae periculum generet revelationis peccati paenitentis.

5. Verum in violatione *indirecta,* seu cum periculum revelationis vel gravamen est valde tenue et incertum, esse materiam levem communiter admittitur.

513. — Sigillum inductum ad sanciendum ius et securitatem liberae confessionis secretae est in potestate *paenitentis* constitutum, qui proin licendam loquendi extra confessionem

de rebus in confessione accusatis vel narratis semper *tfficaâtw* seu valide dare potest, dummodo: 1. licentia sit *formalis:* interpretativa non sufficit, nec *praesumpta* etiam de praesenti, propter periculum erroris vel imprudentiae; et caute utendum est licentia *virtuali* vel *tacitu.* Casus communiter affertur paenitentis qui cum confessario loquitur de peccatis in confessione accusatis: satis facile fieri potest ut, cum confessarii assensu saltem tacito, confessionem sigillo protectam quasi resumere velit. Quod potius praesumendum esse insinuat S. Alph., l. 6, n. 151, appellans Lugo, *Pacn.* d. 23, n. 131 et 133, cuius tamen testimonium ambiguum est. Dixi *cum assensu confessarii;* nam sicut post completum indicium confessarius non potest sine licentia paenitentis velle indicium suum perficere (Lugo, d. 33, n. 141), ita, ut confessionem resumat, paenitens assensu conlesssarii indigere videtur.

514. — Applicationes. 1. Locutio cum paeuitente de praecedenti confessione *intra novam confessionem* vel immediate post, cum indicium adhuc moralité? durare censetur, numquam sigillo adversatur, quia res in eodem foro sacramentali versatur, atque ipsa prudenti administratione sacramenti facultas recordandi paenitenti peccata anteriora non raro postulatur. Ceterum ita habet receptus usus.

Sine tamen rationabili causa, id non est faciendum; et si modica tantum est causa faciendi, omittatur monitio si paenitentis molestia timetur.

Locutio extra confessionem, sine paenitentis licentia, est prohibitus usus scientiae sacramentalis.

515. — Indirectam sed stricte acceptam violationem sigilli committit confessarius : *a)* qui non a primo confessionis initio, sed cum producta iam est, paenitenti surdo dicat alta voco: «Redi» vel « Quotiens»; *b)* qui sedens in confessionali assurgat et modo quem astantes observare possunt legat tabulam casuum reservatorum ; c) qui gestu visibili, gemitu, manifestet mirationem vel tristitiam ; *d)* qui, audita confessione, extemplo ab ecclesia discedat, nihil sollicitus de paenitentis communione, quae, ante confessionem, veri similis videbatur : *c)* qui ex duobus paenitentibus, v. *g.* duobus fratribus, alterum solum laudat, vel dicit, ab eo sola venialia afferri (Cfr. d'Ann., **JII**, 262). Suspicionem enim materiae seriae, vel gravis peccati, vel indisposition!*» ingerit.

516. — Indirectam et late vel stricte acceptam (prout suspicio gravis peccati paenitenti vitatur τοί non) committit Confessarius qui peccata audita in confessione alicuius coetus vel loci revelat quando quaedam suspicio singulas personas ac proin ipsum *paenitentem* afficit ; quando fama laeditur ipsius *commvnitatia* vel *loci.* Quare peccat qui dicit, in tali monasterio, vel etiam a religioso talis Ordinis commissum esse peccatum ex cuius natura existimatio monasteri vel Ordinis minuatur. Multo magis, si dixerit ibi tale delictum esse frequens. Observes enim, quamvis nemo ignoret ubique fragiles personas occurrere, et in ferventissima communitate esse posse proditorem, multo maius detrimentum accidere communitati quando generalis et indefinita coniectura gravissimo confessarii testimonio roboratur.

51Î. — Interdum qualitas personae cui res dicitur efficiet ut facta communicatio sit paenitenti onerosa et ingrata vel non. Supponimus semper nullam criminis seu peccati suspicionem in ipsum paenitentem cadere.

Etenim alii aliis facilius mirantur taba vel talia accidisse v»*l levius propter culpam paucorum, multos suspectos habent. Hominum experientia seniorem confessarium docebit nullatenus minoris aestimare clerum vel monasterium eo quod non nulli libidinosos actus fecerint, dum, contra, id rescire non parum nocebit famae sacerdotum vel religiosorum apud laicum qui haec in sanctuario accidere posse, ne quidem suspicabatur. Si duo confessarii qui simul excipiunt confessiones eiusdem partis cleri, ita ut idem genus hominum audierint, alter alteri indicium suum de morali eorum condicione communicent, neuter ad alterius scientiam quidpiam addet, ita ut sermo iste, numquam sane suadendus, ab omni sigilli violatione immunis esso possit ; contra, existimationem istius cleri minueret idem sermo habitus apud eos qui paonitentes istos non audiverint.

Secluso autem etiam violandi sigilli periculo, ipsa ratio cuiusdam aequitatis et gratae caritatis nos satis hortatur ut aliena fiducia non abutamur nd miscenda colloquia quae paenitenthun nostrorum ordini vel familiae sint contraria.

518. — Quod ad loci diffamationem: tanta est hodie in pluribus regionibus religionis et morum, seu opinandi et agendi diversitas, ut proprio veluti nomine seu fama carere videantur, ita ut unius scelus. etiam enorme, ceteros incolas nullatenus inficiat·.

Magis tamen probrosum erit, si dicas vitium occultum, morbum venereum ibidem dominari. Olim, sub hoc respectu distinguebant a maioribus locis ea quae minus quam tria milia incolarum numerabant.

Licet tamen ex rebus auditis in confessione occasionem capere ad invehendum in vitia quae aliquo gradu ubique exsistunt, v. g. luxuriam. Occulta tamen cum loci detrimento manifestare nefas est. Quocirca practice numquam opportunum est ut ope confessionis argumenta contionum seligantur. Vitia enim non occulta, aliunde cognoscuntur ; occulta vero non sine periculo corripiuntur.

Pari ratione qui, parochus vel confessarius, a contionatore interrogatur de vitiis quibus potissimum medendum sit, informationem det secundum ea quae scientia humana didicit, non autem notitias det quas tantum ut Christi minister sibi comparavit. Prudentius aget, scrupulos et anxietates sibi vitabit, ac magis oboediet directioni S. Sedis (Cfr. Lbhmk., II, 602: Ball.-Palm., V, 657).

519. — Secluso etiam omni periculo revelationis vel detrimento famae quod communitas vel locus pateretur, prohibetur nihilominus, extra confessionem, omnis usus scientiae confessionis cum gravamine paenitentis (c. 890, § 1).

Tdque *absolute,* ut constat ex prop, prohibita ab Tnnoc., XI, per decr. S. *Off.,* 18 nov. 1682 *(Denz.,* 1220). Gravamen autem intellegendum est vel quod paenitens re vera formaliter experiatur vel quod conaturaliter experiretur si novisset usum istum scientiae esse factum. Quare :

1. ipse Codex c. 890, § 2 vetat omnem usum quem ad gubernationem exteriorem facerent notitiae de peccatis in confessione habitae «tam Superiores pro temporre exsistentes quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati»;

2. nisi facultas obtenta fuerit, contra sigillum erit negare suffragium ei quem ex sola confessione noveris indignum, vel eundem officio removere ; dimittere famulum, convictorem ; cuipiam munus difficile et ingratum committere ; paenitenti vultum austeriorem ostendere, vel eum *ob audita* in confessione (non stricte ob defectum naturalem aliter atque ex accusatione peccatorum notum, puta balbutiem, modum obscurum loquendi) declinare, et non iam ad confessionem faciendam admittere.

520. —Intra confessionem confessarius imponere quidem potest quae paenitenti ab omni confessario imponenda sunt, sed nihil ultra. Quare famulo furanti praecipere non potest ut edomo sua exeat.

Rogatus schedam tradere de peracta confessione, Confessarius eam tradere potest et per se debet cuivis qui saltem serio confessionem inceperit. Negatio tamen schedae non erit contra sigillum, nisi in raris adiunctis externis in quibus, ob comparationem cum aliis paenitentibus quibus datur, suspicio ingeratur negatae absolutionis (Cfr. Ball.-Palm., V, n. 601-605).

521. — Contra, non erit contra sigillum, ne indirecte quidem, ea facere quae, sine ullo revelationis periculo, non possunt nisi grata esse paenitenti, ut cum ipso agere magis blande, mite, benigne.

Casum, quem vulgarem appellat, sacerdotis qui ex confessione novit insidias sibi parari, ut occideretur nocte sequenti, vel venenum esse in vino quo debet celebrare, Lugo, *Paen.*, d. 23, n. 308 ita solvit : fugere vel omittere missam potest sine dubio « quando illa actio vel omissio non ostenderet aliis notitiam peccati, nec ullum damnum paenitenti afferret quod confessionem redderet odiosam aut gravem: tunc énim posset utique fugere alio praetextu vel sacrum omittere ». Iisdem positis condicionibus, possit modo ordinario se cautiorem reddere in familiari administratione, qui ex confessione detrimenta suae neglegentiae noverit.

De casu certe motaphysico do confessario qui alii confessario, suo paenitenti confitetur se non esse sacerdotem, et tamen pergere vuli audire confessionem, Lugo haec l. c. n. 105 habet: s» ex usu istius scientiae resultaret aliqua saltem indirecta revelatio vel etiam aliquod dedecus vel incommodum mei paenitentis, «deberem... alteri serio confiteri, illi autem solum exterius vel certe cum intentione solum condicionate obtinendi absolutionem, scii, si sit sacerdos ».

Possis quoque, testo Tamburint, c. 6, § 2, dummodo no ipse paenitons impediatur vel indo incommodum sentiat, ordinaria quaedam impedimenta ponere peccatis : v. g. claudere ostium, fenestras, per quae quempiam ad peccandum exire noveris. Sed, no ulla miratio paenitentis suboriatur, haec no facias nisi impetrata, in ipsa confessione, paenitentis licentia.

Possitne confessarius Superiorem monere ut vigilet ? Adiuncta valde prudenter perpendenda erunt.

Quaro praestabit a paonitento licentiam petero quam is. si bene sit dispositus, facile concedet.

Casus paenitentis qui in voluntate sceleris contra confessarium commitendi perseveret diversam solutionem offerre possunt, si adiuncta certo prodant paenitentem non.ad accusanda peccata sed ad tentandum confessarium advenisse.

522. — Solus tamen usus exterior scientiae sacrameutalig prohibetur. Noluit enim Dominus munus ponderis importabilis confessario imponere. Quare interne recordari vel recogitare peccata accusata, experientiam hominum et dexteritatem agendi ex auditis confessionibus acquirere, nulli sigilli rationi adversabitur.

Nec *scientiae* habetur, ubi scientia est mere occasio. Quare curiositate non autem sacrilegio peccabit qui, post auditas confessiones, interroget aedituum do nomino personae quao ad confitendum accessit, nisi indo suspicio cuiusdam gravis peccati oriri facile possit.

Neque violatur sigillum dicendo quod omnes norunt, vel quod ipso facto accedendi ad confessArium paenitens virtualiter prodit, ut si dicas Petrum accusasse sua venialia. Sed definire veniale accusatum (v. g. sua mendacia) vel gravia seu seria fuisse indicare, foret *directa* sigilli violatio.

523. — Modus agendi *impatiens, scrupulosus, taediosus* in ipsa confessione, non erit contra sigillum, sed alia ratione peccaminosus, etiam graviter, esse poterit, si usum sacramenti reddat odiosum, causam vel occasionem dederit deserendi sacramenta.

524. — Sanctiones canoniale. 1. Prudentem dispositionem qua c. 1037 § 3, 2° confessarios incapaces facit testimonii judicialis iam supra n. 507, *N. B.* memoravimus.

2. Poena excommunicationis *specialissime* Sedi Apost. ipso facto reservata punitur *confessorius* qui sigillum sacramental· *directe* violare *praesumpserit.* Qui sigillum *indirecte* tantum violaverit, obnoxius est poenis ferendae sententiae, suspensionis, inhabilitatis, privationum, immo, in casu graviore, ipsius degradationis (cc. 2369, § 1 coli, cum 2368, § 1). Indirectam intellego strictius acceptam. Namque Codex c. 890 usum scientiae ex confessione acquisitae distinguit a violatione sigilli, de qua c. 889.

3. Temeraria, ac proin conscia violatio sigilli ab *aliis pesonis* peracta, pro reatus gravitate punienda dicitur poena quae etiam excommunicatio esse potest (c. 2369, § 2).

525. — iV. *B.* 1. Cauto de isto argumento legendi sunt antiqui, cum minus considerarint, ut sigilli legi contrarium, usum notitiae sacramentalis qui, etsi nullam suspicionem peccati dederit, paenitenti tamen gravamen afferat. Sic ipse S. Tu.. Suppi. 3 p., q. 11 art. 1 ad 3. Cfr. S. Ar.ru, 1, 6 n. 656. 657.

2. Quamvis maxime cauti esse debeamus, semper tamen oporv t ut obsequium nostrum maneat rationabile. Quare probabili coniecturac peccati alicuius paenitentis nullum locum dare possumus; cavere tamen non debemus uomnes coniecturas quas nasuti et malitiosi pros'qui solem » (Cfr. d'Ann., **Ill,** 362; Ball.-Palm., V, η. 672; S. Th., *Quodlib.*, 5, art. 13).

3. Quia omne abost periculum repugnantiae paenitentis, vel mirationis audientium: quae in hac re maxime attendenda sunt, Berardi, *Praxis,* 4959, videtur nobis merito non eum improbare qui, audito publico peccatore in periculo mortis, ut familiam consoletur dixerit, aegrotum cum magna contritione ct multis lacrymis confessum ess‹·, quamvis haec dicta probent indirecto magna peccata accusata (Cfr. Tambur, *Praxis exped. conj.,* c. 3, n. 15).

526. — 4. *Instr.* 9 *inn.* 1915, quae per missionem ad singulos Ordinarios est promulgata, et in praesumptione periculi et facilis scandali fidelium est fundata, S. *Officium* rationem agendi improbavit eorum qui, etiam secluso periculo omnis revelationis paenitentis, narrant casus in confessione habitos, etiam si qui ad aedificationem facere possunt. Etenim fideles qui haec audiunt in minorem existimationem veniunt sigilli sacramcntalis ; facile est inter astantes qui putet casum suum referri, ita ut sacramentum aliquo pacto ei fiat odiosum. lubet itaque S. Congr. ut Ordinarii locorum et Superiores abusus huiusmodi coerceant; atque in posterum curent « edoceri sacerdotes sibi subditos ne quid umquam attingant pertinens ad materiam confessionis sacramentillis sub nulla forma nulloque praetextu, ne obiter quidem nec directe nec indirecte, neque in publicis neque in privatis sermonibus, praesertim occasione missionum etexercit iorum spiritualium ·›.

Non ideo tamen prohibentur necessariae vel utiles consultationes.

Huc ergo spectare videntur haec gravissima monita supremae Congregationis : a) ut sacerdotes abstineant ist is colloquis quibus inter se, ad mensam, sermones misceant de miris casibus in confessione auditis, de peccatoribus qui a multis annis non erant confessi : idque praesertim in missionibus, ubi facilior est huiusmodi imprudentiae occasio ; *b)* ut in contionibus nulla referant tamquam audita in confessione, nisi licentiam datam expresse memorent ; o) ne palam narrent quae videntur per solam confessionem cognosci posse, nisi subiungendo, res sibi alia via fuisse notas.

[522-520.]

SUMMARIUM.

527. I. Sacramentale *sigillum* dici potest signum divinitus impositum secretae confessioni, qua haec ab omni violatione protegatur.

Obligatio sigilli est obligatio, in omni casu inviolabilis, tacendi, etiam mortuo paenitente, dicta in ordine ad absolutionem sacramentalem, quorum revelatio vel manifestatio sacramentum onerosum vel odiosum redderet.

Directa violatio fit aperta narratione rei quae sigillo protegitur, addita designatione personae ad quam res pertinet.

Indirecta committitur sermone vel narratione quae, ad alium finem facta, periculum huiusmodi manifestationis creat : sive materia indicetur sine personae designatione, sive persona sine indicatione materiae, sed cum periculo ne altera ex altera aliquo modo cognoscatur vel coniciatur.

Prohibetur quoque omnis usus scientiae sacramentalis quem vel ipse paenitens, vel paenitentes in genere inviti ferrent. Obligatio ergo sigilli ultra obligationem servandi secreti extenditur. Usus iste ad quandam *latius acceptam* indirectae violationis rationem pertinet.

Analogica sigilli violatio continetur manifestatione vel revelatione rei quae sigillo quidem non protegitur, cum manifestatio ista gravamen affert paenitenti vel confessionem odiosam reddit.

Obligatio manat ex ipso iure divino naturali, consequente institutionem sacramenti paenitentiae et confessionis secretae : pertinet ad religionem et simul ad iustitiam.

II. *Sigillo tenentur* : Confessarius, Superior cui absolvendus vel absolutus a reservato se sistit, vel a quo, sive ore sive scripto, licentia absolvendi petitur ; interpres vel qui, intra confessionem, pro rudi, accusationem scribit ; casu audiens aliquid sigillo clausum ; omnes quibus res malo revelata est ; doctor qui, cum venia paenitentis, consulitur ; qui scriptam confessionem legit, saltem dum paenitens ea ad confitendum utitur.

Sigillo paenitens non tenetur : mortaliter tamen peccarit qui indiscretis verbis, honorem vel famam confessarii notabiliter laeserit.

III. *Obiectum sigilli* sunt : 1° omnia quae paenitens merito vel immerito accusanda putaverit, non exclusis gratiis et virtutibus memoratis ad ostendendam fragilitatem vel ad ingratum animum prodendum ; 2° peccata complicis, simul in propria accusatione, directe vel indirecte, accusata ; 3° peccatorum circumstantiae, nisi, extrinsecae peccato ot dictae ad suppeditandam utilem ali-

quam praeviam notitiam rei non secretae, sine ullo paenitentis incommodo manifestari queant ; 4° omnia indicia peccati gravis aut specialis: ut negata absolutio, paenitentia, nisi levissima fuerit. Ita dicitur ut plena securitas paenitenti firmetur.

Sic ipsa peccata in confessione commissa, etsi per se non sunt sigilli obiectum, celanda erunt ne indirecta revelatio timenda sit. Corporis defectus non sunt sigilli materia; scrupuli facile esse possunt, ut si quis ex sola confessione scrupulosus cognoscatur.

Accessus ad confitendum non est materia sigilli, sed gravi secreto naturali interdum protegitur.

IV. *Sigilli condicio* est confessio facta, vel saltem inchoata, in ordine ad absolutionem.

V. *Firmitas.* Obligatio sigilli est absolute inviolabilis, ita ut propter nullum bonum publicum vel privatum, revelatio, sive directa sive indirecta, licita fiat.

Nec directa violatio parvitatem materiae admittit, cum omnis sit *contra* ordinem divinitus sancitum secretae confessionis. Nec, cum agitur do violatione directa vel indirecta (proprie dicta), ullus opinionis probabilis usus permittitur; quia, in hac re ordinis superioris, periculum materialis violationis nullo principio reflexo evacuari potest. In revelatione indirecta parvitas materiae admittitur.

VI. *Cessatio.* Obligationem sigilli tollere potest licentia paenitentis quae sit formalis, libera, non revocata. Licentia esse potest indefinita vel quibusdam personis circumscripta. Neque usus ultra finem ad quem concessus est permittitur. Plene tamen cessat obligat io, si paenitens dicta in confessione omnino extra confessionem repetat, vel declaraverit se velle ut omnia sint quasi extra confessionem nota.

Immediate post confessionem, vel in alia confessione, confessarius cum pacnitonte de sua confessione loquens, sigillum non violat, sed imprudentiae reus osso poterit.

VII. Revelando peccata loci vel communitatis, confessarius sigillum indirecto violare potest, si suspicio indo ipsum paenitentcin attingat. Et si inde laedatur fama loci vel communitatis, confessarius scientia ex confessione illicite usus est. Qualitas personae cui quaedam indicantur efficere potest ut communicatio sit vel non sit paenitenti onerosa seu ingrata. Licet etiam ex confessione occasionem sumere ad invehendum in vitia quae, aliquo gradu, ubique exsistunt.

Usus qui non potest esse nisi gratus, non adversatur sigillo, secluso revelationis periculo : ut si magis blande cum paenitente agas.

Denique solus exterior scientiae sacramentalis usus prohibetur.

VIII. *Sanctio.* Confessarius qui sigillum *directe* violare praesumpserit plectitur excommunicatione l. s. specialissime S. Sedi reservata. Indirecta, stricte accepta, confessarium variis poenis obnoxium efficit. Temeraria, ac proin conscia violatio ab aliis personis effecta punitur poena quae etiam excommunicatio esse poterit.

Incapaces testimonii iudicialis sunt sacerdotes quod ad omnia quae ex confessione sacramentali norunt ; immo ne quidem ut indicia recipi possunt quaecumque a quovis et quoquo modo occasione confessionis audita fuerint.

IX. S. *Officium,* Instructione 9 iun. 1915, cavere voluit ne sacerdotes de miris casibus de conversionibus, sermones inter se miscerent ; ne quaedam ut audita in confessione palam referrent, nisi mentione facta obtentae licentiae ; vel palam narrare viderentur quae ex sola confessione cognoverint, nisi alium fontem scientiae indicare possent.

Sectio II.

Normae morales.

Utilitas. — Morali huius tractatus sectione is potissimus fructus colligendus est ut Confessarius canonicas regulas omnes ad spirituale pacnitentium bonum dirigere noverit, et iuvetur in comparanda sibi supernatural! illa prudentia qua fiet ut officio boni Samaritani feliciter fumri queat.

CAPUT I.

Confessarii personae et dotes.

528. — I. C mfessarii personae. « Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se indicis pâriter et medici personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse ut honori divino et animarum saluti consulat » (c. S88, § 1).

Alia confessarius praestare debet quatenus est *canjessariiu,* alia quatenus est *proximus.* Quae debet ex munere, seu qua confessarius, debet sub graviore imputatione et cum maiore incommodo : et qua parte alteri homini obligant, praestanda

sunt, ex iustitia et cum onere restitutionis ; dum reliqua quae positive praestanda sunt, obligatione et normis caritatis reguntur. Priora per se facienda sunt, et a solo confessario ; posteriora per accidens, quatenus necessitas occurrerit, et ab omni homine in iisdem adiunctis versante ; priora novam speciem peccati inferunt culpando confessario ; non item posteriora.

itaque Codex duas formales officii rationes confessario implendas assignat ; *indicis,* quia absolutio vel retentio peccatorum est sententia judicialis ; *medici,* quia ad sananda vulnera peccatorum indicium istud est institutum. Prior ergo persona ex natura huius sacramenti, altera ex eius fine colligitur. Quare non se habent eodem ordine : magis intrinsecum et essentiale est munus indicis ; officium medici, quatenus de superaddita absolutioni medicina agatur, potius ad integritatem quam ad essentiam muneris pertinere videtur. Quatenus, inquam, de *superaddita* absolutioni medicina agatur, namque ipsa absolutio peccatorem substantialiter sanuip efficit.

Hactenus dicta respiciunt *specificam* huius sacramenti rationem. Ex *generica,* enim ratione, sacerdos personam *ministri* agere debet, et hoc titulo validam et decentem sacramenti administrationem curare.

Dc istis officiis auctores saepe satis confusi· dixerunt. S. Alph. l. 6, n. 426, confessario personam *iudicis, patris, medici ;* Aertnys, C. SS. R. l. 6, tr. 5, c. 4 art. 1, personam *doctoris, medici* et *iudicis,* ascribunt ; dum plerique quattuor mimera *patris, doctoris, medici, iudicis* eidem competere existimant. Codex secutus est S. Thom., 4 S. d. 19 post omnes quaestiones ; Lugo, d. 22, n. 19 et 14, n. 171 ; d'Ann., III, 329. Lehmk., II, 541, officium *iudicis* ut unicum essentiale *proprium* agnoscit, ad quod cetera ut accessoria addit.

529. — Ex duplici persona sustinenda, Codex infert confessarium « divinae iustitiae et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse ut honori divino et animarum saluti consulat ». Itaque respectus salutis animarum, quamvis principalis, non est unicus ; sed oportet ut confessarius suam salvandi sollicitudinem cum cura honoris divini apte conciliet.

530. — Qua minister sacramenti, debet, ne sit *sacrilegus,* validitatem sacramenti curare, *docendo* paenitentem quae ad validam susceptionem scitu necessaria sunt : ac *negare* sacramentum *indigno.*

Bona dispositio paenitentis ei *moraliter* innotescere debet.. Moralis haec cognitio inest in prudenti probabilitate (Ball.-Palm., V, 528), cum exclusione gravis rationis contrariae (S. Alph., VI, 460; d'Ann. III, 335; Lehmk., II, 123). Id enim, non autem plus, humane exigi potest. Quare si ex adiunctis grave, contra paenitentis dispositionem, praeiudicium nascatur, accedere debent alia argumenta quibus ista suspicio diluatur vel satis extenuetur. Caveat tamen Confessarius ne dispositionem paenitentis imprudenter exploret vel lentet, sciscitando, num cum iactura bonorum vel liliorum, proposita servaturus sit. Et denique tandem, in hoc indicio, ipsa paenitentis affirmatione standum est, quae sincera esse videatur.

Quem notet necessaria ignorare, v. g. necessaria ad salutem, debet, prout copia est, *instruere* et admonere officii procurandae sibi maioris eruditionis in fide. Monere quoque debet eum qui ex ignorantia *vincibili* et *mortaliter* culpanda est in malo statu : quia secus nec sacramento nec paenitenti consulitur. Talis enim paenitens est indispositus.

Bona autem fides paenitentis *prudenter* exploranda est, potius interrogationibus generalibus, utrum necne habeat conscientiae remorsum circa aliquam materiam gravem (Lxigo, d. 22. n. 23) ne ex auditis in dubia vel mala fide constituatur.

531. — Qua index, ne iniustitiae erga paenitentem reus sit, debet coeptam causam ad finem, quantum est ex se, perducere, absolutionem dare disposito, sacramentum validum (seu validam sententiam) conferre, convenientem dare paenitentiam.

Paenitenti qui sententiae *probabili* adhaeret, absolutio per se danda est : is enim est dispositus. Immo satis ad hoc est ut ob extrinsecam auctoritatem probatorum doctorum concipiant indicium de actionis honestate, cum sacerdos suam sententiam sequendam imponere nequeat. Atque absolvi per se *potest* (si nihil aliunde» obstet), qui sententiam sequitur improbabilem quidem, sufficienti tamen specie probabilitatis tectam, ut paenitens in bona fide existimari possit. Aliter dicendum est de paenitente qui mera pervicacia confessario resistat.

532. — Qua medicus, interdum ipsi disposito *absolutionem differet ; dubie dispositum* bene disponere conabitur ; in bona fide linquet quem sine periculo instruere nequit, dummodo ne

ratio praevalens obliget ad monitionem ; paenitentias dabit non tantum convenientes sed salutares ; consilia addet pro emendatione. Itaque :

1. Etsi interdum utiliter *differtur absolutio* eius qui licite absolvi potest, id tamen *raro* nec fere nisi *annuente paenitente* est faciendum, quia id in grave periculum vel damnum paenitentis vergere potest. Utilitas potissima habebitur cum paenitens difficilem quampiam obligationem actu implere debet, et dilatio ipsi non sit nimis gravis, seu, ut non nulli volunt, minus gravis (piam est implenda obligatio (Cfr. Reuter, *Neoconjcssarins,* n. 34).

Pro tempore, loco, personis, agendi ratio variabit ; in dubio quid expediat, plerumque iustius ac tutius absolutio conferetur (d'Ann., **ili,** 334).

2. Is *dubie* dispositus est contra quem manet, non sufficienter dissoluta, fundata ratio, arguens dispositionis, i. e. doloris vel propositi, defectum.

Talem regulariter, hodie praesertim, Confessarius indutus viscera caritatis, conabitur ad certiorem dispositionem, saltem in praesenti, adducere. « Quod si praestare praetermittat, profecto non magis ipse est paratus ad audiendum quam ceteri ad confitendum accedere » (Leo **XII**, C. *Caritate Christi,* 25 dec. 1825, § 5. quae pulcherrima monita continet).

Quo conatu si nihil profecerit, ad tempus, humanissimis utendo verbis, absolutionem differre debebit, donec paenitens convenienter dispositus sit, nisi tamen casus fuerit eundem cwi*dicionatc* absolvendi : de qua re mox infra agetur.

3. Qui *bona fide* circa obligationes suas *errat, regulariter* monendus est, ex caritate tum erga alias personas quarum interest, tum erga ipsum paenitentem, cum observatio legis divinae semper prosit. Et quando ex conscientia erronea peccatum existimat esse ubi nullum est, vel grave, ubi leve, semper dedocendus est, maxime si sit periculum peccati formalis ; quia per malum non sunt ulla bona procuranda. Id tamen Confessarius ita proponat ut quod leve est vel saltem periculosum, nullatenus probare videatur : immo dissuadere periculosa, et ad meliora hortari ne omittat. Si vero de veris obligationibus paenitens non est sollicitus, monendus erit, si spes fructus habetur nec incommoda graviora timentur. Si fructus non speratur vel incommoda graviora timenda sunt, confessarius paenitentem monere non debet nec potest, cum bonum paenitentis ab ipso procurandum sit. Et

consequenter licite quoque suadet ut secundum suam ignorantiam operetur : v. g. ut Caia debitum reddat Titio quem bona fide, etsi falso, suum maritum esse existimat. Nec obstat praeiudicium aliquod tertii particularis.

Monitio tamen facienda erit : a) si silentium confessarii nociturum bono communi videatur ; 6) si ipsè paenitens dubitet ac roget, quia time veritatem tacere esset errorem approbare. Non plus tamen Confessarius dicere debet quam interrogatur. Interrogatus de honestate reddendi debiti coniugalis ab eo qui v. g. propter votum castitatis istud reddere sed non petere potest, petitionem debiti prudenti/ silentio praetermittet ; c) si ignorantia mox prospicitur futura vincibilis seu culpanda, vel ignorantia ipsa sit spiritualiter damnosa : ut si proximam formaliter peccandi occasionem inducat, vel pravam firmet consuetudinem faciendi quae turpia sunt.

Tn *dubio* demum utrum monitio profutura sit necne, inorrnentum rei cum gradu spei' vel timoris comparandum est, et eligendae sunt partes quae praeponderare indicentur.

De parvo tamen excessu nulla anxietas habenda est. Ac teneamus principium S. Alph., VI, 610, 616 fine : regulariter potius formalia mala quam materialia esse vitanda. Quare d'Ann., III, 316, regulariter in dubio tacendum esse existimat.

Si tamen scandalum (seu peccatum) paenitentis breve et momentaneum erit et spes habetur fore ut mox acquiescat, monitio regulariter facienda est, maxime si ratio boni communis accedat ; sed id melius fiet post absolutionem, ne paenitens fructu percepti sacramenti privetur.

Monitio demum quae, nunc inutilis vel nociva, postea praevidetur utilior et efficacior, in tempus magis opportunum differri laudabiliter poterit.

Monitiones istae quatenus conferunt ad spiritualem sanitatem paenitentis, spectant ad munus medici ; quatenus aliorum damna sarciunt vel impediunt, a sacerdote tamquam proximo danda sunt, ut statini hic dicetur.

Ad bonam dispositionem procurandam, spectat etiam ut confessarius iuvet paenitentem in perficiendo examine conscientiae suae, per aptas interrogationes et indicationes.

4. Ex ipso c. 887, pacnitentiae dandae sunt salutares et convenientes, attemperatae qualitati et numero peccatorum, et condicioni paenitentis. Cfr. infra n. 545 ss.

533, — Confessio sacramentali* occasionem maxime propitiam praebet confessario exercendi officium *correptiovix irateniae*. Hoc, qua proximus, in utilitatem vel communem vel privatam paenitentis aut alterius, ex caritate implere debet.

Quocirca, secundum normas caritatis prudenter ponderatas, confessarius monebit paenitentem de obligatione deponendi odium, restituendi honorem, famam aut bona iniuste laesa : tollendi aliis occasionem peccandi ; amovendi vel reparandi scandala ; corripiendi delinquentes ; iuvandi indigentes ; deferendi delicta vel delinquentes propter bonum commune vel innocentium, etc.

Quod maximi momenti erit ubi agitur do paenitentibus Praelatis et de iis qui personam publicam gerunt.

Iam de singulis muneris partibus paulo enucleatius dicendum est. Verum antea paucis explicemus quibusnam dotibus confessarius instructus sit oporteat.

534. — J1. Confessarii dotes. 1. Dum confessiones excipit, debet io primis confessarius in gratia Dei saltem per actum contritionis esse constitutus. Vocatus tamen praeter exspectationem ad moribundum iuvandum, si non possit tam cito se recolligere ad veram contritionem eliciendam, vel bona fide se existimare contritum, quamvis non sit in gratia, absolvendo non peccabit.

Sed perse qui ex munem» suo pluribus sacramentis frequenter administrandis obligatur, iam ideo in habituali stat u gratiae versari debet, ne proximo periculo peccandi mortaliter opponatur.

2. Talis quoque esse debet qui in ministerio isto exercendo non versetur, propter ignorantiam vel fragilitatem suam, in proximo peccati mortalis occasione.

Ut dictum est, t. I, in tractatu de Peccatis, n. 435, numerus peccatorum aestimari probabiliter potest ex numero sessionum in tribunali paenitentiae.

535. — Ut confessarius peccata *valide* absolvat·, sufficit ut· ea saltem sub confusa peccati ratione cognoscat. Nec necesse est ut de omnibus indicet utrum necne sint peccata. Cfr. Lugo. *Paenit.*. d. 21, n. 71 ; S. Λι PH., l. 6, η. 627.

2. Ut vero *licite* ministerium istud exerceat, ea scientia requiritur ut prudens indicium in hoc foro ferre possit. Quocirca requiritur : *a)* ut casus communiones convenienter solvere possit, satis mortalia, venialia, species distinguendo, et cognoscendo re-

servationes et censuras frequentioris applicationis : *b)* ut de casibus gravioribus et rarioribus prudenter dubitare, et doctiores vel theologos libros consulere, norit.

Competentia ista relative aestimanda est pro diversitati· locorum et paenitentium, ut patet ; atque etiam pro copia vel inopia sacerdotum aptorum.

In necessitate enim, saluti fidelium meliore quo potest modo prospiciendum est. Itaque pro parvis oppidis et in regionibus minus cultis, deficientibus doctis, minus docti et licite deputabuntur et licite confessiones audient, dummodo, pro viribus suis moralibus, scientiam congruam, sibi paulatim comparare studeant.

Ad scientiam confossarii pertinet plures sententias practice probabiles cognoscere, ut possit, pro diversa paenitentium condicione atque utilitate, modo unam modo alteram, si miniis sequendam praescribere, saltem suadere.

3. Prudentia quoque requiritur in instructione, monitione, interrogatione et spirituali paenitentis cura.

536. — Peccant tum sacerdotes qui imparati ad confessiones audiendas accedunt, tum Superiores qui tales sine necessitate constituunt vel tolerant, cum eos corrigere possint.

In dubio vero dc idoneitate sua, subditus bene stare potest indicio Superioris qui, ex ipsa familiari consuetudine, eius indolem et doctrinam satis perspectam habet : quod facile contingit in institutis religiosis.

SUMMARIUM.

587. 1. ('onfessarii *Personae.* 1. Ex generica .sacramenti ration·· confessarius personam *ministri* sacramenti; cx *specifica* ratione, personam *iudicis* et *medici* sustinere debet : indicis, quia absolutio vel retentio peccatorum est sententia iudicialis ; medici, quia ad sananda vulnera indicium est institutum. Magis intrinsecum est munus iudicis, quod ex *natura* sacramenti, quam munus medici, quod ex *fine* sacramenti colligitur. Et cum agitur de medicina superaddita absolutioni (quae substantialiter sanum efficit), potius quam ad essentiam, ad integritatem gerendae personae pertinet.

Praeterea, ut *proximus,* secundum normas caritatis, paenitentem, pro eius necessitate et adiunctis iuvare debet. Partes autem muneris sub graviore imputatione et cum maiore incommodo

implendae sunt; immo, quatenus obligationem erga alterurn creant, ex iustitia et cum onere restitutionis confessarium tenent.

Ut divinae iustitiae et misericordiae minister, honori divino et saluti animarum consulere debet (c. 688, § 1).

2. *Corollaria, a)* Qua *minister sacramenti* debet, ne sit sacrilegus, validitatem sacramenti curare, docendo paenitentern quae ad valorem sacramenti necessaria sunt; eum monendo qui ex ignorantia vincibili in malo statu versetur, ac proin, *prudenter,* per interrogationes potius generales, eius bonam fidem explorando; demum negando sacramentum indigno. Bona paenitentis dispositio ei *moraliter* innotescere debet: moraliter, i. e. prudenti probabilitate, cui nulla gravis ratio refragetur, et quae ipsa seria paenitentis affirmatione per se iam gignitur; *b)* qua *iudex* debet, ex iustitia erga paenitentern, coeptam causam, quantum ex se est, ad finem perducere per validam absolutionem, addita convenienti paenitentia. Ius absolutionis servat qui probabili sententiae adhaeret; absolvi per se potest qui bona fide sententiam sequitur non solide probabilem sed quae sufficienti probabilitatis specie tegitur. *Dubie* dispositus non potest absolvi nisi condicionate, in casu moralis necessitatis, seu gravis vitandi detrimenti; – c) qua *medietis,* dubie dispositum disponere conabitur; paenitentern in perficiendo examine suae conscientiae iuvabit: consilia addet pro emendatione; poenitentias dabit salutares; interdum, sed raro, nec fere nisi annuente paenitente, absolutionem disposito differet, potius tamen ad dandam quam ad differendam absolutionem propensus: *d)* qua *proximus,* in utilitatem vel communem vel paenitentis aut alterius propriam, exercebit officium correptionis fraternae, cuius splendidam occasionem per se habet.

Mala fide errans monendus est. *Bona fide* errans, prudenter dedocebitur errores quibus proprias obligationes nimis augeat, ita ut ncc periculosa adeat nec meliora deserat. Errans de vera obligatione monendus erit, si spes fructus habetur sino timore gravioris incommodi. Si fructus non speratur vel maiora mala timenda sint, confessarius monitione abstinebit, nisi silentio suo errorem approbaro videatur, vel nociturus sit bono communi, vel ipsi paenitenti sit magis damnosus, v. g. propter firmatam malam consuetudinem. Interdum, in tempus magis opportunum, monitio laudabiliter differetur. Indubio, sine anxietate, commoda et incommoda pensanda sunt, ita tamen ut potius formalia quam materialia peccata vitentur.

II. *Doles.* Munus confessorii postulat: *statum gratiae,* saltem per contritionem procuratum; et habitualem statum gratiae in eo qui sacramenta ministrare solot; fugam *occasionis proximae* peccati, ex ignorantia vel fragilitate; *scientiam,* qua communio-

ros casus convenienter solvero, de aliis prudenter dubitare et consulere noverit. Ad scientiam istam pertinet quoquo ut plures sententias probabiles cognoscat. Validae tamen absolutioni satis est ut accusata sub confusa peccati ratione cognoscat; et requisita scientia variat pro adiunctis et copia confossariorum; *prudentiam,* in instructione, monitione, interrogatione, et spirituali paenitentis cura.

Peccant qui non idonei munus excercent ; in dubio stare possunt indicio Superioris a quo sint noti. Peccant Superiores qui non idoneos approbent.

χ

CAPUT II.

Confessarii actio.

§ 1. — Quod ad tres sacramenti partes.

I. — *Quod ad pacnitentis accusationem.*

538. — J. Confessarius, qua *minister, medicus et proximus,* curare debet ut paenitens moraliter completam accusationem peragat. Qua minister enim, integritatem sacramenti, qua medicus sanationem perfectam, qua proximus spiritualem instructionis eleemosynam procurare debet.

2. Minus gravis tamen est eius (piam pacnitentis obligatio. Ad paenitentem enim *per se* spectat diligens omnium peccatorum gravium accusatio ; *per accidens* tantum ad confcssarium. Quare non censent graviter peccare confcssarium qui in serie confessionum excipienda semel vel bis interrogationem necessariam omiserit.

3. Confessarius autem examen supplere debet non quale ipse confessarius in propria causa procurandum haberet, sed quale paenitens pro sua qualitate et eruditione instituere sine nimio incommodo potest. De his itaque solis speciebus quas paenitens pro sua condicione facile distinguit, erit interrogatio facienda. Numerica supputatio obtinenda erit qualis pro tempore elapso, statu plus vel minus confuso conscientiae, moraliter possibilis est.

Atque etiam ad spiritualem pacnitentis fragilitatem attendendum erit. Cavendum itaque est ne diligentia nostra paenitenti fiat nimis onerosa, et exosam ipsi reddat confessionem. Sic enim peccaremus contra primariam regulam agendi boni confessarii, quae est ut faciat eo modo quem salus animarum postulare videtur.

Confessarius « caveat ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne juniores de iis quae ignorant imprudenter interroget » (c. 888, § 2).

Nisi enim paucae et cautae sint nostrae interrogationes, oc-•asionem dare possumus accusationi vel suspicioni, ignorantiam imprudenter dissipare vel offendere, nosmetipsi vel paenitentem periculo peccandi exponere.

4. Quando ipse paenitens suam confessionem aliquo modo praeparavit, confessarius sinat paenitentem res suas narrare eo urdine et modo quem ipse paenitens selegerit, ne perturbatus iam memoriter dicere nequeat quae praeparaverat, et sic· secedat minus integre confessus et minus contentus. Quare etiam nihil interponat nisi brevissimum verbuhim cui facillime respondetur. V. g. si paenitens dicat se peccasse cum mulieribus, peti poterit: etiam conjugatis ? Ipse itaque* confessarius conabitur mente sua notare quae dein interroganda erunt, utique cum aliquo periculo oblivionis; verum istud spe melioris et plenioris confessionis ex parte pacnitentis abunde compensabitur.

Nec ab initio quaerendae sunt circumstantiae quae postea facile detegentur, v. g. paenitentem esse uxoratum, vel voto quodam teneri.

539. — 5. Haec maxime usu veniunt in audienda confession»· generali. Distinguenda est confessio generalis quae Iit ex *derotinnr,* et quae est *necessario* facienda.

Cum fit ex *devotione,* statim paenitens moneatur de facultate sibi relicta tacendi quae voluerit, addito consilio ea dicendi paucis verbis quae maiorem confusionem parere possunt, ut copiosior humilitatis fructus percipiatur.

Si vero est *necessaria,* causa interdum est unicum peccatum praeter quod alia gravia commissa non sunt. Facillima tunc Iit sufficiens accusatio, declarato isto peccato et subiuncta frequentia sacramentorum, si quae sacrilege recepta sint.

Suntne autem multa gravia accusanda a multo tempore, methodus magis expedita erit ut vitae curriculum in plures partes quae singulae sint satis homogenei tenoris dividatur. Dicat subinde paenitens quae potissimum acciderint in singulis temporis spatiis. Vel etiam describat vitam suam per hebdomadam, aut mensem. Inde innotescet satis quaenam fecerit in

aliis hebdomadis vel mensibus, per quae satis similem vitam duxerit. Confessarius dein paenitentem interroget si quidpiam fortasse addendum esse existimet.

Si monitus a paenitente 'vel propter aliud indicium, confessarius noverit vel suspicetur esse quidpiam quod paenitens revelare specialim erubescat, ipsi animum addat ut statim istud accuset, quo, onere levatus, gratam et solatio plenam exomologesim instituat. Sin minus, timendum est ne in decursu confessionis cedat timiditati, et sacrilege confiteatur. Non ita raro expertus confessarius satis certo ignominiosam rem conicere potest. Juvabit tunc ut ipse confessarius argumentum designet et sic longiori parcat paenitentis explicationi. Si quem suspicetur studiose antiqua peccata cum recentibus miscere, eum agere sinat, et suspicionem propriam regulariter taceat.

In fine talis confessionis rite peractae, ne omittat confessarius, pro perfectiore paenitentis quiete ipsum certiorem facere : a) de remissione omnium peccatorum, etiam eorum quae memoria exciderint, ita ut haec sola, si menti restituantur, accusanda sint ; *b)* de facultate quam habeat non iam repetendi examina, cum sufficiat ut quae ultro occurrerint nondum accusata declarare velit ; c) de legitima praesumptione completae confessionis, praesertim cum confessarius saepe in accusatione confusa satis singula attigerit ut nihil iam sit repetendum. Is autem qui bis vel ter generalem confessionem instituerit, prohibeatur ne iam de praeteritis conscientiam suam discutiat, sed sola indicet, si quaedam occurrant quae certo sint mortalia, et certissime non sint accusata. Nimis enim frequens confessio generalis tolleret pacem animi, et profectum spiritualem impediret, dum ex Christi institutione sacramentum istud pacem firmare et iuvare nos debet ut dilatato corde viam mandatorum Dei percurramus.

N.B. Observat Lacroix, n. 1882, esse qui nomine confessionis generalis terrerentur, et a quibus tamen, fere nesciis, confessio generalis, ope interrogationum, elici queat.

II. — *Quod ad absolutionem.*

540. — Variae indicis sacramentalis sententiae. 1. Absolutionem *concedere, negare* vel *differre* potest.

Sive concedatur, sive negetur absolutio, examen causae finitum est, et confessarius munere suo est functus: paenitentem

iterum admittere per se non debet. Si autem differetur absolutio, indicium suspenditur, ius manet paenitenti redeundi ad confessarium, qui, ex iustitia, ipsum audire et causam ad finem usque perducere debet. Sic perspicitur quid inter negatam ct dilatam absolutionem intersit, quamvis paenitens eadem materiali obligatione obtinendi absolutionem a peccatis suis gravibus teneatur, et eadem libertate mutandi confessarium fruatur.

2. Concessio potest esse *condicionalis,* vel *sine apposita condicione.*

Condicio do *juturo* v.· g. « si restitues » non minus quam m aliis sacramentis, et propter eandem rationem excluditur (Cf. n. 180 et 184). Rationabilis appositio condicionis do *praeterito* vel de *praesenti,* quando respicit vel praesentem confi ssarii competentiam, vel bene pronuntiata absolutionis verba, vel factum ipsi iudicio extraneum et praesuppositum : « si vivat paenitens », nulli difficultati obnoxia est. Si autem respicit ipsum iudicii obiectum, i. e. dispositionem paenitentis, pluribus inepta et illicita visa est, v. g. Ca ie t a n o, *Summula,* verbo *Absolutio* (p. 3, ed. 1571). Quae quaestio saec. xv mota est. Atque obici potest sententia condicionali rem linqui in statu dubii e quo per sententiam evadere dobebat. Quae difficultas satis seria foret, si sententia aliquod factum mere *declarare* deberet. De sententia autem quae *ius dat* aliter dicendum est, dummodo is ad quem spectat, condicionem impletam esse vel non esse cognoscere possit. Sic, in iure Romano, praetor (magistratus) alteri parti, per formulam suam ius tribuebat condicionale, condicione quam iudex facti dein examinabat. Cum autem Deum nihil lateat, etiam condicioni sinceritatis vel doloris interioris sententia sacramentalis utiliter subordinari potest.

Excessu quodam opposito, Ba l l e r in i, *Op. thcol.* V, 21, existimavit absolutionem esso intrinsece semper condicionalem, seu ferri, « si reapse adsint requisitae dispositiones quas Deus solus cum certitudine cognoscit, confessarius autem plus minusve probabiliter ». Id tamen cum natura institutionis parum congruit. Cur accusatio paenitentis praecepta est, cur ius interrogandi est confessario datum, nisi ut de dispositione humano modo indicans, sententiam simpliciter proferret, obnoxiam sane errori sicut omnis sententia iudicis humani, sed non ideo condicionali m ?

Confessarius profecto non habet voluntatem absolutionem dandi per fas ct nefas, sicut sacerdos consecrans nullam positivam voluntatem habet consecrandi materiam ineptam vel illicitam. Non ideo tamen sententia vel consecratio fit condicionalis. Sed, praemisso prudenti examino, absolute consecratur et pronuntiatur. Nec res est practice indifferens. Qui sacramentum condicionate administrat, ipsum signum sacramentale non ponit nisi condicionate, unde, deficiente condicione, nihil

est actum, nec sacramentum possit esse validum et informe. Dum qui sine condicione sacramentum administrat, signum sacramentale simpliciter ponere vult, et quidem efficaciter, quantum ab ipso pondcat.

Quocirca, cum admittamus, ex parte paenitentis, sufficere mi valorem ut peccata cum aliquo vero dolor i supernatural! accuset (dummodo do gradu doloris *super omnia* in nulla mala fide versetur), quaeri praeterea potest cuinam dispositionis condicioni, valor absolutionis subordinandus sit, cum sacramentum condicionate administratur. Ac nulli alii, ni fallimur, nisi illi quae ari ipsum valorem sufficiat. Condicio itaque, de qua nunc agimus, sic erit explicanda : « si, perspecta accusatione et attritione, absolutionem valide recipere possit ». etsi propter deficientem qualitatem *super omnia,* gratia immediato non sit secutura. Alius modus intellegendi condicionem multas anxietates pareret.

3. Absolutio potest peccata *directe* remittere, vel locum dare remissioni *indirectae}* quod solent, brevius dicere : absolutio potest esse directa vel indirecta.

Directe remittuntur quae, post sufficientem accusationem paenitenti disposito virtute clavium i emittuntur ; *indirecte* autem, quae non remittuntur virtute clavium, sed solum quia, manente una culpa mortali, gratia sanctificans infundi non posset, ad quam tamen infusionem, paenitens, attenta sua dispositione et recepta absolutione, ius immediatum habet.

Per se potuisset Dominus sacramentum istud sic ordinare ut peccata mortalia singulatim ab uno vel a pluribus confessariis absolverentur, ita ut priores absolutiones mere darent titulum gratiae et reconciliationis cum Deo quae ultima absolutione perficeretur. Verum nunc unum peccatum grave sine aliis absolvi nequit, ita ut causa complete uni confessario ab initio subicieuda sit. Si quae tamen propter oblivionem vel iustam causam nullatenus declarata fuerint, haec nihilominus paenitenti disposito *indirecte* remittuntur, manente onere eadem confitendi in proxime sequenti confessione, nisi idem obstaculum istud impediat. Nec repugnat ut idem peccatum directe et indirecte remittatur. Supponas paenitentem recordari nondum a se accusatum essp peccatum quod grave novit, ita tamen ut eius speciem ignoret. Peccatum istud sub *genetica* peccati gravis ratione *directe* absolutione remittetur, indirecte autem qua *tale* peccatum, ita ut obligatio maneat *speciem* accusandi. Sola enim directa remissio per hoc sacramentum obtenta onus accusationis aufert.

541. — Communes nonnae de ministranda absolutione. Age porro, hae breves regulae de absolutionis administration·· communiter proponuntur: Paenitenti *disposito* absolutio *danda* esi ; *neganda* est *indisposito ; dubie* disposito est *differenda* (Cfr. c. 886. de quo iam supra diximus). Itaque :

Disposito danda est absolutio, et quidem per se immediate, ita ut paenitens dispositus qui eam petat, ius habeat eam obtinendi sine mora, ut ipso c. 886 docemur.

Instas tamen causas esse eandem in paenitentis spiritualem utilitatem differendi nemo negat. Et iustam causam indicavimus opportunitatem urgendi, ante absolutionem, exsecutionem diffi cilis obligationis, quae secus vix impleretur.

542. — Verum peculiaris quaestio movetur de occasionariis et recidivis. Ac de occasionariis, seu qui versantur in occasione peccati, res paucis expeditur. *Quid sit occasio; quomodo distinguatur; quaenam ct quanta sit obligatio deserendi* occasionem dictum est 1,452-456. Itaque vel paenitens gravem obligationem deserendi occasionem habet vel nulla certa obligatione tenetur. Qui astrictus gravi obligatione eam implere nolit, absolutione non est dignus, nisi in bona fide versetur, et confessarius indicet monitionem prudenter omittendam vel differendam esse. Si vero nulla certa obligatione tenetur, ius suum ad absolutionem recipiendam servat. Nec in potestate est confessarii ut obligationem novam addat aliquo praecepto suo.

Attamen, si deseri potest et debet occasio permanens, seu quae stat *in esse,* et paenitenti commoda est redeundi facultas, regulariter expediet ut paenitens, prius quam absolvatur, occasionem removeat. Quod, saltem cum non invito paenitente, suaviter faciendum est a confessario ut *medico.* In quibusdam partibus (sed minime ubique), etiam cum agitur de non adeunda occasione, absolutio utiliter differri poterit, donec paenitens suam constantiam in proposito aliqua ratione demonstraverit.

Si, contra, paenitens (pii occasionem dimittendam habebat, fidem in hac re pluries fefellerit, saepe tunc a confessario tamquam t/ *indice* prudenter aestimari non poterit dispositus, antequam obligationem exsecutus fuerit, ita ut absolutio ei differenda sit vel danda tantum sub condicione (cum id licet). Ac nisi gravis necessitas obsit, confessarius ad illud remedium tamquam *medicus* tunc recurrere debebit.

543. — De recidivis. 1. Ipsa *consuetudo* peccati specialem difficultatem per se non efficit. Immo, cum fragilitatem augeat, praesumptio indignitatis quam relapsus parit facilius in consuetudinario quam in alio relabentc eliditur.

2. *Recidivus,* vi vocis, is est qui peccatum iterat, praesertim post propositam in confessione emendationem. Verum, in praesenti, de eo stricte agitur « qui post confessionem, admonitus licet, sine ulla vel fere ulla emendatione in eadem peccata recidit » [d'Ann. III, 338 (9)].

Si ita relapsus est, ut praesens eius dispositio dubia evaserit, nec in fine confessionis melius animo comparatus videatur, erit ipsi differenda absolutio, nisi condicionali absolutioni locus fuerit. S. Alph. VI, 459 negat recidivum qui redeat cum eodem pravo habitu, absolvi posse nisi *extraordinaria* suae dispositionis signa afferat (1).

Si in praesenti se satis dispositum demonstraverit, vel rolapsus est ex *intrinseca fragilitate,* ex ipsa vi consuetudinis, etc.: hunc benigne tractandum esse omnes volunt. Neque umquam congruens adhortatio et commonitio omittendae erunt. Ac regulariter absolvendus est, nisi ex bene sibi perspecto paenitente confessarius possit prudentem gerere persuasionem, ex dilata absolutione damnum non esse oriturum et spem nasci maioris horroris peccati. In quem finem, experiri possit quid efficiat comminata absolutionis denegatio. Maiorem tamen spem habeat in sacramentis, secundum ea dicta S. Thom., *Suppi.,* q. 25, art. l ad 4 : « Dicendum quod maius remedium praebetur contra peccata vitanda, ex gratia quam ex assuetudine nostrorum operum ».

Vel relapsus est propter *occasionem voluntariam* in qua remansit. Tunc redeunt dicta 542.

Vel relapsus est ex occasione *necessaria.* Si apta remedia nondum praescripta fuerunt, praescribenda erunt.

Si praescripta sed non .adhibita fuere remedia, eorum usus efficaciter urgendus erit, nisi paenitens in rigore possit deserere

(1) Signa haec ab ipso numerantur : maior dolor patefactus por luorymos, suspiria et cordialia verba; minor numorue peccatorum, in iisdem difficultatibus, diuturnior abstinentia n peccato, vel resistentia tentation!; studium adhibitum ad emendationem; sollicitudo de cognoscendis remediis adbibendis; spontanea confessio; extraordinaria ratio qua ad confltcnduiu adductus est; accuratior accusatio; reparatio damni maior peccati horror conceptus et demonstratus, vel timor vindictae divinae.

occasionem, eamque deserere malit. Plures hic docent dilationem absolutionis usurpandam esse. Atque id interdum prodesse posse non negabimus. Praestare tamen videtur, nisi repugnet paenitens, ut absolvatur quidem, sed ipsi (sub gravi vel levi peccato, pro casu) in paenitentiam imponatur nova post breve tempus confessio, in qua de ipso remediorum usu rationem reddat. Ita enim, praeter stimulum bonae voluntatis, interea gratia sacramentali fruetur.

Quod si factus progressus spem det emendationis, curet confessarius ut discedat absolutus et erectior ad pugnam effectus. Profectus iste a S. Alph., II, 460, pro signo extraordinario dispositionis habetur. De profectu huiusmodi scribit S. Leonardus a Portu Mauritio : « Si diebus pro reditu assignatis paenitcntes aliquantulum rarius solito cadunt, absolutionem iis concedite... Cum hoc pusillum melioris frugis praestiterint, iam emendationis spem adesse verificatur ». (Apud Berardi, *De recidivis,* n. 136.)

Quid autem, si usus remediorum frustraneus videatur, nec meliora in concreto praesto sint ? Admissa suppositione, quam Ball.-Ph Im., V, 119 ss., potius negandam esso existimant, alii obligationem tunc deserendi occasionem ipso silentio suo vel conceptis verbis negant. Si enim, sic ipsi, paenitens « potuit prima vice absolvi, poterit et secunda ® (Tamb., *Expcd. conj.,* III, 3,10, qui id probabile exist'mat), cum dolor et propositum non magis in secundo casu quam in priore desideretur, et quia in occasione *physice* necessaria, omnes hac praesenti dispositione contenti esse debeant. Sic fero Luco, d. 14, n. 156, qui in hanc sententiam propendet. Alii, non pauci, obligant ad deserendam occasionem, quia formalis fuga occasionis sola tunc det spem emendationis, et Christus dixerit : « Si oculus tuus scandalizat te, erue cum » etc. Alii, ut Suarez, in 3 p., d. 32, § 2, S. Carolus, *Inslr. conf.,* negant regulam generalem dari posso. Gury, n. 631, ita distinguit: fugam occasionis imperandam esse si practice facilius videatur deserere occasionem quam in eadem sine peccato permanere. Berardi, in aliquo raro casu, quo Confessarius, cognita morali paenitentis fortitudine, medium eius viribus attemperatum iudicet, imponendam putat, non obstante magno incommodo, fugam occasionis.

Sic itaque dicemus : Quotiens res aliquo modo possibilis videatur, ipsa occasionis fuga, seu partes tutiores, omni opera sequendae suadeantur. Et nisi obstet *gravissimum* incommodum, haec fuga per se imponenda videtur: attenta enim gravitate ruinae spiritualis, necessitas occasionis eliminata vidotur, ita ut moraliter in liberam occasionem

convertatur (C'fr. notiones traditas, I, 452). Cum gravissimo tamen incommodo vitae, fortunae, etc., confessarius non videtur fugam stricte imponere posse, cum, propter discidium inter auctores, obligatio certa dici nequeat (Cfr. Lugo, *Pacn.,* d. 25, n. 115).

N.B. Dilatio absolutionis, ubi expedire videatur, sit brevissima : ad horas, unum vel alterum diem, octo dies, summum ad quattuordecim. Per se enim grave est ut quis in statu peccati mortalis maneat. S. Alph. tamen maiorem dilationem, experimenti causa, interdum necessariam dicit. Valde dubitamus id hodie valere posse.

544. — Condicionalis absolutio, i. e. data sub condicione *non de juturo,* sed de praesenti vel de praeterito : « si capax es vel dispositus ; si habeo facultatem », conferri poterit quando magna utilitas seu quaedam necessitas id suadebit. Quare, nisi certo efficax absolutio procurari possit, absolvendus est sub condicione:

a) qui versatur in periculo moriendi sine absolutione: in gravi morbo, ante longam navigationem, periculosum usum scalpelli, etc. Neque, in hoc casu, distinguere refert undenam dubium oriatur : utrum ex incerta vita, dubia praesentia, suscepto baptismo, dispositione paenitentis, an ex iurisdictione confessarii vel iam fortasse collata absolutione:

b) qui, nisi absolveretur, *diu* in peccato mortali maneret, vel diu gratia sacramentali privaretur ; vel qui necessitate premitur suscipiendi sacramentum vivorum : confirmationem, eucharistiam, matrimonium. TToc certe faciendum est, si copia deest· paenitenti se melius disponendi.

Hinc *condicionale absolvantur pueri, semijatui,* in dubio de sufficienti discretione, quotiescumque materiam probabiliter gravem afferant, et aliquando in anno, secundum prudentem confessarii aestimationem, immo quotiescumque confiteri velint, moderata frequentia: ii a quibus difficulter obtinetur accusatio materiae certo sufficientis de qua doleant, tum si dubie grave peccatum accusant (tunc ex S. Alph. absolutionem conferre debeas), tum aliquoties in anno (tunc ex S. Alph. id fieri potest sed non debet ; et menstruam absolutionem ipse permittit). Plerumque tamen certa materia facile obtinetur, si ipse confessarius positive suggerat defectus quibus moraliter omnes obnoxii sumus.

Hinc qui vere dubitat de rite data absolutione qua paenitens probabiliter indiget, eam repetet : ac dubia iurisdictione cum causa sufficiente utemur.

Condicionale absolvetur qui, dum se dispositum existimat, dubie est dispositus, et nisi absolvatur, profanaturus videtur confirmationem, matrimonium ; aut de quo timendum est ne deserat confessionem et in peccatis tabescat: quod in iis facile formidandum est qui in Paschate aegre ad confessionem perducti sunt.

N.B. Propter controversiam de confessione valida et informi, condicio, ut iam, n* 540, monuimus, referatur ad dispositionem valori confessionis necessariam.

IIΓ. — *Quod ad satisfactionem saeramentalem.*

545. — Paenitentiae ratio. Ab antiquissimo tempore, haec doctrina fuit Ecclesiae, peccata baptismo posteriora non iam plene, i. e. quod ad culpam et poenam, per se remitti nisi *laboriose,* i. e. congrua, pro temporali debito, oblata expiatione. Pro *temporali debito,* inquam, namque aeternum semper et necessario gratis una cum culpa aufertur. Simul Ecclesia in se recognovit potentiam reos ligandi poenis eosdemque plene etiam a debitis temporalibus solvendi: quae tamen potestas, cum non sit ad dissipandum data, prudenti usui obnoxia est.

Fuitne in prima aetate intentio formalis Ecclesiae ut per graves et diuturnas poenitentias quae tunc imponebantur, addita, quantum opus esset, propria vi suae absolutionis, paenitentes ab omni reatu poenae certo liberaret, id historice, minimo constat. (Cfr. d'Alès, *Ia doctrine des indulgences, Études,* t. 145, p. 40 ss.). Verum, n pluribus certe saeculis, plenam peccatorum remissionem cum poenitentiis sacramentalibus longe mitioribus coniungere non iam intendit.

Disciplina ista apud S. Tu., *Quodbbeto.* Ill, art. 28, clarissime demonstratur, et in Trid. S. XIV, c. 2. 3, 8, 9 ; S. XXV, *Decr. de indulgentiis,* formaliter approbata est. Sed piis operibus, libere peragendis, indulgentiae annexae sunt quae ad exstinguenda debita temporalia sufficere possunt.

Constans itaque Ecclesia traditio fuit absolvendi, ex iurisdictionis potestate, etiam a poena, oblata solutione partim ex operibus paenitentium, partim ox meritis Christi et sanctorum. Prius tamen principalis solutio ex definitis poenitentiis peti solita erat, dum hodie opera non praecepta principalem locum obtinuisse videntur, et indulgentiae omnibus

tamquam supplementa expresse praesto sunt. Hodie itaque, usu formaliter duplici iurisdictionis, quo paenitentias sacramontalos imponit ot indulgentias concedit, Ecclesia in perfectam peccatorum remissionem suavius, plenius et perfectius quam olim per disciplinam paenitentinlem operatur. *Suavius* inquam, quia sine tanta coactione, et ex parte per ultroneos actus ; *plenius,* namque pro peccatis minus gravibus Christiani olim quasi sibi relicti erant ; *perfectius,* quia in maiore luce splendent tum variae rationes quibus Ecclesia ligaro et solvere potest, tum sacramenta eorumquo virtus, tum merita Christi ot sanctorum, et sanctorum communio, tum varia dignitas operum et praestantia spiritus amoris et caritatis.

546. — Obligatio ct iura Confessarii. Principium ponitur canone 887 : « Pro qualitate ct numero peccatorum et condicione paenitentis, salutares et convenientes satisfactiones confessarius iniungat ».

Itaque : 1. Confessarius paenitentiam *imponere debet : a)* qua *minister sacramenti,* ut integritatem curet sacramenti, cuius satisfactio est pars integrans ; δ) qua *iuder,* a Deo ct ab Ecclesia constitutus, ut ordinem iustitiae divinae cui Ecclesia necessario obsecundat observet : divina autem iustitia non remittit gratuito poenas temporales luendas pro peccatis post baptismum commissis; c) qua *medicus,* sollicitus de spirituali sanitate paenitentis qui a poenis liberandus et a peccatis praeservandus est.

Nec occasione lucrandae indulgentiae plenariae tollitur obligatio imponendae paenitentiae : id hodie est extra controversiam, postquam Benedictus XIV (,C. *Celebrationem,* 1ian· 1771, § G5), occasione ipsius iubilaei necessitatem dandae paenitentiae firmavit.

2. Confessarius paenitentiam imponit utendo sua iurisdictione, qua *index,* non qua sacerdos. Hanc solam obligationem creare potest, ceteras non efficit sed declarat. Hanc imponere potest tum ante absolutionem, tum immediate post, quando indicium nondum est moraliter finitum. Melius tamen eam ante absolutionem imponit.

3. *Sacramentum* paenitentias postulat quibus eius honori et dignitati prospiciatur ; *iustitia divina et ecclesiastica* vult ut paenitentiae conveniant accusationi, i. e. peccatis accusatis ct dispositioni paenitentis, quae potest esse excellens, vere bona et vix sufficiens ; *medicina* postulatur innocua et salutaris.

Gravibus autem verbis quibus explicet nimiam, qua pro paenitentis infirmitate utatur indulgentiam, potest Confessarius honori sacramenti prospicere ; ordinem vero iustitiae divinae ct

ecclesiasticae servat, si non ultra meritum operis praestiti poenas remittere intendit, ita ut ad paenitentias salutares imponendas principaliter attendere possit (Cfr. Galtier S. T., *La pénitence à imposer. Nouv, Rev. Thcol.,* 1923, p. 1, ss).

Indo intellegitur quomodo hodie invaluerit consuetudo imponendi modicas satisfactiones. Quae enim hodie graves reputantur potius in se leves dicendae sunt. Gravis enim existimatur hodie paenitentia qua opus imponitur quod, si commune esset Ecclesiae praeceptum, sub gravi reatu praestandum foret. Ita assistentia missae, ieiunium vel abstinentia per unum diem, recitatio tertiae partis Rosarii. (Non esset gravis tamen paenitentia recitatio cuiuslibet parvae horae breviarii, cum parvae horae omissio non propter solam quantitatem sed propter peculiares considerationes sub gravi imputetur iis qui obligatione breviarii tenentur).

4. Etiam hodie debet Confessarius gravem praesenti significatione paenitentiam pro gravi culpa *regulariter* imponere et aliquam qualitatis culparum rationem habere. Attamen, propter rei difficultatem, proportio inter gradus culpae et gradus paenitentiae iam non ita accurate servari consuevit.

Id ipso usu satis communi probatorum confessariorum docemur. Verum hi simul norunt veram interiorem paenitentiam efficaciter procuraro.

Pro culpis venialibus nequit Confessarius paenitentiam, sive levis sive gravis fuerit, sub gravi imponere ; dum potest sub levi obligare ad faciendam paenitentiam gravem pro gravibus culpis impositam.

Pro *gravibus* culpis *levissimam* (sine causa excusante) paenitentiam iniungere foret grave. Venialiter autem peccare censent confcssarium qui accusanti levia *nullam* poenitentiam imposuerit.

5. Iniungi potest opus iam praeceptum, opus mentale, opus arbitrio paenitentis definiendum, largitio pecuniae ; imponi non potest opus quo accusata in confessione quodammodo revelentur, ut si *iubean* adulescenti, ut, post confessionem, a parentibus veniam petat de inoboedientiis suis. Consilium ita faciendi utique dari poterit. Reperiri autem paenitentia gravis quam reus libenter exsequatur, plerumque sine negotio potest.

6. *Idem* confessarius potest semper, quasi perficiendo indicium suum, praecedentem paenitentiam commutare; alter debet

causam prius sacramentaliter cognoscere ac proin absolvere. Ideo, stando principiis, confessarius *simplex* paenitentiam pro reservatis iniunctam commutare posse non videtur : res tamen controvertitur (Cf. Lehmkuhl, II, 475).

Ipse vero paenitens opus iniunctum, ne in melius quidem, commutare potest. Sed si a duobus confessariis quos successive, in numerice eadem sua causa, adiit, duae diversae paenitentiae impositae sunt, alterutrius optionem habet.

7. Causae minuendae paenitentiae desumi possunt ex fervore paenitentis, ex occasione lucrandae indulgentiae, ex physica paenitentis infirmitate ; ex eius morali infirmitate, ut si maiorem non sit accepturus; ex eius spirituali utilitate, si inde ad frequentiorem usum sacramentorum alliciatur : ex voluntate confessarii satisfaciendi pro paenitente.

547. — tonsilia de paenitentia salutari. Ut paenitentia vere sit salutaris, cavendum est non solum ne pondere suo paenitentem ab usu sacramentorum avertat, sed etiam : *a)* ne levitate sua paenitentem de gravitate culparum suarum decipiat cumque ad facilius relabendum trahat; *b)* cavendum praeterea est ne, ex neglegentia confessarii, nimiae poenae in futura vita luendae maneant paenitenti qui debita sua nunc expiare maluisset ; c) procurandum demum est ut paenitentia stabilem paenitentis conversionem praeparet atque hac etiam ratione vere sit medicinalis.

Iam vero: a) minima paenitentia pro gravibus culpis simpliciter imposita conscientiam gravis reatus per se minueret. Quaro tali imponenda contenti esse per se non possumus. Sed quod desideratur in paenitentia, suppleri potest per admonitiones, adhortationes.

b) paenitentiae sacramentali inest valor satisfactorius qui superat valorem operum similium libere a fidelibus factorum. Quare ipsi pii paenitentes utiliter suaderi possunt ut a confessario maiores paenitentias postulent, quo abundantius satisfaciant et sic aliquo modo exerceant quod S. Ioannnes Berchmans sibi proposuerat : « pro parvis defectibus magnas facere paenitentias ».

Verum multi hodie de magna ista utilitate parum solliciti sunt. Saltem hortemur ipsos ad lucrandas indulgentias quae abunde offeruntur, et pia opera multiplicanda. Ilis libere factis

potest ceterum Confessarius valorem paenitentiae coniungere, dicendo v. g. « erit tibi in paenitentiam quidquid per duosdies bonum operatus fueris »;

c) paenitentiae *medicinales* seu remedia contra relapsus ad tria capita revocari possunt: alia *rim* occasionis vel tentationis *minuunt,* ut consideratio veritatum aeternarum, aditus confessarii ante periculum quod post stata intervalla recurrat, fuga otii vel personae allicientis ad peccandum: — alia extenuant *rim passionis:* ut mortificationes interiores et exteriores: — alia vires *spirituales augent :* ut eleemosyna, oratio, frequentior invocatio SS. Cordis, B. M. V., Angeli custodis; proposita magno animo renovata, immo, in quibusdam adiunctis, vota, interdum clausula paenitentiali stipata : accessus frequentior ad sacramenta. Si id obtineri potest, valde iuvabit suadere mane propositum, v. g. ante imaginem Christi crucifixi, vespere examen, cum gratiarum actione pro profectu, si fuit. Valde quoque prosunt paenitentiae quae piam consuetudinem gignunt renovandi actus fidei, spei, caritatis.

Inter haec in primis commendanda hodie videntur : frequentior usus sacramentorum; frequens renovatio actuum fidei, spei et caritatis ; eleemosyna, cuius ipsae S. Scripturae efficaciam ad redimenda peccata docent. Destinatio linquatur paenitenti definienda, insinuetur utilitas partem deputandi celebrationi missarum.

Nimis uniformiter ad quandam precum recitationem paenitentia redigitur : qui mos prudenti sed constanti conatu corrigendus videtur.

Haec denique observemus. Si ex parte intellegitur quo modo hodie factum sit ut, in administrations sacramenti, paenitentia locum secundarium occupet, verus tamen locus ei servandus est: maxime ubi agitur de paenitentibus sacerdotibus. Sane efficacia sua minime destituitur severior disciplina S. *Pacnitentiariae,* cum gravia delicta ad ipsam deferuntur.

Cavendum sane est ut paenitens paenitentiam vere accepet ; quod, ubi dubitetur, comi interrogatione resciri poterit. Quae bona voluntas addita quadam intentione, v. g. orandi pro defunctis familiae iuvari potest. Timore autem inculpatae oblivionis minus moveri debemus. Melius est ut paenitentiae quam gravitatis peccati sui peccator fiat immemor.

Probari itaque nullatenus possit nec legibus Ecclesiae obtemperet confessarius qui indiscrete semper eandem parvam

paenitcntiam imponat ; sed oportet ut, zelo et experientia edoctus, noverit statim quaedam saltem remedia vitiis opponere.

Nimia confcssariorum facilitas, christianismi nomen et efficaciam minuit.

§2. — Quod ad paenitentium personas.

548. — Rudes, etiam qui neglegenter examinati reperiuntur, non sunt dimittendi (1) ut examen perficiant, cum nulla spes moralis detur fore ut paratiores redeant, sed potius a confessario iuvandi sunt ut, interrogationibus ad eorum captum aptatis, sufficientem integritatem confessionis ipse procuret.

Atque observes theologice rudes esse vel rudibus aequiperandos plures homines in aliis rebus excultiores, sed modicao pietatis, vel negotiis immersos, qui se obligationi suae satisfecisse existimant, et dimissi nihil magis curarent, sed in malam fidem coniccrentur vel sacramenta fortasse desererent. Confessarius, facta prudenti interrogatione, partes suas explevit; paenitens ex ignoratione suae obligationis, dispositus accedit ; imprudens obligationis recordatio vitanda est.

Nec turbandi sunt rudes qui verba et opera castitati contraria fatentur, cogitationes vero negant quas tamen habuisse et admisisse confessarius probabiliter aestimabit. Sic enim respondent, quia ad haec non attendunt.

Dicta fortiore ratione transferenda sunt in senii-fatuos, de quibus antea iam egimus.

549. — Cum pueris caveat potissimum confessarius : ut confiteantur *sincere,* ac proin paterna benignitate sibi fiduciam conciliet; ut confiteantur *dolorose:* quare, potius colloquendo quam longa adhortatione inter quam animo peregrinentur, modum teneat ipsis motiva contritionis apte proponendi; ut *rectam* habeant conscientiam qua ita gravia a levibus peccatis discernere doceantur ut tamen haec quoque abhorreant; ut confiteantur sine *periculo :* ita ergo brevi verbo interrogandi erunt ut confcssavius eorum conscientiam perspectam habeat, atque initia pravae consuetudinis detegat, simul tamen non ea quae felicius ignorant

(1) Tales propterea dimittere, a P. Segneiu, *II confessore islruito,* probanto S. Alph», VI, 007, dicebatur *error intolerabilis.*

ante horam opportunam erudiantur. Ideo optimum erit ut assuefiant *dubia* sua candide confessario *exponere :* ut removeantur *peccati occasiones,* efficiendo, quantum fieri potest, apud parentes praesertim, ne paupertatis praetextu, pueri, maxime diversi sexus, iam septennes eodem utantur lecto; cavebit autem ne *particularia modestiae* consilia ipsis suggerant malitiosarum artium occasiones quibus non attendebant. Etenim normae modestiae non sunt in variis domibus uniformes; imprudenter moniti a confessariis, iam incipient malitiose volvere mente quae ingenue agebant, vel cum scrupulo facere quod tamen, v. g. propter parentum auctoritatem, omittere non audent.

550. — Pacnitentes parum pii et raro v. g. solo tempore paschali ad tribunal paenitentiae accedentes, ea dexteritate a confessario tractandi sunt, ut is, paucis momentis, noverit eos sufficienter interrogaro, ad sinceram contritionem perducere, et paternis consiliis magis pacificatos, instructos, et contentos de facta confessione reddere.

Tales, si dubie dispositi sint, sub condicione absolvendi, potius quam dimittendi sunt cum periculo ne iam prorsus sacramenta omittant.

Quid, si multis noxiis inquinati, breviter relapsuri praevidentur Î

Confessarius omni zelo et caritate suo officio fungatur. Quod cum fecerit: *a)* vel certo indispositi apparent, v. g. quia gravem obligationem cuius conscii sunt, implere nolunt : tunc, quasi invitus, neget absolutionem, manifestam sententiae rationem indicando et subiungens quam libenter exciperentur melius dispositi : cuius dispositionis semina iacere ne neglegat. Baro, nisi interdum cum sacerdotibus vel cum rudibus plenis fide, aspera severitas quidquam proderit; *b)* vel sincere dolent et proponunt: confessarius eos absolvat, obtinendo, si fieri potest, frequentiorem usum sacramentorum; c) si dubia sit dispositio, eos *sub condicione* absolvat, addita paterna admonitione, in qua memoret inutilitatem absolutionis ei datae quem Deus noverit indispositum.

Sio iuvabit quantum potest. Spes habetur efficaciter datae absolutionis; in initio saltem peccata minus frequenter committentur; animus non erit a religione vel sacramentis aversus; et magna fortasse scandala impedientur.

Î61S-550.)

Maxima quoque indulgentia utendum esse cum iis qui in line missionis ad sacramentum paenitentiae accedunt, consentiunt doctores.

De *recidivis* et iis qui in proxima peccandi occasione versuitur, cfr. dicta supra, n. 543 et dicenda in capite de *paenitenti.*

551. — Paenitentcs pii prudenter sed studiose perducendi sunt ad sectanda perfectiora, et ad exercendam apostolicam missionem omni Christiano concreditam iam his divinis verbis: « Ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est ». (S. Matth. 5, 16).

Quocirca: 1. confessarius no semper, audita confessione, tales absolvat sine ulla adhortatione ; neque haec sit tantum de tempore vel de festo occurrente, verum etiam de emendando tali vel tali defectu, de tali vel tali conatu adhibendo. **H**

Ne tamen actionem gratiae interioris Confessarius antevertat, sed potius actionem istam praeparet et dein sequatur, abstinebit intempestivis suggestionibus quae paenitenti fastidium vel minorem fiduciam generent. Quare oportet ut ipse varios spiritus dignoscere noverit. Opportuna laudo animos addat, vitata simul tentatione vanae gloriae aut peioris superbiae. Maiorem instillet aestimationem virtutis et impleti officii status, quam exercitationum exteriorum quae, devotionis specie, ipsum amorem proprium fovere possunt. Voluntatem firmiorem efficere studeat, soluta dependentia a fervore sensibili, ita ut magis ex deliberatione quam ex subito animi impetu agere assuescant. Inducat paenitentem ut ipse proponat perfectiora confessario probanda, vel moderanda, potius quam indicata a confessario mere exsequatur. In operibus exterioris mortificationis, potius quidpiam demat ex exercitationibus a paenitente propositis, quam eas quantitate augeat : ut paenitens easdem laetiore voluntate peragat et relative completae liberalitatis ac fortitudinis conscientiam gerat. Unumquemque secundum suum cuiusque statum, indolem, gratiam dirigat, non autem secundum propria confessarii placita. Vota inconsulta wl sine prius rogata confessarii sententia dissuadeat. Id efficiat ut paenitentcs cum debita reverentia ct contritione culpas praeteritas vel praesentes veniales accusent, ita tamen ut non scrupulose de numero angantur sed *habdualem* potius suam dispositionem prodant. Sedulo abstineat omni iussione quam facere ius ipsi non est, ac negotiis quae ad usum sacramenti vel ad directionem spiritualem non attinent. Cum feminis praesertim diuturniora colloquia vitet ; et, occasione data, semper gratum sibi fore declaret si alium quoque confessarium adire maluerint (Scrupulosis tamen unitatem confessarii commendabit) ;

2. *Moniales et Sororem* hortetur ut in votis et regulis servandis omne studium conferant, debitam Superioribus oboedientiam colant, foveant praofiortim mutuam caritatem, ab omni invidia et zelotypia remotam. Ne faciles aures praebeat querelis, nec aliorum agendi rationem temere carpat. Sedulo dedoceat quaecumque vanitati vel amori proprio favere possint, nullum tamen conatum ad sublimiorem virtutem frangat. Referentem portentosa vel mira, audiat patienter, nec se ostendat quasi de re non consueta commotum et curiosum. Extraordinariam orationi-viam nec prohibeat, nec statini approbet.

Sed potius solidas orantis virtutes modo discreto exploret, et sine nimia attentione data extraordinariis causis, fervorem verae rationis foveat. Memor quoquo sit, facile accidero ut confessarius per ipsas suas interrogationes, huiusmodi personas vel de rebus miris vel de peccatis, reddat persuasas. Ne se ulla ratione demonstret avidum cibi vel potu-, sed his rebus infimis constanter superiorem. Atque in onini conversatione sua sanctam sibi auctoritatem servet, ut quae fiduciam fructuosam conciliet et familiaritati occurrat ;

3. viri sunt qui pietatis exercitiis suspectas negotiandi artes quasi redimere tentant. Oportet ut Confessarius nullatenus ipsis conniveat.

552. — Aegroti et moribundi maxima cura iuvandi et confortandi sunt. « Expedit ut quivis recens ordinatus sacerdos sibi componat industrias ei· modos iuvandi moribundos et agendi cum aegrotis ». Sic Lacroix, l. 6, p. 2, n. 1864. Adiri possunt S. Alpji., *Praxis confessarii,* Append. II; Reuter-Lehmkuhl, *Nco-Confessarius,* etc. Ita Confessarius agere studebit, ut nulli aegroto sit molestus, et simul merita aegroti augere conetur, frequenti sacramentorum susceptione, renovatis actibus virtutum theologicarum, laeta acceptatione beneplaciti divini, v. g. secundum formulam a Pio X et Ben. XV commendatam, memoratis doloribus B. M. V., proposita unione propriae probationis cum passione et morte Christi, iteratis opportune brevibus oratiunculis.

Si praesens animo fuerit, iuvabit, ait S. Alph., op. cit., § 5. ei conferre absolutionem quotiescumque brevis confessio prudenter obtineri poterit. Si vero sensibus destitutus fuerit, confessarius ex conscientia quam noverit infirmi se dirigere debet. Si ille habituatus fuerit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnero moritur aut aliqua odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc saepius absolutio dari potest ; sin autem sufficit ut trium aut quattuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si iarniam moriturus est. Non abs re aut -m erit aegrotum, dum mente

pollet, monero ut, si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quaerit, aut dum sacerdos ipsi conferre vult, ex. g. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia». (S. Alph., l. c.). Vix autem aliquid magis iuvabit, quam animam in spem erigere vividam, misericordia Dei et meritis Christi fundatam, cuius veluti pignora sint praesidium B. M. V., ac virtus sacramentorum, praecipuo sacramenti quod Christum dat possidendum, et Extremae Unctionis, quae reliquias peccati aufert.

Nc vo.ro visitatio sacerdotis quasi proximam mortem ominari videatur, curet sacerdos cui animae commissae sunt, ut ab initio morbi eos quoque aegrotos inviset qui. ad convalescentiam perventuri sperantur.

553. — Consilia generalia.

« Audire confessiones, aiebat s. I. B. de Rossi, omnium viarum ad caelum est via brevissima » ; non pauca tamen in confessario supponit, ut omnes fructus ferat quae a tanto misericordiae sacramento merito exspectantur. Ipsi prosint, optamus, non nulla consilia generalia, quae hic subiungere visum est.

1. Propria pietate et vitae sanctitate confessarius, ut liquet, plurimum iuvabitur. Quam maxime autem curet, in hoc munere gerendo, purissimam animi intentionem, ab omni fine humano remotissimam. Haec pericula removet tentationum; haec sanctam servat libertatem respondendi, sine humano respectu, secundum veritatem ; haec magnam, etiam post commissos errores, pacem conscientiae et securitatem procurat. Nec foveat nec toleret, in sua cum paenitente conversatione, alterum affectum, praeter supematuralem. Praesidium contra tentationes quoque suppeditabit consideratio angelorum qui pusillos tutantur, et persuasio rem agi inter animas, non autem inter corpora quae anima informantur.

2. Caveat ne facilitate multarum confessionum deceptus, iam neglegat studium theologiae moralis, quod, ex sententia S. Alph. *(Praxis confessarii,* n. 17,18 fine), opus est totius vitae.

3. Auream regulam teneat a viris doctis et piis commendatam : confessarius studeat, quantum ipsi licet, minus difficilem reddere Christianis exsecutionem istius officii quod ex difficilioribus est quae in lege gratiae praecipiantur.

Usum autem confessionis difficiliorem reddit, non is solus qui importunis interrogationibus vel impatientia sua et iracun-

dia paenitentem torquet, sed is etiam qui incommodam ei reddit revelationem gravis culpae quae statum peculiariter dedeceat,

Ideo, personae sibi ignotae, etiam religiosae vel frequenter communicanti et confitenti, *tempus* esse sinat omnia declarandi, nec ab initio ostendat se otio carere. Citius expedire poterit paenitentem qui se scrupulosum et formidolosum demonstret.

Nec ullo verbo vel modo agendi supponat nihil grave esse revelandum ; sed, commoda perfectae sinceritatis mansuete extollens, bonam efferat occasionem quae adest, plene cor aperiendi. Incipiat autem dicendo sibi statum internum paenitentis esse prorsus ignotum, ita ut ipse nesciat utrum necne aliquid supplendum sit.

Fit interdum ut res aperienda sit quam persona alterius sexus concreto modo referre valde erubescat, nec silentio premere audeat sine timore culpandae reticentiae. Hoc si advertat vel suspicetur confessarius, nec ad bonum paenitentis referat ut ipse modum cognoscat, declaret rem a se esse satis intellectam, nec opus esse ut plus declaretur, paenitentem ab omni ulteriore explicatione vere esse dispensatum. Ac re vera, in materia sexti et noni praecepti ita agere, ipso c. 888, § 2 suademur.

4. Quia graves auctores nobis testantur bene multas confessiones esse propter reticentiam culpandam sacrilegas, ne officium interrogandi negemus vel piactice neglegamus ; circumspecte tamen istud impleamus, ita ut animas non turbemus et personis quae pace interiore fruuntur suspicionem ingeramus male factarum confessionum anteriorum.

5. Meminerit confessarius principium de *non turbanda bona fide,* per monitiones, non plene afferri, nisi addatur vox *inutiliter.*

Utilitas autem potest esso : *a) paenitentis,* qui non monitus, pravam consuetudinem contrahat, qui vitam ducat minus integrae honestatis ; *b)* alius personae cui paenitens noceat vel suo modo agendi vel modo quo confessarii silentium aut conniventiam interpretabitur ; c) communitatis Christianae, quae languescente christianismo nimis inficiatur.

G. Prima et quasi suprema regula confessarii sit *salus* vel maior *paenitentis* utilitas spiritualis. Secundum eam absolvat, retineat peccata, paenitentiam moderetur. Hinc etiam in dubiis de positivis obligationibus, v. g. restituendi, quae nullam directam utilitatem spiritualem habent, confessarius benigniorem sententiam, quae tamen probabilis sit, amplectatur.

7. Ut notat Lehmk, II, 607, post Gobat, confessarius posterior praesumere debet priorem suo munere bene functum esse. Quare de praeteritis confessionibus, impositis obligationibus, ne sit sollicitus, nisi priorem confessarium certo errasse deprehendat.

8. Ne Confessarius contentus sit data absolutione necessaria, sed cordi habeat spiritualem paenitentis profectum; cumque ad nobiliora appetenda et perfectiora, quae simul sunt beatiora, indefesso studio hortetur ac stimulet.

9. Post confessiones auditas, Confessarius recolat animo quo modo fecerit et melius facere potuerit; de solutionibus dubiis magis peritum interroget. Ne tantopere propriae prudentiae fidat ut nihil ab aliis addiscendum sibi esse existimet. Contra, nullum nec divinum nec humanum subsidium despiciat, ut « honori divino et animarum saluti» (can. 888, § 1) melius consulere possit.

§ 3. — Quod ad reparandos defectus.

554. — Haec principia tenenda sunt. 1. Nulla *violatio sigilli* sacramentalis necessitate reparandi defectum excusatur. Sed sigillum per se non violat qui mere monet paenitentem, invalidam absolutionem a se ex errore collatam esse; aut qui, propter gravem causam, simpliciter a paenitente petit facultatem aliquid addendi ad dicta in confessione.

2. Omnis defectus reparandus est qui sine incommodo reparari potest, idque sub gravi, si grave damnum avertendum est.

Si vero reparatio incommodum afferat, pensanda erit obligationis *qualitas*: iustitiae vel caritatis; gravitas *incommodi* sustinendi; *damnum* secuturum ex omissione, quod damnum esse potest sacramenti, vel paenitentis aut tertiae personae. Obligatio autem ex regulis iustitiae vel caritatis aestimanda erit, observando obligationem variare pro varia confessarii culpa aut excusatione. Variat autem culpa, non sola gravitate, sed etiam modo, prout commissa est positive *agendo,* vel negative, aliquid debitum *omittendo.* i

555. — Regulae sequendae. Defectus distinguendi sunt *damnosi* vel non *damnosi;* damnosi esse possunt *paenitenti* vel alteri *personae;* reddere possunt confessionem *invalidam,* aut *valorem* confessionis *non auferre.*

1. Ex tacita pactione cum paenitente, Confessarius debet rite disposito *validam* confessionem et absolutioncAn ex *iustitia* procurare. Reparatio igitur invalide datae absolutionis est obligatio iustitiae, et gravis quidem si grave damnum spirituale paenitenti timendum sit, ut si moribundus aliud sacramentum suscipere nequeat. Ipsa haec iustitiae obligatio strictius vel minus stricte urgebit, prout error fuerit, vel non culpandus. Culpandus enim error erit reparandus etiam cum aequali confcssarii damno, et solum vere graviore t olletur. Reparatio autem fieri etiam extra confessionem poterit, supplendo invalide datam absolutionem. Si tamen aliquod temporis intervallum interceserit, paenitentem iterato absolvere non licebit nisi praemissa nova confessione, quando nova peccata gravia prudenter timenda sint. Altera autem confessione facta damnum istud non receptae validae absolutionis saltem, ut grave, moraliter certo sublatum est ; ac pia susceptio sacramenti vivorum idem probabiliter efficit. Itaque, si confessarius paenitentem invalide absolutum ad novam confessionem facile adducere poterit, damnum reparabit etiam sine ulla paenitentis monitione. Si vero leve tantum fuerit paenitentis damnum (namque privatio absolutionis semper est aliquo pacto damnosa), confessarius ipso monendi incommodo plerumque excusabitur.

2. Si error fuit circa *integritatem* confessionis, potius Deo quam paenitenti reparatio debetur, cum per se omne paenitentis damnum in ignorata obligatione consistat. Confessarius tamen qui paenitentem *positive* decepit (dicendo falsum), debet, secundum sententiam communiorem, etiam-extra confessionem, impetrata paenitentis licentia, errorem corrigere, nisi gravi damno aut scandalo excusetur. Et quia plerumque id non fiet sine notabili damno, et aliunde paenitens in aliis confessionibus probabilem occasionem habebit cognoscendi errorem commissum, obligatio ista vix practice urgenda videtur. In confessione autem erit prudenter implenda (Cfr. Ball.-Palm., V, 558-561).

In confessione quoque satis erit ut prudenter procuretur integritas confessionis anterioris quae propter *negativam* neglegentiam confessarii desiderabatur.

Prudenter, inquam, quia etiam, ut notat Ball.-Palm., V, 562, parum gratum erit paenitenti observare tenacem memoriam quam de peccatis sibi accusatis confessarius gerat. Bonum itaque erit, si tempus sat is diuturnum elapsum sit, ut confessarius

memoriam istam tamquam speciali causae tribuendam explicet.

3. Error aliter damnosus *paenitcnti,* ut de obligatione deserendi occasionem peccandi, reparandus erit ex iustitia, si confessarius de errore *positive* commisso *culpandus* fuerit, quod etiam dicendum videtur quando sine culpa sua positive decepit : sed obligatio minore tunc incommodo excusabitur. Si confessarius mere monere paenitentern neglexit, obligatio erit ex *sola caritate.* Haec cum relative gravi incommodo non obligat.

4. Error damnosus *alteri personae* non ex iustitia imputabitur confessario, nisi positiva actione, eaque culpanda, commissus fuerit vel culpanda fuerit omissio diligentiae in corrigendo errore responsionis positive datae. Nullo enim positive officio erga aliam personam tenetur.

Errores isti de quibus n. 3 et 4, tum extra confessionem, salva sigilli lege, tum intra confessionem, si occasio habeatur, reparandi sunt. Sed, quotiescumque fieri potest, satius erit correctionem secuturae confessioni reservare.

55G. — Quaeres de conexa obligatione restitutionis.

Ipse confessarius *damnum,* etiam restitutione, sarcire debet : *a)* quod fecerit *paenitcnti* quem cum *gravi culpa* ad restitutionem faciendam indebite obligaverit. Atque etiam si culpa gravis abfuerit, errorem, postquam eum cognovit, ex iustitia corrigere debet, quantum id sine gravi incommodo praestare possit ;

b) quod fecerit *alii,* dum paenitentern a certa restituendi obligatione immunem positive declaravit : sive tunc graviter culpandus fuerit, sive cum gravi culpa sua errorem etiam involuntarium non retractavit.

Quid autem si paenitens, negando facultatem loquendi de confessione, retractationem impediverit ?

Tunc a retractando errore non culpando ipse confessarius dispensatur ; damna autem erroris positivi et culpandi ferre perget. Dico *damna.* Si enim pacnitens monitus non videtur restitutionem facturus fuisse, error iam non erit alteri personae damnosus.

SUMMARIUM.

557. - - *Confcssarii actio.* I. *Quod ad 1res sacramenti partes.* 1. Quod *ad paenitentis accusationem.* Qua *minister,* de sacramenti integritate, qua *medicus* de completa sanatione sollicitus, qua *proximus,* ut largitor spiritualis eleemosynae, curare debet confessarius ut pacnitens completam accusationem peragat. Ipse tamen per accidens et secundario ad id tenetur. Examen sup plendum est quale *pacnitens,* pro sua qualitate et eruditione, sin* nimio incommodo instituere potest, attendendo ad fragilitatem paenitentis cui confessio non est reddenda odiosa, abstinendo a curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa castitatem, et cavendo ne iuniorum ignorantia imprudenter dissipetur.

Sinatur ut plurimum paenitens prius statum modo suo expo nere, vitata interruptione quae memoriam turbet.

Si *confessio general's* fiat ex devotione, paenitens moneatur de sua facultate tacendi quae voluerit, addito consilio dicendi paucis verbis quae fructum maioris humilitatis parent. In confessione generali necessaria, dcclaretur peccatum, si forte unicum, propter quod imperetur, addita frequentia sacramentorum qua< fortasse sacrilege recepta sint. Si multa peccata accusanda sint, satius erit, vitam in varias epochas dividere. Satagat confessarius ut quam primum a paenitente indicetur quod difficilius declaraverit, ei animum faciendo, vel etiam coniciendo de quo causa»? generc agatur. In fine pacem animi firmet, monendo remissa iam esse quae memoriter exciderint, examina non iam esse repetenda, praesumptionem completae confessionis paenitenti favere. Qui bis vel ter generaliter confessus fuerit, nova conscientiae discussion*· prohibeatur, ne, contra Christi institutionem, pax animi tollatur ipso pacis remedio.

2. Quod *ad absolutionem: a) condicionalis* vocatur absolutio cuius, prae reverentia erga sacramentum, condicio *expresse,* mente saltem concipiatur ; - *b)* sicut *concessa,* ita *negata* absolutione causa finitur, dum *dilata* suspenditur: tunc ius manet paenitcnti adeundi ad confessarium qui eum audire ad finem usque, ex iustitia tenetur; - c) in absolutione *directa,* peccata *vi clavium* rr mittuntur. *Indirecte* remittuntur per gratiam paenitenti disposito debitam, quae, nisi omnia mortalia tollantur, infundi nequit. Sed manet tunc obligatio subicicndi clavibus, in proxima confession', peccata sic remissa; - *d)* disposito paenitenti danda est absolutio; et per se immediate. Propter spiritualem paenitentis utilitatem differri poterit.

Absolutio *sub condicione* de praesenti vel de praeterito (num quam de futuro) : « si habeo facultatem, si paenitenti est dispo-

sitio ad valorem necessaria », dari potorit propter magnam utilitatem vel necessitatem, ei, v. g. qui vernatur in periculo moriendi sine absolutione, vel qui diu in peccato mortali maneret, vel qui necessitate premitur suscipiendi sacramentum vivorum ; vel qui. si absolutio differretur, videtur sacramenta deserturus. Sic condicionate absolvendi erunt, praeter plures parum pios pnenitcntes, pueri, semi-fatui in dubio de sufficienti discretione; pnenitcntes qui non afferunt materiam certam de qua doleant, quando materiam afferunt probabiliter gravem, vel aliquando per annum,

3. Quod ad *paenitentiam sacramentalem, a)* confessarius, qua *index,* paenitentiam imponere debet sive immediate post absolutionem sive, idque melius, antea. Atque solam poenitentiae obligationem creare potest ; - *b)* regulariter debet gravem pro gravi culpa imponere, et eam quam nostra tempora permittunt qualitatis culparum rationem habere. Gravis censetur quae tertiati parti Rosarii recitandae respondeat. Levissimam paenitentiam pro gravibus peccatis iniungere, grave foret, seclusa causa excusante ; - *c)* omne opus, etiam iam praeceptum imponi potest ; non illud tamen quo accusata quodammodo revelentur; - *d)* commutare paenitentiam idem qui dedit semper potest, quasi perficiendo indicium suum ; alter causam sacramentalem prius cognoscere, et proin absolvere debet. Ne in melius quidem opus, pacnitens paenitentiam commutare potest ; – e) sumina ratio paenitentiae imponendae est ut sit *salutaris·,* ideo, ne confessarius conscientiam gravis peccati minuat, nec nimium debitum linquat paenitenti ; et sit *medicinalis,* quatenus vel vim occasionis seu tentationis infringat, vel vim passionis extenuet, vel vires spirituales augeat. Cavendum etiam est ut paenitens paenitentiam vere acceptet.

Probari demum nequit confessarius qui semper eandem parvam paenitentiam indiscrete omnibus imponat.

II. *Quod ad paenilentium personas.*

1. *Varia actio pro variis personis.* Confessarius suam actionem singulis personis attemperare debet. Haec gcnerice statui possunt: *a) theologice rudes,* quales sunt etiam plures in aliis rebus exculti, dimittendi non sunt imparati, sed iuvandi sunt ut interrogati praestent, pro suo captu, sufficientem confessionem et dolorem. Quod multo magis valet de semi-fatuis ; - *b)* procurandum est ut *pueri* confiteantur sincere et dolorose, et rectam sibi fingant conscientiam ; ut confiteantur sine periculo ; ut simplicem, non scrupulosam vel suspiciosam modestiam doceantur. Atque occasiones peccati ab ipsis removendae sunt; c) *paenitentes p› i* ad perfectiora et apostolica studia perducendi sunt; - *d) religiosis* observantia et solidae virtutes inculcandae sunt; - *e) aegroti* tempestive visitandi

sunt, ut *moribundi* confortari ct bene iuvari queant; - /) *parum pii* doxtcre tractandi sunt, ut paucis momentis satis se accusent et paternis » consiliis muniti recedant magis pacificati, instructi et contenti. Hi, nisi certo indispositi sint, potius quam dimittantur, sub condicione absolvantur ; - *g) occasionarii* qui occasionem permanentem deserere debent et possunt, ac satis commodam redoundi facultatem habent, regulariter inducendi sunt suaviter ut prius occasionem dimittant quam absolutionem exigant. Si fidem pluries fefellerint, differendi sunt donec obligationem exsecuti fuerint, nisi casus sit eos condicionate absolvendi ; *h)* de *recidivis* haec observanda sunt.

Recidivi dicuntur qui, post confessionem, etsi admoniti, in eadem peccata eodem moraliter modo recidunt.

Recidivus ex *intrinseca fragilitate* benigne tractandus est, et regulariter absolvendus, si, in praesenti, se satis dispositum demonstret. Remedium dilatae absolutionis tentari, saltem in quibusdam regionibus, poterit, si maior horror peccati, maior conatus contra tentationem, maior propositi constantia inde prudenter sperari possit. Comminata denegationc possit quoque confessarius uti. Maiorem tamen spem habeamus in sacramentis et in frequentioro confessione vel communione, quae ipsi imponi poterit.

Recidivus ex *occasione voluntaria* tractandus est ut modo do occasionariis dicebamus.

Recidivus ex *occasione necessaria,* si aliquem progressum fecerit, absolvendus est, addita hortatione et congratulatione, qua erectior ad pugnam evadat. Si nulla sit emendatio, variant sententiae. Partes tutiores, seu fuga occasionis, quae aliquo modo possibilis sit, omnino suadeantur ; immo, nisi gravissimum incommodum obstet, per se imponantur. Cum gravissimo incommodo, stricte imponi posse non videntur.

2. *Regulae generales.* Confessarius sedulo procuret sibi, in isto ministerio, purissimam intentionem, vacuam omni humana consideratione ; confessionem omnibus faciliorem reddere studeat : ita circumspecte interroget ut promoveat sinceritatem, nullam tamen bonam fidem turbet, nullum animum anxium reddat : si differendam indicet absolutionem, dilatio sit brevissima ad horas, ad diem, non ultra 14 dies, cum grave per se sit in statu peccati manere ; — non contentus absolutione, excitet pacnitentes ad perfectiora ; semina vocationis sublimioris excolat et spiritualem pacnitentis utilitatem pro suprema regula habeat.

Post auditas confessiones, iuvabit, examine facto, profectui in arte sua studere.

III. *Quod ad reparandos defectus.* 1. *Principia.* Illaeso sigillo, omnis defectus reparandus est, excluso incommodo excusante,

idque sub gravi, si grave damnum avertendum sit. Si reparatio incommoda fuerit, pensanda erunt obligationis *qualitas, origo, incommodum reparandi, damna omissae reparationis.*

Reparatio melius fit in confessione, si occasio habeatur. Hac deficiente, fiat extra confessionem, petita, ubi opus sit, licentia loquendi de confessione. Haec si negata fuerit, confessarius a retractando errore non culpando dispensatur, damna voro erroris positivi et culpandi ferre perget. Etiam enim per restitutionem sarcire debet damnum quod cum gravi culpa inflixerit paenitenti quem indebite ad restitutionem obligaverit, vel alii, si paenitentem ab obligatione immunem male declaraverit. Idem valet, si, cum gravi culpa, errorem etiam non voluntarium retractare omiserit.

2. *Applicationes.* Invalide data absolutio ex iustitia supplenda est, praemissa confessione, si post confessionem nova peccata mortalia timenda sint. Damnum tamen paenitentis iam probabiliter post susceptum sacramentum viventium, et moraliter certo post novam confessionem, sublatum est. Error de integritate raro extra confessionem reparandus erit. In nova confessione id prudenter faciendum erit, praesertim si paenitens a confessario positive deceptus fuerit.

Error aliter damnosus paenitenti vel alteri erit ex iustitia reparandus si confessarius paenitentem positive deceperit; et gravius urgebit confessarium qui culpandus sit. Mera monitionis omissio erit ex caritate reparanda. Fortior autem erit obligatio erga paenitentem quam erga extraneum, cui confessarius nihil ex officio praestare debebat.

CAPUT III.

De extrinsecis adiunctis Confessionis excipiendae.

558. — I. De loco. 1. *Proprius* confessionum *locus* est ecclesia vel oratorium saltem semi-publicum (c. 908).

Confessiones tamen virorum etiam in aedibus privatis excipi possunt (c. 910, § 2).

Fit interdum, etiam ut mulieribus, v. g. monialibus, alius locus, propter iustam causam, legitime sit designatus, v. g. sacristie aperta vel cubiculum oratorio contiguum. Stari potest definitioni Ordinarii. Casus ipso c. 909, § 1 indirecte praevidetur.

2. « Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo, et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico mulieribus destinato.

« Sedes confessionalis crate fixa ac tenuitur perforata inter paenitentem et confessarium sit instructa » (c. 909).

3. « Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis, et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas indicaverit » (c. 910, § 1).

Consulendae itaque sunt ordinationes dioecesanae. Grave per se censent, seclusa necessitate, excipere mulierum confessiones extra"sedem confessionalem seu sine crate interposita; eas audire in loco non patenti, per se non excedit veniale.

Ex resp. 24 nov. 1920 *Pont. Comm. Cod.* etiam A-irorum confessiones, quando in ecclesia vel oratorio publico excipiuntur, non sunt per se extra talem sedem audiendae. Eam tamen levem esse prohibitionem liquet. (Specialis sedes post s. XIII usu venit.)

559. — II. Dc Veste adhibenda. Vestis, per se usurpanda, est *superpclliceum* et *stola violacea.*

Rituale tamen subiungit: « prout tempus vel locorum fert consuetudo ». Dio autom 20 aug. 1628, S. *R. C.* declaravit «episcopum cog n posso sacerdotes saeculares ut audiant confessiones cum cotta (sup. rpelliceo) et stola, et regulares, cum stola tantum ».

Interrogata do toleranda consuetudine non adhib ndi nisi stolam rei nisi suporpellicoum, S. *R. C.* 23 mart. 1882 ad 3 respondit « servetur *Rituale Romanum* » *{Dccr. auth.,* n. 3542). Idem responsum datum est satis simili qua· sito 7 iül. 1877 ad IV (Decr. *auth.,* n. 3426). Die autem 31 aug. 18G7 ad II respondit 0 Convenions est ut in Ecclesia adhibeatur stola, iuxta S. *R. C.* decreta » *{Dccr. auth.,* n. 3658).

Huiusmodi ergo rubrica est directiva, non ideo tamen neglegenda.

560. — III. De tempore. Omni die ac hora audiri possunt confessiones ; cavendo tamen ne in tenebris excipiantur.

SUMMARIUM.

561. — Locu-s confessionibus audiendis proprius est ecclesia vel oratorium saltem somi-publicum ; ot, in ecclesia, etiam pro viris, sedes confessionalis. Propter iustam causam, alius locus, patens ot conspicuus, probante Ordinario deputari potest. Viri etiam extra sacras aedes audiri possunt.

Sedes confessionalis crate fixa et tenuiter perforata sit instructa. Feminae (c. 909, § 2), extra causam necessitatis, non sunt nisi in sede ista audiendae. Quare gravo censent eas sino crate interposita audire. Et ordinationes dioccesanae, in hac re, ab omnibus observandae sunt.

II. Ex rubrica dircctiva, in ecclesia superpelliceum et stola, vel saltem stola adhibenda est.

JIT. Omni die ac hora, non tamen in tenebris, confessiones audiri possunt.

TITULUS III.

De Subiecto sacramenti paenitentiae.

caput i.

De usu licito et necessario sacra:ıenti.

562. — **J**. Sublectum idoneum seu capax sacramenti paenitentiae est omnis homo viator baptizatus qui post, baptismum peccavit. Is licite quaerit in hoc sacramento absolutionem a peccatis venialibus, et a peccatis mortalibus etiam iam directe virtute clavium remissis; debet autem clavibus sacramentalibus subicere peccata mortalia, post baptismum commissa et nondum per claves Ecclesiae directe remissa.

2. Quod ad tempus exsequendae istius obligationis, haec urgetur tum in periculo mortis : quo casu graviter peccarit qui gravi discrimini se voluntarie exponat moriendi ante complete factam confessionem et receptam absolutionem ; tum, ex lege Ecclesiae, saltem semel in anno, pro omnibus qui ad annos discretionis pervenerunt.

3. Ex collate c. 901, qui generali obligationi requirit peccata mortalia post baptismum commissa, cum c. 906, qui eius obligationis implendae tempus definit, iam constat, quod in controversiam veniebat, eos solos praecepto annuae confessionis teneri qui mortalia peccata commiserint.

•l. Annus autem supputari potest sive civilis sive a Paschate ad Pascha, sicut de praecepto annuae communionis n. 403 dictum est. *Per accidens* tamen iterum confiteri debebit, qui ante tempus paschale iam confessus, novum* quodpiam mori ale commiserit a quo absolvendus est, ut praecepto communionis paschalis satisfacere queat. H

5. Per accidens quoque ad confessionem faciendam obligabitur, is cui usus sacramenti sit necessarium medium vitandi peccata gravia. Sed ipsa necessitas vel non demonstrabitur vel a fideli non apprehendetur, ita ut constans istius remedii usus prudenter a confessario declarari non possit stricte necessarius. Opportunissime autem confessarius paenitentem peccatorem adhortabitur ad frequentem exomologesim. Atque ut consuetudo gignatur, optimum erit ut, pro gravitate culparum, tamquam paenitentiam sacramentalem, iniungat novum usum sacramenti v. *g.* post mensem, idque semel vel bis aut ter, pro bona paenitentis voluntate.

6. Denique c. 907 docemur praeceptae confessioni non satisfieri ab eo « qui confessionem facit sacrilegam vel voluntarie nullam ».

Voluntarie nulla plerumque erit simul sacrilega. Casus tamen fingi possit hominis qui iniuste coactus ad definitum sacerdotem adeundum, nolit tunc serio sacramentum suscipere. Culpa frustrati sacramenti iniuste cogenti in eo casu imputanda videtur.

563. — Debentne clavibus Ecclesiae subici peccata mortalia commissa ante baptismum qui sub condicione iteratur ?

Res non vacat controversia. Plerique ea dicunt esse materiam *necessariam* confessionis. Etenim, sic ipsi aiunt, condicionalis iteratio baptismi, quae securitatis causa permittitur, non impedit quin ad participandas obligationes societatis Christianae teneat vulgatum istud: « In dubio standum est pro valore actus ». Quare qui probabiliter est civis societatis omnibus eius obligationibus astringitur (Cfr. D'Ann., III, 252 [13]; Leiimk., II, 424). Responsum confirmant, tum declaratione S. *Off.* facta in causa Caroli VVipermann, in Germania, 14 iun. 1715, tum resp. S. *Officii* 17 dec. 18GS (.4. A'. £., IV, 320) quo neo-conversi Angliae iussi sunt integre confiteri.

Quare Leiimk., II, 124 iam prorsus relinquendam aestimat opinionem benigniorem Lacroix, l. β. p. 1, n. 324, et aliorum qui contendunt post dubium baptismum non remanere nisi dubiam, ac proin practice nullam, obligationem accusandi peccata ante iteratum baptismum commissa. In orudita tamen sua disquisitione. Ill I). Mannaioli (1) controversiam

(1) *Dc obligationibus Christianorum propriis quibus in genere dubie baptizafi obstringuntur, et in specie de confessione sacramtntah integra ab haereticis neo-conversis et a catholicis adultis qui sub condicione rebaptizantur divino iurc peragenda,* Dlaqul·sitio theologico-moralia. Romae, 1013.

nondum esse authentice, ne quidem via disciplinari, sublatam fatetur. Ipse quoque infirma putat argumenta Reuter et Lehmkuhl: certo enim possessore carere baptismum dubie validum, nec demonstrari illam subiectionem certam legibus Ecclesiae qua Lehmk. eum gravat qui iura seu beneficia Ecclesiae certo non participat. Addas forum internum non regi praesumptionibus quae in foro exteriore necessariae sunt. Nihilominus doctus scriptor existimat obligationem observandi omnia praecepta Christianorum et ideo confitendi omnia peccata publico societatis cliristianao bono postulari, ac proinde iure divino, ipsa, inquam, vi « iuris divini quo ecclesiastica societas constituta est et regitur » sanciri. Publico autem bono postulari propter gravissimas perturbationes quas licentia contraria afferret. Perger nt enim ipsi nco-conversi omnibus Ecclesiae legibus se immunes existimare, atque ipsi catholici propenderent ad dubitandum de suo baptismo ut obligationes positivas Christianorum effugerent. Quid autem si, dubio sui baptismi valore innixus, episcopus legem caelibatus respueret ? Verum haec non adeo formidanda esso videntur. Neo-conversi brevi post conversionem certum baptismum recipero solent, ita ut nulla diuturna immunitate frucrentur ; dubia de baptismo frequenter nascitura esse catholicis ex spe declinandi obligationes, prorsus non verisimile est, cum hominibus male dispositis modus simplicior suppetat iugum Ecclesiae declinandi, extraordinario autem scandalo quod daret putatus episcopus ducendo uxorem aliter occurri potest per secretum discessum in regionem longinquam. Noc minor foret difficultas, si episcopus reperiret se certo invalido baptizatum esse, vel si ipsa collatio baptismi dubia foret : tunc tamen IU. auctor omni obligationi imponenda abstinet.

Sic de re breviter statuendum esse nobis videtur.

1. Angliae cui latum est decretum S. *Officii,* et foederatis Americae septemtrionalis Statibus, quibus per cone. Baltimorense est extensum, observanda est (quatenus post Codicem haec decreta cogant), disciplina integrae confessionis, sed tamquam ecclesiastica, ita ut prudenter urgenda sit sicut aliae ecclesiasticae leges. Nec dicas cum Lehmk., II, 424, haberi ibi authenticam iuris divini interpretationem, cum Ecclesia non possit materiam quampiam efficere necessarie accusandam. Namque non ita constat huiusmodi rationabilem condicionem confessionis probabiliter necessariae non posse ab Ecclesia imponi tamquam legem qua haereticos secum reconciliet; et responsa ista dari potuerunt propter moralem certitudinem valoris baptismi in casu concreto. In postulato enim de Anglis conversis, episcopi oratores allegarunt iuniorem clerum anglicanuin magna

diligentia valido baptismo consulere. Atque ita accedimus ad responsum intrinsecum.

2. Cum baptismus ob levem etiam causam sub condicione iteretur, causas distinguendas esse arbitramur. Si gravis ratio erat dubitandi de valore prioris baptismi, sola probabilis exsistit obligatio confitendi peccata, quae, nisi in periculo mortis sola confessio det securitatem, certo urgeri nequit. Si vere ob leve dubium baptismus iteratur, ceterae obligationes baptizatorum non ideo nutare possunt. Moraliter certa itaque erit tunc obligatio integrae confessionis peragendae.

504. — Confessarii legitime approbati libera optio permittitur cuivis fideli, etiam si confessarius ad alium ritum pertinuerit (c. 905).

Quae ratio nobis esse videtur stricte potius interpretandi leges quae libertatem religiosorum et Sororum coartant, cum facultaû communiter factae derogent.

Quomodo absolutio possit esse *d>recta* vel *indirecta,* vidimus supra, n, 510, 3. Atque ob duplicem causam erit indirecta : ob defectum iurisdictionis in certa peccata : casus non habebitur nisi cum absolvendus est complex in peccato turpi, extra periculum mortis ; ob incompletam, sed oblivione vel iusta causa excusatam, accusationem.

Cum nulla gratiae infusio absolutionem censurae formaliter comitetur, absolutio *censurae* nequit esse nisi directa.

565. — Paenitens autem, saltem sanus, ut fructuose sacramentum paenitentiae recipiat, dolorosam accusationem peccatorum suorum facere debet. Hinc iam de actibus paenitentis distincte agendum est.

SUMMARIUM.

566. — I. *Subtectum idoneum* Poenitentiae est omnis homo viator baptizatus, qui, *post baptismum* peccavit. Is clavibus subicere *potest* peccata venialia: quod utiliter faciet, propter gratiam sacramentalom et remissionem poenarum; et mortalia iam vi clavium remissa; *debet* autem mortalia nondum directe remissa, sive in periculo mortis, in quo mortale foret se gravi discrimini exponere moriendi sine absolutione, sive, ex praecepto Ecclesiae, semel in anno. Annus computatur civilis, vel a Paschate ad Pascha. Per sacrilegam confessionem praecepto non fit satis. Per accidens obii-

»

gatur tempore paschali, qui tunc absolvendus est ut paschalem communionem facere possit, ct etiam alio tempore, is cui usus sacramenti necessarium foret medium peccata gravia vitandi. Atque iteratus usus sacramenti inter optimas paenitentias sacramentales computandus est. Defectus iurisdictionis in certa peccata vol incompleta confessio causa sunt cur, in bona confessione, peccata quaedam *indirecte* tantum remittantur.

Si quando, ob dubium non leve, baptismus condicionale iterandus est, non constat do loge generali quae ad integram confessionem obliget peccatorum quae ante repotitum condicionate baptismum commissa sint.

Optio autem confessarii, etiam alterius ritus, cuivis fideli esse sinitur. £2

CAPUT II.

De Actibus paenitentis.

§ 1. De requisita contritione.

561. — Contritio, communiter intellecta, est *dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposita emendatione (Trid.,s.* XIV). *Perfecta,* quae absolute vocatur *contritio,* elicitur ex motivo caritatis propter Deum summe dilectum ; et haec iam per se sola gratiam reddit, cum voto tamen confessionis quae deiii facienda est. Imperfecta, quae *attritio* dicitur, ex inferiore motivo, ad Deum tamen relato, concipitur.

Sicut dictura est in tr. do virtutibus theologicis, contritio perfecta non est aestimanda difficilis ei qui peccato efficaciter renuntiavit, cum ipso amor Dei super omnia sit omni creaturae suo modo naturalis, et experientia doceat homines saepe magis moveri bonitate Dei offensa et contempta vel passione Christi quam timore poenarum. Difficultas est triumphandi dc passionibus malis ; post hanc victoriam reportatam, conversio facile ex imperfecta fit perfecta.

Propria autem ratio contritionis perfectae, suo loco, ubi do caritate tractamus, exponitur.

568. — Ad sacramentum Paenitentiae fructuose percipiendum sufficit et requiritur saltem attritio quae sit:

1. *formalis,* quia est sacramentum paenitentiae ; et quia, si agitur de materia necessaria, caritas vera necessario fiat for-

malifer paenitens in co qui conscius est peccati mortalis nondum remissi. Virtualis itaque non sufficit. Ballerini tamen, V, 47-55. existimat dolorem virtualem proposito efficaci contentum sufficere posse. Ante confessionem, communiorem sententiam ne deseramus ; post factum, ne simus de re anxii ;

2. *supernaturalis,* i. e. cum auxilio gratiae supernaturali>. ob motivum quod ad Deum directe vel indirecte ordinem dica: : offensa enim Dei, quae est peccatum, debet qua talis abhorreri.

Controvortitur utrum necne debeat esse lumine fidei notum. Necessitas istius condicionis, a pluribus positae, non demonstratur.

Ceterum motiva conversionis a Christianis apprehendi fido sua consueverunt. Et cum gratia nobis ex misericordia Dei non deficiat, dK· sola inotivi qualitate solliciti esse debemus, ne sit more humanum.

Porro bona attritionis motiva redeunt ad *metum poenarum,* a Deo infligendarum vel inflictarum, etiam in hac vita; et ad *turpitudinem* peccati contrariam honestati virtutis quae Dei lege regulatur. Ipsa haec turpitudo potest esse communis omni peccato, vel specialis quorundam, v. g. luxuriae, iniustitiae in bonis. Consideratio ingratitudinis erga Deum, immo contemptae bonitatis divinae, ad communem peccati deformitatem reducitur.

Cum solus est metus poenarum huius vitae, curandum est ut attritio sit efficax ; propterea tutius erit ante confessionem ad alias poenas quoque attentionem dirigere;

3. *appretiative summa,* hac ratione ut peccatum aestimetur malum maius omni malo quod ad vitandum peccatum subeundum sit, ac proin voluntatem peccandi in omni hypothesi vera seu possibili excludat.

Frustra interdum quaeritur, num debeamus esse para· i poenas inferni sustinere potius quam offendere Deum. Amaro enim Deum et odio inferna i ab ipso separari, haec repugnant inter se. Absurda haec cogitanda non sunt.

Nec etiam prudenter mala improbabilia proponuntur phantasia tamquam argumentum sinceritatis Satis est ut· universali ratione absolutam peccati detestationem concipiamus. Si dein Deus permittat ut heroica fortitudine in via virtutis manendum nobis sit, noverit Ipse cum tentatione facere proventum (1), ita ut facile praestemus quae nunc supra viros nostras esse videntur. Sufficit itaque ut, si talia montem subeant, repetamus verbum Abrahae : « Deus providebit ▮ (2). et peccatum praesenti voluntate in omni hypothesi repudi mus.

(1) I. Cor., 10, 13 — (2) Gen., 22, 8.

Quaeres, qüpmodo .*super omnia* ‹ sse possit attritio illius qui in concubinatu adulterino mansit quarn diu coniugis vita matrimonio legitimo obstabat ?

Sano perfectior attritio requiritur quam ea quae continebatur in proposito mutandi vitam post sublatam difficultatem. Verum id Juillet nostra psychologia, ut abs. nti difficultate minus percellamur. Quare, hortanto conf» ssario, et iuvanto misericordi D. i gratia, (alis paenitx ns etiam ad anteriorem ag >ndi rationem sincero et absolute detestandam non ita aegro perduci poterit.

Observes autem etiam ad remissionem peccati venialis, detestationem absolutam seu super omnia esse necessariam;

4. *universalis,* quod ad peccata mortalia, quia singula nequeunt sine aliis remitti, nullum autem sine dolore super omnia condonatur. Contra, cum peccata venialia separatim remitti possint, attritio dc peccatis istis universalis esse non debet.

569. — Dc sacramento valido et informi. Si quis inconscius defectus, accedit sine attritione *super omnia,* non tamen sine aliqua minore, quae voluntatem peccandi aliqualiter etsi non absolute excludat, ad gratiam quidem recipiendam non est proxime dispositus ; videtur tamen valide suscipere sacramentum, quod proinde erit informe, sed gratiam conferet mox postquam fictio recesserit, i. e. postquam dispositio, v. g. in ipsa s. communione, perfectior evaserit·. Ratio est, quia attritio sacramentum non ingreditur nisi quatenus est sensibilis, cum sacramentum sit signum sensibile. Sincera autem accusatione et protestatione paenitentis revelatur per se *vera* detestatio, non autem *supremus gradus* attritionis. Praeterea, si ad ipsum sacramenti valorem requireretur appretiative summa attritio : *a)* usus non explicaretur tam facile absolvendi in Paschate peccatores (pii vix semel in anno confitentur, dummodo in affirmanda sua attritione sinceri demonstrentur, nec postulandi deinde iteratam accusationem culparum sic absolutarum ; *b)* confessarius (pii, audita accusatione, paenitentem ad intensiorem contritionem perducere conatur, sollicitus esse deberet de gradu contritionis obtento, et novam doloris manifestationem quaerere deberet.

Sacramentum informe esse posse admittunt Cai ETANU'S, qui ita interpretatur S. Th., Suppi. 3 p., q. 9 art. 1 ; S. Antoninus, plures Themistae; Baluertnt, V, 41, 42, 45, ob ea quae habet de attritione existimata ; ac potissimum C. Bπ.τ.οτ, *De Sacramentis,* II, th. 16.

Plures tamen post Suaii., Paen, d. 20, 15 ; Luao, d. 14, «. s. 6 ; Lehmk., II, 401, 402, oppositas partes tuentur. Hi non admittunt sacramentum istud validum et informe esse posse, nisi cum dolor sufficiens, ex *'motivo particulari* alicuius peccati elicitus, univi rsialitate caruerit. Qui casus quoque solus probatur S. Al PH., l. 6, n. 441.

Ncc desunt qui cum d'Ann., IIT, 210 (18) negent attritionem appreciative summam manere posse particularem, ita ut sacramentum semper vel fructuose vel invalido suscipi contendant. Qui indo quoque arguunt, quod dolor requiratur qui excludat voluntatem peccandi. Sed etiam si quis exigat ut propositum sit virtualiter universale, detestatio de peccato commisso potest minoris extensionis esse quam propositum de futuris peccatis vitandis. Namque potest aliquis firmam habere voluntatem non iterandi actum de quo tamen nullatenus dolet.

Itaque paenitentes qui bona fide confessi sunt, dummodo verum aliquem dolorem conceperint, ad repetendas confessiones cogendi non sunt.

5T0. — Relatio doloris ad sacramentum. 1. Ex communiore sententia, dolor de peccatis accusatis debet ipsa paenitentis voluntate quodammodo ad sacramentum dirigi. Ita Suar., d. 20, s. 4, n. 29. Id tamen dubitari potest, cum paenitens non sit minister huius sacramenti ; sed satis esse videtur ut minister aptam materiam reperiat (Lugo, d. 14, n. 41 s.) ; et sic saltem condicionate absolvimus haereticos qui do peccatis dolent, et sacramentum paenitentiae esse ignorant.

2. Nullatenus autem requiritur ut ipse dolor ex *intentione* sacramenti fuerit *conceptus.* Sine enim huiusmodi praecedente intentione, attritio omnes qualitates habet quas C. Trid.. s. XIV, c. 14 exigit: vera esse potest detestatio, cum spe veniae voluntatem peccandi excludens, coniunctum habens votum praestandi reliqua quae ad sacramentum hoc rite suscipiendum requiruntur. Atque eo ipso quod confessionem comitatur, dolor sacramentum satis ingreditur.

Quare (pii, instituendo examen conscientiae, contritionem excitavit, ac post plures horas, immo integrum diem, peccata accusat, nullatenus de sua contritione angi debet, quamvis huius actum non renovaverit et frigide confessus fuerit. Afflictio enim sensibus participata non postulatur, in ipsa autem sincera accusatione virtualiter continetur et exprimitur dolor, qui perseveravit in habituali voluntate, quam supponimus interea non mutatam esse.

Et qui, recepta absolutione, recordatur peccatum omissum istudque accusat, fructuose absolvitur, non renovato formali contritionis actu : is virtualiter in ipsa accusatione includebatur (Cfr. Ball-Palm., t. V, n. 76-80).

571. — Distantia absolutionis a paenitentis actibus, et perseverantia attritionis. 1. Postquam in ipso sacramento attritio sufficiens exstitit, absolutio sacerdotis etiam diu ab actibus paenitentis distare poterit, dummodo paenitentis dispositiones habitualiter perseveraverint. Ratio est, quia sententia a cognitione causae diu separari potest, et sacramentum ad modum indicii est institutum. Ceterum in novo accessu ad confessionem, dolor quasi necessario renovatur.

2. Non habitualiter perseverat sed retractatur attritio, ea saltem quae ad fructuosam sacramenti susceptionem requiritur, omni novo peccato *mortali* ; sed, cum agitur de solis peccatis venialibus vel de peccatis venialibus simul cum mortali peccato accusatis, attritio sufficiens, per novam culpam commissam non retractatur quod ad omnia peccata, etiamsi ex motivo universali concepta sit. Peccata enim, pro diversa sua gravitate, motivo etiam universali inaequaliter opponuntur : Deus magis peccato enormi quam minus gravi offenditur ; mortale ac veniale diversimode amori Dei opponuntur. Homo dein motivo etiam universali raro secundum plenam istius motivi vim movetur ; saepe peccatum detestamur quia est talis, tam gravis, tam frustranea offensa Dei. Atque etiam cum motivum plenam suam virtutem in nos exercet, inaequaliter tamen peccata opposita detestamur, sed magis abhorremus quae magis cum tali motivo pugnant. Denique actus noster, subiective unus, iit virtualiter multiplex ob plura motiva ad quae terminatur. Quare partialis retractatio actus bene concipitur. Nihil ergo demonstrat universalem retractionem attritionis, propter novum peccatum commissum (Cfr. Lugo, *Resp. mor.,* I, 29).

572. — Debetne ipsa confessio esse cum dolore coniuncta. an haec separatim in sacramento exsistere possint Î

Accusatio quidem requiritur sacramentalis, seu ideo facta ut absolutio obtineatur. Uniusmodi confessio semper saltem aliqua vero attritione informabitur. Supponamus tamen quempiam intentione sacrilega prius coniitentem, subinde adhortatione con-

fessarii ad perfectam paenitentiam ante absolutionem perduci. Estne repetenda accusatio ? Id non constat. Accusatio dedit confessario sufficientem causae cognitionem, attritio subsequent paenitentem facit dispositum. Haec autem ante absolutionem alio signo ac confessione fieri potest sensibilis, saltem -*a* humiliando se coram sacerdote et absolutionem petendo seu exspectando . Laymann, *De Paen.*, c. 4, n. 4. Quare, ait Ball., t. V, n. 90, « nulla est ratio cur dolor magis coniunctûs esse debeat cum confessione, quam confessio cum absolutione».

573. — Attritio de venialibus ne virtualiter quidem debet esse universalis. Sufficit, itaque, ut doleas ex motivo particulari, v. g. ob specialem quorundam turpitudinem, gravitatem » *vel* ut doleas de *frequentia* seu de collectione horum peccatorum. Qui dolor indirecte cadet in peccata quae hac circumstantia afficiuntur. S. Alph., l. 6, n. 449. Melius tamen erit, de quibusdam definito dolere, vel saltem do peccatis *deliberate* commissis, si quae fuerint (Cfr. Leiimk., II, 393).

574. — Conscius insufficientis doloris ad fructuosam sacramenti susceptionem, seu qui novit se non de omnibus peccatis· gravibus quae accusanda habet, vel de nullo peccato veniali sufficientem attritionem possidere, reus fuerit *gravis sacrilegii,* etiam si sola venialia commiserit. Prorsus falsa est quorundam. ceterum rigorosorum virorum, opinio, qui levem putabant esse irreverentiam, sacramentum in re levi frustrare (Ball., V, n. 58).

Sed qui de uno dolcat, *non* peccabit *graviter* si alia venialia sine attritione confiteatur.

Nec peccabit ullatenus qui confessarium de re moneat, vel qui simpliciter omnia declaret ut melius dirigatur, nec affirmet positive se de singulis efficaciter absolvi velle.

575. — Ad fructuosam sacramenti susceptionem non requiritur *existimata contritio,* nec sufficit *attritio existimata* vel velleitas non peccandi. Nec sufficit dolere quod nou doleas. Haec, enim per se affectum ad peccatum subsistere sinunt. Plerumque tamen cum isto actu quo « dolet quod non doleat » paenitens coniungit verum dolorem de suis peccatis, quem non dignoscit ; vel in ea accusatione mere revelat se sensibili (non necessaria) tristitia carere.

576. — Formales actus fidei et spei non requiruntur, sed in ipso accessu ad sacramentum paenitentiae, ut salutaris venia ex opere operato obtineatur, necessario includuntur, et sufficienter exercentur, cum plus exigi nullo argumento demonstretur.

Nec etiam in homine qui reconciliationem cum Deo quaerit, seu restauratam vult divinam amicitiam, desideratur istius dilectionis initium quod Tridentinum perfectae iustificationi praeire declarat (1), sive initium istud ponas in amore spei, ut aliqui dicunt, sive melius in caritate nondum perfecta (Cfr. Leiimk., II, 391).

577. — Consilia de ista re. Plura, modo dicta, huc spectant, ut ansam anxietatis amputent ot refellant longo quaesitas difficultates quas theologi subtilius quum utilius de isto frequentissime utendo sacramento movere inceperunt.

Verum consiliis nostris meliora et perfectiora obtinere studebimus. Quocirca formalem excitationem ad contritionem, eamque perfectam, discutiendae conscientiae coniungendam suadebimus ; paenitentem hortabimur ut, dum absolutionem recipit, actum contritionis renovet; paucis verbis conabimur ut idem praestet si, post iam receptam absolutionem, accusationem complere voluerit. Hic tamen semper observes in accusatione sic facta attritionem virtualiter contineri et sufficienter significari.

N.H. Si agitur de graviter aegroto qui pluries absolvitur, curandum est ut singulis absolutionibus, prout copia sit, praeponatur accusatio dolorosa generalis quae sit quasi materia sacramenti.

§2. — De proposito et fugienda peccati occasione.

578. — 1. Propositum non iam peccandi absolutum seu ita firmum ut ex presenti affectu nullam circumstantiam vel tempus excipiat, ad remissionem omnis peccati necessarium est, ac proin, ad dignam et fructuosam istius sacramenti susceptionem, de aliquo saltem peccato vel peccati ratione accusato requiritur. Etenim sine firmo huiusmodi proposito, peccatum non plene retractatur. Peccatum autem non remittitur nisi retractatum.

(1) « Disponuntur autem ad ipsam lustitiam, dum... et dum peccatores se cw intellegentes· a divinae iuetltlae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Del misericordiam eo convertendo, in spem eriguntur· fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, iliumque tamquam *omnia iustitiac fontem diliperc incipiunt,* oc proptcrca moventur ad versus peccata per odium aliquod et detestationem » (Trid., s. 6, o. 0. *De. luatifleatione)*· In s. 11 c. 4, non est sermo nisi de spe *veniae,* cum exclu· alone voluntatis peccandi.

2. Quia fieri nequit ut ullum peccatum mortale animae aliis peccatis inquinatae remittatur, et firmum propositum non ex praecepto superaddito sed ex ipsa rei natura necessarium est, firmum propositum do peccatis mortalibus universale esse debit, quatenus excludat omnem voluntatem seu affectum deliberatum peccandi.

3. Omnis attritio super omnia continet virtualiter propositum firmum non committendi peccata de quibus habetur ; attritio autem concepta ex motivo universali continet virtualiter firmuin propositum de cetero non peccandi, saltem mortaliter.

Iam vero propositum in concepta attritione ex motivo um versali inclusum, ad fructuosum usum sacramenti sufficere videtur, ita ut non requiratur formale et explicitum. Nam Trid., c. XIV, c. 4 solum postulat attritionem quae « voluntatem peccandi excludat »; atque ex natura Tei, actus virtutis paenitentiae futura non formaliter sed ex consequenti tantum respicit, quatenus sincera peccati detestatio voluntatem vitandi peccatum in posterum inferat. Quare iudex paenitentialis proposito explicite cognoscendo non habet opus ut de prudenter administranda absolutione indicare possit (Cfr. Desan, *De Paenitentia,* c. 11, 3 dub.). Communior ista sententia dici potest moraliter certa, quamvis non nulli cum Bellarmino l. 2, *Paen.*, c. 6, contradicant, Suar., tamen v. g. *Paen.* d. 4, s. 3, et d'Ann., III, 313, in eo qui cogitat de vita in posterum ducenda et de periculo relabendi, formale propositum exigunt ut critérium verae prenitentiae.

Prorsus itaque inquietandus non est de praeteritis confessionibus qui de formali proposito efficiendo non cogitavit.

Debet ne autem *jormaliter universale* propositum elici ab eo qui de peccatis mortalibus ob solum motivum particulare dolet ? Sane in ista attritione propositum stricte universale ne virtualiter quidem continetur. Sed si propositum particulare de peccatis mortalibus commissis conjungatur cum habituali aversione ab omni alio peccato mortali, quid ultra requiratur, sive per se, sive ex C. Trid., non videmus.

Sententia tamen ista est paucorum; pro ⟨ a Lehmk., II, 399, citat Aversa, Hurtado. Platel ; a plurimis plano reicitur ut aperte falsa. Cfr. Suar., d. 4, s. 3, n. 5; Luco, d. 14, n. 51 sq. ; S. Aijph., 1. 6, n. 451, 2°. Hi necessarium existimant propositum *positive universale* de mortalibus.

Do proposito virtuali, cfr. Bael.-Palm., V, n. 92-99.

[576-578.]

579. — De venialibus peccatis sufficit propositum de venialibus accusatis, saltem de uno ex accusatis, immo propositum vitandi venialia *deliberata,* — vel indeliberata quantum sinit humana fragilitas, — vel ea *minuendi.* In omni enim sic concepto proposito, continetur propositum absolutum de quibusdam venialibus vitandis.

580. — Dc efficacia propositi. Addere solent propositum debere esse *efficax.* Ut de ista qualitate propositi distincte agamus, duplex discernenda est efficacia, altera *immediata, principiativa,* quae ipsam voluntatem paenitentis tunc cum ad Deum (simpliciter vel secundum quid) convertitur, afficit; altera, *subsequent, effectiva,* quam constantia exsecutionis demonstrat; prior potius propositi *sinceritatem,* altera eius *virtutem* connotât.

581. — I. Dc efficacia principiativa. \roluntas *efficax* dicitur quae media tum negative tum positive necessaria ad consequendum finem complectitur. Erit ergo, in praesenti causa, voluntas adhibendi media necessaria ad non peccandum de cetero. Huc spectat fuga *occasionis proximae.*

Quid sit *occasio* et qua obligatione fugienda sit, vidimus, I, 452-456.

582. — I. De efficacia subséquente seu facti. 1. Relapsus in peccata, etiam frequens, *mutatam* voluntatem demonstrat, non necessario defectum praecedentis voluntatis. Hoc autem unum est essentiale, ut ex voluntate quam paenitens habet tunc cum absolvitur, in nulla hypothesi peccatum committere velit.

2. Nec fundatus timor, immo moraliter certa praevisio novi peccati gravis defectum propositi semper arguit. Paenitens qui talia asserat in spem erigendus est, quam non ex propriis viribus sed ex Dei gratia concipere debet. Quare, dummodo nunc firmum propositum eligere velit, est dispositus et absolvendus; sed ab ipso quaedam contra tentationes exigantur provisiones, quas in sua esse potestate fateri debebit.

Si Agitur de vitiosa consuetudine blaspheiniarum, imprecationum quae actualem deliberationem facile tollit, doceatur quoque paenitens ipsum ad hoc tantum obligari ut a culpis caveat quae scientor committuntur et pravum habitum emendaro studeat (Cfr. S. Th., 3 p., q. 84, art. 10 ad 4).

3. *Uniformis* perseverantia peccati, in certa occasione, defectum praesentis dispositionis interdum arguere potest. Apta enim remedia semper praesto sunt quibus cum gratia Dei emendatio perfecta praeparetur. Sitne ei qui, adhibitis remediis opportunis, eodem modo relabilur praecipienda ipsa materialis fuga occasionis, vidimus supra, n. 542 et I, 455. Hic confessario magna opus est prudentia.

§3. — De confessione.

583. — Confessio requiritur integra saltem formaliter.

Integritas enim distinguitur *materialis* et *formalis*.

Materialis integritas, stricte accepta, supponit ita completam accusationem ut omnia complectatur peccata mortalia *re vera* commissa et nondum directe remissa. Sed quia non imponitur nisi humanis viribus attemperata obligatio, *obligationi* materialis integritatis satisfacit qui omnia peccata mortalia quorum, post diligentem discussionem, conscientiam habet cum circumstantiis quae speciem mutant confitetur (c. 901). Is, latiore sensu, confessionem materialiter integram facere dicitur.

Ac simili ratione *formalis* integritas proprie est cuiusvis paenitentis qui peccata a se accusanda re vera accusat, ita ut qui materialis integritatis *obligationem* implet integritatem saltem *formalem* praestet ; verum saepe strictius intellegitur esse formaliter integra confessio quae scienter sed legitime est incompleta. Ab eo igitur praestatur, qui, ob iustam causam a completa confessione excusatus, accusationem facit qualem hic et nunc facere debet.

584. — De integritate materiali. Perse itaque indicanda sunt:

1. *Species* tum theologicae tum mo/ales infimae peccatorum. Has sponte indicare sutlicit, omissis circumstantiis etiam enormiter aggravantibus. Quod nunc constat clare ex ipso c. 901 qui de his tacet, dum quae ante Codicem supererat controversia a legislatore non ignorabatur. Ac praeterea, declarata specie, tota substantia peccati est accusata.

Atque observes *species ignoratas* non contrahi nec proin accusandas esse.

Verum in potestate indicis est per opportunas quaestiones suam causae cognitionem perficere. *Interrogatus* ergo de circums-

tantia aggravante, ut de quantitate furti, de consuetudine peccati, paenitens eam sincere fateri debebit, idque sub gravi, nisi modica quaestionis utilitas ipsi perspecta sit. Qui infimam speciem moralem ignoret vel non recordetur, dicat speciem superiorem vel genus, quod cognoscat.

2. *Numerus certus.* De quo si non constet, dicatur probabilis, addendo *plus, minus.* Qui sic declaravit numepim, postea numerum certum repetere non debet, nisi is notabiliter maior fuerit.

S. Alph. rem sic aestimat: « circa ter intellegi bis vel quater; circa 10, intellegi S vel 12; circa 30, intellegi 27 vel 33; circa 100, 95 vel 105; circa 1000, 950-1050 0.

Sed haec non sunt rigorose sumenda, verum prudentis arbitrio relinquenda. Sic ex ipso Lehmk., TI, 407, circiter centies, fortasse sed ad summum 90-110 intellegi possunt. Si nec numerus probabilis haberi potest, dicatur consuetudo peccandi, tempus, frequentia solita in die, hebdomada, mense, anno. Hoc saepe magis expediens est cum consuetudinario. Nec paenitentes de numero dicendo torqueamus, praesertim cum parva fides habenda sit numeris magis certis quos, pressi a confessario, recitant. Immo consuetudinarius qui valde frequenter peccavit poterit satisfacere indicando temporis spatium per quod cotidie, quavis occasione, in peccatum consentire consueverit.

Ac praeterea, quando reatus est tantum in *neglegentia* qua servatur consuetudo v. g. blasphemiarum, quia singulae sunt tantum peccata materialia, de harum numero non est habenda sollicitudo.

Nec *numerum augere* licet. Qui eum tamen bona fide auxerit, errorem reparare non debebit.

Quo magis difficilis est accurata accusatio, eo minus exigitur: namque humana manere debet obligatio, nec potest confessio fieri « carnificina » animarum. Quare de *meretrice* quidam v. g. Navarrus *Summa,* c. 6, n. 5, sufficere existimabant ut tempus indicaret per quod suam artem exercuisset. Aliquid plus tamen satis facile praestare potest, indicando solitam frequentiam, species principales (an cum coniugatis, cum personis sacris, et quotiens rariores species occurrerint·). De peccatis internis satis erit indicare tempus. Simili ratione satisfacient: qui passim concupiscit feminas sibi obviantes; qui odium vel turpes cogitationes fovet; qui domi concubinam detinet; qui coniugio onanistice abuti solet; qui de rebus turpibus habitualiter colloquitur; qui fur est habitualis.

3. Integritas materialis supponit *diligens examen,* pro capacitate paenitentis, pro distantia ab ultima confessione et ceteris circumstantiis. Diligentia sufficit mediocris, qualem vir prudens

in negotiis seriis adhibet, vel qualem, moraliter loquendo, docti ot timorati habere solent, etiamsi maiore diligentia plura te repertorum noveris. Confessio nemini odiosa vel nimis molesta reddi potest. Quare hodie, a nemine exigimus examen per plures dies protractum, et diligens examen per horam etiam iis qui a inultis annis non sunt confessi sufficere arbitramur.

Quomodo paenitens a confessario in hac re prudenter iuvandus sit ; et saepe etiam in bona fide linqui debeat, vidimus supra n. 539.

Iam ipso Lugo observabat *a* contingere posse ut confessarius inveniat paenitentern indigere confessione generali propter confessiones irritas praecedentes, et tamen persona sit talis ut possit statim examinari et audiri do tota vita, quia non est spes quod, sibi relicta, m lius examen faciat quam illud quod, iuvante confessario, ibi facere poterit » (Cfr. Lugo, d. 16. n. 593 ; d. 22, n. 20).

585. — De complenda confessione. 1. Qui, oblitus peccati gravis quod nullatenus accusavit, idem postea recordatur, istud in *proxime sequenti* confessione cum aliis accusare debebit. Interim autem ad s. mensam accedere poterit, nec ideo novam confessionem citius faciendam habet.

2. Sed qui in examinanda conscientia mediocrem diligentiam adhibuit, de anteacta vita nullatenus recogitare debet. Immo si quid occurrat quod non esse in confessione explicatum *mere videatur,* potest agere ac si res accusata fuerit, ex praesumptione integre factae confessionis.

3. Qui statum conscientiae, prout moraliter poterat secundum supradicta, confuse manifestaverit, non debet postea magis distincte accusare peccata quorum numerum et speciem recordetur, quia in illa confusa narratione peccata ista a confessario sufficienter intellecta sunt (Cfr. Reuter. 4, 313). Quare nulla est obligatio ut theologus repetat confessiones quas rudis iuvenis secundum anteriorem suam capacitatem fecerit.

Quocirca otiarn prudens confessarius paenitentern qui, post· multa peccata, vix auden t alteri animum suum aperire ita ut sacrilegio faciendo exponon tur, securum reddoro poterit, nihil iam alteri declarandum esse, «cum ipso suis interrogationibus ita completam procuraverit confessionem quae nullo supplemento opus habeat. Hoc esse moraliter certum. Necessitatem si qua videatur oriri, non foro veram sed ex paenitentis ignorantia putatam ».

[585.]

586. — Invalida autem fuerit confessio et per se sacrilega, quae ex mortaliter culpanda ignorantia vel neglegentia non fuerit integra.

Si *levis* neglegentia, vel non ut mortalis apprehensa fuerit, valida erit, saltem ob bonam fidem, confessio, suo tempore tamen meliore examine perficienda (Cfr. Suar., d. 23, s. 4). Immo si vere levis neglegentia fuerit, etiam tunc sufficere videtur ut accusentur peccata quae, sine repetito examine, in memoriam recurrant.

587. — .1. Peccata dubie commissa non sunt necessario accusanda, quia de his non habetur conscientia. Suadenda tamen erit eorum accusatio iis quibus sic maior conscientiae quies comparabitur.

2. Peccata certo commissa sed *dubie gravia,* per se quidem certam accusationis obligationem non pariunt. Practice ex *praesumptione* dirigendus erit paenitens *laxus* ut ea accuset, *timoratus* vero ut se obligatione immunem existimet.

3. Peccata certo gravia et *probabiliter* accusata (et directe remissa), interim clavibus subici non debent, cum practice nulla dicenda sit obligatio cui probabiliter satisfeceris. Si vero ea aestimari nequeant probabiliter accusata et directe remissa, urgenda est obligatio accusationis, cum haec moraliter certa manserit.

Plures qui haec prudenter aestimare nesciimt *practica* necessitate adiguntur sua dubia proponendi, exceptis scrupulosis, quibus saepe prohibenda est accusatio rerum quae non sint certissimae sicut 2-|-2 = 4.

588. — De integritate formali. Confessio integra non est huic sacramento essentialis, sed est *divinitus praecepta.* Quod praeceptum positivum admittit suas exceptiones, hac saltem ratione ut in aliam subsequentem confessionem differri possit accusatio quae in praesenti fieri nequit completa, aut quae nimis onerosa foret.

Integritas itaque formalis sufficit :

1. in iis qui *physica* impotentia laborant confitendi integre, vel simpliciter vel per media ordinaria.

Tali impedimento excusantur *muti,* nisi confiteantur apud sacerdotem quocum signis loqui possint : qua occasione per se uti debent ; *surdi* vol *surdastri,* quorum accusatio prudenter, attenta lego sigilli, com-

pleri nequit interrogationibus confessarii in decursu confessionis: sed ab initio in locum magis secretum per se adducendi sunt ; *ignari idiomatis,* qui aliquam necessitatem habeant confitendi ; *moribundi,* qui usu linguae destituuntur.

Ac notes, ex probabili sententia, inter media extraordinaria, quibus nemo uti cogitur, reponi *scriptionem, interpretem.* Et si quis per interpretem confiteatur, satis est ut unum veniale declaret. Modus tamim est obtinendi accusationem completam sino medio extraordinario, si, qui linguam novit, ad alteram partem conversus, recitet praecepta singula et paenitens signo prius definito indicet confessario ee peccasse et quotiens (v. g. nutu capitis, aut manum stringendo). Simili modo possit quis in loco publico, v. g. in nosocomio, etiam alta voce paenitentem interrogare (interrogationes ex libro legantur, ne videantur ad paenitontis conscientiam aptatae);

2. in iis qui *morali impotentia* ab integritate materiali impediuntur, i. e. quando vel Confessario vel paenitenti immineat periculum vitae quod confessionem» materialiter integram non patitur.

Casus sunt : *infirmi* qui, uno vel altero peccato dicto, deficiat vel in periculo deficiendi versetur ; *infirmi* qui, volens confiteri dum ei viaticum fertur, deprehendatur multas invalidas confessiones fecisse, si gravitas morbi dilationem absolutionis non patiatur ; *sacer lotis* qui. in periculo constitutus, videatur moriturus ante quam paenitens absolvatur ; *tempore pestis,* si confessarius, ne inficiatur, incompletam tantum confessionem rogat; *imminente conflictu* vel *clade multorum,* v. g. in naufragio. Tunc satis est ut, conversus ad milites vel mox perituros, confessarius ab ipsis postulet signum aliquod externum poenitentiae, v. g. pectus tundendo, vel manum attollendo, et dein ipsos absolutione communi absolvat : *Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis,* nisi tempus suppetat completam formam collective pronuntiandi. Praestat tamen, si fieri potest, singulos etiam incomplete audire.

Casus etiam evenire potest in missionibus exteris, si christiani, qui raro a missionario visitantur, nimio numero se praesentent confosfessario quam ut ante unicam missam, sub qua communicaro velint, audiri singuli possint. Praestabit tunc plures audire ; dein. instante missa, alios generaliter absolvere, et curaro ut in sequentibus visitationibus ii distincte confiteantur qui praecedente occasione uti non potuerunt;

3. in iis qui ex confessione materialiter integra, grave *damnum* vel sibi, vel confessario, vel alii timendum habent : divinum sed positivum praeceptum de confessione cum tanto incommodo non obligat.

[586-588.]

Incommodum intellegas non per se cum confessione talis peccati conexum, ut foret confusio, rubor, reprehensio confessarii, sed confessioni extrinsecum.

Exempla sint: fundatus timor violationis *sigilli confessionis,* si v. g. Confessarius monitus porgat altius loqui, ita ut per interrogationes genus peccatorum astantibus revolaturus videatur; periculum *ruinae spiritualis:* consentiendi in pravam delectationem ob examinata peccata carnis; periculum fundatum ne confessarius ex auditis peccatis excitetur ad pravam sollicitationem. Sed pericula confessarii non sunt facile fingenda. Quare potius ad confessarium spectat paenitentem cohibere ne certa argumenta diutius volvat; grave periculum *famae,* si ex peculiaribus (non communibus) adiunctis, v. g. urgente necessitate communicandi vel celebrandi, prolixa confessio quasi certum argumentum foret plurium peccatorum; periculum vel grave damnum *vitae* aut *temporalis boni,* v. *g. ex* gravi infirmi defatigatione, timendum (d'Ann. III, 305 [33]); periculum violandi sigillum in accusando peccato, si umquam casus fuerit. Namque ut suum peccatum accuset, satis est ut, specio peccati manifestata, addat sacerdos se praeterea reum esse sacrilegii in adrninistrationo sacramenti. V. g. qui indebito a restitutione excusavit, dicat: graviter p>ccavi contra lustitiam et in fungendo munero confessarii (aliud exemplum cfr. Ball.-Palm., V. 252).

4. *Ob moralem impotentiam latius intellectam,* excusantur ab integritate materiali, qui habeant casum reservatum a quo confessarius *directe* absolvere nequeat (peccatum complicis in re turpi); scrupulosus de praeteritis confessionibus vel culpis; qui ante finitam confessionem ab impatiente confessario absolvatur.

N. B. 1. Ut quis incomplete confiteatur, quaedam *necessitas* confitendi adesse debet: *ex praecepto* annuae confessionis vel communionis, si paenitens alia gravia habeat vel dubitet de sua contritione perfecta; — ex *necessitate communicandi* vel *celebrandi,* ad vitandum scandalum vel notam; — ex *diuturniore* sacramentorum *carentia;* ex *magna utilitate* spirituali quam sacramenta afferant: v. g. ne paenitens indulgentiis privetur; ex *incommodo* manendi *in statu peccati* etiam per unum diem (S. Alph., l. 6, 490).

2. Si damnum vel incommodum pendet ex *persona confessarii,* requiritur ut copia desit alterius sacerdotis, v. g. ob distantiam, ex variis adiunctis aestimandam (Cfr. d'Ann., III, 305 [36]).

3. Qui, mortalium culparum conscius, integre confiteri nequit, debet prius, in secreta confessione, materiam necessariam exponere, i. e. quae sub praeceptum cadat, non autem inter gravia, graviora eligere cogitur, cum lege confessionis aequaliter afficiantur.

589. — Quid si peccatum accusari nequeat sine iniamatione penes confessarium sive complicis sive alterius personae ?

Cum infamatio penes unum virum discretum per se non sit gravis, et peccans confessionem complici peccati tacite permiserit, confessio integre facienda videtur : iusta causa adest permittendi hoc leve detrimentum. Ac sola consolatio confitendi apud confessarium quem quis veneratur, sufficit tunc ut alius quaeri non debeat. In casu extraordinariae infamiae, si causa omnino specialis sit cur revelatio peccati, tali facta, sit valde odiosa, tunc cum altera probabili sententia respondebimus, praeceptum naturale non diffamandi positivo integrae confessionis praevalere. Namque duplex est sententia probabilis : altera iubet. altera votat hanc revelationem, nisi tamen necessaria sit ad directionem spiritualem. Saepe autem paenitentes complicem sine scrupulo detegunt.

590. — De materia libera. — Quamvis, ea quam, in t. I, n. 448 diximus ratione, peccata venialia etiam extra confessionem, in eo qui versatur in statu gratiae, per formalem paenitentiam, vel oppositum actum caritatis aut alius virtutis, remittantur, usus tamen sacramenti pacnitentiae semper has utilitates habet, a) augendi gratiam sanctificantem ex opere operato; *b)* conferendi gratiam sacramentalem ad vitanda peccata in posterum; c) remittendi poenas temporales.

591. — De materia sufficiente. Paenitens materiam certo sufficientem absolutioni per se afferre debet. Tale est peccatum *iam directe absolutum,* cum in hoc foro nihil obstat quin eadem causa bis indicetur, ac nova absolutio semper paenitenti prosit. Tale non est peccatum *dubium.* Quare addat tunc paenitens accusationem generalem peccatorum vitae anterioris. Quamvis formula generalis: « accuso peccata totius vitae », addita ad praesentem accusationem, sufficiat, satius tamen est, quo certior sit attritio, speciem quandam indicare. Hanc confessarius utiliter

suggeret paenitenti pro huius condicione vel notitia quam de eo habet, ne paenitens haereat dubius.

Videtur quoque sufficere accusatio simpliciter generalis totius vitae, nullo indicato peccato. Hoc tamen ab usibus receptis alienum est. Quare, extra necessitatem, melius est ut confessarius distinctam quampiam accusationem exigat, ad dandam absolutionem.

Imperfectiones etiam positivae, si tales exsistant, non sunt secundum se materia sufficiens. Non ideo tamen prohibebimus paenitentes pios ne eas declarent, tum propter mixta saepissione venialia, tum propter pleniorem sui manifestationem.

593. — De reliquis Confessionis dotibus. 1. Propter usum Ecclesiae, quem plures, saltem ante Codicem, censebant graviter obligare, confessio sit vocalis, nisi insta causa subsit, v. g. difficultatis aliter confitendi ac scripto vel nutu aut alio signo. Verum obligatio ista silentio in Codice premitur, et iam satis vocalis est confessio si paenitens, postquam scriptam confessionem tradiderit legendam, addat voce: « haec omnia accuso».

2. Ut sit secreta, ius est paenitentis, ita ut in ipso mortis articulo paenitens contentus esse possit accusando veniali peccato, si mortalia secreto confiteri nequeat.

3. Sit quoque vera. Non omne tamen *mendacium in confessione* commissum grave reputatur peccatum, quo confessio evadat sacrilega. Sed *grave* foret in materia substantiali et necessaria, ut si neges peccatum mortale accusandum, vel ita demisse dicas ut non audiaris. Grave quoque fuerit decipere confessarium in re notabili, quando confessarius, ut index vel medicus, de peccatis praeteritis vel de peccati consuetudine aut tempore aliquid tamquam necessarium ad praesentem confessionem interrogat.

Per se quidem reprehendi, saltem graviter, nequit qui consulto peccata *recentia* et *antiqua* miscet in confessione generali. Qui vero positive declaret ad praeteritas confessiones pertinere materiam recentem eamque gravem, nobis videtur gravis deceptionis auctor ac proin graviter sacrilegus. Est tamen qui casum mentientis de *tempore* benignius indicet, quando non refert ad cognoscendam consuetudinem vel relapsum.

N.B. Iam tempore S. Thomae, *Suppi.,* 3 p. q. 9, art. 4 l obi. sedecim confessionis dotes his versibus reddebantur :

« *Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,*
Atque frequens, nuda et discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, et lacrymabilis, accelerata,
Foriis et accusans, et sil parere parata ».

593. — De iteranda confessione. 1. *De repetitione necessaria.* Non sola confessio invalide facta repetenda est quod ad peccata gravia non directe vi clavium remissa : immo repetenda sunt, in altera confessione, peccata frustra accusata, quia confessarius ea non audierit vel eadem directe absolvere non potuerit.

Invalida et sacrilega fuerit confessio mala fide facta confcssario semi-somno aut ignaro, vel ab eo qui, faciendo confessionem, dissimulaverit consulto censuram quae licitam sacramenti receptionem impediebat. Huius modi confessio est repetenda tota.

Invalida erit *e.v parte confessarii,* absolutio data sine iurisdictione, vel cum formula substantialiter vitiata, vel a sacerdote qui nihil intellexit. Nihil distincte intellexisse validitati non obstat, cum absolutio in generalem accusationem cadere possit. Verum absolutio ista erit illicita extra casum necessitatis, vel Hisi sacerdos satis conicere possit paenitentem nullius gravis culpae esse reum.

Valet quidem absolutio, sed *ex parte repetenda* est confessio quae, sine culpa paenitentis, non fuit ob surditatem, somnum. distractionem percepta tota, ita ut quaedam mortalia non fuerint intellecta.

Si paenitens morali ceritudine noverit quaenam fuerint, haec sola et omnia dcin repetenda esse constat. Si autem nesciat QUaenam sint, *brevis* confessio repetenda erit ; *longa,* secundum Tamb. quem pluies probant, non est repetenda tum quia, si multa accusata sint et pauca non intellecta, singula probabiliter accusata dici possint, tum (quae melior ratio esse videtur) ex quadam aequitate, ne grave onus omnia accusandi paenitens bis ferre debeat. Satis tunc erit in altera confessione dicere, quaedam peccata non fuisse intellecta a confessario : namque eodem modo accusaveris peccata quae genero tantum tibi fuerint nota ; in praesenti autem casu, genere tantum cognoscuntur peccata iterum accusanda. Si tamen inter paucas species haereas, hae indicari debebunt. Lugo, d. 16, n. 610.

[592. 593.]

Verum paenitens qui claram accusationem protulit, eandem perceptam esse praesumere potest, ita ut de ista re non debeat esse sollicitus, nisi moraliter sibi constet rem fugisse confessarium. Neque eo quod confessarius in indicio suo erraverit, leve existimans quod grave fuerit, ideo ipsi onus novae accusationis imponitur. Si tamen de conexa obligatione denuntiandi vel restituendi, sententia confessarii ipsi graviter suspecta fuerit erroris, tunc prudentia postulabit ut a viro perito consilium petat, praesertim si confessarius non sit praestanti doctrina.

504. — Quaeres, quamnam accusationis memoriam confessarius momento absolutionis gerere debeat ?

Consentiunt omnes non esse neccsse ut accusata peccata distincte recordetur, sed confusam notitiam vel servatam vel tunc resumptam sufficere. (Cfr. Lugo, d. 16, n. 639 ; S. Alph. l. 6, n. 502 ; d'Ann., **III,** 327 [II 10]). Et quia de singulis peccatis cum declarabantur iudicarc potuit, nihil plus exigendum videtur nisi ut confessarius noverit absolutionem dandam esae, conexam obligationem, si qua sit, imponendam esse, et talem modum paenitentiae esse opportunum.

Immo, etsi plures: S. Alph. et d'ANN., l. c. contradicant, si quis sacerdoti ut amico peccata sua distincte narraverit ac dein eidem confiteatur, Lugo, d. 16 n. 638, ipsum usum receptum appellans, sufficere exstimat confusam accusationem quam paenitens referat ad memoriam quam confessarius habuit de illis peccatis prius distincte auditis. Id certo usu venire poterit si sacerdos, dum narrationem audiebat, de probabili confessione iam aliquo modo cogitavit. Nam tunc narratio dedit recipienti iudicialem notitiam.

595. — De modo iterandi confessionem invalidam.

1. Ex integro *apud alium confessarium* repetenda est accusatio priori frustra facta. Id est manifestum. — 2. Apud eundem vero confessarium, ob rationem modo n. 594 explicatam, satis est paucis verbis memorare peccata antea illi cognita, dummodo confessarius confusam servaverit notitiam vel peccatorum, vel status ac tenoris vitae, vel recordetur paenitentiam a se datam (Cfr. S. Alph., l. 6, n. 502). Immo plures, quibus adhaeret Ball.-Palm., V., n. 276, sufficere putant ut sacerdos « cognoscat se indicium iam formasse et indicasse absolvendum ». S. Alph.,

l. c. dub. 3, non admittit paenitentem sic absolvi posse a confessario qui saltem paenitentiae datae non meminerit. Valere tamen, etiam in hoc casu, videtur ratio quam ipse S. Doctor dat pro casibus prioribus : « Ratificatio praecedentis confessionis (quae fuit sacramentalis) dum paenitens deinde in generali se accusat de culpis confessis, coniuncta cum notitia antecedenter habita a confessario, bene sufficere reputatur ».

Verum si invalida fuerit confessio, eo quod facta fuerit, confessario nondum sacerdoti vel carenti iurisdictione, tunc nccesse est ut confessarius saltem confusam memoriam retinuerit distincte factae accusationis, ut haec, saltem per confusam recordationem, eundem dirigere possit ad indicium vero sacramentale nunc primum efficiendum. Igitur tali confessario qui nullam praeteritae confessionis memoriam servaverit, distincta accusatio facienda erit. Cfr. Suar., *Paen.* d. 22, s. 6, n. 6; Lugo, *Paen.* d. 16, n. 141 ; Bald.-Padm., V, n. 275.

Legitimae vero confessiones quae bona fide post invalidam confessionem factae sint, nullatenus, ut liquet, repetendae sunt.

Observes demum : cum in dubio standum sit pro valore actus, non esse repetendam confessionem, nisi *moraliter constet.* priorem fuisse invalidam. Atque, ob rei difficultatem, plerumque inquietandi non sunt qui se rite confessos fuisse bona fide arbitrantur.

596. — De modo supplendi confessionem incompletam. 1. Constat sufficere ut suppleantur omissa. Quare si omissa fuerit circumstantia speciem mutans, peccatum quam circumstabat non est repetendum, si malitia specifica, sine istius peccati mentione, declarari potest. Quare, qui voto ligatus peccaverit contra sextum praeceptum, defectum supplere poterit accusando vel sacrilegium personale, vel gravem cuiusdam voti violationem ; qui vero nuptam violenter cognoverit, circumstantiam violentiae separatim accusare non poterit, cum haec ipso iure violato specificctur.

Qui mere in genere accusavit peccatum, speciem quam postea recordatus fuerit accusare debebit ; nihil autem supplendum est ab eo (pii paucas species inter quas dubius haerebat indicavit. In posteriore enim casu species vera indicata fuit ut dubia, ac directe absoluta ; contra, in priore casu.

Nec consuetudinarius qui peccata sua confuse ut poterat accusavit, postea distinctius accusare debet species quae in confusa narratione a confessario satis intellegi potuerunt.

Si, quod non est praesumendum, constet, a rudi persona, cuius vita satis uniformis fuit, ita confessiones factas fuisse ut quaedam species perceptae non fuerint, prudens confessarius ex praesenti unius mensis, vel semestris aut anni confessione, facile colliget quid paenitens per reliquam vitam egerit.

59Î. — De confessione generali prudenter consulenda.

Confessio generalis, seu repetitio omnium vel plurium confessionum, *utilis est* et *commendanda* : *a)* cum allatura videtur maiorem pacem et quietem paenitenti non scrupuloso, cui grave dubium inciderit de valore confessionum praeteritarum; *b)* ut praeterita perfectius expientur ; ut, ex perfectiore sui cognitione, maior fervor concipiatur ; ut, ante actus maioris momenti in quibus ingens gratiarum effusio merito speratur vel magis necessaria est, homo se melius-disponat et gratiae recipiendae aptet.

Quare in principalibus vitae periodis, ante primam communionem, ante status assumptionem, in morbo periculoso, generalis confessio totius vitae prudenter suadetur : quod consilium ipsa Codicis auctoritate pro ingredientibus religionem firmatur.

Quo maior fructus colligatur, fiat quasi ultima futura sit : quod in puncto mortis, magno erit solatio. Verum confessio to. tius vitae non videtur saepius repetenda.

Sed praestat post stata intervalla, v. g. post singulos annos, confessionem generalem ab ultima generali instituere.

Aditus novi confessarii nullam causam praebet iterandi accuratam totius vitae confessionem. Quantum iuverit spiritualem directionem, notae quaedam principales utiliter indicari possunt.

Damnosa autem fuerit confessio generalis quae paenitenti, ad anxietatem propenso, causa foret perturbationis aut scrupulorum, vel tentati, ex refricatis factis praeteritis, passiones aleret.

Rogatus consilium, confessarius sciscitetur cur paenitens generalem confessionem instituere velit. Propositum dein declinabit vel admittet. Si devotionis causa instituatur, statim moneat paenitentem, ipsum nulla necessitate teneri omnia declarandi.

598. — 1. De modo instituendi confessionem *generalem,* cfr. dicta supra, n. 539. Plures, post Gobat, tr. 6, n. 498 exscribentem Stoz, suadent ut is qui vitam duxit tenoris satis uniformis tria tempora consideret : unum diem ferialem (vel hebdomadam), quid in eo fecerit ; unum similiter diem festum ; tempora ex-

traordinaria itinerum, negotiorum, nuptiarum, conviviorum, occasionum. Saepe proderit vitam in pauca stadia dividere, et qualis in singulis fuerit explicare, notando si quid extraordinarium praeterea occurrat (Cfr. Lehmk., II, 442).

Ut brevior sit, fiat ordinata secundum praecepta et officia: ut solatium complete factae confessionis percipiat, paenitens quibusdam notis scriptis memoriam iuvet.

2. In minus extensa accusatione, paenitens «consideret cogitationes, verba, opera, in ordine ad Deum, proximum, seipsum. Lehmk., II, 449.

3. Ab *aegrotis* minus completum quam a sanis examen faciendum est; immo quandoque, ob capitis debilitatem, ab omni praeparatione examinis levandi sunt.

4. *Timoratis* ultro occurret gravius peccatum si quod commissum sit. Quare nullam habent, si frequenter confitentur, strictam obligationem examinis proprie dicti. Ut tamen conscientiam pie discutiant et habituales propensiones significent, hortandi sunt. Nec per se tolerandum est ut habitualiter, omissa omni accusatione praesentis vitae, mere accusent praeteritas culpas contra aliquam virtutem. Gén., II, 262, venialiter peccare censet confessarium qui id fieri sinat, cum paenitentes sacramenti» perfunctorie suscipiendo assuefaciat.

599. — De absolvendi) moribundo. 1. Moribundus usu sensuum pollens, secundum suam dispositionem tractandus est. Si fuerit *acatholieus* qui de errore suae sectae prudenter moneri nequeat, excitetur ad eliciendum actum contritionis perfectae; dein se peccatorem coram Deo et sacerdote declaret, et, concepto dolore, etiam declaret sibi gratum esse ut sacerdos, quantum possit, ipsum iuvet. Quo facto, absolvatur sub condicione. Actus isti quos paenitens absolute facit meliores et utiliores censentur voluntate condicionata sic expressa: « si id necessarium scirem, vellem confiteri et absolvi » (Lehmk., II, 651). Magis certo tamen acatholieus contritione perfecta atque extrema unctione iuvabitur.

2. Moribundus sensibus destitutus, si alii testari possint expressam ab ipso voluntatem absolutionis^ *absolute* absolvi potest, quamvis addi quoque possit condicio :« si capax es ». Ipse enim quasi per interpretes confessus censetur. Ex hodierno usu, omnes reliqui catholici sub condicione *absolvi debent.* Atque

etiam ii qui sacramenta respuerunt, vel acatholici baptizati, sub condicione absolvi possunt.

Aetate Suarez, Lugonis, etc. negabant, deficiente accusatione, huiusmodi absolutionem, ei datam qui nullam confessionem fecerit, valore aut conferri posse. Hodiernum usum varie explicant : saepe adesse signum non perceptum confessionis ; confessionem non esse, in isto casu impotentiae, de necessitate sacramenti : in his autem robus extremis, minor probabilitas sufficit ad sacramentum licite administrandum.

§4. — De satisfactione, seu paenitentia sacramentali.

(»00. — Substantialis obligatio paenitentis. Accedens ad confitendam *culpam mortalem,* sub mortali debet animo paratus esse acceptare et exsequi paenitentiam quae ei rationalibiter imponetur.

Acceptatio ista est laudabilis et meritorius actus humilitatis.

Ac si gravis paenitentia imposita sit propter graves culpas, mortaliter peccarit paenitens qui eam non impleat.

Nec in eius potestate est opus etiam melius, in locum rei iniunctae suirogare, cum opus substitutum nequeat ad indicium sacramentale pertinere.

Qui vero imposita paenitentia tamquam duriore vel difficiliore non fuerit contentus, ius habet vel redeundi ad eundem confessarium ut is suam sententiam temperet aut perficiat, vel adeundi alium confessarium, qui, breviter, saltem ex paenitentia quam prior imposuerit, cognita causa paenitentiam commutare potest. Si idem confessarius aditur, sola nova paenitentia debita manet, quia prior sententia virtualiter sublata fuit ; optio, contra, datur paenitenti implendi alterutram paenitentiam quam duo confessarii successive propter eandem accusationem dederint. Neuter enim alterius sententiam abrogare potuit, cum in isto sacramento omnes indices sint, et, qua tales, aequali loco habendi sint. Paenitens autem pro eadem peccatorum accusatione bis satisfacere non debet.

Qui impositae paenitentiae perfecte est oblitus, omni obligatione levatur.

Si tamen confessarius commodo iterum adiri potest, et prudenter memor putetur paenitentiae a se impositae, iterum adeundus videtur ut memoriam paenitentiae renovet.

601. — Circumstantiae exsecutionis. 1. Satisfacit substantialiter obligationi suae qui paenitentiam implet in *statu peccati. mortalis ;* nec constat id esse veniale peccatum, praesertim cum plures censeant fructum istius paenitentiae obtineri post recuperatum gratia statum.

Etenim absolutio ius dabat ad obtinendam, impleta paenitentia, quandam poenarum temporalium remissionem. Remoto itaque obice peccati mortalis, ius istud fiet efficax, ita ut opus reviviscat qua satisfactorium, non tamen ut aliter meritorium.

2. Si confessarius expresse vel tacite tempus determinaverit, notabilis dilatio fuerit gravis, quando gravis est ipsa paenitentiae obligatio.

Sic non potest ultra hebdomadam differri ieiunium vel abstinentia singulis hebdomadis praecepta ; ac dilatio gravis censetur, praesertim cum ipsam formam seu figuram paenitentiae mutet. Non ideo tamen, tempore elapso, cessat paenitentiae obligatio, nisi diversa appareat mens confessarii. Sic qui hebdomadarium ieiunium praeceperit, non censetur velle ut per continuam seriem dierum ieiunium observetur. Sed obligatus ad ieiunandum feria VI, non peccant graviter si ieiunium una die differat ; vel si tantum ad sex aut octo dies, menstruam, sibi impositam, communionem differat.

Nulla, autem est obligatio paenitentiam. sine die datam, implendi quam primum, vel ante proximam confessionem aut communionem, dummodo periculum oblivionis vitetur.

3. Nec expressa requiritur intentio satisfaciendi, dummodo opus fiat.

4. Modus is per se observari potest ac debet qui praestituitur eidem operi quod ab Ecclesia praeceptum sit. Sic *ieiunium* admittet cenulam et cibos ieiunii die in regione permissos : recitatio iniuncti psalmi, cum socio fieri poterit. Eodem opere potest quis paenitentiam implere et lucrari indulgentias.

Paenitentia per ipsum paenitentem implenda est, nisi confessarius plus permiserit (Cfr. prop. 15 ab .Uw. VII reprobatam). Ac possit confessarius interdum, cum fructu aedificationis, peccatori levem paenitentiam imponere, et sibi suscipere pro paenitente maiorem, facta paenitenti rei declaratione. Is tunc in vicariam satisfactionem *consentiendo,* efficit ut opus a confessario praestitum pars sit paenitentiae sacramentalis.

[600. 601.]

60:4. — Mortale non est sed veniale, neglegere paenitentiani pro veniali culpa impositam : aut paenitentiam *levem,* iniunctam etiam propter culpas graves.

§ 5. — De accidentali obligatione denuntiandi.

603. — « Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim C. Benedicti XIV, *Sacramentum paenitentiae,* 1 iun. 1741, debet paenitens reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare loci Ordinario vel S. 0. Æ. *Officii* : et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere paenitentem monere » (c. 904).

Praeter obligationem quae ex iure naturae manare potest, quosdam reos deferendi, memoranda est hoc loco peculiaris obligatio iuris positivi, interpretanda ex monumentis iuris anterioris, cuius hanc brevem summam tradere debemus.

Praeter C. Ben. XIV, consulenda quoque est C. anterior Greg. XV, 30 aug. 1622, *Universi,* quam Ben. XIV in suam Constitutionem fere retulit, non tainen suppressit. Atque in ('. *Etsi· Pastoralis,* 26 maii 1742, § 9, n. 5, Ben. XIV declaravit legibus istis latinos et graecos aeque teneri. Ad priorem, Gregorii XV, Constitutionem, varia accesserunt responsa S. *Officii,* maxime 16 responsa 11 febr. 1661, et instructio ad episcopos, 9 feb. 1867. Decreto Alex. VII, 24 sept. 1667, duae propositiones huc attinentes n. 6, 7, proscriptae sunt : quod decretum quoque a Ben. XIV confirmatum est. I

I. *Quisnam et cur denuntiandus sit,*

Kcus denuntiandus est *confessarius,* qua talis, non paenitens, etiam si sacerdos fuerit, nec clericus inferior aut laicus, qui nequeant esse confessarii nisi ficte ; sed confessarius, etiam iurisdictione privatus, et cuiuslibet gradus vel dignitatis, dummodo abutatur, relate ad exercitium sacramenti paenitentiae, potestate ordinis qua re vera sit praeditus.

Codex onim abstinuit voco *sacerdotis,* quu Benedictus XIV in sua Constitutione utebatur; ot cum, iam ante Codicem, non pauci comprehensos vellent episcopos, studiosa omissio istius vocis *sacerdotis* in cc. 904,1363, ct 1368, nobis certum praebet argumentum montis qua Legislator nullum confessariurn sollicitantem suis decretis exceptum vult. Ratio praeterea (piam, ad excipiendos episcopos afferebant, iam

non valot. Dicebant episcopum non subiacere inquisitoribus, quibus, déficiente episcopo, denuntiatio facienda <rat. Verum nunc denuntiatio Nuntio sou Delegato Apoatolico et S. Officio facile fieri potest.

Cetorum ipsa praxis Supremae Congregationis obstat benigniori opinioni plurium : Noldin, III, 376 nota; Arregui, 653; Ferreres, II. 692, etc. qui, otiamnum existimant de obligatione saltem *positiva* denuntiandi episcopum non constare.

Verba igitur c. 904. « ad normam Const, Apostolicarum » non ad personam deferendam, sed ad delictum quod denuntiationi locum dat referenda sunt.

Reus iste debet *sollicitasse* ; sed non excusatur mutua sollicitatione quam fecerit paenitens, immo quam paenitens inchoaverit. Merus tamen consensus, exteriore signo datus, non videtur sollicitatio, quamvis plerique severius respondeant. (Conf.S. Alph.. λ'I, 681 ; Bucceroni, Opusc. in C. *Sacramentum Patn.*, n. 29 : quod Palm., V, 727 nota, improbare non audet.) Mutua autem solicitatio habetur si ambo agunt quae vetantur, etiamsi alter faciat invitatus.

604. — Sollicitatio fieri potest verbis, signis, nutibus, tactu (in corpus proprium aut alienum), ipsa scriptura aut tunc aut postea legenda. Arerba quae sollicitationem non clare continent, ex adiunctis vel subsequent! eventu aestimanda erunt. Ita verba in laudem pulchritudinis, vel haec dicta: «veniam in domum tuam, promitte mihi te facturum quod voluero », sunt iam in se satis suspecta. Haec alia vero : « Exspecta me tali loco ; negotium tecum tractandum habeo » indicabuntur inchoata sollicitatio, si in isto congressu mdlum serium negotium agendum demonstretur, et invitans sollicitaverit.

Nec refert (modo alia requisita adsint), distinguere utrum paenitens immediate an mediate sollicitatus fuerit, an opera paenitentis altera persona, au sit ad peccandum secum an cum altero.

Oportet tamen ut dc pravo confessarii affectu moralis certitudo habeatur.

605. — Sollicitatio, quamvis nondum in se debeat apparere gravo peccatum externum, dirigi tamen debet (ut casus habeatur) ad peccatum grave,externum, contra sextum decalogi praeceptum.

Peccatum istud potest consistere in actionibus, in tractatibus, in sermonibus. Tractatus sunt hic consilia, deliberationes,

pactiones *(delle trattative, des machinations)* de re turpi tunc vel postea facienda : sive a solo confessario sive ab ambobus ea proponantur.

Denuntiandus itaque est qui miscet de praesenti (in requisitis adiunctis), etiam provocatus, turpes sermones, seu verba graviter illicita et castitati contraria.

606. — Adiuncta requisita. *Positiva* tamen denuntiandi obligatione non omnis sollicitatio attingitur, sed ea sola quae facta sit «in *confessione* » (c. 904). Haec verba tamen amplam ex confirmatis constitutionibus significationem receperunt. Itaque denuntiandus est qui supra descriptam sollicitationem fecerit vel inchoaverit :

1. *in actu sacramentalis confessionis,* nec refert sacramentum dein interruptum esse vel mansisse incompletum ;

2. *ante* vel *post* confessionem, sed, in utroque casu, *immediate.* Si aliud vere medium intercesserit, casus non habetur. Tero hic supponitur confessio.

Quid, si paenitens, dum *petit* confessionem vel vult confiteri, sollicitatur ? Si petitio formalis vel virtualis fit dum paenitens est in actu et statu confessionis : v. g. confessarius sedet, paenitens non mere est inter circumstantes eius confessionalè, sed iam est ad eius pedes genuflexus, tunc habetur virtualiter inchoata confessio, et sacerdos est denuntiandas. Quod multo magis constat, si confessarius sic petenti confessionem annuit, quamvis, propter ipsam sollicitationem, paenitens subinde iam confiteri nolit. Si nondum est in statu et actu confessionis, non videtur vi huius clausulae deferendus.

3. *Occasione confessionis,* seu quando confessio est causa per accidens sollicitandi personam coniitentcm. Casus proprie habetur quando confessarius paenitenti quem vult sollicitare schedam tradit ab ipso postea legendam, et quae sollicitationem contineat.

Clausula tamen extenditur ad casum quem modo solvimus paenitentis qui in statu confitentis sollicitatur, dum in eo erat ut accusationem inciperet.

Praeterquam quod res est difficillimi usus et probationis, non constat deferendum esse confessarium qui notitia abutitur hausta in confessione, v. *g.* fragilitate paenitentis ad eum sollicitandum. *Occasio* enim est minus stricte *confessio* quam *notitia* habita ex confessione (Cfr. Palm., nota ad V, 718).

H

N. B. Non autem est, ex lege positiva, denuntiandus qui confitenti famulo tradit schedam ferendam alii personae non paenitenti quam confessarius sollicitet, si ipse famulus nullo modo complex est. Tunc enim paenitens nullo pacto sollicitatur.

Estne denuntiandus qui, rogatus confessionem excipere, ad alia divertit et sollicitat, nondum more confessarii sedens nec personam coram se genuilexain habens. Id communiter affirmari refert S. Alphonsus, l. 6, n. 678. Verum severitati isti obstat, potius quam confessionis occasione, occasione petitionis confessionis sollicitationem factam esse (Cfr. Ballerim, *Op. Th., V,* 717 et Palmieri in nota ubi benignior solutio ipsa responsione et praxi S. *Officii* firmatur).

4. *Praetextu confessionis,* etiam confessione non secuta. Praetexere confessionem est sollicitationi colorem dare confessionis, eam velo confessionis obtegere. Praetexere autem debet *confessarius',* atque hoc maxime fecerit qui, prava intentione ductus, colloquia turpia in ipsa confessione ineat quasi haec completae accusationi sint utilia vel necessaria.

Non requiritur tamen ut ipse paenitens praetextu decipiatur. Et cum non is tantum qui provocet ad malum, verum etiam qui in peccatum active consentiat *sollicitare* intellegatur, praetextu confessionis etiam ille sollicitat qui, dum confessio praetexta est, cum alio peccat.

Haec si perpendas, admittes cum Ballerim, V, 719-720. sollicitationem fieri praetextu confessionis: *d)* quotiescumque isto praetextu astantes remoti sunt et peccatur, sive sacerdos sive complex praetextum allegaverit, dummodo sacerdos, praetextus allegati conscius, praetextum tacite admiserit: *b)* quotiescumque a confessario peccatur cum aliquo quem novit praetextu confessionis faciendae missum vel ingressum in cubiculum suum.

Nihilominus, propter auctoritatem S. Alphonsi, l. 6, n. 679, excludi potest casus paenitentis qui ipse confessionem ut confessarium sollicitet praetexat et peccet· cum confessario, quia auctor praetextus fuerit paenitens ; et casus amborum qui ex praevio condicto confessionem praetexant ut alios fallant : quia non ipsa sollicitatio sed sola peccati exsecutio fiat praetextu confessionis.

Eodem tamen loco, S. Alph. deferendum dicit confessarium ex cuius consilio mulier quae, diffamationem timens, peccare renuebat.se fingit aegrotam ut advocet confessarium quocum peccet.

[606]

Praetextu vero confessionis sollicitare perhibetur confessarius qui, ultro vel rogatus, domum personae aegrotae adit, ibique, allegans confessionem excipiendam, astantes removet ut sollicitet ; vel si puerum mittendum curet in cubiculum eumquo, etiam fine confessionis proposito ingressum, sollicitat : vel si sacerdos, sive ficte sive vere, paenitentem invitet ad confitendum, ut eum sollicitet. Invitet, inquam, ad *confitendum.* Namque si praetextu confessionis personam invitet ut se conferat in ecclesiam ibique eam, extra sedem confessionalis, ac proin non iam praetexens confessionem sollicitet, casus deferendae sollicitationis non habetur, cum sola *invitatio* non ipsa sollicitatio praetextu confessionis facta sit.

Quaeres, quid differat is casus a praecedente, personae praetextu confessionis missae in cubiculum ? Respondemus cubiculum locum esse multo magis angustum nec proprie dicto confessionali instrui qui quasi Jocum specialem constituat, ita ut in praecedente casu invitatio immediate ad confitendum facta esse censeatur.

Magis manifesto a denuntianda sollicitatione immunis est qui confessionem allegat ut licentiam obtineat alienam domum adeundi in qua peccaturus est cum complice.

5. *Cum simulatione* audiendi confessionem, facta sollicitatio, etiam extra confessionis occasionem ac proin etiam si ambo ob finem plane diversum se illuc contulerint, *in confessionali,* sive in alio *loco ad audiendas confessiones destinato* aut *electo.*

Confessionale est' aedicula ista formae peculiaris in ecclesia posita ad usum sacramenti paenitentiae. — Locus *destinatus* ad confessiones est, non tota sacristia, sed, v. *g.* ibi vel in locutorio positum genuflexorium cum sede ad audiendas confessiones. Talis, ex ipso resp. £. 0/7. in *Act. S. Sedis,* t. 9, p. 530, est locus quo monialum confessiones audiuntur. — Locus *electus* ad confessionem est alius quilibet locus, v. *g.* cubiculum infirmi, ubi saltem unus amborum sincere voluerit vel confiteri vel excipere confessionem. Si enim uterque locum ad confitendum eligere mere finxerint, locus dici nequit *electus* confessioni faciendae, nec simulatio confessionis fit in loco vere electo.

Simulatio autem in duobus prioribus locis habetur iam reipsa, si paenitens et confessarius se modo solito ibi sistunt, nisi ex cachinnis perspiciatur aliam rem agi ; dum in tertio loco, studiose imitanda est externa confessionis figura, ut simuletur confessio. Simulatio enim dicitur figura sine re. Testes actu praesentes non sunt necessarii. Satis est ut adesse possint.

II. – *Denuntiandi obligatio.*

607. — 1. Obligatio denuntiandi tenet : *a)* ipsum *soUicitatum ; b) quemvis alterum,* etiam impuberem, modo compos rationis fuerit, qui, sive ut testis immediatus sive ex fide dignis personis, factam sollicitationem noverit. A'erba quidem Codicis, ut observat Noldin, III, 377, solum *paenitentem* i. e. sollicitatum, ad denuntiandum obligare videntur ; verum praecedens iuris interpretatio ipsis verbis «Ad normam C. Ben. XIV» indirecte confirmatur. Ita dicimus cum plerisque contra Cerato, *Delicio sollicitationis,* n. 89. Eum tamen excipias cui ad consilium petendum res manifestata fuerit. Et qui mere rem audivit, non iam obligatur, si persona narrans suae obligationi satisfecit. Sic Lehmk., II, 126, § 5; ac bene quidem si, quo tempore narravit, eodem moraliter denuntiavit. Si enim denuntiationem distulit, utile erit ut, denuntiatione ab auditore facta, constet tempore non suspecto crimen iam narratum esse.

Nec longum temporis intervallum, nec defectus probationum, nec denuntiatio iam facta alterius casus, nec propria culpa sollicitati qui consenserit peccato, immo qui prior sollicitaverit, eum excusant a facienda denuntiatione. Sed proprium consensum manifestare, non debebit ; nec, si hunc prodat·, est id in actibus referendum.

Excusatio tamen *gravis damni* timendi in vita. fama, bonis temporalibus, quam diu duret periculum, ab hac lege *qua positiva* excusat. Damnum enim commune obligationem ex lege *naturali* augere potest. Suspenditur quoque obligatio in regionibus ubi sine gravi incommodo, ne per litteras quidem, adiri potest vel Ordinarius vel Nuntius seu Delegatus Apostolicus vel S. Officium.

Excusabitur pariter persona quae nec personaliter Ordinarium adire vel ei scribere potest, nisi confessarius, *quod per se non est consulendum,* propter periculum erroris et detractionis, pro ipsa rem agere voluerit.

Probabiliter denuntiandus non est Confessarius qui solo *metu gravi* ad actus turpes inductus fuerit, cum metus gravis a poenis ecclesiasticis reos excusare soleat (Cfr. S. Alph., VI, 687 ; d'Ann., 111,376 (8)]; nec, ut quidam putant, sacerdos de cuius emendatione prorsus constet. Morte autem rei obligatio cessat, cessante plene fine legis.

2. Ipse confessarius sollicitans se indicare non debet. Quod si tamen ultro fecerit, et omnia sincere aperuerit, immunis erit a poena vindicativa, non tamen semper a poena medicinali, etiamsi postea accusatus fuerit.

3. Denuntiatio facienda est intra mensem a cognita obliga* tione denuntiandi.

4. Facienda est denuntiatio vel S. Officio, Nuntio seu Delegato Apustolico vel Ordinario loci in quo facta est sollicitatio, etiamsi confessarius fuerit alterius dioecesis aut religiosus exemptus. Superiores autem religiosi districte prohibentur se in hac causa intromittere (c. 501).

608. — Denunciatio facienda est judicialis, ac proin coram S. Officio vel Nuntio seu Delegato Apostolico vel Ordinario loci aut eorum delegato, cum interventu ecclesiastici viri qui personam notarii agat.

609. — Confessarius paenitentern de sua denuntiandi obligatione monere debet: graviter onerata eius conscientia (c. 904).

Confessarius omnis, non tamen ipse .*sollicitatis* (hoc nimis durum foret), hanc *monitionem* facere debet. Instante tamen morte, paenitens non est per hanc monitionem exponendus aeternae ruinae. – Si ex monitioni? facta, publica totius rei divulgatio timenda sit, locus esse videtur epikeiue. — Atque in tempus magis opportunum differri potest· monitio quae, nunc inutilis, postea efficax praevidetur. Si autem paenitens non sit reversurus, confessarius cum saltem moneat de obligatione colloquendi dc ea re cum altero confessario ob difficultatem adhuc enodandam, et obtemperandi confessario. Eadem ratione se gerere possit qui solvendo casui se imparem aestimarit. Sine tamen iusta causa non licet confessario onus in alium derivare. — Nec monenda est persona quae, propter suam simplicitatem, sollicitationem non intellexit : eius enim scandalum vitandum est.

610. — Quaestiones. Quid, si confessarius *iam oonoiotus et punitus* fuerit ob .sollicitationem ?

Si propter eandem numero sollicitationem, valebit quoque hic : Non bis in idem. — Si autem propter aliud numero delictum, procul dubio iterum referendus est.

Quid si ultro comparuit ? Is deferendus est, ut in indicio constet omnia ab ipso declarata esse. (S. *Off.* instr. 1867).

Quid in dubio?

* *a)* Si verba sollicitationem significant, et de sola confessarii intentione dubitatur, finis verbis consentaneus fuisse praesumitur.

b) Si ipsum delictum vere dubium est, benigniores partes praeferri possunt (S. Al ph ., VI, 702).

c) Si de *persona* quae sollicitavit dubitatur, *res* indicanda est, si spes probabilis est fore ut index per suam diligentiam reum detegere possit. Sed qui inter duas personas dubius haeret, neutram indicare debet, ne famae innocentis noceat [d'An n .. Ill, 368 (19)].

61 i. — Absolvi non possunt, ne quidem ab ipso sollicitante, personae quae, istius obligationis consciae, delationem istam facere recusant. Atque ad exsecutionem urgendam, praestabit interdum eas non absolvere prius quam obligationem impleverint.

Qui tamen gravi difficultate premitur comparendi personaliter coram indice ordinario vel delegato, possit vel ad Nuntium seu Delegatum Apostolicum, vel ad Ordinarium loci vel ad S. Officium litteras dare quibus, nondum designato reo vel specie facti, simpliciter declaret se denuntiatione facienda teneri, et postulet ut eam coram solo confessario perficere possit. Verum litterae subscriptae esse debent: caecae seu anonymae omni valore destituuntur.

Confessarius tunc, nisi eam iam habeat, a curia episcopali obtinebit formulam quaestionum ponendarum. Besponsa personae notabit, iis omissis (piae huius complicit atem vel culpam manifestarent . Nomine demum subscripto relationem genuinam seu fidelem esse confirmare debebit.

Confessarius tamen per se non obligatur ad denuntiationem excipiendam. Quod si id facere renuat, persona quae Ordinarium difficile adeat, exspectare potest, occasionem confessurii qui ministerio isto fungi velit.

Denique, si nimia repugnantia retardetur, nec tanta videatur esse denuntiationis utilitas, potest confessarius, tacito nomine, difficultatem S. *Paenitcntioriae* proponere atque ab ea impetrare pro paenitente dispensationem a nimis gravi onere subeundo.

1608-611.)

III. — *Sanctiones poenales.*

612. — Obligationis sanctio. Fidelis sollicitatus qui intra mensem *scienter* non perfecit denuntiationem c. 902 praescriptam, contrahit excommunicationem l. s. nemini reservatam, a qua tamen absolvi nequit nisi postquam obligationi suae satisfecit, vel se satisfacturum serio promiserit. Hanc poenam effugit qui denuntiare debebat sed ipse non erat sollicitatus.

Qui vero scripserit Ordinario loci vel S. Officio, responsum etiam diutius exspectaro potest : si autem difficultatem denuntiationis aperuerit, silentium pro dispensatione ab obligatione interpretari legitime posse videtur (c. 2368, § 2).

613. — Poenae contra sollicitantes qui se ipsi non ultro vel non tempestive prodiderint (1), gravissimae statuuntur c. 2368, § 1, sed omnes sunt ferendae sententiae. Nec solet Ordinarius loci (ubi mos est ut ipse agat) vel S. Officium, vix recepta denuntiatione, statim procedere. Primam vel alteram denuntiationem sequi solet monitio sive paterna sive iudicialis (2); post tertiam, causa instruitur.

614. — A falsis denuntiationibus protegendi sunt confessarii innocentes. Quare qui per seipse vel per alios (ut puta per confessarium) confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, ipso facto committit excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam, a qua nequit ullo in casu absolvi nisi falsam denuntiationem *jormaliter* retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna paenitentia.

Ante Codicem crimen falsae denuntiationis erat, sine censura, *specialissime* S. Sedi reservatum. Reservatio ista existimabatur poenalis, ita ut ab ignorante non incurreretur.

Hodie, per se contrahitur censura specialiter tantum S. Sedi reservata. Simul tamen absolutioni condiciones imponuntur quae a sola S. Sede in peculiari casu dispensari poterunt : i. e. *retra-*

(1) Quare sacerdoti nuno bene disposito cui denuntiatio timenda videtur prudens consilium interdum dari poterit ut seipse ultro accuset.

(2) Olim, sed non iam hodie, post alteram denuntiationem S. *Officium* iubobatut episcopus sacerdotem observaret.

datio formalis, i. e. in forma iudiciali, seu coram indice ; *reparatio damnorum,* si qua secuta sint, — atque in hac re fere confirmatur ins naturae; — praeterea *gravis* et *diuturna* paenitentia imponenda. *Gravis* est paenitent ia quae pro gravi culpa in sacramento datur ; *diuturna* est, ex Cerato, *De censuris,* n. 61, quem sequitur Gén., II, 400, quae ad tres annos duret; ex Cappello, *De censuris,* n. 103, est quae per sex menses observanda sit.

Ratio huiusmodi aestimationum nos fugit. z\.c notionem istam relative pensandam esse arbitramur, attenta qualitate personae, delicti gravitate atque etiam actionis impositae frequentia. Breviore intervallo fit diuturna, actio quae saepe facienda est. Sic diuturna nobis esse videtur paenitentia: cotidiana coronae recitatio per *tres* menses ; accessus hebdomadarius ad sacramenta per *sex* menses ; accessus menstruus per *annum ;* accessus quater in anno per *tres annos ;* annua exercitia spiritualia per quinque vel sex annos.

Ignorantia, non tamen crassa, ab ista censura excusat.

Sed si propter ignorantiam censura non fuerit contracta, peccatum tunc ratione sui manebit reservatum, non tamen specialiter vel specialissime. Retractatio saltem secundum legis naturalis requisita exigenda erit.

Delictum autem non censent committi nisi per denuntiationem *proprie iudicialem,* ita ut excommunicatio non afficiat personam quae calumniosam epistolam, ad episcopum vel ad S. Officium miserit.

Ex communi DD. sententia, non est in hac re facile fides adhibenda mulieribus, cum non raro vel propria imaginatione decipiantur, vel ex odio, invidia, zelotypia, sacerdotes innocentes calumnientur. Igitur, ante quam dolatio facienda praecipiatur, bene considerandum est an forte persona accusans non sit indigna cui fides adhibeatur, an satis constet do malitia sacerdotis, maximo qui optima fama fruatur. Fieri tamen potest ut lupus pello ovina dissimuletur : nec ad confessarium pertinet in personas inquirere.

SUMMARIUM.

615. I. *De Contritione.* 1. Fructuosae perceptioni sacramenti sufficit ot requiritur saltem *attritio,* quae sit *formalis,* nec tantum virtualiter in actu caritatis contineatur : est enim sacramentum *paen·lent›ae; - supernaturali.s,* i. e. quae, cum auxilio gratiae supernaturalis, ob inotivum quod ad Deum directe vel indirecte referatur sit concepta : detestanda enim est Dei offensa, qua talis.

Motiva redeunt ad *metum poenarum* et ad *turpitudinem seu deformitatem peccati,* ad quam ingratitudo erga Deum et ipse contemptus bonitatis divinae reducuntur ; *appreliative summa,* ut peccatum aestimetur malum maius omni malo quod ad vitandum peccatum subeundum sit, ac proin, in omni vera seu possibili hypothesi, voluntatem peccandi excludat. Quamvis offensa Dei poenis inferni praeferenda non sit, absurda ista comparatio nullatenus institui debet ; *universalis,* quod ad omnia peccata mortalia.

2. Etsi plures id negant, sacramentum paenitentiae videtur esse posse *validum et informe,* non solum si attritio non sit universalis, sed etiam si vera ad summum gradum non pertingat. Quare paenitentes qui bona fide confessi sunt, dummodo verum aliquem dolorem conceperint, ad repetendas confessiones cogi non debent.

3. Nullatenus requiritur· ut attritio *ex intentione sacramenti* concepta sit ; nec constat eam ipsa paenitentis voluntate ad sacramentum esse dirigendam ; sed satis est ut minister sacramenti aptam materiam reperiat. Quocirca, in habituali voluntate satis perseveravit conceptus dolor et in sincera accusatione satis exprimitur, ut de sua contritione angi non debeat qui actum contritionis pluribus ante horis conceptum non renovaverit et frigide accesserit ad sacramentum. Nec novus formalis actus contritionis requiritur ab eo qui, recepta absolutione, de peccato omisso absolvi statim petat.

4. Dummodo dispositio pacnitentis habitualiter perseveraverit, absolutio diu etiam ab actibus pacnitentis distare poterit, cum sacramentum sit ad modum indicii institutum.

5. Cum peccata inaequaliter motivo etiam universali opponantur, cum homo raro plena talis motivi vi moveatur, ac magis detestetur quod magis isti motivo repugnet, et cum actus noster, subiective unus, fiat virtualiter multiplex ob plura motiva ad quae terminetur, sufficiens attritio per novum culpam non retractatur quod ad omnia peccata ; sed partialis retractatio bene intellegitur. Omni tamen novo peccato mortali perit attritio, quatenus postulatur universalis.

6. Dolor qui mere *succedat* confessioni sacramentali, dummodo sensibilis reddatur, absolutioni fructuosae sufficere videtur.

7; Dolor de venialibus peccatis ne virtualiter quidem universalis esse debet ; sed qui conscius sola venialia accuset et de nullo veniali satis doleat, reus fuerit gravis sacrilegii. Qui autem de uno doleat, non peccabit graviter etsi non doleat de omnibus quae accusavit ; immo nullatenus peccabit qui omnia simpliciter accuset, nec *positive* affirmet dolorem universalem.

8. Existimata attritio non sufficit ; existimata contritio non requiritur.

9. Quae dicta sunt ad amputandas anxietates, *consilia* non prohibent formalis excitationis ad contritionem perfectam, coniunctam cum conscientiae discussione et accusatione, et renovatam, si nova absolutio petatur.

II. *Actus fidei et spei* formalis non sunt necessarii, sed sufficiunt qui in pio accessu ad sacramentum necessario continentur. Nec desideratur dilectionis initium quod, ex Tridentino Cone., perfectae iustificationi viam munit.

III. *De Proposdo.* 1. Propositum non iam peccandi *absolutum,* seu, ex praesenti affectu, peccandi numquam, ad remissionem omnis peccati requiritur, ac proin, ad fructuosum usum sacramenti saltem de uno accusato necessarium est. Et quia nullum peccatum mortale sino aliis remittitur, propositum esse debet *universale* de omnibus mortalibus peccatis commissis, immo do aliis, saltem quatenus explicitum propositum de commissis bonam voluntatem de ceteris confirmet.

2. Attritio super omnia, *vtrluale* propositum continet ; et quidem universale, si ex motivo universali concepta sit. Virtualo istud propositum sufficit, quamvis non nulli formale exigant. Immo plures volunt ut ad attritionem ex motivo particulari conceptam propositum *positive universale* de mortalibus addatur.

3. De *ven<al'bus* sufficit propositum circa unum de accusatis, vel de deliberatis, vel de imminuendo indolibcrata, vel de iis vitandis quantum copia fuerit. In his enim modis propositum absolutum de uno saltem veniali continetur.

4. Propositi *efficacia* distinguitur *prinepiativa,* seu *>mmediatat* quae momento conversionis ad Deum seu usus sacramenti voluntatem afficit, <*t propositi sinceritatem connotât; et *subsequens, effectiva,* in constanti exsecutione, quae voluntatis virtutem connotât·.

Voluntas efficax media tum negative tum positive necessaria ad finem consequendum complectitur. Quatenus ad fugam occasionis porrigenda sit, vidimus in *Theologia fundamentali,* n. 452-4 6, ubi etiam notiones de proxima occasione traduntur.

Relapsus in peccata, etiam frequens, *mutatam* voluntatem, non necessario autem defectum praecedentis voluntatis demonstrat. Nec timor fundatus, immo certa relapsus praevisio, defectum praesenjis propositi arguit. Defectus iste *uniformi perseverantia* peccati in certa occasione interdum demonstrari potest, cum apta remedia non desiderentur.

IV. *De confessione.* 1. Confessio requiritur saltem *formaliter* integra. *Materialis* integritas ab eo praestatur qui omnia peccata

mortalia confitetur quorum post diligens examen conscientiam habet, cum circumstantiis quae speciem mutant. Is obligationi materialis integritatis satisfacit.

Strictius accepta materialis integritas supponit vere completam accusationem omnium peccatorum gravium quae, post baptismum commissa, nondum vi clavium remissa sint.

Formalis integritas ab eo praestatur qui accusationem facit qua hic et nunc tenetur; ac talis praesertim vocatur quae ob iustam causam non fit completa.

2. Integritas *materialis* per se praecipitur. Haec: *a)* requirit *examen* pro capacitate paenitentis, pro distantia ab ultima Confessione et ceteris adiunctis factum cum cura mediocri quam vir prudens in negotiis seriis adhibet, vel qualem docti et timorati in hac re habere solent, etiam si quis noverit se maiore diligentia plura reperturum esse. A nemine hodie exigimus examen per plures dies; sed factum per horam, etiam iis qui a multis annis non sunt confessi, accusandis *peccatis* sufficere arbitramur; – *b)* examine facto, declarari *sponte* debent *species* theologicae et morales infimae peccatorum gravium, ut tota peccati substantia accusetur. Ignoratae species non contrahuntur, nec proin accusandae sunt. A iudice rationabiliter interrogatus paenitens etiam aggravantes circumstantias declarare debebit. *Numerus* praetera certus, si fieri potest, vel probabilis, addito *plus* vel *nvnus,* declarandus est. Nisi numerus notabiliter maior postea innotuerit, certus non debet suppleri ab eo qui probabilem indicavit. Quo maior sit difficultas, eo minor exigitur definita indicatio. Interdum satis erit indicare tempus; – c) oblitus peccati gravis istud in proxima confessione accusandum habet, sed interea communicare potest. Verum, post diligens examen, novum formale de eadem periodo non requiritur, et propter praesumptionem integre factae confessionis, paenitens dispensatur ab accusando peccato quod mero *videatur* praetermissum. Nec confusa confessio est incompleta. Quare, post factam manifestationem confusam quae fieri poterat, distincta memoria, postea habita, non obligat ad novam distinctam accusationem, nisi peccatum sit prorsus alienum a rebus confuse expositis; – ‹Z) sacrilega est confessio quae propter mortaliter culpandam neglegentiam vel ignorantiam non fuit integra. Neglegentia subiective non gravis validam sinit esse confessionem, sed a meliore examino non dispensat; – *e)* nec *dubie* commissa, nec *dubie* gravia, nec certo gravia sed *probabiliter* accusata certo accusari debent. Practice paenitens ex praesumptionibus dirigendus erit.

3. Cum a praecepto *positivo* integritatis materialis nimia difficultas excuset, integritas *formalis* sufficit: iis qui *physica*

impotentia laborant confitendi integre, saltem per media ordinaria; iis qui *morali* impotentia ab integritate materiali impediuntur (ut imminente multorum clade vel etiam interdum in missione apud infideles); iis qui ex confessione integra, vel sibi, vel confessario, vel alii timendum habent grave damnum, per accidens, non per se cum tali confessione coniunctum. Ad moralem impotentiam refertur casus scrupulosi de praeterita vita, paenitentis qui, ante finitam confessionem, ab impatiente confessario absolvitur, eius qui a certo peccato directe absolvi nequit (quod hodie solum in absolvente complicem accidero potest). Verum, ut quis incomplete confiteatur, requiritur quaedam necessitas vel magna confessionis utilitas, et inopia confessarii cui integra confessio fieri possit. Et cum occasio erit, confessio compleri debebit. Atque, in confessione incompleta, gravia peccata prae levibus accusanda sunt.

Infamia, sive complicis sive alterius personae, apud confessarium incompletam confessionem permittere non videtur, nisi specialis causa sit çur revelatio peccati tali facta sit odiosa. Est tamen benignior sententia sicut et severior.

4. Materia *libera,* ut peccata iam condonata vel venialia, tuu. propter gratiam sacrament idem tum propter poenarum remissionem, utiliter clavibus subicitur.

5. Materia *sufficietis* clavibus subicienda est, qualis non est peccatura dubium, vel imperfectio positiva (si qua exsistat) ; est vero peccatum iam directe remissum. Ad praesentem accusationem addita formula generalis : « peccata totius vitae » sufficit quidem, sed, quo certior sit attritio, satius est ut paenitens, praesertim rudis, speciem quandam indicet. Non est, extra necessitatem, admittenda confessio quae sit simpliciter de peccatis totius vitae, sine ulla specificatione.

G. *Vocal's* confessionis obligatio, quara plures ex usu Ecclesiae inferebant, in Codice silentio premitur. Et satis profecto est ut, porrecta scripta confessione, paenitens, si potest, dicat ; qhacc accuso ».

Secretam facere est paenitentis ius, non obligatio.

Vera postulatur confessio. Grave foret in confessione non quidem omne mendacium, sed mendacium in accusatione necessaria vel cum deceptione confessarii, in re notabili, commissum. Graviter reprehendi nequit qui, in confessione generali, praeterita et recentia consulto miscet. Qui positive declaret ad materiam praeteritam pertinere gravem recentem, nobis videtur, ut gravis deceptionis auctor, sacrilegii reus. Quidam benignius respondent, quando non refert ad cognoscendam consuetudinem vel relapsum.

7. *Repetenda* est *lota confessio* quao invalida fuit, ut quae mala fido fiat sacerdoti semi-somno vel ignaro. *Ex parte* repetenda est confessio quae, sino paenitentis culpa, non fuerit tota audita, quod ad culpas mortales.

Si tamen in longa confessione paenitens ignoraverit quaenam non fuerint audita, satis erit ut dicat paucas species inter quae dubius haereat, vel si ne hoc quidem potest, ut generice declaret quaedam non fuisse percepta. Verum qui claro locutus est omnia percepta esse praesumat.

Nihil ideo repeti debet, quia confessarius leve iudicarit quod grave erat.

S. Momento absolutionis, confusa accusationis *memoria,* sive servata sive tunc resumpta, confessario sufficit, ita ut plano satis sit si noverit dandam esse absolutionem, conexam esso obligationom (si qua sit), et hunc esse debore modum paenitentiae. Quare, si oidem confessario repetatur confessio ex toto nulla, vel sacrilega, sufficere videtur ut confessarius praecedentem confessionem, si fuerit sacramentalis, ratam habeat, post generice factam a paenitente repetitionem.

Repetenda autem non est confessio, nisi moraliter constet eam fuisse nullam. Nec plerumque inquietandi sunt qui bona fide se rite confessos esse existimant.

9. *Confessio general's* utilis est et commendanda: ad evacuandum grave dubium de valore confessionum praeteritarum: ad perfectiorem expiationem culparum praeteritarum; ad melius se aptandum gratiae recipiendae ante actus maioris momenti.

Quare, in principalibus vitae periodis confessio totius vitae prudenter suaderi potest; quod consilium Codice pro ingredientibus religionem firmatur. Quo maior fructus colligatur, fiat quasi ultima.

Verum confessio totius vitae non videtur saepius repetenda, nec aditus novi confessarii causam praebet illam iterandi. Sed praestat post stata intervalla, v. g. post singulos annos, generalem confessionem ab ultima generali instituere.

Damnosa fuerit confessio generalis quae paenitenti, ad anxietatem propenso, causa fuerit perturbationum aut scrupulorum, vel tentati passiones aleret.

Rogatus consilium confessarius petat cur fieri velit, et quaerat·.m timenda sit animi perturbatio.

10. De *mor'bundo.* Si sui compos sit, tractetur secundum suam dispositionem. Acatholicus qui de errore suae sectae prudenter moneri nequeat, excitetur ad perfectam contritionem; dein se peccatorem coram Deo et sacerdote declaret. Si tunc admittat

ut sacerdos eum quantum possit iuvet, condicionate absolvi poterit.

Sensibus destitutus, cuius alii testari possint expressam absolutionis voluntatem, quasi per interpretem confessus est, ita ut absolute absolvi possit. Ex hodierno usu omnes reliqui catholici condicionate absolvi debent. Etiam ii qui sacramenta respuerunt, vel acatholici baptizati, condicionate absolvi possunt. Acatholici tamen magis extrema unctione iuvabuntur.

V. *De Satisfactione.* 1. Reus peccati gravis debet, accedendo ad tribunal poenitentiae, sub mortali paratus esse implere congruam poenitentiam quae ipsi imponatur, salvo ipsius iure petendi commutationem ab eodem vel a diverso confessario. Reus peccati venialis, sub levi eandem obligationem habet. Si duae poenitentiae a diversis confessariis pro eadem accusatione datae fuerint, satis est ut paenitens alterutram, quam praetulerit, adimpleat.

2. Gravis poenitentia quae pro gravi peccato imposita sit, per se sub gravi exsequenda est. Etiam in statu peccati satisfieri potest ; nec specialis intentio satisfaciendi requiritur. Sufficit ut opus fiat eo modo quo faciendum foret si esset commune Ecclesiae praeceptum. Nisi confessarius plus permiserit, poenitentia per ipsum paenitentem implenda est, intra tempus a confessario expresse vel tacito statutum. Si nullum statutum sit. ita saltem ut periculo oblivionis occurratur.

3. Qui impositae poenitentiae perfecte oblitus sit, omni obligatione levatur, nisi commodo iterum odiri possit confessarius qui poenitentiae a se impositae prudenter memor putetur.

VI. *De accidental· denuntiandi obligatione.* Praeter obligationem iuris naturalis, ex C. Benedicti XIV « Sacramentum Poenitentiae », quam posteriora decreta interpretata sunt, positiva obligatio denuntiandi paenitenti et aliis quibusdam personis imponitur. Itaque :

1. *denuntiandus* est confessarius. qua talis, non si qua paenitens altorum sollicitaverit ;

2. reus sollicitationis ad turpia, otiain mutuae, vel mediatae ad peccandum cum alio. Modi sollicitationis esse possunt verba, signa, nutus, tactus, scriptura nunc aut postea legenda. Sollicitatio, etsi non debeat ipsa apparere grave peccatum, dirigi tamen debet ad peccatum grave, externum, contra sextum Decalogi praeceptum, sive sit actio, sive tractatus (deliberatio, pactio), sive sermo ;

3. sollicitatio intellegitur in *confessione.* I. e.: *in actu sacramental›s confessionis,* quae, a momento quo paenitens declarare coepit sua peccata, imino quo more paonitentium se sistit confessario, exordium habet, - *immediate ante vel immediate post*

confessionem, quae vere locum habuerit vel ea saltem quam diximus ratione inchoata fuerit; – *occasione confessionis,* seu quando ipsa confessio, non eius scientia, causa est per accidens sollicitandi paenitentem. Sollicitat occasione confessionis qui pacnitenti schedulam tradit postea legendam, qua"ipso sollicitatur. Si schedula alteri deferenda erit, casus habebitur si paenitens conscius fuerit, non autem si res contentas ignoraverit; – *praetextu confessionis,* etiam confessione non secuta : ut si sollicitet quem invitavit ad confitendum vel, allegata confessione, astantes removeat ut sollicitet; – cum *simulatione confessionis,* in confessionali vel in alio loco ad audiendas confessiones destinato aut electo. Locus *destinatus* non est totum cubiculum vel sacristia, sed, v. g. ibi positum genuflexorium cum sedo ad audiendas confessiones. Simulatio ibi sicut et in confessionali, per se habebitur eo quod modo consueto ambo ibi se sistant ; in loco *electo,* imitanda orit externa confessionis ratio ut simulatio habeatur ;

4. obligatio tenet sollicitatum et quemlibet compotem rationis qui, sive ut testis immediatus sive ex fido dignis personis, factam sollicitationem noverit. Qui tamen mero rem audivit non tenetur, si narrans obligationi suae moraliter stalim satisfecerit, vel si noverit rem tanquam consultus.

Obligatio non tollitur temporis intervallo, defectu probationis, altera denuntiatione iam facta, consensu in peccatum, sed excusatur periculo gravis damni, in vita, fama, bonis ;

5. denuntiatio intra mensem a cognita obligatione est facienda, et quidem iudicialiter, vel S. Officio, vel Nuntio seu Delegato Apostolico vel Ordinario loci in quo sollicitatio facta est, exclusa omni iminixtione Superioris religiosi ;

6. Confessarius paenitentem do sua obligatione monere debet. In quidusdam casibus, ut moribundi, ex epikeia poterit monitio omitti vel differri ;

7. qui denuntiare nolunt, absolvi non possunt et, si ipsi fuerint sollicitati, excommunicatione l. s. nemini reservata plectuntur. Sed postulari potest ut, propter gravem difficultatem, denuntiatio coram solo confessario fiat ;

8. qui falsam denuntiationem iudicialem fecerit, plectitur excommunicatione S. Sedi specialiter reservata, et a qua absolvi non poterit nisi facta formali retractatione iudiciali, reparato damno, et accepta gravi et diuturna paenitentia, quae ipsi imponi debet. Si contracta non fuerit excommunicatio, peccatura ratione sui S Sedi reservatum manet.

TITULUS IV.

De indulgentis.

(cc. 911-936).

Utilitas. — Accurata indulgentiarum cognitione, confessarius, non solum spirituales Ecclesiae divitias fidelibus plenius et securius partietur, vorum etiain, exclusa omni superstitionis specie, rectam et solidam devotionem inculcabit, atque arrna sibi parabit ad redarguendos Ecclesiae hostes et calumniatores.

€16. — Historica. Cfr. *Appendicem XIII.*

CAPUT I.

De indulgentiam concessione.

617. — C. 911 definit indulgentiam : « *remissionem coram Deo poenae temporalis debitae pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii* ».

Itaque indulgentia dicit remissionem *coram Deo,* et non coram Ecclesia, v. g. poenae ex sententia iudiciali debitae ; remissionem *poenae,* non ipsius culpae : si quando, in monumentis antiquioribus, sermo fit do condonandis *peccatis,* id commodam explicationem habet, quatenus nomine peccati non solus reatus culpae sed etiam reatus poenae designatur ; remissionem poenae *temporalis,* quia aeterna gratis, cum culpa gravi condonatur ; debitae pro peccatis quod *ad culpam* iam deletis : nulla enim poena in foro Dei remittitur manente culpa ; quam *ecclesiastica auctoritas,* vi missionis a Christo concreditae: «quorum remiseritis peccata remittuntur iis » ; ex *thesauro Ecclesiae,* i. e. ex satisfactionibus potissimum Christi, secundario, sanctorum, Ecclesiae concreditis : pro *vivis,* per modum *absolutionis,* seu verao iurisdictionis, quae proin inviolatum titulum confert indulgentiam consequendi ; pro defunctis, per modum *suffragii,* i. o. *deprecando,* oratione quidem cflicacissima, legibus tamen orationis obnoxia.

Quatenus datur *absolvendo* vivos, et in plenam peccati exstinctionem dirigatur, cum sacramento paenitontiae arto conectitur. Quomodo etiam historice vinculum istud confirmetur, vidimus n. 545, *De Poenitentia sacramentali* et cf. *Appendicem.* Apte ergo hic caput de indulgentiis ponitur. Idem porro canon edicit ut omnes fidelos indulgentias magnifaciant.

Scilicet, potestas clavium tradita Ecclesiae valet etiam ad poenas peccatorum remittendas. Verum dispensatio eius debet esse rationabilis. Fit autem absolutio a poenis rationabilis ex quo simul offertur solutio ex thesauris Ecclesiae, et suo quasi praemio donatur vel promovetur bonum opus (devotio, etc.) quod Superioribus ecclesiasticis, pro fine Ecclesiae, promovendum videtur. Hodierna ergo disciplina, tribus veluti elementis concrescit indulgentia viventi concessa : *absolutione* (plena vel partiali) a poenis ; *solutione* debiti (ex thesauris Ecclesiae) ; *praestando bono opere* (tamquam condicione, quae simul cum solutione rationabilem efficit absolutionem).

Cum applicatio iit *defunctis,* Ecclesia, impleto a fidele opere praescripto, Deo, cum solutione debiti offert suam intercessionem, ut animae purgatorio igne ex toto vel ex parte liberentur. Plerumque optionem permittit viventi vel lucrandi indulgentiam vel eam defunctis applicandi. Interdum tamen vel pro solo vivente vel pro solis defunctis indulgentia est concessa. Applicationem alii viventi Ecclesia permittere posset, sed hactenus non permisit. Ut haec melius intellegantur, cf. *Appendicem historicam* atque etiam supra, n. 545.

618. — Validae concessionis condiciones. Potestas Ecclesiae in schola dogmatica demonstratur. Nec licite autem, nec valide indulgentia conceditur *sine causa,* cum potestas data sit dispensandi, non dissipandi seu prodigendi ; sed « quaecumque causa adsit quae in utilitatem Ecclesiae vergat et honorem Dei, sufficiens est ratio indulgentias (‘largiendi » (S. Th., 4 S. d. 20, q. 1 art. 3, q. 2). Nec requiritur stricte proportio inter opus et indulgentiam, cum opus sit *condicio* non vero *causa* remissionis. Aliqua tamen convenientia inter indulgentiam eiusque condiciones necessaria est, id est ea quae concessionem rationabilem efficiat. Quod non tantum ex operis difficultate, sed etiam ex fine intento et relatione operis ad illum finem metiendum est. Sic non parum in gloriam Dei cedunt publicae protestationes fidei in primatum R. Pontificis, ita ut voluntario praesentibus ingens indulgentia offerri possit.

619. — I. Indulgentiarum varietas. 1. Distinguitur indulgentia *plenaria* seu *totalis,* et *partialis.* Plenaria, complete obtenta, tollit omnem poenam temporalem pro peccatis debitam.

Talis est etiam indulgentia *iubilaei,* quae accidentaliter tamen ab alia plenaria differt, propter privilegia annexa dispensandi in certis votis, absolvendi a censuris, a reservatis, ei maiorem spem obtinendi re vera totam indulgentiam, ob maiora opera requisita ut condiciones, et ob communem conatum societatis Christianae. (Cfr. Bebinger-Steinen, *Dic Ablàsse,* I, 26 et II, 1008).

Partialis seu unius vel aliquot annorum, vel dierum, vel quadragenarum. Hic autem non intelleguntur anni, etc. quos quis deberet in igne purgatorio manere, sed anni paenitentiae canonicae, servata tamen efficacia expiationis istorum annorum. 1. e. qui indulgentiam 100 dierum lucratur, eandem remissionem poenarum Deo solvendarum obtinet quam obtinuisset per centum dies paenitentiae canonicae. Per certa autem tempora quadragesimalia, paenitentiaria disciplina severior erat et magis expiatoria. Quare expressam mentionem meretur indulgentia septem quadragenarum.

Cum tamen canonica poenitentiarum disciplina varia severitate fuerit pro varietato locorum et temporum, et nemo hactenus definiverit tempora et loca ad quao concessio se referat, fatendum est indulgentiam *partialem* laboraro quadam incertitudine quae feliciter tolli posset.

Liquet igitur aestimationem indulgentiae plenariae ab aestimatione indulgentiae partialis formaliter differre.

Diversam tamen significationem obtinet indulgentia partialis in c. 926, quo monemur (secundum opinionem i. in antea receptam) indulgentiam plenariam v. lere pro *partiali* si tota obtineri nequit.

Etenim, si propter imperfectam subiecti disposition' m, fructus non potuit t ss » nisi partialis, putamus *penitus* auferri poenas debitas pro peccatis a quibus paenitens est affectu alienus, manere vero poenas pro peccatis (venialibus) ad quao affectum inordinatum servaverit. Itaque partialis indulgentia significat hic completam expiationem quorundam sed non omnium peccatorum. Quantum v. ro obtineatur, quando imperfecta op rum exsecutio plenario fructui obstitit, ⅆ. finire non possimus.

Olim interdum concedebatur indulgentia plenaria et tot annorum. Tunc, ei qui indulgentiam non lucrabatur totam, prostabat partialis indulgentia formae consuetae ; seu convertebatur plenaria in partialem consuetae rationis. Huiusmodi tamen formula aliter ab alio explicatur (Cfr. Bellarminum, *Control). De indulg.,* c. 9).

2. Pro eius duratione, distinguitur indulgentia *perpetua* vel *temporaria.*

[618 619 i

3. Pro obiecto cui annectitur, est vel *personalis,* quae a certis tantum personis, vel simpliciter vel mediante cooptatione in religionem, confraternitatem, etc., acquiri potest ; *localis,* quae ab omnibus sed in certo tantum loco obtinetur; *rcalis,* quae possessioni vel usui cuiuspiam rei annectitur. Ac potest quoque esse mixta, ita ut quaedam qualitas personae et quaedam rei possessio vel usus necessariae sint. Tales erant, ante ultimam declarationem Benedicti XV, indulgentiae dictae apostolicae. Etenim, post primum usum rei his indulgentiis ditatae, haec non poterat iam, mutato possessore, novo possessori prodesse.

4. Habetur indulgentia *formae ordinariae* et *iubilaeum,* vel in *forma iubilaci* (quae iubilaeum aliquo modo in condicionibus et privilegiis imitatur).

lubilaciini ipsum est ordinarium seu maius, et extraordinarium seu minus. *Ordinarium,* a Bonifatio AHII in singula saecula, a Clemente VI in singulos quinquaginta annos, ab Urbano VITI in singulos triginta tres annos indictum, a Paulo II (1475) vigcsimoquinto quoque anno celebrari consuevit. In primordiis iubilaeum in sola Urbe offerebatur lucrandum ; ab anno 1600 (Alexandro VI Pontifice) ubique iam copia datur illo fruendi, post annum « sanctum » tamen, Hornae celebratum. Anno tamen 1875, simpliciter Urbi et Orbi concessum est.

Extraordinarium iubilaeum pro gravi aliqua causa extra illud tempus conceditur. *Finis* enim iubilaei non est indulgentia, sed commune Ecclesiae bonum hac ratione promovendum.

Quomodo accidenta!iter differat, quod ad vim et efficaciam ab indulgentia plenaria, diximus n. 619. Tn iubdaeo servandae sunt normae datae a Ben. XIV in variis CC. praesertim in C. *Pcregrinantcs,* et *Inter praeteritos,* quatenus iisdem per Bullam iubilaci non derogatur. Praescribi consueverunt *confessio* et *communio* ab annua et paschali distinctae, et *visitationes* ecclesiarum. Tn iubilaeo extraordinario adiungitur *ieiunium cum abstinenda* et *eleemosyna.* In ipso anno sancto, suspendi consueverunt aliae indulgentiae (saltem pro vivis), ct facultat&s absolvendi a reservatis et dispensandi ; rursus tamen amplae conceduntur pro iis qui iubilaeum luerari intendunt. Verum suspensiones istae magis ac magis exceptionibus temperantur.

5. Indulgentiae aliae sunt applicabiles *defunctis,* aliae non prosunt nisi eas lucranti. Aliis in vita degentibus numquam acquiri possunt. Omnes autem indulgentiae a Rom. Pontifice concessae, nisi aliud constet, defunctis applicabiles sunt (c. 930).

Hoc de indulgentiis futuris aeque ac de praeteritis valere arbitramur. Indulgentia quae a bona morte nomon habet non est defunctis applicabilLs.

Applicabiles autem fiunt defunctis omnes indulgentiae ab eo acquisitae qui votum heroicum fecit in gratiam animarum purgatorii; atque ipse fruitur cotidiano privilegio personali altaris.

Noçnino voti indicatur hic propositum, perpetuum quidem sed sine peccato revocabile, quo quis omnem fructum satisfactorium suorum operum et suffragia quae pro ipso post mortem offerentur, abdicat in gratiam animarum purgatorii : sive animarum quas ipse aliquo modo definiat semel vel successive, sive animarum quibus B. Virgo easdem applicatas velit. Haec enim traditio in manus B. M. V. non est essentialis ; nec actu suo heroico prohibetur quis praescripta sibi vel aliter debita suffragia pro definitis defunctis offerre.

Plenaria indulgentia quae in Commemoratione omnium defunctorum *toties quoties* lucranda prostat non potest a viventibus nisi pro defunctis acquiri.

620. — In Eccclrsia indulgentias concedere potest « Papa principaliter, alii vero in quantum potestatem ab eo accipiunt vel ordinariam vel delegatam ». Ita iam S. Tu., *Qdlb.* 2, art. 16, quia thesaurus Ecclesiae « est in dispensatione eius qui praeest generali Ecclesiae » ; atque ex c. 912, alii, praeter B. P. non possunt ordinaria potestate indulgentias elargiri nisi quibus id expresse a iure concessum est.

Inferiores autem Romano Pontifici nequeunt: 1. facultatem concedendi indulgentias aliis committere nisi id iis a S. Sede expresse fuerit indultum ; 2. indulgentias concedere defunctis applicabiles ; 3. eidem rei seu actui pietatis vel sodalicio cui iam a Sede Apostolica vel ab alio indulgentiae concessae sint alias adiungere, nisi novae condiciones adimplendae praescribantur (c. 913).

Habetur ergo hic aliquod ius praeventionis, quo primus concedens potestatem inhibet alterius qui sit S. Pontifici inferior. Nova autem adiecta condicione, indulgentia iam non est simpliciter sodalicio vel rei concessa, ita ut prohibita cumulatio vitetur. Exclusio indulgentiarum defunctis appiicabilium a potestate inferiorum S. P. non ita ante Codicem constabat (Cfr. v. g. Lehmk. II, 669). Si quae tunc valide applicables defunctis concessae sint, eas periisso non existimamus.

[620.]

<>21. — Cardinales indulg. 200 dierum etiam totiens quotiens concedere possunt, simpliciter quidem « in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis » ; in aliis vero locis tantum a praesentibus, singulis vicibus, lucrandam (c. 239, § 1, n. 24).

Metropolita, in dioecesibus suffragancorum sicut in propria dioecesi, 100 dies concedere potest (c. 271, 2°).

Episcopus rcsidcutialis a capta possessione, 50 dies in suae iurisdictionis locis (c. 349, § 2, 2°). Quod possunt quoque Vicarii Apostolici et Praefecti Apostolici, intra sui territorii fines et durantimunere, etiamsi charactere episcopali careant (c. 294, § 2).

Cum consecratur Ecclesia vel altare, episcopus consecrator, licet jurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit unius anni ecclesiam vel altare illa die visitantibus : in die veroanniversario, 50 dierum, si sit episcopus ; 100 si archiepiscopus ; 20o si S. R. E. Cardinalis (c. 1166, § 3).

Nuntii et Delegati Apostolici pro locis missionis suae amplas facultates concedendi indulgentias, etiam applicables per modum suffragii animabus in Purgatorio detentis, obtinuerunt. Harum catalogum cfr. *Epitome luris canonici,* I, n. 715, p. 362.

In articulo mortis autem, parochus vel alius sacerdos qui infirmo assistit ei benedictionem Apostolicam cum indulgentia plenaria concedere potest secundum formam praescriptam (c. 468, §2).

Sacerdotes foederi sacerdotali eucharistico ascripti, fidelibus qui saltem quinquies in hebdomada ad s. synaxim accedere solent, communicare possunt in sacramento paenitentiae indulgentiam plenariam semel in hebdomada lucrandam, et (piae nullam aliam condicionem exigere videtur praeter usum quasi-cotidianae communionis. Hanc pro pluribus hebdomadis sacerdos concedere potest, saltem quam diu apud ipsum confitentur [Cfr. *Per.,* t. 2, p. 69 ; t. 3, p. 113 ss. (vel. t. 2 et 3, p. 297-301)].

622. — S. Pontifex indulgentias concedere consuevit per S. Pacnitentiariam. cui sectio de indulgentiis annexa est (1). Con-

(1) Diu exstitit S. C. *Indulgeidbtnnn d Reliquiarum,* instituta u Clem. IX, Br. /a *ipsis,* G iul. 1600. IIaco a Pio X, C. *Sapienti Consilio,* 29 iun. 1908. suppressa est; et indulgentiarum administratio commissa ost «peoiali sectioni C. S. *Officii.* Bemk-DICTU8 XV quae spectent ad usum et concessionem indulgentiarum traduxit ad 8. *Pacnitentiariam** « salvo lure S. Ofilcii videndi ea quae doctrinam dogmaticam circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt » (c. 258 , I 2).

cessio autem vel simplici rescripto continetur, quod tunc, si per petua est concessio, hanc clausulam habet : « Praesentibus in perpetuum valituris absque ulla brevis expeditione » ; vel expeditur per secretariam Brevium.

Qui autem a S. Pontifice impetraverint indulgentiarum concessiones pro *omnibus fidelibus,* obligatione tenentur, sub poena nullitatis gratiae obtentae, authentica exemplaria earundem concessionum ad S. Pacnitentiariam deferendi.

Authentica exemplaria, i. o. scriptum documentum vel propria S. Pontificis manu subsignatum, vel subscriptum a Cardinali aut ab Officiali competente, qui vivae vocis oraculum testetur.

Clausula « pro omnibus fidelibus » stricte intellegitur, ita ut has solas indulgentias respiciat quas omnes fideles *ubique* omni tempore, sino speciali usu rei benedictae lucrari possint, non autem eas quae definitae ecclesiae visitationem postulant (Cfr. Beringer-Steinen, *Die Ablâsse* T, 199, 200).

623. — Interpretatio indulgentiarum debet esse ampla seu lata, servata tamen verborum proprietate, quia sunt gratiae. Quare *perpetuae* censentur quae sine temporis limitatione conceduntur ; et *totiens quotiens* opus iteratur, quando non additur: *semel in die.* Plenaria tamen non potest regulariter pluries in die iterando opus obtineri (c. 928, § 2). Cum sint gratiae factae, indulgentiae morte concedentis non cessant.

624. — Indulgentiarum divulgatio. «Novae indulgentiae ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, ne pervulgentur, inconsulto Ordinario » (c. 919, § 1).

Promulgatio Romae fit regulariter per insertionem in Jrfe *Ap. Sedis.* Contra autem ac plures, v. *g.* R. P. Fanfani, *De Indulgentiis,* p. 25, arbitrari videntur, praescriptum istud non afficit *omnes* indulgentias, sed eas quae non sunt mere personales, verum concessae sunt alicui ecclesiae, altari, vel coetui (ex. c. 712, § 1) ; neque est condicio valoris, nisi forte agatur de indulgentiis (piae ab archisodalicio communicantur sodalicio (Cfr. Beringer-Steinen I, 195-197).

SUMMARIUM.

625. — I. *Indulgentia definitur·,* remissio coram Deo, poenae temporalis debitae pro peccatis ad culpam quod attinet iam doletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii (c. 911).

Modus absolutionis est usus iurisdictionis datae ad ligandum et solvendum. Modus suffragii est deprecatio.

II. *Indulgentias concedunt* Papa, principaliter ; alii, in quantum potestatem ab eo accipiunt vel ordinariam vel delegatam.

Papae inferiores nequeunt, sine expresso induito, facultatem concedendi indulgentias aliis committere, vel indulgentias concedere defunctis applicabiles, vel eidem rei iam ditatae indulgentias adiungere nisi novas condiciones praescribendo.

Cardinales 200 dies, Metropolita (etiam in diocesibus suffraganeorum) 100 ; episcopus residentialis 50 dies concedere possunt. In articulo mortis, parochus vel sacerdos infirmo assistens benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria impertire potest.

S. Pontifex indulgentias concedere consuevit per S. *Paenitentiariam,* cui sectio specialis annexa est. Et qui a S. Pontifice indulgentias obtinuerint *pro omn>bus fidei-bus,* authenticum exemplar concessionis ad S. *Paenitentiariam* sub poena nui litatis gratiae deferre debet.

III. Interpretatio indulgentiarum postulatur lata vel ampla. Plenaria tamen non potest regulariter, pluries in die, iterando opus, obtineri.

IV. Nova indulgentia ecclesiae, altari, coetui concessa, nisi Romae promulgata sit, non potest, inconsulto Ordinario, pervulgari.

V. *Indulgentia distinguitur plenaria,* qua, ex intentione Ecclesiae, omnis poena temporalis tollitur, et *partialis,* quae» nisi sit plenaria indulgentia incomplete acquisita, eandem dat remissionem quam paenitentia canonica, per idem tempus facta, dedisset; – *perpetua* vel *temporaria* pro eius stabilitate: – *personalis, localis, realis ; - formae ordinariae,* et *>ubilaeum,* seu indulgentia plenaria cum annexis privilegiis dispensandi, absolvendi, et specialibus condicionibus quae maiorem spem dant indulgentiam plene lucrandi. lubilaeum *ordinarium* nunc 25° quoquo anno, *extraordinarium,* extra tempus, pro gravi aliqua causa conceditur. Indulgentia in forma iubilaei, iubilaeum in condicionibus et privilegiis aliquo modo imitatur; – indulgentiae sunt *appUcabdes defunctis* vel solis vivis eam lucrantibus. Nunc omnes indulgentiae

a S. Pontifice concessae, excepta indulgentia in articulo mortis, per so applieabiles sunt, sicut omnes indulgentiae quas lucratur is qui voto heroico omnes satifactiones suas et suffragia post mortem in gratiam defunctorum abdicavit. Indulgentia instar Portiunculae quae in commemoratione omnium fidelium defunctorum prostat, non potest nisi pro defunctis obtineri.

CAPUT II.

De indulgentiis acquirendis.

626. — Commîmes condiciones lucrandae indulgentiae. 1. Subiectum *capax* est omnis baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiae saltem in fine operum praescriptorum (si plura praescribuntur), subditus concedentis (c. 925, §1).

Attamen, nisi aliud ex concessione appareat, peregrini, vagi, omnes exempti in territorio degentes, episcopales indulgentias lucrari possunt ; subditi vero etiam extra territorium (c. 927).

2. Ad lucrandas indulgentias *intentio* saltem generalis eas acquirendi requiritur, praeter debitam operum iniunctorum exsecutionem (c. 925, §2).

Quamvis tutior sententia, cui adhaeret C. De Lugo, d. 27, n. 85, statum gratiae requirat etiam cum indulgentia defunctis applicatur, id tamen non constat. Alii tenent sufficere ut opus praescriptum fiat, quo posito, Pontifex ipse indulgentiam defunctis applicat. Quod magis veri simile est, quando indulgentia pro solis defunctis obtineri potest, ut indulgentia totiens quotiens in Commemoratione Omnium Fidelium defunctorum ; aliae autem indulgentiae, ut ex verbis c. 390 « Nemo *indulgentias acquirens,* potest eas aliis in vita degentibus applicare › colligitur, prius acquiri quam applicari videntur : acquiri autem non possunt nisi in statu gratiae. Rursus tamen c. 925 § 1, statum gratiae expresse non exigit nisi ut quis *sibi* lucretur indulgentias. Res itaque dubio non vacat.

Controvertitur, utrum intentio *habitualis,* i. e. semel habita et non retractata sed quae iam non movet ad actus, lucrandae indulgentiae sufficiat necne. Alii eam sufficere negant, cum indulgentia detur ut ad opus excitemur ; alii affirmant, cum Pontifex non putandus sit minus liberalis erga illos qui opus ultro peragunt quam erga illos qui stimulo lucri spiritualis moventur. Atque habitualem implicitam sufficere putat Lbhmk. 11, 675 (Cfr. Palm., t. V, n. 775-778; Bkrinoer-Steinex, *Die Aidasse,* I, 80 ss.).

Hanc autem dicunt in ipsa professione vitae Christianae iam haberi. Ac generalis norma qua putant ab Ecclesia suppleri defectus quando agitur do opinionibus probabilibus et practicis, nos reddit practice magi'-securos (Cfr. Palm. V, n. 778).

Commendandus tamen est usus efficiendi mano intentionem lucrandi indulgentias si quao operibus factis annexae sint : quod proreus sufficit. Non est ratio cur notitia ipsius indulgentiae postuletur.

Verum si condicio indulgentiae sit opus praestitum in certum finem, oportet ut revera in istum finem referatur.

Sunt, v. g., Lehmk. II, 662, qui existiment indulgentiae partialis valorem variare pro dispositione eius qui opus praescriptum implet, cum efficacia paenitontiae canonicae, quam indulgentia supplet, esset etiam alia pro alio paenitentis fervore. Huic conclusioni obici tamon potest, opus quod est *condicio* indulgentiae, in locum paenitentiae canonicae non vere subrogari.

627. — Opus indulgentiae condicioni satisfaciens: 1. non potest esse opus quod alio titulo, ex *lege vel praecepto,* ac proin *sub peccato* debetur, nisi in ipsa concessione aliud expresse dicatur: per idem tamen opus potest aliquis simul et paenitentiae sacramentel· satisfacere et indulgentias lucrari (c. 932).

Et iam ab ipsa mente Legislatoris alienum apparet ut spontanea obligatio per votum suscepta indulgentias ab operibus promissis tollat. Quod regula non obligante sub peccato praescribitur, ad indulgentias lucrandas utile manet ;

2. debet, quando fit, esse *utile ad finem* a concedente intentum. Sic venialis vanae gloriae defectus non impediet quin per eleemosynam praescriptam pro bellica expeditione vel pro aedificatione ecclesiae satisfiat condicioni (Cir. Lugo, d. 27, n. 85) : ab eo autem qui, ieiunans, simul se inebriat, frustratur finis placandi Deum ieiunio intentus (Laymann, L. 5, tr. 6, n. 4) ;

3. opus debet *per lucrantem ipsum* praestari, saltem tamquam per causam principalem. Namque in eleemosyna danda potest quis alterum adhibere ut instrumentum, vel etiam, monitus, consentire ut ipsius nomine eleemosyna fiat. Consensus iste videtur sufficere etiam si largitio sumatur ex bonis quae ad lucrantem indulgentias non pertinent. H

4. opus debet *moraliter totum* adimpleri. Notabilis itaque, non tamen exiguae partis (puta duo tria Ave Maria in corona), omissio indulgentias impedierit.

5. *uno eodemquc opero plures* indulgentiae simul obtineri nequeunt, nisi aliud expresse cautum sit, sicut concessum est ut una coronae B. M. V. recitatio valeat ad indulgentias apostolicas, ct Crucigeroruin ; ad indulgentias SS. Rosarii et Crucigerorum (Roscr. 12 iun. 1907). Repeti tamen non debet confessio et communio quae ad plures indulgentias consequendas requirantur (c. 933).

6. Cum plura praescribuntur, parum per se refert *quo ordine* opera peragantur.

628. — Praescripta confessio etiam ab eo facienda est qui non habet peccata mortalia ; sed *absolutio* non est necessaria (S. C. *Jndulg.* 19 maii 1759, *Decr.* n. 214 ; 6 maii 1852, D. n. 259). *Semper* utiliter peragitur intra octo dies qui diem cui annexa est indulgentia immediate praecedunt, vel infra eius octavam. Et quae praecipitur ad lucrandas indulgentias pro piis exercitiis in triduum vel hebdomadam ductis, utiliter etiam fit *intra octavam* quae exercitium expletum immediate sequitur. Neque actualis confessio requirit ur ab iis qui *a) solent* saltem bis in mense confiteri : vel *b)* fere cotidie, i. e. quinquies in hebdomada, in gratia et cum pia mente s. eucharist iam suscipere. Excipe confessionem requisitam pro indulgentiis iubilaei ordinarii et extraordinarii, vel ad instar iubilaei (c. 931).

629. — Praescripta communio *semper (et* iam pro prima Feria VI mensis) utiliter recipitur in pervigilio diei cui indulgentia annexa est, vel infra eius octavam ; sicut etiam infra octavam quae immediate sequitur expleta exercitia triduana vel septennaria (seu octavaria) quibus indulgentiae concessae sunt (e. 931). Excepta indulgentia *iubilaei, paschalis* communio valet ad lucrandas indulgentias quae s. communionem postulant (S. *Jndulg.* 10 maii 1844).

630. — Visitatio ecclesiae requisita institui potest a meridie diei praecedentis usque ad mediam noctem quae diem cui indulgentia affixa est claudit (c. 923).

Id iam a 26 inn. 1911 concessum est (Cfr. *Per.* VI, p. 8).

Condicioni visitandae ecclesiae vel publici oratorii *non determinati* satisfaciunt visitando domus sacellum in quo obligationi audiendi sacrum iure satisfacere possunt, fideles qui, perfec-

tionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa, in domibus ecclesia vel publico sacello carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt ; itemque personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes (c. 929).

Itaquo privilegium istud non valet de ind. Portiunculae, 2 aug. cum tunc definita ecclesia visitanda sit; nec in domibus hospitalibus laica auctoritate sine Ordinarii interventu seu consensu erectis, quamvis ipsum sacellum Ordinarii auctoritate sit erectum ; nec prodest carcero detentis, cum diversa sit causa vitae communis.

Simili privilegio fruuntur *Cardinales, archiepiscopi, episcopi* etiam titulares, eorumque *familiares,* in propriis cardinalium, archiepiscoporum vel episcoporum sacellis.

Oratorii autem *publici* notio ex ipso Codice sumenda est, atque observes formalem Codicis rationem non iam desumi ex aditu in publica via, sed ex eo quod omnibus fidelibus, saltem inter divina officia, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi (c. 1188).

Visitat porro ecclesiam qui pie seu intentione colendi Deum eam ingreditur. Ad id formales preces non sunt necessariae. Sic qui tendit in ecclesiam ad confitendum, ad ornandum altare, eam visitat. Si ipse ingressus fieri nequit, sive quia clausa est ianua, vel multitudo obstat, plerique tenent satis esse ut quis se pie ad valvas sistat (S. Alph. VI, 538, q. 10). Quod magis certum est quando quis se multitudini coniungit quae tota quanta moraliter praesens in ecclesia esse censetur.

Visitationes autem non multiplicantur nisi egressu seu discessu et novo accessu ad ecclesiam.

Plenaria cotidiana, quae vel ad *tempus* vel ut *perpetua* visitantibus aliquam ecclesiam seu oratorium publicum prostat, significat indulgentiam quam singuli fideles *semel* tantum in anno, sed qualibet die, acquirere possunt (c. 923, §1). Dicitur cotidiana *pro vivis et defunctis,* quatenus est defunctis applicabilis. Basilica tamen S. Petri, perpetua indulgentia instar Portiunculae ditata est. J9

631. — Preces *in genere* praescriptae debent saltem ex parte esse *vocales ;* quaelibet autem seligi possunt.

Definite praescripta oratio quolibet idiomate recitari potest « dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione sive

Paenitcntiariac, sive unius ex Ordinariis loci ubi *vulgaris* est lingua in quam vertitur oratio » (c. 934, § 1).

Sub antiquo iure, sola condicio fidelitatis postulabatur ut essentialis (S. C. *Indulg. Decr. auth.* n. 415). Nunc versio typis edita testimonium S. *Paenilentiariae* vel competentis Ordinarii de fidelitate versionis ferre debet. Verum sufficere arbitramur ut *manuscripta* versio sit fidelis : de tali enim huiusmodi testimonia peti non consueverunt.

Satis quoque est *cum. socio* praescriptam orationem alternis partibus recitare, aut eam mente prosequi dum ab alio recitatur, v. g. actus consecrationis (c. 934, § 3).

Muti autem indulgentias *publicis* precibus annexas lucrantur, si, una cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus, mentem ac pios sensus ad Deum attollant: *privatas* vero orationes satis est ut mente recolant, signisve effundant vel oculis percurrant (c. 936).

Atque etiam *mutilatis* provisum est qui non possint corporalem actum peragere, interdum una cum recitatione praescriptum: satis est ut preces fundant (Ex and. SS. 22 oct. 1917).

Quaevis autem *additio, detractio* vel *interpolatio* tollit indulgentiam (c. 934, §6).

Quod satis severe intellegitur. Sic cantatae Litaniae B. M. V. in quibus vel semel tantum recitatur *Kyrie eleison,* vel singulis enumeratis titulis non respondent singula *Ora pro nobis,* indulgentiis lucrandis non sufficiunt (S. *Paen.* 21 iul. 1819 ; /1. .4. 5. **XII** (1920) p. 18).

Quid autem de more interponendi in medio *Ave Maria* brevem mysterii meditandi enuntiationem ?

S. *Paenitentiaria* ab oratore privatim interrogata utrum consuetudo ista posset necne servari et *propagari,* intactis indulgentiis SS. Rosarii, 27 iul. 1920, respondit *Negative.* Verum deinde 22 ian. 1921, declaravit nullo modo revocatum esse indultum 1859 quo Pius IX, pro locis ubi mos iam invaluerat, indulscrat ut fideles tali ratione rosarium recitantes eiusdem indulgentias lucrari possent. Ac praeterea, ipsa supplicante, Benedictus Pp. XV indultum ita extendit ut prosit omnibus qui, in quibuslibet locis, SS. Rosarium secundum istum morem recitare consueverint *(A. A. S.* XL11 (1921) p. 163).

Quid autem, secluso induito, respondendum videtur ?

Puto rem definiendam esse ex mento orantis. Qui, atque haec intentio praesumenda est, ipsam angelicam salutationem integram et intactam esse vult, et mere, post mediam salutationis angelicae partem, quasi moram quandam interponere per quam mysterium vel partem mysterii recordetur, usu isto, nullum indulgentiis periculum gignere vide-

tur, Nonue, in re graviori baptismi, admittunt valere baptismum coli» tum his verbis : « Ego to baptizo in nomine Patris et Filii ot Spiritus Sancti et Beatae Virginis », dummodo nolit baptizans B. Virginem cum SS. Trinitate connumerare, sed mero, post formam sacramenti, cius opem implorare ut quasi ratum habeat baptismum iam collatum ?

Observes quoquo usum nominandi mysterium post vocem *Imiu*, repetendum esse ab ipso Dominico Pruteno, Carthusiano, qui, initio saec. xi, meditanda mysteria primus coniunxit cum recitatione saluta tionis angelicae, quae tunc temporis in vocem *lesus* desinebat (Cfr. Berinoer-Steinen, I, 897).

Preces recitandae dicuntur ab iis qui saltem *corde contriti* sint, i e. qui in statu gratiae versantur, et poenarum remissionem obtinere possunt, quia sufficiens contritio culpam delevit. Vox *saltem* excludit necessitatem recurrendi ad Paenitentiae sacramentum. S

632. — Intentio seu mens Pontificis est exaltatio S. Ecclesiae, extirpatio haereseum, propagatio fidei, peccatorum conversio, pax et concordia inter principes Christianos. Satis autem est, ut orans velit preces offerre ad intentionem S. Ponti licis vel ad indulgentias lucrandas (S. C. *Indulg.*, 12 iul. 1817).

Quantum vero est orandum ! Res non est definita. Cum lex non postulet nisi *orationem* (c. 93-1 § 1), non pauci sufficere existimant unum *Pater.* Alii obiciunt tamed tam parca oratione demonstrari defectum devotionis, quo saltem plenaria indulgentia impeditur. Sufficere quinque Pater et Ave vel huic aequivalentem orationem, plane constat. Nec minus certum videtur, sufficere pauciora quae *lente* et *magna rura* recitentur (l) (Cfr. Beringer-Steinen I, 13011). Ceterum qualibet oratio vocalis seligi potest, sed mentalis tantum non sufficit (c. 934, § 1).

633. — Generalis facultas commutandi opera iniuncta in alia pro iis qui legitimo impedimento ab iis praestandis prohibeantur, *confessariis* canone 935 conceditur. Quae commutatio etiam extra tribunal paenitentiae a confessario. i. e. a sacerdote approbato pro confessionibus, fieri potest.

(I) Hodie communissima sententia est et ox adductis decretis satis colligitur, recitationem *quinque Pater d Ave* aut *aequivalentem orationem* sufficere ad explendam condicionem orandi pro S. Pontificis intentione, et etiam broviorem satis esso posse, si devotius et ferventius persolvatur (Cfr. S. Alph., l. G, n. 538, Mocchrgiani, *Coli. JndulQ.,* 1897, n. 187).

Dicta valere videntur quoque de indulgentiis Portiunculae.

Oportet tamen ut *obieclum* seu causa indulgentiae substantialiter servetur, solis mutatis condicionibus. Sic usus crucifixi ad hoc benedicti substantialis est ut via crucis suppleri possit; indulgentia concessa propter communionem frequentem hanc necessario supponit. Sed quae festis annectitur non supponit nisi festum.

SUMMARIUM.

634. — 1. *Communes condiciones.* Requiritur : 1. subjectum capax : omnis homo baptizatus, non excommunieatus, in statu gratiae (nisi forte indulgentiam applicet defunctis) saltem in fine operum praescriptorum; subditus concedentis. In territorio tamen episcopi, per se omnes, etiam non subditi, indulgentias episcopales lucrari possunt ;

2. intentio saltem *generalis,* quam plures putant in professione vitae clu-istianae iam contineri ;

3. debita operum iniunctorum exsecutio. Etsi alii existiment solas partes tutiores esse securos, Baixerini-Palmieri probabilem iinpletionem condicionum sufficere arbitrantur, cdm ex generali canone, Ecclesia defectus suppleat.

11. *De Operibus praescriptis.* Opus per se non potest esse ex lege vel praecepto (excepta paenitentia sacramentali) iam debitum; debet ad finem a concedente intentum esse utile; per ipsum lucrantem, tamquam per causam saltem principalem, praestandum est ; et moraliter totum impleri debet. Uno eodemque opere, quod repeti possit et consueverit, plures indulgentiae acquiri nequeunt, nisi aliud expresse cautum sit. Non refert quo ordine opera fiant.

Praescripta *confessio* semper utiliter peragitur intra octo dies qui diem cui indulgentia annexa est immediate praecedunt, vel infra cius octavam, ut infra octavam quae expleta exercitia triduana vel septennaria immediate sequitur. Nec, excepta indulgentia iubilaei vel instar iubilaei, postulatur confessio specialis, ab iis qui solent saltem bis in mense confiteri, vel fere cotidie s. eucharistiam pia mente recipere.

Praescripta *communio* semper utiliter fit in pervigilio diei cui indulgentia annexa est vel infra cius octavam, ut etiam infra octavam (piae exercitia triduana vel septennaria vel octavaria expleta sequitur.

Visitatio ecclesiae institui potest a meridie diei praecedentis usque ad mediam noctem quae diem cui indulgentia affixa est claudit. Per se visitatio in publico oratorio facienda est, sed habentur privilegia et exceptiones.

1632-634.]

Preces in genero iniunctao debont ex parte esse *vocales.* Mutis et mutilatis speciatim providetur. Si definitae preces praescribuntur, quaevis additio, detractio vel interpolatio indulgentiam tollit.

Generalia facultas [commutandi legitime impeditis condiciones indulgentiarum confessariis conceditur.

III. *Ceaaalio indulgentiarum.* Indulgentia localis cessat, destructo loco. Reviviscit tamen, si ecclesia intra 50 annos in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo rursus aedificetur. Concessa coetui, cum coetu exstinguitur ; sed persona moralis, exstinctis sociis, per centum annos superstes est, et in uno socio superstite permanere censetur. Coronis vel robus annexae indulgentiae cessant si prorsus esso desinant, vel vendantur, non autem si gratis ad alium transierint»

CAPUT III. J

De quibusdam indulgentiis in specie.

635. — Benedictio papalis seu quam s. Pontifex ipse per se vel alii eius nomine dant, est secundum se *sacramenlale,* cui saepe, non tamen semper, indulgentia plenaria conectitur.

Quare qui facultatem postulat hanc bonedictionera conferendi, expressam indulgentiae mentionem opportune superaddet. Quotiens tamen benedictio Pontificis non nvre mittit ur, sed, praescripto *Ritualis* ritu conferenda est, planaria indulgentia annexa consotur.

Codex nunc c. 914 concedit ut benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, secundum praescriptam *Ritualis* formam, impertire possint episcopi in sua quisque dioecesi, bis in anno: in sollemni die Paschatis, et alio die [festo sollemni, ab ipsis designando, etiamsi missam 'sollemnem non celebraverint, sed eidem tantum astiterint ; abbates autem vel Praelati Nullius, Vicarii et Praefecti Apostolici, etiamsi episcopali dignitate careant, id possunt in suis territoriis uno tantum ex sollemnioribus diebus per annum (c. 914).

Qui regulares simili privilegio (i. e. impertiendi benedictionem istam extra missiones vel adiuncta huiusmodi) fruuntur. eodem uti nequeunt nisi in suis ecclesiis et in ecclesiis monialium vel tertiariorum suo Ordini legitime aggregatorum, nec eodem die et loco quo episcopus eam conferat (c. 915). Locum intellegas

civitatem, oppidum (Cfr. breve Leon. XIII, 2 ini. 1882). Formula pro regularibus reperitur in Rit. t. VIII, c. 32, ibique benedictio (Landa dicitur verbis « Benedicat \os Omnipotens Deus », etc.

Canone isto non attinguntur benedictiones papales quae v. g. in fine missionis religiosis missionariis permittuntur.

De his S. *Hit.* Cong. 11 inaii 1911, hunc ritum ac formulam dedit : Unicum signum crucis cum crucifixo, adhibita formula: « Benedit io Dei Omnipotentis etc ». Licet tamen uti quoque formula *Rituali-** (Ber inoer - St einen, I, 799, II, 506, 507).

636. — *Indulgentiae apostolicae* seu Papales dicuntur quae, secundum elenchum initio cuiuslibet Pontificatus promulgari solitum, annectuntur rebus eo fine benedictis a s. Pontifice vel ab eo qui potestatem accepit. Inter has reperitur indulgentia plenaria in articulo mortis, propter quam res istae dicuntur benedictae indulgentia « bonae mortis ». Ad indulgentias lucrandas sufficit res illas possidere vel in propria persona vel in domo propria, et coram its preces praescriptas recitare, etiamsi agatur de corona.

637. — De altari privilegiato. Privilegium istud, altari coniunctum, est indulgentia plenaria, certioris efficaciae, quatenus, ex parte celebrantis, sola requiritur applicatio Missae.

Excepto altari Gregoriano, cetera altaria privilegiata a saec. xn repetenda videntur. Prius a Paulo III concessa videntur : potissimus autem largitor fuit Gr egor ius XIII. (Cfr. Br e.-St einen, *Die Ablacsset* I, n. 981).

Pleraque altaria sunt pro solis defunctis privilegiata. Sunt tamen quae *expresse,* declarata sunt privilegiata pro vivis et pro defunctis. Tunc etiam vivens dispositus pro quo celebraveris, indulgentiam plenariam directo consequitur.

Applicatio non potest fieri nisi ei pro quo celebratur. Si pro pluribus celebratur, indulgentia inter plures non dividitur sed uni tantum prodest.

Id ultimum responsum est tie altari privilegiato pro defunctis. Atque interrogata utrum necne idem valeret *de vivis,* S. *Paenitentiaria* aestimavit solutionem huius quaestionis a S. *Officio* exspectandam esse. Idem tamen dicendum arbitramur, quia natura indulgentiae plenariae divisioni inter plures repugnare videatur; nequit pluribus *unica* indulgentia qua plenaria prodesse, nec per se in partiales dividi potest, cum diversa sit

ratio indulgentiae partialis. (Sic etiam Beringer-Steinen, <*p. c. 1. 979), Indulgentia autem altaris privilégiât! pro defunctis non iam postulat ut, diebus quibus liceat, missam apparatu nigro celebres.

Distinguitur privilegium *locale,* quod adhaeret altari : hoc debet saltem lato sensu esse fixum (cf. n. 344) ; et *personale,* quod adhaeret personae ubicumque celebret; vel quod etiam conceditur pro *certis dejunctis :* v. g. Congregationis.

In die Commemorationis omnium fidelium defunctorum, omnes missae sunt privilegiatae.

638. *Altare Gregorianum* est altare privilegiatimi 8. Gregorii quod in ecclesia montis Coelii exstat, atque ob liberationem monachi lusti, peculiari titulo ad divinam acceptationem donatum censetur. Speciali ista efficacia (non valore missarum plurium) altare Gregorianum aequivalet tricenario Gregoriano de quo supra, n. 304. Ipsa peculiaris efficacia aestimationi ab ecclesia factae et S. Gregorii intercessioni tribuenda est. (S. C. *Indulg.,* 15 mart. 1884. Cfr. Ber.-Steinen, I, 675, ss.). Fuere etiam concessa altaria privilegiata *ad instar Gregoriani* ; quod non iam conceditur post resp. S. *Officii,* 11-12 dec. 1912 ad VII (A. A. *S.,* \ [1913] p. 33, Ber.-Steinen, I, 975 ss.).

Ad vitandas imprudentes inscriptiones, c. 918 praecipit ut designato altari nihil inscribatur nisi: «Altare privilegiatimi perpetuum vel ad tempus, cotidianum vel non ». Nec sub obtentu privilegii, pro missa ibi dicenda maior eleemosyna exigi potest.

Ordinarii locorum ct Superiores maiores religionis clericalis exemptae possunt designare et declarare unum altare privilegiatum cotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroecia!ibus, quasiparoecialibus, non autem in oratoriis publicis vel semipublicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu eiusdem subsidiaria (c. 916).

639. — Indulgentia plenaria *pro festis Domini* vel *B. Jf.* Γ. concessa intellegitur pro solis festis calendarii *universalis* (c. 921 § 1), dum antea reservabatur festis potioribus, et solae partiales in omnibus festis calendarii universalis obtinebantur ; plenaria vel partialis festis *apostolorum* tributa, pro festo eorum *natali* concessa intellegitur (c. 928 § 2).

Legitime *translato festo,* transferuntur *conexae* indulgentiae, *si perpetua* fiat translatio officii cum missa; vel si trasferantur,

etiam ad tempus solum, *sollemnitas* et *externa celebratio.* Deficientibus his posterioribus condicionibus, indulgentia manet affixa diei, etiam si sit feria VI in Parasceve (S. *Paen.,* 18 feb. 1921 *A. A. S.,* XIIΓ (1921) p. 1G5).

Externa ista celebratio nullum postulat indultum, nisi missa optetur ritibus vel calendario non permissa. Conexae indulgentiae sunt quae coniunguntur sive festis sive supplicationibus quae ante festum, post festum et eius octava durante, peraguntur (c. 922).

640. — 1. Coronis vel rebus annexae indulgentiae non iam pereunt eo quod post primum possessorem utentem alter eas adhibeat ad lucrandas indulgentias, sed tunc tantum cessant si coronae vel res prorsus esse desinant vel vendantur (c. 926, § 1).

Ex recenti declaratione, 18 febr. 1921, ut mere reales iam considerandae sunt indulgentiae apostolicae (_4. .4. S., XIII [1921] p. 164). Itaque, contra ac scribebat R. P. Fanfani, *De indulgentiis.* p. 55. 71. 96, qui corona benedicta iam usus est ad lucrandas indulgentias, potest efficaciter et licite, eandem alteri tradere, qui indulgentias *recitationi* annexas ipse lucrabitur. Ad pmnem vero siinoniae speciem avertendam, saepius iam declaratum erat indulgentias perire venditione quae sit benedictione posterior (Cfr. resp. 16 iul. 1887). Nihil autem obstat quin mercator ipse curet ut benedicantur *iam venditae* coronae ; nec obstat pretium nondum solutum esse.

Benedicuntur globuli, non autem catena : haec ergo mutari potest intactis indulgentiis : nec refet quo ordine globuli reponantur. Quod Fanfani, p. 75 et 95 negare· videtur (1).

Ad lucrandas indulgentias SS. Rosarii Fr. Praedicatorum non satis »ist aliquam manu teneri, nisi praeterea coronam volvas. In communi tamen recitatione, sufficit ut unus coronam volvat. Verum sunt quoque indulgentiae possessioni, vel delationi coronarum coninnctae (2). Translata

(1) « Si Illum quo grana sunt ligata rumpitur et grana in acervum simul colliguntor, indulgentiae cessant». Sio ipso *De indulgentiis,* p. 95. Sane quam diu coronae forma destructa eat, indulgentiae suspenduntur. Sed, restituta corona ex globulis benedictis, indulgentiae redintegrantur, sicut refecto altari vel ecclesia, indulgentiae reviviscunt, il. P. Fanfani allegat quidem *Acta S. S. pro societate SS. llosarii,* I, c. 5, n. 108, quo loco haec leguntur : « Si flhnn mutetur confusis sine filo granis, *aliqui* tenent amitti benedictionem cum indulgentiis. Attamen, *secundum opinionem magis communem,* in hoc casu conservatur benedictio cum indulgentiis, dummodo ex iisdem granis cum novo filo conficiatur corona ».

(2) Cum agitur do indulgentiis apostoliciis, perinde est sive coromam sive parvam statuam sive numisma habeas, dummodo rem sic benedictam teoum feras vel coram ea preces praescriptus. puta coronam recites. Ber.-Steinen, op. c. I, 849.

autem possessione, solae transeunt indulgentiae quao rerum possessioni vel usui annexae sunt, non autem quao inscriptionem in corifratemitatem exigunt, si novus possessor non est inscriptus.

2. Materia ex qua conficiuntur res indulgentiis ditandae debet esse *solida,* quae cadendo non frangatur. Admittitur ergo materia vitri compacti, non autem insufflati. Quod pauci globuli non benedicti substituantur aliis, id non tollit indulgentias, immo censentur iidem ea accessione benedicti, ita ut sine indulgentiarum detrimento omnes possint hoc modo successive mutari.

641. — Indulgentiae cessant quidem destructo loco vel coetu cui erant annexae. Verum :

1. *persona moralis* non exstinguitur exstinctis sociis, nisi per centum annos cessaverit ; et in uno socio superstito permanere censetur (c. 102) ;

2. nec cessant indulgentiae concessae *ecclesiae* quao, funditus eversa, iterum inter quinquaginta annos aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (c. 924 § 1).

Quia causa favorabilis est, sufficere censemus ut iiitra quinquaginta annos aedificatio fieri coepta sit.

Reviviscentia haec, ante Codicem, sine limitatione admittebatur, et adhuc admitti potest pro altari si, post destructionem, novum eodem loco et sub eodem titulo aedificetur.

642. — Indulgentia plenaria in articulo mortis *variis titulis* obtinetur : *a) ex benedictione apostolica,* quam nunc quivis sacerdos assistens infirmis conferre potest {c. 468, § 2), danda, sub poena nullitatis, secundum formulam Bfn. XIV *(Pia Mater,* 4 ap. 1747), *Rituali* insertam, infirmis qui eam petunt, vel qui veri similiter eam petiissent aut qui saltem signa contritionis dederunt, non autem excommunicatis et impaenitentibus ; ac semel tantum in eodem morbo danda est, etiamsi pluribus titulis ius ad eam habeatur, vel in statu peccati recepta sit ; *b)* propter frequentem invocationem nominis lesu, frequentem recitationem actuum fidei, spei, caritatis; vel orationis « *Angele Dei* »; c) propter acceptationem mortis secundum formulam Pii X (1); *d)* propter ascriptionem plerisque confraternitatibus : c) propter pos-

(1) Formula btiec eat: ‹ Domine Deus meus, iam nunc quodoumque mortis genus prout Tibi placuerit, cum omnibus suis angoribus, poenia ac doloribus de manu tua aequo ac libenti animo suscipio » (**J.** *S. S* XXXVI, 637).

sessionem rei cui indulgentiae apostolicae annexae sunt:/) propter personalem concessionem a S. Pontifice. Is tunc *cupit* usum formulae bcnedictinae a sacerdote quem infirmus rogaverit. Per se tamen in omnibus casibus 6), c), d), e), /) nullius ministerium vel applicatio sunt essentialia.

Condiciones plerumque sunt ut infirmus sacramenta recipiat, vel si id fieri nequeat, perfecte conteratur, et praesertim ut resignato animo mortem acceptet de manu Dei, atque ore, si potest, sin minus corde, nomen lesu invocet. Rem autem apostolica indulgentia munitam debet infinnus *secum* habere, i. e. non necessario collo appensam, brachio obvolutam vel in manu, sed vel in lecto vel iuxta ipsum, etiamsi non recordetur rem ibi esso (1).

Indulgentia ista effectum suum *in ultimo* vitae instante sortitur. Si convalescat infirmus, differtur in verum mortis articulum. Plures autem tituli indulgentiae istius id efficiunt ut infirmus, magis ad optimos actus excitatus, ad indulgentiam istam semel lucrandam melius disponatur.

643. — Indulgentia *toties quoties,* qua muniuntur imagines Christi crucifixi istud significat, non solum imaginis possessorem, sed quoslibet fideles indulgentiam plenariam lucrari posse, qui in articulo mortis eam osculati fuerint vel quomodocumque tetigerint, dummodo confessi ac s. communione refecti, vel si id facere nequiverint saltem contriti, ss. lesu nomen ore, si potuerint, sin minus corde, devote invocaverint et mortem tamquam peccati stipendium de manu Dei patienter susceperint (Cfr. decl. S. *Off.* 11 iun. 1904, *Per.,* VIII. 204).

Forunt tamen a Pio X ampliorem concessionem interdum factam esso ut quot vicibus figeretur osculum vel actus renovaretur, totiens titulus indulgentiae plenariae poneretur. Liquet posteriorem declarationem, expressae S. Pontificis significationi non derogasse.

644. — Exerqitio *viae crucis* annexae sunt omnes indulgentiae visitantibus stationes *Icrusalem* concessae. Sed quot et quaenam sint nescitur. Plenariae, si fuerint, semel tantum in die, ceterae repet ita exercitatione etiam pluries per se acquiri possunt.

Indulgentiae adhaerent *crucibus* quae *ligneae* esse debent ; salvis indulgentiis ab uno in alium locum *eiusdem* tamen ecclesiae transferuntur. Nec nocet remotio temporaria : vel quod

(1) Etiam horno *sanus* apostolico» indulgentias lucratur, si penes se vel In proprio cubiculo rem reservat et praescriptas condiciones adimplet.

paucae cruces benedictis substituantur, sicut dp globulis coronae dictum est (S C. *Ind.*, 22 aug. 1842).

Privalim aut *communiter* peragentibus viam crucis opus est pro indulgentiis: *a)* motus localis ab una ad alteram stationem. In publico tamen exercitio, ad vitandam perturbationem vel propter nimiam difficultatem, satis est ut sacerdos solus cum duobus clericis vel cantoribus stationes circumeat et preces vel ipse vel alter sacerdos ex loco eminenti recitet. Ac methodus ista in sacellis Congregationum laicarum ita servari potest ut circumeat unus ex Fratribus vel una ex Sororibus *(Anal. Eccl.,* 1902, p. 250) ; *b)* quaedam consideratio mentalis passionis' dominicae *in genere.* In publico tamen exercitio commendatur ne preces solitas omittantur ; c) visitatio stationum moraliter uno tractu facta. Brevis tamen interruptio v. g. decem momentorum, non nocebit. Immo nec maior, si fuerit ad aliud opus pietatis peragendum: confessionem, communioqem, Missam.

645. — Imagines prominentes divini Salvatoris cruci affixi a competente sacerdote muniuntur interdum indulgentiis viae crucis. Solo signo crucis benedicuntur. Viam crucis tamen non supplent nisi pro impeditis morbo, vel difficultate adeundi locum ubi sint stationes. Et, praeter aliquam saltem recordationem Passionis Dominicae, requiritur ut moraliter uno tractu 20 Pater, Ave et Gloria recitentur : 14 pro stationibus ; 5 ad quinque vulnera Christi; unum ad intentionem S. Pontificis (Cfr. .1. I. ›$., X. (1918] p. 31).

646. — 1. Scapuliria, omisso etiam scapulari Tertiariorum quod est deminuta vestis religiosa Ordinis, duplicis sunt generis; alia, ant iquiora, sunt vestigium vestis religiosae et signum cuiuspiam aggregationis ad institutum religiosum atque cooptationis in eius confraternitatem ; alia sunt mere emblemata devotionis erga S. Cor., Imm. Virg., S. Joseph.

Scapularia debent esse ex *lana texta* ; lemnisci *(cordoni)* cuiuslibet materiae esse possunt, excepta necessitate *lanae rubrae* pro scapulari Passionis. Pro hoc solo requiritur *imago.* Scapulare SS. Trinitatis ferre debet crucem non acu pictam. Qui plura gestat, ea ferre debet satis distincta. Praestat ut primo loco ponatur scapulare SS. Trinitatis ; ultimo, scapulare Passionis Domini ; ut non consuantur nisi a parte superiore, et singula immediate lemniscis adhaereant. Prima tantum vice qua adhibentur indigent benedictione.

2. Impositio «cap. B. M. V. de Monte Carmelo. VII Dolorum et SS. Trinitatis coniungitur necessario cum ascriptione confraternitati.

Non raro conceditur usus formulae pro simultanea benedictione ct impositione variorum «capulariorum, nec iam excipitur isto privilegio scapulare B. M. V. de Monte Carmelo.

3. Postquam vera scapularia imposita sunt (non ante, secluso speciali induito) in locum scapularium quae non sunt Tertiariorum (excepta dispensatione: *Per.* XI, 81-83), substitui possunt numismata metallica quae ex una parte, recta, ferant imaginem SS. D. N. I. C. cor suum sacratissimum ostendentis: ex parte aversa, vero, effigiem (piandam B. M. Virginis. Numisma autem decenter supra propriam personam, non necessario e collo pendens deferri debet. Numisma tot distinctis benedictionibus (signis crucis) munitum esse debet quot scapularibus supplendis destinatur. Qui scapularia imponere potest numismata benedicere potest ad sufficienda eadem scapularia pro quibus est competens.

Verum, quia in decreto *Cum sacri,* S. *Officii* 16 dec. 1910 id non potest nisi « firmis ceteroquin primitivae facultatis limitibus, clausulis ct condicionibus (pii. ut saepe, non potest scapulare quoddam imponere in loco ubi sint religiosi ad quos per se impositio pertinet, ibidem numisma pro illo scapulari benedicere non poterit. Qui vero benedictionem numismatum directa concessione obtinuerit ad clausulas rescripti attendere debebit (Cfr. .1. **J**. *S.,* 1911,111, p. 22. Beringer-Steinen, *Dic A Masse,* 1,938). Directae autem concessiones non iam fiunt.

Militibus concessum est ut sibi privatim, invocata B. Virgine, imponant scapulare, rite benedictum B. M. A' de Monte Carmelo ; immo ut directe assumant numisma rite benedictum, (etiam si nondum fuerint in confraternitatem cooptati). Ipso facto omnia privilegia et gratias habent eorum qui rite in confraternitates scapularium cooptati sint, vel (pii scapulare forma consueta receperint (dummodo numisma sit pro illo scapulari benedictum. Cfr. indulta Pπ X, 4 ian.. 30 mart. 1908: 22 mart. 1916, et Beringer-Steinen, l. c).

N. B. Distincta vero facultas requiritur ad commutanda opera praescripta pro privilegio sabbatino (promptae liberationis a purgatorio) scapularis de Monte Carmelo. Simplex scapularis delatio sufficit aliis istius scapularis utilitatibus.

Qui scapularia non formaliter ex contemptu abiecit sed mere

ea induere etiam diu neglexit, privilegia recuperat resumendo scapulare vel numisma.

647. — Indulgentia dicta *a Portiuncula* est plenaria totiens quotiens visitantibus definitas ecclesias. Proprie dicta et antiquior est Franciscana 2 aug. S. *Officium* nobis decreto 26 maii 1911 (Per., VI, 57) spem dedit novae ordinationis. Interea extenditur ad omnes respectivos Ordinarios facultas 9 iun. 1911 facta Ordinariis locorum designandi ecclesias et oratoria saltem semi-publica in quibus indulgentia prostaret. Quae tamen communitates ecclesiam suis aedibus coniunctam habent, hanc, non autem domesticum sacellum visitare debent (Cfr. *Per.,* V, 159; VI, 56 sq.).

Plures dein accesserunt similes concessiones, maxime Leone XIII et Pio X Pontificibus, ita ut indulgentia plenaria totiens quotiens lucranda offeratur: pro festo S. Francisci a Paula (2 apr.), in ecclesiis Minimorum ; pro festo SS. Trinitatis, in ecclesiis Ord. SS. Trinitatis (etiam Tertii Ordinis et Confraternitatum) ; pro festo SS. Corporis Christi, in ecclesiis Presbyterorum SS. Sacramenti ; pro celebratione mensis SS. Cordis (ultima mensis iunii dominica) in omnibus ecclesiis, immo in oratoriis semi-publicis seminariorum, ac piarum communitatum ; pro sollemni commemoratione B. M. V. de Monte Carmelo (16 iul.). in ecclesiis Ord. Carmelitarum et Congregationum Tertiariorum qui vitam communem cum votis simplicibus coniungunt ; pro Dedicatione Basilicae Portiunculae (2 aug.), in locis supra dictis ; pro festo mensis Septembris VII Dolorum B. M. V. in ecclesiis Ord. Servorum B. M. V. (cti IMI Tertii Ordinis) vel ubi Confraternitas VII Dolorum canonice est erecta ; pro sollemnitate SS. Rosarii, in omnibus ecclesiis ubi confraternitas SS. Rosarii canonice erecta fuerit (requiritur visitatio ipsius altaris vel saltem statuae B. M. V. Reginae SS. Rosarii); pro commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum (per extensionem Portiunculae Benedictinae) in omnibus ecclesiis et oratoriis etiam semipublicis. Portiuncula tamen Bencdictina dat copiam lucrandae indulgentiae personalis, dum extensa indulgentia solis defunctis prodesse potest (Cfr. *Per.,* III. p. 150 [vel II et III, p. 334], V, p. [16], et VIII, p. 205).

Basilica Vaticana insigni privilegio fruitur indulgentiae cotidianae instar Portiunculae.

648. — Probabilis impletio condicionis requisitae secundum Suar., Sanciiez et alios incertam linquunt indulgentiae consecutionem ; Ball.-Palm., tamen existimant generalem esse normam qua Ecclesia, in rebus practicis, defectus, quos potest, supplet si qui ex usu opinionis probabilis commissi sint. (Cfr. *Opus theol.*. V, p. 778). h

TRACTATUS VI.

DE EXTREMA UNCTIONE.

(cc. 937-947).

Utilitas. Sacerdos, sacris ministeriis addictus, ritum, praesertim re-sent ialem, bene cognoscere debet. Oportet ut de utilitate et suavitate istius sacrament i ita sit edoctus et persuasus, ut secundum repetita mo-nita S. Pontificis, tempestivam sacramenti administrationem procuret et obtineat, nedum sit complex eorum qui nimis sero tantum tolerant ut aegroti hoc sacramento confortentur.

649. — Historica. Cfr. *Appendicem XIV*.

CAPUT I.

Extremae Unctionis notio, essentia, caerimoniae.

650. — Extrema-Unctio est *sacramentum a Christo institu-tum, «totius Christianae vitae consummativum* (1)», *in quo per sacras unctiones sub verbis praescriptis confertur infirmis perfecta sanitas animae atque etiam restitutio sanitatis corporis si haec ma-gis expediat* (Cfr. S. Tn., in 4 S. d. 23, q. 1 a 2).

Propria istius sacramenti gratia non valde distincte proponi consuevit. Verum si attenditur ad verba S. Iacobi ep. cath. 5,14, ubi sacramentum istud promulgatur ot commendatur (2): «Et oratio fidei salvabit infir-mum, et alloviabit (3) eum Dominus, ot si in peccatis sit, dimittentur ei » ; ad doctrinam C. Trid. S. XIV; ad formam sacramenti: «Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti » ; satis constat specialem istius sa-cramenti virtutem huc maximo spectaro, ut reliquias peccati abstergens.

(1) Ita a Patribus existimatum esee tradit Trid., S. XIV Initio,
(2) Trid., S. XIV, c. 1.
(3) Graecum *'Εγειρεϊ* proprie signifleat *eriget, excitabit.*

infirmi animum alleviet et confortet ; expiationem peccatorum, quantum requiratur, perficiat; et sic Christianum ad beatam caelorum vitam consequendam proxime disponat, nisi salus corporalis ipsi magis sit expediens. Verba enim « et si in peccatis sit dimittentur ei » primario intellegenda sunt de sanatione vulnerum et remissione debitorum quao post peccatum relicta sunt, cum alia sacramenta, baptismus et paenitentia. in remissionem culparum directe instituta sint ; secundario tamen de ipsis auferendis culpis tam mortalibus quam venialibus subiecto dispositio accipienda sunt.

Dici quoque potest sacramentali signo olei quo sub verbis « Indulgeat quidquid deliquisti » aegrotus ungitur, istud significari : quod oleum leniens, sanans, nutriens seu confortans, est vulneribus corporalibus, idem operatur oleum infirmorum circa vulnera peccati. Aegrotum redintegrat per plenam peccatorum exstinctionem (Cfr. praeter Kern, *De Extrema Unctione,* C. Ruch, in *Diet, thtol. cath.* Vacant, verbo : Extreme Onction'dans E Écriture sainte.

Distincte ergo, ut effectus istius sacramenti numerare possumus: 1. tamquam effectum *primarium* seu principalem, restaurationem integritatis spiritualis, quod infert confirmationem animi debilitati, et exstinctionem poenarum debitarum pro peccatis (1) ; 2. tamquam effectum *secundarium* (non tamen mere accidentalem sicut in sacramentis vivorum proprie dictorum), remissionem culparum tam venialium quam mortalium : mortalium quidem si homo nec confiteri nec conteri potest et saltem est attritus : 3. tamquam effectum *condicionalem,* sanitatem *corporis* « ubi saluti animae, expedierit » (2). Ipso enim morbus est sequela peccati. Effectum istum, secundum Trid. l. c., E. U. interdum operatur, ac monent scriptores ad effectum istum postulari ut res nondum sint naturaliter desperatae (Cfr. Kern, S. I. *De Sacramento Extremae Unctionis).*

Γη Extrema Unctione, *res et sacramentum.* est, secundum C. Billot *(De sacramentis,* th. VI), quedam consignatio aegroti in manus misericordis Dei, dum R. P .de la Taille illud reponit in allevatione morbi corporalis « quae, sicut inter effectus sacramentales numeratur primo loco a S. lacobo, sic etiam per prius designatur ritu unctionis medicinalis.

(1) ‹ Extremam Unctionem habere virtutem abstergendi omnem reatum poenae temporalis, toto c. I. libri II est probatum · Sio Kicrn, p. 189, in praeclaro suo tractatu dogmatico do *Extrema Unctione* (Cfr. etiam p. 104, ubi allegat quoquo SUARÇZ in 3 p. d. 41, s. 1, n. 17).

(2) Trid., S. XIV. c. 2.

et ipsa rursus est symbolum demonstrativum ac efficax sanationis spiritualis qua delentur in anima *reliquiae* peccati seu animi *morld f›x* pec cato contracti, et, dimisso etiam peccato, remanentes ».

651. — Materia remota huius sacramenti est oleum olivarum benedictum ab *episcopo vel* a *sacerdote* ex facultate S. Sedis (c. 949). Atque, ut valor sit certus, oleum debet esse pro Extrema unctione benedictum (1), quamvis oleum catechumenorum vel etiam chrisma cum probabili valore adhiberi possit. Oleum istud renovandum est quotannis in Cena Domini, veteri exusto : antiquo tamen uti licebit, donec novum non obtineatur. Sed renovationem olei neglegere pro gravi culpa habetur (S. Al ph ., VI, 208). Licebit hic quoque, deficiente materia, addere minore copia non benedictam, quae, accessione, ipsa benedicta censebitur.

Materia *proxima* est unctio certarum partium corporis, i. e. saltem praecepti necessitate, quinque sensuum, vel si mutilati sint, vicinarum partium. Ex Cod. c. 947, iam semper omittenda est unctio *renum ;* unctio vero *pedum* ex qualibet rationabili causa omitti potest. Etiam caeci a nativitate sunt in oculis vel in loco viciniore ungendi.

Saltem praecepti necessitate, inquam. Cum enim nec ep. 8. lacobi nec Trid. Cone., S. XIV pluralitatem unctionum diserte commemorent, una sola unctio quae in uno sensu vel in principali corporis parte fiat videtur sacramento essentialis. Ac nunc prorsus constat in *casu necessitatis* unicam unctionem sufficere « in uno sensu. seu rectius in fronte cum praescripta forma breviore » (c. 947). *Necessitas* autem oriri potest sive ex imminente morte ipsius aegroti, sive ex periculo contagii, sive ex physico obstaculo attingendi consueta loca ungenda. Quando copia habetur, unctio tunc in ipsa fronte facienda est. Si quid tamen obstet, unctio in uno sensu etiam tuto peragitur. Quare Codex mero declarat unctionem *rectius* in fronte fieri.

Expresse autem iubet eodem c. 149, §1, ut unctiones «ordine et modo in libris ritualibus praescripto accurate peragantur ». Immo, etiam in casu necessitatis, salva manet obligatio « singulas unctiones supplendi, cessanto periculo ».

Obligatio ista ponitur absoluta. Rationabiliter quidem intellegi potest do suppletione quae cum priore administratione moraliter uniatur, nec proin nimis ab ea separetur. Exemplum sumens a receptis pkæitis

(1) In pyxido eignatur littcra I. In Ecclesia latina, facultas sacerdoti non conceditur.

do supplenda alterutra consecratione quae invalida fuerit, Génicot-Salsmans (II, 417) existimant obligationem supplendi *post horam* cessare. Diversa tamen sententia quae, verbis Codicis inhaerens, tenet supplendas esso unctiones quam diu duret idem morbus periculosus, hac altera ratione defenditur. Cur supplendae sunt unctiones omissae ? Ut plenior offectus ex integra sacramenti perceptione obtineatur. Plenior iste effectus non videtur, contra atque autumat Lehmkuhl, II, 718, 3., tribuendus meliori dispositioni subiecti stimulati repetita unctionum ca'rimonia : recepto enim sacramento, desinit cius operatio. Nec stimulatur qui sensibus sit destitutus. Verum, ut explicat Noldin, III, 431, ipsum sacramentum plenius recipitur I. e. Extrema Unctio, sub hoc respectu, comparanda est cum Eucharistia, quae sub una quidem specie plene, magis integre tamen sub utraque recipitur, ita ut receptio alterius spec«ei gratiam augeat si subiectum melius dispositum reperiat. Sic « quaelibet unctio cum sua forma complete et perfecte sacramenti effectum significat, proindeque illum etiam producit-· (Noldin, l- c). Novis tamen unctionibus significatio iteratur, et novus titulus gratiae ponitur, sive gratiae eiusdem, si dispositio manserit eadem, sive amplioris, si subiectum sit perfectius dispositum. Quod si res ita se habent, durante eodem morbo, suppletio omissae unctionis semper utilis esse potest, ac proin facienda videtur. Admitti quoque potest specialis efficacia ad sananda peccata quae per singulos sensus nominatun sunt commissa.

Verba Codicis « cessanto periculo » sic intellegenda videntur : cessante periculo imminente, quo regularis administratio stricte aut moraliter impediebatur. Intellegi nequeunt de sublato mortis periculo, cum tunc Extrema Unctio administrari iam nequeat. Quare, si diceretur: non cessante tamen periculo, id aequo bene, immo facilius caperetur.

Sapienter respondit S. C. S. *Officii,* 9 mart. 1917 *{Per.,* VIII, p. 192), unctiones istas supplendas esse *absolute,* non *condicionale.* Condicionata enim administratio priorem dubiam fuisse supponeret : quod admitti nequit. Nec iteratur extrema unctio, sed perficitur.

Supplenda quoque est unctio sensus quae prius impedita fuit vel ex oblivione praetermissa aut non bene facta.

652. — *Modus* autem faciendi unctiones is est. 1. Quamvis usus instrumenti valori sacramenti non obstet, nihilominus, « extra casum gravis necessitatis, unctiones ipsa ministri manu nulloque adhibito instrumento fiant » (c. 943, § 4). 2. Non requiritur ut oleum fluat, et certo sufficit si extremum digitum intingas in oleo et ungas : immo plures unam guttam ad unctio-

nem sufficere putant. Sic Palm. V. 851. 3. Ungendae autem sunt *palpebrae,* occlusis oculis; extremae auriculae ; nasi extrema summitas vel ambae alae laterales narium ; os. compressis labiis, vel, si os comprimi nequeat, labium inferius vel superius ; volae seu cavae partes manuum (in sacerdotibus tamen in quibus hae iam alias unctae sunt, inetacarpia) ; plantae pedum vel, pro more recepto, metatarsia. Deficiente membro, fiat unctio in parte vicina corporis *(Rit. R.)·,* deficiente prorsus alterutro ex geminatis sensibus vel organis, ungatur iste qui habetur. 4. « Minister (inserviens) si est in sacris, vel ipsemet sacerdos, post quamlibet unctionem, tergat loca inuncta novo globulo bombacii vel rei similis, cumque in vase mundo reponat et ad ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proiciat in sacrarium ». *(Rit. Rom.* c. 2, n. 9).

653. — Gravis censetur voluntaria omissio unius unctionis; immo, nisi geminae partes difficilius attingi possint, iam grave videtur alterutram ex partibus geminis non ungere. Inversio autem *ordinis* dicenda est *levis,* etsi plures eam gravem, sed sine argumento, esse contendant (Cfr. Leiimk,, II, 720 Noldin. III, 435).

654. — Forma ordinaria haec est : « Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per (visum, auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum) deliquisti. Arnen ». Singulae intia parenthesim indicatae partes nominantur, et ad singulas repetuntur verba extra parenthesim posita.

Verba « per istam unctionem », quibus actio sacramentalis ; « indulgeat tibi Dominus » quibus effectus sacramenti modo generali indicatur, sunt *essentialia.*

Essentialia non sunt verba *sanctam, et suam piissimam misericordiam,* namque haec satis in voce *indulgeat* continentur, nec verbum *Arnen.*

Qui sensum specialem non designaverit, nihil quidem omittit quod cacramento sit essentiale, sed sacramentum quasi totum simul administrare videtur. Quare qui plures sensus, nullum nominando, sed repetendo formam unxerit, videtur quasi pluries sacramentum iterare. Et si specialis sit efficacia ad exstinguenda peccata quae per singulos sensus commissa sunt, infirmum illa peculiari utilitate privat. Observes

tamen, offectum ultra provinciam singulorum sensuum extendi, cum non omnia instrumenta peccati nominentur et Ecclesia ipsa nunc suppresserit, designationem renum.

Verba *quidquid deliquisti* essentialia dicenda sunt, ut compleant significationem per verbum *indulgeas* inchoatam.

In casu necessitatis, haec brevior formula a S. *Off.,* 25 ap. 1906 indicata est ut sufficiens : « *Per istam sanctam unctionem* tw-*dulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Arnen* ».

Grave fuerit extra necessitatem omittere designationem sensuum, vel ipsa verba : « et suam piissimam misericordiam », cum haec praescriptam formam notabiliter adulterent. Sub gravi quoque adhibenda est formula *deprecativa,* quae plane quadrat ad locum S. lacobi : « et *oratio* Ecclesiae alleviabit infirmum ».

Negant tamen id esse essentiale, ex institutione Christi, cum olim in Ecclesia latina adhibita fuerit formula *indicativa* (indulget) neque haec animo deprecandi obstet.

Distractio ministri voluntaria, quamvis culpanda, cum non tollat orationem, valorem sacramenti non aufert.

655. — 1. Observatio caerimoniarum. Graviter peccat qui, extra necessitatem, sacramentum istud sine idla veste sacra administrat, qui orationes omittit ab ipso sacerdote ante et post extremam unctionem recitandas.

Veniale fuerit aliter quam in formam crucis ungere ; alio digito quam pollice ungere, sine iusta causa ; omittere stolam vel superpelliceum ; sacramentum administrore sine lumine ullo, vel solus, sine ministro.

De consilio tantum recitanda sunt ab astantibus psalmi paenitentiales, litaniae et ceterae preces.

2. Asservalio. — « Oleum infirmorum parochus loco nitido et decenter ornato in vase argenteo vel stamneo diligenter custodiat » (c. 916). I

Domi ea retinere vetatur « nisi propter necessitatem aliamve rationabilem causam, accedente Ordinarii licentia » (c. 735).

Causa rationabilis esse potest distantia qua domus parochialis ab Ecclesia distat. Vetatur autem asservatio in tabernaculo ubi SS. Eucharistia custoditur.

SUMMARIUM.

656.— *ï. Extrema Unclio* est sacramentum in quo, pʏr sacras unctiones sub verbis praescriptis confertur infirmis perfecta sanita*-animae atque etiam restitutio sanitatis corporis, si haec magis expediat.

Operatur directe in auferendas *reliquias peccat·*. Effectus igitur primarius est restauratio integritatis spiritualis; secundarius, remissio culparum tam venialium quam mortalium : mortalium, si homo nec confiteri nec conteri possit ; condicionalis, sanitas eoi· poris, quae sit expediens. Ipse enim morbus est sequela peccati.

II. Materia *remota* est oleum olivarum benedictum ab episcope vel, facultate S. Sedis, a sacerdote, ct, ut certus sit valor, benedictum pro E. U. Annua renovatio olei in Cena Domini sine gravi culpa neglegi nequit.

Materia *proxima* est unctio certarum partium corporis, i. e. saltem ex praecepto, quinque sensuum. Unct io renum iam sempei omittitur; unctio pedum, e qualibet rationabili causa omitti potest.

In casu *necessitatis,* sufficit una unctio, in uno sensu, seu rectius in fronte, cum breviore formula. Manet tunc obligatio supplendi absolute singulas unctiones, cessante periculo urgente.

Modus. Unctiones, extra gravem necessitatem manu faciendae sunt. Unguntur palpebrat*, extremae auriculae, nasi extrema summitas vel ambae alae laterales, volae manuum (pro sacerdotibus metacarpis), plantae pedum, vol, prout, usus habet, metatarsis. Non requiritur ut oleuin fluat. Minister assistens, si est in sacris, secus sacerdos, loca inuncta singula novo globulo bombacii vel rei similis abstergat.

Voluntaria unius sensus omissio, immo, alterius ex geminis sensibus si'ambo sine difficultate attingi possunt, non autem ordinis inversio, gravis censetur.

J II. *Forma* est: *Der istam* sanctam *unctionem* ct suum piissimam misericordiam *indulgent tibi Dominus quidquid* (per visum, auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum) *deliquisti.* Arnen ». Essentialia sunt verba sub quibus lineola est ducta. In casu necessitatis, ex decr. S. *Officii* 25 apri). 1906, sufficit dicere verba essentialia, addito *Arnen.*

Designatio sensuum, verba : et suam piissimam misericordiam » et formula deprecativa, sub gravi adhibenda sunt.

IV. *Caerimoniae.* 1. Graviter peccarit qui, sine necessitate, sacramentum sine ulla veste sacra, administret ; vel orationes omit tat ante et post extremam unctionem ab ipso sacerdote recitandas.

2. Sino causa rationabili et Ordinario probata, oleum non potest domi retineri. Votatur eius asservatio in tabernaculo Sanctissimi.

CAPUT II.

De Ministro Extremae Unctionis.

657. — Minister validae administrationis est omnis et solus sacerdos (c. 938 §1).

Minister ordinarius est parochus loci in quo degit infirmus. Episcopus tamen ungitur a dignitate vel canonico capituli cathedrals, cui competit (c. 397, 3). In omni autem *religione clericali,* Superiorum ius est et officium ut per se vel per alium extremam unctionem administrent professis, noviciis, aliisve in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis, aut infirmae valetudinis (c. 514, §1).

In *casu necessitatis* vel de licentia rationabiliter praesumpta eiusdem parochi vel Ordinarii loci, alius quilibet sacerdos hoc sacramentum ministrare potest (c. 938, §2).

Quae verba probant Ordinario quoque loci competere ius ministrandi extremam unctionem iis qui in territorio suo decumbunt.

658. — Minister ordinarius hoc sacramentum per se vel per alium administrare debet *ex iustitia ;* et quidem sub mortali iis qui istud petunt, nisi iusta causa excuset. Namque cum periculo vitae non tenetur illud ministrare iis quibus per sacramentum Paenitentiae providetur.

Atque incerta dispositio interior eius qui est sensibus destitutus, hoc etiam efficit ut ne tunc quidem stricte demonstretur obligatio sacramentum conferendi cum periculo vitae. Peccat autem graviter minister ordinarius qui administrationem differat cum probabili periculo ne aeger sine unctione moriatur, nisi iusta causa excuset.

In casu necessitatis, quilibet sacerdos sacramentum istud administrare debet *ex caritate* (c. 939), ac proin secundum caritatis leges. Obligatio non putatur mortalis nisi aegrotus valde indigeat, quia nullum aliud sacramentum suscipere possit. Proportionatum incommodum excusabit ab obligatione. Nec in extrema necessitate videtur obligatio incurrendi periculum vitae, ob factam rat ionem : sed zelus plus suadebit.

SUMMARIUM.

659. — I. Minister administrationis *validae,* et etiam licitae in necessitate vel ex rationabiliter praesumpta licentia ministri ordinarii, est omnis et solus sacerdos. Minister *ordinarius* est parochus, et, in omni religione clericali, Superior pro religiosis, noviciis, et diu noctuquo in domo degentibus famulis, alumnis, hospitibus, infirmis. Episcopus a canonico ecclesiae cathedralis ungitur.

II. Minister ordinarius tenetur ex iustitia ; alii, secundum caritatis leges, sacramentum ministrare. Non est stricte cum periculo mortis ministrandum.

CAPUT III.

De Subiecto Extremae Unctionis.

660. — « Extrema unctio praeberi non potest nisi fideli qui, post adeptum usum rationis, ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versetur » (c. 940, § 1).

Itaque requiritur subiectum baptizatum, usu rationis potitum, in mortis periculo non propter extrinsecam causam praelii, sententiae capitis, sed propter causam corpori intrinsecam ex moibo vel senectute. Morbo autem assimilatur vulnus, partus.

Vox graeca epist. S. lacobi *asthenei* designat morbum serium, quo quis viribus fractus est. Ex decr. Eugenii IV pro Armenis, dari potest « illi do cuius morto timetur ». Trid. Concilium, S. XIV, c. 3, dicit tantum esse *praesertim* conferendum illis qui in exitu vitae sint constituti. Ex *Rituali,* dandum est iis qui « tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur, et iis qui prae senio deficiunt et in diem videntur morituri ». Quare admittunt sufficere *probabile* indicium seu dubium positivum de morto secutura ex hac infirmitate. Ac nihil nos cogit quasi licentiam medici impotraro.

Si ipsum periculum sit *dubium,* sicut si dubitatur num infirmus usum rationis attigerit vel num mortuus sit, hoc sacramentum ministretur *sub condicione.*

661. — Corollaria. Quare, ex P. Kern, *a) ne valide* quidem confertur in morbo qui nec hominem valde affligat, nec actu periculosus sit;

b) valide et licite confertur in morbo qui, quamvis aegrotum leviter affligat, cum periculo tamen instantis mortis coniun-

gitur ; in morbo gravi et natura sua periculoso, quamvis nullum obiective sit vitae discrimen; in morbo qui natura sua est periculosus et qui simul graviter affligit infirmum, quamvis non dum *videatur* (subiective) discrimen vitae secum ferre.

Si infirmus graviter affligitur per morbum cuius natura nondum constat, poterit saltem condicionate ungi.

In morbo qui certum mortis periculum affert, sed remotum tantum, ita ut mors non indicetur ante plures menses secutura, extrema unctio *valide* confertur. *Liceitas* pendebit ex adiunotis : ex occasione quam infirmus habebit, vel non habebit recipiendi sacramentum, ex statu morbi, spe fructus, etc.

Ob non ita pridem emissa placita de morte apparento, sacramentum condicionate conferri potest, saltem absente viro perito qui de perfecta morte nos certiores reddat, intra semi-horam a momento quo, vulgari indicio, mors secuta est ; immo intra horam, si subitanea morte quis affectus fuerit. (Immo B. P. Ferreres existimat conferri posse absolutionem et Extr. Unet, saltem per semi-horam ex quo peritus medicus, omni inspectione facta, personam defunctam esse declaravit.)

Illicita saltem fuerit ministratio facta infirmo consentienti m *securum* scalpelli usum *(operazione)* quo omne periculum ox morbo quem nunc habet removebitur.

Qui manus chirurgi passuri sunt plerumque, iam actu, interni) mortis periculo sunt obnoxii, ita ut iam ante scalpelli usum ungi possint. Si tamen quis corpore sanus periculosum scalpelli usum subitura* sit, v. g. ad deformitatem corrigendam, non possit ungi ante quam ipse usus scalpelli periculum internae rationis induxerit.

662. — Illis qui impaenitciitcs in manifesto peccato mortali contumaciter perseverant extr. unctio conferenda non est; quod si hoc dubium fuerit, conferatur sub condicione (c. 942).

Observes non iam constare de contumacia eius qui sensibus est destitutus. Quo pacto hic introducatur condicio quae non est ad valorem necessaria, supra n. 1S4, explicatum est. Quid, si is qui cum dubia dispositione sub condicione unctus fuit subindo ad meliorem dispositionem’pervenerit ? Iterum detur sacramentum sub condicione «sinendum es unctus n, potius quam sub condicione si capax es ». Namque, ut statini dicetur, repetita administratio potius valida aestimanda est; et cum repetita administratio sit votita, condicio si capax os» quae iterationem non excludit, illicitam administration)rm non impediret

663. — Absolute conferendum est sacramentum infirmis qui, cum suae mentis compotes essent, illud saltem implicite petierunt, aut veri similiter petiissent, etiamsi deinde sensus vel usum rationis amiserint (c. 943).

664. — Sacramentum istud *neglegere* nemini licet ; et omni studio et diligentia curandum ut infirmi. Hum sui plene compotes sunt, illud recipiant » (c. 944).

Gravis tamen obligatio istud sacramentum recipiendi per se adesse non censetur. Ita probabilis sententia. Grave tamen fuerit sacramentum istud contemnere, vel neglegere cum *scandalo* huiusmodi contemptus.

Abusus autem differendi sacramentum in instantem mortem vel donec certo disperata sit salus, infirmum interea privat *a)* spiritualibus istius sacramenti auxiliis ; *b)* effectu sanitatis recuperandae.

Consilium. — Qui mirabiles istius sacramenti effectus perpenderit, quomodo sibi, etiam pluries in vita, non optaret istam renovationem spiritualem quam oleum sanctum operatur ? Quare maxime commendandum ducimus ut non solis desperatis aegrotis reservetur, nec certae mortis sit pluribus formidandum praesagium, sed fiat commune sacramentum omnitun qui morbo natura sua periculoso affliguntur. I). SS. N. Prus Pp. XI « exitialem errorem vocat· », quo fit ut, cum animae detrimento, sancto oleo non ante liniantur infirmi quam morte imminente sensus paene vel omnino amiserunt... » Qui cum probabile adest de periculo indicium, « illud curat ministrandum, is Ecclesiae Matris non modo doctrinam sequitur, sed optata pie ac salibriter perficit ». Breve *Expiorata res,* 2 feb. 1923. de sodalitate N. D. a bona morte (Tinchebray).

665. — Lit sacramentum hoc cum fructu recipiat, debet infirmus qui conscius sit peccati mortalis, vel confiteri ante quam ungatur vel conteri si possit. Existimata igitur contritio sufficit, immo serius conatus contritionis, si copia confessionis non habeatur, dummodo habeatur attritio.

666. — «In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari nou potest, nisi infirmus, post susceptam unctionem, convaluerit, et in aliud vitae discrimen inciderit » (c. 940).

Licite itaque sacramentum in duplici casu iteratur : *a)* in morbo diverso : *b)* in eodem morbo sed in novo periculo mortis, ut si infirmum imperfecte convaluerit ac dein iterum in discrimen adducatur.

[662–664.]

Olim pluribus diebus successivis conferebatur, ita ut vetita iteratio ad magis recentem disciplinam referenda sit, nisi tamen successivae istae unctiones pro una integra administratione haberi possint. Itaque iteratio istius sacramenti in eodem periculo, etsi graviter prohibita, non tamen invalida videtur.

SUMMARIUM.

667. — I. *Subieclum* Extremae Unctionis est homo baptizatus, usu rationis potitus, qui, propter causam corpori intrinsecam, ex morbo (cui vulnus vel partus assimilatur) vel senectute, in mortis periculo versatur.

In dubio do periculo, de vita, de usu rationis, condicionate administretur. Ei qui in manifesta impoenitentia perseveret (qualis non est homo sensibus destitutus) Extrema Unctio conferenda non est. Si hoc dubium fuerit, conferatur sub condicione. Absolute confertur sacramentum infirmis qui, sensu compotes, illud petiissent.

Curandum est ut infirmi illud recipiant dum plene sui compotes sunt.

Gravis obligatio illud recipiendi non probatur.

In eadem infirmitate iterari non potest. Si tamen infirmus satis convaluerit et in novum vitae discrimen inciderit, denuo administrari potest.

TRACTATUS VII.

DE ORDINE.

(cc. 948-1011).

Utilitas. — Haec potissiiuun sacerdotibus communiter usu veniunr ut rectam de sacerdotali vocatione rationem possideant ; ut probe norint quibus documentis ot litteris ordinandi muniendi sint; ut quae p sura exercitium ordinis impediunt non ignorent; et ope quarundam regularum, scrupulos do valida ordinatione antevertere et sedare queant

CAPUT I.

Notiones generales.

668. — Historica. Cfr. *Appendicem XV*.

GG9. — Ordinatio, quae pro creatione magistratuum sumebatur, in Ecclesia creationem ministrorum sacrorum designat. Hinc c. 948, qui voce sacramenti ordinis consulto abstinet, habet : « Ordo ex Christi institutione clericos a laicis in Ecclesia distinguit ad fidelium regimen et cultus divini ministerium ». Qui canon conferendus est cum c. 107 de origine divina distinctionis clericorum a laicis.

Sacramentum vero Ordinis est *sacramentum quo, per ritum sacrum a competente ministro adhibitum, spiritualis potestas eonjertur simul cum gratia ad digne obeunda munia sacra.* Potestas potissimum spectat sacramenta, vel quae referuntur ad sacramenta, ut chrisma, oleum infirmorum, etc. Cum potestate ista conectitur potestas saltem radioalis, praedicandi verbi Dei, regendi populi Dei, benedicendi.

Active sumptus *ordo* idem est quod *ordinatio,* et designat actionem qua spiritualis ista potestas confertur ; *passive* vero, effectum istius actionis seu coliatam habilitatem. Significare

quoque potest collectionem personarum quae sacra potestas donatae sunt, sen hierarchiam ecclesiasticam.

Sacramentum istud est quoddam *totum potestati ru/n,* ita ut separat im exsistere possint et separat im conferri, plures partes quae simul ab eo habentur (pii plenitudinem ordinis possidet.

610. — Distinguuntur nunc in Ecclesia latina tres ordines *maiores* vel *sacri* : subdiaconat us, diaconatus, presbyteratus seu sacerdotium, quod duplex est : minus seu incompletum, ··t maius, quod est episcopatus: et quattuor ordines *minore**: ostiariatus, lectoratus. exorcistatus, ae.olythatus.

Suntne minores Ordines sacramentum ? Plorique hodie id negant, nixi maxime rationibus historicis, quibus demonstrant ordines ist<- non exstitisse ante saec. m, variasse numero, nec nunc eosdem es·* in Ecclesia latina et graeea. Argumenta tamen ista grnvia, non sunt stricte apodictica, si consideres ordinis sacramentum a Christo institutum esse tamquam *totum potestativum,* nec isti institutioni repugnare quin Ecclesia potuerit· novos distinguere gradus quibus commit teretur partialis potestas in maiore gradu contenta. Dofmdi itaque potest sententia S. Tn. in 4 S. d. 24, q. l art. 2 q. 2 vel Suppi, q. 35 n. 2 et plerorumque scholasticorum qui omnibus ordinibus naturam sacramenti inesse admittebant (Cfr. Ball. Palm. V. n. 886; Noldin, III. 452 ; Bucceroni, III, 880).

Constat autem diaconatum, presbyteratum et episcopatum esse sacramenta, ex ipso Trid. S. XXIIГ, cap. 3 et can. 6 ¢ Si quis dixerit in Ecclesia, catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris, anathema sit ». Ministri ist i saltem sunt diaconi.

Episcopatus porro est sacramentum a simplici presbyteratu ita distinctum ut non tantum inferiores sacerdotes eareant potestate collât a per consecrationem episcopalem, sed etiam, saltem secundum plures, ut episcopatus simplicem presbyteratum non contineat, atque, praetermissa ordinatione sacerdotali, invalido conferretur, dum, contra, valida est ordinatio diaconi qui nullum ordinem inferiorem susceperit, valida ordinatio sacerdotis qui nondum prius ordinatus est diaconus. Quamquam Ecclesia ordinationes « *per saltum* » gravissime prohibet et iubet ut praetermissae formales ordinationes suppleantur.

611. — Prima autem *tonsura,* cum nullam conferat potestatem, non est sacramentum, sed initiatio ad statum clericalem.

[uo clerici a laicis distinguuntur. Ecclesia tamen, in eius collatione, vult ut normae de sacramentis conferendis observentur : ac proin verba « ordinare, ordo, ordinatio » comprehendunt, praeter consecrationem episcopalem, omnes ordines atque ipsam primam tonsuram, «nisi aliud ex natura rei vel contextu verborum eruatur » (c. 950).

672. — Quidam ordines dicuntur *sacri,* sive propter annexum . votum castitatis, sive propter potestatem datam in res consecratas. lidem dicuntur *maiores,* quia propius accedunt ad ipsum sacrificium vel habiles reddebant ad maiorq officia suscipienda. *Reddebant* inquam, quia non iam, post Codicem, subdiaconus vel diaconus in episcopos cooptari possunt.

673. — Sacramentum vero ordinis *chara-cterem* imprimit. Quare nec amitti potest nec iterari. Quod, saltem ex ecclesiastica institutione, valet· quoque de ordinibus minoribus et do prima tonsura.

674. — Prima tonsura hoc ritu *essentiali* confertur, ut episcopus vel praelatus competens, tondeat extremitates capillorum, et qui tondetur dicat : « Dominus pars hereditatis meae et calicis mei; tu es qui restitues hereditatem meam mihi . Nec essentialis est, nec videtur supplenda omissa traditio superpellicei. Nec ad valorem requiritur ut conferens tonsuram ipse verba proferat ante eum qui tondetur : quamquam mos ea sic proferendi servandus dicitur. Estne valide collata tonsura si episcopus, pro veris capillis, recidat capillos seu crines cornee ficticiae ? Jies non constat. Quare, deficientibus prorsus capidis propriis, satius erit recurrere ad S. Sedem (Cfr. Gaspa r r i, n. 1011).

Ordinationes minores et *subdiaconatus* consistunt essentialiter in quadam traditione, ut *materia proxima* et verbis episcopi seu ordinantis tunc prolatis, ut *jorma.*

Ostiario traduntur *claves* ecclesiae. Essentiale non est ut ostiarius ianuam claudat· et aperiat, vel eampanam pulset. Ad valorem satis est ut *una* clavis tradatur, quamvis servanda sit rubrica quae praecipit ut tradantur *claves,* et possunt esse argenteae, ferreae vel ligneae, dummodo aptae sint ad aperiendum (S. C. de *P. F.* 11 mart. 1810, Coll. *P. F.* ed. 1, n. 1189); et quaelibet claves sufficiunt (S. C. *Pr. Fid.* 13 mart, 1844).

[670-674.]

Lectori traditur *liber lectionum,* seu codex de quo sunt lecturi, i. e. vel missale, vel breviarium, vel volumen S. Scripturae.

Exorcistae traditur *liber* in quo scripti sunt *exorcismi,* sed eius loco tradi potest Pontificale vel Missale.

Acolythae traduntur *a) Candelabrum,* pro quo sumi nequit instrumentum cum candela quod episcopus ad librum adhibere consuevit ; *b} Vrceoli* seu *ampullae vacuae,* vel saltem una. Atque utriusque instrumenti traditionem esse essentialem, communiter tenent. Alterutra quae omissa fuerit vel dubie posita, supplenda fuerit absoluto vel sub condicione, nihil aliud iterando.

675. — *Subdiacono:* a) traditur *calix vacuus* cum *patena vacua* superposita. Nec traditio urceolorum nec impositio vestium essentiales sunt ; immo nec necessario supplendi videntur ritus isti si praetermissi sint. Quod calix et patena tradantur vacua vel cum vino et hostia, id ad valorem nihil refert ; quod autem tradantur non consecrata, locum dat cuidam controversiae. Alii obiciunt per traditionem rei non sacrae potestatem sacram non significari (sic S. Al pii. VI, 747); alii reponunt significationem ex ipsa materiali forma iam haberi. Idque nobis magis probabile videtur. Nec ad ritum symbolicum magis necessaria est ista consecratio (de qua silet Pontificale) quam necesse est ut ostiario claves ipsius ecclesiae tradantur ; *b)* traditur quoque *liber epistolarum* seu *missale.* Quod plurcs existimant et iam esse essentiale.

Quare si alterutra traditio omissa fuerit, suppleatur absolute vel sub condicione, prout praetermissio fuerit certa vel tantum dubia. Si neutra facta fuerit, ipsa ordinatio erit absolute vel condicionate repetenda. ε H

Omnes vero istae traditiones recipiuntur ab ordinandis tactu manus dextrae, quem volunt esso *physicum,* ita ut, si physicus contactus defuerit, traditio saltem condicionate supplenda sit.

Passus qui, quamvis non necessarius, votum sollemne castitatis exprimit, ab omnibus qui tali voto non sunt astricti utiliter fieri potest. Ab his tamen qui voto perpetuo, etiam simplici, tenentur omitti consuevit.

G7G· — Diaconos, ex sententia probabiliore, ordinatur manus impositione cum oratione eucharistica seu praefatione cui (non ab initio) inserta sunt verba : « Accipe Sp. Sanctum ad robur

et ad resistendum diabolo et tentationibus eius : in nomine Domini ».

Securitatis tamen causa, omitti nequit physica traditio libri evangeliorum seu *Jlissalis,* cum formula « Accipite potestatem legendi evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quam pro defunctis in nomine Domini, Arnen ».

Nisi esset ista potestas Ecclesiae magis definiendi materiam et fonnam sacramentorum a Christo institutorum, pro explorato habendum esset sola ista manus impositione cum coniuncta praefatione essentialem ordinationem perfici. Ac perinde dicendum esset de presbyteratu. Constat enim, ac recens Em. Card. Van Rossum erudito suo opere luculente demonstravit, per plura saecula nullam fuisse traditionem instrumentorum in Ecclesia latina, sicut neque nunc aliqua in Ecclesia graeca habetur. Vorum Ecclesia videtur posse essentialem ritum determinare. Iam vero sententiae S. Thomae et scholasticorum, Eugenius IV in decr. pro Armenis, ipsum Pontificale Romanum quo, etiam post recitatam praefationem, vocantur *ordinandi* (nondum ordinati) ii quibus vestes imponendae sunt et liber evangelii tradendus, probant in Ecclesia latina communem invaluisse persuasionem de necessitate istius traditionis. Quae communis persuasio saltem probabiliter demonstrat, ex ipsa consuetudine, voluntatem Ecclesiae habendi traditionem istam pro essentiali. Quaro de potestate S. Pontificis supprimendi istam necessitatem non dubitamus ; sed donec istud non fecerit, traditio instrumentorum in ordinatione diaconi et presbyteri tuto omitti nequit.

Quare *practice* : 1. si manus impositio praetermissa fuerit., ipsa sola supplenda est cum suis verbis (c. 3. *De Sacramentis non iterandis,* I, 1G). Verba ista, potius quam brevis formula : « Accipe Sp. Sanctum » videntur esse tota praefatio (Cfr. Gaspakri, *De sacra ordinatione,* II, 1050); 2. si omissa fuerit traditio libri evangeliorum cum attinente forma, haec quoque supplenda erit; 3. si utraque omissa fuerit, omnis ordinatio erit redintegranda. Observes autem minus essentialia videri verba « Accipe Sp. Sanctum » quam reliquam praefationem. Si tamen praetermissa fuerint, res'neglegi nequit sine auctoritate S. Sedis.

Aliae preces et vestium impositio minime sunt essentiales ; immo, forte praetermissae, no supplendae quidem videntur.

67Î. — In ordinatione presbyteri (1), observamus triplicem manuum impositionem et traditionem instrumentorum.

(1) Cfr. documenta antiquo v. *g.* in Allegato V, in fine ^operis *De sacra ordinatione,* C. Gahparri.

Primo enim episcopus silentio ambas manus imponit super caput ordinandi, quod, post ipsum, praestant alii sacerdotes, si qui praesentes fuerint : id enim non est essentiale. Quo facto, succedit altera, nisi dicere malis, primam altera ratione continuari. I. 0. episcopus et. praesentes sacerdotes dexteras protendunt super ordinandos, dum episcopus dicit : « Oremus, etc. » Hanc oratinnem, quae potius est invitatio ad orandum, excipiunt tum vera oratio ad Demn directa : « Exaudi nos », tum praefatio seu oratio eucharistica. In hac, praeter alia, dicuntur : « Da quaesumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos presbyterii dignitatem, innova in visceribus eorum spiritum sanctitatis, ut acceptum a te Deus, secundi meriti munus obtineant ». Tertia manuum impositio fit in fine missae, ante Postcominunionem, qua episcopus utramque manum singulorum capiti imponit, dicens : « Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, et quorum retinueris retenta sunt ». H

in ecclesia graeca, ordinatio in sola manuum impositione sub debita forma consistit. In latina vero, aliquanto post secundam manuum impositionem, induuntur vestes, unguntur manus ; ct traditur singulis calix cum vino, cui superposita est patena cum hostia, et episcopus dicit: « Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, missasque celebrare tam pro vivis quam pro defunctis, in nomine Domini ». Atque in Pontificali, non antea, sed iam tunc dicuntur *ordinali.*

De *essentiali* materia et forma istius ordinationis, ita dicendum videtur. *Theoretics,* is ritus pro essentiali habendus est quo episcopus, ea ratione quam Ecclesia determinavit, communicationem potestatis sacerdotalis clare significat.

Diu, ritus iste fuit, post exhortationem ad orandum, extensio manus in caput ordinandi cum oratione in qua implorabatur gratia super euin quem Ecclesia presbyterii honore dedicabat (Cfr. Duchesne, *Origines, 5,* p. 390, 391). Per novem priora saecula, sola manuum impositio adhibita est. Deinde scholastici, cum S. Th. considerarunt benedictionem, manus impositionem (per quam agnoscebant plenitudinem gratiae dari) et manuum unctionem, tamquam praeparationem formalis collationis potestatis, quam fieri putabant per traditionem calicis cum verbis : « Accipe potestatem offerre sacrificium Deo » etc. in qua datione calicis character imprimeretur (Cfr. S. Th., in IV s. 24, q. 2 art. 3 c.). Ad quam doctrinam Pontificale accommodatum videtur. Hinc in decreto pro Armenia (quod decretum est instructio practica, maximae

tamen auctoritatis), dicitur : « presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenae cum pane porrectionem... Forma sacerdotii talis est. *Accipe, potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis et mortuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* ». Quod Ben. XIV *De syn.*. l. 8, c. 10, n. 8, interpretandum duxit do forma integrante et accessoria. Hodie auctores in has partes magis ac magis propendent, ut *theoretics* solam manuum impositionem eum oratione *Exaudi nos quaesumus* et sequente Praefatione pro essentiali habeant. In ipsa tamen Praefatione plura sunt quae tamquam essentialia haberi nequearr. cum plura historice referantur. Ultima vero Praefationis pars, a verbis: ‹ Da quaesumus, omnipotens Pater » principalis esse perspicitur. Doccriiali definitione Sancta Sedes abstinuit. Practice autem respondet quasi tum impositio manuum ot manus extensio cum oratione sequenti, turn traditio calicis cum sua forma sint essentialia, et potestas absolvendi detur per ultimam manuum impositionem cum verbis *Accipe Spiritum Sanctum,* etc. Unde duae potissimum sunt sententiae oppositae. Prima tenet omnem potestatem sacerdotalem ab initio simul communicari, ac dein clarius explicari quid collatum sit ; altera, contra, ab initio praeparari collationem potestatis quae formaliter fiat sive simul, in traditione calicis cum verbis coniunctis, sive per binas partes successivas, in traditione calicis, et in ultima manuum impositione sub verbis-tunc proferendis.

Tutiores autem partes sequendas esse, nec tutum esse nisi quod S. Sedes tale declaraverit, consentiunt theologi.

G78. — Quaenam in ipsa manuum impositione et in calicis traditione practice tamquam essentialia habenda sint, pressius definiendum est.

1. *Dc manuum impositione :*

a) constat sacerdotes factos esse *ante tertiam manuum impositionem :* nam concelebrant cum episcopo. Aliquod dubium tantum habetur de necessitate tertiae impositionis ad dandam potetatem absolvendi. Quare ordinatus (pii hanc non receperit, missas tuto celebraro, non autem sacramentaliter absolvere poterit, antequam haec caerimonia, in alio sacrificio, ab episcopo suppleta fuerit,et quidem absolute, si certo omissa, condicionate vero, si probabiliter (etiam tenui probabilitate) neglect a vel male peracta fuerit;

b) manum extendendo, Ordinans manuum impositionem, prius silentio factam, continuat. Ita Ben. XIV, *Sun.* l. 8, c. 10, n. 4. et post ipsum auctores. Quare pr.ma manuum impositio diu considerata est tamquam pars integrans sed non essentialis, quam satis erat postea supplere.

Id, obvio verborum sensu, docet etiam Greo. IX, in c. 3 *De sacramentis non iterandis* (T, 16). Sunt tamen qui dubii haerent sitne ibi sermo de prima an de tertia manuum impositione. Ab isto tamen usu mere supplendi primam manuum impositionem, quem testantur v. g. Gasparri, *De ord.,* II, 1080 ; Palm., V, n. 910, recedens, *4* iul. 1900, S. *Officium* omnem ordinationem sub condicione iterandam duxit, quia prima manuum impositio sine physico contactu facta erat.

Dicebatur quoque alterutram manuum impositionem ad valorem sufficere. Ac Gasp., IT, 1081 responsum refert S. *Off.,* 16 sept. 1877, quo *acquiescendum* declaraverat (i. e. nihil supplendum/, post ordinationem in qua secunda tantum impositio praetermissa erat. Sed magis recens, 19 iul. 1899, S. *Officium* iussit ut ex toto sub condicione iteraretur ordinatio, in qua prima manuum impositio facta fuerat, quia non constabat « saltem per momentum, de extensione manuum supra ordinantes » *(Anal, eccl.,* VII, 340).

Physicus autem contactus in prima et tertia impositione necessarius est. Sufficit tamen mediatus. Sic. 22 ian. 1890, S. *Off.* respondit contactum physicum non defuisse in ordinatione in qua episcopus, in prima impositione, pileolum ordinandi non autem caput physice tetigerat *(An. eccl.,* V, 144).

Quid autem, si prima manuum impositio, non post peractas caerimonias ordinationis sed in ipsa ordinatione, etiam post praefationem vel traditionem instrumentorum sed ante canonem missae, suppleatur sine ulla verborum repetitione. Id ad valorem sufficere arbitramur. Etenim haec impositio sino forma verborum facienda est, verba autem antea prolata cum extensione manus coniunguntur, et, facta inter ordinationem, moraliter cum toto ritu unitur. Sic etiam dixerit Palmieri, V, 892. Authentica tamen declaratio desideratur.

C. Gasp., II, 1982, satis esse putat ut, si omissa fuerit, repetatur prima manuum impositio cum subsequent! manuum extensione et cum praetermissis verbis, si omissa fuerit invitatio *Oremus* vel oratio : *Exaudi nos.* Nos putamus totam ordinationem sub condicione repetendam esse, nisi error corrigatur ante canonem.

Nulla ratio videtur cur essentialem dicamus adhortationem ad orandum « Oremus, Fratres carissimi », per quam dexterae porriguntur supra ordinandos. Verum forma in oratione sequenti et Praefatione consistit. Nihilominus, si verba « Oremus » etc. omissa sint, S. Sedes adeunda erit. Tertiae impositionis forma certo continetur verbis : *Accipe Sp. St. quorum remiseris,* etc.

Sive autem omissa sint verba, sive substantialiter conum-

S. C. S. *Off.* 27 maii 1840 non praecepit nisi *c.ondicionatarri* suppletionem tertiae impositionis et formae, quia Episcopus dixerat·. ‹ *Quorum remiseris peccata retenta sunt* (Gasp., II. 1085).

2. *Dc traditione instrumentorum :*

a) si calix vacuus vino vel patena sine hostia tradantur, ordinatio sub condicione iteranda est tota (Cfr. 5. *Off.,* 6 iul. 1898, 11 ian. 1899 (An. *eccl.,* VI, 338 ; VII, 145). Quod autem aquae mixtio omissa sit, id essentiam non afficit, cum ad ipsam vini consecrationem mixtio ista necessaria non sit. Immo Leumk., II, 742, refert responsum esse *tuto licere acquiescere,* cum certo maior aquae quantitas in vinum infusa erat. Quia autem calix cum vino et patena cum hostia unum quodpiam constituunt, ad valorem sufficit, ut candidatus alterutrum tetigerit. Sic S. *B. C.* 3 dec. 1661, pacificavit sacerdotem qui calicem non tetigerat *(Dec duth.,* η. 1921) ; sic S. *Off.* 22 iun. 1892, acquiescere iussit ordinandum qui certo tetigerat hostiam, de tactu autem patenae positive dubitabat *(An. reel., V.,* 144); et 17 mart. 1897 alterum qui patenam et hostiam non vero calicem tetigerat *(An. eccl. V,* 203). Si autem solam patenam non vero hostiam et calicem cum vino, vel solam hostiam, non autem patenam et calicem cum vino, tetigerit, tutius erit S. Congregationem *De Sacramentis* vel S. *Officii* interrogare, aut integram ordinationem sub condicione repetere (Gasp., II, 1085).

Constat quoque satis esse ut contactus moraliter eum forma coniungatur.

Quare S. *Off.* 17 mart. 1897, securum esse voluit sacerdotem qui instrumenta tetigerat ante quam episcopus verba pronuntiaret, non autem inter haec verba (An. *eccl.*. V. 144).

679. — Neque unctio manuum nec traditio vestium essentiales sunt. Unctio tamen postea supplenda erit (omissis aliis caerimoniis), Oir. c. un. *De Sacra unctione* (I, 15).

Supplendam esse vestium impositionem non constat.

Multo minus constat supplendam esse concelebratiimcm, quamvis quidam id teneant. Constat vero alia non esse supplenda (Cfr. Gasp., II, n. 1086; Lehuk., II, 743: Palm.. V. 910). Gasp., l. c. potius velit ut suppleatur promissio oboedientiae.

Omnium religiosorum qui non sunt exempti Episcopus vere est Antistes. Nec *Praelatum* habent proprie dictum nisi religiosi clerici exempti. Quare *promissio .oboedientiat* sub finem ordinationis ab omnibus aliis Pontefici Ordinario facienda videtur.

[679.]

De concelebratione, actum est supra, n. 28) et 318 (Cfr., etiam Ren. XIV, *De sacrificio missae,* III, 16, n. 7).

680. — Episcopalis consecratio essentialiter continetur impositione manuum cum Praefatione seu oratione eucharistica vel cum relativis verbis : « Accipe Spiritum Sanctum ». Impositio aperti libri evangeliorum super cervicem et scapulas consecrandi, quae fit ab initio ritus sacri, silentio, certo non est institutionis divinae, et videtur esse mere sacramentale. Nondum tamen habemus responsum authenticum, ut tuto possimus istud pro accidentali habere (Cfr. Gasp. 11,1115). Cetera non sunt essentialia. Sed ex c. un. *de sacra unctione* (I, 15), Innoc. III definivit praetermissam unctionem seu capitis seu manuum, esse supplendam per episcopum, assistentibus duobus episcopis, sine alia consecrationis repetitione. I

681. — Generales nonnae de corrigendis vel supplendis defectibus.

1. In ordinationibus quarum specialis ritus’est certo institutionis ecclesiasticae, seu, ut alii dicunt, quae certo non sunt sacramenta, *ritus probabiliter* validus iit certo validus, cum Ecclesia huiusmodi defectus supplere possit et soleat, vel saltem practice permittere ut, omisso gradu inferiore, ad superiorem ascendatur. Auctores tamen regulam istam circumscribunt quattuor ordinibus minoribus, cum non nulli, qui tamen a minoribus ordinibus rationem sacramenti abiudicant, subdiaconatum inter sacramenta reponere voluerint. Neque practice sequenda est haec regula, (piando vere gravis ratio nullitatcm suadet.

2. Constat quoque, in omni ordinatione, ritum qui certo est ecclesiasticae institutionis, non ultra voluntatem Ecclesiae seu supremi Pastoris ad essentiam pertinere (Lehmk., II, 7-13). Possit ergo Ecclesia probabili istius ritus observatione esse contenta. Id tamen hactenus minime fecit. Quare condicionatam iterationem ordinationis propter probabilem talis ritus defectum non raro imperavit. Ideo, hac distinctione omissa, sic dicendum est :

3. *a)* defectus qui in ritu *certo essentiali certo commissus* est, obligat ad ordinationem ex toto absolute repetendam ;

b) sub condicione vero iteranda est ordinatio quae probabiliter, probabilitate facti vel iuris, vitio substantiali affecta est.

Si tamen .itus omissus iam supponit certem potestatem per

alium ritum collâtam, ut est traditio libri cvangelioram in ordinatione diaconi, vel tertia manuum impositio in ordinatione presbyteri, tunc satis est supplere omissum.

Idem sufficit, si ritus omissus possit censeri esse mere pars integrals ritus qui fuit adhibitus. Atque exemplum afferebant primam manuum impositionem in ordinatione presbyteri (Cfr. Palm., V, 910). Verum hoc iam venit in controversiam, ut vidimus.

Et quando agitur de potestate inferioris gradus qui certo in superiore continetur, obligatio iterum suscipiendi condicionate ordinem non aderit sine vere gravi ratione, saltem in eo qui ordinem superiorem recepit;

c) ipse ritus *certo accidentalis,* si in re gravi, ut est unctio manuum sacerdotis, praetermissus fuerit·, supplendus est, sed sine iterata ordinatione. Si in re levi, nihil est faciendum.

Liquet quoque graviter ab eo peccari qui notabilem caerimoniam scienter neglexerit.

4. Non requiritur ut idem episcopus suppleat qui defectum commiserit, cum, ut perspicitur in Extr. Unctione, partiales materiae et formae unius sacramenti per se possint a pluribus administrari.

5. Cum ritus essentialis a&soZwtesupplendus est,per se tempus ordinationis exspectandum est. Sed S. Congr. dispensabit ut secreto et alio tempore iteretur ordinatio.

Si vero, ob dubium, sub *condicione* Ordo iteretur, probabiliter iterari poterit quovis die et a quovis episcopo ; eodemque die poterunt simul conferri ordines tam maiores quam minores, adhibitis solis sollemnitatibus quae ad valorem certo vel probabiliter necessariae sunt (S. Alph., VI, 759).

SUMMARIUM.

082. — I. *Ord-nat-o* creationem ministrorum sacrorum designat. *Ordo, act·ve,* idem est quod ordinatio ; *pass-ve,* designat collatam potestatem ; *collective,* ipsam hierarchiam ecclesiasticam.

Sacramentum Ord n-a est sacramentum quo per ritum sacrum a competente ministro adhibitum, spiritualis potestas confertur simul cum gratia ad digne obeunda ministeria sacra.

Sacramentum istud est totum potestativum: separatim conferri possunt partes quae simul ab eo habentur qui ordinis plenitudinem possideat. Dubitatur tamen num episcopatus sine for-

mali presbyteratu valido conferri queat. Et ordinatio per saltum ita prohibetur, ut praetermissi formales ordines semper suppleri debeant.

Tres ordines maiores et sacri : episcopatus, presbyteratus et diaconatus sunt sacramenta. Suntno sacramenta ordines minores et subdiaconatus ? Res controvertitur et potius negatur.

Prima tonsura est mera initiatio ad statum clericalem, in cuius tamen collatione normae de sacramentis conferendis observandae sunt.

II. *Ritus essentiales.* A. *Generalia.* De omnibus ordinibus id dici potest theoretice : is ritus pro essentiali habendus est quo minister competens ea ratione quam Ecclesia determinavit potestatem spiritualem clare communicat. Practice, nulla vestium impositio ad ritum essentialem pertinet. De quattuor saltem minoribus ordinibus admittunt ut ritus probabiliter validus fiat certo validus, quia Ecclesia huiusmodi defectus supplere possit et soleat, vel practice permittat ut, omisso gradu inferiore, ad superiorem ascendatur (si ordinatio objective fuerit nulla).

B. *De singulis ordinibus.* 1. *Prima tonsura.* Praelatus competens extremitatem capillorum tondeat, et qui tondetur dicat : « Dominus pars hereditatis meae et calicis mei ; tu es qui restitues haereditatem meam mihi». Deficient ibus prorsus capillis, ad S. Sedem recurrendum erit.

2. *Ordinationes minores et subdiaconatus.* Traditio quaedam ut materia proxima et prolatio verborum ut forma habentur. Notes traditionem urceoli vacui esse essentialem acolythatui, non autem subdiaconatui traditionem urceolorum plenorum. Tactus physicus ad securitatem semper exigitur.

3. *Diaconus* probabilius ordinatur manus dexterae impositione cum oratione eucharistica seu Praefatione, cui inseritur latius dicta formula : « Accipe Spiritum Sanctum ad robur, etc. » Securitatis causa omitti nequit et supplenda est traditio libri evangeliorum seu missalis, cum formula · «Accipito», etc.

4. In *presbyteratu* ritus essentialis probabilius continetur secunda manus impositione seu porrectione, quae continuat primam manuum impositionem (silentio factam) cum oratione eucharistica. Tertia manus impositio cum sua forma « Accipe Spiritum Sanctum», etc. certo non est essentialis. Practice tamen nec prima nec secunda praetermitti possunt. Si tertia defuerit, suppiori dobot anto quam sacerdos confessiones excipiat. Praeterea traditio calicis pleni cum hostia, et cum formula, omitti in Ecclesia latina nequit sino necessitate iterandi ordinationem sub condicione.

III. *Regulae supplendi dejectus.* 1. In ritu essentiali certo commissus defectus obligat ad totam ordinationem iterandam.

2. Ob dofecturn probabiliter substantialem, omnis ordo sub condicione repetitur.

3. Si tamen ritus omissus iam certam potestatem per alium ritum collatam supponit, ut traditio libri evangeliorum diacono aut tertia manuum impositio in ordinatione presbyterali, supplero omissum satis est.

4. Ipse ritus certo accidentalis in re gravi, ut unctio manuum sacerdotis, suppletur sine iterata ordinatione.

5. Non requiritur ut idem suppleat qui defectum commisit. Condicionata iteratio quovis die et a quovis episcopo probabiliter fieri potest ; quod S. Congregatio facile permittit etiam ubi ritus essentialis sit absolute supplendus.

CAPUT II.

De ministro s. ordinationis.

683. — Minister validae ordinationis est per se episcopus consecratus. Ius tamen commune vel, per peculiare indultum, Sedes Apostolica potest ei qui non est episcopus indulgere collationem ordinum minorum et subdiaconat us. Potestne presbyter habilis reddi ad conferendum *diaconatum* : id disputatur. Facultas, in Ecclesia latina, solis presbyteris et quod ad solos ordines minores conceditur, v. g. Abbatibus benedictis, Vicariis et Praefectis Apostolicis.

Nec in consecratione episcopi requiruntur ad valorem tres episcopi, saltem accedente beneplacito Apostolico.

684. — Licitus potestatis usus. 1. Nemini, sine Apostolicae Sedis facultate, licet ordinatum a S. Pontifice ad altiorcm ordinem promovere ; 2. nemo episcopum consecrare potest nisi prius constet de mandato Rom. Pontificis, cui haec consecratio reservatur (cc.' 952: 953). Ac sine dispensatione apostolica. consecrator alios duos episcopos adhibere debet. In missionibus exteris, non raro indulgetur ut consecrator duos sacerdotes adhibeat ; 4. unusquisque a *proprio* episcopo ordinetur aut cum legitimis eiusdem *litteris dimissoriis*. Subditum tamen orientalis ritus episcopus proprius (latinus) sine apostolico induito licite ordinare non potest. Seclusa autem iusta causa, episcopus proprius per se ipse suos subditos ordinet (c. 955).

(683-684.)

685. — De episcopo proprio. 1. Episcopus proprius, quod ad *saeculares,* hodierno iure est tantum episcopus dioecesis, vol ei aequiperatus praelatus quasi-dioecesis, in qua promovendus habeat domicilium una cum origine vel domicilium simplex cum iurato animo manendi in perpetuum in dioecesi.

Simplex tamen domicilium sufficit clerico qui per primam tonsuram dioecesi iam incardinatus est, vel promovendo alumno qui o 'd natur pro servitio alius dioecesis (cui per ipsam ordinationem incard natur), vel qui servitio alius d oecesis in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, destinatur; vel promovendo religioso professo.

Originis locus filio definitur domicilio, vel, hoc deficiente, quasi domicilio quod *paler* vel, si filius *illegitimus* aut *postumus, mater* habebat cum natus est Filio *vagorum* locus originis est locus nativitatis, et filio *exposito,* locus inventionis (c. 90. Cfr. nostram *Epitome iuris canonici* I, n. 164).

Domicilium ei sufficit qui per primam tonsuram dioecesi iam incardinatus est. Verum, ut sic legitime incardinetur seu legitime primam tonsuram recipiat, oportet ut habeat originem cum domicilio vel ad domicilium addat iurainentum, vel ab episcopo cui saltem ra ione domicilii subdi ur pro alius dioecesis servitio tonsuram obtineat (Cfr. *Epitome iuris,* I, n. 187 et Ferreres IT., n. 869, nota 1 et r. sp. *Commits. Pont,* ad (ard. Arch. Armacan. 17 aug. 1919, in *Irish Theol. Quarterly* 1919, p. 391).

Poterit quoque episcopus pro servitio alienae dioecesis ordinaro quempiam et quidem sine juramento, quem tantum ratione domicilii, sine origine, pro subdito habet ; vel religiosum professum qui ad eum legitime dimittitur ve) qui, si more saecularium ordinandus est, ratione conventus cui ascriptus est, in illa dioecesi domicilium habere censetur.

Itaque in seminariis pro oxter s missionibus accidit ut invenis qui, derelicta in perpetuum dioecesi originis, in loco studiorum solum quasi-domicilium acquirere potuit nullum episcopum proprium habeat. Huic difficultati, quae *Pont. Commissioni interp. Cod.* proposita est, hactenus non aliter nisi per dispensationem S. Sedis provisum est.

2. Qui litteras dimissorias ad ordines recipiendos dare potest, potest quoque eosdem ordinare per se ipse, si necessariam ordinis potestatem habeat. - **J**

Non solus ergo Abbas regularis de regimine, si est sacerdos et benedictus, potest ex c. 964, 1°, candidatos qui, vi professionis saltem simplicis, sibi subduntur, prima tonsura ornare et ordinibus minoribus augere ; sed quilibet Superior episcopus, iure e. 959, ordinaro permittitur, non xolus's ordinibus maioribus, eos religiosos quibus litteras dimissorias dare potest.

G86. — 1. Litterae dimissoriae sunt litterae quibus Episcopus vel Superior competens subditos suos mittit ad alienum Episcopum ut ab hoc ordinentur. Litterae istae simul testimonium continent de qualitatibus promovendorum, nec dari possunt ante habita testimonia iure requisita.

2. lias litteras *pro saecularibus,* durante iurisdictione, dant, ex c. 958 : *a)* Episcopus et Praelatus quasi-dioecesanus proprius, post adeptam possessionem, sed iam ante consecrationem ; *b)* Vicarius generalis, ex speciali tamen episcopi mandato ; c) Vicarius capitularis, de capituli consensu, post annum a sede vacante ; intra annum vero « solis artatis (seu qui exspectare nequeunt novi episcopi regimen) ratione beneficii recepti vel recipiendi aut ratione certi alicuius officii, cui, propter necessitatem dioecesis, sine mora providendum est ». Ne tamen Vicarius capitularis litteras det iis qui ab episcopo reiecti erant.

3. Pro *religiosis exemptis* vero easdem litteras dant: abbas monasterii sui iuris et Superior maior religionis exemptae.

Sed professis a votis temporariis litteras istas dumtaxat ad primam tonsuram et ordines minores concedere possunt (c. 964, 3).

4. Pro religiosis *non exemptis,* Superiores litteras dimissorias dare non poterunt sine induito peculiari vel privilegio, quod saepe conceditur, sed quo erga professos votorum temporariorum uti iam non possunt nisi ad tonsuram et ordines minores.

Religiosis tamen istis per se his litteris opus non est. Etenim, cum non sint exempti, proprium habent episcopum domicilii, a quo sine his litteris ordinari poterunt. Eorum ordinatio, ait c. 964, 4° regitur iure saecularium, excepta necessitate iuramenti de quo in c. 956.

Ac simili ratione possit episcopus domicilii professos regulares a votis temporariis ipse iure saecularium maioribus ordinibus augere, si titulum v. g. patrimonii habeant, atque ipse eos, si religionem deserant, tamquam de suo clero agnoscere paratus sit. Sic anno 1922 religiosum Praemonstratensem ordinatum esse novimus.

5. Litterae dimissoriae ab *episcopo proprio,* etiam a Cardinali suburbicario, dari possunt ad quemlibet episcopum communionem cum Sede Apostolica habentem, excepto tantum, citra apostolicum indultum, episcopo ritus diversi a ritu promovendi ; a *Superiore* autem *religioso* non possunt, secluso privilegio, mitti nisi ad episcopum (seu quasi-episcopum) dioecesis (seu quasi-

dioecesis) in qua sita est domus religiosa ad cuius familiam ordinandus pertinet (c. 9G5). Et c. 967 monentur Superiores religiosi ne in fraudem episcopi dioeccsani subditum ordinandum ad aliam religiosam domum mittant, aut concessionem litterarum dimissoriarum de industria in id tempus differant quo episcopus est abluturus, vel nullas habiturus est ordinationes proximo logitimo tempore. Agitur ibi de ordinationibus generalibus habendis in sabbatis indicatis infra n. Î30. Tunc enim, ex c. 966, dummodo id constet ex authentico Curiae episcopalis testimonio, litteras ad quemlibet alium episcopum ritus promovendorum mittere permittuntur. Quod etiam possunt, si dioecesis vacet nec regatur a viro qui charactere episcopali sit insignitus (aut, ni fallimur, ordines conferre queat).

SUMMARIUM.

G87. — 1. *Validae* ordinationis minister est per se episcopus; ex iure communi vel induito, pro ordinibus minoribus, subdiaconatu et forte pro diaconatu est etiam presbyter.

II. Apostolica facultas peti debet : ad promovendum ordinatum a S. Pontifice ; ad consecrandum episcopum ; ad ordinandum subditum ritus orientalis, si proprius episcopus est latinus.

III. Unusquisque ordinandus est a *proprio* episcopo vel cum eius litteris dimissorialibus.

Proprius episcopus saecularium, hodie est tantum episcopus vel quasi-episcopus dioecesis seu quasi dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine vel domicilium cum iurato animo manendi in perpetuum in dioecesi. Clerico tamen qui per primam tonsuram dioecesi est legitime incardinatus, vel promovendo alumno qui servitio alius dioecesis destinatur, vel religioso professo, sufficit domicilium. Demum, qui litteras dimissorias dare potest, potest ordines per se conferre, si potestatem habeat.

IV. *Litterae dimissoriae* sunt litterae quibus episcopus vel Superior competens subditos suos ad alienum episcopum mittit ut ab hoc ordinentur. Litterae istae sunt simul testimoniales.

Pro saecularibus eas dant Ordinarius proprius; Vicarius generalis ex speciali mandato ; Vicarius capitularis, annuente capitulo et post annum, a sede vacanto ; intra annum, solis artatis aut ratione officii cui statim sit providendum. Pro religiosis exemptis eas dant abbas monasterii sui iuris et Superior maior, sed professis a votis temporariis solummodo ad primam tonsuram et

onlines minores dari possunt. Ordinatio religiosorum non exemptorum regitur iure saecularium. Superiores non exemptae religionis litteras dimissorias non concedunt nisi ex induito vel privilegio, quod frequens est.

Episcopus proprius ad quemlibet episcopum eiusdem ritus litteras dare potest. Superior autem religiosus, secluso privilegio, non potest nisi ad Ordinarium territorii in quo est domus religiosa ad quam pertinet ordinandus litteras istas mittere, nisi episcopus nullas, proximo legitimo tempore, ordinationes gcn< rales sit habiturus.

CAPUT III

De subiecto s. ordinationis.

— De vocatione requisita.

688. — Quia, hodie praesertim, ordines non suscipiuntur sino aliqua intentione et spe sacerdotii, de sola vocatione ad statum *sacerdotalem* solliciti esse debemus. De qua haec pauca notantur.

1. Qua voluntate Christus perenne in sua Ecclesia instituit. Sacrificium perpetuamque dispensationem sacramentorum, quorum plura a solis sacris ministris conferri possunt, eadem voluit etiam Ecclesiam ornare copia sacerdotum qui illud offerrent et haec dispensarent. Ac pertinet ad divinam Providentiam efficaciter prospicere ut Ecclesia necessariis ministris non careat.

Multos itaque ad sacerdotium vocari, quatenus efficaces gratias recipiant ad eum statum sancte amplectendum et exercendum, ambigi nequit.

Dum autem *per se* cunctis consilia evangelica proponuntur, certum, contra, est, non omnibus proponi statum sacerdotalem, cum sacerdotes ad hierarchiam pertineant quam a populo discretam voluit ipse Deus. Praeterea, dum religiosus, qua talis, suam propriam sanctitatem consectatur, status sacerdotalis non tam ad privatum cuiuspiam quam ad commune rei publicae Christianae bonum refertur. Nemo fit sibi sacerdos.

2. Nec aliquis fit sacerdos sua sola voluntate.

Contra, in sacris litteris et in C. Trid. actio vocantis Dei et Superioris ecclesiastici in recto ponitur. « Nec quisquam sumit sibi honorem› sed qui vocatur a Deo tamquam Λ iron » (Ep. ad Hebr. 5, 5). « Manua cito nemini imposueris ». Sic Ap. in 1 ep. ad Tinï. 3, 10, suum discipulum monet. Et Trid. Cone, postquam in s. 23, cap. 4, memoravit non omnes ad hierarchiam aspirare posse, can. 7, anathemate plectit eum qui dixerit « eos qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum min stros ». Rursus autem in potestate est, saltem S. Pontificis (1), ut, propter necessitatem Ecclesiae, fideli praecipere possit ascensum ad statum sacerdotalem. Quare :

3. Ad quaestionem, *quinam sunt ad statum sacerdotalem vocati,* sic breviter respondendum esse censemus :

a) voluntate Dei *consequente* ipsam externam assumptionem, vocantur quotquot rite assumpti sunt ab Ecclesia, cui delectus sacerdotum commissa est. Ideo catcchismus C. Trid. in allegatum locum ep. ad Hebr. : « Vocari a Deo dicuntur qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur ». Atque in litt. 2 iul. 1912, Card. Sccr. Status, rettulit probatum a S. Pontifice indicium Commissionis Cardinalium quo opus can. Ελιγγτον, *La vocation sacerdotale* egregie laudandum dicitur qua parte astruit « 1° Neminem habere umquam ius ullum ad ordinationem, antecedenter ad liberam electionem episcopi ». **J -**

b) Si quaeras autem quinam *antecedente* voluntate *beneplaciti* divini vocentur, i. e. quinam placeant Deo cum ad statum istum aspirant, frustra et sine valido argumento postulaveris specialem quondam instinctum seu quasi internam locutionem Dei vocantis ; sed fas est cuilibet *idoneo* hunc statum appetere cum *sincera intentione* exsequendi eiusdem status obligationes. Neque in hac re ipsi confessario alias partes ac prudentis consiliarii assumere licet ct expedit, ne ordinatus, cum periculo infelicis et interdum scandalosae inconstantiae, iussionc aliena sibi graves obligationes suscepisse videatur. Verum cum S. Tu. 2, 2, q. 189, art. 1 ad 3 et S. Al pii. 1. 6, n. 802, ut aliquis sit *idoneus,* exigimus, praeter ingenii dotes et scientiam congruam, ipsam iam praesentem vitae sanctitatem. Cum nimio enim detrimento proprio et periculo Ecclesiae, nimisque contra huius mentem, sacri ordines

(1) Codex c. <*73. § 2 negat clericum Inferioris gradue ab episcopo cogi posse ad recipiendos superiores ordines. Dc iure anteriore, cfr. Qa s pa r r i, *De sacra ordinations* I, 638, 639. **I**

suscipiuntur ab iis qui bene castigatos mores non habeant, quam ut hi possint *per se* sine gravi reatu ad sacerdotium ascendere (Cfr. scripta supra, n. 3i). Sinceram autem intentionem conceptam intellegimus *ultronea* voluntate. Aeque enim fragiles et Ecclesiae periculosi aestimari possunt et qui intentione humana appetunt munia spiritualia, ct qui eadem inviti, necessitate vel parentum auctoritate aut consideratione permoti, suscipiunt. His autem notis *idoneitatis* et *rectae intentionis* vera vocatio componitur.

Ad rem, a supra memorata Commissione laudatum quoque est, probante Pontifice, opus Laidtton, quatenus astruit : « 2° Condicionem quae ex parte ordinandi debet attendi, quae vocatio sacerdotalis appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam aspiratione sublecti seu invitamenti' Spiritus Sancti ad sacerdotium ineundum ; 3° sed, e contra, nihil plus in ordinando, ut rite vocetur ab episcopo, requiri quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiae et naturae dotibus reposita, et per eam vitae probitatem ac doctrinae sufficientiam comprobata, quae spem fundatam faciant foro ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque obligationes sancte servare queat s. Cfr. *Per.* VI, 262, et opusculum nostrum : *De vocatione rel'.giosa et sacerdotali.*

§ 2. — Quinam valide ordinentur.

689. — Incapax ordinum, iure divino, est homo *non baptizatus* vel *feminei* sexus. El. qui dubie est mas, licite ad ordines aspirare nequit, cum perpetuo periculo nullitatis exponat omnes actiones quae characterem sacrum postulant. Constans autem traditio et praxis Ecclesiae demonstrant sexum masculinum requiri.

In *adulto* requiritur quoouo *intentio,* seu voluntas saltem ha*bitualiS)* i. e. quae actualis fuit et non est revocata, suscipiendi ordines.

Quaenam autem voluntas ? Quia sacramentum operatur *cx opere, operato,* sufficere videtur consensus in applicationem ritus sacri. Hunc autem necessario praestat qui voluntario sinit ut ordinans ritum sacrum in ipsum exerceat, quamvis interne dissentiat. Haec enim voluntas eliditur praevalente quae movet candidatum ad accedendum. Sic C. Gasparrj I, 644, appellans, n. 643. Innocentium III, in c. 3, § Item, *De baptismo eiusque efjeefus* (III, 42), quem locum alii violenter interpretari debent. Nihilominus communis sententia nullam putat esse ordinationem eius qui ficte accedit. Atque secundum hanc opinionem

respondit S. *Off.* 2. mart. 1842 *{Coll. P. F.* I, 946), eidemque favet quoque resp. S. *Off.* 28 nov. 1900 *{Coll. P. F.* II, n. 2069), quamvis ibi mere praecipiat iterationem condicionafam (Cfr. Wernz IT, 82, qui nullitatem indubitatam habet).

690. — Corollaria. 1. Valide ergo ordinantur *perpetuo amentes, pueri in cunis,* qui *metu gravi coacti* consentiunt. Verum sic coactus clericus nisi, remoto metu, ordinationem ratam habuerit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus .se subicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia indicis redigetur, sine ullis caelibatus vel horarum canonicarum obligationibus (c. 214).

Coactus autem non est qui nulla vi exteriore, nullis minis vel incusso terrore ad ordinationem perductus est, sed propria rerum penuria vel formidine condicionis humilis et laboriosae aut etiam castigationis di' vinae persuasus, statum sacerdotalem elegit.

Infans autem ordinatus ad nullam obligationem astringitur, nisi ordinationem suam, plene sui compos ot puber, immo natu maior, ratam habuerit.

Etenim, casum solvens de Coptis, qui diaconatum etiam infantibus conferre solebant, Ben. XIV. Instr. *Eo quamvis,* 4 maii 1745, § 28, iussit ut sic ordinati, post completos 16 annos ab Ordinario loci de ipsorum intentione interrogarentur. Quam aetatem a se definitam declarat, quia ea aetate irrevocabilis Professio religiosa fieri poterat. Cum autem hodie Codex aetatem 21 annorum completorum perpetuae professioni assignaverit, consequenter dicendum videtur optionem de statu clericali ad eam aetatem esse differendam.

2. *Invalide* ordinatur *dormiens, ebrius* adultus qui antea non habuerit intentionem recipiendi ordinem; qui exteriore vi rapitur ad ordinationem ; qui iocando vel fabulam recitando se ordinanti praesentat.

§ 3. — Quinam licite ordinentur.

691. — Ad ordines *licite* recipiendos *subiectum* debet ·

1. in *statu gratiae* versari. Obligatio tamen non est gravis pro ordinibus qui, secundum communiorem sententiam, non sunt .sacramenta ;

2. immunis esse a censura vel alio impedimento canonico, dc quo statim infra.

3. habere animum clericandi seu serviendi Deo per propria suscepti ordinis ministeria ; immo propositum ascendendi ad presbyteratum (c. 973, §1). Fraus tamen non est gravis. Leviter ergo peccarit qui cum intentione vitae coniugalis ordinem minorem susceperit. Nec positiva voluntas exercendi ordines inferiores hodie praecepta videtur ;

4. esse *confirmatus*. Non constat gravem esse obligationem :

5. habere *aetatem canonicam, debitam scientiam, mores ordini recipiendo congruentes* (c. 974).

692. — *Aetas canonica* est 21 annorum completorum pro subdiaconatu, 22 completorum pro diaconatu, 24 completorum pro presbyteratu. Ab aetate requisita pro sacerdotio quaedam dispensationes (unius anni, unius anni cum dimidio) propter iustam causam, maxime propter necessitatem Ecclesiae, conceduntur. Nulla aetas canonica tonsurae et minoribus ordinibus praefinitur. Ante Codicem, scriptores congruam aetatem inter septimum completum et quartum decimum aestimabant. Nunc indirecte maior requiritur, cum tonsura conferri vetetur iis qui cursum theologicum nondum inceperint (c. 976). Quaedam dispensandi potestas facultatibus Nuntiorum seu Delegatorum Apost. et quinquennalibus Ordinariorum eonf< rtur.

693. — *Debita scientia* statuitur, tam pro religiosis quam pro saecularibus, acquirenda, quando agitur de *theologia,* in scholis ad id institutis, secundum hanc studiorum rationem, ut, post biennium philosophiae, integro quadriennio sequantur cursum theologiae qui, praeter theol. dogmaticam et moralem, complectatur studium S. Scripturae, historiae ecclesiasticae, iuris canonici, liturgiae, sacrae eloquentiae et cantus ecclesiastici. Sic c. 1365, qui vult ut « habeantur etiam lectiones do theol. pastorali, additis practicis exercitationibus, praesertim de ratione tradendi pueris aliisve catechismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis ».

Iam vero, prima tonsura postulat inceptum cursum theologicum ; eubdiaconatus non est conferendus nisi exeunto tortio cursus theologici anno ; diaconatus, nisi incepto quarto anno ; presbyteratus, nisi post medietatem eiusdem quarti anni.

Cursus et annus (scholaris) ab inchoatis lectionibus dicitur *inceptus ; exire* censetur cum ad finem vergit, sou quando duae tertiao partes transiero ; *finit* autem absolutis examinibus, vel saltem absolutis lectionibus. Medietas anni existimatur etiam haberi cum ad alterum semestre, ut aiunt, transitur.

Praeterea do ipso online suscipiendo quilibet promovendus, sive saecularis sive religiosus, praovium et diligens *examen* subire debet ;

promovendus autem ad sacros ordines in aliis quoque de s. theologia tractationibus periculum faciant : methodum, materiam, examinatores determinat episcopus loci qui iure proprio ordinat vel dat dimissiorias litteras. Is quoquo examen recipit, nisi idem committere inalit episcopo ordinaturo, id oneris acceptanti (cc. 996-997).

Potest, etiam, quamvis non debeat, acquiescere episcopo vel Superiori qui in litteris dimissoriis asserat candidatum fuisse idoneum repertum in rite facto periculo, e Si pro sua conscientia censeat candidatum non esse idoneum eum ne promoveat » (c. 997, §2). Canone isto nulla tolluntur privilegia quibus non nulli religiosi ab examino episcopali eximuntur.

694. — Quinam *mores* requirantur, supra iam expositum est. Quo autem facilius congruos mores induant, c. 972 curandum dicit ut ad sacros ordines aspirantes inde a toneris annis in *seminario* recipiantur? praecipitque ut omnes ibidem saltem per integrum s. theologiae curriculum ibidem commorentur, « nisi Ordinarius in casibus particularibus, gravi de causa, onerata eius conscientia, dispensaverit » (c. 972, § 1). Qui autem extra seminarium legitime morentur, commendandi sunt pio et idoneo sacerdoti qui iis invigilet eosque ad pietatem informet (c. 972, § 2). Quamvis id optandum sit, non praecipitur tamen ut ipso sacerdotis tecto recipiantur. IA

695. — Ordinationes *per salium* omnino prohibentur, sed ordines gradatim conferendi sunt, nullo gradu omisso (c. 977). Quod adeo urgetur, ut S. Sedes iubeat suppleri ordinationes omissas etiam in eo qui iam in maiore ordine suscepto minores virtualiter possidet.

696. — Observanda quoque sunt temporum *interstitia* a quibus promoti in receptis ordinibus, secundum episcopi praescriptum, sese exerceant » (c. 978, § 1). Porro interstitia inter tonsuram et ostiariatum vel inter singulos minores ordines prudenti episcopi indicio committuntur ; « acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum ne antea promoveantur quam acolythus unum saltem annum, subdiaconus et diaconus tres saltem menses in suo quisque ordine fuerint versati, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae, indicio episcopi, aliud exposcat ». Potest ergo episcopus, etiam cum religiosis, ob iustam causam publicae rationis dispensare.

Ei tamen non licet prima'm tonsuram cum aliquo ox minoribus ordinibus vel *omnes* minores ordines una simul conferre. Et peculiaris

licentia R. Pontificis requiritur ut minores ordines coin subdiaconatu duovo sacri ordines uno eodemque dio, reprobata quavis contraria consuetudine, conferantur (c. 978, § .3). Itaque severius prohibetur coniunctio minorum ordinum cum subdiaconatu, vel duorum ordinum maiorum, quam coniunctio tonsurae cum minore ordine vel collatio in eadem ordinatione omnium ordinum minorum. Hic non reprobatur consuetudo contraria, et locus epikeiae non excluditur.

69Î. — Augendi maioribus ordinibus providendi sunt htido *canonico.* Titulus canonicus est, hoc loco, titulus sustentationis, canonice admissus, i. e. *cautio de conveniente et per se perpetua sustentatione.*

Pro clericis *saccularibus,* titulus canonicus est *beneficii,* eoque deficiente, *patrimonii* (cuius quantitas et ratio statutis vel normis Ordinariorum definitur), aut *pensionis* ecclesiasticae. Qui ordinatus in sacris titulum amiserit, non ideo fit suspensus, sed alium sibi providere debet nisi, indicio episcopi, eius congruae sustentationi aliter consultum sit (c. 980, § 1),

Episcopus autem qui, citra apostolicum indultum, suum subditum in sacris sine titulo canonico ordinaverit vel ordinari permiserit, debet ipse, eiusque successor, eidem egenti alimenta necessaria praebere, donec congruae eiusdem sustentationi aliter provisum fuerit ; et pactio contraria omni vi destituitur (c. 980 § *2,* 3).

Deficientibus tamen consuetis titulis, suppleri potest titulo *servitii dioecesis,* et in locis S. C. *Pr. Fid.* subiectis, titulo *missionis,* ea tamen lege ut ordinandus, iure iurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis aut missionis servitio sub auctoritate Ordinarii loci pro tempore. Sic autem promoto presbytero debet Ordinarius congruam sustentationem procurare. Observes, iureiurando servitii dioecesis non excludi ingressum in religione: sicut, sine licentia S. Sedis, excluditur iuramento missionis.

Regularibus stricte dictis titulus *paupertatis,* religiosis *votorum simplicium perpetuorum* titulus mensae *communis, Congregationis,* aliusve similis, ad normam constitutionum tribuitur (c. 982, § 1. 2). Professis autem votorum temporariorum deest titulus mensae communis, cum religionem deserere possint, et ab ea satis facile, saltem elapso votorum spatio, dimitti. Quare hi, etiam ad ordinationis titulum quod attinet, iure saecularium reguntur (c. 982, § 3).

§ 4. — De irregularitatibus et aliis impedimentis.

698. — *Irregularitas* est *impedimentum canonicum, de se perpetuum, quod per se primario ordinum susceptionem, et secundarii) eorundem exercitium prohibet* (ce. 968, 983).

Non est ergo poena, sed propter rationem boni communis, i. e. decorem vel honestatem status clericalis, directe statuitur. Atque ex novo iure, tradita definitio stricta fit et certa. Ab irregularitate enim probe distinguuntur defectus condicionis vel qualitatis communis in ordinandis requisitae, v. g. aetatis (c. 974), et *impedimenta* quae, mutatis adiunctis, sine dispensatione cessare possunt, v. g. status coniugalis, infamia facti.

Solae autem eae irregularitates vigent quae iure scripto continentur, suppressis omnibus quae Codice non continentur (c. 983).

Praesenti iure distinguuntur tantum irregularitates *ex defectu, et* irregularitates *ex delicto.* Hae, quamquam ad instar gravis poenae haberi possunt, primario tamen sunt impedimenta, et, contra sententiam hactenus communem, sicuti aliae irregularitates et simplicia impedimenta, etiam *ab ignorantibus* incurruntur (c. 988). Verum sine delicto, et proin sine culpa mortali, non erit irregularitas ex *delicto.*

699. — Irregulares ex defectu c. 984 numerantur.

1. Ex defectu *natalium,* « *Illegitimi* sive illegitimitas sit publica, sive occulta, nisi fuerint légitimât!, vel vota sollemnia professi ».

De legitimitate liber baptismorum plenam fidem facit, quam sola manifesta probatio contraria elidere potest.

2. Ex defectu *corporis,* « *Corpore vitiati* qui secure propter debilitatem vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio fungi non valeant. Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt ».

Observes hac irregularitate prohiberi susceptionem cuiusli-bet ordinis et ipsius primae tonsurae, quamvis defectus soli exercendo ordini maiori v. e. presbyteratui obstaret. In aestimanda deformitate, etiam ratio eius causae habenda est, quae, si nobilis sit et honoratissima, puta bellum, persecutionem hostilem, id efficiet ut usus ordinis ab huiusmodi mutilatis potius conciliet

Ecclesiae et altari maiorem reverentiam et considerationem. Quare S. Sedes ordinationem et celebrationem liberali manu induisit pluribus qui recenti bello non leviter corpore vitiati dicendi erant.

Ex praesenti capite irrogularos sunt propter *irnpotcntiam* : pollice vel indice trunci, ita ut consuetis digitis hostiam frangere non possint, multo magis caeci, muti, adeo surdi ut ministrum respondentem audire nequeant, et qui manibus adeo tremunt ut sine periculo effundendi sanguinem celebraro nequeant. Propter *decorem* et *d'gnitatem junctionis* sacrae, qui corpore deficiente vel maculato horrorem vel irrisionem in spectantibus generarent : enormiter gibbosi, notabiliter claudicantes, adeo balbutientes ut risum moveant, immo vir cui tres posteriores digiti sint ablati. Is tamen, iam sacerdos, non tenetur sacro abstinere.

Quidam irregularem existimabant qui careret potentia visiva oculi *sinistri* (oculi *canonici},* ad legendum *Missale* per canonem. Sed opinio ista, fundamento destituta, tuto deseri potest. Et cum hodie oculus vitreus bene aptatus exteriorem deformitatem tollat, ne ex hoc capite quidem scrupulus] iniciendus est (Cfr. Noldin, IV, 665). Is addit iudicium spectare ad Ordinarium sive loci sive proprium religiosi exempti, cui iudicio tamen episcopus ordinans stare non debet. In dubio, Ordinarius dispensare potest.

Caecutiens sacerdos, i. e. qui legere non potest nisi typos valde crassos, dispensationem obtinere potest celebrandi missam votivam tie B. M. V. aut Missam cotidianam defunctorum, secundum normas recens, (13 ian. 1921, a S. *R. C.* promulgatas. (4. *A. S.* XIII, 1921, p. 154 ss). De quibus notes missam de Beata legi debere omnibus diebus in quibus missae defunctorum non permittuntur ; in missa ista dicendum esso *Gloria* et *Credo* quandocumque dicendum est in missa diei occurrentis ; cvangelium in fine esse semper S. loannis. In eadem instructione monet S. *R. C.* condiciones in privilegii documento appositas obligare conscientiam. Si in privilegio clausula apponitur: «Dummodo orator non sit omnino caecus », caecutiens qui caecus evadat celebratione abstinere debet donec novum indultum obtinuerit ; quo obtento, e sub gravi tenetur assistentia uti alterius sacerdotis, quamvis forte haec obligatio in induito non expresse fuerit apposita ». (Cf. *Epitome,* II, n. 256).

ĭ00. — 3. *Ex defectu animi.* « Qui epileptici vel amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt ; quod si post receptos ordines tales evaserint et iam liberos esso certo constet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium rursus permittere ».

[69S-700.]

Severior facta est· ut raque pars canonis, quatenus nullam rationem habet sanationis ante receptos ordines ; post receptos ordines sanatu exercitium ordinum non simpliciter permittit, sed rem ab Ordinano proprio (religioso vel loci) definiendam esse statuit. Sive ergo sanatio perfecta fuerit ante ordinationem, sivo, ordinatione posterior, nonfuerit nisi imperfecta, sufficiens tamen ut per quindecim dies vel mensem vel plus, completam det securitatem, ad S. Sedem recurrendum erit sive pro ordinatione sive pro usu ordinis. Remedia quoque hodie praesto sunt quae omnes periculosas crises et iam a non perfecte sanatis removent. NFo l d in tamen, **III**, 666, existimat non censeri irregularem qui ante pubertatem ab epilepsia perfecta convaluerit, quod, ut ait, frequenter contingit. Irregularitas ista dicitur oriri ex *dejectu animi.* Recte quidem cum agitur dc amentia ; cur autem epileptici non corpore sed animo de ficientes dicantur, id tribuendum videtur vulgatae olim opinioni quae epilepticos pro arrepticiis (seu daemoniacis) habebat. .1 *mentes* irregulares sunt, etiamsi lucida intervalla habeant. Et perfecte sanati, ad superio res ordines sine facultate S. Sedis ascendere vetantur..

TOI. — 'I. Ex defectu *sacramenti.* « *Bigamus*, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive contraxerunt. » Irregularitas est originis apostolicae, saltem quod ad episcopos («sit unius uxoris vir » l Tim. 3, et 12), atque in eo fundatur quod bigamus, qui carnem suam inter plures uxores diviserit,- unionem Christi cum Ecclesia iam perfecte repraesentare non potest.

Anto Codicem, sufficere dicebatur, ad irregularitatem istam, matrimonium praesumptum ; et, praeter veram bigamiam, agnoscebatur *interpret'd'ira,* quam contrahebat qui alterum matrimonium etiam in- *validum* consummaverat, vel viduam non virginem ducebat et cognoscebat, vel propriam uxorem, prius ab alio corruptam ; et *simdiludtnaria,* eius qui, post sollemne votum castitatis, matrimonium, etsi invalidum, contraheret et consummaret Haec feliciter suppressa sunt. No l d in , IΠ, 667, cum plerisque irregularitate affici eum putat qui *ante baptismum* dua.' uxores vel alterutram duxerit: rationem irregularitatis ob divisionem car nis etiam tunc haberi. Cui sententiae favet quoque antiqua interpretatio

Î02. — 5. Ex defectu *jamac.* « Qui infamia *i uris* notantur ›. Infamia *iuris* seu legalis auctoritate legis propter delictum inu- ritur, et distinguitur ab infamia *facti,* quae criminis probrosi di- vulgationem supponit. Ipsi canones definiunt delicta quae infa- miam iuris secumfcrunt. Infamia iuris alia ex *ipso jacto,* alia w *sententia* iuris infamiam decernentis exoritur. Infamia facti non efficit irregularitatem sed impedimentum. (Cfr. infra, n. 719).

Infamia juris *ipso tacto* notantur : *a)* qui sectae acatholicae nomen dederit vel publice adhaeserit (c. 2314, § 1, 3°), quod nunc ad norrnan decl. 16 oct. 1919 de candidatis religionum (Cfr. *Epitome >uns canonici,* I, n. 527), restringi potest ad eos qui a fide catholica defecerint ; *b)* qui species consecratas abiecerit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (c. 2320) ; c) qui cadavera vel s pulchra mortuorurn ad furtum vel alium malum finem violaverit (c. 2328) ; *d)* qui violentas manus iniecerit in personam Romani Pontificis, vel Cardinalis aut Legati S. Pontificis (c. 267 et 2343) ; e) duellantes et eorum patrini (c. 2351) ; /) bigami (simultanée), qui, obstante coniugali vinculo, aliud matrimonium etsi civile tantum, atttentaverint (o. 2356); *g)* laici, legitime damna, i ob delicta contra sextum commissa cum minoribus aetate 16 annorum, vel ob stuprum, sodomiam, incestum, lenocinium (c. 2357, § 1).

Per *sententiam iiuUcis* infames declarandi sunt clerici in sacris, sive sacculares sive religiosi, qui delictum admiserint contra sextum Decalogi praeceptum cum minoribus aetate 16 annorum vel rei sint adulterii, stupri, bestialitatis, sodomiae, lenocinii, incestus cum consanguineis aut affinibus in primo gradu (c 2359, § 21.

Hodie iam, contra atque antea, nemo propter alienum delictum seu delictum proxime coniuncti fit infamis (c 2293, § 4). Ex facto tamen familiarium vel consanguineorum quibuscum vivit, potest parochus bonam existimationem amittere et ideo removeri (c. 2147, § 2, 3°).

703. — fi. Ex defectu *lenitatis:* a) '« *iudex* qui mortis 'sententiam tulit », si mors vere secuta sit. ***I****urati,* cum sententiam non ferant, ab hac irregularitate immunes sunt. Si sententia collegiatis fuerit, irregulares sunt ii soli indices qui in eam efficaciter induxerint.

b) « qui munus *carnificis* susceperint eorumque voluntarii ac immediate ministri in exsecutione capitalis sententiae ». Tales non sunt milites qui reum coacti occidunt : nullum munus carnificis susceperunt ; nec eorum dux : is etiam, dum occisionem imperat, nullam sententiam mortis qua iudex pronuntiat; nec qui tabulatum erigunt : non sunt immediati cooperatores.

Ad paucos ergo casus defectus lenitatis restringitur. Nec milites qui in acie dimicarunt et hostes occiderunt, ex hoc capite fiunt irregulares.

Observes autem lenitatem intellegi *christianam,* ita ut qui mortis sententiam, ante baptismum, tulerit, etc., non fiat inde irregularis (Cfr. Noldin, III. 670).

'701 703.)

704. — Irregulares ex delicta numerantur c. 985. Irregularitas supponit : *a)* delictum commissum sit peccatum *grave et externum,* publicum vel occultum; *b)* idque *post baptismum,* si excipias delictum baptismi ab acatholico extra necessitatem admissi.

705. — 1. *Apostatae* a fide, *haeretici, schismatici.*

Apostata est qui, post baptismum, a fide catholica totaliter recesserit ; *haereticus,* qui, nomen christiani servans, aliquam ex veritatibus fide divina et catholica credendis negat aut dubiam esse exterius affirmat, sive sectae nomen dederit, sive non ; *schismaticus,* qui S. Pontifici subesse renuit aut cum membris Ecclesiae ei subrectis communicare, et sic se subtrahit a *communione* catholica.

Qui bona fide ad sectam haereticam ascripti sunt non sunt irregulares, sed propter praesumptionem fori exterioris erunt saltem ad cautelam dispensandi ante ordinationem, nisi post conversionem baptizati sint.

706. — 2. « Qui, praeterquam in casu extremae necessitatis, *baptismum ab acatholicis,* quovis modo, sibi conferri siverunt ».

Hac nova irregularitate, Codex notat eos qui cum gravi peccato proprio, petierunt vel tolerarunt ut acatholici, i. e. haeretici vel schismatici, sibi ministrarent baptismum : quocumque modo baptismus ministretur, i. e. sive adhibitis sectae ritibus, sive sine ullo speciali ritu Nomine acatholicorum stricte non veniunt infideles ; et, cum sensu latiore utitur, Codex dicit « acatholicos quoscumque » v. g. in c. 1099, 2°.

707. — 3. « Qui matrimonium attentare aut civilem actum tantum ponere ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aul ordine sacro aut votis religiosis etiam simplicibus ac temporaneis ligati, vel cum muliere iisdem votis astricta aut matrimonio coniuncta ».

Matrimonium *attentant* qui, dissimulantes impedimentum, se praesentant ministro ecclesiae ; *civilem actum* ponunt, qui matrimonium quod civile vocant contrahunt.

Verba *ausi sunt,* quae ignorantia non affectata laborantes a poena excusant (c. 2229, § 2. 3), hic nullam efficaciam habent, cum, ex c. 98S, gnorantia ab irregularitate non excuset. Non omnes tamen huiusmodi delinquentes fiunt irregulares, sed ii solum qui vinculo matrimonii aut cuiuspiam professionis *religiosae,* etiam temporariae tantum ligati, vel

cum muliero alterutro modo ligata delictum istud committunt. Fieri itaque potest ut matrimonium quo irregularitas inducitur valide celebretur. Namque vota temporaria, et per se vota simplicia non dirimunt matrimonium. Minus extensa est excommunicatio lata contra simile delictum, quam irregularitas ista, qua ex parte compensatur irregularitas (ex defectu) bigamiae similitudinariae, nunc suppressa. Irregularitas nova est, quatenus attingit attentationem matrimonii adulterio infecti.

Î08. — 4. « Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque coopérantes ».

Quia versamur in restrictae interpretationis, homicidium intellegas *directe* voluntarium, excluso proin homicidio *casuali,* et etiam *indirecte* tantum *voluntario,* seu male permisso.

Cessant itaque radicitus anxietates eorum cierícorum qui in curando infirmo, ex imprudenti contrectatione, irregularitatem sibi timebant.

Tam ex loco ubi posita sunt quam ex veteris iuris interpretatione (hanc in dubio sequi iubemur), verba « effectu secuto omnesque cooperatores » ad utrumque casum homicidii et abortus referenda sunt.

Cooperatores tamen *positivi* : mandato, consilio efficaci, consensu, comprehenduntur soli ; non autem *negativi,* qui delictum non impediverunt, quamvis ex ipsa forte iustitia istud impedire debuissent. Negativa enim cooperatio est minus stricte dicta ; et negativi cooperatores iam ante Codicem immunes ab hac irregularitate dicebantur.

Dum loquitur de *fetu humano,* canon ad disputationes mere historicas amandat distinctionem inter marem et feminam quam antea urgebant in textibus iuris in quibus de fetu *animato* agebatur : olirn enim censebant fetum masculinum post quadraginta dies, femineum vero post octoginta, anima rationali donari.

Î09. — 5. « Qui seipsos vel alios mutilaverunt, vel sibi vitam adimere tentaverunt ». Mutilatio dicit abscissionem membri ; membrum vero intellegitur corporis pars functione propria donata ; manus, non digiti, pes, oculi, lingua, testes. Namque praesertim attingitur voluntaria castratio.

Quid qui ex geminatis sensibus alterutrum tollit ? Prout vulgo apprehenduntur separatim vel tantum coniuncte, erunt singuli membrum vel tantum pars membri. Sic ambae nares unum nasum constituunt. Qui oculum inutilem reddiderit non est reus mutilationis, nisi eum praeterea *evellat.*

Mutilatio inducero quoquo potest deformitatem, atque inde irregularitatem ex defectu.

T10. — 6. « Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes, si exinde mors sequatur ».

Tres ergo sunt condiciones istius irregularitatis : oportet ut agens sit clericus, ut graviter peccaminbsam sibi modicam vel chirurgicam artem exerceat, ut inde tamquam ex *ea usa* nec sola occasione, mors sequatur.

711. — 7. « Qui actum ordinis clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica, sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti ». i

Irregularitatis causa est usurpatio *ordinis sacri* vel *cius exercitii* ab eo commissa qui *illum* ordinem non habet, sive laicus fuerit sive clericus, vel ab eo qui ordinem quidem habet sed eius exercitio propter poenam prohibetur. Poena haec potest esse *localis :* interdictum, vel *personalis,* quae dividitur in *medicinalem :* haec est *censura ;* et in *vindicativam :* haec in tempus definitum vel in perpetuum fertur, nec removetur cessante contumacia. Dum, ante Codicem, non pauci theologi, contra plerosque canonistas, putabant sola violatione censurae irregularitatem incurri, c. 975, 7n, cum omni poenae violatione irregularitatem conectit.

Permittitur tamen, non quidem ut propriae subdiaconorum partes a clerico inferiore expleantur, sed ut clericus inferior, saltem ergo tonsuratus, deficientem subdiaconurn in missa sollemni supplere videatur. Sed clericus iste nec manipulum induere potest, nec, ad offertorium, ipse aqua vinum miscere, nec, post consecrationem, calicem discooperire, nec, post communionem, calicem interius abstergere. Hos tamen solos irregularitate notatos arbitramur qui cum gravi culpa « omni munero subdiaconatus, ut ait Cerato *(Censurae,* n. IG1), in missa sollemni fungerentur cum paramentis subdiaconi », ita ut ii qui illicite manipulum sumpserint sed abstinuerint miscenda aqua etc., atque ii qui haec quidem fecerint sed sine manipulo, aeque ab irregularitate immunes putemus. Nec irregularis censetur qui, sino stola, mere evangelium canat. In cantu passionis Dominicae toleratur quoque ut, deficiente diacono, tertius cantox· (synagogae partes agens) non sit diaconus.

Minus cohaerenter dicere nobis videntur ii qui ideo excusant clericum qui sine manipulo partes subdiaconi explet, quia, cum non agatur de actibus qui ab inferioribus invalido fiunt, sola ministratio sollemnis inducat irregularitatem ; sollemnis autem ministratio sine manipulo non habeatur. Namque iidem irregularem pronuntiant ipsum subdiaconum qui sine stola diaconum in missa egerit.

Itaque, ut brevius et magis coluierenter dicamus, nec munus eubdiaconi nec munus diaconi exerceri possunt ab iis qui ordino caront. Toleratur tamen, propter necessitatem, *partiali** quaedam ministratio subdiaconi in missa.

Irregularis autem fit non solum is qui non est in sacris, sed etiam minister in sacris qui ordinem non suum exerceat. Irregularis <Tgo iuerit *sidnUaconus* qui sollemniter baptizet, vel evangeliurn sollemniter canat cum stola : *diaconus,* qui sacram· ntaliter absolvere tentet, non autem diaconus qui, sine debita commissione sollemniter baptizet vel communionem distribuat, quia haec ad eius ordinem aliquo pacto pertinent; *sacerdos* qui functionem pontificalem sollemniter exerceat, non autem qui, non approbatus confessiones audiat, cum mere *iurisdictionem,* non ordinem usurpet.

Observes quoque sola poenalis prohibitionis violation·' incurri irregularitatem. Sic, ut optime notat P. Ferreres, II, 1301 et 1306, qui bona fide ab excommunicato, suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata vel acatholico ordinatus fuerit, *exercitio* ordinis caret donec dispensetur ; qui post vota perpetua etiam legitime a religione egreditur, ordines sacros exercere prohibetur donec episcopum receptorem invenerit : prohibition· › istae sine irregularitate, quamvis non sin› peccato, violari possunt.

11:4. — 8. Post promulgatum Codicem, S. C. *Coneistorialis.* decreto *Uedeuntibus,* 25 oct. 1918, facultatem dedit Ordinariis dispensandi, saltem ad cautelam, ab irregularitate quae dicebatur ex *defectu lenitatis,* sacerdotes vel clericos qui lege coacti militiam egerant ; iussit autem pro dispensatione recurrere ad S. Sedem eos qui sponte sua se ad arma suscipienda obtulerint.

Sicut diximus in *Per.* IX, p. 129, cum irregularitas ex defectu lenitatis sit Codice sublata, exceptis paucis casibus supra recitatis, priores dispensatione stricte non egent·, data tamen facultas non erit inutilis, si forte quadam extensiva interpretatione irregularitas ista restituatur. Posteriores gravem sui status obligationem violarunt et certa vel probabili tantum irregularitate sunt ex delicto affecti, prout certo vel probabiliter tantum occiderint. Eorum irregularitas S. Sedi reservatur.

Eadem S. Congr. decreto *Magni semper,* 30 dec. 1918, de clericis in certas regiones demigrantibus, ipso facto a divinis suspendit sacerdotes qui sine debita licentia et litteris discessorialibus, temero arroganterque demigraverint. Qua suspension·' contempta, fiunt irregulares. Quae suspensio et irregularitas S. Sedi simpliciter, per idem decretum, reservantur (Cfr. *Per.* X, P- 38).

713. — Ab irregularitatibus distinguuntur simplicia impedimenta, quae causam habent natura sua temporariam.

« C. 987. Sunt simpliciter impediti :

1. « *Filii acatholicorum,* quamdiu parentes in 'suo errore permanent ». Ex decl. 1G oct. 1919, impeditas est cuius alter tantum parens est acatholieus. Nec morte cessare putamus impedimentum, cum sic severe respondeat veteris iuris interpretatio. Olim, saltem ex linea paterna, etiam nepotes, irregulares dicebantur. Verum hodie in primo gradu sistitur, ut ipsa *Commissio Cod. interp.* respondit 14 iul. 1922 ad IX (Cfr. *Per.* XI, 124).

Contra autem atque Noldin videtur III, 679, acatholicos hic iterum stricte intellegimus baptizatos haereticos vel schismaticos cuidam secta» seu, ut dicitur, ecclesiae separatae ascriptos. Sub ipso iure. superiore, scriptores agebant tantum de descendentibus haereticorum et schismaticorum. Ac probabilis manet sententia S. Alph., VI, 363, qui filios exemit natos ante apostasiam parentum qui a fide catholica defecerint ut sectae adhaererent.

714. — 2. « *Viri uxorem habentes* ». Soluto matrimonio, cessat impedimentum. Secus, etiam post perpetuam separationem, S. Sedis dispensatione opus est ut vir ordinari legitime possit, etiam, nunc, ordine minori, vel primam tonsuram recipere. (In Cone, national. Armenorum, Romae habito 1911, *jormali* prohibitione abstinuerunt. Cfr. art. 737 Cone, et Append. XIV, ɳ. IX)

715. — 3. « Qui officium vel *administrationem gerunt clericis vetitam,* cuius rationem redire debeant, donec, deposito officio et administratione, atque rationibus redditis, liberi facti sint ». I

Non omnis ergo administratio sed ea tantum quae clericis vetita est secundum dicta n. 19 (ex c. 139), impedimentum istud inducit. |

Permanet autem etiam post resignatum officium, donec rationes redditae sint.

71G. — 4. « *Servi* servitute proprie dicta, ante acceptam libertatem ». qB

717. — 5. « Qui ad *ordinarium militare servitium* civili lege *astringuntur,* ante quam illud expleverint ». jM

Ordinarium servitium militare, ex ipsa descriptione decr. *Inter reliquas,* 1 ian. 1911 *{Per.,* V, 280) est istud servitium quod

primitus ad militiam vocati, ad unum vel plures annos praestare debent. Non ergo nomine hoc comprehenduntur exercitia annua quibus omnes, expleto primi servitii spatio, seu « post servitium *activum* », astringuntur, neque extraordinaria stipendia quae tempore belli mereri debeant. Verum, ex authentica declaratione 2-3 iun. 1918 *{Per.* IX, 149) impediti sunt qui ad militiam agendam fortasse vocabuntur sed nondum vocati sunt sive quia aetate impares sint, sive quia, examine peracto, ad tempus inhabiles sint declarati.

Neque ordinarium militare servitium obire nobis videntur qui, *ex ipsa lege,* ad solam aegrotorum curam gerendam coguntur (Cfr. *Epitome,* II, 259, Gén. II, 640).

718. — G. « *Neophyti* donec, iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint ».

Neophyti intelleguntur ii qui, in adulta aetate ad fidem conversi, recens baptizati sunt ; non ergo recens conversi haeretici quorum baptismus probabiliter validus fuit. Impedimentum fundatur in 1 Tim. 3, 2-6 : « Oportet ergo episcopum... esse... non neophytum, ne, in superbiam elatus, in indicium incidat diaboli ».

719. — 7. « Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat ».

Observes fieri ut etiam innocentes infamia facti notentur. Tam ergo emendatione vitae quam innocentiae demonstratione infamia ista auferri potest. Ordinarius index erit proprius, ita tamen ut episcopus ordinans illo iudicio stari non debeat.

720. — De multiplici irregularitate. « Irregularitates et impedimenta multiplicantur ex diversis eorum causis, non autem ex repetitione eiusdem causae, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario » (c. 989).

Itaque multiplici irregularitate non afficitur qui ordinem non suum centies usurpaverit, verum is a multiplici irregularitate dispensandus est qui plures homines occiderit.

Veri simile est abortum fetus humani homicidio accensendum esse, cum abortus non dicatur nisi viventis fetus. Quia tamen in c. 985, 4° abortus et homicidium distincte numerantur.

nec adeo constat de momento infusionis animae rationalis, res disputari potest. Sed feticidium directum nomine homicidii venire, non ambigitur.

721. — De facultate dispensandi. 1. Plenissima facultas dispensandi ab irregularitatibus et impedimentis est penes S. Sedem. In casibus occultis omnes ad S. *Paenitentiariam* recurrere possunt. In casibus publicis, recurritur a saccularibus ad S. Cong. *dc Sacramentis,* a religiosis ad S. C. *de Religiosis.* Ipsae Congregationes, pro gravioribus casibus, S. Pontificem adire debent. Rarissime dispensatur irregularitas ex bigamia vera; et (extra bellum) irregularitas ex homicidio voluntario quod in indicio probari possit ; et irregularitas ex valde notabili et apparente corporis vitio. 'Jafl

Supplex libellus pluraritatem irregularitatum et impedimentorum indicare debet si plura fuerint ; causas addere dispensandi ; atque Ordinari proprii commendationem ferre.

2. Nemini conceditur potestas *ordinaria* dispensandi ab irregularitatibus *certis* ex *defectu* vel *impedimentis.* In *dubiis* autem, dubio facti, irregularitatibus, possunt Ordinarii dispensare ex c. 15, si agitur de irregularitatibus in quibus S. Sedes dispensare solet. Atque iidem ex c. 81 casibus urgentioribus providere possunt.

3. Nuntii et Delegati Apostolici *(Facultates* n. 5) *iam ordinatos* dispensare possunt ab omni irregularitate tum ex delicto tum ex defectu proveniente, « dummodo exinde scandalum non oriatur nec divinis pariatur impedimentum, iis semper exceptis de quibus in c. 985, n. 4 (homicidio et abortu voluntario, effectu secuto) et praevia abiuratione in manibus absolventis quando agitur de crimine haeresis vel schismatis ».

Ordinarii per se vel *per alium* possunt suos subditos dispensans ab irregularitatibus omnibus *ex delicto occulto* provenientibus, excepta ea quae ex homicidio vel abortu voluntario oritur, aliave deducta ad forum iudiciale.

Ex decreto S. C. *Consistorialis, Redeuntibus,* 25 oct. 1918 *(Per.,* IX, p. 214) Ordinarii locorum et religiosorum *suos sacerdotes* e militia revertentes dispensare possunt si, indicio Magistri rubricarum, cum decore ritus in sacro necessarios implere possint. Si ritus quidem alicuius momenti omittendi sint, vel sacerdote

assistente opus .sit, S. Sedes adeunda est, sicut pro non sacerdotibus.

4. *Regularibus* sua manent privilegia, etiam per communicationem acquisita.

5. *Confessoriis omnibus* confirmatur facultas dispensandi in irregularitatibus omnibus *ex delicto* ortis « *in casibus occultis urgentioribus,* in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed ad hoc dumtaxat ut paenitens ordines iam susceptos licite exercere valeat » (c. 990. Cfr. Decret *S. Officii,* 6 sept. 1909 : *A. A. S.,* I, 677). Excipitur homicidium voluntarium vel abortus.

Confessarius est sacerdos ad confessiones audiendas approbatus ; facultatem etiam extra actum confessionis exercere potest, sed per se ipso tantum, ut videtur, quamvis verba « eadem facultas » ampliorem interpretationem admittant. Denique, post datam dispensationem ad ordines exercendos, nullus recursus ad S. Sedem vel Superiorem imponitur.

Ab irregularitate ex homicidio vel abortu occulto servanda periculum infamiae saepe excusabit; quantocius tamen ad Superiorem competentem erit recurrendum, cum facultas sive Ordinariis sive confessariis facta ad illam non extendatur.

Nulla dispensationis formula specialis requiritur, ita ut clara voluntatis manifsetatio sufficiat.

6. *Invalida* est dispensatio *generalis* :

a) pro reticitis *mala fide* irregularitatibus vel impedimentisj

b) pro reticitis *etiam bona fide* irregularitate ex homicidio vel abortu voluntario aut horum delictorum numero.

Dispensatio generalis ad ordines, valet etiam pro ordinibus maioribus, et pro beneficiis non consistorialibus ; sed sic dispensatus nequit renuntiari S. R. E. Cardinalis, episcopus, abbas vel Praelatus *nullius,* Superior maior in religione clericali exempta (c. 991).

« Dispensatio in foro interno non sacramentali concessa scripto consignetur ; et do ea in secreto Curiae libro constare debet » (c. 991, § 4) : curiam intellegas Ordinarii proprii.

SUMMARIUM.

722. 1. *Vocatio* ad sacerdotium non est universalis, sed ex Providentia divina, vocantur eo numero qui necessitatibus Ecclesiae sufficiat. Nemo sola propria voluntate fit sacerdos.

Voluntate Dei consequente ipsam ordinationem, vocantur quotquot rite ab Ecclesia sunt assumpti. Antecedente autem be-

neplaciti divini voluntate vocantur quotquot idonei cum sincera intentione statum istum appetunt. Ad idoneitatem pertinet iam praesens vitao sanctitas ; ad sinceritatem, voluntas satis spontanea, seu ultronea.

II. *Valide* ordinari potest quilibet baptizatus masculini sexus qui, si adultus, saltem habitualiter velit. Metu gravi coactus, nisi, remoto metu, ordinationem expresse vel tacite ratam habuerit, et qui infans ordinatus sit, obligationes status non contrahunt.

III. Licita ordinatio requirit subiectum : *a)* in statu gratiae, sub gravi pro ordinibus qui sunt sacramenta ; - *b)* immune a censura vel impedimento ; - c) confirmatum, non tamen sub gravi; - *d)* qui habeat animum serviendi Deo per susceptum ordinern, immo, sed hoc non sub gravi, per sacerdotium ; - e) qui habeat aetatem canonicam 21 annorum completorum pro subdiaconatu, 22 completorum pro diaconatu ; 24 completorum pro presbyteratu ; - /) debita scientia praeditum. Haec regulariter est acquirenda post biennium philosophiae datum, in scholis ad id institutis ; et quattuor anni theologicis studiis impendendi sunt.

Prima tonsura postulat inceptum cursum theologicum ; subdiaconatus, tertium annum exeuntem ; diaconatus inceptum quartum annum ; presbyteratus, quartum annum medium.

De ipso ordine suscipiendo omnes ordinandi ; qui ad sacros ordines promovendi sunt de ipsis tractatibus theologicis periculum facere debent secundum arbitrium episcopi ad quem spectat ordinatio.

Interstitia quoque observanda sunt ; a quibus tamen, ob iustam causam publicae rationis, episcopus etiam cum religiosis dispensare potest. Nisi consuetudo centenaria coniunctionc m permittat, separatim tamen prima tonsura danda est; nec minores ordines omnes simul conferri possunt. Ut autem minores ordines cum subdiaconatu vel duo sacri ordines uno eodemque die conferantur, indultum apostolicum requiritur.

Augendi maioribus ordinibus providendi sunt titulo canonico, i. e. cautione, canonice admissa, de conveniente et per se perpetua sustentatione. Titulus canonicus, pro clericis saecularibus est *beneficium,* eoque deficiente, *patrimonium,* aut *pensio.* Titulus suppleri potest titulo *servitii dioecesis,* et, in locis S. C. de *Prop. Fide* subiectis, titulo *missionis,* dummodo ordinandus, interposito iureiurando, se devoveat perpetuo dioecesis vel missionis servitio sub auctoritate Ordinarii loci pro tempore. *Regularibus* est titulus paupertatis ; religiosis votorum simplicium perpetuorum, mensae communis, Congregationis, aliusve similis, ad normam Constitutionum.

IV. *IrregularHales.* 1. Irregularitas est impedimentum canonicum, de so perpetuum, quod per so primario ordinum susceptioncm, et secundario eorundem exercitium prohibet (cc. 968, 983). Vigent solae irregularitates quae in Codice expressae -nnt : aliae sunt ex defectu, aliae ex delicto : hae afficiunt etiam ignorantes, si delictum tamen mortale commissum sit.

2. Ex *dejectu* irregulares sunt: illegitimi, nisi légitimât! vel sollemniter professi sint ; corpore vitiati qui secure propter debilitatem vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio fungi nequeunt. (Irregularitas ista limitata est ad actus in quos ratio cadit, et gravior defectus requiritur ad impediendum exercitium quam ad ordinem suscipiendum ; qui epileptici vel amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt: si tamen post ordinationem tales evaserunt et certo liberati sint ab Ordinario admitti possunt ad ordines exercendos ; bigami: qui duo vel plura matrimonia valida successive celebrarunt ; infamia iuris notati: Codex definit delicta quibus infamia iuris ipso facto vel per sententiam iudicis coniungitur ; iudex qui sententiam mortis tulit, si exsecutione completa fuerit ; qui munus carnificis susceperit vel eius voluntarii atque immediati ministri fuerint in exsecutione capitalis sententiae.

3. Irregulares sunt *ex delicio* : apostatae a fide, haeretici, schismatici, qui extra extremam necessitatem baptismum ab acatholicis sibi conferri siverunt ; coniugati aut ordine sacro vel votis religiosis etiam temporaneis ligati, qui matrimonium attentaro vel civilem actum ponere ausi sunt, aut qui cum talibus contraxerunt ; rei voluntarii homicidii vel abortus, effectu secuto, et omnes cooperatores positivi ; qui seipsi vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere tentaverunt; clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes si inde mors secuta sit ; qui ordinem sacrum vel eius exercitium usurpant, sive illum ordinem non susceperint, sive propter poenam eius exercitio prohibeantur. Clerico tonsurato, partialis, propter necessitatem, permittitur ministratio subdiaconi in missa.

V. *Impedimenta.* Haec natura sua temporaneam causam habent ; qua sublata, sine dispensatione cessabunt.

Impediti sunt: filii parentum acatholiorum, quam diu in suo errore maneant : viri uxorati, perdurante matrimonio ; gerentes officium vel administrationem clericis vetitam, donec, resignato officio vel administratione, rationes redditae sint ; servi, ante acceptam libertatem ; ad ordinarium servitium militare civili legi astricti, antequam illud deposuerint ; neophytae, donec, iudicio Ordinarii, satis probati sint ; infamia facti laborantes, quam diu, iudice Ordinario, infamia perseveret.

Irregularitates et impedimenta multiplicantur e diversis eo-

rum causis, non autern ex eiusdem causae repetitione, nisi sit irregularitas ex homicidio voluntario.

VI. *Dispensat'·o.* 1. *Interpretatio. Generalis* dispensatio non valet pro reticitis *mala fide* irregularitatibus et impedimentis, nec pro roticito, etiam bona fido, homicidio vel abortu voluntario aut homicidiorum numero, vel alio delicto deducto ad forum iudiciale.

Generalis dispensatio ad ordines, valet etiam pro maioribus ot pro beneficiis non concisioriali ibus. Nequit tamen dispensatus fieri Superior maior in religione clericali exempto.

In foro interno non sacramentali concessa, scripto consignetur, et de ea in secreto Curiae libro constare debet.

2. *Facilitas dispensandi: a)* plena sua facultate utitur *S. Pontifex* per S. C. do *Sacramentis,* et, si agatur de religiosis, per S. C. de *Religiosis.* In casibus occultis omnes ad S. *PacniUntiariam* recurrere possunt ; *b) Ordinari·* possunt dispensare in *dubiis* irregularitatibus, dubio facti, in quibus S. Sedes dispensare solet; possunt etiam casibus urgentioribus providere; c) ab omni irregularitate, excepto homicidio et abortu voluntaria effoctu secuto, iam ordinati a Nuntio vel Delegato Apostolico dispensari possunt. *Ordinarii* possunt per se vel per alium dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepto homicidio, abortu voluntario effectu secuto, et casu deducto ad forum iudiciale; ac suos *sacerdotes,* e militia reverrentes, etiam ab irregularitate ex defectu ; *d)* excepto homicidio et abortu voluntario, *Confessorii* omnes, ubi periculum sit gravis damni vel infamiae, possunt, si Ordinarius adiri nequit, in casibus occultis urgentioribus dispensare ut paenitens ordines iam susceptos licite exerceat.

CAPUT V.

Ordinationum praeparatio, ritus, locus, tempus, annotatio.

§ 1. — Ordinationum praeparatio.

723. Ordo dicendi. Praeter tempestivum *nuntium* episcopo dandum dc suo ordines recipiendi proposito (c. 992), promovendi *testimoniali» litteras* afferre debent ; et Codex praeterea do ipsis praescribit *examen, banna, investigationem Ordinarii, exercitia spiritualia.* Do singulis pauca.

724. — I. Testimoniales litterae. 1. *Sacculares* et *religiosi qui in ordinatione, priorum iure reguntur,* cc. 993. 994, afferro iubentur

testimonium *ultimae ordinationis,* aut, si de prima tonsura agatur, recepti baptismi et confirmationis ;

testimoniuni *dc peractis studiis* quae canone 976 pro singulis ordinibus requiruntur ;

testimonium *rectoris seminarii* aut *sacerdotis* cui candidatus extra seminarium commendatus fuerit, dc bonis eius moribus :

testimoniales litteras *Ordinarii loci* in quo. post pubertatem, promovendus *trimestre* qua miles, vel *semestre* qua clericus vel simplex laicus moratus fuerit. Atque episcopus ordinans, pro sua prudentia, exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis tempus et ob tempus quod pubertatem antecessit. Testimoniales litterae fidem faciunt nullum impedimentum canonicum a candidato contractum esse. Si Ordinarius loci candidatum nimis ignoraverit, ut hanc fidem facere possit, aut si ipse promovendus per tot dioeceses vagatus sit ut impossibile aut nimis difficile evadat omnes litteras dimissorias exquirere, provideat Ordinarius saltem per iuramentum suppletorium a promovendo praestandum. Si post obtentas litteras et ante ordinationem promovendus in eodem territorio rursus per tres vel sex menses (pro casu) inoratus sit, novae testimoniales litterae Ordinarii loci necessariae sunt.

testimoniales *Superioris maioris religiosi,* si cui religioni promovendus ascriptus sit.

Litterae testimoniales dandae sunt ad ordines suscipiendos (Noldin, III, 471).

Tempus commorationis intellegitur *moraliter continuum* ; agitur enim, ut ex can. 994, § 3 fit manifestum, de aliquo qui in eodem territorio per tempus istud manserit. ; et consonat responsum S. C. *Concilii* 25 iun. 1904 *{Per.,* II, 118).

Episcopus ordinans qui litteras testimoniales severius exigere potest, tam Ls est cuius auctoritate ordinationes fiunt, id est regulariter Ordinarius loci, quam ipse ordinans, qui depellendi suspicionem ab ordinando suo ius et officium habet ; dum vero agitur de iuramonto quo litterae supplendae sint, id solius Ordinarii loci prudentiae permittitur.

His dispositionibus ius pristinum aliquantisper temperatur, quatenus litterae pro tempore ante pubertatem regulariter exigendae non sunt ; et Ordinarius loci remedium habeat supplendi litteras.

2. *Religiosi qui iure saccularium non reguntur* afferre debent litteras dimissorias Superioris religiosi, quibus is, non solum de

qualitate ct domicilio ordinandi, sed etiam de studiis aliisque requisitis fidem faciat.

Acceptis litteris dimissorialibus, episcopus aliis testimonialibus non indiget (c. 995).

Verum, ante noviciatum impetrandae fuere testimoniales littera-Ordinarii originis et cuiusque loci in quo, post expletum 14um aetatis annum, aspirantes morati essent ultra annum moraliter continuum, praeter iuratas litt. testimoniales rectoris seminarii vel collegii, audito Ordinario loci, aut maioris Superioris religionis in cuius postulatu vel noviciatu fuissent.

Hoc itaque «igno religiosi qui proprio iure reguntur ab iis qui saecularium iuri obnoxii sunt, distinguuntur, quod priores a propriis Superioribus dimissorias litteras accipiunt.

Ex induito quo non pauci alii Superiores religiosi non exempti litteras dimissorias dare permittuntur, tacite ab onere afferendi alia testimonia levantur.

725. — **II.** De examine, iam supra dictum est, n. 693. Quaeri autem potest ad quemnam spectet examinare religiosos qui privilegium habent ut a Superioribus suis ad quemlibet episcopum dimitti possint ? Ac manere arbitramur ius examinis in episcopo qui, nisi esset privilegium, ipsos iure proprio ordinaret. Sed privilegium exemptionis ab episcopali examine, huiusmodi privilegium satis consequenter sequitur. Episcopo tamen ordinanti restat facultas exigendi examen, quam c. 991 etiam ei tribuit qui alienum subditum ordinat.

726. — **III.** De Bannis. Nomina promovendorum ad singulos sacros ordines, — exceptis religiosis a votis perpetuis, — publice denuntiandi sunt in paroeciali cuiusque candidati ecclesia, die festo de praecepto, inter missarum sollemnia, aut alia die et hora quibus maior populi frequentia in ecclesia habeatur (c. 998, § 1. 2).

Ordinario licet ex iusta causa tum ab illa publicatione dispensare, tum praecipere ut etiam in aliis ecclesiis liat, aut ei substituere publicam ad valvas ecclesiae affixionem per aliquot dies, in quibus unus saltem dies festus comprehendatur (c. 998, §1).

Post sex elapsos menses sine peracta ordinatione, publicatio iteranda est, nisi aliter Ordinario videatur (c. 998, § 3).

Omnes autem « fideles obligatione tenentur impedimenta ad sacros ordines, si qua norint, Ordinario vel parocho ante sacram ordinationem revelandi ». (c. 999). .·3

Publicationes itaque ante singulos sacros ordines faciendae sunt. Propria fit parochia per *domicilium* aut *quaei-domidUum*. Ex analogia bannorum matrimonii dicemus easdem in pluribus paroeciis faciendas esse pro eo qui plures habeat paroecias proprias. Vagorum paroecia propria est paroecia ubi commorantur.

Obligatio deferendi impedimenta est iuris naturalis, quod positivo canone memoratur et confirmatur. Nonnae generales de praecepta denuntiatione applicandae sunt. Cfr. t. II.

W. — IV. De Ordinarii investigatione. Ordinarius utiles percontationes facere debet ; et praecipue parocho qui publicationes peragit vel etiam alii committere ut de ordinandorum moribus et vita diligenter exquirat, et litteras testimoniales de investigatione et publicatione ad curiam transmittat (c. 1000).

In ipsa autem ordinatione archidiaconus respondere potest *dignos* esse quos non noverit indignos (Cfr. c. un. *De scrutinio in ordine faciendo* [I, 12]).

Î28. — V. De Exercitiis spiritualibus. Omnibus, etiam religiosis, imponuntur c. 1001, ante primam tonsuram et ordines minores, exercitia spiritualia per tres saltem integros dies ; ante ordines sacros, saltem per sex integros dies. Si qui, intra semestre ad plures sacros ordines promovendi sint. Ordinarius potest tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres dies.

Diuturniora exercitia magis ante subdiaconatuin et sacerdotium urgentur, quia subdiaconatus imponit saecularibus obligationem casti caelibatus, sacerdotium vero officia graviora praeter obligationem, practice indispensabilem, castitatis perfectae. Res tamen rationabiliter sumenda est. Itaque si fiat usus privilegii permittentis ut una moraliter serie tres ordines sacri recipiantur, satis erit semel facere exercitia, praesertim si tunc ad octo vel decem dies protrahantur. Verum quotiescumque id permittit rationabile intervallum, tres saltem dies exercitiorum singulis sacris ordinibus praeponendi sunt.

Exercitia iterari debent si. post ea expleta, ordinatio ultra sex menses dilata sit; si minor dilatio fuerit, indicet Ordinarius de opportunitate iterandi exercitia.

Exercitia ista religiosi peragant in propria domo vel in alia, a Superiore prudenter electa ; saeculares vero in seminario, aut in alia pia vel religiosa domo ab episcopo designata.

(725 72SJ

Ordinarius cui in c. 1001 varia definienda committuntur est Ordinarius loci et, pro religiosis exemptis, Superior maior. Superior religiosum, in suis litteris, etiam peracta exercitia testari debebit.

Praecedens ius pontificium solis clericis saecularibus qui in Urbe ordinabantur exercitia spiritualia (et quidem per decem dies) ante singulos ordines maiores imponebat.

§2. — Ritus, tempus, locus, annotatio.

729. — I. De Observandis ritibus. Haec pauca in *cc.* 1002-1005 nobis attendenda sunt.

1. Inculcatur accurata s. rituum observatio, vitata omni omissione vel inversione.

2. Ab ipso ordinationis vel episcopalis consecrationis ministro, missa ordinationis vel consecrationis celebranda est.

3. Is qui ritu orientali quosdam ordines receperit et dein a Sede Apostolica indultum obtinuerit ad suscipiendos ritu latino maiores ordines, prius, ritu latino, reci]iere debet ordines quos ritu orientali nondum receperit. **H**

I. e. cum Ecclesia giueca ex quattuor minoribus Ecclesiae latinao ordinibus solum lectoratum formaliter seu distincte conferat·, qui diaconatum vel presbyteratum ritu latino recepturus sit, prius ordines formaliter praetermissos, ut omnis species saltus viteiur, recipere debebit.

730. — II. Qu‹» tempore ordinationes laciendae sint. 1. *Episcopalis* consecratio conferri debet intra missarum sollemnia, die dominico, vel natalicio apostolorum (c. 1006, §1). 2. Ordinationes *in sacris* celebrentur intra missarum sollemnia sabbatis IV Temporum, sabbato ante Dominicam Passionis et Sabbato Sancto. Sed ob gravem causam potest episcopus eas habere etiam quolibet die dominico aut festo de praecepto.

Et cum non dicatur « festo de praecepto, *etiam .suppresso* ». sicut in c. 399, § 1, sola festa quae vigent sunt perse intellegenda. Atque secundum istam sententiam tum *S. Rituum* Congregatio, tum *S. C. de Sacramentis* respondebant et agebant. Recens tamen *practice* tuta, etiam in Urbe, facta est benignior sententia quae, sicut pro missis pro populo, etiam pro ordinationibus, festos dies secundum catalogum Urbani VIII computat.

3. Prima tonsura quolibet die et hora conferri potest; ordines minores, singulis diebus dominicis et festis duplicibus, mane tamen.

lix modo quo in § 2 et 4, Codex festa duplicia a festis de praecepto distinguit, liquet hic festa *duplicia* intelligi duplicia in choro, quamvis non praecepta.

1. Reprobatur *consaetuflo* contra ordinationum tempora Codice praescripta.

Non revocantur tamen privilegia. Sed S. (. *Concilii* constanter respondit privilegium recipiendi vel conferendi ordines extra Tempora intellegendum ess ı de privilegio ea recipiendi die dominico vel festo de praecepto; et iam monet Luno, *Reap, mor.,* l. 1.d. 34 sententiam benigniorem decreto Ur b. VIII reiectam fuisse (Cfr. Ga s pa r r t . *De Ord.* I, 52). Usus voro secundum hanc sententiam non iam poterit servari, cum qx § 5 talis consuetudo reprobetur.

iteratio autem ordinationis vel ritus supplendus, absolute aut condicionate, potest semper extra tempora et secreto peragi (c. 1007). Hic vero *extra tempora* significat omni die quo missa celebrari possit.

I3I. — IIΓ. Ordinationum locus. I. (um soli Cardinales pontificalia ubique exercere possint (c. 239. § 1, 15°). episcopi non Cardinales non possunt, sine Ordinarii loci licentia, etiam subditis suis ordines conferre in quorum collatione pontificalia exercentur (c. 1008).

2. «§1. Ordinationes generales in cathedral! ecclesia, vocatis praesentibusque ecclesiae canonicis, publice celebrentur; si autem in alio dioecesis loco, praesente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia adeatur » (e. 1009).

Ordinationes *generales* eae sunt quae habentur in sex sabbatis quae ex c. 1006, § 2, proprium sunt· tempus ordinationibus in sacris. Ita diu iam receptus usus vocis. Propter facultatem quam § 3 eiusdem canonis tribuit episcopo habendi eas ordinationes etiam quolibet die dominico aut festo do praecepto, Au g u s t in e, in c. 1009, existimat nunc quoque hoc nomine venire ordinationes quae debuissent in uno ex sex sabbatis celebrari sed in diem festum dilatae sunt. Quae vero extra Tempora ista celebrantur sunt ordinationes *particulares.* Generalibus autem in cathcdrali assistere debent· canonici, possuntque ad id per censuras cogi (S. C. *C.* 19 iun. 1778 ad IX. Ric h t e r , C. Trid. p. 194, n. 1). Possible episcopus eodem modo cogere clerum localem, quando ordinationes generales alio dioecesis loco fiunt, id minus constat.

!729-731.]

Particulares autem ordinationes episcopus, ob iustam causam, in aliis etiam ecclesiis et in oratorio domus episcopalis aut seminarii aut religiosae domus habere potest (c. 1009, § 2).

Prima tonsura et ordines minores etiam in privatis oratoriis conferri possunt (c. 1009, § 3).

T32. — IV. Ordinationis annotatio et testimonium. 1. Codice praecipitur accurata descriptio, indicato ordinante et singulis ordinatis, omnium ordinationum peractarum in peculiari libro, in archivo curiae loci ordinationis servanda, in quo libro etiam ii annotandi sunt qui ab episcopo extraneo cum litteris dimissoriis ordinati sunt (c. 1010).

2. Praeterea, loci Ordinarius, si agitur de saecularibus : Superior maior, si de religiosis ordinatis cum suis litteris dimissorialibus, notitiam celebratae ordinationis uniuscuiusque subdiaconi transmittere debent ad baptismi parochum, in libro baptizatorum referendam (c. 1011).

3. Singulis ordinatis authenticum receptae ordinationis testimonium dandum est (c. 1010, § 2).

133. — V. Obligationes ab ordinante impositae ordinatis. 1. *Quatnam imponantur. Pontificale romanum* in fine ordinationis presbyterorum, ordinanti onera quae imponat suggerit his verbis: «Singuli ad primam Tonsuram vel ad quattuor minores Ordines promoti, dicite semel septem psalmos paenitentiales cum Litaniis, versiculis et orationibus ; ad subdiaconatum vel diaconatum, nocturnum talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati, post primam vestram missam, tres alias, videlicet, unam de Spiritu Sancto, aliam de Beata Maria semper Virgine, ct tertiam pro fidelibus defunctis dicite, et omnipotentem Deum etiam pro me orate ».

Psalmi cum litaniis etc. reperiuntur proprio loco in fine breviarii. — Nocturnus talis diei, intellegitur vel nocturnus feriae, vel primos Nocturnus dominicae aut festi novem lectionum, prout ordinatio feria, festo vel dominica habita sit. Sic S. *Ii. C.* 27 iun. 1899 (4042). Responsum istud supponit indicatum fuisse nocturnum ipsius diei ordinationis. Sed episcopus possit nocturnum alius diei designare, et tunc erit nocturnus feriae vel primus festi novem lectionum si illa die officium sit de feria vel de sancto. Ac ius est quoque episcopo designandi expresse alium nocturnum ac primum.

Nocturnus autem constat psalmis cum antiphonis, sine lectionibus, invitatorio et hymno (S. *R. C.* 19 iul 1903, n. 4177).

Tres missae intelleguntur votivae, nisi occurrat festum B. M. V. aut dies qua missa de Spiritu Sancto dicenda est : per quam celebrationem oneri satisfit. Pro missis istis stipendium recipi potest.

Suadet tamen Noldin III, 478 fine, ut applicentur pro Ecclesia et pro fidelibus defunctis. Mentem enim Ecclesiae esse · ut ordinati per eos colant Spiritum Sanctum et B. Virginem ; iis gratias agant pro beneficiis acceptis, auxilium divinum implorent tum universae Ecclesiae, tum Pontifici ordinanti, tum sibimetipsis, ac tandem ut misericordiam exhibeant Ecclesiae patienti, fidelibus scii, defunctis ».

2. *Obligatio.* Non constat de ulla obligatione sub peccato, aliquod ex his oneribus implendi.

SUMMARIUM.

784. — I. *Praestanda ante sacram ordinationem.* Praeter nuntium tempestive dandum de suo proposito, debent promovendi saeculares et religiosi qui eorum iure in ordinatione utuntur, varia testimonia afferre, dum religiosis aliis satis est afferre dimissoriales proprii Superioris. Examinari debent ea quae dicta est ratione. Exceptis religiosis votorum perpetuorum, ceteri semel publice denuntiandi sunt in ecclesia. Banna ista dispensare sicut alia imperare potest Ordinarius : et fideles debent impedimenta Ordinario vel parocho revelare. Ipse Ordinarius per se vel per alios, praesertim per parochum, utiles percontationes facere debet ; domum exercitia spiritualia sunt ab omnibus, etiam religiosis, obeunda, per tempus Codice definitum.

II. *Varia reliqua.* 1. *Ilitus* accurate observandi sunt ; ac *tempore* et *loco* debito ordinationes sunt faciendae. Privilegium recipiendi ordines extra tempora intellegi potest de privilegio ea recipiendi die dominico vel festo praecepto secundum catalogum Urb. VIII.

2. Ordinationes accurate *notandae* sunt et singulis ordinatis testimonium authenticum receptae ordinationis est tradendum. Praeterea Ordinarius loci, cum agitur de saecularibus, Superior maior, cum agitur de religiosis cum suis litteris dimissoriis ordinatis, notitiam celebratae ordinationis cuiuslibet subdiaconi transmittere debet ad baptismi parochum, ut in librum baptismorum referatur.

3. *Obligationes* ab ordinanto ordinatis impolitae non probantur praeceptae sub poccato.

CAPUT \'1.

Ordinatio dubia, impugnata.

Poenales sanctiones male collatae vel receptae ordination»..

.V. *B.* Propter indelebilem sacramenti Ordinis characterem quem ipsi minores ordines fortasse imprimunt, Ecclesia nemini ipsum ordinem auferre cogitat. Nec vult ut ipsa tonsura irritetur. Sed dubia declarat, ordinatos ad statum laicorum redigit, ab obligationibus dispensat. Sic clericus, in minoribus ordinibus, valide, et licito uxorem ducit ; sed, in Ecclesia latina, nunc, ipso facto, e statu clericali decidit.

§1. — DE ORDINATIONE DUBIA.

T35. — Dubia de valore ordinationis etiam pro religiosis spectant per se ad *S. C. de disciplina Sacramentorum,* quae quaestionem transmittet ad S. *Ojficium,* si doctrinale punctum contreverti possit a quo solutio pendeat.

Consultum tamen adiri potest ab omnibus *S. Paeniientiaria.* de huc attinente dubio conscientiae, vel quando sine periculo infamiae aut scandali res divulgari nequit, et simul in secreto iterata ordinatione remedium consistere queat sine necessitate iterandi sat multas ordinationes vel sumendae similis dispositions per se publicae. Reticetur tunc nomen eius de cuius ordinatione dubitatur.

§ 2. De causis contra sacram ordinationem.

Î36. — Ipsa validitas ordinationis vel eius obligationes impugnari possunt. Libellus ad S. Cong. *dv disciplina sacramentorum* mittendus est. Si autem allegetur substantialis defectus s. ritus, libellus ad S. C. S. *Officii* mittendus est.

S. Congr. delinit utrum causa iudiciario ordine an disciplinae tramite sit pertractanda. Priore casu, causa remittitur ad tribunal dioecesanum; altero, ipsa S. Congregatio quaestionem dirimit (c. 1993. Ctr. *Epitome* III, 299 cum app.).

Validitas tum ab ordinato tum ab Ordinario cui subest vel in cuius dioecesi ordinatus est, impugnari potest ; *obligationes* vero

a solo clerico qui contendit obligationes a se non fuisse contractas (c. 1991).

Modus procedure# similis est processus in causis matrimonialibus, cum constituto defensore vinculi sacrae ordinationis (cc. 1995, 1996). Interea clericus exercitio ordinum ad cautelam prohibetur (c. 1997).

Duae sententiae conformes requiruntur ut clericus liber sit ab obligationibus quae a vinculo ordinationis manant (c. 1998).

§3. — Sanctiones poenales.

131. — 1. Suspensio ipso iure et sine die, S. Sedi reservata, plectit episcopum consecrantem, episcopos vel sacerdotes (loco episcoporum) assistentes et consecratum sine apostolico mandato (c. 2370) ; clericos qui scienter per simoniam ad ordines promoti fuerint (c. 2371); qui recipere ordines praesumant ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, haeretico, schismatico (c. 2372). Haec sunt graviora delicta.

2. *Per annum* ab ordinum collatione suspenduntur ipso facto, suspensione reservata S. Sedi : *a)* qui *alienum* subditum sint' proprii Ordinarii dimissoriis litteris ordinaverint ; *b)* qui subditum *proprium* sine debitis ex cc. 993, 3 et 994 litteris testimonialibus ordinaverint; c) qui aliquem ad ordines maiores *sine titulo canonico* promoverint contra praescriptum c. 974, § 1, n. 7 : *d)* qui, salvo legitimo privilegio, religiosum pertinentem ad familiam quae sit extra ordinantis territorium promoverint, etiam cum litteris dimissorialibus proprii Superioris, nisi probatum fuerit casum occurrere canone 966 exceptum (c. 2373). Haec sunt minus gravia delicta.

3. Suspecti de liaeresi dicuntur omnes, etiam episcopali dignitate aucti, qui per simoniam ad ordines scienter promoverint vel promoti fuerint (c. 2371).

4. Ipso facto a recepto ordine suspensus est qui *sine litteris* vel cum *jalsis dimissoriis* litteris, vel *ante canonicam aetatem,* vel per *salium* ad ordines *malitiose* accesserit (c. 2374). Haec sunt graviora delicta in ordinato.

5. Gravibus poenis puniendus edicitur qui sine litteris *testimonialibus* vel detentus aliqua censura, irregularitate aliove impedimento ad ordines malitiose accesserit (c. 2374).

N.B. 1. Qui *bona fide* ordines receperit ab excommunicato vel suspenso vel interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam, aut a notorio apostata, haeretico, schismatico, exercitio ordinis caret donec dispensetur (c. 2372).

2. De irregularitate ob male exercitatum ordinem, supra dictum est n. 711.

summarium.

738. — I. *Dubia de talare* ordinationis, etiam pro religiosis, spectant ad S. C. de *Sacramentis.* Res quae occultae manere debent ad *S. Paenitentiariam,* reticito nomine, deferri possunt. Doctrinalia puncta a *S. Officio* definiuntur.

II. Libellus ad impugnandum valorem ordinationis vel eius obligationes, pariter ad S. C. de *Sacramentis* vel, si agitur de vitiato ritu, ad S. *Officium* mittitur. S. C. vel causam remittit ad tribunal dioecesanum, vel ipsa in linea disciplinari quaestionem dirimit.

III. *Variae sanctiones poenales,* potissimum suspensionis, feruntur contra male ordinantes vel male suscipientes ordines. Et donec dispensetur, caret exercitio ordinis qui bona fide ordines receperit ab excommunicato, vel suspenso aut interdicto post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam. aut a notorio apostata, haeretico vel schismatico.

TRACTATUS VIH.

DE MATRIMONIO.

Pars canonica.

(ce. 1012-1143)

Utilitas. — Ex accurata huius canonicae partis cognitione, sacerdos istos principales fructus colligendos habet: ut, notis impedimentis, operam suam non conferat nisi validis matrimoniis; ut, noti' observandis praescriptis, ministerium suum secundum mentem Ecclesiae exerceat ; ut, notis facultatibus dispensandi vel convalidandi matrimonia, plura scandala amputet, nec paucos homines misero statui peccati eripiat.

789. — Historica. Cfr. *Appendicem XVI.*

TITULUS I.

De sponsalibus et matrimonio secundum se.

Articulus I. — Notiones, divisiones, favor iuris.

740. — 1. Sponsalia de futuro sunt promissio *voluntaria, deliberata* et *mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii, inter personas iure habiles.* Ante Codicem, singula verba definitionis accurate ponderanda erant, quia sponsalia, non autem diversa matrimonii promissio, inducebant impedimentum ecclesiasticum honestatis publicae, *prohibens* matrimonium cum quavis alia persona, *dirimens* autem matrimonium cum consanguineis in primo gradu sponsi vel sponsae. Utrumque impedimentum canonicum nunc sublatum est. Quare, pro matrimoniis post vigentem Codicem celebratis, iam non est attendendum, ita ut ad commune genus promissionum obligantium ex fidelitate vel

iustitia ipsa sponsalia redacta sint. Ideo Codex nullum caput reservat sponsalibus, sed c. 1017 varias formas promissionis coniungit, eas omnes communi condicioni valoris et effectui subioiens.

2. Potest enim promissio esse *unilateralia,* seu unius sine repromissione, vel *bilateralis,* seu amborum: et, praesertim cimi est unilateralis, obligare ex mera fidelitate, vel alteri ius conferre, ita ut eius violatio sit stricte iniuriosa.

Communis autem condicio valoris. pro *utroque joro,* est ut fiat per scripturam subsignatam a partibus ; i. e. a promittente et acceptante vel repromittente, ei vel a parocho aut. loci Ordinario, vel a duobus saltem testibus. Si alterutra vel utraque pars scribere nesciat aut physice nequeat, id *ad valorem* in ipsa scriptura annotandum est, et alius testis (unus) addendus est, qui eum supradictis testibus scripturam subsignet.

Canonicus autem effectus etiam *validae* promissionis ex iustitia obligantis, is tantum est ut damna violatae promissionis sarcienda sint. Ad hoc actio datur, non iam autem ad petendam matrimonii celebrationem (c. 1017). Sic, Codices civiles imitatus, Codex canonicus libertati matrimoniorum magis consulit.

Invalida promissio ne quidem ad sarcienda damna actionem dabit, nisi propter iniusta adhibita media, qualia sunt vis et metus, ac dolus.

Liquet praeterea generales valoris et dissolutionis condiciones omnis contractus vel promissionis observandas esse. Cetera cfr. T. IV, n. 23-29, partem moralem.

741. — Matrimonii notio. Matrimonium sive *in fieri* sive in *jacto esse* considerari potest.

1. In *fieri,* sumitur causa efficax coniunctionis : est *contractus matrimonialis,* qui inter baptizatos ipse evectus est ad sacramenti dignitatem, ita ut inter baptizatos nequeat contractus validus consistere quin sit eo ipso sacramentum (c. 1012). Describi potest · *contractus, et sacramentum inter baptizatos, quo vir et mulier sibi mutuo legitime corpora sua tradunt primario in finem prolis procreandae atque educandae, secundario in mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae* (c. 1013, § 1). Sacramenti materia *remota* sunt corpora contrahentium mutuo tradenda, seu ius mutuum in corpus alterius. Materia *proxima* et *ex qua,* est mutua corporum traditio quae consensu, externis signis expresso, continetur.

Forma esi idem consensus, quatenus rationem habet acceptationis.

Minister non est sacerdos: sunt ipsi, contrahentes, quia hi ponunt materiam et formam.

Sacerdos competens est testis « aut horizabilis ▮, seu auctoritate praeditus, lege imperatus.

Matrimonium *inter baptizatam et non baptizatam pariem,* quamvis non nulli adhuc contendant esse in parte baptizata sacramentum, potius, cum communiore sententia, pro mero contractu haberi debet, quia sacramentum istud imperfecto in uno consistere posse non videtur; quia pars non baptizata sacramentum istud administrare alteri posse non videtur: ei quia matrimonium in infidelitate contractum, etiamsi post baptismum imius partis consummetur, locum privilegio Paulino esse >inil. (Cfr. has rationes apud Webnz, *Ius. Deer.,* IV, 11 et nota 95.)

2. Matrimonium *in jacto esse* ipsam coniunctionem formaliter designat, seu ipsum vinculum contractu inductum. Est matrimonium magis proprie dictum, cuius « proprietates sunt unitas ac indissolubili! as. quae in matrimonio Christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti » (c. 1013, § 2).

fies et sacramentum est, secundum Card. Billot *(De sacramentis,* th. VI) vinculum sacrum mutuae obligationis viri et mulieris; P. DE la Taille etiam illud reponit in vinculo coniugali, quod, ut addit, est symbolum coniunctionis inter Christum et Ecclesiam, ex corruptione carnis peccati redemptam per Christi mortem *(Mysterium Fidei,* p. 581. nota).

Î42. — Divisio. 1. « Matrimonium baptizatorum validum dicitur *ratum,* si nondum consummationi' completum est : *ratum et consummatum,* si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis, et quo coniuges fiunt una caro. Si coniuges cohabitaverint. consummatio praesumitur, donec contrarium probetur » (c. 1015).

Sanchez existimabat omni intussusceptione seminis virilis in uterum uxoris matrimonium consummari ; nec de ista conclusione Sanchez dubitat ; hodie potius censent requiri seminationem in copula perfecta (seu cum penetratione in vas muliebre. Cfr. De Smet, De *sponsalibus,* etc. n. 157 et nostrum *De castitate,* n. 77-87).

Ratum dicitur quatenus est sacramentali charactere confirmatum seu ratificatum ·. Sunt tamen qui ratum appellent matrimonium bapti-

zatae cum non baptizata parte si licentia Ecclesiae accesserit (Cfr. De Smet, n. 157). Hi supponunt in uno sacramentum esse posse. Codex, quaestione doctrinali abstinens, consulto utitur modo non valde perspicuo in praefato c. 1015.

2. « Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum, dicitur *legitimum* » (c. 1015, § 3), seu legitimum tantum. Interdum omne *validum* matrimonium legitimum esse dicitur (Cfr. v. g. c. 1075).

3. Matrimonium vel *verum* seu *validum* vel *invalidum* esse potest. « Invalidum dicitur *putativum,* si in bona fide, ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate *certa* evadat » (c. 1015, § 4).

Itaque *dubium* quod bonae fidei superveniat putativam matrimonii rationem non aufert.

4. Matrmionium dicitur *canonicum* et *politicum* seu *civile,* prout satisfacit tantum condicionibus iure canonico requisitis, vel etiam condicionibus lege civili praescriptis ad effectus civiles obtinendos. Per se, debet lex civilis civiles effectus matrimonio canonico coniungere, etsi circa effectus civiles potestas civilis sit competens.

Interdum civile, vel mere civile vocatur matrimonium quod, ouamvis contrahenti catholicae parti sit commenticium, solis legis civilis condicionibus satisfacit.

5. Matrimonium distinguitur quoque *publicum,* quod publice in facie Ecclesiae celebratur, et *occultum* seu *conscientiae,* quod, omissis denuntiationibus, et secreto contrahitur coram solo parocho et duobus testibus discretis (Cfr. c. 1104). A matrimonio conscientiae differt *morganaticum,* quod fit inter personas disparis condicionis cum pacto ut uxor et liberi, quadam donatione contenti (1), expertes maneant dignitatis et patrimonii viri ; et *clandestinum,* quod, sine parocho, teste qualificato, vel sine aliis duobus testibus praeter parochum canonice requisitis, celebratur etiam palam, v. g. coram magistratu civili.

Quando accidentales sollemnitates adduntur, matrimonium speciale nomen meretur *nuptiarum sollemnium.*

743. — «Matrimonium gaudet favore iuris; quare, indubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur,

U) Nomen desumptum est a *Morgcngabe,* dono matutino, quia effectus in re familiari ad quandam donationem rediguntur.

salvo praescripto c. 1127 » (c. 1011). 1. e. praesumptio ista cedit privilegio fidei, quod ex c. 1127 etiam in re dubia, gaudet favore iuris, ita ut propter fidei utilitatem, pro nullitate matrimonii dubii stari possit.

Articulus II. — Banna et varia quae matrimonio praemitti debet.

744. — Ab hoc principio proficiscendum est : « Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obstare » (c. 1019, § 1).

Exceptio. In *'periculo* tamen worifs, deficientibus aliis probationibus. «sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio iurata contrahentium, se baptizatos fuisse, et nullo detineri impedimento » (c. 1019, § 2).

745. — Obligationes parochi. *Parochus,* non tergo, quatenus obligatio est mere canonica, sponsi, qui, in certis adiunctis, sine parocho nubere possunt : et quidem parochus *cui ius est assistendi matrimonio,* ergo, plerumque, parochus sponsae, debet, opportuno temporej:

1. diligenter, modo generali, investigare num quidpiam matrimonio contrahendo obstet (c. 1020, § 1).

Investigatio do statu libero et do libero consensu etiam a parocho cui haec moraliter constant, facienda est (Vlaming, *PracL iur. matr.·* I, 139).

Nixus autem c. 1020, § 3, qui ad Ordinarium pertinere declarat ut pro parochorum investigatione prudentes normas praescribat, Ordinarius videtur investigationem istam ad suam Curiam revocare posse, saltem si id, pro adiunctis prudenter consulendum videatur. Confirmamur responso S. C, C., 1 feb. 1908, quo, post decretum *Ne temere,* servanda declarata est lex vel consuetudo qua a Curia episcopali peragenda erant acta quibus constet de statu libero contrahentium et dein venia fiebat parochis assistendi matrimoniis (Cfr. Oietli *In ius antepianum et pianum cx decr., Ne temere,* n. 93, vel nostrum *De forma Sponsalium et matrimonii,* ed. 5, n. 55). Id fit mirabili ordine in Curia Neapolitana.

2. sponsos, etiam separatim et caute, interrogare de impedimentis, de libero consensu, praesertim mulieris, de eruditione in doctrina Christiana, « nisi ob personarum qualitatem, haee ultima interrogatio inutilis appareat » (c. 1020, § 2).

Inutilis apparere potest, sive ex manifesta sponsorum eruditione, sive etiain ex animo infenso religioni. Id postremum tamen ne facile praesumatur, ubi mos est examinis catechismi. Qui enirn religiosas nuptias admittunt, solent tunc quoque consuetis condicionibus assontiri ; et cavendum est ne nimia timiditate usus pereant qui certe probandi sunt. «Sponsos ignorantes, respondit *Commissio Codicis,* 2-3 iun. 1918, sedulo edoceat prima saltem doctrinae Christianae elementa : quodsi renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio, ad normam c. 1066» *(Per.* IX, 150). Ad normam c. 1066, i. e. consulto Ordinario, qui remdirimet;

3. observare praescripta ab Ordinario. Is enim plura hic iubore potest (c. 1020, § 3), etiam quando investigatio parocho commisa manet;

4. postulare testimonium baptismi, etiam a protestante (c. 1021, § 1);

5. cum moneat c. 1021, § 2 ut catholici, nondum confirmati, confirmationis sacramentum, antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo, istud quoque pro viribus parochus curabit;

6. docere sponsos officia sua (c. 1033). Quantum iuverit ut hic paratum habeat libellum amoenae formae et facilis lectionis, ubi quae liceant et non liceant in matrimonio distincto et simul prudenter proponantur, additis officiis de institutione liberorum et consiliis etiain hygiasticis quod ad contages et pueros attinet !

7. monere minores natu, quantum opus sit, ne insciis aut rationabiliter invitis parentibus nuptias ineant ; « quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario » (c. 1034);

8. vehementer adhortari nupturientes « ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur et ss.am Eucharistiam pie recipiant » (c. 1033).

Ex ipso iure communi parochus potest assistentiam suam negare coniugi qui confiteri noluerit, si sit publicus peccator (v. g. propter notoriam omissionem praecepti p sebalis), vel si confessionem in contemptum Ecclesiae renuat, vel si omissio fuerit scandalosa (Cfr. S. C. *C.* in Mogimtina, 28 aug. 1852).

Praescripta iure particulari confessio in impedimentum converti nequit. Quare peccatores occulti, qui peccata sua confiteri recusarint a matrimonio excludendi non sunt.

Praevisa in casu particulari difficultas Ordinario tempestive exponatur. Urgento difficultate, matrimonii assistentia, si occultus fuerit precator, detrectari non poterit. Vkaming, I, p. 182; Linneborn, p 83;

9. proclamationes facere bannorum.

I46. — De bannis. 1. *Banna,* ex voce quae medio aevo designabat tum iurisdictionem et territorium jurisdictionis, tum edictum eiusque *proclamationem,* sunt *publicae, auctoritative jactae, denuntiationes juturi matrimonii inter definitas personas,* cum tacita jussione, fidelibus facta, revelandi impedimenta si quae matrimonio obstare videantur.

2. Publicationes istae faciendae sunt a *parocho* quem domicilium vel quasi-domicilium, vel, si agitur de vago aut de quopiam qui non habeat nisi domicilium aut quasi-domicilium dioecesanuin, saltem praesens commoratio proprium fecerit (cc. 94 et 1023). Si plures sint proprii, ab omnibus faciendae sunt.

Praeterea, si, *post pubertatem,* pars *in alio loco* (non dicitur in alia paroecia) per sex menses commorata sit, res proponenda est Ordinario, qui videbit quid facere' expediat.

Canonis 1023, § 2, verba « alio in loco » a Vlaaiing, op. c. I, 171 nota 2, intelleguntur *in alia parochia,* quia in § 1, banna a proprio] *rocho* facienda dicuntur. Verum ipsa difficultas exsecutionis istius canonis, oh quam plures et ipse Vlaming existimant a litterali observati ne recedi ot iure particulari stari posse, nobis ampliorem vocis sensum, qui ceterum proprius est, persuadent.

Si positiva suspicio impedimenti orta sit, Ordinarius monendus erit, qui etiam pro breviore commorationis tempore imperabit proclamations, vel alio modo curabit ut suspicio removeatur : ante remotam suspicionem, matrimonium est illicitum.

Si, ob pluritatem itinerum, regionum distantiam, nimis difficile fuerit consuetas colligere probationes per proclamationes, Ordinario licebit alitor providere aliasque probationes, non excluso iuramento suppletorio, admittere (Resp. 2-3 iun. 1918, *Per.* IX, p. 150, 4).

3. Duplex *modus bannorum* hodie admittitur. Vel per publicationes *orales,* tribus continuis diebus dominicis, aliisque festis de praecepto, in ecclesia, inter missarum sollemnia aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat (c. 1024); vel, si Ordinarius id praetulerit, per publicam affixionem ad valvas

ecclesiae paroecialis aliusve ecclesiae, nominum contrahentium, per spatium saltem octo dierum, ita ut, hoc spatio, duo dies festi de praecepto comprehendantur (c. 1025).

De venia Ordinarii,H intellegi possunt festi dies etiam abrogati.

4. Banna facienda sunt *pro solis matrimoniis inter catholicox.* Potest tamen Ordinarius permittere'ut proclamentur futura matrimonia mixta (inter partem acatholicam aut infidelem et partem catholicam), remoto scandalo, post obtentas dispensationes ecclesiasticas, ac reticita religione partis non catholicae (c. 1026).

5. *Effectum* banna gignunt obligandi *positive* fideles, non exclusis sponsis, revelandi aut deferendi impedimenta, *ante matrimonium,* sive parocho sive Ordinario. Denuntianda sunt impedimenta etiam occulta et quae probari nequeunt. *Post celebratum matrimonium,* manet sola obligatio naturalis. A denuntiatione facienda excusant : *a)* secretum commissum *ex officio,* consilii petendi causa ; ἀ) damnum proportionatum ipsi gravitati impedimenti et consectariis silentii.

Fieri potest ut silentio permitti possit matrimonium inter fratrem et sororem naturalem vel inter patrem et propriam filiam, si mulier, huius rei conscia, illam sine maxima ignominia propria revelare nequeat (Cfr. De Smet, *De sponsalibus et matrimonio,* n. 69).

De exitu autem investigationum vel proclamationum debent alii parochi statim certiorem reddere parochum qui matrimonio assistere debet (c. 1029).

6. *Dispensare* a bannis potest nen quidem parochus, sed Ordinarius proprius nupturientium. Ac si plures sint proprii, dispensatio spectat ad eum Ordinarium proprium in cuius dioecesi matrimonium celebrabitur ; si autem matrimonium futurum sit extra proprias dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (c. 1028).

Dispensatio ista dari *debet,* si necessaria sit ad grave damnum vitandum, v. g. malitiosam matrimonii impeditionem, dilationem scandalosam, infamantem, .vel constantiae partis periculosam (Cfr. Ferreres, II 946); dari *potest,* si nulla sit suspicio impedimenti, vel aliter removeatur, et urgenda sit celebratio matrimonii. Ac liquet minorem causam sufficere dispensationi partiali quam completae. *Principes* gencratim pro dispensatis habentur ; magnates facilius dispensari possunt. H

747. — Peractis investigatione et bannis : 1. matrimonium non est ilico celebrandum, sed *per se,* ab ultima proclamatione, tres dies decurrere debent. Rationabilis tamen causa, quae ab illa dilatione excusat, ipsius prudenti parochi indicio permittitur;

2. ante quam autem omnia *documenta* receperit, parochus matrimonio assistere non potest;

3. post sex menses a factis publicationibus, nisi matrimonium intercesserit, repetenda sunt banna, nisi aliud loci Ordinario videatur;

4. si *nullum* detectum fuerit *impedimentum,* nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat (c. 1031, § 1);

5. detecto *impedimento certo,* si impedimentum sit *occultum,* parochus publicationes peragat vel absolvat, et, reticens nomina, rem deferat ad Ordinarium vel ad S. *Paenitentiariam.* Si sit *publiciim* et detegatur ante inceptas .proclamationes, parochus ulterius no procedet, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationcm pro solo foro conscientiae obtentam norit ; si detegatur post aliquam factam publicationem, parochus publicationes perficiat et rem ad Ordinarium deferat (c. 1030, § 2).

748. — Casibus specialibus hoc modo providetur, ut parochus, post adhibitas proprias diligentias, consultum adeat Ordinarium eiusque mandatis obtemperet. Ita ei faciendum praecipitur :

1. si, re accurate investigata, dubium de exsistentia impedimenti supcresse prudenter indicaverit (c. 1031, § 1) ;

2. excepto casu necessitatis, si alter nupturientium sit *vagus,* i. e. *nullibi* habeat domicilium vel quasi domicilium (c. 1032).

Quod faciendum existimamus, etsi omnino vagus menstruam commorationem in paroecia habeat ;

3. si agitur de matrimonio mixto, « ubi certe noverit » sponsos adivisse vel adituros, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum, *uti sacris addictum,* ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum. Hoc enim semper sub gravi facere prohibentur. Effectuum civilium gratia, minister acatholicus qui tantum officialis civilis munere fungatur adiri non vetatur (c. 10G3);

4. si alter nupturientium notorie aut catholicam fidem abiecit... aut societatibus ab ecclesia damnatis ascriptus est (c. 1005) ;

5. « si publicus peccator aut censura notorio innodatus ant-e matrimonium ad sacramentaleni confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusel » (c. 1066);

6. si matrimonium per procuratorem contrahendum sit et tempus suppetat (c. 1091).

SUMMAK1UM.

74 *i.* 1. *Quid Üponsaha.* Promissio matrimonii potest esse *unilateralis,* ex fidelitate vel iustitia obligans, et *bdateralis.* Sponsalia sunt promissio voluntaria, deliberata, mutua, futuri matrimonii inter personas ime habiles. Pro utroque foro condicio valons est ut fiat per scriptruam subsignatam a partibus et a parocho vel loci Ordinario vel a duobus testibus. Si alterutra vel utraque pars scribere nescit vel nequit, id ad valorem notandum est; et alius testis actum subsignare debet. Ex sponsalibus sola actio de damnis gignitur.

II. *Quid matrimonium.* 1. ***In fieri,*** est ipse *contractus* et sacramentum inter baptizatos, quo vir et mulier sibi mutuo legitimi' corpora sua tradunt, primario in finem prolis procreandae et educandae, secundario in mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae.

Sacramenti *materia remota* sunt contrahentium corpora, *proxima* vero traditio quae consensu exprimitur. Qui consensus, quatenus acceptationem exprimit, est simul *jorma.* Ministri sunt ipsi contrahentes, *Pes et sacramentum* est sacrum mutuae obligationis vinculum.

In *jacto esse,* est ipstun vinculum contractu inductum. Matrimonii, sic proprie dicti, proprietates sunt unitas et indissolu bilitas, quae ratione sacramenti, maiorem firmitatem habent.

2. *Quotuplcx est matrimonium.* Est *ratum* quod, sacramenti charactere confirmatum, nondum est consummatione completum ; *ratum et consummatum,* si inter christianos coniugali actu est perfectum. *Legitimum,* proprie hodie est validum matrimonium non baptizatorum ; interdum de omni matrimonio valido dicitur ; *civile,* quod, siv‹· verum sive commenticium, condicionibus legis civilis satisfacit. *Publicum,* in facie Ecclesiae palam contrahitur ; *occultum* seu *conscientiae,* secreto coram parocho et duobus testibus secretis celebratur; *clandesliAum,* sine parocho et testibus canonice requisitis etiam palum contrahitur.

In dubio, matrimonium praesumitur validum ; in favorein fidei pro nullitate matrimonii, in dubio, stari potest.

III. *Matrimonio praemittenda.* Excepto periculo mortis, in quo, nisi indicia contraria sint, sufficit iurata affirmatio contra hentiuin do suo baptismo ct statu libero, iuridice, ante matn monium, constare debet nihil celebrationi obstare. Quan parochus, cui assistentia competit, diligenter debet investigare num aliquid obsit, sponsos interrogare, et disponere. *Banna* ab omni paroche proprio, tribus dominicis} vel festis continuis proclamanda sunt, si inter ambos catholicos fiat matrimonium. In locum publicarum denuntiationum, Ordinarius permittere potest publicam affixionern. ad valvas ecclesiae, nominum contrahentium, per octo saltem dies, ita ut duo festi dies de praecepto comprehendantur. A banni- Ordinarius dispensare potest : atque in omni difficultate et dubio, parochus eum consultum adire debet.

Ÿ1TULUS II.

De impedimentis II atrimonii.

c a pu t i.

Generalia de impedimentis et dispensationibus.

750. — Impedimenti notio. *Latissimo sensu* impedimentum est quidquid valeri vel lieeitati matrimonii obstat : etiam naturalis inhabilitas ad quemlibet contractum, qualem dat amentia, et ipse status peccati. — *Lato sensu* est quidquid *eaterne,* iure divino vel humano, validitati vel lieeitati matrimonii obstat : tunc est etiam vitium formae substantialis vel accidentalis, ut si matrimonium fiat sine parocho, sine bannis. — *Proprio sensu,* est *quidquid ea ternum, lege divina vel humana. personam vel inhabilem facit, non ad quemlibet contractum, sed ad matrimonium, vel vetat ne matrimonium' contrahat.* Tunc defectus formae non est impedimentum. Et sic in Codice intellegitur. Quare defectus sollemnitatum non numeratur inter impedimenta (Cfr. d'An n ik .. ΠΠΓ429 ; Ga s pa r r i, I, 265-266).

751. — Γlll p‹ diiii‹ nt‹ mm divisio. 1. Impedimentum *irnpediens* «continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium » : hoc tamen non reddit irritum (c. 1036, § 1). *Dirimens,* contra, ipsi valori obstat matrimonii, quod simul graviter prohibet (c. 1036 §2).

2. Impedimentum *publicum* censetur quod in foro externo probari potest ; secus est *occultum* (c. 1037).

Observes in ipso Codice, matrimonium et delictum diversimode dici *occultum* et *publicum,* ita ut notio hic tradita minime sit generalis. Aliud ergo est casus occultus vel publicus ; aliud impedimentum publicum vel occultum. Bene fieri potest ut in foro externo probari possit impedimentum quod tamen ita vulgo ignoratur, ut eius casus occultus dici possit et debeat.

Publica et *occulta* esse possunt vel natura sua (c. 1971, § 2°), vel facto. *Natura sua·* publica dicuntur quibus originem dedit factum quod coram foro Ecclesiae vel in coetu fidelium evenire debet, ut impedimentum ordinis ; vel quod in registris publicis referendum est : aetas, legitima consanguinitas, et ipsa mixta religio ; vel quod testimonio testis qualificati de officio suo testantis aut duorum testium immediatorum probari potest : ligamen.

Facto publicum erit impedimentum cuius probationes fori externi re vera praesto sunt, etiam si passim ignoretur. Quaestio autem ante Codicem controversa, utrum occultum an potius publicum dicendum sit impedimentum quod *materialiter* in suis elementis non autem *jormaliter* in sua vi iuridica cognoscatur, seu cuius non quidem causa verum effectus gignendi impedimentum ignoratur, hodie praetermitti potest. Namque factum quod cognoscitur probari poterit in iudicio, ubi ius non ignoratur (Ofr. Cappello, III, 200, 3).

3. Pro *origine* sua, distinguuntur impedimenta iuris *divini,* quae Ecclesia authentice declarat, et iuris positivi humani, quae Ecclesia vel, pro non baptizatis, potestas competens statuit.

4. Pro disciplina dispensationis, sunt impedimenta gradus *minoris* et gradus *maioris.* Priorum dispensatio non infirmatur propter vitium obreptionis vel subreptionis. Sunt autem : consanguinitas in tertio gradu lineae collateralis, affinitas in secundo gradu lineae collateralis, publica honestas in secundo gradu, cognatio spiritualis, crimen ex adulterio vel attentatione matrimonii, etiam per civilem actum tantum (c. 1012).

T5'J. — Impedimentorum auctor. 1. Impedimenta *iuris divini* sunt simul iuris naturalis.

2. Impedimenta *iuris humani* pro *baptizatis* statuuntur sola lege ecclesiastica. Eorum constitutio reservatur nunc S. Sedi,

exclusa quoquo consuetudine, quatenus reprobatur consuetudo impedimentum inducens (c. 1041). Pro *non baptizatis,* abiudicanda non videtur ab auctoritate civili potestas inducendi impedimenta etiam dirimentia.

3. Episcopus seu Ordinarius loci potest in suo territorio *Oetare* matrim)nium quodpiam particulare, sed ad tempus tantum et durante iusta causa.

Sola quoque pontificia auctoritas, reprobata etiam consuetudine quae per abrogationem vel derogationem sit impedimentis contraria (c. 1011), impedimenta iuris ecclesiastici supprimere vel relaxare potest.

753. — Impedimentorum subiectum. Soli *baptizati* impedimentis *canonicis ;* soli *infileles* impedimentis legis *cicilis* directe ligantur. Sed impedimentum in alterutra tantum parte matrimonium illicitum aut invalidum ambabus partibus reddit (c. 1036, § 3).

Quod ad *formam* celebrationis, pars exempta suam exemtionem cum altera parte per se communicaret, nisi nunc per legem positivam aliter esset statutum (Cfr. Gasp. I, n. 297).

Post conversionem et baptismum, factum ante baptismum edicit impedimentum, si iu vinculo naturali, non autem in vinculo more canonico subsistit seu perseverat.

754. — Iiup?dimnitorum dispensatio seu relaxatio.

L. *Summus Pontifev* plenissima facultate pollet dispensandi m omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, et declarandi ius divinum de eadem re. Potestas civilis sua impedimenta pro non baptizatis relaxare potest. Dispensatio ab impedimentis occultis petitur a S. *Paenitentiaria ;* pro impedimentis publicis adeunda est S. C. de *Sacramentis,* exceptis impedimentis disparitatis cultus et mixtae religionis, pro quibus adeundum est S. *Officium.*

2. *Inferiores S. Pontifici* non possunt dispensare in impedimentis, nisi *Ordinarii,* cum *dubium* est factum, et agitur de legibus in quibus R. P. dispensare solet (c. 15) ; vel cum difficilis est recursus ad S. Sedem et simul in mora est periculum gravis damni, et de dispensatione agitur quae a Sede Apostolica concedi consuevit (c. 81) ; — vel nisi per indultum aut per ipsum ius commune haec facultas facta sit.

155. — *Facultates concessae Ordinariis.* 1. Facultates generales concedi consueverunt Nuntiis vel Delegatis Apostolicis. Episcopis, Vicariis Apostolicis et Praefectis Apostolicis.

1. Vi c. **III** suarum facultatum, *Nuntii* vel *Delegati Apoetolici* dispensare possunt ab impedimentis impedientibus ; pro certo numéro casuum a dirimentibus iuris ecclesiastici sive publicis sive occultis, exceptis iis quae ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, ex ordino sacro et sollemni professione religiosa proficiscuntur ; sanare in radice possunt, pro certo numero casuum, matrimonia nulla propter impedimentum dirimens, quando moraliter impossibilis est renovatio consensus, monita tamen parte impedimenti conscia de sanationis effectu. Clausulae servandae, et communicatio cum auditore vel secretario vices Nuntii agente indicantur in formula (Cfr. *Epitome luris,* I p. 363, s.).

2. Quod ad *Ordinarios locorum,* decreto quidem S. C. *Consistorialis,* 25 april. 1918 *{Per.,* IX, 116) abrogatae prius sunt facultates fori externi antea concedi solitae ; sed cum mox demonstraretur necessitas muniendi Ordinarios habitualibus facultatibus, eadem S. Congregatio, litteris 17 mart. 1922 varios elenchos misit ad episcopos, facultatum quinquennalium quas Ordinarii locorum non sublectorum S. C. *de P. F.* anno quo ad S. Sedem referre debent, a respectivis Congregationibus vel a S. Paenitentiaria, obtinere poss nt. Post *Motu proprio* 20 apr. 1923, omnes facultates istae ab ipsa S. C. *Consistoriali* tribuuntur, salvo singulorum Officiorum ime formulas conficiendi et mutandi. Ordinariis oxtra Europam, ct etiam pluribus Europae Ordinariis S. C. de *Sacramentis* concedit facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus minoris gradus ot impedientibus ex voto ortis ; praeterea, in casibus urgentioribus, dispensandi ab impedimentis : *a)* consanguinitatis in 2° aut in 3° cum primo mixtis, dummodo exinde nullum scandalum aut admiratio exoriatur; in 2° lineae collateralis gradu; *b)* affininntis in primo lineae collateralis gradu aequali vel mixto cum secundo; c) pu blicac honestatis in 1° gradu, dummodo certo constet coniugem non posse esse prolem ab altero contrahentium genitam . Praeterea tempore et in actu sacramentalis visitationis aut sacrarum missionum et non ultra, dispensare possunt ab omnibus impedimentis matrimonialibus supra memoratis cum iis qui in concubinatu vivere reperiuntur ; sanaro possunt in radice matrimonia nulliter contracta ob impedimenta minoris gradus, si magnum sit incommodum requirendi a parte ignara impe dimenti renovationem consensus, dummodo prior perseveret et absit periculum divortii.

Ista distinctione inter consanguinitatem in 3° gradu et eam qua. est in 3° mixto cum primo, S. Congregatio nullatenus consanguinitatem mixti gradus in impedimentum maioris gradus convertere, vel compu-

tationi ni Codicis mutare cogitat: solam fucultat» m delegatam j·· – ti ingit.

A S. *Officio,* iidem Ordinarii obtinere possunt facultatem dispensandi super impedimento mixtae religionis et, si casus ferat, etiam super disparitate cultus ad *cautelam,* debitis praestitis cautelis ; sanandi in radice matrimonia attentata coram ofticiali civili vel ministro acatholic cum impedimento mixtae religionis aut disparitatis cultus.

Facultates utriusque Congregationis ubique erga subditos, cum non subditis, intra limites territorii exerceri possunt ; sunt delegabiles ; ita tamen ut facultas sanandi in radice a S. Ofticio manans solis parochis, singulis vicibus subdelegari possit.

S. *Pacnitentiaria* in foro interno, etiam extrasacramentali et extra dioecesim, pro grege commisso [facultatem! etiam quinquennalem dat dispensandi ad petendum debitum cum transgressore voti castitati-· perfectae ot perpetuae privatiin post completum 18 aetatis annum emissi, qui cum tali voto matrimonium contraxerit ; dispensandi super occult<· criminis impedimento, absque tamen machinatione (mortis) sive contracto matrimonio, sive contrahendo, iniuncta gravi et diuturna paenitenti› salutari. Facultas, intra fines tantum dioecesis Canonico Paenitentiari'i et Vicariis foraneis pro foro conscientiae ct in actu sacramentalis confessionis, etiam habitualiter subdelegari potest ; sicut etiam aliquibus confessariis ob peculiares causas ; ceteris non potest subdelegari nisi in singulis casibus ubi recurrant.

3. Episcopis, Vicariis Apostolicis et Praefectis Apostolicis suae ditionis S. C. *dc Prop. Fide* concedit etiam facultates matrimoniales per formulas quae post Codicem^ novae confectae sunt, it tres sunt genere, ita tamen ut Formulae II et 111 distinguantur *maior* (pro Praelatis charactere episcopali^ auctis) et minor (Cfr. nostrum *Cotnrnei larium* de his formulis).

Exceptu formula prima, quae ad impedimenta minoris gradus restringitur, ceterae facultatem communicabik m delegant dispensandi «super impedimentis matrimonialibus sive minons sive maioris gradatam publicis quam occultis, etiam multiplicibus, iuris tamen ecclesiastici ; exceptis impedimentis provenientibus ex sacro Presbyteratus ordine, ex .defectu praescriptae aetatis et- ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio » ; ac sanandi in radice matrimonia ob aliquod ex impedimentis in quibus dispensare possunt nulliter contracta.

Missa aut cmf petitione ad S. Sedem, Ordinarii suis facultatibus ne utantur nisi ex gravi et urgenti causa, et stat ini S. Sedem de re moneant (c. 1048. 204, § 2).

2. Éx *ipso iure comimini* cc. 1043 et 1045 :

«)] urgente mortis periculo, ad consulendum conscient iac- et, si casus ferat, légitimation! prolis:

b) quotiens impedimentum detegatur cum iam omuia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usquedum a S. Sede dispensatio obtineatur (casus qui dicebat ur *perplexus)* ;

c) a pro convalidationo matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad 8. Sedem », modo scandalum removeatur, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestentur consuetae cautiones (quae *altera* condicio *ad validitatem* requiritur) ;

d) in his, inquam, adiunctis, possunt *locorum Ordinarii* dispensare tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis, sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis presbyteratus et affinitate in linea recta, consummato matrimonio.

Dispensare porro possunt proprios subditos ubique commorantes, et omnes in proprio territorio actu degentes. Curare debent ut scandalum removeatur, et, si agitur de cultus disparitate aut mixta religione, ut consuetae cautelae praestentur.

Facultas ista, iure communi annexa erorum officio', secundum definitionem c. 197, tamquam *ordinaria* ac proin delegabitis considerari potest.

75G _ Facultates parochorum. In *urgente periculo mortis,* si ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem facultate, *ordinaria* ac proin *dclegabili,* pollet *parochus* matrimonio assistens.

In casu autem perplexo, aut *ad convalidandum matrimonium* (casu *quasi p rplexo),* si loci Ordinarius adiri non potest, saltem sine periculo violationis secreti, parochus idem potest quod Ordinarius, sed pro solis casibus occultis (ce. 1044. 1045).

Parochus autem de concessa dispensatione *pro foro externo* Ordinarium loci statim certiorem facere debet, eamque in libro matrimoniorum annotare (c. 1046).

___Facultates sncrrdotis qui assistit matrimonio quod valide coram «olis duobus testibus contrahitur, ad normam c. 1098 Sacerdos iste eadem qua parochus potestate munitur c. 1044 et 1045 · atque eadem obligatione monendi Ordinarium tenetur.

Facultates cnnîessarii. Idem potest quod parochus et modo dictus sacerdos, sed *a* pro foro interno, in actu sacramentalis

75S. — Obserr inda de his facultatibus, a) *De facultate, in periculo mortis.* — Periculum mortis esse potost vel personae quae impedimento ligatur vol compartis. In isto periculo non postulatur difficultas adeundi S. Sedem. Duplex iusta causa indicatur dispensandi: necessitas conscientiae, si matrimonio supprimitur occasio peccati, vol removetur scandalum, vol reparatur damnum materiale, vel odium exstinguitur, etc.; legitimatio prolis natao vol nasciturae, dummodo ne sit adulterina vel sacrilega, quia haec matrimonio non legitimatur.

Ramovondo scandalo potissimum prospiciendum erit, si diaconus vol professus religiosus d)in convaluerit. Si spos sit convalescentiae,exigatur promissio proficiscendi in region im longinquam, vel saltem corrigendi forvoro vitae malum aedificationem contracti matrimonii. Cum agitur do imp idim mto disparitatis cultus vel mix ae religionis, consultae cautiones sou promissiones (cfr. n. 7G7) exigendae sunt. Si plen'obtineri vel prudenter pati posse non vidmtur, Ordinarius probabilius valide agit qui. in his robus extremis, condicionibus iure divino requisitis contentus sit (Cfr. Pigui, n. 90, 6° ; Cerato, *Matrimonium,* p. 47 ; Cappello, III, n. 232). Id tamm minus ex praesenti facultate, quam ex c. SI colligimus quo, ubi in mora est periculum gravis damni. Ordinarius ad montem S. S 'dis dispensare permittitur. Quare, contra atque existimat Cerato, p. 50, extra poricu'um mortis, etiam in casu perplexo cautiones ad valorem dispensationis exigendas ess? cum Cappello, n. 233, censemus.

b) *Dc facultate in cam perplexo.* Hic requiritur ut S. Sedes adiri tempestivo noquoat. Et resp. *Commis. pontif.,* 1 mart. 1921, tam Ordinarius quam parrochus potestate sua in casu perplexo uti possunt, quando impodim mtum, etsi antea cognitum, ab ipsis tamen tunc tantum cum omnia parata sunt ad nuptias detegitur.

c) *Dc facultate parochi ct sacerdotis assistentis.* H mc supponit Ordinarium adiri non posse saltem per litteras. Namque ipsa *Commissio Pont.,* 12 nov. 1922 ad V, consuit Ordinarium adiri non posse, si non potest nisi per tolephonum vel telographum ad ipsum recurri (Per. XI, 193). Atque ex analogia o. 1045, § 3, si res respectu Ordinarii s'creto tegenda est, etiam tunc adiri non posse videtur (Gén. II, 523 bis). Extra mortis periculum facultas restringitur ad casus occultos. Sive autem casus sit natura sua occultus vol tantum facto, videtur facultate pa rochi et sacerdotis assistentis comprehensus. Secretum cuius periculum ab Ordinario adeundo excusat est non tantum secretum sacramental-. sod etiam secretum commissum aut naturale : quando grave damnum

vol incon nxdum revelaticni clstat. Quia officium parc chi nullam fori exterioris iurifdictionem ccn plectitur, factitas hic data non videtui annexa officio. Quare non est oidinaria me subdelegari potest (Via · mino, op. c. n. 415). Id temen probabiliter certrove ititur. Extenditur autem facultas ad omnia impedimenta a quibus in periculo mortis dispensare potest, ita ut etiam (si casus accidat v. g. ubi convalidandum est matrimonium) in forma matrimonii videatur dispensari pesse.

Quid, si adiri potest v. g. Vicarius feramus cui Cidircr.us potestatem suam delegaverit ? Vt.a ming censet [esse tunc cd istum delegatum recurrendum, ita ut secus parochus invalide dispersant (Cp. c. n. 312). Severitas ista nobis non videtur ex Codice erui pesse. Ordina, rius tamen possit ael liceitatem recursum ad delegatum piae scribe re.

d) *De facultate Conjestarii.* Plures, v. g. P. Ca ppe iio, IU, 258, n<- gant facultatem istim se porrigere ad impedimenta natura sua publica,, etsi casus sit occultus. Ac sane, in urgente n ortis periculo, vix eveniet casus ubi Confessarius nen pessit vel obtinere ut paenitens ab interveniente tunc parccho aut sacodote resistente id rcinnn c. 1K8 ' 2° dispensationm in fero externo inpetiet, vel ipse eam qua sacerdos assistens tribuere. Verum si casus ne cas sit at is intercesserit (ut si occulitis subdiaconus nolit parocho tamquam violator sui voti cognosci; nostrum non vieklur esse ut generalem ccrenis vim circumscribamus. Sed si pericuTm divulgationis, vel coi flictus inter foirm internum et externum timendum sit, ccnfessarius exiget a pae nitente promissiones quae periculum removeant: petendi in foro externo dispensationem, permittendi inscriptionem in archivo secreto, vc-l recursum ad *S. Paenitentiariam,* quae cci sentiat fortasse ut in uio archivo secreto matrimonium annotetur vel aliter provideat (Cfr. dc hac re fusam disceptationem Mo nit o r e, 1920, p. 59 ss.. quam ael crisim n ve;cavit P. Ar e n d t ; *Du cas perplexe et des pouvoirs du confesseur d'après le Cede, Ncur. llev. Théol.,* 1920, p. 2G1 ss ; CâPPEXIO, 1IJ, 238). J iaM

Quid, si matrimonium celebretur coram sacerdote delegato, ac d· tegatru· eo memento impedimentum in reliure!is in quibus nec parochus vel Ordinarius adiri nec rratrimenium diferri pessit ?

Tunc vel elices cum quibusdam, v. g. (a ipe il o, III, 236, delegato eam quae* parochi ccrr petit potestatem dispensandi ce n petere, ut, ael nomum c. 2C0, § 1, ea en nia habeat sine epiibus potestatem exercere- non posset. Ac sane mirum videretur ut recerdc.® rite* delegati s minus posset, quam ejuilibe t sacerdos assistens quando n atrin cniim coram solis testibus centre hi pe) mittitur, Vel .-altem permittes ut *casum* p*e- *plcxuni* tractet sicut ante- C cdicem, seu de clare t in pe dîme ntl rrt ce sum , addita obligutieno recurrendi ael Ordinarium.

<59. — Dispensatio num in tiro interni» mini talio. « JNisi aliud ierat S. *Paenitcniiariac* rescriptum, dispensatio in foro interno-

row *sacramentali* concessa super impedimento occulto annotetur in libro diligenter in secreto curiae archivo servando: *nec alia dispensatio pro foro catcrno* est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit ; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno *sacramenUiD* » (c. 1047).

ÎG0. — Notanda dc facultate dispensandi eiusqnc usu.

1. *De multiplici impedimento.* Statuitur iam principium generale, iuxta quod ii qui *induito generali* gaudent dispensandi, eo uti possunt sive idem impedimentum sit multiplex, sive plura occurrant simul impedimenta, etiam publica, idque tam in contrahendis quam in contractis matrimoniis (c. 1019).

Ubi tamen pro uno c pluribus impedimentis *publicis* deficiat facultas, pro omnibus ad S.i Sedem recurri debet. Si vero, post concessam super aliis a S. Sede dispensationem, detegantur impedimentum vel impedimenta super quibus dispensandi facultas habebatur, huius usus fiat, omisso novo recursu (c. 1050).

2. *De legitimàiione prolis.* Quotiescumque dispensatio super impedimento dirimente conceditur, ex potestate ordinaria vel potestate quae per indultum *generale* est tributa *eo ipso* conceditur quoque legitimatio prolis quae ex iis qui dispensantur iam nata vel concepta sit, excepta tamen adulterina et sacrilega (c. 1051).

Itaque omnis dispensatio quum S. Sedes ipsa concesserit, sive m *forma gratiosa* sivo *exsecutionem* committendo loci Ordinario, cum ex potestate ordinaria manet, hanc legitimationem affert. Aliter dicendum est do dispensatione quae, in casu particulari, Ordinario facieuaa permit tatur (1). Tunc enim facultas ad legitimationem non extenditur, nisi expresso dicatur. ›Si vero Ordinarius dispensat vi *induiti generalis.* legitimatio in ipsa dispensatione continetur. Hinc sequitur quoque légitimai! prolem ipsis dispensationibus vi cc. 1043-1045 concessis, nisi dispensetur a voto vel proles fuerit adulterina.

3. *De errore in libello supplici vel incompleta expositione,*

a) « Dispensatio a minore impedimentd^cOnce&sâf nullo sive obreptionis sivo subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit ⅄ (c. 1054).

(1) Consulto abstinemus vocibus, in *forma commissoria,* quae non aemper eadem blgnlficationo usurpantur. DE Smet, *Ve Spons,* n. 740, p. 2(M, nota 2. Hoc attendendum est utrum dleponsot S. Sedes per se vel mandatarium, an episcopus, per concessas facultates.

Obreptio autem habetur in suggerenda causa falsa ; *subreptio* in reticenda re quae dispensationi obstaret, atque ideo, ox stylo curiae, dici debuit.

Sufficit ergo ipsa petitio, ut causa sufficiens dispensationi adesae censeatur. Quare etiamsi dispensans, v. g. Ordinarius, erroris vel fraudis partium conscius fuerit, dispensandi ius habebit.

Subsistunt tamen aliae causae nullitatis, v. g. si dispensatio vi ac metu extorta fuerit.'

b) « Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis concessa in aliquo gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error *circa gradum* irrepserit, dummodo gradus re vera exsistens sit inferior, aut licet reticitum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu » (c. 1052).

Duplex ergo casus consideratur : *a)* in *secundo* gradu erant affines vel in tertio consanguinei pro quibus dispensatio in 1° gradu affinitatis vel in 2° consanguinitatis fuit impetrata: valet dispensatio; nihil corrigendum est; *b)* multiplici consanguinitate vel affinitate erant impediti. Una declarata est. Dummodo gradus omissus non sit superior, valet dispensatio ; nec Codex condicionem bonae fidei exigit in reticente. Pro valoro ergo satis est indicasse simplex impedimentum in gradu proximiore (De Smet, *De Spons,* n. 47). Verum si reticita fuit affinitas concurrens cum consanguinitate allegata, non valet dispensatio, namque impedimenta sunt disparata seu diversae speciei.

Regula haec iterum est generalis : applicanda est quicumque sit dispensationis auctor. Consulto autem Codex loquitur de errore qui in petitione vel concessione irrepserit. Fieri enim potest ut incompletus fuerit ipse libellus supplex ; atque accidit quoque ut bene redactae petitioni responsum imperfectum detur, etiam ex orrore amanuensis. Uterque tamen error per se rescriptum vitiat (Cfr. De Smet, *De Spons.* 920, 3° et nota 1). 'I

4. \ *irtualis dispensatio ab impedimento.* Data *a S. Sede* dispensatio super matrimonio rato et non consummato ; vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem a prima forma impedimenti criminis, i. e. adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii non autem ab aliis formis, ubi intervenit coniugicidium.

Observes hic opus esse ut dispensatio detur a S. Sedo, in forma sive gratiosa sive commissoria imperativa *(mandamus, committimus).* Aliae virtuales dispensa! iones, cum nullae memorentur, non iam exsistere

videntur, etiamsi unto Codicem exsistebant. Sic dispensatio in impedimento disparitatis cultus secumferebat dispensationem partis catholicae ab impedimentis quibus altera pars immunis erat.

761. — Dispensationis exsecutio. Dispensationes super publicis impedimentis Ordinario oratorum concessas exsequatur *semper* Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit, monito tamen Ordinario alius loci, in quo matri: forte contrahitur (c. 1055).

Facultatis a S. Sede delegatae mentio in dispensatione concedenda semper facienda est (c. 1057).

Observes hanc mentionem imperari, non tamen ad valorem exim Dispensatio pro *foro interno extrasacramentali* etiam aliis personis, x-c-parocho ; pro ioro *sacramentali,* confessario committitur.

762. — Dispensationis gratuitas in Curia diocccsana. Salva expressa concessione S. Sedis, pro dispensationibus quas ipse Ordinarius *concedit,* omne emolumentum, sub poena restitutionis, percipi vetatur, « excepta modica aliqua praestatione ex titulo expensarum Cancellariae », idque pro iis solis qui non sunt pauperes.

Pro dispensationibus quas Ordinarius *exsequitur,* saepe ipsum rescriptum indicat quid pro exsecutione poti possit. Ac potest quoque, ex c. 1507, § 1, obtenta S. Sedis approbatione, in concilio vel conventu provinciali, taxa exsecutionis pro tota provincia praefiniri.

Pro dispensationibus quas vi facultatum suarum *Nuntii* et *Deleyat· Aposlobci* concedunt dicitur : « Nupturientes aliquam oblationem, si fieri potest, iuxta vires persolvant », transmittendam ad S. C. *S. *Officii,* si agitur de disparitate cultus, ad S. C. ‹/‹ *Sacramentis,* si alia fuerint impedimenta.

In concedendis dispensationibus ex facultatibus S. C. *de Sacramentis,* Ordinarii curare debent ut qui pares solvendo inveniantur, aequam oblationem iuxta vires persolvant, in obsequium S. Sedis. Induito S'. *OfficU* docemur taxam exquiri solitam pro qualibet dispensatione « quamque R. P. D. Ordinarius exiget, nisi pro casuum diversitate sit moderanda aut dispensanda ob paupertatem oratorum aliasvo iustas causas » esso 15 francorum. Taxarum quas exigunt quintam partem pro suis suaequo dioecesis necessitatibus retinere Ordinarius a S. Officio permittitur.

163. — Principium de capacitate et liceitate matrimonii. « Omnes possunt matrimonium contrahere qui iure non prohibentur » (c. 1035). M|

Itaque, 1. cum agitur de *matrimonio in genere,* impedimentum est probandum, et in dubio impedimento, pro libertatejre.spondendum est. Begula ista universalis est cum agitur de impedimentis impedientibus ; cum agitur de dirimentibus, salvum manere debet ius tertio acquisitum ; quare non licet contrahere matrimonium novum, si invaliditas prioris vel eius dissolutio, ut puta permortem, non est nisi probabilis. Applicatio vero regulae habetur in c. 1068, § 2 : « Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum ». Quam applicationem De Smet (De *Spons., 472)* non immerito restringit ad impotentiam *absolutam·,* quand·» enim agitur de *relativa* impotentia, incidimus in m 2 (Nolumus tamen benignioris opinionis probabilitatem saltem extrinsecain negare).

2. Minus universalis est regula cum agitur de *lacuItate nuptiarum inter definitas personas.* Etiam tunc valet de impedimentis impedientibus; ac de impedimentis iuris *ecclesiastici* quae *iure* dubia sunt. In impedimentis iuris ecclesiastici quae *jacto* dubia sunt, Ordinarius dispensare potest in iis impedimentis in quibus S. Sedes dispensare solet. Sed neque ante huiusmodi dispensationem, neque cum agitur de dubio impedimento iuris naturalis vel divini, licitum est matrimonium inter personas sic dubie impeditas. Quare c. 1076, § 8 : « Numquam matrimonium permittatur si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut. in primo gradu lineae collateralis ».

Manifesta est ratio discriminis inter utrumque dubiorum genus. Priore, invitum ad continentiam obligaveris : quod no fiat sine manifesta ratione, ipso communi bono postulatur; altero facultas esse sinitur matrimonii cum omnibus personis simili impedimento non prohibitis.

Quid post factum sit dicendum, infra videbimus. Iam singula impedimenta proponenda sunt, memorata tamen regula communicationis impedimentorum.

Ik

Î64. — Impedimentorum communicatio. « Quamquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum » (§ 1036).

Igitur ai infidelia cum fideli, vel acatholicus cum catholico contrahit impedimenta quibus catholicus afficitur matrimonium etiam cum parte libora impediunt: immunitas partis liberae non communicatur.

SUMMARIUM.

764 *bis.* – I. *Quid. Quotuplex.* Impedimentum proprie et in Conice, non est quidquid,e tiam interne vel externe, matrimonio obstet, sed est quidquid externum, lege divina vel humana, personam, non ad omnem contractum, sed ad matrimonium inhabilem efficit, vel votat ne matrimonium contrahat. Est enim impedimentum *wiped·ens,* quod gravem prohibitionem continet, et *dirimens,* quod simul prohibet et invalidât.

Publicum est, quod in foro externo probari potest ; secus est occultum, idque natura sua, vel facto.

Pro *origine,* est iuris divini, quod Ecclesia mere authentice declarat, ot iuris positivi humani : i. e. pro baptizatis, solius legis ecclesiasticae, pro non baptizatis, solius legis civilis.

Pro *dispensationis* disciplina, impedimentum est gradus minoris, cuius dispensatio propter vitium obreptionis vel subreptionis non infirmatur, et impedimentum maioris gradus.

Impedimenta statuit vel aufert sola S. Sedes. Ordinarius, ad tempus, duranto iusta causa, matrimonium vetare potest.

II. *Sub;cclum.* Soli baptizati impedimentis canonicis, soli non baptizati civilibus directe ligantur. Sed in alterutra parte exsistens impedimentum utriquo matrimonium illicitum vel invalidum efficit. Quibusnam forma observanda sit, postea dicetur.

Post conversionem et baptismum, factum ante baptismum creat impedimentum, si in vinculo naturali, non autem in mere canonico subsistit aut perseverat. Cum agitur de matrimonio in *genere,* dubie impediti ius servant matrimonii contrahendi ; si autem agitur de matrimonio inter definitas personas, regula ista non valet nisi do impedimentis impedientibus vel de impedimentis iuris ecclesiastici quae *iure* dubia sint.

III. *Dispensatio.* 1. *Dispensantes.* Potestas est S. Pontificis pio omnibus impedimentis canonicis; potestatis civilis pro impedimentis logis civilis. Pro occultis impedimentis, *Paenitentiaria* aditur ; pro publicis, S. C. de *Sacramentis,* exceptis impedimentis disparitatis cultus et mixtae religionis, pro quibus S. *Officium* adeundum ost.

Ordinarii locorum, cum dubium est factum, vel cum difficilis .-«t recursus ad S. Sedem, et, in mora, periculum est gravis damni, dispensant in impedimentis quao S. Sedes relaxare solet.

Dispensant quoque *vi indulti generalis* a S. C. *de Prop. Fids.* vel a competente Congregatione concessi.

Ex *iure communi,* proprios subditos ubique commorantes, ceteros omnes in proprio territorio suo, facultate quae ut ordinaria est concessa, dispensare possunt tum super forma celebrationis, tum super omnibus impedimentis iuris ecclesiastici, excepto presbyteratu et affinitate in linea recta, consummato matrimonio : urgente mortis periculo, ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimationi prolis ; praeterea, si S. Sedes tempestivo adiri nequeat, in casu qui perplexus dicitur, i. e. quotiens impedimentum detegatur cum omnia parata sunt ad nuptias et matrimonium sine probabili gravis mali periculo differri nequit donec a S. Sede dispensatio petita fuerit ; similiter, urgento convalidatione matrimonii iam contracti. Scandalum removendum est, et, si dispensetur super cultus disparitate aut mixta religione, consuetae cautiones exigendae sunt.

Parochus, matrimonio assistens in urgente mortis periculo, idem potest si nec Ordinarius saltem per litteras adiri potest. Γη casu perplexo vel ad convalidandum matrimonium, idem potest pro solis casibus occultis.

Sacerdos qui, quando matrimonium valide coram duobus testibus contrahitur, matrimonio assistit, eadem qua parochus potestate fruitur.

Conjessarius idem potest, sed tantum pro foro interno et in actu sacramentalis confessionis.

' *N. B.* Per se, postquam in foro interno non sacramentali dispensatio concessa est, dispensatio in foro externo, quae modus tantum est agnoscendi quod iam valide factum erat, non iam est necessaria.

2. *De usu facultatis, a)* Induito generali permittitur dispensatio impedimenti multiplicis, vel plurium simul concurrentium. Si tamen pro uno impedimento publico facultas desit, pro omnibus S. Sedes adeunda est. Si vero post concessam super aliis a S. Sede facultati m detegantur impedimenta super quibus facultas habeatur, eius usus permittitur sine novo recursu; *b)* dispensatio ex ordinaria potestate vel per indultum generale tributa, eo ipso légitimât prolem natam vel conceptam, excepta adulterina vel sacrilega; c) dispensatio in aliquo gradu consanguinitatis vel affinitatis concessa valet, licet in petitione vel concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus re vera exsistens sit inferior, aut reticitum fuerit impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu ; *d)* dispensationem super publicis impedimentis exsequatur semper Ordinarius qui litteras testimoniales dedit vel preces transmisit ; e) salva expressa S. Sedis

concessione, Ordinarius, pro dispensationibus quas concedit nullum emolumentum percipero potest ; excepta, a non pauperibus, modica praestationi» ex titulo expensarum Cancellariae.

CAPUT 11

H

Ar t ic u l u s 1. — De impedimentis impedientibus.

765. — I. Votum simplex. Codex quinque vota numerat : *virginitatis, castitatis perfectae, non· nubendi, suscipiendi ordines sacros, amplectendi statum religiosum.*

Tria priora, stricte accepta, formaliter differunt, ita ut votum virginitatis, post primum usum completum facultatis vener a , votum vero non nubendi, post celebratum matrimonium, facta sint exsecutionis impossibilis; sed saepe voventes alio nomine utuntur ut votiuu designent perfectae castitatis : exploretur eorum intentio. Nec vota virginitatis aut castitatis perfectae per so, seu omissa positiva dispositione c. 1058, excludunt matrimonium cui, ex mutuo consensu, accedat propositum continentiae. Duo posteriora vota non repugnant matrimonio nisi *mediate,* quatenus Ecclesia caelibatum exigit ab ordinatis et a religiosis (Cfr. Wernz, IV, 564).

Simul Codice monemur nullo voto simplici, sine speciali S. Sedis praescripto, matrimonium irritari.

766. — Adoptio* ad tramites legis civilis nuptias prohibentis, propter legalem cognationem ex adoptione ortam (c. 1059).

Et pro ipsa impedimenti *extt nsionc* Ecclesia hic suam legem civili iuri accommodavit.

Cum lex civilis impedimenta matrimoniis baptizutorum statuere nequeat, tacita Ecclesiae concessione explicanda videtur facultas facta potestati civili erigendi adoptionem in impedimentum prohibens vel adeo dirimens (c. 1080). T, e. impedimentum quidem formaliter non viget nisi vi iuris canonici. Sed Ecclesia videtur tacito permittere ut potestas civilis cives propter hunc causam nuptiis arceat. Non autem formaliter respicit ad matrimonium *civile* qua tale. Res possit tamen hoc alio modo explicari. Lex civilis subditis suis nou baptizatis impedimenta etiam dirimentia statuere potest. Quod ergo efficaciter pro non baptizatis lex civilis definit do adoptione, id tui baptizatos transfert lex ecclesiastica.

Ante Codicem, res directe iure ecclesiastico dirimebatur : ubi adoptio

plena admittebatur, creabat impedimentum dirimens, ubi sola imperfecta adoptio exsistebat, non erat impedimentum.

Adoptio porro lege *italica* (art. 60), Hispanica et Brasiliensi constituitur impedimentum dirimens. Codice Galliae et Belgii (art. 348) statuitur ex communiore opinione tantum ut prohibens. In Cod. Germaniae art. 1311 est impedimentum *prohibens*. Iure vero Lusitano et plurium Statuum Americae latinae ne quidem videtur esse impedimentum impediens (Sic Ferreres, II, 1048). Perinde dicendum est de iure Hollandiae, Angliae, Stat. foed. Americae (excepto Porto Rico ot insulis Philippinis).

Ius porro italicum ita habet : « II matrimonio ò proibito : tra l'adottante, l'adottato e i suoi discendenti ; tra i figli adottivi della etesia persona ; tra l'adottato ed i figli sopravvenuti all'adottante ; tra l'adottato ed il coniuge dell'adottante, e tra l'adottante ed il coniuge doU'adottato ». Eadem habet Codex Galliae et Belgii.

De impedimento isto late et erudite disserit Cappello S. I. in ophem. *Iu» Pont·fidum*. II, 93 ss. ubi p. 95 ss. varium ius civile fusius exponit. Monemus tamen non omnia aeque constare.^

761. — III. Mixtae nuptiae, i. e. inter partem catholicam et partem sectae haereticae sen schismaticae ascriptam. Prohibitio severissime lege ecclesiastica urgetur, et, « si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur « (c. 1060). Quocirca :

1. *dispensationis condiciones* hae ponuntur : iustac ac 'graves causae ; cautio, i. e. *formalis promissio,* regulariter scripta, coniugis acatholici de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et utriusque coniugis de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda : moralis certitudo de cautionum implemento (c. 1161);

2. memoratur obligatio coniugis catholici conversionem alterius partis prudenter curandi (c. 1062). Obligatio est ex caritate. Ante Codicem haec cura formaliter promittenda erat;

3. omnino prohibetur ne ante vel post matrimonium minister acatholicus, ut sacris addictus (adiri sinitur, si lex civilis id iubeat, ut officialis civilis ad actum civilem explendum) ad •onsensum praestandum vel renovandum adeatur. Si parochus *terto* noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo, et consulto prius Ordinario (c. 1063);

4. Ordinariis et aliis animarum pastoribus iniungitur a) ut ûdeles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant ; *b)* ut omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur ;

c) post celebratas nuptias, sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissionibus suis stent ; *d)* ut, assistentes matrimonio, laciant quidem interrogationes quibus requirant et excipiant contrahentium consensum, sed omni ritu sacro abstineant, nisi quem, ad graviora mala vitanda, Ordinarius permiserit, exclusa semper missae celebratione (cc. 1064. 1095, § 1, 3°, 1102).

Pleruniquo matrimonia haec ita damnosa sunt, ut possit simpliciter negari dispensatio et assistentia, si hoc modo plures aliae mixtae nuptiae impediantur. Per accidens tamen fieri potest ut in certis regionibus per nuptias istas caute factas, conversiones praeparentur et propagetur evangelium. Locus tunc erit epikeiae.

Decreto 21-23 maii 1912, dato 21 iun. eiusdem anni, S. *Officium* iusserat ut. si quando parochus mixtis nuptiis assistere deberet eorum qui cautiones pervicaciter renuunt, interrogationibus abstineret et mere passivam assistentiain praestaret *(Per.,* VI, p. 260). Die autem 13 mart. 1921, IV, ad 13 responsum est assistentiain parochi ne quidem permitti posse « si hac via impediri possit celebratio coram ministro acatholico vel magistratu civili ». Sicubi vero propter peculiaria adiuncta et graviores rationes eius praesentia toleretur, tutius erit nunc, post Codicem, ut interrogationes faciat quae per se ad valorem requiruntur.

Î68. — Codex, c. 1065, impedimentum mixtarum nuptiarum non extendit quidem ad nuptias cum notoriis apostatis qui nulli sectae acatholicae nomen dederunt, ncc cum sociis damnatae societatis. Vult tamen ut fideles ab huiusmodi nuptiis absterreantur, nec'parocho assistentium permittit nisi consulto Ordinario, qui id indulgere potest, dummodo urgeat gravis causa et prudenter iudicet cautum esse catholicae educationi universae prolis et remotioni periculi perversionis coniugis fidelis.

Î69. — Paulo mitius agitur cum publico peccatore aut homine qui censura innodatus sit. Si prius ad sacramentalem confessionem accesserit, iam non est publicus peccator, et ad nuptias, ut ceteri. fideles, admittitur. Perinde dicas do censurato qui reconcilietur cum Ecclesia. Si autem id recusaverint, parochus eorum matrimonio ne assistat, « nisi gravis urgeat causa do qua, si fieri possit, consulat Ordinarium » (c. 1066).

Itaque minus absolute urgetur obligatio consulendi Ordinarium.

710. — Impedimentum temporis clausi hodie c. 1108, 1, sublatum est ; nec severior consuetudo ex iis esse videtur quae prudenter suinmoveri nequeant.

Vetitum vero Ecclesiae i. c. S. Sedis vel Ordinarii locorum, de quo c. 1039, non est impedimentum proprie tale, quia non est stabiliter constitutum, nec postulat dispensationem, sed, cessante causa, per se desinit. Omnibus itaque in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii, possunt Ordinarii locorum matrimonia in casu particulari vetare, sed ad tempus tantum, iusta de causa, eaqueperdurante.

Causa plerumque erit suborta suspicio de impedimento. Possit tamen quoque esse manifestum damnum, maxime rationis publicae, ex matrimonio oriundum, ut si episcopus iustissimae parentum oppositioni suum vetitum addat ; vel si, propter neglectam formam civilem, detrimenta ipsi Ecclesiae formidanda sint.

Sed sola S. Sedes clausulam irritantem vetito addere potest.

Articulus 11. — De impedimentis dirimentibus.

771. — Summaria numeratio. Impedimentum dirimens oriri potest sive ex *inhabilitale* naturali vel legali partium, sive ex *vitio consensus,* sive ex *dejectu sollemnis jormac.* Quamquam vitium intrinsecum consensus, uti est error *de persona,* aut defectus sollemnitatis stricte impedimenta non dicenda sunt et seiunctis capitibus in Codice tractantur. In capite IV Codicis do his tantum impedimentis agitur quae *ex inhabilitatc personarum* oriuntur. 12

Factis circa alia nonnullis mutationibus sut magni momenti, *suppressa* sunt impedimenta affinitatis ex copula illicita, honestatis publicae ex sponsalibus, ct cognationis spiritualis cx confirmatione.

Manent autem defectus aetatis (c. 1067) ; impotentia antecedens et perpetua (c. 1068) ; ligamen (c. 1069) ; disparitas cultus (e. 1070) ; ordo sacer (c. 1072) ; votum sollemne vel simplex ptivilegiatum (c. 1073) ; raptus (c. 1074) ; crimen (c. 1075); consanguinitas (c. 1076); affinitas (c. 1077); publica honestae (c. 1078) ; cognat io spiritualis (c. 1079) et legalis (c. 1080).

'H2. — I. Dum veteri iure a viro actas quattuordecim, a muliere duodecim annorum, ut in iure romano, 'solummodo requirebatur, inhabiles ad contrahendum matrimonium iam sunt

vir ante sextum decimum annum completum, mulier ante decimumquartum (c. 1067).

Ante Codicem ipsa malitia aetatem supplere dicebatur : i. e. matrimonio iungi permittebantur ante aetatem canonicam qui corpore habi les, simul rerum sexualium satis conscii erant et mente satis evoluti ut matrimonio iungi prudenter possent. Hodie exceptio ista sublata est. Et cum in missionibus exteris frequenter ignoretur aetas, et necessitas maturandi matrimonium occurrat, Ordinariis istorum locorum providetur per indulta S. C. *P. F.* Licentia tamen in formulis generalibus non continetur.

Impedimentum istud est iuris ecclesiastici quatenus plus quam habilitatem ad consentiendum (in personis sanis) exigit. Qua ecclesiasticum, non afficit infideles qui inter se contrahant, nec infidelem contrahentem cum parte baptizata quae aetatem legitimam compleverit. Verum infidelis propria lege civili, saepe severiore, attingi poterit.

Codex c. 1067, § 2 opportune hanc monitionem addidit : « Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet ».

Secundum ipsos medicos, plene *per se* maturus non est matrimonio, in nostris Europae regionibus, iuvenis qui 23um aetatis annum, puella quae 20um aetatis annum non superaverit. Nec semper ipsi concubinatui per matrimonium finis fk liciti r imponitur, ut si inconstantia atque inde divortia civilia nimis timenda sint.

ÎÎ3. — II. Impotentia antecedens et perpetua. Codex addit impedimentum esse iure naturae dirimens, tam in muliere quam in viro, sive impotentia alteri *cognita* sit sive *non,* ita ut nullo consensu partium auferri queat, sive sit *absoluta* sive sit *relativa. Absoluta* dicitur impotentia quae erga omnes personas alterius sexus, *relativa* quae erga unam vel paucas alteram partem impotentem efficit. Simul declarat matrimonium non esse impediendum cius qui dubie sit impotens, sive dubium sit iuris i. e. doctrinale de ipsa impotentiae ratione seu essentia, sive sit facti, i. e. applicationis. Dubium tamen postulamus serium quo moralis certitudo excludatur (Wernz, IV, 2, not. 35), atque exceptionem coartavimus ad impotentiam absolutam. Qui probabiliter dubitat de relativa potentia sua cum aliis personis, si matrimonio iungi cupiat, matrimonium certum contrahere po-

test et debet (1). Denique, ut monet c. 1068, § 3, sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit.

Quanam impotentia matrimonium excludatur cf. T. IV, n. 40 42.

Cum matrimonium sit indissolubile, liquet sola impotentia *antecedente* impedimentum constitui posse. *Temporaria* autem impotentia nec ulli fini matrimonii nec eius valori obstat. Prohibet ne matrimonii usum ? (Cfr. t. TV, n. 54).

'H4. — IIT. Ligamen, seu vinculum prioris matrimonii validi etiam non consummati. Quam diu praecedens subsistat, alterum frustra attentatur. Quam diu autem non *certo,* morali certitudine, et *legitime,* i. e. ea ratione quam lex vult, constet dc prioris solutione vel nullitate, alterum illicite attentatur vel contrahitur. Dissolutio prioris matrimonii, praecipue mors conjugis, optimis quae praesto sint mediis probanda est. Nullum tamen medium probationis excluditur, ita ut etiam ad varia indicia et praesumptiones recurri possit.

Ubi authenticum mortis documentum habeatur, nihil parochum per se cogit ut Ordinarium consulat (Gasp., I, 723). In casibus difficilioribus probationis minus perfectae, Ordinarius ad S. Sedem recurrere debet. Modus probationis regitur potissimum *Instr. S. Officii,* 1868. Si post celebratum, etiam legitime, alterum matrimonium, prior coniux appareat, cum hoc vita coniugalis redintegranda est.

Do privilegio fidei, quod hic excipitur, quia alteras nuptias prioribus non solutis permittit, sermo fiet infra.

Diuturnam, per plures annos, absentiam coniugis, et frustraneam, quamvis diligentissimam, inquisitionem non sufficere ut aliae nuptae permittantur, sed necesse ease ut positiva iudicia moralem certitudinem afferant, iam a Clem. **III** in c. 19 *De sponsalibus cl matr.* (IV, 1) definitum crat. Laudata autem instructio S. *Officii* vult ut in primis diligenter exquiratur authenticum obitus documentum ; hoc deficiente, ut saltem duo probati et immediati testes intei rogentur ; unius tameu testis testimonium non absoluto respuitur, de quo saltem istud constet nihil in eius testimonio reperiri quod non sit congruum et veri simile ; etiam dicta ex alieno ore admitti possunt ; denique, ceteris mediis dé-

fi) Non solent tamen auctores, praeter De Smet, n. 471, exceptionem sic limitare. Sed ratio quam proponunt in solam impotentiam absolutam cadit. Cfr. v. g.WERN^ IV, 2, p. 14S, nota 35, qui fatetur gravissimos auctores quales Sanchez et Schmalzgrubbeii postulasse ut dubium positivum de potentia ante matrimonium deponeretur.

fioentibus, probatio obitus e coniecturis, praesumptionibus, indicua et adiunctis quibuscumque curanda erit. Atque adduntur opportunae investigationes tunc faciendae, et quaestiones ponendae.

Inquisitio etiam extraiudicialis sufficere potest, si Ordinario certitudinem afferat, nec iuratum testimonium superstitis coniugis omnino excluditur.

Interdum post clades generales ipsa S. Sedes declarat quaenam praesumptio obitus sufficere possit (Cfr. exempla Gasp., I, 724).

Quaeri quoque potest utrum valere objective potuerit matrimonium ab eo contractum qui persuasum habebat coniugern superstitem esse, dum tamen revera mortuus erat. D.fficultas hauritur ex parte consensus, an serio dari potuerit. Id tamen non repugnare admittunt SS. Congregationes. Ac sufficit ut, quantum a sua voluntate pendeat, tradere et acceptare ius coniugale velit. Porro hanc voluntatem vel praescindendo a lege irritante, vel quadam simplicitate animi errantis, vel etiam quadam obstinatione concipere potest. Cfr. Gaspariu, n. 906, 907 cum pluribus, v. g. De Smet, 470, contra plures. Ceterum ipse Codex c. 1085 id pronuntiat : « Scientia aut opinio nuditatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit».

'H5. — IV. Disparitas cultus. 1. « Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa » (c. 1070, § 1).

Per se nullus baptismus haereticum vel schismaticum efficit ; sed omnis baptizatum verae Ecclesiae destinat. Latiore tamen usu, ad quem Codex se accommodat, in haeresi vel schismate baptizatur qui, attenta intentione baptizantis et pe;entis baptismum, versus communitatem acatholicam dirigitur.

Quia respondendum est secundum ea quae sunt per se, baptismus in Ecclesia ca helica factus esse praesumi debet, nisi aliud constet. Praevalet hic intentio baptizandi adulti, vel, pro infante, intentio parentum qui baptismum mandant et in quorum potestate puer pro educatione manet. Persona catholica in necessitate baptizans, baptismum in Ecclesia catholica confert. Extra necessitatem illicite baptizaret sine spe educationis catholicae.

Monet Vlaming, I, 284 bis, hodie a pluribus sectis baptismum respui ; et indicat *Methodistas Ecclesiae Liberat; Exercdum Salvat>on>s* ; et parum curari a Protestantibus qui dicuntur *Moderni,* nominatim a *« Remonstranhbus ».*

Hoc canone primam legem *scriptam* habemus de impedimento quod antea, consuetudine universali, *ub que obl-gante,* nitebatur. Quatenus est *dirimens,* impedimentum est iuris ecclesiastici, sed ipso iure divino *pro-*

hibdur fidelis so temere exponere periculo perversionis et prolem periculo educationis non catholicae.

Generales facultates dispensandi a S. Sedo conceduntur, si in loco sint plures infideles quam catholici.

Antea autem vigebat impedimentum pro quomodocumque baptizatis. Hodie restringitur ad eos qui *in Ecclesia catholica baptizati* sunt vel ad eam ex schismate aut haeressi unt *conversi.*

Ad impedimento immunes iam sunt quotquot nunfquani, sive baptismate in Ecclesia catholica suscepto, sive fidei catholicae professione, ad eam pertinuerunt.

Hac sapienti provisione Ecclesia sinit esso valida quam plurima matrimonia quae, sine eius dispensatione, haeretici cum non baptizatis contrahunt.

Ii vero impedimento affici videntur qui, ab acatholicis nati, in Ecclesia quidem baptizati sunt, sed culpa parentum vel tutorum ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate aut sine ulla religione adolevenmt. Hos enim Ecclesia a forma sollemni matrimonii non autem ab hoc impedimento dispensat.

2. Quotiescumque baptismus alterutrius partis est dubius, vel pars, tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur, baptismus existimabitur validus aut collatus vel invalidus, prout interest ad valorem matrimonii, eui favet praesumptio. Sic. c. 1070, § 2.

In § ista quaeri potest cur non simpliciter dicatur « si alterutrius partis baptismus dubius fuerit », sed addatur : « si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur ». Ratio haec esse potest, in dubio de *collate* baptismo, requiri, pro ipsa praesumptione, ut pars communiter tamquam baptizata haberetur, ita ut verba: « aut eius baptismus erat dubius », mere respiciunt casum quo baptismus certo collatus dubii fuerit valoris. Sunt tamen qui magis universali significatione sumunt verba : dubius baptismus, simul tamen regulam c. 1070 § 2 ad sola matrimonia iam facta pertinere putant.

Observes praesumptionem ita cedere veritati, ut si postea comperiatur personam fuisse baptizatam quite non putabatur, vel in hypotesi contraria, do valore matrimonii secundum facta iam explorata pronuntiandum sit. Id ante Codicem controvertebatur. Sic C. Gaspparri, I, 687. 688, existimabat virtualcm haberi, in istis casibus, dispensationem ab impedimento disparitatis cuitils.

3. Eaedem autem, in dispensatione concedenda, cautiones *ad valorem,* dispensationis exigendae sunt quae in mixtis nuptiis postulantur (c. 1071).

1. Corollaria : a) ante ipsum matrimonium, dubium serio explorandum est, si forte ad certitudinem perveniatur;

b) si altera pars catholica fuerit, ne contractus vel sacramentum exponatur nullitati, dubium tollendum est vel per baptismum certo collatum vel per dispensationem ad cautelam ab impedimento disparitatis cultus. Quam dispensationem concessam in dioecesi Brugensi 19 fcb. 1920, memorat De Smet, n. 588, p. 102, nota 3. Solummodo si nimia obstet difficultas, permitti poterit, propter proportionatam causam, ut contrahentes praesumptione contenti sint. Itaque practice suadendum est ut dispensationi ab impedimento prohibente mixtae religionis, coniungatur ad cautelam dispensatio a disparitate cultus.

Haeretico tamen, nisi converti voluerit, non licet baptismum condicionate iterare (Cfr. Wernz, IV, 507, nota 29). Baptismo enim non est dignus.

Ante Codicem, quando in impedimento disparitatis cultus dispensabatur, pars catholica simul censebatur dispensata ab impedimentis a quibus pat's infidelis exempta erat, nisi esset impedimentum iuris divini, vel clandestinitatis, vel impedimentum a quo Ecclesia dispensare non solet. Contra atque existimat Cappello, III, η. 422, cum victualis ista dispensatio non confirmetur, tacite abrogata videtur, praesertim cum Codex c. 1037, § 3 communicationem exemptionis ab impedimento per se non admittat ; atque expresse, in c. 1053, victualem dispensationem quam concedit ‹ xprimat.

Quinam dispensaro queant supra dictum est. Dispensatio ab impedimento mixtae religionis, nisi addita sit clausula «et a disparitate cultus ad cautelam », nullam hodie tacitam dispensationem continet a disparitate cultus, si pars acatholica non sit baptizata (Cfr. Cappello, III, 423).

c) Si neutra pars umquam ad Ecclesiam catholicam pertinuit, nulla, cx disparitate cultus, timenda iam est invaliditas matrimonii.

ÎÎ6. — V. Ordo sacer (c. 1072). Ex dispositione Ecclesiae, ı invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti ». Quo impedimento afficiuntur etiamsi votum castitatis emittere neglexerunt aut noluerunt. Itaque lex Ecclesiae matrimonium immediate dirimit, et simul imponit votum perfectae

castitatis, sine quo non possent per interna luxuriae peccata rei fieri sacrilegii (Cfr. dicta n. 30).

Impedimentum contrahendi matrimonium post ordinem sacrum exsistit etiam in *Ecclesia graeca,* nisi quod subdicaconatus non est ibi ordo sacer; sed qui ante.ordinationem in sacris, uxorati sunt, uti matrimonio non prohibentur.

Quomodo temperetur lex in gratiam eorum qui in aetate puerili vel per vim et metum ordinati sint, vidimus n. 31 et 699.

777. — VI. Professio votorum sollemnium aut etiam eorum votorum simplicium quibus S. Sedes hanc vim irritandi specialiter coniunxerit. De hac re cfr. n. 136, 137.

Ab illo qui *ficte* professionem fecerit, impedimentum non contrahitur (contra Cerato, n. 68, qui putat impedimentum in utroque foro exsistere donec sententia indicis professionem irritam declaraverit); sed in foro externo fictio probanda erit ut liber ab impedimento existimari possit.

778. — VII. Ruptus (c. 1074). Impedimentum istud, a C. Trid. inductum, definiebatur: *violenta abductio mulieris a lo(0 tuto in alium, matrimonii ineundi causa.* Praesenti autem iure violenta *retentio* mulieris in loco ubi commoratur vel ad quem libere accessit, abductioni aequiparatur.

Violenta autem abductio vel retentio supponit mulierem nolentem. Etsi autem etiam invenis rapi potest, impedimentum pro solo raptu mulieris constituitur. Mulieris autem cuiuslibet, etiam *sponsae,* ut nunc certum est, raptus impedimentum gignit. Nam quae matrimonio futuro assentitur non ideo admittit abductionem, nec omni tempore vult contrahere matrimonium. Et si puella minor natu abducatur, violenta praesumitur abductio et luculentae probationes de eius consensu requiruntur ut matrimonium celebrari possit.

Impedimentum autem non cessat nisi postquam mulier libertatem suam recuperavit, etiam si interea ipsa, libera persuasione, in matrimonium consenserit ; atque afficit matrimonium fidelis cum infideli. Si enim *mulier* est fidelis, oportet ut lege canonica a violentia sit protecta per impedimentum : si *vir* sit catholicus, eius reatus sanctione canonica attingitur (Cfr. *Epitome.* U, 326).

Raptu seductionis (seu cui mulier consentiat) impedimentum non contrahitur *(Epitome,* l. c, Cappello, III, 462).

ÎÎ9. — VIII, Crimen (c. 1075). A. Triplici criminis ratione impedimentum dirimens constituitur.

1. Prima ratio dicitur *adulterii solius.* Supponit ut, perdurante *modern* legitimo matrimonio, ambae partes de quibus agitur adulterium *inter se* consummarint, ct fidem sibi mutuo dederint de matrimonio ineundo, vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarint (c. 1075, 1°).

Non ergo contrahitur impedimentum : *a)* si mutuo fides data sit ante matrimonium legitimum alterius vel utriusque partis cum altera persona, vel post eius dissolutionem ; vol si, postquam data erat, sincero et oxtemo ante adulterium retractata fuerit (Creusex, *Eptovic,* II, 327) ; c) si adulterium cum alia persona commissum sit atque illa quacum fides mutuo data est vel matrimonium attentatum ; *d)* si fides non fuerit *mutuo* data ; e) si adulterium non fuerit per veram copulam coniugalem consummatum : non sufficit ergo copula onanistica vel sodomitica : /) si adulterium non fuerit *jormale* ex utraque parte, sed alterutra matrimonium alterius ignoraverit : affectata tamen ignorantia scientiae aequiperatur. Scientia vero vinculi sufficit, etiamsi impedimentum formaliter ignoretur. Et cum impedimentum vinculi maneat donec de morte ▾el dissolutione prioris coniugii moraliter constet, quidam putant crimi nis impedimentum etiam ab eo contrahi qui cum dubio de dissolu ione prioris vinculi matrimonium attentat ; sed id negandum videtur.

Nec scientiam vinculi habet qui mere dubitat utrum necne fuerit prius vinculum contractum, nisi ignorantiam affectet.

Qui ficte fidem dederit, in foro exteriore praesumitur dedisse veram. Promissio requiri videtur matrimonio iniuriosa, cuius alter coniux sit invitus.

Impedimento autem sufficit violatio matrimonii etiam mere legitimi, et fidos mutuo data do contrahendo matrimonio post prius matrimo* ifium dissolutum. Quid autem si promissio fuerit aliter condicionata : v. g. si talis pinguis hereditas tibi advenerit ? Res ex dio qua condicio advenerit aestimanda videtur. Impleta enim condicione, promissio tunc transit in absolutam. Si condicio impossibilis evaserit, promissio numquam fuisse facta censetur. Et si solum post dissolutum matrimonium impleta fuerit, fidos mutua non fuit, durante vinculo, perfecte data.

Attentari porro potest matrimonium sive forma ecclesiastica (reticito priore matrimonio) sive etiam forma mere civili. Nec refert quo ordino fides mutua vel attentat io matrimoni praecesserint vel secuta sint adulterium. Quare frequens casus erit eorum qui, obtento civili divortio, consummant nupt ias mere civiles postea celebratas.

777-77#.]

2. Altera criminis ratio est *adulterii cum coniugicidio.* Sublatis variis dubiis iuris anterioris, sufficit ut adulterium, consummatum et formale ex utraque parte, concurrat, durante eodem legitimo matrimonio, cum *conivgicidio* quod unus, etiam altero nesciente, patraverit (Cfr. c. 1076, 2°).

Adulterium ita formale esse debet, ut uterque noverint matrimonium quod alter coniugicidio solvit (Vlaming, *Praelectiones iuris matr.*. I, 320). Sive praecesserit sive secut a fuerit adulterium, efficax voluntas coniugicidii pariet, effectu secuto, impedimentum. Probati auctores addunt requiri ut coniugicidium ex intentione matrimonii patratum sit. Verum intentio ista in foro externo praesumitur. H

3. Tertia criminis ratio est *coniugicidii* mutua opera physica vel morali commissi. Ut impedimentum contrahatur, requiritur ut ambo formali *conspiratione* auctores fuerint, nam mutua opera intellegitur principalis, ergo mandantis, iubentis, exsequentis. Non sufficit merum consilium separatum a conspiratione. Opus quoque est ut mors ex communi utriusque complicis facto vel conspiratione re vora secuta fuerit, et non ex imperitia medici, male curantis vulnus inflictum.

Anto Codicem, plures exigebant coniugicidium *intuitu matrimonii* patratum. Codex de intentione ista tacet. Interpretatio tamen iuris superioris manet probabilis. Quare ad condiciones addi quoque potest coniugicidium ex intentione, saltem alterutrius et altori manifestata, matrimonium cum complico ineundi. Jl

B. Impedimentum istud *multiplex* existcre potest : «) si condiciones duorum vel trium casuum simul impleantur, ut si adulterium et attentatio matrimonii concurrant cum coniugicidio : duplex erit impedimentum ; triplex autem si utroque machinante coniux legitimus occisus fuerit. Non putamus tamen, contra atque existimat Di: Smet, n. 666, duplicari impedimentum eo quod simul habeatur (cum adulterio) promissio matrimonii et eius attentatio. Promissio enim vel attentatio sunt condiciones unius rationis qua impedimentum criminis adulterii contrahitur; *b)* si pluribus matrimoniis iniuria illata sit, ut si adulteri erant ambo coniugati, si ambo occiderint coniugem ; si Titius successive in duobus matrimoniis eum eadem persona reus criminis fuerit. Verum quia non omnia aeque certa sunt, satius erit in petenda dispensatione multiplicitatem, descripto casu, indicare.

C. Cum baptismus omnia crimina lavet, si crimen a duobus infidelibus commissum sit, eos non afficit post baptismum ; nec si altera pars fidelis fuerit, dummodo agatur de coniugicidio, quod a sola parte infideli, sine alterius conspiratione commis sum sit.

D. Ante Codicem, plures existimabant impedimentum non contrahi ab ignorantibus. Nunc autem ex c. 16, ignorantes impedimento isto non sunt immunes.

Virtualem dispensationem a *crimine* (sine coniugicidio) contineri in dispensatione super rato et non consummato, et in facultate transeundi ad alias nuptias propter praesumptam coniugis mortem, monuimus supra, n. 760 fine.

780. — Consanguinitas, seu *cognatio consanguinitatis carnalis.*

1. *Est vinculum propinquitatis inductum generatione inter personas quae ab eodem proximo stipite descendunt, sive alia ab alia est generata, sive mere conveniunt in uno auctore communi.* Personis quae alia ab alia generatae sunt, constituitur linea *directa,* quae *ascendens* vel *descendens* vocatur, prout a prole seu descendentibus ad auctores, vel ab auctoribus seu generantibus ad generatos fit computatio ; seu prout relatio filiationis aut paternitatis formaliter consideratur. Linea *obliqua, transversa* vel *collateralis* personas complectitur quae, sine mutua relatione paternitatis et filiationis, stipitem proximum communem habent. Stipitem, inquam, *proximum,* quia omnes, tandem aliquando, protoparentes habemus communes et ad unam familiam humanam pertinemus.

2. Distantia qua personae separantur easdem efficit minus vel magis propinquas. Computatur autem per *gradus.* In linea *recta,* tot sunt gradus quot generationes, seu quot personae, stipite (auctore communi) dempto (c. 96, § 2).

Sic in omni iure, tam canonico quam civili.

In linea *obliqua,* si personae inter quas fit comparatio aequali distantia a stipite communi separantur, i. e. «si tractus uterque sit aequalis, tot sunt gradus quot generationes in imo tractu lineae : si duo tractus sint inaequales, tot gradus quot generationes in tractu longiore » (c. 96, §3). I. c. in iure canonico, gradus proximitatis, etiam in linea collaterali, distantia ab auctore communi aestimatur ; longiore autem si ambae personae inaequaliter a stipite communi distent. Cur propinquitas maiore distantia defini

atur, Ballerini, VI, 661, hanc post Sciimalzgrueber rationem affert, quod, cum ratio propinquitatis ox stipite sumatur, nequeat alter collateralis esse alteri propinquior quam sit communi stipiti coniunctus. Interdum tamen mentio distantiae minoris fit utilis vel etiam necessaria. Personae tunc dicuntur consanguineae v. g. in tertio gradu, attingente sive primum sive secundum. Hodiernae leges civiles, contra, ius romanum imitantes, totam distantiam computant qua duae personae alia ab alia separantur, ita ut summa conficiatur graduum quibus utraque distant a stipite communi, et tot sint gradus quot numerentur personae, una dempta. I. e. post ascensionem ad auctorem communem, descenditur ad alterum cognatum. Hoc modo iit ut si tractus sint aequales, distantia civilis sit duplo maior quam canonica. Sic duo fratres sunt canonice in primo gradu, civiliter in secundo gradu ; duo filii fratrum (consobrini) sunt canonice in secundo gradu, civiliter in quarto gradu consanguinei. Nec civiliter sermo fit de gradibus inaequalibus.

Titii consanguinei in tribus primis gradibus.

Iu linea recta:

Ascendente : pater et mater (1 gradus); avi et aviae (2 gr.) ; proavi et proaviae (3 gr.).

Descendente: filii et filiae (I gr.) ; nepotes et neptes (2 gr.); pronepotes et proneptes (3 gr.).

In linea obliqua seu collaterali :

In primo gr fratres et sorores *(stipes :* pater et mater).

In secundo gradu: fratrum et sororum, filii et filiae (seu eius n· notes et neptes lineae çollatcralis) ; eius patrui ct amitae (fratres et sorores patris) ; eius avunculi et materterae (fratres et sorores matris) : cius patrueles et amitini vel amitinae (i. e. filii et filiae patruorum et amitarum) ; eius consobrini et consobrinae amitinae seu filii et filiae avunculorum et materterarum *(stipes :* pater, mater, avi, aviae).

In tertio gradu : eius fratrum et sororum nepotes ct neptes ; eius patrui et amitae inaiores ; avunculi et materterae maiores (i. c. fratres et sorores avorum et aviarum) ; eorum filii ct filiae, nepotes ac neptes ; demum eius sobrini et sobrinae, seu pronepotes et proneptes eius avorum et aviarum *(stipes :* pater, mater, avi, aviae, proavi, proaviae).

Cum patruus, amita, avunculus, matertera uno tantum gradu distent ab avo vel avia, a quo Titius duobus gradibus separatur, Titius est eorum consanguineus in secundo gradu attingente primum ; duiu cum filiis patrui vel avunculi consanguinitas eius est in secundo gradu aequali.

3. Consanguinitas exsistere potest *multiplex*. Post Codicem vero haec sola pluralitas attenditur quae habetur ex multiplicato stipite communi (c. 1076, § 2). Multiplex itaque est quando, praeter stipitem singularem aut geminatum eiusque ascendentes, quos omnes consanguinei habent, conveniunt in alio quoque stipite intra gradus qui matrimonium excludunt.

Istud evenit: *a)* quando personae, inter se consanguineae, ortae sunt a duobus inter se consanguineis qui cuin duobus inter se consanguineis coniuncti sunt. Tunc uterque parens suarn consanguinitatem posteris suis communicat. Ponas, qui casus frequens est, duas sorores a duobus fratribus uxores duci. Filii utriusque matrimonii tum in parentibus patris tum in parentibus matris conveniunt ; i. e. in utraque linea auctorem habent communem seu stipitem ; *b)* quando *eadem persona ex* pluribus personis inter se consanguineis prolem gignit. Puta aliquem successive duas vel tres sorores duxisse. Filii singulorum matrimoniorum conveniunt tum in patre communi, tum in avo communi qui pater fuit trium sororum ; ac proin oorum filii sunt inter se consanguinei in 2° gradu aequali ex parte avi, in 3° ex parte proavi (eorum filii, inquam, quia fratres et sorores matrimonio iungi nequeunt) ; c) quando ascendens communis ex persona *sibi* consanguinea genuit filios. Descendentes habebunt auctorem communem, praeter ascendentem, stipitem communem ascendentis et personae cx qua genuit.

Non iam multiplicatur autem eo quod diversa via «id eundem auctorem communem ascendi possit.

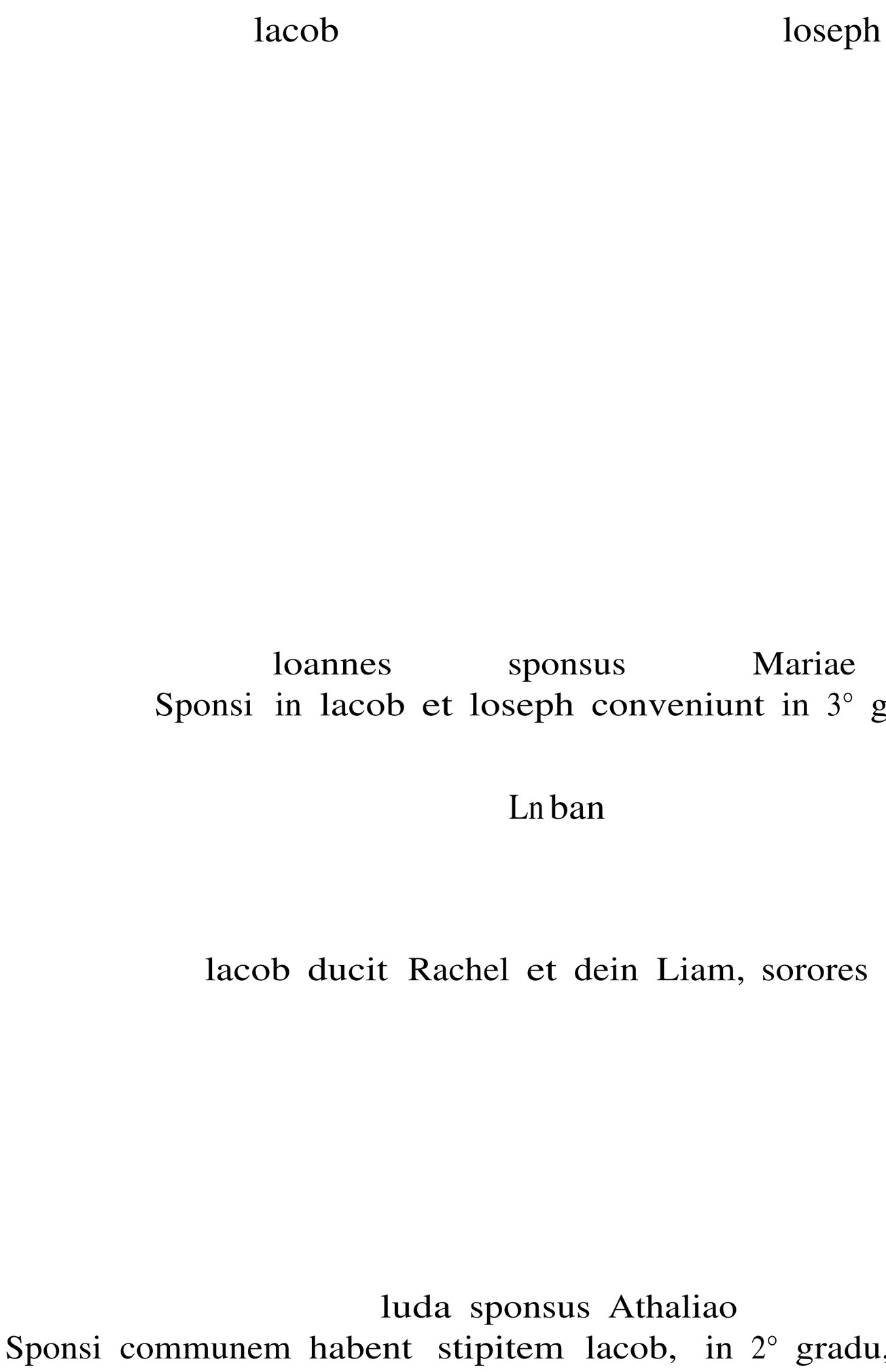
Id habetur, quando filia v. g. parentum *inter se* consanguineorum nubere vult consanguineo. Nam tunc filia ista tum per patrem tum per matrem convenit in uno stipite communi cum sponso suo. Itaque si ambo sponsi descendant a parentibus inter se consanguineis, duplicem stipitem necessario communem habebunt : ad unum una via, ad alterum duplici via pertingent ; si solus alteruter sponsorum descendit a parentibus inter se consanguineis, duplici tantum via ad unum stipitem communem cum sponsa ascendit.

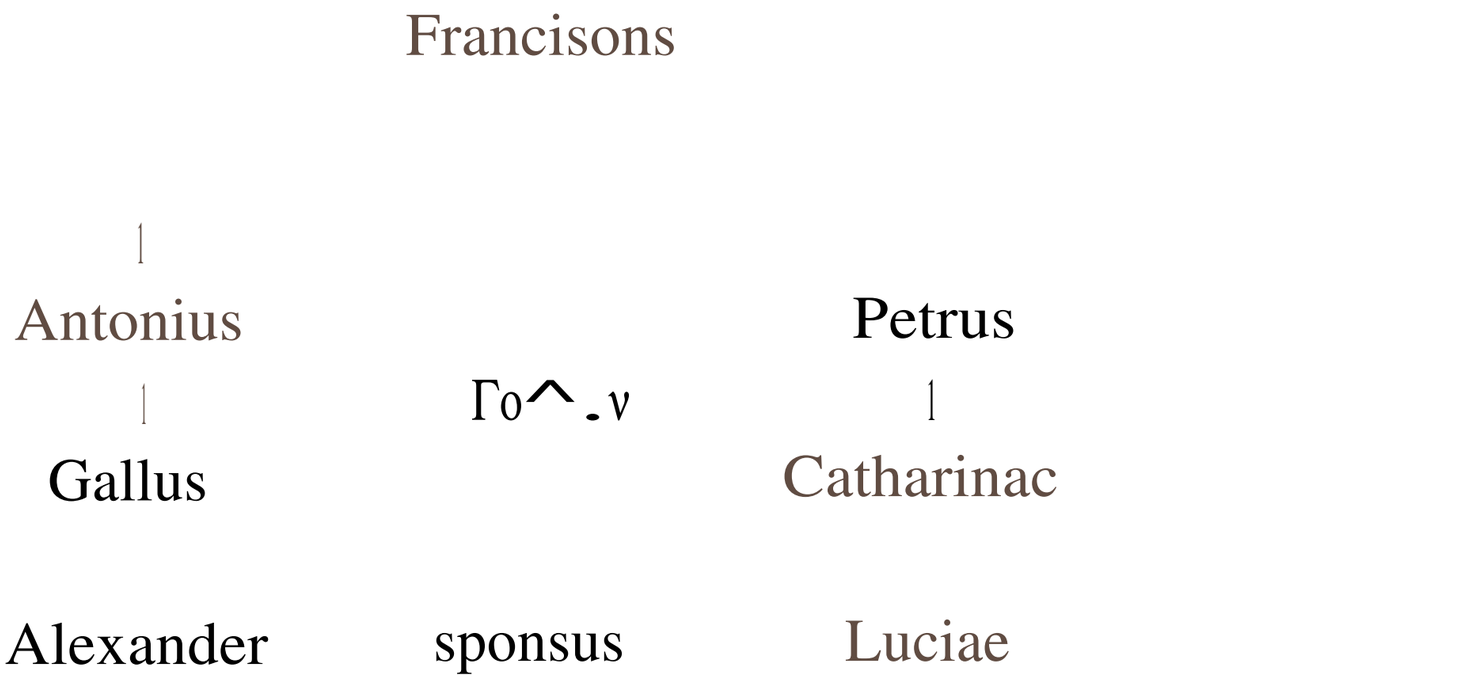
4. Consanguinitas distinguitur *legitima* et *illegitima*. Quinam filii canonice sint legitimi postea dicetur.

Esse praeterea potest *bilateralis* seu *plena,* et *unilateralis* scu *dimidiata*. Plena coniungit cos qui tam ex patre quam ex matre communicant. Fratres, lilii eiusdem patris et matris, dicuntur *germani·,* filii eiusdem patris non autem eiusdem matris, vocantur fratres *consanguinei ; uterini* voro qui solam matrem habent communem. Oliin propinqui per lineam paternam dicebantur *agnati ;* per lineam maternam, voro, *cognati.*

Observes duplicem auctorem communem haberi ab omnibus qui plena consanguinitate sunt coniuncti ; sed, cum haec sit condicio normalis et frequentior, pater et mater sumuntur per modum unius stipitis, ita ut consanguinitas dicatur simplex. No confundas ergo consanguinitatem *plenam* cum *multipl-ci.*

Multiplex consanguinitas sic *graphice* proponi potest.

In hoc exemplo, supponitur Antonius, filius Francisci, ex alia muliero g 'nuiss Gallum, patrem Alexandri; ex coniuge veroCatharina (nepte Francisci) Luciam. Alexander est in 2° gradu, attingente primum, consanguineus Luciae, ratione Antonii; et in 3° gradu aequali, ratione Francisci.

Aptior et securior modus detegendi impedimenta, ab iis potissimum utendus quibus res istae non sunt familiares, is indicandus est, ut sponsi et sponsae signi licent scribenda nomina parentum, avi et aviae, proavi et proaviae. Si nullus communis reperiatur, non erunt consanguinei ne quidem in linea collaterali. Nam consanguinei collaterales in tertio gradu non sunt nisi qui auctorem communem habent saltem proavum vel proaviam.

5. Hodierno iure, consanguinitas dirimit matrimonium *infinite in linea recta,* seu inter omnes ascendentes et descendentes, sive sint legitimi sive non. In *linea collaterali* matrimonium non est irritum nisi intra tres primos gradus consanguinitatis, legitimae vel non.

Impedimentum istud in primo gradu lineae rectae est certo *iuris naturalis,* quia relatio aequalitatis inter coniuges componi nequit cum reverentia (piam filius et filia debent parentibus suis. Oppositio ista inter aequalitatem conjugalem et reverentiam quae ascendentibus debetur perseverat in aliis gradibus. Estue autem tanta, ut ipso iure naturae matrimonium dirimat, id pluribus dubium videtur. Quare impedimentum, qua *prohibens,* est iuris naturae, minus autem constat esse eiusdem iuris qua *dirimens.*

In linea autem collaterali, ipsa ratio naturalis dictat, familiaritatem inter fratrem et sororem ab impuritate per prohibitionem matrimonii esse protegendam. Quae ratio maiori tamen ordinis generalis necessitati cedere potuit, initio generis humani. Nunc itaque est certo, ex iure naturae, prohibitum matrimonium in primo gradu. Minus constat esse invalidum. In aliis gradibus,

impedimentum est iuris *mere ecclesiastici,* bene tamen fundati in rationibus servandae reverentiae et puritatis custodia.

Ante Codicem, consanguinitas matrimonium dirimebat in linea *collaterali* usque ad quartum gradum inclusive ; multiplicabatur autem etiam quando per plures vias ad eundem auctorem communem perveniebatur, seu quando plures tituli erant eiusdem consanguinitatis.

6. Cum vinculum sit maxime naturale, infideles conversi et baptizati non minus quam catholici impedimento isto tenentur cum omnibus propinquis, baptizatis vel non.

Pro matrimoniis in infidelitate contractis, attendendum est ad ius divinum, atque etiam ad ius civile, scriptum vel consuetudinarium locorum. Omisso iure civili, de solo matrimonio in primo gradu lineae rectae constat perfecte nullum esse et fuisse, ac pseudo-coniuges esse separandos. Verum qui in primo lineae collateralis gradu repedantur coniuncti, poterunt post conversionem, antequam post baptismum consummetur matrimonium, auctoritate pontificia separari et capaces reddi alius coniugii (Cfr. De Smet, 608).

T81. — X. Affinitas, attento c. 97, definitur *vinculum propinquitatis quod matrimonium validum sive ratum tantum sive ratum et consummatum inducit inter alterutrum coniugem et alterius coniugis consanguineos*

Atque ita computatur, ut qua linea et quo gradu sint consanguinei unius coniugis, fiant affines alterius coniugis (c. 97, § 3).

Observes *coniuges* qui matrimonio suo affinitatem fundant non esse inter se *affines* ; sed eorum peculiaris proximitas proprio *coniugii* nomine designatur; neque unum coniugnn fieri affinem affinium alterius coniugis: *affinitas affinitatem non par>t ;* nec consanguineos unius esse affines consanguineorum alterius coniugis : *affinitas copulatos non egreditur,* i. e. affinitas ad ipsuin coniugem affinem terminatur. Quare frater coniugis unius non est affinis sororis alterius coniugis, ita ut duo fratres possint duas sorores, ac similiter pater ot filius matrem et filiam ducere. Nec prohibetur matrimonium inter filium iam natum vidui ducentis viduam, et huius filiam iam conceptam ante istas novas nuptias. Nec affines sunt inter se mariti duarum sororum.

Ante Codicem, affinitas fundabatur in *carnali commixtione,* et distinguebatur affinitas ex copula *licita,* i. e. coniugali, quao usque ad quartum gradum matrimonium dirimebat, et affinitas ex copula *illicita,* cuius vis dirimens secundo gradu circumscribebatur. Praeterea coniux

per copulam inceetuosam cum consanguineo vel consanguinea sui coniugis, contrahebat affinitatem *supervenientem,* qua petitione copulae prohibebatur. Nulla iam affinitas illicita habetur.

Matrimonium non est ratum nisi *baptizatorum.* Ergo ex matrimonio infidelium canonica affinitas non oritur. Sic Cerato, De Smet, n. 613, Aertnijs, n. 764; Cappello, **III,** 538, quamvis Noldin, 576 impedimentum ad omne matrimonium legitimum extendat. Quod placet Vlaming, I, 353, si impedimentum procedat e matrimonio in infidelitate consummato.

Verum sic a proprietate verborum canonis receditur. Cum autem baptismo utriusque coniugis infidelis, eorum legitimum matrimonium fiat ratum, iam ab hoc momento fundabit impedimentum.

Cum autem matrimonium inter baptizatam et non baptizatam partem, longe probabilius non sit *ratum* (seu sacramentum) non gignit nisi valde incertum affinitatis iippedimentum.

2. Affinitas *simplex* et *multiplex* esse potest. Multiplex erit: a) cum consanguineis qui multiplici consanguinitatis vinculo cum altero coniuge uniti sunt ; *b)* cum coniuge qui sit consanguineus prioris coniugis: ut si quis successive duas sorores duxerit uxores. Nam tunc multiplicatur causa affinitatis : affinitas propter duo matrimonia cum iisdem personis contrahitur.

3. Affinitas matrimonium dirimit infinite in linea recta ; in linea obliqua usque ad secundum gradum inclusive (c. 1077, §1).

4. Potius quam *naturale,* vinculum affinitatis nobis videtur esse *eonaturalc,* quatenus eius convenientia, facto et praesertim consummato matrimonio, ita perspicitur, ut isto iure Gentium firmetur quod, inter ius naturale et ius positivum, medium locum occupat. Quare, in nullo gradu vel linea impedimentum est iuris naturalis aut divini. Desideratur argumentum. Optimae legis rationes, quae partim sunt officia pietatis, partim praecavendum periculum nimium peccati ex familiari conversatione, non eam habent vim ut do se validum matrimonium excludant.

In primo tamen gradu lineae rectae, Ecclesia non dispensat. Semel, 2 dec. 1911, permisit ut viduus uxorem duceret filia: quam eoniux defuncta genuerat ante matrimonium ex fornicatione.

5. Leges civiles eodem modo quo Codex affinitatem concipiunt. Sed leges sunt. v. g. praesens gallica et nuperrima belgica

ɨɨ febr. 1920, quae tollunt impedimentum ex quo per coniugis mortem (non autem per divortium) solutum est matrimonium unde oriebatur.

182. — XI. Publica honestas, 1. designat rationem istam decentiae publicae quae suadet quandam extensionem impedimenti affinitatis. Praesenti iure c. 1078 oritur impedimentum dirimens publicae honestatis, a) ex matrimonio *invalido,* sive consummato sive non, et *b)* ex publico vel notorio concubinatu ; nuptias autem dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, inter mulierem et consanguineos viri.

a) Ex *omni matrimonio* invalido, quaecumque sit causa nuditatis, etiam si sit defectus consensus, oritur.

b) Attento c. 2197, *publicum* est, quod iam divulgatum est aut, attentis adiunctis prudenter indicari possit et debeat facile divulgatum iri ; *notorium* addit palam divulgatam notitiam, ita ut nulla tervigersatione celari iam possit (notorictas *facti),* vel sententiam quae in rem iudicatam transierit, aut confessionem in iudicio factam ad normam c. 1750 (notorictas *iuris). Concubinatus* dicit habituale commercium unius cuni altero, cum quadam imitatione seu externa specie vitae coniugalis.

Casus frequens erit eorum qui, formae ecclesiasticae subiecti, post civile matrimonium contractum, vivunt quasi maritus et uxor. Si valeret istud matrimonium et essent baptizati, fundaret affinitatem.

Observes dirimens impedimentum sola linea recta circumscribi.

2. Ante Codicem, impedimentum publicae honestatis oriebatur ex omni matrimonio *rato,* tum valido tum invalido, nisi defectus consensus valori obstaret, et ex *eponsal-bus* valido contractis. Dirimebat ortum ex *sponsalibus,* in primo gradu lineae rectao et collateralis ; ex *matrimonio rato,* in quattuor primis utriusque lineae gradibus. Ac manebat post dissoluta sponsalia et matrimonium.

3. Obstaculum istud nec iure naturae gignitur nec relatione naturali fundatur. Quare non afficit infideles, ne quidem post baptismum, si matrimonium vel concubinatus baptismo fuere anteriora.

783. — XII. Cognatio spiritualis est vinculum quod ex baptismo et confirmatione inter certas personas exoritur. Ilodio ini-

dedimentum matrimonii ex solo baptismo oritur et dirimit matrimonium *a)* inter baptizatum vel b p izatam et baptizantem ; *b)* inter baptizatum vel baptizatam et patrinum vel ma trinam.

Validam postulat administrationem baptismi ; ac si fuerit condicionate iterata, non contrahitur a *patrino* nisi idem patrinu» io utraque adhibitus fuerit. Contrahiturne tunc a *baptizante* ' Eodem modo respondendum censemus.

Tunc tantum *multiplicari* potest, si idem sit baptizans et. per procuratorem, sit simul patrinus.

Cfr. dicta de baptismo, ubi ius antecedens explicavimus.

Î84. — XII Cognitio legalis ex adoptione, ubi lex civilia istud impedimentum dirimens statuerit (Cfr. dicta η. 766).

SUMMARIUM.

785.—I. *Impedimenta impedientia.* 1. Sunt *quinque vota simplicia* virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, suscipiendi ordines sacros, amplectendi statum religiosum.

2. *Adoptio,* ad tramitem legis civilis nuptias prohibens.

3. *M<xtae nupbae,* quae severissime prohibentur. Ceterum, si adsit periculum perversionis coniugis catholici et prolis, co· niugium ipsa loge divina prohibetur. Ut dispensetur, praeter iustas et graves causas, postulatur cautio, i. e. formalis promissio coniugis acatholici do amovendo a parte catholica perversionis periculo, ot utriusque coniugis, de universa prole catholice tantum baptizanda ct educanda, et moralis certitudo de cautionum implemento. Si parochus eorto noverit sponsos violasse vel violaturos esso prohibitionem adeundi ministrum acatholicum qua talem, eorum matrimonio ne assistat nisi ex gravibus causis, remoto scandalo, et consulto prius Ordinario. Ritu sacro abstinendum est, nisi quem, ad graviora mala vitanda, Ordinarius permiserit, exclusa semper missae celebratione.

Nuptiis cum notoriis apostatis vel cum sociis damnatae sectae parochus non potest nisi consulto Ordinario assistere.

Si publicus peccator aut censura innodatus confessionem recuset, parochus ne eorum matrimonio assistat nisi gravis urgeat causa, do qua, si fieri possit, consulat Ordinarium.

II. *Impednncnta dirimentia.* 1. *Dejectus aetatis :* 16 annorum completorum in viris, 14 in mulieribus. Nec malitia iam aetatem supplet.

2. *Impotentia* antecedens et perpetua, sive absoluta, sive

relativa. Impotentia, secundum communiorem opinionem, esse dicitur impotentia copulae per se aptae ad generationem.

3. *Ligamen* seu vinculum prioris matrimonii validi. Quamdiu, *morali* certitudine et *legitime,* i. e. ea rationo quam lex vult, non constet de prioris solutione vel nullitate, alterum matrimonium illicite attentatur.

Modus probationis regitur potissimum Instruet *S. Officii* 1868. In casibus difficilioribus probationis minus perfectae, ad S. Sedem recurrendum est.

4. *Disparitas cultris,* in matrimonio personae non baptizatae cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa. Immunes itaque sunt ab impedimento, quotquot numquam ad Ecclesiam pertinuerunt. Prout interest ad valorem matrimonii, cui favet praesumptio, baptismus certo collatus existimatur validus aut non validus, et pars quae communiter tamquam baptizata habetur praesumitur baptizata vel non. Nulla tamen in ista praesumptione virtualis dispensatio continetur. Practice ergo, nisi nimia obstet difficultas, per baptismum certo collatum vel per dispensationem ad cautelam certitudini contractus vel sacramenti consulendum est. In dispensatione ab hoc impedimento, eaedem cautiones quae in mixta religione, ad valorem praescribendae sunt.

5. *Ordo sacer,* etiamsi ordinati votum castitatis emittere recusarint.

6. *Professio votorum* sollemnium aut etiam simplicium, quibus S. Sedes hanc irritandi vim specialiter coniunxerit.

7. *Papius* seu, hodierno iure, violenta *abductio mulieris* (non viri) a loco tuto in locum non tutum, vel *rcten'io* in loco ubi commoratur, matrimonii ineundi causa. Puellae minoris abductio praesumitur violenta. Impedimentum non cessat, nisi post recuperatam libertatem.

8. *Crimen* sive : a) *adulterii* solius, cum, perdurante eodem matrimonio, ambae partes inter se adulterae, fidem sibi mutuo dederint dc matrimonio ineundo, vel matrimonium etiam per civilem tantum actum attentaverint. Q,uo ordino utrumque acciderit, non refert; b) *coniugicidii* cuius ambo formali conspiratione auctores fuerint. Probabiliter exigi potest matrimonii intentio ab alterutro concepta et alteri manifestata ; immo, secundum quosdam, intentio ab utroque concepta et complici manifestata ; c) *adulterii* cum *coniugicidio* concurrentis, durante eodem matrimonio. Mutua mortis machinatio non requiritur; sed, in occisore, plures requirunt intentionem matrimonii cum altera parte, et quidem huic alteri manifestatam.

Impedimentum istud etiam ab ignorante contrahitur. Multiplex esse potest. Crimen ante baptismum baptismo lavatur ;

nec parti fideli nocet coniugicidium a solo infideli commissum, nisi ipsa lex civilis impedimentum pro parte infideli urgeat.

9. *Consanguinitas* seu propinquitas orta ex generatione, inter personos quarum alia est ab alia generata (linea *reda)* vel quae in uno satis proximo auctore communi *(stipite)* conveniunt (linea *obliqua* vel *transversalis).* Computatur per *gradus,* qui, in linea recta, tot sunt quot generationes ; in linea obliqua, canonice tot sunt quot sunt generationes in tractu longiore distantiae ab stipite. Ubi tractus sunt inaequales, mentio tractus brevioris fit interdum utilis, immo necessaria. Gradus propinquior tunc *attingi* dicitur. Civiliter tota distantia qua ambo ab invicem separantur coinputari consuevit, sicut in iure romano.

Multiplex habetur consanguinitas propter multiplicatum stipitem communem, attendendo unicum stipitem ex duobus coniugibus effici.

Consanguinitas distinguitur *legitima* et *illegitima.* Est *bilateralis* seu plena, quae eos coniungit qui tam ex patre quam ex matre communicant ; et *unilateralis* seu *dimidiata,* ex parte solius patris vel matris. *Germani* dicuntur fratres plene consanguinei ; *consanguinei,* fratres qui per solum patrem; *uterini,* qui per solam matrem communicant. Olim propinqui per lineam paternam vocabantur *agnati,* per lineam maternam, *cognati.*

Porro consanguinitas matrimonium dirimit infinite in linea recta ; in obliqua autem, intra tres primos gradus consanguinitatis legitimae vel non. In primo gradu lineae rectae est *iuris naturalis* ; in linea collaterali matrimonium inter fratrem et sororem est nunc saltem prohibitum iure naturali. In aliis gradibus est iuris ecclesiastici bene fundati in rationibus servandae reverentiae et puritatis morum.

Infideles conversi et baptizati impedimentis istis tenentur cum omnibus propinquis, baptizatis vel non baptizatis.

10. *Affinitas,* quae *nunc* definitur, vinculum propinquitatis inductum per *matrimonium validum,* sive ratum, sive ratum et consummatum, inter alterutrum coniugom et alterius consanguineos. Qua autem linea et gradu sunt unius coniugis consanguinei, iisdem fiunt affines alterius coniugis. Cum solum matrimonium baptizatorum sit ratum, affinitas ex matrimonio infidelium non oritur. Multiplex affinitas erit cum consanguineis qui multiplici consanguinitatis vinculo cum altero coniuge uniti sunt ; vel cum coniuge qui sit consanguineus prioris coniugis.

Affinitas, in nullo gradu impedimentum iuris divini vel naturalis esso probatur. Nec infideles post baptismum tenet, nisi utriusque conversione et baptismo eorum matrimonium sit certo *ratum* effectum.

lure autem ecclesiastico, affinitas matrimonium hodio dirimit infinito in linea recta, in linea vero obliqua, intraduosprimosg adus.

11. *PubPca honestas* est quaedam extensio impedimenti affinitatis, in decentiae publicae ratione fundata, quae nunc ex omni *matrimonio invalido,* sive consummato sive non, et ex publico vel notorio *concubinatu* exorta, nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae *rectae,* inter virum et consanguineos mulieris, inter mulierem et consanguineos viri.

Publicum est hic quod divulgatum est vel facile divulgabitur, *notorium* addit palam divulgatam notitiam (notorietas facti) vel sententiam quae in rem iudicatam transierit, vel confessionem judicialem (notorietas iuris).

Infideles, ne quidem post baptismum, propter facta anteriora, impedimento isto ullatenus tenentur.

12. *Cognatio spiritualis,* ex baptismo, inter baptizatum et baptizantem ; inter baptizatum et patrinum vel matrinam. Et cognatio *legal-s* ex adoptione, quatenus lex civilis istud impedimentum statuat ut dirimens.

TITULUS 111.

De consensu matrimoniali eiusque foru a.

(’APUT I.

De consensu matrimoniali.

Ordo dicendi. De *notione* ct *necessitate* consensus, de *condicionibus* consensui necessariis, dc *modo* quo dari potest, de eius *perseverantia,* breviter, Codicem imitantes, agendum est.

Î86. — I. Consensus notio et necessitas. 1. « Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus, perpetuum et cxclusivum, in ordino ad actus per se aptos ad prolis generationem » (c. 1081, § 2).

2. Nulla autem humana potestate consensus suppleri potest, cum sola causa matrimonii sit consensus partium (c. 1081, § 1).

Consensus porro requiritur «) *verus :* fictus sufficere nequit, non adest vere (pii adesse fingitur; *b) mutuus :* utraque pars corpus alterius tradit et acceptat; c) tradere et acceptare debet ius in corpus, *perpetuum* et *cxclusivum : perpetuum,* quia matrimonium est indissolubile ; *cxclusivum,* quia matrimonium est

unius cum mia; *d)* tradit ct acceptat in ordine ad actus per se aptos, etc. non autem ad prolem habendam: expresse et immediate (Cfr. S. Tn., Suppi, q. 49, art. 3, c). Ex description»* ista cognoscuntur condiciones contrariae substantiae matrimonii : adversantur perpetuitati, unitati matrimonii, copulae naturali, et ipsi proli non positive in usu coniugii impediendae.

3. Quaenam *scientia* sit *requisita* ut consensus iste dari possit, docemur c. 1082, qui tamen non dicit iam semper sufficere id quod necessarium esse indicat. Itaque, saltem postulatur ut matrimonium cognoscatur esse societas *stabilis* seu permanens, inter personas *diversi sexus,* idque *ad liberos procreandos.* Cognito primario matrimonii *fine,* iam attingitur *obiectum* matrimonii, quod consistit in actibus per se aptis generationi. Cognosci]>orro debet matrimonium esse societatem ad filios *procreandos,* non simpliciter aliqua via obtinendos : oportet ergo ut contrahentes noverint id fieri aliqua opera communi, fortasse non distincte perspecta. Qui autem confusa notione contentus est, virtualiter acceptat modum qui adhibendus est ; sibi imputet si talis dein esse cernatur quem non admisisset. Verum non sufficeret haec matrimonii notio qua conciperetur tamquam contractus mutuus ad simul educandos filios emptos in mercatu vel caelitus delapsos.

Et cum materia proxima contractus et sacramenti sit traditio corporis ad actus generativos, eum Vlaming. II, 523: Linneborn, § 36, p. 269, arbitramur, in aliquo raro casu, consensum substantialem deficere posse in persona quae nesciebat concessionem in usum proprii corporis matrimonio contineri, ae concessione huiusmodi magis abhorrebat quam vitam coniugalem admittebat. Ipso C. Gaspaeri exigit ut vir congnoscatur *ex uxore* filios procreare. Verum probatio istius ignorantiae et praevalentis voluntatis erit in foro externo valde laboriosa.

Ignorantia autem haec naturae vel obiecti contractus post pubertatem non praesumitur, sed probari debet (c. 1082, § 2).

Canone isto simul demonstratur damnosa esse reticentia parentum qui tilias nubilos artificioso ignorantia decipiunt, casque sponso, saepi* parum pio, temerario tradunt utendas vel abutendas.

787. — II. Consensus condiciones. Praeter veritatem consensus, requiritur quoque eius immunitas a certis vitiis.

1. In primis ab errore. Non omnis tamen error invalidum reddit matrimonium, sed illo solus qui. attenta contractus na-

tura, reputatur *substantialis.* Quamvis autem summopere optandum sit ut nullo errore inficiatur contractus a qua humana plurium personarum sors moraliter tota pendet, rursus tamen necessaria stabilitas contractus cuius sequelae sunt irreparabiles, postulat ut paucae omnino causae nullitatis ad eundem infirmandum valeant. Quare, praeter errorem, necessario substantialem, de *obiecto* contractus, *triplex* tantum error consensum substantialiter vitiat :

a) error de ipsa *persona* cui quis fidem dat : de persona, i. e. non de nomine vel divitiis, sed de eius individua identitate, ita ut quis existimet se contrahere cum Petro dum est Paulus, vel cum maiore natu talis familiae, dum est minor natu. Iam non esset iste error, si intenderet pacisci cum persona praesente, quaecumque ea sit;

b) error de *qualitate* quae in *errorem personae* redundet. De se enim error de qualitate physica, intellectuali, morali, valori non obstat. Redundat autem in errorem personae, error de qualitate quae expresse postulata est *ut condicio sine qua non.* Deficiente enim condicione, nullus per se habetur consensus;

c) error condicionis *servilis* seu de *libertate* personae, si persona *libera* (non eigo si servus) contrahat cum persona quam liberam, sive ingenuam sive emancipatam, existimat, dum servitute proprie dicta tenetur.

Nullus alius error vitiat essentialiter consensum matrimonialem.

Non *error simplex* (si metus accedat vel contraria voluntas, vide infra) circa matriinonii unitatem, aut indissolubili! atom, aut sacramentalom dignitatem (c. 1684) ; non error do virginitate, virtut,e, indole, divitiis, nobilitate personae, vel do paternitate filii concepti, ratione cuius matrimonium contrahitur. Nec refert errorem causam contractui dedisse, vel dolo seu fraude fuisse mixtum.

788. — 2. Consensus requiritur immunis a fictione. Iam supra monuimus fictum consensum esse omnino inefficacem. Verum internus consensus semper praesumitur verbis vel signis fuisse conformis.

Sed, praeter fictionem subiective completam illius qui nihil vult, habetur fictio partialis ex obiecto, quando consensus non fertur nisi in obiectum seu contractum substantialiter diversum. Quare « si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniu-

galem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit » (c. 1086, § 2). Omne ius excluditur ad coniugalem actum, si quae uxor nominatur, instar concubinae, de nulla iniuria conqueri potest si, etiam sine causa, dimittatur. Non omne ius excluditur, si conceditur limitatum tempore vel subordinatum condicioni fidelitatis, etc. Verum tunc excludi facile potest essentialis proprietas matrimonii. Voluntas autem excludens supponitur efficax, quae praevalenti voluntate opposita non elidatur, ut si quis velit matrimonium, illudque simul dissolubile, ignorans indissolubilitatem matrimonii. Cfr. dicenda infra, n. 791« de condicionali voluntate.

789. — 1. Consensus postulatur immunis a quadam vi et ctu. Non omnis metus, etiam qui causam det contractui, matrimonii nullitatem secumfert, sed sola vis vel metus gravis ab extrinseco et iniuste incussus, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium (c. 1087). Itaque metus irritans his condicionibus satisfacere debet;

a) vis, quo nomine venit non sola violentia stricte dicta, sed omnis causa *extrinseca libera* quae parit metum, debet *metum gravem* effecisse, sive absolute talem qui cadat in virum constantem, sive saltem relative talem. Gravis est qui difficile superatur. Talis potest esse etiam metus *reverentialis* seu timor offendendi personas quibus debetur reverentia, maxime parentes, si accedant minae, importunae preces, etc.;

&) metus debet esse *iniuste incussus*. Iniustus autem esse potest ex *obiecto* vel *causa,* ut si metum excutiens nihil vel nullo saltem modo matrimonium exigere possit ; et iniustus ex solo *modo,* ut si non ea ratione legitime matrimonium imperare possit. Ponas patrem virginis defloratae minitari necem nisi deflorator eam uxorem ducat. Immo. cum nunc nulla actio detur ad exigendum ipsum matrimonium, iniustus dicendus est omnis metus ad matrimonium obtinendum incussus ;

c) nulla alia optio praeter matrimonii debet metum passo praesto fuisse. Id accidere potest etiam si metus fuerit ad alium finem incussus. Puta iratum virum qui iniuriam quandam atroci ultione ulcisci velit ; et iuveni diviti non aliud effugium apparere praeter promissionem ducendi filiam aggredientis.

Quo iure vis et metus gravis infirment matrimonium controvertitur. Plures existimant ex solo iure positivo impedimentum istud statui.

quamvis sit votis naturae prorsus consentaneum. Qui enim ex metu consentiat, vere tamen praestare consensum internum ; et potuisse, fingendo consensum, necessitatem ipsam effugero. Alii tamen existimant ipsi iuri naturae repugnare ut iniuste coactus consensus sanciatur gravissima obligatione perpetui matrimonii. Graves sane pro utraque parto allegantur rationes. Is etiam qui modo generali admittit valere actus ex metu gravi et iniuste incusso, ut ipso declarat c. 103, § 1, exceptionem pro hoc contractu-sacramento, cui tam necesse est ut libere fiat, tueri sine absurditate potest. Nihilominus in priores partes propendemus. Namque si foret impedimentum iuris naturae, ius positivum humanum non tam rigorose vidotur definiturus fuisse condiciones metus irritantis. Eas enim totam vim amplecti impedimenti naturalis, difficile demonstraretur.

Î90. — III. Praesentia contrahentium. Positivo Codicis iure excluditur celebratio matrimonii inter absentes, seu per litteras.

Contrahentes tamen possunt *per se* vel per *procuratorem* esse praesentes (e. 1088). Mandatum requiritur *spectate,* scripto datum et subscriptum sicut sponsalia, nisi quod, in praesenti casu, parochus vel loci Ordinarius possunt ad subscribendum delegare sacerdotem. Ordinarius competens est Ordinarius loci in quo fit mandatum. Si mandans scribere nesciat, observanda sunt quae praescribuntur cum pars quae matrimonium promittit litterarum est ignara. Si mandans mandatum ante matrimonium revocaverit, vel in amentiam inciderit, procurator, etiam rei ignarus, nequit iam validum pro mandante matrimonium contrahere. Atque ad valorem opus est ut procurator *per se* mandatum exsequatur (c. 1089).

Observanda praeterea sunt, si qua exstant, statuta dioecesana de procuratore. Verum, contra atque existimat Noldin **III,** 611, haec non est condicio valoris, cum Ordinarii nequeant sua praescripta vel vetita de matrimonio sanctione nullitatis munire. Concordant Cerato n. 85; Cappello, **III,** 619.

Matrimonium quoque per *interpretem* contrahi potest.

Matrimonio per procuratorem aut per interpretem parochus ne assistat nisi iusta adsit causa, de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitandum non sit, atque habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.

Tam ipsi sponsi, quam procurator matrimonialem consensum *verbis* exprimant, nec, si loqui possint, aequipollentia signa adhibere *licite* possunt. I

Signa tamen ad valorem sufficiunt. Et sic tota caerimonia testibus sat manifestat consensum, etiamsi, prae quadam timiditate, sponsa

unicam vocem affirmativam quam *Rituale Romanum* postulat non proferat intellegibili tono. Ceterum *Rituale* t. VII, c. 2. n. 2 non exigebat nisi aliquod signum sensibile exprimens consensum.

'391. — IV. Matrimonium eondicicnatum. Ut omnis contractus, matrimonium fieri potest *condicionate*. Id tamen matrimonii proprium est, ut condicionatus consensus semper valide revocari possit, et valeat alterum matrimonium *absolute* contractum antequam condicio advenerit.

De difficultate quae ex efficacia istius illicitae retractationis ante purificatam condicionem nascit ur.' consuli potesi *Epitome,* II, n. 381, III.

De condicione apposita haec Codex breviter proponit :

1. Pro *non adiecta* habetur condicio de futuro necessaria, vel impossibilis, aut turpis, sed non contra matrimonii substantiam.

Observanda tamen est partium intentio, quae potuerunt per condi cionem de futuro necessariam differre ad diem qua impleta sit ipsam matrimonii celebrationem, aut condicione impossibili vestire voluntatem non contrahendi.

2. Condicio de futuro *contra substantiam* matrimonii istud invalidum icddit.

Hic sedulo distinguenda est condicio in pactum deducta, a condicione simpliciter concepta. Quia, quando condicio ipsum paetum ingreditur, ipse consensus *expressus* non est veri matrimonii, matrimonium numquam valet. Consensus enim mere internus nequit esse *mutuus.* Atque ideo nullum declaratum est matrimonium acatholici, in cuius celebratione lectum est ovangelium quo acatholici nituntur ad admittendum divortium perfectum in casu adulterii.

Ubi autem non fuerit in pactum deducta, de matrimonii valore secundum praevalentem voluntatem indicandum est.

Demum condicio sedulo distinguenda est a propositis, etiam mutuis, violandi leges matrimonii abusu adulterino vel neo-malthusiano. Immo plerumque istae « late dictae conventiones » de vitanda prole per primum annum, etc. non sunt pro veris condicionibus habendae, nec valorem impediunt matrimonii, quod fuit absolute contractum.

Repugnatne substantiae matrimonii condicio apposita, immo in pactum deducta, servandae continentiae ? Quamvis plures id repugnare sentiant, videtur tamen negandum esse, quia aliud est ius, aliud usus iuris. Pactum non utendi non tollit vel impedit traditionem iuris, quae sola est essentialis (Cfr. Noldin **III,** 613).

3. De *futuro* licita, suspendit contractum. Adventante condicione, matrimonium perficitur, et censetur a die contractus condicionati initium habuisse.

4. De *praeterito* vel de *praesenti* efficit matrimonium validum vel non, prout id quod condicioni subest exsistit vel non (c. 1092, 4°).

Î92. — De consensus perseverantia, « Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit ». (c. 1093).

Quod probe notandum est pro convalidatione matrimonii invalide celebrati.

SUMMARIUM.

798. — I. *Consensus* requiritur *verus, mutuus,* qui tradat et acceptet ius *perpetuum* et *exclusivum* in corpus, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem (c. 1081). Nulla humana potestate suppleri potest. Ideo matrimonium cognosci debet saltem ut societas stabilis inter personas diversi sexus, idque ad liberos procreandos, opera aliqua communi.

Debet praeterea esse immunis ab *errore* substantiali, i. e. hic, ab errore de individua identitate personae quacum contrahitur : de qualitate quae expresse postulata est ut condicio sine qua non; de condicione servili, si alter contrahens est persona libera.

Debet quoque esse immunis a *metu* gravi et initiate, saltem quod ad modum, incusso, et « a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium ».

II. Fieri potest *sub condicione* licita de futuro, et tunc suspendit contractum, qui, condicione impleta, in absolutum transit. Interea tamen valide, spreta condicione, cum altero nubetur.

Condicio de futuro necessaria vel impossibilis aut turpis sed non contra substantiam matrimonii, pro non adiecta habetur. Si sit do futuro et contra substantiam matrimonii (prolem, fidem vel sacramentum) illud reddit invalidum, quando est in pactum deducta, vel praevalet voluntati matrimonii.

A condicione sedulo distinguenda sunt proposita, etiam mutua, violandi officia matrimonialia.

III. Consensus non necessario impeditur scientia nullitatis ; et semel datus presumitur perseverare, donec revocatus fuerit.

IV. Consensus debet dari inter *praesentes,* excluso proin matrimonio per litteras, non tamen matrimonio per procuratorem aut per interpretem. Sed si tempus suppetat. Ordinarius consulendus est. Et consensus debet ad liceitatem verbis exprimi.

CAPUT II

De Forma celebrationis matri H ionii.

794. — Ius ante Codicem. Quamvis, ut monebat Tridentina synodus, Ecclesia matrimonia clandestina semper detestata sit atque prohibuerit, eadem tamen valide contrahebantur ; atque in ipso Tridentino Concilio clausula nullitatem introducens non fuit sine difficultate et haesitatione admissa. Forma celebrationis deinceps regebatur c. *Tametsi,* C. Trid.. quo non solis catholicis sed omnibus baptizatis, haec forma celebrationis praescribebatur tamquam substantialis, ut consensus mutuus daretur coram Ordinario aut parocho domicilii vel quasi – domicilii alterutrius coniugum aut delegato ab eo vel ab Ordinario loci, et duobus testibus. Verum ea sola loca erant huic decreto obnoxia in quibus, tamquam decretum S. Sedis, fuerat promulgatum. Attamen paulatim invaluit haec decreti interpretatio, quae ei vim agnoscebat simul *personalem* et *localem.* Quare forma ista sub sanctione nullitatis servanda erat : *a)* a sponsis in quorum domicilio et quasi-domicilio decretum erat promulgatum, idque etiam in locis exemptis, nisi in aliquo loco excepto alteruter quasi domicilium acquisierat ; *b)* a sponsis quibuslibet contrahentibus in loco subiecto. Verum, c) alteruter sponsus exceptus suam exemptionem communicabat in loco immuni cum sponso subiecto. Praeterea erant quaedam regiones, praecipue Hollandia, ex decl. Benedicti XIV'. ubi matrimonia acatholicorum inter se vel cum parte catholica erant valida, quamvis *clandestina* seu celebrata sine competente sacerdote et testibus.

Praesens disciplina inducta est per decretum Ne *temere,* quod Pius X per S. C. *Concilii* promulgavit 2 aug. 1907 : huius prascripta fere ex integro relata sunt in Codicem.

195. — I. Principium et regula generalis validae celebrationis. Ad ipsum matrimonii *valorem,* regulariter requiritur ut contrahatur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus (c. 1091).

1. *Parochi* nomine venit : *a)* parochus *stricte dictus* eui parochia, canonice erecta, est in titulum saltem officii collatu. Is vulgo parochus vocatur. Parocho territoriali assimilatur personalis, constitutus pro personis certi ritus, vel certae classis, immo pro definita familia; *b) quasi-parochus* seu rector quasi-paroeciae, i. e. determinati territorii, in locis ubi paroeciae nondum sunt canonicae erectae, v. g. in vicariatu vel praefectura apostolica, quae

distinctas cum proprio rectore habeant partes territoriales (cc. 216, § 3 et 451, § 2,1° ; c) *vicarius paroecialis* qui plena potestate praeest paroeciae cuius cura habitualis est penes collegium vel capitulum, aut paroeciae vacanti, vel qui parochum permanenter inhabilem supplet. Talis est quoque vicarius substitutus qui supplet parochum absentem, dummodo ab Ordinario loci approbatus sit, vel agatur de vicario quem ipse parochus, repentina et gravi de causa avocatus, sibi tunc substituere sine Ordinarii approbatione permittitur, ex. c. 465, § 5 (Cfr. c. 474 et resp. *Commise. Cod.* 13 mart. 1921 ad II); *d)* cappellanus militum, si ita Ierant praescripta S. Sedis (c. 451).

2. *Loci Ordinarius,* quisnam sit, iam est indicatum n. 455.

3. *Sacerdos ab alterutro delegatus.* Delegatio ista, quae etiam licentiae nomine appellatur, quia non communicat proprie dictam iurisdictionem sed qualitatem testis authorizabilis, *expresse* dari debet ; et, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro paroecia cui addicti sunt, non potest valide dari nisi sacerdoti *determinato* ad matrimonium *determinatum.* Quaelibet generales delegationes excluduntur. Quare delegans facultatem subdelegandi tuto concedere nequit nisi ipse indicet sacerdotem quem delegatus impeditus sibi substituere permittitur, nec eam dare potest pro matrimoniis quae occurrent nisi vicariis cooperatoribus, sed ipsa matrimonia iam debent esse definita. Ac notes competentiam delegati particularis nullo errori communi locum dare posse.

Determinationem arbitrio nupturientium relictam : « delego quem «degerint » non sufficere, satis consentiunt auctores. Valetne delegatio data sacerdoti religioso « quem Superior cras missurus est ut meas vices tali die agat » : id admittit Linneborn, *Grundrise des Ehercchts,* p. 321, dum Vlaming, op. c. n. 572, omnem electionem alicui tertio relictam excludit, etsi, n. 575, valorem facultatis subdelegandi expresse concessae admittere videtur. Non solent tamen distincte casum examinaro licentiae quam, pro determinato matrimonio, parochus dederit sacerdoti definito, addita facidtate subdelegandi alterum sacerdot· m *quem solus ipse delegatus* utique determinaturus sit. Et pro valore istius subdelegationis dici potest eam principiis generalibus iuris (c. 199, § 4) consentaneam videri, ac nullam determinationem desiderari. Verum si c. 1095 cum c. 1096 conferas, determinatio sacerdotis assistentis ab ipso delegante facienda videtur, atque hanc esso mentem S. Cong. dc *Sacramentis* comperimus.

Probati autem auctores admittunt a delegante plures simul delegari posse hoc v. *g. modo : pro* assistentia tali matrimonio delego omnes sacerdotes talis monasterii (quamvis, si plures sint, id menti Codicis minus consentanea sit). Liquet autem delegatum, non minus quam nomine etiam qualitate designari posse.

Matrimonium pari modo determinandum est. Alii ac vicario cooperatori facultas dari nequit pro omnibus matrimoniis quae hisce diebus occurrent vel pro matrimonio quod primum occurret ; quamvis dari possit pro matrimonio quod tali hora novi esse celebrandum.

Licentia demum non solum verbis vel scriptis sed etiam facto exprimi potest, ita ut excludatur sola licentia praesumpta vel inera tolerantia. Verum ut omnis ambiguitas tollatur, satius est licentiam verbis aut scriptis exprimere;

4. Parochus et loci Ordinarius valide assistunt, vel licentiam alii concedunt, a die tantum adeptae canonicae possessionis beneficii vel initi officii (c. 1095, § 1, 1°).

Canonicam dioecesis possessionem capiunt *episcopi* residentiales simul ac per se vel per procuratorem apostolicas litteras capitulo ecclesiae cathedralis (vel, hoc deficiente, Consilio quo capitulum suppletur) ostenderint, praesente secretario capituli vel cancellario curiae ; *parochi* autem missione seu « installatione » facta « secundum modum peculiari iure praescriptum vel legitima consuetudine receptum », vel dispensatione ab eo modo expresse in scriptis ab Ordinario concessa (cc. 334. 1444).

5. lidem nequeunt iam valide assistere matrimonio, postquam per sententiam fuerint excommunicati. vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati.

Id tamen non impedit quin Ecclesia suppleat defectum, si error communis de eorum habilitate intervenerit. Quod enim de parocho *putativo* dicunt omnes, idem de parocho vero sed suspenso per sententiam dicendum est : e. 209 in utrumque casum cadit.

Qui autem ministrum acatholieum adiverint tamquam *sacerum,* vetitam communicationem in sacris committunt et plectuntur ipso facto excommunicatione Ordinario reservata (c. 1319).

6. Valide non assistunt nisi *intra limites territorii* sui ; sed ibi omnium matrimonio valide, quamvis non semper licite assistunt.

7. *Modus assistendi,* ad valorem necessarius, is esse debet ut: «) *nulla vi vel metu gravi* constricti, ft) *requirant et excipiant* contrahentiam consensum.

Consensum ergo formaliter et libere petere debent et excipere.

Hac praescripta ratione, impediuntur effîcacitermatri nionia quae, praeter eius exspectationem et voluntatem, coram parocho celebrarentur.

Passiva assistentia valori insufficiens est. Quid tamen si alicubi toleretur assistentia matrimonio mixto, omissis cautionibus ? Post decr. *Ne temere* S. C. *9. *Officii* d. 21 iun. 1912 voluit ut in isto casu nulla interrogatio floret et sacerdos mero passivo assisteret. Quod decretum adhuc valere oxstimat Pruemmer Q. 334, Scholion, dum plures alii idem suppressum putant (Cfr. De Smet, n. 111, nota 3). Quare tutius duximus supra, n. 767 ut, donec S. Sedes, si opus esse videatur, rem non declaraverit, interrogationes fierent. Dico « si opus esse videatur », nam nescio an nullo loco iam ipsa assistentia talibus nuptiis permittatur.

8. Duo praeterea requiruntur *testes.* Habiles sunt quicumque actu rationis sunt compotes (Cappello, **JII,** 652 : Vlaming, II. 576; c. 1757, § 1). Non autem requiritur ut formaliter vocentur vel assumantur, sed sufficit ut, etiam casu, praesentes sint, dummodo nupturientes, conscii eorum praesentiae, eos sic saltem tacite adhibeant, et ipsi verba vel signa mutui consensus observaverint ; idque simul cum parocho, non tantum antea, vel post. Tunc enim re vera fit matrimonium *coram duobus testibus.* Eadem praesentia in parocho non sufficeret, non solum quia nunc partes interrogare eorumque consensum excipere debet, sed etiam quia coram ipso qua *parocho* seu sacerdote competente matrimonium celebrandum est. Quare si matrimonium civile fiat coram syndico et duobus testibus quorum alter sit parochus,matrimonium non censetur coram parocho celebratum esse (Cfr. De Smet, I, p. 96, nota 1 ex *Rev. du Clergé français,* t. 54, p. 209 ss.). De requisita testium praesentia cfr. GASP. II, 1163-1166.

Ubi catholici haberi possint, *illicite* assumuntur acatholici. Attamen, 19 aug. 1891, *S. Officium* declaravit id posse ab Ordinario tolerari ob gravem causam, dummodo ne habeatur scandalum.

796. — II. De licita celebratione. Licita celebratio requirit :

1. praeviam, ad normam iuris, *probationem status liberi.* Ac monentur delegantes, ne delegationem concedant nisi « expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda» (c. 1096, § 2);

2. *domicilium, quasi-domicilium,* vel saltem *menstruam commorationem* alterutrius contrahentis in loco celebrationis,

vel licentiam (non delegationem) parochi proprii ratione domicilii, quasi domicilii vel menstruae commorationis. *Vaqi* tamen proprium habent parochum loci ubi commorantur. Quodsi actu itinérantes sint, ita ut nullam commorationis sedem habeant, quilibet parochus censetur proprius (c. 1097). Observes hanc licentiam dari ab eo qui ne valide quidem ipse assisteret matrimonio, celebrato extra territorium suum. *Gravis* praeterea *necessitas* ab hac licentia petenda excusat :

3. celebrationem in loco ubi *sponsa* parochum proprium sortitur. Quaelibet tamen iusta causa alius loci optionem excusat.

Matrimonia tamen catholicorum mixti ritus, nisi aliud peculiari iure cautum sit, in ritu viri et coram eius parocho <unt celebranda (c. 1097, §2);

Parochus competens qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium parocho remittere debet (c. 1097, § 3).

Decretum *Ne temere* in locum domicilii vel quasi-domicilii substituerat menstruam commorationem, quae c. 1097 ad domicilium vel vel quasi domicilium adiungitur ad definiendam rationem qua parochus fit proprius et qua sponsi non censentur vagi in ordine ad matrimonium.

Menstrua commoratio est commoratio moraliter continua triginta dierum. Observes, licentiam proficisci posse a parocho qui saltem per commorationem menstruam sit proprius, non autem ab eo ubi vagus mere actu commoratur. Quare vago itineranti simpliciter licet matrimonium contrahere in loco ubi adest, sed parochus sine Ordinarii loci licentia eius matrimonio assistere non debet (1). Licentia a parocho *sponsae* regulariter petenda est ; sed quaelibet iusta causa sufficit ut petatur a parocho proprio sponsi. Gravis causa, quae a petenda licentia excusat, esse potest urgens ratio celebrandi matrimonii vel gravis ratio non revelandi rem parocho proprio. Ubi plures parochi sint proprii, optio esse sinitur parochi proprii a quo licentia petatur. Demum parochus proprius viri licentiam a parocho sponsae petere non debet, cum ex c. 1097, § 2, iusta causa sufficiat. Quare, etiam deficiente iusta causa, ipso poenam effugere videtur c. 1097, § 3, cum haec statuatur contra parochos tantummodo *non proprios* qui *sine licentia* requisita assistunt matrimonio. Emolumenta autem per se remittenda sunt parocho sponsae. Si plures sint proprii, inter ipsos dividenda videntur, vel is praeferendus est qui matrimonium celebrasset, aut parochus domicilii. Desideratur authentica declaratio (Cfr. nostrum *De forma sponsalium,* etc. n. S6).

(1) Immo licentia Ordinarii requiritur etiamsi persona habeat menstruam commorationem, sed domicilio vel quasi saltem dloecesuno carent. Sic ex c. 1032 remittente ad c. 91 bene colligit Dk Smkt, I. n. 129 contra WouTERS ct Scitaki-man.

Possitnc opiscopua vel Ordinarius loci strictius praecipere ut matrimonia fiant coram parocho sponsao, ita ut *iusta* causa aliter faciendi non sufficiat, sed requiratur *gravis,* aut formalis licentia petenda sit Î Id fieri posse existimat De Smet, I, p. 105 nota (1), nixus particulari iure Brugensi. Sed, nisi accedat consuetudo centonaria, ista derogatio iuri communi non videtur in potestate episcopi versari. Codici enim derogat lex particularis quae stricto praecepto vetat quod Codex ob iustam causam permittit.

Î9T. — Casiis lege excepti. Quotiescumque haberi vel adiri nequeat sine gravi iheommodo parochus, vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant secundum formam ad valorem praescriptum : **H**

1. *in mortis periculo* validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; et 2. etiam *extra mortis periculum,* dummodo prudenter praevideatur eam rerum condicionem esse per mensem duraturam (c. 1098, 1°).

« In utroque casu, si praesto sit alius *sacerdos* qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus ».

Itaque matrimonium coram solis duobus testibus *valide* celebratur : *a) in periculo mortis* alterutrius coniugis, quando sacerdos competens sine gravi incommodo haberi vel adiri nequit ; *b)* etiam extra tale periculum, si difficultas prudenter prospicitur esse per mensem duratura. Si tamen *acciri* possit sacerdos non competens, is ad liceitatem vocandus est et cum testibus assistere debet. Obligatio igitur imponitur coniiabentibus vocandi talem sacerdotem, sacerdoti autem assistendi.

In periculo mortis, casus haberi potest, si ex petita delegatione a parocho vel Ordinario, suspicio peccati sacramenta!iter accusati apud delegantem oriri possit. Supponas aegrotum qui integra fama fruitur etsi secretum cum ancilla concubinatum exerceat. Si, propter permanentem peccati occasionem ipsos legitime coniungi expedit, paenitens licentiam petendi delegationem dare non debebit. Satis tunc erit ut coram sacerdote, qua simplici teste, et altera persona nupturientes consensum suum exprimant (Cf. Cappello, **III,** 691).

Extra periculum mortis, casus certo evenit, ubi absentia omnis ministri competentis vel aliae circumstantiae eius assistentium *physice* impediunt. *Quid* autem ubi impedimentum alius generis obstat, praecipue ubi proficiscitur a lege quae poenis plectit parochum vel delegatum qui matrimonio assistat ante impletam caerimoniam civilem ?

Alii negant t une locurn esse c. 1098. In regione enim ubi sacerdotes magno numero sint, non posse dici eosdem haberi vel adiri non posse sine incommodo, quamvis ipsi fortasse non sine incommodo matrimoniis assistant. Atque iidem in sua sententia confirmantur periculo abusuum ot incommodorum quae ex multis matrimoniis civili praesidio destitutis oriri possunt.

Alii, attentis generalibus canonis verbis, benignius respondendum esso censent.

Atque casum difficultatis moralis, eius etiam quae lege civili creatur, comprehendi tum ipso textu, tum adiunctis historicis suademur.

Ipso *textu.* Ita conscriptus est canon, ut obstaculum legis civilis videatur prospexisse et sua dispositione inclusisse. Verbis utitur generalibus. Nec postulat ut parochus praesto esse nequeat, absolute seu simpliciter, sed sine gravi incommodo. Gravi incommodo parochus vel coniuges impediri possunt. Parochus impeditur cum *haber·* nequit, coniuges vero, cum *adiri* non potest. Quo iure autem incommodum restricte intellegas de physico ? Nonne metuenda poena civilis grave est incommodum ? Cur autem mentio alius sacerdotis qui ipse praesto esse possit, nisi quia leges punire solent ministrum competentem, non autem sacerdotem qui nec proprius est nec delegatus * Nonne propter hanc legis civilis difficultatem, provisum esse videt ur ut alius sacerdos assisteret.

Ipsis *adiunctis historicis* confirmamur. Etenim expresse dc casu interrogata. S. Sedes noluit diserto eum modo generali admittere : quod, ut facile perspicitur, prudenter facere non poterat ; sed casiun non aperte exclusit: quod sine incommodo potuisset. Responsis autem 12-13 mart. 1910 *(Per.. V,* p. 115 ss.) omissa mentione *regionis* (1). S. C. *df Sacramentis* declaravit matrimonium valide et licite coram solis testibus contrahi « semper ac... sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat ». Demum anno 1916 eadem S. Congregatio iussit ut in casibus particularibus ad ipsam recurreretur.

Iam vero, post haec responsa. Codex restituit formam magis generalem propositam responso 1910, et cautionem addit n. 2° quo prudentiori ot magis religiosae matrimonii celebrationi prospicitur. Quocirca, non solum thooretice sed etiam practice, saltem probabilior est sententia quae matrimonii celebrationem coram duobus testibus et sacerdote validam ct licitam dicit quando, propter prohibitionem civilem, parochus vel delegatus sacerdos sine gravi incommodo praesto esse nequit. Quod non est dubitandum, si casus ad S. Sedem tempestive proponi nequit .

Verum prudenter hic agendum est. Nec temere contrahendae sunt sine sollemnitate praesentis parochi et caerimoniis civilibus nuptiae

(1) In c 8 decreti *Nc le.mcrc* dictum erat : «Si contingat ut *in aliqun rryioiie* parochus... haberi non possit».

quarum felix exitus non sit moraliter certus. Periculosae enim sunt nuptiae quae sine praesidio legis civilis, saltem extra mortis periculum, contrahuntur. Quaro etiam possit Ordinarius lege generali vetare (non tamen sub sanctione nullitatis) ne sine recursu ad ipsum vel ad S. Sedem, celebrentur coram duobus testibus et sacerdote non delegato matrimonia lege civili prohibita (Cfr. De Smet, I, 135-138).

Nec casus ubi)ox civilis vetet matrimonium ab Ecclesia permissum confundi potest cum casu ubi legitima celebratio mere tollat quaedam lucra indebita. Sic fit ut « pensiones annuae » concedantur viduis quae maneant innuptae. Haec est justissima condicio. Ut eam eludant, non possunt sponsi praesentem canonem appellare ut coram solis testibus contrahant, quia parochus religioso matrimonio, omissis sollemnitatibus civilibus, assistere nolit.

Testes vel ipse sacerdos non delegatus coram quibus fiat matrimonium, nullam interrogationem faciendam habent, sed satis est ut mutuo datum consensum testari possint. '"«J

Quando autem sollemnitates civiles propter gravem causam praetermittuntur, haec pjocuranda esse prudenter monet R. D. De Smet, n. 138 : 1. ut quantocius fieri possit suppleantur, ac sponsi id se facturos esse promittant ; 2. ut factum matrimonium accurate inscribatur; 3. ut vitetur scandalum existimati concubinatus.

Decreto *Ne temere* similis exceptio admittebatur, sed respiciebatur ad *praeteritum,* dum exigebatur ut a mense durasset status rerum impediens celebrationem coram parocho vel delegato. 'Λ

S. C. de Sacramentis, practice sententiam sequitur quae difficultatem communem exigit, ac proin, in casibus particularibus ipsa respondit : « In singulis casibus recurratur » (id ante Codicem) ; vel etiam matrimonia sine sacerdote competente celebrata sanavit. Nulla tamen authentica interpretatio est data, neque ulla est generalis iussio urgens sententiam severiorem cuique plerique auctores contradicunt. Quare, cum Cappello (III, 694) dicemus : « .Stante controversia, habetur dubium iuris, ideoquo applicandam est praescriptum c. 15 (quae in dubio iuris nullitates aut inhabilitates non urget). Practice, nisi urgeat gravis necessitas, pro liceitate suadendum est ut « recurratur in singulis casibus 0 ad S. Sedem ; sed matrimonio celebrato, « standum omnino est pro eius valore ».

Î98. — Formae sollemni astricti. Modo explicatam formam servare debent :

1. « omnes in Ecclesia catholica baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quotiens inter se matrimonium ineunt »;

2. iidem contrahentes cum aoatholicis baptizatis vel non, etiam obtenta dispensatione ;

3. Orientales contrahentes cum latinis hac forma astrictis.

Contra itaque ae sub iure Tridentino, non immunitas sed obligatio unius partus ab altera parte participatur.

Decr. *Ne temere* hanc regulam sic temperabat (art. XI, 2) nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum ». Quibus verbis innuebatur exceptio facta C. *Provida,* 18 ian. 1896 pro Germanis natis in Germania ibique inter se contrahentibus ; quae S. C. *de Sacramentis, 2I* feb. 1909 ad Hungaros in Hungaria natos ibique inter se contrahentes est extensa. Exceptio ita stricte intellegebatur, ut no Hungaro quidem contrahenti eum Germano, aut contra, applicari permitteretur. Nunc omnis exceptio sublata est, ac S. Sedes declaravit C. *Provida* esse revocatam.

799. — Immunes ab hac servanda forma sunt; 1. *acatJiolici,* sive baptizati (et numquam ad Ecclesiam catholicam conversi) sive non baptizati, *inter se* contrahentes ;

2. « ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati. qui ab infantili aetate in haeresi, vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quotiens cum parte actaholica contraxerint » (c. 1099, §2). Antea de horum matrimoniis erat singulis vicibus Romam recurrendum (Resp. S. *Gfj,* 31 mart 1911).

800. — De formis accidentalibus seu ritibus servandis. — 1. « Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti, aut laudabilibus consuetudinibus recepti « (c. 1100). Iam ipsum C. Trid. s. XXIV, c. 1, *De ref. mate,* permisit ut ritualia dioecesana servarentur. Ritus iste ante missam peragitur et complecti solet : a) interrogationem de mutuo consensu, et mutui consensus responsionem, interdum secundum formulam definitam ; *b)* formulam quandam coniunctionis, v. g. « Ego vos in matrimonio coniungo » ; c) benedictionem anuli sponsae. Hodie solent ambo praesentare anulum benedicendum, sed non est formula nisi pro sponsa. Verum nihil obstat quin anulus sponsi benedictione sacerdotali donetur et aqua benedicta aspergatur ; *d)* orationes supra coniunctos.

2. Benedictio *sollemnis* datur in ipsa missa, secundum ipsum *Missale,* nec ab ea separari potest. Danda reservatur sacerdoti qui valide et licite matrimonio assistere potest. Non raro alius delegatur ad matrimonium, alius ad celebrandam missam cum benedictione. Tempore feriato, i. e. a prima dominica Adventus

usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad Pascha inclusive, benedictio sollemnis dari vetatur. Sed postea, etiam diu post, suppleri potest. Propter iustam causam possunt Ordinarii locorum concedere ut etiam tempore feriato coniungatur cum matrimonio ; separatam vero a matrimonio permittere nequeunt tempore feriato. Numquam datur viduae quae benedictionem iam accepit (c. 1113), nec dari potest in mixtis nuptiis.

Parochus curare debet ut sponsi benedictionem sollemnem accipiant ; non constat autem de praecepto facto sponsis eandem recipiendi.

Benedictio ita cum missa cohaeret ut missa votiva pro sponsis dici nequeat quando benedictio est omittenda.

Nunc tamen pluribus episcopis, v. g. Americae, conceditur facultas quinquennalis dandi extra missam benedictionem nuptialem secundum formulam recens approbatam a S. *Ii. C.*

3. *Matrimonia mixta* per se celebranda sunt extra ecclesiam, in loco decenti, ut est sacristia, domus parochi, et sine ritibus sacris, sed cum solitis interrogationibus de consensu. Verum, ad graviora mala vitanda, potest Ordinarius aliquam caerimoniam sacram permittere, non tamen missae celebrationem (c. 1102).

Intellegas missam pro sponsis, quae pars sit caerimoniae sacrae. Cum enim hodie missa pro omnibus dici possit, nihil obstat quin, post completam caerimoniam, sacerdos missam ad intentionem sponsorum privatim applicet, et ipsi sponsi sacro assistant, sicut generatim toleratur ut acatholici per missam praesentes sint. Sed cavendum est ne missa ista cum matrimonio coniuncta appareat. Multo magis licet sponsis, post celebratum matrimonium, alicui missae intéressé.

801. — Matrimonii inscriptio. 1. Ipse parochus vel (pii eius vices gerit, licet alius delegatus matrimonio astiterit, debet celebratum matrimonium praescripta et consueta forma in librum matrimoniorum referre.

Fit tamen non raro ut delegatus omnia propria manu scribat et subscribat, ac dein parochus, nomine suo apposito, idem virtualiter testetur.

In librum quoque baptizatorum, matrimonium referendum est. Quare si eoniux alibi baptizatus sit, parochus matrimonii.

sive per se sive per curiam dioecesanam, notitiam matrimonialem ad parochum baptismi transmittere debet.

Quotiens autem matrimonium coram solis testibus celebratum est, sacerdos (non delegatus) si astiterit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus obligatione curandi ut matrimonium (piam primum in praescriptis libris annotetur (c. 1103).

SUMMARIUM.

802. — I. *Forma per se valori requisita.* Matrimonium ad valorem contrahi debet: 1. coram *parocho* vel *loci Ordinario.* Parochus intellegitur stricte talis, vel rector quasi-paroeciae, vicarius paroecialis qui plena potestate paroeciae praeest, sicut ipse vicarius substitutus et, si praescripta S. Sedis ita ferant, cappellanus militum:

2. vel coram *sacerdote* ab alterutro *delegato.* Delegatio expressa requiritur, et, nisi agatur de vicario cooperatore, pro paroecia cui addictus est, dari non potest nisi sacerdoti *determinato* ad matrimonium *determinatum.* Parochus et loci Ordinalius valide assistunt vel delegant a momento canonice initi officii, et quam diu non sint per sententiam condemnati vel declarati excommunicati, interdicti aut suspensi.

Pro omnibus sunt competentes intra limites territorii sui.

3. Oportet ad valorem ut nulla vi vel metu gravi constricti, requirant et excipiant contrahentium consensum.

4. Duo praeterea requiruntur *testes* : quilibet sui compotes, qui signa mutui consensus observaverint et saltem tacite a nupturientibus fuerint admissi.

II. *Liceitas* postulat: I. praeviam probationem status liberi ;

2. domicilium, quasi-domiciliuin aut menstruam commorationem, in loco celebrationis, vel licentiam parochi aut Ordinarii sic proprii ;

3. nisi obstet iusta causa, celebrationem coram parocho sponsae. Parochus qui, sine licentia proprii, indebite interfuerit, emolumenta proprio remittere debet.

III. *Casus excepti.* Dummodo sacerdos competens sine gravi incommodo haberi vel adiri nequeat : in periculo mortis, vel si difficultas praevideatur per mensem duratura, sufficiunt duo testes. Si tamen alius sacerdos assistere queat, is vocandus est ad liceitatem.

Estne locus huic exceptioni, quando poenae legis civilis prive sentiam competentis ministri impediunt ? Id controvertitur.

IV. *Immunes a forma sollemni sunt·,* acatholici non baptizati, vol etiarn baptizati qui numquam ad Ecclesiam pertinuerunt, si inter se contrahunt; ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi, schismate, infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quotiens cum parte acatholica contrahant.

V. *Rdus* servandus est; potest esse dioecesanus. In missa datur benedictio sollemnis, quae, nisi Ordinarius loci dispenset, dari vetatur tempore feriato, i. e. a prima Dominica Adventus ad Nativitatem Domini inclusive, et a Feria IV Cinerum, usque ad Pascha inclusive. De praecepto recipiendi benedictionem sollemnem non constat.

Matrimonia mixta per se extra Ecclesiam celebranda sunt cum solis interrogationibus de consensu. Aliqua caermonia sacra, non autem missae celebratio, ad maiora mala vitanda, ab Ordinario loci permitti potest.

VI. *Annotatio.* Ab ipso parocho vel eius vices gerente matrirnonium in librum matrimoniorum et baptismorum referri debet. Quotiens coram solis testibus (et forte sacerdote non competente) contractum est, sacerdos, vel testes et contrahentes in solidum obligantur ad inscriptionem curandam.

TITULUS IV.

De matrii onio conscientiae.

803. — 1. Praeter S. Sedem, solus ipse loci Ordintirius, excluso Vicario generali sine speciali mandato, matrimonium conscientiae ob gravissimam et urgentissimam causam permittere potest (c. 1104).

2. Permissio ista seeninfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi « ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum et etiam alterius coniugis, *altero non consentiente* divulgationi » (c. 1105).

3. Ordinarius secreto isto levatur: *a)* si scandalum aliquod vel gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria, ex secreti observantia immineat (v. g. si vir alias nuptias contrahere velit); *b)* si parentes non curent baptismum prolis, vel eam falsis nominibus baptizandam offerant, nisi intra triginta dies Ordinario notitiam prolis susceptae et baptizatae cum sincera indicatione praebeant, vel Christianam liliorum educationem neglegant (c. 1106).

4. Matrimonium conscientiae nec in libro consueto matrimoniorum, nec in libro baptizatorum, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo annotari debet (c. 1107).

SUMMARIUM.

8 'J. — Matrimonium istud, ob gravissimam et urgentiseimam causam tantum a sola S. Sede vel ab Antistite locali permitti potest. Quae permissio includit promissionem et obligationem secreti per se servandi. Tn solo libro peculiari, matrimonium istud inscribitur.

TITULUS V.

Matri II onii tempus et locus.

805. — I. Tempus. « Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest » (c. 1108, § 1).

Ante Codicem, laudabiles consuetudines provinciarum quae ipsa matrimonia tempore clauso prohibebant, Tridentino servandae visae erat. Nunc servari non poterunt nisi Ordinarii locorum indicent easdem prudenter removeri non posse.

Hodie ut supra, n. 800, dictum est, sola benedictio sollemnis *per se* prohibetur, et tempus, quod antea ab adventu ad Epiphaniam inclusive, et a feria IV Cinerum ad octavam Paschae decurrebat. nunc cum Nativitate Domini et Paschale finem habet (c. 1108).

806. — II. « Locus est ecclesia parochialis ; in alia ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico celebrari non potest nisi ex licentia Ordinarii loci vel parochi ; ut in aedibus privatis celebretur requiritur casus extraordinarius, insta et rationabilis causa, et licentia Ordinarii loci. In ecclesiis vel oratoriis sive seminarii sive religiosarum, Ordinarii id no permittant, nisi urgente necessitate atque opportunis adhibitis cautelis » (c. 1109. § 1 et 2).

Mixta matrimonia extra ecclesiam celebranda sunt nisi Ordinarius prudenter indicet id servari non posse quin graviora mala oriantur (c. 1109. § 3).

SUMMARIUM.

S07. — I. Quolibet anni tempore, vi iuris communis, matrimonium celebrari potest.

II. Locus est ecclesia parochialis. Alibi opus est licentia Ordinarii loci vel parochi.

TITULUS VI.

De atrimonii effectibus.

808. — i. Generalia. 1. Praeter effectum inducendi vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; conferendi gratiam coniugibus Christianis obicem non ponentibus; dandi utrique coniugi, idque *ab initio* matrimonii, aequale ius et officium ad actus proprios coniugalis vitae, matrimonium, nisi iure speciali aliud cautum sit, uxorem, circa canonicos effectus, participem efficit status mariti (c. 1110-1112).

Ante Codicem, coniugi bimestre tempus concedebatur, per quod aotum coniugnlem negaro poterat, ad deliberandum de ingressu in religionem. — Uxor statum mariti non plene participat in matrimoniis morganaticis. Verum id magis effectibus civilibus quam canonicis demonstratur. Canonicus haberi possit, si in certum monasterium non recipiantur nisi filiae condicionis nobilis.

2. Codex dein, e. 1113, gravissimam' inculcat parentibus obligationem curandi pro viribus prolis educationem « tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem ; et etiam temporali eorum bono providendi ». Demum de effectu legitimitatis et legitimationis tractat.

— II. De cflechi legitimitatis. 1. Canonice *legitimi,* nec solum legitimati habentur filii aut *concepti* aut *nati* ex matrimonio valido aut putativo. Qui mere nati sunt ex matrimonio sed ante matrimonium concepti, perse non forent legitimi; sed legis beneficio pro talibus habentur.

Una fit exceptio. Qui, post matrimonium valide contractum, suscipiat in Ecclesia latina ordinem sacrum vel sollemnem professionem religiosam fecerit, omni usu matrimonii prohibetur : filius qui hoc tempore conceptus fuerit, quamvis conceptus ex matrimonio, canonice non fuerit legitimus (c. 1114).

2. *Paternitas,* quae directa demonstratione carere solet, praesumptione probatur. Tnde prior, "onerabor praesumptio : «Pater is est- quem iustae nuptiae demonstrant » (c. 1116, §1); i. e. filius qui durante coniugio est conceptus imputatur marito. Codex tamen evidentia argumenta contraria admittit. Praesumptio ista hac altera perficitur : legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post sex menses a die celebrati matrimonii, vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis (c. 1116, §2). *Legitimi praesuniuntur,* i. e. praesumuntur concepti durante matrimonio.

Explicatio concordia cum art. 159 et 160 Cod. italici confirmatur. Nulla autem praesumptio *iuris* ei favet qui ante sex menses natus est e matrimonio, ut censeatur filius mariti. Sed si, in ipso matrimonio coniungendo, pater filium agnoverit, is, ex c. 1114, legitimis accenscbitur. — Filii *expositi* pro legitimis habendi sunt, cum iudex in dubio debeat in bona et commoda prolis propensus esse» (Ben. xiv. *Redditae.* 19 dee. 1741, §4).

810. — **III.** De legitiinationc. 1. Ex c. 1116 *legitima efficitur* proles per subsequens parentum matrimonium, sive verum, sive putativum, sive novit er contractum, sive convalidat um. etiam non consummatum, dummodo tempore vel *conceptionis,* vel *praegnationis* vel *nativitatis* parentes *habiles fuerint* (nec mere se existimaverint tales) ad contrahendum inter se matrimonium. Satis itaque est ut uno ex his momentis habiles fuerint. Legitimi ergo fient : filius consanguineorum qui tempore graviditatis dispensati fuerint ; filius ex adulterio conceptus, si, ante nativitatem, matrimonium dissolutum fuerit quod iniuriose violatum erat, et parentes dein instas nuptias celebraverint.

3. Legitimatio ista filios legitimis perfecte aequiperat, nisi aliud expresse cautum sit (c. 1117). Aliud expresse cavetur cc. 232 §2, n. 1 ; 331 §1, η. 1 ; 320 §2 : eligi non possunt in Cardinalem, episcopum, abbatem vel praelatum nullius.

2. Alius legitimandi modus, i. o. rescriptum principis, vel dispositio iuris, hic mere memorandus est. Rescriptum istud per S. C. *do Sacramentis* conceditur.

SUMMARIUM.

811. I. Praeter gratiam, matrimonium dat utrique coniugi, ab initio matrimonii, aequale ius et officium ad proprios coniugalis vitae actus, atque uxorem per se participem efficit status mariti.

'807-811.]

Parentes vero obligat ad oflîcia pietatis erga prolem implenda.

II. *Legitimi* sunt (ilii *concept·* aut *nati* ex matrimonio valido aut putativo. Excipe si, post contractum matrimonium, concepti fuerint tempore quo, in Ecclesia latina, parens erat ordine sacro vel sollemni professione religiosa, actu coniugali prohibitus. Ex praesumptione, filius conceptus durante matrimonio, marito imputatur. Conceptus autem durante matrimonio praesumitur qui natus est saltem post sex menses a contracto matrimonio, vel intra decem menses a dissoluta vita coniugali.

III. Per subsequens matrimonium parentum, *legilimalur* filius, dummodo tempore vel conceptionis vel praegnationis, vel nativitatis, partes habiles fuerint, ad nuptias inter se contrahendas. Sic légitimât! legitimis perfecte aequiperantur. Eligi tamen non possunt· in Cardinalem, Episcopum, Abbatem vel Praelatum *nullius*.

Alia legitimatio fit per rescriptum S. Sedis.

TITULUS VIII.

De separatione coniugum.

Articulus I. — De dissolutione vinculi.

812. — Quacnani matrimonia dissolvi quaeant. 1. Nulla potestate humana, nullaque causa dissolvi potest matrimonium validum quod simul *ratum ct consummatum* exstitit (c. 1118).

2. *Non consummatum* autem inter ipsos baptizatos, vel inter baptizatam et non baptizatam partem dissolvitur ; *a) ipso iure,* per sollemnem professionem religiosam ; *b)* per *dispensationem* a Sede Apostolica ex iuxta causa concessam alteri saltem parti roganti, etiam si altera sit invita.

Controversum est utrum dissolutio matrimonii per professionem religiosam sollemnem tribuenda esset dispensationi S. Sedis an iuri divino-naturali, ob perfectam status mutationem. Quare Codex abstinet voce *dispensationis* vel *concessionis,* cum ius Codicis possit esse mera declaratio iuris divini.

Dispensatio autem Sedis Apostolicae, cum fiat in re per se subtracta potestati humanae, ac proin divinitus concessam potestatem exigat, non potest *valide* sine iusta causa concedi. lusta autem causa moraliter adest si vita communis evaserit moraliter impossibilis. Codex autem expresse memorat dispensationem, invita altera parte, concedi posse, ut

demonstret dissolutionem in nullo partiurn consensu fundari. Firmiter enim tenendum est matrimonium valide contractum, esse ‹*ntr*› *rwecu»* indissolubile.

3. « *Legitimum* inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino ».

«Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus » (c. 1120).

Do privilegio Paulino statim dicemus. Negatur itaque usus privilegii, immo declaratur non haberi quando cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus pars baptizata cum parte non baptizata coniugium inivit.

Quid autem si sine dispensatione contractum sit matrionium ? Facilis est solutio si pars baptizata fuit in Ecclesia catholica : tunc enim matrimonium frustra sine dispensatione attentatur. Sed pars quae, nec baptismo nec conversione catholica fuerit, impedimento dirimente disparitatis cultus non tenetur. Itaque solutio theoretice petenda videtur ex natura ipsius contractus: estne an non in parte baptizata sacramentum ⊺ Quae quaestio certa solutione caret. Practice S. Sedes nihil in hoc casu positive permittit. Si vero pars acatholica baptizata partem non baptizatam repudiavit in adiunctis quae privilegio Paulino locum darent, novum matrimonium erit dubii valoris, de quo secundum ea quae m sectione morali proponentur pronuntiandum erit.

813. — De privilegio Paulino secundum se. *Solio. Privilegium Paulinum* seu Casus Apostoli est privilegium, ex divinitus concessa potestate ab Apostolo Paulo promulgatum, vi cuius coniux qui *in infidelitate* cum altera parte *infideli* nuptias contraxerit, immo eas *consummaverit,* potest, *suscepto baptismo,* si pars quae manet infidelis *discedat, novas nuptias* valide ct licite iungere. Quibus *factis novis nuptiis,* prius matrimonium dissolvitur.

Locus Apostoli reperitur 1 Cor. 7, 12 et ss. « Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, ct haec consentit habitarc cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa non dimittat virum : sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanet ificata est mulier per virum fidelem : alioquin filii vesti i immundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat : non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi : in pace autem vocavit nos Deus ».

Discedere autem censetur infidelis, non is solum qui cohabitationem renuit, verum is etiam qui non vult cohabitare pacifice

et sine contumelia Creatoris, seu non vult nisi hanc cohabitationem quae fideli importabilis est, sive propter molestias ipsi ferendas, sive propter laqueos peccati qui ipsi iniciuntnr, sive propter res offensivas quas spectare deberet : v. g. polygamiam, idololatriam.

Estnc privilegium *immediate divinum,* cuius S. Paulus non fuerit nisi praeco, an, contra, ipse S. Paulus, divinitus concessa potestate utens, quam nunc imus servat S. Pontifex, definivit discessum infidelis praebere causam sufficientem neglegendi matrimonium quod cum infideli contractum est: res controvertitur. Hactenus stilus Curiae, v.g, C. /S. *Officii,* ad originem immediate divinam accommodatus est : dedescribitur privilegium ut « a Christo Domino concessum, et per apostolum Paulum promulgatum ». Et quamvis Ecclesia nihil haereticis ante conversionem concedere soleat, usum tamen privilegii ipsis non negat.

Ita plerique scriptores. Melius tamen dicere videntur qui privilegium istud referunt ad generalem eam potestatem, ministerialem apostolis et nunc S. Pontifici concessam, vi cuius, ob iustam causam, matrimonium quod non est *ratum simul et consummatum,* Apostolica auctoritate dissolvi potest. Ad hanc explicationem melius aptantur verba Apostoli: *x* ceteris *ego dico,* non Dominus ». Nec variae dispensationes quae concessae sunt videntur explicari posse nisi in matrimonia consummata in infidelitate S. Pontifex eadem possit quae in matrimonia rata non consummata. Semel autem admissa hac S. Pontificis facultate, cur gratis affirmaremus interventum divinum, non necessarium, et qui parum quadrat ad generalem oeconomiam Novi Testamenti, quae haec est, ut praeter necessaria praecepta de fide et sacramentis, Deus nullas alias leges positivas condiderit ?

814. — Usus regularis privilegii: 1. postulat ut coniux conversus et baptizatus partem non baptizatam interpellet : *a)* an velit et ipsa converti ac baptismum suscipere, *b)* an saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris ;

2. interpellationes regulariter faciendae sunt ex auctoritate Ordinarii coniugis conversi, forma saltem summaria et extraiudiciali. Ordinarius iste coniugi infideli eas petenti concedere quoque debet inducias ad deliberandum, eo tamen monito fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumeretur negativa.

Valent tamen etiam interpellationes privatim factae ab ipsa parte conversa. Immo *licitae* sunt, si forma iuridica servari nequeat. In foro tamen externo, duobus testibus vel alio legitimo probationis modo de factis interpellationibus et de earum successu constare debet.

.3. Interpellationes *semper fieri debent, nisi* Ecclesia *dispensaverit.* Secus non valet matrimonium sine interpellationibus factum, si de discessu infidelis post alterius baptismum *non plane constet.*

Si autcrn de discessu prorsus constiterit, interpellationes non videntur ad valorem necessariae esse, quamvis quidam severius dicant (Cfr. v. g. De Smet, ŋ. 351, 352). Severae opinioni favent verba c. 1121, § 1 : « Antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium *valide* contrahat, *debet....* partem non baptizatam *interpellare* › ; et c. 112, § 2, ubi sermo fit de *validis* interpellationibus et de licitis. Textus tamen explicantur eo quod interpellationes ad ipsum valorem sunt necessariae si non constat de discessu. Potuit igitur legislator dicere : ut valeat, certo et in omni hypothesi, matrimonium, interpellationes debent praecessisse. S ipse in c. 1121, § 2 consulto omisisse videtur voces : *ad valorem,* dum interpellationes semper faciendas esse declarat.

Observes eas regulariter *post baptismum* fieri debere, ut de discessu post baptismum constare possit,

4. Usus matrimonii post baptismum, intactum linquit ius partis fidelis utendi privilegio : sive infidelem non interpellaverit, sive is postea discedat vel non stet promissis (c. 1124). Perimitur tantum baptismo alterius partis, cum tunc non iam sit *infidelis* interpellandus.

Si ante (piam fidelis novas nuptias contraxerit, infidelem sui discessus sincere et efficaciter paenituerit, ita ut non iam sit discedens, vel si ipse baptizatus fuerit, privilegii usus sine S. Sedis dispensatione foret invalidus.

Nec privilegio locus est si post baptismum (quo culpae anteriores delentur) ipse fidelis parti non baptizatae iustam discedendi causam dederit v. g. per adulterium, vendendo uxorem, etc. (c. 1123).

3. Λ momento (pio pars fidelis novas nuptias legitime celebraverit, priores nuptiae perfecte dissolvuntur, ita ut ipse infidelis suam libertatem recuperet (c. 1126).

S15. — Vis dispensationum a S. Sede. S. Sedes, propter instas causas, praesertim boni communis, dispensare potest ut non fiat interpellatio nisi de voluntate conversionis ; vel ut interpellationes penitus omittantur. Obtenta ista dispensatione, pars fidelis idem habet ius novas nuptias faciendi quod negativa responsa partis interpellatae ipsi darent (c. 1123).

De dispensationibus particularibus valent hae duae nonnae generales :

1. quotiescumque interpellatio inoraliter possibilis est·, nec plane inutilis, S. Pontifex plenam dispensationem non concedit, sed mere indulget ut satis sit infidelem de conversione interpellare;

2. quando in interpellatione dispensatum est, nisi matrimonium infra annum celebretur, vel interpellatio facienda vel nova dispensatio impetranda est. Qui annus currit a momento quo gratia in regionem, i. e. in manus Ordinarii pervenit, si fuit in forma gratiosa concessa, vel a momento quo Ordinarius eam concessit vel exsecutus est.

Hoc postremum in c. 38 fundatur. Quod dicimus de gratia Romae simpliciter concessa videtur eidem canoni adversari haec statuenti: « Rescripta quibus gratia conceditur sine interfecto exsecutore, effectum habent a momento quo datae sunt litterae » ; sed saepe responsum est facultates missionariis vel Ordinariis missionum factas currere non a die qua datae sunt sed qua in eorum manus pervenerunt. Adhibendo itaque argumentum analogiae, ut partes re vera integro anno fruantur, initium anni statui posse existimavimus a momento quo notitia factae dispensationis haberi potest. »sfl|

816. — Varia? dispensationum rationes. S. Sedes *immediate* per indultum generale, vel per rescriptum particulare dispensare potest ; vel tribuere facultates dispensandi. Ipsae dispensationes per se sunt strictae interpretationis, dum facultates dispensandi, benignam interpretationem admittunt.

I. Dispositiones generales. — Porro ex CC. Paul i III, *Altitudo, 1. iun.* 1537, et S. Pπ V, *Romani Pontificis, 2* aug. 1571, quao c. 1525 ad omnes regiones in iisdem adiunctis extendit, permittitur a) ut conversi polygami qui non recordantur quamnam uxorem primo acceperint, quamlibet ex suis uxoribus accipiant quacum matrimonium verum contrahant. Si noverint quamnam primo acceperint, aliis dimissis, eam retineant ; nec matrimoniis istis obstet tertius consanguinitatis gradus; *b)* ut polygami conversi cum uxore quae cum ipsis baptizata fuerit vel baptizetur remanere possint.

Observes fieri interdum ut quaedam mulieres sine sollemnitate assumantur, ac dein sollemnius accipiatur alia quae inter uxores primum locum tenebit. Haec tunc censenda est prima uxor, si satis constet priores non fuisse pro veris coniugibus habitas. *Prima* uxor ea eet quae prima inter pares diei potest (Cfr. resp. S. *Off.* 17 aug. 1898, *Coll. P. F.*, n. 2017).

Quando non constat quaenam uxor prima fuerit, integrum quoque videtur viro ut (si casus umquam eveniat) caelebs rnaneat.

811. — II. Facultates dispensandi. — 1. Ex c. 1125, Ordinariis missionum inter gentiles, ct parochis, et missionariis ibidem ad confessiones audiendas approbatis fit facultas generalis dispensandi ab omni interpellatione coniugis infidelis, « dummodo constet etiam summarie et extraiudicialiter, coniugem absentem moneri legitime non posse, aut monitum intra tempus in eadem monitione praefixum suam voluntatem non significasse », et consequenter permittendi fideli baptizato alias nuptias, quae numquam propter omissas interpellationes vd postea (post nuptias) detectam optimam dispositionem infidelis, immo eius baptismum, invalidae declarari poterunt.

Dispensatio haec vocatur *pro casibus ordinariis.*

2. In tertia formula *maiore* S. C. *P. F.* hae facultates conceduntur ut delegabiles :

a) « dispensandi cum gentilibus et infidelibus *plures usures* habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint·, si etiam ipsa fidelis fiat, retinere possint, nisi prima voluerit converti » (n. 24);

ft) dispensandi super *interpellatione,* pro omnibus casibus ordinariis (n 25 ; cfr hic sub n. 1) ;

c) « dispensandi super *interpellatione* coniugis in infidelitate relict i, si quidem certo constiterit, saltem summarie et extraiudicialiter, interpellationem fieri non posse sim· evidenti *gravis dammi* aut coniugi iam ad fidem converso, aut Christianis inferendi periculo » (n. 26) ;

d) « permittendi ut, accedente gravi causa, interpellatio coniugis infidelis *ante baptismum* partis quae ad fidem convertitur fieri possit » ; vel etiam dispensandi ab ea interpellatione ante istum baptismum, «dummodo, hoc in casu, ex processu saltem summario et extraiudiciali constet, interpellationem fieri non posse aut fore inutilem » (n. 27. Cfr. Commentarium nostrum de his facultatibus).

818. — « In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris (c. 1127).

Idem ‹S. *Off.* in reap. 19 apt. 1899 *(Ann. eccl.* 1899, p. 236) his aliis verbis expressit : « In dubiis, indicium sit semper in favorem fidei ». Quare, *a)* etsi per se pro valore matrimonii dubii respondendum sit, nihilominus dubium matrimonium in infidelitate contractum, solvetur in favorem libertatis partis conversae (Ofr. De Smet, I, 343, p. 300 nota 3). Atque infidelis qui nullum habeat certum matrimonium cum aliqua ex suis uxoribus, quamlibet mulierem catholicam ducere potest (Resp. /S. *Off.* 17 aug. 1898, *Coli.* P. *F.* 2017); *b)* si dubium est utrum necne adsint conditiones Casus Apostoli, iterum pro libertate partis fedelis respondendum est (De Smet, I, 354).

Articulus 11. — De separatione tori, mensae et habitationis.

819. — Principium. Obligatio vitam communem servandi iusta causa excusari potest. Verum hic distinguendae sunt causae quae alterutri parti permittunt ut, manente omnimoda amicitia inter coniuges, ad tempus recedat, et causae iuridicae separationis seu divortii quod ad torum, mensam et habitationem. De prioribus agetur in sectione morali (Cfr. t. IV, n- 79). Hoc loco Codex, postquam principium de excusabili obligatione c. 1128 inculcavit, has in sequentibus indicat causas et legitimos modos divortii imperfecti.

8Î0. — I. Adulterium dat alteri coniugi ius solvendi, etiam *in perpetuum* vitae communionem. Excipe tamen «) nisi in crimen consenserit : consentienti non fit iniuria ; *b)* vel eidem causam dederit : v. g. per iniustas denegationes debiti, illegitimam absentiam quae diuturna fuerit; c) vel illud expresse aut tacite condonaverit : tacita condonatio habetur si coniux innocens, de adulterio certior factus, postea sponte maritali affectu cum altero coniuge conversatus fuerit. *Praesumitur* autem condonatio, nisi innocens, intra sex menses adulterum expulerit vel dereliquerit aut legitimam accusationem fecerit (c. 1129, § 2).

Adulterium, ut ius det ad separationem, debet esse *formale* et libere, non coacte, admissum. Si autem certum fuerit ac notorium, permittit innocenti ut propria auctoritate discedat, quamvis recursus ad Ordinarium semper suadendus sit. Ius porro dat *perpetuae* separationis, ita ut numquam, ex iustitia, innocens coniugem adulterum recipere debeat. Quare, ne quidem si post separationem ipse innocens se inquinaverit

gravibus peccatis, etiam adulteriis, non ideo alter aliquod ius recuperat. Reconciliari tamen cum adultero integrum est innocenti, nisi ipse vel alter, ex eius consensu, statum matrimonio contrarium susceperit, puta professionem religiosam fecerit. Caritas reconciliationem istam suadere, immo interdum imperare poterit, secundum regulas generales.

Ius istud innocentis ab ipso Christo Domino promulgatum est, in locis ubi Protestantes facultatem divortii perfecti (dissolventis vinculum) legerunt : « Ego autem dico vobis : quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari: et qui dimissam duxerit, adulterat ». (S. Matth., 5,32); « Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur : et qui dimissam duxerit, moechatur » (Ibid., 19,9).

821. — Aliae causae divortii quod ad torum et habitationem sunt varii reatus alteri coniugi imputabiles : 1. transitus coniugis ad sectam *acalholicam, i.* e. haereticam vel schismaticam ; 2. *acatholica prolis educatio* ; 3. vita *criminosa* et ignominiosa; 3. grave creatum *periculum animae aut corporis* ; 4 *saevitiae* quae vitam communem nimis difficilem reddant.

Atque haec sunt exempla, ita ut alii casus eiusdem generis admitti possint.

Per se coniux innocens auctoritate Ordinarii uti debet ante separationem. Atque interventus Ordinarii id commodi affert, ut si Ordinarius separationem ad tempus certum vel incertum pronuntiaverit, coniux separatus vita communi redintegranda non teneatur ante elapsum tempus vel novum Ordinarii decretum. Generatim proderit ad parochum mittere quos Confessarius roporerit privata voluntate separatos.

Aliae enim causae, praeter adulterium, non dant ius separationis, nisi quam diu ipsae subsistant (Cfr. c. 1131).

Eacta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem vel catholicum, nisi, salva catholica eorum educatione, Ordinarius aliud magis expedire indicaverit (c. 1132).

Verum hodie solet ipsa potestas civilis de sorte filiorum pronuntiare.

SUMMARIUM.

822. — *Divortium perfectum,* I. Matrimonium non consummatum inter ipsos baptizatos vel inter baptizatum et non baptizatum, dissolvitur *ipso iure,* per sollemnem professionem religiosam, et per dispensationem Sedis Apostolicae ex iusta causa alteri saltem parti concessam.

II. 1. Legitimum matrimonium quod *inter non bapttzaioe* contractum est solvitur in favorem fidei, ex privilegio Paulino : i. e. si pars quao manet infidelis discedat, altera pars baptizata novas nuptias valido et licite contrahit; quibus contractis, prius matrimonium dissolvitur. *Discedit* autem non is solus qui cohabitare renuit, sed is etiam qui pacifice et sine contumelia Creatoris cohabitare recusat, seu fideli importabilem tantum proponit cohabitationem vel propter molestias ferendas, vel propter occasionem peccati, vel propter res offensivas quas spectandas dederit : polygainiam, idololatriam.

2. Begularis usus privilegii postulat ut, ex auctoritate Ordinarii coniugis conversi, et post huius baptismum, saltem summarie et extraiudicialiter, infidelis interpelletur utrum converti an saltem pacifice cohabitare velit. \ralent tamen privatae interpellationes.

Matrimonium, sine praeviis interpellationibus cum alio contractum non valet, nisi Ecclesia dispensant vel de discessu infidelis post alterius partis baptismum plane constet.

Privilegio autem non nocet usus matrimonii post baptismum.

Locus autem privilegio non est si fidelis *post baptismum* parti non baptizatae iustam discedendi causam dederit.

3. S. Sedes dispensare potest ut de sola voluntate conversionis fiat interpellatio, vel ut interpellationes prorsus omittantur. Quando ab interpellatione dispensatum est, nisi matrimonium infra annum celebretur, vel interpellationes faciendae sunt, vel nova dispensatio peti debet.

4. *Dispositione general·* permittitur ut conversi polygami qui non recordantur quamnam uxorem primam acceperint, cum qualibet verum matrimonium contrahant ; ut remanere possint cum uxore quae cum ipsis baptizata fuerit vel baptizetur.

Atque ex c. 1125, Ordinariis missionum inter gentes et parochis et confessariis ibidem iit facultas generalis dispensandi ab omni interpellatione « dummodo constet extraiudicialiter, coniugein absentem moneri legitime non posse, aut suam voluntatem intra tempus monitione praefixum non significasse ». Nuptiae sic factae numquam propter omissam interpellationem vel postea (i. (·. post nuptias) detectum baptismum partis quae putabatur infidelis, invalidae declarari poterunt. Ex tertia Formula Prop. Fidei, facultas datur subdelegabilis dispensandi super interpellatione quae fieri non possit sine evidenti gravis damni aut coniugi iam converso aut christianis inferendi periculo.

In dubiis autem, indicium sit semper in favorem fidei (»S. *Officium,* 19 apr. 1899).

Divortium imperfectum. — L *Adulterium* dat alteri coniugi ius

aotvendi, proprio etiam arbitratu, in perpetuum vitae communionem. Excipe si alter coniux in crimen consenserit, vel eidem causam dederit culpandam, vel illud expresse aut tacite condonarit. Caritas reconciliationem suadere, immo interdum imperare poterit.

II. Ob *aliae causas* graves, quales saevitiae, periculum animae aut corporis, dedecus ob alterius vitam ignominiosam, separatio permittitur quam diu causa subsistat, vel Ordinarius, cuius auctoritate regulariter utendum est, id decreverit.

TITULUS VIII.

Matrimonii convalidatio.

823. — Duplex modus convalidationis matrimonii distinguitur : alter *ordinarius, simplex,* quando, sublato impedimento, de se vel per dispensationem, vol suppleto defectu, matrimonium, servatis servandis, ab illo momento fit et censetur validum ; et *sanatio in radice,* quando, sine novo consensu, ex sanato priore, matrimonium convalidatur. Huius posterioris modi peculiares sunt effectus iuridici. Hinc divisio capitis in binos articulos.

Articulus I. De Convalidatione simplici.

824. — Principium de necessitate novi consensus. Ab hoc principio proficiscendum est. Quamvis consensus qui per se sufficeret datus prius fuerit, sola sublata causa nullitatis (diversa a deficiente consensu) matrimonium non convalidatur, sed *novus* requiritur *consensus* in matrimonium a *persona* quae *nullitatis conscia* sit, praestitus (cc. 1133. 1134).

Idque requiritur ad valorem ex iure ecclesiastico (c. 1133, § 2).

825. — Quinam et quo medo consensum renovare debeant. 1. Si impedimentum sit *publicum,* consensus renovandus est forma iure praescripta (c. 1135, §1) pro prima matrimonii celebratione.

Quid, si impedimentum sit *natura sua* publicum, sed *occultum* de facto ?

Cum nulla exceptio huiusmodi ex Codico colligi possit, etiam tunc eadem forma renovationis servanda videtur. Sed, accedente venia Ordinarii, si casus id postulet, adhiberi poterit forma matrimonii conscientiae. Si res parocho celanda sit, confessarius poterit ab Ordinario delegari ut ipse cum duobus testibus matrimonio assistat. *Per se* autem, ipsa ratio vitandi scandali postulat ut saltem ex divulgatione celebratio innotescat. Sed *per accidens* fieri potest ut ipsa divulgatio magis scandalosa evadat (Cfr. Dk Smet, 729).

2. Si impedimentum sit *occultum* et *utrique* parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte privatim et secreto renove tur (c. 1135 §2).

Occultum intellegimus tam natura sua quam de facte. Quare matrimonium supponitur in debita forma celebratum. Sin aliter, legitima forma iterum contrahi debet (c. 1137).

3. Si impedimentum occultum sit uni parti ignotum, sufficit ut sola pars conscia impedimenti privatim et secreto renovet consensum, qui cum perseverante alterius consensu coniungetur.

Necesse quidem est ut altera pars in consensu perseveraverit. Sed, quando deficiunt argumenta contraria, perseverantia ista, ex c. 1093, ipsa praesumptione satis demonstratur. Itaque, si altera pars *ficte* consenserit, satis est ut interne renovet consensum c. 1136, § 2. Si defectus consensus fuerit etiam externus, ut puta si *metu* vitiatus fuerit, externa consensus ..>:.nifestatio necessaria erit, sive occulta sive etiam publica, prout defectus occultus fuerit, vel publicus evaserit.

Quid si *ambaepartes* nullitatem ignorent? Ex c. 1133 colligimus non sufficere ut impedimentum cessaverit, vel dispensatione sublatum fuerit, sed consensus renovandus erit saltem ab una parte quae certior reddatur de impedimento, nisi recurratur ad sanationem in radice. Quod authentice declaratum est de impedimentis Codice sublatis (Cfr. decl. 2-3 iun. 1918, IV, 7. *Per.,* IX, 150).

N.B. Ante quam convalidetur matrimonium, monendae sunt, si fieri potest, partes ut statum gratiae sibi procurent vel accurate servent, ad digne et fructuose suscipiendum sacramentum.

Articulus II. — Dc sanatione in radice.

— Notio. « Matrimonii in radice sanatio est eiusde H convalidatio, secum ferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege e renovando consensu, et

retrotractionom, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum » (c. 1138 §1). Itaque, sanatio in radice:

1. sub communi convalidations *genere* continetur, quod supnit vel cessationem impedimenti, vel eius dispensatione quo nomine hic venit quoque dispensatio a servanda forma sollemni :

2. *proprium* vel *specificum* habet duplicem effectum, alterum conaturalem : dispensationem a lege renovandi consensus; alterum artificialem (qui fictioni iuris ascribitur), quo effectus canonici censentur producti ante momentum quo matrimonium valere coepit.

Ipsa convalidatio concessione antiquior esse nequit. A quonam autem momento computantur effectus canonici ? Ab initio matrimonii, nisi aliud expresse caveatur (c. 1138, § 2).

Et quia nullus consensus renovandus est, ipsa dispensatio a renovando consensu et sanatio in radice concedi possunt nescia una parte vel etiam utraque.

82T. — Oondicio necessaria. 1 *De se* omnimo requiritur ut consensus naturaliter validus ab aliquo momento, non necessario ab ipso initio, praestitus fuerit, nec fuerit ante sanationem revocatus.

2. *Ex voluntate Ecclesiae* necesse est ut matrimonium non sit contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini (c. 1139).

Excluditur ergo isto beneficio casus satis frequeus matrimonii civiliter post divortium civile contracti. Ante Codicem, evenit ut S. *Paemteniiaria* (25 apr. 1890) sanaverit huiusmodi matrimonium a momento quo impedimentum ligaminis sublatum fuerit. Id hodie legi Codicis adversatur. Verum potestas S. Pontificis intacta manet.

Ac perinde dicendum est, si impedimentum iuris naturalis vel divini supervenerit matrimonio quod prius nullum erat ob solum impedimentum iuris ecclesiastici. Immo, quam diu istud impedimentum perseveret, nullus sanationis locus est. De Smet, n. 736, p. 202, nota, allegat casum ubi matrimonio clandestino supervenerit impotentia perpetua.

828. — Potestas sanandi. Sanatio in radice reservatur S. Sedi (c. 1141), quae tamen delegatam potestatem concedit v. g. per facultates Nuntiis seu Delegatis Apostolicis et Ordinariis locorum, maxime in missionibus, concessas.

[826-828.]

SUMMARIUM.

829. — I. Convalidatio *simplex,* impedimento sublato, novum consensum postulat a parte quae nullitatis sit conscia ; idque, ex iure ecclesiastico, ad valorem.

Estne impedimentum publicum, sive natura sua, sive facto: consensus renovandus per se est forma iure praescripta. Estne occultum et utrique parti notum : satis est ut consensus ab utraque parte privatim et secreto renovetur. Si uni parti tantum notum sit, satis est ut haec consensum renovet. Si neutri notum sit, alterutra de defectu certioranda est, ut consensum renovet. Ante convalidationem moneantur partes, si fieri potest, do habendo statu gratiae.

II. *Sanatio in radice* est matrimonii convalidatio quae, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, secumfert dispensationem a lege de renovando consensu, et cuius effectus canonici ab initio matrimonii, nisi aliud expresse caveatur, producti censentur (c. 1138).

Condicio essentialis est consensus *naturaliter validus* ab aliquo momento praestitus et momento sanationis perseverans.

Atque, ex *voluntate* Ecclesiae, necesse est ut matrimonium non sit contractum cum impedimento iuris naturalis et divini.

TITULUS IX.

De secundis nuptiis.

830. — Duobus istius capitis canonibus Codex memorat honorabiliorem quidem esse castam viduitatem, validas tamen et licitas esse alteras nuptias, si constet de prioris matrimonii dissolutione ; non posse autem iterum benedici mulierem cui sollemnis benedictio iam semel impertita sit.

Notae Supplementabiae.

Varia observanda de dispensationum usu, impetratione et exsecutione.

831. Supra iam, nn. 754-702 de concessis facultatibus egimus. Pauca hoc loco do recto usu subiungenda videntur.

1. *Exsecutor* rescripti S. Sedis potest nunc, ex c. 57, sibi alium substituere.

2. Quisnam *epiucopu# adeundu** sit ? Si sponsi ad diversaK dioeceses pertineant, non debent tamen, pro dispensatione, ad utrumque episcopum proprium recurrere, sod satis est ut alterutrum, facultate praeditum adeant (Ferreres, II, 956). Competens est episcopus proprius utriusque quamvis episcopus sponsae praeferendus sit ; competens est quoque episcopus dioecesis in qua matrimonium celebratur.

3. Facultas data cum omnia iam parata sunt ad nuptias, ex ipsa rerum natura excludit casum quo sponsi nolint forma legitima celebrare matrimonium. Hic ceterum *non detegitur* impedimentum, sed lex Ecclesiae violatur.

4. Ordinarius non censetur adiri posse si sola pateat via telegraphies ▾el telephonies. Cfr. n. 758.

P. Cappello JIT, 236, negat quoqu n :c ssilat m u · ndi via ferrea « bicycletta vel motocyclatta » aqu.it ruis medio extraordinaria <<·η-sentiir ».

5. Cum impedimentum occultum concurrit cum publico, ut omnia simul proponantur, duplex via iniri potest : vel revelatis nominibus, occultum reddatur satis publicum, ut ad S. C. *de Sacramenti** seu Congregationem competentem in foro externo ambo impedimenta deferri possint; vel dum recurritur ad S. *Paenilentiariam* pro foro interno, manifestetur obstare praeterea impedimentum publicum pro quo dispensatio saltem petita est vel fortasse iam impetrata (1).

6. Impedimenta a quibus Ordinarius loci dispensare potest, non vi induiti, sed vi potestatis ordinariae (votum non reservatum, impedimenta dubia), ab ipso relaxari possunt etiamsi concurrant cum impedimentis publicis pro quibus adeunda est S. Sedes. Et videtur quoque, in iisdem adiunctis, uti posse facultate quam, etiam ex induito, habuerit in impedimenta occulta. Hoc fert rationabilis interpretatio c. 1050.

Quid, si novum impedimentum detegatur post petitam nondum autem impetratam dispensationem ? Cerato putat tunc etiam licere Ordinario ut suis facultatibus utatur. Cum verba canonis id non ferant, existimamus recurrendum esse ad S. Sedem. Veruin si, dum novus libellus supplex mittitur, gratia, prius petita, impetretur, tunc, accedente gravi causa, Ordinarius sua facultate uti poterit.

(i) Atque id necesse esse scribunt v. g De Smot, 847. 882; Génicot. II. 527. Verum id colligunt ox Instructione 1877. Et oum nunc, ut ipso De S.mkt contendit, quando concurrit oum inpedimeuto publico do quo adiri debet S. Sedes, occultum in quo Ordinarius dispensaro potest, is usu facultatis suae non prohibetur, nonne melius diceretur sola impedimenta *publica* simul esse proponenda, atque id declarari c. 1050 l Nonne consulto, addita in c. 1050 voco *publicis,* temperata est regula quam Utt. S. C-do *Pr. Fido* 10 mail 1837 *(Call,* II, 1674) antea magis universalem de omnibus impedimentis memoraverant Î Si ita ros se habent, regula hic n. 5 posita iam observari *non dcbcL* Accedit ratio temperamenti. Non vacat incommodo, periculo revelandi secreti, obligatio manifestandi impedimentum publicum quod concurrat cum occulto de quo nomina oratorum tacentur (Cfr. Cappeixo, III» 275, δθχ

882. — Causae dispensandi. Cum Codex de causis sileat, ad receptum stilum Curiae remittimur.

Distinguendae ergo sunt causae *honestae,* et causae *famosae,* quibus delictum seu peccatum originem dat ; causae *canonicae* seu admitti consuetae, et *causae non canonicae,* seu extraordinariae sed rationabiles. *Delegata* facultate Ordinarius uti non potest nisi adsint causae canonicae.

Fit ut causa canonica sufficiens componatur variis causis de se non sufficientibus, seu ut plures causae impellentes, quae iuvant, compleant unam causam finalem seu motivam.

Quo gravius autem est impedimentum, eo plutee seu graviores causae sunt necessariae.

Potissimae causae canonicae indicantur *Instr. P. F.* 9 maii 1877. Sunt autem :

1. *Causae honestae : a) angustia loci,* i. e. quando locus originis, vel etiam domicilii, ita est angustus, aut familia ita ampla, ut honesta mulier, saltem per aliquod tempus in aetate nubili constituta, ibi non inveniret matrimonium aequale nisi cum consanguineo vel affini. Censetur autem non *invenire,* si re vera nullus alius *hic et nunc* se offerat, etiamsi ipsa neminem quaesierit, vel plures repudiarit. *Locus autem* non est paroecia, sed efficitur conglobatis domibus *(l'agglomération)* et distincta existimantur· regulariter loca quao miliari seu tertia parte leucae separantur. *Angustus* autem censetur qui non numerat nisi 300 focos seu 1500 incolas, non computatis, ut veri simile est, acatholicis, quibuscum nuptiae vetantur ;

b) *aetas superadulta* feminae *non viduae,* i. e. si 25um aetatis annum inchoaverit. Quo provectioris erit aetatis, eo causa aestimabitur urgentior ;

c) *defectus* aut *insufficientia dotis,* i. e. bonorum materialium quibus onera matrimonii ferenda sint ;

d) *lites* super successione bonorum exortae, vol earum grave et imminens periculum. I. e. si mulier in marito aptum suae causae patronum inventura sit ;

e) *paupertas viduae* prole onustae, cui vir opitulari paratus sit ;

f) *bonum pacis* sive inter familias, sive, multo magis, inter respublicas procurandum ;

g) *convalidatio matrimoii* bona fide ab una saltem parte contracti ;

h) *excellentia meritorum,* sive oratorum sive parentum.

2. *Causae inhonestae* : De se sunt graviores causis honestis, ac proin facilius accessum dant ad matrimonium: a) *nimia,* suspecta, periculosa *familiaritas :* eam intellegas quae locum dat susurrationibus, ita ut scandalum sit vitandum ;

b) *infamia mulieris* ex copula habita, et scandala inde vitanda

c) *periculum matrimonii mixti* ve) coram acatholico ministro ce. lebrandi.

d) *periculum matrimonii civilis.*

e) *remotio gravium scandalorum,* v. g. ex matrimonio mere civili.

f) *cessatio publici concubinatus.*

Hac enumeratione aliae similes causae non excluduntur : v. g. periculum incontinentiae pro iuvene vidua. Et si, in loco angusto, unus vel altor quoquo se offerat, exigua ista optio inter duos non prohibebit S. Sedem quin dispensationem concedat.

Causa sine causa dicitur interdum *Componenda,* i. e. rata pecuniae summa quam oratores solvant ad piam causam. Haec obtegit alias causas rationabiles vel est ipsa *causa,* et quidem publica, cum bonum Ecclesiae promoveat. Haec non admittitur nisi a S. Congregatione, in foro externo. Ob similem rationem taxa augetur si a graviore impedimento dispensandum est.

Causae allegatae, sunt quasi propriae feminae. Sed similes in viro non reppellentur et admitti possunt.

Causae non canonicae canonicas corroborant et sufficient in impedimentis minoris gradus.

Haec exempla afferuntur a Noldin, **III,** 593 « 1. Ex parte *oratricis :* a) si alterutro vel utroque parente orbata ; b) ex natalibus illegitimis orta ; c) infirmitate, deformitate, aliove defectu detenta ; *d)* iam ab alio deflorata est. 2. Ex *parte oratoris : a)* si infirmitate detentus ; *b)* si viduus prole oneratus, cui quaerit bonam matrem ; c) si adiutorio huius mulieris indigens est, o. g. ad gerendam rem domesticam. 3. Ex parte *matrimonii : a)* propositum contrahendi divulgatum ; *b)* convenientia matrimonii ; c) boni mores oratorum ; *d)* bonum parentum, si pater vel mater indiget adiutorio ».

883. — Observanda de petenda dispensatione. 1. Libellus pro foro externo melius a parocho ; alter, pro foro interno, a confessario conficitur. In posteriore reticentur nomina eorum qui dispensari velint.

2. Uterque, nisi obstet secretum, melius ad Ordinarium loci dirigitur, qui ipso non raro dispensationem concedere poterit.

3. Praeter designationem oratorum et dioecesis ad quam pertinent. *indicanda* sunt: *a)* omnia *impedimenta,* saltem publica, et in quae Ordinarius non potest potestate ordinaria dispensare (si libellus mittitur ad S. Sedem) : i. e. quot sint specie, quot sint numero. Hodierno iure, non constat ad valorem indicari debere gradum mixtum qua talem, cum, ex ipso Codice, in linea collaterali inaequali, gratius maiore distantia dofiniatui' (Cfr. Vlaming **II,** 453, 4°); *b) circumstantiae* quae efficiunt ut facilius difficiliusve dispensetur. Id tamen valorem rescripti non afficit, nisi 8. Congregatio declarationem ut substantialem postulaverit. Cfr.

c. 42, §] *i c) causae* dispensandi ; *d)* status oeconomicus oratorum, ut congrua taxa exigi possit.

Ante Codicem dicebantur *miserabiles* qui labore manuali sibi victum quaerere debebant ; *vere pauperes,* quorum bona non multum excedebant 3000 francorum ; *fere pauperes* quorum bona 10.000 fr. non valde superabant. Bona utriusque oratoris simul computanda sunt, non neglecto munere quod exercent, hereditate sperata legitime, nisi altera para acatholica sit. Huius enim patrimonium non attenditur, cum ei nihil concedatur.

Ante reformationem Curiae haec distinctio multo maioris momenti erat, quia S. *Paenitentiaria* dispensationes etiam in foro externo *pauperibus,* et, pro aliquibus regionibus, *fere pauperibus* quoque concedebat. Hodie, cum distinctio non iam sit tanti momenti, authenticae definitiones pauperum non sunt datae. Ceterum variat, cum regionibus, modus indicandi bona. Interdum dicitur quid oratores solvere parati sint ; vel S. Sedes admittit quod partes ultro offerant. Nec solutio taxae est condicio valoris.

4. Dispensatio peti potest inscia altera vel etiam utraque parte. Sed dispensatione uti non coguntur. Si tamen impedimentum utramque partem simul afficiat, ut consanguinitas, affinitas, acceptatio alterutrius partis utrique tollit impedimentum.

834. — Observanda de exsecutione dispensationis. 1. Ante *receptum rescriptum,* facultas quam tribuit valide exerceri nequit, nisi ipsa auctoritas concedens permiserit ut suo nomine nuntius daretur oralis, vel télégraphions transmitteretur.

2. *Clausulae* accurate observandae sunt : omnes sunt praeceptivae; quaedam ad valorem exsequendae sunt.

3. In foro *externo, veritas precum* ante exsecutionem exploranda est : quod plerumque per parochum praestari consuevit. Ista tamen exploratio non iam requiritur pro inpedimentis minoris gradus. Removendum est, si adsit, *scandalum,* vel por aliquam separationem sponsorum qui scandalose simul vivant ; vel, si illud obtineri nequeat, saltem per declarationem coram parocho et duobus testibus, ipsos culpam externam dolere ac detestari, et paratos esse ad implendam paenitentiam. Dein delegatus per se vel per alterum, *fulminat* dispensationem, i. e. eam exsequitur. Exsecutio *praecipitur* facienda in scriptis, memorata facultate obtenta et impedimento a quo dispensatur. Si exsecutor in exsecutione erraverit, dispensationem iterum melius exsequi potest, sine novo recursu (c. 59).

4. ***In** foro interno* competens est, ex ipsa litterarum inscriptione, quilibet sacerdos approbatus pro confessionibus in loco ubi conceditur dispensatio, et electus ab oratore. Clausula : *Si res ita sint,* obligat confessarium ut a paenitente exquirat num vera sint exposita- Eius

affirmationi credere potest, nisi aliud scientia extrasacrarnentali noverit. Clausula: *Audita prius sacramental· confessione,* accusationem sacramentalem exigit, non autem absolutionem vel confessionem digne factam. Si lia.ee clausula desit, dispensatio extra confessionem concedi potest. Clausula : *Jmunda paenitentia salutari* distinctam a sacramentali paenitentiam postulat.

Salutaris est quaelibet utilis. Interdum iniungitur *gravis* et *longa (/rav's* et *diuturna.* Haec relative aestimanda sunt. Quid *grar-s* et *diuturna* sit, diximus n. 614.

Verba *gravis* et *longa* minus severe sonant. Haec ile ea habet Noldin, III, 602: «opus paenitentiae quod per annum vel per semestre quin etiam per trimestre singulis hebdomadis peragendum imponitur, e. g. singulis hebdomadis semel aut bis,rosarium recitare, singulis hebdomadis semel sacrum audire, singulis dominicis *viam crucis* peragere, saltem semel in mense ss. Sacramenta recipere ›. *Gravissima* et *perpetua* obligaret ad simile opus vol etiam ad annua exercitia spiritualia, usque ad mortem peragenda.

Haec paenitentia imponi et acceptari debet, sed eius omissio vel intentio eam non implendi valori non obstat.

Clausula : *Praesentibus stat'in combustis,* obligat ad plenam litterarum destructionem intra tres dies a momento indicato in litteris. Sed transumptum non vetatur. Una sola pars dispensanda est. si impedimentum sit ipsius proprium : puta votum. Si impedimentum utrique parti commune est vel utriusque culpa inductum, puta crimen, utraque pars dispensanda est ut utrique paenitentia imponatur. Utraque ergo confessarium, non necessario eundem, adire debet. Si duo diversi confessarii eligantur, prior confessarius rescriptum reddere debet paenitenti qui istud tradat coinparti ut haec etiam dispensetur (sic fero Noldin, III. 602). Nulla formula specialis requiritur. *Voce* conceditur. In confessione danda est post accusationem, ante vel post absolutionem.

Bene concessa dispensatio efficax per se manet, quamvis ante matrimonium causa cessaverit: v. g. proles mortua sit (Cfr. t. 1, 228.)

TITULUS

De causis matri II onialibus.

835. — Notiones generales de competentia. 1. «Causae matrimoniales inter baptizato* iure proprio et exclusive ad indicem ecclesiasticum spectant, » (c. 1960), qui potest etiam incidenter et accessorie, ex propria auctoritate, cognoscere et definire quaestiones de effectibus matrimonii mere civilibus. Hae tamen in actione principali competunt civili magistratui (c. 1961).

2. Causae matrimoniales sunt vel separationis coniugum, vel dispensationis super matrimonio rato et non consummato, vel usus privilegii Paulini, vel facultatis transeundi ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, vel declarationis nullitatis ob vitium consensus aut impedimentum.

3. Tam vero *a)* ratione *personarum,* causae supremorum principum, eorum filiorum et filiarum et eorum quibus ius est proximum succedendi in regnum, reservantur S. Congregationi, tribunali vel commissioni cui S. Pontifex eas commiserit (cc. 1962 et 1557);

b) de causis *separationis* nihil peculiare dicendum occurrit. Competens est Ordinarius loci in quo matrimonium celebratum est aut in quo pars conventa (i. e. cui lis intentatur) vel pars catholica, si altera sit acatholica, domicilium vel quasi-domicilium habet (c. 1964);

c) causae *dispensationis* super matrimonio rato et non consummato reservantur S. C. *de Sacramentis',* causae quae ad privilegium Paulinum referuntur reservantur S. C. & *Officii,* cui competunt quoque exclusive impedimenta disparitatis cultus et mixtae religionis;

d) causae *nullitatis* matrimonii, nisi postuletur ut ex commissione Pontificia statim ad S. Rotam deferantur, spectant in prima instantia ad tribunal Ordinarii ; in secunda ad tribunal Metropolitae; vel si Metropolita sit, qua Ordinarius loci, index primae instantiae, ad tribunal suffraganei semel pro semper electi pro appellationibus a tribunali Archiepiscopi. Sed ad ipsum valorem requiritur tribunal collegiale trium indicum. In tertia instantia competens est S. Rota. <

836. — De dispensatione super matrimonio rato et non consummato. Duplici modo ad legitimum processum devenitur. 1. Petente coniuge, cuius petitio ad S. Sedem per Ordinarium loci pervenire consuevit-, S. Sedes facultatem facit Ordinario instruendi processum. Hoc peracto, index instructor omnia acta cum voto scripto episcopi et defensoris vinculi transmittit ad S. Congregationem, quae, audito consultore altero de. re, rlteio pro defensione vinculi, decernit locum esse vel non esse consulendi SS.UIU pro dispensatione.

2. In causa matrimonii impugnati ex capite impotentiae, tribunal compel ens (v. g. Ordinarii) reperit constare non do im-

potentia coniugis sed de non consummatione matrimonii. Inde acta transmittit ad S. Congregationem, quae eodem modo quo supra ad sententiam devenit.

83Î. — Pleraeque causae de privilegio Paulino sunt dubia utrum necne locus sit privilegio, vel quaedarn dispensatio v. g. ab interpellatione concedenda sit. Causa stricte iudiciaria nasci possit si matrimonium impugnetur propter illegitimum istius privilegii usum. Quam causam Λ'. *Officium* secundum suam methodum indicabit.

838. — Causae nullitatis seu quae vinculum spectant, haec specialia habent: *a)* ut omnia peragenda sint interveniente defensore vinculi qui, quantum aequum sit, rationes matrimonii validi tueatur; 6) ut post primam sententiam quae matrimonii nullitatem declaraverit, defensor vinculi ad superius tribunal provocare debeat, nec ius sit partibus alias nuptias contrahendi nisi duae sententiae nullitatem admiserint. Post alteram sententiam qua prior de nullitate confirmata sit, integrum quidem est defensori vinculi nova appellatione (ad tribunal Rotae) tertiam sententiam postulare. Hac tamen appellatione abstinere potest: et tunc coniuges ius habent, decem diebus a sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi.

839. — Exceptio ab his sollemnitatibus. 1. « Cum ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit. constiterit de exsistentia et de non dispensatione impedimenti disparitatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis, tunc, praetermissis aliis sollemnitatibus, potest Ordinarius, partibus citatis, matrimonii nullitatem declarare, cum interventu tamen defensoris vinculi » (e. 1990). Is, si rem non esse certam prudenter dubitet, provocare debet ad indicem secundae instantiae qui, cum solo interventu defensoris vinculi, decernet utrum sententia sit confirmanda, an causa ordinario modo indicanda sit: causam tunc ad tribunal primae instantiae remittit (cc. 1991-1992).

2. Simplicior haec ratio procedendi in causis manifestis, introducta est a Leone XIII. Ipsa tamen supponit speciem aliquam matrimonii haberi. Quare si forma substantialis matrimonii ma-

nifesto neglecta sit, i. e. si partes certo subiectae formae canonicae, mere civiliter contraxerint, nullus processus requiritur, nullus interventus defensoris vinculi. Casus isti ab Ordinario ipso vel a parocho, consulto Ordinario, in praevia investigatione ad matrimonii celebrationem solvendi sunt. Sic ipsa respondit *Commissio Codicis,* 1G oct. 1919.

840. — Facultas instaurandi causam. Sicut omnes causae de statu personarum, sententiae in causis matrimonialibus numquam transeunt in rem iudicatam, saltem vivente utroque coniuge. Quare, si tamen nova et seria argumenta praesto sint, semper retractari poterunt (cc. 1903. 1989). Mortua altera parte, sententiam de nullitatc matrimonii in rem iudicatam transire posse admisit *S. Rota,* 20 iun. 1922 (.4. *A. S.,* XIV, 600 vel *Per.,* XI, 199).

N. B. Pais moralis tractatus de matrimonio tomo IV nostri operis, nn. 23-81, continetur.

SUMMARIUM.

841. — Plura de dispensationum impetratione, usu et exsecutione, cfr. ipsum tractatum.

De causis matrimonialibus pauca haec dixisse satis erit. Dispensatio super rato et non consummato spectat ad S. C. *de Sacramentis,* quae Ordinario loci facultatem facere solet instruendi processum. Causa quae spectet privilegium Paulinum, ad *S. Officium* deferenda est. Causae *nullitatis* matrimonii peragendae sunt interveniente defensore vinculi ; ac duae sententiae pro nullitate sunt necessariae, nisi tamen agatur de quibusdam impedimentis de quibus ex certo et authentico documento constare potest. Ac vivente utroque coniuge cuius matrimonium agebatur, causae numquam transeunt in rem iudicatam.

X. *B.* Pars moralis tractatus continetur volumine IV *De castitate et dc vitiis contrariis.*

PARERGON.

De sacramentorum unitate.

84:1. — Polemicis rationibus quas bellum adversus Ecclesiam necessarias fecit, theologi in recentiore aetate adducti sunt ut externa Ecclesiae propugnacula magis tuerentur, et interiores

cius divitias, quibus a Sponso suo ditata est ipsi minus explorarent, nedum easdem fidelibus ostenderent et praedicarent. Analytic» quoque rerum consideratio istud habuit incommodum, ut res nimis separatae proponerent ur et considerarentur. Sic nimis in fidelium intellectu et practices indiciis, seiuncta sunt sacramenta ab Eucharistia, sacerdotium commune baptizatorum a sacerdotio ministerial! eorum qui ad sacra facienda ordinantur, actiones dictae nat urales a supematuralibus, Christianorum vita a Christi passione, homo a suo exemplari et novo Patre in quo regeneratus est, Christus ab Ecclesia, quae Christum continuat.

Mirabili autem unitate omnia sacramenta versus Eucharistiam convergunt. Omnis enim homo ideo nunc est ut in Christum convertatur. Hoc formaliter fit per Eucharistiam, quae sola, secundum se, vitam Christi communicat. Cetera autem sacramenta vel praeparant eucharistiam: ita baptismus, paenitentia; vel eam certiorem reddunt, ut confirmatio; vel eam complent, ut Extrema Unctio; vel eam conficiunt, ut Ordo; vel alios cultores et participantes ei gignunt, ut Matrimonium, quod etiam « sua signifi tione attingit hoc sacramentum, in quantum significat coniunctionem Christi et Ecclesiae, cuius unitas per sacramentum Eucharistiae figuratur » (Cfr. S. Thomae 3 p., q. 65, art. 3, De excellentia SS. Eucharistiae).

TRACTATUS IX.

DE SACRAMENTALIBUS.

(cc. 1144-1153).

Utilitas. — Distincta sacramentalium notione sacerdos iuvabitur ut eorum rectam aestimationem et alienum ab omni superstitione usum diffundere queat ; ad propriam autem actionem juvabit novisse qua'-- nam benedictiones valide et licite impertire possit et quinam ritus et regulae sint in sacram ntalium dispensatione observanda.

843. — Notio et Definitio. Iam ante medium saeculum xn. nomine *sacramentalium* (substantive) vocare coeperunt quasdam res vel actiones quae sacramenta aliquo pacto, deficienter tamen, imitantur. 1 Cum sacramenta sint *res* vel *observationes sacrat* et *operentur gratiam quam significant,* iam, propter priorem notam, omnes observantiae cultus exterioris, exclusis solis sacramentis ot sacrificio, ac praecipue *caerimoniae* sacramentorum, a theologis ante Suarez et Bellarminum, vocatae sunt sacramentalia.

2. Postea autem placuit magis ad efficaciam quae non sit mere connaturalis seu ex operante i. e. ad alteram notam sacramentorum, attendero ; et tunc, exclusis etiam meris caerimoniis, sacramentalia sex genero dici potuerunt quae noto versiculo numerantur :

Orans, tinctus, edens, coniessus, dans, benedictus ;

Orans designat orationem dominicam et preces Ecclesiae, praesertim publicas ;

Tinctus alludit ad aquam benedictam et ad varia olea benedicta vel consecrata.

Edens memorat panem benedictum *(eulogias)* et cibos benedictos ;

Confessus refertur ad recitationem *Confiteor* et alios actus humiliationis ;

Dans signat clemosynam et opera misericordiae ;

Benedictus dicitur de rebus benedictis et de benedictione personarum.

Observes benedictiones alias esse *constitutivas,* sicut omnes *consecrationes,* alias mere *invocativas.* Sic ecclesia, aqua baptismatis vel lustralis, chrisma, permanente benedictione constitutiva ornantur, ita ut iam non sint profana ; dum domus, animalia et, plerumque, ipsae personae benedictione men* invocativae donantur. (Benedictio tamen abbatis constitutiva dicenda est.) Quando benedictio est constitutiva, sacramentale est ipsa res sic benedicta : dum, quando est invocativa, sacramentale potius in ipsa benedictione consistit.

3. Si praeterea postules rationem *signi,* tunc inter sacramentalia proprie dicta, eleemosyna ponenda non est.

4. Si *usum Ecclesiae* stricte talem exigas, actiones privatae v. g. signi crucis, non iam sunt sacramentalia proprie dicta.

5. Codex, in sua sacramentalium descriptione, praeter res vel observationes, rationem signi non urget ; sed postulat usum habitualem Ecclesiae, effectus spirituales, ex impetratione Ecclesiae speratos ; et sacramentalia, c. 1144, delinit : « Sacramentalia sunt *res aut actiones quibus Ecclesia, in aliquam sacramentorum imitationem, uti solet ad obtinendos ex sua impetratione ejjcctus praesertim spirituales* » (c. 114).

JRes sunt aqua benedicta, cereus paschalis, agnus Dei.

Actiones sunt benedictio personarum vel etiam rerum, signum crucis, recitatio *Confiteor,* invocatio nominis Te.su. Actio cum re coniungi potest, ut in aspersione aquae lustralis, in unctione facta a ministro Ecclesiae.

Usus Ecclesiae intellegitur proprie instrumentalis per eius ministros ut in sacramentis.

Effectus autem numquam est immediate ipsa gratia habitualis, vel formalis remissio peccati etiam venialis. Effectus tamen dicuntur esse praesertim spirituales, et sunt consecratio seu deputatio personae vel rei Deo et cultui divino ; quaedam fuga daemonis et liberatio ab eius infestatione ; quaedam per pias motiones excitatio fidei, spei, paenitentiae, caritatis, unde et remissio poenarum et venialium culparum. Hac ratione, sacramentalia vel removent impedimenta vel disponunt ad sanctificationem.

Beneficia autem corporalia vel temporalia, ad liberationem a daemone referenda sunt, quatenus omnia mala temporalia, in praesenti ordine, quandam cum peccato conexionem habent.

Porro quinam sint peculiares effectus singulorum sacramentalium, id ex verbis vel oratione Ecclesiae dum sacramentalia conficit, vel ex ipsa natura actionis quae est sacramentalo, colligendum est.

Efficacia sacramentalium impetrationi Ecclesiae tribuitur. Ecclesia enim, dum res benedicit vel quaedam peragit ad obtinendos effectus spirituales, vel dum usum sacramentalium sancit, formaliter vel virtualiter a Deo postulat ut effectus indicati, a Deo, sponsoque Christo concedantur.

Verum, dum efficaciam istam exprimit, Codex non negat alium efficaciae fontem, si quis probabiliter demonstretur. Jam vero, sive ex ipsa S. Scriptura, sive ex traditione, constat, in Ecclesia esse imperativam benedictionem et imperativam coercitionem daemonis. Quare ipsa positio signi sacri ab Ecclesia iam effectus quosdam, maxime spirituales, instrumentaliter exigere videtur, cui efficaciae, quae magis stricte est *ex opere operato,* efficacia orationis Ecclesiae deinde adicitur. Ita fit ut res consecratae et benedictae virtutem spiritualem *inchoative* adipiscantur ; i. e. vi benedictionis, inducitur in re benedicta permanens relatio realis ad Deum, omnis auxilii auctorem, qua auxilii collatio a Deo vel exigitur vel imperatur (Cfr. Arendt, *De sacramentalibus disquisitio scholastica-dogmatica,* p. 53, ss.).

844. — Infallibilitas effectus. Consecratas et benedictas esse res vel personas quas Ecclesia benedicit vel consecrat, non ambigitur, ita ut res permanenter benedictae constitutiva benedictione, inchoativam istam virtutem supernaturalem, de qua supra, re vera possideant. Constat quoque Ecclesiam dilectam Christi sponsam, semper audiri, ita ut nulla eius oratio sit frustranea. Cum autem de effectu definito et particulari agitur, qui ad salutem non est absolute necessarius, eius obtentio subordinatur semper ordini divinae Providentiae, quae etiam interdum nos melius exaudit quando, pro bono exoptato, aliud nobis magis proficuum surrogat. Praeterea, in ipso subiecto cui applicatio facienda est, dispositio deficere potest.

845. — Constitutio. 1. Sacramentalia non sunt originis mere ecclesiasticae. Solus enim Deus effectus supernaturales exsequi eosquo cum signo sensibili conectere potest. Solus etiam ipse potestatem Ecclesiae dedit imperative benedicendi aut coercendi daemones.

2. Christus magis in specie dici potest *auctor* exorcismi, dum voluit ut in nomine Ipsius daemones cicerentur ; *suasor,* exemplo et commendatione promissori», lotionis pedum seu exercitii humiliationis; et *praeceptor* orationis dominicae, cuius ipsa formula, saltem ex usu Ecclesiae, tamquam specialiter efficax adhibetur, sicut operibus misericordiae annexa est peculiaris promissio mercedis quae non est omnibus operibus bonis communis. B

3. Sed dum ipse Dominus definite statuit esse et lore in Ecclesia septem fontes gratiarum quae sunt sacramenta, constitutioni sacramentalium promissione generaliter facta vel collata potestate providit, ita ut tot et talia essent qualia ea efficeret Ecclesia. Canone autem 1145, constitutio, mutatio, abrogatio, interpretatio authentica sacramentalium Sedi Apostolicae reservatur.

Inde sacramentalia numero variare possunt et aliter in sua constitutione determinari, pro voluntate Sedis Apostolicae. Sic recens novae benedictiones et rationes exorcismi invectae sunt. Puta exorcismum Leonis XIII.

846. — Sacramentalium minister. 1. *Legitimus* est clericus qui potestatem habet eamque exercere non est a competente auctoritate prohibitus.

2. Nemo *valide consecrat,* nisi vel characterem episcopalem habeat, vel iure aut apostolico induito id permittatur (c. 1147, § 1). Sic Cardinales-sacerdotes possunt ex c. 239, § 1, 20° ecclesias, altaria, calices consecrare.

3. *Sacerdos* semper *valide* efficit *benedictiones,* nisi Sedes Apostolica aliud in reservatione expresserit ; sed reservatas S. Pontifici vel episcopis aut aliis dare prohibetur. Observes indulgentias ab iis solis quibus facultas facta est, rebus piis annecti posse. I

Clausulae diligenter dignoscendae sunt. Clausula « de consensu Ordinarii loci u non est ad valorem, et potest esso otiam praesumptus. Intra parietes domesticos religiosis consensus sui Superioris sufficit (Cf. S. C. *Iruhilg.* 14 iun. 1901 ; Beringer-Steinen, *Die Ablâsse,* I, n. 835).

1. « *Diaconi* et *lectores* illas tantum valide et licite benedictiones dare possunt, quae ipsis expresso *a iure* permittuntur » (c. 1147, § 4).

841. — KitiiR accurate servandi sunt. Usus formulae ab Ecclesia praescriptae est ad valorem essentialis, sive *constitutivae* sive *invocatinae* fuerint benedictiones et consecrationes.

Quaeres, quisnam color in usu stolae adhiberi possit vel debeat. Reep. 1. Color non raro in ipso *Rituali* indicatur: hunc esso sumendum tunc, liquet.

Sic ad faciendam aquam benedictam, rituale praescribit usum stola»' violaceae; sed si ante missam benedicitur, secundum *Mieeale,* sacerdos non superpelliceum sed albam assumit cum stola quae officio diei congruit.

2. Si nullus in *Rituali* color indicatur, tunc: *a)* semper licet colorem eligere quem natura rei postulat, i. c. sanctus vel mysterium in cuius honorem benedictio usurpatur. Quan si absolutio vel exorcismus magnam formulae partem constituit, violaceus color est sumendus ; *b)* licet etiam semper adhibere colorem diei, exceptis absolutionibus vel exorcismis, quae violaceum colorem postulant. Regula ista ipso *Ritual·* insinuatur cum dicat : « In omni benedictione extra missam, sacerdos saltem superpelliceo et stola pro ratione temporis utatur, nisi aliter in Missali annotetur » *(Regulae generales de Benedictionibus,* n. 2, Titulo VIII, cap. 1); c) licet etiam colorem adhibere *album* quando natura rei nullum alium definitum postulat, in dubio de requisito colore; vel extra domum, maxime pro colon rubro, eum difficile sit stolas omnicoloris secum afferre.

848. — Usus rei benedictae. Praecipitur reverentia erga res consecratas vel benedictas constitutiva benedictione; nec ad usum profanum vel non proprium adhiberi possunt, etiamsi in dominio privatorum sint (c. 1150).

Contra itaque ac dicebatur, non licet uti candela benedicta tamquam lumine vulgari, nec bibero aquam benedictam tui sitim exstinguendam. Verum haec nec mortalia sunt nec sacrilegii arguenda ; et ex iusta causa facile excusantur.

Sed qui falsam materiam scienter sacramentalibus supponat, gravis sacrilegii reus fuerit.

849. — Sublectum. Etsi benedictiones sint pro catholicis instituitae iisque praesertim impertiendae, dari tamen quoque possunt cat echumenis, et, nisi obstet Ecclesiae prohibitio, « etiam acatholicis ad obtinendum fidei lumen vel, una cum illo, corporis sanitatem » (c. 1149).

Candelas igitur, cineres, palmas benedictas recipere possunt, dummodo omnis superstitio evacuetur.

Usu tamen sacrainentaliuin *excommunicati* aut. *interdicti post sententiam* declarat oriam vel condemnatoriam, prohibentur (cc. 2260, 2275, s.).

Exorcismi in acatholicos vel exconnnimicatos, etiam vitandos, ut putamus, fieri possunt (e. 1152).

850. — De Exorcismis. Exceptis exorcismis qui in baptismo et in consecrationibus vel benedictionibus occurrunt et quorum legitimi ministri sunt qui legitime baptizant sollemniter, consecrant vel benedicunt: peculiaris et expressa licentia Ordinarii requiritur ut quis sua exorcizandi potestate legitime *erga obsessos* utatur. Solis probatissimis sacerdotibus, post prudentem casus investigationem, licentia ista danda est (c. 1151).

Ordinarius esse poterit Superior maior religionis clericalis exemptae, si obsessus ad eius familiam pertineat aliquo titulo c. 514 indicato.

Soli exorcismi qui *in obsessos* proferuntur isti prohibitioni obnoxii sunt. Undo exorcismi locorum, agrorum facilius proferri possunt. Atque exorcismus sic dictus a Leone XIII, qui in *liituali* reperiatur, quamvis sit benedictio reservata, tamquam piae orationis formula a fidelibus recitari potest.

Observes ipsius exorcismi non esse infallibilem effectum expellendi daemonem; is infallibiliter urgetur praecepto ministerial! « vel ad discedendum vel saltem ad desistendum ab impugnando, tantum quantum Deo placuerit » (Arendt, op. c., p. 343). Ideo inutilis non est maior ministri sanctitas, invocatio B. M. V., proximitas imaginis miraculosae; atque intellegitur extraordinarium charisma ad expellendos daemones etiamnum opportune quibusdam concedi posse.

Ipsa invocatio SS. Nominis lesu conaturalcm efficaciam possidet ad fugandum daemonem cui suam cladem repraesentat.

SUMMARIUM.

851. — 1. *Notio.* Propter suam relationem ad sacramenta, ipsae caerimoniae, qua tales, sacramentalia vocari possunt et vocatae sunt. Sed proprie tales sunt res et actiones quae ad efficaciam conaturalem et ex opere operantis, aliquam aliam superaddunt, qua aliquo pacto sacramenta imitantur, Hanc efficaciam proxime habent ex impetratione Ecclesiae, sive formali, sive virtuali: quando certos rerum usus sancit, Ecclesia virtualiter postulat ut intenti fines obtineantur. Remote autem debetur ipsi Christo, qui Ecclesiae contulit virtutem imperativum ad benedicendas vel consecrandas

personas vel res, et ad coercendum daemonem ; et primus auctor est quarundam commendationum, ut eleemosynae et orationis dominicae. Sacramentalia strictius sunt quae ipsa Ecclesia adhibet per ministros ; et sic in Codice intelleguntur. Magis etiam sacramenta imitantur Sacramentalia quae rationem signi habent.

A sacramentis differunt, tum quia institutionem per Christum non exigunt, tum quia numquam immediate gratiam conferunt. Si excipias benedictiones constitutivas et consecrationes, ceteri effectus non sunt etiain stricte ex opere operato. Nec particulares effectus sunt infallibiles.

Sunt r&s : aqua benedicta, et in genere quae benedictione constitutiva donantur; et *actiones :* signum crucis, benedictiones invocativae. Actio cum re misceri potest, ut in aspersione aquae lustralis, in unctione facta a ministro.

II. *Effectus* sunt: consecratio vel deputatio personae vel rei Deo et cultui divino; quaedam fuga daemonis et liberatio ab eius infestatione ; quaedam per pias motiones excitatio fidei, spei, paenitentiae, caritatis. Beneficia temporalia ad liberationem a daemone referenda sunt, cum omnia mala in praesenti ordine quandam cum peccato conexionem habeant.

HI. Sola S. Sedes *constituit, mutat, abrogat, interpretatur* authentice sacramentalia.

IV. *Legitimus minister* est clericus qui potestatem habet et non est prohibitus. Valide *consecrat* omnis episcopus ; sacerdos tantum ex concessione iuris aut induito ; sacerdos per se valide *benedicit* ; diaconus et lector tantum quatenus hoc ipsis committitur.

Hodie sollemnis *exorcismus* in obsessos ab Ordinario solis probatis sacerdotibus committi potest. Nec expulsio daemonis est infallibilis.

V. *Udus* accurate observandi sunt. Formida praescripta est ad valorem adhibenda.

Color stolae vel Rituali, vel natura rei. vel ipso tempore seu die indicatur. In dubio vel extra domum albus sumi potest.

VI. *Subtectum,* Benedictiones etiam acatholicis, seclusa speciali prohibitione, dari possunt. Usu tamen sacramentalium excluduntur excommunicati post sententiam. Nihilominus directe a daemone per exorcismum videntur liberari posse.

LIBER III.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE ET CENSURIS.

TRACTATUS PRIMUS.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE.

Quaenam praecepta Ecclesiae consideranda veniant. Quot legibus generalibus Codicis vel legibus particularibus iinmo vel usu iurisdict-ionis praescripta sunt, tot sunt re vera Ecclesiae praecepta. Hac ratione, in omni theologiae moralis parte sermo iit de praeceptis Ecclesiae, et plura etiam sunt praeceptu quae in libris moralibus necessario praetermittuntur, Nihilo minus, magis restricto vocis usu, nomine praeceptorum Ecclesiae compellari consueverunt pauca praescripta, usus valde generalis, quae in formulis catechisini memoriter tenenda fidelibus proponuntur. Haec nunc explicanda nobis sunt. His tamen leges de censura et prohibitione librorum subiungendae sunt.

Porro praecepta ista communia commode ad Christianas virtutes referri possunt. Praecepta enim de annua confessione et de paschali communione cum generali studio iustitiae et sanctitatis conectuntur; ad virtutem fidei tutandam canones do censura et prohibitione librorum potissimum diriguntur; obligatio sanctificandi festa cum virtute religionis cohaeret ; praecepto vero de ieiunio et abstinentia virtus temperantiae exercenda inculcatur. Praecepta autem annuae confessionis et communionis, in tr. de Eucharistia et Paenitentia proposita sunt.

TITULUS 1.

De praecepta festoru ıı santificatione.

(cc. 1243-1249).

Utilitas. I. *De sand!ficatione positiva.* Vir Apo.stolicus in primis conari debet ut non meram observationem litteralem praecepti sed etiam veram intentionem religiosam istorum praescriptorum persuadeat. Aci casus solvendos maxime ei utile erit ut de necessitate assistontiae et praesentiae sub sacro distinctos conceptus gerat et causas excusationis probe discernat. Has tamen ita admittet ut simul de fovenda eruditione et praxi religiosa in iis qui saepe a sacris officiis abesse coguntur sollicitus sit.

II. Quod ad *sanctificationem negativam,* a christiania accuratu, filialis, non iudaica ratio abstinendi operibus servilibus obtinenda est. Sibi sacerdos efficere debebit critérium ad aestimanda quae certo liceant vel non liceant ; et quaenam sint legitimae excusationes.

Ar t icu l u s 1. — Generalia.

§

S52. — I. Historica. Cfr. *Appendicem XVII.*

II. Praecepti natura. *Praeceptum sanctificandi lesta* est *naturale,* quatenus exigit ut tempus aliquod colendo Deo impendatur; quatenus aliquam participationem *sacrificii Novae Legis* imponit, est iuris *divini positivi* ; quatenus dominicalem et festivam assistentiam sacro et cessat ionem a labore praecipit, est iuris *ecclesiastici.* Ipsa namque divina Veteris Testamenti lex de otio hebdomadario est promulgatione Novae Legis abrogata. Et modo inverso se habent in utroque* Testamento pars positiva et pars negativa praecepti. In V. T. principalis obligatio erat cessationis sabbatinae. in N. T. positiva festorum sanctificatio primas obtinet apud Ecclesiam et fideles.

853. — Qua potestate regantur festa. Hodie, supremae auctoritati ecclesiasticae reservatur non sola institutio et abrogatio .sed etiam translatio dierum festivorum sive communium uni-

versae Ecclesiae sive specialium; atque Ordinariis locorum conceditur tantum ut diem festum per modum actus suis dioecesibus seu locis imperent (c. 1244).

Ipsis quoque interdum indulgetur ut .sollemnitates quorundam festorum quae non sunt de praecepto ad dominicam proxime sequentem (excepto anno ubi festum in dominicam incidit) transferant) quod de festis *Patronorum* (Regni et loci) ipso c. 1247 § 2, conceditur.

854. — Festa sanctificanda. « Dies festi sub praecepto in universa Ecclesia sunt tantum : omnes et singuli dies dominici, festa Nativitatis, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et sanctissimi Corporis Christi, Immaculatae Conceptionis et Assumptionis Almae Genitricis Dei Mariae, sancti Joseph, eius sponsi, BB. Petri et Pauli Apostolorum, omnium denique Sanctorum » (c. 1247, 1).

Noluit tamen legislator ut, inconsulta S. Sede, innovaretur quidpiam in locis ubi aliquod festum ex enumeratis legitime abolitum sit aut translatum. Regiones istae suam interea particularem disciplinam servabunt (c. 1247, § 3).

Attentis declarationibus pontificiae Commissionis, dixeris solam intellegendam esse particularem disciplinam concordatis, induitis vel consuetudine inductam, non autem eam quae ex Motu Proprio *Supremi disciplinae,* Pu X, 2 iul. 1911 pro universa Ecclesia resultavit. Dicto enim Motu Proprio, Pius X abrogaverat festa SS. Corporis Christi et S. Joseph, quorum tamen universalem celebrationem Commissio suis responsis satis urget.

Eadem Commissio, variis suis responsis, ut abrogata habet festa propria regionum dicto catalogo non contenta, ita ut verba ‹ in universa Ecclesia » potius cum sequenti voce « *sunt* » quam cum praecedentibus « *sub praecepto* ⫾ coniungere videatur.

Significatio itaque non est : « Attenta generali lege, coli tantum debent », verum haec : « non alii, in universa Ecclesia, ubicumque fueris, sunt dies festi sub praecepto ».

855. — Vis praecepti. Festis de praecepto diebus, missa audienda est, et praeterea variis operibus seu actibus abst inendum est. Iisdem dein diebus fieri possunt gravi do causa ordinationes sacrae (c. 1006); fiunt quoquo proclamations bannorum ; et missa a parochis pro populo celebranda est. Responso tamen

17 febr. 1915 restitutus est, pro missa pro populo, catalogus *Urbani VilJ*, cuius dein nova quasi promulgatio facta est a S. (’. *Concilii,* 28 dec. 1919 (rt. *A. S.,* ХГІ, p. 42).

Haec itaque, pro illa parochorum obligatione, addenda sunt festa : Feri» II et III post Dominicam Paschae et Pentecostes ; Inventio S.Crucis ; Purificatio, Annuntiatio, Nativitas B. M. V. ; Dedicatio S. Michaelis ; Nativitas S. loannis Baptistae ; dies SS. Apostolorum Andreae, lacobi, loannis, Thomae, Philippi et lacobi, Bartholomaei, Matthaei, Simonis et Indae, Mathiae, dies S. Stephani, dies SS. Innocentium ; dies S. Laurentii ; dies S. Silvestri ; dies S. Annae ; dies S. Patroni loci.

856. — Supputatio diei festi, excepta indulgentiarum acquisitione (c. 923), fit a media nocte ad mediam noctem.

857. — Praecepti gravitas. Obligatio observandi festa est *gravis,* ut constat quoque ex damnata prop. 52 ab Innoc. XI, et tenet omnes et solos baptizatos qui usu rationis pollent et septennium compleverunt (c. 12).

.Articulos II. Positiva pars sanctificationis festorum.

858. — Obligationis substantia. Quid est audire missam. « Festis de praecepto diebus, missa audienda est »: i. e. *humana, corporalis* et *devola* praesentia ei exhibenda est.

Ut sit *humana,* requiritur intentio praestandi hunc actum cultus exterioris, seu honorandi sacrificium sua praesentia, non autem satisfaciendi praecepto (Cfr. I, n. 198).

Ut sit *corporalis,* requiritur ut fidelis exterius sit et appareat praesens, sive ex loco ubi est : ecclesia ; sive per coniunctionem cum iis qui circumdant altare, quando conferta multitudo ecclesia non capitur, vel missam sub dio audit ; sive per externam rationem qua attentionem prodit, (piando v. g. ex domo vicina, post murum, in sacristia, missam participare intendit. Praesens non censetur qui ope teleôcopii missam in loco distante observat.

Ut sit. *devota,* praestanda est saltem attentio quae *externa* dicitur, i. e. ut fidelis exterius nihil agat alienum a culto divino seu quo prohibeatur ne confuse saltem advertat animum, sacrificium ibi offerri. Non obstat quod ipse interius non attendat.

Omnis attentio per .se est *interna.* Distinguunt tamen modo dictam externam, quae potius negative excludit exteriores distractiones, ab *interiore* qua quis mentem suam ad sacra applicare positive vult, sive observando sacros ritus sacerdotis (attentio *superficialis),* sive eorum significationem considerando (attentio *litteralis).* sive recogitando Deum vel res divinas (attentio *spiritualis)* (Cfr. Lugo, d. 22, n. 25).

Quare necesse non est ut quis *oret* per missam, vel re vera vana» seu principales sacerdotis actiones advertat, ut si pia lectio vel contemplatio hominem totum occupaverit. Itaque satisfaciunt praecepto qui *organa* pulsant: pulsatio ad ipsum sacrum refertur; qui *eleemosynae* colligunt: bonum istud opus est quaedam accessio sacrificii, nec impedit omnem attentionem ; qui inserviunt sacro, etiam dum ad quaerendum vinum, hostiam, thurem, lumina, vel ad pulsandam campanam pro consecratione per quaedam momenta recedant : non censentur abesse ; qui orant apud aliud altare, viam crucis peragunt, confessionem instituunt: pia ista opera attentionem confusam non impediunt, et mens Ecclesiae huic benignae interpretationi non repugnat ; qui nunc confabulantur, nunc attendunt, si non nimium tempus in confabulatione insumitur. Sacerdos qui celebrat, aliam missam simul audire potest.

Praecepto non satisfaciunt qui per notabile tempus dormiunt, quamvis involuntarie, vel nugantur, ludunt, rident, alias res fixe aspiciunt, res profanas legunt, textum etiam sacrum memoriter addiscunt : haec enim vel corporalem vel devotam assistentium tollunt.

Qui semisomnus quandam confusam praesentiae suae in sacro conscientiam servant, alterum sacrum audire non cogitur (S. Alph., l. 3, n. 316): et per epikeiam ab altero tentamine dispensatur qui, ex physico statu suo, nimio periculo novi somnii exponitur.

859. — Audienda est missa aliquo ritu catholico celebratu, sub dio aut in oratorio non privato, exceptis privatis coemeteriorum aediculis (c. 1249).

Non constat itaque eum praecepto non satisfacere qui missam audiat quam ritu catholico verus sacerdos sectae schismaticae vel haereticae celebraverit: quamvis formalis communicatio cum huiusmodi celebrante prohibeatur, ac proin missa eius non sit audienda.

Oratoria domus religiosae vel piae non censentur privata, nisi agatur de missa quae in cubiculo privatae personae etiam religiosae, v. g. propter infirmitatem dicatur. Oratorium domus privatae hoc signo dignoscitur, quod indultum pontificium requiratur ut ibi habitualiter celebretur. Induito numerantur personae quae praecepto audiendi sacrum ibi satisfacere possunt. Atque etiam inserviens missae sicut ipse celebrans praecepto in tali oratario satisfacere videntur.

Satisfit quoque praecepto ab eo qui missam audit a Cardinali vel Episcopo celebratam vel in alterutrius commodum. Hoo enim de Episcopo respondit S. *R. C.* 8 iun. 1896.

860. — Missa audienda est tota, i. e. ab initio usque ad ultimum evangelium exclusive. Omissio mortalis est quae gravem materiam afficiat. Gravitas pendet tum ex *quantitate,* si haec ad tertiam partem missae ordinariae pertingat ; tum ex *dignitate* partis omissae, seu propinquitate ad substantiam sacrificii. Quare brevis absentia per partem quae a canone ad communionem extenditur facilius gravis evadit. Addimus quasdam morales aestimationes :

Non est *certo* grave : omittere missam catechumenorum, seu omnia ad offertorium exclusive (saltem si tunc, ultimum evangelium audiatur) ; *vel* omnia post sumptionem s. Sanguinis ; omittere omnia ad epistolam exclusive *et* omnia post sumptionem Sanguinis.

Grave non est omittere solum primum evangelium (etiam si Passio Domini sit), vel solum offertorium, vel solam praefationem.

Grave reputatur omnia omittere a canone ad consecrationem, vel a consecratione ad « Pater noster ». *Grave* est omittere tum consecrationem, tum communionem. Solius communionis praetermissio, praesertim cum satis constet eam non esse sacrificio essentialem, levis haberi potest. Maiore ratione plures de mortali damnant omissionem consecrationis sive alterutrius sive certe utriusque. Ob extrinsecam tamen auctoritatem benignior sententia teneri potest, quam potius sic, cura Lehmk., I, 718 nota, explicamus, cum recessus momentaneus causam habeat brevissimam necessitatem, quae moralem coniunctionein cum aliis astantibus non censeatur interrupisse (Cf. Luoo, d. 22, n. 45.)

A *gravi* peccato (ab omni, si causa sit rationabilis) excusatur qui audit *successive* duas dimidias missas; modo, ut post S. Alph., l. 3, n. 311 communiter exigunt, uni integro sacrificio praesens

sit, ac proin consecratio et communio eiusdem sint sacrificii : lex benignam hanc interpretationem recipit.

Supplere levem partem quae omissa est, est optimum ; sed do stricta obligatione talis imperfectae reparationis non constat. Qui vero *post consecrationem* tantum advenerit, non videtur iam ad reliquam partem audiendam teneri, cum substantiae praecepti satisfacere nequeat.

8G1. — Excusatio. A missa audienda excusat, praeter impossibilitatem qua laborat, v. g. is qui simul est caecus et surdus, quodlibet notabile seu mediocriter grave incommodum sive in animo, sive in corpore, sive in bonis fortunae, sive in honore, fama, pudore, quod rationabiliter timetur. (Lehmk., I, 722). *Difficilius* tamen *habitualis* omissio concedi potest, cum ex ipso praecepto divino sacrum interdum audiendum videatur. Quare qui regulariter die dominico impediuntur, intersint saltem aliquot missis per annum, alia die. Itaque excusatur :

qui ratione *valetudinis* prudenter omittit visitationes amicorum ; vel notabile gravamen capitis, virium lassitudinem, moram ad convalescendum timenda habeat. Atque in dubio praeceptum istud urgendum non videtur ;

qui *custodire* debeat urbem, gregem, infantes ; aut solatio debet esse aegroto qui gravem saltem perturbationem, tristitiam pateretur. Si ex duobus coniugibus alter domi retinetur, magna saltem convenientia est ut vices mutent ;

qui sine *gravi offensione* mariti, parentum, dominorum, sacrum audire posse non videtur. Si tamen saepius id acciderit, de alio medio, v. g. do mutando famulatu, est inquirendum. Licet patri, ad correptionem, filium domi clausum tenere, etsi sic missam omittat ; licet domino ministerium quod necessarium putatur a famulis cum eadem praevisione postulare. Ipsi famuli mediocri diligentia curare debent ut sacro interesse possint ; notabilem tamen somni deminutionem inde ferre non debent ;

qui secus *commodam itineris occasionem* amitteret. Alias, die dominico proficisci vetatur nisi ante iter aut in itinere missam audiat ;

qui *nimiam distantiam* superandam haberet. Itinere pedestri unius bonae horae seu quinque quadrantium (id de solo itu accipias) omnes absolute excusari videntur, et minor distantia ex-

cusat, si ex condicione caeli, viae aut personae, molestia augeatur. Cui autem sine novis, aliquo modo seriis, expensis copia rhedae privatae vel publicae (tramway) vel etiam « bicicletta » facile suppetat, maiore opus est distantia ut excusetur;

qui, ex *consuetudine patriae,* egredi non solet: v. g. tempore lnetus, vel post partum;

qui notabilem verecundiam pateretur, sive quia vestibus convenientibus caret (nisi primis horis vel in alia ecclesia, causa cesset), vel proclamationem sui matrimonii audire deberet, etc.;

qui *alienum scandalum* vitare velit, v. g. invenis a quo puella perdite ametur;

qui *lucrum extraordinarium* et ipsi notabile (v. g. duplum lucri unius diei) amitteret, aut in exercendo munere aurigae, naucleri, molitoris, notabilem *iacturam* pateretur;

qui ob iustam, quamvis minorem, causam *dispensatur.* In casibus singularibus, possunt Ordinarii locorum et parochi subiectos sibi singulos fideles singulasve familias etiam extra territorium, atque, in suo territorio, etiam peregrinos ob iustam causam dispensare vi c. 1245. I

Eandem potestatem habent ad modum parochi, Superiores in religione clericali exempta, quod ad professos, novicios, aliosve in religiosa domo diu noctuque degentes causa famulatus, aut educationis, aut hospitii aut infirmae valetudinis (c. 1245 §3).

SG2. — Debrtnc quis privilegii» uti ad audiendam missam! Hac distinctione respondendum arbitramur. Curari non debet ut missa ex privilegio dicatur; si vero dicitur, ei assistendum est, saltem si in eo loco dicitur, ubi per se praecepto satisfieri potest, v. g. in loco patente navis. <3

SG3. —Optanda. Duo in hac re maxime conanda sunt: 1. ut fideles formaliter ac proin etiam aliis exercitationibus festa sanctificare studeant, ac potissimum ea occasione utantur religionem melius addiscendi; 2. ut fideles, etiam humiliores, doceantur modum rationabilem, pium simul et ineundum quo intersint sacro, ita ut, quod hominem decet, augustissimas res propria conscientia aestimare queant.

Articules 111. Negativa pars sanctificationis festorum.

SG4. — « Festis de praecepto diebus... abstinendum ab operi* bus servilibus, actibus forensibus, itemque, nisi aliud ferant legitimae consuetudines aut peculiaria indulta, publico mercatu, nundinis aliisque publicis emptionibus et venditionibus » (can. 1248).

Post abrogatam veterem legem, obligatio ista est tota ecclesiastica (Cfr. S. Tu., 2, 2, q. 122, art. 4 ad 4), sicut ipsa historia demonstrat, cum prima lex de requie festiva a Constantino M. lata sit. Cfr. plura, *Quaestiones de religione,* ad n. 109, *Supplementum,* vel *Appendicem XVIi.*

De singulis prohibitionibus, haec pauca tradenda videntur.

I. — *De Operibus prohibitis.*

8G5. — I. Opera servilia. 1. Sub nova Lege, primo cogitatum videtur de vacatione concedenda servis. Deinde vel quasi simul, in pleniorem diei dominicall santificationem, exclusa sunt opera profana ; denique notio quasi philosophica operis servilis indagata est : hac opus servile pertinere dicitur ad servitutem illam qua. post peccatum originale, homo servire terrae cogitur ut eius obtineat fructus quos ut regi ultro oblatos secus percepisset. Sunt ergo labores quibus nec animae sat proximus nec corporis immediatus cultus intenditur, sed materiae exteriori immutandae opera (ars mechanica) impenditur. In operibus istis vires corporis primas partes obtinent, ac mens de se ab altioribus impeditur et ad infima deprimitur. Quare qui honestioris sunt condicionis, ad ea exercenda deputare solent servos, i. e., latiore sensu, famulos alicui ministero addictos. Inde nominis ratio et aliud criterium.

In re tamen (piae consuetudine introducta est, non sola abstracta ratio sed usus plura decidere debet.

Operibus *servilibus liberalia* opponuntur. Et sunt opera quaedam media seu *communia.* Cum agitur de opere proprie *serrili* vel *proprie liberali,* quaestiones de *intentione* lucri vel recreationis, *defatigationis* aut *temporis insumpti* sunt impertinentes; non item vero cum de operibus *communibus* agitur.

2. *Servile* est agriculturam, artem fabrilem exercere; mercem iumentis, curribus, navigio imponere, non autem ea ducere.

Quare si in onerando curru non est magnum tempus insumendum, totum licere videtur : ab usibus tamen receptis, saltem propter scandalum, deflectendum non est.

Servile quoque est *nere, reticula* aut *scutulata* conficere.

3. *Servile non est* corpus proprium vel alienum curare, studere, scribere, transcribere (manu vel machin), imaginem delineare, immo coloribus pingere (sed servile est dealbare parietes), acu pingere. De sculptura severius dicunt, nisi agatur de perficienda statua. Artem tamen sculptoris propriam Gên-Salsm I, 334, picturae assimulat. Lineas ducere in charta in qua scribas, non permittitur nisi ut accessorium scripturae: non ergo per se, seu independenter a scriptura. Imagines photographiées sumere non est servile; servilis vero est apparatus « qui praerequiritur et multum laborem exigit » (Noldin, *Praec.,* n. 270). Labores typographorum serviles reputantur, si excipias ipsam litterarum collocationem.

4. *Probabiliter* licent quaedam opera quae principaliter fiunt ope naturae, bestiarum, machinarum, quando modica est cooperatio et applicatio hominis : v. g. in molendinis quae aqua, vento, bestiis moventur, vel etiam vapore. Verum caveas ne id intelligas de magnis officinis, in quibus non minus quam alibi laboratur.

5. *Piscatio, cenatio* ex iis operibus sunt quae recreationis gratia licent, non autem si laboriosae et ex officio, ut a piscatoribus in mari.

Quia iter facere licet, quae consequenter necessaria sunt, fleri quoque possunt : iungerc currum, deferre onera ad usum itineris, etc.

866. — Quaeres de materia gravi. — Hodie sat communiter tenent opus esse spatio notabiliter excedente *duas horas,* i. e. 2 ½ h. Considerato tempore quod interdiu laborando insumi consuevit, pars ista sano notabilis demonstratur. In laboribus tamen *levioribus,* tres requirunt horas; immo *leviusculi* quidam labores qui nec animum valde occupant nec corpus admodum defatigant a pluribus *permittuntur* modo ne ultra duas horas producantur : rosaria, scapularia conficere, imagines cereas, fiores artificiales componere. Accedit facile intentio pietatis. Et motivum remotum a lucro sinit ut materia infra tres horas levis aestimetur. Non coalescere videntur opera variorum operariorum qui singuli per duas horas ab uno magistro occupentur.

8GT.— II. Actiones forenses. 1. Ne iurgiis vel dissensionibus dios sacri infestentur, et ne mens nimis in diversa trahatur, prohibentur sessiones tribunalium et actiones quae ad decisiones causarum tam civilium quam criminalium in foro sive civili sive ecclesiastico spectant. Unde *citare* partes, iuramentum iudiciale exigere, proferre aut exsequi sententiam non licet. Verum, fas est excommunicare, suspendere ex informata conscientia, beneficia conferre, dispensare, iudicem privatim informare, advocatum consulere, etc. quia haec strepitum iudicialem non requirunt. Nec proprie prohibentur contractus a notariis scripti.

2. *N. B.* Superiore iure a iudiciis quoque vacandum erat saltem per hebdomadam sanctam et octavam Paschae : quod tempus normis communibus Pπ X (c. 5) redactum est ad 4 dies ante et 2 post Pascha. Nunc vero, ex c. 1639, soli tres ultimi dies hebdomadae sanctae feriati habentur. Conandum est ut in foro quoque civili usus tunc feriandi servetur.

3. Materia gravis potius hic ex qualitate operis aestimanda erit. Sic gravis putabitur sessio tribunalis, minus gravis auditio unius alteriusve testis a iudice instructore.

868. — III. 1. *Mercatas* publici, *nundinae* aluieque emptiones et venditiones publicae per se prohibentur (c. 1248).

Mercatus publici quasi nomino collectivo designant multas illas emptiones et venditiones quae a congregatis ex proposito mercatoribus fiunt. Si post statos dies recurrunt, sunt *nundinae*. Aliae publicae emptiones et venditiones sunt certo *auctiones, hastae.* Videntur quoque esso per se emptiones-venditiones in publicis officinis. Attamen consuetudo sat generaliter permittit emptiones rerum quae certum ac definitum pretium habent, in quarum venditione proin minimus labor impenditur [Cfr. d'Ann. I, 112 et (16) j. In non paucis locis exigebatur ut, in signum reverentiae, officinae semi-clausae manerent : qui pius usus inculcandus est. Licitae autem sunt privatim factae emptiones-venditiones, locationes domus, equi, etc. Etiam notarii instrumenta conficere stricto non prohibentur.

2. *Gravis materia* fuerit v. g. omnis sollemnis venditio vel mercatus. Sed. cfr. causas excusantes.

II. — *De causis excusantibus.*

869. — Causae excusantes. 1. Consuetudo plures excusat, v. g. nundinas quae, cum in diem festum incidunt, transferri non consueverunt ; et. in non paucis locis, mercatus per aliquot horas, in commodum ruricolarum qui urbem tunc adire solent ; emptiones in tabernis publicis. Ipse c. 1248 consuetudines istas admittit dum illas memorat. Secundum plures, consuetudo causa quoque est cur *barbitonsores* artem suam exercere permittantur. (Haec tamen, eo quod cultum corporis immediate allicit, iam inde excusationem qnandam haurit.)

2. Pietas in Deum omnia· permittit quae ad divinum cultum *proxime* referuntur, ut pulsare campanas, sacras imagines circumferre ; quae *remote* tantum referuntur, ut. verrere templum, non reputantur nisi venialia, cum. sine ratione, in diem festum differuntur.

Pro *ecclesia paupere* fas est flores sericos componere, tapeta, mappas, purificatoria, corporalia conficere, paramenta- sacra consuere. Si opera publicani rationem induant, v. g. aedificationem templi, saltem decet dispensationem petere.

3. Caritas erga proximum permittit iudiciales actus pauperum, et, quadantenus, labores serviles pro ipsis factos. Ili licent, facti pro pauperibus qui gravi necessitate premuntur. Pauperibus quoque communis rationis vestes confici posse videntur. Sed non licet vestes consuere et pretium laboris in huiusmodi pauperes refundere. **I**

1. Necessitas *propria* vel *aliena, corporis* vel *animae,* i. e. proportional uni detrimentum, ab huiusmodi praecepto excusat. Sie excusantur *indices* in causa· urgente ; *serri* et *ancillae* a domino coacti (si tamen frequenter id accidat, serio in alium famulatum inquirere debent), vel qui proprias vestes reficiunt, cum id alia die praestare nequeunt ; *pauperes* qui se suosque alere aliter non possunt; *operarius* (pii per totam hebdomadam impeditus aliquid in horto suo perficit- (sed hodie ita labor diurnus restringitur, ut excusatio haec vix habeatur), praesertim si melioribus vestibus utendo observationem diei testatur; *opifices* qui opus urgens exsequendum habent, puta pontis publici instaurationem, refectionem vomeris vel instrumenti eorum qui postridie laborare non possent ; *sartores* in operibus necessariis. Sed hic caveas ab abu-

sibus eorum qui, nimis plura acceptando, se in habitualem necessitatem coniciunt laborandi in die festivo. Ob periculum ne fructus corrumpantur vel surripiantur, eos colligere licet.

Solent hic quoque allegare *coquos* culinarios, pistores,* qui cibos pro usu diei conticere permittuntur. Verum haec alimide iam licent, quia destinationem personalem habent. Consuetudo tamen permittit ut coqui praeparent cibos delicatiores qui pridie coqui poterant, et accessoria quaedam peragant. Et si cum peccato veniali omiserunt quod pridie faciendum erat, die festo tamer, sine peccato supplebitur (Le iimk u h l , I, 707). Pistores tamen non possunt sine causa diebus festis reservare praeparationem ciborum pro hebdomada.

Excusat necessitas *vitandi otii,* cum otium infert peccandi periculum quod aliter vix superetur. Casus in missionibus exteris accidere possunt. Quare, etiam in nostris regionibus, curandum est ut operarii otio sibi comparato prudenter uti discant.

5. Utilitas communis permittit ut in adventu Principis, per occasionem magnae sollemnitatis opera necessaria perficiantur.

Immo specialis occasio *lucri* quod, pro condicione acquirentis, magnum aestimetur excusare quoque videtur.

6. Dispensatio ob rationabilem causam ab iisdem impertiri potest qui a positiva praecepti parte dispensare, possunt. Et ii. casibus mox allatis praestat petita dispensatione certiorem reddere excusationem et Christianam humilitatem exercere.

8Î0. — Filialis observatio praecepti. Festiva Christianorum requies iudaieum rigorem sapere non debet. Observatio filialis summopere commendanda est. Gravissimis enim rationibus frequens ista mentis erectio supra terrenas res commendatur. Et vald< dolendum est quod oculis cernere licet : per minas et turbas nunc exigi istas laboris intermissiones quas religioni et pietati concedi posse negabatur. Verum, omnibus maxime procurandon. est. ut non soli corporali seu physicae recreationi consulant, sed sufficientem partem reservent officiis et exercitationibus spiritualibus. Et haec facilius obtineantur, ubique praesto sint libri simul solidae pietatis et non in ineundae lect ionis : ubique cum decore, et, quantum copia detur, cum participatione populi, sacrae functiones celebrent ur.

SUMMARIUM.

871. — Do quibusdam communibus Ecclesiae praeceptis agendum est, quae cum virtutibus conectuntur. Praeceptum autem annuae confessionis et communionis, quod generali studio iustitiae et sanctitatis cohaeret, in sacramentis SS. Eucharistiae et Paenitentiae explicatum est.

1. *Origo praecepti sanctipicandi festa.* Tempus aliquod Deo colendo est iure naturae impendendum. Participatio sacrificii Novae Legis est iuris divini positivi ; dominicalis autem et festiva assistentia sacro et cessatio a labore hodio ad ius ecclesiasticum pertinet.

Sola suprema auctoritas festa stabiliter instituere, transferre, abrogare potest. Ac praeter dominicas, in universa Ecclesia do praecepto sunt tantum : Nativitas, Circumcisio, Epiphania, Ascensio, SS. Corpus Domini, Immaculata Conceptio, Assumptio B. M. V., S. loseph (19 martii), SS. Apostoli Petrus et Paulus, et Omnes Sancti. Ubi, ex numeratis, aliquod sit legitime abolitum aut translatum, nihil, inconsulta S. Sede, est innovandum.

Dies festi sunt sub gravi observandi ; computantur a media nocte ad mediam noctem, excepta indulgentiarum acquisitione.

II. *Positiva sanctificatio.* 1. Festis de precepto, missae exhibenda est praesentia *intentionis religiosae, corporalis,* ut, sive ex loco ubi simus, sive per coniunctionem cum iis qui altare circumdant, sive per externam rationem qua attendimus, exterius praesentes simus et appareamus ; *devota,* qua saltem nihil exterius agamus alienum a cultu divino seu quo prohibeamur animum ad sacrificium vel ad res divinas applicare. Attentio ista vocatur *externa.*

2. Missa audienda est aliquo ritu catholico, sub dio aut in oratorio non privato, exceptis privatis coemeteriorum aediculis. In privato oratorio satisfaciunt solae personae in induito numeratae, praeter sacerdotem celebrantem et ei inservientem.

3. Missa audienda est *tota.* Gravitas omissionis pendet ex *quant'tale :* tertia parte missao ordinariae, vel ex *dignitate* partis omissae : a canone ad communionem brevis absentia facilius gravis evadit. A gravi immunis est qui duas dimidias missas successive audit, saltem si consecratio et communio ad idem sacrificium pertineant. De stricta obligatione supplendi levem omissionem non constat.

4. *Causae excusantes* sunt quodlibet notabile seu mediocriter grave incommodum, sive inanimo (ex gravi offensa mariti, paren-

turn, dominorum), sive in corpore (ex *valetudme* quae probabiliter impediat, sive ex *dietantia* superanda pedestris itineris unius horae cum quadrante), sive in bonis fortunae (si lucrum extraordinarium et relative notabile amittendum sit vel notabilis iactura in cxcercendo munere aurigae, etc. facienda) ; sive in honore, fama, pudore (v. g. si mulieres ex more patriae, tempore luctus vel post partum domi se continent). Ratio caritatis, ad vitandum alienum scandalum ; occasio itineris secus amittenda, etiam excusaro possunt. In qua re, frequentia omissionum observanda est. Ob minorem causam, iustam tamen, dispensant Ordinarii locorum et parochi singulas subiectas sibi personas et familias, etiam extra territorium ; et in territorio etiam peregrinos et vagos.

Optandum est ut fideles aliis etiam exercitationibus festa sanctificent, comparando sibi meliorem cognitionem religionis; et ut ipsi humiliores sacrum formaliter participare doceantur.

III. *Negativa pars.* 1. Festis diebus *abstinendum* est: *a)* operibus *servilibus,* seu operibus in quibus vires corporis primas obtinent et mens de se ab altioribus impeditur et ad infima deprimitur. Quinam autem sint, etiam usus docere debet. Praeter opera *servilia,* quibus opponuntur *hberal·a,* sunt quaedam opera media seu *communia,* in quibus modus, v. g. studium lucri, attendendum est : piscatio, venatio. Materia gravis censetur labor protractus notabiliter ultra duas horas ; vel per tres horas in levioribus operibus. Leviusculi quidam labores per duas horas simpliciter permittuntur ; – *b)* actionibus *fori iud-ciabs.* Sed licent actus iurisdictionis non contentiosae, ut ipsa excommunicatio vel suspensio ex informata conscientia. A iudiciis quoque abstinendum est per tres ultimos dies maioris hebdomadae. Materia gravis hic magis ex qualitate actionis pendent; – c) *mercat bus publ-c-s, nun·dinis* (seu mercatibus qui statis diebus recurrunt), publicis emptionibus et venditionibus. Omnis sollemnis venditio vel mercatus foret gravis materia.

2. *Causae excusantes : a)* consuetudo, maximo pro nundinis ; – *b)* finis divini cultus : is excusat opera proxime conexa, dum remote conexa non sunt nisi venialia. Ac pro ecclesia paupere fas est saltem privatim laborare ; – c) caritas erga pauperes, per opera pro ipsis directe confecta (non indirecte ex refuso pretio); – d) necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: seu incommodum proportionatum ; – c) periculum peccati ex otio ; – /) specialis occasio lucri ; – *g)* dispensatio ob rationabilem causam a personis quae a positiva parte santificationis festorum dispensare possunt.

Inculcanda est observatio filialis, accurata, sᴋ d sine iudaico rigoro.

TITULUS II.

De ieiunio et abstinentia.

(ce. 1250-1254).

Utilitas. — Religiosa istius praecepti observatio, indicato spiritu et fundamento evangelico, inculcanda erit, maxime quod attinet ad abstinentiam, qua multo plures obligantur. leiunium ita praedicandum •t explicandum est, ut numero crescant qui iciunarc velint. Maxime autem urgendum est. quantum oporteat ut christiani festis mundanis renuntient per dies qui recolendae passioni Domini, expiandis peccatis et preparandae laetitiae Paschali destinantur: quo tempore non sola memoria resurrectionis Dominicae sed etiam spiritualis fidelium resurrectio sancta gaudia excitare et confirmare debet.

Ordo. Hunc ordinem sequemur, ut ecclesiastici praecepti de temperantia prius *canonicam* deinde *moralem* expositionem faciamus.

872. — Historica. Cfr. *Appendicem XVIII.*

Ar t icu l u s I. Canonica praecepti expositio.

873. — Obiectuni praecepti. 1. Praeceptum ecclesiasticum duas, hodie distinctas, partes continet : *abstinentiam* et *ieiunium.*

2. «*Abstinentiae lex* vetat carne iureque ex carne vesci, non autem ovis, lacticiniis et quibuslibet condimentis etiam ex adipe animalium » (c. 1250).

Penitus ergo sublata, est universalis exclusio ciborum non esurialium, quae diu ac per totam quadragesimam vigebat, ita ut cibi esuriales vocarentur quadragesimales.

Condimenti rationem habet quidquid, sive liquidum sive etiam non liquidum, modica quantitate, adhibetur ut cibus principalior sapidus reddatur.

Dum quaelibet condimenta permittuntur, etiam ex adipe animalium, admittitur sic dicta « margarina » ; nec quaerendum est de origine adhibitae sic dictae « gelatina » quae ex pisce vel ex ossibus vitelli educitur. *Laridum* per se non admittitur nisi per modum condimenti. Sed substantiae, ut « peptone », quae usu

vulgari, carnis nomine non veniunt, nec camis saporem habent. ecclesiastica carnis prohibitione comprehensae non videntur.

Quid *carnis* rationem habeat, non scientifice sed communi aestimatione et consuetudine definiendum est. Deficiente usu, admitti potest regula S. Tu. 2, 2, q. 117, art. 8, qua lege abstinentiae prohibita censentur animalia *terrestria,* seu quae diu extra aquam vivent solent vel qui calido sanguine perfunduntur. Quod ad amphibia, Benedictus XIV suadet ut. consideretur quibuscum animalibus eorum caro maiorem similitudinem referat. Γη dubio probabili, pro libertate responderi potest. Ex communi porro acceptione, piscibus aequiperantur non sola ostrea, mituli, cammari, verum etiam limaces, testudines, ranae, locustae. Ubi faveat consuetudo, diebus abstinentiae tolerantur quoque fulicae vel huiusmodi volucres nantes. Non nulli permittunt quoque lutras et castores.

3. « Lex ieiunii praescribit ut non nisi unica per diem comestio fiat ; sed non vetat aliquid cibi mane et vespere sumere, servata tamen circa ciborum quantitatem et qualitatem probata locorum consuetudine» (c. 1251, § 1).

«Non vetitum est carnes ac pisces in eadem refectione permiscere, nec serotinam refectionem eum prandio permutare (c. 1251, § 2). Itaque:

a) hodierno iure *potus,* qua talis, non frangit ieiunium.

b) unica comestio, seu plena refectio per diem, est substantialis pars istius legis. Haec non est ultra duas horas circiter producenda, nisi, ut quidum ex consuetudine permit tunt, post duas horas sola apponantur bellaria vel leviores cibi, et serotina refectiuncula tunc omittatur. Eadem plena refectio non potest- *interrumpi moraliter,* i. e. saltem non notabiliter ultra semi-horam. Si quis tamen semi-pransus discedere ob negotium coactus fuerit, impune, et iam post plures horas, ad mensam redibit, ex benigno Ecclesiae sensu, ne diem transigat sine ulla refectione plena.

r) lain formali lege matutinum frustulum, praeter cenulam vespertinam, permittitur.

De *quantitate* et *qualitate* ciborum *probata consuetudo* (1)

(P Consuetudo ista boo loco designat receptos usus quibus» aliter in aliis locis, recessum est a rigore observantiae quadrageni malis quae, exceptis dominicis diebus» miam tantum refectionem permittebat, et, non exceptis dominicis diebus, solos ad· mittebat elbos esuriales. Itaque, ubi nullus fuerit usus receptus de qualitate elbi, soli cibi esuriales mane et vespere essent liciti.

(S72. 873.]

in frustulo et cenula servanda dicitur. Quod ad *quantitatem,* satis conveniunt *mane* sumi posse duas uncias, i. 0. inoraliter 60 grammata (magis accurate 63). In qua quantitate unus cyathus compositus caffaeo et « cioccolata « satis tenui computandus non videtur.

Vespere, ubique permittunt 8 uncias i. ©. 250 grammata ; in quibusdam regionibus caeli frigidioris et latioris usus (Belgio, Germania) videntur addi posse duae unciae seu 63 gr. Et unus quisque tantum sumere potest quantum opus habeat ut sine notabili incommodo ieiunium servare possit. Ubi *offa* sumitur panis cum aqua cocti, plures, cum S. Alph., l. 3, n. 1029, negant 250 grammata panis sumi posse, quasi facta sit quaedam fermentatio. Verum, cum fermentatio nulla sit, ncc quantitas alimentorum alteraticftie in aqua augeantur, Gén-Salsm. I, 327, ab hac severitate ob probabilem rationem recedunt. Per se ad usus respiciendum est.

Pridie Nativitatis Domini, ad collationem vespertinam addi possunt bellaria vel cibi delicatiores, ita ut quantitas duplicari queat.

De *qualitate* sat magna usus varietas cernitur. In paucis locis ipsa ova permittuntur; in pluribus saltem laqticinia admittuntur ; in aliis, v. g. in Italia, soli cibi esuriales ; in Hispania, si unam alteramve dioccesum partis scptcmtrionalis excipias, ipsi pisces vel pisciculi prohibentur. Et quia probata consuetudo confirmatur, strictior igitur in Italia et in pluribus locis servanda est ab omnibus abstinentia mane et vespere quam in principali refectione, ubi semper ova permittuntur. Ut per se patet, qualitas ista ab iis solis attendenda est qui legi ieiunii astringuntur. Ceteri, diebus solius ieiunii, etiam carnes vespere sumere poterunt.

d) Hora principalis refectionis *circa* meridiem esse intellegitur ; sed permutatio serotinae refectionis cum prandio expresse c. 1251, § 2 permittitur.

Eadem § penitus aboletur lex qua Benedictus XIV (C. *In suprema,* 22 aug. 1741) permixtionem carnis cum piscibus in eadem comestione prohibuerat.

874. — Dies sub praecepto.

1. Lex *solius abstinentiae* iam non obligat nisi singulis feriis sextis (c. 1252, § 1).

2. « *Lex abstinentiae et ieiunii* servanda est foria TV Cinerum, feriis VI et sabbatis quadragesimae et feriis Quattuor Temporum, pervigiliis Pentecostes, Deiparae in caelum assumptae, Omnium Sanctorum et Nativitatis Domini » (c. 1252 § 2).

Satis facile obtineri potest ut, tempore quadragesimae, abstinentia sabbatina ad feriam IV transferri possit.

3. « Lex *solius ieiunii* servanda est reliquis omnibus Quadragesimae diebus » (c. 1252, § 3). Exceptis tamen dominicis. Namque:

4. « Diebus dominicis vel festis *de praecepto,* lex abstinentiae, vel abstinentiae et ieiunii, vel ieiunii tantum cessat, excepto festo, tempore Quadragesimae ; nec pervigilia anticipantur; item cessat sabbato sancto post meridiem » (c. 1252. § 4).

Itaque, excepto Quadragesimae tempore, festa de praecepto, sive ex lege generali sive ex statuto peculiari, excludunt obligationem tam abstinentiae quam ieiunii ; sed oportet ut *actu* sint de praecepto, ita ut in regionibus ubi quaedam festa suppressa sint lex abstinentiae vel ieiunii istis festis non attingatur (Cfr. resp. S. C. *Concilii* 28 aug. 1911 ad Archiep. Mechlin. et 22 nov. 1912 ad Asturicensem).

Novo Codicis beneficio, *pervigilia,* quod ad ieiunium et abstinentiam, non iam anticipantur. .Supprimuntur igitur ieiunium et abstinentia pervigilii Natalis Domini et Assumptionis, annis quibus festa ista feria **II** occurrerint.

Tertiae gratiae de *sabbato sancto,* prorsus novae, is usus erit rationabilis ut sabbato sancto, toto mane, *more consueto,* ieiunes, ita ut solum frustulum sumas : a transacta meridie autem, i. e. post pulsatam horam duodecimam, ab inchoato ieiunio et abstinentia cessare possis. Et si ob iustam quandam causam refectionem anticipes, servanda in ea erit abstinentia, quae in sabbatis Quadragesimae praecepta est.

875. — Sublectum legis. « Abstinentiae lege tenentur omnes qui septimum aetatis annum expleverint; lege iuiunii astringuntur omnes ab expleto vigesimo primo aetatis anno, ad inceptum sexagesimum » (c. 1254).

Itaque mirum privilegium quod mulieribus quinquagenariis, sine ratione, quidam addere volebant, ipso Codicis silentio reicitur.

876. — Dispensatio a lege. Hodie, in Codice, communi *Temporum sacrorum* nomine veniunt tam festi dies quam dies abs-

tirientiae et ieiunii (c. 1243). Ab iisdem autem dispensari possunt quos, ubi de festis servandis (‘ginnis, indicavimus (c. 1215 et 514). Cfr. num. 861.

Observes facultatem dari *dispensandi* ; non autem commutandi. Non possit ergo v. g. parochus dispensare a quantitate et simul iniungere ut vespere solis cibis utantur qui permittuntur ieiunantibus, nisi, ut n. 885 dicitur, ipsa dispensationis ratio complenda sit. Qualitas enim ciborum vespere et mane observanda, pars est legis ieiunii; non est distincta lex abstinentiae a qua possit separatim dispensare. A lege abstinentiae Nuntii et Delegati Apostolici vi n. 10 suarum facultatum quoque dispensare possunt.

8ÎÎ. — lura specialia. Contra ac de festis dicebatur vol insinuabatur, canone 1253 monemur canonibus de ieiunio et abstinentia nihil immutari de induitis, votis, Constitutionibus ac regulis personarum physicarum vel moralium.

Is nobis videtur esse sensus istius canonis, ut omnia quae in his induitis et votis expresse sancita sunt, intacta maneant, quod ad observationis substantiam ; quod ad modum autem, nisi expresse aliud definiatur, praesens disciplina servanda sit. Qui enim ieiunium vovebant, si nihil addere volebant, ita ad praesentes usus se referebant ut tacite disciplinae variationes admitterent. Quocirca votum solius ieiunii non iam abstinentiam continebit ; nec votum abstinentiae excludet ova ; nec pervigilium anticipabitur. Quare bene, anno 1920, in Urbe, ieiunium votivum pervigilii Purificationis B. M. V. locum non habuit. Si tamen vovens formaliter vel virtualiter ieiunium cum abstinentia vovere intenderit. utraque obligatione tenebitur. Bene quoque Ferreres, *Theol. mor.,* I, 596 et II, 1370 suppressum dicit ieiunium quod ex Bulla Cruciatae in sabbato ante diem natalem Domini servandum est, anno quo dies iste natalis incidit in feriam II.

Articulos II. — Moralis expositio praecepti.

818. — Ibstinentia, in pluribus refectionibus, distinctis •ictibus violari et observari potest, dum ieiunii observatio singulis ■liebus indivisibilis est. Quare, qui in prandio illicitos cibos sumpserit, vespere tamen lege abstinentiae tenebitur, dum tertium .mpune prandere potest, qui die ieiunii bis plene refectus sit.

SÎ9. — Materia gravis, in lege *abstinentiae*. mira severitate a pluribus, etiam a S. Al pii., 1, 3, n. 1029, infra 15 grammata carnis statuitur. Melius certe, eum aliquibus, circa 60 grammata, praesertim in comestione principali, ad gravem materiam postulabimus. Quod ad ova et lacticinia, ad 130 grammata (puta duo ova) materiam gravem extendere posse videmur (Quod attendendum adhuc erit a ieiunantibus, in collatione vespertina). Ex Gousset portio ordinaria iusculi (brodo) non est materia gravis.

880. Quaeres, quid si prandium cibis illicitis bona fide instru<-turn sit ? Si in materia levi, causa excusans adesse videtur. Si totum prandium ex errore fuerit cibis vetitis compositum, incommodum pensandum est quod ad observandam legem sustinendum est. Error publici hospitis non permittit ut clientes in taberna cibos vetitos manducent ; sed difficultas differendi prandium numerosae familiae, contentiones «pia»' timentur, etc. poterunt sat saepe excusationem praebere ex mente Ixeelesiae, si copia petendae dispensationis desit.

88*. — Ieiunii violatione completa, unum peccatum singulis ieiunii praecepti diebus committitur: ita recepta sententia (Cfr. I. 137); et post alteram refectionem plenam, ieiunium iit illa die observatu impossibile. Plures autem *partiales laesiones,* leves vel graves, eadem die committi possunt. Namque, ratione habita sententiarum, *gravis laesio ieiunii* videtur ad 130 grammata aestimari posse. Et quamvis parvae refectiones coalescant (contraria prop. 29 ab Alex, λ II proscripta est), ex regula tamen generali, quantitas severius accipienda est quando tota simul quam si divisa in partes sumatur.

Sed *non solvitur* ieiunium per *dicisioneni prandii* ob negotium incidens, vel usum ferculi quod, postquam e mensa surrexeras, praeter exspectationem tuam appositum est : vel si quid sumatur ob debilitatem vel aliam causam rationabilem : ut ministri et lectores mensae apud religiosos quidpiam (v. g. offam) praegustare solent. Unam enim refectionem intendunt.

Nec solvitur per sumptionem electuariorum (i. e. *pastilles, giuggiola, confetti)* (piae per modum medicinae ad invalidant decoctionem ciborum sumantur, vel bellarii cum haustu ne potus noceat », dummodo id ne liat in fraudem ieiunii nec proin frequenter in die.

Potus rationem servant caffaeum, thea etiam modico saccharo permixta, potio ex aqua· et succis aurearum vel citrearum

malorum confecta, etiam gelu concreta, modo ne magnam substantiae copiam contineant. Verum cibo assimilatur potus lactis, iusculi et similium rerum, ex ordinaria sua destinatione.

Substantia ieiunii violari non videtur eo quod frustulum permutes cum collatione vespertina. Unde ob iustam causam id no veniale quidem erit. Verum qui non possit nisi inverso ordine ieiunare, hoc medio uti non debet.

Qui advertenter vel inadvertentcr mane fere cenulam sumpserit, per se vel differre prandium vel vespertinam collationem fero ad frustulum redigere debet. Sed gravi incommodo excusabitur. I

882. — Causae excusantes ab abstinentia. *Infirmitas* vel debilitas quae carnes postulet ; ad quam referri quoque possunt vividae appetentiae mulierum praegnantium et lactantium, quibus tamen melius per dispensationem consulitur.

Egestas, ne rara edendi carnes occasione egeni priventur.

Graves labores quorundam operariorum. Et cum pluribus satis dissimulandum est. Etenim in praeceptis servandis solent esse remissiores, et, ob constantem carnium usum, maiorem in abstinentia difficultatem experiuntur.

Iter jacientes qui licitos cibos ad congruam refectionem absque magna difficultate obtinere nequeunt. His tamen bona voluntas saepius quam commoditas deest. Verum in certis regionibus lex abstinentiae in diversoriis relaxatur.

Moralis impotentia uxoris et filii qui gravem indignationem patris familias incurrerent vel cibos sufficientes non obtinerent. Famuli vero qui habitualiter a lege servanda impediuntur, alium famulatum quaerere et eligere, non tamen cum magno incommodo, debent. Unde sat saepe excusantur, si alia praecepta bene servare permittantur.

Qui facultate pollent edendi carnes, eam per se ad hospites transferre nequeunt. Quare diebus vetitis vel omittere invitationes vel epulas licitas apponere debent. Et invitatio detrectanda est, nisi proportionatum incommodum excuset. Qui autem, praeter exspectationem, ad prandium illicitis cibis constans invitatur, saepe, ad vitandas offensiones, praeciso scandalo, excusabitur. Qui vero plures dies apud parentes vel amicos legis ecclcsiaticae incuriosos transigunt, licitas epulas petere facile possunt et debent. vel, si alia causa accedat, dispensationem impetrabunt.

883. — Causae excusantes a ieiunio. Labor *opifues* et *artifices* excusat qui labores graves exercere debent. Et quia in ipsa consuetudine proprium titulum habere videntur, etiam validiores excusantur. Nec si uno alterove die quiescant, lege tunc astringi videntur.

Praesumuntur, in dubio, exempti, qui laboriosa opera *pietatis* aut *caritatis* assumunt : ut *contionatores* qui fere cotidie circiter per horam contionantur, *professores* qui per horam scientias superiores docent, modo studio et labore lectiones parent ; *magistri scholarum* inferiorum qui cotidie per 4, 5 horas docent: qui aegrotis inserviunt cum magnis laboribus.

Impotentia physica vel morali vel nimia *difficultate* excusantur infirmi, debiles, convalescentes, mulieres praegnantes, lactantes, ct quotquot ex ieiunio notabilem capitis aut stomachi dolorem patiuntur ; pauperes qui solo pane cum leguminibus vescuntur : et qui ex experientia vel probabili ratione persuasionem gravis nocumenti hauserint.

Labor aut *incommodum* cum aliis causis accidentalibus coniunctum plures excusat qui per se tenentur. Sic excusantur sartores, barbit.onsores, pictores, scribae, si convenientem suae artis exercitationem cum ieiunio componere nequeunt; qui in itinere suscipiendo, in contionibus frequenter parandis, in arduis studiis, in multis paenitentibus vel clientibus audiendis, notabile incommodum ex ieiunio experirentur. Seria indignatio viri uxorem excusabit.

8S4. — Quaeres an diebus ieiunii laborem extraordinariam quo fias impotens ad legem servandam assumere possis.

Dummodo labor veram habeat utilitatem, et iustam causam habeas eum non differendi in alium diem, v. g. lucrum extraordinarium aut etiam temporis iacturam, id ex benigna Ecclesiae mente licere videtur. Non sufficit ratio delectationis ex itinere, venatione, etc. nisi interdum, raro, nec in fraudem legis, suggerat aequa praecepti interpretatio exc ptionem. Sic non videtur quis cogendus ut per totam Quadragesimam honesta longi itineris vel venationis recreatione abstineat. Ac sunt op ra caritatis, ut servitium infirmorum, adeo Ecclesiae grata, ut eadem consulti, diebus ieiunii assumere possis, quasi praeceptum in haec opera commutando (Cfr. I, n. 221,5).

885. — A ieiunio et abstinentia minor causa excusare potest disp nsdijs. Cuinam dispensatio competat iam diximus, n. 876 et 861.

(882-885. i

Ex causa autem *peculiari* magni concursus populi aut publicae valetudinis, possunt Ordinarii *totam dioeccsim* vel aliquem *locum* in dioecesi a ieiunio et abstinentia dispensare (c. 1245, § 2). Facultas ista exorbitans nec ad alia dispensanda, v. g, requiem festivam, nec ad alias causas extendi potest. Causa peculiaris, v, *g.* festi vel nundinarum extraordinariarum, etiam quotannis recurrere potest.

Observes quoque dispensationem a ieiunio per se non valere ad abstinentiam : nec dispensatio ab abstimentia dispensat a ieiunio.

Demum Superior *cui ratio sufficiens* non videtur ad dispensandum, possit iniungendo alia pia opera: orationes, eleemosynas, rationem complere.

N./Λ Preces vel eleemosynae quae non raro iis imponuntur (pii facultatibus generalis Induit i utuntur, *sub levi* tantum obligant ; precesque sunt onus diei affixum. Et propter benigniores leges abstinentiae, minus *cotidianus* Tndulti usus factus est.

SSG. — (Jsus Confessarii. 1. Hodie praestat non deflectere in partes severiores, in aestimandis iis quae ieiunantibus licent, tum quia mens Ecclesiae benigna supponenda est erga paucos observantes, tum ut. hi numero crescant.

2. Ipsae causae excusantes, praesertim eum de ieiunio agitur, ob infirmiorem valetudinem et persuasiones impotentiae, benignius quam olim accipiendae sunt. Quod ipso suarum dispensationum exemplo S. Sedes demonstrat. Nec sim* spe successus turbanda est bona fides eorum qui ob causas leviores, praesertim annuente medico, se a lege abstinentiae immunes existimant.

3. Diligenter tamen recepti mores personarum vel locorum considerandi sunt. Prout enim plene viget aut, contra, sat communiter neglegitur, lex imprudenter relaxatur vel urgetur incaute. Magna prudentia cum iis potissimum opus est qui sacramenta facile desererent. Notabile iam est ut petendo dispensationem oboedientiam profiteri velint. Quare ut. hoc saltem facere velint, hortandi sunt.

I. Saepe quod uni causae deest altera .suppletur : v. g. paupertas labore vel quadam debilitate stipata.

5. Vitanda rursus est facilitas quae nervum disciplinae tollat ei paulatim, per indiscretas dispensationes, legem supprimat. De ipso ieiunio, dare indicemus quae intacta lege sumi

possunt, et nisi totam, saltem partialem observationem obtinere «oneinur. Maxime autem spiritum mortificationis foveamus, et hodie valde moveamus Christianos ut vitam ducant minus alienam a ratione temporis quod Christianae pietati ct immolationi et commentationi Christi pat ientis vel peculiaribus gratiis obtinendis a sancta mat re Ecclesia dicatum est.

Notandum de Decimis.

88Î. — Praeceptum *soloendi decimas* iam non est inter communes Ecclesiae leges. Codex c. 1082 iura particularia in hac re mere confirmat: «Ad decimarum et primitiarum solutionem quod attinet, peculiaria statuta ac laudabiles consuetudines in unaquaque regione serventur ».

SUMMARIUM.

888. — Expositio canonica. I. Distincta hodie sunt praecepta abstinentiae ct ieiunii : nec dispensatio abstinentiae a ieiunio dispensat, vel contra.

II. *Abstinentiae* lex vetat usum carnis et iuris ex carne ; nulla excludit condimenta. Condimentum est quidquid liquidum vel non liquidum adhibetur ut cibus sapidus reddatur.

Quid sit *caro,* communi aestimatione et usu definiendum est. Terrestria animalia, quae diu extra aquam vivere solent seu calido sanguine perfunduntur, seclusa consuetudine benigniore, -censentur prohibita. Quod ad amphibia, in dubio probabili, pro libertate respondendum est.

III. *Ieiunii* lex substantialis *un cam* comestionem per diem permittit ; sed aliquid cibi mane et vespere sumi indulgetur, servata circa quantitatem et qualitatem probata locorum consuetudine. Quod ad quantitatem, satis conveniimt mane sumi posse duas uncias (60-63 grammata). Vespere ubique octo unciae i. e. 250 grammata permittuntur, et etiam plus in quibusdam regionibus. Ac sane cuivis licet id sumere unde sine gravi incommodo ieiunet. Qualitas mane et vespere, extra dies abstinentiae ab iis solis attcndertda est qui lege ieiunii tenentur. Permutatio prandii cum serotina refectione expresse permittitur. Nec gravis fuerit inversio frustuli matutini et collationis vespertinae. *Potus* hodie non frangit ieiunium, nisi qui communiter tanquam alimentum sumitur.

[SSa 888.]

IV. *D:es sub praecepto.* 1. Lex solius abstinentiae viget singulis feriis VI.

2. Lex abstinentiae et ieiunii, feria IV Cinerum, feriis VI et sabbato Quadragesimae ; feriis quattuor Temporum, pervigiliis Pentecostes, Assumptionis B. M. V., omnium Sanctorum et Nativitatis Domini. Facile obtinetur ut feria IV pro sabbato servetur abstinentia in Quadragesima.

3. Lex solius ieiunii viget reliquis omnibus Quadragesimae diebus, exceptis Dominicis.

Excepto festo in Quadragesima, omnis lox abstinentiae et ieiunii cessat dominicis et festis de praecepto, ubi festa ista re vera manent praecepta ; et sabbato sancto a meridio ; nec pervigilia anticipantur.

V. *Sub-ectum* logis. Abstinentiae lege tenentur quotquot septennes habituali rationis usu potiuntur ; lex ieiunii omnes a completo 21 anno ad inceptum 60.

VI. Facultas *dispensandi* iisdem qui a sanctificatione festorum dispensare possunt eademquo ratione competit. Nihil autem immutatur de induitis, votis, Constitutionibus ac regulis personarum physicarum vel moralium ; modus autem eadem implendi, nisi aliud expresse statuatur, ex Codice desumi potest.

ExpoJlio mora.is. — I. *Abstinentia* in pluribus refectionibus, distinctis actibus violari et observari potest, dum ieiunii observatio singulis diebus indivisibilis est, ita ut per se qui una voluntate statuerit se non ieiunare, unicum peccatum fecerit. Verum etiam servata substantia, ieiunii, seu nondum sumpta altera plena refectione, graviter peccari potest, ut si illicito ad 130 grammata cibi sumas. Abstinentia autem carnis quantitate 50 grammatum graviter violari videtur.

II. *Causae excusantes.* 1. Ab *abstinentia.* Infirmitas, egestas,, graves labores quorundam operariorum, difficultas nimia obtinendi cibos licitos in itinere, moralis impotentia uxoris et filiorum qui indignationem patris incurrerent vel sufficientes cibos non obtinerent.

2. *A ieiunio. d)* Excusantur ipsa consuetudine opifices et artifices, etiam validiores ; *b) praesumuntur* in dubio exempti qui laboriosa opera caritatis vel pietatis explent, ut contionatores et professores qui fere cotidie per horam contionantur vel disciplinas superiores tradunt, dummodo lectiones praeparent ; magistri scholarum inferiorum qui per 4 vel 5 horas adolescentes instruunt ; c) excusantur qui propter infirmitatem vel debilitatem ex experientia vel probabili ratione pei'suasionom gravis nocumenti hauserint ; *d)* ob leviorem causam excusat dispensatio.

Ex peculiari autern causa magni concursus populi vel valetudinis, possunt Ordinarii totam dioecesim vel aliquem locum a ieiunio et abstinentia dispensare. Atque iniuncto pio aliquo opere possit dispensans quasi complere causam dispensandi.

Preces induito generalis dispensationis annexae sub levi tantum obligant.

III. *Actio confessarii.* Ut plures i iunent, praestat hodie in partes non severiores inclinare ad aestimandum quid ieiunanti liceat. Ipsae causae excusantes non sunt hodie rigorose sumendae. Attendendum tamen '*st moribus personarum et locorum, ne quem a sacramentis arceamus, vel relaxationem foveamus. Partialem saltem observationem obtinere conemur; atque id inculcemus, ut Christiani per sacrum quadragesimale tempus, vitam minus a temporis sacri ratione alienam ducant.

N.B. De *decanis* sola iura peculiaria observanda sunt.

TITULUS III.

De Censura et Prohibitione libroru H

(cc. 13S4-1405)

Utilitas. — Regulae de censura librorum ipsis clericis potissimum usu veniunt ; regulae de prohibitione librorum omnes afficiunt. In qua re in primis neglegi nequit quid prudentia naturalis iam praecipiat ; dein monendi sunt fideles non sufficere ut ad Indicem librorum prohibitorum attendant, verum etiam magis ad regulas generales quibus permulta opera prohibentur r. spici< ndum esse. Cum tot numero prodeant scripta, iuvabit etiam sacerdotem prae manibus habere librum vel periodicos libellos qui do merito et periculis operum quae typis eduntur prudenter lectores edoceant.

889. Historica. Cfr. *Appendicem XIX.*

890. — Introductio. In libri III quarta parte quae *De magisterio ecclesiastico inscribitur,* Codex deputat litu!. XII, constantem cc. 1384-1405, retractando argumento de censura ct prohibitione librorum, quod Leo XIII penitus denuo ordinaverat celebri C. *Officiorum ac Munerum,* 25 ian. 1897. Et quia argumentum istud retractat, simul, ex c. 22, abrogat omnem legem anteriorem. Quamquam re parum differt a superiore Constitutione.

[SS9-S90.J

Dum haee tamen prius de prohibitione dein de censura librorum agebat, nunc, inverso ordini*, caput de censui·.! capiti de prohibitione praeponitur.

Canone 1381. generaliore et introductorio, Ecclesia sibi vindicat in libros fidelium ius censurae et prohibitionis. Simul vim extensivam, clarius sed severius quam ante Codicem, canonum sic definit, ut « quae sub hoc titulo de libris praescribuntur, publicationibus diariis, periodicis at aliis editis scriptis quibuslibet applicentur, nisi aliud contest ». 'EjB

Itaque, per se, neglectis his distinctionibus, regulae cadunt in folia, libellos, sicut in libros ; in periodica sicut in separata opera : in lithographiée sicut in typis scripta dummodo tamen *edantur,* i. e. publici iuris fiant, seu in vulgus spargantur, seu omnibus promiscui* prostent, et non mere destinentur selectis personis v. g. auditoribus (quibus aliae per accidens forte adiunganfur) ita ut *pro manuscripto* haberi possint.

Generali autem extensioni, quae praesumitur, hunt exceptiones, (piae tamen probandae sunt ut praesumptio elidatur. Exceptio autem sive ex rei natura sive ex contextu sermonis, ut in c. 188, 7° dicitur, constare potest. Ex rei *natura* : sic censura praevia diarii, imaginis, aliter ac libri facienda erit : ex *contextu sermonis* : sic ipse c. 1386 distinguit libros a diariis et libellis periodicis. J3

CAPUT ï

De praevia librorum censura.

S9I. — Censura libri a licentia cum edendi distinguenda est Censura, dicit vi vocis, sententiam, indicium: atque est, ex c. 1384, auctoritativa recognitio libri a potestate ecclesiastica: (piare licentiam logice praecedit. Censura librum, licentia personam scribentis immediate attingit. Censura est necessario particularis et praevia. Licentia potest esse generalis, expressa, tacita, praesumpta : eiusque defectus ratihabitione suppleri potest. Censura ecclesiastica iuris communis tribuitur Ordinario loci, quia fit de operibus quae publici iuris redduntur ; licentia, ex ipso Codice, danda quoque est a Superiore maiori religionis.

Voluntaria omissio censurae sicut et licentiae per se quidem gravis est ; facilius tamen haec quam illa omissio propter levitatem materiae a gravi peccato excusabitur.

Itaque licentiam quae cum censura coniuncta est. a licentia separata sei ungemus.

892. — Opera censurae subicieuda. « Nisi censura ecclesias! iea praecesserit, ne edantur etiam a laicis :

1° « Libri S. Scripturarum vel eorundem annotationes et commentaria (e. 1385) ;

2° «Libri qui divinas Scripturas, sacram theologiam, historiam ecclesiasticam, ius canonicum, theologiam naturalem, ethicen aliasve huiusmodi religiosas ac morales «disciplinas, spectant : libri ac libelli precum, devotionis vel doctrinae institutionisque religiosae, moralis, asceticae, mysticae aliique huiusmodi...: ac generaliter scripta in quibus aliquid sit quod religionis ac morum honestatis peculiariter intersit » (c. 1385).

Quid religionis ac inorum honest at i s *peculiariter* intersit, ex adiunctis loci vel temporis saepi» erit diiudicandum. — Accidit enim haud ita raro ut' quaestio politici regiminis vel socialis, ob adi uncta regionis in hanc vel in illam partem non possit solvi quin ipsa religio multum, utilitatis vel detrimenti inde capiat. Ordinariorum iudicio. ut patett in hac re standum erit, quamquam recursus ad S. Sedem, saltem in devolutivo, semper patebit.

3° « Imagines sacrae quovis modo imprimendae, sive preces habeant, sive sine illis edantur » (c. 1385).

Iam *omnes* imagines sacrae, non novae tantum *(Ofj. ac Mun.* 15) censurae sunt subieiendae. Sacra dicenda est imago quae ad cultum vel fovendam pietatem editur ; si enim tamquam specimina eximiae artis et opera clarorum artificum proponantur, non est cur, cessante omnino fine legis, a Superioribus ecclesiasticis approbandae sint :

1° « Quae ad causas beati ficationum et canonizationum servorum Dei quoquo modo pertinent... (c. 1387) :

5° « Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia, etc. » (c. 1388) ;

6° Collectiones decretorum romanarum Congregationum, rursus edendae (c. 1389) ;

7° Libri liturgici eorumque partes, item litaniae a S. Sede approbatae (c. 1390) ;

(891 892 ;

8° Omnis nova editio aut translatio in aliam linguam approbati operis » (c. 1392).

Notat ipse Codex excerpta e periodicis capita, seorsim edita, pro nova editione non esse habenda.

893. — Auctor licentiae concedendae post censuram. 1. Nisi approbatio, pro materiae qualitate, magis reservetur (e. g. pro libris liturgicis, summariis indulgentiarum apostolicarum) «licentiam edendi libros et imagines... dare potest vel loci Ordinarias *proprius auctoris* vel Ordinarius loci in quo libri vel imagines *publici iuris fiant* vel in quo *imprimantur*... ; ita tamen ut si quis ex iis Ordinariis licentiam denegaverit, eam ab alio Ordinario auctor petere nequeat, nisi eundem certiorem fecerit de denegata ab alio licentia » (c. 1395).

2. « Si licentia deneganda videtur, roganti auctori, nisi gravis causa aliud exigat, rationes indicentur » (c. 1391, 2).

Praoterrnittitui· obligatio, si qua revera fuit, pro auctoribus qui in Urbe degunt impetrandi approbationem Card. Urbis Vicarii vel Magistri S. Palatii (Off. ac Mun. 37).

891. — De censorum munere et mentione, (c. 1393). Censoris munus, si sola canonis verba respicias, est do doctrina libri indicare, non de cius opportunitate ; sententiam autem scripto dare debet. Renovatur commendatio ut censores in ferendo iudicio non privatas aut suae scholae opiniones, sed doctrinam communem catholicorum et probatorum auctorum, omni personarum acceptione seposita, sequantur.

Do inopportunitate tamen libri Ordinarium censor monere poterit, immo interdum ex naturali caritatis lege debebit.

Licentiae edendi praeponatur censoris indicium et, exceptis rarissimis casibus, eius nomen. Hoc tamen auctori numquam patefiat antequam tulerit faventem sententiam.

Nec verba canonis nec ratio postulant ut nomen censoris in ipso libro indicetur. Non *verba* canonis, namque c. 1394 non exigit nisi ut ipsa licentia vulgetur, expresso nomine *concedentia ;* non *ratio* : ideo enim mentio requiritur, ut constet de aliquo libri sponsore. Ad hoc autem satis est ut nomen censoris in archivo servetur. Ac re vera, tum in Urbe tum extra Urbem, nomon censoris in multis libris non apparet.

1

895. — De licentia separata a censura. 1. Ordinario loci reservatur indicium de insta ac rationabili causa, ob quam etiam laici catholici «in diariis, foliis vel libellis periodicis, qui religionem catholicam aut bonos mores impetere solent, quidpiam conscribant » (c. 1386, 2).

in casu urgente praesumere approbationem licebit.

2. « Vetantur clerici sacculares sine consensu suorum Ordinariorum..., libros quoque qui de rebus profanis tractant, edere et in diariis, foliis vel libellis periodicis scribere vel eadem moderari » (c. 1386).

3. Religiosi, ut librum de quacumquel materia edant aut in diariis, foliis vel libellis periodicis scribant eave moderentur, prius sui Superioris maioris licentia indigent et dein Ordinarii loci (cc. 1385, 1386).

Auctam logis sovoritatern omnes facile perspicient. Tudicio enim Ordinarii subicitur causa *quidpiam conscribendi* in periodicis quae religioni vel bonis moribus sunt infesti. Clericis prohibitio olim facta diaria vel periodica *moderandi* nunc ad omnem *coopérai>oncm* alicuius momenti extenditur, quae v. g. repetitis etiam minoribus elucubrationibus habebitur. Ita enim interpretamur verbum « scribere », cum ipso Codex alia verba pro malis ac pro bonis periodicis adhibeat. Ne tamen quis hac interpretatione abutatur, notanda est prohibitio supra facta (c. 889, 2°) edendi sino praevia censura quidquid « religionis ac morum honestatis peculiariter intersit ».

Tandem Religiosi *omnes* clericis secularibus in hac materia assimilantur, quae veteris legis extensio est cum quod ad res tum quod ad personas *ac Off. Mun.* 42). Loci Ordinarius cuius licentia indigent religiosi, videtur unus e tribus illis esse qui in canone superiore indicantur.

Proprii autem Superioris licentia licentiam Ordinarii loci praecedere debet. Dicit enim c. 1385, § 3 « Religiosi... licentiam... sui Su rioris maioris *antea* consequi debent ».

896. — Forma licentiae. « Licentia qua Ordinarius potestatem edendi facit, in scriptis concedatur, in principio aut in fine libri, folii vel imaginis imprimenda, expresso nomine concedentis, itemque loco et tempore concessionis» (c. 139-1).

Suppressa est autem obligatio imprimendi in titulo libri approbati nomen ot cognomen tum auctoris, tum editoris, locum insuper et annum impressionis atque editionis. Atque agitur hic, ni fallimur, de sola li-

centia quae conectitur eum *censura* librorum, ita ut libri immunes a censura hoc canone non attingantur.

Nomen concedentis, non item censoris esse imprimendum iam η. *94 monuimus ; ac pro pluribus scriptis practice admittitur ut mere ponatur: «Cum approbatione ecclesiastica».

SUMMARIUM. 3

*97. 1. *Canon generalis.* Quae sub tit. XXILI de libris *praescribuntur,* quibuslibet editis scriptis applicanda sunt, nisi aliud constet ex rei *natura :* ut pro praevia diarii et imaginis censura : vel ex *contextu sermonis,* ut ipse c. 1386 libros et diaria a libellis periodicis distinguit. Nec poenae infra sub alio titulo inflictae eadem extensione sumendae sunt.

1. *Censura et licentia.* Censura est auctoritati va recognitio libri a potestate ecclesiastica ; est necessario particularis et praevia ; committitur ex iure communi Ordinario loci ; librum immediate attingit ; et logice praecedit *licentiam,* quae datur personae, esse potest generalis, expressa, tacita, praesumpta, et ratihabitione suppletur. Haec etiam a Superiore maiore religiosorum dantia est. *y*

II. *Censurae praeviae subic-enda opera.* 1. Libri S. Scripturae vel earum annotationes aut commentaria.

2. Libri qui religiosas ac morales disciplinas spectant ; libri ac libelli devotionis vel institutionis religiosae: scripta (piae continent quidpiam quod religionis ac morum honestatis peculiariter intersit.

3. Imagines sacrae cum vel sine precibus. ‹a

4. Quae ad beatificationem vel canonizationem Servorum Dei pertinent. ,2

5. Indulgentiarum scripta.

(>. Collectiones decretorum Romanarum Congregationum, rursus edendae.

7. Libri liturgici eorumque partes ; litaniae a S. Sede approbatae.

8. Omnis nova editio aut translatio operis approbandi vel approbati. Excerpta tamen a Periodicis cupita, separation edita, non sunt nova editio. I.

Proprium censorum officium, ad normam c. 1393, est de doctrina libri, secundum communia placita, neglectis propriae scholae opinionibus, iudicium ferre.

Non tamen prohibentur Ordinarium attentum reddere ad rationes boni communis religiosi, quae libri divulgationem dis-

suadere possint ‹ t propter quas Ordinarias licentiam » «lendi librum opportune mgarit. Verum i«l ad eorum munus minus proprii' pertinet. Quare c. 1393 de soin libri doctrina agit.

Lato indicio, exceptis argumentis S. Sedi stibiciendis, licentiam dat Ordinarius loci vel auctoris, vel editoris, vel imprimentis. Negata ab uno licentia manifestanda est alteri a quo petatur. Negatae licentiae rationes auctori roganti pei se indicandae sunt. Licentia imprimenda est in libro. Non autem exigi videtur ut nomen censoris publici iuris Hat.

111. 1. Ad quidquam scribendum in diariis et libellis periodicis quae religionem aut· mores impetere solent, per se, si tempus suppetat, Ordinarius loci *ab omnibus* adtundus est.

Clerici autem *saeculares* vetantur sine consensu suorum Ordinariorum. libros quoque de rebus profanis edere, diaria vel periodica moderari, vel iisdem qua scriptores ojieram dare.

Religiosi licentia proprii Superioris maioris indigent praeter licentiam Ordinarii, qui idem esse posse videtur ad quem pro censura recurri potest.

CAPUT 11.

De prohibitione librorum.

898. — Competens auctor prohibitionis (c. 1385).

Ius et officium libros ex insta causa· prohibendi competit:

1° Romano Pontifici (per se vel per S8. CC.) et Conciliis generalibus pro universa Ecclesia ;

2° Conciliis particularibus et locorum Ordinariis pro suis subditis.

A prohibitione Ordinarii immunes « ss · religiosos *exemptos* « ‹» probabilius nunc est quod iam de ipsius facultate agendi tanquam S. Sedis d« legati › tacUur. Praeterea pro suis subditis . dicuntur va! re Ordinariorum prohibitiones.

3° Abbati monasterii sui iuris et supremo Moderatori religionis clericalis exemptae cum suo capitulo vel Consilio pro suis subditis, « idemque, si periculum sit in mora, possunt alii Superiores maiores eum suo Consilio, ea tamen lege ut rem quantocius deferant, ad supremum Moderatorem ».

Prohibitionem a qua quis ad S. Sedem appellaverit, observare, debet, donec in suum favorem res dirimatur.

899. — Vis prohibiti inis.

Non solas poenas, sed etiam *prohibiliones* esso, qua tales, stricto interpretandas, probavimus in nostro *De prohibitione et censura librorum,* 5 ed., n. 26.

Quae passim nec complete dicebantur in veteri iure, nunc clare proponuntur : « Prohibitio librorum id efficit ut liber sine debita licentia nec edi, nec legi, nec retineri, ncc vendi, nec in aliam linguam verti, nec ullo modo cum aliis communicari possit ».

« Liber quoque modo prohibitus rursus in lucem edi nequit, nisi, factis correctionibus, licentiam is dederit qui librum prohibuerat eiusve Superior vel successor » (c. 1389).

Edit librum qui, dato nomine, eius diffusioni operam impendit, qua nota differt ab eo qui librum mere imprimit. *Auctor,* plerumquo est simul editor. Itaque editur *liber* cum publici iuris fit. *Miscellanea* quibus varia etiam libri damnati excerpta continentur non sunt nova libri editio.

Lectio libri dicit immediatum libri usum ad intellegendos scribentis conceptus: sive ideo oculis sivo digitis (ut carci) librum perlustres.

Non ergo *legit* qui audit l· gentem v. g, professorem apologeticae dum ex libro proscripto auditoribus praelegit loca dein confutanda; nec qui ad addiscendam artem legendi ignotas litteras, mere, instar puerorum, singulas cognoscere et pronuntiare studet. Nec *librum* legit qui exoerpta in alio volumine legit.

Vendere· libros non idem est atque eos venales habere. Venditio libri ei qui licentiam legendi ct retinendi libros prohibitos habeat non prohibatur. *Venales* autem habere libros prohibitos nemo potest nisi debitam licentiam a S de Apostolica impetraverit ; nec tunc cuiquam vendat libros prohibitos, nisi prudenter existimaro possit ab emptore *legitime* peti. Excluduntur praeterea libri ex professo obscoeni (c. 1404). Secundum regulas cooperationis et attento locorum usu, tolerari potcrit ut venditores vendant sub hasta seu publico bibliothecam alienam quae libros prohibitos (non tamen moro obscenos) contineat.

900. — Libri ipso iure prohibiti (c. 1399). Ipso iure prohibentur :

1. S. Scripturae editio textus vel cuiusvis versionis ab acatholicis confecta vel publicata.

2. Libri *quorumvis* scriptorum, haeresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta quoquo modo evertere nitentes.

Non omnis qui haerosim profert eam propugnat, sed is tantum qui eam additis rationibus tueri vel defendere conatur.

Fundamenta religionis sunt veritates istae ordinis naturalis praelitninares ipsi cultui religioso: ut sunt exsistentia Dei, liberum arbitrium, spiritualitas animae; et veritates quae adulto infideli necessariae sunt, ut ad fidem amplectendam ducatur : vis probandi miraculo- un, motiva credibilitatis in genere, non autem simul praecipua dogmata ipsius fidei. .

« *Utcumque* evertere » nullo definito modo circumscribitur, dummodo intentio seu conatus evertendi demonstetur.

3. « Libri qui religionem aut bonos mores, data opera impetunt ».

Quamvis plerique nomino *religioni#* intellegant fidem catholicam, arbitramur potius hic agi de cultu divino qua tali, qui libris aut diariis heis, materialises impugnatur. *Boni mores* eam signant vitae rationem quae naturalis honestatis legibus congruat, praesertim quod attinet ; d castitatem. Proscribuntur igitur opera pornograpliica et etiam quae bonos mores theoretice evertere satagunt, dummodo id faciant *data onera* seu intentione directe contraria, idque in parte notabili.

4. « Libri *quorumvis* acatholicorum qui ex professo de religione tractant, nisi constet in iis nihil contra fidem catholicam contineri ».

Quivis acatholici sunt etiam non baptizati. Libri eorum de argumento religioso, damnantur propter praesumptionem, quae tamen cedit veritati.

5. Nisi debitam approbationem prae se ferant : *a)* textus, annotationes, commentaria, versiones S. Scripturae ; *b)* libri ac libelli qui novas apparitiones, revelationes, visiones, prophetias, miracula enarrant, vel novas inducunt devotiones, etiam sub praetextu quod sint privatae.

Lege superiore prohibebantur quoque, ob solum approbationis defectum, libri ac libelli precum, vel qui institutionem asceticam aut mysticam tradebant.

6. « Libri qui quodlibet ex catholicis dogmatibus impugnant vel derident ; qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur ; qui cultui divino detrahunt ; qui disciplinam ecclesiasticam hierarehiam, aut statum clericalem vel religiosum probris afficiunt " (c. 1399. 0).

7. « Libri qui cuiusvis generis superstitionem, sortilegia, divinationem, magiam, evocationem spirituum, aliaque id genus docent vel commendant ».

Alia id genus forent artes habendi somnia prophetica.

8. « Libri qui duellum vel suicidium vel divortium licita statuunt ; qui, do sectis massonicis vel aliis eiusdem generis societatibus agentes, eas utiles et non perniciosas Ecclesiae et civili societati esse contendunt ».

Ut sectis massonicis sint similes, oportet ut sint *secretae* et simul *machinentur,* aperte vel occulto, contra Ecclesiam vel Statum.

9. « Libri qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant aut docent ». H

10. Novae editiones librorum liturgicorum qui non congruant cum authenticis a S. Sede approbatis.

Suo loco quaedam maioris commoditatis gratia repetere, editores non prohibentur.

11. « Libri quibus divulgantur indulgentiae apocryphae vel a S. Sede proscriptae aut revocatae ».

12. Imagines piae « quoquo modo impressae... ab Ecclesiae sensu et decretis alienae ».

90J. — Libri decretis particularibus proscripti. 1. Per se nunc pertinet ad Sectionem specialem S. C. *S. Officii.,* recepta denuntiatione, vel propria inquisitione, examinare et prohibere libros et Ordinariorum zelum in hac re fovere (c. 247, § 4). Non repugnat quin *per accidens* alia Congregatio proscribat librum de materia suae competentiae. Et sunt exempla.

2. C. 1397, § 1 monet, peculiari titulo ad Legatos S. Sedis, ad locorum Ordinarios et Rectores Universitatum catholicarum, spectare, quod, ceterum, est officium omnium fidelium, maxime clericorum, eorum qui dignitatem occupant vel doctrina praecellunt, ut, quantum copia est, indicatis etiam causis, deferant libros quos perniciosos indicent ad locorum Ordinarios vel S. Sedem. Ipsis de secreto cavetur. Ac monentur Ordinarii ut de libris qui in suo territorio eduntur sint solliciti.

3. Ad solam tamen S. Sedem pertinet hodie conficere *Indicem* seu catalogum librorum prohibitorum. Qui catalogus, cum contineat

decreto particularia, minime est per Codicem suppressus. Quare admit it nequit quod affirmat R. P. Pruemmer, *Manuale, iurie eccl.*. Q. 419, propter silentium Codicis libros in Indicem relatos non iam aliter prohiberi nisi quatenus cadant sub unam ex modo memoratis classibus librorum prohibitorum. Ceterum novus Index anno 1922 editus es*.

4. Ex praefatione Indicis Leonis XIII novimus : *a)* prohibito aliquo libro, prohiberi, salva formali exceptione, omnes eius editiones et translationes ; *b)* volumina posteriora operis cuius primum proscribitur pro suspectis habenda esse nisi constet de auctoris resipiscentia ; r) clausulam *Opera omnia* non stricte singula auctoris opera damnare, sed sola opera quae de religione tractant; singula autem reddere suspecta, nisi constet eadem nulla regula generali, supra n. 900 recitata, damnari I. e. directe prohibetur ne legantur *omnia,* non autem *singula.*

902. — Personae « lege exemptae.

1. « S. R. E. Cardinales, episcopi, etiam titulares, aliique Ordinarii, necessariis adhibitis cautelis, ecclesiastica prohibitione librorum non astringuntur » (c. 1401).

2. Qui theologicis vel biblicis studiis *quoois modo* operam dant, possunt, ut antea, uti textibus ct versionibus quibuslibet S. Scripturae, modo dogmata catholicae fidei in prolegomena aut annotationibus non impugnentur et « iident libri (se. textus et versiones s. Script.) fideliter et integre sint editi (c. 1400).

Cum agitur de antiquis versionibus acatholicis, *rclat>vc* accipi posse videtur fidelitas ista, in hoc consistens ut antiqua edatur qualis erat, etiamsi non nulla falsa contineat.

Quae facultas ad omnes fero sacerdotes videtur extendi posse, si praescriptis et commendationibus iuris morem gerentes, quae in theologicis studiis didicerint privato studio et lectionibus colere et augere pergant. Facultas enim conceditur iis qui « quovis modo » eiusmodi studiis operam dant.

Λ'.B. Licentia generalis legendi libros classicos, etiam obscenos, iis quos magisterii aut officii ratio excusat, olim concessa, iam silentio premitur. Quam omissionem sic interpretari licet. Ubi copia non est petendae licentiae particularis (generalis, saltem ad hunc diem, non conceditur nisi rarissime) si officii aut magisterii ratio huiusmodi lectionem quasi necessariam facit, lex *posit>va* desinit obligare, sive quia nimium creat incommodum, sive quia eius finis cessat tunc contrarie. Suppressa autem, generali licentia, magis attenti fiunt omnes in gravem causam requi-

sitam ut quis libros ex professo obscenos legat, et libertas, qua forte non nulli, muneris ratione decepti, abuti poterant, magis restringitur.

Ceterum canone 1405 regula in hac materia semper servanda opportune in memoriam revocatur · « Licentia a quovis obtenta nullo modo quis eximitur a prohibitione iuris naturalis legendi libros qui ipsi proximum periculum spirituale praestant ».

903. — Anetor licentiae legendi libros prohibitos.

Recurrendum est ad S. Officium, ad Nuntium seu Delegatum Apostolicum vel ad Ordinarium.

Nuntius vel Delegatus Apostolicus licentiam simpliciter facere possunt « cum cautelis et sub limitationibus quae necessaria vel utilia in singulis casibus videbuntur, et in usu penes S. C. 8. *Officii* sunt » *(Facultates,* n. 14).

Ordinarii nomine designantur quoque Vicarius generalis, Vicarius capitularis, Superiores maiores religionis clericalis exemptae. Ordinarius, secluso speciali privilegio, facultatem concedere valet « pro singulis tantum libris atque in casibus dumtaxat urgentioribus » (c. 1402).

Ex praesenti stylo 5. *Ojftcii,* supplex libellus clerici vel sacerdotis saecularis a proprio Ordinario loci, religiosi a proprio Superiore commendandus est, dum laico sufficit commendatio confossarii. Nec sufficit finem cur licentia petatur indicaro, sed qualitas quae intentionem explicat, v. g. studentis, professoris talis Universitatis, addenda est.

Licentia est quasi privilegium personale, quod amplo interpretandum est et usum ubique permittit. Quare data do libris per se valet do diariis ; apostolica tamen facultas *per se-* ad libros ab Ordinario proscriptos non extenditur. Motivum concessionis, salva expressa clausula, usum non limitat, ita ut si ex curiositate legas, nullam tamen legem positivam violaveris. Obtenta licentia gravi praecepto obligat ad custodiendum libros prohibitos ita ut in aliorum manus non veniant. Salva rarissima exception', licentia libros ex professo obscenos excludit.

904. — Poenae in violatores legis (e. 2318).

1. Excommunicationem l. s. R. Pontifici speciali modo reservatam incurrunt « opere publici iuris facto, editores librorum apostatarum, haereticorum *et schismaticorum,* qui apostasiam, haeresim, *schisma* propugnant, itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes ».

Verba » nobis italice impressa sunt nova : et verbum *scienter* in defendentes » iam non cadit, quae est duplex extensio legis poenalis anterioris. Apostolicae litterae sunt litterae immediate a S. Pontifice profectae. Ut prohibitio nominatim facta censeatur, necesse est ut saltem per proprium titulum, individualem aut genericum (v. g. *catechism·* Carbonariorum) designetur. Atque ex interpretatione superioris iuris, exigi potest prohibitio facta sub poena excommunicationis S. Sedi reservatae. Vis canonis generalis haec est, ut *specialiter* reservata excommunicatione plectantur editores, etc. librorum qui nominatim sub excommunicatione simpliciter reservata proscripti erant.

2. Excommunicationem l. s. nemini reservatam incurrunt non imprimentes, sed tantum « auctores et editores qui, sine debita licentia, s. Scripturarum libros vel earum annotationes aut commentarios imprimi curant ».

N. B. Ex c. 1384, sola quae titulo XXIΓI p. 4,1.3 Codicis canonici praescribuntur *de libris* applicantur aliis publicationibus. Non ergo applicantur poenae, maxime eum haec sit materia odiosa. Quare ‹ xcommunicatio haec non afficit scriptores operis minoris molis quam 10 pag. in folio, quod vocatur libellus, nec fasciculi periodici, saltem separati.

005. — Obligatio conscientiae. 1. Jpso *iure naturae* prohibetur usus libri qui grave creat peccati periculum quod proportionata causa non sit excusatum. Et pro periculi proximitate et gravitate, peccatum erit leve vel grave.

2. Leges autem positivas sub peccato obligare, non exclusa tamen parvitate materiae, satis constat.

3. *Editio* libri *prohibiti* regulariter gravis est. Notabile enim est operam impendero ut diffundatur liber quem legitimus Superior vult esse suppressum. Innocuitas tamen et minimum operis momentum a gravi peccato excusari posse videntur.

I. *Defensio* libri prohibiti, sive *physica,* sive *moralis* per commendationem, gravis *per se* est, ubi agitur de libro cuius lectio sub gravi est prohibita.

5. Quod ad *lectionem,* generale aestimationis principium istud est. Quae materia *per se,* seu plerisque, ob periculum proximum *gravis* fuerit secundum legem naturalem, eadem *simpliciter* seu *omnibus* gravis est reputanda in violanda lege positiva, etsi *per accidens,* in casu particulari, maius vel minus fuerit periculum.

Quod, a nimis severis sententiis recedentes, sic praeterea quibusdam applicationibus illustrare posse arbitramur:

a) quicumque liber prohibetur, *praesumitur* esse sub gravi prohibitus. Si tamen ratio prohibitionis librum prodat nemini graviter periculosum, puta librum *in se* innocuum narrantem miracula sed carentem approbatione, veniale censemus peccatum legentis talem librum. Id tamen traducere nolimus ad editionem librorum sacrorum, do quibus Ecclesia maiorem sollicitudinem demonstrat.

b) nec lectio libri sub gravi prohibiti est gravis, nisi legatur pars notabilis sive *extensione* sive *rebus contentis.*

Si opera sint quae ûdei vel moribus speciale periculum inferant, quia insidiosis argumentis vel lascivis descriptionibus sunt referta, iam grave reputamus paucas (5-6) paginas legere ignotae naturae.

Et notabilis iam erit quilibet locus, etiam multo brevior, qui in se sit graviter periculosus she propter obscenitatem suam sive propter sophisticas quas continet rationes.

Alia opera ex diuturno tantum commercio fiunt graviter periculosa. Sic multi libri qui pxopter *tendentias suas* prohibentur. Si minus legas quam duodecimam vel decimam talis libri partem, vel, si opus valde amplum fuerit, non expleas 10 paginas *in folio,* materiam gravem non attingi putamus.

Si constet a magna libri parte abesse intrinsecam gravis periculi rationem nec notabilem esse vim aliciendi animum ad cetera legenda, talis pars nobis videtur sine gravi reatu leg· posse. Separando physice vel moraliter partem libri quae sola causa est prohibitionis, reliqua non iam videntur prohibitioni attingi.

Quod ad *diaria : a)* grave est habitualiter et moraliter ex toto legere diaria prava, etiamsi omittas locum specialiter religioni aut moribus (repugnantem; *b)* quandoque grave erit legere unum articulum peculiariter religioni et maxime moribus repugnantem ; c) vel legere cum gravi aliorum scandalo, attenta qualitate et auctoritate legentis. Ratione *materiae* autem, veniale erit identidem in iis legere ea quae religionem non impugnant nisi obiter, vel omittendo locos specialiter periculosos, vel sine praeviso periculo unum vel alterum « numerum » pervolvere ; legere saepius, immo habitualiter, quae constat esse plane innocua, v. *g.* nuncios mercatorios : semper excluso scandalo. Immo, ob iustam causam, in casibus singularibus omnis culpa abesse potest.

Sed, quamvis non ita mullae ephemerides vel decreto par-

ticulari proscriptae sint, vel sub decretum generale habitualiter cadant, qui ex ephemeride minus bene ad Ecclesiam affecta quasi cot idianum pabulum quaerit, sensim sine sensu, teste experientia, non modicum in religione et fide sua detriment um patitur: quod sine gravi reatu nobis praeparare non possumus.

Confessarius conabitur prudenter obtinere id quod in hac re potest, maxime attendendo ad periculum ruinae.

6. *Retentio* prohibetur sub gravi, si qua conectitur cum periculo legendi. Ultra mensem non videtur protrahi posse sine gravi reatu, nisi propter usum plane diversum cui deputatur, v. g. folium, absit omne lectionis periculum.

N.B. Celebres protestationes Urbani VIII, in referendis miraculis, etc. non iam videntur lege positiva praescriptae. *Bibliothcearii*s conceditur facultas commodandi libros prohibitos.

De ista materia gravi cfr. nostrum *De prohibitione et censura librorum,* ed. 4, Romae, 1906.

SUMMARIUM.

903. — 1. *Prohibent libros* S. Sedes et Concilium generale pro universa Ecclesia ;

2. Concilia particularia et Ordinarii locorum, pro suis subditis ;

3. Abbas monasterii sui iuris et Supremus Moderator religionis clericalis exemptae, cum suo capitulo vel consilio, pro suis subditis ; immo, si periculum sit in mora. Superior maior cum suo consilio. Appellatio ad S. Sedem conceditur tantum in *devoluti vo.*

Sunt libri ipso iure seu regulis generalibus prohibiti, quos c. 1339 numerat. Alii prohibentur decretis particularibus. Recepta denuntiatione, vel ex propria inquisitione, libros proliibet S. *Officium* vel Ordinarius loci, cuius zelus excitatur.

Prohibitio vetat per se editionem, lectionem, asservationem. versionem, venditionem, privatam vel publicam, non habenti facultatem, vel communicationem cum aliis. Clausula *opera omnia* stricte non prohibet nisi opera de religione tractantia; verum cetera red dit suspecta, donec constet eadem nullo decreto generali vetari.

Personae exemptae. S. R. Eccl. Cardinales ; episcopi etiam titulares, aliique Ordinarii, ecclesiastica proliibitione non astringuntur. Iis qui quovis modo studiis theologicis vel biblicis operam dant permittuntur textus et versiones quaelibet S. Scripturae, fideliter et integre edita, dummodo in prolegomenis vel annotationibus dogmata catholicae Fidei ne impugnentur.

Licentiae in hac re a *S. *Officio* conceduntur. Ordinarii, salvo ampliore induito vel privilegio, facultate « pro singulis tantum libris et in casibus tantum urgentioribus » concedere possunt.

Legati Apostolici maiori facultate sunt instructi.

4 *Poenae* canonicae plectunt excommunicatione l. s. specialiter S. Sedi reservata, postquam opus est publici iuris factum, editores librorum apostatarum, haereticorum ot schismaticorum qui apostasiam, haeresim vel schisma propugnant itemque eosdem libros aliosve per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes aut retinentes.

Excommunicationem l. s. nemini reservatam incurrunt auctores et editores qui, sino debita licentia, S. Scripturae libros vel eius annotationes aut commentarios imprimi curant.

In his poenis, libri intelleguntur opera quae non minoris molis quam decem paginarum in folio sint, nec comprehenduntur fasciculi periodici separati.

5. *Obligatio conscientiae.* Ex iure *naturae* gravitas reatus ex proximitate et gravitate periculi aestimanda est. Ex lege *positiva* : a) *editio* regulariter sub gravi est prohibita ; b) *defensio,* sive physica sive moralis, per commendationem libri cuius lectio sub gravi prohibetur, *gravis* quoque erit; c) *lectio* gravis erit si materia legatur quae *per se,* sive plerisque grave periculum generet propter *extensionem* vel res contentas, quae speciatim sint periculosae. Sub gravi prohibetur *retentio* quae cum periculo legendi conectatur; atqu ultra mensem protracta *per se* gravis putatur. Si ratio cur liber prohibetur sit extranea periculo, nec lectio nec retentio videntur s mp r sub gravi prohibitae.

TRACTATUS If.

DE CENSURIS.

Utilitas. Do tractatu isto maxime canonico, haec, in ministeriis sacris in primis comperta esse debent : *a)* quatenus poenae et censurae sacramentis recipiendis vel ministrandis obstare possint ; *b)* quaenam ab iis contrahendis excusent ; c) quatenus absolvi vel dispensari p<»asint ; *d)* Quid supponant paucae quaedam censurae facilius notae iis qui committendo delicto his poenis sancito obnoxii sunt.

Cum pleraeque censurae sint suo quaeque loco in opere nostro declaratae, ad pauca sermonem contrahere licebit.

Ar t ic u l u s 1. Generalia de poenis et censuris.

907. — I. Notiones, 1. Censura est poena qua delinquentis emendatio primario intenditur. Quare dicitur *medicinalis,* et distinguitur a *poena vindicativa,* quae punitionem delicti immediate consectatur.

Definitur autem a Codice : ‹ *Poena qua homo baptizabis, delinquens ct contumax, quibusdam bonis spiritualibus rei spiritualibus annexis privatur. donec, a contumacia recedens. absolvatur* (‹. 2211, § 1).

Supponit semper delictum grave, externum, consummatum in sua. iuridica rat ione, cum praesenti aliqua contumacia coniunctum. Quare, pro delicto praeterito, cui nulla obligatio, saltem reparandi consectaria, coniuncta sit, censura ferri nequit ; sed soli vindicativae poenae locus patet. Sic fur non propter furtum, sed ut ablatum restituat censura plecti potest.

Tres autem sunt censurae : *Excommunicatio, suspensio, interdictum ;* sed suspensio et interdictum possunt etiam esse poenae vindicativae.

2. Poenae quae in ipsa lege statutae sunt, dicuntur *a iuee* seu latae sententiae ; dum sunt *ab homine,* quae per modum praecepti vel per sententiam *condemnatoriam* latae sunt. « Poena ferendae sententiae legi additu, ante sententiam condemnat oriam

est a iure tantum, postea a *iure* .simul et *ab homine,* sed considératur tamquam ab homine » (c. 2217). Si sententia mere declarator::! pronuntiatur, censura manet a iure, et a momento delicti contracta esse existimatur.

3. « Poena intellegitur semper ferendae sententiae, nisi *expresse* dicatur eam esse *latae sententiae,* vel *ipso jacto* seu *ipso iure* contrahi, vel nisi alia similia verba adhibeantur (c. 2217, § 2).

Non semel tamen ad latae sententiae poenas ascribendae sunt censurae do quibus ista verba desiderantur. Quod accidit quotiescumque censura edicitur reservata Ordinario vel S. Sedi. Censura enim ferendae sententiae necessario reservatur ei qui sententiam tulit.

90S. — II. Auctor et subiectum censurae. 1. Legi vel praecepto suo censuras annectere possunt quicumque potestate pollent leges ferendi vel imponendi praecepta vi iurisdictionis.

Nequit tamen *Ordinarius* aliam censuram sibi reservatam ferre in delictum cui annexa est censura S. Sedi reservata (c. 2247, § 1).

2. *a)* Solis poenis a Rom. Pontifice iuflictis vel declaratis subsunt qui supremum tenent populorum principatum, horumque filii et filiae iive quibus proximum est ius succedendi in principatum ; S. R. E. Cardinales ; Legati S. Sedis. Nec Cardinales ulla lege poenali nec Episcopi suspensione vel interdicto lege comprehenduntur nisi expresse nominentur (c. 2277).

b) Impuberes a poenis latae sententiae eximuntur ; sed puberes qui eos ad legem violandum induxerint vel cum iis in delictum concurrerint, causalitate physica aut morali vel necessaria vel principali, ipsi quidem poenam lege statutam incurrunt (c. 2230). Impuberes intelligi hic possunt quotquot, etiam puellae, non sunt 14 annos nati.

e) *Cooperatores,* rationis descriptae sub *b),* poenis tenentur nisi lex aliud expresse caverit, dum ceteri *cooperatores,* actione secundaria et non necessaria, poenas effugiunt, nisi expresse nominentur.

d) Ignorantia affectata, sive legis, sive solius poenae a nullis latae sententiae poenis excusat ; si lex verba adhibuerit : *praesumpserit, scienter, studiose,* etc. quaelibet imputabilitatis imminutio sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit a poenis latae sententiae. Si verba haec desint in lege, ignorantia quae nec crassa nec supina fuit, excusat a *medicinalibus,* uon autem a vindicativis l. s. poenis (c. 2229).

c) metvs qraris per se excusat, nisi delictum vergat in contemptum lidei, ant ecclesiasticae auctoritatis, vol in publicum animarum damnum (c. 2229. § 3, 3°).

/) Poena ecclesiastica semper peccatum grave suppnnit (Cfr. I, 63 et c. 2218 § 2).

909. — III. Censurae obligati». Censura 1. s. delinquentem quidem, conscium delicti, ipso facto in utroque foro tenet; ante sententiam tamen a poena observanda excusatur quotiens obse-rari sine infamia nequit (c. 2232, § 1).

910. — IV. Censurae absolutio. 1. Censura semel contracta non tollitur nisi legitima absolutione ; haec tamen negari nequit, cum primum delinquens a contumacia recesserit. Sublata autem per absolutionem, non reviviscit nisi impletum non fuerit onus sub poena reincidentiae impositum (c. 2248).

2. Censurae autem aliae non sunt reservatae (pro absolu-tione) aliae sunt reservatae.

De variis reservationibus et absolutione, cfr. dicta n. 473-4Î6.

Observes tantum, absolutionem censurae in foro sacramentali iain contineri in consueta forma absolutionis peccatorum ; in foro non sa-cramentali dari posse quolibet modo, rradi tamen, pro ^communica-tione, formam in libris ritualibus quam observari convenit (c. 2250, § 3).

Praeterea c. 2252 non striet* imponit in periculo mortis *monitione/:* do recursu faciendo, quam c. 2255 faciendam iniungit confessario qui in casibus urgentioribus absolvit a censuris reservatis.

911. — Nisi scandalum forte datum vel specialis transgres-sionis gravitas aliud exigat, violator legis quae nullam sanctionem appositam habet; (perinde dicas de violatione praecepti) puniri nequit, nisi prius cum comminatione poenae monitio facta fuerit.

Poena vindicativa iam hoc signo dignoscitur, quod ad de-finitum tempus vel in perpetuum feratur. Lata sine termino, seu indefinite, perpetuae aequiperatur. Adventante die ad quam lata est, vindicativa ipso facto cessat : dum censura non tol-litur nisi recepta absolutione.

912. —I. De Excommunicatione. 1. Excommunicatio est cen-sura qua quis excluditur *a communione fidelium* cum insepa-rabilibus effectibus in Codice numeratis. Sollemniter indicta ex-communicatio speciali nomine vocatur *anathema.*

2. Excommunicati, *a)* alii sunt *vitandi,* alii *non.* Nemo estw-*tandus,* nisi fuerit *nomination* a Sedc Ap. excommunicatus, fuerit publice denuntiatus, et in decreto vel sententia expresse dicatur ipsum vitari debere, vel nisi notorie violentas manus iniecrit in personam S. Pontificis, Z›) alii sententiam vitarunt, alii sententia *condemnatoria* vel *declaratovia* censurae sunt notati.

3. *Effectus* excommunicationis. Privat : *a)* iure assistendi divinis officiis, excepta praedicatione : 5) receptione sacramentorum (quae tamen valide recipiuntur), ct. post sententiam dedaratoriam aut condcmnatoriam, etiam sacramentalium ; c) licita confectione et administratione sacramentorum, salvis temperamentis indicatis η. 211 : *d)* indulgentiis, suffragiis, publicis Ecclesiae precibus. Possunt tamen sacerdotes, privatim ac remoto scandalo, missam pro excommunicato applicare: sed, si sit vitandus, pro eius conversione tantum. Praeterea excommunicatus removetur actibus legitimis ecclesiasticis (v. g. munere patrini); prohibetur ecclesiasticis muneribus fungi, actus iurisdictionis ponere ; eligere, praesentare, nominare : munera ecclesiastica consequi nequit. Pro actuum validitate, distinguendus est excommunicatus vitandus vel qui sententia est condemnatus vel declaratus excommunicatus, ct alius oxcommunicatus (Cfr. cc. 2259-2266).

Communicatio *ioi profanis* non imponitur vitanda nisi cum excommunicato vitando, et admittitur excusatio cognationis, famulatus et rationabilis causae, ita ut haec prohibitio non censeatur gravis (c. 2257).

913. — II. 1. « Interdictum est censura qua fideles, in communione Ecclesiae permanentes, prohibentur sacris » enumeratis in Codice.

Distinguitur *personale,* quo quaedam personae istis bonis directe prohibentur, et *locale,* quo in certis locis eorundem dispensatio vel perceptio vetatur. Subdividitur in *generale* alicuius territorii vel populi, et *particulare* (Cfr. cc. 2268-2276).

Iïdvrdictum *ab ingressu Ecclesiae* continet prohibitionem ‹ ne quis in ecclesia divina officia celebret vel eisdem assistat aut ecclesiasticam sepulturam habeat; si autem assistat, non est necesse ut expellatur, nec, si sepeliatur, oportet ut cadaver amoveatur» (c. 2277).

914. — III. 1. Suspensio est censura qua clericus officio vel beneficio vel utroque prohibetur » (c. 2278). Directe igitur privat usu saltem licito potestatis ecclesiasticae. Et potest esse *totalis* vel *partialis*. Totalis intellegitur *suspensio* lata sine addito : et secumfert omnes effectus canonibus indicatos. Partialis est suspensio ab *officio,* quae vetat omnem actum potestatis, ordmis et iurisdictionis, immo merae administrationis ex officio competentis, excepta administratione bonorum proprii beneficii (c. 2279, § 1); et suspensio *a beneficio*. Et sunt magis *partiales*. Sic suspensio a jurisdictione vetat omnem actum potentiae iurisdictionis pro utroque foro, tam ordinariae quam delegatae; suspensio *a dioinis* vetat omnem actum potestatis quam quis sive per sacram ordinationem sive per privilegium obtinet ; *ab ordinibus,* omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem ; *a sacris ordinibus,* omnem actum potestatis ordinis receptae per ordinationem in sacris ; *a certo et definito ordine exercendo,* suspensio prohibet omnem actum ordinis designati, ac praeterea, collationem eiusdem ordinis et receptionem ordinis superioris huiusque exercitium, si post susceptionem receptus sit (c. 2279, § 2, 3°-5°).

2. Suspensio ex informata conscientia est remedium extraordinarium, cuius usus non est licitus si Ordinarius potest sine gravi incommodo via inridica ordinaria procedere. In hoc autem consistit, ut Ordinarius expresse, simplici decreto, declaret, se, ex causis sibi notis, suspensionem indicere. Ordinarius debet, esse certus de delicto eiusque gravitate ; numquam ita agere potest ob delictum notorium (Cfr. cc. 2186-2191).

Articulus II. - Vigentes censurae latae sententiae ex iure communi.

In Codico prima occurrit valde logice ordinata distributio poenarum secundum variam delictorum naturam et rationem. Pro nostro usu, censuras ordino secundum earum severitatem enumerabimus. Quae ad theologiam moralem spectant fare omnes sunt suis locis declaratae.

I. *Exeo ni m un icat ion es.*

915. — I. Excommunicationes specialissime reservatae latae sunt :

1. contra cum qui species consecratas abieccrit vel ad malum finem abduxerit aut retinuerit (c. 2320).

Ea igitur plectuntur fur qui ad furandam pyxidem abicit species, et impius qui ad sacrilegos abusus species consecratas abducat vel retineat;

2. contra eum qui violentas manus in personam R. P. iniecerit (c. 2343);

3. contra reum absolutionis complicis (c. 2367). (Cfr. dicta n. 502);

4. contra confessarium qui sigillum sacramentale directe violare praesumpserit (c. 2368. Cfr. dicta n. 524);

5. contra violantes secretum S. Officii de informationibus candidatorum ad episcopatum requisitis (Cfr. resp. S. C. *Cons.* 24 ap. 1917. Λ. *A. S.* IX, 232) ;

6. contra illos qui, in conclavi partem habentes, directa vel indirecte secretum violaverint in iis quae spectant ad electionem R. P. et quae in conclavi seu in loco electionis peraguntur. (G. *Vacante,* Pu X, 25 dec. 1904, n. 51, 52).

Observes severiore iure regi ambas posteriores, cum extra mortis periculum ne quidem ab ipso Card. Paenitentiario maiore absolvi possint. Practice autem idem Cardinalis erit via planior et tutior qua absolutio a S. Pontifice impetrari queat.

916. — Excommunicationem specialiter reservatam R. P. incurrunt :

1. apostatae, haeretici, schismatici (c. 2314) ;

2. suspecti de haeresi, si, moniti, post sex menses non se emendent (c. 2315).

Suspecti de haeresi sunt : faventes propagationi haercscos aut communicantes in divinis cum haereticis (c. 2361) ; qui pactum ineunt le educatione acatholica prolis aut eius baptismum vel education* m extra Ecclesiam catholicam procurant (c. 2319) ; qui species conso- •ratas sacrilege tractant ad normam c. 2320; a decretis R. P. appellantes ad Universale Concilium (c. 2332) ; qui obdurato animo per annum in excommunicatione obsorduerint (c. 2340) ; qui simonince ordinantur, ordinant vel alia sacramenta administrant (c. 2371);

3. edentes libros apostatarum, haereticorum, schismaticorum qui apostasiam, haeresim aut schisma propugnant, eosdem vel per apostolicas litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter legentes (c. 2318 ; Cfr. n. 901) ;

4. ad sacerdotium non promotus celebrationem Missae simulans vel confessionem excipiens (c. 2322) ;

5. appellantes ad universale Concilium (c. 2332) ;

6. impedientes litteras vel acta S. S. vel eiusdem legatorum (c. 2333);

7. leges, mandata vel decreta edentes contra libertatem aut iura Ecclesiae ; recurrentes ad quamlibet laicalem potestatem ad impediendum exercitium iurisdictionis ecclesiasticae (c. 2334).

« Edentes », vi vocis, sunt tanturn *promulgantes*, et eos tantum comprehendit Cerato, *De censuris,* n. 96. Communior tamen sentent!·, nixa interpretatione veteris iuris, eos etiam complectitur qui sive ind - vidua voluntate, sive communi et efficaci suffragio eadem condant. Cfr. *Epitome Iuris,* III, «84.

In altera censurae parte, recursus intellegitur efficax, et factus ad aliquam laicalem potestatem;

8. trahentes ad indicem laicum Cardinalem, Legatum S. N. officialem maiorem Horn. Curiae, Ordinarium proprium (c. 2341. Cfr. n. 12 de privilegio fori);

9. violentas manus inicientes in Cardinalem, Legatum S. S., patriarcham, archiepiscopum, episcopum (e. 2343: cfr. n. 10);

10. usurpantes vel detinentes per se vel per alios bona aut iura Ecclesiae romauae (c. 2345) ;

11. falsarii litterarum S. S. et falsis utentes (c. 2360);

12. falso denuntians confessarium de sollicitatione apud Nuperiores (c. 2363 ; cfr. n. 569).

9П. — IIT. Excommunicationem simpliciter reservatam R. P. incurrunt :

1. quaestum facientes ex indulgentiis (c. 2327).

Quaestum faciunt ex indulgentiis qui vel pro impetratione, vel pro concessione, vel pro publicatione indulgentiarum pecunias, etiam in favorem causae piae, obtinere student. A momento acceptae pecuniae excommunicatio contrahitur. Omnes, nec iam soli episcopis inferiores (sicut C. *Apost. Sedis)* poena ista plectuntur.

918. — 2. Nomen dani es sectae massonicae (c. 2355).

Duabus notis sectae distinguuntur hie : 1. secreto, quo, sive socii sive duces, quod ad sectae constitutionem, fines, media, tenentur; 2. machinatione, secreta vel aperta, contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates.

Religiosi vel clerici huiusmodi sectae nomen dantes, S. C. S. *Officii* denuntiandi sunt.

1916-918.]

Quaere^, quaenain exigenda sint ad absolvendum eum qui *sectae massonicae* nomen dederit ?

]. Si facultas a S. *Paenitenliaria* petita fuerit, observanda erunt eius praescripta, atque ad ipsam recurrendum erit, si qua difficultas executioni obstare videatur.

Solet autem S. Sedes exigere, praetor *separationem* a secta et *reparationem scandali, obturationem* sectae (exceptis a pueris et morituris), *consignationem* librorum, manuscriptorum et signorum sectam respicientium, confessariorum manibus, ut ad Ordinarium quam primum transmittantur, aut saltem, si iustao ac graves causae id postulent, comburantur ; iniunctionein *gravis poenitentiae* cum frequentia sacramentorum. I

2. Haec itaque prudenter* obtinere conabimur, etiam quando ad S. Sedem recursus non fuit necessarius. Si nimia difficultas obstiterit, saltem exigenda erunt quae *lex naturalis* postulet : suppressionem cooperationis, reparationem scandali, revelationem secreti *nocivi.* Obligationes autem eo modo exponamus ut nihil exigere videamur quae *t* honori » adversentur.

Neque illico inabsoluti dimittendi sunt qui, ad effugiendas poenas, non omnem communicationem abrumpunt cum secta, si communicatio nec scandalosa est, nec utilis sectae, nec ipsis spiritualiter periculosa. (Cfr. d'Annibale, I, 391, nota 4).

Facilius absolvi poterunt qui conventibus non iam intervenient, - d ob graves rationes, formali repudiatione abstinent.

Moribundus, morti proximus et qui videatur in bona fide constitutus, absolvi poterit si in genero se subiciat auctoritati et mandatis S. Sedis. Scandalum autem meliore quo potest modo, etiam post mortem, reparetur ;

919. — 3. sine facultate absolventes ab excommunic «tione specialissime vel specialiter reservata S. S. (c. 2338);

4. communicantes in delicto vel in divinis cum excommunicato vitando (c. 2338) ; Ij

5. trahentes ad indicem laicum, Episcopum, Praelatum nullius, Superiorem religiosum supremum (c. 2341) ;

6. violantes clausuram monialium, et moniales c clausura illegitime exeuntes (c. 2342 ; cfr. n. 145) ;

7. violantes clausuram Regularium (c. 2342 ; cfr. n. 145);

8. usurpantes bona ecclesiastica (c. 2346);

9. duellantes eorumque complices (c. 2351, cfr. tom. II);

10. clerici in sacris et voto sollemni castitatis ligati, attentantes matrimonium, eorumque compare (c. 2388 ; cfr. n. 128) ;

11. simoniaci in officiis, beneficiis, dignitatibus (c. 2392: cfr. torn. IΓ) ;

12. Subtrahentes vel immutantes documentum ex Curia episcopali (c. 2405).

920. — IV. Excommunicationem reservatam Ordinario incurrunt:

1. matrimonium ineuntes coram ministro acatholico (c. 2319);

2. matrimonium contrahentes cum partout proles educetur extra Ecclesiam (c. 2319) ;

3. liberos baptizandos scienter offerentes ministro acatholico (c. 2319) ;

4. liberos scienter tradentes in religione acatholica educandos (c. 2319) ;

5. conficientes, distribuentes, exponentes falsae reliquias (c. 2326) ;

6. violentas manus illicientes in simplices clericos vel religiosos (c. 2343 ; cfr. n. 12) :

7. procurantes abortum, effectu secuto (c. 2350; Cfr. torn. II):

8. religiosus apostata a religione (c. 2385 ; cfr. n. 155) :

9. professi votorum simplicium perpetuorum, matrimonium contrahentes eorumque compare (c. 2388 ; cfr. n. 137).

921. — V. Excommunicationem nemini reservatam incurrunt:

1. edentes sine licentia libros de S. Scriptura (c. 2318 : cfr. n. 900) :

922. — 2. audentes mandare seu cogere tradi sepulturae ecclesiasticae infideles, apostatas, acatholicos, censuratos exclusos e. 1240 (c. 2339).

Nisi unto mortem aliqua dederint poenitentiae signa, sepultura ecclesiastica privantur: 1. «notorii apostatae a Christiana fide, aut sectae haereticae vel schismaticae aut sectae massonicae aliisve eiusdem generis societatibus notorie addicti ; 2° excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam : 3° qui se ipsi occiderunt deliberato consilio ; 4° mortui in duello aut ex vulnere indo relato ; 5° qui mandaverint suum corpus cremationi tradi : 6° alii peccatores publici et manifesti » (C. 1240, § 1).

Ad removendum scandalum in quibusdam casibus, ut insinuat e. 1240, § 2, neganda interdum erit omnis pompa funebris ; de qua re. in dubio, erit Ordinarius consulendus.

Sepultura ecclesiastica tria complectitur : cadaveris translationem ad ecclesiam ; exsequias super illud celebratas ; eius depositionem in loco fidelibus condendis legitime deputato. Quare plures: Cerato, n. 64 ; Eichmann, *Strajrecht der Kirche,* § 41 ; Cappello, *De Censuris,* n. 173, existimant censuram non contrahi ab iis qui mere mandant inhumationem non autem ritum sacrum ; hos tamen plerique censura afectos indicant, v. *g.* Creusen, IIT, 538 : severitatem istam interpretatione veteris iuris, fine legis, modo quo Ecclesiae iura hodie violantur, exigi. Nolimus tamen improbabilem dicere sententiam benigniorem, praesertim si numerum consideremus eorum qui sepultura privari jubeantur.

Quamvis *cogere* possint etiam personae privatae, mandantes tamen seu cogentes de solis potestatibus publicis intellegi possunt. Qui vero lege coguntur, a censura immunes sunt, cimi *ausus* exigatur.

Demum, 30 mart. 1859, S. *Officium* declaravit tolerari posse ut consanguinei acatholici inferantur sepulcro gentilicio familiarum catholicarum, ad maiora mala vitanda.

De *Cremationc* haec notentur. Duplex distinguenda est : altera, quae interdum propter rationes valetudinis publicae, vel promovendae scientiae anatomicae imperetur : hanc Ecclesia tacite tolerat ; altera, quae ipsam corporum humationem generali ratione impugnat. Hanc decreta S. *Officii* severe vetantj; utpote quae reverentiae corporis Christiani adversetur, quae ab usibus Ecclesiae sit aliena, et quae animo religioni infenso propagetur. Ut patet, ii soli qui propria voluntate cremationem sibi elegerunt sunt sepultura ecclesiastica privandi. Praeterea nomen dare sectis quae cremationem promovent vetitum est; et *numquam* (ergo no quidem si hac sola ratione adiri hereditas possit) cremationi *mandato* vel *consilio* cooperari licet (S. *OfJ.,* 27 iul. 1892). Materialis cooperatio, cum debitis cautelis, ob proportionatam causam, interdum tolerari poterit : v. g. operariorum qui in caemeteriis sunt conducti. Excusari etiam interdum poterit qui consanguinei vel personae coniunctae cadaver usque ad locum combustionis comitetur, remoto scandalo (Génicot-Salsmans, II, n. 628) ;

923. — 3. practc-mittentes beneplacitum apostolicum ad alienanda bona ecclesiastica (c. 23-17). Bona ecclesiastica sunt bona quae ad personam moralem ecclesiasticam pertinent.

Alienatio designat omnem actum quo dominium vel transfertur vel, concesso iure in re, deminuitur, v. *g.* venditionem, permutationem, hypothecae vel servitutis passivae constitutionem, servitutis activae renuntiationem ; atque etiam locationem ultra novennium.

Praeter alias omnis alienationis ecclesiaetieae condiciones, postulandum est beneplacitum apostolicum (piando agitur de rebus pretiosis, vel de rebus quae, secundum aestimationem peritorum, valorem excedunt 30.000 libellarum seu francorum : seu quando valor locationis (pro singulis terminis) excedit 30.000 libellarum vel francorum (cc. 1532, 1541).

Pretiosae autem sunt res quibus notabilis valor sit artis vel historiae vel materiae causa (c. .1497, § 2). Notabilis autem valor aestimari potest circa 1000 libellas seu francos.

Quae libellae videntur sumi posse pecuniae *aureae,* ne nimis incertus sit ipse valor.

N.B. Nec sine venia S. Sedis alienari vel transferri possunt reliquiae insignes aut magnae devotionis (c. 1281, § 1);

4. cogentes ad statum clericalem vel religiosum amplectendum (c. 2352);

5. scienter omittens denuntiare confessarium a quo sollicitatus fuerit (c. 2368 ; cfr. n. 611).

Quamvis censura ista nemini reservata sit, ab ea tamen absolvi non potest nisi qui obligationi satisfecerit vel se eam impleturum esse serio promiserit.

IT. — *Suspensiones.*

924. — I. Incurrunt S. Sedi reservatam suspensionem:

1. *a divinis :* praesumentas recipere ordines ab apostata, haeretico, schismatico, censurato (c. 2372 ; cfr. n. 737) ;

2. *generalem :* episcopus episcopum consecrans sine mandato S. S., eiusque assistentes (c. 2370 : cfr. n. 683) ; scienter per simoniam ordinantes vel ordinati, ministrantes vel recipientes sacramenta (c. 2371 ; cfr. n. 673).

IT. Suspensionem reservatam Ordinario incurrunt :

ab officio : trahentes ad indicem laicum, simplicem clericum vel religiosum (c. 2341 ; cfr. n. 12).

III. Incurrunt Superiori maiori reservatam suspensionem generalem : religiosi fugitivi (c. 2386 ; cfr. n. 144).

IV. Incurrunt nemini reservatam supensionem :

1. α *confessionibus audiendis:* sine facultate a reservatis absolvens (c. 2366) ;

2. *a divinis :* praesumens sine iurisdictione confessiones audiri' (c. 2366) ; praesumens in manus laicorum officium, bene-

licium, dignitatem resignare (c. 2400) ; Vicarius capitularis indebite dimissorias pro ordinatione concedens (c. 2409; cfr. c. 958) :

3. *a recepto ordine :* sine dimissioriis, ante aetatem, per saltum ordinatus (c. 2374 ; cfr. n. 737) ;

4. *a iurisdictione :* Praelatus nullius infra debitum tempus benedictionem non petens (c. 2402, § 2 : cfr. 322, § 2).

III. — *Interdicta.*

925. — I. Incurrunt interdictum specialiter reservatum S. Sedi :

personae morales appellantes ad universale Concilium (c. 2332).

II. Incurrunt interdictum personale nemini reservatum :

qui causam dederint interdicto locali aut interdicto in communitatem (c. 2338, § 4).

III. Incurrunt interdictum ab ingressu ecclesiae reservatum Ordinario :

sponte sepultura ecclesiastica donantes quos 'ius prohibet (c. 2339).

SUMMARIUM.

920. I. *De poenis in genere.* i. Poenae statuuntur in iure *latae sententiae,* quae ipso delicti momento, sine sententia incurruntur, Ct *ferendae sententiae,* quae condemnationem postulant. Poenae sunt *f. s.* nisi expresse vel aequivalenter dicantur ipso facto vel ipso iure contrahi.

2. Ante sententiam, saltem declaratoriam, a poena observanda excusatur qui eam sine infamia observare nequit.

3. Si primario intenditur emendatio delicti, poena est *medicinalis ;* secus est *vindicativa.* Medicinalis est *censura,* quae supponit semper delictum grave, externum, consummatum secundum descriptionem legis, et coniunctum cum contumacia, i. e. cum aliqua voluntate mala a qua recedendum est. Ab hac si receditur, poena non cessat ipso facto, sed reus ius habet ad absolutionem obtinendam.

Poenam lege statutam etiam incurrit qui causalitate physica vel morali, necessaria vel principali in delictum concurrerit.

Poenas latae sentiae effugiunt impuberes, et, nisi expresse nominentur, Cardinales.

Ignorantia affectata a nullis l. s. poenis excusat ; nec ignorantia crassa vel supina, nisi lex adhibuerit verba: *praesumpserit,*

scienter, studiose. Simplex ignorantia excusat a medicinalibus non autem a vindicativis poenis qua* sin v< bi- · praesumpserit vel similibus statuantur.

Metus gravis per se excusat, nisi delictum vergat in contemptum fidei, aut ecclesiasticae auctoritatis, vel in publicum animarum damnum.

II. *De Censuris.* I. Censuras legi vel praecepto annectere possunt qui leges ferre vel vi iurisdictionis praecipere possunt.

De reservatione censurarum et absolutione cfr. dicta in tractatu de Paenitentia. Tres sunt censurae : excommunicatio, suspensio, interdictum.

IIΓ. *Excommunicatio* directe excludit a *communione* fidelium ; et consequenter : «) privat iure assistendi divinis officiis, excepta praedicatione, licita receptione sacramentorum, et, poet sententiam, etiam sacramentalium, licita confectione et administratione sacramentorum, salvis temperamentis indicatis ubi de sacramentis ; indulgentiis, suffragiis, publicis precibus ; *b)* prohibet assecutionem et exsecutionem munerum, actus iurisdictionis, electionem, praesentationem, nominationem : pro validitate distinguendus est ab alio excommunica:n. cxcoinmunicatus vitandus et declaratus.

Vitandus non est cxcommunicatus, nisi in decreto vel sententia, Apostolica Sedes expresse dixerit esse vitandum, vel nisi fuerit notorius percussor S. Pontificis.

III. *Suspensio* prohibet officio vel beneficio, vel utroque ; est totalis, vel variis modis partialis.

Suspensio ex *informata conscientia* habetur quando Ordinarius, ad gravia incommoda vitanda, declarat simplici decreto se ex causis sibi notis suspensionem indicere. Ordinarius certus esse debet do delicto gravi, quod non sit notorium.

IV. *Interdictum* directe prohibet *sacris.* Distinguitur *personale* ot *locale,* quod potest esse *generale* vel *particulare.*

Interdictum *ab ingressu Ecclesiae* prohibet participationem divinorum officiorum in ecclesia, et ecclesiasticam sepulturam.

V. *De quibusdam absolutionibus vel censuris.* l. Qui *sectae massonicae* asseclam absolvit vi facultatis datae a S. *Paenitentiaria,* huius praescripta observare debet, atque ad ipsam recurrere, si difficultas oriatur. Qui sine recursu absolvit v. g. vi privilegii, semper prudenter exigere debet quae lex naturalis exigit : suppressionem cooperationis, reparationem scandali, revelationem secreti nocivi. Ac nisi nimia difficultas obstet, reliqua prudenter petet quae S. Sedes exigere solet.

2. *De beneplacito apostolico in alienatione.* Alienatio omnem actum designat quo dominium vel transfertur, vel, concesso iure

in re, deminuitur, atque etiam locationem ultra novennium. Beneplacitum apostolicurn postulandum est quando agitur de rebus pretiosis, vel de rebus quae, secundum aestimationem peritorum, valorem excedunt 30.000 libellarum vel francorum, seu quando valor locationis, factae ultra novennium, pro singulis terminis eandem summam excedit.

Pretiosae autem sunt res quibus notabilis valor inest artis vel historiae vel materiae. Notabilis valor aestimari potest circa 1000 libellas vel francos. Ac libellae videntur sumi posse pecuniae aureae.

Nec sine venia S. Sedis alienari vel alio transferri possunt reliquiae insignes aut magnae devotionis.

3. *De Cogentibus sepulturae ecclesiasticae tradi.* Mandantes seu cogentes intelleguntur qui publica auctoritate praediti imperant, aut qui vi vel metu alios cogunt. Si ipsi lege cogantur, non agunt temerario ausu, qui hic ad censuram requiritur. Et cum sepultura ecclesiastica exsequias et depositionem in loco aero complectatur, non iam sola inhumatio in loco sacro ista censura plecti quibusdam commentatoribus videtur.

Crematio quae nulla diversa publica' utilitatis ratione imperetur a Christianis pro inhumatione eligi ita prohibetur ut formalis cooperatio numquam excusetur.

APPEN DICES.

Ad ii. 34. — Appendix I. *Historica Liturgica de Horis canonicis.*

I. Historica officii evolutio. — Coaevi Christi et Apostolonim ludaei bis, vel etiam ter cotidie certas orationes fundere et quosdam psalmos canere, iinmo, in hunc finem, tempore sacrificii matutini et vespertini, quod in templo offerebatur, in synagogas convenire consueverant. Primi christiani easdem horas orationi deputasse videntur ; num ludaeorum usus sic continuare intenderint, non liquet. In solo quod habemus primi saeculi exeuntis documento, i. e. *Doctrina Apostolorum,* oratio Dominica ter cotidie recitata commendatur.

Tertio deinde saeculo, Tertullianus testatur nobis morem precandi cotidie quibusdam definitis horis : primo mane, ineunte nocte, et per diem, hora tertia, sexta et nona. Solas duas priores *legitimas* vocat, quasi lege imperatas. Oratio autem fiebat domi et privatim. (D· *oratione,* c. 25).

Hactenus cultus liturgicus, non sane in universa sua structura et essentialibus partibus, sed in accidentalibus, maxime incertus et varius fuerat. Saeculo autem iv, etiam in his stabiliorem nactus formam, in paucos typos divisus est, quorum alii orientalium, alii occidentalium ecclesiarum proprii erant. Sic natae sunt liturgiae Alexandrina, Antiochena, Edessena, Neocaesariensis, Armena, Constantinopolitana in Oriente ; in Occidente vero, Romana, Mediolanensis, Gallicana et paulo postea Mozarabica : iisdem nonnulli ex praecipuis Ecclesiae doctoribus auctoritatem addiderunt.

S. Ambrosii opera in ecclesiam Mediolanensem introductus est cantus psalmorum antiphonatus, o Syria ortus, quo fidelium populus in duos choros dividitur, qui alternos versus canunt. Idem Sanctus induxit quoque morem canendi in ecclesia poeticos hymnos a se compositos, qui ex eius nomine deinceps « ambrosiani » dicti sunt. Ex hac ecclesia uterquo usus per totum Occidentem diffusus est.

In Galliis fideles, in ecclesia congregati, « matutinis et vespertinis hymnis diem inchoabant et claudebant ». Fuerintne Romae, praeter consuetas in nocte Paschatis et in anniversariis martyrum ad eorum exuvias celebratas vigilias, definita orandi tempora publice observanda, id

dubitatur. Eusebius Caesariensis certe universalem usum matutinae et vespertinae celebrationis in ecclesiis asserit in Commentario ad psalmos, quod post annum 350 scripsit. (Jn *Psalm. 64,* w. 10, 11.)

In multiplicatis eo tempore coenobiis, oportet ordo aliquis fuerit orandi saltem consuetudine definitus, qui ab Aegyptiorum et praesertim Syrorum monachorum ordine multum differre non potuit, adeoque, praeter matutinum et vespertinum officium tresque diei horas, officium nocturnum seu vigilias continebat. Officium istud solo tempore a diurnis officiis differebat ; cum autem singulis noctibus post captura necessarium somnum ageretur, discrepabat ab antiquis vigiliis, quae sacrae erant excubiae per totam noctem protractae sed certis tantum temporibus celebratae.

Tribus sacculis sequentibus v, vi, vn, qualis, in plurimis *monasteriis* tunc alibi et Romae fundatis, orandi et canendi fuerit ordo, ex regulis et similibus documentis satis bene novimus. Celeberrimus esi cursus secundum regulam S. Benedicti. Omnes illi ordines habent officium nocturnum; plerique vero lectiones in singulis horis. Officium autom *ecclesiasticum* liturgiae gallicanae, celticae, mozarabicae variis conciliorum decretis in partibus eius *publicis,* i. e. in missa, matutino et vespertino saepius declaratur. Integer vero istius aetatis ordo a scriptoribus exponitur. Sic S. Isidorus Hispalensis ordinem mozarabicum *(Dc off. cedes.* 1, 3 ss.), S. Gregorius Turonensis ordinem gallicanum tradit.

De cursu vero ambrosiano fere nulla documenta, exsistunt. Quoad ordinem Suburbicariarum Ecclesiarum, nominatur officium vigiliarum cotidianum, quod in noctibus ordinariis constabat tribus vel quattuor psalmis totidemque, saltem a saeculo vn, lectionibus et responsoriis, dum in dominica semper novem psalmos, lectiones et responsoria habebat. *(Liber diurnus,* ed. Sicked, p. 77.)

Quod autem ad ipsam Urbem attinet, saeculis v, vi ct praesertim vu, nonnullis basilicis romanis a Pontificibus monasteria addicta erant quorum monachi officio horarum in illis ecclesiis fungerentur; hoc vero ab initio iam constabat cum nocturno, matutino et vespertino, tum triplici diurno officio. Mox accesserunt horaprima et completorium, quae tamen in ipso dormitorio a monachis cantabantur. Isto officio, quale iam saeculo vi exstabat quodque romanum dictum est, usus esse videtur S. Benedictu* in componendo suo cursu ; hic enim a romano cursu 'saeculi vni non dissimilis est; ab eo differt praesertim in vesperis, quae quattuor tantum psalmos habent, in tertio nocturno dominicali, in quo tria canuntur cantica loco psalmorum, in divisione psalterii, etc.

Iam saeculo vm ineunte, caerimoniarum splendore, rituum perfectione, harmonica partium compositione, cantus suavitate et nobilitato, cursus romanus adeo eminuit ut in plurima Angliae monasteria, in plurimasque Galliae et Germaniae ecclesias, moxque, regiis decretis, in universum Francorum imperium introductus ct diffusus sit. Sic Amalarius

Metensis episcopus romanum antiphonarium et responsorium ab Hadriano I emendatum adhibuit ut propiiae ecclesiae usus, Rorna olim illuc introductos sed deformatos, ad nativam puritatem reduceret. Quia tamen non pauca ex propriae ecclesiae usibus retinuit, officium indo ortum vocatum est romanum « gallicanisatum ». Per totam Galliam diffusum, in ipsam postea romanum ecclesiam partim receptum est. Antiquae autem liturgiae sensim sine sensu romanac locum fere ubique cesserunt. *(Liber dc Ordine Antiphonasii,* P. L., 165, 1293).

Tribus officiorum generibus constat cursus romanus huius aetatis : officiis dominicarum ct feriarum per annum, officiis festorum sollemnium seu de tempore, officiis Sanctorum. Singulorum compagem fere integram documenta describunt. Satis sit ea breviter indicare quibus praecipue modernorum similia vel dissimilia sunt.

Quoad *officium dominicale ct feriale per annum,* psalterii divisio inter varios dies hebdomadis et cuiusque diei horas prorsus idem erat atque in officio moderno, i. e. ante reformationem Pii X. Totum psalterium in duas partes divisum erat, quarum prior (ps. 1-108) inter septem nocturna officia, altera (109-150) inter vesperas, *observato* semper numeric© ordino, dispertita erat ; exceptis tamen 25 psalmis qui, *neglecto* ordine numeric©, suo quisque loco, pro sensu quem referebat, aut in matutino (laudibus), aut in Horis, aut in completorio collocati erant. Roma·· « psalterium romanum », i. e. versio antiqua psalmorum a S. Hieronyrr) anno 383 emendata, in Galliis autem ‹ psalterium gallicanum seu eiusdem versionis altera emendatio hieronymiana (a. 392) adhibebatur. Singulae horae statiin a versu *Deus in adiutorium* initium habebant. In singulis, praeter primam et completorium, lectio fiebat ; in nullis veio hymni locum habebant. Ad terminandas horas, praeter quam in matutino vesperisque dominicalibus et festivis, atque, ut videtur, in prin a et completorio, loco versus *Dominus vobiscum* et orationis (collectae) dicebatur *Kyrie eleison* et oratio dominica. Post hanc orationem recitabantur « capitula precum » *(preces* nostr.u), non tamen in prima et in completorio. Solae vesperae et laudes, nocturnumque dominicale secundum et tertium antiphonas habebant· ; sed hae non solum ante et post psalmos canebantur sed insuper post singulos versus (usque ad saeculum IX). Completorium solis quattuor psalmis cum cantico *Nunc dimotis* et oratione constabat. Huic horae praeibat lectio spiritualis in refectorio vel alio loco habita, fere sicut mox de prima dicemus. In nocturnis cotidianis, post cantatum versum *Domine labia mea aperies,* et psalmum 94 cum .suo invitatorio, cantabantur 12 psalmi (cum doxologia *Gloria Patri* post quartum quemque psalmum addita), deinde post dictum versum et datam lectori benedictionem, tres recitabantur lectiones, quarum unamquamque sequebatur conclusio *Tu autem Domine. J)eo gratias* et cantus sui cuiusque responsorii (Responsoria videntur a Roma ©rimula ibique multo ante sarculum vi nata). Lectiones tum

e sacra Scriptura sumebantur, tum e tractatibus et homiliis ss. Patrum* (Inde *homiliaria* Alani, abbatis Farfensis, et aliorum). Jn nocturnis dominicalibus bis terni psalmi addebantur, quorum primi cum antiphona, alteri cum alleluia canebantur. Psalmorum utramque seriem ternae pariter lectiones cum suis responsoriis subsequebantur, quarum priores ex tractatibus Patrum, posteriores expaulinis epistolis desumebantur; rmo.x subiunctum est evangelium dominicae cum hoinilia. *Tc Deum* (symbolum saeculo v scriptum) in solis Romanorum Pontificum nataliciis, post ultimum responsorium, cantari solebat. De psalmis in matutino cantatis iam superius summatim diximus. Hac autem hora praterea eadem cantica atque hodie in laudibus II schematis cantanda erant, eodemque ordine inter hebdomadis dies dividebantur. In ceteris partibus matutinum prorsus vesperis simile orat, nisi quod in locum cantici *Magnificat* canticum *Benedictus* succedebat. Primae autem, vel etiam aliquando tertiae exercitium Capituli adiunctum erat : post generalem omnium confessionem et absolutionem *(Confiteor* et cetera), postque cantatum psalmum *Miserere,* lectio spiritualis aliqua fiebat ; deinde praeses corrigenda notabat faciendaque ordinabat, et cantata triplici invocatione *Deus in adiutorium,* atque dictis versibus *Respice* (psalm. 89 ultimis) orationem dabat: *D:rige Domine corda.* Saeculo ix inter exercitia capituli introducta sunt lectio martyrologii, accusationes de admissis culpis (« culpa») ultimaque benedictio.

Officia Sanctorum primum in solis locis *depositionis* vel *tituli* celebrata officiisque ferialibus basilicarum dumtaxat iuxtaposita, saeculo vin inter illa tandem indivisibili nexu admissa erant. Festa illa in maiora et minora divisa erant : minora, praeter nocturni lectiones, vix aliquam mutationem in officio dominicali vel feriali afferebant ; maiora autem proprias vesperas habebant et matutinum, totumque nocturnum officium. Immo in nonnullis festis principalibus, primum officium nocturnum statiin iam post vesperas celebrabatur, nocte autem sequenti alterum fiebat officium de communi sanctorum vel de dominica aut feria.

Sollemnitates de tempore prorsus propria officia habebant hodiernis iam valde similia ; in nocte paschatis tres tantum psalmi erant, quia in ea iam officium vigiliarum celebrandum fuerat, quod fere ad auroram durabat. Ex ceteris sollemnitatibus quaedam duplex nocturnum officium habebant, sicut diximus de quibusdam sanctorum festis ; in quo usu nobis vestigium antiqui discriminis inter vigilias proprio dictas et officium nocturnum apparere videtur. Ex illo usu praeterea ortum esse nomen festorum *duplicium* probabile est.

A saeculo vm exeunte ad saeculi xn principium, officium horarum Romae fere immutatum mansit, cum praesertim Gregorius VII illud ab imprudentibus mutationibus et breviationibus immune servaverit. Post hanc autem aetatem, saltem extra Urbem, plures mutationes subiit.

Antiphonae iam non post singulos versus iterabantur ; lectiones semper magis coartatae sunt ; in singulas horas hymni Ambrosiani (e benedictino officio) introducti; primae symbolum *Quicumque,* vesperis et laudibus communes B. M. V. omniunque sanctorum commemorationes additae ; immo, praeter ipsum diei officium, non solum integrum B. M. V officium sed officium quoque defunctorum (vesperae, nocturna et laudes) fere cotidie cantandum fuit. Sed etiam Romae, saeculo xn, officium basilicarum, praeter Lateranensem, nonnullas passum est mutationes. Sola in iis liturgia stationalis intacta mansisse videtur.

Propterea eodem saeculo xn in Curia pontificali peculiare officium formatum est, officio superius descripto valde simile. Illud ineunte saeculo xii! Fratribus Minoribus concessum, ab iis ad propriam suam utilitatem accommodatum, eorumque opera per universam Ecclesiam diffusum, Romam tandem rediit, ibique in usum Curiae rursum adsumptum brevi postea a Nicolao papaIVuniversis romanis ecclesiis impositum est.

Modernum officium, nimiis additamentis implicatum, nimis multis sanctorum festis ditatum et spuriis lectionibus, immo manifestis fabulis dedecoratum primum reformavit s. Pius V ; hanc vero reformationem alii Pontifices perficere curarunt praesertim quod attinet ad sanctorum legendas et compositionem hymnorum. Nulla tamen hucusque reformatio sufficiens fuerat.

Immo mox, deserta in hac parte piana reformatione, plura feeta cum ceterorum officiorum damno, instituta vel restituta erant. Itaque saeculo xvm Benedictus XIV novam commissionem creavit; haec totius operis informationem instituens, eam Pontifici subiecit. Qui propositam reformationis rationem parum probans, ipse se ad opus accinxit, cum morte praereptus est.

Et ita deventum est ad praesentem reformationis processum a Pio X ante aliquot annos initiatum ; haec inter ceteras maxime radicalis est. Quid hucusque iam factum sit ad officia de tempore aliquantum restauranda satis notum est ; quod autem spectat ad psalterii divisionem, nova lex ita summatim exprimi potest quod non solum *omnes* psalmi per hebdomadem recitandi sunt sed *s>ngul' semel.* Inter ulteriores autem reformationis labores eçit tum psalterii textus emendatio quae novam vulgatae editionem sequetur, tum martyrum sanctorumque legendarum perfectior expurgatio.

II. Officii partes et libri. — Variae officii partes ad quattuor capita referri possunt : orationes, cantus, lectiones et breves salutationis aliasque id genus formulas.

Melius octo horae, una nocturna et septem diurnae distinguuntur quam septem universae horae; quod altorum fieri nequit nisi iungendo in unam horam matutinum et laudes. Prior enim divisio traditioni et verae officii compositioni melius respondet et legem observat psalmistae:

Sept'cs in die, *laudem tixi tïbi* et media nocte *surgebam ad confiiendum tibi. {Ps.* 118).

Satis diu diversae officii partes (psalmi, antiphonae et responsoria, hymni, lectiones) separatis libris exhibebantur. Dein coniunctae sunt, secundum ordinem officii compositionis, in pluribus tomis quorum priores *{libri matutinalcs)* nocturnum, ultimus *{liber diurnatis)* diurnum officium tradebant.

Tmmo ad commodum praesertim itinerautium, officium totum uno libro conclusum est, qui, suppresso cantu, praeter lectiones sola notabat antiphonarum et aliorum cantuum initia, quia cetera omnia clerici memoriter nosse existimabantur. Ipsae lectiones ad paucissimos versus coartatae erant. Qui libri *breviariorum* nomen habuerunt. Horum frequentior usus non parum effecit ut ipse chorale officium breviaretur; immo hodie unum idemque est tum breviarii tum chori officium.

I. U H.. S. I.

Ad n. 2 4. — Appendix Π. *Historica-Lilvrgica de Baptismo.*

1. Caerimoniae — 1. Luciditatis maioris ct longe frequentioris usus causa, *baptismum infantium* assuminus, in cuius praesenti ritu Romano, distinguere possumus tres partes : primam ad fores ecclesiae: alteram, in ecclesia quidem sed usque ad depositam stolam violaceam ; tertiam ab assumpta stola alba usque ad finem caerimoniarum. In baptismo adultorum, ingressus ad baptisterium alteram partem subsequitur.

Extra ecclesiam, hae fiunt caerimoniae.

1. *Dialogus praevius,* quo, interrogante ministro, patrimis pro infante intentionem declarat quaerendi fidem quae vitam aeternam daret. et a ministro de adiecta condicione servandi mandata monetur.

2. *Duae series actionum cum formulis : a) Accipe signum. Preces nostras... Omnipotens... Exorcizo te.. Deus patrum nostrorum.* Sacerdos ter insuffiat in baptizandum, diabolum adiurans ut ipsum deserat. Frontem et pectus signo crucis signat, impositis quoque manibus. Exorcizat salem, cuius minimam quantitatem in ore infantis ponit ;

b) altera series, satis similis praecedentis. Exorcismus, impositio crucis in fronte, manuum in capite, cum formulis : *Exorcizo te... Ergo maledicte... Et hoc signum... aeternam.* Post intimationem daemoni imperative factam, sacerdos infantem in ecclesiam introducere permittitur, eundem extrema stolae parte obtegens.

Intra Ecclesiam, dum sacerdos stolam visolaceam servat. In ipsa introductione in ecclesiam, *recitatio symboli et Pater.* Dein iteratus exorcismus : *Exorcizo te omnis spiritus immunde,* etc. Digito saliva sua madefacto, sacerdos nares et aures tangit « *Eppheta* ». Satanas eius opera et

pompae ter repudiantur. Oleo catechumenorum infans in [xetore et intra scapulas ungitur.

Postquam sacerdos albam stolam sumpsit. Candidatus ter fidem profiteri iubetur. Dein, posteaquam ad quaestionem Vi- baptizari affirmative responsum est, *infans baptizatur.*

Brews sequuntur caerimoniae : unctio chrismatis (Deus Omnipotens), impositio albi lintei in capite (Accipp vestem); cereus benedictupatrino traditus (Accipe lampadem).

Dimittitur neophytus. Vade in pace et Dominus sit tecum. Amen.

Ordo iste baptizandi infantes non est nisi abbreviatus ordo baptismi adultorum, parvulorum condicioni accommodatus (Cfr. *Rituale,* t. 2, c. 4i.

II. Historica. 1. *Caerimoniae saec.* vn, *ritus* Gallo-Romani.

iste tam multiplex ritus cum repetitis exorcismis, iain per se suspicionem ingerit rei quae ex multis partibus successivis facta est un.» et simultanés. Et re vera, compositus est pluribus caerimoniis qua·· saec. vn, pluribus distinctis diebus intra Quadragesimam a principi,) tertiae hebdomadis usque ad noctem Paschalem celebrabantur. Quod nobis testantur praecipue *Sacramentarium* Gelasianum antiquioris recensionis (Ed. Wilson, Oxford, 1894, p. 46 ss.) et antiquus *Ordo* qm septimo loco inter « ordines Romanos » computatur (Ordines isti a Matiillon, in *Musaeum ilalicum* II, Pars, 1724, facti sunt publici ituris).

De quo Ordine Gallo-Romano saec. vii haec observasse nobis satient. Servabantur tunc ritus quibus olim postulantes primo inter catechumenos admittebantur, et dein cooptabantur in 0 competentes), i. v. proximos baptismo candidatos. Quare septem fiebant scrutinia (vel potius, ea epocha censebantur fieri), i. e. examina candidatorum ciini exorcismis : hi non a sacerdote sed ab acolytho (exorcista ?) agebantur. Die vero tertii scrutinii, tradebantur catechumeno symbolum fidei, orati » Dominica, et initia quattuor evangeliorum. Scrutinia ista adhuc in praesenti ordine baptizandi adultos tribus signationibus », seu impressionibus signi crucis in baptizando repraesentantur. Dum hodie. interrogatione « Vis baptizari » baptismus, tam infantium quam torum, a triplici professione fidei seiungitur, tunc triplex immersio ita peragebatur ut immediate post fidei professiones immersiones fierent.

Egredientes e piscina a patrinis vel matriuis abstergebantur linteo quod hodie figuratur parvo linteo albo quod baptizato imponitur. Statim post baptisma, neophytae in ecclesia redibant ibique sacramentum confirmationis ab episcopo accipiebant et ad primam communionem admittebantur. Vestes albas usque ad sequens sabbatum *{in albis)* servar debebant. Eas in immediato sequente dominica deponebant.

Purus ordo Romanus eiusdem aetatis, quantum e Sacramentario ab Hadriano 1 ad Carohun imperatorem, anno 876, misso conicere lice', multo ieiunior erat. Attamen pulcherrima caerimonia Evangeliorum traditionis romana est.

2. *In saeculi* vr *Romano online* (descripto in epist. Ioannis, diaconi Romani, ad Senarium (P. *L.* 59, 399 ss.) iam notantur: admissio postulantis in catechumena!um ; catechesis ; impositio manus ; abronuntiatio, exsufflatio 'et impositio salis ; cooptatio catechumeni inter competentes. Deinde nominantur scrutinia ; haec nondum, sicut saeculo vn, simplices caerimoniae sunt sed verae probationes de canditatorum fide. Non septem sed tria tantum erant in dominicis 3a, 4a et 5a quadragesimae collocata, extra igitur ritum sabbati sancti. Inter scrutinia tradebatur symbolum. Enumerantur quoque tactus aurium et narium sed oleo factus ; unctio olei in solo pectore. Demum referuntur trina immersio « in nomine Trinitatis », chrismatis unctio in capite baptizari, vestis albae sumptio.

3. *Ordo baptismalis romano-ajricanus saeculo* iv et v.

Huius ritus testes praecipui sunt S. Augustinus, in operibus pa„ sim, Siricius papa, in epistola ad Himerium 2 *(P. L.* 13,1134), s. Leo item papa, in sermone n. 40, n. 2 *(P. L.* 54,269), Auctor libri de Sacramentis, l. II, c. 7, n. 20 *(P. L.* 16,429).

Catechumeni in duas classes divisi erant. Catechumeni prioris classis non immediate ad baptismum praeparabantur ; docebantur tamen fidei doctrinam, frequenterque signationi et manus impositioni submittebanlur, salem exorcizatum accipiebant. Hic status per plures annos protrahebatur. A iv saeculo enim inclinant catechumeni ad differendam initiationem usque ad ultima vitae momenta. Deinde transibant in classem *electorum* seu *competentium,* qui ad baptismum in paschate recipiendum praeparabantur. Electorum nomina principio quadragesimae proponebantur. Scrutiniis seu probationibus et exorcismis submittebantur, symbolum et oratio eis tradebatur illudque (per recitationem) « reddere » debebant. '.'ul

Post ultimum scrutinium fiebat olei unctio. Ipso autem baptismatis die, post ultimam et sollemnem symboli et orationis dominicae redditionem, sequebatur triplex abrenuntiatio et triplex fidei professio (eodem atque hodie modo). Post fidei professiones immersiones fiebant ; subsequebantur chrismatis unctio et traditio vestis albae. De ista unctione quaeritur utrum ad baptisma an ad subsequentem confirmationem pertinuerit.

4. *Ritus baptismalis ajricano-romanus ante saeculo* iv.

Documenta praecipua sunt opera Tertulliani, s. Cypriani et Constitutio Ecclesiastica Aegyptiaca *('Αποστολική Ι/αοάόοσι* Hippolyti Romani), pluries edita.

Catechumeni in duas classes nondum divisi erant. Catechumenatus exercitia iam fere exercitiis posterioris aetatis similia erant. Attamen iam catechumeni abrenuntiationi adigebantur qua renuntiabant omnibus muneribus cum periculo idololatriae connexis, spectaculis etc. De traditione autem symboli nondum agitur. Post catechumenatus praeparationem candidati competentes dicebantur et ad baptismum recipiendum idonei erant. Ipsa autem baptismi caerimonia tribus ritibus renuntiationis, professionis fidei et immersionis, quos supra descripsimus, constabat.

III. *Baptismi circumstantiae.* 1. *Tempus.* Sollemni baptismi collationi ab initio deputata sunt Pascha et Pentecostes, quibus, in quibusdam Ecclesiis, alia festa adiuncta sunt. Sic Chlodoveus in die natali Domini baptizatus est. Baptismus autem in fine vigiliarum Paschae et Pentecostes administrabatur.

2. Iam Tertullianus nominat *sponsores* (patrinos) (De *Baptismo,* c. 18, 19).

3. *Nomen* generarim imponi coeptum est circa saeculo n, quando usus baptismi parvulorum evasit generalis. Iam tamen saeculo iv per S. Ioannem Chrysostomum (In *Genes.,* Hom, 21, n. 3. *P. G.* 53,179) ecclesia Christianos parentes hortabatur ut nomen hominis conspicuae ■virtutis filiis darent. Nihilominus optimi christiani tunc sine scrupulo servarunt nomina Tstdori, Apollonii, Dionysii, quae a paganis din desumpta erant ; nec S. Martinus nomen suum mutavit.

4. *Baptismi locus.* Baptismus sub dio, in fluvio vel stagno, quem locum saeculo vi S. Augustinus Cantuariensis, vn Paulinus Eboracensi< usurpabant, ab initio rarus esse debuit. Etenim caerimoniis cultus praesi) erant ecclesiae domesticae (in domibus privatis) et, saltem a saeculo ni. ecclesiae publicae. Baptizatum est etiam in catacumbis, quae primo sepulturis reservatae erant. Testi sit in catacumba S. Priscillae, piscina quae saeculo iv adseribitur. Saeculo iv iam exstabant distincta a basilicis *baptisteria.* Celeberrimum est Lateranense, quod a Constantino ortum trahit, quamvis pauca originis vestigia supersint. Variabant formae, ita tamen ut octogonalis et circularis praevalerent. Baptisterio subindo adiuncta sunt sacella pro dispensanda confirmatione et s. cornmunione.

Propter invalescentem saeculo vi baptismum infantium, fontes baptismales in locum piscinarum substituti sunt. Fontes tamen non omnibus paroeciis concedebantur. Formale ius habendi fontes paroeciis primum recens Codex canonicus tribuit.

5. *Minister* ordinarius baptismi diu fuit episcopus cuius interventum adhuc testatur benedictio olei quo baptizandi ungendi sunt ; ac c. 772 decere dicit ut, si commode fieri possit, baptismus adultorum in pervigilio Paschatis et Pentecostis in ecclesiis praesertim cathedralibus et metropolitan's conferatur.

A saeculo xi, sacerdos factus est minister ordinarius. In casu tamen necessitatis omnis laicus baptizare potest. Id tamen interdum mulieribus negatum est.

6. *Baptisnv modus.* Immersio completa vel partialis (cum infusione) olim erat usus generalis qui, in ecclesia occidentali usque ad finem

medii aevi perseveravit, et adhuc in Oriente usurpatur. Usus iste conformior est etymologiae vocis *{',απτίζειν,* quod est immergere. Ab initio tamen admissa est *infusio* pro aegrotis et in casu necessitatis : modus iste iam in Didache memoratui·, c. 7. n. 4

E. de M., N. *r.*

Ad η. 2β1. Appendix III.. *Historica Liturgica de Confirmatione.*

I. Praesens Ordo Romanus confirmandi. Post ϲptativam salutationem («Spiritus Sanctus superveniat in vos », etc.) et formulas introductionis («Adiutorium Nostrum », etc.), episcopus manus in eos extendens recitat orationem : « Omnipotens sempiterne Deus, etc. in qua. recordatus beneficium accepti baptismi, septiformem Spiritum Sanctum in eos appellat, numerat is septem Spiritus Sancti donis, ϲ‹ orationem benedictione et longiore conclusione absolvit. Tum, mitram gerens et, prout, attento numero confirmandorum, magis expedit, vel sedens super faltifidorium vel stans, ad unctiones procedit. Singulos candidatos nomine proprio compellat, ipsos in fronte pollice ungit in formam crucis dicendo «Signo te signo crucis, etc. » Demum, in genam confirmati levem alapam impertit, dicens «Pax tecurn ». Cantata antiphona «Confirma hoc Deus », oratione episcopi in confirmatos et sollemni episcopi benedictione, finis caerimoniae imponitur.

II. Evolutio rituum. 1. *Observatio praevia.* Per tria priora saecula, usus fuit coniungcndi caerimonias baptismi cum caerimoniis confirmationis, ita ut dubitari potuerit utrum unctio quae essentialem baptismum sequitur ad baptismum an ad confirmationem primo pertinuerit. Magis generalis facta est separatio caerimoniarum, postquam in locis a civitate episcopali remotis, sacerdos vel diaconus baptismum, episcopus vero in visitatione dioecesis confirmationem ministrabat.

2. Tam de tribus principalioribus ritibus pauca observemus.

A. *Manuum impositio.* Contra atque in plerisque liturgiis Orientalibus, in Ecclesia latina servata est, distincta ab unctione, manuum impositio, quae sola inScriptura memoratur, et. ut quidam putant, diu sola in Gallia, Hispania et Italia septemtrionali usitata est.

In Ecclesia Orientali nulla alia habetur manus impositio nisi quae cum unctione coniungitur et quae etiam nunc in Ecclesia latina, pro sola essentiali habetur. I

In distincta manuum impositione, minister orat sicut faciebant apostoli (Aci.. VIII, 15-17). A valde antiqua memoria, formula duas partes continet : gratiarum actionem pro recepto baptismo, vel saltem baptismi commemorationem et orationem ut Spiritus Sanctus mittatur. Similes formulae in ipsis ritibus Orientalibus reperiuntur.

B. *Unctio.* De unctione silet Scriptura Sacra, ubi de baptismo vel de confirmatione sermonem habet. Non nulla tamen verba Scripturae Sanctae, v. g. quibus S. Ioannes (2,l 2, 20.27) unctionem quam fideles aSanrto. a Deo acceptam commemorat ; vel quibus S. Paulis (2, *Cor.* 1,22) ‹e exhibet cum fidelibus confirmatum in Christo ct unctum. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo ct qui unxit nos Deus : qui et signavit nos et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris » unctionem tunc factam vel demonstrant, vel ad earn inducendam contulerunt. Eam in secundo saeculo exstitisse certum est. In prima parte saec. m, Oricenes unctionem Chrismatis diserte memorat (Horn. 6. c. 5 *P. G.* 12, 472 Cf. cc 580). Non in omnibus tamen istius aetatis monumentis gratia Spiritus Sancti cum unctione baptismali tam arte coniungitur. In celeberrimo loco epistolae ad Decentium, c. III, Innocentius I (401-407) conjunctam nos docet unctionem cum ipsa *consignatione* (impressione signi crucis): quod .-aec. iv introductum videtur. En verba Pontificis: « Presbyteris, seu extra episcopum seu praesente episcopo, cum baptizant, chrismate haptizatos ungere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum ; non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum » *(P. L.* XX. 555). Hinc duplex unctio quae adhuc in Ecclesia Latina usurpatur, altera in fine baptismi, altera in confirmatione.

A iv vel v saeculo. Ecclesiae Orientales non servarunt nisi unicam unct ionem, quae certe ad confirmationem pertinet et principalem locum obtinet, ita ut apud Syros totum corpus ungatur.

C. *Consignationis* usus etiam ex S. Scriptura, II, Cor., 1, 22 (l. c.) et Ephes., IV, 30 « Et nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis », manare potuit. Iam -aec. m videtur coniunctam habuisse formulam: «In nomino Patris», etc.

De levis *alapae* origine multum disputatum est. In antiquis documentis, solum osculum pacis memoratur.

Forma sacramenti in fere omnibus liturgiis Orientalibus est declarativa. Sic in ritu byzantino : *atfoaytc ὁ‹ναεά τοὐ ἁγιον Πνεύματο ,* quae forma iarn saec. iv demonstratur. Similis occurrit in Sacramentario Gelasiano, p. 8fi ed. citatae. « Signum Christi in vitam aeternam. Amen. ». Praesens forma a saec. x apparet.

II. Confirmatio temporibus Apostolicis. Ex Act. Apost. VIII, 14 et 17, et XIX. 1-7. haec accipimus. Petrus et loannesad Samaritanos iam baptizatos mittuntur apposite ut S. Spiritum ipsis conferant ; Paulus, Ephesi duodecim personas, quae tantum baptismum loannis acceperant, prius baptizari iubet ac dein ipse iisdem manus imponit. Itaque, etsi nomen confirmationis nondum est· usurpatum, sacramentum tamen a baptismo distinctum et Spiritus Sanctus manuum impositione collatus bene discernitur.

III. Principalia nomina confirmationis. In Act. Apost. occurrit ge-

nericum noinen impositionis manuum ; vel otiam offectus impositionis memoratur (Act., VIII, 17-19 et XIX, 6, et II, 38 cum X, 45. Cf., Hebr., VI, 4). Tribus prioribus saeculis completum imitationis mysterium per baptismum ot confirmationem quibusdam vocabulis ut *τελΗοαι* , perfectio, designatur. A iv saec. vocabula ista propria fiunt confirmatis. Apud Graecos, sola vox *σγραγίζ* conservata est. Apud latinos a saec. in vox *signaculum* videtur confirmationi reservata, non excluso usu vocis *Consignationis.* Domum definitiva Occidentis appellatio, *Confirmatio.* iam a saec. v in Gallia passim usurpatur. Exemplo sit canon 2 Cone. Arausicani (441) si « in baptismate quacumque necessitate faciente non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdos (i. e. episcopus) commonebitur (Hefele-Leclercq, *Hist, des Cone.* II, p. 432).

Tempus, Locus, numerus. Per plura saecula, confirmatio statim baptismum sequebatur. A saec. tantum xm invaluit mos differendi hoc .sacramentum ad aetatem rationis : quod Catechismo Romano et Codice approbatum est.

Locus non fuit baptisterium, sed aedificium speciale *(Consignatorium)* vel ecclesia, vel sacella baptisterio adiuncta.

Numerus. Iam S. Cyrillus *(Procatechesis, P. L.,* 33, 365. 366) optat *illuminatis* ut recipiant « Spiritus S. signaculum *indelebile* ». Et si, in primis saec., haereticis conversis manus imponebantur ut Spiritum S, reciperent, caerimonia ista, in qua numquam aliud quam impositio manus, omisso ritu unctionis et consignationis, memoratur, cum confirmatione· confundi nequit.

E. de M., *S. I.*

Ad n. 279. — Appendix IV. *Historica Liturgica dc Missae sacrificio.*

I. Notiones et divisiones. Etsi principaliter sacrificium est et communio, missa tamen solummodo hoc non est. Etenim missa (ipsa missa, non vero solae exteriores caerimoniae, ut dixerit quispiam) constat etiam mutuis salutationibus *(Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo,* etc.) adhortationibus *(Oremus, Sursum corda,* etc.), lectionibus (epistola, evangelio, etc.), hymnis et canticis (introitu, *Gloria in excelsis,* gradual i, etc.) orationibus diversissimis (collectis, oratione eucharistica id est canone cum praefatione sua, oratione Dominica, etc.). Unde missa, si integre sumitur, apparet tamquam comitiorum illorum quibus Ecclesiae fideles congregantur sollemnis ritus, cuius ipsum sacrificium divinum tantummodo pars est, ea tamen principalis.

Pro vario sollemnitatis gradu, distinguitur missa *papulis, pontificalis, sollemnis, lecta.* Ex missa papali, praesertim qualiter antiquitus celebrabatur, ceterae ortae sunt, quae ex illa proinde explicandae sunt. Sic plura in missa lecta eo explicantur quod celebrans per se solus

eo omnia pro viribus agere ct cantare solet quae in missa sollemni sive a celebrante, sive a ministris sacris, sive a choro canuntur vel aguntur. Cur v. g., sacerdos dum epistolam, non autem dum evangelium legit, librum tenere debet, nisi quia subdiaconus epistolam legens, non autem diaconus evangelium canens librum in missa sollemni tenet, ('ur dum lectiones vel partes a choro canenda»· a sacerdote recitantur debet liber in cornu altaris poni ; cur dicens *.Munda cor ineum, Sanctus, Agnus Dei* non imponit manus alturi, nisi quia haec ad sacerdotis ministerium in missu sollemni primitus non pertinebant. Quod autem nunc eadem submissa voce etiam in missa sollemni recitat, hoc inde procedit quod ipso missae lectae ritu sollemnis rursus aliquantisper mutata est.

Missae sollemni quoque (vel saltem cantatae) et conventual], quae est pars officii choralis et per se semper cantanda, opponitur missa *privata.*

Cum autem omnes missae idem sacrificium contineant, aequali modo totius Ecclesiae nomine offerantur et simul a specialibus oblatoribus offerri possint ; cumque ipsae missae privatae non raro coram frequenti coetu fidelium legantur, ritu suo missas sollemnes imitentur, atque historice ex illarum usu paulatim manaverint, verius negabimus missas privatas esse diversae naturae ac sollemnes ut omnes missae formaliter vel virtualiter *publicae* dicendae sint. Quare exterior populi participatio (quae te men interdum propter adiuncta non erit expediens) cum natura Missae etiam privatae magis congruens esse videtur.

Omnis missa in duas continuas partes dividitur. Prior ad finem evangelii vel symboli ; altera a sequenti *Dominus tob'scuin* ad finem usque perducitur. Prior lectionibus et- cantibus constat ; altera oblatione (offertorio) et consecratione donorum, praeter communionem cum gratiarum actione. Prior est didactica, sacramentalis altera. Illa catechumenorum, haec fidelium missa vocatur, quia etiam catechumeni priori, alteri soli fideles adesse poterant. Inde fortasse moralistae grave peccatum non aestimarunt omitti priorem a fidelibus in die festivo.

LT.Erolntlo Ordinarii missae roman ac.

Ordinarium vocatur universa missae structura cum partibus omnium missarum communibus, exclusis iis quae cum variis festis variant.

Quomodo substantialiter idem, accidentaliter variaverit, id paucis adumbrabimus.

A primis exordiis usque ad reformationem Pii V (a. 1570) quinque aetates in missae formatione distinguendae sunt.

1. *Ante pacem Ecclesiae,* i. e. saec. i, ii, et ni, multo strictior quam hodie fuisse videtur affinitas inter orientales liturgias et romanam ; non solum tota structura iisdem principalibus partibus constabat sed orationes ritusque praecipui erant iidem, eadem orationum argumenta, eodemque modo immo iisdem nonnumquam verbis evolvebantur.

In ecclesia romane iam sacculo u (in aliis ecclesiis, saltem, saec. v) missa catechumenorum et missa fidelium coni unctae erant, etsi fortasse

initio separatae fuerant. Satis onim probabile est missam catechumenorum ortam osso e ritu in congregationibus sabbatinis synagogarum observato moxque i Christianis in sollemnibus vigiliis usurpato et in conventibus quos singulis dominicis ante lucem habebant. E contrario missa fidelium ultimae Coenae a Christo celebratae et eucharisticae institutionis exemplar esse videtur. Hae erant missae catechumenorum praecipuae partes : celebrantis ingressus ad altare, eius salutatio ad populum, lectiones epistularum s. Pauli aliorumque Apostolorum et Patrum, cantus psalmorum, preces litanicae (quales fiunt hodie in ea litaniarum OO. SS. parte in qua respondetur *Libera nos Domine* vel *Te rogamus audi nos),* dimissio catechumenorum. In missa fidelium autem: oblatio donorum a fidelibus facta, i. e. panis, vini et aquae aliarumque rerum quae statim post canonem ad verba *per quem haec omnia* benedicebantur ; preces sollemnes (fere ut hodie in missa feriae VI in Parasceve): oratio eucharistica cum suu praefatione; intra hanc orationem « sanctificatio » seu consecratio panis et vini cum aqua in corpus et sanguinem Christi per institutionis narrationem (Qu/ *pridie)* effecta : deinde commemoratio passionis Domini eiusque resurrectionis et ascensionis *(Unde et memores);* evocatio Spiritus Sancti vel Verbi in consacrâtes oblationes *(Supplices te rogamus)* (I) ; intercessio pro vivis et defunctis; sollemnis utriusque speciei elevatio; post recitatam eucharisticain orationem, ritus fractionis et commixtionis ; cantus orationis dominicae ; osculum pacis ; communio celebrantis et ministrorum totiusque cleri et populi; oratio gratiarum actionis; dimissio fid ▮ hum a diacono proclamata. H

2. *Ab ineunte saeculo* iv *ad annum* 600, historia liturgiae obscurior est nullumque documentum est quo integram habeamus missae descriptionem. Hac aetate canon missae in praesentem formam redactus est. Insuper totius missae ordo cantu psalmorum et antiphonarum in introitu, in offertorio et in communione completus est. Cantus autem gradualis et *alleluia* post epistolam antiquior esse videtur. Hymnus *Gloria in excelsis* (hymnus matutinus graecus a. S. Hilario (?) in latinum versus) in certis missis cani coeptus est. A saeculo \ duae legebantur lectiones ; utrum iam antea duae solae an plures fuerint in controversia est. Preces initio missae fidelium in desuetudinem abierunt. Earum vestigium in verbo *Oremus* subsistit quod hodie ante offertorium dicitur. J Λ

3. *Saeculo* vir *et sequentibus usque ad* ***XI*** *medium,* propter magnum numerum liturgicorum librorum tractatuumque liturgia multo melius nota est. Saeculi ix prima parte haec erant missarum sollemnia. Ad

(1) ICpielcais vocatur invocatio qua Spiritus sanctus vel etiam Verbum suppliciter obsecrantur ut in oblata descendant caque in corpus ot sanguinem Christi transmutent. Fuisse olirn in canon · rojnuno veri nominis Rpiclesim α nonnullis negatur.

introitum celebrantis canebatur antiphona a choro, deinde statirn *Kyrie eleison* a clero recitabatur (vestigium antiquarum litaniarum). *Glor-a in excelsis* multo saepius c; ntabatur. Salutato populo his verbis *Pax vobisctim* (pro hodierna salutatione *Domin/us vobiecum),* celebrans collectam cantabat, quam populus verbo *Arnen* concludebat. Tunclect-r lectionem canonicam legebat, cantor graduate et *alleluia* cantabat. Deinde diaconus evangelium legebat. Sequebatur symbolum Nicaenum (Romae non ante saeculum xi). Post hoc oblationes afferebantur a toto populo et ab ipso celebrante, dum chorus offertorimn can> it In altari extendebatur tunc corporal»* in eoque collocabantur patena et calix unus. In iis mox a diacono is panum oblatorum numerus disponebatur, eaque vini quantitas infundebatur quae ad omnium commu nionem sufficeret. Postquam manus laverat, celebrans, secreta recitata, praefationem canebat et post cantatum a choro hymnum *Sanctu··· ‹* in canonem intrabat ». Quao sequuntur fere sicut hodie fiebant, nisi quod statim post consecrationes nulla fiebat elevatio, neque adoratio et quod ante communionem fiebat solle nis panum confractio : hic ritv- propter morem adhibendi hostias minutas necessario abolitus est. Ultima benedictio dabatur ante dimissionis proclamationem. ita ut haec vere missam terminaret.

Haoc est descriptio missae sollemnis ; usus vero missas privatas easque plures in die celebrandi multum invaluerat. Specialem tamen ritum hae non videntur habuisse.

4. *Ab anno* 1050 ad 1200 extenditur aetas qua» a regno Gregorii VII, antiquae romunae liturgiae defensoris, usque ad Innocentium III pertingit, qui et ipse de liturgia bene meruit. In omnibus missis, praesertim tamen, ut par est, in privatis paulatim concessum ‹ st celebrantibus, ut varias orationes, privarim recitatas, pro devotione adderent id tum initio missae, tum ad offertorium et trd communionem. Earum orationum in libris magnus numerus prostabat ex iisque celebrans qua* volebat eligebat. Ritus quoque novi introducti sunt. v. g. ritus bodi- r>i panis atqu» vini oblationis Structura tamen et partes principales intactae manserunt. Ita factum est ut in ipso romano ritu plures varietates nascerentur (v. g. ritus Parisiensis et Dominicanorum : ritus Lugdunensis ot Curthusianorum ; ritus Leodionsis). Haec nova missae forma in Galliis et in Germania orta, inde Romam translata, ibi in ipsam Curiam pontificalem aliquatenus admissa est.

Sequentia praecipue notanda sunt: psalmum *Introibo* cum sua antiphona, sacerdos cum ad altare porgebat dicere solebat ; confessionem autem ad ipsum altare facere. Inter orationes quae ad offertorium et communionem dici poterant hodiernae iam aderant oratio *Suscipe sancta Trinitas* plurimas diversasque formulas habebat pro diversis missarum intentionibus ».

5. *Saeculo* xm ordo missa qualis celebrabatur in Curia romana

Fratribus Minoribus concessus est qui eum mox per universam fere ecclesiam diffuderunt. Etsi hic ordo iam nostro valde similis erat, orationes tamen privatae et quidam ritus secundarii fixas compages nondum habebant. Quo factum est ut mox magna iterdm in ipsum novum ritum varietas penetraverit. Eodem saeculo xin introductus est mos elevandi hostiam statim post consecrationem, deinde usus elevandi calicem, mox genuflexiones ct pulsatio tintinnabuli et campanarum.

Anno denique 1570 Pius V missale romanum ex decreto Concilii Tridentini restitutum edi curavit, quod Clemens VIII, Urbanus, VIII, Leo XIII, Pius X recognoscere contenti fuerunt, paucis quae ad Ordinarium spectant in eo mutatis. I

De Canone. Canon hodiernus a verbis *Te igitur* initium sumit et doxologia *Per quem haec omnia... omnis honor et gloria, Per omnia saecula sacculorum. Arnen* absolvitur. Antiquitus autem praefatio saepe intra fines canonis computata est ita ut canon seu oratio eucharistica, post conclusionem Secretae *(Per omnia. Amen)* et salutationem *(Dominus vobiscum)* ab acclamationibus *Sursum corda* etc. (quae antiquissimae sunt et omnibus liturgils commîmes) inchoaretur. Textus et ordo canonis iam saeculo vir exeunte idem fere erat atque hodie. Attamen in oratione *Te igitur,* verba et *Antistite nostro N.* in pluribus manuscriptis omissa sunt ; verba *et omn-bus orthodoxes... fidei cultoribus* pariter saepius desunt et certe interpolata siuit. In *Memento* vivorum nullum spatium relictum est ad inserenda nomina ; verba *pro quibus tibi offerimus vel* semper omissa sunt. -5

In oratione *Hanc igitur,* secundum recentiorem aliquam recensionem post verba *familiae tuae* adduntur haec ; *quam tibi offerimus in honorem... Memento* defunctorum in pluribus manuscriptis deest, quia in solis missis defunctorum locum habebat ; certe tamen inter antiquiores partes canonis numerandum est. Locus inserendi nomina semper expressis verbis signatur ; sed inter verba *pacis* et *ipsis* nullum spatium relinquitur. E diversis documentis ulterius concludi potest canonem romanum iam ineunte saeculo v in praesentem ordinem redactum fuisse et plures hodiernarum orationum continuisse nimirum: *Quam oblationem. Qui pridie. Unde et memores. Supra quae* (praeter verba *sanctum sacrificium, immaculatam hostiam* a S. Leone Magno *addita).Supplices. Memento* defunctorum (in certis missis dicendum) ; doxologiam ultimam, imino, etsi, minus certo, *Te igitur* et *Memento* vivorum ; hoc tamen sine ullis vivorum nominibus sed contra facultatem et spatium praebens omnes illos sanctos commemorandi quos quisque volebat. Quae ergo deerant orationes saeculis sequentibus, maxime ut videtur saeculo v, additae sunt. Orationis *Hanc igitur* ultima verba *diesque nostros* etc. a S. Gregorio Magno adiecta referuntur. Verba denique *mysterium fidei* videntur e liturgia galiicana in romanam desumpta esse ; fortasse oliin non ab ipso sacerdote sed ab aliquo ministro dicebantur.

Dr Communione. Cum oblatione communio arte conexa est; per earn enim sacrificium extrinsecus consummatur. Per communionem enim ad victimam fideles huius statum participant ; hunc autem statum se inire velle iam per sacrificium profitebantur. Communionis igitur integra non habetur notio ubi Christus, cuius corpus et sanguinem in ea manducamus, non consideratur ut est victima in missa oblata. Hanc relationem ad sacrificium omnis communio etiam extra missam recepta conservat.

I. M. H., S. I.

Ad n. 316. — Appendix V. *Historica de leiunio ante Missam.*

316. — De servando ieiuuio, Historica. Actus Apostolorum 10, 7 et epistola Plinii ad Traianum. X, 97, 98, a picrisque intelleguntur de celebratione eucharistica quae vespere fieri solita esset : qua hora, ieiunium exclusum videtur. Etiam tamen antelucanam celebrationem memorat Tertullianus *(De corona militum,* c. 3. *P. L.* 2. 79, 80). Sacramenta altaris non esse nisi a ieiunis celebranda nobis testatur Cone. Carthaginiense III (397), c. 29 (Mansi, III, 885). Alicubi saltem facta est exceptio feria V in Cena Domini, ubi ipsum ioiunium quadragesimale interrumpebatur. Ioiunium tamen illa quoque die esse servandum vult Cone. Laodicenum (circa 380) c. 50 *(Harduin,* I, 798) quod confirmat Trullanum, cuius canone 29 expresse tollitur exceptio Cenae Domini, admissa i i C. Carthaginiensi III, canone supra memorato (Harduin, III, 1071). Distinctam ab obligation- ieiunii, ante communionem servandi, obligationem urget specialis canon 808 ; et canone 277 § 5 dispensatio S. *Officio* reservatur.

Ad n. 324. — Appendix VI. *De origine vestium sacrarum.*

Nostra *casula-* est antiqua paenula, quae postea, etiam in usu laicorum appellata est planeta vel casula. Ac primum erat tota clausa.

Dalmatica erat tunica divitum, quae nomen trahit a Dalmatia ubi inventa est. Per aliquod tempus, solus diaconus qui Papae aderat, dalmaticam ferro poterat.

Alba lineas partes vestitus antiqui repraesentat.

Manipulum a mappulis seu linteolis quae manu ferebantur ;

Stola ab *orario* seu linteo oblongo et lato quod circa collum ferebatur vel ori volando seu etiam tergendo inserviebat, dicta sunt.

Cingulum et *amictus* (a saec. vm) tardius accesserunt ex vestitu monachorum, qui erat vestitus humiliorum.

Pallium solum est primae originis ecclesiasticae, et quidem grae-

cae. Est usus recentiotis (Cfr. Battifou *Études de liturgie. et d'archeologie chrétienne,* 1919, p. 83).

Ad n. MI. — Appendix VII *Historica d< Ecclesiis et Oratorii*.*

In primis saeculis, ante 313, saltem Romae, pars interior quarumdam domorum deputabatur sacris faciendis, ita ut ecclesiae exstarent, hoc sensu, *domesticae.* Loca ista, deficiente dedicatione sanctorum, nomen a possessore domus mutuabantur. Extra vero Urbem in coemeteriis et supra catacumbas celebrabantur in cellis non amplis exsequiae defunctorum et anniversaria obitus. Quod cultui martyrum originem dedit. Praeterea iam saec. in aedificia sacris destinata consulto exstructa sunt.

Post persecutiones, ecclesiae istae evolutae sunt in formam magnarum aedium, quae imitabantur spatiosa ista aedificia ubi populus poterat, securus ab intemperie, n gotia sua mercatoria vel judiciaria agere et quae, ab ipso splendore suo, dicebantur *basHicae,* regiae. Tunc etiam, propter crescentem cultum martyrum, ecclesiae exstructae sunt in loco ubi martyr habitaverat vel mortuus erat; eiusque nomen ipsi ecclesiae datum est. Postea coeperunt sub altari vel in ipso altari condere partem corporis vel linteum vel oleum ex martyrum sepulcro, ita ut exeunte saeculo vn in omni ecclesia reliquiae quaedam martyrum fuerint. Extra Urbem magna aedificia sacra erecta sunt super ipsa sepulcra vel in loco quam maxime vicino.

Basilica erat formae reetangularis et constituebatur magna aula in plures naves per columnas divisa.

Nomen ecclesiae ab ipso coetu fidelium 'Λκκ/.ι/σ/α datum est, secundum illud Augustini « Ecclesia dicitur locus ubi Ecclesia congregatur» *{Quaestiones in Heptateuchum,* 3, 57. *P. L.* 34, 703). A forma saepe usurpata dictae sunt *basilicae;* quod nomen dein proprium evasit maiorum ecclesiarum. Dicta est quoque *Κυριακή,* Dominica domus. Occurrit etinrn appellatio domus Ecclesiae οἰκο *τη ἐκκλησία* .

Consecratio autem ecclesiae iam statini post persecutiones, et quidem ritu sollemni, apparet (Cfr. Eusebii *Hist. EccL,* 10,3).

Iam a saec. v distinctio facta demonstratur inter ecclesias, quae erant maiores aedes sacrie, et minores quae vocabantur (Cf. Cone. Chalcedon., anni 451, can. 6. et 8. *Harduin,* II, 603) *martyria, ptoch-a.* et quae hodie dicerentur cappellae vel oratoria. Oratoria potissimum diota sunt capellae monasteriorum seu domibus monachorum adiunctae.

Oratoria postea divisa sunt in *publica* et *prtvata.* Necessitas distinguendi medium genus introduxit vocem oratorii *semi-publici,* quae legitur in 3 dubio proposito in Nivern. et cui responsum est 8 mart. 1879 *{Decr. authent..* n. 3484). Formalis autem distinctio in tre·- species tradi-

tur in *Decr.* /f. *C.* ian. 1899. *{Decr. au'h,,* n. 40o7). Dc praesenti notione iuridica cf. *Summa Nov> luris,* n. 474 et *PJpdome,* II, n. 498.

Prohibitio celebrandi in ecclesia violata, tam severe Codicis canone 1173. § 2 urgetur, ut si violatio accidat tempore divinorum officiorum, Iiaec Htatim cessare debeant, ac dimittenda sit missa ante canonem vel post communionem. Si violatio inter canonem ct communionem accidat, missa prosequenda est, sed tantum usque ad communionem.

Nihilominus, in casu verae necessitatis, v. g. si populus du- dominica iam in ecclesia ad missam audiendam praesens adsit, et reconciliatio statim fieri nequeat, probati auctores existimant licere episcopo, vel, si is interpellari nequeat, ipsi rectori ecclesiae (quo nomine, pro isto casu, eum venire hic putamus qui de facto tunc ecclesiae praeest) ut missam in ecclesia violata permittat. Cf. Matthaeus a Coronata, n. 29. Quod fortiore ratione valebit de ecclesia simpliciter exsecrata. Consulenda tamen erit publica aedificatio. Populus enim catholicus etiam offendi possit si videat missam celebrari in ecclesia non reconciliata. Quomodo violentur loca sacra, dictum est in tomo secundo.

Ad. n. 344. Appendix VIII. *Historica de Altaribus.*

In primis saeculis nulla fuit de materia altaris praescriptio, ita ut exstiterint lignea, lapidea et metallica. Nec forma erat definita, ita ut mensa etiam tripes adhibita fuerit. Canone 26 C. Epaonensis (517. *Harduin* II, 1050) lapidea praecipiuntur. Verum etiam postea, satie diu, immo etiam saec. XI adhuc lignea reperiuntuT.

Distincta ab Ecclesiae consecratione consecratio altaris iam c. 14 Cone. Agathonsis (506, *Harduin,* IT, 999) praecipitur.

Usus celebrandi super sepulcr·' martyrum in coemeteriis locum dedit condondis sanctorum reliquiis in altaribus, ita ut sic altaria tres principales partes haberent: mensam, stipitem, sepulcrum (Wernz, IIT, 463). Necessitatem tamen reliquiarum, adhuc, in rigore iuris. negavit Ferraris *{Prompta Bibliotheca, Altare,* n. 14-17) in medio saec. xvni, quae hodie, ex c. 1200, § 2, 2°. ambigi nequit.

Si usum .'ntiquum p:g<urorum respicias, nomen *altar-s,* utpote structurae maioris, altaribus fixis magis aptatur, dum petra sacra potius dicenda foret *ara* portatilia quam altare portatile (Cf. Leclercq, *Diet, d'archéologie,* v. *Autel;* Matt.iaeüs a Coronata, η. 100).

A<1. η. 865. Ai'PBNDIX IN. *Hi'-'o.'ca Liturgica de S Communium*

I, Ile ritu s. co.nmnnlonis. Ab initio distinguend i est communio in ecclesia (domestica vel publica) et communio factu domi extra omn m assistentium sacro.

1. *In ecclesia.* In primis saeculis fideles suam communionem cum communione celebrantis coniungebant. Ritus saeculi iv (cuius plures partes sunt antiquiores) in l. 8 Const. Apost. (Edit. Funk, 1905, I, 512, 518) et 5‘ catechesi mystagogica S. Cyrilli Hierosolymitani sic describitur. Celebrans vel diaconus dicit: « Sancta sanctis »; populus respondet : « Unus Sanctus, unus Dominus, lesus Christus ». Episcopus se communicat. Communicaturi dein accedunt, clerici ordine hiorarchico, et fideles. Minister hostiam ponit in communicantis dextra, cui sinistra supponitur. Haec sola verba profert : « Corpus Christi ». Dein diaconus calicem praesentat, dicendo : « Sanguis Christi, calix vitae ». Utrique formulae communicans respondet : « Arnen ». Inter communionem, canitur ps. 33 « Benedicam Dominum in omni tempore », in quo legitur: « Gustate et videto quoniam suavis est Dominus ».

In Gallia, ex variis vu saeculi Conciliis colligimus usum fuisse u mulieres s. hostiam in linteo reciperent. A rx saeculo usus se communicandi rarescit. fl

Usque ad medium aevum, communicaturus eucharistiam *stando re*cipiebat.

Versus saec. vn vel vui, ad bibendum s. sanguinem uti coeperunt fistula qua adhuc, in sollemni missa papali. diaconus et subdiaconus utuntur.

Pro formula « Corpus Christi », iam in tribus prioribus saeculis, maxime in apocryphis Actibus Apostolorum, occurrunt formulae optativae, similes illi quae in ritu Romano hodie usurpatur.

Initio, v. g. apud S. Iustinum, diaconus communionem sub utraque specie, dein a iv saeculo, solum calicem dispensabat.

Communio extra missam potissimos auctores habuit Ordines Mendicantes, ne fideles diutius in ecclesia detinerentur. Inde projfrius inductus est ritus administrandae s. communionis, qui methodum ministrandi viaticum exeuntis medii aevi potissimum est imitatus.

Infantibus sub sola vini specie communio dabatur.

Mos deinde immergendi consecratum panem in consecratum vimun, miscendi modicum vinum consecratum magna copia vini non consecrati, praeparavit, accedente quoque timore profanationis, suppressionem calicis in ritu romano pro non celebrantibus. Iam saec. xm generalis factus est usus communionis sub sola panis specie. Domum communio sub utraque specie a Cone. Constantiensi (1415) contra Hussitas vetita est Latinis non celebrantibus.

2. *Communio extra ecclesiam.* Aetate Tertulliani *(Ad uxorem.* l. 1, c. 5) et S. Cypriani fideles domi consumebant consecratas panis species quas secum ex ecclesia attulerant. Qui usus potissimus fuit monachorum et in Oriente ad ix usque saeculum permansit. Aegrotis communio sub specie panis ferebatur. Antiquissimum factum nobis n rrat Eusebius *(H'st. eccl.*. l. 6 c. 44) de Dionysio Alexandrino (f 264-

265) iubonte ut ad moribundum Serapionem puai ferret particulam hostiae cum modica aqua absumendam.

Absentibus ferre communionem per se munus erat diaconi. Verum inter persecutiones, ipsi laici s. communionem ad confessores ferebant. Diu dein (saec. ix, x, xi) laici periculose decumbentibus communionem ferre potuerunt. Quod etiam saec. xn a Cone. Londinensi in casu necessitatis permissum est *(Mansi,* XXI, p. 511).

De ipsis paenitentibus statuit C. Nicaenum I (325) secundum legem quam antiquam vocat, ne, in mortis discrimine, ultimo et maxime necessario viatico privarentur.

Λ saec. rv ad vin debuit Ecclesia pluries obsistere mon communicandi mortuos.

IL ⟩ ommnnionis sublectum. 1. Ab initio postulatum est ut homo esset baptizatus et sine peccato *(Didachê,* c. 9. 14; S. Iustinius Apol., c. 66). A iv saltem saeculo ieiunus esse debuit (Canones Hippolyti 150, 151, 205, Cfr. Leclerc ?. *Monumenta ecclesiae lilurgica,* nn. 2682, 2683, 2727, etc.).

Parvuli, in prima Ecclesiae aetate s. mensa minime excludebantur (Cf. S. Cyprianum, *De lapsis, c.* 25 *P. L.,* 4, 4S4). Communio ipsis immediate post baptismum et confirmationem administrari diu consuevit. Nec mos iste penitus evanuit, nisi postquam C. Lateranense IV (1215) communionem paschalem solis fidelibus qui aetatem discretionis attigerant praecepit. C. dein Tridentinum capite 4 et canone 4 necessitatem communionis pro infantibus negavit. Demum, 8 aug. 1909, Decreto S. C. *de Sacramentis* aetas primae communionis magis definita est.

III. Communionis frequentia. In primis saeculis fideles simul sacro assistere et communicare solebant. Missa autem non celebrabatur cotidie ; sed sacra dape etiam domi reficiebantur.

Usus cotidianae communionis maxime in Ecclesia Africana et Aegyptiaca tunc temporis demonstratur. Qui usus magis invaluit saec. iv, non ita tamen ut de re episcopi et. fideles plane consentirent. Iam a saec. iv de imminuto fervore conqueri coeptum est. Mox plerique fideles in solis festis principalioribus communicabant. Ac quodam reverentiae genere moti, monachi medii aevi raro s. dape utebantur. Plura Concilia, v. g. Agathense (506). postularunt ut saltem ter in armo (in Nativitate Domini, Pascitate et Pentecoste) ad s. mensam accederetur. Una annua communione C. Lateranense IV contentum est.

A saec. xvi, ex auctoritate C. Tridentini et piis conatibus S. Caroli Bouromaei, S. Francisci Salemi et Ordinum religiosorum, qualis Societas Iesu, frequentior usus instauratus est, cuius, superata lue lanseniana, leges et condiciones Pius X authentice decr. *Sacra Tridentina* definivit.

IV. Festum, Processio, Expositio, Oratio XL horarum.

1. Festum Loodii, post revelationes S. Iulianae a Cornillon, anno 1216 nietituturn evasit universale per decretum Urbani IV, post mira-

culum Bolsonionse. Piissima est Bulla *Transiturus* cuius S. Thomas redactor ilici potest.

2. Primae *pompae* sollemnes non diu post institutum festurn celebratae sunt. Jam fiebant Coloniae ante annum 1279. De his prima generalis Bulla « *Ineffabili* » anno 1429 a Martino V data est.

3. Anno 1304, Ordinarius Strasburgjnsis licere declaravit ut, in primis vesperis, Matutino et Missu Corporis Domini, ss. sacramentum in altari poneretur. Mox usus expositionis propagatus est et intra prudentes limites cogendus fuit.

4. Iam exstitit ante saec. xvi adoratio XL horarum coram Christi sepulcro in quo per XL horas Redemptor mansisse putabatur. A se. pnlcro ad SS. Sacramentum translatus mos, est a Paulo III, anno 1539, approbatus. Clemens XI eius caerimoniale confecit, anno 1705.

E. de M,, A. *I.*

Ad n. 393.—Appendix X. *Historica de. Ieiunio ante s. communionem.*

Generalis lex ieiunii naturalis servandi ante communionem iain saec. iv, procul dubio exstabat. S. Augustinus (epist. ad lanuarium, n. 8 *P. L.* 33. 203) eam nobis his verbis testatur: «Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret quam ceteri cibi ; nam ideo per universum orbem mos iste servatur ». Atque observatio inculcatur sic dictis Constitutionibus Apostolicis ac monumentis quae referunt vel quae cum iis conectuntur. Inter ha c eminent Constitutiones Ecclesiae aegyptiacae (quae, ut veri simile est. sunt *Αποστολική παοάδοοι* S. Hyppoliti Romani, versus principium saec. in).

Excipiebatur feria V in Cena Domini, cuius exceptionis ratio, minime mystica, sic nobis a S. Augustino indicatur. « Hoc enim non arbitror institutum, nisi quia plures et prope omnes in plerisque locis eo die lavare consueverunt... Et quia non nulli ieiunant, mane offertur propter prandentes, quia ieiunia simul et lavacra tolerare non possunt, ad vesperam vero propter ieiunantes ». Ipsum usum lavandi S. Doctor repetit ex more baptizandorum qui tunc, depositis sordibus quadragesimali observantia contractis, corporis purificatione se ad baptismum disponebant (Op., cit. n. 9. 10).

Ubi de ieiunio ante missam egimus, allegavimus canones Cone. Laodiceni et Carthaginiensis III, qui obligationem ieiunii etiam in Cena Domini urgebant. Iam ante saec. iv Tertullianus, praeter celebrationes antelucanas, memorat panem quem (domi) « ante omnem alium cibum gustare solemus » *(Ad uxorem,* j. II, c. 5, *P. L.* 2, 1296). Primis tamen temporibus, ut ex I Cor. 11, 20 manifestum fit, cibi sumptio eucharisticam dapem praecedebat.

Ad n. 439. Appendix XI *Historica Lilurgifn de ^curamento Poenitentiae.*

L. Evolutio historica. Ut omittamus plura quae inter ipsos catholicos controvertuntur (v. g. de interpretatione locorum in quibus confessio soli Deo facta commendatur) atque ea sola tradamus quae ad intentum nos'rum faciunt et plano sufficiunt, de administration? et usu sacramenti paenitentiae tres epochae commode distinguuntur.

Prima epocha, ab initiis ad iv usque saeculum. Paenitentia exhibetur ut secunda tabula post naufragium, ut alter baptismus, sed is laboriosus. Gravis culpa peccatorem debitorem reddit erga Ecclesiam et erga Deum, si quidem unum sit cum Christo Ecclesia. Publica confessio pro peccatis occultis numquarn. teste ipso C. Tridentino, est imperata ab Ecclesia ; argumenta autem quibus a primis saeculis usus paenitentiae privatae et confessionis secretae demonstratur, latκ* exponit R. P. Galtier, *S'. I. Diet. d'Apol. d'Ates,* v. *Pénitence,* a η. 311; sed qui poenitentiam petebat, se paratum monstrabat publicum paenitentium statum suscipere. Processus itaque ordinarius has partis complectebatur :

a) petitionem paenitentiae. ob graves culpas, directam ad episcopum vel sacerdotem ab episcopo delegatum. Petitionem ipsa accusatio seu confessio comitabatur;

5) facta accusatione, *reductionem rei ad statum paendent ac,* eiusque exclusionem ab oblatione sacrificii eiusque participatione per s. communionem. Exclusio ista (quae in Oriente varios gradus liabebat) primo per plures annos, dein, iam ab Innocentio I (417) tantum usque ad foriam V in Cena Domini protrahebatur, nisi gravis morbus celeriorem reconciliationem postularet ;

c) feria V in Cena Domini (ultima die liturgica ante Pascha) *reconciliationem cum Ecclesia et inde cum Deo.* R conciliatus statum paenitentis non ideo exuebat ; sed, ad vitae finem, in sanctioris vitae operibus perseverare debebat. Publica paenitentia semel tantum concedebatur. Reconciliatio paenitentis non aegroti episcopo erat per se reservata. Ipsa autem reconciliatione cum Ecclesia peccator pacem Christi recuperasse censebatur.

Nec, per tria priora saecula, exstitit specialis litus liturgicus conferendae absolutionis. Nullus ceterum natura istius sacramenti postulatur. Sententia enim, per competentem iudicem omni expossa voluntate dimittendi peccata significari potest (Cfr. d'Alès, *Dici. ‹TApologétique. Pénitence.* HI, col. 1791 vel Xibera, *Clavis Ecclesiae,* p. 32).

Ut liquet, huiusmodi paenitentiae ministratio usum relative rarum supponit. In ritu admissionis ad statum paenitentis, ceterum parum

notum, habebatur quaedam *manuum impositio,* cuius vestigium cerui potest in praesenti ritu quo sacerdos, dextra versus pacnitentum elevata dicit: «Misereatur tui... Indulgentiam etc. ». Oratio quoquo a ministro dicebatur. In tractatu suo *De Pudicitia,* quem Tertullianus iam Montanista confi cit, ita, carpens Pontificem Callistum propter eius indulgentiam, reconciliationem peccatoris paenitentis sic describit: « Tu quidem paenitentiam moechi ad exorandam fraternitatem in ecclesiam inducens, conciliciatum et concineratum cum dedecore et horrore compositum prosternis in medium ante viduas, ante presbyteros, omnium lacinias invadentem, omnium vestigia lambentem, omnium genua detinentem, inque eum hominis exitum quantis potes misericordiae illecebris, bonus Pastor et benedictus Papa contionaris, et in parabola ovis capras tuas quaeris, tua ovis ne rursus de grege exiliat, quasi non exinde iam liceat quod nec semel licuit, ceteras etiam metu comples, cum maxime indulgens» (c. 13, *P. L.,* **II,** 1003).

In secunda epocha, a iv vel v saec. ad xn-xm, plures catechumeni baptismum, plures baptizati peccatores, paenitentiam diu differebant. Rursus autem ferventiores fideles paenitentiam ex devotione petere coeperunt. Status paenitentiae sic susceptus evasit honoratus et pro valde meritorio habitus est.

In Oriente iam saec. iv paenitentia publica videtur desuetudine tolli. Et epistolae canonicae, v. g. S. Basilii Magni modum paenitentiae ordinare voluerunt. In Occidente, etsi ibi paenitentia publica ad saec. xi perseveraverit, ipse mos barbarorum statuendi pro variis delictis compensationem *mulctae pecuniariae (Wehrgeld)* conferre potuit ad mutandam disciplinam ecclesiasticam, ita ut non iam perpetuus poenitentiae status sed definitae expiationes praeciperentur. Inde etiam pluries ad paenitentiam recurri licuit. Expiationes istae primo libris paenitentialibus (ubi habebantur: a Britannia maiore, in varias partes Europae propagati sunt; iam a saec. v initia sumpserunt) valde severe definitae et lato saltem sensu confessario praescriptae, subinde temperari debuerunt, ita ut prudenti sacerdotis arbitrio magis commissae essent.

Tunc etiam, ob maiorem confessionum frequentiam, omnis sacramenti administratio permissa est presbyteris qui episcopalem iurisdictionem delegatione vel munere participabant.

luridica absolution's formula nondum bene determinata est, cum efficacia remissionis toti ritui indiscriminatim tribueretur. Sic facilius explicantur formulae deprecativao, quae tunc circumferebantur, qualis sequens : « Domine sancte, Pater Omnipotens, aeterne Deus, qui |)or lesum Christum Filium tuum Dominum Nostrum vulnera nostra curare dignatus es, te supplices rogamus ct petimus, nos humiles tui sac rdotes, ut precibus nostris aurem tuae pietatis inclinaro digneris, remittasque omnia crimina et peccata universa condones, desque huic famulo tuo, pro suppliciis veniam, pro moerore laetitiam, pro morte vitam * (Ex

Morin, *Commentarius historicum de disciplina in adrmnistratione sacramenti paenitentiae,* ubi, libro VTIT, e. 7 ss. plura exempla reperiuntur).

Circa saec. vi, ut ex Sacramentario Gelasiano accipimus (E<1. Wilson, p. 14) Romae, paenitentes in feria IV Cinerum a sacerdote excipiebantur ; supra cos, cilicio coopertos, oratio fundebatur et in monasterium usque ad feriam λΓ in Cena Domini includebantur.

Foria V, in Cena Domini sollemniter reconciliabantur. Missa, sine Introitu et sine *Dominus vobiscum,* inchoabatur. Post praeviam orationem sacerdotis, paenitentes a diacono adducti, humi accumbebant in ecclesia. Ipsorum nomine diaconus, sat longa sed pulcherrima formula utens, reconciliationem petebat eorum qui lacrymis suis veniam meriti erant. Succedebat adhortatio Papae vel sacerdotis. Caerimonia oratione et precatione eucharistica finiebatur.

In ritu autem mozzarabico, reconciliatio quae *Indulgentia* vocabatur, fiebat Foria VI in Parasceve. Post praeludia in quibus habentur Improperia « Populo meus quid feci tibi », officium inchoabatur tribus lectionibus : prophetica, ex Isaia, 52, 53 ; apostolica ex I, Cor. 5, 6 ; et evangolica, Passionis Domini ex quattuor evangeliis compositae. Postea assistentes, qui omnes paenitentium nomini· compellantur, ter invitantur ut se prosternent et misericordiam divinam implorent. Tunc archidiaconus se convertens ad universum coetum clericorum et fidelium, eos hortatur ad clamandum : *Indulgentia.* Quando silentium restitutum est, idem archidiaconus imaginem proponit Boui Pastoris qui vitam pro ovibus suis dedit, ac dein ad orandum invitat. Episcopus orationem exprimit generis litaniarum rythmicarum quibus novis clamoribus *Indiageniia* respondetur (Te precamur. Domine, *Indulgentia,* etc.) Succedit collecta quam nomine omnium solus episcous recitat, clementiam divinam in gratiam paenitentium implorans. Denuo clamatur *Indulgent*α, dem subsequitur oratio episcopi cum aliis formulis, eodem tarnen servato ordine. Tertia habetur series clamorum et orationuin. Tn hac tertia recitatione omittitur oratio finalis, et Officium adorationi' Cnicis et missa praesanctificatorum continuatur (Duchesne, *Origines du culte c.hrO-cn.* pp. 463-465).

***In** tertia epocha,* a saec. xn. xm, theologica sacramenti constructio facta est, quam C. Tridentinum authentice sancivit. Ipsa autem necessitas submittendi peccata clavibus Ecclesiae praeservare videtur notionem primitivam reconciliationis cum Ecclesia, quae reconciliationem cum Deo significet. Atque etiam nunc oratio *Misereatur,* etc. vestigium dici potest formularum deprecativarum quao olirn adhibebantur. Praesens absolutionis formula a saec. xin repetenda est. Quamquam etiam tunc accidentaliter variabat.

Π. Nomina confessionis. Voces quibus in variis linguis accessus ad sacramentum paenitentiae designatur eiusdem sunt originis : *Confessio,*

Confession (galbei et anglice), *lUcclil* (flandrice), *Hem.ht* (Germanice); spontaneam accusationem indicant.

IIf. In administrationo paenitentiae extraordinaria ratione interveniunt, praeter episcopum et sacerdotes, diaconi atque etiam, in Oriente, monachi. Usum confitendi Jaico, deficiente sacerdote, nobis etiam S. Thomas testatur. Sed tunc, ut liquet, non iam sacramentum sed aliquod sacramentalo habetur. Plures synodi saec. xm posteriores prohibuerunt diaconos no absolutionem impertirent.

E. DE M, *S. F.*

Ad. n. 504 Appendix XiI. *Historica de Sigillo sacramentali.*

L Nomen. In sermone 58, qui, apud *P. L.* sub S. Petri Daniiani nomine ponitur, sed qui potius Nicolao Claravallensi (1176) ascribendus videtur, legimus : « Videat autem (sacerdos) ne umquam de his quae sub *signaculo* confessionis accepit aliquam faciat mentionem vel alicui loquenti consentiat» *(P. L.,* 144, 83.3). .Sic nobis simul tradit obligationem universalem sigilli ct nomen, quod in medio aevo accepit.

II. Obligationis antiquitas. Permissa, etiam in prirnis saeculis, confessio secreta securn ferebat tam manifesto obligationem non divulgandi quae fidei sacerdotis vel episcopi commissa erant, ut de conscientia istius obligationis etiam tunc habita, dubitari nequeat. Quare, secundum SOZOMENUM, paenitentiarius debet esse vir prudens, silentii cultor *(Hist, eccl.,* 7, *16. P* ‹›., 67, 1459); atque in S. Ambrosio laudabant fidelitatem qua culpas ex confessione sibi notas tegebat (Vita, XXXIX, *P. L.,* 14,40); et circa an. 400, Asterius Amasen., securitatem do servata fama et existimatione paenitentibus promittebat (/'. 6'.. 40, 369). Cfr. Galtier, *Diet, d'Apologet. v. Pen fence, η.* 127. Verum nemo qui noverit, nos, etiam in explicita rerum fidei cognitione, legi proficiendi subiacere, mirabitur paulatim. magis distinctam et completam istius sacerdotalis officii rationem ess' comparatam ; ac doctrinam dc sigillo sacramentali, successivis incrementis esse conflatam. Itaque : I

Opiniones praeteritae. I. De *origine* et *peculiari natura* secreti sacramentaiis sal is diu nihil ‹ xplicite dict um est. Exeunte saec. rx, Hix-CMARirs Remensis (880) monet: «.Spiritus sancti oraculo cautum esso dignoscitur ut secretum servandum sit. Ipse vetat ne communio negetur ei qui crimen quod confessus est aperte negat : « Quid est enim crimen confesso nolle communicare, nisi confessionem criminis pu hlicare ? » Supponens sacerdotem qui, emisso iuramento de dicenda veritate, interrogetur circa peccatum ex confessione sibi notuin : «inter duo pericula positus, minus dc iuramento neglegere elegit ut maius, ne proditor confessionis fuerit, devitaret» *(P. L.,* 126, 625, 634, 675. I). divortio Lotharii et Tetbcrgae). Lanfrancus (1089), postquam extulit

quam intima esset communicatio inter confessariurn et paenitentem his pulcherrimis verbis : « Duae conscientiae in unam transeunt, confitenti.-scilicet in eius cui confitetur, et indicantis in eiusdem qui mdicatur », peculiares rationes divini iuris non obscure appellat hac reprobatione violatoris secreti : « sacramenta confessionis violat, quia nec paenitentem confessione baptizatum credit ; ipsumque secundum baptismum, i. e. confessionem quantum in ipso est destruit ; nec unitatem conscientiae custodit, nec Deum in suis iudiciis convenisse veretur. In unitatem Patris et Filii peccat, cum unitatem quae est inter Deum Patrem et Filium, m confitente sibi repraesentatam, quacumque publicatione dividit... Iu Spiritum Sanctum blasphemat* dum, quod in fide et advocatione eius qui est remissio peccatorum, sibi creditum est revelat, -ostendens quod apud eum nec Spiritus Sanctus est advocatus » *(P. L.,* 150, 626, 628). Observes quomodo insistat supra ablationem peccatorum per usum sacramenti, ita ut absolutus non iam vere peccator dici possit ; ac pro non dicto habere velit quod propter unitatem duorum quasi in propria peccantis conscientia mansit.

2. Est ne vis'istius secreti tam absoluta ut nullam exceptionem patiatur ? Sane S. Raymindus. iu *Sumina,* laborat in casu haeretici qui confiteatur haeresim a qua nolit recedere, et haereticos denuntiare renuat. Quidam, ut ait, putant episcopo dici posse « vigila super oves tuas quia lupus est in grege tuo ». Ipse autem revelationem permittere videtur « tum quia ille non agit pacnitentiam (cum nolit converti) tum quia non se‹-vat fidem, cum sit haereticus et infidelis : ideo isti non est fides servanda ! . Et multa alia, subiungit, dici possunt.

Non defuere ricin qui casum exciperent quo revelatio ad tutandum regem vel rempublicam esset necessaria. Ac. regnante lacobo. I, 3 maii 1605, Garnet, S. T. cum revelare noluisset coniurationem sibi ex confessione notam, martyr occubuit absolutae obligationis sigilli.

3. Quod ad *extensionem* obligationi-, satisne est vitare periculum revelationis, an etiam sine tuli periculo, certi usus scientiae sacramentalis vetantur ?

In primis saeculis prudenti confessarii arbitrio permittebatur ut etiam pro secretis peccatis publicam paenitentiam imponeret : quod hodie sigillo votitum diceretur. Potest tamen explicari consensu paenitentis qui, si sacramento utebatur, ad receptos do paenitentia usus se accommodare censebatur (Cfr. GaltiER, I. e. n. 125. 126).

Verum, remoto revelationis periculo, usque ad saec. xvii plerique permittebant ut confessarius scientia sacramentali uteretur sive in bonum paenitentis, v. g. ad ei aufeivndain peccati occasionem, sive in bonum communitatis, v. g. ad arcendum subiectum nocivum. Iam tam· n CLAUDIUS A *laviva, anno 1590. Sup. rioribus S. I. omnem usum scientiae sacramcntalis pro gubernatione prohibuit : quoti anno 1593 Clemens VIII omnibus Superioribus vetuit. Demum. 18 nov. 1682,

S. *Officium* omnino prohibendam consuit propositionem quae usuin scientiae ex confessione acquisita permittebat cum gravamine pacnitentis, si maius gravamen eiusdem paenitentis ex non usu sequeretur *(Denzinger,* n. 1220).

Excessu etiam contrario, Scotus in IV Sent. d. 21 q. 2 ad 1 ipsi paenitenti facultatem negabat efficaciter dispensandi ab obligatione secreti sacramentalis. ot Ricardus a Mediavilla in IV S. d. 21, art. 4 q. 1 revelationem, consentiente paenitente factam, mendacio notabat, cum humana de re scientia desideraretur.

III. Sanctiones canonicae. 1. S. Leo M. (450. Ep. ad episcopos per Campaniam c. 2 etc. P. *L.,* 54, c. 1210) modis omnibus submovero constituit praesumptionem quam apostolicae 'egulae contrariam dicit, exigendi publicam recitationem peccatorum, cum secreta confessio sufficiat: «Sufficit enim illa confessio quae primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti qui pro delictis paenitentium precator accedit ».

2. In fine saec. ix *Paenitentiale Summorum Pontificium,* violatorem perpetuo exsilio multat. C. Lateranense IV (1215), in celebri c. *Omnis utriusque sexus* de annua confessione, violatorem sigilli perpetua detrusione in monasterium punit *(Denzinger,* n. 438 vel c. 12 Do poenitentiis ot remissionibus (V, 38)) Postea tamen S. Raymundus do co haec habet : « Si hoc fecerit, deponatur et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat » *(Summa,* De poenis, L. III). Denique Codex c. 2369, § 1, Confessarium rerun directa violatione sigilli plectit excommunicatione specialissimo S. Sedi reservata; reum indirectae, variis poenis obnoxium efficit sicut et interpretem ct personas ad quas notitia pervenerit, si secretum temerarie violaverint. (Cfr. de hoc argumento R. P. Kurscheid, O. M. cum aliis scriptoribus allegandus i» Bibliographia t. IV).

Ad n. 616. — Appendix XIII. *Historica dc Indulgentiis.*

1. Ligandi et solvendi potestas Ecclesiae tradita, non solum ad culpas et aeternam cum gravi peccato coniunctam poenam, sed aequali vel fortiore ratione ad poenas etiam temporales remittendas valet. Discretum tamen usum postulat, cum ipse S. Pontifex non sit simpliciter dominus sed administrator et prudens dispensator iurium et bonomrn Ecclesiae. Dc qua re istud observandum occurrit, relaxationem aeternae poenae, quae individuo nexu cum reddita sanctificante gratia colligatur, semper, propter summam hominum indigentiam, esse rationabilem, modo essentiales condiciones impleantur. Eadem quoque est necessario gratuita, cum nullo opere satisfactorio compensari queat, et comitetur ipsum momentum quo homo satisfaciendi capax fiat, i. o. infusionem gratiae. Gratuita, contra, remissio poenae omnis tempoialis ipsi praesenti oeconomiae adversaretur. Ab initio enim paenitentia celebrata

est ut baptismus laboriosus. Itaque, dum Deus non solet paenitentibus immediatam condonationem omnis poenae temporalis largiri, potestne Ecclesia per gratuitam remissionem peccatorum etiam quod ad poenam, dispositionem istam divinam voluti facere irritam ? Quare opera satis* factoria ad pleniorem poenarum remissionem paenitentibus iniuncta sunt. Ipsa tamen iniuncta opera, seu indefinite in assumpto perpetuo statu paenitentis, seu, postea, ministri aestimatione definita, maiorem ex potestate et intentione Ecclesiae vim satisfactoriam acquirebant.

Secundum disciplinam primitivam, per illa opera paenitentiaha simul Ecclesiae et Deo fiebet satis.

2. Quando paenitentias istas mitigabat, sive a principio minores statuendo, sive iam impositas relaxando, cuius relaxationis exen pia certe iam saec. iv occurrunt, Ecclesia poterat, consulendo adiunetis et infirmitati spirituali parcendo, cas mere non *exigere,* vel vere, propter extraordinarium fervorem contritionis vel expiationis, eas efficaciter *remittere.* In priore casu, Ecclesia nihil in foro Dei condonare cogitabat (Cfr. ep. S. Cypriani ad Antonianum, *P. L.*. 3, 785 vel Vind. 55, co. 2 pp. 638) ; in posteriore vero Deus ratam habebat in caelis sententi;.i i quam Ecclesia de peccato in terris pronuntiabat. Statim quoque aj paret ĸ missioni m i ss ı pesse duplicis g neris. Potest· enim Ecclesia definitas paenitentias relaxare, et tunc sua absolutione to. poenae remittentur in foro Dei quot per paenitentias expi.tao essent; vel potest simpliciter ab omni debita poena indefinite, quaecunmuo debeatur, dispensare, ita ut absolutio in omnem poenam temporalem « odere debeat.

Motivum autem celerioris vel benignioris reconciliationis cum Ecclesia fuit etiam libellus pacis a martyribus traditus. Et quatenus . intercessio martyrum episcopum moveret ut de operibus paenitentiab ‹us re vera remitteret, concessio ista etiam in foro Dei erat· efficax, ita ut haec remissio, in meritis martyrum fundata, ad hodiernas nostras indulgentias propius accederet.

A saec. vn ex Anglia ct Hibernia in reliquas Europae partes propagari coeptae sunt « redemptiones t, quibus iniunctae paenitentiae aliis bonis operibus, maxime oratione ot eleemosyna, commutari poterant, sive synodi id expresso concesserint, sive consuetudo tacite admissa fuerit. (Ad quam propagationem usus germanieus *H'chrgeld,* quo delicta compensatione pecuniaria compensabantur, non parum contulisse videtur). Commutationes istao primo iu casibus particularibus concessae, mox magis generaliter (accedente forte assensu presbyte ri paenitentialis) permissae sunt « ita ut vulgo optio paenitenti daretur aut paenitentiae agendae aut redemptionis huiusmodi eligendae » (Morinus, *Commentarius historicus de administratione sacramenti Paenitentiae,* etc. L. 10, c. 16. n. 4).

Tn his initiis praeformatae sunt indulgentiae magis proprie dictae,

quae, natae saec. xi, non iam definita opera in minora convertunt sed in genere, propter bonum opus impletum, paenitentias iniunotas vel iniungendas ex toto vel ex parte tunc remittebant. Et sicut opera iniuncta Ecclesiae et Deo satisfecissent, sic ipsam operum commutationem in foro Dei fuisse efficacem, dubitari serio nequit.

Non statim, sed paulatim ipsa relatio ad iniunctas vel injungendas paenitentias neglecta est.

Distinctionem potestatis qua indulgentiae concedebantur a jurisdictione sacramentali auxit S. Thomas sua explicatione de indulgentiis (cfr. suppi, q. 25-27) qua Ecclesia poenam temporalem non simpliciter remittit sed simul adaequatam debiti solutionem offert ex thesauro suo, constituto ex superabundantibus meritis Christi et satisfactionibus sanctorum.

Doctrina ista a SS. Pontificibus acceptata, facta est communis scholae catholicae. Habetque duo consectaria. Cum. ut ait S. Thomas, dispensatio thesauri societatis penes eum sit qui universae societati praeest, potestas concedendi indulgentias ad S. Pontificem est revocata. Dein, cum praeter opus bonum quod peragitur, offeratur inexhaustus thesaurus meritorum, non iam, sicut in commutationibus, quaedam proportio necessaria est inter opus praescriptum et exspectatum fructum, sed sufficit rationabilis causa offerendi, propter tale opus, merita et satisfactiones Christi et sanctorum,

3, In indulgentia *pro vivis,* Ecclesia simul absolvit, utens sua jurisdictione, et solutionem offert : in indulgentia *pro dejunctis,* eandem solutionem offert per modum suffragii seu orationis, stipatae etiam opere quodam a vivente implendo, ut ipse explicavit Sixtus TV in Bullis suis, quarum prima est 3 aug. 1476.

4. indulgentiam pro vivis primus concessisse videtur Alexander II, 1063, dum paenitontiam levavit et remissionem peccatorum (quod ad poenas) concessit iis qui in Hispaniam proficisci destinarunt, ad expugnandos Mauros. Magis tamen celebris est indulgentia, otiam plenaria, quam Urbanus IT, 1095. in Concilio Chiromontano pro cruciatis promulgavit. Observes, in utraque concessione opus praescriptum esse talo ut per se posset pro commutatione valere.

Iam a saec. xm scholastici docere coeperunt potestatem esse S. Pontifici ut etiam defunctis indulgentias concederet. Sed saec. tantum xv. Callixtus III primas indulgentias pro defunctis largitus est. Prima autem servata Bulla est SrxTi IV, 3 aug. 1476.

5. Itaque, si hac sola nota, ceterum essentiali, remissionis poenae temporalis debitae et non solutae indulgentiam describamus, ab initio Ecclesia tali potestate usa est ; verum plena hodierna notio dicit remissionem extra usum sacramenti paenitentiae, non per modum commutationis, nec per simplicem absolutionem, sed, conjuncte cum usu jurisdictionis in viventem vel cum usu suae intercessionis in gratiam defun-

torum, per oblationem meritorum Christi et satisfactionum sanctorum. Concessio iustam causam requirit, quae plerumque, non tamen necessario, in ipsa boni operis utilitate vel praestantia repentur.

Observes indulgentias proprio tales nullas concedi in Ecclesia Orientali : sed Orientales indulgentias latinorum lucrari iisdem condicionibus quibus Latini possunt. Nuperrime-, *24* mai 1923. S. C. *pro Eccl. Or.* indulgentiam recitantibus oratiunculam pro Russia impetravit (A A. .S XV, 295).

Cfr. Boudinhon, *Sur Vhistoire des indulgences, à propos d'un livre récent* (Lca). *Revue, d'Histoire et de Littérature religieuses.* 898(111, p. 454 ss.) Beringer-Htloers, *Die Ablaesse;* Gautier, *Diet. (l'Apologétique* : v. Indulgences, Nicolaus-Paulus, *Gesc.h<chte des Ablasses im M'ttelalter,* vom Ursprunge bis zur Mit-te des 14 Jahrhundertssl. Band, 1922.

Ad n. (>49. — Appendix XIV. *Historica Liturgica de Lxtrenui Unctione..*

I. Evolutio. In primis saeculis, ab ipso Apostolo Iacobo (Epist. cath. V. 14 s.), cuius Tridentinum nobis authenticam mterpretationem dedit, haec, sed haec sola habemus : Si fidelis infirmetur, advocentur presbyteri Ecclesiae qui supra eum orent et in nomine Domini ungant oleo. Et si in peccatis sit remittentur ei : quibus verbis gratia sacramentalis indicatur. Dein insinuatio De Extrema Unctione occurrit apud Orioinem (In Lev., Homil. II, 4 *P. G.* XII, 418-422) et S. Ioannem Chrysostomum, *De sacerdotio,* 11 f, 6, *P. G.* XLVIII, 644\ In primis annis saec. rv Euchologium episc. Serapionis Thmeus. nobis affert textum orationum supra oleum aegrotorum vel panem et aquam : atque magis antiquum documentum habetur in sic dicto *Testamentum Domini* (I, 24).

Si sacerdos consecrat oleum ad sanationem eorum qui patiuntur, ponens ante altare vas illud (continens oleum) dicat submisse ita : «Domine Deus qui concessisti nobis Spiritum Paraclitum, Dominum, nomen salutare, (spiritum) immobilem, qui absconditur a stultis, revelatur vero sapientibus; Christe, qui sanctificas nos, qui sapientes effecisti miseri cordia tua famulos tuos, quos elegisti sapientia illa tua; qui nobis peccatoribus misisti scientiam Spiritus tui ; qui sanator es cuiusvis morbi et- passionis ; qui dedisti charisma sanationis illis qui per te illo dono digni offecti sunt, emitte super oleum istud, quod est typus pinguedinis tuae, complementum tuae beneficae commiserationis, ut liberet labo rentes, sanet aegrotantes, et sanctificet redeuntes, cum ad fidem tuam accedunt : quoniam tu es fortis et gloriosus in saecula saeculorum ». Populus : « Arnen » *(Testamentum Domini,* ed. Rahmani, Moguntiae, 1899, p. 49. *De consecratione olei infirmorum).*

Primum autem explicitum testimonium nobis offertur ab Inno-

CENTio I, in celebri sua epistola ad ep. Docentium (416), in qua Romanam consuetudinem his verbis tradit : « Sane quoniam de hoc, sicut de ceteris, consulere voluit dilectio tua, adiecit etiam fdius mous Caolostinus diaconus in epistola sua, esso a tua dilectione positum illud, quod in B. Apostoli lacobi epistola conscriptum c*it : Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros, et orent super eum ungentes cum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit laborantem, et suscitabit eum Dominus, et si peccatum fecit, remittet ei. Quod non est dubium de fidelibus aegrotantibus accipi vol intellegi debero, qui sancto oleo chrismatis perungi possunt, quod ab episcopo confectum, non solum sacerdotibus sed etiam omnibus uti Christianis licet, in sua aut in suorum necessitate ungendum. Ceterum illud superfluum esse videmus adiectum, ut de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eat. Nam idcirco presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum, si episcopus aut potest aut dignum ducit aliquem a se visitandum, et benedicere et tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est chrisma conficere. Nam paenitoutibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi ? ». In quo textu, observes confectionem olei reservari episcopis : ministrationom eius pertinere ad episcopos et ad presbyteros, ita tamen ut fideles eos aliquo modo supplere posse videantur: paenitentibus autem ante eorum reconcilationem Extremam Unctionem ministrari non posse, cum sacramentis excludantur.

Dum iste usus olei sancti ab ipsis fidelibus insinuatin', non ideo usus isto perhibetur sacramentalis, sicut confessio facta laicis non erat pars sacramenti paenitentiae. De hac quaestione cfr. Boudinhon, *Revue άτι clergé français,* 1991, t. 68, p. 722 ss.

Rituale Mozzarabicunx, quod R. D. P. Ferotin ante barbarorum invasiones confectum esse existimat, agit de Extrema unctione. In Sacramentario Gelasiano (vi vel vu saec.) formula repetitur benedicendi oleum infirmorum (feria v in Cena Domini) cum quattuor orationibus super infirmum (ed. Wilson, Londini 1915, p. 30 et 281), Similia reponuntur in Sacramentario Gregoriano (ed. Wilson, p. 44 et206 ss.) Saeculorum demum ix et x triginta tres Ordines (publici iuris facti a Mabtène. *De antiquis Eccl. rittbzxs,* l. I, c. 7 art. 4) nobis referunt caerimonias tunc usitatas, quarum magna pars, ut veri similo est, usus antiquiores reflectit, dum aliae partes etiamnum sunt in usu. In istis enim roperitur : a) benedictio loci ubi infirmus decumbit ; *b)* confessio et, si opus sit, reconciliatio pacnitentis; r) unctio et viaticum conexum ; *d)* benedictio finalis.

a) Hodierna benedictio cubiculi constat mere salutatione « Pax huic domui », aspersione aquao lustralis, et tribus orationibus. Olim -aepe sollemniore apparatu fiebat. Ex ecclesia afferebatur aqua et interdum incensum. Inter aspersionem cantabatur *ADserere.* Ex multis orationibus iam habetur oratio *Introeat* ct « Domine Deus qui per apostolum » quae nunc post unctiones recitatur.

b) Aegrotus, si vult, hodie confitetur post « Asperges » et cubiculi benedictionem. Et semper recitatur ‹ Confiteor » cum absolutione. Ordines antiqui ix vel x saeculi nobis referunt dialogum inter aegrotum et sacerdotem. Sic habet Ordo I (Martt.ne, p. 302) « Ut quid nos vocasti, Frater ? — Ut unctionem mihi tradere dignemini. — Prius te ad puram praepara confessionem, de cetero sanctam accipies unctionem ». Subsequitur oratio dicta a ministro et confessio. Confessioni saepe, in medio aevo, coniungitur recitatio septem psalmorum paenitentialium, quorum recitatio inter unctiones adhuc Rituali romano commendatur praesentibus. Antiphonae propriae erant ; dicebantur litaniae omnium sanctorum, interdum cum petitionibus specialibus pro infirmo. Longis orationibus pro ipso caerimonia finem habebat.

c) *Unctiones.* Magna fuit diversitas unctionum sicut et formularum quae simul recitabantur. Ordo Xλ'I (Martène, pp. 342, 325) memorat unet innes in caput, in oculos, in nares, in labia, in guttur, in pectus, in scapulas, in manus, in pedes, in locum « ubi dolor plus imminet » et «ad omnes compages membrorum ». Omnes formulae eodem modo incipiunt : « Ungo te » « Inungo te ». Ordo II memorat 15 unctiones et addit : « Hoc autem numero quindenario facimus cruces de oleo sancto super infirmum » (Martène, p. 303).

In opere suo de Extrema Unctione, P. Kebn quinque formularum classes distinguit : precationes, formas optativas, formas indicativus, imperativas, et mixtas. Hodierna forma, quae optativa est. a saec. ix occurrit, sed saec. xvi tantum fit usu generalis

d) Benedictio finalis: Ordo IV (Martène, p. 106) refert circa 15 orationes quas sacerdos recitat postquam aegrotum unxit et communicavit. Plures incipiunt a verbis : « Benedicat te Deus... » Et iam plures Ordines memorant usum in Rituali romano notatum tradendi crucem aegroto, in initio caerimoniae, eique crucem linquendi, si nullam habuerit.

Saepe, in medio aevo, missa pro infirmo statim post unctionem dicebatur. Saec. xvi Rituale romanum est stabiliter constitutum.

II. Nomina principalia E. U. In Ecclesia Latina, saec. v reperitur in loco citato Innocenta I c *Sanctum oleum chrismatis » ;* saec. viu et ix, *Unctio infirmorum, sacratum oleum. Extrema Unctio* primum occurrit in textu dubio primae partis saec. vn, in 5° statuto quod S. Sonnatio Remensi ascribitur (600-631) (P. *L.*. LXXX, 445) Nomen maxime a saec. xn propagatur propter auctoritatem Scholae. Graeci sacramentum istud appellant principaliter *Oleum orationis Εὐχέλαιον,* quod nomon iam saec. vi legitur.

E. DE M., S. *I.*

Ad ll. 6β8. — \ppendix XV *Historica Liturgica dc Soi-ranwih) Ordinia.*

1. De rariorum graduum distinctione, iam saec. ni in epistola 8. Cornelii Pp., de schismate Novatiani, ad episcopum Fabiuiu Antiochcnum, ordines maiores et minores sic numerantur : Ergo ille evangelii vindex ignorabat unum episcopum esse oportere in ecclesia catholic* Γη qua tamen sciebat (quomodo enim illud nescire potuisset) presbyteros quidem esse sex et quadraginta ; .septem autem diaconos totideniquc subdiaconos ; acolythos duos et quadraginta ; exorcistas et lectores cum ostiariis quinquaginta duos ; viduas denique cum infirmis et agentibus plus quam mille et quingentas · (Fuser., *Hist. ecct.,* VI, 43, 11). Singulis regionibus Urbis addlicebantur imus diaconus, unus -ubdiaconus et, ut videtur, sex acolythae.

Octo isti gradus in non paucis ecclesiis primorum saeculorum rept riuntur ; sed in Oriente, acolythae, exorcistae et ostiarii non videntur locum in clero obtinuisse.

Cum nollent diaconorum excedere numerum septennarium, Apostolicae originis, constituti sunt subdiaconi, quibus custodia supulcrorum martyrum, reliquiarum, vasorum sacrorum, linteorum et paramentoruni liturgicorum commissa est. In sacris officiis subdiaconi oblationes recipiebant et archidiacono aquam calici infundendam porrigebant.

Gradu primus ordo minor est *acolythorum* qui, cum ab ineunto saeculo v in officio eucharistico partem explendam habeant, maxime in ritu satis complexo frangendi, in missis pontificalibus, panem eucharisticum, ipsi adiutores diaconorum dici possunt. Ipsi quoque in varias Urbi^ paroecias deferebant *Fermentum.* i. e. particulam panis in Missa Papae consecrati. ' v

Antiquitate vero praestat *lectoralus,* qui saec. n exstitit. Magne numero, atque aliquando in scholas congregati, loctores se ad ecclesiastica ministeria praeparabant. Paulatim tamen lectiones ipsis non iam committebantur; et saec. vm epistola a subdiacono legi coepta est. Romae schola lectorum paulatim desiit in scholam cantorum, cuius a saec. vn exsistunt vestigia.

Exorcistae primo fuere fideles speciali charismate expellendi daemones donati. Cum in gradu ecclesiastico constituti sunt, disciplina energumenorum ipsis commissa est. I

De Ostiarii# qui ianuis Ecclesiae invigilabant, parum sermo est in fontibus.

De Tonsura, ‹·! . rlicta supra, n. 28. Decimo tantum saeculo tonsum fuit modus cooptandi homines in clericos. . I

II. De Ministro ordinationum, observamus iam 4° canone Nicaeni Cone. (325) praescribi ut consecrationi episcopali plures episcopi interessent ; et iam Haec, vm reperiri vestigia privilegiorum abbatum conferendi primam tonsuram et ordines minores.

ITT. De aetate ordinandorum. Severior erat antiqua disciplina, ita ut 30 vel 35 annos pro sacerdotio, 25 pro diaconis postularet. Vestigiis decessorum inhaerens, Papa Zozimus statuit ut adolescentes lectores in vigesimo tantum aetatis anno ad gradum superiorem promoveri possent. Deindo per quattuor annos acolythae et subdiaconi, et per quir.-que diaconi manere debebant.

IV. Ordinatio per saltum in 13° canone Cone. Sardicensis (saec. iv) prohibetur : minus tamen ad omissos aliquos minores ordines, praecipue ostiariatum. attendebatur.

V. Die.s ordinationum. Cum *Ari. Apostolorum,* c. 13, v. 2, 3 ieiunant.es imposuerint manus Basnabae et Paulo, pronum fuit dies ieiuniorum ordinationibus deputare. Ordinationes in prirnis saeculis, ut nobis refert *L>ber Pont ficabs* (gesta Pontificum narrans) in mense decembri fieri consueverant. Gela SIUS (492-41)6) memorat quattuor tempora et sabbatum ante Dominicam Passionis tamquam dies ordinationis sacerdotum et diaconorum; Pelagius (555-561) diaconum nomine Latinum invitat ut Romae sabbato sancto ordin tur sacerdos. Sic dies hodierni allegati sunt. Alexander TIT (1159-1181) ipse primus statuit ut iisdem diebus subdiaconatus conferretur.

Consecratio episcoporum iam saec. v fiebat in die dominica. Cum diaconi et presbyteri sabbato m vigiliae celebratione ordinarentur, naturae rerum satis consentaneum fuit ut protracta usque ad diem dominicam mano caerimonia, consecratione episcoporum absolveretur. Sa‹·culo x accesserunt festa Apostolorum.

Intra missarum sollemnia ordinationes fieri testantur vetustissimi libri liturgiei. v. g. sacramcntarium Leonianum.

VI. Historira de ritibus. In variis ordinationibus ritus romanus et ritus gaJlicanus, inaequali tamen ratione miscentur.

1. *Tonsura.* Hodie: u) episcopus invitat ad orandum pro iis qui « comas capitum suorum » deposituri sunt (Oremus, Fratres dilectissimi) ; *b)* confert tonsuram dum qui tondetur dicit .t Dominus purs, etc.» et chorus ps. 15 cantat (Conserva me Domino) ; c) orat super tonsuratos (Praesta quaesumus) : *d)* cantatur p*. 25: Domini est terra; e) nova fit oratio pro tonsuratis (Adesto Domine); /) imponitur superpelliceum (Induat te Dominus); ‹/) tertium oratur pro tonsuratis (Omnipotens'; *h)* fit adhortato finalis, in qua episcopus monet tonsuratos se esse in clerum cooptatos.

Iam vero, in supplementis quae, in imperio Francorum, Alcujnis addidit ad Sacramcntarium quod AdrianüS I miserat Carolo Magno et quod Gregorianum vocatur, reperiuntur (pp. 181, 182 ed. Welson; formulae : Oremus Fratres ; Dominus pars. Praesta, omnipotens Deus, Adesto Domine : quae partes sunt antiquiores caerimoniarum.

[ti».Sd

Etenim formula « Omnipotens » tertia oratio pro tonsuratis saec. tantum X; cantus ps. 15 et 25 et impositio superpr.Ilicei, saeo. xn ot xni; formula « Induat to * saec. domum xv roperiuntur.

2. *Quattuor ordinum minorum* eadem est compositio. Ordinandi accedere iubentur et nominarim vocantur. Pontifex officii novi gradus explicat et inculcat. Traduntur instrumenta; recitatur oratio supra cooptatos (Dens Patrum.. Oremus Fratres... Deus Patrum... Domine sancte); demum altera oratione benedictionis introducta per Oremus, Flectamus genua, et quao sine mitra dicitur (Domine sancte), caerimonia concluditur. Acolythus tamen binae aliae orationes adduntur.

Tn antiquis libris liturgicis romanis nulla occurrit caerimonia pro ordinatione ostiariorum, lectorum et exorcistarum, quae non peragebatur sollemniter. Quod ad acolythas, in missa pontificali ordinandus se sistebat celebranti, sub communionem, saccum tenens in quo frangendus panis eucharisticus ponendus erat. Pontifex candidatum benedicebat dicens : « Intercedente beata et gloriosa semperque virgine Alaria et beato apostolo Petro salvet ot custodiat et protogat te Dominus ».

Documenta gallicana : *Statuta ecclesiae antiqua,* saec. vi ; *missale Francorum* exeuntis saec. vn vel ineuntis saec. vni, et Pontificale Egberti Eboracensis (732-766) maximam partem continent rituum et formularum quae in istis ordinationibus hodie usurpantur.

3. *De Subdiaconatu.* Ordinatio eodem modo ac pro ordinibus minoribus componitur, nisi quod accesserunt litaniaeet altera hortatio episcopi·

In antiquo ritu romano, Pontifex, sub communionem, calicem vacuum ordinando praesentabat, oumque formula pro acolythis etiam usurpata benedicebat. .>2

Mentio quoque, ut videtur, fiebat *tituli subdiaconi,* i. e. paroeciae romanao cui erat ascriptus. Sacramentarium Gelasianum (p. 22), hanc formulam continet : « Auxiliantc Domino Deo ot Salvatore Nostro lesu Christo, elegimus in ordine diaconi sive presbyterii illum subdiaconum sive diaconum de titulum illum (sic) ». ••I·

Praeter istam tiaditionem calicis et designationem tituli, pleraque ritus et formulae quibus subdiaconi ordinabantur sunt gallicana. Rcperiuntur in *Statuta ecclesiae antiqua* et in *Missalc Francorum.* Rocentiora tamen sunt traditio manipuli, tunicellae, maxime autem amicti et libri.

4. *De Diaconatu et Presbyteratu : a)* Sacramenta.rio Gelasiano (edit. Wilson, pp. 22-30) is Romanus ritus nobis indicatur... Mox futura ordinatio a Papa nuntiatur « Auxiliante Domino Deo etc... elegimus... illum. Si quis habet aliquid contra hos viros pro Deo et propter Deum cum fiducia exeat et dicat. Verum tamen memor sit communionis suae ». Sabbato, in missa vigiliae ordinatio proprio talis fiebat.

In *ordinandas diaconis* habebatur invitatio ad orandum (Oremus dilectissimi...) quao initium sunt orationis praesentis: «Oremus fratres carissimi » usque ad : « dona conservet ». Doin litaniae ; tum impositio

iriMiuum m caput singulorum ; tum oratio ‹ Deus collator · quae repentur in sacram. Leoniano (od. Foltoc, p. 120) seri hodie non est servata ; et oratio eucharistica incipiens a « Vere dignum est », fere praefatio praesens, quam Pontifex interrumpit hodie ad ponendam manum in capite singulorum, dicendo: « Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc. »: demum amplexus.

In ordinandis sacerdotibus idem erat processus sed cum diversis formulis («Oremus fratres dilectissimi» e Oremus carissimi », liturgiae praesentis) « Vere dignum » praesens.

In ritu gallicano ipsa ordinatio inchoabatur sicut nunc in ntu rornano, interrogatione populo facta de ratione agendi candidati. Populus respondebat : e Dignus est ». Sequebatur invitatio ad orandum : Commune ▾ otum » (quae oratio in ordinatione diaconorum servata est) ; oratio dicta extensis manibus (Domine Sancte, Pater fidei), quae nunc in fine caerimoniae recitatur. In ritu isto etiam eaedem erant caerimoniae pro sacerdotibus ct pro diaconis ; sed servata est allocutio ad praesentandum electos (Quoniam, fratres, ecclesiae navis) ; oratio quam Ponti'· x dicebat porrigendo manum simul cum omnibus presbyteris in caput ordinandorum (Deus, sanctificationum omnium auctor) nunc post traditionem casulae roperitur. Demum habebatur unctio manuum cum formula praesenti, excepto initio : e Consecrentur manus istae ». Iterum cernitur hic permixtio antiqui usus romani et antiqui usus gallican:. Ceterum, saec. vi vel vni introducta est traditio instrumentorum, de qua silent antiqua sacramentaria.

5. *Episcopatus.* Oliin idem erat generalis processus, qui pro diaconis et presbyteris usurpabatur : examen : invitatio ad orandum ; litaniae ; impositio manuum cum duplici oratione (collecta et oratione eucharistica). Quamvis fuerit magni momenti, non ista examinatio romana, sed gallicana in praesens Pontificale recepta est. Antiqua servata tamen est in tertia parte Pontificalis, sub titulo: «De scrutinio serotino ». etc. Satis recens est impositio mitrae et chirothocarum; antiquior est traditio libri evangeliorum, baculi pastoralis et unctio.

E. de. M., S. *1.*

Ad n. 739. — Appendix XVI. *Historica Lilurqica de Sacrantent‹›Matrimonii.*

I. De Ritibus. 1. *Disciplina praesens.* Cum ex lege divina solo partium habilium consensu matrimonium-sacramentum perficiatur, e.x lego voro ecclesiastica, ipsis catholicis id solum ad validitatem imponatur ut consensum corarn competente sacerdote et duobus testibus significent, nullus ritus est essentialis, et, extra missam, laudabiles usus vel caerimoniae singularum dioecesium servari possunt. Itaque duae partes

distinguendae sunt in ritu celebrationis matrimonii : caerimoniae quibus vestitur expressio consensus coram sacerdote ‹st testibus : atque hac variare possunt et variant ; et matrimonii sollemnizatio per missam ot benedictionem. Sollemnizatio ista non stricto imponitur sed commendatur. et secundum liturgiam romanam peragenda est.

Pars variabilis ex Rituali Romano haec est : Sponsi munus iuugere iubentur. Sacerdos, postquam mutuum consensum in matrimonium excepit, addit : « Ego coniungo vos in matrimonium in nomine Patrib et Filii et Spiritus Sancti » coniugesque aqua lustrali aspergit. Dein benedicit anulum sponsae quem sponsus sponsae digito inserit, dum sacerdos dicit: «In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti». Denique plures preces recitantur a sacerdote. · rjM

Missa pro sponso et sponsa memorat ox ps. 217 felicitatem donin* ubi regnat timor Domini. Epistola, monita S. Pauli ex ep. ad Ephesios recitat, in quibus unio Christi et Ecclesiae tamquam typus amoris dilectionis coniugis proponitur. Evangelium indissolubilitatem matrimonii inculcat. Post *Pater Noster,* interrumpitur missa ad benedictionem sollemnem sponsae : constat duabus orationibus quarum altera, prolixior, valde pulchra est. Post *Jte Missa est,* vota Ecclesiae* supra sponsos a celebrante exprimuntur eique argumentum adhortationis suggeritu·.

2. *Caerimoniarum origo.* Etsi, ante C. Tridentinum, Ecclesia nullam formam consensus ad valorem praescripsit servandam, a primis tamen temporibus missa specialis dicta est, vel certi ritus v. g. *velabo nuptialis,* in fine missae ordinariae fieri debuerunt. Iam Tertullianus *(ad Uxorem,* 1. II c. 9, *P. L.,* I, 1302) in magnifica descriptione coniugii christiani interventum Ecclesiae sic commemorat : « Uade sufficiamus ad enarrandam felicitatem eius matrimonii quod Ecclesia conciliat ot confirmat oblatio et obsignat benedictio ». Ab Tnnocentio I (402-417) in epistola ad Victricium ep. Rotomagensem, c. 6 *(P. L.,* XX, 476) memoratur « benedictio quae per sacerdotem supra nubentes imponitur*. Sacramentarium Leonianum, quod ad saec. vi ascribitur, formulas pro velatione nuptiali continet (ed. Foltoe, pp. 140-142) quarum collecta, secreta et postcomrnunio translatae sunt ad missam pro sponso et sponsa

Inde etiam, paucis mutatis, repetitur oratio Ritualis « Respice quaesumus ». In speciali missa quam Sacramentarium Gelasianum proponit (cum Praefatione et *Communicantes* propriis) duae habentur orationes post *Pater Noster* (sicut nunc) et tertia ante Postcommunionem. Nicolaus I (858-867) in *Responsa cui consulta Bulgarorum,* c. 3 *(P. L.,* CXIX. 979, 980) primus satis complete tradit « morem quem sancta romana sususcepit antiquitus et hactenus... tenet ecclesia». Ita se habet locus: « Post sponsalia, quae futurarum sunt nuptiarum promissa foedera, quaeque consensu eorum qui haec contrahunt et eorum in quorum potestate sunt celebrantur, et postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei a se anulo insignitum desponderit, dotemque utrius placitam

sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri praesumatur, ambo ad nuptialia foedera perducuntur. Et primum quidem in ecclesia Domini curn oblationibus quas offerre debent Deo per sacerdotis manum statuuntur, sicque demum benedictionem et velamen caeleste suscipiunt... Vr-rumtamen velamen Istud non suscipit qui ad secundas nuptius migrat. Post haec autem de ecclesia egressi coronas in capitibus gestant, quae semper in ecclesia ipsa sunt solitae reservari... peccatum autem esse si haec cuncta in nuptiali foedere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Graecos vos astruere dicitis... ac per hoc sufficiat secundum leges solus eorum consensus de quorum coniunctionibus agitur » ..

A Duchesne docemur *{Origines,* etc., p. 454) Rituale istud esse Rituale Romanorum antiquum cui sacrificium Novae Legis pro sacrificio pagano comunctum est. Continet in parte praevia sponsalia, i. e. manifestationem consensus sponsorum et parentum ; traditionem arrharum, i. e. anuli per sponsum sponsae factam ; consignationem dotis scriptam coram ambarum partium testibus. In altera parte habetur celebratio missae coram coniugibus, benedictio aut velatio et coronatio in exitu ah ecclesia.

Velatio in Rituali Romano omittitur, quamvis antiquissima sit et iam memoretur a SiRiCio (384-389). Ad Himenun epistola c. 4 *(P. L.,* XI11. 1136) et a S. Ambrosio (epist. 19, 7, *P. L.* XVI. 984).

Olim mutuus consensus et traditio arrharum ad sponsalia pertinebunt-.

II. Dc tempore clauso. Canone 52 (. Laodiceni (inter 340 -t 361) celebratio matrimonii tempore quadragesimae vetatur *(Hardwn,* Coli. I, 790). Prohibitio confirmatur in 48° inter capitula Martini ep. Bracaronsis *(Harduin,* IIT. 397). C. Beneventanum (1901) c. 4 *(Hardnin,* VI, p. 2. coi. 1696) ita statuit : «Λ die Septuagesimae usque in octavas Pentecostes (alias in octavam S Paschae) vel a die Dominici Adventus usque in octavam Epiphaniae, matrimonia nullo modo contrahantur*. A C. Tridentino, β. XXIV *De Ref. Malr.,* c. 10, sola sollemnis celebratio prohibetur ab adventu usque in diem Epiphaniae et a fena IV ‹ inenun usque in octavam Paschae, inclusive.

E. de M.» 5. /.

Ad n. 852. \ppendix XVII. *Historica de Sanctificatione Festorum.*

A primordiis Ecclesiae coeperunt fideles unam sabbatorum, diem quam dominicam (Apoc., I. 10) propter Christi resurrection m vocabant, divino servitio deputare. Sed dum sabbati sanctificatio sacro otio «ervaudo potissimum continebatur, dominica dies potius divinis officiis quibus omnes adesse solebant sanctificabatur. Ea siquidem die conveniebant

christiani nd frangendum panem eucharisticmn ((nd divini* laudte canendos: quod sacris libris Novi Testamenti nobis comprobatur (.4. *Apost.,* 20, 7 : I Cor. 16, 2, Apoc. 1, 10).

In signum etiam laetitiae «die dominico ieiunium notas ducimus vol do geniculis adorare » (Tertullianus, *De corona militis,* 3,. *P. L.* 2,70). Haec ieiunii interruptio ot, secundum plures, recitatio precum erecto corpore, etiam observabatur in sabbato, quae di s, in Orientali praesertim Ecclesia, aliquamdiu celebrari consuevit.

Praeterea indicti sunt etiam alii festi dies.

Age porro, *obligatio audiendi sacrum* ab ineunto saec. iv in actis Conciliorum commemoratur. Cfr. Illiberitanum (306) e. 21 · Sardicense (343) c. 11 *(Harduin,* I, 252 et 647).

Quod ipsam *cessationem* attinet, eam iam commemorat Tertullianus, scribens : « Dio dominico... omni anxietatis habitu ot officio cavere de\·. mus, differentes etiam negotia, no quem diabolo locum domus» *(De oratione,* c. 23, *P. L.,* 1, 1191). In sic dictis Const. Apostolicis (non prius quam circa annum 400 confecta collectione) praecipitur ut » Servi operentur quinque diebus, sabbato autem et dominica vacent in ecclesia propter doctrinam pietatis ; nam sabbatum quidem diximus rationem habere creationis, dominicam vero resurrectionis» (VIII, 33) Mitem tamen fu;.:s.' in hac re Ecclesiae disciplinam testatur etiam C. Laodicenum (circa 3S1), quod c. 29 vetat ne christiani otientur in sabbato, sed dominicam ab ipsis postulat requiem si *servari poterit* ; et iudaismi cuiusdam nomine improbat eorum morem qui die dominico equitare vel rheda vehi vel domestica negotia peragere noluerint. Immo S. Hieronymus demonstrat uobis virgines sanctimoniales quae, die dominico, expletis officiis sacris. « instabant operi distributo, et vel sibi vel ceteris indumenta faciebant n (Ep. 108, 19. *P. L.,* 22, 896). Primam scriptam legem de cessat ione sancivit Contantinus M. anno 321,excipiens tamen agrorum culturam «ne occasione momenti pereat commoditas caelesti provisione concessa» (L. 3 Cod. IIT, 12, De Feriis) ; eodem edicto praecipitur etiam ut « Omnes indices... venerabili die solis quiescant ». Quod ab Ecclesia est libenter approbatum et receptum. Sic indices ecclesiastici die dominica forensia egere negotia prohibentur Cone. Tarraconensi, c. 4 (516 *Harduin* 11, 1428). Spectacula, choreae et cantus indecentes prohibentur dic dominico, in Cone. Carthaginiensi V (401, *Hcjcle,* II, 8, 81) c. 5 cJ in Aurelianensi (538 *Harduin,* II, 1428) in quo describuntur iam opera servilia quae die dominico fieri non permittuntur. Deinceps inulta decreta occurrunt. H

Ad n. 872. — Appendix XVIII. *Historica de Ieiunio et Abstinentia.*

Exeunte saec. ij, S. Irknieus apud Euscbium H. E. *(P. G.*. 20. 501) tesiatnr ieiunium *>ascha(e,* quo, nixi Lue. 5,35 «cum ablatus fuerit

ab illis sponsus ioiunabunt ‹, christiani completum et continuum ieiunium servnn· solebant «diebus quibus ablatus est sponsus», j. e. Feria VI in Parasceve et sabbato sancto; quod, aliqua extensione, plur s ad omnem hebdomadam sanctam a foria II ad noctem post sabbatum «anctum ampliarunt.

Praeterea, cum nollent fer, ore rodere PharLaeis. q ii (Cfr. Lue., 18, 12) bis in hebdomada. Feria 111 et Vi< am-ibant, ipsi diebus stationum -eu Feria IV et VE dimidiatum ieiunium observarunt, quo solo pano t aqua reficiebantur post solis occasum. Quidam ferventiores id etiam -abbato observare coeperunt. Id fiebat regulariter, nam quaedam dies excipiebantur. Non ieiunabntur tempore Paschali, quia tunc Dondnus nobiscum est (S. Hier ,, citatus in Dist. 76, c. 7).

S. Leo M. (440-461) testatur. Romae ieiunium per XL moraliter dies, hunc usum ad ipsos Apostolos referens. Tam saec. rv, Cone. Nicaenum (325) loquitur dc quadragesima. Haec praeparabat ad baptismum, ad absolutionem, et ieiunia complecte' u- variae rationis et diuturnitatis ı ;on erat eotidiarum). I!<w» ; in ih-rn istud constabat unica comestione, qua cames, ova. lacticinia et vinum excludebantur.

S. Leo M. testatur nobis qu que ieiunium vernale in quadragesima, aestivum in Pentecoste, autumnale in menso septembri. et hiemale in mense decimo (Dist. 76, c. 6) Prius ter in anno dein quater ieiunium istud stricte praeceptum est (Cf. *Dccr. Gratiani,* D. 76, c. 1).

leiunabant etiam in vigiliis festorum principalium.

Saec. vn completus est numerus XL dierum pro 36, quo censebatur veluti decimae anni Deo offerri (Cassianus, Collât. 21, c. 24, 25).

Usque ad saec. xji non ieiunarc censebatur qui ante vesperam manducabat. Quare, ut eius officiales congruo tempore coenare possent, Carolus M. in quadragesima maturius vesperas celebrari permisit ut iam hora 2 comedi possit. Plures dein coeperunt hora 9 (seu tertia post meridiem) comedere, quod S. Thomas iustum esse demonstrat. Inde, nomen flandrieum : *noenmaal.* Exeunte saec. xm, cena posita est hora sexta (meridie). Ut tamen possent post vesperas differre comes ionem, vesperae anticipatae sunt.

A saec. xvi inulta temperamenta introducta sunt.

Ex saec. vu, regula Magistri testatur licere r circa vesperam liquidum quodpiam sumeretur. Saec. xm potus extra pastus permittitur. Sinit S. Thomas, 2, 2, q. 147 art. (5 ad 2, ut electuaria addantur. Quod saec. xiv fit usus generalis. Sic, in fine n›. d i aevi permissa est quaedam refectio ex herbis et fructibus, por quam legebantur Collationes Cassi i undo *Collationis* nomine vocata est.

Pisces usu introducti sunt : qumn usum scholastici docto: s admiserunt (2, 2, (·. 147 art. 8 ad 2).

Licentia potus et doctrina S. T omae de electurriis indux* runt

frustulum, quod lormalitor pci missum est m responsione S. *Paenilentia-riac* pro regione Canadensi, 21 nov. 1843.

Usque ad Benedictum XIV, probabilis sententia duo praecepta abstinentiae a carnibus et ieiunii individua ratione coniungebat, ita ut, cessante altero, alterum cessaret. Ipse tunc, litt. eno. *Non ambigimus,* 31 maii, 1741, dispensatis in esu carnium obligationem unius comestionis firmavit ac praeterea sancivit ne tamquam epulae carnes et pieces simul apponerentur : quod sub gravi peccato prohibuit.

Sanctio interdum valde severa fuit. *Capitalarc* Caroli M. morte plectit qui per sanctam quadragesimam carnem comederet.

Diu dubitatum est do aetate qua obligatio inciperet. Praevaluit sententia S. Thomae, qui initium posuit ad finem tertii septennii (2, 2, q. 147, art. 4).

Operarii prius non erant simpliciter dispensati. Eugenius IV eos circa annum 1440 a ieiunio dispensavit.

Apud Graecos abstinentia est salsem per ISO dies in anno servanda. Diebus ieiunii abstinentia ista imponit xerophagiam, quae prohibet carnem, pisces, ova. lacticinia, oleum, vinum. Abstinentia minus rigorosa prohibet carnem, ovh et lacticinia et interdum pisces. Monachi numquam carnibus utuntur; et, exceptis paucis diebus, tenentur xerophagia.

Ad. n. 890. Appendix XIX. *Historica de Censura et Prohibitione librorum.*

1. Decreta particularia quibus libri damnati sunt iam habentur ia C. Nicaeno I (325) contra librum Arii. *Thaliam·,* dein contra libros Pelagii, Manichaeorum, etc.

Primus prohibitorum fibrorum catalogus est in decreto quod nomine Gelasii (496) est receptum in Decreti Gratiani D. 15, c. 3. Interdum ut primus Index Romanus celebratur.

Praetor opera liaereticorum, damnabantur tunc ementita martyrum acta et apocryphi libri paenitentiales; postea, in medio aevo, etiam tractatus magicarum artium.

Ab exeunto saec. xiu (1299), propter haereticorum abusus, caveri coeptum est ne SS. Biblia a populo, lingua praesertim vulgari, imprudenter legerentur. M

Saec. xvi aerius in pravos libros animadvertere opus fuit. Quare plures prodiere particulares dioeceseum vel regnorum Indices.

Paulus IV primum edidit anno 1559 Indicem ^Romanum ; anno vero 1564 prodiit Index Pu IV. a Tridentino Concilio appellatus, cui praeponuntur sic dictae régulai* Tridentipae, seu decem decreta generalia de librorum proscriptione. Index iste, ad substantiam quod attinet, ad leonem usque X1'II permansit.

Novam tamen indicis editionum praeparavit Sixtus V quam, demptis quibusdam libris, perfecit Clemens VIII anno 1596. Hic occurnt clausula *Opera omnia,* qua notabatur scriptor qui universali proscriptione dignus videbatur.

In editione· Alexandri VII (1664) libri, qui ante.» in tres classes distribuebantur, ordine alphal tico sunt dispositi.

Praestantem editionem dedit Benedictus XIV (1758;, praescripta prius sapientissima Constitutione *Sollicita ac Provida,* 9 iul 1753 d*· methodo servanda in examine et proscriptione librorum.

Anno 1900, Leo XIII, reformatis etiam regulis generalibus Tndentinis, novum Indicem promulgavit toti orbi. Novae regulae generales Codice continentur.

II. Etiam antequam lex de praevia censura exstaret, non defuere viri sancti et docti qui libros suspectos S. Pontifici traderent examinanda vel de propriis libris eius sententiam et consilia exquirerent.

Praevia quaedam censura lege particulari v. g. Universitatis Parisiensis (5 iun. 1366) est pro magistris indicta.

Postquam Libri typis scribi coepti sunt, exemplo in exigenda censura praeivit Universitas Coloniensis, laudata a Sixto IV 18 mart. 1479

Prima autem Const pontificia de praevia librorum censura auctorem habet Innocentium VIII 17 nov. 1487. Generalem prohibitionem ne libri imprimerentur nisi consultis prius archiepiscopis vel Officialibus competentibus, edidit Alexander VI, C. *Inter multiplices,* 1 iun. 1501, pro quattuor Germaniae provinciis ecclesiasticis. Dein in Laterane iT;i Cone. IV (1515) Leo X. 4 maii 1515 sub gravibus poenis prohibuit ne quamlibet edere scripturam aliquis praesumeret sine praevia episcopi, vel in Urb· Vicarii et Magistri S. Palatii recognitione. Quod decretum confirmavit Tridentinum, auctum dein regulis Clementis VIII de impressione librorum, donec rigor pristini iuris est, expressa pro Statu Pontificio lege, a Pio IX, anno 1848, et alibi consuetudine locorum mitigatus. Benignitatem istam sancivit magisque definivit Leo XΠI et nunc Codex canonicus.

Interea etiam particulares provisiones factae sunt de libris liturgicis et de libris certi argumenti conscriptis in locis qui S. C. de *P. P.* subiecti sunt. Plura de his cfr nostrum *De Prohibition* et Censura librorum* ed. 4, vel Hilgebs. S. I. *Der Indes:.*

INDEX RERUM ALPHABETISES

Numeri — numeri marginalis, nisi praeponitur p.
Aslcriscus annotationes significat.
Lineola inierducLa (—▮) = vocabulum in principio positum.

Abbas *nullius,* 81. Eius obligationes, 89.
— sui iuris, 104.
— tis iura privilegia, 165, 464, 468, 898.
Abba* Primas, 104.
Absolutio *a censura,* in foro externo, interno, 6, a *reservatis,* 470, 472, 473-476, 502.
- a *peccatis,* debita disposito, 496. Dilata quid differat a negato, 540. Regulae prudentis absolutionis, 541-544.
condicionalis, 540, 544; directa, indirecta, 540.
— moribundi, 599 ; ascripti sectae massomeae, 918 ; paenitentis qui sollicitantem non denuntiat, 611; vel qui falso denuntiavit, 614.
— *complicis,* 490-502.
Abstinentiae praeceptum. Historica, 872 et Append. XVIII. Expositio canonica, 873-877 ; moralis, 878-879, 8S2, 885, 886.
Acatholici, testes matrimonio, 795, immunes a sollemni forma matrimonii, 799.
Acolythatus, 5, 674.
Actus legitimi. 253.
Administratio bonorum a clericis, 19.
— temporalis religionum, 110.
Administrator Apostolicus, 82. Eius obligationes, 91.
Adoptio, impedimentum matrimonii, 766, 784.
Adulterium, causa divortii, 820.
Adultorum baptismus, 235, 242, 243, 246, 248, 250.
Actas votorum perpetuorum, 119;
— ordinandi, 692.
— nupturientis, 772.
Affinitas, impedimentum matrimonii, 7S1.
Alienatio bonorum ecclesiasticorum, 923, bonorum religionis, 110.
Altare pro celebratione missae, 344. 345, 351.
— portatile, 345.
— privilegiatum, 638; Gregorianum, 304, 638.
— sanctissimi, 429.
Historica, 344 ; do altari privilegiato, 637.
Altaris consecratio, 347.
— exsecratio, 348.
Amentes subiecta sacramentorum, 199, 204; ordinati, 690.
America de choreis promotis a clericis, 18.

Annotatio baptismi, 258, 259 ;
— confirmationis, 276 ; fundationum, 294, 4.
— missarum, 301.
— ordinationum, 732.
— matrimonii 801.
Anticipatio matutini, 39, 6.
Antipendium, 361.
Applicatio inissao, 306-315 ; facta viventi qui putabatur mortuus, 311; pro pluribus simul, 309, 312;
— in 2U, 3a, intentione, 313.
— *nis* efficacia, 314.
Apostasia a fide, impedimentun ingressus in religionem, 114; ordinationis, 985. An obstat matrimonio, 768.
— a religione, 155.
Casus Apostoli, 812-818.
Aqua, materia baptismi, 218, 219.
— ae infusio in vinum pro missa 372.
Archiepiscopus, 71. Eius obligationes, 88.
Attentio externa, interna ; superficialis, litteralis, spiritualis, 39.
— per missam celebratam, 335.
Attritio requisita ct sufficiens in paenitente, 569-577.
Banna ante ordinationem, 726 ; ante matrimonium, 746. 747.
Barba clericorum, 28.
Baptismi historica, 214 et Append. II.
— natura et necessitas, 215, 228
— materia remota et proxima, 218-220 ; forma, 221-224. A quonam, quomodo pronuntianda, 225-227.
— caerimoniae et ritus, 248-251
— minister, 230-235 ; subiectum, 237-246.
— Effectus remittendi peccata, 440. Quid de fictione, 441.
—annotatio et probatio, 258-259.
— haereticorum inccrtitudo, 775.
Baptismus quid et quotuplex, 215-217 ; cum communione iinigendus, 246 ; quisnam censetur collatus in Ecclesia catholica, 775.
Benedictio ecclesiae, oratorii, 342-347.
— matrimonii, 800.
— Papalis, 636.
Beneficiarii obligati horis canonicis, 35, 36 ; celebratione missae, 292. Eorum iura et obligationes, 64, 65.
Beneficium ecclesiasticum, 59-67.
Binatio, 319. M
Bona temporalia noviciorum, 118; professorum, 121, 125 ; religionum, 110.
Breviarium, vide *Horae canonicae.*
Caecutientis missa, 699.
Caerimoniae baptismi, 248-251.
— confirmationis, 271-273.
— missae, 325-335 ; communionis, 422-424.
— extremae unctionis, 655.
Calix et patena, 349, 350, 353.
Campanula in missa, 331.
Candelae pro missa, 359 ; pro expositione 55 ; 433.
Canonici, 8, 75. Eorum obligationes, 93.
— officiales : curati, pacnitcntiarii, theologi, 75.
— Dignitates, 75.
Canonis privilegium, 12.
Capituli cathedralis notio, munus, 73,; erectio, 75.
Cappellania, 292*, manualis, 292.
Cardinalis consecrans altaria, ecclesiam, 342 — religiosus, 149.
— iurisdictio sacramentalis, 488 ; electio confessarii, 460.
Castitatis obligatio clerici maio-

ris ordinis, 30; necessitas ante ordines sacros, 32 ; vis Juridica, 30, 31 — consilium, 100; votum 135-137.
Catholici patrini in baptismo haeretici esse nequeunt, 255.
Causae contra s. ordinationem vel e.us obligationes, 730 — matrimoniales, 835-840.
Cautiones in dispensatione matrimoniali, 767.
Cena Domini. Communio, missa, 336, 337.
Censura. Notio, 907 ; auctor et subiectum, 908 ; obligatio, 909 ; absolutio. 910 — obstans sacramento ministrando, 186,211; sacramento suscipiendo, 210 ; matrimonio, 769. — Censurae reservatae et absolutio, 473-476 ; 915-925.
Censura librorum, 890-895.
Character sacramentorum, 172 — baptismi, 215.
Chirurgia vetita clericis, 19.
Choreae vetitae clericis, IS.
Chori obligatio, 46, 93, 147.
Christi praesentia in euchar. quomodo cesset, 376, 383.
Circumcisio. 173.
Clausura religiosorum, 144-146.
Clerici quinam et unde dicti, 3. Clerici incardinatio, 8 ; ingressus in religionem, 114, 115; iura, 11 ; privilegia, 12 ; horum amissio, 13; militia, 12,3; 19 — obligationes commîmes, *negativae,* 15-24 ; *positivae,* 25 — vita communis, 16, i, c.
— maioris ordinis obligationes, 30-48.
Coalescentiae sacrilegiorum, 130, 5.
Cognatio spiritualis, 257, 275, 783 ; legalis, 766, 784.
Collectae imperatae, 332.
Collationes de re morali ct liturgica, 49.
Color casulae, 324 ; stolae, 847.
Commemoratio ommam defunctorum, 319.
Communio spiritualis, 417 ; utilis pro indulgentiis, 629.
Communionis dispensatio, 385, 386; in mortali, 186.
— delatio ad infirmos, 387.
— necessitas, 402 ; praeceptir· pro sanis, 403 ; suadenda frequentia sanis, 410, 411 ; aegrotis, 412.
— consilium in Cena Domini, 409.
— gratia, 398; 416; quamdiu recipiatur, 414 ; a quo momento, 415.
— receptio pro altero, 418.
— tempus, hora, 420 ; locus, 413 fine ; 421 ; ritus, 422, rubrica» . 423, 424.
Normae morales de dispositionibus, pro frequenti communione, 411.
Competentiae privilegium, 12, 4.
Complicis nomen non exquirendum a confessario, 497 ; infamatio ex confessione, 589 — absolutio, 499-502.
Compromissum, 55.
Concelebratio, 2S7, 318.
Condicio in sacramentis, 184 ; in matrimonio, 791 ; in consecratione, 380. — concessionis indulgentiae, 618 — lucrandae indulgentiae, 626.
Condicionalis administratio sacramenti, 184 — baptismi, 245 ; paenitentiae, 540-544 ; Extremae Unctionis, 662 ; matrimonii, 791 — iteratio sacramenti, 185 ; baptismi, 245, 256 ; ordinationis, 674-6S1.

Confessarii potestas in reservata, 470, 472, 473-476, 502 ; in condiciones indulgentiarum, 621, 634 — in irregularitates, 721 — in impedimenta matrimonii, 758.
— vestes, 539.
— actio circa accusationem, 538 ; absolutionem, 540-544 ; satisfactionem, 545-547 ; circa varias personas : aegrotos et moribundos, 552, 599 ; parum pios, 550 ; pios, 551 ; rudes, 548.
— dotes requisitae, 534, 535 ; sanctitas requisita, 32; ni, 536 — personae, 528, obligationes, 529-532.
Consilia generalia pro confessario, 553, 577, 597, 886.
Confessarius admittens ad primam communionem, 391 ; fraterne corripiens, 533 ; monens errantem 532,o ; indulgentias communicans, 621 ; commutans opera pro indulgentiis, 634 ; defectus a se commissos reparans, 554-556; oblitus accusationis 594.
— sollicitans, 603-614.
— incapax testimonii, 507.
— libero eligitur, 564 ; religiosorum et religiosarum, 478-488.
— religiosus licentia Superioris indigens, 490.
Confessio praecepta ante communionem 392 ; ante missam, 317 ; semel in anno, 561.
— materialiter integra, 583 ; formalité!· integra, 588 ; complenda 585, 596 ; iteranda, 593, 595, vocalis, 592.
— generalis, 539, 597, 598.
— religiosorum et religiosarum, 478-488.
— nis locus, 558 ; tempus, 559 ; condicio pro indulgentiis, 628.
Confirmationis natura, materia et forma, 262 ; minister, 266-268 ; subiectum, 269 ; necessitas, 270 ; caerimoniae et patrim, 271-275; annotatio, 276; testimonium. 116, 724, 745.
— Historica, 261 ct Append. Ili.
Coniugii usus et communio, 400.
Consanguinitas, impedimentum matrimonii, 780.
Conscientiae manifestatio, 143.
Constitutiones religiosorum, quid. 141 — Obligatio, 142.
Dimissio religiosorum, 156, 157.
Divoitium plenum, 812-818.
— imperfectum, 819-821.
Egressus e religione, 154.
Exclaustratio, 154.
Consecratio eucharistica valida, ex parte materiae, 368-376 — licita, 380.
Consecratio ecclesiae. . Itaris. 342, 347.
Consensus matrimonialis necessitas, 786 ; condiciones, 787-792.
— possibilitas cum conseientianullitatis, 774.
forma requisita ad valorem, 794. 795 ; 797-799 ; ad liceitatem, 796.
Consilia de breviario, 45 ; – de Extrema Unctione, 664 ; do sanctificatione festorum, 863, 870 ; de abstinentia et ieiunio, 886 ; dc Extrema Unctione, 664, de missis quae ordinatis imponuntur, 733.
— generalia pro confessario, 553. 577.
— evangeliea, 100.
Consilii opus quid, 100.
Constitutiones religiosorum, quid. 141. Obligatio 142.
Consultores *dioecesani, 76.*
Contritio perfecta, 567.

Conventus, 105.
Corona *clericalis,* 28.
Corona *precatoria* pro indulgentiis, 640, 681.
Corporale, 350, 351, 356. Hostiae extra — 378.
Crematio, 022.
Crimen, impedimentum matrimonii, 779.
Crucifixi imago, pro missa, 359 — cum indulgentiis toties quoties, 643 ; viao cnicis, 645.
Decimae, 887.
Defectus in celebratione missae, 320-335 — in ministranda pacnitentia quomodo r e p a r a n d i, (554-556).
— in ordinationibus supplendi, cor rigendi, 681.
Defunctis applicatio indulgentiarum, 617, 619, s.
Delegatio pro assistentia matrimoniis, 795 ; pro confessionibus. 447, 449-453, 456-461.
Delegatio *expressa* quid inferat. 453, 795.
Deputatus ad Parlamentzum clericus, 19.
Diaconatus, 5, 676, 692. 693.
Diaconus baptizans, 232; ministrans s. communionem, 385, benedicens, 846.
Dignior officio an et quomodo praeferendus, 57.
Dimissio religiosorum, 156, 157.
Disparitas cultus, impedimentum, 775.
Dispensatio ab irregularitate vel impedimentis ordinationis, 721, 722 ; a bannis, 746; ab interstitiis ordinationum, 696 ; a sanctificatione festonun, 681, 869 ; a ieiunio ot abstinentia. 876 ; a brevia rios, 41.
— ab impedimentis, matrimonialibus, 754-762 — Victualis dispensatio, 760 fine.
— in matrimonio rato et non consummato, 822, 836 ; in condicionibus privilegii Paulini 817, 818. Varia de dispensationibus, matrimonialibus, 831-834.
Distiactio recitantis horas canonicas, 39, 47 ; ministri sacramenti, 180, 183 ; celebrantis, 331,335: conferentis Extr. Unet., 654.
Divortium plenum 812-818; imperfectum, 819-821.
Dolus, impedimentum ingressus in religionem, 114, in matrimonio. 787.
Domus religiosa, regularis, formata, 105 — Eius erectio, 106 ; suppressio, 107.
Dos monialium, 117.
— religiosarum, 117.
Dubie amentes an baptizandi, 244. an absolvendi, 544.
— consecratae hostoe, 379.
— accusata vel commissa peccata , vel dubie gravia, 587.
Dubium de recitato officio, 43.
— de potestate praecipientis, 138.
— de aetate adulta pro sacramentis, 207, 244.
— de subiecti dispositione pro sacramentis, 1S4, 209.
— de recepto baptismo, 245, ante matrimonium, 775,4.
— de tracto ieiunio eucharistico, 394.
— do iurisdictione sacramental·, 459, 493.
— de reservata censura, 472.
— de utilitate monitionis, 532.
- de idoneitate sua ad confessiones, 536.

de ordinatione, 735.
— de valore matrimonii, 775,4 ; 818.
— de condicionibus **Privilegii** Paulini, 818.
Ecclesia (templum) quid, 342 ; cathedralis, collegiate, 75.
ubi Sanctissimum servetur, 426, 428.
ae benedictio, consecratio, 342; erectio, 75, 106; reconciliatio, 342.
Egressus o religione, 154.
Electio canonica, 55-57.
Episcopatus, 5, 680.
Episcopi breviarium, 42 ; extrema unctio, 657 — munus et potestas, iura et privilegia, 70 ; obligationes, 87 ; impedimentum ingressus in religionem, 114.
— *dioecesani* ius condendi religionem, 103 ; obligationes, 87, II — titularis missa pro populo, . 87, .
Episcopus consecrans, 347, 684 ; proprius pro ordinatione, 685, 686 ; quomodo possessionem capiat, 95.
— *rcligiotrus,* 149.
Error de subiecto sacramenti, 205
— in matrimonio, 787.
— communis, 459.
es commissi a confessario, 554-556 — in petente dispensationem matrimonialem vel in rescriptis, 760.
SS. Eucharistiae Sacramentum. Dignitas, 364. — Notio, 366 ; unitas, 367 ; materia, 368-371. — Quomodo debeat esse praesens, 374, 375 ; determinata, 374.
— Forma, 381.
— - dispensatio, 384-386 ; 420-424 ; delatio ad infirmos, 387.
— asservutio, 432.
— expositio, 433 ; XL Horarum, 435.
— Visitatio, 437.
Examen conscientiae supplendum a confessario, 538 — in confessione generali, 539.
approbandi confessarii, 452.
— ordinandi, 693, 725 — do studiis post sacerdotium, 49.
— nupturientium, 745.
Exclaustratio, 154.
Excommunicatio absolventis complicem, 502 ; falso denuntiantis confessariurn ut sollicitantem, 614 ; violantis sigillum sacramentale, 524 ; editorum et scienter legentium certa opera, 904. — auctorum et editorum S. Scripturae sine licentia, 904.
— nes a iure latae, 915-923.
Excommunicationis notio, divisio effectus, 912, 210, 211, 849.
Excusatio a breviario, 41 ; a missu audienda, 861, 862 ; a ieiunio ante celebrationem, 316 ; ante communionem, 395 ; a ieiunii ecclesiastici praecepto, 883 ; a requiete festiva 869; a servanda censura, 909 ; ab irregularitatibus, 721.
Exemptio religiosorum, 162.
— a forma matrimonii 799.
— a prohibitione librorum, 902.
Exercitia spiritualia sacerdotum, 49.
— postulantium, 113; noviciorum, 118 ; ordinariorum, 728.
Exorcismus, 850.
Exorcistatus, 5, 674.
Extrema Unctio. Historica, 649 et Append. XIV. Notio, 650 ; Materia, 651-653 ; forma, 654 ; caerimoniae, 655; Minister, 657, 658 ; subiectum, 660-666 ; con-

dicionata administratio, 6(52; Iteratio, 666.
Festa Domini, B. M. V. pro indulgentiis, 639. Translatio, pro indulgentiis, 639.
— pro ordinationibus, 730.
— pro missa pro populo, 856.
— sanctificanda, 854. Historica, 852 et App. XVII. Praecepti origo, 853 ; fons hodiernus, 854 ; vis, 856 ; gravitas. 857 ; supputatio diei festi, 857. Sanctificatio positiva per auditam missam, 856-863 ; negativa per abstinentiam ab operibus servilibus, 864-870.
Fetus baptizandus, 238, 239,
Fictio in baptismo quomodo remittatur, 441 ; in matrimonio, 788 ; in ordinatione, 689.
Fideiussio clericorum, 17.
Fides (bona) quaenam turbanda vel non, 522,3, 553.
— suscipientis ordines a declarato excommunicato, 737.
FOli privilegium, 12. Actiones prohibitae, in festis et triduo sacro, 867.
Forum internum, externum, 6.
Forma sacramentorum, 175-177 ;
— baptismi, 221-224 ; confirfirmationis, 265 ; consecrationis ss. eucharistiae, 382 ; Paenitentiae, 443, 444 ; Extremae Unctionis, 654.
— sollemnis sponsalium, 740 ; matrimonii, 795-798. Casus excepti, 797, 799.
Fructus missae, 283, 285.
Fuga religiosi, 155.
Fundationis piae notio, 294 ; regulae, 294-296.
Gratiae status, requisitus in administrationo sacramenti, 186 ; ad missam celebrandam, 317 ;
— requisitus pro sacramentis recipiendis, 206 ; pro ss. communione, 392 ; requisitus in ennfessario, 536; axi lucrandas indulgentias, 626; pro ordinatione, 691.
Gratia sacramentalis, 172.
— ss. eucharistiae, 389, 414-416.
— Paenitentiae, 444.
Gregorianae missae, 304.
— um altare, 304.
Habitus, tnde Vestes.
— clericalis a quibusnam laicis deferri possit, 169 ; deferendus a clericis, 28.
— deponendus, 157, d.
Haereticus exclusus sacramentis, 195, munere patrini, 255; petens applicationem missae, 307, 308 ; an baptizandus ante matrimonium, 775.
— infans an baptizandus, 241, an iterum sub condicione, 245. 775.
— Missa in templo haereticorum vel schismaticorum, 342,«.
Hebdomadae sanctae functiones, 336. 337.
Hiérarchie, quid. Duplex, 4 — ordinis, 670.
Historica, de nomine *Cleri,* 3—de subdiaconatu ut ordine maiore, 5 — de privilegiis clericorum, 12 —de obligationibus negativis clericorum, 15 — de prohibita negotiatione, 20 — de vestibus et tonsura clericorum, 2S— de horis canonicis, 33, et Append. I, 34 — de anticipatione Matutini, 39, 6 — de baptismo, 214 et Appendix II — de Confirmatione 261 et Append. III — de missae» sacrificio, 279 et Append. IV — de iciunio ante missam, 316

et Append. V — de vestibus sacris, 324 et Append. VI — de ecclesiis et oratoriis, 341 et Append. VII — de altari, 344 et Append. VIII ; co altari privilegiato, G38 — de sacramento Eucharistiae, 365 et Appendix IX—de ieiunio ante communionom, 393, et Append. X — do Sacramento Paenitentiae, 439 et Append. XI — do sigillo sacramentali, 504, et Appe dix XII — de indulgentiis 616 et App. XIII — do Extr. Unctione, 649 et Append. XIV — de Ordine, 668 et App. XV — de Matrimonio, 739 et App. XVI — de Forma celebrandi matrimonii, 794— de sanctificatione festorum, 852 et Append. XVII — de ieiunio et abstinentia, 872 et Append. XVIII — de censura et prohibitione librorum, 890 et Append. XIX.

Horae canonicae, 33. Obligatio 34, 35. Recitatio privata, 35 ; cum socio, 47, 48 — extra domicilium, 42 ; in choro, 47, 48. Historica, 33, Append. I, 34.

Hora communionis, 420; missae, 338.

Hostiae extra corporale, 378 — — dubie consecratae, 380 — inter missam consecrandae, 380. Fragmenta, 377.

leiunium in baptismo, 246 — ante missam, 316 — ante communionem, 393-398. Historica de ieiunio ante missam, 316 ; ante communionem, 303.

leinbium ex praecepto ecclesias! ico. Historica, 872 et Append. XVIII. Expositio canonica, 873-877 ; moralis, 881. 883-886.

Ignorantia, poenae, 908 ; reservationis, 465 ; irregularitatis, 698 ; impedimenti criminis, 779, IV ; obiecti matrimoni, 786.

Immunitatis, privilegium, 12.

Impedimenta ingressus in religionem, 114.

— ordinationis, 713-719.

– matrimonii. Notio, 750 ; divisio, 751 ; auctor, 752 ; subiectum, 753 ; dispensatio, 754-762, 834 ; multiplicia, 760. Impedimentorum communicatio, 764 — impedientia, 765-770 — dirimentia, 771-84 — Cessante impedimento an convalidantur nuptiae, 824, 825.

Impotentia, impedimentum matrimonii, 773.

Incardinatio, 8, 685.

Incommodum excusans a breviario 41; a ministrandis sacramentis, 190 ; excusans a confessione ante missam, 317.

Indignus, cui sacramenta neganda sunt, 191-196.

Indulgentiae. Historica, 616 et Append. XIII. Notio, 617 ; 618 ; Varietas, 619 ; *Concessio,* 620-622 ; interpretatio, 623, 648 divulgatio, 224 ; *Acquisitio,* 626-634. Variae indulgentiae, 636-647. — Apostolieae, 637. Recognitio per S. Paenitentiariam, 622 — *reales* quomodo cessent 640 ; *locales* quomodo cessent, 642 — toties quoties, 643.

Infantium, baptismus, in utero, 238, extra uterum et mortis periculum, 241 ; in mortis periculo, 241 — baptizandorum caerimoniae, 248, locus ét tempus, 249, 250 — confirmatio. 269.

Infidelium infantes an baptizandi, 241.
Infirmorum communio, 387, 412 ; dispensatio a ioiunio eucharistico, 395, 396, 397 ; pium desiderium adorandi SSum, 436. — absolutio sacramentelle, 540, 487 — confessio, 588. — Extrema Unctio, 660, 661.
Institutio canonica, 54.
Intentio, necessaria in ministro sacramenti, 180 ; in consecrante, 337, 379 — in suscipiente sacramentum, 199-203, necessaria pro indulgentiis, 626 ; S. Pontificis, 633, pro ordinatione, 689. — nis efficacia in valorem materiae vel formae sacramentorum. 177.
num missae commutatio, 300; determinatio, 309 ; conflictus, 311 ; coniunctio in una missa, 312.
Interdictum, 913. Interdicta lata. 925.
Interstitia, 696.
Irregularitas, in genere, 698, ex defectu, 699-703 ; ex delicto, 704-712. Multiplos. 720. Dispensatio, 721.
- impedimentum ingressus in religionem, 115 — obstans administrationi sacramenti, 186.
lubilaeum, 619,5.
lura, differunt a privilegiis, 10.
lurisdictio. Notio, divisio, cfficacii . 6, 7 — in proprium commodu. 6,3 — ad absolvendum, 448 ; cius cessatio, 449; suspensio, 450 : collatio, 451-453 — Quinam ordinariam habeant iurisdictionem «aeramentalem, 455. Quinam iurisdiotionem sacramentalem delegent, 456. 461 · delegata in periculo mortis, 457. 491 ; in mari, 458 ; in errore communi, 459. 494, in dubio positivo, 459, 493 ; electis confessariis a Cardinali vel episcopo, 460. nis probabilis usus, 493 ; dubiae usus, 493.
lustifia, laesa violato voto paupertatis, 131 ; stipendio partim retento, 299 — obligans ad ministranda sacramenta, 190.
Laicorum status, 169; associationes, 170.
Laicus. baptizans, 233 ; dans s communionem, 386 — confessionem excipiens tenctume sigillo, 507.
Lectoratus, 5, 674. Lector benedicens, 846.
Legitima proles, 809.
Legitimatio, 760, 810.
Libri parocluales,94, 4. Annotati subdiaconorum, 732 ; matrimoniorum, 801.
Librorum *censura.* Historien, 890 et App. XIX. Vis regularum. 890. Quid censura differat a licentia. Opera censurae obnoxia. 892. Censorum munus, 894. Concessio facultatis, 893. Mentio in libro 896. Licentia separatu, S95. — *prohibitio.* Historica, 890 et App. XIX. Expositio canonica. 898-904. Obligatio conscientiae, 905.
Licentia qua vitium proprietatis arcetur, 129 — ab uno negata, ab altero concessa, 129 — scribendi vel imprimendi, S94-S96.
- legendi libros prohibitos. 903.
Ligaminis impedimentum, 774.
Litterae, *commendaticiae* « celebret » 343 *dimissoriae* pro ordina-

tionc, 6S6 — *testimoniales* pro ordinatione, 724 ; susceptae ordinationis, 732; pro ingressu in religionem, 116. 724.
Loeus baptismi, 249, 250 ; eucharistiae asseravndae 426-431 ; distribuendae, 421 ; confessionem, 558, ordinationum, 731 ; matrimonii, 796, 806 ; quo satisfit praecepto missae audiendae, 859.
Ludi, vetiti clericis, 18.
Lumen, in missa, 359; coram SS°. 432.
Mappae requisitae. 352.
Mare, iurisdictio in mari, 458. Missa in mari, 346.
Maria (B. Virgo) matrina in Lusitania, 253.
Martyrium, 216, 217.
Materia sacramentorum, 175, 176, 177 ; baptismi, 218-220 ; confirmationis, 263, 264 ; ss. eucharistiae, 368-371 ; requisita pro consecratione, 374-376 ; s. paenitentiae, 442, 584, 590, 591 ; extremae unctionis, 651-653 ; Ordinis, 674-678; matrimonii, 741.
Materia gravis in laesa paupertate, 130.
Matrimonii Historica, 739 et App. XVI. notio, 741 ; divisio, 742 ; favor iuris, 743 ; praeparatio, 745-748 ; impedimenta et dispensatio in genere, 750-762-764, 831-834 ; impedimenta singula. 765-784 subiectum, 763, locus, 796,806 ; tempus 770,805 ; forma sollcnnis, 795-799, ritus, 800; inscriptio, 801; effectus, 808, 809 ; dissolutio, 812-818, separatio, 819-821 ; convalidatio, 823-825 ; sanatio in radice, 826-828.
Matrimonium condicionatum, 791 ; coram solis testibus, 797; mixtum, 800 ; ratum, 742; huius dissolutio, 812; conscientiae, 803; morganaticum, 742*; putativum, 742 — attentatum, poenae, 137 — impedimentum ingressus in religionem. 114; voto impeditum, 136.
Secundae nuptiae, 830.
Matutinum, separatum a laudibus, 39 ; anticipatum, 39, e ; ante sacrum, 39, e ; 329.
Medicina, exercita a clericis, 19.
Mendacia, in confessione, 592.
Mercatura, 21, 297,6
Mercatus, prohibiti in festis, 868.
Metropolita, 71. Eius obligatio, 88.
Metus tollens obligationes clericorum. 31 impedimentum religionis, 114 — ministrantis sacramentum, 194. 795 — suscipientis sacramentum, 201 — vitians consensum matrimonialem, 789 – excusans a poena, 908.
Militia clericorum, 12,3 ; 19,h.
Minister *sacramenti,* 179, valide administrans, 180-185 ; licite administrans, 186-195 — censura punitus, 186, 211 ; in peccato gravi, 186 ; simulans sacramentum, 188 — baptismi, 230-235. — confirmationis, 266-268 — s. communions, 384-386 extremae unctionis, 657, 658.
- ordinationum, 683-685.
- missae 323, 362 ; assistens extremae unctioni, 652, 656.
Missa, cum expositione SS·, 433· 435, dialogata, 323 — in alieno ritu, 325 —extra propriam ecclesiam — 334 — votiva, 333 — pro defunctis, 333 ; pro populo, 87, 91, 92, 96 — in Cena Domini, sab-

bato sancto, 336, 337 — in Natali Domini, 319, 339,340— in Commemoratione omnium defunctorum, 319 — in Ecclesia violata, exsecrata, interdicta, 342 et App. ad n. 341 -- in templo haereticorum vel schismaticorum, 342, 4; —in mari, 346, sub dio, 345 — supellex requisita ad missam, 348-363.
devote celebranda, 322, 335.
Missae notio, 280 ; finis, 281 ; offerentes, 282; fructus, 283; valor, 284-286 ; concclebratio 287, 318 — perficiendae obligatio, 320 — interruptio, 321 — minister. 323 ; ritus ct rubricae, 322-335. —applicatio valida, licita, utilis, efficax, 306-315, locus, 342-346 ; tempus, 336-340.
plures permissae in Natali Domini, commemoratione defunctorum, 319, 340; propter populum, ex induito, 319.
- Missae manuales, fundatae, instar manualium, 293, 299 — Gregorianae, 304.
Missarum reductio, 292; translatio, 299.
Missae audiendae praeceptum, 818-860 ; excusat iones, 861, S62.
Missale. 357.
Missionarii, dispensantes in privilegio Paulino, 817.
Missiones apud infideles : subiectum baptismi, 207, 241 ; minister baptismi, 233. Integritas confessionis, 590 2 · Privilegium Paulinum, 812-818.
Mixtae nuptiae, impedimentum matrimonii, 767. Ritus, 800.
Monasterium, 105.
Moniales, 102.
Monstrum baptizandum, 240.
Moribundi baptismus, 243; confirmatio, 269 ; absolutio, 599 ; extrema unctio, 662-663.
Mortis *acceptatio,* 642.
- *periculum.* Baptismus, 233, 241, Confirmatio, 269, Eucharistia, 387, 395. 420 ; Paenitentia, 457. 470, 491, 599 ; A lutio complicis, 500, 501 ; Indulgentia articuli mortis, 621, 642 ; extrema unctio, 651, 660, Matrimonium. 744, 755-757, 797 ; Suffragia ente mortem, 315— coniugis probatio, 774.
Mulieris cohabitatio cum clericis, 16.
Muti, Mutilati, pro indulgentiis, 631.
Nativitas Domini. Missa et communio, 319, 339, 340.
Negotiatio clericorum, 20-24 — Exceptiones, 23 — ope stipendiorum, 297, e — nis species, 297,6.
Necessitas sacramentorum, 174 ; baptismi, 228 ; confirmationis, 270 ; communionis, 402 ; paenitentiae, 445 ; extremae unctionis, 664.
— parentum, impedimentum ingressus in religionem, 115.
— obligans ad ministranda sacramenta, 190.
Nomen, in baptismo imponendum. 248.
Notorium, 782.
Noviciatus condiciones et regimen, 118 ; initium, IIS. Admissio in noviciatuin, 120.
Noviciorum impedimenta ingressus, 114, 115; privilegia, 118; iura et obligationes. 118; confessio, 479.
- magister, pro confessionibus 490.

Obligatio ministrandi sacramento. 190 — sacramenta negandi, 191-195 — confirmandi, 268, recipiendi confirmationem, 270, 271 — celebrandi ex sacerdotio, 289 ; ex praecepto Superioris, 290 ; ex cura animarum, 291 ; ex onere beneficii, 292 ; ex promissione, 293 ; ex fundatione, 294-296 ; ex stipendio, 297-304. — audiendi confessione.·, 495 ; absolvendi dispositum, 496. — ministrandi extremam unctionem, 658, eandem recipiendi, 664. — imposita in ordinationibus, 733.

Oboedientia clericorum, 20 ; sacerdotum, 49.

ae consilium, 100 ; promissio in ordinatione, 679; votum, 138-140.

Occasionarii, quod ad absolutionem, 542.

Offerentes in missa, 282.

Officii divini notio, 33 ; obligatio, 34. Vide, *Horae canonicae*. «Officium pro officio o, 39, p. 43.

S. Officii instructio 9 iun. 1915, de usu scientiae ex confessione, 526 — sectio de librorum prohibitione, 901.

Officium ecclesiasticum, 51 ; eius provisio, 52-57 ; amissio, 58.

Oleorum s. benedictio, 651 ; custodia, 655.

Opera omnia, clausula prolübitionis librorum, 901, 4.

Opus quo indulgentiae obtinentur. 627.

– servile, 865. Praeceptum abstinendi operibus servilibus, 865-868. Excusationes, 869.

Orationes imperatae, 332.

Oratoria, 342. Benedictio, consecratio, 342. — Asservatio SSi, 426, 427. Historien, 341 et Append. VII.

Ordinandi, 688-720 — debent esse confirmati, 270.

Ordinatio, Ordo. Historica, 668 et Append. XV. Notio, 669. Divisio, 670. 672. Nulla iteratio, 673. Essentialia vol servanda in singulis ordinationibus, 674-680. — Normae generales de corrigendis defectibus, 681. — Minister, 683-686. — Ordinatio metu vitiata, 690.

Ordinarius, 7.

- loci, 7, 455. Eius potestas in clericos, 26 ; in dotes religiosarum, 117 ; in explorandam voluntatem noviciae, professae, 117. 118; in instituta religiosa, 106. 107, 109, 110, 138,i — potestne praecipere missae celebrationem, applicationem, 290. —curans executionem missarum, 298.6,7, — permittens binationem, 319; custodiam ss. eucharistiae, 426. 431 ; expositionem SSl 433. 434 — praescribens collectas. 332 — delegans pro confessione, 447. 456 — reservans casus, 468, 469 — adeundus in casibus difficilioribus matrimoniorum, 748, 768, 769 dispensans in impedimentis matrimonii, 755, 762 ; in privilegio Paulino, 817 – competens pro assistentia matrimoniis, 795 — dispensans in sanctificatione festorum, 861,869 in ieiunio et abstinentia, 876. 885. — permittens lectionem libri prohibiti, 903.

Ordines maiores, minores, 5 ; sacri, 670.

Ordo, ordinatio. Subicctum, 688-720 ; praeparatio, 224-728 ; ritus.

729 ; tempus, 730 ; locus, 731 ; annotatio, 732. Obligatione» in ordinatione impositae, 733 — generalis, quid, 731 — dubia, 735 — Camae contra ordinationem, vel eius obligationem, 736 — sacer, impdimentum matrimonii, 776.

Ordo religiosus, 102.

Organum pulsans satisfacitne choro, 48.

Orientales impediti ingressu in religionem latinam, 115 — indulgentiae, Append. XIII, fine. Orientalium ritu ordinati, 729.

Ostiariatus, 5, 674.

Paenitentiae sacramentum. Historica 439 et Append. XI. — Materia, 442, 584, 590, 591. Quid de peccatis ante iteratum condicionate baptismum, 563; in baptismo, 441 — forma, 443, 444 — necessitas, 445 — minister, 447.

Paenitentiae (satisfactionis) sacramentalis ratio, 545 — necessitas, optandi modi, 546, 547 — exsecutio, 600-602 — Quaenam paonitontia sit gravis ot diuturna, 614 ; quaonam salutaris, 834.

S Paenitentiaria et absolutio complicis, 502 ; et denuntiatio sollicitantis, 611 ; ct dubia de ordinatione, 735 ; et indulgentiae, 622 ; et impedimenta matrimonii, 755, 759 — permittens absolutionem « massonis », 918.

Patronatus, 63.

Paupertatis Consilium, 100 — votum, 125-134 — virtus, 134.

Pauperes canonice, quinam, 833.

Peccatum obstatne horis canonicis recitandis, 39 — omittentis horas canonicae, 40 — accusandum, 441, 442, 563, 584, 590, 591.

Peculium, 133.

Perfectio, obligatio religiosorum, 123.

Personae. Cur, quo loco et qua ratione de personis agatur, 1 — Personarum divisio in Ecclesia, 2.

Paenitentis contritio vel attritio, 568,577; propositum, 578-582; —accusatio, 583-598—examen, 584, 538 — obligatio de satisfactione, 600-602 obligatio denuntiandi sollicitantem, 603-614.

Panis, materia SS. Eucharistiae. 369.

Parentes prohibiti baptismo ministrando, 234 — Parentum ritu baptizandi infantes. 248 — officium de prima puerorum communione, 391, 406.

Parochi notio, munus, iura et privilegia, 77, 795 ; obligationes, 94, 291 ; installatio, 795 — religiosi condicio, 150 — ius baptizandi, 231 ; officium annotandi baptismum, 258 ; de prima puerorum communione, 391 — iurisdictio sacramentalis, 455. 471 — ius ministrandi Extr. Unet. 657 — obligatio annotandi ordinationem subdiaconi, 732 — officia circa matrimonia, 745-748 ; potestas in impedimenta matrimonii, 756 ; in condiciones Priv. Paulini, 817 ; competentia pro assistentia matrimonio, 795. 796 — potestas dispensandi in sanctificatione festorum, S61. S69 ; in ieiunio et abstinentia, 876.

Paschale praeceptum, 403-406, 408.

Pastoralis muneris obligatio, 190, 291.
Patrinus in baptismo, 252-257 ; in confirmatione, 274, 275.
Paulinum Privilegium, 812-818.
Peregrini baptizandi, 231 ; quibusnam reservatis tenentur, 463, 472.
Poena, impedimentum ingressus in religionem, 114; attentati matrimonii a vel cum professo, 137 ; apostatae et fugitivi religiosi 155 ; — delinquentis circa missarum stipendia, 302 — circa ordinationes, 737.
Poenae canonicae. Divisio, 907 ; auctor ct subiectum, 908, 911.
Pollutio et communio, 400.
S. Pontifex. Munus et potestas, 69 ; Potestas in religiosos, 138 ; praecipiendi applicationem missae, 290 ; concedendi indulgentias, 620 ; dispensandi in matrimonio rato, 812 ; in condicionibus pri\ilegii Paulini, 816 ; in impedimenta matrimonii, 754.
Portiunculae indulgentiae, 647.
Postulatio, 55.
Postulatus in religione, 113.
Praecepti obligatio, 139.
Praefecti Apostolici munus, 83 ; obligationes, 92.
Praelatus, 7. Obligatio cooptandi dignos clericos, 32 — *nullius,* 81.
Preces pro indulgentiis, 632, 633.
Presbyteratus, 5, 677-679, 692-693.
Privatio officii, 58.
Privilegiorum communicatio, 160.
Privilegium, 10, 166. Amissio ; renuntiatio, 13 — a religiosorum, 159-166 — Privilegium Paulinum, 812-818.
Probabilis impletio condicionum indulgentiae, 648, *vide* Dubium.
Professi religiosi et obligatio breviarii, 35,3; chori, 46.
Professio religiosa,, impedimentum ingressus in religionem, 114; matrimonii, 777 — nis species, 119; condiciones, locus, 119; effectus, 121. Admissio ad *professionem,* 120.
Prohibitio libri quaenam complectatur, 899.
Propositum requisitum in confessione, 578-582.
Pro-praefectus Apostolicus, 85.
Pro-vicarius Apostolicus, 85.
Provisio canonica officii, 52-57.
Publica honestas, impedimentum matrimonii, 782.
Publicum matrimonii impedimentiun, 751 ; matrimonium, 742 ; delictum, 782. 758
Puerorum confessio, 544, 549 — communio, 391, 403, 407 — ordinatio, 690 — sacramentorum usus, 199.
Purificatorium, 349, 350, 356.
Pyxis ct lunula ostensorii, 354.
Quaestuario, 164.
Quasi-inspiratio, 55.
Quasi-parochi, 86, obligationes, 96.
Quinquennalis relatio episcoporum, 87,o; religiosorum, 109.
Quinquennia pro relatione episc. ad S. Sedem, 87,o.
Raptus, impedimentum matrimonii, 778.
Recidivi, quod ad absolutionem, 543, 582.
Regulae notio, obligatio, 141, 142.
Regularium privilegiata iurisdictio, 447 ; ordinatio, 686, 697, 724, 728.
Religio, quid, quotuplex, 102 — Eius structura hierarchica, 104 ; cius regimen, 109.

— *dioecenaiva,* 103.
Religiosorum obligatione», 123-147 ; privilegia, 169-166 - discessus *a* religione, 154, 155, 156 — transitus, 152 — ordinatio, 686. 697, 724, 728.
Religiosus Cardinalis, 149 ; episcopus, 149 ; parochus, 150, confessarius, 456.
Reservatio casuum, 463-466 ; peccatorum, 467-471 ; censurarum, 472-476.
Residentia canonicorum, 93 ; clericorum, 29 ; episcopi, 87 ; parochorum, 94.
Restitutio a religioso facienda, 131; pro missa non celebrata, 298, i ; 300,9; pro stipendio ex parte retento, 299,3; pro erroribus confessarii, 554-556.
Reviviscentia sacramentorum, 209 ; s. paenitentiae, 569.
Ritus ministrantis, suscipientis sacramenta, 211, 248 — celebrantis, 325, 422 ; missae audiendae, 859 — communicantis, 422 — paenitentis, 564 — ordinationum, 729. Quid si orientali ritu quidum ordines suscepti sunt, 729 — matrimonii, 800. — Sacramentalium, 847.
Ritus baptismod eterminatus, 248.
Rubricae obligantes, 189, 322 ; — missae, 325-335 — S. Communionis, 423, 424, 387.
Sabbati sancti communio, 420 : iciunium, 874 ; missa, 337.
Sacerdos benedicens, 347, 846 : consecrans, 347, 846 ; ministrans confirmationem, 266 ; offerens missam, 282 ; qua talis, obligatus ad celebrandum, 289 ; in statu peccati ante missam, 317 ; extraneus in aliena ecclesia celebrans, 334. 343 ; orientalis quomodo ad celebrandum admittitur, 343 ; ordinans, 683 ; assistens missae, 323 ; assistens matrimonio. Eius potestas, 757 ; delegatus pro matrimonio, 795.
Sacerdotum communes obligationes, 49.
Sacramentalia. Notio, 843 ; efficacia, 844 ; constitutio, 845 ; minister, 846 ; ministrans in mortali, 186 ; ritus, 847 ; usus rei benedictae, 848 ; subioctum. 849. De Exorcismis, 850.
Sacramentum, quid,quotuplex, 172-174. — *Malcria* et *forma,* 175 — Harum unio, 176 — *Miniator.* 179 ; valide administrans, 180-1S5 ; licite administrans, 186-195 — *Condicionalia* administratio, iteratio, 184.185. Administratio debita, 190 — *Subiectum.* valide suscipiens, 199-205 ; licito suscipiens, 206-212 — validum ct informe, 208. Quid de Paenitentia, 569 — Sacramentorum unitas, 841.
Sacra supellex. 347-362 — eius benedictio, tactus, lotio, 349-350.
Sacrificii notio, comparatio cum sacramento, 2S0.
Sacrorum vasorum refectio, tactus, 349. 350.
Saecularizatio, 154.
Sanatio in radice. 829.
Sanctitas clericorum, 25 — requisita ante ordines sacros, 32.
Scapularia pro indulgentiis, 646. Ibidem numismata pro scapularibus.
Scheda confessionis, 520.
Schismaticus exclusus sacramentis, 195 — infans, an baptizandus.

241. Missa in u mplo schismaticorum, 342.
Scholae croctio, 106.
Seminaristarum deh ci us. 32. p. 36; Confessiones, 490.
Sectio caesarea, 238.
Senator clericus, 19.
Sepultura ecclesiastica privati, 922.
Sigillum sacramenta le. Historica, 504 et Append. XII. Triplicis violationis notio, 505 ; definitio et demonstrat io 506; subiectum, 507 ; obiectum 508-510 ; condicio, 51 Γ; obligatio, 512; facultas paenitentis, 513 ; applicationes, 514-522 ; limites, 522-523 ; sanctiones canonicae, 524. Huc attinens Instr. S. Offici, 526.
Simulatio sacramenti, 188; recipientis sacrament,um, 200.
Societates imitantes religiosos, 167.
Socius ad recitandum breviarium, 41, 47, 48 — magistri novicio- rum ct confessiones, 490.
Sollicitatio in confessione. 603-614.
Sorores. 102.
Sponsalia, 710. Sponsi praeparandi, 745.
Status religiosus, 98. Auctor, 99.
Stipendia missarum. Varia vetita, 297; obligationes cx stipendio, 298. Stipendiorum transmissio, 299. Varii casus, 300, 319. A quonam acceptari possint, 308.
Studia clericorum, 27 ; sacerdotum, 49 ; ordinandorum, 693.
Sub diaconatus, 5, 675, 692, 693.
Subiectum sacramentorum suscipiens valide, 199-205; licite, 206-211, a quo peti possunt sacramenta, 211 —baptismi, 237-246; confirmationis, 269. 270 ; cui missa applicari potest, 307.308 ; s. communionis, 391-408 ; s. paenitentiae, 562 ; extremae unctionis, 660-666: ordinationis, 688-720.
Suffragia ante mortem, 315.
Superior Generalis reservans casus, 464, 468; prohibens libros, 898.
Superior religiosus maior, 104. Benedictio, reconciliatio ecclesiae, 342; exemptus a prohibitione librorum, 902.
Superior religiosus, 109, 138,i. Debetne pro subditis applicare missam, 291. Privilegium benedicendi sacram supellectilem, 347. Ratio praecipiendi, 139-140; praecipiens celebrationem, applicationem missae, 290; curans missarum exsecutionem, 298,6,7 — d« legans iurisd. sacram, 456,2 ; dans litteras dimissorias, 686 ; dispensans in irregularitatibus, 721, permittens lectionem librorum prohibitorum, 903. — confessarius, 479e, 490, 491.
Superior seminarii, collegii quod ad munus confessarii, 490.
Surdus in choro, 47.
Suspecti de haeresi, 916.
Suspensio, 914 ex informata conscientia, 914 ; exdec reto *Redeuntibus* (a militia), 712. Suspensiones latae, 924.
Tabellae secretarum, 360.
Taberna vetitu clericis, 18.
Tabernaculum, 430, 432.
Taxae, in ministrandis sacramentis, 197— missarum, 297 —matrimoniales, 762.
Tempus baptismi, 250 ; horarum canonicarum, 39,0; dicendi missas, 298 ; communionis, 420 ; confitendi, 560, 562 ; ordinationum, 730 — clausum pro matrimonio, 770, 805.

Testamentum noviciorum, Ils.
Testes matrimonii, 795,e; clerici. ¥ 19 : confessarii, 507, N. B.
Testimoniales litterae a postulantibus afferendae, 116, 724, de qualitatibus ordinandorum, 274 ; de peracta ordinatione, 732.
Theatra, vetita clericis. 18.
Tituli (selu dae) possessi a clericis 22.
Titulus ordinationis. 697.
Tonsura ln. 8, 671, 676. 685 clericorum, 28.
Transitus ad aliam religionem. 152.
Translatio officii, 58; indulgentiarum, 639.
Vagi, baptizandi. 231; subieeti reservatis, 472.
Valor missae, 284-286.
Venatio clericis prohibita. 18.
Veniale peccatum in suscipiente sacramentum, 206.
Vestes clericorum, 28 ; ministrantis sacramenta. 196; celebrantis, 324, Historica. 324et Append. VI; communicantis. 423 ; confessarii, 559.
Vetitum Ecclesiae obstans matrimonio, 770; legis civilis, eximitne a forma matrimonii. 797.
Via crucis, pro indulgentiis, 644. 645.
Viaticum. 387. 395, 420.
Vicani Apostolici tmimis. 83; obligationes, 92.
Vicarii capitularis imuius, 74; obligationes. 90 *delegati* m miasionibus, 84 *joranei,* 80 /xi*roeciah»,* 78; obligatio, 95 *cooperatoris·,* 79.
Vicani generalis mimus, 72.
Vinum, materia ss. eucharistiae. 370, 371. Aquae infusio. 372.
Vita communis clericorum, 16 — religiosorum, quid secumferat. 133 in communi, quid significet. 98.
Visitatio canonica dioecesis. 87.8; – religionis. 109 - ecclesiae pro indulgentiis. 631 ss. liminum. 87.7.
Vocatio religiosa. l 12 — sacerdotalis, 688 nis exploratio ab Ordinario, 117. 118.
Vomitus, post s. communionem. 413.
Vota religiosa temporaria, 119; impedientia matrimonium. 765.
Votum *paapertatis.* 125-134; ca*Stitatis,* 135-137; *oboeditoliac.* 138-140; ieiunii et abstinentiae. interpretatio. 877.
— heroicum pro defunctis, 619.

Imprimé \ Rome It a l ie

MUSEUM LESSIANUM

PUBLICATIONS

DIRIGÉES PAR

DES PÈRES DE LA COMPAGNIE DE JÉSUS

LOUVAIN

SECTION ASCÉTIQUE ET MYSTIQUE

SECTION THÉOLOGIQUE

SECTION PHILOSOPHIQUE

Rédaction: 11 RUE DES RÉCOLLETS, *LOUVAIN*

Administration : BEYAERT, *BRUGES*

Roma, 1922-23 — Stabilimento Poligrafleo per PAmministruzionc della Gnerra.

MUSEUM LESSIANÜM: SECTION THÉOLOGIQUE

ARTHURUS VERMEERSCH, e S. I.

Doctor juris, juris canonici rt scjkxtiarum politicarum,
Throlooiax moralis Profrssor in Pontificia UnI/F.RRCTATR Grsgomana·

THEOLOGIAE MORALIS

PRINCIPIA - RESPONSA - CONSILIA

Tomus IV

DE CASTITATE ET VITIIS OPPOSITIS
CUM PARTE MORALI
DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO

ROMA (19) Universitλ Gregoriana
VIA DEL SEMINARIO; 120.

PARISIIS (6)
Dépôts Charles Bkyaert
(A OiHAUDON) — fs, HUK JaCOB.

BRUGIS
Firme Beyaert
KVE NOTKE-DaME

19 23

IMPRIM AT UR.

Iosephus Felograssi, *Praep. Prov. Rom.* S. I.

IMPRIMATUR.

Fr. Albertus Lepidi, O. p., S. *P. A. M ister.*

imprimatur.

Iosephus Pauca, *Arch. Philipp. Viccsg.*

INDEX ANALYTICUS

prooe!

Rerum ordinatio et notiones.

Art. I. — Tomi argumentum et dispositio (1-2).....*Pag.* 1
Art. II. — Introductio de re sexuali.
Utilitas ..... » 2
Variae notiones (3-15)..... » 2
Summarium (16) ..... » 11

TRACTATUS PRIMUS.

De ipsa virtute castitatis et opposita luxuria.

Utilitas..... *Pag.* 13
Art. I. — Notiones et divisiones (17-19)..... » 13
Art. II. — Disciplina castitatis (20-21)..... » 15
Summarium (22)..... » 19

TRACTATUS II.

De officiis et castitate sponsorum de futuro.

Utilitas. Ordo dicendi..... 21
Art. I. — Promissionis matrimonialis utilitas, notio effectus (23-29)..... A 21
Art. II. — De sponsorum castitate et consuetudine (30-32) » 26
Summarium (33) ..... » 2a

TRACTATUS III.

De castitate et officiis coniugum.

Utilitas..... *Pag.* 31
Caput I. — *Matrimonii notio et fines* (34-36)..... » 31
Summarium (37)..... » 33
Caput II. — *Matrimonii capacitas.*
Utilitas..... » 34
Quinam matrimonium contrahere possint (38-42)... » 34
Summarium..... » 43
Caput III. — *Matrimonii praeparatio et recta constitutio* » 44
Utilitas..... » 44
I. Prudens matrimonii praeparatio (44-45)..... » 44
II. Recta matrimonii constitutio (49-50)..... » 48
Summarium (51)..... » 49
Caput IV. — *Officia castitatis matrimonialis*..... » 50
Utilitas..... » 50
Art. I. — De completo coniugii usu.
I. Quaenam copula licita sit (52-61)..... » 50
II. Quisnam usus coniugii debitus sit (62-63)... » 59
III. Quisnam usu coniugii optandus sit (64)..... » 61
Art. II. — De incompleto coniugii usu..... » 61
I. De actibus mutuis (65-66)..... » 61
II. De actibus imperfectis non mutuis (67-68) ... » 64
Art. III. — De coniugum luxuria..... » 65
I. De onanismo coniugali (69-71)..... » 65
II. De aliis excessibus (72-76)..... » 70
Summarium (77) ..... » 71
Caput V. — *Alia coniugum officia.*
Utilitas..... » 74
Officia (78-81)..... » 74
Summarium ..... » 77

TRACTATUS IV.

De castitate ceteroru

Utilitas..... IW- 77
Coelibatus praestantia (83) ..... » 77

Caput I. — *De uau completo jacultaiis venereae.*
Art. I. — Do usu completo secundum naturam (84 91) *Pad-* 80
Art. II. — Do usu completo contra naturam (92-100) » 84
Summarium (101)..... » w
Caput **II.** — *De luxuria imperjccla.*
I. Demalitia luxuriae imperfectae (102-103)... » 91
II. Do actibus exterioribus(104-107)..... » 93
HI. Do actibus interioribus(108-111)..... » 95
Summarium (112) ..... » 96
Caput **III.** — *De luxuria indirecta* (113-116)..... » 97
Summarium (117) .....

TRACTATUS V.

De pudicitia, de actibus oppositis, et de luxuria larvata.

Caput unicum. — *Virtus. Actus oppositi. Luxuria larvata.*
Utilitas..... *Pag-* 101
§ 1. Quid sit virtus pudicitiae, quid sint actus impudici (118)..... » 1θ1
§ 2. Principia generalia et regulae (119)..... **I**l·-
§ 3. De variis impudicitiis.
I. Do impudicitia verborum seu signorum (120-121)..... › 1W
II. De impudicitia visus (122-127)..... * 10®
III. De impudicitia phantasiae (128)..... » H®
IV. Do impudicitia tactus (129-132)..... » **IU**
Appendix. — *De paihologia sexuali* (133-134)..... » 115
Summarium (135)..... » 116
Conclusio prudentis confessarii (136)..... » 11’
Bibliographie..... › 121
Index rerum alphabeticus..... · 1*

PROOEMIUM

RERUM ORDINATIO ET NOTIONES.

Articulus I. — Tomi argumentum et dispositio.

1. — 1. Tomi argumentum. In isto nostri operis moralis tomo qui speciale suum nomen a virtute castitatis mutuatur, in primis nobis propositum est ea omnia tradere quae libri vel libelli de VI et IX Praecepto continere solent ; satis breviter tamen, cum do istis rebus plenius iam dixerimus in peculiari volumine *De Castitate et vitiis contrariis* (1).

Castitatis autem officia variant pro condicione personarum, quae possunt esse *sponsi de futuro, coniuges* et *prorsus caelibes.* Et quia, praeter officia pietatis et caritatis de quibus in t. II, *De officiis virtutum,* agitur, reliqua quae sibi coniuges debent satis intime cum ipsa castitate conexa sunt, satius duximus moralem sectionem de matrimonio totam huc transferre. Accedit hoc commodum, ut tomus noster III sic magis demonstretur principaliter canonico-liturgicus.

2. — 2. Tomi dispositio. Istud consilium nos adduxit ad tomum qui unico libro constat ita disponendum ut.

Praemissa *introductione de re sexuali,* sequerentur :

Tractatus I, *De ipsa virtute castitatis et contrario vitio ;*

Tractatus II, *De officiis et castitate sponsorum de futuro ;*

Tractatus III, *De officiis et castitate coniugum ;*

Tractatus IV, *De castitate ceterorum ;*

(1) *Tractatus doctrinalis et moralis,* ed. altera, XII-420 pp. 1921.

Tractatus V, *De conexa pudicitia, de actibus impudicis et de luxuria larvata.*

Faxit Deus, intercedente Immaculata Matre Christi, ut liber iste multis non solum sit admonitor virtutis et vitii, sed, vel maxime, suasor puritatis !

Articulus II. — Introductio de re sexuali.

Utilitas. — Notitia satis distincta corporalis constitutionis et functionis requiritur ut plures solutiones morales dari possint et in suo fundamento intellegi.

3. — I. Fccundatio, qua multiplicando generi humano consulitur, exigit ut quodpiam *zoosperma* seu nemasperma *(spermatozoïde}* ovulum femineum penetraverit. Quae penetratio fit in ovario vel in oviduetis seu tuba uterina.

2. Ad istam fecundationem aptatur apparatus genitalis utriusque sexus:

a) virilia organa sunt gemini *testes* seu *testiculi,* qui ante nativitatem in abdomine reconditi, a nativitate infantis scroto continentur, et in quibus zoospermata elaborantur. Glandulae istac simul fontes sunt secretionis interioris quae sanguine miscetur et cui signa virilitatis (barba, pili in pubi, vox masculina) et vis alendi (per sic dictos « hormones ») appetitum sexualem tribuuntur. — Sunt praeterea *bini canales deferentes (vasa deferentia),* valde tenues, qui a testibus per abdomen et prostatam in urethram tamquam *canales eiaculatorii* confluunt. Ad eos autem secretio testium deducitur per *epididyma,* seu canalem saepius replicatum, ita ut, sub pelle exteriore, quasi interior testium tunica esso videatur. Plures autem canaliculi (10-15) eandem secretionem ad ipsum epididyma prius afferunt. Vocantur *canales* seu *coni afferentes.* — Dein, *binae vesiculae seminales,* quae, inter intestinum rectum et vesicam urinariam collocatae, sic vocantur, quia olini putabantur esse receptacula nemaspormatum, dum nunc

potius tamquam organum cuiuspiam *secretionis* considerantur. Quae secretio simul cum secretione ex *extremo vase deferente,* ex *prostata* et fortasse ex *glandulis Littré et Cowper,* fluxum ex testibus comitatur. — Tum *prostata,* quae est glandula sub vesica urinaria et vesiculis seminalibus in abdomine recondita, per quam ductus iaculatorii et urethra transeunt. — Tum *binae glandulae Cowper,* quae, sub prostata sitae, etiam in urethram confluunt.

Tum *urethra,* seu canalis urethralis, qui pars inferior est membri virilis, et tam sperma quam urinam emittit. — Demum *membrum virile (penis, virgula, mentula, veretrum)* quod duobus coniunctis *corporibus cavernosis,* sub quibus urethra est, constituitur. Erigitur, quando sanguine oppletur. Extremam membri partem tenet *glans,* valde excitabilis, quae *praeputio* (membrana quae glandi minime adhaeret) operitur.

Sub praeputio, ad radicem seu coronam glandis, colligitur sic dictum *smegma praeputii,* quod apud plures, retracto praeputio, interdum amovendum est, ne foetidum fiat vel etiam ad masturbationem impellat.

b) *muliebria organa* generationis sunt : *Vulva,* quo nomine veniunt exteriores partes genitalium mulieris, i. e. : *magna labia,* quae sunt binae plicae pellis exterioris (hac solae exterius cernuntur); *parva labia,* seu *nymphae,* i. e. binae minores plicae, sitae inter labia magna, ubi smegma eiusdem rationis ac smegma praeputii, frequenter auferendum, producitur ; *clitoris,* seu minimus penis sine urethra, quod est instrumentum voluptatis et delectabiliter erigitur.

Dein *vagina,* formae cylindricae, semper clausa tribus involucris quibus constat. Eius ostium (1), apud virgines, regulariter operitur membrana, vocata *hymene,* quae dimidiam lunam figura imitari solet, ita etiam ut non totum ostium

(1) Ostium vaginae ponitur inter *meatum urinarium* seu os quod» sub clitoride positum, omittendae urinao destinatur et *anum.*

obducat. In vagina sunt *glandulae* dictae a *Bartolini,* quae, in aestu valde vehementi, liquorem emittunt satis similem liquoris emissi a viro in seminatione : omissio ista est pol lutio *feminea,* et putabatur olim esse seminatio feminae. — Tum *uterus* seu *matrix,* quae parvae lagenae satis similis, parte inferiori, quae *collum* dicitur, in vaginam quasi inseritur (1), dum pars superior, seu corpus uteri, formam triangularem habet. In medio collo, cuius pars interior *musus tincae (museau de tanche)* appellatur, est parvum os quo uterus cum vagina communicat. *Rugosa* autem est interior superficies vaginae et uteri. — Tum *tubae fallopianae* seu *oviductus :* bini sunt canales, fere 10-12 centimetris longi, qui cum utero communicant per sic dictum *ostium uterinum.* — *Ovaria,* seu binae glandulae, ad dexteram et ad sinistram uteri, quibus *ova* conficiuntur.

Oviductus ovariis non iugiter applicantur. Desinunt autem in genus quoddam *conchae* seu *extremae tubae (pavillon de la trompe)* quae, tempore quo ovula matura ex sie dictis vesiculis *Graaf* ab ovariis decidunt, ad ovaria aptatur ut recipiat ovula quae subinde versus uterum per tubam ducuntur. Tempus istud fere singulis mensibus recurrit. Cum nulla fecundatio habita est, ovula per vaginam simul cum guttatim manante sanguine emittuntur : qui *fluxus menstruus* dicitur. Is cessat durante praegnatione. — Demum, *mammae* seu *ubera,* lacti producendo et dando destinata sunt.

4. — Virginitas, seu *viror carnis integrae* i. e. immunis a libidinoso contagio, nullo indicio physico in viro demonstratur, dum, in femineo sexu, virginitas physica designat *apparentem* illam corporis integritatem quae in servato sigillo seu claustro virginali consistit.

Claustrum virginale pleriquo, maxime antiquiores, reponunt in *hymene ;* hymen tamen potest a nativitate abesse ;

(1) Insertione ista efficiuntur, a dextra et a sinistra colli, in ipsa vagina duo anfractus seu recessus, quo spermatis pars prolci possit antequam uterum penetret.

ob varias alias causas frangitur ; nec semper in primis copulis laceratur. Quare alii claustrum istud ponunt in quadam contractione et compressione qua partes orificii vaginae constringutur, donec carnali copula dilatatae non sunt. Verum neque ex hac parte signum habetur omnino certum.

5. — Semen virile seu sperma continet, praeter nemaspermata, liquores distillates seu per alias glandulas secretos, ita ut obtineatur mixtum liquidum quod fluere et eiaculari possit. Hoc est sperma completum, seu stricte dictum, in quo zoospermata natant. Praeter haec zoospermata, testes fere nihil contribuunt isti liquori. Deficientibus zoospermatibus, remanet, propter alios liquores, latius dictum sperma seu semen virile.

Muliebre semen ovulis constitui perspicitur.

6. — Interventus triplicis vitae. Confectio et emissio spermatis, ultronea confectio et decisio ovulorum, et ipsa utriusque elementi coniunctio, seu fecundatio, sunt, secundum se, functiones *vitae vegetativae,* sicut cibi manducatio et assimilatio : occurrunt in plantis. Verum providus Deus tam utili, tam necessariae ad conservandam speciem functioni coniunxit sensationes et delectationem, quibus intervenit *vita sensitiva* seu psychica inferior. Déin, istae sensibiles affectiones cognitione superiore percipiuntur et appetitu rationali, saltem ex parte, reguntur, ita ut vita *psychica superior* cum imputabili actione minime excludatur. Hinc *delectatio venerea, appetitus venereus, instinctus sexualis.*

I

1. — 1. Delectatio venerea describi potest *delectatio propria operationis* per se generativae, ita ut in ipsa operatione sentiatur *plene* seu *perfecte,* incomplete vero in eius inchoationibus. Operatio autem ista est copula. Haec dicit penetrationem erecti membri virilis cum effusione seminis (saltem latius dicti), in vaginam feminae, quae ipsa proprios

motus semen, attrahentes habere et delectabilem aestum experiri consuevit.

In singulis effusionibus, nemaspormata continentur immenso numero, quem aestimant 250.000.000 ad 200.000.000. Si vir vaginam perfecto penetraverit, iam in ipso copulae actu multa nomaspormata uterum ingrediuntur. Talis autem est eorum motus ut centesimam metri partem intra decem momenta *(minutes)* percurrant. Initium autem vaginae ab ostio uteri distat 2 /2 ad 3 /2 centimetris ; 10 vero ad 15 centimetris a tubis fallopianis, ubi, occurrente ovulo femineo, quod lento motu descendit, fecundatio evenire solet, nisi fiat in ipsis ovariis. Quare, quando omnia optimo procedunt, focundatio iam post horam cum dimidio a facta copula locum habot.

2. Tam completa quam incompleta delectatio venerea *materialiter* describitur : *delectabilis immutatio organorum generationi proxime inservientium.*

In qua descriptione rito intellegenda, cavendum est : *a)* ne existimes organa generationis esse simul, omni sua extensione, sedes voluptatis vonoreae. Sedes ista, apud *virum,* est membrum virile, maxime glans qua terminatur ; apud *mulierem* sunt *clitoris, vagina* usque ad uterum, et quadantenus *papillae* mamillarum. Quare maiorem quam viri putant osso venereaam mulieris delectationem ; *b)* no confundas sedem voluptatis cum loco undo excitatio proficisci potest. Sic, ex loco excitante, distinguunt apud mulierem pollutionem papillarem, uterinam, clitorinam ; atque etiam in viro tactus exerciti in vicinas organis sexualibus partes quae nervosam affinitatem habent, venerem excitaro possunt. Atque in partibus magis distantibus *centra secundaria* observantur, v. g. labia, ubi tactus superficiei concitationem venereaam inducere vel augere potest. Nec contactu opus est. Per alios etiam sensus sive immediate, sive maximo mediante phantasia, quae sola sufficit, homo excitatur; c) no delectationem ita propriam putes istorum organorum, ut participationem aliarum partium excludas vel neges, dum non pauci moderni sensationes in ipso cerebro perfici contendunt ; *d)* ne nimis ad hoc attendatur ut ipsa ista organorum immutatio tamquam delectabilis percipiatur. Qui ex phantastica repraesentatione obtineat simul et immutationem partium sexualium et delectationem a pure sensibili distinctam, no dubitet quin delectationem venereaam experiatur.

3. Magis accurata autem seu *formalis* definitio delectationis vencreac, est *status psychicus adductus sensatione venerea et coniuncio affectu.*

Sensationes autem *vencreae* sunt : a) sensatio *externa* (sic dicta ex obiecto seu causa exteriore), quando ipso contactu in glande, etc., excitatur titillatio propria organi sexualis; *b)* sensationes *ci-ncstheticac,* quibus situs vel motus organorum sexualium percipitur, quando ex impulsu stricto venereo, v. g. ex obsceno phantasmate, oriuntur vel in actum stricte venereum (copulam, emissionem seminis) diriguntur ; c) sensationes *organicae* adductae sanguino quo corpora cavernosa penis, clitoridis opplentur, maximo eae quae cum emissione seminis saltem late dicti coniunctao sunt.

Sensationes porro istae inducunt *affectum (impression, sentiment) iucunditatis (de bien-être)* sive merum, ut in actu completo, sive mixtum aliqua tensione minus iucunda,ut in actu incompleto seu nondum perfecto.

8. — Quonam pacto delectatio ordinis sensitivi sit *specialis** iuvat accuratius indicaro. Iam vero specialis profecto est quatenus sumitur incorporata in sensatione, et cum ea aliquid unum efficit. Si autem fruitio subiecti sumitur secundum se, probabilior sententia hodie existimat varias fruitiones sensibiles *(jouissances)* sumptas quasi a causa separatas, variaro quidem intensitate et inaequali corporis et animae participatione, sed ad unam communem generice seu specifico satisfactionem redigi, ita ut moralis specificatio ex causa derivanda sit.

In *gaudio,* seu delectatione *superiore,* obiectum non mere affert satisfactionem, sed, reflexe cognitum, aestimatum et amatum, ipsam delectationem intrat atque immutat, ita ut haec separatio haberi nequeat, et gaudia vere sint specifice diversa.

9. — Appetitus vencrcus. Affectus iucunditatis adducit tendentias prosecutivas quae appetitum componunt. Itaque appetitus veneretis *inferior,* sponte, ut satiativum, amplectitur actum completum; si non est completus vel prorsus deficit, ultro fertur per *instinctum sexualem* ad eundem complendum vel aptis actionibus procurandum.

Interveniente et obsecundante *ratione,* tunc additur studium formale quietis in bono possesso, seu conservandi iucunditatem, illudque artificiose augendi.

Appetitus iste potest esse *sanus* seu *regularis,* qui, cum in vi seu intensitato, tum in modo quo excitatur, tum in obiecto ad quod fertur est naturae humanae attemperatus ; et potest esse variis vitiis infectus i. e.: *a)* considerata eius vi seu intensitate, laborare *anesthesia* vel *hyposthesia,* cum nullus est vel nimis debilis ; aut, contra, nimis furere per *hyxperesthesiam* (quae in viro dicitur *Satyriasis,* in femina, *nymphomania}', b)* considerato eius obiecto seu termino, ferri sive in proprium corpus, sive in eundem sexum sive in aliud genus (in animalia) ; ‹?) considerato excitationis modo, excitari rebus quae alios communiter non excitant (v. g. viso vel tacto animali, vel obiecto materiali), aut non excitari in adiunctis quae communiter forent causa gravis aestus. Vitia sub *b)* et c) adumbrata, communi nomine (praeter propria) *paresthesiae* appellantur.

10. — Instinctus sexualis *stricte dictus est innata propensio ad actus sexuales qui delectationem veneream procurant.*

Observes ergo eum non inclinare ad generationem ut sic, sed ad copulam quae de se ordinem dicit ad generationem.

Sed in homine considerandus quoque est instinctus sexualis latius dictus, qui ipsam alterius sexus personam quaerit propter characteres sexuales secundarios (1), i. e. propter qualitates psychicas et somaticas quae conversationem alterius sexus cum altero sexu amoenam seu gratam efficiunt. Sed cum simul prope adsit corpus totum, hoc studium personae ad delectationem veneream remote disponit. Transitus ab appetitu spirituali ad carnalem fit difficilior aut facilior pro natura affectus et qualitatum attrahentium.

Affectus enim potest esso pietatis, ut inter patrem ct filiam, matrem ot filium, inter fratres et sorores : et tunc ipsa reverentia

(1) Primarii resultant cx ipso apparatu genitali.

quae affectum istum ingreditur carnalem appetitum cohibere solet. Potest esse simplex amicitia, fundata in dotibus intellectualibus, moralibus, supernatural!bus; atque haec placida,tranquilla, sino invidia, minus quoque ac pietas quaerit corporales demonstrationes osculorum, amplexuum. Potest esse amor, seu affectus similis eius qui ambos coniuges coniungere solet. Affectus iste inter extraneos est suspectae honestatis, continet mutuam quandam traditionem quae, cum utili fine careat, locum dat scrupulis; inter duos tantum, exclusis invidiose aliis, foveri consuevit, atque impellit ad frequentes significationes affectus, quae animum inquietum reddere solent. Fundatus magis in qualitatibus typicis corporalibus, physiologicas mutationes in ipsis organis genitalibus frequenter inducit, ita ut nobiliore appetitu carnalis misceatur.

11. — Delectatio sensibilis, mere sensibilis. Sedulo a delectatione venerea, modo descripta, distinguenda est delectatio sensibilis, sive specialis ista sensuum exteriorum v. g. tactus rei mollis, quae etiam in organis sexualibus obtineri potest, sive minus definita quam affert affectus qui pendet ab instinctu sexuali latius dicto. Et quando facilis est transitus ad commotionem carnalem, delectatio ista vocatur *sensibilis-carnalis,* et qui ei indulgent speciali-ter dicuntur favere *sensualitati.*

Mere sensibilis est delectatio visus, auditus, tactus sine relatione cum appetitu sexuali.

Accidit quoque, quia amor proprie spiritualis et amor carnalis simili et affini corporis habitudine et affectione, i. e. simili *coenesthesia* (1) adiuvantur, ut, propter physiologicam consociationis legem, homo, vir praesertim, dum spiritualem, immo religiosum affectum fovet, quosdam motus carnis invitus patiatur. Secundum istam consociationis legem, duo affectus qui similem repercussionem in corpore habent, possunt ipsa repercussione excitari, sicut etiam altera repercussio alteram inducere potest.

(1) No confundite sensationes *cinesthcticas,* quibus organorum situs ot motus percipiuntur ct *sensationes coenestheticas,* ecu communes pluribus operationibus.

12. — Extensio appetitus sexualis in homine. Proprium quoque est hominis ut etiam in aliena persona eiusdem sexus, immo in propria persona rcperiat fontes satisfactionis sive late sive stricte sexualis. Undo, etiam sino ulla perversione vel inversione appetitus, instinctui sexuali late vel stricte tali cedere potest in sua conversatione cum personis eiusdem sexus vel solus, et delectationem sensibilem-carnalcm vel stricte carnalem sibi velle comparare. Cogites periculosas amicitias adulescentium eiusdem sexus in convictibus, quae praefatis notis *amoris,* a proprie dicta amicitia distinguuntur.

13, — Instinctus venereus impellit ad varias contrectationes quae novis stimulis excitationem carnalem augent. Nec qui dicitur appetitus « *contrectationum* » aliam significationem praeter carnalem habet apud bruta. In homine, contra, oscula et amplexus etiam nobili affectu, v. g. pietatis, aut amicitiae, vel affectu periculoso, nondum tamen carnali, imperari possunt.

Haec accurate distinguenda sunt, observando potissimum utrum propensio sit moderata, quieta, contenta consuetis affectus signis, an contra tendat ad nimias et ad insolitas demonstrationes : aviditas ista suspicionem affectus carnalis ingerit.

14. — *Motus* carnales seu actus (stricte) sexuales quinam sint, satis iam declaratum videtur. Sunt in omni usu venereorum ut talium, seu in quavis « actuatione » apparatus genitalis, quae ex operis ffne destinetur ad prolem procreandam.

Itaque, praeter *usum completum* copulae naturalis vel innaturalis, et pollutionis, sunt, in viro, voluptuosa (non omnis nervosa) erectio membri, agitatio membri ; in muliere, delectabilis erectio clitoridis et vaginae contractio.

15. — Vis phantasiae. Ipsis phantasmatibus sensationes repraesentari possunt et similes effectus adduci ac per sensationes exteriores.

In ipso enim cerebro est *centrum excitationis·,* alterum habetur in *medulla spinali* ; tertium, in parte quadam apparatus genitalis.

SUMMARIUM.

1G. — 1. Focundatio, quae in ovario vel oviductu fieri solet, oxigit ut quodpiam zoosperma ovulum femineum penetraverit.

2. Zoospermata elaborantur in testiculis, qui simul fontes sunt secretionis interioris qua (per sic dictos *hormones)* alitur ipse appetitus sexualis ; dum ovulum femineum fere singulis mensibus, a pubertate ad aetatem circa 50 annorum (quae inde dicitur *menopausis)* cum fluxu sanguinis *(menstruatione)* ultro decidit. Sporma virile completum continet praeterea liquores per alias glandulas secretos, in quibus zoospermata natant.

3. Functioni per se generativae, seu *copulae,* Deus coniunxit propriam delectationem quae dicitur *venerea,* et *materialiter* describitur: *delectabilis immutatio organorum generationi proxime inservientium; formaliter* autem definiri potest: *status psychicus adductus sensatione venerea et coniuncto affectu.* Potest esse completa vel incompleta : haec tendit in completam.

4. *Appetitus venereus* dicit concupiscentiam istius delectationis ; et potest esso sanus seu regularis, qualis communiter habetur, vel vitio laboraro anesthesiao seu hyposthesiae, hyperesthosiae et paresthesiao. Sino vel cura participatione rationis exsistere potest.

5. Appetitus fovetur *instinctu sexuali,* qui, stricte sumptus, est innata propensio ad actus sexuales qui delectationem venereara inducunt ; latius autem sumptus, quaerit personam alterius sexus propter characteres sexuales secundarios.

G. *Delectatio sensibilis* omni sensus fruitione continetur. Mere sensibilis excludit vonoroam ; *sensibilis-carnalis* est minus definita satisfactio corporalis quao facile transit ad commotionem carnalem. Voluntarium studium delectationis sensibilis, si vel nimium est vel fertur in sensibilem-carnalem, quae, in personis solutis, semper nimia dici potest, vocatur *sensualitas.*

7. *Motus carnalis* seu actus stricto sexualis habetur in quavis actuatione apparatus genitalis, quae, ex fine operis, ad prolem generandam destinetur.

Est itaque, praeter usum completum facultatis, in viro erectio per so voluptuosa et agitatio membri ; in muliere, delectabilis erectio clitoridis et contractio vaginae.

Triplex domum est centrum excitationis vonereao: cerebrum, medulla spinalis et pars apparatus genitalis.

8. Corporalis integritas in sola femina regulariter demonstratur indicio visibili, i. o. vel hymene intacta, vel partium complicatione.

TRACTATUS PRIMUS.

DE IPSA VIRTUTE CASTITATIS, ET OPPOSITA LUXURIA.

Utilitas. — Non sola scientifica officiorum propositio, sed etiam nobilia hominum studia cognitione virtutis quae iisdem praecst iuvantur. Non minus autem quam pugna inevitabilis est, est necessaria notitia disciplinae quae victoriam parit.

Articulus. I. — Notiones et divisiones.

IT. — Delectatio maxima ordinis corporalis, quae cum usu facultatis generativae coniuncta est, virtutem postulat moderatricem, quae est castitas. Haec, qualis in ordine naturali exsisteret, inclinat ut homo appetitum sexualem secundum leges rationis moderetur. Sub genere *temperantiae,* tamquam species ponitur.

Observes discrimen quod intercedat inter formale obiectuiu istius virtutis et formalem rationem servandi ordinis in usu facultatis. Operatio per se generativa immediatum ordinem dicit ad bonum speciei ; temperantia immediate ordinem ponit in ipso homine agente, qui rationi suum appetitum inferiorem subdit. Sed bonum uroptor quod iste ordo deseritur est bonum delectabile. Et sic ner imperium rationis in delectationem, ad quod virtus iuvat, immediate bono hominis, mediate bono speciei consulitur. Diversa itaque est formalis ratio nraccepti et virtutis quae servando nraecepto praeponitur.

18. — Ratione *materiae,* distinguitur castitas *matrimonialis,* quae pro coniugibus, *eztraconiugalis,* quae pro per-

sonis solutis vinculo matrimoniali appetitum delectationis venereae moderatur.

Ratione *comitantis propositi,* castitas dicitur *perfecta,* quae omni delectationi carnali, ei etiam quae matrimonio honestatur, valedicit. Haec est castitas *virginalis,* in persona quao nullam completam satisfactionem venerem voluntarie admisit.

Ipsum studium virginitatis in norfcctionem dirigi potest, cum puritatem aemulatur angelorum, qui carnalem voluptatem non experiuntur, ab ea quaerenda sunt animo alieni, nec timenda habent contagium vitiorum et seductionem illecebrarum. Itaque *angelica castitas: a)* sincere et pleno omnem affectum a carnali voluptate alienum servat ; *b)* quantum decet et copia habetur, corpus ab omni motu carnali expers servaro conatur ; c) a contagio corruptionis saccularis se immimem custodit. Atque ad fastigium pervenit, quando, repudiata omni sensus servitute, mens nulla delectatione *sensibili,* qua tali, fruitur.

Studium perfectae castitatis vocatur *continentia,* quo nomine venit quoquo *perseverans in difficultate interiore voluntas castitatis.* Quia enim cum propensione ad luxuriam plerique luctari debent, stricte loquendo, acquisitam castitatis virtutem adepti non sunt. Virtus enim acquisita facilitatem actus connotât. Quare, pro castitate possident continentiae virtutem, quam Aristoteles virtutem mixtam appellat, propter manentem difficultatem. Quaedam tamen promptae victoriae facilitas consuetudine cnorgicae îesistentiae acquiri potest.

Qui cum carnis integritate coniungunt propositum perpetuae virginitatis, condicionibus satisfaciunt *aureolae virginum,* i. e. merentur accidentale sed insigne praemium propter specialem victoriam quam in pugna contra carnem reportarunt, et propter liberalitatem qua cor suum seu vitam affectivam Christo servant. (Cfr. *Dc Castitate,* n. 155 ss.).

Matrimonialis castitas triplici gradu consistit. Primo, coque necessario, comuges omnia officia sic imploro destinatum habent, ut limitem coniugalis carnis non excedant ; perfectiore gradu, commixtio carnalis propter solos liberos habendos exercetur ; tertio, coquo summo gradu, coniuges perfectam continentiam servant. (Cfr. S. Aug. *Contra Iulianum Pelagianum,* 1. 3, c. 21, n. 43, et 1. 4, c. 2, n. 10. P.L. 44, 724 et 741).

19. — Oppositum castitati vitium luxuriae signat inordinatum appetitum delectationis venereae. Castitati opponitur per *excessum,* dum eidem per *defectum* opponitur *insensibilitas,* quae debitum in matrimonio usum Venereorum declinat. Luxuria distinguitur *completa* seu *perfecta,* quae usum consummatum facultatis venereae inficit, et *imperfecta,* seu incompleta, quae est prioris inchoatio. Actus luxuriae *imperfectae* sunt alii *interiores :* desideria turpia ; alii *exteriores,* ut libidinosi aspectus, tactus, sermones, etc. Luxuriae *perfectae* actus sunt tum *naturales,* qui hac ratione naturae non repugnant quod, spectata actus ratione, generatio sequi possit, et *innaturales,* qui ipsum ordinem ad generationem violant.

Luxuria potest esse *directe* seu *in se* volita, et *indirecte* volita, seu permissa, cum aliud intenditur ex quo voluptas carnalis sequitur non praeter praevisionem, sed praeter intentionem.

Articulus II. — Disciplina castitatis.

20. — Disciplinae necessitas. Cum usus facultatis genorativae coniugibus reservetur, atque in ipso coniugio multae circumstantiae perfectam castitatem vel saltem abstinentiam ab actu venereo completo etiam per longa intervalla imponant, necessitas educationis quae animos paret castos et continentes praedicanda est universalis. Eamque tam neglegenter vel tam incomposite fieri valde dolendum est.

Distinguenda autem est praeparatio *generalior* et *specialis.* Utraque do *corpore,* de *sensu,* do *mente* sollicita esse debet.

Huc autem spectant commendandae artes, ut corpus procurent sanum, validum, immuno a defectibus qui carnem concitant ; ut fomenta sensui eripiant ; ut voluntatis

imperium firineut ; ut animum effingant nobilem, generosum, humilitate et pietate Christiana imbutum. Itaque sunt partes *negativae,* quae arcent stimulos carnales, qualos sunt quidam defectus physici, visiones sensuales, turpiloquia, vani amores; et partes *positivae,* quae hominem ad puritatem vere afficiunt. Corpus physico satis exerceatur ut honesta, post non inutilem vel ingratum laborem, defatigatio tentationes antevertat ; animae detur cibus intellectualis et spiritualis, maxime eucharistica refectio.

21. — Quaeres hic de utilitate revelandi mysteria vitae. Non parum hodie disputata quaestio et satis fuse a nobis examinata in *De Castitate,* n. 186-201, his conclusionibus prudenter solvi posse videtur.

1. Nec naturalis ignorantia per se destruenda est, nec artificialis procuranda est. Ac talis facienda est rerum sexualium explicatio, non quae augeat sed quae minuat sollicitudinem de robus sexualibus. Ideo debet esse *gradata* ot, quantum fieri potest, ad singulorum curiositatem, vel necessitatem accommodata.

2. Ut do singulis eius partibus pauca proponamus : Profanis inutilis et facile nociva, saltem pro mulierum phantasia, est *perversionum* sexualium explicatio. Nec iuvat *morbos venercos* explicare ante aetatem qua illicita commercia cum altero sexu timenda sunt. Restat *processus generationis* cum conexis phaenomenis. De quibus ita dicendum videtur : '13

a) revelatio *muneris materni,* procreationis e carao parentis corpore, diuturni temporis quo, non sino curis et incommodis, puer geritur, laborioso partu dein edendus et lacto inatemo alendus, non excitat phantasiam, et satisfacit curiositati, cum praebeat explicationem quae satis adaequata videtur. Efficacissima praeterea apparet ad gignendum utilissimum pietatis affectum. Quare omni filio vel filiae *serio* interroganti, sino incommodo et cum profectu dari potest; *r*

b) menstrui /luxus quem filia exporta sit, mater veram rationem dare ne dubitet. Filio autem do *nocturna pollutione* interroganti alteruter parens id naturale osso dicet. Ac praeservandus

est filius a morbi formidine, quae animum non parum deprimere solet. Hanc occasionem nacti, parentes monita iterabunt ut, etiam ad vires integras servandas, tactibus parum modestis abstineat, ac si quae dubia habeat de his, vel parentes vel confessarios interroget ;

c) quod ad *peccata,* confessarius prudenti interrogatione vel ipsis accusationis indiciis, parentes directa observatione filium puberem quasi comitari debent. Si qua suspicio pravi tactus aut turbatae conscientiae merito suboriatur, animum ipsi addant ad dubia manifestanda, ipsumque do castitatis obligatione moneant. Pro filii indole et aetate, videbunt utrum necne intrinseca peccati ratio iam exponenda sit ;

d) post absoluta studia humaniora, plenior de humana generatione notio nescientibus etiam ultro generatim danda videtur. Ea tunc aetate est *castus iuvenis* qua, firmatis viribus, scientia ista innocua dicit potest (dum curiositas puerilis facile suaderet tentamen experiendi), et qua decet ut virtutem deliberato animo sectari discat. Cavendum quoque est ne castus adolescens incaute in pericula incurrat, neve propter ingenua et candida verba irrideatur, et sic timidius cum sociis agere cogatur, nec animum virilem explicaro queat.

Puellis quo quoquao, ut aiunt, mundum ingredi parant, g m ra-tim optandum est ut sive a matre, sive ab alia persona fida de generatione humana clare edoceantur. Praeterea, valde utile est ut nisi altioro vocatione donatae sint, de amoris legitimi fine, oneribus ot sanctitate, etiam ex professo, in schola superiore praelectiones audiant. Non paucae enim in futilibus rebus, immo in vanis somniis et in periculosis amicitiis, dies consumunt ; aliae, puerili ratione modestae et formidolosae, aliae inconsiderata familiaritate liberiores cernuntur ; erga parum dignos iuvenes imprudenti amore fervere incipiunt, nesciae obligationum quas fortasso répudiassent, nesciae iurium suorum, nesciae rationis qua digne simul et opportuno iugum ferant. Inde matrimonia contrahuntur quae modicam spem dant vitae beatae et Christianae. Deficiente schola, libri sufficiantur qui coniugii christiaui fines, dignitatem, iura et officia casto et dilucide exponant (1).

3. Satis convenit *mendaciis* abstinendum esso et improbandas esso ineptas fabulas quibus pueri decipiuntur.

(1) Commendandus nobis videtur libellus scriptus n Fr a nç o ise IIa r mk l : *Une (/rave question de l'éducation des jeunes filles Im chasteté,* Paris, 1921.

4. Quod ad *methodum* adhibendam : *a)* sane, do inorito ot praestantia castitatis, do impuritatis detrimentis, tum physicis tum moralibus, etiam palam in ipsa schola, in contione, in catcchismo explicando, vel alia arrepta occasione fortiter dicatur. Sed cum omnibus catholicis et plorisquo prudentibus scriptoribus, *collectivam* seu communem rerum sexualium expositionem in scholis elementaribus et medii gradus per se improbamus: tuin quia instructio ista ad alumnorum varietatem satis aptari nequit, tum quia fero invitat alumnos ut haec inter se, post scholam, conferant; *b)*privata autem informatio spectat ad parentes ot ad animae rectorem. Ne alius id faciat sine parentum consensu. Privata autem informatio sit brevis, simplex, sine apparatu, ac formam vitet quao phantasmata minus casta suggerat. (Cf. in fine tractatus n. 136). *c)* quod ad adolescentes triviales, qui nihil ignorare solent, hi, etiam palam, in scholis vel patrociniis ad altiora consideranda provehendi sunt. Pravos socios pro viribus fugere norint, ot positivis foederibus boni bonos adiuvaro et fragiles confirmare assuescant. Qui harum rerum ignari reperiantur instruendi videntur.

Summa haec est. Ad illustrandam mentem, ad deterrendum ab inhonestate, ad excitandum castitatis amorem, multa, in scholis etiam puerorum, aperte tradi possunt. Nusquam autem *publicam* declarationem mysteriorum vitae, saltem quod attinet ad carnalis commercii et generationis humanae rationem, cultura castitatis imperat vel suadet. Nec puritatis spem in ipsa revelatione, qua tali, reponimus, sed eam admittimus ut partem (non principalem) probo intellectae paedagogiao sexualis, quae adolescentibus magis ordinata methodo assistere proponit, ut plures quam nunc ad maturam aetatem sino naufragio morali perveniant ; atque opportunas indicationes probamus quae : *a)* revelationes malorum consiliariorum praeveniant ; *b)* impediant ne iuvenes turbatum phaenomenis physiologicis animum gerant ; c) magis expositos et maturiores ab illicitis commerciis avertant ; *d)* nubiles puellas a nugarum dissipatione et periculis evocent ; *e)* inter parentes et filios fortius fiduciae et amoris vinculum inducant ; /) virtutem consciam fortioribus reddant, ac meliorem intellectum dignitatis B. M. V. et beneficii Incarnationis procurent.

SUMMARIUM.

22. — I. 1 *Castitas,* acquisita virtus, sub genere Temperantiae, inclinat ut homo appetitum sexualem secundum leges rationis moderetur.

Distinguitur, non formaliter sed materialiter, *matrimonialis,* et *extraconiugalis* ; atque, in persona quae vinculo soluta est, ad perfectionem adducitur proposito abstinentiae completae, praesertim si angelicam immunitatem consectetur.

2. *Continentia* est vel studium perfectae castitatis, vel perseverans in difficultate voluntas castitatis.

3. *Castitati* per *defectum* opponitur *insensibilitas,* quae debitum usum venoreorum declinat ; per *excessum* vero *luxuria,* quae est inordinatus appetitus delectationis venereae. Luxuria potest esse *completa,* seu perfecta ; et *incompleta,* seu imperfecta. *Perfecta* distinguitur *naturalis* et *innaturalis. Imperfecta* autem habet actus *interiores* ct *exteriores.* Omnis autem luxuria potest esse directo volita vel mero permissa.

II. 1. *Disciplina* castitatis, tam generalior quam specialis, esse debet sollicita de corporo, do sensu, do mento ; partes habet *negativas,* quae stimulos carnis arcent, et *positivas,* quae hominem ad puritatem vere afficiunt.

2. Ad paedagogiani sexualem pertinet prudens, non collectiva, sed singulatim pro opportunitate et necessitate data vel oblata revelatio mysteriorum vitae. Nec naturalis ignorantia destruenda est, nec artificialis procuranda est. In cognitione autem numeris materni, non levis utilitas inest augendi affectum pietatis ad matrem ; sicut depellenda est timiditas seu formido quam phaenomena naturalia menstrui fluxus vel pollutionis nocturnae nesciis parere solent. Curandum etiam est ut nobilis suao vocationis notitia puellae adultae a futilibus studiis ct amoribus avocentur.

TRACTATUS IL

DE OFFICIIS ET CASTITATE SPONSORUM DE FUTURO.

I ' Utilitas. — Non levia dubia moralia promissionibus matrimonialibus gignuntur ; in dirigendis autem sponsis confessarius non raro haeret anceps consilii. Haec utilitatem praesentis tractationis produnt.

Ordo dicendi. Duobus articulis Tractatus constat. Priore, de ipsis promissionibus matrimonialibus, altero, de castitate seu consuetudine sponsorum agetur.

Articulus I. — Promissionis matrimonialis utilitas, notio, effectus.

23. — I. Promissionis utilitas. Matrimonium honesto et utiliter promitti potest. *Honeste,* quia est rei bonae et generi humano necessariae, quamvis vitae coniugali vita continens per se praestet. *TJtiliter,* quia securitas promissionis pacem animi fovet, et, si fides mutuo data sit, locum dat conversationi qua sponsi mutuam qualitatum, affectuum et propensionum experientiam facere possunt ut indissolubile matrimonii foedus prudentius contrahatur, et nobiliorem istam amicitiam concipere et fovero quae foedus nuptiale firmabit atquo interoa inveni faciliorem efficit vitam puram et castam. Quocirca Ecclesia, quamvis sponsalia non exigat, iisdem tamen favot.

24. — П. Promissionis varia ratio. 1. Ut omnis promissio, promissio matrimonii potest osse *unilateralis,* et

tunc, pro obligatione suscepta, esse merae *fidelitatis,* quae per se non obligat sub gravi peccato, vel *iustitiae,* quae obligat sub gravi, ex quo ab altera parte fuerit acceptata.

Bilateralis seu mutua, sub gravi facta, inter personas iure habiles, efficit *sponsalia.* Habiles autem sunt omnes naturaliter capaces, ergo etiam, etsi quidam dubitabant, impuberes, nullo vinculo vel praesentis matrimonii vel incompossibilis promissionis ligati, nec impedimento matrimonii detenti. I

Minoris faciendae sunt promissiones unilaterales, utpote quae saepe vanae sint vel fiant ad extorquendos actus parum licitos.

2. Valent quoque sponsalia *condieionata.* Tenentne, natura sua, sponsalia facta inter impeditos, sub condicione : *si Papa dispensaverit ?* Id ante Codicem, ex iure potius positivo, controvertebatur. Condicioni isti obici possit detrimentum illatum auctoritati Ecclesiae, quae de dispensationis opportunitate minus libere indicare poterit. Verum, saltem si agitur de impedimentis in quibus S. Pontifex dispensare soleat, et adsint causae dispensandi, incommodum istud potius commenticium est. Quare istis impedimentis restricta condicio valere arbitramur, cum ex praesenti iure positivo nihil contrarium colligi queat. (De *iure ante Codicem,* cfr. Wernz, t. 4, n. 95, 96).

3. Metu *gravi* et *iniusto* vitiata, valent quidem, nostra sententia, sed rescindi possunt ab eo qui metum passus est. Non nulli eadem nulla esse existimant : sed parti quae metu laesa est, minus quam facultas rescindendi, favet et prodest contractus uullitas ; haec enim omnem optionem ei eripit.

4. Generales quoquo regulae do *errore* hic applicandae sunt. Non valent ergo promissiones sponsaliciae infectae errore *substantiali,* late intellecto de qualitate valde notabili. Error accidentalis, sed qui causam dat contractui, ius dat resiliendi parti *deceptae,* maximo si alterius dolo decepta fuerit.

25. — Quaeres, quaenam corporalia vitia a nupturientibus tempestive manifestanda sint.

Manifestandi sunt defectus occulti qui reddunt nuptias *perniciosas* seu damnosas : ut est omnis morbus contagiosus ; vel notabiliter inutiles ad fines matrimonii : ut sterilitas, physica incapacitas parturiendi sine periculo vitae, debilitas qui alterum coniugem ad perennem vel diuturnam continentiam obligaret. Inter damnosos defectus ponitur quoque occulta mulieris graviditas, quae virum exponat periculo alendi prolem non suam.

Occulti defectus qui nuptias mere *minus appetibiles* reddunt, manifestari non debent si sine proportionato incommodo manifestari nequeant : sic puella non potest sino infamia se revelare defloratam.

Prudenter tamen hic agendum est, atque ipsa indoles viri exploranda, qui si sit suspiciosus et iracundus possit se graviier offensum aestimare. Nec felicitas matrimonii gravi periculo opponenda est. Interdum causa esso poterit restituendi, ope periti modici, extorna virginitatis signa.

2G. — Defectus formae substantialis. Ficta promissio.

Aliter facta ac per scripturam subsignatam a partibus (1) ct ab Ordinario vel parocho vel duobus saltem testibus, omnis matrimonialis promissio catholicorum caret forma substantiali, canone 1017, § 1 praescripta. Atque informis promissio, sive unilateralis sive bilateralis, etiam iurata, *qua talis,* non magis quam *ficta* promissio, ullam obligationem conscientiae gignit.

Nec parum utilis erit divulgatio istius legis, ad multas incautis puellis vitandas deceptiones. Utraque tamen promissio dolose facta, tamquam *jactum damnosum* obligationem gignit reparandi damna.

Non raro fit ut adaequata reparatio non sit nisi in matrimonio. Puta puellam rationabili spe matrimonii de-

(1) Si pars alterutra vel utraque scribere nesciat, aut propter physicum impedimentum» nequeat, id ad valorem annotandum est, ct alius adhibendus est testis qui cum supradictis promissionem subsignet.

ceptam ex fornicatione esse praegnantem. Tunc, si, attenta condicione sociali ambarum partium, maxime ipso civili cultu, spes sit felicis coniugii : hoc, quantum fieri potest, suadebimus faciendum. Si vero talis spes non habeatur, gravissimum est invitae parti perpetuam servitutem imponere, nec etiam deceptae puellae utile est ut tali matrimonio iungatur. Quare tunc satius erit ut haec, praeter alimenta nasciturae prolis, dotem qua convenienter nuptias facere queat acceptet.

Observes consiliario circumspecte agendum esso. Si enim sunt iuvenos corruptores, sunt etiam malitiosae feminae quae vel ultro, vel instiganto matre, insidias struunt ut obtineant maritam vel pecuniam. Nec statim credendum est puellae quae, admissa fornicatione, so dicit ex aliquo praegnantem, sod accurate videndum est, si forte etiam cum aliis peccaverit, ct sino sufficienti causa patrem dicat iuvenem a quo pecuniam abundantiorem expectandam habet.

Ceterum, seposita quoque astutia, si nimia personarum distantia vel alia adiuncta demonstrant promissionem non potuisse esse nisi prodigam vel fictam, error puellae potius suae imprudentiae quam alterius fraudi imputandus est, ita ut minor sit reparationis obligatio. Quamquam aequa compensatio semper commendanda est.

27. — Consultandi parentes. Ipso reverentiae affectu, fiducia quoque in eorum experientia et amore, ac momento quod pro nomine et prosperitate familiae in matrimonio inest, filii et filiae movebuntur ut antequam nuptias promittant vel ros eo perduci sinant ut difficile mutentur, consilium a parentibus exquirant. Istud praetermittere per se gravo est. Levo vel adeo nullum fieri potest peccatum, si parentum incuria aut excellentia occasionis aut difficultas interrogandi, eos non fecerit serio invitos. Immo fieri potest ut talis sit parentum indoles quao silentium do his tractatibus suadeat.

Promissio illicita ex *obiecto,* seu matrimonii cui parentes iustc repugnant, ipso iure naturae est invalida ; illi-

cita solum ex *modo,* seu matrimonii approbandi, sed praetermissa parentum consultatione vel neglecta eorum auctoritate, non est ideo invalida.

28. — III. Validae promissionis effectus is est, ut per se obliget ad nuptias contrahendas. Ac praeterea, post vera sponsalia, sensus communis dictat sponsos mutua obligatione teneri non solum abnuendi aliud matrimonium, sed etiam abstinendi omni alio carnali commercio, ita ut qui cum aliis luxuriose peccent quodammodo iniusti censeantur. Ac sponsa praesertim non potest, admissa fornicatione, se reddere notabiliter minus appetibilem. Quare pleriquo putant fornicationem sponsae cum alio speciem *gravem* accusandam ad peccatum addere. Res tamen controvertitur, ita ut confessarius, non quidem de consilio dando fidelitatis, sed de ista accusatione sollicitudinem deponere possit.

Canonice tamen, ut vidimus, idque etiam pro sponsalibus quae ante Codicem celebrata sunt, actio non datur nisi ad sarcienda damna. Obligatio tamen conscientiae, etiam post sententiam indicis subsistit, nisi altera pars ita summam a indicé statutam acceptaverit ut dicenda sit iuri suo renuntiasse. Verum qui sine causa recedit, graviter peccat, quamvis aliud matrimonium valide contrahat, coque deinde licite utatur.

29. — Causae iustae recedendi a promissis. Ipsum bonum commune, ad quod interest matrimonia felicia contrahi, postulat ut sponsalia et promissiones matrimonii propter graves causas dissolvi queant. Ac primo notandum est sponsalia non impedire electionem status melioris, sacerdotalis vel religiosi. Optima causa solvendi promissionem erit renuntiatio promissarii vel consensus mutuus.

Graves causae autem recensentur : 1. *Error* causam dans ; 2. iniustus *metus* ; 3. nimis notabilis *mutatio* condicionis : haec secundum plures habetur, post matrimonium contractum cum alia persona, vel post ingressum in religionem, etiamsi matrimonium dissolutum sit vel novicius aut

professus religionem deseruerit. Et constat integrum esse parti quae statum non mutavit sponsalia abrumpere. Ipsa condicio non satis mutatur acquisitis vel perditis divitiis, ut *per se* locus inde sit solvendi sponsalia. Sed adiuncta plus permittere possunt ; 4. *fornicatio* sponsae, atque etiam sponsi (praesertim si agatur de puella honesta quae matrimonium vero Christianum cupiat) permittit ut pars innocens a sponsalibus recedat ; 5. *profectio* sponsi in regionem nimis longinquam vel diversam ; 6. *dissensus parentum,* non quidem directe, sed indirecte, propter consectaria in matrimonio, saepe dabit causam sufficientem resiliendi, praesertim si non erat praevisus. Si praevisus erat, is qui nihilominus deliberate matrimonium promisit, vidotiu' saltem ex aequitate inducendus ad compensandum damnum ; 7. denique quotiescumque, omnibus perpensis, matrimonium prospicitur *infelix futurum* esse, iusta ratio aderit recedendi a sponsalibus.

Articulus II. — De sponsorum castitate et consuetudine.

30. — I. Licita infer sponsos. — N. B. *Sponsorum* nomine hic vocantur non ii soli qui valida sponsalicia pactione vinciuntur, verum omnes quibus, sive ex huiusmodi pactione, sive ex aequivalenti introductione unius in alterius domum, certa et mutua est spes matrimonii.

1. Omnino licitae sunt inter sponsos honestae amoris significationes, secundum morem patriae, puta oscula, moderate adhibitae. Nec repudianda est delectatio sensibilis, non carnalis, quae huiusmodi demonstrationem comitatur. Honestus enim est finis conciliandi et fovendi mutuum amorem in ordine ad matrimonium : et delectatio naturam operationis sequitur.

2. Sed quia nulla corporum traditio sponsalibus facta est, et sponsalia per solam animarum unionem praeparant matrimonium, delectationem *renerean,* quae facile, in praesenti hominum condicione, delectationem sensibilem generaliorem comitatur vel consequitur, *permittere* quidem possunt, non autem deliberate *quaerere* vel *admittere.* Sed

insurgenti motui carnali resistere et positive renuntiare debent. Et propter periculum consentiendi in delectationem carnalem, dehortandi sunt sponsi, ut expresse et deliberate propter delectationem sensibilem oscula vel colloquia quaerant. Verum ad finem altiorem sibi proponendum adducantur.

Quid autem si sponsus petat vel imprimat osculum exteriore specie honestum et consuetum, sed quod sponsa suspicatur aut etiam novit, peti vel imprimi cum affectu vel intentione minus bona ? Cum actus exterior sit bonus, facilem habebit ex circumstantiis excusationem, si ei soli consentiatur.

31. — Consulenda. 1. Cum sponsi in excessus valde propensi sint, monendi sunt ut *temperate* et *potius parce* colloquia tenera misceant, nec patrium morem proborum in demonstrationibus excedant. Praesertim caveant ab osculis frequentioribus, ab osculis in labia potius quam in genas datis, ab amorosis amplexibus: haec enim carnem graviter commovere solent. Quamquam nimietas aliqua non statim do mortali damnanda est ; nec ea circumspectio suadenda est quae non permittat nisi constrictum agendi modum : consiliarius nimis severus parum auditur.

Sponsi autem veneream delectationem formaliter repudient. Atque ut sincere agat, sponsus qui in demonstrandis affectibus magis imminentem pollutionem sentiat, demonstrationem suaviter interrumpere debet, si commode facere potuerit.

2. Quantum opus sit ad pericula huiusmodi vitanda, sponsa, per parentes vel personam auctoritate praeditam ab initio maxime hortanda est, ne quidquam illicitum permittat. Id non solum nefas esse, famae periculosum, atque eius libertati resiliendi damnosum, verum etiam futurae felicitati ct praesenti constantiae invenis potius adversari. *Praesenti constantiae,* cum persona facile peccato consentiens minoris aestimetur, cum nuptiae minus amabiles ei reddantur qui iam antea omnia obtinuit quod in solo coniugali statu potore poterat. *Futurae felicitati,* cum,

ex parte saltem, vanam reddiderit illam sapientem divinae Providentiae ordinationem, qua nova matrimonii onera novis gaudiis allevantur.

Simul noverit a se facilius quam a iuvene plura sino carnali commotione exerceri posse. Quare, ipsa impellente caritate, no admittat plures amoris significationes, nedum illas sollicitet, sed hanc brevem regulam sequatur : no plus praestet quam quod coram aliis, praecipue parentibus, praestari potest.

Quo autem diutius nuptiae differendae sunt, eo moderatius agendum est, no sponsalia fiant proxima peccandi occasio, ot quia nimia consuetudine fastidium facile generatur.

Ad praecavenda pericula, valde suadendus est per sponsalia frequens usus sacramentorum.

Officia parentum. Cum sponsi *malis tentationibus* sint valde obnoxii, gravo peccatum committunt parentes quibus sponsorum conversatio non fuerit curae, vel qui eos solos esso imprudenter permittant. Ipsis ergo scrupulus incutiendus est.

32. — Sponsi qui frequenter fabuntur in peccata quae sine sponsalibus vitarent, si matrimonium *satis proxime instat·,* regulariter tractandi sunt tamquam in necessaria occasione versantes. Haec ergo aptis mediis, cautione et usu sacramentorum ex proxima in remotam convertenda est.

Si autem matrimonium non possit brevi fieri, etiam time non raro pro piius minusve necessaria occasio habenda est, sive quia periculum ex specialibus istius consuetudinis adiunctis non oritur, sive quia matrimonii occasio est singularis pretii et difficulter iterum adorit. Ubi huiusmodi ratio exsistat, fere eodem modo atque in priore hypothesi agendum erit.

Deficiente huiusmodi excusatione, occasio proxima quae non facilius in remotam convertatur per se deserenda est.

Si autem, ut non raro evenit, obtineri nequit ut sponsi mox nubant vel commercium abrumpant aut suspendant,

saltem visitationes fiant rariores, adhibitis cautelis, et, maximo a puellis, postuletur assiduus accessus ad sacramenta et usus confessarii stabilis.

SUMMARIUM.

33. — I. Non solum honesta sed etiam utilis est promissio matrimonii, maximo bilateralis, cum foveat pacem animarum, paret feliciora matrimonia, atque interea ipsam castitatem iuvet. Promissiones istae regulis generalibus promissionum obnoxiae sunt ; esse possunt absolutae vel condicionatae ; omnes autem debent, si agitur de nuptiis catholicorum vel de nuptiis mixtis, fieri forma sollemni scripturae rite subsignatae. Dolose tamen facta promissio etiam invalida, obligationem gignit reparandi damna ; ac proin etiam, interdum, contrahendi nuptias. Haec autem obligatio circumspecte imponenda est.

Dolo autem peccat qui celaverit defectus occultos quibus nuptiae reddantur perniciosae seu damnosae, vel notabiliter ad fines matrimonii inutiles ; proportionatum incommodum excusat a revelandis defectibus qui nuptias mere reddunt minus appetibiles.

2. Promissiones autem per se inconsultis parentibus faciendae non sunt. Quamvis actio non detur ad ipsam matrimonii celebrationem urgendam, graviter tamen peccat qui a nuptiis valide promissis recedit sine alterius partis assensu vel sine gravi causa, quae adesse censetur, quotiescumque matrimonium prospicitur infelix futurum esse.

Sponsi nec aliis nuptias promittere possunt ; et, luxuriose cum aliis peccantes, quodam modo iniusti censentur: gravitas tamen circumstantiae sponsalium controvertitur.

II. 1. Sponsi habent, in ipsis sponsalibus (etiam late dictis) iustam causam demonstrandi consuetis signis mutuum amorem. 2. Nulli tamen delectationi venereao consentire possunt. Ad accipiendum autem osculum exterius honestum, quamvis intentione vitiatum, satis facilem ex circumstantiis haurient excusationem.

TRACTATUS III.

DE CASTITATE ET OFFICIIS CONIUGUM.

CAPUT I.

Matrimonii notio et fines.

Utilitas. — Quidpiam principale est accurate cognoscere quid sit matrimonium, scu status iste propter quem virtus castitatis exsistere dici potest ; et in quo solo appetitus qui castitate regitur legitimam suam satisfactionem reperit.

34. — I. Matrimonii fines. 1. Coniunctio sexualis, ad quam homo tanta vi fertur, licitum suum usum habere debet. Habebit autem in statu vel condicione in qua, ea-quae natura humana requiritur ratione, providetur nativitati hominum seu multiplicationi generis humani: haec est enim manifestus finis cur facultas generandi atque ipse appetitus exsistant. Status porro iste est *matrimonium*. In eo, morali duarum personarum amorosa confusione, unum non solius generationis sed etiam diuturnae educationis et perpetuae vigilantiae principium proli, si qua futura sit, praeparatur. Quae unitas firmatur perpetuo vinculo quod, suadente vi unitiva mutui amoris, est libere contractum, atque pro baptizatis est supernaturaliter ipso sacramento sacratum. Nec, sino illa humanae prolis necessitate, perpetua et indissolubilis firmitas matrimonii bene explicaretur ; quamquam ipse amor in perpetuam et completam sui donationem seu communicationem propendet.

Quare ipsa generatio prolis finis esso *primarius* demonstratur institutionis matrimonii, quamvis haec destinatio

sit minus immediata et minus manifesta quam cum agitur do ipsa functione sexuali.

Quod sapientiae antiquae oraculis corroboratur. S. Thomas probat hoc a Philosopho dictum : « Mas ot femina coniunguntur in hominibus, non solum propter necessitatem generationis, sicut ia aliis animantibus, sed etiam propter domesticam vitam in qua sunt aliqua opera viri et feminae» (1). Et hanc alteram definitionem: « Matrimonium est consortium communis vitao et communicatio divini et humani iuris » (2). Huic consonat definitio iuris romani : «Viri et mulieris coniunctio, individuam consuetudinem vitae continens » : do qua definitione interpretes id observant, finem generationis nullis disertis verbis alligari. Nec defuero, in aetate anteriore, qui putarent quoddam matrimonium fieri posse inter virum et mulierem sine traditione corporum ad actus generative».

Ad rem Palmieri (3) : «Proles est finis copulae matrimonialis primarius quamvis non unicus, *G.* Est finis ipsius vinculi matrimonialis, *dist.* immediatus, *nego* ; mediatus, *subd.* est finis unicus vel essentialis essentiae matrimonii, *nego* ; est aliquis finis, immo etiam primarius, *concedo* ».

2. Etenim, per satisfactionem quam offert insolenti concupiscentiae, matrimonium providet honestae amborum coniugum vitae. Qua ratione dicitur esse in *remedium concupiscentiae.*

3. Simul, propter proprias utriusque sexus qualitates, ambo coniuges se mutuo complent et perficiunt. Inde tertius finis matrimonii, secundarius, accedit : *mutuum adiuforium.*

Tres isti fines, *-fines operis* vocari possunt. Primus finis dici potest *gcncricus* seu generis, quatenus ad bonum speciei est immediate relatus; alter et tertius finis sunt immediate *individuates* seu personales.

4. Amor, quo personae veluti confunduntur, propriae qualitates et inclinationes, quibus alter sexus alterum corn-

I

ei) *Summa theologica,* 3 p. q. 41, art. 1, c.
(2) Ibid. q. 44, art. 3, 4°.
(3) *De matrimonio,* thesis III.

plet, necessitas vel utilitas instituendae prolis, quae unitas utriusque parentis vires postulat, haec omnia coniuges impellunt ut stabili ot universaliore ratione simul convivant. Hinc ultro initur societas coniugalis, ex qua domestica efflorescit, ita ut ambae maxime naturales dici possint. Isti naturae invitationi et impulsui obsequentes excultae gentes, potissimum Occidentis, iam ante Christum natum, quandam generaliorem amicitiam et vitae communionem ad perfectam matrimonii rationem pertinere intellexerunt, huicque regimen civile accomodarunt. Quae domestica societas, cum politicae viam muniat, eamque plurimis bonis augeat, *finem jormaliter socialem* ad matrimonium addit.

35. — II. Duplex ratio. Itaque matrimonium strictius et latius sumi potest. Stricte sumptum matrimonium, *in fieri,* seu qua contractus, describi potest : « *Contractus et sacramentum inter baptizatos, quo vir et mulier sibi mutuo legitime corpora sua tradunt ad actus quibus per se multiplicationi generis humani consulitur* ». In *jacto esse,* seu qua status, matrimonium designat ipsam coniunctionem seu vinculum contractu inductum. Amplius acceptum matrimonium definitur iure romano : « Viri et mulieris *coniunctio individuam vitae consuetudinem continens* » (Inst. L. 1, t. 9).

36. — Ordo relationum, inter coniuges servandus, ad exigentias finis primarii est aptatus. Quae ordinis observatio alteri et tertio fini etiam mirifice inservit.

Attamen, in perpendendis coniugum obligationibus, amplior ratio qua matrimonium apud nos concipitur, praetor modum quo semper et ubique exsistere debuit, praetereunda non est.

SUMMARIUM.

87. — 1. *Appetitus vencrcus,* qui propter propagationem generis humani exsistit, legitimam suam satisfactionem obtinet in statu in quo debitae hominum nativitati consulitur, idest in *matrimonio.*

Matrimonii ergo finis primarius, sed nen immediatus vel unicus, est debita generis humani propagatio. Accedunt finis se-

dandae concupiscentiae ; mutui adiutorii; et, maximo apud gentes excultas, finis formaliter socialis, constituendae societatis domesticae.

2. *Strictius acceptum* matrimonium in fieri, seu qua contractus (et inter baptizatos sacramentum), obioctum habet traditionem corporum ad actus quibus per se consulitur debitae propagationi generis humani ; in facto osse, seu qua status, dicit vinculum isto contractu inductum, et quod ex sacramento specialem firmitatem nanciscitur.

Latius sumptum est viri et mulieris coniunctio, individuam consuetudinem vitae continens (Inst. L. I, t. 9).

Relationes inter coniugcs ad finem primarium exigi debent, exclusa qualibet contrarietate. In obligationibus mutuis perpendendis, amplior ratio matrimonii neglegi nequit.

CAPUT II.

Quinam matrimonium contrahere possint.

Utilitas. — Gravissimas quaestiones a capacitate matrimoniali recte intellecta pondere, manifestum est. Ipsis hodiernis controversiis momentum rei confirmatur. I

38. —I. Principium. «Omnes possunt matrimonium contrahere qui iuro non prohibentur » (c. 1035).

Prohibitio autem esse potest iuris naturalis vel iuris positivi.

39. — II. Incapacitas intellectualis. Valido nubere nequeunt qui, propter defectum indicii, omnis contractas sunt incapaces : matrimonio enim ratio contractus essentialiter inest. Paritor dicendum est de iis qui communem naturam istius contractus ignorant vel non satis percipiunt. *Communem* dicimus naturam, quia ignorantia dignitatis sacramentalis valori non officit consensus.

Itaque : « c. 1082, § 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesso est ut contrahentes saltem non ignorent

matrimonilim osse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos ».

Non requiritur ut partes necessitatem copulae carnalis cognoverint ; satis esse videtur ut sciant concursu quodam et familiaritate parentum prolem obtineri et a matre gigni.

Sed quamvis ignorantia post pubertatem non praesumatur, sedulo tamen curandum est ut do toto iure oflicioque suo instructi contrahentes matrimonium celebrent. (Cf. *Epitome,* II, n. 369).

In *lucidis intervallis* facta matrimonia valent sed illicita sunt, nisi removeatur periculum non idoneae educationis prolis, et gravis accedat causa. (Sic Wernz, *Ius Decretalium,* IV, n. 41).

In dubio *positivo* de capacitate, matrimonio non sunt prohibendi semifatui, surdo-muti non perfecte instructi, quamvis talia matrimonia parum optanda sint.

Iure naturae nulla aetas requiritur ad validitatem matrimonii eorum quibus nec indicium nec scientia deficit. Sed scientia in impubère non praesumitur. Lege autem positiva Ecclesiae et omnis excultae gentis, minima aetas statuta est, ante quam nuptiae valide contrahi nequeunt.

Praeter *intellectualem* capacitatem, physica corporis idoneitas requiritur, de qua paulo fusius dicendum est propter natas controversias, et propter conexionem cum facultate commercii carnalis et generative

40. — III. Physica incapacitas. 1. Duplex potentia physica hic consideranda venit : *potentia coeundi* seu perficiendi copulam ; et *potentia generandi.* Quia autem fit ut sterile maneat matrimonium etiam eorum in quibus potentia generandi non desideratur, et iuvat initium dicendi facere a notionibus quao ab hodiernis controversiis praescindant, praestat *gencricam* sterilitatis descriptionem admittere, quae est status seu condicio *coniugum qui liberos non generant.* Haec rursus sterilitas deinde, ex causa sua distinguitur in sterilitatem quae ab ipsa impotentia generandi manat, et sterilitatem quae ab aliis causis occultis vel manifestis pro-

ficiscitur. Ipsa impotentia autem potest esse vel *organica,* quao facilius in ipso organorum vitio deprehenditur, et *functionalis,* quae nullo huiusmodi vitio revelatur.

Quaestio itaque fit quaenam physica impotentia inducat *impotentiam* matrimonii ; idque ex ipso *iure naturae.* Lex enim positiva propter proportiouatam causam, inhabiles reddere potest ad matrimonium eos qui nulla naturali incapacitate laborant. 'JK

2. *Qua certitudine ipsa ista capacitas adesse debet?* Nulla ratio est cur a norma generali recedamus quae postulat ut aptitudo positiva ad statum saltem probabiliter adsit. *

Immo Sanchez, *Mair.* l. 7, d. 103, n. 10; Reifjfenstuel, in l. 4 t. 15, n. 26; Schmaezgrueber, in eundem titulum, n. 56 et 57, et plures alii dicebant mortaliter peccare qui dubium de sua potentia ante matrimonium non deposuerat. Atque examen quidem dubii est ex lego naturae necessarium. Perseverante tamen dubio, ex ipso Codice c. 1068, § 2, matrimonium non est impediendum. Ceterum, ut liquet, pars quae de sua potentia dubitat, ipsa iustitia naturali obligatur ad probabile vitium alteri parti manifestandum, no haec in re gravissima decipiatur.

Verum, cum nullum indicium serium contrarium habetur, moralis certitudo capacitatis ex ipsa praesumptione naturali colligitur. Nec physicum capacitatis examen tunc requiritur. Ubi tamen praesumptio ista deficiat, maxime ubi in contrariam certitudinem moralem convertatur, positivum argumentum capacitatis suppeditari debet.

3. Iam vero, naturalis potentia coeundi perseverat per se quamdiu ipse copulae appetitus habetur ; non item potentia generandi. Post certam aetatem, senes semen prolificum non iam habent. Maturius etiam lit, pro mulieribus processus sic dictus « involutionis », ita ut certum moraliter sit, aliquot annis post aetatem criticam (qua cessant menstruae) ovaria esso atrophizata vel etiam non iam reperiri. Quare ipsa Scriptura sacra partus in senectute pro miraculosis habet. Cogita promissionem factam Sarae et Elisabeth.

Cum hac morali certitudine componi nequit praesumptio de capacitate generandi.

4. *Quaenam potentia sive coeundi sive generandi necessaria est ut consistere possit matrimonium ?*

Haec constant: a) Non sufficit vis generativa sine vi coeundi. Fecundatio quidem possibilis est sine copula ; ct medica arte poterit fortasse (etiam sine ulla pollutione) fieri vere probabilis. Nihilo minus vir et mulier quibus copulae facultas in perpetuum deest, declarandi sunt sine ambagibus matrimonii contrahendi incapaces.

Traditio enim corporum, quae est matrimonii obiectum, fit immediate non ad generandam prolem, sed ad commercium carnale quod naturalis via est ad istam generationem;

b) quamdiu senes facultatem copulae servant, matrimonio non sunt prohibendi. Id probat perpetuus usus Ecclesiae, quem ratio confirmat. Magna enim ad copulam propensio non est sublata. Ordini autem naturae repugnare videtur ut naturalis propensio, seu corporum commixtio, omni usu licito pro magna hominum parte privetur;

c) eunuchi seu castrati, qui utroque teste carent seu privati sunt, sunt incapaces matrimonii. Id per Sixtum V, in celebri responsione ad nuntium Hispaniae declaratum est et ab omnibus deinceps catholicis doctoribus admissum. Res antea controvertebatur, et, teste Ledesma *(De 'magno sacramento matrimonii,* q. 58, art. 1) propter ipsam controversiam, eorum matrimonia permittebantur;

d) qui fructum coniunctionis sexualis impedire volunt ct sub hac condicione de futuro contrahunt, apponunt condicionem contrariam substantiae matrimonii ac proin invalido nubunt. Inducunt enim, ut optime observat R. P. Oietti *(/Synopsis,* n. 2113) in ipsom actum celebrationis matrimonii obligationem quae elidit, ut contraria, aliam obligationem quae ex illo eodem actu necessario suscipitur. Iam ipse S. Bonaventura acute discernit quid intersit inter illos qui pacto de prolis sterilitate institutionem matrimonii directe impugnant, et illos qui natura vel arte sunt steriles facti : hi nubere possunt. (Cf. in 4 S. d. 31, art. 1, q. 3.)

Minus constat autem quousque ipsa generandi potestas adesse debeat. Si enim consideremus matrimonium simpliciter ut institutum primario ordinatum (mediantibus actibus coniunctionis sexualis) ad generandam prolem, eius lex fundamentalis vel etiam constitutio varia concipi posse videtur. Etenim :

a) ipsis coniugibus solae copulae permitti possint quae generationi humanae positive utiles esse queant. Quae severitas in primis saeculis, immo etiam postea patronos habuit, ita ut copulam cum uxore praegnante vel lactante prohiberent. Hodie benignior sententia omnino invaluit. Istud tantum controvertitur utrum, post validum matrimonium consecuta impotentia, usum, saltem lato sensu completum, prohibeat necne;

b) id etiam a Deo statui potuit, ut essentialis esset habitualis potentia generandi, ac proin attingendi primarium finem matrimonii;

c) verum sola essentialis capacitas potuit quoque esso potentia vere coeundi. Habita enim hac potestate et recto eius usu imperato, satis consultum est debitae multiplicationi generis humani, et provisum est honestati morum per expeditam facultatem satisfaciendi ingenti propensioni ad commercium carnale.

Hodiernus stylus Curiae ad tertiam explicationem est aptatus. Mulier enim cui ablata sunt ovaria, a matrimonio non arcetur. H

Speculative tres sententiae libere proponuntur.

Alii, adhaerentes placitis quae per plura saecula admissa sunt in Ecclesia, eos solos et omnes impotentes dicunt qui incapaces sunt copulae per se aptae ad generationem. Quare impotentem esse existimant virum qui, incapax erectionis, vas muliebre penetrare nequit ; eunuchum et eum qui vasectomiam passus est, quia semen prolificum profundere nequit ; mulierem quae vagina privata est vel eam occlusam fert : quia in ipsa desideratur facultas cuiuslibet copulae. Mulio em autem cui utrumque ovarium etiam fortasse cum utero sublatum est, mere dicunt sterilem, quia contributio ovarii et uteri copulam consequitur.

Sententia ista ad praesentem usum Curiae perfecte attemperatur.

Alii, quorum agmen ducit Dr. Antonelli, impotentes dicunt matrimonii non eos solos qui copulae sunt incapaces, sed quotquot propter physicum organorum defectum per copulam generare nequeunt. His ergo mulier excisa est impotens. Argumentantur ex hoc, quod matrimonium, excluso fine primario, haberi n quit ; et patronis prioris sententiae obiciunt ipsos parum cohaerenter ex parte viri postulare seminationem per se fecundam, cum potentem dicant mulierem quae nullum semen (ovulum) suppeditare potest. Responsa autem S. Sedis explicant, sive quia, cum res sit controversa, in dubio iniis matrimonium non sit impediendum, sive quia ageretur de muliere non perfecte excisa (1).

R. P. Arendt, cum longa scholae traditione, impedimento impotentiae tenet eos solos laborare qui sunt incapaces copulae per se aptae ad generationem. Qui tamen physica certitudine se norunt impotentes ad generandum, in matrimonium valide consentire nequeunt, ut ipse opinatur, quia eorum consensus in finem primarum matrimonii, seu finem operis ferri non potest. Si vero physica ista incapacitas ignoretur, valide contrahunt matrimonium, propter naturalem praesumptionem capacitatis generandi, quae perseverat donec contrarium certissime manifestetur. Nec valori matrimonii obstat, si post celebrationem matrimonii incapacitas (etiam si matrimonium antecedat) generandi detegatur, quia coniugos non erant affecti impedimento impotentiae, et, propter praesumptam capacitatem, consensus ipsum finem operis (matrimonii) attingebat.

Primae sententiae obici potest defectus consequentiae, supra notatus ; non adeo liquet quid oxistimassent doctores classici si novissent ovulum fecundationi necessarium non in ipso aestu sed postea suppeditari.

Alteri sententiae obstat ipsa novitas theoriae, et perversio classicae notionis impedimenti impotentiae, quod, communi ore, doctores profitebantur non ex impotentia generandi sed ex impotentia coeundi manare. Addas nimis multas easque occultas causas nullitatis, et in re ista gravissima, logicam, hactenus ignoratam, necessitatem examinis corporalis ante nuptias, ut valori matrimonii satis sit consultum.

(1) Subtilis ista evasio ctiain hac ratione demonstratur satis futilis, quod do tubis fallopinnls excisis vel non, nulla sollicitudo est habita. Suppressa autem via, manet impotentia generandi.

Tertiae sententiae difficulter concedetur in iisdem omnino adiunctis obioctivis validum consensum dari posse vel non posse, prout impotentia generandi fuarit ignorata vel manifesta. In neutro casu enim consensus iste vitiatur directione positive opposita fini primario matrimonii ; immo (arg. c. 1085) non repugnat quin affectu ipsam generationem complectatur, sicut scientia nuilitatis matrimonii consensum matrimonialem non necessario excludit. Si autem non ex subiectivo defectu sed cx obiectivo eius termino argumentaris, partium ignorantia vel scientia obiectivam istam rationem 'non mutat. Et si instes dicendo tales esse condiciones functionis generativae ut soli defectus manifesti valorem matrimonii labefactare possint, nonne alii reponent hoc esse indicium cur potentia generandi non debeat esso valori matrimonii essentialis ?

Utraque voro sententia laborat in explicandis matrimoniis quae senibus permittuntur. Etiamsi admittamus rarissimos casus fertilitatis senilis, isti non tollunt moralem certitudinem impotentiae generandi apud senes, ita ut *singuli* nequeant, sine ulteriore examino, se dicere *probabiliter* potentes. Nec antiqui ad subtiles istas explicationes confugiebant ; sed pluros saltem, iique praestantissimi, impotentiam generandi apud senes affirmabant, et simul docebant valere nihilominus eorum matrimonia, quia, in praesenti ordino, matrimonia *aut* propter suscipiendam prolem aid propter sedandam concupiscentiam honesto contrahi possimt. Haec, secunaum oruuibissimum Esmein (1), est communis doctrina medii aevi. Neque aliter intellegebant S. Thomam, cui adiungi potest S. Bonaventura. Tum Tancredus, tum S. Baymundus, ut matrimonio excludant cos qui copulae sunt incapaces, sic ratiocinantur: « Cum enim omne matrimonium aut causa suscipiendae prolis aut causa incontinentiae fiat, impossibilitas coeundi utramquo causam removet » (In Summa). « Quid si vir generare non possit vel mulier concipere, num quid matrimonium contrahere possunt ? ». Huic interrogationi respondet Goffredus De Trano: « Respondeo sic ; nam quamvis in matrimonio talium utraque causa matrimonii locum non habeat,... sufficit tamen alteram non deesse ».

«Ut constat ex traditione universali Ecclesiae, ait Ledesma, *De magno matrimonii sacramento, q. 58,* art. 1, matrimonia senum

(1) *Le mariage en droit canonique,* I, p. 249, 250. « L'un des buts du mariage était atteint, et cela suffisait pour le rendre valable ».

sunt valida, *tamen senes habent impotentiam generandi, ut manifeste constat* ». Sanchez, *De matrimonio,* l. VII, d. 92, n. 26 : « Ecclesia passim admittit senes ad illud (matrimonium) ineundum, cum tamen eorum semen constet esse sterile... Quia, etsi id matrimonium frustretur fine primario, qui est prolis generatio, consequitur tamen finem secundarium, nempe satisfacere concupiscentiae, vera copula habita ; quod ad eius valorem sufficit. Et ita sustinet D. Thomas in 4 d. 34, q. un., art. 2 ad 3, receptus passim ab omnibus theologis et iuris pontificii professoribus, demptis paucis... quos optimo impugnat Barbosa, L. 1, p. l,n. 98, *De solut. matrim.*

Schmalzgrueber, in L. 4, t. 15, n, 2, « Impotentia ad generandum dari potest sine priore (impotentia ad copulam), ut fit in senibus »

Quid, quod Laymann (L. 5, tr. 1, p. 4, c. 11, n. 1) et plures alii egregii doctores his vel similibus verbis utebantur : « Impotentia alia est ad prolem generandam, *quae sterilitas dicitur,* et haec, si sola sit, nullum matrimonio impedimentum affert ».

Ad nos quod attinet, nolimus quasi quartam opinionem proponere. Advertimus tamen omnia in prima sententia magis cohaerenter dici posse, si rationem cur castrati sint incapaces matrimonii, non praecise colligas ex carentia seminis stricte dicti, sed ex eo quod propter abscissionem, suppressa est ipsa secretio interna quae ipsam fovet copulae facultatem, ita ut, ob letale vulnus istius facultatis, non possint perpetuam copulae obligationem suscipere. Neque ipse Sixtus V rationem suae sententiae hanc dedit, quod castrati non possent generare, sed quia, « ex huiusmodi coniugiis nulla utilitas provenit, sed potius tentationum illecebrae et incentiva libidinis oriuntur ». Existimabant enim castratos copula non satiari sed excitari. (Of. Oietti, l. c., n. 2399.)

41. — Impotentes et steriles. 1. Ex hactenus dictis colligimus impotentes indubio esso qui propter vitium structurae vel morbum, vel etiam propter causas *psychicas,* sunt incapaces copulae. Sic impotens est vir cuius penis ita aperitur ut semen in vas fundere nequeat, vel mulier cui deost vagina vel cuius vagina non est penetrabilis; impotens est qui propter morbum vel debilitatem vel etiam animi aversionem nequit se erigere, sicut impotens est mulier quae propter *vaginismum,* seu spasmicam constric-

tionem musculi seu sphincteris vaginae, ostium tenet fortiter clausum nec contactum tolerat.

Impotens est etiam vir qui utroque testiculo orbatus est.

Plerique inter impotentes ponunt qui sectionem utriusque canalis deferentis seu duplicem vascctomiam passi sunt. Id nobis est minus exploratum, quia interna secretio concitatrix non est suppressa, nec satis attentum est, nostra sententia, ad istud discrimen quo vir, post vasectomiam, differt ab eunucho.

Suntne impotentes viri qui semen aspermaticum fundunt, quales sunt qui testiculos servarunt minimos, similes parvis pisis: id controvertitur. Perinde dicas de eo qui mortua tantum emittit zoospermata.

Mulieri cui ovaria, immo uterus ablata sunt, nuptiae permittuntur, quamvis, ut vidimus, non desint qui eandem vel impotentem vel incapacem consensus matrimonialis pronuntient.

2. Impotentia, sive physica sive psychica causa explicetur, potest esse *absoluta,* respectu cuiuslibet personae alterius sexus, et potest esso *relativa.*

3. Sterilitas est aliis mere defectus fecundationis quam experientia demonstrat, nulla autem causa saltem organica explicat ; dum alii ipsam impotentiam generandi pro sterilitate habent.

42. — Impedimentum impotentiae. Impotentia tamen non dirimit matrimonium cui posterior est ; nec tollit habilitatem ad contrahendas nuptias, *nisi]* fuerit *perpetua,* i. e. nisi nullatenus vel saltem sino gravi operatione sanari queat.

Facta tamen operatione, cessat, ut liquet, impotentia. Quid igitur si qui manum chirurgi certo et brevi admittet, contrahat matrimonium Î Matrimonium istud censemus non valere, quia donec manu chirurgi sublata sit, vir iste perpetua impotentia laborare dicendum est.

Ad rem Codex, c. 1068: «§1. Impotentia antecedens ot perpetua, sive ex parte viri, sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit.

« § 2. Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum.

« § 3. Sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit

SUMMARIUM.

48. — I. Omnes matrimonium contrahere possunt qui nec lege naturali nec positiva prohibentur (c. 1035).

II. *Capacitas intellectualis.* Lege naturali arcentur qui omnis contractus sunt incapaces, vel commune huius contractus obiectum non satis percipiunt.

Valent matrimonia, etsi per se illicita sunt, quae in lucidis intervallis amentium sunt celebrata.

Atque in dubio positivo et probabili, matrimonium impediri nequit.

III. *De capacitate corporali.* 1. Duplex attendenda est impotentia : coeundi ct generandi.

Potentia coeundi matrimonio essentialis est. Plerique hac potentia contenti sunt ; exigentes tamen ut organa viri permittant copulam per se aptam ad generationem.

Non nulli rccentiores praeterea requirunt potentiam saltem organicam generandi.

R. P. Arendt negat eos in validum matrimonium consentire posse qui, tunc cum contrahunt, manifesta impotentia generandi laborant.

Prima sententia nititur longa traditione iuridica ; generali licentia data senibus matrimonium contrahendi ; et subsistente fine secundario matrimonii.

Altera sententia appellat finem matrimonii primarium, quo excluso, ut aiunt, matrimonium haberi nequit.

Tertia sententia necessitatem consensus in finem primarium invocat. Qui consensus dari nequit nisi, saltem ex praesumptione naturali, quaedam capacitas generandi colligi queat.

Primam sententiam melius consistere arbitramur, si incapacitas eunuchorum potius ex defectu perpetuae potentiae coeundi eruatur.

Positive dubia impotentia practice nulla est. Oportet tamen ut potentia probabiliter adsit. Ipsa praesumptio sufficientem quidem probabilitatem suppeditat. Si vero ipsa requiratur potentia generandi, haec in senibus non iam est probabilis, ita ut ne quidem ex praesumptione capacitas matrimonii ipsis tribui queat. Itaque ipsa necessitate habendi saltem probabilem capacitatem prima sententia confirmatur. '-jraBl]

Impotentia esso potest *absoluta* erga omnes vel *relativa.*

2. Sterilitas aliis est merum factum eorum qui liberos non habent; dum aliis est etiam ipsa impotentia generandi coniuncta cum potestate coeundi.

3. Impedimentum autem impotentiae non habetur nisi per impotentiam antecedentem et perpetuam.

4. Impotentes certo sunt quotquot, propter vitium structurae vel morbum vel etiam propter causas psychicas, incapaces sunt copulae. Impotens est quoquo vir qui caret utroque testiculo. Plerisquo est etiam impotens qui vasectomiam passus est : de qua conclusione dubitamus. De viro qui semen aspermaticum vel sine viventibus zoospermatibus fundit et do muliere cui ablata sunt ovaria, res theoretice disputatur.

Perpetua autem censetur etiam ista impotentia cui per gravem tantum operationem finis imponi potest.

CAPUT III.

Matrimonii praeparatio et recta constitutio.

Utilitas. — Caput istud non pauca continere debet quibus sacerdotes munere suo consiliariorum opportune fungi poterunt. Simul nimis hodie neglecta iura parentum vindicat.

1. *Prudens matrimonii praeparatio.*

44. — I. Comparatae partes confessarii ct parochi. Parocho ct confessario, in apta matrimonii praeparatione satis similes partes agendae incumbunt. Ille tamen magis ex iustitia, is magis ex caritate operam dare debet, ut faustis tantum auspiciis coniugia contrahantur. Neu-

trius partes sunt agere quasi procuratores matrimoniorum : quae res scatet invidiis et periculis ; sed uterque tum parentum tum sponsorum prudentes consiliarii esse debent. Parochus tamen magis ex propria investigatione et notitia, confessarius magis ex sibi suppeditatis indiciis responsa dabit, consilia suggeret. Inquisitio de impedimentis ad provinciam potius propriam parochi pertinet. Opportuna tamen interrogatio a confessario neglegi non potest, si dicta in confessione, cuiuspiam occulti impedimenti suspicionem ingerant. Prudentius et efficacius generalibus consiliis amputantur temeraria matrimonia antequam definita occasio se obtulerit, quam quando excitatae cupiditates et ambitiones parentes et filios occaecare coeperint, et facilis revelatio dati consilii dehortantem sacerdotem odiosum efficere potest. Itaque :

45. — II. Apud parentes haec procuranda sunt : *a)* ut fortis et generosa institutio filios et filias aptos oneribus matrimonii efficiat ; *b)* ut parum aptos, v. g. ex corporis debilitate, a matrimonio avertant ; c) ut, intra limites unionum congruentium, consciam et liberam filiis suis, maxime feminis, optionem esse sinant personae vere amatae (1). Atque ut conscia sit optio, oportet ut filia quae saecularem vitam actura videtur, tempestive sufficientem de rebus sexualibus, de mutuis coniugum iuribus et officiis, notionem hauserit, nec instructio ista facienda committatur marito post nuptias ; *d)* ut nulli funestae ambitioni cedant qua splendidas potius quam felices nuptias filiis suis quaerant; c) ut tales tantum nuptias exoptent et filiis comparare studeant in quibus intima animorum coniunctio corporalem coniunctionem nobilitet et firmet.

Nullo pretio autem se parochus et confessarius complices efficiant parentum illustrium vel divitum qui filio per-

ci) Minimo tamen prohibentur parentes oum iis familiis commercia fovere et consuetudinem iunpcro, in quibus optandae nuptiae quasi ultro se tiliis offerant. Imino id valde suadendum est ut filii a temerariis consiliis et amoribus praeserventur.

ditis moribus corrupto angelicam sponsam consectantur, ignaram mali et in qualitatibus sponsi deceptam.

46. — III. 1. luvcnibus potissimum inculcandum est, quod iam ipse Augustinus monebat, ipsa dignitate humana et aequitate postulari ut se puros servent sponsae quam puram sibi requirunt (1) ; neque ullam in ipso matrimonio haberi dispensationem a forti imperio quo ratio passiones subiectas tenere debet, cmn magis ac magis necessitas continentiae in omni statu ipso cultu civili frequenter imponatur; ad ipsam autem felicitatem coniugii maxime conferre illibatum accessum ad matrimonium ; atque humanum, non brutalem usum iurium matrimonii.

2. Filia monenda est ut memor sit proprii valoris, ne se tamquam vilem mercem primo emptori tradat, sed multum deferat auctoritati bonorum parentum, qui non sunt solliciti nisi de eius vera utilitate. Ipsa recogitet quanta fiducia dignus esse debeat iuvenis cui se totam possidendam tradit !

47. — IV. Matrimonia illicita, dissuadenda, optanda. 1. Ex ipso c. 1060, novimus divino quoquo iure *vetari* matrimonia quae gravo afferunt periculum perversionis, qualia frequenter sunt non ea tantum quae inter catholicam et acatholicam partem coniunguntur, sed etiam, nec minus, quae cum persona aliena a pietate catholica, vel, quod peius est, religioni infensa contrahuntur. Praeter perversionem intellectus, formidanda hodie est perversio moralis, ex nimis famosa abusione matrimonii per artes noomalthusianas: quae sive alterutri sponsorum sive etiam parentibus uxoris potissimum imputandae sunt. Quare prudentia Christiana obligat partem catholicam ot piam ut de ipsa honestae vitae facultate et facilitate se certiorem reddat. Nec vero felix esse potest nec tuta vita coniugalis quae alterutrum sponsum

(1) Cf. sema. 132, P. L. 38,735: * Quales eas uxores vultis ad vos venire, tales vos debent ct ipsae Invenire ·.

moraliter cogit ad perpetuam complicitate II saltem materialem, cum alterius peccatis.

2. *Dissuadenda* quoque sunt matrimonia ubi animorum concordia nequit esse perfecta ; nec sponsi vere possunt altor alteri intimi fieri.

3. *Optanda* vero sunt matrimonia quae personas physice aptas, eiusdem vel similis cultus civilis, de vera religione et rectis moribus consentientes coniungunt, ut se mutuo adiuvent et perficiant, ac terrenae patriae sicut militanti Ecclesiae dent filios quondam cives futuros patriae caelestis.

48. — Eruditio sufficiens in officiis mutuis procuranda est. 1. Quae cognosci debent haec fere sunt: *a)* inter coniuges licere omnes actus qui ad prolem generandam de se necessarii vel utiles sunt, quamvis, ex parte finis extrinseci, venialis inordinatio accidere possit; *b)* par esse quod ad istos actus, utriusquo ius eos postulandi, parem quoque gravem obligationem eosdem non negandi, nisi gravi incommodo excusentur (cfr. 1 Cor. 7, 3-5) ; c) *mortales* fore actus qui de se hunc finem propagationis generis humani impedirent. Et erigantur nupturientes in fiduciam divinae Providentiae ; *d) mortales* esse actus consummatos contra naturam, vel qui per se sunt quasi pollutio inchoata, cum in iis adiunctis fiunt in quibus copula statim non habebitur ; *e)* alia inter coniuges culpa gravi vacare, vel etiam omni culpa, si iusta causa fuerit.

2. Haec aptius per librum vel probas personas coniugatas tradentur. Religioso tamen *sponso,* si opus fuerit, aliquid, plus a sacerdote caute dici poerit. Viro autem parum religioso, confessarius prudentius saepe mere in genere demonstrabit sanctitatem istius status, dignitatem uxoris, huic debitam reverentiam, et quantum humaniores mores, felix vita matrimonialis et maxime perseverantia mutuae fidei et amoris, postulent no coniux in voluptatum instrumentum assumatur.

3. Cum *sponsa* brevior erit sermo habendus. Si usus matrimonii fuerit conscia, supradicta ipsi, modo magis ge-

nerali exponantur ; si autem rei ignara fuerit, remittenda erit, pro instructione, ad *piam* matrem, religiosam matronam. Ac si praesto habeatur, libellus suppeditetur quo officia et iura mutua perspicue simul et honeste explicentur.

Bonum quoque erit consilium ne diu post matrimonium differat confessionem, in qua pleniorum dubiorum solutionem obtineat. -a

II. — *Recta matrimonii constitutio.*

49. — I. Honesti contrahentium fines. — *Primarius finis* institutionis non est singulis matrimoniis obtinendus vel prosequendus. Id enim non exigit conveniens generis humani propagatio, dummodo ne agatur contra finem primarium, sed, in actione propria coniugii, ordo ad istum finem substantialiter servetur.

Itaque honeste contrahitur matrimonium : 1. Propter finem *generandi et instituendi prolem,* quae civitati et Ecclesiae sit utilis, vel quae saltem sit haeres regni caelestis : 2. In *remedium concupiscentiae,* nihil aliud intendendo, secundum illud S. Pauli : « melius est enim nubere quam uri » (1 Cor. 7, 9) ; 3. Propter *mutuum adiutorium* seu societatem coniugalem, ac proin etiam cum pacto servandae continentiae, dummodo nihil contra primarium finem matrimonii agatur ; 4. Propter *fines honestos extrinsecos* finibus matrimonii intrinsecis non contrarios, v. g. ad pacem inter regna vel familias componendam, ad splendorem familiae conservandum.

De eo qui in matrimonio mere quaerat voluptatem carnis vel satisfactionem appetitus excellentiae, ex nobili loco vel opulentia quibus inde fruitur, de eo inquam, qui ea quaerat, servato tamen temperantiae modo, redit controversia do agente propter delectationem, quam examinavimus in parte generali η. ÏI7. Considerata tamen rei gravitate, vix concipitur quomodo rationabilis electio status possit solo delectationis studio imperari.

50. — II. Honesta ratio contrahendi postulat : 1. Ut contrahentes sint in statu gratiae si et quando sacramentum suscipiunt. Quia tamen non sunt consecrati ministri, unius tantum gravis sacrilegii sunt rei qui in mortali contrahunt, idque quatenus sacramentum suscipiunt, non autem quatenus sacramentum ministrant. Materialis autem cooperatio quam alter sponsus praestat alteri contrahenti in statu peccati mortalis, proportionata ratione plerumque excusatur.

2. Ut praescripta ecclesiastica de celebratione matrimonii servent.

3. Ut consensum proprie matrimonialem tunc dent quando forma substantialis observatur. Quocirca monendi sunt catholici ut eum reservent momento quo eorum competente sacerdote et duobus testibus comparent pro matrimonio ineundo. Coram civili magistratu hanc intentionem tantum vere habere ipsis licet admittendi sanctiones et obligationes civiles matrimonio quod in facie Ecclesiae iam contraxerunt vel contracturi sunt. Neque ideo quidquam civili valori sui actus timendum habent, cum, in hac causa, ipsa ratio libertatis conscientiae et religionis exigat ut magistratus civilis sic expresso consensu sit contentus. Sin aliter, recentiores fautores amoris liberi civiles nuptias validas numquam celebrare possent.

SUMMARIUM.

51. — 1. 1. Tum parochus tum confessarius, non procuratores matrimoniorum, sed prudentes consiliarii parentum et spoi - somm esso debent. Parochus magis ex iustitia et propria inquisitione ; confessarius magis ex suppeditatis sibi indiciis quae tamen opportuna interrogatione complenda sunt. Prudentius autem et efficacius animi a temerariis consiliis generaliter avertuntur quam ab inchoata temeritate revocantur.

2. Parentes procurent ut filii sint physice et moralitér apti ; ut parum aptis nuptias dissuadeant ; ut filiis satis liberam optionem esse sinant ; ut splendidis nuptiis felices anteponant.

3. Iuvones sc servent puros pro casto foedero matrimoniali; filia memor sit dignitatis et valoris sui.

4. Illicita sunt matrimonia quao grave morale periculum inducunt ; dissuadenda ex quibus perfecta concordia sperari nequit ; optanda, quae inter personas physico aptas, similis cultus civilis, de vera religione et rectis moribus consentientes, contrahantur.

5. Sufficiens eruditio in officiis mutuis procuranda est; prudenter tamen et cauto id fiat a sacerdote, qui proin sponsam potius ad personam eius soxus vel ad libellum bone conscriptum remittet.

II. 1. Fines contrahentium. Honeste contrahitur matrimonium propter hominum generationem, in remedium concupiscentiae, propter mutuum adiutorium, etiam cum pacto servandae continentiae ; propter alios fines honestos intrinsecis finibus non contrarios. Ipsa delectatio moderate quaeri non vetatur. Exclusivum tamen delectationis studium cum gravitate suscepti status componi posse non videtur.

2. Sponsi, cum suscipiunt sacramentum debent esse in statu gratiae ; secus, qua suscipientes, non tamen qua conferentes sacramentum, forent sacrilegi. Materialis cooperatio alterius sponsi plerumque proportionata causa excusatur. Ecclesiastica praescripta de celebratione matrimonii servari debent ; et consensus tunc dandus est cum forma substantialis adhibetur, i. e. coram parocho et testibus.

CAPUT IV.

Officia castitatis matrimonialis.

Utilitas. — Necessitas istius capitis nimis manifesta est quam ut demonstretur. In dies autem crescunt numero casus de licitis et illicite, inter coniuges et de cooperatione materiali coniugum ad aliena peccata. M

Articulus I. — De completo coniugii usu.

I. *Quaenam copula licita sit.*

52. — I. Honestas obiecti. 1. Perfecta copula, qua ambo coniuges, ex carnali utriusque coniimctione, cum seminatione viri intra vaginam uxoris, una caro fieri dicuntur,

est *honesta ex obiecto.* Requiritur praeterea ut sit honesta ex *fine* et ex *circumstantiis.*

53. — II. Honestas finis. 2. Attento fine, copula honeste *petitur* ad generandam prolem, ad testificandum amorem, ad sedandam concupiscentiam ; ipsa enim natura utilitates istas copulae coniugali indicit.

Alterius autem petitio est ratio sufficiens *reddendi,* nisi obstet grave *damnum,* sive proprium, sive alterius coniugis, sive prolis iam conceptae.

Damnum *proprium :* est morbus quo ipse rogatus afficitur vel cuius contagium certo timendum habet. Gravis tamen ratio assentiendi : ne petens formaliter peccet, maxime ne fiat adulter, ne pax domestica exsulet, permittit coniugi ut copulam istam admittat, dummodo ne mors ex copula imminere videatur. Tunc enim sola gravissima et urgentissima necessitas vitandi periculum serium occisionis, infamiae, copulam excusarit.

Damnum *alterius coniugis,* qui v. g. propter morbum cardiacum omni usu matrimonii prohibetur. Obligatio tamen negandi, quae est ex caritate et pietate, cum gravi incommodo non subsistit : facilius enim quam proprium, damnum alterius volentis posthaberi potest. Gravissimum tamen incommodum requiritur ut quis cooperari possit copulae ex qua mors alteri petenti immineat.

Damnum *prolis iam conceptae,* v. *g.* periculum abortus. Proles enim ius habet inviolatum ne ipsi damnum inferatur. Materialis ergo cooperatio reddentis debitum excusationem damni saltem vere gravis et involuntarii postulat : non sufficit ratio vitandi peccati alieni.

Quod ad *prolem concipiendam,* huic sane semper magis proderit nasci sic (v. g. morbo infecta) quam non nasci. Essentialis tamen subordinatio coniugum ad speciem ipsis officium positivum imponit curandi ut proles nascatur vitalis et sana. Quare cum iis sentimus qui usum coniugii cum huiusmodi damno praeviso non permittunt nisi propter periculum incontinentiae, vel aliam proportionatam causam, quae eo facilius adest, quod fecundatio post co-

pulam incerta est, neo damnum prolis concipiendae eat adeo certum.

Quare: *a)* rarissimo constat tale ex futuro partu periculum ob quod gravis sit obligatio abstinendi usu coniugii (Gen. II, 544, 5°); *b)* phtisi laborantibus sola moderatio in usu praedicanda est: potius sibi quam aliis nocent, nec semper graviter; attendendum tamen ost ad morbidum statum et ad modici consilia; c) propter gravem causam *tolerari* potest ut qui luo venerea afficitur ab altero monito ot consentiente copulam petat, quam alter propter huiusmodi causam reddere tuto permittitur, praesertim hodie, cum satis efficacia remedia praesto esse videantur; *d)* gravi causa, v. g. periculo incontinentiae, coniuges excusari debent ut coniugio utantur cum praevisa necessitate adhibendi remedium aut tractatum ruide abortus per accidens sequatur.

Verum id communi hominum opinioni concedemus, ut prudenter, considerata quoquo causa utendi coniugio, dissuadeamus copulas quae in communem reprehensionem incurrunt, eorum v. g. qui a morbo venereo non satis convaluerunt.

Do copula propter delectationem rcdciuit dicta in theologia fundamentali, n. 117.

54. — III. Honestas circumstantiam

a) Quis. Nemo qui copulae capax est usu matrimonii arcendus est. Qui, post prudentem investigationem, dubie impotens est, et matrimonium (condicionate) contrahere et copulam tontare potest, quamdiu vera aliqua potentiae spes subsit. Neque coniugibus istis imputabuntur pollutiones quae per accidens inde sequantur.

Qui voro *certa* impotentia temporali laboret copulam interea tentaro non poterit. Si tamen impotentia sit in viro defectus erectionis qui repetitis conatibus paulatim corrigi speratur, aut in uxore vaginismus (i. e. nimia vaginae sensibilitas quao nullum contactum admittat) qui fortasse penetrationem admittet, vir conatus istos exercere poterit, dummodo meliore qua potest ratione seminis introductionem procuret. Singuli enim conatus pro tot recto inchoatis copulis haberi possunt. Locus igitur erit applicandi principium do duplici effectu. Imrno plures ipsam copulam simpliciter permittunt qualcmcumquo coniugi facto impotenti sed qui, erectionis capax, semen intra vas uxoris effundat.

Perpetua sterilitas, etiam male procurata, usum coniugii iam non impedit: satis ost ut auctores peccati istud paenitentia expient. Temporale autem impedimentum (v. g. si oviductus ligati fuerint) quam primum auferri debet ab iis qui velint uti matrimonio: copula aliter facta vitio onanismi inficeretur. Si autem per paucos dies immedicabilis fuerit, coniux innocens, nec delictum participans, suo iuro petendi debitum non privatur. Alter autem debet per abstinentiam, si non sit nimis difficilis, ad honestatem revocare suam actionem quae non potuit esse honesta nisi cum proposito abstinendi interea coniugio (1).

Promissio mutua *non utendi* coniugio consensu opposito tolli potest. Promissio unilateralis ab altero remitti potest. Quare promittens qui iuri suo renuntiavit, debitum tamen *amice* petere non prohibetur.

Votum castitatis nulla *iura* mutat. Quare illicite petens, propter votum, a suo consilio quidem avertendus est, nisi alter, qui liber est a voto, velit, petendo debitum, rem omnino licitam reddere. Perseveranti in proposito petendi alter annuere potest. Ac perinde dicendum est si uterque, annuente altera parte, tali voto *separatim* astrictus fuerit.

Namque votum, durante coniugio sine alterius assensu emissum, si est *nec petendi nec reddendi* nullum est; votum si est *non petendi,* in sola uxore validum est, quia maritus, simili voto usum matrimonii suae uxori nimis impeditum redderet: uxores a petendo debito, prae timiditate ot verecundia, refugere solent.

Potitio autem per se impeditur voto quod *ante matrimonium* orat factum. Votum validum eniin, quantum fieri potest, observandum est. Verum potius reddit quam petit, ac proin licite agit, maritus qui debitum petat cum observet uxorem, petere non ausam, in periculo incontinentiae versari. Idem etiam ipsi licet si intra matrimonium, annuente uxore, votum emiserit. Praeterea, uxori quae, rei nescia, nupsit cum viro qui voto ligatus erat,

(1) Haec tamen obligatio revocandi actionem praeteritam ad honestatem non ab omnibus percipitur. Quare erit qui copulam utrique simpliciter, seu omissa consideratione difficultatis continentiae, permittet.

nimis durum esse potest, ut ipsa, petendo actum coniugalem, vim suae modestiae inferre cogatur. In his adiunctis potest et debet quoque maritus, quasi pro uxore agens, petere debitum coniugale, sicut ab uxore*desiderari intellegit. Praestat autem dispensationem a voto impetrare (Cf. Lehmkuhl, *Theol. mor.,* II. 1080).

Mutuo autem *consensu* emissum ab utroque simultaneum castitatis votum, per se pactionem continet qua uterque suo iuri petendi (saltem quod ad exercitium seu usum) renuntiat. Quare per se neuter tunc debitum vel petere vel reddere potest, cum petens sine iure petat. Maritus tamen probabili sua potestate irritandi uxoris vota usus, hanc liberam reddere non vetatur. Haec tunc pactionem remittere potest et votum mariti indirecte irritare ut expeditum matrimonii usum recuperet.

Peccata autem contra votum facta soli *religioni* adversantur. Liquet autem talia vota non esse facienda nisi *serio* et *prudenter,* et coniuges ab animi inconstantia in bono proposito avertendos esse.

55. — *b)* Quando. Nec dum coniux *praegnans* est, nec dum *ubera* praebet copula prohibetur. *Moderata* diligentia avertendum erit, in priore casu, periculum abortus si quod adfuerit, praesertim in primis hebdomadis.

Per tempus *fluxus menstrui,* nulla iam exstat positiva prohibitio, sed copula tunc dissuadenda est, ne mutuae existimationi et amori per insolentem et indecoram huiusmodi petitionem noceatur, nisi ad obtinendam sterilis uxoris fecundationem, medici hoc tempus eligendum suadeant.

Post partum, abstinentia per unam, immo per duas hebdomadas, praecipienda est, quia copula tunc uxori periculosa fuerit. Cordatus autem vir usu matrimonii abstinebit donec organa plene sedata fuerint, i. e. per sex circiter hebdomadas.

Nihil serium copulae obici potest quae fiat post *prandium,* post *balneum*·. ζ

Aegrotante uxore, redeunt dicta de copula fortasse damnosa.

Nulla positiva lege vetatur usus coniugii in nocte ante s. communionem. Nec coniux a frequentiore accessu ad s. mensam propter debitum coniugale retrahenda est. Ut interdum, ante sollemniores dies, coniuges mutuo consensu abstineant, ipse S. Paulus suadere videtur (1 Cor. 7, 5).

Laudandi quoque sunt coniuges qui, Tobiam imitati, triduana abstinentia primitias sui matrimonii Deo ultro dicare voluerint.

56. — c) Quomodo. 1. *Modus* naturalis est ut vir incubus uxorem succubam et ad se conversam cognoscat. Nulla autem situs mutatio *mortalis* erit, quamdiu sufficientem seminationem intra vas permittat ut copula *de se* (omittendo alia adiuncta quae spem istam excludere possunt) *vere probabilem* fecundationis spem afferat. Parvi refert partem seminis praeter intentionem amitti.

2. Vere probabilem spem non affert appositio seminis ad ostium vaginae. Atque ipsa ratio veri congressus desiderari videtur, ut potius duas simultaneas pollutiones exerceri dixerim. Quare modum istum numquam licere arbitramur. Sunt, tamen probati auctores qui eum concedunt, quando alter modus hic et nunc impervius est. v. g. propter nimiam caliditatem viri qui statim pollutionem experiatur, vel propter nervosam erectionis incapacitatem, vel vaginismum. Quare, donec S. Sedes rem non diremerit, attenta illa extrinseca probabilitate opinionis eum permittentis, illum usum tunc non damnabimus. Nullus autem catholicus auctor permittit ut modus iste adhibeatur eo consilio ut proles vitetur, vel ut, imminuta fecundationis spe. periculosus uxori partus praecaveatur.

Sed *modica* vaginae penetratio iam verae copulae rationem servat. Quare modus iste studiose electus culpam venialem non excedit.

Naturae consentaneum et ipsa valetudinis causa commendandum est ut ambo coniuges aestum voluptatis *simul tempore* experiantur. Quia tamen legi unionis sufficere videtur ut uterque aestus moraliter coniungantur, id grave non est, et, accedente

causa quadam, culpa vacabit, quod, sive instante copula sive statim post copulam, uxor, tactu proprio vel tactu mariti ad perfectam voluptatem fruondam adducatur. Insta causa fuerit, si, ob minorem caliditatem, uxor in ipso congressu commoveri non potuit, vel si ipse vir vix aliter ac visa uxoris excitatione excitetur et copulam perficere potuerit. Idem autem postquam uxor se retraxerit permitti neqnit *viro :* esset mora pollutio.

57. — *d)* Cur. Intentione fini generationis contraria *agere quidpiam* positive quo conceptio impediatur vel minus probabilis fiat, coniugcs omnino et sub gravi prohibentur: saltem si seriam vel notabilem difficultatem efficere existimaverint. Sic non possit vir, contentus partiali seminatione, se retrahere et reliquum semen consulto prodigere extra vas (1). Sed *abstinere* modo meliore, qui tamen praesto erat, et eum modum adhibere qui in se honestus est vel leviter tantum peccaminosus est; *abstinere,* inquam, *ne proles generetur,* non erit graviter culpandum.

Immo, pro causis quae eam explicant, ipsa intentio in se bona esse poterit. (Cfr. De Smet, *De sponsal.,* n. 209; Noldin, *De sexto,* n. 68).

58. — e) Quibus auxiliis. £. *Officium* reprobavit *fecundationem artificialem* quotiescumque semen infundendum praevia pollutione obtinendum est. — Si vero, ad gignendam prolem, conducere videatur ut semen, postquam modo naturali (non ergo in condom) receptum est, subinde extrahatur ut profundius in vaginam proiciatur, res ista in nullam reprehensionem incurrere videtur. Licebit quoque aliqua punctionis ratione semen ex epididymo mariti sumere ut in vas uxoris infundatur : namque, sine ullo abusu venereo, finis matrimonii hoc modo obtinebitur.

Si vir ad se excitandum obscenis *imaginibus* opus habuerit, earum intuitus ante copulam per utilitatem istam et finem honestabitur. Verum excludendum erit

(1) Aliter dicendum est si, ratione modi adhibiti, pars seiniuie per accidens seu praeter intentionem effundatur.

desiderium alterius personae. Nefas enim fuerit mente adultera perficere copulam. Verum non est adulter qui propriam uxorem pulchritudine aliena quasi vestiat, ut sic affectum ad propriam coniugem augeat.

59. — /) Ubi. Locus secretus ipso pudoris sensu postulatur. Quare qui forte deprehendantur in actu coniugii, copulam, etiam cum certa pollutionis praevisione (citra consensum in pollutionem) abrumpere possint.

Ex reverentia loco sacro debita patet ibi non esse indulgentium operi coniugii. Qui tamen diu (per plures hebdomadas aut per mensem) in aedem sacram inclusi fuerint aut in periculo incontinentiae versentur, ipsa necessitate excusentur.

60. — Quid, si matrimonium dubii fuerit valoris?

1. Ante seriam rei investigationem vel antequam matrimonium dispensatione certum sit effectum, *dubitans,* ex sua parte, omni *activo* usu, perfecto vel imperfecto, coniugii abstinere debet ; alteri tamen parti, in *bona fide* versanti, debitum reddere potest et debet. Casus authentice ab Innoc. III solutus est in c. 44 *De sent, excomm.* (V, 39). Nec bonam istam fidem commonitione, quae saepe plena foret incommodis, turbare cogitur. Possessio enim bonae fidei dat coniugi petenti ius certum, quod etiam, ex sent. Sanchez, praevalet iuri prioris coniugis quod incertum dicit, quia sit subiecti incerti, i. e. fortasse non viventis (4fa/r., l. 2, d. 42, n. 6 : cfr. c. 2 *De secundis nuptiis,* IV, 21). Si dubium commune fuerit, uterque, ante dubii investigationem vel obtentam dispensationem, omnem matrimonii usum suspendere debent.

2. Si inquisitio ab initio demonstretur frustranea fore, vel si dubium, ex facta inquisitione, invincibile evaserit, plerique, propter ius possessionis, iis qui *bona fide contraxerunt* omnem usum, etiam activum et spontaneum, matrimonii permittunt. Ac S. Alph. sat probabilem putat sententiam quae ius possessionis sufficere ad hoc conten-

dit, etiam si pro valor© matrimonii nulla alia ratio probabilis allegari possit.

3. Si matrimonium *mala fide* contractum sit, i. e. cum dubio de impedimento, probabilis opinio etiam tunc, sic nuptis personis usum matrimonii concedit, propter principium: in dubio pro valore matrimonii standum esse.

Si tamen de *dubio ligaminis* impedimento agitur, plures alterutri dubitanti usum activum, vel utrique dubitanti omnem matrimonii usum negant. Obstare enim possessionem prioris matrimonii quam dubitans coniux iniuriose violavit. Sic S. Alph. l. 6, n. 906, allegans c. Dominus, 2. *De secundis nuptiis* (IV, 21). « At reipsa Pontifex non dicit ibi abstinendum esse a petendo, etiam cum post diligentiam remanet dubium. Ceterum ibidem S. Alph. fatetur, sententiam oppositam esse communiorem, quae confirmari ex iis potest quae S. Alph. disputat in fine n. 904, contendens, sententias iuris spectare ad eos qui per indicium reflexum nondum dubium deposuerint; quae quidem heie affirmat et de casu dubiae mortis coniugis ». (Ball.-Palm. VI, 424).

Mota autem *lite* de valore matrimonii, coniuges ius petendi et reddendi servant quod ante litem habebant, idque donec duplex sententia pro nullitate lata fuerit.

Qnid, si, post matrimonium incerti valoris sed cuius ambae partes certo vivant, alterum matrimonium bona vel mala fide contrahatur, cuius valor e prioris nullitate omnino pendeat ? V. g., Caia Titium deserit quocum ante aliquot hebdomadas matrimonium celebraverat, hanc allegans causam, quod sibi intentio nubendi defuisset. Titius alteras nuptias cum Sempronia contrahit. Observes quomodo casus iste formaliter differat a casu quo sola incerta est vita prioris coniugis. Huius enim titulus seu ius certum erat, sed incerta possessio, seu factum, dum in casu praesenti certa est possessio prioris coniugii, incertum vero ius. Quare per se prius coniugium praeferendum est. Si tamen persona quacum secundo nupsit rei nescia erat et bona fide contraxit, huic etiam suffragatur possessio, propter quam ipsa debitum petere potest. Et praeferri quoque potest altorum matrimonium, si longe maior·· probabilitate valeat. Qui autem in infidelitate dubie contraxerit, novas nuptias cum Christiana parte post baptismum propter privilegium fidei facere potest.

Gl. — Quaeres quonam usu *matrimonium consummetur.*

Communis autem sententia est per perfectam (cf. n. 52) copulam consummari matrimonium (Wernz, *Ius Decr.* IV, 432).

Tunc enim habita est seminum commixtio qualem veteres intellegebant sufficere ut coniuges fierent « una caro »; atque hoc ad consummationem requiri et sufficere omnes admittunt. (Cf. S. Tiiomam. Suppi. 3 P., q. 55, art. 4, ad. 2.) Lehmkuiil tamen (II, 998) theoretic© postulat ut mulier modo solito ovulum maturum praestiterit. Quare, de consummatione matrimonii cum uxore cui ovaria perfecte excisa sint, dubitari potest (Cf. Wernz, IV, 432, nota 51). Commixtio ista seminum praesumitur in utroque foro, si ex parte viri actus completus fuerit.

Olim fuere, v. g. Ledesma (1), qui, distinguentes requisita ad affinitatem et ad matrimonii consummationem, non quidem ad affinitatem sed ad consummationem sufficere dicebant copulam per quam claustrum mulieris aperitur, etiam sine seminatione : idque propter ipsum detrimentum mulieri factum.

Quid demum, si sine copula conceptio acciderit* Consummatum esse matrimonium affirmat Sanchez (2). cui favet Lehmkuhi.. l. c., quia in prole concepta coniuges maxime facti sunt una caro. Id tamen non pauci hodie negant, cum C. Gasparri *(De matrimonio,* II, 1302).

Immo, ex sententia Sanchez, l. c., omni intus susceptione seminis virilis in vas mulieris, etiam si sine ulla copula acciderit, matrimonium consummatur. Quae sententia, olim communis, hodie minus in Curia recepta esse videtur.

II. — *Quisnam usus coniugii debitus sit.*

62. — 1. *Ex iustitia* reddi debet actus coniugalis alteri coniugi illum expresse vel tacite, rationabiliter tamen et serio petenti. Atque obligatio ista genere gravis est.

(1) *Tractatus de magno matrimonii sacramento,* q. 58, art. 1.

(2' *De Matrimonio,* l. 7. <l. 61. n. 15 (propter ca quae dicit de simplici 80-minis Intus susceptione).

Rationabiliter non petit qui petit copulam innaturali modo (etiamsi sit substantialiter honestus) vel nimis frequentor, utputa pluries eadem nocte. Nec qui potit in statu amentiae vel ebrietatis, cum actus non sit humanus. Et qui ad mutandum consilium precibus perducitur a petitione recedit. *Tacite* petit pars quae raritatem usus vel prolis conqueritur.

Si, perspecta usus frequentia, materia levis apparuerit, negaro aliquando debitum poterit esso leve peccatum, si absit periculum incontinentiae.

lusta causa a debito reddendo excusabit, puta damnum timendum, propria aegritudo sat notabilis, et, ut nobis cum pluribus videtur, periculum edendi fetum mortuum vel prolem monstruosam aut miserabilem.

Non autem est iusta causa negandi debitum nimis multiplicata proles. Namque intentum evitandi prolem obtineri non posset sino diuturna abstinentia, coniuncta cum nimio incontinentiae periculo, quam alter eoniux admittere non tenetur. Summum, res possit ita componi ut usus matrimonii reservetur diebus quibus minor est spes fecundationis (i. e. secundum Ogino-Knaus, post 14 dies a menstruatione usque ad 4 dies ante novam menstruationem).

Fit quoque ut ex psychologico statu ac ncvropathia, alter eoniux vix superabili formidine v. *g.* partus vel prolis invadatur. Is efficaciter hortandus est ut timorem istum deponat ; scrupuli tamen cum modica spe successus ipsi non sunt iniciendi, cum eoniux sanus, ad graviora mala vitanda, facile de iure suo, quamvis res ipsi ingrata sit, satis remittat ut alter gravi peccato excusetur.

Parti quae per adulterium (cui assimulatur copula sodomitica vel bestialis) vel per validam abdicationem, v. g. religiosi professi, iure suo excidit, actus non erit ex iustitia concedendus. Ei qui *illicite* potit actum quem altor licito facere potest (ut si potit iste qui solus voto astrictus est) non videtur *deberi* assensus : potens, si repellitur, non est rationabiliter invitus.

63. — *Ex caritate* et *pietate erga* coniugem, familiam, patriam, copula peti debet, quando ad *imminens* incontinentiae periculum alterius coniugis avertendum ; vel ad pacem et amicitiam mutuam firmandam, id necesse fuerit, vel cum patria heredem regni, pax et tranquillitas familiae filium qui parentibus succedat postulent.

III. *Quisnam optandus sit usus coniugii.*

64. — Is optandus est coniugii usus qui mutuo consensu libenter et moderata frequentia fiat. Post primarum hebdomadarum fervorem, pliures hanc normam tradunt valontiori aetati, quae inter 25 et 40 annos florere dicitur, ut congressus bis vel ter in hebdomada habeantur. Sed cum varient vires, alii prudentius suadent ut. amotis artificialibus excitationibus, potins sponte ortae cupidini obtemperent.

Reprehendenda autem est *uxor* quae se accusaverit quod commotionem consulto cohibeat, sive falso religionis praetextu, sive, quod peius fuerit, aliqua animi ira aut aversione impellatur. *Hortanda* autem est ut in reddendo debito se promptam ac facilem praebeat.

Vir, contra, qui nimietatem accusaverit, hortandus erit ad usum sui iuris temperatum, humanum, et decorum, sine istis artibus sordidis quae, simul cum mutua aestimatione, felicitatem coniugii minuunt.

Ceterum usus coniugii nulla lege positive coniugibus praecipitur.

Articulus II. — De incompleto coniugii usu.

I. *De actibus mutuis.*

65. — Principium. Imperfecti actus venerei quandam inchoationem et praeparationem actus perfecti secundum se continent, vel ad hunc tamquam complementa accedunt. Quae inchoationes vel complementa moralem perfecti usus

rationem participant. Quare iis quibus completus coniugii usus permittitur, incompletus usus per se honestus est.

Rursus autem, cum coniuges ad perfectum coniugii actum exercendum non obligentur, actus imperfecti, etiam deficiente complemento, suam honestatem servant. Et sicut ad actum perfectum et generationem disponunt, sic etiam secundarios matrimonii fines : mutuam concordiam, immo sedandae concupiscentiae bonum iuvant vel iuvare possunt.

66. — Applicationes. Actus isti secundum se, etiam sine praesenti relatione ad actum completum, sunt vere *ex obiecto* honesti, ita ut eorum *delectatio* etiam honeste capi queat. — Attento *fine,* plene probandi sunt actus qui assumuntur ut actus coniugalis facilius ac perfectius exerceatur; honesti quoque sunt qui usurpantur ad testificandum amorem vel ad dandam concupiscentiae sufficientem satisfactionem qua culpa incontinentiae facilius vitetur. Nec reprobandi sunt coniuges qui ex his actibus moderata solacia et gaudia (piae ad virtutem eutrapeliae pertinent, haurire velint. — Attento *modo,* optimum consilium est ut coniuges, in intima sua conversatione, personalem dignitatem cum tenero affectu suaviter componere studeant, neque ex vilibus artibus delectari velint. Secluso tamen affectu actus innaturalis, vel nimio periculo pollutionis, nullus modus est qui sub gravi ipsis vetetur vel qui non possit propter finem coniugii fieri honestus. — Attenta ista *efficacia,* actus *leviter secundum se in pollutionem infiuentes,* seu qui coniunguntur cum pollutione mere *possibili,* numquam sunt sub gravi reatu propter sequentem pollutionem omittendi : haec enim semper accidentalis erit, et alii causae non voluntariae, v. *g.* nimiae coniugis caliditati, tribuenda. Actus isti sunt pudicae amoris significationes (oscula, amplexus, verba tenera) et etiam minus pudicae obiter factae, vel quas ipsa coniugum experientia demonstrat inefficaces esse ut per se (in adiunctis ordinariis) pollutionem inducant. Nec tunc, propter instantem pollutionem, coniuges actum coniugalem exercere coguntur, dummodo periculum *consensus* in pollutionem remo-

veatur. — Actus *graviter* influentes seu coniuncti cum pollutione *probabili,* exerceri non possunt nisi in adiunctis ubi, urgento pollutione, actum coniugalem perficere possint et velint, *vel* nisi gravi causa excusentur : tunc enim vel vi-tatur pollutio vel propter proportionatam causam permittitur (1). Actus isti sunt, de se, actus *venerei impudici.* — Actus demum adeo libidinosi ut in pollutionem tamquam in terminum *proximum* de se desinant, seu qui cum moraliter certa pollutione coniuncti sunt, sub gravi ipsis coniugibus vetantur nisi in iis adiunctis ubi copulationem coniugalem exercere possint ac velint. Sin minus, pravam luxuriae intentionem produnt, nec ad fines honestos significandi amoris, etc., per se sunt necessarii vel adeo utiles. Quam miseranda est uxor viri quem ipse amor a turpibus artibus axigendis avertere non sufficit !

N. B. — 1. Actus graviter influentes non licent ultra quam gravis causa eosdem postulat. Quare ubi advertant pollutionem *proxime* adesse, coniuges ab istis actibus cessare vel eos interrumpendebent. De qua imminente commotione, alter ab altero, si commode fieri potest, monendus est. Xisi gravis ratio dilationem non patiatur, vel nisi ipsa copula ob gravem causam vitanda sit, actus eo loco exercendi sunt ubi perfecto coniugii usu coniuges pollutionem praevertere possint. Quo gravius fuerit pollutionis periculum, eo gravior causa requiritur ut actus alibi exerceantur. Id tamen sumas sine anxietate, sine molestis comparationibus. Satis est ut res morali intuitui proportionatae videantur.

2. Propter ipsam coniugii consuetudinem fit ut actus nonnulli, pro definitis personis istam rationem inchoatae pollutionis non habeant quos do se seu plerumque habere existimandi sunt. Sic sunt coniuges qui ex experientia norunt pollutionem sibi non imminere eo quod ab incepta copula cessent. Igitur, quamvis alii coniuges istud plerumque sine gravi reatu experiri nequeant, hi. prudenter perpensis adiunctis, poterunt ob gravem causam id sine gravi vel adeo, attenta causa ot raritate pollutionis, sine reatu exercere quamvis interdum pollutiones accidant.

(1) Graves causae censentur nécessita* fovendi mutunm amorem qui languescat; avertenda suspicio Infidelitatis vel propensionis ad alterum personam ; amputandum initium libidinis adulterinae; compensandus usus perfecti coniugii, quando coniuges eundem exercere non possunt, vel. ob *iuslam causam,* prolem munero augere nolunt; denique ipsa alterius partis petitio instanter facta, ve ita facta ut donegatlo aegre ferretur.

3. Culpa facilius abest quando copula ob physicam necessitatem prohibetur, quam quando sola obstat voluntas, etiam rationabilis, non habendi liberos. Immo, nisi isti voluntati causa vere gravis subsit, coniuges isti, instante secus pollutione, copulam sic inchoatam perficere debent.

II. *De actibus imperfectis non mutuis.*

67. — 1. Actus venerei imperfecti, in proprium corpus a coniuge, absente altero, exerciti, *si grave* pollutionis periculum *de se et pro isto agente* inducant, *ideo* sub gravi reatu prohibentur.

Praesente coniuge quocum alter coire velit, si formaliter ad copulam referuntur, prorsus honesti erunt, quia de se continent utilitatem praeparandi actum perfectum, qui honestus et laudabilis est.

2. *Secluso gravi pollutionis periculo,* actus imperfecti solitarii, absente coniuge exerciti, per se illud inordinatum continent ut coniux sibi separatim quaerat voluptatem quae ad opus commune pertinet. Inordinatio tamen ista a probatis auctoribus non indicatur gravis. Sunt quidem qui severius respondent, atque ipse S. Alphonsus, l. 6, n. 936 severitatem istam probabiliorem et in praxi suadendam esse existimat. Severior tamen opinio ipsis consectariis revincitur; ipsam enim carnalem de copula cum uxore habita graviter reprehendunt. Hoc scrupulis plenum et moribus periculosum foret.

Do questiono ista, hacc scribit Buccehoni, in speciali suo opere *De sexto et nono praecepto,* art. IX.

« Actus hi, si veniales sunt, nonnisi ob extrinsecam deordinationem agentis veniales sunt. Quare... dicimus quod etiam hi actus exerciti ab uno dumtaxat coniuge, seorsim omnino ab alio, *per se loquendo,* sen *ex intrinseca sua natura,* neque venialem culpam probabiliter continent. Et ratio est : 1° quia si hi actus culpabih s intrinsece sunt, cum materia hic semper gravis sit, vtl graviter culpabiles sunt vel nullo pacto ; 2° quia ideo tactus mutuus coniugis cum coniuge licitus probabiliter est extra copulam consummatam, quia ille tactus ex intrinseca sua natura ordinatur ad copulam. Quare quemadmodum licet coniugibus

copula consummata, ita licet etiam copula dumtaxat inchoata, quae illis actibus continetur. Atqui, quicumquc tactus voluptuosus coniugati *ex se* refertur ad copulam, quae ipsi iam licita est. Ergo levis culpa quae, in his actibus inesse potest, facile etiam excusari potest ob honestum finem, quia v. g. ad sedandam concupiscentiam idonei sunt, et ad alind gravo vitandum pr ecatum

68. — Aspectus, lectiones, sermones libidinosi coniugibus tunc tantum *in se* graviter culpanda sunt, cum vel adulterina desideria fovent, vel grave pollutionis periculum inducunt ; ac benignius intellegi potest pro coniugibus prohibitio legendi libros ex professo obscenos. Aeque tamen ac caelibes cavere debent a libris qui intellectum pervertunt seu falsas notiones de rebus moralibus inculcant.

Ar t it u eu s IIT. — De coniugum luxuria.

I. — *De onanismo coniugcdi.*

69. — Peccati gravitas. 1. Voluptas completa a coniugibus, etiam in sua mutua relatione, eo modo quaesita quo simul generationem positive impediunt, i. e. *onanisticus* coniugii usus, intrinsece et graviter malus est. Id testatur traditio catholica a SS. Patribus profecta et unanimi sententia theologorum atque ordinario magisterio Ecclesiae contenta ; et confirmat ratio : coniuges enim tamquam *individualcm* et nomino proprio exercent actum qui primaria sua ratione est actus *speciei* a coniugibus speciem humanam repraesentantibus et pro ea agentibus exercendus. Actus itaque illo continet substantialem ordinis essentialis violationem, cum sit contra ordinem totius facultatis generativao.

2. Potissimae *neomallhusianae* artes (I) sunt: a) coitus interruptus ; *b) mechanicae* artes impediendi no semen virile uterum

(1) Malthus, in colebri opero *Essay on the principles of population* (London, 1708) honestam praedicabat abstinentiam «moral restraint» no nimia floret propagatio generis humani. Quocirca laudatus est a Ioskpho de Maistre. atquo etiam recens ab aliis catholicis scriptoribus. Cfr. v. g. P. Bureau, *L'indiscipline des moeurs,* P. 3, o. 10. *Ncomalthusiani,* vero eandem moderationem artificiali ratione quae coniuges nulla delectatione privat docent et inculcant.

penetrare queat. (Instrumentum quod, in huno finem, vir adhibet dicitur *condom* ; dum obturamentum utero appositum vocatur *pessarium.)* Huc revocari potest dispositio, intra vaginam, membranae satis subtilis instar *pseudovaginae,* in quam semen emittitur. Haec dein cum semine extrahitur; c) *lotio vaginalis* interior, qua, post copulationem, abluta vagina, semen expellitur. Lotio in finem sterilitatis facta, plerumque substantiis antisepticis, quibus semen occiditur, redditur efficacior ; *d) sparsio* per vaginam *substantiae chemicae* qua sperma occidatur.

De artibus istis haec observanda sunt: copula recte inchoatur a viro qui *mero retractu* abutitur matrimonio et actus omnino licitus usque ad istud momentum exercetur, dum ab initio vitiatus est si vir utatur « condom » — pessario quo utitur mulier ipsa copula non impeditur — ablutio vaginae ii post copulam perfectam. Haec attendenda sunt pro complicitate. Etenim :

3. Quando vir mero retractu abutitur matrimonio, tota actus malitia ex viri malitia procedit ; uxor rei licitae operam praestat. Quare, attenta *sola cooperatione,* nulla specialis causa requiritur cui· debitum reddat ; nec, si ipsi grave est copula privari, copulam petere prohibetur. Si tamen per repulsam uxoris maritus ad recte utendum coniugio satis cito adduci possit, *caritas* obligabit uxorem ad procurandam mariti emendationem per donegationem quae ipsi uxori non sit gravis. Sicut maritus cuius uxor, invito marito, uti pessario vel vaginam abluero voluerit, auctoritate maritali prudenter uti debebit ad corrigendam uxorem.

4. Sed ne peccato consentire videatur, atque ut correctionem fraternam exerceat, debet alter coniux monitis ac precibus, pro spe fructus aliquotiens iteratis, alterum ab hoc delicto avertere. I. e. ita agere debet : *a)* ut alteri coniugi constet do perseveranto sua repugnantia illi peccato ; *b)* ut, si spes fructus sit, altorum ad officia ooniugalia rovocot.

Graviter, contra, peccabit coniux qui, directo vol indirecte, por querelas de numerosa prolo, etc., altorum ad

onanisticum coniugii usum pertrahit vel in eode ru confirmat. Et mala consilia sua revocare debet.

5. Uxor nullatenus permittere potest ut vir pessarium in oa ponat, vel accedat tecto membro virili. Praevalenti vi tantum cedere potest, fere sicut mulier innupta quae opprimatur. Cfr. resp. S. *Paenitentiariae* 3 apr. et 3 iun. 1916 *(De Castitate,* n. 263).

Quaro minae adulterii nequeunt sufficere ut uxor accessum mariti passive toleret. Accedit haec gravis ratio. Si propter huius modi causam permittamus, ad actum intrinsece illicitum mariti, cooperationem quae difficile iam a formali distinguetur, commodum medium suppetit maritis obtinendi a piis uxoribus quaecumque velint. Notitia haec mox spargetur: «Pia tua uxor tibi resistit! Allega voluntatem adulterandi et tibi concedet quod petis ›. Qua generali regula comprehendere tamen nolumus casum omnino specialem ubi, propter concurrentia adiuncta, gravissimus metus moralis incutiatur. Confessarii time erit omnia prudenter pensare: et quae petit maritus, et quisnam metus incutiatur.

N.B. — Ipsa plena mulieris fruitio cum usu coniugii, ex parte viri perfecto, moraliter coniungi debet, ne uxor fraudulenter et perpetuo posset sibi plenum usura facultatis venereae quaerere extra operationem quae ordinem ad generationem de se dicit. Quando tamen sola viri voluntate copula abrumpitur, uxori permittunt ut, duranto copula vel ante eam inchoatam, delectationem perfectam experiatur et admittat. (Cf. v. g. Lehmkuhl, *Theol. mor.,* I, 1095.) Si voro, ab initio ambo solam copulam imperfectam voluerint (cum vir sine pollutione se retrahit) studiosa procuratio voluptatis completae neutri, ullo momento concedi potest. Abrupta autem copula, uxor nec se excitare potest, neo in subortam plenam delectationem consentire. Excitatio enim ista nequit iam ut complementum accedere adactum coniugalem qui imperfectus mansit.

70. — Officia confessarii et contionatoris. De re quae tam aperte, in ipsis ephemeridibus, tractatur, bona fides in paenitontibus vix exsistere potest. Qui, dum sacramenta frequentant, errant in hac re, per verba vel consilia imprudentia, facile aliis damnosi sunt ; et ob levo indicium, rem a confessario permitti vel saltem tolerari existimant. Agitur de

gravissimo malo quod ubique, ob bonum commune debellandum est. His perpensis :

1. *Confessarius : a)* nisi positivo indicio appareat suspicionem istius vitii in paenitentem non incurrere, ignotos coniuges generali interrogatione interrogabit utrum omnia in matrimonio bone se habeant, an aliquo scrupulo angantur; *b)* quos onanistas deprehenderit, regulariter de suo scelere monebit; c) si coniux, attento modo quo excessus committitur, copulam bene inchoare vel inchoatam admittere possit, eum de sua facultate instruet, ne formalia peccata patrare incipiat aut pergat; *d)* in raro aliquo casu, ubi bona fidos extraordinariis adiunctis stipata fuerit, et periculum scandali simul cum periculo nimii abusus exciderit, culpam silentio premet. Bona fides facilius aderit in uxore quae, denegato assensu, putat se omnem culpam in virum reicere posse, nec inter modos quibus abusus committitur distinguit ; vel etiam in gravi morbo. Nec time nimii abusus timendi per se sunt.

2. *Contionator,* praesertim habitualis, vel is cui, ut parocho, saluti et bonis fidelium moribus prospicere incumbit, universam veritatem evangelicam populo tradere debet.

Atque haec regulariter et prudenter praestanda sunt. *Regulariter* dicimus, propter accidentales exceptiones ; *prudenter,* attenta qualitate et auctoritate ministri sacri, considerato populo qui potest esse firmus vel debilis in fide, ex parte saltem a contagio vitii immunis vel iam moraliter totus vitio indulgens, et diu iam solitus habere pastores tacentes ; attento quoque modo, qui non necessario est vehemens obiuTgatio vel increpatio, sed etiam suavitatem placidae expositionis retinere potest.

Age porro, ut do re taiu gravi et tam cotidiana aliquid pressius, pro viribus nostris, definiamus :

a) *negative* : Numquam minister sacer, sive contionans sive confessiones excipiens, ita agere, loqui, vel tacere potest, ut onanismo connivere merito videatur.

Nec consilio fovero nec simpliciter probaro potost sterilitatem imperfecta vaginae penetratione quaesitam *(S. Offic.* 22-23nov. 1921.

Per. XΠ), cum no venialis quidem peccati auctor vel approbator esse possit.

Numquam, in miserrima quoque parochia, potest parochus, generalis abusionis conscius, resignato animo talem condicionem ita tolerare, ut nullum iam conatum adhibeat ad eam prudenter eradicandam.

Numquam, ut confessarius, absolvere potest paenitentem qui actu, corto propter subiectivam suam ignorantiam, saltem probabiliter dispositus existimari nequeat ;

b) *Positive* autem: In paroecia in qua vitium nondum est inolitum vel generale, debent contionatores et confessarii aperta praedicatione ot opportuna monitione in tribunali paenitentiae cavere ne a rectis principiis moralibus recedatur.

In paroecia autem ubi abusus iam generaliter invaluit et diuturno confessariorum silentio veluti roboratus est, potest novus parochus, priusquam gravem obligationem denuntiet vel abusionem aperte condemnet, animos praeparare ad veritatem bene docilibus vel saltem patientibus auribus excipiendam, salvis semper interea requisitis negativis modo recensitis.

Contionator missionarius intempestiva monitione abstinere poterit. Atque observes, plus quam in secreta confessione, esse in publica divini verbi praedicatione invitanti parocho, et multo magis Ordinario obsequendum.

Conandum praeterea erit ut communibus consiliis deliberata actio sit macris uniformis ac proinde efficax. Neque officium praetereundum est interrogandi in rebus difficilioribus Ordinarium loci, cuius mandata etiam actionem magis uniformem inducere possunt.

71. — Corollarium. Nulla ablutio vaginae ad expellendum semen ot impediendam generationem, licita est, sed reatum tentati (plerumque frustra) onanismi continet, sicut *intentione* peccat uxor quae inefficaci ratione (vano remedio, cohibendo suam distillationom, surgendo ad mingendum) copulam sterilem reddere voluerit. Nec marito talia iubenti parere poterit, nisi ipsum prius do suo errore monuerit.

Licet tamen e vagina atque ex ipso utero expellere semen non fecundatum, quod mulier, vim passa, invita receperit : modus est repellendi iniustum aggressorem.

Ob alium finem peracta, lotio vaginalis iam post horam a copula licita videtur, cum iam tunc generationem

moraliter non impediat. Qui intervallum sex horarum postulant, tacite supponunt nullam, ne partialem quidem, *permitti* posse seminis iacturam.

II. — *De aliis excessibus.*

72. — I. Qui extra vas debitum actum coniugalem perfecerit, hanc peccati rationem declarare debet, etiamsi affectus sodomiticus abfuerit. Specialem enim continet violationem sanctitatis coniugii, officii mutuae pietatis et, si uxor non fuerit formaliter complex, iniustitiam. In qua autem parte abominanda res facta sit, ad speciem non refert.

Iniuriosus quoque est qui, *altero rationabiliter dissentiente,* copulam, etiam citra pollutionem, interruperit, cum uterque ius ad copulam perfectam habeat.

Mutuis tactibus excitatae pollutiones sanctitati coniugii et pietatis coniugalis officiis graviter adversantur, ita ut circumstantia coniugii indicanda sit.

73. — II. Completa voluptas ab alterutro coniuge separatim quaesita vel admissa, ad malitiam pollutionis gravem contra iustitiam vel coniugii sanctitatem malitiam addit. Etenim cum ex mutua corporum traditione alter coniux alterius corpus quod ad usum venereum completum possideat, si invito altero fecerit, imperfecti adulterii peccato peccat ; assentiento altero coniuge, sanctitatem tamen coniugii, in quo Deus vult ut facultas ista communi utriusque usui reservetur, sine dubio violaverit.

74. — III. Actus venerei perfecti vel imperfecti exteriores cum aliis personis exerciti, ad malitiam luxuriae malitiam adulterii completi vel incompleti superaddunt.

Assensu alterius coniugis, tollitur peculiaris ratio iniuriao, propter universale principium : consentienti non fit iniuria ; remanet tamen specialis malitia violatae sanctitatis coniugii, ita ut peccatum non evadat simplex for-

nicatio, sicut asserebat propositio 50* ab Innocentio XI, 2 mart. 1679, reprobata ut minimum tamquam scandalosa et in praxi perniciosa.

Itaque specifice distinguuntur adulterium invito coniuge et adulterium assentiente coniuge commissum. Quidam id negant, quia ius coniugis sit inalienabile, sed consensus quo tollitur iniuria non est necessario *alienantis* ius : sufficit consensus ius suum non opponentis. Ad ipsam autem >urs essentiam pertinet ut in potestate habentis semper sit ius opponere vel non opponere.

Duplex adulterium quod a coniuge peccante cum alterius coniuge committitur, tamquam tale accusandum est, quia, praeter actum suum principalem, complicitate: cum alterius principali actu declarare debet, nec positive decipere potest confessarium, qui sine ista declaratione intellegeret adulterium cum non coniugato.

Colloquia turpia non censentur ad personas colloquentes ita terminari ut ex earum qualitate novam speciem qua talia induant.

75. — IV. Actus interiores ex obiecto diiudicandi sunt, quod, cum agitur de coniuge potest esse honestum, vel affectu adulterino aut sacrilego deturpatum.

76. — V. Matrimonio attentato cum altera persona, coniux gravissime peccat contra sanctitatem coniugii, pietatem et iustitiam erga alterum coniugem. Iniustus quoque est qui illicite se separat ab altero coniuge, vel divortium civile postulat.

SUMMABIUM.

77. — I. 1. *Copula licita. Obiecto* inter ooniuges honesta copula, qua, secundum hodie magis receptam sententiam, matrimonium consummatur, licite *petitur* ad generandam prolem, ad testificandum amorem, ad sedandam concupiscentiam, immo ad dele-

ctationem temperate quaerendam. Alterius autem petitio est alteri ratio sufficiens *reddendi nisi obstet grave* damnum sive proprium, sive alterius coniugis, *sive prolis iam* conceptae.

Rarissime constabit tale ex futuro partu damnum quod sub gravi copulam prohibeat.

Quod ad *circumstantias,* dubie impotens copulam tentare potest ; non autem certo impotens, nisi in ipso tentamine sit probabile remedium et seminis introductio pro viribus procuretur.

Etiam male procurata sterilitas, saltem si perpetua vel diuturna futura sit vel nimis difficilis sit abstinentia, usum coniugii non prohibet.

In perpendendis *promissionibus* et *votis,* attendendum est ad efficaciam novi consensus mutui, ad potestatem irritandi vota sive indirectam in utroque coniugc, sive probabiliter directam in marito. Vota autem non tollunt iura, sed obligationem religionis inducunt.

Nullo *tempore* copula prohibetur, salvis generalibus legibus prudentiae et mutuae amicitiae.

Nullus *modus* copulae saltem sub gravi prohibetur qui sufficientem seminationem intra vas esse sinat. Appositio ad ostium vaginae non dat de se sufficientem probabilitatem fecimdationis ut is modus *eligi* queat saltem cum alter est possibilis. Praeterea ipsa ratio copulae hic desiderari videtur.

Abstinere copula certis diebus, ne proles generetur, non est grave ; immo honestum esse potest ; directa autem intentione ne partem quidem seminis extra vas prodigere in actu copulae licet.

Praevia pollutione procurari nequit semen etiam ad fecundationem artificialem. Non autem improbanda sunt utilia media (etiam per imagines) ad provocandam necessariam copulae excitationem.

.*Locus* copulae postulatur secretus, ita ut casu deprehensi coniuges, copulam abrumpere possint.

Dubitans de volore matrimonii copulam ante investigationem saltem petere vetatur. Si dubium fuerit insolubile, matrimonii usus non est prohibendus. Nec constat excipiendum esse casum de dubio ligaminis impedimento, saltem, si tunc probabilis ratio, a possessione matrimonii independens, valorem novi foederissuadeat. Nec mota lis de valore matrimonii facultatem copulae mutat.

2. *Copula debita.* Copula ex iustitia reddi debet eam rationabiliter et serio petenti. Iusta tamen causa a debito reddendo excusat. Talis non est nimis multiplicata proles.

Illicite petenti non videtur assensus deberi. Ipsum ius exigendi amittitur adulterio vel simili abusu, sicut valida iuris abaicationo. Ipsa caritas et pietas officium petendi imponere possunt.

3. *Optandus usus coniugii* is est qui mutuo consensu, libenter et moderata frequentia (considerato ipso appetitu) fiat. Et commendandum est ut coniuges aestum voluptatis simul tempore experiantur. Ad honestatem tam?n sufficit ut, vitata viri pollutione extra vas, aestus moraliter coniungantur.

II. *Incompletus usus coniugii* etiam coniugibus permittitur, cum referatur ad actum completum honestum, et iuvet saltem secundarios matrimonii fines.

Quare, secluso affectu actus innaturalis vel nimio pollutionis periculo, nullus modus imperfecti actus sub gravi ipsis vetatur. Immo propter finem coniugii nullus est quin possit fieri honestus. Actus tamen graviter *de se* in pollutionem influentes a coniugibus exerceri non possunt nisi in adiunctis ubi, urgente pollutione, actum coniugalem perficere possint et velint, vel nisi gravis causa eos aliter postulet. Actus nutem cum pollutione moraliter certa coniuncti (exclusa semper directa pollutionis effectione) sub gravi ipsis vetantur nisi in adiunctis ubi coniuges copulam perficere possint et velint. Fortasse, propter gravissimam causam tolerari potest quaedam materialis cooperatio coniugis. Consuetudo autem efficit ut quidam actus iam pro ipsis non habeant inchoatae pollutioni-.- rationem.

Optimum consilium est ut coniuges, in intima sua conversatione, personalem dignitatem cum tenero affectu componere studeant.

III. Secluso gravi pollutionis periculo, *actus imperfecti solitarii* honesti erunt si ad copulam formaliter referantur; nec etiam separatim exerciti videntur sub gravi culpari posse, cum ordo ad copulam numquam omnino tollatur.

IV. *Luxuria coniugum.* Onauisticus autem coniugii usus intrinsece et graviter culpandus est : cum coniuges tunc exerceant qua individualem, ordine ad speciem violenter soluto, actum qui est speciei et propter speciem.

Si tamen copula recte inchoetur vel recte fiat, coniux qui alterum sufficienter a funesto consilio avertere studet, copulae isti materialiter etiam active cooperari potest, cavendo tamen no separatam sibi procuret satietatem venoream. Et quia de malo publico et grassante agitur, contionator vol confessarius non potest suo silentio isti profanationi matrimonii oonnivere, sed ambo et

maximo parochus cavoro dobont no vitio isto communitae infi. oiatur, infoctao voro sanationi, prudonter simul ot constanti conatu, oporam rocusaro vol intormittero non possunt.

Specialem in coniugibus malitiam habent : *a)* Actus coniugales extra vas debitum perfecti, pollutiones mutuis tactibus vel soparatim procurati;

b) actus venoroi perfecti vel imperfecti cum aliis personis peracti (excipe perse colloquia, cum non censeantur ad alteram personam terminata). Hi ad malitiam luxuriae addunt malitiam adulterii completi vel incompleti. Alterius consensus notam iniuriae non tamen malitiam specificam violatae sanctitatis coniugii ab adulterio auferre potest.

actus interiores ex obiecto diiudicandi sunt.

Ipso attentato matrimonio cum altera persona, vel divortio civili, vel illicita separatione a toro et mensa, peccatur contra sanctitatem coniugii, pietatem et iustitiam.

CAPUT *V.*

Alia coniugum cfficia.

Utilitas. — Hoc brevi capite, praeter quam officia inculcamus quibus vita coniugalis veluti integratur, supplere proponimus lacunam plurium manualium theologiae moralis.

Postquam in altero tomo, do virtutum officiis, diximus quaenam iura ot officia e *pietate* coniugibus gignerentur satis est ut hic fidelitatem amicitiae et obligationem cohabitationis breviter attingamus.

78. — I. Fidelitas amicitiae. Manualia theologiae nimis, ut nobis videtur, silentio praetermittunt genus istud infidelitatis quo alter coniux, amore qui *platonicu** dicitur, suum cor alteri coniugi subtrahit ut det extraneae personae, coniugi tamen corpus ad actus coniugales linquendo. Praeterquam quod istud ipsi castitati est valde periculosum, haec animi abalienatio coniugi derelicto per se causa est gravis et iusti moeroris, quod debitae pietati non parum derogat. Ac non potest componi cum obligationibus tacite susceptis in contrahendo matrimonio secundum usus

receptos apud excultas Europae gentes. Quare id ipsi justitiae adversari censemus et nota *adulterii mentdHn* notandum. Denique recta prolis institutio etiam consensionem animorum postulat. Ideo infidelitatem istam existimamus gravis peccati arguendam. Consensus tamen alterius coniugis hic magis efficax esse potest ad tollendum saltem gravem reatum, quam cum agitur de adulterio corporali.

79. — II. Cohabitandi obligatio cum obligationem reddendi debitum, tum societatem domesticam consequitur. Priore ratione satis prope adesse alter iubetur, ut rationabili alterius petitioni obsecundare possit. Societas vero domestica magis continuam commorationem sub eodem tecto requirit. Altero itaque invito, alter coniux diutius abesse sine necessitate non potest. Excipe casum adulterii, qui ius confert perpetuae separationis.

Obligatio tamen ista humano modo intellegenda est. Quare, cum onero plane extraordinario et non praeviso, uxor maritum in regionem longinquam sequi non debebit; ac bonum praestantius, vel certe magis debitum et magis necessarium coniuges a cohabitatione excusare potest. Prudenti aestimatione pensandum erit quandonam, pro causae gravitate, maritus vel uxor diutius quam obligatio cohabitationis permittat, abesse censeantur. Maritus qui diu abesse cogitur uxorem, si commode possit, secum ducere debet. (Cfr. S. Al ph ., 6, 939.)

Altero coniuge *invito,* sine causa sufficiente abesse, erit *mortale :*

a) Quotiens mortalem debiti negationem includit ; *b)* si non ad breve tempus fuerit : quod cum in se tum ex alterius damno aut tristitia pensandum erit. Causae *iustae* esse possunt : honesta recreatio, curanda valetudo, necessitas vel propria vitandi damni aut familiae Mendae, vel administrandae rei familiaris, exigentia boni publici.

Sed neque *altero assentiente,* ideo statim, sine alia iusta causa, ad certum tempus discedere licebit, nisi « caveatur probabile periculum incontinentiae in alterutro,

nullum damnum familiae consequatur, atque scandalum absit ». (Palmieri, *Opus theologicum* tom. 6, tr. 10, η. 388.)

In qua re oportebit ut divitiores pauperibus vel humilioribus opitulentur qui, pinguiorem morcedem extra patriam quaerentes, ibi multis peccatis contra religionem et mores exponi facile possunt. Media adbibenda sunt avertendo tanto animarum damno. Nec, quantum copia erit, confessarii tolerabunt migrationes quae vel uxori separatae vel viro proxima sint peccandi occasio.

80. — Conexum consilium. — Cubiculi, non solius tecti, communio coniugibus summopere commendanda est. Cubiculorum enim separatio, praeterquam quod peccatis et suspicionibus facilem occasionem praebet, non leviter mutuo amori damnosa demonstratur, et, teste experientia, frequens causa est coniugiorum infelicium et divortiorum.

81. — De separatione ct divortio. — Opposita cohabitation! separatio a toro et mensa non potest, tuta conscientia induci nisi propter adulterium altera pars alteri dederit ius perpetuae separationis, vel nisi alii reatus imputabiles iustam creent separationis causam, Ordinario regulariter deferendam.

Magis etiam cohabitationis officio repugnat divortium civile plenum, si eo animo attentetur ut indissolubile vinculum abrumpatur. Atque etiam ubi intentio partis petentis divortium non ferat nisi in iustam separationem, talis petitio, do se scandalosa, utriusque coniugis moribus periculosa, non poterit honeste Heri nisi graves rationes incommoda ista satis superent. Gravis ratio esse poterit fundatus timor ne liberi adulterini marito innocenti imputentur, no propter defectum logum civilium, divortium contra innocentem pronuntietur modo damnoso pro patrimonio vel recta liberorum institutione. Atque etiam si causae adesse videantur excusantes, auctoritati Ecclesiae hoc modo deferendum est, ut nihil fiat nisi permittente auctoritate ecclesiastica.

SUMMARIUM.

82. — I. Secundum usus receptos apud excultas gentes, coniuges sibi non tantum corpus sed etiam cor tradere voluere in ipsa pactione coniugali. Huic acceptatae promissioni graviter derogatur per amorem « platonicum » quo cor coniugi subtrahitur ut altori personae detur.

Quod gravi nota *adulterii mentalis* notamus. Alterius tamen consensus gravem reatum hic tollere potest.

II. 1. Coniuges debent sibi mutuo praestare cohabitationem, tacite promissam, humano tamen modo intellegendam, ita ut, invito altero coniuge alter non possit sine gravi culpa abesse si sic neget virtualiter debitum quod sub gravi reddere debet, vel absit ad non breve tempus.

Immo nec altero assentiente, semper licebit alteri abesse, attento non evacuato vel compensato morali periculo.

2. Valde commendanda est ipsa cubiculi communio.

3. Huic obligationi cohabitationis deest qui illegitime se separat a toro et mensa, et multo magis sine gravioribus rationibus, et observata iurisdictione ecclesiastica, plenum divortium civile postulat.

TRACTATUS IV.

DE CASTITATE CETERORUM.

Utilitas, totius tractatus communis, est non sola distincta cognitio peccatorum, sed vel maxime, bona demonstratio solutionum quae, in hac re, sunt in Ecclesia catholica receptae. Deficiente ista demonstratione, nutant ipsae persuasiones: quod, in materia salebrosa, valde damnosum est ; vel etiam conceduntur exceptiones, in casibus singularibus, quibus perit integritas inviolati ordinis naturae.

83. — Honesti caelibatus praestantia prae statu conjugali, quam, post Apostolum nos docet traditio catholica, ipsa falsae etymologiae opinione confirmatur. lam enim Qx h n t il îa n u s improbare debuit errorem existimantium vocem *caelibis* a *caelo* derivari, quia caelibes quasi caelestem vitam agerent (1).

Praestantia ista maxime ab accedente studio virginitatis proficiscitur. De quo studio pauca, supra, habentur et fusius in opere de Castitate diximus. Verum seposito tali nobili proposito, honestus caelibatus tamen sibi laudem meretur perfectioris imperii in vehementem concupiscentiam, cum extra matrimoniuj ? omnis voluntarius usus facultа-

(1) **Ita** Fo r c b l l in i Lexicon, v. caelebs. Scriptor tamen a Quint<Lano correctus potius ob felicitatem exemptionis ab onero quam ob caelestia studia vocem *caelebs* a *caelo* ducebat. En Qu in t il ia n i verba: · Ingeniosequo sibi visus est C. Granius *coclibcs.* dicere» voluti *coelites,* quod onero gravissimo vacent, idquo Graeco argumento; *ἡΟέον* enim eadem causa dici affirmat». Z>e *institutione oratoria.* I, 0, 36. IIodio magis accepta etymologia» ex *χοίτη,* lectus, *XehttU)* carere, *coelibcm* explicat quasi orbatum thalamo. Sed res incerta manet.

tis gonorativao sit prohibitus, ita ut iam de sola luxuria seu do peccatis agendum sit.

Quod argumentum nimiam omnibus qui emendationi morum student sollicitudinem gignit, quam ut eius *utilitas* demonstrari debeat.

CAPUT. I.

De usu completo facultatis venereae.

Articulus I. — De usu completo secundum naturam.

84. — I. Fornicatio. Usus completus secundum naturam fit in fornicatione, quae, sub respectu luxuriae, definiri potest : *copula naturalis, extraconiugalis.* Estque *simplex* fornicatio copula quae solo matrimonii defectu vitiata est.

Accidentali fornicatione gravior, in *eadem specie,* habetur concubinatus, qui dicit diuturnum, *intentione* et *re,* inter easdem personas carnale commercium, sive expresse, sive tacite do habituali relatione seu consuetudine convenerint. Ubi *concubinaria* relatio sit casus reservatus, is frequentiam quandam actuum non mere per accidens, sed ex quadam destinatione mulieris eidem viro, iteratorum seu quandam status consuetudinem postulat.

Meretricium condicionem designat eius quae, fore cuilibet accessum dare parata, quaestum sui corporis facoro solet.

Omnis fornicatio, etiam sola, lege naturae inspecta, est peccatum mortale. Hanc hodie tenendam sententiam propter commune placitum theologorum, ista brevi ratione confirmamus, quod fornicatio commercium carnale privat ordine quem exigit bonum speciei humanae. Propter necessitatem educationis prolis, bonum speciei humanae postulat ut copula non fiat nisi a duobus qui se tamquam principium generationis compleverint, quod fit per solum matrimonium. Nec intentio partium qui velint prolem

communem bene alere, nec certa copulae sterilitas hnne ordinem restituit, ita ut in omni fornicatione haec substantialis violatio ordinis deprehendatur. (Cfr. pleniorem et ampliorem demonstrationem in *De castitate,* n. 306.)

85. — II. Accedentes malitiae. Una specie in *genere luxuriae,* fornicatio ob accedentes varias malitias *heterageneas,* diversa nomina accipit et ad varias species ascribitur.

1. Spreto vinculo coniugali, committitur adulterium, de quo supra η. T4-Î6.

2. Facta cum persona consecrata Deo per *rotum castitatis,* saltem per illud quod Ecclesia accepit, fit sacrilegium. Sacrilegus quoque est qui fornicatur (immo qui, in Ecclesia latina, utitur coniugio) cum persona quae in ordine sacro est constituta, etiam si haec votum non emiserit (cfr. Cod. can. c. 132). Et iam propter complicitatcm, sacrilegus est qui personam sacram ad peccatum carnale inducat, dum non est sacrilegus qui, voto vel ordine sacro ligatus, personam non sacram ad peccatum cum altero impellit, dummodo ipso expers maneat libidinis. Violatio voti *privati* castitatis solam malitiam contra religionem secum fert ; opinio tamen *extrinsecus* probabilis violatores talis voti reos facit sacrilegii, ita ut non sit practica obligatio distinguendi in confessione vota publica a privatis. Et qui ex ordine sacro et qua religiosus castitate adigitur, duplici titulo *eandem* sacrilegii malitiam contrahit, quam proinde distincte in confessione accusare non debet. Sed si ambo complices fuerint sacri, id erit in confessione declarandum.

Copula fornicaria peracta intra semi-horam post communionem, gravem *sacrilegii realis* speciem induit, sicut ipsa sollicitatio in confessione. In *loco sacro* peracta, fortasse hodie non induet malitiam sacrilegii *localis,* quia locus sacer per eam iam non polluitur, nisi ita *publica* fuerit, ut constituat *impium usum,* quo locus sacer violatur. Locus sacer est hic tantum ecclesia vel oratorium publicum, saltem sollemni benedictione divino cultui dicatum.

86. — 111. Incestus. Copula fornicaria cum personis *consanguineis* quibuscuni sive iure naturae sive iure ecclesiastico nuptiae fieri non possunt, saltem sine dispensatione, malitiam *incestus* contra *pietatem* superaddit luxuriae.

Ac perinde dicendum est de copula cum *affini.* Immo, cum affinis alteri propter consanguineum coniungatur, « eiusdem rationis inconvenientiam facit consanguinitas et affinitas » (2, 2, q. 154 art. 9 ad 2), ita ut uterque incestus eiusdem speciei esse videantur. Quod tamen alii negant, v. g. Vasquez in 3 p. q. 91 art. 1, d. 4, n. 11-12.

Nec *linea* nec *gradus* varias species inducunt, cum in omnibus una specifico pietas violetur. Lehmkuiil tamen, I, 1050, post S. Alpii. l. 3, n. 438, et alios, excipere velit primum gradum lineae rectae, cum ratio pietatis inveniatur *per se* in parentibus, in aliis per participationem. Sed quando unum est propter aliud, ambo eiusdem speciei sunt. Nec, ut observat Lugo, *Paen.* 16, 315, cur solum primum gradum exceptum velint, apparet.

Fit tamen ut *aliud* pietatis officium, v. g. rectae institutionis, v. g. si parentes peccant cum filiis sub eorum potestate constitutis, violetur: quod erit declarandum. Sic etiam filius peccans, vivente patre, cum noverca sua, est ipsi patri atrociter iniuriosus.

81. — Malitia specialis continetur quoque in peccato carnali cum persona spiritualiter cognata, estque gravis, si habetur impedimentum dirimens.

Specialis quoque, distincta a reverentia cognationis naturalis aut spiritualis, reverentia violatur fornicatione cum legaliter cognatis. Sed eam esse gravem non constat.

88. — Honestas publica non cohaeret cum specialibus pietatis officiis.

Quare circumstantia violatae honestatis publicae per copulam cum matre, avia, vel filia et nepte, aut cum patre, avo, vel filio et nepote personae quacum contractum erat matrimonium invalidum (conscio vel inconscio modo) vel quacum publico aut notorio concubinatu peccatur (v. g. per matrimonium mere civile) non est sub gravi in confessione declaranda.

89. Mulieris invitae oppressio, sive vi coacta sive dolo decepta sit, rationem induit stupri, quod iustitiae adversatur. Bis iniuriosus est qui simul virgini invitae eripit signaculum virginitatis.

Ac praeterea fornicatio quae in grave familiae dedecus vel parentum maerorem redundet gravem culpam contra caritatem continet.

Quando autem stuprum est peccatum reservatum, intellegitur iniusta oppressio feminae quae signaculum virginitatis servavit. (Cf. Lehmkuhl. *Theol. mor.,* T, 1048.)

90. — Raptus, in morali theologia, dicit iniuriosam privationem libertatis, personae cuipiam ad libidinem explendam inflicta. Vis illa inferri potest sive personae qua <piis abutitur, sive iis quorum potestati subest.

Moraliter quoque rapitur quae dolo et fraude sua libertate privatur.

Canonice distinguendus est ab isto raptu, raptus qui *dirimit matrimoniumet* raptus qui *delictum* est ni foro exteriore puniendum.

Ad delictum requiritur violenta aut dolosa feminae honestae abductio ab uno loco in alium, sive matrimonii ineundi sive libidinis explendae causa. Violentae aut dolosae abductioni aequiperatur abductio mulieris minoris consentientis, facta insciis aut contradicentibus parentibus aut tutoribus.

91. — Iustitiae quoque adversatur carnale peccatum commissum cum persona cuius quis *spirituale* vel *morale* bonum curare debet ex obligatione iustitiae quae consensu istius personae solvi nequit: sic *episcopus,* quod ad dioecesanos suos, *parochus,* quod ad parochianos, *tutor* quod ad pupillum, *institutor* seu *superior* collegii, quod ad alumnos sibi a parentibus concreditos. *Cooperatores* parochi vel superioris hac iustitiae obligatione non tenentur, sed facile erunt simul graviter scandalosi.

Obligationem iustitiae non habet *confessarius* peccans extra confessionis occasionem, nec *pater spiritualis*

libere electus, saltem quando nulla utitur coactione vel deceptione : mutuo enim consensu tollitur vel interrumpitur relatio specialis directionis. Severius vero dicendum est do illo qui ad munus patris spiritualis exercendum deputetur v. g. monasterio.

Articulus *11.* — *De* usu completo contra naturam.

92. — *I. Pollutio, sic* dicta exs ecretione liquida quae tunc emitti consuevit, dicit separatum actum completum facultatis venoreao.

Potest esse *involuntaria* et *mere corporalis :* seminis emissio non delectabilis qua saepe laborant qui *spermatorrhea* afficiuntur. Haec extra rationem peccati versatur, sed curanda est, quia valetudini valde nociva fieri potest. — Potest esso *involuntaria* et simul *animalis* : quae, sine culpanda causa et sine consensu, v. g. ex concitata phantasia, cum delectatione accidit per noctem, vel etiam intordiu. — Potest esse *voluntarie* excitata vel saltem voluntarie admissa, et tunc est peccatum, quod vocatur *solitarium,* ex ordinaria agentis circumstantia, *mollities,* ex debilitate animi quam prodit, *masturbatio,* ex frequentiore modo quo committitur (quatenus, *parum scienlifice,* masturbationem intellegant quasi manu factam stuprationem).

1. Gravem pollutionis voluntariae seu voluntarie admissae malitiam, etiam ex ipso iure naturae, est communis et certa catholicorum sententia. In demonstratione autem non parum laborant;

«) alii appellant *jrustraneam emissionem seminis* cuius oxclusiva destinatio sit bonum speciei humanae. Argumentatio ista duplici difficultati obnoxia est : ipsa natura, vel invito homine, semen istud prodigit. Cur idem ob iustam causam mihi non liceret ? Immo inutilis profusio ipsis hominibus permittitur in copulis, quae nullas alias immediatas utilitates habent praeter generationem. Non est ergo propter solam prolis generationem semen praeparatum a natura. Itaque cur non liceat pollutione prodigere

quod aliis modis prodigi permittitur, id numquam ex profusione qua tali efficietur, sed ex alia ratione quae formalem pollutionis malitiam nobis manifestabit ;

b) alii in *perjecia delectatione venerea* malitiam pollutionis reposuerunt. Sed contra est, morale iudicium delectationis ex operatione cui coniungitur sumendum esse, ita ut nequeat in ea prima ratio bonitatis vel malitiae reperiri. Praeterea, delectatio est immediatum bonum individui quod mediate tantum ad speciem referri potest. Ratio itaque malitiae foret individualis, dum omnes sentiunt contra bonum speciei hoc peccato immediate peccari ;

c) aliis ex intensa delectatione rationem colligunt *gravi»* prohibitionis : idque propter consequens periculum frequentis abusionis. Hi ergo accedunt ad :

d) eos qui ad rationem *extrinsecam* confugiunt, argumentantes ex incommodis vel periculis abusionum quae bono speciei adversarentur si pollutio moderata vel in quibusdam ad innetis esset *licita* seu non graviter reprobata.

Vim in hac ratione inesse non negamus, observando detrimenta non colligi ex *factis* sed ex *licitis* pollutionibus. Perpetua tamen eius efficacia, v. g. quando agitur de pollutione ‹ physiologica » seu propter sanitatem corporis ; vel de pollutione quae multiplicationi generis inserviat, ut in reprobata fecundatione artificiali, merito dubitari potest. Atque extrinscca ratio intrinsecam supponit quae detegenda est.

Quocirca, hac sua demonstratione decepti, iam non desunt qui pollutionem venerea excitatione procuratam indulgebunt ei cui, in casu speciali, medicus declaraverit, eandem esse necessariam sive ad depellendum sive ad praeveniendum gravem morbum.

Brevi argumento utimur iam antea adhibito. Pollutio voluntaria substantialem continet violationem ordinis essentialis, cum vir vel mulier qui se polluunt exerceant qua *singuli* actum qui communi opera ut actus speciei exercendus erat.

Graviter malus quoque est consensus in *pollutionem casualem,* quia consensus iste non est mera intellectualis approbatio facti physiologici, sed affert participationem montis, concursum qui in ipsam commotionem delectabilem, eam augendo, influit, eamque physice mutat. Qua

activa participatione ratio iterum sensu abripitur ad fruendum singulatim operatione quae solum ut ad speciem pertinens amari potest. Quae malitia, gradu quidem minor, eiusdem est genericae (non specificae) rationis cuius est pollutio voluntaria, estque necessario gravis.

Factum argumentum confirmatur variis considerationibus quae demonstrationem extrinsecam componunt ad quam plerique confugiunt.

2. Malitia pollutionis specifice differt a luxuria imperfecta, idque in utroque sexu.

Postquam enim repertum est omnem veram seminationem a pollutione feminea per se abesse, fuere qui eam ad luxuriam imperfectam specifice reduci posse putarent. Quam sententiam difficilius revincent ii qui propriam pollutionis malitiam ex profusione seminis humani repetunt. Nobis autem praesto est hoc facile argumentum. In utroque sexu actus non consummati luxuriae dicunt *secundum se* praeparationem actus consummati, atque ex ordine ad actum consummatum suam moralitatem immediate hauriunt, dum actus consummatus ex ordine ad generationem quem habet vel quo privatur, bonus vel malus indicatur. *Ergo,* quamvis concedamus actus istos ad eandem speciem *completam* referri, specifice tamen sicut inchoatum et completum, initium et terminus, medium et finis inter se specie differunt. (Cfr. principium de specifica distinctione apud S. Tu. 1, 2, q. 72 art. 7 c. et ad 3; et vol. I, p. 446, 2).

Principium istud firmiter tenendum est ; pessima enim consectaria ex opposito errore prono alveo fluunt.

93. — Corollaria. 1. *Essentialis malitia* pollutionis descriptione continetur qua pollutio definitur: *separatus usus completus facultatis generativae.*

2. Pollutio viri et feminae specie non differunt, ita ut qui pollutionem accusat, de sexu non sit interrogandus. Nec constat distillationom ad rationem pollutionis femineae necessariam esse. Ex quo mulier declaravit «satisfactionem», seu satietatem, censebitur pollutionis rea.

3. Pollutio *iuvenis et senis, puberis* et *impuberia* qui tamen copulae capax sit, et *eunuchi,* quamdiu copulae capax maneat, specie inter se non differunt. Ab illis pollutionibus specie differunt pollutiones *infantium,* et eorum quibus deficit erectio.

4. Quia pars est propter totum, testiculos abscindere propter sanitatem corporis profecto licet. Hic nulla operatio contra naturam peragitur.

5. Propter multo minorem causam (v. g. experientiae scientificae) licebit directe aliquod semen, puta per punctionem extrahere, vitata semper excitatione venerea seu usu facultatis generativae.

94. — Pollutio nocturna naturalis *obiective* in nullam reprehensionem incurrit. Quare, cavendo tamen a praesenti libidinis excitatione, eam simplici affectu, propter commoda quae eam sequantur desiderare et de ea subsecuta gaudere licet. Nullam tamen determinatam intendero vel apto medio directe procurare licebit. Nam cum non accidat sine commotione corporis et delectatione sensus, qui eam intendit, mente ipsam pollutionem complet et perficit. Nec naturalis iam dici potest pollutio quae artificiose producta est. Sed is qui spontaneas emissiones difficiliores aut rariores experiatur, potest remedium sumere ut egestus in genere facilior reddatur. Ipse nihil aliud directe efficit quam corpus suum ita temperare ut· natura regulariter agere possit. Sed remedium in vigilia sumere non licet, ut inde in sommo habeatur pollutio. Haec enim voluntaria dicenda foret.

95. Qui per se vel per accidens usum completum frustra quaesierit, ita ut expers manserit satiativae delectationis quae usus completi *signum est, affectu* peccatum pollutionis, *effectu* peccatum non consummatae luxuriae fecit. Sod impuberes, maxime quamdiu a pubertate satis distent, ab illo affectu potius immunes praesumuntur, dum affectus

illo in impuris eunuchorum conatibus facillimo adosse censetur.

96. — Specificationes. 1. Specio variant : ex *subiecto,* pollutio personae *solutae,* personae *coniugatae,* porsonao *voto* ligatae ; — ex *voluntarietate,* pollutio *quaesita,* et pollutio *simpliciter admissa* ; pollutio generali tantum delectationis venoroae appetitu, vel etiam sine formali huiusmodi appetitu producta et pollutio cum affectu *fornicario,* vel *sodomitico* aut *bestiali* aut aliter *perverso·,* — pollutio *cum desiderio inefficaci* copulae vel alterius peccati. — Specialis affectus in comitante imagine phantastica prodi consuevit.

2. Nec propter *modum* quo perficitur ; nec propter *locum corporis* cuius excitatio pollutionem induxerit, pollutio specie variat. Declaranda tamen erit, propter scandalum, *complicitas* alterius vel facile comitans affectus fornicationis, sodomiae, etc.; pollutio *tactibus alienis* procurata, non autem ea quae contactu personae nesciae, v. g. dormientis vel in multitudine, producitur.

9Î. — II. Sodomia *libidinosus concubitus duorum eiusdem sexus* definitur.

Ad *moralem* essentiam peccati nulla penetratio in vas quoddam requiritur, dum ad *canonicam* sodomiae perfectae rationem effusio in podicem pertinere videtur. Cum puero peracta, nomen speciale *paederastiae* sortitur. Quae vox tamen usurpatur quoquo ad omnem sodomiam designandam ; dum forma benignior vel generalior propensionis ad eundem sexum dicitur *homoscxudlitas.*

Circumstantiae *agentis* aut *patientis* (is olim dicebatur *pathicus* vel mollis) speciem non mutat, sed in patiente non ita praesumitur pollutio sicut in agente.

Circumstantiae *voti, cognationis, vinculi coniugalis* malitias specificas addunt.

In ore peracta pollutio ox affectu indicanda est, sicut ipso usus feminae in altero vase, qui saepe nomine *imperfectae sodomiae* insignitur.

Λ *sodomia* distinguenda est *mutua poUutio* per solos tactus, ad quam tamen affectus sodomiticus accedere potest.

98. — III. Bcstialitas est *coitus cum bestia.* Ad moralem infamis istius peccati essentia: H opus est ut peccans bestia frui voluerit ; fieri autem facillime potest, ut quis minore bestia mere uti voluerit tamquam instrumento pollutionis, cum affectu fornicario.

Ad *canonicam* peccati reservati essentiam, si nihil severius declaratum est, requiritur et sufficit concubitus copulae consummatae.

Non refert cuiusnam generis vel sexus bestia fuerit. Nullum partum timendum esse ex ista abominatione hodie exploratum est.

99. — IV. Plures aliae perversiones contra naturam nomino proprio carent. Satis accusabuntur si, excludendo sodomiam et bestialitatem, copulatio contra naturam facta declaretur.

Olim multa dicebant de *congressu cum daemone,* in cuius potentia id solum esse videtur ut, sub figura personae humanae vel etiam animalis, allato semine humano, quandam artificialem fecundationein peragat cuius fructus erit homo. Nullum huiusmodi factum hodie narratur.

100. — Comparata gravitas. 1. Propter maiorem recessum a natura, *bcstialitas* est, ex iis quae nomen proprium habent, pessimum luxuriae peccatum, quamvis *affectus* ad daemonem gravissimam malitiam contra religionem contineat. Liquet autem *sodomiam* esse *fornicatione* peiorem.

2. Pollutionis gravitas. Etsi, solum considerando genus luxuriae, pollutio sit gravior fornicatione, simpliciter tamen minorem reatum continere dicenda est : abest scandalum, complex ; minorem supponit audaciam voluntatis. Ac saepe abest affectus contra naturam.

Hodie, qua pollutio, non iam *violat* Ecclesiam. Quare, nisi ox publica ratione qua fit vel alterius cooperatione for-

malcm loci sacri contemptum sapiat, gravem *sacrilegii localis* reatum ab isto actu abesse arbitramur.

3. Fornicatio onanistica. Fornicatio autem .saepe hodie tit *onanistice*. Pro affectu et intentione, haec erit gravior vel minus gravis (piam fornicatio perfecta. Qui copulam onanisticam eligit, ut minus noceat feminae et societati, minus perverso allectu ducitur quam qui onera mulieri timenda contemnat ut sibi plenius satisfaciat. Qui vero voluptatem sine onere quaerit, magis peccabit quam qui conexa onera resignato animo ferre statuit, ut secundum naturam agat.

Specifice quidem differt fornicatio naturaliter completa a fornicatione onanistice peracta. Sed distinctio ista a plerisque peccantibus ignoratur; nec monitio spiritualité!· utilis videtur. Quare interrogatione dc modo naturali vel onauistico confessarius abstinere poterit. Prudenter tamen interrogare debebit utrum necne aliquid contra prolem fortasse conceptam tentatum fuerit.

SUMMARIUM.

101. — I. Usus extraconiugalis completus secundum naturam iit in fornicatione, quae est copula naturalis extraconiugalis. Potest· esse *simplex* vel augeri accidentalitcr concubinatu vel meretricio, aut etiam misceri gravi *iniustitia* per adulterium, stuprum, raptum ; vel *impietate,* per incestum, ad quem refertur copula cum persona spiritualiter aut legaliter cognata ; vel *sacrilegio* si peccatur, etiam sola complicitate, cum persona consecrata Deo per votum (saltem publicum) castitatis aut per ordinem sacrum in Ecclesia latina. (Violatio voti simplicis castitatis inducit semper malitiam gravem contra religionem.) Rcaliter sacrilega erit quoque fornicatio admissa intra semi-horam post communionem ; localiter autem est sacrilega fornicatio ita palam peracta in Ecclesia vel oratorio' sollemniter benedicto, ut efficiat impium istius loci usum. Iustitiae quoque adversatur et pietati peccatum carnale cum persona cuius quis ex officio curam spiritualem gerere debet.

Omnis autem fornicatio est ex ipsa lege naturae, peccatum mortale, cum commercium istud carnale privetur ordine quem bonum commune speciei humanae exigit.

II. Usus completus contra naturam fit: 1. *Voluntaria pollutione,* quae, in utroque sexu, est peccatum eiusdem speciei, et, qua actus completus, specifice differt ab imperfecta luxuria. Eius essentialis malitia est separatus usus completus facultatis generotivae. Et gravis est, cum contineat substantialem ordinis essentialis violationem: peccantes exercent ut singuli actum qui communi opera qua actus speciei exerceri debet. Variat pollutio specifice pro qualitate personae, pro comitante affectu, pro. voluntarietate, i. e. prout est quaesita vel simpliciter admissa.

Nocturna pollutio naturalis objective in nullam reprehensionem incurrit. Intendi tamen non potest vel directo medio procurari. De indirecte voluntaria non videtur sollicitudo gerenda.

2. Fit quoque *sodomia,* a qua mutua pollutio per solos tactus distinguenda est; et *bestiaVtite,* quae, praeter actum, affectum ad bestiam supponit ; demum pluribus aliis perversionibus quae nomine proprio carent.

3. Quo magis receditur ab ordine naturae, eo per se gravior est obiectiva actus malitia. Minus tamen gravis est luxuria solitaria quam fornicatio ; et de fornicatione onanistice vel naturaliter peracta, non est unum indicium faciendum. Varia ratio et intentio distinguendae sunt.

CAPUT II.

De luxuria imperfecta.

I. *De malitia luxuriae imperfectae.*

103. — Observanda in antecessum. 1. Actus luxuriae imperfecti qui cum actu perfecto materialiter coniunguntur *unum* cum specie tum numero peccatum constituunt. Ratio enim distinctionis specificae tota in separatione ab actu completo nitebatur. Do his ergo actibus agimus in quibus vel re vel intentione sistitur.

2. Neque in actibus *exterioribus* distinctio secundum et contra naturam recurrit. *Affectus* quidem naturae ob-

sequi vel adversari potest ; sed actus exterior imperfectus nihil tale dicit.

Imperfecta est omnis luxuria *interior,* quae in mente son voluntate retinetur ; *exterior* autem luxuria imperfecta dicit quemlibet de se *non satiantem* motum venereoruma persona non coniugata effectum vel acceptatum.

Recolenda hic sunt quae in tomo I diximus de numerica peccatorum distinctione et do peccatis internis, nn. 432-440 et 458-465.

103. — Intrinseca malitia omnis *directe* quaesitae vel admissae voluptatis venereae extra matrimonium, non controvertitur : omnis huiusmodi motus est extra medium castitatis.

De gravitate peccati luxuriae, *prima sententia* alios motus *graves,* alios *leves* habet pro eorum distantia a perfecta satisfactione. Sententia ista potius ad superiorem aetatem pertinet. — *Altera sententia* delectationes venoreas ex *toto genere* graves esso docet. — *Tertia sententia,* media, sic a De Moya (Cfr. 6, *Miscellanea, d. 2, De peccatis,* q. 2, § 2) propugnatur : « In rebus venereis non datur moraliter et practice parvitas materiae, physice vero et speculative loquendo, negari non potest ».

Quamvis nulla sententia damnata sit, prima tamen hodie ut improbabilis habenda est. Pro altera sententia, potissimum argumentantur ex eo : *a)* quod propter insolentem concupiscentiam, cuius gradum definire non possumus, omnis directa luxuria socumfert permissionem gravis motus, idquo sino ulla iusta causa ; *b)* quod propter fragilitatem nostram, voluntas quae luxuriosam minoris gradus delectationem deliberate amplectitur, in proximo periculo versatur appetendi completam voluptatem, mediante actu imperfecto sed gravi. Quo genero argumentandi potius ad tertiam sententiam defendendam venitur.

Nobis pro secunda sententia praesto est istud facile argumentum : in quavis delectatione venerea, deliberate quaesita aut admissa, deprehenditur substantialis violatio ordinis essentialis quae peccatum mortale efficit. In quavis

enim huiusmodi delectatione, fit, in bonum individuale et contra relationem ad speciem, usus facultatis quae tota est immediate propter speciem.

Ad aestimanda enim peccata gravia vel levia, quantitatis consideratio tunc utilis est, quando, propter modicam quantitatem seu intensitatem, ipsa actionis qualitas ita mutetur ut non iam sit essentialis ordinis violatio substantialis. Sic modicae officii violationes ordinem pietatis, amicitiae, substantialiter intactum esse sinunt. In quolibet autem usu vencreorum extra matrimonium, eadem inversio ordinis essentialis deprehenditur. Quod ratiocinandi genus videtur confirmatum auctoritate S. Thomae qui, 2, 2, q. 154, art. 4, omnia oscula libidinosa, qua talia, mortalia esse dicit, quia contineant consensum in delectationem luxuriae perfectae, i. e. ni fallimur, in delectationem *specifice* eandem, ac proin simili ordinis perversione vitiatam. (Cf. dicta de theologica peccatorum distinctione, I, n. 404 et 417.)

II. *De actibus exterioribus.*

104. — Principia. 1. Unica formalis ratio est omnibus actibus libidinosis communis : *usum* dicunt, utique incompletum, *venereorum.* Secundum se ergo, aspectus, tactus, verba, specie non variant: reprehenduntur qua *libidinosa.* Sed subsistit distinctio inter peccata per *efficientiam* et *per assensiim,* sicut diximus n. 96, de pollutione. Quare, qui solus sive aspectu, sive tactu in seipsum, sive lectione libidinosa peccarit, satis accusat peccata sua dicendo : totiens motus carnales voluntarios habui ; totiens insurgentes acceptavi.

Tacere tamen non poterit *votum* quo ligatus fuerit, vel *affectum* specialem quo se ductus fuerit.

2. Quotiescumque *culpanda complicitas* intervenerit, accusandum erit peccatum *alienum ;* ac praeterea, actus exteriores qui, *secundum se,* actum completum cum aha persona inchoant vel praeparant, malitias specificas istius actus completi participant.

105. — Corollaria. 1. Sic dicta disüliatio, seu productio, ex aliis glandulis, tenuioris, ante seminis expulsionem, liquoris, cum non sit nisi quaedam imperfectae luxuriae ratio, nullam speciem novam inducit, nec proin specialem mentionem in theologia morali obtinere deberet.

106. — 2. Tactus, amplexus, oscula libidinosa ita ad alias personas terminantur ut earum sexus et speciales notae (coniugatarum, sacrarum) indicanda sint. Facta in personam *invitam,* simul *iustitiae* adversantur. Non item *aspectus,* nisi accesserint desideria vel delectationes de peccato cum persona visa. Propter *complicitatem* tamen, indicanda erit circumstantia *voti* qua persona complex ligata sit.

10T. — Peccata sermonis. 1. Colloquia bifariam turpia esse possunt : sive quia turpi narrationis modo libidinem in praesenti excitant: atque haec pressius dicuntur *obscena ;* sive quia turpia facta *approbant* vel *jutura praeparant :* ut si de inhonesta actione postea patranda tractatum habeas.

Colloquia *ex libidine* de rebus turpibus peccatum completum cum colloquentibus non inchoant. Quare, seclusa *complicitate* cum persona sacra quam sic induxeris ad votum violandum, secluso quoque violato officio *pietatis* ad personam tuis curis commissam, satis accusantur haec colloquia dicendo : turpiter locutus sum cum uno vel pluribus (addendo, ubi opus fuerit, consensum in pravam delectationem). — Qui tamen *serio* approbat opus libidinosum a se vel ab alio patratum, aut eius desiderium exprimit, affectum istum pravum accusare debebit. — Qui ea tantum *ficte* approbat, offendit cast it at em, quatenus honori virtuti debito derogat ; sed, secluso gravi *scandalo,* hoc non existimatur grave. Ac perinde dicendum est de illo qui ex ficticiis peccatis gloriam capit, praesertim eum, magis quam ex peccati malitia, ex alia circumstantia calliditatis, audaciae, etc., gloria quaeratur. (Cf. t. T, n. 464 et 469).

N. B. Observes nos hic agere de tactibus, verbis quae conscio modo *ex libidine* manant. De aliis infra agetur.

III. *De actibus interioribus.*

108. — I. Pravae cogitationes. Morosa delectatio. Alii actus interiores *carnis commotionem excitant,* et qua tales quaerunt ur vel admittuntur : puta obscena phantasmata. Haec est species frequentior peccati quod accusant ii qui *pravas cogitationes* vel *morosam delectationem* accusant. Et eum haec non soleant placere nisi ut causa praesentis delectationis, haec regula tradi solita est: *Qui, secluso desiderio, cogitationes turpes accusandas habent, nec obiectum, nec motum turpem, nisi pollutio juerit, declarare debent.* Non *obiectum,* cum affectus non sit ad obiectum sed ad subiectivam delectationem, ac proin obiectorum varietas speciem non mutet ; non *motum turpem :* is, indicata cogitatione, satis iam manifestatur, nisi pollutio fuerit.

Potius quam actus interiores, dicendae forent luxuriae perfectae vel imperfectae, actu interiore excitatae.

109. — II. Actus magis intellectuales possunt esse: 1. *Simplices complacentiae* in obiecto cogitato, sine desiderio vel intentione exsecutionis. Et tunc solae notae malae quae placent peccatum component et specificabunt. Ubi notes non esse necessario turpem complacentiam de *cogitatione* rei turpis, quae cogitatio bona esse poterit : talem habet qui contionem contra impuritatem meditatur; atque etiam in se indifferentem (quamvis facile periculosam) esse complacentiam de *modo miro, raro,* quo res mala peracta sit.

2. Possunt esse desideria *ine/fieacia* seu *condicionata :* haec indicanda sunt secundum ipsam naturam condicionum, quae omnem malitiam vel aliquam tantum vel nullam auferre possunt. Ac notes, cum agitur de re intrinsece mala, nefas esse ut quis, quasi dolendo de prohibitione, affectum foveat ad rem malam, v. g. ad fornicationem.

3. Possunt esse desideria *absoluta* seu etlieacia, quae

omnes cognitas notas obiecti concreti necessario complectitur. (Cf. dicta t. I, n. 46.)

110. — De gaudio, quod, ut distinctum a desiderio, probationem continet actus *praeteriti,* redeunt dicta de desiderio. Non de re mala, sed de bono effectu rei malae gaudere licet. Nocturna autem pollutio non est res mala, ne materialiter quidem, dummodo *naturalis,* ac proin nulla masturbatione (quamvis involuntaria) excitata fuerit. Verum carnalem pollutionis voluptatem gaudio fovere profecto non licet.

111.— Paenitentes, excepto desiderio efficaci, multas species animadvertere non solent. Quare practice, si culpandi reperiantur qui cogitationes accusant, interrogentur, de *desideriis.* Dein, praeter numerum, ac generalem fortasse interrogationem, utrum necne quidpiam addendum habeant, non apparet per se causa cur aliud quaerendum sit.

SUMMARIUM.

112. — I. Omnis luxuria imperfecta, ab actu completo moraliter separata, est intrinsece et graviter mala, quia in quavis delectatione venerea deliberate quaesita vel admissa, fit in bonum individuate, contra relationem ad speciem, usus facultatis quae tota est immediate propter bonum speciei, ita ut ordo essentialis substantialiter violetur.

2. In omnibus actibus libidinosis est unica formalis ratio malitiae : dicunt omnes usum incompletum venoreorum. Subsistit tamen distinctio inter peccata per efficientiam et per assensum. Sed circumstantia complicitatis, et qualitatis personae peccantis et scandali species addere possunt. Observes tamen colloquia non esse ex actibus qui peccatum completum cum alia persona inchoare censentur.

3. Nomine pravae cogitationis accusant plerumque quaesitam vel admissam per phantasmata venerеam delectationem. Actus magis intellectuales esse possunt : simplices complacentiae, desideria condicionata vel absoluta, gaudia de actibus praeteritis.

CAPUT III.

De luxuria indirecta.

113. — I. Principium. Hactenus de luxuria fonnaliter intenta vel admissa. Nunc de luxuria *male permissa,* seu *imputabili in causa voluntaria.* Imputatio autem effectus qui praeter intentionem sequitur, supponit officium positivum impediendi istum effectum. Nullum aute; demonstratur oflicium, saltem grave, impediendi, per cessationem ab actu alterius ordinis, motum venereum cui quis non assentitur. Effectus enim ille per se nemini nocet. Quare qui *sincere et vere aliud* agit, propter praevisum vel subortum motum venereum et ipsam pollutionem, ab actione illa ideo cessare, saltem sub gravi, non cogitur.

Si autem *veneri indulget,* sive sit coniugatus ita ut nullatenus vel saltem non graviter peccet, sive quia, non coniugatus, reus iam sit imperfectae luxuriae, tunc, cum actus isti de se ordinem dicant ad actum completum, virtus castitatis, quae pollutionem prohibet, prohibet quoque, nisi gravis excusatio in coniuge habeatur, actum quocum pollutio satis proxime conexa apparet, ita ut pollutio praevisa, etsi praeter intentionem secuta, ei imputetur qui illi libidini indulget.

Multo minus autem propter motum infra pollutionem, diversa actio proliibetur. Actio autem eiusdem ordinis libidinosa unum, in personis non coniugatis, efficiet specie et numero peccatum cum motu graviore sed imperfecto, seu male tolerato. Indo ad hanc conclusionem pervenimus : Sola pollutio graviter imputatur in causa ; nec imputatur nisi in causa eiusdem ordinis, i. e. libidinosa.

114. _ h. Corollaria. 1. Ob praevisam pollutionem involuntariam, nec actione *honesta,* qualis est equitatio, studium scientificum, etc., neo, *sub gravi reatu,* actione *illicita* sed alterius generis, v. g. ebrietatis, crapulae, abstinendum est.

Qui tamen instantem pollutionem advertit eamque facile vitare potest nec vitat, veniale peccatum propter non repressam seu sine causa toleratam rebellionem carnis, ot aliquod consensus poriculun% committere videtur. Ac sincere agendum est. In lecto libera est electio situs. Sed qui, fere instanto pollutione, situm assumit quo, propter contactum, adducetur pollutio, nonne, si aliam causam rationabilem allegare nequeat, dicetur moraliter pollutionem quaesivisse ?

Motus infra pollutionem melius neglegitur, quam ideo ab honesta actiono cessetur.

Hic quoque pollutio a masturbatione, quae est peccatum saltem materiale, distinguenda est. Si praevisa fuerit et satis conexa, viro ebrioso masturbatio, non autem pollutio imputabitur.

2. Nec sufficiens videtur conexio inter pollutionem nocturnam et diuturna phantasmata ut pollutio nocturna *non intenta* imputanda ei sit qui per dies in cogitationibus luxuriosis versatus sit.

115. — 3. Pruritum non venereum etiam cum praevisa pollutione abigere licebit. Practice tamen hortandi sunt ut tolerabilem pruritum potius ferant, praesertim cum fricatione augeri consueverit, utque a prudenti medico remedium magis efficax et securum petant. Pruritus non raro causam habet neglectam partium genitalium munditiem.

Venereus autem pruritus, seu qui tendit in pollutionem, sedari non poterit : namque foret voluntaria pollutionis excitatio.

Verum haec discernendi non modica est difficultas. Sane si incommodum obtenta pollutione do repente cessat, nec iam habetur invitatio ad se tangendum, pruritus venereus demonstratur. Contra, si actio pruritum immediato lenit, si lenimentum interdum sino pollutione obtinetur, signum potius pruritus non venerei habetur. Et quia magis ordinarius est, pruritus praesumi potest non esse venereus.

116. — Sunt qui in partibus genitalibus intolerabilem *nervorum irritationem* patiuntur quae per *pollutionem* sedatur. Confessarius hac generali indicatione contentus sit, ut abstineant a tactibus qui pollutionem directe procurent nec subortae voluptati consentiant, eosque de cetero in bona fide relinquat, quod ad agitationem nervosam cui cedunt.

Sunt qui *magnas noctis partes,* immo integras noctes insomnes ducunt donec pollutio producta sit. Ipsis tamen non ideo licita fit directa pollutionis effectio. Nec studiosa electio situs qui per contactum pollutionem adducat videtur honesta esse, nisi alia causa vel ratio situm explicet atque excuset.

SUMMAEIUM.

117. — Principium est : in causa graviter imputabilis est sola pollutio, quae male permittatur in directa luxuria incompleta vel in imperfectis coniugum actibus.

Nullum enim officium saltem grave demonstratur, impediendi per cessationem ab actu diversi ordinis, pollutionem vel motum venereum cui quis non assentiatur.

TRACTATUS V.

DE PUDICITIA, DE ACTIBUS OPPOSITIS ET DE LUXURIA LARVATA.

Utilitas. — Tractatus iste est complementum disquisitionis de castitate adeo necessarium, ut sine eo multi errores practici committerentur, nec responsa theologorum bene intellegi possent.

CAPUT UNICUM.

Virtus. Actus oppositi. Luxuria larvata.

§ 1. — Quid sit viktus pudicitiae. Quid sint actus impudici.

118. — Pudicitia est *ipsa virtus castitatis* quae, sua inclinatione, nobis suadet ut omnem luxuriae significationem devitemus, et in aspectibus, osculis, tactibus omnem suspectam delectationem fugiamus, ut castitatem et continentiam manifestemus et profiteamur. Dici potest *castitas studiosa sinceritatis et securitatis.* Nobili pudicitiae studio omnis castitas firmatur, angelica praeparatur.

II. Impudici vocantur varii actus qui *ipsa externa specie* luxuriosis sunt affines, sed *ambigui* dici possunt, quia propter causam honestam, vel suspectam vel etiam stricto libidinosam exerceri possunt. Quando sine causa perfecte excusante exercentur *pudicitiae* adversantur.

III. Quia, in hac materia, non raro de cantibus et de tabulis *obscenis* fit sermo, observes non omne nudum dici posse obscenum. Sed vulgo dicitur obscenum *nudum allectans ;* et describi potest : *Turpis in nuditate manifestatio animi vel sollicitatio.* (Cf. *De castitate,* n. 180, 181).

§. 2. — Principia generalia et regulae.

119. — I. Principia generalia. 1. De actibus istis theologi, dum alios levis alios gravis peccati arguunt, iudicia feruut, quae explicanda sunt *per duplicem praesumptionem :* alteram periculi consensus quod esse potest vario gradu proximum; alteram alucinationis, qua, absente altera causa, ex *libidine* revera actum est : quod, in persona non coniugata, semper grave est. Quare haec ascripsimus ad luxuriam *larvatam,* seu veram, sed honestiore specie obductam *(camouflée).*

2. *Praesumptiones* autem hominis a veritate deficere possunt. Quare regulae non proponuntur ut *universales* sed ut *generales,* ita ut prudens confessarius interdum in casibus solvendis ab iis deflectere debeat. *Alucinatio* praetereapotest aliqua bona fide excusari, ita ut ante experientiam vel monitionem, benigniori explicationi locus sit.

Ad ambas causas memoratas inhonestatis, tertia accedit in personis quae vocatione sua debent esse exemplaria puritatis, seminatores immortalitatis — i. e. ratio scandali quae iam gravis est si dicta vel facta existimationem ordinis sacerdotalis vel status religiosi notabiliter imminuunt.

3. *Praetextus,* adduci soliti, sunt plerumque studium scientificum, sed a statu alienum, opus quodpiam misericordiae, sive curandi corporis sive solandi, immo spiritualiter iuvandi animam, sive dissipandi ignorantiam, timiditatem, scrupulos.

Adhibentur autem potissimum ab iis qui *amore sensuali* trahuntur, i. e. amore qui *sympathia corporali* fundatur. Amor iste, qui a simplici amicitia valde distinguitur et affectum imitatur quo duo coniuges alter alterum amant, tam periculosus est ut, nisi ex imposita moderatione vel adhibitis cautelis eius vehementia minuatur, qui talem deliberate fovent tractari possint ut in proxima et voluntaria gravis peccati occasione constituti. (Cfr. S. Alph. *Praxis Confessarii,* n. 65.)

Isti amores frequentissimi sunt inter iuvenes diversi sexus *(flirt),* nec raro tunc in amaram et damnosam puellae deceptionem desinunt ; inter adulescentes eiusdem collegii convictorum vel conservatorii puellarum.

Hic tamen duplex genus distinguendum est : alii per modum cuiusdam ioci amorem imitari volunt, dum alii vere libidinose ardent. Utrumque genus firmiter impugnandum est ; posteriores autem (qui sunt plerumque grandiores, *activis* partibus fungentes) magis stricte in proxima peccati gravis occasione versantur.

Maxime autem *detestandi sunt* inter sacerdotem vel religiosum et personam diversi sexus vel adulescentem eorum curae commissum ; inter alterum coniugem et extraneam personam. (Cf. dicta *De amore platonico,* n. 78).

II. Regulae *summatim* sic proponi possunt : *a)* Qui, sine aequa causa, id efficit unde *per se* seu quasi directe, vel pollutionem vel delectationem pollutioni satis proximam experiatur, *practice* et *per se,* propter veram intentionem qua ducitur vel proximum peccandi periculum, *graviter* peccare censetur.

Talis autem efficacia in gravem motum carnalem, partim relativa seu varians in variis personis, in *re vere impudica* et in *morosa* ratione qua fit aspectus, tactus, etc., maxime inesse censetur.

Sub quo respectu, distinguunt quoque partes corporis *honestas,* quae, in regione de qua sermo est, inoffenso pudore omnibus exhibentur : apud nos sunt vultus, manus, pedes ; *minus honestas,* quae ex usu recepto et iusta consuetudine tegi consueverunt : pectus, crura, brachia saltem ex parte ; *inhonestae* demum quae, moraliter *ubique* ex naturali pudore, vestibus obducuntur : partes genitales et his proximae.

Qui vero actus ut *mortales* damnantur, simul, quando ex libidine fiunt, censentur graves *in ratione actus exterioris.* Quod pro quibusdam censuris, v. g. absolventis complicem, attendendum est.

b) Quo magis autem actus exterior speciem praefert libidinosae demonstrationis, eo magis error animi,

assensus motui carnali exorituro, seductio aliena timenda sunt. Contra, quo magis iusta atque honesta causa nostram agendi rationem explicat, quo minus actio ab ordinariis, a consuetis recesserit, eo facilius honestam explicationem habebit.

Iam de singulis applicationibus pauca dicenda sunt.

§ 3. — De variis impudicitiis.

I. — *De impudicitia verborum seu signorum.*

Ordo dicendi. — Per se, logica rerum dispositio postularet ut successive ageremus do iis qui verba proferunt seu signa edunt, dein de eorum cooperatoribus, tum do iis qui haec, qua auditores vel lectores, excipiunt. Verum planior et facilior erit expositio, si ab obiecto *principium* ordinis ducamus, et a verbis et aliis gestibus ad scripta transeamus. Itaque :

120. — I. Verba et gestus. 1. *Per se,* nisi consuetudo et affinia studia vim extenuent, pro graviter illicitis habenda sunt colloquia protracta de rebus graviter obscenis ; non autem verba separata aut dicteria turpia, quae ludicre proferuntur.

2. Verba *tenera* graviter culpanda sunt inter personas quae se libidinose amant; periculosa et reprehendenda sunt inter extraneos vel non sponsos, quando amorem futilem vel sensualem reddunt.

3. Cantilenas *graviter obscenas* coram aliis canere erit saltem ex obiecto grave. Ad breve tamen tempus, propter gravem penuriam, censent excusari posse qui actione vel cantu cooperetur comoediis non absolute graviter turpibus sed notabiliter inhonestis, nisi tamen, quod addendum putamus, turpia canere debeant quae, qua talia, plausu excipiuntur. Qui solus, sine teste, talia cantaverit a gravi excusari poterit si magis ad melodiam attendat.

Audientes conentur saltem silentio talia improbare. In persona autem quae nec ratione auctoritatis haec vetare nec ratione condicionis ab his se aversum demonstrare debet, quaedam erubescentia, quidam timor subridentis non censentur gravia.

Officinae et *officia* saepe sunt occasio necessaria. Prudenter observata personarum qualitate et indole, suadeat confessarius bonis iuvenibus ut turpia colloquia non formidolose et timide sed firmiter et simpliciter declinent, et facta consociatione se fortiores reddant.

N. B. — Quae de *verbis* dicta sunt fere ad *gestus* traduci possunt, cum sint signa.

121. — II. Impudicitia scriptorum. 1. Mortaliter, propter scandalum, peccant qui *scribunt* vel *promiscue* omnibus *vendunt libros* vel *ephemerides* incitantes ad libidinem vel bonis moribus infensos.

Vendentes, ex gravissima necessitate, ad breve tempus excusari possunt.

2. Sine causa sufficiente, quam studia fitteraria vel commercium cum litteratis praebere possunt : « Dicunt, cum Busembaum, Sanchez, Tamburinius et Sporer, de se esse tantum veniale, *legere libros turpes,* ex curiositate, sine turpi delectatione vel eius proximo periculo (Sed id sedulo satagant confessarii prohibere, quantum valent, in venibus; qui ex huiusmodi lectionibus, universe magnam animae ruinam hauriunt) ». S. Alph. l. 3, n. 426. Lectio autem libri *prorsus obsceni* erit, in personis solutis, potius *mortalis* aestimanda.

3. Etiam a lectionibus *leviter inhonestis* iuvenes valde avertendi sunt: ipsi antrophologistae testantur ea esse fomenta libidinis.

Et protracta lectio saepe in libidinosam desinit. Atque ab operibus romanensibus in universum puellae et feminae maxime avertendae sunt, ne vitam chimericam sibi sperent, vel, vanis somniis deditae, tempus et vim moralem perdant.

Communiter non peccant nisi leviter adulescentes qui, curiositate moti, significationem quorundum verborum obscenorum in vocabulariis quaerunt.

4. Specialis quaedam *aviditas* qua audiuntur, leguntur res lubricae, partim rei novitate vel raritate, partim inclinatione carnali explicatur. Sed non ideo habetur peccaminosa approbatio voluntatis vel deliberata delectatio venerea. (Cfr. Ballerini, *Opus theol.,* t. 1, tr. 4,' n. 541.)

II. — *De impudicitia visus.*

Prius do aspicientibus, doin do iis qui aspiciondi occasionem dant agomu^.

122. — I. De aspectibus. 1. Aspectus nec studiosus nec morosus *proprii corporis,* ex curiositate vel levitate reputatur per se veniale ; sicut *obiter* factus ex aliqua levitate, ioco, aspectus partium minus honestarum personae etiam diversi sexus.

2. Aspectus *nudae personae* alterius sexus, vel etiam eiusdem sexus, si amore sensuali ametur aut si aspiciens ad excessum homosexualem sit propensus, sicut aspectus *concubitus humani,* non excusandus videtur a mortali, nisi distantia aut modus periculum valde imminuerint.

Immo mortale censent, in nostris regionibus, pro λιγο, morose in nudatum feminae pectus intendere.

N. B. — Multo minus carnem excitant aspectus partis inhonestae corporis ceterum tecti, quam personae cuius sola verenda tecta sint.

3. Aspectus *picturae, sculpturae nudae* aestimandus est ex causa, ex repraesentationis modo, ex obiecto. Plus pictura quam sculptura carnis stimulos acuere solet.

123. — Hinc quaeres de visitantibus musaea artium. Eae solae rationes adeundi *musaea artium* plane probanda sunt quae nobilem intentionem manifestant; v. g. si quis, ad aestheticum sensum exercendum, pauca quaedam, mirabili arte facta, attente considerare voluerit.

Improbandum, contra, omnino est ut quis ad videndas nudas effigies vel tabulas musaea ingrediatur.

Saepe *tolerandi* erunt accessus ex futili curiositate facti : aegre tunc fiet ut in his voluptariis rebus aspicien-
dis nihil sensualitati concedatur ; periculum autem nulla utilitate compensatur. Quia tamen intentio non est perversa nec proximum periculum pleni assensus satisfactioni venereae adesse videtur, gravi prohibitioni locus non est;

et ipse mos aliquam rationem seu excusationem affert. Adeuntes tamen monendi sunt, ne oculos in obscena defigant.

124. — Medicis licent aspectus utiles. Sed caveant a ficta utilitate. Et commendandum est ut persona alterius sexus fidam habeat comitem.

De pictoribus et sculptoribus alii aliis severius dicunt. Quatenus opus sit, ars iustam causam affert, et praevalens opinio magistratibus et academiarura rectoribus necessitatem creat varia tolerandi. Serius autem finis studendi periculum minuit. Ideo :

a) Apud *academiae rectores* obtinere conabimur ne ultra quam necesse putetur personae exhibeantur; — ne personae diversi sexus simul exhibeantur; — ne scholares diversi sexus misceantur; — ut in exhibendis personis cautiones possibiles admittantur : v. g. ne persona coram pictoribus vel sculptoribus vestes exuat; ut oculi velentur; ut tegantur verenda, saltem ad affirmandum pudorem ; si privatim fiat, ut honestus testis eiusdem sexus adsit ; etc.

Singulis pictoribus, sculptoribus ea praecipienda sunt quae occasionem proximam in remotam convertant.

125. — II. De iis qui impudica aspicienda offerunt. 1. Numquam indulged potest ut pictores vel sculptores imagines pingant vel conficiant quae ita obscenae et comparatae sunt ut nullum usum honestum habere possint. Si alicui bono fini, v. g. arti anatomisticae servire possint, usus tamen honestus defuturus esse praevideatur, « pingendi ars, ait Lehmkuhl, i, 827, non commutatur in actionem per se intrinsecus malam, sed remanet cooperatio materialis ». Hanc Tamburini, Castropalaus et alii praestari posse existimant ex gravi omnino causa ; Lehmkuhl tamen, quando ratio petendi est abusus ad lascivia: sicut communiter supponi debet, nisi de bono usu constet, postulat « *gravissimam* causam, ut metum mortis aut *extremae necessitatis,* ut cooperatio adeo propinqua sine gravi peccato praestari possint, atque insuper requiritur,

ut ipse artifex a se periculum pravi consensus removeat. Quod num practice sperari possit, difficulter statuitur ».

2. De picturis aut sculpturis non obscenis sed satis nudis, adiuncta perpendenda sunt personae petentis, loci exhibitionis, detrimenti sustinendi si negentur, scandali, efficaciae denegationis, etc. Sponte enim timoratus pictor vel sculptor numquam ea conficiet quae pluribus occasio sunt tentationum et peccatorum.

3. Mulieres «exemplaria» *(Modelli)* declinare praeterea debent omnem *formalem* cooperationem ad res indecoras pingendas, sculpendas. *Materialis* cooperatio, secundum regulas generales, pro gravitate causae et mali ratione, excusari poterit. (Cfr. Noldin, *De sexto,* n. 60).

126. — Quaeres de parum modesto vestitu mulierum et adolescentium. 1. In aestimanda vestium qualitate, non sola vis directae seductionis consideranda est, verum etiam formalis significatio: probabimus vestes quae modestiae sensum rationabili modo produnt; improbandae sunt vestes quae, in concretis adiunctis, audaciam protervam manifestant.

Vestes etiam illecebras augere possunt, cum elegantia sua venustatem supplent, vel cum oculos in organa sexualia aut corporis formas convertunt.

Multum hic usus potest.

2. De vestitu *minus modesto* (de *prorsus immodestis* quaestio non movetur), sive in choreis sive extra choreas, haec pauca satis erunt.

Qui huiusmodi usibus originem dant difficilius a gravi excusantur quam qui ad usum iam receptum mere se accommodant.

Quod etiam do nudato pectore valere admittit S. Alphonsus (l. 2, n. 54, 55). Ipse tamen sapienter addit: « Ceterum non dubito quod sententia, ut supra relata, cum magna discretione oportet ut prudens confessarius utatur, ne indulgeat nimiae mulierum licentiae, quae libidinem involvet, cum pie viventes non sic incedant... Non dubito quod huiusmodi indecens mos enixe a praedicatoribus et confessariis, quantum fieri potest, coercendus est et extirpandus ».

Semper autem id urgendum est, ut vestitus simul ad inorem et ad modestiam aptetur.

3. Immo, nostris diebus, ut voto S. Alphonsi fiat satis, nimia ista servitus qua mulieres Christianae pedissequae sunt sartorum et meretricum in vestibus adhibendis, excutienda videtur, et ope consociationis id procurandum est, ut qui novas vestium rationes inveniunt, ipsa lucri spe impellantur ad vestes quae simul formosae et modestae sint excogitandas et propagandas.

4. Observes demum non paucos magis molli carne adolescentium et puellarum quam vestitu adultae mulieris allici et tentari.

127. — Quaeres de ludis scaenicis publicorum theatrorum. Sive pleraque fabularum argumenta, sive coniunctas choreas (quibus magis quam fabulis sensus excitatur), sive paene necessariam vel saltem frequentissimam corruptionem puellarum quae operam suam in his locant, sive commercia et studia eorum qui spectacula frequentant, consideres, theatra ab evangelico spiritu pronuntianda sunt alienissima. Nec aliter indicandum est de «circis», propter lascivas choreas et vestitum puellarum quae equestres ludos participant.

Utile tamen per se est, ut, ad vitanda ei peccata, uxor maritum comitetur; status quoque decentia praesentiam postulare potest: in talibus adiunctis catholici impavide simul et honeste agere discant.

Intéressé, sine necessitate, comoediis *valde turpibus,* eaque spectare quae carnem de se valde commovent, per se grave censetur, nisi quis expertus sit se his rebus parum moveri. *Non valde turpibus,* ex curiositate intéressé erit veniale, nisi grave scandalum aut proprium periculum rem gravius tibi interdixerit. Omnis culpa aberit si officium publicum, gravis iniunctio domini, parentis, vera utilitas haec cognoscendi ne quis, cum detrimento suae actionis, nimis peregrinus in propria regione videatur, iustam causam suppeditaverint.

Qui *pecuniam* solvit mere ut huiusmodi spectaculis assistat praebet cooperationem *materialem,* quae ex regulis generalibus aestimanda erit.

III. *De impudicitia phantasiae.*

128. — 1. Mere *notionalis,* seu sine imaginaria rei imitatione, repraesentatio *idealis* obiecti turpis, in se nec mala est, nec proxime incentiva. Si otiosa seu inutilis fuerit, laudabiliter repelletur ; de ea tamen scrupulus habendus non est.

2. Res autem in phantasia sicut in tabula pingi potest. De qua ficticia pictura sicut de vera ratiocinandum est :

a) Involuntarie praesentem obiter considerare, seclusa libidinosa intentione, grave non erit. Si iusta fuerit causa studii, etc., nullum erit peccatum.

Causa tamen imaginariam exhibitionem contemplandi vel intuendi rarior aderit quam si opus arte factum considerandum foret.

Si vero *libidinosa intentione* attentio imperata fuerit, grave peccatum committetur.

Seclusa hac intentione, *morosa consideratio* phantasiae graviter obscenae seu graviter commoventis, propter proximum assensus periculum gravi reatu inficitur, nisi iusta causa (si umquam habeatur) et positiva delectationis repudiatio periculum simul et alucinationem amoveant.

Morosa consideratio rei *leviter* commoventis, venialis in se erit, si causa defuerit;

b) huiusmodi imagines excitare, seu voluntarie praesentes reddere, id simili ratione aestimandum est: grave erit si fiat ex libidine, aut, si, propter imaginis naturam, proximae assensus occasioni te exponas ; secus erit leve aut nullum peccatum, prout causa sufficiens defuerit vel rem excuset.

Activa tamen procuratio circumstantiam aggravantem inducit. (Cfr. Noldin, *De sexto,* n. Gl.)

3. *Positiva* autem obligatio repellendi phantasmata impura et inutilia, — quamvis repudiatio ista semper laudanda et commendanda per se sit, — *gravis* non est, nisi quatenus proximum periculum assensus in praesentem delectationem auferendum sit. Quod periculum satis per se removeri 'censetur interiore actu displicentiae semel vel bis in eadem tentatione facto.

Remoto hoc periculo, obligatio levis non exstat, nisi quatenus satis commode impleri possit.

Optimus autem modus is est, ut, deposita omni anxietate et implorata B. Mariae Virginis ope, mens ad alia, saniora, excelsiora, *positive* divertat.

Qui vero his tentationibus se obnoxium noverit, melius *extra* tentationem, mane vel vespere, pro solito tentationis tempore, propositum firmum eliciat ; Deum oret ; ac dein, propriis negotiis intentus, cogitationes istas quasi neglegendo praetereat.

Quod si animum magis premant, saepe valde utile erit actum quempiam paenitentiae promittere vel exsequi, aut etiam actum humilitatis exercere, ut si rem viro spirituali aperias.

Caveat autem impure tentatus, caveat sedulo ne cito se reum existimet et sic animo deiciatur vel turbetur ; unde peiora accidere solent.

Fit ut vehementiores tentationes physica corporis excitatione adducantur. Haec nimis arto praeputio: quod tunc non raro circumcisione tollendum est ; vel non purgato smegmate praeputii: quod tunc prudenter abluendum est, explicari debet. Si commotio magis interior sit, quibusdam medicinis, ut lupdlino, adalina, camphora leniri potest.

IV. *De impudicitia tactus*

129. — I. De osculis. 1. Oscula secundum patrium morem, ex solo pravo agentis affectu, qui, etiam in dubio, praesumendus non est, improbari possunt. Nec incentiva sunt oscula ex *pietatis* affectu inter proxime consanguineos data. Nobilis *misericordiae* affectus, etiam prudenter exprimi potest per oscula quae ad terminum a venere plane diversum diriguntur. Verum hic iam ab alucinatione et

falso praetextu cavendum est. In osculis ob iustam causam sic honeste datis, legitima fit quoque spontanei motus carnalis permissio sine voluntaria complacentia.

2. Magis incentiva sunt oscula, etiam honesta, quibus amor significatur. Horum honestas ex amoris honestate aestimanda est. *Obiter,* cito facta, etiam deficiente causa, *venialia* tantum putantur.

Nimis frequenter, *in os* praesertim seu labia, repetita oscula, nimis producti amplexus, quia carnem graviter commovent nec causam inter solutos habent, de gravi arguuntur, nisi motus carnalis positive reprimatur, et, si pollutio magis instet, ab his cessetur.

Graviore etiam reprehensione notatur osculum *columbinum,* quo alterius lingua alterius ore excipitur.

3. Oscula itaque practice *absolute prohibenda sunt* iis qui, cum inter se tractatus matrimoniales non habeant, ea ex sensualitate tantum exercere possunt ; maxime autem iis inter quos suspectus vel minus honestus amor exsistit; et, etiam propter scandalum, inter sacerdotes et personas extraneas.

Ex regulis generalibus, confessarius colliget quid, dum omnia obtinere conatur, interdum aliqua bona fide peractum tolerare possit ; maxime cautus et severus sit cum agitur de iis personis quae perfectam continentiam profitentur.

4. Oscula ex aliqua veniali vanitate, ioco, curiositate, levitate, petulantia, obiter facta, venialem culpam non excedunt.

130. — **II.** De aliis tactibus. 1. Tactus inhonestarum partium *proprii corporis,* ex curiositate aut levitate factus, veniale non excedit, secluso tamen scandalo et periculo consensus venerei. Si studiose et morose fiat, tunc gravius reprobatur, quia graviter per se incentivum iudicatur.

Si naturali aliquo et non malo fine fiat, ne veniale quidem erit : ut si fricatione pruritum non venereum exstinguere volueris. (Cfr. dicta n. 115).

Etiam *paenitentiae* positivae suspectae esse possunt. Sunt ergo personae quae, propter ipsam puritatis custodiam, cilicia deponere et disciplinas omittere debent. Abstinentiae, ieiunia, varii actus abnegationis in hanc suspicionem non incurrunt.

2. Tactus partium minus honestarum *alieni* corporis, obitur factus, mortalis non censetur. Plerumque autem mortalia sunt oscula in huiusmodi partibus aut in minus usitatis impacta, quia ex libidine manant vel eam proxime inducunt. (S. Alphonsus, l. 3, n. 417.)

3. Tactus inhonestarum partium alterius corporis, ex petulantia vel curiositate obiter factus, citra affectum et periculum consensus venerei, a mortali excusari potest, saltem si persona eiusdem sexus sit, et occasio quaedam, v. *g.* simul natantium vel se lavantium, petulantiae locum dederit. (Sanchez, *De matrimonio* l, 9, d. 46, n. 12.)

Similiter excusant *ancillas* quae tangunt *pudenda parvulorum* quos vestiunt, quia haec aetas minus movet. Ab his tamen tactibus frequentandis sedulo deterrendae sunt, ne pueri pravam se tangendi consuetudinem assumant. Maxime autem reprehendantur quae infantes in verendis titillent. Ceterum obiective grave est titillationem venereum cuius infans capax est excitare.

Ceteri tactus nudi partium inhonestarum alterius corporis, maxime si diversi sexus fuerit vel personae dilectae, a mortali excusari nequeunt.

Immo tactus in verenda *alterius sexus supra vestes,* etiam obiter facti, valde suspecti sunt, quamvis stricte et certo do mortali damnari posse non videantur. (Sanchez. *De matrimonio.*]. 9, d. 46, n. 11 ; Palmieri, *Opus theol.,* t. 2, tr. 6, n. 892, qui in severiorem sententiam S. Alphonsi, l. 3, n. 420, propendet.)

4. Tactus genitalium brutorum per se venialis censetur. Si usque ad effusionem seminis perducatur, satis severe respondet S. Alphonsus : sed denique tandem affectus agentis considerandus est.

131. — Ab omni peccato ob necessitatem excusantur medici. chirurgi, qui in arte sua exercenda, corpora aliena etiam in partibus inhonestis tangere debent·. Nec obstat involuntaria, pollutio. Occasionem quidem proximam peccati in remotam convertere debent. Quod ipsis facilius est, cum fine honesto et gravi moveantur, atque implorato Dei auxilio fidentius niti possint..

Oportet tamen ut in his scrutationibus et in ratione faciendi modum non excedant.

Qui tunc formaliter peccant, in occasione necessaria communiter versantur. Ac difficillime eosdem ad artem suam deserendam, etiam si possint, adduxeris. Quare satius erit nimis libidinosos ab arte periculosa exercenda efficaciter avertere dum studiis operam dant, vel melius etiam antequam studia ista elegerint. Quo enim magis ab arte exercenda remoti sunt, eo minus necessaria occasio esse videtur, atque eo facilius persuadebuntur.

Plures iam hodie mulieres lauream artis medicae consecutae sunt. Quod personis sui sexus succurrant in his rebus in quibus aeque ac viri peritae et idoneae probantur, id ad maiorem modestiae cultum conferre potest. Verum, cum recens et incerta adhuc sit experientia, non improbandae sunt aegrotae quae medicorum operam sibi postulant.

132. — Quaeres quid de choreis sentiendum sit. Omissis choreis quibusdam annualibus quae ruri interdum satis innocenter exercentur nec, sine periculo maioris mali, supprimi possunt, choreae mundanae, in concreto tales sunt ut, quantum condicio socialis id ferat, verus Christianus his abstineat et se expediat. Si enim sunt *ludi choreales.* ut nunc plerumque, nisi bellicas actiones stricte repraesentent, exprimunt vel imitantur amatoria facta, v. g. persecutionem qua mas feminam consectatur. In saltationibus autem, saltem ex vestitu, contactu, festivo apparatu, omnia hominem ad sensuales commotiones disponunt.

Ob iustam tamen causam, ut sunt consuetudo, decentia status proprii, iussio parentum, honestas choreas ducere aut iis intéressé, non erit illicitum, nisi probabile

periculum peccati fuerit. Sic Hall. Palm. *Opus, theol.* Tom. 11, n. 995. Verum declinanda erit participatio ludorum chorealium quibus significatio impura satis aperta est.

Choreae quae *omnibus promiscue proponuntur,* maxime *larvatae,* faciliorem praebent occasionem ruinae.

Choreae autem *puerorum* utriusque sexus iam hoc titulo improbandae sunt quod sunt schola vanitatis mundanae.

Ante ultimum bellum disputabatur utrum necne saltationes recentiores, quales *Valse Polka, Galop* inter inhonestas recensendae essent.

Verum nunc res in multo peius abierunt. Xemo ignorat·, scribebat nuperrime S. Pontifex in Enc. *Ubi arcano (Per.* XII, p. 5), quemadmodum fines verecundiae transierit, in vestimentis choreisque praesertim, feminarum puellarumque levitas, quarum luxuriosore cultu inopum odia concitantur ». Atque eius decessor, Benedictus XV, post deploratam « caecitatem mulierum, quae, studio placendi infatuatae, non vident quantum illa qua utuntur insania vestium non solum optimo cuique displiceant, sed Deum offendant », de choreis hoec subiungebat : « Mittimus autem eas quae nuper ex barbaria in hominum elegantium morem venerunt, alias aliis deterioreres, saltationes, quibus nihil inveniri potest aptius ad omnem exuendam verecundiam (Enc *Sacra propediem,* 6 ian. 1921. A. A. S. XIII (1921), p. 39).

APPENDIX.

DE PATHOLOGIA SEXUALI.

133. — Ut supra notavimus, n. 96-99, habentur variae perversiones appetitus sexualis *(paresthesiae* sexuales).

Ut de obligationibus dicamus eorum qui insolita ratione aut carnalitcr commoventur aut, contra, frigidi manent :

1. Venereas delectationes tam mediis insolitis quam solitis quaerere vel intendere non coniugati prohibentur. Et proxima peccandi occasio omnibus fugienda est.

2. Distinctione autem inter stricte venereamdelectationem et sensibilem carnalem isti infirmi iuvabuntur, ut qualitatem subiectivi affectus et gravitatem obligationis perpendere possint. Sensibilis nondum est *in se* gravis.

3. Debentne autem, propter specialem suam commotionis promptitudimem, abstinere actione quae aliis licet vel saltem non graviter prohibetur? Profecto magnopere hortandi sunt ut *sine anxietate* istud procurent. Id dicimus saltem per se. Namque incommoda fugae etiam perpendenda sunt. Et, secluso alucinationis et consensus periculo, id sub gravi praecipi posse non videtur, cum quia praeceptum positive vitandi motus carnales non demonstratur, tum quia re quae aliis licet abstinere iam durum est.

4. Si quaedam quae alios commovent ipsos in condicione perfectae frigiditatis linquunt, his abstinere tantum debebunt quatenus ratio scandali vel lex positiva id requirant. Haec itaque erunt istius status privilegia.

134. — De imputatione actuum pravorum iis qui psychicis morbis affecti sunt, valde circumspecte dicendum est. (Cfr. quae in theol. gen., n. 103-104, diximus de molestis casibus qui in rebus libidinosis occurrunt). Hic satis sit notasse ipsam culpam gravem haberi posse cum imminuta imputabilitate; nec in universum aut per se eos excusari posse qui vere vigiles per noctem indulgent pravae consuetudini quam per diem abhorrent.

SUMMARIUM.

135. — I. *Pudicitia* est ipsa virtus castitatis quae omnem luxuriae significationem devitat et se protegit ab occasionibus peccati.

II. Impudici actus sunt ipsa externa specie luxuriosis affines. Tales fieri possunt propter causam honestam, suspectam et stricte libidinosam.

Theologorum indicia de istis actibus, quando non perfecte excusantur, explicanda sunt duplici praesumptione: periculi consensus, et occultae seu praetextu obductae directae libidinis.

Praesumptiones a veritate deficere possunt. Prudens itaque confessarius interdum benignius, interdum severius respondere

debebit. Hae regulae proponi possunt: *a)* qui sine aequa causa id officit unde.per se, seu quasi directe pollutionem vel delectationem pollutioni satis proximam experiatur, practice et per se, propter veram intentionem qua ducitur vel proximum peccandi periculum, graviter peccare dicendus est. *b)* quo magis exterior actus speciem praefert libidinosae demonstrationis, quominus iusta ct honesta causa ratio agendi explicatur, eo difficilius excusari poterit.

Efficacia autem in gravem motum carnalem, partim relativa, seu alia in aliis personis demonstratur. Sed in re vere impudica et in morosa ratione qua fit aspectus, tactus, mentalis consideratio plerumque efficacia ista reposita esse censetur.

Regulae istae prudenter applicandae sunt ad verba, gestus et scripta turpia, ad impudicos aspectus et tactus, in quibus distinguendi sunt agentes principales, eorum cooperatores et qui actionem eorum subeunt.

Impudica phantasmata, de quibus specialis est quaestio, numquam possunt libidinosa intentione vel excitari, vel foveri, vel attendi. Et si graviter commovent, morosa eorum consideratio erit generatim graviter culpanda, quia proximam continet occasionem, sine utilitate quaesitam. Gravis obligatio eadem positive depellendi non demonstratur, salva necessitate fugiendi occasionem proximam. Quieta repudiatio anxiae praeferenda est.

Aliena indicanda sunt a spiritu evangelico ludi scaenici theatrorum et hodiernae choreae. Haec igitur a Christianis, quantum honeste fieri potest declinanda sunt.

Deploranda autem est nimia servitus mundana catholicorum in vestitu mulierum, puellarum et adolescentium.

In musaeis artium visitandis quaedam interdum toleranda erunt ; solae tamen vere soientifioe utiles visitationes positive approbari possunt.

Et generatim magis enitendum est ut fomenta libidinis sine scrupulo vel timiditate arceantur.

III. Qui propter perversum appetitum sexualem insolita ratione excitantur carnaliter aut frigidi manent, communem cum ceteris habent obligationem declinandi omnem formalem luxuriam. Secluso tamen alucinatione et consensus periculo, non debent sub gravi abstinere actione quae aliis licita sit vel non graviter illicita. Commodum simul suae frigiditatis reportare possunt, quatenus, secluso scandalo aut votito legis positivae, abstinere non debent iis rebus videndis, etc., quae ipsos sinunt esse perfecte frigidos.

CONCLUSIO PRUDENTIS CONFESSARIL

136. — hi primis, istud probe notatum velimus, quando, in operis nostri decursu, indicamus quaenam varia documenta vel consilia personis, pro variis adiunctis, tradenda sint, minime a nobis intendi ut haec vel in confessione sacramentali vel a confessario, (pia tali, tradantur. Magna hic prudentia et discretione opus est. Atque in re tam delicata, suadendum est ut quod sacerdos per libros vel personas laicas praestare potest, hac indirecta ratione praestet. Verum hic aetas, scientia, nomen confessarii, persona quam pro cliente suo gerit, et qualitates personarum quae confessarium adeunt, perpendi debent. Potest enim sacerdos esse mere confessarius : potest, praeterea esse parochus, director spiritualis cui invenis a multis annis fidit. Aliter cum persona sequioris sexus, aliter cum viro ; aliter cum pio et religioso, aliter eum parum fideli ; aliter cum bene noto, aliter cum ignoto agendum est.

Cum in n. 21 de revelatione mysteriorum vitae ageremus, nullam methodum proposuimus plenioris revelationis, quando facienda videbatur. Cum enim tantopere adiuncta varient, nullam formulam proponendam esse censemus. In quibusdam regionibus, pii sacerdotes scripserunt de hac re optimos libellos (v. g. Lugduni, P. Guitton, *De la, Chasteté)* quos tunc legendos tradere, satis erit. Haec pauca indicari tamen possunt. Instructio fiat simplex, sine sollemni apparatu. — Si comparatione utendum sit, ex ordine vegetali potius quam ex animali sumatur. — Efferatur sanctitas et nobilitas actionis qua parentes Deo Creatori cooperantur. Sermo itaque fiat de animae spiritualis creatione et infusione. Memoretur sanctitas corporis Chrisitiani, ut S. Paulus nobis exemplum dedit in I. Cor. c. 3 et 0. His praemisis :

In causis castitatis et oppositae luxuriae, coufessarius, licet falsa proferre non possit, ita tamen prudenter agere debet ut, quantum possit, periculum labendi a paenitentibus

avertat; praesertim eum delevi vel gravi peeeato.de plena vel imperfecta tantum imputa tione certo pronuntiare saepe difficillimum sit; ac temeraria condemnatio ad desperatio-nem, improvida haesitatio ad vix sanabilem anxietatem, inconsulta excusatio ad funestam audaciam animos non raro perduxerit. Quare formidolosos firmis responsis quiet et,simul tamen paenitentes, maxime *clericos* et *iuniores,* ad tutiora sectanda efficaciter inducat, secundum illud: In hac mate-ria sexti praecepti, oportet, quantum possibile est, omnem adhibere severitatem ». (8. Alph., *Homo apost.,tr.* 9, n. 34).

Paterna vero severitas, quae temerarias actiones arcet, benevolentiam erga personas minime excludit.

Ut tamen propriae securitati et perfectioni consulat, coufessarius sedulo attendat ut eius affabilitas supernal u-ralis maneat, nec in aliqua re seipse quaerat.

Ita quoque se comem et benignum exhibebit, ut nulli sexuali affectui apud alios det locum.

Ne ignoret sub intensae pietatis velamine latere posse paranoiam religiosam, quae in morbida sed vehementissima concupiscentia· radicatur. Ne ignoret personas esse quibus, ad experiendam voluptatem, satis est de rebus sexualibus cum alio loqui. Uniusmodi ergo personae, praesertim in-nuptae feminae, infimas satisfactiones in ipso paenitentiae tribunali quaerere possunt.

«Memor sit canonis 888, §2: Caveat omnino... ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa sextum Decalogi praeceptum, quemquam delineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget . Innuo S. Alphonsus, l. VI, n. 632, haec probat posita iam a Busembaum: Interrogationes in materia castitatis debent esse paucae et cautae, ne vel occasionem det inve-stigandi aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat aut offendat, aut se vel alium periculo exponat.

Ac si haec timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali ». Itaque, ne sileat- uinquam ad conni-vendum peccatis, sileat saepe ad vitandos sermones qui cum sanctitate sacramenti parum congruunt, ('uret ut

confessio liat simul modeste et sincere, et a necessitate narrandi particularia paenitentem dispenset, ita ut is nullatenus ob haec omissa confessionem jncompletam formidet; dextre detegat pravas adolescentium consuetudines ad illas extirpandas. Atque a Deo imploret lumen, ut possit emendationi vitiorum satis consulere et simul omnem curiositatis suspicionem a se removere. Necessitate tantum coactus appareat cum, secundum responsa S. Sedis de recto matrimonii usu vel de abusu onanistico prudenter interrogat.

Coniugibus eum vitae tenorem suadebit quo alter altero contenti vivant atque in mutuo amore et existimatione crescant. Quamquam ad perfectiora consilia illos perducere non negleget.

Alios autem ad haec praecipue hortabitur.

Ut quaecumque mira, insolita sunt, in his rebus fugiant.

Ut si gravis causa sit aliquid videndi, legendi, tractandi quod sensum commovere queat, simplicem, non anxium agendi modum servent.

Ut, excepta iusta causa, quam minime in his versentur, et speciosos praetextus fortiter repellant.

Ut, etiam in actione necessaria, affectus minus puros et motus carnis vitare studeant.

Ut sinceritatem et robur animi maximi faciant et sibi comparent.

Ut memores sint dignitatis humanae et amoris quo Christus animam fidelis sibi desponsavit.

Ut sublimiora studia impense foveant.

Ut caelestem eucharistiae cibum, ea qua par est devotione, frequentissime gustent.

Ut, tenera etiam devotione erga purissimam Virginem, non tantum horrorem peccati sed apostolicum castitatis amorem in se foveant, cuius S. Paulus egregium documentum tradidit.

Hoc modo delicatam et iucundam puritatem inculcabit; christianosque instituet de quibus iam saec. π Athenagoras: «Cum spem aeternae vitae habeamus, oblectationes huius vitae contemnimus». *(Legatio pro Christianis* n. 22. P. G. 6, 966).

BIBLIOGRAPHIA W

Scriptores plerumque ordine alphabetico vel cognominum vel, si religiosi, nominum in religione usitatorum disponuntur.

*Asterisco * distinguitur bibliographia magis pertinens ad appendices tomi tertii praesentis operis.*

*Triplici asterisco *** libri sine auctoris nomine indicantur.*

Libelli periodici titulo litteris maiusculis scripto dignoscuntur.

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale, Romae, ab anno 1909.

Acta Sanctae Sedis. 39 vol. Romae, 1865-1906.

d'Adhémar (Vicomtesse). *Nouvelle éducation de la femme.* Paris, 1898.

Ios. Aertnys, C. SS. R. — C. Damen, C. SS. R., *Theologia moralis »eeundum doctrinam »S. Alphonsi de Ligorio,* 2 vol. Buscodnci 1919-1920.

Simon Aichner (Ep.). *Compendium iuris ecclesiastici ad usum cleri, ac praesertim per imperium Austriacum in cura animarum laborantis,* ed. 7. Brixinae, 1890.

1. Alberti. *De Serto et Nono praecepto et usu matrimonii,* ed. 2. Romae, 191».

Albertoni e Stéfani. *Fisiologia dcll'uomo,* ed. 3. Milano, 1908-1913.

Albertus Magnus (B.), O. P. *Commentarii in 4 l. Sententiarum.* Basileae, 1504

— *Summa theologiae.* Basileae, 1507.

Adhémar d'Alès. *Dictionnaire apologétique de la Foi catholique.* Paris, 1911 êtes.

* — *Pénitence,* in *Diet, apol.*

Iac. Alvares de Paz, S. I. *De rita spirituali, ciusquc perfectione,* 3 vol. Moguntiae, 1614.

L'Ami du CLERGÉ. Revue de toutes les questions ecclésiastiques. Langres. Ï883....

Eus. Amort, Can. Lateran. *Theologia cclcctica morali» et scholastica,* 4 vol. Bononiae, 1753.

— *Theologia moralis inter rigorem et laritatem media,* 2 vol. Augustae Vindelicorum (Augsbourg), 1785.

— *Controversiae norac morales.* Augustae Vindelicorum, 1739.

— *Disquisitiones theologicae de controversiis in theologia morali insignibus.* Venetiis, 1745.

Analecta ecclesiastica. Romae, 13 vol. 1893-1905.

♦ *IAAnge conducteur des âmes scrupuleuses ou craintives.* Bruges, 1905.

Annales de la Société scientifique de Bruxelles, 1877....

Ios. d'Annibale (Card.). *Summula Theologiae moralis,* 3 vol. ed. 3. Romae, s.d.

1) **Quae pauca opera, ex allegatis, fidei vel moribus Christianis adversantur, ex modo quo**

Ios. Antonelli. *Medicina pastoralis,* ed. 3. Romae, 1920.
Antoninus (S. Ep.), O. P. *Summa theologica,* 4 vol. Veronae, 1740.
Archiv für katholisches Kirchenrecht. 1857 ss. Innsbruck, dein Mainz.
O. Arendt, S. I. *Dc laesione iustitiae commutativae in missae manuali» stipendio alteri celebranti diminuto,* Prati, 1914.
— *De Sacramentalibus,* Disquisitio dogmatico-moralis, ed. 2. Romae, 1900.
— *Circa controversam validitatem matrimonii feminae recisae.* Diatriba pro sanctitate pacti coningalis. Romae, 1923.
Ant. Arregui, S. I. *Summarium Theologiae moralis,* ed. 5. 1920.
Mart. Aspilcueta, Doctor Navarrus. *Manuale confessoriorum et poenitendum.* Venetiis, 1603.
Ioa. Assemanus. *Codex liturgieus Ecclesiae universae,* 13 vol. Romae, 1749-71.
Ios. Simon Assemanus. *Bibliotheca Orientalis,* 4 vol. Romae, 1791.
— *Kalendaria Ecclesiae universae,* 6 vol. Romae, 1755.
Astesanus, O. F. M. *Summa* (de casibus conscientiae). 2 vol. Romae, 1790.
C. Aubry et C. Rau. *Cours de droit civil français d'après la méthode de Zacharie,* 4 ed. 8 vol. Paris, 1869-1878.
Petrus Aureolus, O. F. M. *Commentarii in 4 l. S.* 2 vol. Romae, 1596-1605.
Io. Azor, S. I. *Institutionum moralium in quibus universae quaestiones ad conscientiam recte aut prave factorum pertinentes breviter tractantur,* 3 vol. Brixiae, 1617.
Ph. Bachmann. In 1 ad Corintios (Collectio acath. Jahn, Leipzig).
Ant. Ballerini - Dom. Palmieri. *Opus theologicum morale in Busembaum medullam,* ed. 3. Prati, 1898-1901.
Dom. Banez, O. P. *Scholastica commentaria in primam Partem, in secundani secundae Angelici Doctoris. Decisiones dc iure ct iustitia,* 4 vol. Duaci, 1615.
Aug. Barbosa (Ep.). *Opera omnia,* 10 vol. Lugduni, 1702-1724.
M. Bargilliat. *Praelectiones iuris canonici,* ed. 38 ad canones novi Codicis redacta, 2 vol. Parisiis, 1923.
Pierre Batiffol. *Etudes de liturgie et d'archéologie chrétienne,* Paris, 1919.
— *Histoire du Bréviaire romain,* 3 ed. Parisiis, 1911.
— *Leçons sur la Messe,* ed. 5. Parisiis, 1920.
* S. BHumer. *Histoire du Bréviaire,* trad, do l'allemand par Dom R. Biron, 2 vol. Parisiis, 1905. (Hoc opus, magis quam versio, est quasi nova editio eaque locupletior ct aptiore ordino disposita).
Beitrage zür Geschichte der Philosophie des Mittelalters. Münster, 1891... BaGmker G., von Hertling, U. M. Baumgartner.
Rob. Bellarminus (B. Card.), S. I. *Disputationum de controversiis christianae fidei...* opus ab ipsomet auctore auctum, recognitum et in quatuor tomos distributum. Accesserunt... singulis tomis recontiora opuscula, 4 vol. Ingolstadii, 1601.
— *Opera omnia,* 8 vol. Neapoli, 1872.
Benedictus XIV (Pont.) *Bullarium,* 4 vol. Romae, 1746-57.
— *De servorum Dei bcatificalione ct beatorum canonizationc,* t. I-IV, inter Opera omnia, ed. 3, 13 vol. Romae, 1747-1748.
— *Commentarius de Sacrosancto Missae sacrificio,* 2 vol. Lovanii, 1762.

Benedictus XIV (Pout.) *De synodo diocc.csana,* libri tredecim. 1 vol. Lovanii, 1763.

Aem. Berardi. *Praxis Confessoriorum,* sen *l.'nirersae TTieologiae moralis rt pastoralis Tractatus theorieus-practicus,* ed. 2, 2 vol. Bononiae, 1887-1893.

— *De recidivis et occaxionariia,* ed. 4, 2 vol. Faventiae, 1887.

Fr. Beringer, 8. I. — Steinen, S. I. *Die Ablasee,* 2 vol. Paderborn. 1921-1922.

los. Biederlack, 8. I. — Max FChrich, 8. I. *Praelectiones* de *iure regularium.* Oeniponte, 1919.

Lud. Billot (Card.). 8. I. *Tractatus D› Jicclexia Christi sire continuatio Theologiae de Verbo Incarnato, 2* vol. Prati, 1909-1910.

— *De Ecclesiae Sacramentis,* ed. 4. Romae, 1907-1908.

— *De virtutibus infusis,* ed. 2. Romae, 1905.

— *De personali et originali precato,* ed. 4. Prati, 1910.

C, Billuart, O. P. *Cursus theologiae universalis.* Summa S. Thomae hodiernis academiarum moribus accommodata, 19 vol. Traiecti ad Mosam, 1769-1770.

"** *The. declining Birth-Bate, its causes and effectu* (Being the Report of and the chief evidence taken by the National Birth-Rate Commission, instituted, with otlicial recognition, by the Council of Public Morals, for the Promotion of Race Regeneration, Spiritual, Moral and Physical). London, 1916.

A. Bizzarri (Ep.). *Collectanea in usum Secretarial S. C. episcoporum et regularium.* Romae, 1885.

Alb. Blat, O. P. *Commentarium tertus Codicis Iuris canonici.* Liber 1. Romae 1921. Liber IL *De Personis,* cum authenticis declarationibus usque ad diem 7 iulii 1921. Ed. altera. Romae, 1921. Liber 111, *Dt rebus.* Romae. 1921-1924.

Giov. Bloch. *La vita sensuale dei nostri tempi, net suoi rapporti con la Ciriltà moderna.* Trad, del Doit. Prof. Mario Carrara, ed. 4 ital. Torino, 1912.

Ludovlcus Blosius, O. S. B. *Manuale citai spiritualis,* continens opera spiritualia selecta. Friburgi Brisgoviae, s. d.

Bogostovski Vesnik. Ljubljana (Laibaob).

* Joannes Bona (Card.), O. Cist. *De divina psalmodia eiusqiu causis, mysteriis ct disciplinis. Deque variis ritibus omnium ecclesiarum in psallendis divinis officiis,* 2 vol. Romae, 1563.

Mart. Bonacina (Ep.). *Opera omnia,* 3 vol. Antverpiao, 1632.

Bonaventure (S. Ep. Card.), O. F. M. *Commentarii in Magistrum Sententiarum,* T. I-1V, inter Opera omnia, 10 vol. Ad Aquas claras (Quaracchi), 1882-1902. — *Breeiloquium.* T. V inter Opera omnia, ibidem.

Friedrich zur Bonsen *Das zivcitt Gtsicht (Dii 1'orgtMchten) nach Utrklichkeit und H'cscn.Seuerc Forgtsichtc.* Friburgi Brisgoviae. 1923.

Fr. Bordonus, e tertio Ordine rog. S. Francisci. *Optra omnia iuridico-regulavia et moralia,* 5 vol. Lugduni, 1665.

Propugnaculum opinionis probabilis in concursu probabilioris. Lugduni, 1668.

* A Boudinhon. *Sur l'histoire de la pénitence à propos d'un lirre. récent* (livre do Lea) : Revue d'histoire et de littérature religieuses, t. 2. Paris, 1897.

— *Sur l'histoire des indulgences, à propos d'un lirre récent* (livre de Lea): Revue d'histoire et de littérature religieuses, t. 3. Paris, 1898.

Dom. Bouix. *Tractatus de iure regularium,* 2 vol. Parisiis, 1857.

Alb. Boule. *Responsabilité normale et pathologique* (Revue des Questions scientifiques). Bruxelles, 1908.

Thom. los. Bouquillon. *Theologia moralis fundamentalis, cd. 2.* Brugis, 1890.

Paul Bourget. *Un divorce.* Paris, s. <l.

José Bover, S. I. *La aScetica de S. Pablo.* Conferencias do Teologia Biblica. Barcelona, 1915.

Max. Brandys, O. F. M. *Kirch Itches Rcchtsbiich fiir Religiose,* ed. 2. Paderborn, 1920.

Ian. Bucceroni, S. I. *Institutiones theologiae moralis secundum doctrinam S. Thomae et S. Alphonsi,* od. (». 4 vol. Romae, 1914-1915.

— *Casus conscientiae propositi a C. de Lugo, a P. Beniamino Elbel, a P. loanne Petro Curg aliisque auctoribus, resoluti a P. J. Bucceroni. Accedunt plures casus resoluti a SS. Congr. Romanis,* ed. 6. Romae, 1913.

- *Enchiridion morale, complectens selectas decisiones S. Sedis et Sacrarum Romanarum Congregationum,* ed. 3. Romae, 1900.

A. Bulot. *Compendium Theologiae moralis, ad mentem P. Curg,* 2 vol. Paris, 1908.

iierm. Busembaum, S. I. *Medulla theologiae moralis,* 2 vol. Romae, 1811.

Giov. Busnelli, S. I. *Manuale di Teosofa,* 4 vol. Roma, 1909-1915.

— *Dottrinc teosofiche e dottrina catlolica,* Roma, 1919.

* C. Callewaert. *Liturgicae Institutiones,* Tr. I. Brugis, 1919.

Ioannis Calvini (Kahl) *Magnum Lexicon iuridicum,* 2 vol. Coloniae Allobrogum (Genève), 2 vol. 1759.

Vine. Candidus, O. P. *Illustriores quae ad mores spectant disquisitiones,* t. 1 et 2, Vonetiis, 1639; 3 et 4, Romae, 1643.

C. Capellmann-W. Bergmann-Aug. Lehmkuhl (Trad. fr. de Bénéjac). *La Médecine pastorale* d'après la 15e éd. allemande. Paris, s. d.

Capellmann-Bergmann. *Pastoral-Medizin,* ed. 18. Paderborn, 1920.

Felix Cappello, S. I. *De Censuris,* Taurini, 1919. *De Sacramentis,* (Tractatus canonico-moralis) iuxta Codicem iuris canonici. Vol. I. *De Sacramentis in genere, de Baptismo, Confirmatione et Eucharistia.* Vol. Ill, *De Matrimonio.* Taurini, 1921, 1923.

Ioann. Capreolus, O. P. *In libros sententiarum quaestiones pro tutela doctrinae S. Thomae,* 2 vol. Venetiis, 1588-89.

— *Defensiones theologiae diri Thomae Aquinatis de novo editae* cura et studio RR. PP. Ceslai Paban et Thomae Pègues, eiusdem Ordinis, 7 vol. Turonibus, 1900-08.

Ioann. Caramuel (Ep.) O. Cist. *Theologia moralis fundamentalis,* 1 vol. in 2, Lugduni, 1676.

I. de Cardenas, S. I. *Crisis theologica sire Disputatione» selectae ex morali Theologia in IV Parle» distinctae.* Vonetiis, 1710.

M. Carrara, vide *(I. Bloch.*

los. Carrière (S. Snip.) *De. iustitia et iure,* 3 vol. Lovanii, 1846.

— *De contractibus,* 3 vol. Lovanii, 1846.

— *De Matrimonio,* 1 vol. Parisiis, 1837.

P. Castillon. *Éducation de la pureté.* Paris, s. d.

Ferd. de Castropalao, S. 1. *Opus morale,* 7 vol. in 3. Lngdnni, 1656.

****Catechismus Concilii Tridenlini.* Lngdnni, 1829.

The Catholic Encyclopedia, 16 vol. New-York, 1907-1911. Supplem. I. New-York, 1922.

loan. Mich. Cavalieri, O. S. Aug. *Opera omnia liturgica,* I vol. in 1, Venetiis, 1658.

Prosd. Cerato. *Censurae rigentes ipso facio a Codici iuris canonici excerptae cum suspensionibus ferendae, sententiae, poenis rindicaliris, remediis poenalibus, poenitentiis et irregularitatibus.* Comment uni. Patavii, 1918.

A. Chauvin. *De la preservation morale de Penfant. Faul-il l'instruire pour le préserver f* Paris, 1912.

L. Choupin. *Nature et obligations di l'État Religieux.* Discipline actuelle. Traité do l'Etat Religieux du P. Gautreiet, S. L, entièrement refondu et accommodé au nouveau Droit. Paris, 1923.

F. Ciaeys Boûuaert. *Loi sur les associations sans but lucratif* (Loi belge 27 juil. 1921). Garni, 1922.

— *Selecta capita Codicis iuris canonici aiialytice proposita et brevi commentario adaucta.* Gandavi, 1919.

Angelus de Clavasio, O. F. M. *Summa casuum.Venetiis,* 1578.

Colin et Capitant. *Cours dK droit civil français,* 3 vol. Paris, 1921-1923.

Collationes Gandavenses. Gandavi, 1909....

Collationes Bbugknses. Brugis, 1891....

Collectanea Constitutionum, decretorum, indultorum ac instructionum S. Sedis, ad usum operariorum apostolieornm Societati» Missionum ad exteros selecta et ordine digesta. Parisiis, 1880.

Collectanea S. C. de Propaganda Fide, ed. 1, 1 vol. Romae, 1893; ed. 2, 2 vol., Romae, 1907.

Colleutio Lacensis (Acta et decreta Sacrorum Conciliorum rccentiorum). 7 vol., Fri burgi Brisgoviae, 1870.

Petrus Collet. *Institutiones theologicae,* 5 vol. Parisiis, 1779-85.

Commentarium pro religiosis. Romae, 1920...

Dan. Conclna, O. P., *Theologia,* 10 vol. Romae, 1749.

John M. Cooper, *Birth Control.* Washington, 923.

— *Sex education in the home.* Washington, 921.

* F. Corblet. *Histoire dogmatique, liturgique et archéologique du sacrement du baptême.* Paris 1881, 1882.

— *Histoire dogmatique, liturgique et archéologiqui du Sacrement de ΓEucharistie.* Paris, 1885, 1886.

(Plenissime argumentum tractat, sed ars critica desideratur).

Fug. Cornelisse, O. F. M. *Compendium theologiae moralis,* 3 vol. Ad Aquas Claras iQuaracchi), 1908-10.

Cornelius a Lapide, S. I. *Commentarius in S. Scripturam,* 11 vol. Antvorpiae, 1714-34.

Ios. Creusen et Arthurus Vermeersch, S. I., *Summa nori luris,* ed. 3, Mechliniao, 1919.

— *Epitome Iuris canonici cum Commentariis, ad Scholas et ad usum privatum* 3 vol. Meohliniae-Romae, 1921-1923.

Georg. Cro'.Î.y, *Disputationes theologicae de iustitia et iure,* ad normam iuris municipalis Britannici et Hibernici conformatae, 3 vol. Dublinii 1.870, 1873, 1877.

Cursus Scripturae Sacrae auctoribus R. Cornell/, F. h'nabenbaucr, Er. de Hummelauer aliisque S. I. presbyteris, Parisiis, 1887....

Damen, vide Aertnys-Damen.

J. De Becker. *De Sponsalibus et Matrimonio,* ed. 2. Lovanii, 1920.

A. De Bock. *Tractatus fundamentalis Theologiae moralis.* Gandavi, 1902.

Aeg De Coninck, S. I. *Commentaria ac disputationes de Sacramentis et Censuris,* Lugduni, 1634.

Decreta authentica S. C. Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae ab anno 1668 ad annum 1882. Ratisbonae, 1883.

Decreta authentica C. S. Rituum, 5 vol. Romae, 1898-1901. Appendix I, Romae, 1912.

Vine. Del Giudice, *Stipendia Missarum.* Romae, 1922.

A. De Meester, *Iuris canonici et iuris canonico-civilis Compendium,* nova edit, ad normam Codicis iuris canonici. Brugis, tom. I, 1921; tom. Π, 1923.

O. De Meulenaere *Code civil allemand et loi d'introduction, traduits et annotés.* Paris, 1897.

Mat De Moya, S. I. *Quaestiones morales selectae,* 2 vol. Matriti, 1695.

H. Denzinger.-Cl. Bannwart, S. I. *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum,* ed. 11. Friburgi Brisgoviae, 1911.

L. De San S. I. *Tractatus De Poenitentia.* Brugis, 1899.

— *Tractatus De Deo uno,* 2 vol. Lovanii, 1891-97.

— *Tractatus De Ecclesia et Romano Pontifice.* Brugis, 1906.

Al. De Smet. *De Sponsalibus et Matrimonio,* ed. 3. Brugis, 1920.

— *Tractatus dogmatico-moralis de Sacramentis in genere, de baptismo et confirmatione.* Brugis, 1915.

— *Tractatus de casibus reservatis neenon de sollicitatione et absolutione complicis,* Brugis, 1914.

— *Hei christelijk Huwelijk.* Brugge, 1918. H

Henri Desplats, D. Mercier (Card. Arch.), A. Vermeersch S. I. *Dour l'honnéteté conjugale,* 3“ éd. Louvain. 1910.

La Documentation catholique, Paris, 1919...

Fr. Jos. Doelger. *Das Sakrament der Firmung.* Wien, 1906.

Fr. Jos. Doelger. *Der Exorcismus im altchristlichen Taufrituul.* Paderborn 1909 *(Studien sur Geschichte und Kultur des .Utertums,* III B).

'E. Drerup (und N. Grimms» und J. P. Kirsch). *Sludien sur Geschichte und Kultur des Altcrtums,* Paderborn, 1906....

C. Drysdale, in *Thi declining Birth-Rate, it* causes and effects.* London. 1916.

'L. Ducliesno, *Origine» du Culte chrétien,* 5e éd. Parie, 1920.

Duijnstee, C. SS. K. *Burgerlijk recht en iielzorg.* Buesum. 1919.

Guil. Durandus (Ep.). *In atntentia* theologica» Petri Lombardi.* Lugduni, 1569.

Giulio Echeverria. *Quale è il rero stalo della moralità dei fandulli di oggi c suoi riincdi.* Firenze, '922.

Ed. Eichmann. *Das Strafrccht dc» Codex hui» canonici.* Paderborn, 1920.

Beniaminus Elbel, O· E. M. *Theologia moralis, decalogalix et sacramentalis,* 3 vol. Augustae Vindelicorum (Augsbourg), 1757.

The Encyclopaedia Britannica. *A Dictionary of Art», Science», Littérature and general Information,* od. 11. 29 vol. Cambridge, 1911.

Ephemerides theologicae Lovanienses. Lovanii, 1924....

E. Ernst. *Elternpflicht.* Kevelaer, s. d.

A. Eschbach, C. S. Spir. *Disputatione» physiological· theologicae,* ed. 2. Romae, 1901.

— *De noro quodam sterilitatis conceptu.* Romae, 1902.

ÉTUDES, Paris, 1877-1880, 1888...

Prosp. Fagnanus, *Ius canonicum sire Commentaria in Decretale», 3* vol. Coloniae. 1704.

L. Fanfani. O. P. *II diritto dclle religiosi conformi al Codici di diritto canonico,* 1 vol. Torino-Roma, 1922.

— *Dc iure religiosorum,* Taurini-Romae, 1920.

— *Le droit des religieuses selon h· Code de droit canonique.* Trad. fr. par le P. L. Misserey, O. P. 1 vol. Turin-Rome, 1924.

11. I. Feije. *De impedimentis et dispensationibus matrimonialibus.* Lovanii. 1893.

Fr. Fénelon (Ep.). *Traite de l'éducation des filles.* Paris-Liège. 1771.

F. Lucii Ferraris, O. F. M. *Prompta Bibliotheca canonica,* 8 vol. Parisiis. 1860-61.

L B. Ferreres, S. I. *Compendium thiol. mor.* ed. 11. 2 vol. Barcinone, 1921.

De rascctomia duplici, iiunini dc matrimonio mulieris excisae, cum appendice dc ceisu quodam clinico, ed. 2. Mutriti, 1913.

Patrick A. Finney, C. M. *Moral probhms iit hospital practice.* St Louis Ms. and London, 1922.

Robertas a Flamesbury, *Summa dc matrimonio* (1. 11 Paenitentialis) *tt usuris.* Giessen, 1868.

F. W. Foerster, *luycndUhrc.* Berlin, 1906.

Sexual· thik und Mxuulpaedayayik, Munster. 1907.

J. Fonssagrives. *L'éducation dc la pureté,* .\ouv. Al. Paris. 1909.

*A Fortescue *Tht maw a study of Roman lituryy,* 2* edit. Londiui. 1913· Prodiit gallice opera A. Boudinhon, Parisiis. Ad enlcoiu huius libri copiosa reperitur series selectorum operum de missae historia.

Xav. Francotte. *De quelques pointa de morale sexuelle dans ses relations avec la médecine* (Annales de la Société scientifique). Louvain, 1907.
— *Causeries sur des questions d'hygiéne morale.* Lihge, 1919.
"A. Franz, *Die Messe im Dcutschenn Mittclallcr.* Friburgii, 1902.
Gius. Frassinetti, *Compendio della teologia morale, 2* vol. Genova, 1875.
Jos. Freisen. *Gcschiehte des Kanonischcn Ehcrechtes bis zum Verfall der (Ilotscnlitteratur,* cd. 2. Paderborn, 1893.
Victor Frins, S. I. *De actibus humanis,* 3 vol. Friburgi Brisgoviac, 1897-1901.
Fr. Xav. Funk. *Opera Patrum Apostolicorum,* 2 vol. Tubingae, 1901.
'Paul Galtier. *Pénitence,* in d'Alès, *Dictionnaire d|Apologétique.*
— Auctor eitbinde publici iuris fecit *Histoire du sacrement de penitence.*
Henricus Gandavensis. *Quodlibeta* sou Quaestiones disputatae in 4 libros Sont. Venetiis, 1608.
— *Summa theologica,* 3 vol. Ferrariae, 1646.
Car. Nap. Garepy. *Theologia moralis,* T. II, *De obligationibus,* Tr. IV, *Ih Iure et lustilia.* Quebcci, 1913.
P. Gasparri (Card.) *Tractatus canonicus de matrimonio, 2* vol. Parisiis, ed. 1, 1891 ; cd. 3, 1905.
— *Tractatus canonicus de sanctissima Eucharistia, 2* vol. Parisiis, 1897.
— *'Iractatus canonicus de sacra ordinatione,* 2 vol. Parisiis, 1893.
M. Gatterer, S. I. mid Fr. Kraus, S. I. *Dic Erziehung zur Keuschheit.* Innsbruck, 1910.
Barthol. Gavantus. *Thesaurus sacrorum rituum,* 3 vol. Antverpiae, 1616.
Aug. Gemelli, O F. M. *De variis animi morbis.*
— *Non moechaberis. Disquisitiones medicae in usum confessarioruni,* cd. 6 penitus recognita. Mediolani, 1923.
— *De scrupulis eorumque remediis.* Florentiae, 1913,
Ed. Génicot S. I.-los. Salsmans S. I. *Institutiones theologiae moralis,* 2 vol. ed. 8. 1919. 1920.
Cas. Gennari (Card.). *Quistioni canoniohe di materie riguardanti rpecialmente i tempi nostri,* ed. 2. Roma, 1908. I -Tt,
— *Quistioni teologieo-morali di materie riguardanti specialmente i tempi nostri,* ed. 2. Roma, 1907. jB
— *Consultationi morali, canoniche, lilurgiehe su casi ‹ materie svariate chc specialmentc riguardano i tempi nostri.* 2 vol. Roma, 1902. 1901.
A.Gennaro, S.S.-A. Piscetta, S.S. *Theologia moralis,* 4 vol.Taurini, 1922-'921.
Fr. Geny. *Science et Technique en droit positif,* 3 vol. Paris, 1911. 1915. 1921.
José Germain, *Danseront-elles ? Enquête sur les danses modernes.* Paris. 1923.
J. de Ghellinck, S. I. *Le mouvement théologique du XII siècle.* Paris, 1911.
M. Gillet, O. P. *Innocence et ignorance: éducation delà pureté.* Paris, 1912.
Georg. Gobât, 8. I. *Opera moralia,* 3 vol. in 2. Venetiis, 1749.
Emm. Gonzales-Tellez. *Commentatio perpetua in singulos textus librorum quinque Decretalium Gregarii IX,* 4 tom. in 2 vol. Lugduni, 1715,
F. A. Gopfert. *Moraltheologic.* Paderborn, 1897.
Mart. Grabmann. *Geschichtc der Scholastischcn Methode.* Freiburg im Breisgau, 1909-1911.

Ludovicus Granatensis, O. P. Opera, 3 vol. Coloniae, 1628.
Gregoriaxum, *Commentarii ile re theologica ci philosophica.* Romae. 1920....
Ch. Grimaud, *Aux grand* jeune* yen*. Future époux. 7* éd. Paris, 1923.
— *.lux mères ct à loir* grande*jeune*fille*. Futureh épouse».* 6 *M.* Paris, 1923.
N. Grimms (and. E. Drerup. nnd J. P. Kirsch). *Studien -ur Gesehiehfr unil Kultur de* Alteriuni*.* Paderborn, 1906-1919.
Jean Guihert, S. Snip. *La pureté.* Paris, 1910.
Guitton, S. I. *De la chasteté,* Lyon-Paris, s. d.
P. Gury=A. Ballerini=D. Palmieri, S. I. *Compendium theologia» moralis. ah unctore recogniturn ct Ant. Ballerini adiiotationibu* locupletatum, textu idem emendato a Dorn. Palmieri, 2* vol. ed. 13. Prati, 1898.
L. Habert. *Theologia dogmatica it moralis cum compendio,* 8 vol. Lugduni, 1754.
Alexander Haiensis, O. F. M. *Summa theologiae,* continuata a Quilelmo de Melitona, 1 vol. Venetiis, 1575. 1576.
Françoise Harmel. *line grave question de l'éducation des jeune* fille*: la chasteté.* Paris, '921.
Ad. Harnack, *Dogmengeschichte,* 3 vol. Tübingen, 1910.
— *Γι-ber den Ursprung dis Lcktoratc* und der andcren niedcrcn Weihen.* Giessen, 1886.
C. Hefele-H. Leclereq, O. S. B. *Hisloin de* Concile*,* 11 vol. Paris, 1907-17.
C. Hefele-F. Hergenrother (Card.) Knopfler. *Conciliengeschichtc,* 9 vol. Freiburg im Breisgau, 1873-90.
Max Heimbucher. *Die heiligo Celling.* Regensburg, 1888.
— *Die heilige Firmung.* Augsburg 1889.
C. M. de Heredia, S. I. *Spiritism and Common Sense.* Acw Iork, 1922.
G. Hilgers, S. I. *Der Indi i der rerhotencn Biicher.* Freiburg ini Breisgau, 1904.
Jacob Hoffmann, *Geschichtc der Laiuikommunion bi* zum Tridcntinum.* Spire, 1891.
G. Hoornaert, S. I. *Lt baptemi en cas d'urgence pour raison* médicale*.* Bruxelles, 1922.
— *Le combat de la pureté* (A ceux qui ont vingt ans). Bruxelles, 1922.
— *.1 coloro chc haiiiio renPanni,* por la tattica d'un coinbattimento. I raduziono del dott. A. Cojazzi. Roina, 1923.
J. Hoppenot. *Petit catéchisme du mariage.* Paris, s. d.
V. Hostachy, M. S. *-foie et sainteté.* Essai d'études d'âmes. Tournai. 1922.
Gab. Huarte, S. 1. *De Ordine it Matrimonio.* Romae 1923.
Oscar Huf, S. I. *Ecu icoord over I iturgic-Litcratuur,* apud A. Koenders, *ilandboek der Liturgie.*
Ius Pontifkmum, epliomeris iuridica ab anno 1921 (Alb. Toso).
Laur. Janssens (Episo.), O. S. B. *La Confirmation* (exposé dogmatique, historique ct liturgique). Lille, 1888.
— *Peut-on être à la fois, chrétien ct theosophe?* Paris, 1923.
.. *Jahrbuch fiir Lihtrgictrisscnschaf'l.*
E. Jombart, S. I. *Les Moniale*.* Discipline des vœux simples et passage a la profession solennelle. (Extrait de la *Nouvelle Berne théologique,* 1924). Tournai-Paris, 1924.

Ioannes a Cruce (S.), O. Carm. *Opera mystica* latine conversa ab Andrea a Iesu, O. Carm. Coloniae, 1639.

— Zγλ *œuvres spirituelles,* trad, par .Jean Maillard S. I. Parie, 1691.

Juan de la Cruz (S). *Obras.* Edicion critica, 3 vol. Toledo, 1912-1914.

E. Jordan, *Religion et Natalité* in Revue du Ci.krgé français, 1 et 15 déc. 1918; 1 et 15 janv. 1919.

Emm. Kant, *Rechtslehre. Das Eherecht,* in *S&mmtlichc IVcrke,* 8 vol. Leipzig, 1867-68.

— *Metaphysik der Sitten.* Ethiecho Elernentarlehre. Ibidem.

— *Kritik der praktischen Fernunft.* Ibidem.

Fr. Kenrick (Archiep.). *Theologia moralis,* 2 vol. Mechliniae, 1860-61.

Ios. Kern, S. I. *De Sacramento Extremae Unctioni», Tractatus dogmaticus.* Ratisbonae-Romae, 1907.

J. P. Kirsch (and E. Drerup nnd N. Grimms). *Studien zur (icschichle und Knltur des Altcrtums.* Paderborn, 1906-1919.

Ios. Kleutgen, S. I. *Théologie der Forzeit,* 2 vol. Münster, 1853-54.

A. Knoch, *L'éducation de la chastete',* 3 éd. Liège, 1914.

A. Koch, *Lehrbuch der Moraltheologie.* Freiburg in Breisgau, 1905.

Kraft»Ebbing, *Psychopathia sexualis,* Stuttgart, 1903.

Kraus, vide *Gattercr.*

F. Kurtscheid, O. F. M. *Das Beichtsicgel in seiner geschichtlichen Entieicklung.* Freiburg in Breisgau, 1912.

A. de la Barre. *La morale d'apres S. Thomas et les Théologiens scolastiques.* Memento théorique et Guido bibliographique. Paris, 1911.

H. D. Lacordaire, O. P. *Lettres à un jeune homme sur la rie chrétienne.* Paris, 1897.

Claud. Lacroix, S. I. *Theologia moralis* a Fr. Ant. Zaccaria locupletata 3 vol. Ravennae, 1761.

Jos. Lahitton. *La vocation sacerdotale.* Paris, 1909.

A. Lalande. *Essai de catéchisme moral.* Paris, s. d.

M. de la Taille S. I. *Mysterium Fidei.* Parisiis, 1921.

Fr. Laurent. *Principes de droit civil,* 31 vol. Bruxelles. 1876-1878.

— *Cours élémentaire de droit civil,* 4 vol. Bruxelles, 188*.

Ios. Laurentius, S. I. *Institutiones iuris canonici,* ed. 2. Friburgi-Brisgoviae, 1908.

A. Lauwers. *De liceitatc emptionis actionum industrialium et commercialium,* Lovanii, s. d.

Paul. Laymann, S. I. *Theologia moralis.* Monachii, 1630.

* Henry Ch. Lea. J *History of auricular confession and indulgences in the Latin Church, 2* vol. Philadelphia et London (canto consulendum).

* Henri Leclercq. *Dictionnaire d'archéologie et de liturgie.*

— *Les baptistères,* in isto *Dictionnaire.* *I*

A. Lecomte. *De l'évolution spontanée de l'espèce humaine, dans scs rapports arec la théologie morale.* Louvain-Paris, 1873.

* Paul Leder-Stutz, *Die Diakoncn der BischSfe und ihre urchristliclun Forlaiifer. Kirchcnrcchtl. Abhandlungen* Stuttgart, 1905.

Petr, de Ledesma, O. P. *De magno sacramento matrimonii.* Salnianticae, 1592.

Aug. Lehmkuhl, 8. I. *Theologia moralis,* ed. 11. 2 vol. Fri burgi Brhgoriao, 1910.

LeidL' *Der Diakonat in der katholixehen Kirchc, desscn hieratixc.hr IHirde ›‹nd geschichtliche Enttcicklung.* Regensburg, 1884.

Martin Leitner. *Handbueh des katholischen Kirchcnrechtx.* I vol. Regensburg, 1918-1921.

Leon. Lessius, S. I. *De iure et iustitia celerisque virtutibus cardinalibus.* \ntvorpiae, 1632.

I. B. Lezana, O. Carm. *Consulta varia theologica, iüridica et regularia.* Lugduni, 1656.

— *Summa quaestionum regularium,* ed. 5. Venetiis, 1654.

J. B. Lightfoot. *The Apostolic Fathers, 2* vol. London. 1890.

Alphonsus Maria de Ligorio (Ep. S.), C. SS. R. *Theologia moralis.* Eu. nova cura et studio Leonard! Qaudé, C. SS. R. 4 vol. Romae, 1905-1909.

— *Homo Apostolicus inxtriectus ad audiendas confessiones, sire praxis et instructio confessoriorum,* 3 vol. Lugduni, 1832.

— *Praxis confessarii ad instructionem tyronum confeseariorum edita.* Mechliniae, 1829.

Joh. Linneborn. *Grnndriss des Eherechts, nach dem Coder luri* canonici.* Paderborn, 1922.

(Linker) Thkol. prakt. Quartalschrift. Linz. 1848....

!.. Lowenfeld. *Sexuallcben und Xerrcnleidcn. Pie nerrosen Storungen sexuellcn Ursprungs,* ed. 3. Wiesbaden, 1903.

Luciani. *Fisiologia dclPuomo,* ed. 3, 2 vol. Milano. 1908-1913.

Ioannes de Lugo (Card.), S. J. *De Fide,* inter opera omnia, 7 vol. Venetiis, 1751.

— *De [ustitia ct lure,* ibidem.

— *De iSacramentis in communi,* ibidem.

— *De Venerabili SS. Eucharistiae Sacramento,* ibidem.

— *De Poenitentia,* ibidem.

— *Responsa moralia,* ibidem.

Fr. Lychetus, O. F. M. *Commentaria in 1, 2 ct .? (incompleta) libro» S. ct in quodlibeta,* 3 vol. Lugduni, 1639 (reperitnr etiam in ed. operum Duns Scott).

1. Mabilion, O. S. B. *Annales Remedietini.* 5 vol. Lucae, 1739-40.

Λ. Mairet, *La Responsabilité.* Etude psyohophysiologique. Montpellier-Paris, 1907.

Eug. Mangenot (ct J. Vacant). *Dictionnaire de Théologie catholique.* Paris. 1903.

[)om. Mannaioli (Ep.). *De obligationibus Christianorum propriis quibus in genere dubie baptixati Obstringuntur, et in specie de confessione sacrumentali integro ab hae vi ticis ne o-conre rsis ct u catholicis adultis qui sub condicione rebaptizantur dioino iure peragenda.* Disquisitio tbeologico-moralis. Romae, 1913.

Cl. Mare, C. SS. R. *Institutiones morales Alphonsianac,* ed. 15, 2 vol. Ko. mac, 1917.

Fed. Marconcini. *Matrimonio e Maltusianismo,* saggio religioso-medico-moralo (Mercier, Desplats, Vermeersch). Torino, s. <l.

Ph. Maroto, C. F. M. *Instituliones iuris canonici ad normant ('oditis.* Accedunt pro Hispania, Lecciones de Disciplina ecclesiastica do Espana, auctoro I. Postius. T. I. Matriti, 1918.

P. H. Marrés. *Compendium doctrinae theologicae de iustitia,* cd. 2. Ruraemundae, 1911.

Edm. Martene, O. S. B. *De antiquis Ecclesiae ritibus,* 4 vol. in 2. Antver» piao, 1763.

Rem. Maschat *Institutiones iuris civilis ct canonici.* Augustae Vindelicorum (Augsbourg), 1761.

Matthaeus a Coronata, O. M. (’. *Dc Locis et temporibus sacris,* Tractatus theorico-practicus. Taurini, 1922.

C. Mazzella (Card.), S. I. *De virtutibus infusis.* Romae, 1879.

P. Mendousse. *L’âme de l’adolescent.* Paris, 1909.

Calet. Merati, O. Theat. *Additiones ad commentaria (lavanti in rubricas,* 2 vol. Augustae Vindelicorum (Augsbourg), 1710.

D. Mercier (Card. Arch.), Desplats, A. Vermeersch S. I. *Pour l’honnêteté conjugale.* 3e éd. Louvain, 1910.

D. Mercier (Card. Arch.), *La Psychologie,* ed. 5. Louvain, 1889.

A. M. Micheletti, *Summula Theologiae pastoralis* iuxta novissimas logos canonicas et civiles digesta nccnon hodiernis necessitatibus ac scholis accommodata. Ed. altera aucta et recognita iuxta nuperrimum Codicem digesta. Pars II. Do cultu divino, locis, rebus ac temporibus sacris. Romae, 1924.

Iac. Migne. *Pairologiac cursus completus,* 221 vol. Parisiis, 1841-1861.

— *Series gracca,* 167 vol. Parisiis, 1857-66.

Pet. Moccheggiani, O. F. M. *Jurisprudentia ecclesiastica,* 3 vol. Ad Claras Aquas (Quaracchi), 1904-1905.

Lud. Molina, S. I. *De iustitia et iure,* 6 vol. Moguntiao, 1659.

N. Molitor, O. S. B. *Religiosi iuris capita selecta.* Ratisbonae, 1909.

Albert Moll. *Handbuch der Sexualwissenschaj'tcn.* Leipzig, 1912.

Nie. Monaco, 8. I. *Praelectiones metaphysical specialis,* Pars II. Romae, 1917.

Ii. Monitore Ecclesiastico. Romae, 1893....

The Month. London, 1864....

At. Munzi, S. I. *Logica.* Romae, 1921.

Nedeklandsche Katholif.ke Stemmen. Zwolle, 1910....

H. Netzer. *L’extrême onction au VHP et /A' s.* (Revue du Clergé français, LVIII, pp. 182-206).

J. Nicolay. *Les enfants mal élevés.* Paris, 1896.

Nie. Nilles, S. 1. />< *libertate clericorum religionem ingrediendi.* Oeniponto, 1892.

H Noldin, S. I. *Dc Principiis theologiae moralis,* ed. 13, Oeniponto, 1921.— *Dc Praeceptis Dii ct Ecclesiae,* ed. II et. 15, Oeniponto, 1922. — *De Sacramentis,* ed. 14. Oeniponto, 1921.

H. Noldin, *Dc serto praecepto et de usu Matrimonii, fid.* 11. Oeniponto. 1913.
Nouvelle Revue Théologique. Tournai, 1869....
G. Obici e Marchesini. *Le amicizic di collegio,* Riccrche snllo prime manifestazioni dell'ainore sessuale con prefazione del Prof. Enrico Mor^· selli, ed. 3. Roma-Milano. 1905.
Gulielmus de Ockam, O. F. M. *Super Magistrum sententiarum libri 4 subtilissimae, quaestiones earuinque decisiones.* Lugduni, 1497.
Ben. Ojetti, S. I. *Synopsis rerum moralium et iuris pontifrii. alphabetico ordine digesta,* 4 vol. Roinae, 1909-1914.
— *In ius antepianum et pian uni ex decreto* « .Vf *tenure* » Λ'. (*'. C. 2 aug. 1907, deforma celebrationis sponsalium et matrimonii commentarii, llomae,* 1908.
Ant. Oldrà, S. I. *(ili Spiriti.* Breve studio sull'Ipnotismo e sollo Spiritisme. Firenze, 1922.
Em id. Pacifici-Mazzoni, *Istituzioni di Diritto cicile italiano.* Quinta ediziono eorredata con note riveduto ed ampliata di dottrina e giarisprudonza a cura di Giulio Venzi. Vol. I-V, Firenze 1911-1921.
— Quarta ediz., per cura di Giulio Venzi e di Paolo Franco, Vol. VI e VII. Firenze, 1914-1919.
Petrus Paludanus, O. P. *Commentaria in libros Sententiarum,* 2 vol. Parisiis, 1530.
Petrus Passerini de Sextula, O. P. *Dr hominum statibus d officiis, inspectiones morales,* 3 vol. Lucae, 1732.
Nicolaus Paulus. *Geschichti des JMaxsee im Mittelalter, com Ursprunge bis zur Mitte des 14 Jahrhundcrls.* Band, I. II. Paderborn. 1922-23.
Georg. Payen, S. I. *Déontologie médicale,* Chang-Hai—Zi-ka-Wei. 1923.
Jules Payot. *L'éducation de la rolonté,* 13p éd. Paris, 1902.
Guilelnius Peraldus, O. P. *Summa de virtutibus et ritii*.* Romae. 1557.
Periodica de re canonica et morali, utilia praesertim religiosis ei MI681ONARIIS. (A. Vermeersch, S. I.) Romao-Brugis. 1905....
Chr. Pesch, S. I. *Praelectiones dogmaticae. Dc Sacramentis.* 2 vol. Friburgi Brisgoviae, 1896-1897.
Piat, O. F. M. C. *Praelectiones iuris regularis,* 2 vol. ed. 2. Tornaci, 1888.
Piccardi. *La proflasti della sifilide (in Policiinico. so/..* pratica, 1917 p. 451).
Vitus Pichler, S. I. 7«·* *canonicum,* 2 vol. Augustae \ indeiieorum (Augsbourg), 1758.
I. I). Pighi. *Cursus theologia/ moralis,* ad usum scholarum theologicarum, 4 vol. ed. altera. Veronae, 1918. 1919.
Bartliolomaeus Pisanus, O. P. *Summa* (do casibus conscientiae). Lugduni, 1519.
Piscetta-Gennaro, vide Gennaro.
A. Pitres et E. Regis, *Les obsessions ct les impulsions.* Paris, 1902.
Iac. Platelius, 8. I. *De Fide* in *Synopsis cursus theologici diligenter recognita... ct locupletata... a 11. P. Franc, d/ Fotirmcslreaux.* 5 vol. Duaci, 1778-83.
Il PoLICLINICO. Sozione medica e Sozione pratica. Roma, 1894....
Potton, O. P. *De theoria probabilitatis,* Paris, 1874.

P. Pourrat, S. Snip. *La spiritualité chrétienne des origines dt Dfiglisc au Moyen Age,* 4° éd. Paris, 1919, II. Paris, 1922.

Ferd. Prat. *La théologie de S. Paul.* Paris, 1908.

Silvester Prierias, O. P. *Summa summarum,* 2 vol. Vonetiis, 1578-81.

Ferd. Probst. *Vcrwaltung der Eucharistie als Sakranuut.* Tübingen, 1857.

Dom. Prümmer, O. P. *Manuale theologiae moralis secundum principia S. Thomae Aquinatis,* ed. 2 et 3. 3 vol. Friburgi Brisgoviae, 1923.

— *Manuale iuris canonici,* ed. 3. Ibidem, 1922.

F. W. Puller. *The anointing of the sick in Scripture and Tradition.* London, 1904.

P. de Puniel. Art. *Baptême, Catechumena!, Confirmation* in *IActionnaire d'archéologie et de Liturgie.*

La Quinzaine. Paris, 1905...

Les Questions liturgiques. Louvain, 1911....

Gérard Rauschen. *Eucharistie und Busssakrament in dtn ersten scchs Jahrh. der Kirchc,* 2 Ausg. Freiburg im Breisgau, 1910.

Vine. Raymond, O. P. *Le guide des nerveux et des scrupuleux.* Paris, 1909.

Raymundus de Pennafort (S.), O. P. *Summa.* Veronae. 1744.

Razon y Fe. Matriti, 1901...

Real-Encyclopaedie eür protestantlsche Théologie uni» Kirche.. Leipzig, 1877-1886.

An. Reifîenstuel, O. F. M. *Ius canonicum universum,* 6 vol. Antverpiae, 1755.

A. Renault *Comment préparer les enfants au respect des questions sexuelles.* éd. 2. Paris, s. d.

Hans Reuter. *Das Subdiakonat.* Augsburg, 1890.

Ioan. Reuter S. I. (Reuter-Lehmkuhl). *Seoconfessai·ius practice instructus;* editio nova emendata ot aucta cura Aug. Lehmkuhl, S. I. Friburgi Brisgoviae, 1905.

The Ecclesiastical Review. Philadelphia, 1924, t. 71.

Revue D'Ascétique et de mystique. Toulouse, 1920...

Revue de Métaphysique et de Morale. Paris. 1893...

Revue des Questions scientifiques. Bruxelles. 877...

Revue des Sciences ecclésiastiques. Arras-Amiens, 1860-1893.

Revue d'Histoire ecclésiastique, Louvain. 1900...

Revue d'histoire et de littérature religieuses. Paris, 1896...

Revue du clergé français, Paris. 1895-1920.

Revue ecclésiastique de Liège, Liège. 1905...

Revue néo-scolastique, Louvain. 1894... ‘r

Revue philosophique de la France et de l'étranger. Paris, 1876.....

Revue pratique D'Apologétique. Paris, 906...

Aemil. Ludov. Richter. *Canones et Decreta Condii Tridentini ex editioni Komana a. 1834 repetiti.* Accedunt ›S. C. Trid. Interpretum declarationes ac resolutiones... assumpto socio Frid. Schulte. Leipzig, 1853.

Ioan. Martinez de Ripalda, S. I. *De ente supernatural! disputationes theologicae,* 2 vol. Parisiis, 1870-71.

Alph. Rodriguez, S. I. *Ejercisién dc perfection,* 3 vol. Barcelona, 1870-71.

Const. Roncaglia, ('. M, I). *Unirersa theologia morali**. Venetiis, 1760.
Mich. Rosset (Ep.). *De Sacramento Matrimonii, tractatu» dogmatico», morali», canonicus, liturgicus ct iudiciarius,* 6 vol. 8. loannis Maurianae et Parisiis, 1895. 1896.
L. Roure. *Le merveilleux spirite,* 4 éd. Paris, 1919.
- - *Le spiritisme d'aujourd'hui.* Paris, .923.
J.-J. Rousseau. *Émile ou l'Éducation. Pari**, 1793.
loftnnes Ruysbroeck (B). Variai opera mystica, v. g. *De ornatu spiritualium nuptiarum,* Parisiis, 1512 (ex lingua belgica)
Ruiz Amado, S. I. *La educac.ion de la Castidad.* Madrid s. d.
Emm. Sa, S. I. *Aphorismi Confessariorum,* ex doctorum sententiis collecti, nuper expurgati... annotationibusqué per Andr. Victore.lum illustrati et aucti. Brixiae, 1611.
Al. Sabetti-Tim. Barretti, S. I. *Compendium theologiae morali»,* ed. 29. Neo Eboraci-Cincinnati, 1920.
François de Sales (Ep. S.). *Introduction d la rit décote,* inter *Oeuvres.* Edition complète... par les soins des religieuses de la Visitation du 1 ' Monastère d'Annecy. Vol 1-20. Annecy-Lyon, 1892.
Collegii Salnianticentis Cursus theologiae moralis, 6 t. in 3. Venetiis, 1734.
Louis Saltet. *Les réordinations, Études sur le sacrement de l'Ordre.* Parisiis, 1907.
Ioan. Sanchez (Sanctius). *Selectae Disputationes.* Antverpiae, 1644.
Thom. Sanchez, S. 1. *Opus morali in Praecepta Decalogi,* 2 vol. Lugduni, 1637 et 1628.
Disputationes de sancto Matrimonii Sacramento, libri decem, 1 vol. Lugduni, 1739.
Seb. Sanguineti, S. I. *Iuris ecclesiastici privati Institutiones.* Romae, 1884.
Fr. Santi-Leitner. *Praelectiones iuris canonici,* 4 vol. Ratisbonae, 1886.
(ireg. Sayrus, O. S. B. *Opera theologica moralia,* 3 vol. in 1. Duaci, 1620.
Pet. Scavini (Del Vecchio). *Theologia moralis universa. 2.* vol. Mediolani, 1885.
Rudolf von Scherer. *Handbuch de» h'irchcnrrehtcs, 2* vol. Graz, 1886. 1898.
S. Schiffini, S. I. *Principia philosophica ad mentem Aquinatis.* Augustae Taurinorum, 1886.
— *Disputationes philosophiae moralis, 2* vol. Taurini, 1891.
Hardy Schilgen, S. L *Junght Heldcn,* ed. 2. Kavelaer, 1921.
Fr. Schmalzgrueber, S. I. *Iu» ecclesiasticum universum,* 5 vol. Neapoli, 1738.
H. Jos. Schmitz. *Die Bussbiichcr, und das kanonischt Bussrerfahren. 2* vol. Dusseldorf, 1883-98.
Io. Fr. von Schulte, *Dit Gcschichti der Quellen und Litcratur dt I kanoni»-ehen Bechtcs.* Stuttgart, 1875.
F. Scotus (Duns). O. F. M. *Opera omnia,* 12 vol. Lugduni, 1639.
Laur. Scupoli, Tbeat. *H combattimento spirituale.* Torino, 884.
(Iui. Sebastianelli, *Praelectiones iuris canonici,* 3 vol. ed. 2. Romae, 1905. 1906.

Paolo Segneri. S. I. *// confessore isti'uito.* Roma, 1729.
— */ beni della sauta Purità.* Roma, 1824.
P. SertiBanges. *La philosophie morale de S. Thomas.* Paris, 1916.
Theoph. Simart (Ep.). *Lchrbuch der Moralthcologü),* 3 Anil. Freiburg in Breisgau, 1893.
Th. Slater, S. I. J *manual of moral theology for cnglish-spcaking countries,* with notes on american Legislation by Michael Martin, S. 1., professor of moral theology, 2 vol. in-8. New-York, Benzinger, 1908.
— *De iustitia et hire,* tractatus compendiosus in usum scholarum, praesertim in Britannia. Londini, 1898.
— *Principia theologiae moralis.* Londini, 1902.
Dominicus Soto, O. P. 7><- *iusfitia et hire.* Lugduni, 1569.
Sphragis. Eiuc altchristliche Taufbt zeichnung in ihren Bcziehungen zur profanen und religioseu Ettllur des Altertums. (Studicii zur (leschichte und Kulliir des Altertums, V. B.).
Patr. Sporer, O. F. M. *Theologia moralis, decalogalis et sacrami ntalis,* I vol. Salisburgi, 1722-21 (4'IS Torn. Supplementum, auctore Kiliano Kazenberger, O. F. M.).
Marcus Maria Struggl, O. Serv. R. M. V. *Theologia moralis,* ed. 2. ab auctore recognita, emendata et aucta. Ferrariae, 1758.
Fr. Suarez, S. 1. *Opera omnia,* 23 vol. in 15. Venetiis, 1750-51.
G. Surbled. *La morale dans ses rapports arec la médecine et I'hygiène. La rie sexuelle,* Paris, 1891; *La rie organique,* Paris, 1892; *La rie psychosensible,* Paris, 1898; *Autour du mariage,* Paris, 1907.
Henricus Suso (B.) O. P. Opera. Monachi, 1880-88.
Fr. Sylvius, *Commentarii in Summam S. Thomae,* 6 vol. Antverpiae, 1698.
Ascanius Tamburini, O. Vail. *De hire abbatum et aliorum Praelatorum lam regularium quam saccularium episcopis inferiorum,* 3 vol. Lugduni, 1610.
Thorn. Tamburini, S. I. *Methodus expeditae confessionis,* tum pro eonfessariis, tum pro paenitentibus. Antverpiae, 1656.
— *Methodus expeditae communionis,* tum pro sacerdotibus tum pro omnibus fidelibus communicaturis. Antverpiae, 1656. I
— *Expedita moralis explicatio,* complectens tractationes tres de Sacramentis, de Contractibus, do Censuris et Irregularitate. Accedit tractatus Bullae, Cruciatae. Venetiis, 1678.
Tancredus, *Summa de sponsalibus et matrimonio* recepta in Summam S. Raymuudi.
Adam Tanner, S. I. *De Eide,* in *Theologia scholastica,* t. IV. I vol. Ingolstadii, 1626-27. (3
Ad. Tanquerey, S. Snip. *Synopsis Theologiae moralis et pastoralis.*
Torn. I. *De Poenitentia, de Matrimonio et Ordine,* ed. 8. Romae-Tornaci, 1921.
Toni. II. *Theologia moralis fundamentalis. De l irtutibus et Praeceptis,* ed. 7. Romae-Tornaci, 1921.
Tom. HI. *De Pirlute Justitiae et de ranis statuum obligationibus,* ed. 6. Romae-Tornaci, 1921.

Luigi Taparelli d'Azeglio, S. *I. Saggio teorico di dritto naturale appoggiato nul fatto, 2* vol. Roma, 1885.

Caïn. Tarquini (Card.), S. I. */uris ecclesiastici publici institutione*.* Romae, 1862.

Ioannes Taulerus, O. P. *Sermones.* Basileae, 1522.

Fr. Ter Haar, C. S8. R. />e *conferenda absolutione nacramm lah insta* ‹I. *88G Codicis iurix canonici.* Romae, 1919.

Valentinus Thalhofer-Eisenhofer, *Handbnch (ler kathoUxckrn Lihmjd.2* vol. Freiburg in Breisg. 1912.

S. Theresia a Iesu, O. Cann. *Obras, 2* vol. Madrid. 1778.

— *(Eurres complètes.* Traduction nouvelle par les Carmélites du pren ier Monastère de Paris, avec la collaboration de Mgr. Polit, évêque de Cuença. Paris, 1907 ss.

S. Thomas Aquinas (S.), O. P. *Opera omnia.* 25 vol. Parmae. 1852-73.

— *Opuscula philosophica et theologica, recognita a Midi. de Maria* S. I. 3 vol. Tiferni-Tiberini (Città di Castello), 1886.

Louis Thomassin, Orat. *.Incicnne· et nourelle· discipline de Vfglise,* 3 vol. Paris, 1915.

— *Dogmata theologica,* 3 vol. 1680-89.

Tijdsohkiet vook Lituh Gie. Aflligom-Hekclgem (Belgium), 1920....

L. Jos. Fixeront, S. Snip. *Histoire des dogme* dan* l'antiquité dirétienne,* 3 vol. Paris, 1905. 1912-1919.

Fr. Toietus (Card.), S. 1. *Iu summam S. Thomae enarratio.* Nunc primum edidit loseplius Paria, S. I. 4 vol. Romae. 1869.

— *Summa casuum conscientiae.* Duaci, 1633.

J. Ioulemonde. *Les Ncrrcujr, comment lex reconnaître 11'omment les corriger.* Paris, '913.

Ch. Tournier. *La coéducation des seres. — Son immoraliti et son inégalité.* Paris, s. d.

R Tummolo, S. I. *Compendium theologiae moralis.* 2 vol. Neapoli 919. 1920.

Natale Turco. *A uxo degli ammalali medici e confessori. II trallaniento morale dello scrupolo (deH'ossexxione morbosa,* 2 vol. Torino, 1919-1920.

Jos. Tunnel. *Histoire de la théologie positire juxqu'ati Concile de Trente.* Paris, 1901.

I. I. Urraburu, S. I. *Institutiones philosophical,* I vol. Vallisoleti, 1891.

E. Vacandard. *Confession, in* Vacant, *Dictionnaire de théologie catholique.*

J. Mich. Vacant-Mangenot. *Dictionnaire de théologie catholique.* Paris, 1903.

(jreg. a Valentia, 8. I. *Commentarium in Summam S. Thomae,* I vol. Ingolstadii, 1603.

J. Van Biervliet. *Cours de droit ciril.* Notions générales concernant les modes d'acquérir la propriété. Les Successions. Louvain-Paris, 1921.

Pius Vander Velden, O. F. M.-Piat, O. F. M. Cap. *Principia theologiae moralis theordiet et practice erpoxila,* ed. 2, 3 vol. Tornavi, 1875. 1882. 1884.

Ad. Van üestel, S. I. *De iustitia cl lege civili.* Groningae, 1896.

A. Van Hove. *De ht Notion du Privilège.* (Nouv. Rev. théol.) Parie-Tournai, 1922.

— *Leges quae ordini publico connu!tint.* (Ephemerides theologicae Lova· NIENSES) 1924.

E. Van Roey. *Quaestio specialis de sexto Decalogi praecepto.* Arimini, 1906.

G. Vazquez, S. I. *Commentariorum ac disputationnm in T"", in 1"·" 2ee, in 3·'·l partem 8. Thomae.* Opuscula moralia, 9 vol. Lugduni, 1681.

A Vermeersch, S. I. *De Cantitate et de vitiis contrariis.* Tractatus doctrinalis et moralis, ed. 2. Romae-Brugis, 1921.

— *De prohibitione ct censura librorum,* ed. I. Romae, 1906.

— *Periodica de re canonica et morali, utilia praesertim religiosis, ct mistrionariis.* Romae-Brugis, 1905....

— *Un grave perii moral.* Tournai, 1909.

— *La peur de l'enfant dans les classes dirigeantes.* Louvain, 1909.

— *Le problème de la natalité en Belgique* (Science et Foi). Bruxelles, 1910.

— *Quaestiones de iustitia ad usum hodiernum scholastice disputatae,* ed. 2. Brugis, 1914.

— *Quaestiones de virtutibus religionis et pietatis.* Brugis, 1912.

— *De religiosis Institutis et Personis.* I, ed. 2. Brugis, 1907. II, ed. 4. Brugis, 1910. .41

— *Principes de morale sociale.* Bruxelles, 1921-1923.

— et I. Creusen, S. I. *Summa Nori Iuris.* ed. 3. Mechliniae, 1919.

— et I. Creusen, 8. 1. *Epitome Iuris canonici cum Commentariis,* 3 vol. Mechliniae-Romae, 1921.

Petr. Vidal, S. I. *Institutiones iuris civilis romani.* Romae.

— *Ius canonicum, auctore* F. *X.* Wernz, S. I. *ad Codicis normam exactum,* tom. II, *De Personis.* Romae, 1923.

La vie diocésaine. Bulletin du diocèse de Malines, 1907....

La vie spirituelle. Saint-Maximin (Var), 1920.... H

Th. de Vio Caietanus, (Card.) O. 1'. *Summula.* Irenetiis, 1606.

— *Commentarii in Summam S. Thomae* (S. Thomae Summa s. Theologiae cum commentariis Caietani). Antverpiae, 1567.

Dom. Viva, S. I. *Damnatarum thesium trutina :* 1himnatac theses ab Alexandro VII, Innocentio XI et Alexandro VDI, necnon lansenii, ad theologicam trutinam revocatae, ed. 13. 2 vol. Patavii, 1737-13.

Theod. Vlaming. *Praelectiones iuris matrimonialis,* 2 vol. Bussum, 1919-21.

Ednr Voit, S. I. *'Theologia moralis ex solidis probatorum auctorum principiis,* 7 ed. 2 vol. Wirceburgi, 1860.

G. 1. Waffelaert (Ep.). *Tractatus theologici d< virtutibus cardinalibus. De iustitia.* 2 vol. Brugis, 1886. — *De ceteris virtutibus cardinalibus,* 2 vol. Brugis, 1889.

" O. D. Watkins. J *hislorg of penance.* 2 vol. London, 1920.

Fr. Xav. Wernz, S. I. *Ius Decretalium,* 6 vol. T. 1-3, ed. 2. Romae, 1905-1908; t. 4, ed. 2. Prati, 1911; t. 5 et 6. Prati, 1913-1914.

Mart. Wigandt, O. P. *Tribunal confessoriorum et ordinandorum.* Veuetiis, 1760.

Wiland, *Dit· gcncliecht Entu icklung dtr nog. ordinet· minortu.* Bonn, 1892.
Wirwburgenoia Theologia, ed. 2, 9 vol. Parisiis, 1852-1854.
Xiberta, O. Carm. *Clarie ecclesiae.* Romae, 1923.
Zacchi, O. P. *Lo spiritismo t la «oprarrirenzà dell'anima.* Roma, 1922.
Paulus Zacchia. *Quaeetionee medico-lcgalee.* Venetiis, 1771.
Lanfrancus Zacchia. *De «alario «eu operariorum mercede.* Romae, 1679.
Zeitschrift für kath. Théologie. Innsbruck, 1877....
Zephyrinus Zitelli. *Apparatu* iuri* eccleeiaetiei,* ed. 2. Romae, 1888.
— *De Diapensationibtte matrimonialibM.* Romae, 1887.
Zunz und Loewy. *Lthrbuch der Physiologie de» .}ftn*chen.* Leipzig, 1909.

INDEX RERUM ALPHABBTICUS

Numeri = numeri marginalis, nisi praeponitur p.
Asteriscus annotationes significat.
Lineola interductu (—) = vocabulum in principio positum.

Ablutio vaginae, 71.
Actus graves in ratione actus exterioris, quinam, 119.
Adulteria, 74, 75, 76; — mentalia, 78.
Amentia obstans vel non matrimonio, 39.
Amicitia, amor, 10, 12, 119; debita coniugi, 78 ; periculosa confessario, 136.
Amores inter iuvenes, 119.
Amplexus libidinosi specificatio, 106 ; impudici moralitas. 130.
Antonelli (R. D.) De impotentia et sterilitate, 40, 4.
Anus, 3*.
Appetitus venereus, 9, 12. Quid, si perversione laborat, 133. — contrectationum, 13.
Arendt (R. P.) de impotentia et sterilitate, 40, 4.
Aristoteles de continentia, 18; de matrimonio, 34.
Aspectus impudici, 122-124 libidinosi coniuguin, 67.
Audientes turpia, 120.
Augustinus (S.) de matrimoniali castitate, 18 ; de sponso, 46.
Bestialitas, 98, 100.
S. Bonaventura, de impotentia et sterilitate, 40, 4.
Canales afferentes, 3 ; deferentes, 3 ; eiaculatorii, 3 ; urethralis, 3.
Caelibatus praestantia, 83.
Caelibi consilia danda, 136.
Cantilenae obscenae, 120.
Castitatis notio, 17 ; perfectio, 18 ; divisio, 18 ; praeparatio seu disciplina,2 0, 21. — votum, quod ad usum matrimonii, 54, a; quod ad sacrilegia, 85.
Causae graves utendi imperfecte matrimonio, cum periculo pollutionis, 66*.
Centra excitationis venereae, 7, « ; 15.
Choreae, 132.
Cinestheticae, coenestheticae sensationes, 11.
Clitoris, 3, 7, 14.
Cogitationes pravae. Quid ; quomodo accusantur, 108. Quid, si intellectuales, 109, 128
Cognationis legalis vel spiritualis violatio luxuriosa, 87.
Cohabitatio coniuguin, 79, 80, 81

Colloquia libidinosa, 107 ; coniugum, 08—impudica, 120. Quid de officinis ubi habentur, 120.
Concubinatus, quid? 84.
Condicio adiccta matrimonio, 40, 4, d. ; promissioni matrimonii, 24, 2.
Confessarii partes in matrimonio, 44-48 ; in debellando onanismo, 70 ; in universa re sexuali, 136. — peccatum cum paenitcnte, 91.
Coniugum actus venerei imperfecti mutui, 65, 66, 72; actus solitarii. 67,68,73 ; actus cum aliis personis, 74 ; onanismus, 69; separatio, 76, 81. Quid si actus sint interiores, 75. — usus matrimonii, 52-59; 62-64 — officia, praeter debitum coniugale, 78, 79. Consilia coniugibus danda, 136.
Consilia de matrimonio. 44-48.
Continentia, 18. Eius necessitas generalis, 21.
Contionatoris officia circa ©nanismum, 70.
Cooperatio ad onanisraum, 69,3-5, ad libidinosos actus mariti, 66 ; ad oscula libidinosa sponsi, 31.
Cooperatio ad tabulas et statuas impudicas, 125.
Copula, 7.— inter coniuges, 52-59 ; 62-64, 72. Quid, si dubium fuerit matrimonium, 60 ; si extra vas debitum, 72. — interrupta, 59, 72.
Debitum coniugale, 62, 63.
Delectatio morosa, 108, 128 ; *sensibilis,* 11 ; *sensibilis-carnalis, venerea,* 7. Sunnte specialos delectationes, 8.
Desideria libidinosa, 109. Accusatio, 111.
Distillatio, 105.
Divortii civilis petitio, 76, 81,
Dubium de capacitate ad matrimonium, 39, 40, 54; de valoro matrimonii, 60.
Error in promissionibus matrimonialibus, 24, 8; 29.
Eunuchorum matrimonium, 40,/
Fecundatio, 3 — artificialis, 58. — quibusnam diebus sit minus probabilis, 62.
Ficta promissio matrimonialis 26; luxuriae approbatio, 107.
Fornicationis notio, 84; malitia, 84, 100; variae malitiae accedentes, 85-91. Quid de onanistica, 103.
Gaudia, cur specialia, 8 ; de re turpi, 110.
Genitalis apparatus viri et mulieris, 3.
Gestus impudici, 120, N. B.
Glandulae Bartolini, 3 ; Littré et Cowper, 3.
Glans praeputii, 3, 7.
Honestatis publicae violatio luxuriosa, 88.
« Hormones », 3.
Hymen, 3.
Ignorantia obstans matrimonio, 39.
Impotentia physica matrimonii, 40, 41. — impedimentum matrimonii, 42. Quid de usu matrimonii, 54.
Impudici actus, 118. Regulae do liis actibus, 119.
Incestus, 86.

Instinctus sexualis, 9, 10.
Interiores actus venerei, 75, 108.
Labia magna, parva, 3.
Lectiones libidinosae coniugum, 68.
Legentes libros turpes, inhonestos, 121.
Lotio vaginalis, 71.
Luxuriae notio, 19 ; species et gradus, 19 ; secundum naturam casus, 84-91 ; contra naturam casus, 92-100 ; perfectae et imperfectae distinctio, 92, 2 ; imperfectae exterioris unitas, 102, 104 ; gravitas, 103. — indirectae notio, imputatio, 113 — larvatae praesumptis, 119.
Malthus, quid voluerit, 69* ; quid neomalthusiani, 69.
Mammae, 3, 7.
Matrimonialis castitas, 18 : promissio, 23-29.
Matrimonii attentatio a coniugo cum altero, 76; consummatio, 61 ; notio et fines, 34, 49. Quid sit in fieri, in facto esse, 36. Quinam matrimonium contrahere possint, 38-42. — prudens praeparatio, 44-48; ratio illieita, dissuadenda, honesta, optanda, 48-50 ; usus, 52-75. Quid, si dubium matrimonium, 60.
Medici, quod ad impudica, 124, 131.
Menstruus fluxus (menstruatio), 3 ; an explicandus, 21, 2, b
Mentula, 3.
Meretricium, 84.
Metus in promissionibus matrimonialibus, 24,3 ; 29. — an excusat uxoris cooperationem ad turpia, 66, 69.
Morbus psychicus et imputatio actuum pravorum, 134.
Motus carnales, 14.
Musaei artium visitatio, 123.
Musus tincae, 3.
Nemaspermata, 3, 5, 7, 71.
Nervorum excitatio ad pollutionem, 115, 116.
Nymphae, 3.
Obscenum, quid, 118.
Onanismus coniugalis, 69-71.
Oscula libidinosa : specificatio, 106; sponsorum, 30. De osculis in genere et de incentivis, 129.
Ovaria, 3.
Oviductus, 3.
Paedagogia sexualis, 21.
Papillae mammarum, 7.
Parentes consultandi de nuptiis, 27. Eorum officia ante nuptias, 31, 45. Quid si dissentiant, 29.
Parochi partes in matrimonio, 44-48 ; in debellando onanismo, 70. — peccata cum parochianis, 91.
Partes honestae, minus honestae, inhonestae, corporis, 119.
Patris spiritualis peccata cum persona directa, 91.
Penis, 3.
Phantasiae vis excitans, 15.
Phantasmata obscena, 108; impudica, 128.
Pictores quod ad impudica, 124, 125.
Pollutio. Notio. Divisiones. Malitia, 92-96, 100. — coniugum, 72; feminea, 3,69, N. 13., 92,2;

nocturna explicanda, 21, 2, b. Moralitas, 94, 114, 2. Actus influentes in — nem, 06, 113-115, 119 — necessaria somno capiendo, 116.
Praeputium, 3. Praeputii smegma, 3.
Praetextus impudicitiae, 119.
Promissiones matrimonii, 23-29.
Prostata, 3.
Pruritus an abigi potest ? Venereus et non venereus, 115.
Pudicitia, quid, 118.
Quintilianus, de caelibatu, 83.
Raptus, 90.
Regulae de actibus minus pudicis, 119.
Revelatio mysteriorum vitae, 21, 136 ; vitiorum a nupturientibus, 25.
Sacrilega luxuria, 85, 100.
Scripta obscena, 121.
Semen muliebre, 3, 5 ; virile seu sperma, 5 — appositum ad ostium vaginae, 56, 2.
Sensationes venereae, 7.
Senum matrimonium, 40,4.
Separatio coniugum, 76, 81.
Sexualis actus, 14 ; character, 10 ; instructus, 9, 10 ; paedagogia, 21. Sexualium rerum revelatio, 21.
Sixtus V, de matrimoniis eunuchorum, 40, 4.
Sodomia, 97, 100.
Sponsalia, 24-29.
Sponsorum castitas, 30; consuetudo, 30, 31 ; istructio, 48 ; obligationes, 28, 29 ; peccata, 32.
Sterilitas, 41. Quid si malitiose procurata fuerit, 54, *a.*
Stuprum, 89.
Superioris collegii peccata cum alumnis, 91.
Tactus libidinosi specifleatio, 106. — impudici, 130.
Testes seu testiculi, 3, 5.
Theatra publica, 127.
S. Thomas de impotentia et sterilitate, 40, 4.
Tubae fallopianae, 3.
Tutoris peccata cum pupillo,91.
Ubera, 3.
Urethra, 3.
Urinalis meatus, 3*.
Uterus, 3.
Uxoris cooperatio ad onanismum vel actus turpes, 66, 69. — plena fruitio 56, 2; 64, 69 N.B.; 73. — vaginalis lotio, 71.
Vagina, 3, 7, 14.
Venditores scriptorum incitantium ad libidinem, 121.
Venerea appetitio, 9, 12; delectatio, 7 ; sensatio, 7.
Verba tenera, impudica, 120.
Veretrum, 3.
Vesiculae Graaf, 3; seminales, 3.
Vestes parum modestae, 126,
Virginitatis claustrum, 4 ; notio, 4 ; studium et perfectio, 18.
Virgula (sexualis), 3.
Virile membrum, 3, 7, 14.
Votum castitatis et usus matrimonii, 54, a.
Vulva, 3.
Zoospermata. 3, 5, 7, 71.